6
9-f
15

6
SAD
28

GERHARDI JOANNIS VOSSII COMMENTARIORUM RHETORICORUM,

SIVE

ORATORIARUM INSTITUTIONUM

PARS ALTERA.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

MARBURGI CATTORUM,
Typis JOHANNIS HENRICI STOCKENII,

ANNO cIↄ Iↄc LXXXI.

Nobiliſſimis, & Ampliſſimis Dominis:

CURATORIBUS ACADEMIÆ LUGDUNO-BATAVÆ,

FRANCISCO AB AERSSEN, Equiti, Domino Sommelsdicenſi, & Platenſi, Status Conſiliario;

NICOLAO CROMHOUTIO, Domino in Vrihoven, Curiæ Hollandicæ & Zelandicæ Præſidi;

ÆGIDIO DE GLARGES, Domino in Eleſmes, Reipublicæ Harlemenſis Syndico.

Et Ampliſſimis, ac Prudentiſſimis Viris,

GERARDO LEONARTIO;
HUGONI COEDICIO;
DANIELI AB ALPHEN, Illuſtr. Ord. Quæſtori in urbe Leidenſi, & agro Rhinlandico;

GERARDO LANSCHOT, M. D., Conſiliario in Collegio rebus maritimis præfecto;

Reip. Lugdunenſis Conſulibus, Curatorum collegis.

Item

JOANNI WEVELINCHOVIO, J. C., Reipubl. ejusdem Syndico, & Curatoribus à Secretis,

GERARDUS JOANNES VOSSIUS
dedicat, conſecrátque.

NO-

NOBILISSIMI, AMPLISSIMI VIRI,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA V. EMANUELE

CUm à mundi incunabulis hanc naturæ legem fixerit opifex ejus ſapientiſſim⁹, ut, qui homo fuerit, idem animal ſit; quod verò animal eſt, carere affectu non poſſit: hominem ipſum exuere non poſtulat, qui, cum Zenone, & porticu, exſcindi affectus jubet. Sed cum cæteris quidem animantibus communes ſunt affectus nobis: ratione autem, & ſermone, ſecernimur, quorum illa imperium obtinet, cùm bene vivimus; hic, cùm bene dicimus: illa dominatur affectui proprio; hic etiam alieno. Utroque horum nihil melius eſſe, ac præſtantius, conſtat. At non æquè convenit, quæ via ad bene dicendi vim faciliùs ac certiùs ducat. Plurimi enim contendunt, ad parandam eloquentiam, ſufficere ingenium non infelix, modò dicendi uſu roboretur. Quorum judicio operam uſerimus ſignandis iſtis de arte Oratoriâ. Sed damnari ab iis non poſſumus, niſi priùs culpæ ejusdem ream peragant totam penè antiquitatem: præ cæteris Ariſtotelem, & Tullium; acris ingenii, exacti judicii, ſummæque auctoritatis viros; qui, de facultate hac, pulcherrima ingenii mo-

monumenta poſteris reliquerunt. Nec veriſimile eſt, infimis quoq; artibus ſua eſſe præcepta; ſublimi verò eloquentiæ proprias eſſe obſervationes nullas. Si qua etiam facultas, ſolius naturæ beneficio nixa, nullo artis auxilio vigeret: poëſis ſibi illud ſuo quaſi jure depoſceret. Atqui, ut taceam de vetuſtis; quantis ingenii doctrinæque viribus, quàm copiosè etiam, parentum noſtrorum ævo, de re poëticâ egit Cæſar Scaliger, vir veteribus par, major fortaſſe novis! Quare ſi non de nihilo dici ſolet, poëtas naſci, fieri oratores: multo ſanè juſtiùs hic labor apud Rhetorem inſumitur. Solùm cauto opus eſt, ut ne pueriles tantùm præceptiunculæ coacerventur: ſed ea afferantur inprimis, quæ placere etiam nec ſtupidis, nec indoctis poſſint. Utrùm hoc, quod ab aliis nunc requiro, præſtiterim ipſe in Inſtitutionibus noſtris: penes vos, Nobiliſſimi, & Ampliſſimi Viri, judicium erit. Opus ipſum eſt καινοπαλαιὰ [a], ac in ſex libros jam olim à me diſtributum: quorum tres agunt de Inventione, & Diſpoſitione: ac totidem de Elocutione & Pronunciatione tractant. Priores illos L. M. Q. conſecravi Illuſtribus Hollandiæ & Weſt-Friſiæ Ordinibus: hos poſteriores votivum animi mei ſpecimen jure Vobis inſcribo, qui eorundem nomine Lugdunenſi Academiæ præeſtis. Nimirum ſtudeo eos imitari, qui ædes exſtruunt magnificas. Solent

[a] *Novum pariter & vetus.*

hi

hi columnis Tuſcanici, Dorici, Jonici, aut Corinthii operis exornare earum fores, ut continuò aliquid occurrat, quod oculos in ſe convertat; non eorum modò, qui domum ſubire parant; ſed illorum quoque, qui tranſeunt duntaxat. Similiter volui ego in frontiſpicio utroque tanta comparére nomina, ut decus illa adferant Commentariis noſtris; etiam apud eos, qui, obiter adſpicere contenti, fortaſſe legent nunquam. Et ſanè, ſi eloquentia viris principibus maximè ornamento eſt, ut ait Tullius *a*; imò Rhetorice, pars ſit ſcientiæ civilis, ut ab antiquis *b* accepimus: ad quos potiùs itum oportuit, quàm eos, qui tot jam annos præſitis Reipublicæ, atque iis honoribus fungamini, ubi potiſſimùm regnare eloquentia ſolet? Siquidem partim in magnis Batayiæ civitatibus vel Senatui eſtis à conſiliis, conſiliorumque interpretes; vel ſummum etiam tenetis conſularis dignitatis gradum: partim in ſupremis Ba aviæ univerſæ Collegiis conſpicui eſtis, vel præſidendo inclytæ Curiæ, vel cenſidendo inter ſplendidiſſimos Ordinis equeſtris viros, ac Status conſiliarios: ut taceam (ſi tacere liceat, quod inprimis huc facere videtur) de obitis toties legationibus ad Reſpublicas, Principes, Reges; tot etiam annis ad Henricum, Galliarum Regem, nomine & re Magnum. Ita ut, cùm multum debeatis prudentiæ; grande tamen aliquid

a *Lib.4. de Fin.*
b *Ariſt. Cic. Fab.*

ſibi

ſibi flexanima illa vindicet Regina. Atque hanc quidem laudum veſtrarum nunc ſolam excerpſi: quia eam cùm celebro, non minùs prædicem artem noſtram, quàm vos ipſos. Et Homerus quoque Deos ac heroas ſuos extollere ſolet à parte aliquâ: quomodo Junonem ab ulnis, Auroram à digitis, Thetidem à pedibus, Achillem ab eorum celeritate commendat. Nec ſolùm tamen operis me argumentum compulit, ut hæc vobis dicarem: ſed eodem me hortabatur vitæ meæ conditio, ac munus quod obirem. Quemadmodum enim eloquentia, nec non tutela artis oratoriæ, maximè convenit iis, qui civibus præſunt: ita qui ſuſtinet aliquas in Academia partes, optime Curatoribus ejus, non publicæ modò, ſed privatæ etiam, induſtriæ ſuæ rationem reddit. Id nunc tacitus quodammodo præſto, loquente pro me operâ hâc meâ: ac verbis etiam idem hoc loco facerem lubens, niſi ſatis vobis conſtare arbitrarer, quomodo triginta hos annos decurrerim, publicè docendo, ſcribendo, privatim plurimos juvando, idque in muneribus variis, & difficillimis, & quæ ſingula totum penè hominem requirerent. Quanquam vero ſatis videam, paulatim ſic atteri vires, ac fortaſſe fraudi etiam fuerim meis; cùm non magis operoſum ſit, pariter ſorbere & flare, quam totum ſe Muſis dare, & privata ſectari commoda: me tamen vi-

tæ

tæ ſic actæ per tot annos, nondum pœnitet. Quippe præterquam quòd animo ſic magis ſatisfeci meo; cui nihil unquam jucundius fuit, quàm in ſtudiis proficere, & ore, calamo, opera prodeſſe quamplurimis: Deo etiā qui per Reip. & Academiæ præfectos tam variam mihi provinciā mandarat, conſcientiam meam meliùs probavi. Præterea tot bonorum mihi conciliavi amorem, etiam illorum, quos Deus in illuſtri loco collocâſſet: ante omnes ipſius, quem debitæ venerationis cauſsâ nomino, magni magne Britanniæ regis KAROLI: *à* quo insperatò mihi, homini extero, collatum tam grande beneficium, per quod reverendo Cantuarienſium Canonicorum Collegio ſum inſertus, quieſcere me neutiquam ſinit; ſed aſſiduè ſtimulat ad porrò etiam de doctrinarum ſtudiis bene merendum; ne unquam gratia hâc Sereniſſimi Regis, & inclytæ Britannorum gentis, videar indignus. Veſter etiam affectus tam benevolus erga me, Nobiliſſimi & Ampliſſimi viri, faces ad hoc ipſum animo meo mirificè ſubdit: eoque dulcius mihi fuerit placere vobis hac parte, quo dulcius eſt vobis, bene mereri de Academia univerſa. Quod, ut nunc fere hominum ſunt mores, verè eſt ſeculum corrigere. Neq; deerunt, qui animum hunc veſtrum ſeris pandant nepotibus: quæ poſt conſcientiam optima eſt benefactorum merces. Laudi dabitur

tur ordini noſtro, ſcripſiſſe quæ legerentur. Sed magis erit laudi vobis, egiſſe, quæ ſcriberentur. Quantoque majora erga literas, & Academiam, merita erunt veſtra: tanto etiam magis in ſecula veſtrum ibit nomen: ſuumque ei decus conſtabit quamdiu uſpiam ſtudiis honos erit. Votum ſupereſt, Nobiliſſimi & Ampliſſimi Viri, ut vos DEUS Reip. pariter atque Academiæ incolumes diutiſſimè præſtet, ac meliùs meliúsque de utrâque merendi & animum vobis ſuppeditet, & vires. Lugduni Batavorum. Anno CHRISTI M DC XXX. Pridie Calend. Apriles.

GERARDI

GERARDI JOANNIS VOSSII COMMENTARIORUM RHETORICORUM, *SIVE* ORATORIARUM INSTITUTIONUM

LIBER IV.

QUI EST DE ELOCUTIONE.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CAP. I.

De Elocutionis definitione, & diſtributione, ac ſpeciatim de Elegantia.

Elocutio eſt idoneorum verborum, & ſententiarum, ad res inventas accommodatio.

Dividitur hæc in partem communem, & propriam.

Communis eſt, quæ de elocutione generatim tractat, neque ejus doctrinam ad certam reſtringit materiam.

Conſtat autem tribus; Elegantiâ, quæ oratorii ædificii quaſi fundamentum eſt; Compoſitione, quæ verba ita conſtruit, ut æqualiter ſui par oratio; Dignitate, quæ verborum immutatione, & artificioſis loquendi formis, orationem quaſi picturis variis exornat.

Elegantia comprehendit Latinitatem, & explanationem: Illa facit, ut pure, hæc, ut perſpicuè dicamus. Adhæc non ſatis eſt, ut vocibus utamur Latinis, propriis, aptéque connexis; ſed in his ipſis quoque delectu opus eſt: idq; non modò, quia alia aliis plus leporis habent, aut ponderis: verùm etiam, quia diſtinguendum eſt inter

voces omnino Latinas, peregrinas in Latinorum coloniam adſcitas, & peregrinas non receptas: inter vulgares, nitidas, & poeticas: inter omnino obſoletas, veteres jam raras, adhuc uſitatas, novas aliorum, & a nobis novatas.

Ad perſpicuitatem quoq; orationis facit, ut non niſi ſuo loco utamur involutione; neque temere adhibeamus ſermonem ambiguum, vel nimiam orationis brevitatem, vel magnitudinem tantam ut vix aſſequi dicentem poſſit auditoris intentio, vel vocabulorum trajectionem.

Comparatur elegantia, tum conſuetudine audiendi purè loquentes, (quod tamen florente Româ magis habuit locum, quàm ſeculo noſtro) tum legendo optimos ſcriptores, tum imitando, ſcribendoq́; quia omni in re uſus eſt optimus magiſter.

I. UTRUM ELOCUTIO, AN INVENTIO, PRIUS DEBEAT DOCERI: ET QUID PER ELOCUTIONEM INTELLIGATUR.

DEvenimus ad eam Oratoriæ facultatis partem, quæ facit, ut non tantùm fortibus, ſed etiam fulgentibus præliemur armis. Ariſtoteles λέξιν vocat, Demetrius ἑρμηνείαν, alii, Fabio *a* teſte, φράσιν nominant. Latinis dicitur elocutio: quanquam id nomen, ſi originem magis ſpectes, quàm uſum, propriè conveniat pronunciationi: ut omnino præſtare videatur exornationis appellatio.

a Lib. 8. c. 2.

Meritò autem hâc de parte quidam præcipiendum exiſtimant ante inventionem. Nam verborum delectus origo eſt eloquentiæ. Is autem elocutionis pars eſt. Deinde verborum cura (quæ, licèt non ſola, ad ſolam tamen pertinet elocutionem) longè facilior eſt, quàm cura rerum: faciliora autem priora ſunt ordine doctrinæ, etiam cùm poſteriora ſunt ordine naturæ. Inventio certè requirit experientiam, & multijugam lectionem, quæ in pueris eſſe nequit. Quare quisquis teneram ætatem docet ac ducit; utiliùs hâc in parte eam exercebit, priusquam de inventione tractet. Neque obſtat, quòd tum Tullius lib. 1. de Orat. tum Fabius in octavi libri prooemio, hanc difficillimam vocent operis Rhetorici partem. Quippe loquuntur hi ratione ætatis adultæ, quæ prudentiâ ſæpe, atque uſu, ea citra artis operam, ac levi negotio exſequitur, quæ de inventione, ac diſpoſitione, operosè præcipiuntur à dicendi magi-

ſtris

ſtris. At longè ſecus cum pueritiâ comparatum eſt; in quam non cadit prudentia civilis, aut cognitio rerum graviſſimarum, adeoque latè diffuſarum, quam ipſa patet vita humana. Adde quòd nobis ſermo eſt de elocutionis præceptis, quæ facilè intelliguntur, & in optimis auctoribus obſervantur. At Cicero, ac Fabius, reſpexêre exercitationem atque imitationem: cui difficultate tantum cedit nuda præceptorum intelligentia, quanto majus operoſiusque eſt, aliquid Tullio aut Marone dignum condere, quàm fungi interpretis munere artificium in alterutrius ſcriptis enarrantis.

Quanto apud antiquos elocutio fuerit in honore, tum argumento eſt, quòd Iſocrates minimum Panegyrico impenderit decennium, ac Plato usque ad octogeſimum ætatis annum dialogos ſuos pectere & calamiſtrare non deſierit; ut de utroque ſcribit Halicarnaſſenſis *a*: tum quòd ab hâc ſolâ oratores dixerint eloquentes; etſi aliud longè ſit eloquentia, aliud elocutio. Nam illa eſt tota oratoris virtus; hæc tantùm pars eſt officii oratorii, quæ idonea verba & ſententias ad inventionem accommodat; quemadmodum cognoſcere eſt ex definitione autoris ad Herennium *b*: niſi quis apud eum legere malit, *Elocutio eſt idoneorum verborum ad ſententiarum inventionem accommodatio*; quomodo è MS. codice reſtituit Franciſcus Luiſinus lib. III. παρέργων cap. XXIII. Sed vulgatam ſcripturam planè retineo. Illa verò, quam Luiſinus probat, ab eorum errore profecta mihi videtur, qui, elocutionem tantùm eſſe verborum, putârunt. Atqui aliud ſenſiſſe hunc ſcriptorem, vel illud ſatis arguit, quòd figurarum alias verborum eſſe dicat *c*, alias ſententiarum.

a *Lib.* περὶ συνθέσεως ὀνομάτων.

b *Lib.* I.

c *Lib.* 4.

II. VARIÆ ELOCUTIONIS GENERA, AC ORATORIÆ ELOCUTIONIS PARTITIO IN ELEGANTIAM, COMPOSITIONEM, ET DIGNITATEM.

Elocutio alia eſt naturalis, quæ non recedit à vulgari loquendi conſuetudine: alia artificioſa, quæ à priori abit. Hæc vel philoſophica eſt, vel oratoria, vel hiſtorica, vel poëtica. Ex his philoſophica propior eſt naturali. Interim etſi omnes non paucis differant, multo tamen pluribus conveniunt. Quæ & ratio eſt, cur pleraque omnia elocutionis præcepta à rhetoribus non oratorum modò, ſed hiſtoricorum etiam, atque adeò poëtarum exemplis illuſtrentur.

Partes Oratoriæ elocutionis ſunt duæ. Prior, quam univerſalem & communem vocamus, generatim pertractat de iis, quæ orationem ornant. Altera, quam ſpecialem ac propriam appellamus, elocutionis diverſitatem aperit pro diverſâ materiâ. De priori agemus hocce libro & ſequenti: de alterâ dicemus libro ſexto.

Quemadmodum autem ædificia, ita elocutio univerſa duobus conſtat; fundamento, & exædificatione ſive ſtructurâ; ſub quâ, ut inferiùs dicemus, compoſitionem, & dignitatem comprehendimus. Sanè tria hæc in elocutione ſpectari, ſenſit & Theophraſtus, eumque ſecutus Dionyſius Halicarnaſſenſis; quorum uterque magnificum ſtylum conſiſtere voluit in verbis deligendis, quod fundamentum facimus; iiſdem collocandis, quæ prior iis eſt ſtructuræ cura; atque his ipſis ſchematum pigmento exornandis, quæ res ad dignitatem pertinet. Verba Dionyſii *a* viſum apponere, quibus & id quod dixi, & ſuum de Iſocrate judicium complectitur: Καθόλου δὲ τριῶν ὄντων, ὥς φησι Θεόφραστος, ἐξ ὧν γίνεται τὸ μέγα, καὶ σεμνὸν, καὶ περιττὸν ἐν λέξει, τῆς τε ἐκλογῆς τῶν ὀνομάτων, καὶ τῆς ἐκ τούτων ἁρμονίας, καὶ τῶν περιλαμβανόντων αὐτὰ σχημάτων: ἐκλέγει μὲν εὖ πάνυ, καὶ τὰ κράτιστα ὀνόματα τίθησιν: ἁρμόττει δὲ αὐτὰ περιέργως, τὴν εὐφωνίαν ἐντείνων μουσικήν: σχηματίζει τε φορτικῶς καὶ τὰ πολλὰ γίνεται ψυχρὸς, &c. *Cùm autem tria omnino ſint, ut ait Theophraſtus, ex quibus dictionis granditas, & ſplendor, ac magnificentia oriatur; verborum delectus, univerſa ex iis concinnitas, & figuræ, quibus hæc concluduntur: optimum quidem Iſocrates habet delectum, valdeq́; commoda verba ponit: affectatè autem hæc conjungit, muſicum quendam captans concentum; ac figuras uſurpat tumidas, unde ſæpe fit frigidus, &c.* Nunc de ſingulis ſingillatim agamus.

a In Iſocrate.

III. IN QUIBUS ELEGANTIA CONSISTAT: ET AN, LATINITATIS STUDIO, SIT ABSTINENDUM À PEREGRINIS OMNIBUS, AUT VOCIBUS DISCIPLINARUM PROPRIIS, VEL VOCABULIS ECCLESIASTICIS.

FUndamentum elocutionis, ac veluti ſolum quoddam, faciemus elegantiam. Sub hac autem complectimur puritatem, & perſpicuitatem. Puritas ad Grammaticum pertinet: quanquam ut pura Latinaq́; ſit oratio, non tantùm Grammaticis præceptis, ſed etiam conſuetudini bonorum ſcriptorum, conformis eſſe debet. Quippe Latinitas nihil

aliud

aliud eſt, quàm obſervatio incorrupte loquendi ſecundùm Romanam linguam; ut eſt apud Diomedem *a*, & Maximum Victorinum *b*.

Quoad tamen pura, h. e. Latinis Latina, Græcis Græca ſit oratio; primò & inprimis illam curabimus curam, ut verba noſtra ſint cognita iis, qui è veteribus probo ſunt caſtoque ſermone uſi. Latinorum autem Græcorumque verborum numero adſcribenda etiam ſunt, quæ peregrinitatem Latio, aut Græciæ, infudiſſe videri poſſent, niſi ea Romani, aut Græciæ terræ homines, ſua donaſſent civitate. Iſtiusmodi ſunt *gaza*, *mapalia*, aliaque hujus monetæ; quæ in Marone tanquam barbara ſugillat Claudius Verderius, vir eruditus, ſed malus bonorum ſcriptorum cenſor. Non tamen his utendum conſertum; ſed quoties alia, quibus ea exprimamus, haut ſuppetunt: eaque cautio potiſſimùm in pedeſtri oratione locum habet. Nam & Hermogenes περὶ μεθ'. δειν. ſcripſit, τὰ ἐθνικὰ, ſive gentilia ac peregrina, quæ Ariſtoteli γλῶτται dicuntur, item τεχνικὰ, ſive artium propria, & νομικὰ, i. e. quæ ad leges ac jus pertinent, ignorari, ac obſcuritatem afferre in oratione ſolutâ. Idcirco veteres Romani, ſi vocem uſurparent Græcanicam, ejus ſubjicere ſolent explicationem. Afranius in togata, cui Sellæ nomen *c*;

Uſus me genuit, mater peperit Memoria.
Sophiam vocant me Graji, vos Sapientiam.

Ennius in Annalium ſeu primo, ſeu ſeptimo *d*,

Nec quisquam ſophiam, ſapientia quæ perhibetur.

Nec tamen id perpetuum eſt, cùm & ſine ἐξηγήσει utantur. Ut factum quoque eſſe in antiquis togatis, innuit Seneca *e*: qui & titulum hunc adducit inſcriptum tumulo Fabii Doſſenni, Atellanarum ſcriptoris:

Hoſpes, reſiſte, & ſophiam Doſſenni lege.

Sic Juvenalis *orexin* non refugit ſat. VI.

— *rabidam facturus orexin.*

Atque iterum ſat. X.

— *Hinc ſurgit orexis,*
Hinc ſtomacho bilis.

At minimè imitanda eſt Plauti licentia, qui *poterium* uſurpat Sticho: ubi & bis *prothymi* dixit, ut & *prothyme* in Pſeudolo.

Interdum tamen uſu venit, ut eleganter Græca Latinis interſerantur: quod inprimis in epiſtolis locum habet, ac potiſſimùm, ſi is, ad quem ſcribimus, magnopere hâc afficiatur linguâ; aut ſi quid ſcribamus, quod occultum eſſe velimus; aut denique, ſi quid elegantiùs Græcè ſonet, quàm Latinè, aut ſi vox Græca habeat ἔμφασιν, aut ſi verba Græci ſcri-

a Lib. 2. cap. de Latinitate.
b Lib. de re Grammatica.
c Apud Gellium lib. 13. c. 8.
d Apud Feſtum in Sas. ex Scaligeri correctione.
e Epiſt. 89.

ptoris adferamus, aut ad ea alludamus. In orationibus verò parcè omnino utendum Græcis: quippe quæ coram multis habentur, quorum bona fortaſſe pars Græcè neſcit. Vide omnino Alberici Gentilis diſputationem παρέργως inſtitutam de linguarum mixtura *a*.

a Subjicitur notis Druſii, & diſputationi Alberici Gentilis in libro 1. Machab.

Quòd ſi judicio utoc opus eſt in peregrinis Latio receptis, & Græcis bonis: quantâ religione ab iis abſtinendum, quæ labente, vel collapſo jam imperio Romano, barbaries induxit! Jubemus igitur in ultimas deportari terras inquinatam illam ſcribendi rationem, quæ ſuperioribus ſeculis in Philoſophis pro ſubtilitate, in Medicis pro utilitate, in Juriſconſultis pro prudentiâ, in Theologis pro pietate habebatur: de cujuſmodi ſcriptoribus, aut ſaltem de quorum plurimis, eleganter dicebat Hermolaus, nomine, non re Barbarus, ne viventes quidem vixiſſe, nedum exſtincti vivant; vel, ſi vivant, vivere in pœnam, aut contumeliam.

Non tamen eorum ſententiam probamus, qui vocabula diſciplinarum quarumq; propria exterminant, & Philoſophorum ſermonem ad lucem claſſicorum ſcriptorum expendunt. Ita iniquè Petrum Victorium, ſummum virum, ſugillat Majoragius *b*, quòd uſus eſſet vocabulo *contrarietatis*. Et rectè Scaliger Exerc. 1. ad Card. *Non verſamur in foro, aut in Romano comitio; ſed in communi theatro ſapientum, ſub oculis veritatis; cujus ſuppellectilem, atque apparatum, non tam nitidum, quàm opulentum eſſe decet.* Adde quòd Victorius *contrarietatis* vocem non uſurpârit primus, cùm & legere eam ſit apud Arnobium lib. 11. *Et rerum*, inquit, *contrarietatibus diſſonare*.

b Comment. in cap. 1. lib. 1. Rhet. Ariſt.

Multò minùs probatur nobis eorum diligentia, qui in ſacrarum literarum translatione, ut præter cæteros puritati ſtuduiſſe videantur, viris equisque fugiunt voces Eccleſiæ priſcæ uſurpatiſſimas, & idiotiſmos linguæ ſanctæ ab verſionibus ſuis, quaſi furcillis, arcent. Non ſatisfacit illis Hebraiſmus hic, *Sermo caro factus eſt*; ſed malunt, quod tamen minùs exinanitionem Chriſti declarat, *Sermo fuit corporatus*. Itidem eos videre eſt pro baptiſmo ſubſtituere lotionem, pro angelo genium, pro fide confidentiam, pro eccleſiâ rempub. pro ſynagogâ collegium, neque minùs inepte in aliis multis, quæ jure in Caſtalione culpant intelligentiores. Si enim Apoſtoli Hebraiſmos iſtos in Græco ſermone reſervant; ſi doctiſſimi Græci Latinique Patres formis illis loquendi à Spiritu S. adhibitis orationem ſuam tanquam gemmis exornârunt, ſi huc usque Eccleſia Græcanicas iſtas voces N.T. retinuit; ſi deniq; inuſitatâ ignotaque hactenus loquendi ratione, Eccleſiæ glaucoma ob oculos objicitur: quid virum illum, quanquam eruditiſſimum, ita transverſum egit, ut,

ut, contra Apoſtoli mandatum *a*, iſtam, ſive κενοφωνίαν *b*, ut legêre Græca ſcholia, ſive καινοφωνίαν *c*, quomodo legit Auguſtinus, Ambroſius, & vetus interpres, cum ſcandalo in Eccleſiam introductam velit? Præſertim quando Hebraiſmi illi, ac voces Græcanicæ ἐμφατικώτεροι ſint, & vim ac majeſtatem quandam habeant; quam amittant, cùm ad phraſin aliarum linguarum recuduntur. Mero enim meridie clarius eſt, quod ſcribit Jul. Scaliger, *Venere propriâ, quaſiq; nativo cujusq; linguæ decôre, foveri ſententias quaſdam, ſubnixasq; certis idiotiſmi fulturis ſuſtineri: quas in aliam quaſi coloniam ſi deducas, iidem ſanè ſint cives; gratiam priſtinæ commendationis non retinebunt.* Inſignis quoque hâc de re locus eſt apud Jamblichum, quem apud eum reperies in Theologiâ Phœnicum: aut cui inquirendi non eſt otium, ex Jamblicho adductum videat apud Hadr. Junium lib. IV. Animadv. cap. XXV.

a *Ad Tim.* I. *cap.* 6. *v.* 20.
b *Vocum inanitatem.*
c *Vocum novitatem.*

IV. DE PROPRIETATE SERMONIS.

NEc ſatis eſt, ſi optimorum utamur ſcriptorum verbis: ſed in his ipſis non exiguo opus eſt delectu. Quippe & puræ putæ Latinorum voces multimodis differunt. Ac primò diſtinguuntur ratione ſignificationis; cùm aliæ aliis magis ſint propriæ ac ſignificantes: quò refer, quòd quædam ſint ſublimes, quædam humiles; quædam graves, quædam leves; quædam honeſtæ, quædam obſcænæ. Differunt præterea ratione conſuetudinis: cùm aliæ ſint uſitatæ, aliæ raræ: ac quædam ſunt novæ, aut pridem novatæ, quædam antiquæ nondum deſitæ, vel jam antiquatæ. Item ratione ſermonis, cùm quædam ligatæ, quædam pedeſtri conveniant orationi. Ac denique (quod ad Compoſitionem pertinet) ratione ſoni, cùm vocabulorum quædam ſint ſonantia, quædam exilia; quædam lenia, quædam aſpera; quædam tarda, quædam volubilia, &c. Itaque jure optimo monent, verbum quodque quaſi ſtaterâ aurariâ pendi oportere. Eadem ſententia Dionyſii Halicarnaſſenſis, cùm ſcribit, ἡ ἐκλογὴ τῶν ὀνομάτων μέγα τι δύναται *d*. Idem & de eâ Echecrati librum promittit; quem tamen num ſcripſerit, divulgâritque, planè ſub ancipiti hæret.

d *Delectus verborum magnum quid poteſt.*

Verùm totum hoc, quod de ejusmodi delectu propoſuimus ac inprimis quod primo loco de vocabulis propriis ac ſignificantibus dicebamus, fruſtra monemus, niſi quis apprimè fuerit volutatus in eorum lectione, qui propriè ſignatéque ſunt locuti. Ex his enim ſolis, non ex ſeculi noſtri ſermone, quo vel duo Latinè loquuntur, vel nemo, proprietas

prietas illa haurienda eſt. E. G. ex Tullii Philipp. VIII. & Feſto Pompejo, diſcimus, nullum à veteribus *tumultum* vocari ſolitum, præterquam Italicum, & Gallicum: & ratio eſt, quòd ut animantia gravida tument, itemque arbores folia edituræ; ſic cùm à domeſticis, aut vicinis, bellum imminet, negotia, ſive res, tumeant, (ut loquitur Cicero *a*) h. e. perturbationem aut bellum parituræ videantur. Eò reſpexit Plautus Patruo ſive Pœnulo, cùm ait *b*:

a *Epiſt.* 4. & 5. *lib.* 14 *ad Att.*
b *Act.* 3. *ſc.* 1.

> --- *Servile eſſe duco feſtinantem currere.*
> *Præſertim in re populi placidâ, atque interfectis hoſtibus,*
> *Non decet tumultuari.*

Itidem Dictatorem propriè *dictum*, ac Flaminem dicebant *proditum*. Sed & virginem Veſtalem, quia, quæ primùm Veſtalis facta, capta fuit in bello, (hanc enim rationem afferunt Grammatici: veriùs, ſcio, eâ de re Joſeph. Scaliger in Culicem Maronianum) *captam* propriè dicebant. Atque hoc diſcrimen (quod tamen perpetuum non eſt, quia & flamen Dialis *captus* dicebatur, ut ex Agellio *c* cognoſcimus, &, *dictatores proditi ſunt*; legimus apud Pomponium IC.) aſſignat quoq; Chirius Fortunatianus; vel potiùs Curius Fortunatianus, cùm Chirii nomen, quod & in Aldinâ eſt, Romanis ſit ignotum; vel, quomodo è veteribus codd. Parrhaſius in epiſtolis legit, Fortunatianus in Chriis; quæ inſcriptio ſi cui fortè arridet, dicendum erit, latius Fortunatianum uti vocabulo Chriæ, quàm Fabium, Theonem, & Aphthonium; cùm ea quoque Rhetor ille tradat, quæ propriè ad Chrias non pertinent.

c *Lib.* 1. *cap.* 11

Porrò cùm proprietatem ſermonis commendamus, non excludimus voces translatas: verùm cum Fabio *d* propriorum quoque loco habemus modificata illa, quibus nihil inveniri poteſt ſignificantius: ut cùm Cato dicebat, *Cæſarem ad evertendam Remp. ſobrium acceſſiſſe*: aut cùm apud Maronem legimus, *deductum carmen*; apud Horat. *acrem tibiam*. Scio, adverſus hunc Fabii ſententiam acriter diſputari è multis: verum abunde eum defendimus in Grammaticis noſtris commentationibus. Ac facit in hoc nobiſcum etiam Cæſar Scaliger lib. IV Rei Poëticæ cap. V *e*.

d *Lib.* 8. *c.* 3. *quod eſt de perſpicuitate.*
e *Pag.* 460: *edit. Commel.*

V. DE VERBIS SORDIDIS.

DE proprietate diximus. Quemadmodum autem cognoſcere fuit ex variis vocabulorum formis, quas paulò ante aſſignavi: non conſiſtit delectus in ſolâ proprietate verborum: ſed inſuper aliæ ſunt ſermonis puri caſtique virtutes. Ac primò requirimus in eo nitorem:

cui

cui repugnant voces vulgares ac plebejæ, utpote ſordidæ; itemque poë-ticæ & affectatæ, utpote nimis ſplendidæ, neque ſermonis generi accommodatæ. Præterea neceſſe eſt, adhibeamus λόγον λευκὸν, ut eleganter loquuntur Græci, h. e. orationem claram ac perſpicuam: cui adverſantur vocabula tum abſoleta, tum novata, cùm utraque ſint ignota. De ſingulis pleniùs dicamus.

Sordidas voces appellârunt, quæ ſordidiori vulgò, non autem hominibus elegantioribus, in uſu eſſent. Nec tamen doctiſſimi etiam homines commercio vulgi non aliquid ſordium ab ejus ſermonè acceperunt. Sanè *ſculna*, quo utitur Varro pro ſequeſtre, inter ſordida repoſuit P. Lavinius, teſte Agellio cap. ult. lib. ult. Noct. Att. In Laberio item ſordida pluſcula notavit item Gellius lib. XVI. cap. VII. Sordidum apud Senecam, Eraſmi *a* quidem judicio, eſt *pauſarius*, à pauſa: quanquam hæc lectio diſplicet Jacobo Durantio *b*; ſed immeritò, cùm optimè ea vox conveniat illi, quem Græci κελευςὴν, Latini portiſculum appellant. Etiam, ex ejusdem Eraſmi ſententia, ſimile eſt *pilicrepus* qua de voce Cœlius Rhodiginus lib. XXX. cap. XIX. Ant. Lect. Turnebus lib. VII. cap. IV. Scaliger in Manilium, & Savaro in Sidonii lib. II. epiſt. II.

a Lib. de copia verborum.
b Lib. 2. cap. 2.

Imò in propriis quoque nominibus ſordes locum capiunt. Ut Horatii illo *c*, *Viſne tegam ſpurco Damæ latus?* Sordidum enim eſt *Dama*, ſive Δημᾶς. Quippe nomen ſervile eâ diminutionis formâ factum è Demetrio, quâ, Varrone *d* teſte, ex Artemidoro fit *Artemas*; quâ item è Poſidonio *Poſis e*, ex Amphiarao, *Amphis*, ex Menelao, vel Menodoro, *Menas*, ex Arceſilao, *Arceſilas*, ex Theodoro, *Theudas*, ex Pterelao, *Pterela*, vel *Pterelas f*, ex Apollodoro, vel Appollonio, Ἀπελλᾶς, Latinis *Apella*, non quaſi *ſine pelle*, ut nugantur; ex Antipatro, *Antipas*, ex Cleophilo, Cleophas; ex Ἐπαφρόδιτος, Ἐπαφρᾶς, ex Ἁρποκράτης Ἁρποκρᾶς, ex Alexandro, Ἀλεξᾶς, quomodo Ptolomæus (qui & Alexander) Epiphanio dicitur: imò ex iis etiam, quæ Græci acceperunt a Romanis: ut ex Rufinus, Ῥυφᾶς, ex Lucilius, Λουκᾶς. Quin & nomina communia, quæ Grammatici partim commodè appellativa vocant, ſimiliter truncant. Quippe ἀδάμας dicunt pro ἀδάμαστος, μίκκας pro μικρόλογος, ἀκάμας pro ἀκάματος, αὐτοκρὰς vel αὐτόκρας pro αὐτοκράτωρ, &c. *Demam* autem potiùs, quàm *Demetrium*, vocabant ſervum, ac contrà regem *Demetrium* appellant, non *Demam*; quia facilitati in ſervis ſtudetur, in aliis honori. Hinc vetus parœmia: Πᾶς δοῦλος δεσπότῃ μονοσύλλαβος *g*. Certè heroum nomina

c Sat. 5. lib. 2.
d Lib. 7. de L. L.
e Athenæus lib. 7 Sed corrupiè apud eum Πόσις editum pro Ποσις.
f Plautus Amphitr.
g Servus omnis domino unius eſt ſyllaba.

b ferè

ferè erant polyſyllaba, ut Agamemnon, Menelaus &c. At ſervorum nomina, etiam cùm integra efferebantur, ferè vel unius erant ſyllabæ, ut Mus, ſervus Epicuri: vel duarum, ut Syrus, Geta, Dromo, Stichus, Manes &c. Itaque Simon quidam, dives factus, Simonides vocari voluit; ut ait Lucianus in Somnio, ſive Gallo. ἀντὶ ᾳ δισυλλάβου, inquit, τετρασύλλαβος ἤδη πλουτήσας εἶναι ἀξιοῖ. Vide & aliqua, quæ in hanc ſententiam ſcripſit ὁ πολυμαθέστατος Caſaubonus Animadverſionibus in Athenæum.

a Pro diſyllabo, poſtquam dives factus eſt, tetraſyllabus affectat.

Pluribus hæc de vocabulis ſordidis proſequi viſum fuit; quia non deſunt, qui, ſpiſſo errore, albâ quâdam lineâ ſignent, quæcumque apud veteres reperiunt; cum, uti vidimus, compluria apud hos ipſos invenire, ſit hauſta è fece vulgi: cujuſmodi omnia pro ſordidis habemus, latiùs aliquanto hâc voce utentes, quàm qui ſordida eo diſtinguunt ab obſcænis, quòd hæc τὰ ἀφροδίσια *b* planè, Latineque, (ut Ithyphallicus loquitur poeta) exprimant: ſordida verò propriè, & absque circuitione, notent res immundas, ut corporis excrementa.

b Quæ ad Venerem pertinent.

VI. DE POETICIS.

NEque minùs peccant, qui miſcent verba ac phraſes oratorum, hiſtoricorum, & poëtarum. Nam quemadmodum Poëta in verſu Heroico nunquam diceret *triticum*, aut *panem*, (Virgilius certè *Cererem*, aut *cruſtum*, perpetuò appellat) ita viciſſim, ſi voces Poëticæ in oratione proſâ adhibeantur, præſtigioſam ac inſubidam reddant orationem. Ut, ſi quis in ea *ſquammigeri* dicat pro piſcibus, quia ſic locutus Lucretius *c*: aut *certum facere* pro certiorem, quia Virgilii *d* ſit, *Anchiſen facio certum*: aut *tueri longa* pro adſpicere, quia Statius *e* ait, *Non unquam longa tuendo Expedias, cui major honos.* Itaque meritò deriſus a Caſſio Severo orator ille, qui, ut Fabius *f* refert, pro ſparto dixerat *herbas Ibericas*, idque, ut Turnebus *g* obſervavit, Horatii imitatione, cujus illud lib. Epodon,

Ibericis peruſte funibus latus.

c Lib. 1.
d 3. Æn.
e Lib. 2. Thebaid.
f Lib. 8. c. 2.
g Lib. 14. Adverſ. cap. 9.

Quin, ut de Appulejo nihil dicam, Platonis quoque ſtylus reprehenditur à multis, quòd poëtico ſit ſimilior: quâ de re ita Tullius in Oratore: *Itaque video, viſum eſſe nonnullis, Platonis & Democriti locutionem, etſi abſit a verſu, tamen, quod incitatius feratur, & clariſſimis verborum luminibus utatur, potiùs poema putandum, quàm Comicorum poëtarum.* Certè Dionyſius quoque Halicarnaſſ. epiſt. ad Ammæum

&c.

& περὶ τῦ Δημοσθ. δεινότ. reprehendit in eo ſchemata poëtica; quòdque uſurpet crebras, longas, & intempeſtivas allegorias: atque adeò, quòd idem poetas è ſuâ exterminet Rep. id factum ait διὰ τῆς πρὸς Ὅμηρον ζηλοτυπίας *a*.

a Ambitioſâ quâdam erga Homerum æmulatione.

VII. DE OBSOLETIS.

ORatorum quoque eſt, verba togæ ſequi, quod Cornutus in Perſio *b* laudat, ac fugere hirtam obſoleti ſermonis togam, nec ſe Accii & Paccuvii veterno inquinare, ut loquitur auctor dialogi de cauſſis corruptæ eloquentiæ. Obſoleta autem dicuntur, quæ nitorem amiſerunt: cujusmodi pleraque omnia erant in Janualiis, Junoniis, ac Minerviis, Saliaribus Numæ Pompilii hymnis, qui, eò quòd axibus, ſive tabulis, eſſent inſcripti, ut apud Græcos leges, *axamenta* dicebantur. Citat ex iis Varro *c*, prout quidem è veteris codicis veſtigiis reſtituit Joſephus Scaliger: *Omnia dapatilia comiſſe Jani cuſiones. Duonus Ceruſes deivos Janos venet.* Quo in loco ingenioſè & doctè ab viro illuſtri emendato (nam mihi quidem conjectura ejus propiùs à veritate abeſſe videtur, quàm aut Turnebi ſententia, quem vide lib. XXIII. Adverſ. cap. XIV. aut aliorum, qui poſt Turnebum, & Scaligerum, medicam ei loco manum afferre ſunt conati) *depatilia comiſſe* ſignificat opipara comediſſe: *cuſiones* ſunt curiones, quos Varro *d* ita dictos ait, quia in curiis ſacra faciunt: *duonus ceruſes* eſt bonus creator: *venet*, quomodo & editum in antiqua Mediolanenſi *e*, poſitum pro *venit*. Nam veteres E pro I uſurpabant, Fabio *f* teſte. Denique *deivos Janos*, ſive *Divianus*, idem eſt, qui Sol: qui *divus Janus* vocatus, ut Luna, (quam *Janam* nuncupatam, ex Varronis lib. I. de re Ruſt. *g* cognoſcimus) appellata eſt *dea Jana*, aut *diva Jana*, vel una voce *Deiana*, aut *Deiviana*. Non enim *Diana* vocata eſt, quòd noctem quaſi diem efficeret, ut ſcribit Cicero in ſecundo de Nat. Deorum, & Jul. Firmicus lib. de errore profanarum religionum: neque, quod vult Varro, *Diviana* dicta quæ Diviſa ſit, in altitudinem, & longitudinem: ſed facta vox ex *diva*, & *Jana*: ut obſervat Scaliger lib. II. de emend. Temp. Quanquam, ſi propriæ quæ[illegible] indulgere[illegible] conjecturæ, fortaſſe non *Janos* apud Varronem, ſed *Jane* legendum. Nam *Janes*, non *Janos*, dixiſſe Salios, auctor eſt Tertullianus in Apologetico, cum ait: *Saturnus exceptus est Jano, vel Jane, ut Salii volunt.* Quomodo non in Aldina modò, [illegible] Pameliana, ac Juniana editione, legimus. Vel potius apud

b Apud Perſium ſat. 5.

c Lib. 6. de L. L.

d Lib. 4. & 5. de L. L.

e Anni 1500.

f Lib. 1. cap. 4.

g Cap. 37.

Varronem ſcribendum *Eano*: quando ab eundo *Eanos* veteres dixiſſe, ex Macrobio diſcimus lib. III. Saturn. cap. IX. Doctiorum eſto arbitratus.

Scripſit Varronis tempore Ælius Stilo explanationem carminum Saliarium, e qua Grammatici veteres quædam adducunt gloſſemata, ut appellat Varro. h. e. voces minùs uſitatas, ut interpretatur Quintilianus lib. I. cap. XIV. Poſſis & dicere λέξεις καταγλωττισμένας. Ita enim absque augmento (quod & alias eo in tempore crebrò omittitur) Eunapius in Libanio nominat voces omnes ob peregrinitatem aut raritatem interpretationis indigas: cujuſmodi fuêre Ἀττικαὶ λέξεις Philemonis, γλῶσσαι Λακωνικαὶ Ariſtophanis, γλῶσσαι Κρητικαὶ Hermonis, qui aliis Hermonax: item eorum, qui non unius, ſed variarum gentium vocabula, fuêre interpretati, uti Nicander Colophonius, Pamphilus, Amerias Macedo, Seleucus, Philemon, Timachidas, Philetas, aliique.

Multa autem deſita rancidaque ſunt in laceris illis reliquiis Lucillii, Ennii, aliorum. Nec apud Comicos, quos habemus, ab iis ſolitudo eſt, Plautum inprimis. Ut *perbitere* pro *perire*. Quo uſus videtur Captivis *a*: ſi rectè reſcribunt viri eruditi: *Qui per virtutem perbitat, non interit*. In libb. MSSis eſt *peritat*: quomodo & Nonius *b* legit, ſed metro invito, niſi *Qui* κατὰ διαίρεσιν jambus fiat. Quod non diſplicet. Utcumque de eo eſt, *perbitere* dixit Rudente *c*, & Pſeudolo *d*: ſimileque eſt *imbitere* pro *inire* in Epidico, & *combito* pro *comeo*, apud Varr. in IV. de L. L. Sunt autem ea à ſimplici *betere*, quo non modò idem uſus in Aſtrabâ; ſed & Varro, cujus locum apud Nonium *e* ita emendabat Carrio *f*: *Annos multos, quòd ea parere non poterat, mulierem foras betere juſſit*. Sed & *bitire* dicebant, unde *Bitienſes* Feſto ſunt, qui aſſiduè peregrinantur. Niſi *betienſes* malis cum Giffanin. *Nenum*, *nenu*, vel *neno*, pro *non*, eſt apud Lucillium, Lucretium, & fortean Terentium *g*. *Topper* pro *citò* dixit Ennius: item *ſos h* pro *eos*, aut *ſuos*, ac *ſam* pro *eam*:

Nec quiſquam Sophiam, ſapientia quæ perhibetur,
In ſomnis vidit priu', quam ſam diſcere cœpit.

Cui geminum illud carmine ad Sancum Semipatrem: *Viſum animo ſo, perfecit ſa pace, rogans te*. Innumera iſtiuſmodi olim quidē haurire erat è commentariis Pontificum, & vetuſtiſſimis fœderibus, & opicis exoletorum auctorū chartis: at nunc vix aliunde, quàm è veteribus Grammaticis, petere eſt. Auguſtus *i* quidem Cæſar maximo ſtudio hos verborum fœtores, ut loquebatur, vitare ſolitus, atque adeò nec Tiberio

a *Sc. Injicite huic.*
b *In Perire.*
c *Act. 2. Sc. Qui homo.*
d *Act. 3. ſc. 1.*
e *In voce betere.*
f *Lib. 2. Em. cap. 9.*
g *Vide Scalig. in Varr. de R. R. lib. 2.*
h *Feſtus.*
i *Sueton. in Aug. c. 86.*

bene pepercit, voces ejuſmodi aucupanti. Οἱ ὀψιμαθεῖς *a* ea undequaque conquiſita orationi ſuæ ambitioſe inſercire ſolent, non verba rebus aptantes, ſed res extrinſecus arceſſentes, quibus hæc verba conveniant; contra quam præcipit Fabius lib. ix. cap. iii. & Dionyſius Halicarn. tractatu de Iſocrate, cum ait, φιλεῖ γὰρ ἡ φύσις τοῖς νοήμασιν ἕπεσθαι τὴν λέξιν, οὐ τῇ λέξει τὰ νοήματα *b*. Peccat hac in parte præter cæteros Johan. Bapt. Pius, cujus phraſis docte inepta eſt, ut & Appuleji. Nos obſoleta hautquaquam affectabimus; quin ea vivere valereque jubebimus, ne, in Græco ſermone, cum Agamemnone credamur colloquia habere, ut Demonax apud Lucianum ait: in Latino autem, jus Aborigenum vel Faunorum didiciſſe, vel cum Carmenta Evandri matre, ac priſcis Italis, quos caſcos appellat Ennius, velle ſermonem ſerere videamur. Sanè cùm omnis anxietas ſit, & moleſta ſit, & no & minuti animi, ut optimè ait Seneca epiſt. cxv. tum inprimis affectatio illa obſoleti ſermonis odioſa eſt: qua de re locum illuſtrem apud Gellium vide lib. i. cap. x. Sed inprimis adeundus Luciani Lexiphanes. Etiam proavorum noſtrorum ætate a Mariangelo Accurſio conſcriptus eſt dialogus Oſcorum & Volſcorum, quo egregie hæc κακοζηλία exagitatur.

a Illi qui ſerò didicerunt.

b Vult enim natura, verba ſententiis, non ſententias verbis obſequi.

Interim non illi ſumus, qui indoctè idcirco putemus ſcribendum eſſe. Vulgi hæc ſententia, ut non modo φιλαρχαίους, & antiquarios, appellet, ſed etiam affectatè ſcribere dicat, quicunque uſurpant verbum minùs vulgare, quamvis probum, & medio illo ævo a Cicerone, Varrone, Salluſtio, aliiſque uſurpatum. At diſtinguendum erat inter antiqua, quæ uſurpare licet, & antiquata ſeu priſca. Nam & Plinius lib. i. epiſt. xvi. commendat in Pompejo Saturnino *verba ſonantia & antiqua*. At priſca non amplius ſunt in uſu, ſed periêre. unde & ex mente Rodolphi Agricolæ, nomen ipſum, quaſi *periſca*, accepêre: vel à πρίν, ſive antiquo *pru*, h.e. præ: unde & *priſtinus* & *privignus*, quaſi *prigenus*. Eadem verò *antiquata* dicuntur, quia *antiquari* eſt obſoleſcere & è memoria tolli, ut ſcribit Nonius. Diſtinguendum etiam inter ea, quæ revera obſoleta ſunt, & ea, quæ creduntur iſtiuſmodi, ex ſententiâ eorum, qui, ubi ſex ſeptem in Cicerone paginas legerunt, videntur ſibi eſſe idonei linguæ Latinæ Ariſtarchi. contra quos invehitur Politianus epiſtolâ ad Corteſium *c*, Franciſcus Picus Mirandulanus in diſputatione contra Bembum, Eraſmus in Ciceroniano, Budæus digreſſione quadam in Comment. linguæ Græcæ, Lud. Vives lib. iv. de corruptis diſcipl. Franciſcus Floridus Sabinus lib. i. Lect. Subſ. cap. ii. Muretus lib. xv. Var. Lect. cap. i. Ubertus Folieta lib. ii. de linguæ Latinæ præſtantiâ,

c Lib. 8.

ſtantiâ, Nicolaus Beraldus dialogo de parandâ facultate ex tempore dicendi, Nicolaus Suſius in limâ Ciceronianâ, &c. Et optimo profectò jure optimus ferè ac doctiſſimus quiſque iſtiuſmodi ineptos Ciceroniaſtros, ſive, ſi malis, Ciceronianos, (quandoquidem eo nomine, parùm licèt Ciceroniano, ſe jactant) perpetuò culpârunt, damnaruntque. Neque enim omnibus de rebus ſcripſit Tullius; ideoque nec omnium rerum vocabula peti poſſunt è ſummo quidem illo, attamen non ſolo Latinæ linguæ autore. Deinde multa a Cicerone dicta, quæ non ſcripta, ac multa ejus interciderunt, in quibus, quæ nunc reformidant, legerentur: quod magis parêret, ſi exſtarent Statilii Maximi libri *De ſingularibus Ciceronis* a. Multa quoque ſcripturus fuerat, ſi diutiùs fuiſſet ſuperſtes. Denique in ipſis, quæ ſuperſunt, innumera iſtis hominibus ignota inviſaque inventi & eruta ſunt à præſtantiſſimis ingeniis, quæ ſi uſurpemus, quid flagitii committatur? neque enim ita ſcribere neceſſe eſt, ut omnes omnia intelligant, ſed potiùs, ut quædam ſint, quæ rudiores inveſtigare ac diſcere cogantur.

a *Meminit his Chariſius l. 2.*

Quemadmodum autem ſcioli iſti male obſoleta appellant, quæ rariùs fortaſſe occurrunt, attamen optimo ævo ab optimis ſcriptoribus uſurpata ſunt: ita in illo quoque errârunt, quòd parem noſtri veterumque rationem eſſe crediderunt: cùm nulli quidem nationi ſermo Latinus hodiè proprius ſit, olim verò Latinè ſint locuti, eoque iis tum fuerit vocabulis utendum, quibus ſua cujuſque uteretur ætas. Lapſi in eo quoque, quod nuſquam putârunt obſoletis locum eſſe; cùm quædam ex iis in carmine decore nonnunquam adhibeantur; ut videre eſt ex Varrone, Catullo, aliiſque iſtius ævi Poetis. Ovidii quoque eſt *b*,

b 14. *Met. fab. 5.*

--- mortemq; timens, cupidusq; moriri.

Ne ipſe quidem Maro in divinis Æneidos libris reformidat *olli*, & *ollis*, idque non iis tantùm in locis, ubi ſic legitur vulgo, ſed etiam aliis aliquammultis, ut Pierii docent Caſtigationes. *Quianam* etiam pro *cur* dixiſſe, indicant vetuſti codd. ac teſtantur Quintilianus, Valerius Probus, Servius, Chariſius, Priſcianus. Initio undecimi libri codd. quidam habent, *Forſit c vota facit*: ac agnovit hanc quoque lectionem Servius. Ejuſdem eſt *aulai*, *pictai*, ac fortaſſe *aurai*, & *aquai*: de quibus in commentariis noſtris linguæ Latinæ dictum. Item *quoi* d, & *fuat*, & illud,

--- liquidum potesse olivo.

quanquam mihi quidem vulgata magis arridet: ſed *poteſtur* eſt in codd. aliquot antiquis, ac placuit id magis Bartholomæo Marantæ e, & aliis, ut

c *Pro forſitan.*
d *Vide Giff.anis indicem Lucretianum in* Quoi.
e *Libro 5. Lucullianarum quæſt.*

ut pro dactylo creticus ſit; quod alibi etiam à Marone fieri, ex vett. libris probatum it Giffanius. Utcunque de iſto eſt, liquet de cæteris. Nec tamen caſu in tales incidit poeta, ſed judicio ſic maluit, quoties gratia ex iis accederet carmini: ut ſi vel Dii loquantur, vel veteres Latii incolæ, maximè ſenes, qui retinentiores eſſe ſolent ſermonis antiqui.

Nec talia aliena planè ſunt ab hiſtoria, ut ex Salluſtio conſtat. Imò & Tacitus in IV. Annalium ait; *Intelligentem humani diviniq; juris mentem duint.* Nempe in perſona Tiberii, qui antiquarius erat.

Præterea in auſterâ oratione locum habet archaiſmus; ut monet Dionyſius Halicarn. lib. περὶ συνθέσεως ὀνομάτων.

Imò & aliàs interdum, ſi orationi inde accedat majeſtas, vel aliquid extorqueat neceſſitas, vel utilitas etiam jubeat. Unde nec Tullius reformidat *raudusculum, averruncare, muginari, tricari, noctuabundus* a, & alia quædam. a *Ad Att. lib. 12. epiſt. 1.*

Quòd ſi duriora videantur, utemur iis προεπιπλήττοντες b. E. G. ut Pl. utinam vocem uſurpem, ut veteres loquebantur, ut ita dicam, &c. Quod maximè locum habet in iis, quæ non vulgò, ſed eruditis dicimus, aut ſcribimus. Ita oſtendimus, veteres à nobis ſcriptores lectos, & intellectos. Tantum bono id judicio fiat, & modicè, non fartim. Nam iſtæ penè exculcatæ voces manu, non ſacco, ſunt ferendæ: ut de inſpergendis fabulis Poeticis Corinna dicebat Pindaro c. Fabium hac de re audiamus, cujus iſtud lib. I. cap. VI. *Verba a vetuſtate repetita non ſolum magnos aſſertores habent; ſed etiam afferunt orationi majeſtatem aliquam, non ſine delectatione. Nam & autoritatem antiquitatis habent: & quia prætermiſſa ſunt, gratiam novitati ſimilem parant. Sed opus modo, ut neque crebra ſint hæc, neque manifeſta, quia nihil eſt odioſius affectatione: nec utiq; ab ultimis & jam obliteratis repetita temporibus; qualia ſunt* TOPPER, *&* ANDICERIO, *&* EXANTLARE, *&* PROSAPIA, *& Saliorum carmina vix ſacerdotibus ſuis ſatis intellecta.* Huc pertinet illud ejuſdem lib. VIII. cap. III. *Propriis dignitatem dat antiquitas: namq; & ſanctiorem, & magis admirabilem faciunt orationem, quibus non quilibet fuerat uſurus.* Et paulò pòſt: *Sed utendum modo, nec ex ultimis tenebris repetenda.* Exemplis hæc deinde illuſtrat: *Satis,* inquit, *eſt vetus* QUÆSO; *quid neceſſe eſt dicere* OPPIDO? *quo ſunt uſi paulum tempore noſtro ſuperiores, vereor, ut jam nunc ferat quiſquam. Certè* ANTIGERIO, *cujus eadem ſignificatio eſt, nemo niſi ambitioſus utetur.* ÆRUMNAS *quid opus eſt? tanquam parum ſit, ſi dicatur* LABOR. *Horridum,* REOR; *tolerabile,* AUTUMO; *tragi-*

b *Prævenientes reprehenſionem.*

c *Plutarch. de gloria Athenienſ.*

tragicum, PROLEM DICENDAM; UNIVERSAM EJUS PROSAPIAM, *inſulſum. Quid multa? totus prope mutatus eſt ſermo.* Sed hic Fabius cenſuram exercet ſeveriorem, quàm oportebat. Ut quando ait, non opus eſſe vocabulo *ærumna*. Atqui eo opus ſibi putavit Tullius, qui in Paradoxis, & orat. poſt reditum in Senatum, & aliis aliquot locis, uſurpat: quemadmodum nec uno loco apud eum *ærumnoſius* & *ærumnoſiſſimus* legas. Nec *ærumna* omnino idem eſt, quod *labor*, ſed aliquanto amplius: unde ea *ægritudo laborioſa* à Tullio definitur IV. Tuſcul. Quæſt. Triſtius igitur hoc verbum eſt, quàm alterum. Hinc & idem in ſecundo de Fin. *An cum de omnibus gentibus optimè mererere, cùm opem indigentibus ſalutemq; ferres, vel Herculis perpeti ærumnas (ſic enim majores noſtri labores non fugiendos, triſtiſſimo tamen verbo,* ÆRUMNAS *etiam in Deo nominaverunt) exigerem ex te?* Addit deinde Fabius, PROSAPIAM, *inſulſum* eſſe. Quod judicium non quidem inſulſum eſſe dixero: ſed ſalſius, quàm palatum ac ſtomachus ferre poſſint. Nam antiquarius ut ſit Salluſtius, qui uſus eâ voce in Jugurtha: non tamen puto, inſulſè eum ſcribere, aliquis dixerit. Uti nec elegantiſſimum ſcriptorem Minucium Felicem, qui in Octavio eam uſurpat. Tullius tamen, fateor, non ſic loqueretur, præterquam in re priſcâ; ut Deorum vel heroum ortu; ac ne ſic quidem, niſi προσωποπλήτων. Ut cùm ait in Timæo, ſeu de Univerſo: *Jovem, Junonem, reliquos, & eorum, ut utamur veteri verbo, proſapiam*. Nimirum judicio non exiguo in talibus opus eſt: quod non attendunt, qui ſic ea conſectantur, quaſi loquendum eſſet cum Paccuvio, vel Accio: vel ſic refugiunt, quaſi ſermo eſſet cum lixis, & calonibus. Senecam audiamus epiſt. CXIV. *Multi ex alieno ſeculo petunt verba: duodecim tabulas loquuntur: Gracchus illis, aut Craſſus, nimis culti & recentes ſunt: ad Appium uſque, & ad Coruncanum redeunt. Quidam contrà, dum nihil niſi tritum & uſitatum volunt, in ſordes incidunt. Utrumq; diverſo genere corruptum eſt; tam, mehercules, quàm ſi velle et ſplendidis uti, ac ſonantibus, & poeticis; neceſſaria, & in uſu poſita vitare: tam hunc dicam peccare, quam illum. Alter ſe juſto plus colit: alter ſe juſto plus negligit: ille & crura, hic nec alas quidem vellit.* Si tamen paulum ſit peccandum, peccandum potiùs in eam partem quæ oſtentatione eruditionis, quàm deſpectu; cultu ejus nimio, quàm ſordibus peccat. Præſertim hodie, poſtquam tot jam ſeculis deſiit ſermo Romanus: ut nunc vulgi nobis cura ſit nulla; ſed tantummodo eorum,

rum, quos eruditio commendat. Et hæc de archaiſmo, ac vocibus priſcis obliviiſq; , ut eas Varro *a* vocat.

a *Lib.* 4. *de L. L.*

VIII. DE NOVATIS, AC NOVIS.

NOvata quoque, quæ Græci πεποιημένα, Cicero *facta* appellat, non temere ſunt uſurpanda: ut quæ puritati pariter, ac perſpicuitati repugnent. Vix enim fieri poteſt, ut nota ſint omnibus, quæ à dicente primum gignuntur. Ejusdem ferè monetæ ſunt voces novæ; hoc eſt, quæ ab omnibus, vel multis, vel ſaltem pleriſque magni nominis, recipiantur; at veteribus tamen incognitæ ſint. Hujuſmodi ſanè ſi non perſpicuitati, (nam ea, fateor, quæ novitatem jam exuêre, ignota eſſe ampliùs non poſſunt) at elegantiæ tamen, quæ antiquitatis eſt ſtudioſa, inimica eſſe ſolent, ideoque rectè Fabius lib. I. cap. VI. *Ut novorum*, inquit, *optima erunt maximè vetera, ita veterum maximè nova.* Propterea Varro lib. II. de L. L. ad Marcellum, ut ex Gellio *b* cognoſcimus, *Æditumum dici oportere cenſet magis, quam æditum; quod alterum ſit recenti novitate fictum, alterum antiquâ origine incorruptum.* Idem Varro in V. de L. L. *Noviſſimum*, inquit, *dici cœptum vulgò, quod meâ memoriâ, ut Ælius Gallus, ſic ſenes aliquot, nimium novum quòd eſſet, vitabant.* Ubi legendum, *ut Ælius, ſic ſenes aliquot*: vel reſcribendum, *Ælius Stilo*: vel apud Gellium pro Stilone *Gallus* reponendum, lib. X. cap. XXI. ubi de *noviſſimi* voce Varronem laudat. Ait ibidem Gellius, Ciceronem eâ voce, quòd nova nimiùm foret, nuſquam uſum eſſe. Sed hac quidem in re falſus eſt doctiſſimus Grammaticus, quique eum hac parte ſequi non dubitavit, Laurentius Valla lib. III. Elegant. cap. XXXIII. Nam uſurpat eam Tullius, cùm alibi, tum oratione pro Roſcio Comœdo: *Itaque, qui ne in noviſſimis quidem erat hiſtrionibus, ad primos venit comœdos.* Quemadmodum nec refugêre Galba *c*, D. Brutus *d*, & Caſſius *e*, epiſtolis iis, quæ Ciceronianis ſunt admixtæ. Frequentat etiam Jul. Cæſar libris de bello Gallico: ut mittam cæteros. Nempe ubi *noviſſimi* vox novitatem exuêre jam cœperat uſu multorum, nec ampliùs elegantioribus ingeniis eâ uti religio fuit.

b *Lib.* 12. *c.* 10.
c *Lib.* 10. *epiſt.* 30.
d *Lib.* 11. *ep.* 1.
e *Lib.* 12. *ep.* 13.

Interdum autem Tullius in talibus mavult ea quaſi remediis quibusdam præmunire: Ut in Bruto: *Commentabar declamitans. ſic enim nunc loquuntur.* Idem, ut Fabius *f* monet, fecit in novis *favoris* & *urbani* vocabulis. Nam epiſt. ad Brutum: *Eum*, inquit, *amorem, &*

f *Lib.* 8. *cap.* 3.

eum, ut hoc verbo utar, favorem in conſilium advocabo. Et ad Appium Pulchrum: *Te hominem non ſolum ſapientem, verum etiam, ut nunc loquuntur, urbanum.*

Nec tamen id ſemper fieri eſt opus. Abſtinere enim iſtis remediis licet, poſtquam, nova quæ fuerant, novitatem perdiderunt. Uti factum in vocabulo *cervicis*. Quomodo primus in ſingulari, Varrone *a* teſte, dixit Hortenſius. Monet idem Fabius *b*: qui & ſimilia commemorat. *Quædam*, inquit, *perdurant. Nam &, quæ vetera nunc ſunt, fuerunt olim nova, & quædam in uſu perquam recentia. Meſſalla primus reatum, munerarium Auguſtus primus, dixerunt. Piraticam quoque, ut muſicam, & fabricam, dici adhuc dubitabant mei præceptores.* Addit deinde, quæ de *favoris*, & *urbani*, & *cervicis* nominibus, ſuperius retuli. Item quomodo Tullius ipſe exiſtimet, *a Terentio primum dictum eſſe obſequium.* Nempe quia Cicero in Lælio Terentianum appellat verbum. Verum non idcirco inter novata repoſuerim, quia minimè ex eo conſequitur, Tullium ignoraſſe, priores hac voce uſos Nævium, ac Plautum, ut rectè docet Parrhaſius adverſus, cùm Fabium; tum inprimis Gellium, Donatum, & Politianum. Non tamen improbo ſententiam Georgii Fabricii, qui putabat, Terentianum vocari verbum, quia Comicus hic primus in bonam uſurpâſſet partem, cùm antiquitus tantùm diceretur de gratificandi ſtudio in turpi & flagitioſâ adoleſcentiâ.

a Lib. 7. & 9. de L. L.
b Lib. 8. cap. 3.

Sunt & alia aliorum. Ita Cato egregiè calumniatores dicit *vitilitigatores*, ex vitio & litigatoribus, ut Plinius *c* ait: vocemque *vitimagiſtratus* (ſi recta eſt Palmerii emendatio) de Marianis & Cinnanis vitio & per vim magiſtratibus creatis Salluſtius *d* uſurpat. Varro a Muſis dixit *muſinari*; quo poſt eum uſus Plinius Præfat. Nat. Hiſtor. Terentius juxta aliquos, *funambulum* primus vertit, qui Græcis χειροβάτης. Cicero quoque plurima novavit, de quibus vide Ubertum Folietam lib. II. de uſu & præſtantia ſermonis Latini. Inter alia primus dixit *beatitudinem*, & *beatitatem*, primo de nat. Deorum: *mulieroſitatem* idem in IV. Tuſcul. Quæſt. auſus fingere: ab eodem quoque formata ſunt *Syllaturire*, & *Proſcripturire*, lib. IX. ad Att. epiſt. X. Idem, ut ſcribit Sidonius Apollinaris *e*, primus dixit *indoloriam*. Neque enim temere lectionem hanc, quæ in omnibus prælo excuſis reperitur, rejiciendam arbitror: non quòd neſciam, quam multi errores ſæpe omnes obſideant codices, quia crebrò ab uno univerſi tanquam a fonte defluxere. Sed quia in gloſſis quoque legere eſt, *indoloria*, ἀναλγησία: ubi ἀναλγησία legen-

c Præfat. in nat. hiſt.
d Epiſt. Cnei Pompeii ad Senatum in 3. Hiſtor.
e Epiſt. ſâ carmini 14. præmiſſâ.

legendum eſſe, jam diu eſt, cùm monuêre alii; ne quis ſibi hinc cum non nemine laureolam quærat. Nec tamen ita præfractè hanc ſententiam probem, ut damnem *indolentiæ*, quomodo diſertiſſimus Muretus *a* legendum putat; ac in codicibus aliquot inveniri auctor eſt P. Colvius *b*. Certè quòd *indolentia* vox uſurpatur aliquoties à Tullio, id nihil prohibet, quo minùs is primus eâ uſus ſit. Res eò magis anceps, quia optimi quique MSSi codices, nec *indoloriam*, nec *indolentiam* habent, ſed *indoliam*; quemadmodum teſtatur quoq; Carrio *c*. Liquidior res de voce *eſſentia*. quam non Sidonius modò eadem epiſtola a Cicerone primitus inventam ſcribit; ſed & Seneca alicubi *d*; niſi quis certiſſimam Mureti *e* emendationem in dubium revocet. At a Sergio Fabiano (male ab Aldo, *Sergio Flavioq;*, editum) hanc vocem novatam eſſe, ſcribit Quintilianus *f*: credo, quia is primus *eſſentiæ* nomen trivit, & alia plurima novavit. Budæum, cùm id Plauti verbum appellat *g*, planè memoria fefellit.

a *Lib. 15. Var. Lect. cap. 20.*
b *Notis ad Sidon.*
c *Lib. 1. Em. cap. 16.*
d *Epiſt. 59.*
e *Lib. 15. Var. Lect. cap. ult.*
f *Lib. 8. cap. 3.*
g *Annot. in Pandect.*

Nec quocunque alicubi Tullius utitur, id ubivis locum habet. Siquidem diſtinguere oportet inter ea, quæ in epiſtolis, vel in orationibus, quæque in philoſophicis, uſurpat: ubi major libertas. Ut & aliis, in rebus novis. Velut in Catone majore: *Terra*, inquit, *cùm gremio mollito & ſubacto ſparſum ſemen excepit: primùm id occæcatum* (ita potiùs, quam *occatum*, legendum eſſe, monuit Victorius *h*) *cohibet, ex quo occatio, quæ hoc efficit, nominata eſt: deinde tepefactum vapore, & compreſſu ſuo diffundit, & elicit herbeſcentem ex eo viriditatem: quæ nixa fibris ſtirpium ſenſim adoleſcit, culmoq; erecta geniculato vaginis jam quaſi pubeſcens includitur: e quibus cùm emerſit, fundit frugem ſpicæ ordine ſtructam, & contra avium minorum morſus munitur vallo ariſtarum.*

h *Lib. 2. Var. Lect. cap. 24.*

Nec tamen omnia illa Ciceronem habent auctorem, quæ huic tribuuntur ab hominibus eruditiſſimis. Quale eſt *flocciſacteon*. Quomodo Malaſpina, & alii quidam, legendum putant lib. I. ad Att. epiſt. XIV. At vehementer ea mihi vox ſuſpecta eſt, cùm aliis de cauſis; tum quia, ſi hac uſus foret, tam inſolentis compoſitionis meminiſſet Fabius, aut Soſipater, aut Diomedes, aut Priſcianus, aliusve eorum, qui de vocibus novatis egerunt.

Longè autem major poëtis eſt novandi libertas, quàm Oratoribus. Inprimis verò hac ſibi in parte indulgent Græci. Homerum certè plurima novaſſe, auctor eſt Plutarchus in vita Poetæ. Iſtiuſmodi eſt ἀρητῆρ, ut Ariſtoteles quoque in Arte Poët. monet. Utitur eo Homerus initio Iliados α:

a *Quia contumeliâ affecit Chryſen ſacerdotem.*
b *Sacerdos.*
c *Preces.*
d *Ecl. 7.*

Οὕνεκα τὸν Χρύσην ἠτίμασ' ἀρητῆρα *a*.

quo loco ἀρητὴρ vocatur ὁ ἱερεὺς *b* ἀπ' ἀρᾶς *c*, quaſi *precatorem* dicas. Idem Ariſtoteles alterum quoque inibi exemplum ponit; at de cujus auctore non conſtet. Id eſt ἔρνυγες, pro *cornibus*, ab ἔρνος, i.e. *ramus*: ut geminum ſit illi Maroniano *d*:

Et ramoſa Mycon vivacis cornua cervi.

Et hæc quidem derivatione ſunt facta.

Inprimis verò innovare ſolent compoſitione. Cujus generis exempla paſſim ſe offerunt. Sed epico, & lyrico, fugiendæ ſunt compoſitiones dithyrambicæ: quâ parte laſciviunt comici ad riſum captandum.

e *Lib. 11.*
f *Analyt. Poſter. lib. 1. c. 9. & in ſophiſt. elench. cap. 11.*
g *In Naufrago.*

Quomodo, Athenæo teſte *e*, Bryſon ille, de cujus tetragoniſmo Ariſtoteles mentionem facit in Logicis *f*, ab Ephippo Comico *g* dictus eſt θρασυμαχειοληψικερματῶν. Eo ſignificabat, Bryſonem Thraſymacho eſſe in diſputando ſimilem, ac ſordidi lucelli amore vel minutum accipere nummulum. Complura hujus generis invenies apud Ariſtophanem. Uti in fucis:

Ὀρθοφοιτοσυκοφαντοδικοταλαιπώρων τρόπων.

Hieronymus Wolfius reddit:

Rectingredientibuſycophantijuridicimiſeris moribus.

Sed Joh. Hartungus ſecundâ ſyllabâ poſt θ putat omiſſum ρ, ut ſit ὀρθροφοιτο &c. atque ita vocabulum hoc de iis fuerit confictum, qui diluculo ſurgunt, quò in forum eant ad exercendas ſycophantias, ac proinde miſeram agunt vitam.

Nec Comici modò his gaudent; ſed etiam epigrammatum ſcriptores. Uti Ἀνθολογίας lib. 1. epigr. εἰς γραμματικούς:

Ἀβροχίτων δ' ὁ φύλαξ θηροζυγοκαμψιμέτωπος. i.e.

At molliter veſtitus cuſtos fera ac flexijuga frontis.

h *Decies mille amphoras aquantia.*
i *Quæ totas amphoras implere valeant.*
k *Epiſt. ad Piſones.*
l *Adverſus Titium lib. 2. cap 9.*
m *Sententiam.*

Ubi θηροζυγοκαμψιμέτωπος è quatuor vocibus factum eſt: q. d. *feriflexijugifrontis*, ſive, ut Budæus vertit, *feriflectifrontijugus*. Notum quoque illud Hegeſandri epigramma in Sophiſtas: quod feliciter tranſtulit Scaliger Conjectaneis in Varronem. Hujuſmodi verba Ariſtophanes vocat μυριάμφορα. Neque enim hoc vocabulo ſignificantur μυρίων *h* ἀμφορέων ἀξία, prout exponit Suidas: ſed potiùs ἀμφορεῖς *i* πληρῶσαι δυνάμενα. Horatius *k* appellat.

— *ampullas, & ſeſquipedalia verba.*

Quanquam nec de ampullarum voce diſplicet ſententia Yvonis Villiomari *l*, h.e. Joſephi Scaligeri, qui ampullas ad διάνοιαν *m* putat pertinere; unde interpretatur tumida, turgentiaq;: *ſeſquipedalia* autem refert ad vocabulorum magnitudinem. Satis

Satis etiam hac parte luxuriant poetæ Latini, tragici, quàm comici. Ac multa quidem derivatione fingunt. Quomodo Paccuvius in Hermiona *a* ait: *a Apud Nonium in Clypeat.*

Currum liquit, chlamyde contortâ aſtu clypeat brachium.

Pro quo mollius dixit Livius in xxv. *Paludamento circa lævum brachium intorto. nam ne ſcuta quidem ſecum extulerant.* Plauti eſt in Trinummo *ipſiſſimus*, in Perſa *geminiſſimus*. Nec poëtarum alii refugiunt; præſertim in conviviis, amoribus, & aliis id genus. Ut Cn. Matius in mimiambis: quibus, ob nova verborum figmenta, delectari mulcerique aures ſuas, dicebat Antonius Julianus. Gellium vide lib. xx. cap. ix. Sed in hoc ejus ſenario,

Columbatimq; labra conſerens labris,

ut ſecunda ſede jambus ſit, *columbulatim*, à *columbulus*, reſcribendum videtur. Horatius etiam, dum conceſſum docet *b*, *Signatum præſente notâ procudere nomen*, ipſe vocem fingit, quæ reſpondeat Græcæ φθονῶμαι. Ait enim. *b In Arte.*

— Ego cur, acquirere pauca
Si poſſum, invideor?

Puto, novè dixiſſe Martialem *c*. *c Lib. 11. epigr. 101.*

Carnarius ſum; pinguiarius non ſum.

Multa etiam compoſitione innovârunt. Quomodo Lævius in Alceſtide vituperones ſuos vocat *ſubductiſupercilicarptores*. Ita enim junctim apud Gellium legi debet lib. xix. cap. vii. Ubi vocem eam refert inter *nimium poëtica, & proſæ orationis uſu alieniora*. Similiter neque orator cum Livio Andronico *d* dicat: *d Apud Non. in Armenta.*

Tu cornifrontes e paſcere armentas ſoles. *e Scal. curvifrontes.*

Aut cum Paccuvio *f*: *f Apud Varronem lib. 4. de L. L. & Fabium lib. 1. c. 5.*

— Nerei
Repandiroſtrum incurvicervicum pecus.

Vel cum eodem *g*, *rudentiſibilus*, pro quo Cœlius ad Ciceronem *h* mollius dixit *rudentum ſibilus*. Neque Plautus hac parte imitandus Oratori. Et tamen Comicus ille ſæpius pro loco, tempore, perſonâ, decenter talia uſurpat. Velut cùm ridiculè in Epidico *i* fingit *perenticida*, quaſi dicas peræ cæſorem: (*pericidam* tamen maluiſſem, quod propius *parricida* abit:) aut cùm Curculione *k* quendam, ob marinum ſive nauticum veſtitum, vocat *halophantam*: *g Apud Varronem in 4. de L. L.* *h Lib. 8. ep. 2.* *i Act. 3. ſc. 2.* *k Act. 4. ſc. 1.*

Halophantam, inquit, *an ſycophantam hunc magis eſſe dicam, neſcio.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

 Quan-

Quanquam aliter hac de re Feſtus, qui *halopantam* legit, ab ἄλη, id eſt, πλάνη, & πάντα, ut omnia mentientem ſignificet. Nec invenuſtè idem
a Act. 4. ſc. 2. Bacch. *a* dentes nominat *nucifrangibula*, quia nuces frangunt: & pugnos ſimili ratione appellat *dentifrangibula*. Idem in Pœnulo Pœnum Hannonem vocat *biſulcilinguam*. Ejusdem quoque in Trinummo
b Act. 1. ſc. 2. eſt *turpilucricupidus* b, & *latebricola* c.
c Act. 1. ſc. 3. Sunt & alia id genus apud ſatyricos, & alios. Uti apud Lucilium
d Citat Nonius in Imberbi. ſat. xxx. *d*:

Imberbi androgyni barbato mœchocinædo.

e Apud Cic. 2. de Divin. Idem poeta cochleam vocat *e*,

Terrigenam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam.

f Chil. 3. cent. 3. Cave enim cum Eraſmo *f*, aut Petro Crinito *g*, teſtudinem intelligas: quæ ſanguine caſſa dici nequit, cum ſanguinem ejus mederi oculorum
g Lib. 11. de honeſt. diſcipl. cap. 7. ſuffuſioni ſcribat Plinius lib. xxxii. cap. 11. Nimirum impoſuit utrique, quod Tullius duas junxerit ænigmaticas definitiones, cochleæ unam, alteram teſtudinis; quarum utrâque animo confuſiùs obverſante, alteram pro alterâ poſuere. Catulli item eſt *herifugus* & *fluctiſonum*. Ejus-
h Carm. de Atide. dem eſt *h*:

Vbi cerva ſylvicultrix, ubi ager nemorivagus.

Item:

Vbi capita Mænades vi jaciunt hederigera.

Laberii eſt de ariete:

Reciprocicornem, lanicutem, teſtitrahum.

i Cap. 1. Habes apud Tertullianum in Scholiaſtico ſcripto de Pallio *i*. *Teſtitrahum* autem dixit, quia teſtes ſuos trahere videatur, ob eorum magnitudinem. Eodem Tertulliani libro, ex ſcriptore nunc ignoto, Hercules dicitur *ſcytaloſagittipellifer*; quia tria hæc, ſcytalen, ſive clavam, ſagittas, & pellem, ferret. Phædrus quoq;, qua forma Catullus dixit, *ſylvi-*
k Fab. 35. *cultrix*, & *nemorivagus*, eâdem ipſe ait *k*, *Sus nemoricultrix*: quamvis vulgò edatur, *nemoris cultrix*. Geminum quoq; illud P. Syri de ciconiâ:

Pietaticultrix, gracilipes, crotaliſtria,
Avis exulhiemis.

l Epiſt. 21. Eſt & elegans compoſitio, cùm Auſonius fingit *volucripes, & lentipes* l. item:

m Epig. 38. *Fœmina quæ jurgat, quod volo nolo vocet* m.

Hujusmodi compoſitionis novitate mirificè delectabatur Angelus Po-
n Lib. 2. de honeſt. diſc. c. 13. litianus; ut quoque ſcribit Crinitus *n*. Veruntamen vix aliter, quam in verſu, iis uti licet. Multa enim horum non ſine flagitio orationi, vel

etiam

iam epiſtolæ, interſeras. Inprimis verò à proſâ ſequeſtrari debent, æ, ut dixi, plurium ſunt ſyllabarum; ut quæ haut multùm adhorreant iambicis: qua de re aliquid etiam dicetur, cùm de verbis agemus *a* gnifici characteris. a *Lib.6.cap.4.*

Longè quoque alia ratio eorum, quæ novata ſunt vulgi imperitiâ; n pro *albore*, aut *nigrore*, dicunt *albedinem*, & *nigredinem*: alia verò um, quæ novârunt docti; inprimis, ſi non auctore modò commentur, ſed etiam neceſſitate, & elegantiâ. Cujus generis plurima jam mus.

Nec tamen hoc ita intelligi debet, quaſi noſtri ævi hominibus planè mta ſit fingendi poteſtas. Rectè Horatius *b*: b *Epiſt. ad Pi-*

— Licuit, ſemperq; licebit,
Signatum præſente notâ procudere nomen.

è ſanè Theodorus Gaza, cùm alia finxit, tum *depedes, deplumes,* & *les*: quæ planè gemina iſtis Tertulliani, qui *beſtias exungues, & exes* vocat. Atque hujuſmodi ille imitatione finxit Græcorum: idn ſerio argumento. Quod magis etiam, ut ſuperiùs monui, conm eſt in amœnis, & ludicris. Philippus quidem Beroaldus non inſtè hoc in genere luſit. Nam is Bononiæ, quâ in urbe publicè hutatis ſtudia docebat, aliquando à contubernalibus ſuis Polonis ingatus eſſet, quomodo Latinè appellari poſſet edulii genus, quod ppoſuerat, (erat autem, quod vulgò *tartam* vocant, ſive quaſi *tor*à torquendo; ſive κατὰ μετάθεσιν, & unius literæ adjectione, à La*ucta*, quo uſus Cato) lepide reſpondit, *herbicaſiovium* vocari, x herbis, caſeo, atque ovis, conficeretur. Ac feſtivum hoc rem ab auditoribus cum riſu exceptum eſt. Nec certè id hilo detet, quàm veterum *ſuovitaurilia*: quomodo, Fabio teſte, vocacrificii genus, quia fieret ſue, ove, tauro: niſi potiùs *ſolitauri*ſre; quod longè eſt veriſimilius, ob ea, quæ ſcribit de hoc Feſtus, harſius lib. primo.

n cùm multa hodie ignorentur vocabula, quæ olim erant nota; nobis injecta eſt fingendi neceſſitas, quam veteribus illis: qui tai etiam conqueſti fuêre de linguæ ſuæ paupertate, vel, quod am-, egeſtate. Seneca epiſt. LIX. *Quanta verborum nobis pauperto egeſtas ſit, nunquam magis, quàm hodierno die, intellexi.* Pli-IV. epiſt. XVIII. *Inopia, ac potius, ut Lucretius c ait, hæc egerii ſermonis.* Eodemque modo, at in re aliâ, hæc diſtinguit a M. Tullius in Paradoxis *d*: *Itaque iſtam paupertatem, vel* c *Lib.1 & 3.* d *Paradox. ult.*

potius

potiùs egeſtatem ac mendicitatem tuam, nunquam obſcurè tuliſti. Et Ovidius in primo de Arte:

> —— *Alter egens, alter pauper erat.*

a *Lib. 3. epig. 33.* Ac Martialis quoque *a*, Neſtorem deridens, qui, cùm egens eſſet, pauper dici volebat, hoc pacto claudit epigramma:

> *Mentiris, vanoq; tibi blandiris honore.*
> *Non eſt paupertas, Neſtor, habere nihil.*

Satis de novatis.

IX. DE SCRIPTORUM DELECTU.

QUæcunq; verò hactenus de verborum delectu diximus, ea nullius, vel exigui uſus erunt, niſi delectu etiam utamur in ſcriptoribus legendis, atq; imitandis. Sunt autem ſcriptorum quatuor ætates: nempe

b *Ovid. 1. Met.* uti hominum apud poëtas. Sed poetis, ut verbis ipſorum *b* utar,

> *Aurea prima ſata eſt ætas.*
> —— *Subiitq; argentea proles,*
> *Auro deterior, fulvo pretioſior ære.*
> *Tertia poſt illam ſucceſſit aënea proles.*
> —— *De duro eſt ultima ferro.*

Ætates verò linguæ Latinæ contrario ordine procedunt. Nam à ferreâ & mox æneâ, per argenteam ad auream deventum eſt. Ad ferream ætatem refer hymnos Saliares tandem vix ſacerdotibus ſuis intellectos. item leges XII. Tabb. & columnam roſtratam C. Duillii, quæ hodieq; viſitur Romæ.

Ænea ætas incipit à Livio Andronico. Atque eò pertinet *Ennius, in-*

c *Lib. 2. Triſt.* *genio maximus, arte rudis*; ut de illo Naſo *c* ſcribit: Cæcilius, *malus*

d *Lib. 7. ad Att. epiſt. 3.* *Latinitatis auctor*, ut eum vocat Tullius *d*: Accius & Paccuvius, quos

e *Lib. 11. ep. 91.* vomere ait Martialis *e*. Nec diſpar aliorum ratio; niſi quòd, jam horum temporibus, quidam cultiores cæteris fuerunt: ut ſermo eorum tanto aliorum exſuperet phraſin, quanto argentum præſtat æri. Talis eſt dictio Plauti, ac Terentii inprimis. Auream voco ætatem, quæ Cicero-

f *Præfat. in Controv.* nis, Cæſaris, Virgilii, Horatii, & æqualium temporibus effulſit. Poſtea

g *Lib. 2. cap. 6.* verò ſermo Romanus retro fluere, ac quaſi ex aureo in argenteum ite-

h *Auctore dialogi de cauſis corruptæ eloquentiæ.* rum commutari. Quod jam, Tiberio imperante, contigit: ut ex M. Senecæ *f*, Fabii *g*, & aliorum *h* querimoniis, conſtat. A temporibus autem Severi auſpicari liceat æneam ætatem: quæ tandem in ferream deſiit, poſtquam variarum gentium irruptione Romani ipſi facti ſunt barbari.

Los

os igitur maximè imitari oportet, qui aureâ ætate vixerunt: ac ante
es M. Tullium, *cœleſtem in dicendo virum*, ut Fabius *a* eum vo- a *Lib.* 10. *c.* 2.
quique (ut porrò Fabii *b* verbis inſiſtam) *apud poſteros id conſecu-* b *Libri ejuſdem cap.* 1.
t Cicero jam non hominis nomen, ſed eloquentiæ habeatur. Hunc
ſpectemus, hoc propoſitum ſit exemplum. Ille ſe profeciſſe ſciat,
cero valde placebit. Et quid vetat Plinii etiam elogium adſcribe-
luic dicitur *c* M. Cicero *primus in toga triumphum linguaq́ lau-* c *Lib.* 7. *Nat. Hiſt. cap.* 30.
meritus, & in facundiæ Latiarumq́ literarum ſtudio parens.
e tantus in dicendo vir, à quo *exiluiſſe Romanam facundiam* et-
. Seneca *d* ait, in proprietate ſermonis, de qua nunc potiſſimum d *Epiſt.* 40.
is, cuiquam ceſſerit. Quàm enim curioſè eam obſervârit; vel il-
gumento fuerit, quod dicam. Fuit, cùm exiſtimaret, *inhibere re-*
em eſſe, ac *retinere*; eóque, ut auriga equos inhibet; quò curſum
ita etiam remos inhiberi putaret, cùm ſuſtinentur. Poſtea ex
didicit, inhiberi remos, cùm remiges, alio navigantes modo, na-
puppim convertunt. Quod edoctus, minimè ceſſandum puta-
que dum ejus rei, & Atticus, & Varro, monerentur, quò in ſe-
Academicarum Quæſtionum libro, quem jam transmiſerat, lo-
emendaretur. Quod ita eſſe, indicant hæc Tullii verba ad Atti-
piſt. XXI. lib. XIII: INHIBERE *illud tuum, quod mihi arriſerat,*
enter diſplicet. Eſt enim verbum totum nauticum: quanquam
dem ſciebam; ſed arbitrabar, ſuſtineri remos, cùm inhibere eſ-
miges juſſi. Id non eſſe ejuſmodi, didici heri, cum ad villam no-
navis appelleretur. Non enim ſuſtinent, ſed alio modo remigant.
ποχῆ remotiſſimum eſt. Quare facies, ut ita ſit in libro, quem-
lum fuit. Dices idem Varroni, niſi forte mutavit. Quod ſi de
etiam ita laboravit Tullius; nihil mirum, ſi viro, ut omnium elo-
ſimo, ita proprietatis adeò amanti, omnium doctiſſimus Varro
t libros ſuos de L. L. ſi item omnium fortiſſimus Julius Cæſar,
eloquentiâ, vel doctrinâ illis minor futurus, ſi totum his ſe ſtu-
iſſet, eidem dicaret libros ſuos de analogia. Qua de re ſic Tul-
Bruto: *In maximis occupationibus ad me ipſum de ratione La-*
uendi accuratiſſimè ſcripſit Cæſar: primoq́ in libro dixit, ver-
delectum originem eſſe eloquentiæ.
e ipſi Cæſari, atque item Terentio, ob proprietatem ac nativam
: ſermonis elegantiam, proximum poſt Tullium damus locum.
quem proinde re de utroque ſenſerit Cicero, cognoſcimus ex iis,
utroque ſcripſit. De Terentio quidem ad Atticum *e* ait hoc e *Lib.* 7. *ep.* 3.

d pacto:

pacto: *Sentus ſum, non dico Cæcilium*: Mane ut ex portu in Piræeum: *malus enim auctor Latinitatis eſt: ſed Terentium, cujus fabellæ, propter elegantiam ſermonis, putabantur a C. Lælio ſcribi*: Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Piræeum. Hactenus Cicero. De Cæſare verò ſic idem in Bruto: *Etiam commentarios quosdam ſcripſit rerum ſuarum, valde quidem probandos: nudi enim ſunt, recti, & venuſti, omni ornatu orationis tanquam veſte detracta. ſed dum voluit alios habere parata, unde ſumerent, qui vellent ſcribere hiſtoriam; ineptis gratum fortaſſe fecit, qui volunt illa calamiſtris inurere; ſanos quidem homines a ſcribendo deterruit.* Eodem libro ait; *Illum ferè omnium Oratorum Latinè loqui elegantiſſime: nec id ſolùm domeſticâ conſuetudine, ut dudum Læliorum ad Domotiorum familiæ: ſed, ut perfecta eſſet illa bene loquendi laus, multis literis, & iis quidem reconditis, & exquiſitis, eſſe conſecutum.* Alia etiam ibidem in hanc mentem invenies.

Quod ſi quis quærat, quibus poſt tres hoſce locus debeatur, dicam
a Lib. 2. c. 6. illud Fabii *a* verbis, *ut quiſq. erit Ciceroni ſimillimus.* Quales Nepos, Livius, Vellejus, Curtius, Fabius, & alii ferè, qui vel Ciceronis ævo vixêre, vel non ita magno diſtant intervallo. Ac in orationibus quidem Tullianam inprimis imitabimur dictionem, & eorum, qui proximè ad Ciceronem accedunt. In epiſtolis verò (quæ, ut Artemon apud Demetrium auctor eſt, eodem modo, quo dialogi, ſcribi debent) aliquanto alia ratio eſt. Nam in his optimè Tullio comitem dabimus, non Terentium modo, ſed, ubi firmatius erit judicium, etiam Plautum. Quos cùm dico, Agellium non excludo, cùm nemo felicius expreſſerit Comicorum phraſin: ut de eo audiri non debeant doctiſſimi Hiſpani duo, Ludovicus Vives, & Antonius Auguſtinus. Nempe concoquere non poterant, quòd vituperâſſet, vel ſaltem malignius laudaſſet L. Senecam eundem hominem Hiſpanum. Nobis ut de Seneca judicium Agellii di-
b Iudicio ſuper Seneca, ejusq; ſcriptis. ctione audire malumus Juſtum Lipſium *b*, qui ait, eum *veteres Comicos, & Latii puritatem, ſectari, & exprimere*: item elegantiſſimi ingenii & exquiſitæ doctrinæ virum, Florentem Chriſtianum *c*, cui voca-
c Notis in [illegible] Ariſtophan. p. 19. tur, *optimus linguæ Latinæ auctor, ſine adfectatione, aut περιεργίᾳ, antiquarius.* Juvabunt quoque plurimùm, & hic, & in omni ſermone, fragmenta illa veterum Juriſconſultorum, Juſtiniani juſſu redacta in quinquaginta male Digeſtorum libros. In quibus tanta eſt ſermonis proprietas ac elegantia, ut optimus linguæ Latinæ cenſor, Laurentius
d In proœmio lib. 3. Eleg. Vallenſis *d*, dicere non dubitârit, ſi lingua Latina periiſſet, ex ſolis eam inſtaurari poſſe Pandectis. Adulta vero ætati hiſce ſuccenturiabit Salluſtium.

...um. Tacitum, Senecam: quos primæ qui ætati quoque commenda-
...unt, nemini ſapienti, ſcio, hoc ſuum conſilium probabunt. Si-
...idem cùm, firmatâ ætate, ſoleant omnes judicii falce reſecare luxuri-
...tem juventutis dictionem: aridi profectò fiant neceſſe eſt, qui primâ
...tate breves illos ſubtileſq; ſcriptores imitandos ſibi proponunt. Quare
...nſteæ quidem ætati commendamus inprimis lacteam copiam ac faci-
...atem Ciceronis; quem ad aliquandiu ſolum legi volumus, quò in ſan-
...uinem vertatur, ac ſuccum. At poſtquam habebit oratio lineamenta
...rporis, ac Romani ſermonis habitum, tum demum legendi breves
... Atque etiam in deliciis tum fuerit is, quem dixi, Plautus, cujus di-
...ionem tantopere celebrat antiquitas. Audiamus, quæ Tullius ex per-
...na L. Craſſi refert in III. de Oratore: *Equidem, cum audio ſocrum*
...*eam Læliam, (facilius enim mulieres incorruptam antiquitatem*
...*vant, quod multorum ſermonis expertes, ea tenent ſemper quæ pri-*
...*didicerunt) eam ſic audio, ut Plautum mihi videar, aut Nævium*
...*dire.* Plinius quoque, cùm laudare ob ſermonis munditiem vellet e-
...tolas ab Euricii vel Septitii Clari uxore ſcriptas, *Plautum*, inquit *a* a *Lib.* 1. *ep.* 16.
...*Terentium, metro ſolutum legi credidi*, Agellio idem nunc *b ver-* b *Lib.* 1. *c.* 7.
...*um Latinorum elegantiſſimus* dicitur; ubi *eligentiſſimus* legendum
...o: nunc eidem vocatur *c Latinæ linguæ decus*: nunc *linguæ atque e-* c *Lib.* 19. *c.* 8.
...*ntiæ in verbis Latinæ princeps.* Imò L. Ælius Stilo Præconinus,
...ronis præceptor, atque, ex ejus ſententiâ, Varro ipſe, dixêre, *Mu-*
...*Plautino ſermone locuturas fuiſſe, ſi Latine loqui vellent*: quemad-
...dum Fabius *d* teſtatur. Sed huic Varronis judicio non uno modo d *Lib.* 8. *c.* 1.
...urri ſolet. Nicolaus Loënſis, vir doctiſſimus, in Epiphyllidon libris,
...bitratur, cum hoc loco per *ſermonem* intelligere facetias: idq; pro- e *Lib.* 8. *c.* 9.
...a, quia. Plautinos ſales a proavis laudari ſolere, etiam Horatius *f* f *Epiſt. ad Piſones.*
... Eo autem modo *ſermonem* pro facetiis dicere autumat, quo Græ-
corum imitatione Plautus, identidem appellant logos. Sed, ut li-
dicam, inficetum hoc, vereq; logos arbitror: ac adeò ridiculos, ut
λας-ος *g* ille Craſſus audiſſet, haut aliud fuerit facturus, quàm, quod g *Riſus expers.*
cum aſinum vidit comedentem carduos. Facilius eidem aſſenſero,
ſermones ita interpretatur in altero Varronis loco, qui adducitur *h* h *à Nonio in* Poſcere.
...nenone. Ubi ſic ſcripſerat: *In argumentis Cæcilius palmam po-*
...*n ἤθεσιν Terentius, in ſermonibus Plautus.* Quo loco etiam do-
...ius Andreas Schottus *i* per *ſermones* intelligi ſales putavit. Inte- i *Nodorum Ciceronis lib.* 3. *cap.* 10.
...c hujus loci ſententiam penitùs aſſequuntur: quod ut pareat, ſcito
...tria in comœdia ſpectari: primum argumenti inventionem, ac

οἰκονομίαν, ſive *ordinem*: deinde τὸ ἠθικὸν, ſive *hominum mores*, qui pro perſona cujusque, ſi uſpiam, ſanè in comœdia, aptè exprimi debent: tertio autem loco φράσιν, ſeu *elocutionem*, quæ non verba modò ſed etiam *διάνοιαν* [a], reſpicit. In primo horum, ait Varro, Cæcilium vincere, in altero Terentium, in tertio Plautum. Ex quo eodem cognoſcimus, cauſſam non eſſe, cur, cum eodem Loënſi, pro *argumentis* reſcribamus πάθεσι. Quanquam id aliquando non diſplicuerit mihi: nimirum propter illa ejusdem Varronis, quæ ex quinto de L.L. Chariſius [b] adducit: Ἤθη *nulli alii ſervare convenit, quàm Titinnio, & Terentio*: πάθη *vero Trabea, & Attilius, & Cæcilius, facilè moverant*. Nunc non tanti illud videtur, ut idcirco adſenſionem adjungam Loënſi. Nam nihil prohibet, quo minus idem Cæcilius, & argumentis, & ciendis affectibus, vicerit. Nec ea eſt affinitas inter duo hæc vocabula, *argumenta* & *pathe*, ut veriſimile fiat, errore librarii alterum alterius locum occupâſſe.

a Sententiam.

b Extremo lib. 2.

Vidimus de iis, qui, ne Varro præclarè adeò de Plauti ſtylo ſenſiſſe videatur, verba ejus in longè aliam ſententiam deflectunt. Venio nunc ad iſtos, qui illud quidem agnoſcunt, in ſermone ab eo Plautum omnibus præferri: ſed hac parte togatorum doctiſſimum eſſe audiendum negant: quippe hominem antiquarium, qui paſſim penè deſitis uſus ſit, ut inprimis cognoſcimus ex fragmentis ejus, quæ apud veteres grammaticos leguntur. Atque addunt, ideo eum ab auctore dialogi de cauſſis corruptæ eloquentiæ, unà cum Siſenna, annumerari illis, qui cum antiquo, quàm cum ævo ſuo, loqui maluiſſent. Nempe eodem illum morbo laborâſſe volunt, ac principem hiſtoricorum Criſpum Salluſtium; qui & ipſe veteri epigrammate inceſſitur, quòd verba ſua ſublegerit Porcio Catoni; cujus dictio dura ac horrida, Ciceronis [c] etiam judicio, fuit. Atque hunc in modum diſſerunt illi. qui ſi non aliud volunt, quàm aureâ ætate, quam dixi, Oratori magis conveniſſe dictionem Ciceronis, vel Cæſaris, quàm Plauti, & æqualium: equidem lubens iis ſuffragor. Nam Tullii temporibus ſermo vetus multùm erat mutatus: Oratori autem, cui ſæpe in populo orandum erat, non aliâ utendum oratione fuit, quàm populari, atque uſitatâ. Eoque ſic ei Plautus erat lex linguæ Romanæ, ut lima eidem eſſet Terentius, vel ſi quid Terentio tum cultius foret. Quare, ut Plauti ætate, Muſæ (ſic more veterum loqui liceat) ſermone non ſolo uſitatæ erant, quàm Plauti: ita dicere liceat, Terentii temporibus Terentiano more locuturas fuiſſe: ac ætate Ciceronis, & Cæſaris, ſi ſermonem cum Romanis ſerere vellent, Tullii, Cæſaris, & æqualium

c In Bruto.

nore, id fuiſſe facturas. Nec enim Dearum (ut ſic dicam) fuiſſet, ius loqui, quàm hominum elegantiorum. At quis neſcit, aureâ n ætate, magis excultam fuiſſe linguam Romanam, quàm ſecundo Punico, cum Muſæ in rudi illâ & efferâ Romuli gente pedem pri- poſuiſſent? Sed iſta licet fateamur non inviti: non tamen conſe- iis putamus, quod colligere hinc conantur. Quod ut liqueat ma- ia hæc tempora diſtinguemus; illud, quo Plautus fuit; alterum, Cicero florebat; & præterea tertium, quo nos ſumus. Plauti ætate atorem quidem dedecebant archaiſmi, & voces illæ antiquæ, quas Comicum hunc legimus. Sic enim tum loquebantur. Ciceronis ætate ea locum ampliùs in Oratore non habebant: attamen non adeò conſuetudini adſtringebantur hi, qui non dicerent, ſed ſcri- t, atque eruditis magis ſcriberent, quàm vulgo. Nempe uti ne- on eſt, ut vaſa, quibus utimur, formam ſemper habeant uſitatam; m vetera delectant, dummodo mundicies adſit: ita, qui ſcribe- ominibus doctiſſimis, non ſemper averſabantur antiqua, modò rè ac propriè exprimerent. Noſtro verò ævo, ni fallor, etiam quanto licet Latinè dicturo: quia non ampliùs in populo, (poſt- ne in Latio quidem Latinè loquuntur) ſed in conſeſſu ferè docto- cendum eſt. Quamobrem minimè eos audimus, qui Varronem, m, atque alios, optimi ævi ſcriptores, eo nomine culpant, quia, anè ſequantur conſuetudinem ſui temporis: multoque minùs eos s, qui ad Tullianam phraſin omnia exigunt, quæ hodie ſcribun- Nec enim tam inops eſt lingua Latina, ut uno ſolùm modo aliquid dicatur. Multa bona apud Tullium; ſed & apud Plautum: in omanorum doctiſſimi ſummam agnovêre ſermonis caſtimoniã. erſuaſiſſimum habemus, juventuti, poſtquã nativum illum vul- eraque Latini ſermonis lineamenta, imbiberit è fonte Tulliano, odò Terentium, Cæſarem, alios, qui propiùs ad Tullium acce- ed Plautum etiam, multùm diuq; eſſe verſandum. Tantùm judi- delectu deſidero. Primùm in archaiſmis, & penè deſitis; quæ que, nec ſemper locum habent: ut ſuperiùs ſatis diximus. De- tis, quæ Comicus ille finxit ad riſum captandum. Multa enim um decorè dicuntur à ſervo, aut lenone; quæ ſi orationi noſtræ tur, reddemus eam protritam, ac plebejam. Quale eſt, cùm ſer- *, exſpuere lachrymam.* Suntq; apud eum compluria hujus gene- extra ſcenam non habeant locum: niſi forte cum familiari ami- nour, vel epiſtolà, viſum erit paulùm nugari. a *Pſeud. act.* 1. *ſc.* 1.

Hæc pluribus perſecuti ſumus, quia non cujusvis eſt, de ſtylo judicium ferre. Nempe, ut optimè ait Longinus *a*: ἡ τῶν λόγων κρίσις πολλῆς ἐστι πείρας τελευταῖον ἐπιγέννημα.

a Iudicium de ſermone ex multo uſu poſtremò adnaſcitur.

X. DE PERSPICUITATE GENERATIM, AC PARTICULATIM DE HOMONYMIA.

VIdimus de priori Elegantiæ parte, quæ in Latinitate conſiſtit. Accedo nunc ad alteram, quæ eſt perſpicuitas. Hæc cum ſumma ſit orationis virtus, invenias tamen, qui obſcuritate operum nomen eruditi affectent. Eleganti hos epigrammate ridet Martialis *b*, quod eò lubentiùs apponam, quia familiaris illi morbus eſt juventuti:

b Libro 10. epigr. 21.

Scribere te, quæ vix intelligat ipſe Modeſtus,
Et vix Claranus, quid, rogo, Criſpe, juvat?
Non lectore tuis opus eſt, ſed Apolline, libris.
Judice te, major Cinna Marone fuit.
Sic tua laudentur: ſanè mea carmina, Criſpe,
Grammaticis placeant & ſine grammaticis.

Obſcuritatem autem adferunt orationi, non ſolum verba priſca, ac novata, de quibus, cum de verborum delectu ageremus, ſatis diximus: ſed etiam ὁμωνυμία, ἀμφιβολία, περίπλοκη, βραχυλογία, ἀπόδοσις omiſſa, vel longius reddita, περισσολογία, ὑπέρβατον, ἀναστροφή, & σύγχυσις.

c Honore dignum, vel, de quo par eſt haberi ſermonem.

Ὁμωνυμίας ambiguitas ex eo oritur, quòd aliquid diverſas habeat ſignificationes. Nec [illegible] in privis eſt vocibus, ſed etiam conjunctis. Sic tamen, ut non ſit hujus loci, quæ ex conſtructione provenit. Ut omnino falſus ſit Petrus Victorius, qui, etſi videat, Ariſtotelem in ſecundo Rhetoricorum diſertim dicere *d* λόγου ἄξιος *c*, exemplum eſſe ὁμωνυμίας: eo tamen, quia gemina hic vox eſt, propriè eſſe ἀμφιβολίαν exiſtimet.

d Lib. 3. c. 2. quod eſt de perſpicuitate.
e Lib. 2. c. de amphibolia.
f In τεῦχος.
g Apud Sueton. de claris grammaticis in Lenæo.

Nec tamen ὁμωνυμία eſt, quoties vox uſurpatur in ſenſu ὁμωνύμῳ. Nam etſi κύων & animal ſit & mons, & ſignum in cœlo, & nomen hominis, & radix arboris, teſte Fabio *a*; imo etiam, ut Diomedes *e*, & Suidas *f*, teſtantur, notet τὸ αἰδοῖον τοῦ ἀνδρός; unde *laſtauri g* vox de cinædis *h* in Venerem: non tamen ambigue loquitur aſtrologus, cum, ſidera enumerans, canem commemorat: quemadmodum neque, cum eadem, lyram, aut delphinum nominat. Quia ex natura materiæ, de qua agit, manifeſtum eſt, quomodo his vocibus utatur. Quod ſi, quandocunque vox πολύσημος *i* fuerit, ambigua ſit futura oratio, vix unquam erit, ut non

g Suidas in λάσταυρος & Heſychius. apud quem perperam legitur λάσταρις.
i Plura ſignificans.

ambigua

[illegible] ſit. Nam quamvis docet Philoſophus, eſſe alia ὁμώνυμα, alia [illegible]: tamen illa, quæ unius ratione συνώνυμα ſunt, ratione alte- [illegible] poſſunt, ut, non omnino abſonâ ſententiâ, *philoſophis* *[illegible]dam* (eosq; inter Diodoro) *nullum videatur eſſe verbum, quod* *plura ſignificet*; quemadmodum ſcribit Fabius *a*. Quare tunc tan- [illegible]odo ὁμωνυμία ſtatuenda eſt, quoties ambigua videri queat loquentis [illegible]entia. Ita ancipiti voce, ac ſententiâ, jactabat Tullius *b*, *Octavium* *[illegible]dandum, & tollendum, cum aliud diceret, aliud intelligi vellet*; ut [illegible]it Velleius. Et Octavius venienti ad ſe Tullio, ſuaq; merita comme- [illegible]ranti, pari ambiguitate dicebat, *quod poſtremus accederet amicorū*, [illegible]uctor eſt Appianus. Simile eſt illud Juliani rhetoris *c*: *Adoleſcens* *ſine controverſia diſertus eſt*. Videri poterat id velle, absque dubio eſſe diſertum: ſed ſignificabat, utcunque controverſia ipſa, quam [illegible]are debeat, eſſet ἄπορος, &, ut Gellius vertit, *inexplicabilis*, tamen [illegible]æ ſubitariâ dictione, & magnâ vocum turbâ fudiſſet, principia ne- [illegible]quæ fuiſſe, de quibus ſatis conveniret: ac proinde ea ſolùm dixiſſe, [illegible]us nemo contradiceret: ut diſſeruerit ſine controverſia, quia con- [illegible]rſia non eſt, niſi aliquid in utramque partem agitetur: quod hîc [illegible]fiebat, quia non ea tractaſſet, in quibus cardo rei verſaretur, ſed in [illegible]s vidiſſet luxuriare inprimis poſſe orationem ſuam. Hoc paulò [illegible]ous explicandum putavi, quia, ut non penitus mentem Juliani aſ- [illegible]us ſit Robertus Titius *d*, cui & Scipio Gentilis *e* ſubſcribit. tamen [illegible]tis eam perſpexit Yvo Villiomarus *f*, h. e. Joſephus Scaliger. Ne- [illegible]nim ex eo, quòd controverſia utrinq; poſſet diſputari, conſequitur, [illegible]orem Juliani alia attuliſſe, quam aperta certaq;. Sed de iſto ſatis. [illegible]m nunc exemplum non diſſimile hominis Græci. Ageſilai nimi- [illegible]qui dicebat, ſe neſcio quot millibus ſagittariorum ex Aſia expelli. [illegible]litibus cum loqui crediderit aliquis. Sed innuebat Græciæ prin- [illegible] Perſarum rege, atque id ſuaſu Cononis, corruptos eſſe largitione [illegible]matum, in quibus ſignum erat ſagittarius. Auctor Plutarchus in [illegible]rxe, & Ageſilao, & Laconicis. Ac meminit ejus largitionis etiam [illegible]us in primo ſtrategematum. Cum autem venuſtè hæc ac feſtivè [illegible]erint ab Ageſilao, Juliano, Octavio, Cicerone: manifeſtum eſt, [illegible] quandoque locum habere, ſi genio non careant.

[illegible]ranter etiam utimur voce in ſe ambiguâ, cùm ita unâ accipitur ſi- [illegible]gne, ut ad alteram adludatur. Sic ſcitè Auguſtus *g*, cùm quidam [illegible]terna locum ſepulturæ. *Hoc vere, inquit, eſt patrem colere*. Et Tullius non inſicitè epiſt. VI. lib. VIII. ad Att. *Piliæ dic, non eſſe* *æquum*,

a *Lib. 7. c. 10.*

b *Lib. 11. ad Famil. ep. 20. & lib. 15. ad Att. epiſt. 5.*

c *Apud Gellium l. 9. c. 15.*

d *Locorum controv. lib. 1. cap. 1.*

e *Comment. in Appuleji apolog. annot. 662.*

f *Animadverſionibus in Titii lib. 1. cap. 1.*

g *Apud Macrobium lib. 2. Saturn. c. 4.*

æquum, eam diutiùs habere, nec id eſſe veſtræ concordiæ. Præceſſerat proximè: *Audivi quartanam à te diſceſſiſſe, moriar, ſi magis gauderem, ſi id mihi accidiſſet.* Sententia, quam Manutius, & alii, non ſatis vident, ejusmodi eſt: Iniquum ſit, & injurium concordiæ inter te, & Piliam *νεόγαμον a*, febrim habere te, cùm te potius oporteat habere Piliam. Alluſit enim ad notionem illam habendi, qua Comicus ait *b*, *Quis Chryſidem habuit?* Neq; aliter τὸ ἔχειν accipit Ariſtoteles poſtremo habendi modo ex octo illis, quos recenſet ὑποθεωρεία Categoriarum.

a *Recens nuptam.*
b *And. act. 1. ſc. 1.*

Ex ejuscemodi ambiguitate captare jocandi materiam ſolent Comici. Plautus inprimis. Ut milite glorioſo *c*:

c *Act. 2. ſc. Sa- un. abiit.*

—— Sat edepol certo ſcio,
Occiſam ſæpe ſapere plus multo ſuem.

Ubi argutiolam quæſivit ὁμωνυμίᾳ vocis *ſapere*. Talium ampla apud eum eſt ſeges.

Nihil etiam crebrius eo genere apud epigrammatum ſcriptores. Ita *ſolvendi & expediendi* verbis luſit M. Furius Bibaculus *d* in Valerium Catonem, Syllani temporis grammaticum, cùm ſolvere non poſſet æs alienum.

d *Apud Suetonium de illuſtr. grammat. in Cat.*

Miraci ſumus, optimum magiſtrum,
Summum grammaticum, optimum poëtam,
Omnes ſolvere poſſe quæſtiones,
Unum difficile expedire nomen.

Simile quoque illud Catulli, ludentis ambiguo *oppoſiti* vocabulo, quia aliter domus oppoſita vento, aliter pignori oppoſita dicitur.

Furi, villula noſtra non ad auſtri
Flatus oppoſita eſt, nec ad favoni,
Nec ſævo boreæ, aut apeliotæ:
Verum ad millia quindecim, aut ducenta.
O ventum horribilem, atque peſtilentem!

Idem in propriis fieri ſolet. Quale hoc Diphili tragœdi in Pompejum: *Noſtrâ miſeriâ tu es Magnus.* Refert Tullius ad Atticum lib. II. epiſt. XIX. & ex eo Valerius Maximus lib. VI. cap. II. Ipſis autem Ciceronis eſt pro Cluentio: *Atque etiam ipſe conditor totius negotii Guttam adſpergis huic Bulbo.* Idem ad Anſerem, Antonii poetam, Propertio etiam & Ovidio memoratum, feſtive alluſit, in Philippicis, cum inquit: *Ex agro Falerno anſeres depellantur.* Nam Anſeri agrum Falernum donârat Antonius, ut Servius monet in Ecl. IX. Qua ipſa Marò ad eundem alluſiſſe putatur, quando ait.

Nam

Nam neque adhuc Varo videor, nec dicere Cinnâ
Digna, ſed argutos inter ſtrepere anſer olores.

etiam venuſtius verſibus, quos à populo in Sarmentum, quen-
onſcriptos ait vetus Juvenalis ſcholiaſtes *a*? a *In ſat.* 5.

Aliud ſcriptum habet Sarmentus, aliud populus voluerat.
Digna dignus. Sic Sarmentus habeat craſſas compedes.
Ruſtici, ne nil agatis, aliquis Sarmentum alliget.

qui videtur de virgâ à vite, vel arbore, reſectâ, (id enim eſt ſar-
um) cùm hominem ejus nominis deſignet.
od ſi dictio ambigua nihil elegantiæ adferat orationi: vel eâ abſti-
m omnino erit; vel voci dubiæ ſubjicienda eſt non dubia, ut ita
uitas tollatur. Quâ de re aliquid etiam Scipio Gentilis lib. 1. Πα-
ap. v.

XI. DE AMPHIBOLIA.

Mphibolia eſt conſtructionis ambiguitas. Eraſmo hæc *b*, & aliis b *Annotat. in*
ſummis viris, imò & in plerisque MSSis, ἀμφιβολογια vocatur: *cap. 1. Matth.*
ruptè, ut jamdiu monuêre H. Stephanus, libello de abuſu Lin- *item in apoph-*
ræcæ, & ſocer meus Franciſcus Junius, examine enunciationum *thegmate Au-*
ni Proſperi. Nempe ab ἀμφίβολος *c* quidem venit ἀμφιβολία: *guſti de Vectio.*
ίβολος autem, & λογος, non ἀμφιβολογία eſſet, ſed ἀμφιβολο- *& alibi.*
q..am vocem repudiavit Græcia, ut minimè morigerantem au- c *Ambiguus.*
oluptati. Ἀμφιβολία eſt in illo Virgilii x. Æn.

Aſſaracíq; duo, & ſenior cum Caſtore Tybris.

em locum ita Servius: *Poſſumus & ſolum Tybrim ſenem accipe-*
ſumus & Caſtorem, ſi legamus, Et ſenior tum Caſtore, Quo-
odo etiam ἀμφιβολία eſt in illo Terentii *d*: d *Hecyra. act.*

Itaque adeo uno animo omnes ſocrus oderunt nurus. 2. *ſc.* 1.

ſocrus caſus recti eſſe poteſt; *nurus* cauſſativi: & contrà. Ac
ò Poetam extuliſſe ambiguè, ſcripſit B. Hieronymus adverſus
num: quia nempe & illæ has, & hæ illas, odio proſequuntur; li-
loci tantùm agatur de odio Soſtratæ erga Philumenam, ſocrus
rum.
am, nec Valerium Flaccum eam refugiſſe initio operis ſui. ſic
ditur Argonautica:

Prima Deûm magnis canimus freta pervia nautis.

ubi vidètur, num *Deûm* cum *nautis* cohæreat, an *freta*; quod e *Lib.* 1. *Collе-*
lacet. At Scoppa e falſus, qui, dum, ad poſteriorem hanc conſe- *ctan, cap.* 15.
m non attendit, *natis* pro *nautis* ſubſtituendum putavit.

c Dignum

Dignum autem obſervatione eſt, quod monet Hermogenes περὶ μεθόδου δεινότητος, licèt multi ſtatuant ἀμφιβολίαν in multis Homeri, aliorumque locis, in nullo tamen veteri ſcriptore eam reperiri: cùm, ut ὁμωνυμία non eſt, ubi, quâ ſignificatione autor voce aliquâ utatur, obſcurum non eſt; ita neque poſſit dici ἀμφιβολία, quoties alterutra conſtruendi ratio, aut ſententia, abſurda eſt: quod in illis, quæ adduci ſolent, locis perpetuum eſſe, exiſtimat. Id utrùm ita ſit, an ſecus, hoc loco non diſputo. Ut plurimùm certè evenire, lubens agnoſco. Ut, ſi quis dicat, viſum à ſe hominem librum ſcribentem. Sic Mercatore Act. II. Sc. III.

Impleantur meæ fores elogiorum carbonibus.

Ubi, ni *elogiorum* cum *impleantur* conſtruas, inepta fuerit ſententia. Proximam etiam ſic ſcenam auſpicatur.

Pentheum diripuiſſe ajunt Bacchas.

Ubi Pentheum direptum ait, non Bacchas, cùm poſterius hoc fabulari hiſtoriæ adverſetur.

XII. DE ΠΕΡΙΠΛΟΚΗ͂, ΒΡΑΧΥΛΟΓΙΑΙ, ἈΝΑΝΤΑΠΟΔΌΤΟΙ, ΜΑΚΡΟΛΟΓΙΑΙ, ΠΛΕΟΝΑΣΜΟΙ͂, ET QUIBUSDAM ALIIS, QUÆ OBSCURANT ORATIONEM.

Περιπλοκή ſeu Involutio eſt, cùm quid quibuſdam velut tegumentis occultatur, ſive quia res ſunt turpes, ſive quia triſtes ac moleſtæ auditoribus, ſive quia Orator non audeat id de ſe apertè dicere, quod tamen ad rem facit. Hæc etſi perſpicuitati adverſatur, quæ ſumma eſt ſermonis virtus; ſi tamen ſuo loco adhibeatur, commendat & exornat orationem. Vide de hac plura apud Hermogenem lib. περὶ μεθόδου δεινότητος.

Βραχυλογία eſt ſermonis brevitas. Eam interdum virtutem, non vitium eſſe, Fabius [a] monet. Fit autem bifariam. Nam partim fit vocis præteritione, partim quia res naturâ difficiles paucis efferantur, aliæque aliis condenſentur. Prioris generis βραχυλογίαν habes in illo Plinio lib. XVIII. cap. VII. *In Tranſpadana Italiâ, ſcio, vicenas quinas libras farris modios pendere circa Cluſium & ſenas.* Pro, *vicenas, & ſenas.* De altero βραχυλογίας genere ita Cicero in Bruto: *Huic ætati ſuppares Alcibiades, Critias, Theramenes: quibus temporibus quod dicendi genus viguerit, ex Thucydidis ſcriptis, qui ipſo tum fuit, intelligi maximè poteſt. Grandes erant verbis, crebri ſententiis, compreſſione rerum breves, & ob eam cauſſam interdum ſubobſcuri.* Quanquam hæc

a Lib. 8. cap. 3.

in

Thucydide obſcuritas à verbis quoque provenit. ut vel illa indicant
[illegible] Halicarn. a. Εὐαρίθμητοι γάρ τινές εἰσιν, οἱ πάντα τὰ Θουκυδί- a Περὶ τῶ Θουκυδίδου ἰδιωμάτων.
[illegible] μβάλλειν δυνάμενοι, καὶ οὐδ' οὗτοι χωρὶς ἐξηγήσεως γραμματικῆς ἔνια.
c. Facilè ob paucitatem fuerit eos numerare, qui conjecturâ omnia
[illegible]quuntur in Thucydide, in quo quædam ſunt, quæ nec illis ipſi intelli-
[illegible]t ſine interpretatione Grammaticâ. Utrumque βραχυλογίας ge-
s in Perſio habes. Unde obſcuritas ejus; ac præterea a metaphoris, &
b[illegible]s, & audacioribus.

E[illegible] genus βραχυλογίας, quod ἀνανταπόδοτον dicitur, quaſi dicas in-
ditum, ſive non redditum, aut redditione carens. Sic autem vocatur,
n præteritur ἀπόδοσις, ſive membrum illud, quod priori reſpondeat.
λόγον ἀνανταπόδοτον habes apud Evangeliſtam Lucam cap. XIII. 9.
[illegible] μὲν ποιήσῃ καρπόν· εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν. Vulga-
vertit *Et ſi quidem fecerit fructum: ſin autem, in futurum ſucci-*
[illegible]am. Budæus annotat. in Pandectas ſic ſupplet: *Et ſiquidem fece-*
fructum, ſinas eam vivere: ſin ſecus &c. Eſtque loquendi genus At-
familiare. Quod mirificè amat Ælianus. Uſurpat & Athenæus:
s illuſtre inprimis exemplum eſt, quod Caſaubonus obſervat lib.
Animadverſionum in Athen. cap. II. Atque ut his antiquiores ad-
m, Ariſtophanis exemplum videre licet apud Budæum, loco, quo
dixi. Thucydidis verò, Xenophontis: & aliorum loca ſimilia ad-
H. Stephanus animadverſionibus in Corinthi librum de dialectis,
ſeu t[illegible]m. XV.

[illegible]chylogiæ opponitur περισσολογία, ut quidam appellant; ſive, ut
[illegible]citur, μακρολογία. quæ longior eſt, quàm oportet, oratio. Fa-
hoc exemplum adducit e Livii lib. VII. *Legati, non impetratâ pace,*
domum, unde venerant, abierunt. Reddit hæc quoque oratio-
nimis perſpicuam: quia non tantùm, cum

— *Brevis eſſe laboro,*
Obſcurus fi[illegible]b:

[illegible]emor[illegible] t[illegible]m turbatur inviſâ copiâ, multarumque rerum enume- b Horat. in Arte.
[illegible]. Unde Terentianus libro de velandis virginibus [illegible]: *Natura li-*
[illegible] m[illegible] nis, & gratum, & neceſſarium eſt: quoniam
[illegible], & oneroſus, & vanus eſt.
[illegible] eſt vitium πλεονασμός, cum ſupervacuis one-
[illegible]. T[illegible] eſt h[illegible] H[illegible]tii, cùm, in Panſam declamans, diceret,
[illegible] m[illegible] lecem menſibus [illegible] ro l[illegible] eſſe: unde urbane [illegible] Ci-
[illegible] inquiebat; *[illegible] in penula ſolent ferre?* Autor Fabius l. VIII.

 qui

qui inibi tum tantùm, quid ſupervacuum, cenſeri docet, cùm additum, neque intellectum adjuvat, neque ornatum. Nam Maronis *a* illud, *Vocemq; his auribus hauſi*, vitioſum non eſt, quia, quod acceſſit, affirmationis gratia adhibetur.

a Æn. 4.

b Redditiones.

Etiam perſpicuitati repugnant ἀποδόσεις *b* longo redditæ intervallo: quemadmodum optime monet Dionyſius Halicarnaſſ. περὶ τοῦ Θουκυδίδου χαρακτῆρος. Idem fit, cùm poſt longum tractum tandem ſequitur verbum, unde priora dependent. Hyperbaton dixêre. Item, ſi periodo interſeratur oratio alia. Μεταξυλογίαν vocant; quam, ſi longior ſit, obſcuritatem parere, etiam Theo monet, ubi docet, quæ obſcuram raddant narrationem. Sub μεταξυλογίᾳ verò παρένθεσιν & παρεμβολὴν comprehendo: de quarum utrâque, uti & de hyperbato, in ſchematologiâ pleniùs dicetur.

XIII. DE ANASTOPHE, ET SYNCHYSI.

PRæterea obſcurant orationem ἀναστροφὴ, & σύγχυσις: quibus vocibus non uno omnes utuntur modo. Nobis ἀναστροφὴ, ſeu *inverſio* eſt, cùm voces in commate, aut colo aliquo, tranſponuntur. Thucydidis enarrator ὑπερβιβασμὸν vocat. Ennius in Epicharmo apud Ciceronem in Lucullo, ſive IV. Acad. Quæſt.

Nam videbar ſomniare med ego eſſe mortuum.

Neque enim cohærere *ego* cum *mortuum* poſſit: ſed ordo grammaticus eſt: *Nam ego videbar ſomniare, me eſſe mortuum*. Plautus prologo Aulularia.

Credo aurum inſpicere vult, ne ſurreptum ſiet.

Pro, *ſurreptumne ſiet*. Cui ſimilia & alia Janus Guilielmus adfert in Quæſtionibus Plautinis *c*. Nec diſſimile illud Maronis *d*.

c In Aulul. cap. 1.

d 4. Georg.

e Servius.

Nam quis te, juvenum confidentiſſimè, noſtras
Juſſit adire domos?

pro *quisnam* e. Eſt & Cornelii Nepotis in Chabria: *Athenienſes diem certam Chabriæ præſtituerunt, quam ante domum niſi rediſſet, &c.* Pro, *ante quam*. Tibullus *f*.

f Lib. 1. el. 1.

Et quodcunq; mihi pomum novus educat annus,
Libatum agricolæ ponitur ante Deo:

Pro, *anteponitur*. Nam malè eſt in vulgatis, *ante Deum*, quamvis & ita legerit Turnebus *g*.

g Lib. 23. c. 8.

h 1. Æn.

Σύγχυσις eſt vocis unius, aut plurium, è commatè, aut colo uno, in alterum trajectio. Virgilius *h*:

Vina

*Vina, bonus quæ deinde cadis onerârat Aceſtes
Littore Trinacrio, dederatq́; abeuntibus heros,
Dividit.*

Nam ad primum commâ pertinent, *Deinde Æneas dividit vina*: ad ſecundum, *Quæ Aceſtes onerârat*, &c.

Gaudet συγχύσει Horatius. Ut lib. II. ſat. I.

Quisquis erit vitæ, ſcribam, color.

Ac poſt pauca:

*— Sed bona ſi quis
Judice condiderit laudatur Cæſare.*

Et lib. I. ſat. V.

Pene macros arſit dum turdos verſat in igne.

Ubi Acro, ut vulgò quidem legitur: *Ordo: penè arſit macros turdos.* Perperàm: cum ordo ſit, Penè arſit, dum verſat turdos. Offenſus eâ συγχύσει Lambinus, edidit hoc pacto.

Penè arſit, macros dum turdos verſat in igne.

Etſi aliter in omnibus codd. uno excepto, inveniſſet: quemadmodum & Cruquius aliter reperit in omnibus ſuis, item alii in aliis: atque idem dictum velim de editt. antiquis, ut Venetâ Pincii, quæ prodiit anno CIↃ CCCCLXXIX. Imò jam olim ſimiliter expreſſit vetus Perſii interpres in ſat. VI. Nec Acronem aliter legiſſe, jam vidimus ex eo, quòd de ordine laborat. Ut mirum ſit, viros eruditos in nuperis editionibus Lambinium potiùs ſequi, quàm veteres tum libros, tum interpretes.

XIV. INTERDUM CONVENIRE ORATIONI OBSCURITATEM, MARONIS ETIAM EXEMPLIS COMPROBATUR.

ATque ex his etiam liquet, etſi anaſtrophen, ſynchyſin, ſimiliaq́; Grammatici reponant inter vitia orationis; non tamen ſemper vi-a eſſe; quia, id ſi foret, optimi auctores ea haut uſurpâſſent; qui magis orant, quid orationem deceret, quam Grammatici, aut Rhetores. emo autem prudentius hæc uſurpat, quam Maro. Quem videas, cùm us deſcribitur impeditus, impedito carmine uti; & ordinem verbom perturbare, cùm exprimenda eſt animi vel rei cujusquam perturio. Prioris generis eſt illud I. Æn.

*Tres notus abreptas in ſaxa latentia torquet:
Saxa, vocant Itali, mediis quæ in fluctibus, Aras.*

 Ubi

Ubi Servius, *Ordo eſt, Quæ ſaxa latentia in mediis fluctibus, Itali aras vocant.* Alterius hoc generis eſt *a*:

a 1. Æn.

Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc,
In parteſq; rapit varias.

Quam trajectionem prætulit, cùm poſſet:

Atque animum celerem nunc huc, nunc dividit illuc,
Et rapit in partes varias.

Sed aliud illuſtrius exemplum dabo.

b 2. Æn.

— *Juvenes b fortiſſima fruſtra*
Pectora, ſi vobis audentem extrema cupido
Certa ſequi: quæ ſit rebus fortuna, videtis:
Exceſſere omnes, adytis arisq; relictis,
Dî, quibus imperium hoc ſteterat: ſuccurritis urbi
Incenſæ: moriamur, & in media arma ruamus.

c Lib. 1. Originum cap. 36.

Ordo, ut Servius, & ex eo Iſidorus *c* ait, iſtiusmodi eſt: *Juvenes, fortiſſima pectora, fruſtra ſuccurritis urbi incenſæ, quia exceſſerunt omnes Dii. Vnde, ſi vobis cupido certa eſt, me ſequi, audentem extrema, moriamur, & in media arma ruamus.* Servius *ſyncheſin* appellat. Ita enim in Petri quoq; Danielis Servio editum eſt. Iſidoro appellatur *ſyntheſis*, prout legitur in MSSis meis, & Pariſienſi editione recenſitâ a Jacobo du Breul. Sed dubium non eſt, quin in utroque Grammatico *ſynchyſis* ſit ſcribendnm. Aliqua de ſynchyſi hac, quæ ob animum fit affectu æſtuantem, vide & apud Andr. Alciatum lib. x. Παρέργων Juris cap. xi.

Ob eandem cauſſam idem Maro in animis perturbatis adhibet parentheſin; quæ & ipſa rectum orationis curſum interturbat. Ita geminam parentheſin uſurpat in oratione infelicis Didonis *d*:

d 4. Æn.

Mene fugis? per ego has lachrymas, dextramq; tuam, te
(Quando aliud mihi jam miſeræ nihil ipſa reliqui)
Per connubia noſtra, per inceptos Hymenæos,
Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam
Dulce meum, miſerere domus labentis, & iſtam,
Oro (ſi quis adhuc precibus locus) exue mentem.

Complura hujuſcemodi obſervavit Bartholomæus Maranta lib. 1. Lucullianarum Quæſt.

e Libri hujus cap 11 ubi de allegoria agetur.

Denique non [illegible] hactenus memorata, ſed quidquid tenebras affundere orationi poſſit, [illegible] dicetur. E[illegible]que hæc cauſſa, cur idem Maro Eclogam quartam, quæ Salonini, ſive, ut

t Pedianus *a* putabat, Aſinii Galli genethliacon eſt, iis verborum am- agibus claudat, ut ne olim quidem à quibusdam doctiſſimis viris, ſatis, uid ſibi vellet poeta, intelligeretur. Sic enim ait:

— Qui non riſere, parentes,

Nec Deus hunc menſa, Dea nec dignata cubili eſt.

bi quod Servius (cui & Jul. Scaliger *b* ſubſcribit) *cui* legit pro *qui*, ſiſtere nequit; quia poeta non parentes, ſed puerum adhortatur ad ſum. Quod vero plerique ajunt, iis verbis ſignari, puerum eſſe de- nctum, id æque falſum eſt. Cui enim veriſimile fiat, Maronem pu- i jam mortui genethliacon cecinisse? Neque hanc ſententiam juvat, uòd Servius initio Eclogæ annotavit, Saloninum mox ab ortu riſiſſe: que parentibus omen fuiſſe infelix. Contrà enim, quòd Zoroaſtres riſerit natalitio, pro lætiſſimo eſt habitum ſigno: ut auctor eſt Pli- us *c*. Et quis credat, puerum ad triſte omen invitari? Quare ſic po- ſtatuendum: cùm priùs ad riſum invitâſſet puerum, poſtea etiam ra- nem, cur illud faceret, addere voluiſſe. Optimè igitur Fabius lib. IX. . III. ubi ait, figuratè hæc dici, ac poëtam id velle, *Ex illis, qui non ere, hunc non dignatus Deus, nec dignata Dea.* Quod ſatis etiam endit, Fabii ætate, (quâ, ut ipſe alibi *d* ait, Maronis ac Ciceronis αὐ- γραφα exſtabant) *qui*, non *cui*, legi ſolere: neque *qui* ad parentes, ad pueros pertinere. Itaque Fabio etiam Politianus *e* ſubſcribit; & ipſe, *hunc, qui non riſere*, dictum ait, pro eo, quod eſt, *hunc, non riſit, vel qui è numero eſt eorum, qui non riſère.* Idcirco ſi e- rat, *O parentes Salonini pueri, de quo nunc agitur, nec Genius, nec io, vitalibus auris dignum putavère hunc ex illis, qui non riſère.* od ſi ἀποςροφὴν eſſe ad parentes minùs placet, dici poſſit, parentes rectum pluraltivum, ac conjungi cum Deo Deâque; ut intelligan- divini parentes, Genius, & Juno, quos proximo ſignat verſu. Sive m hanc, ſeu alteram interpretationem ſequi lubet, fateri quidem ogimur, obſcurè locutum poëtam: ſed contendimus, magno id judicio feciſſe, qui eclogâ hâc plurimùm oracula ex- poneret, quibus aliqua convenit ob- ſcuritas.

a Teſte Servio in Ecl. 4.

b Libro I. de cauſſis L. L. cap. 24.

c Lib. 7. c. 16. item Auguſtinus de Civ. Dei lib. 21. cap. 14.

d Lib. I. c. 13.

e Miſcellan. cap. 89.

CAP. II.

CAP. II.

De Compoſitione ſcriptoribus omnibus communi.

COmpoſitio eſt aptus ordo partium inter ſe cohærentium.
Ea partim tradit communia oratori, hiſtorico, poëtæ; partim peculiaria oratori.

Prius compoſitionis genus ſpectat, tum literarum conjunctionem, quâ oratio lenis ac ſuavis redditur, aut plena ac ſonora; aut etiam, ſi res ita ferat, contrario modo affecta eis: tum ordinem, qui exigit, ut graviora ſubjiciamus humilioribus, atque, quod dignius, aut naturâ prius eſt, præponamus ei, quod poſterius eſt.

I. DE COMPOSITIONE, AC JUNCTURA GENERATIM.

CUm jecerimus fundamentum officii oratorii, quod eſt verborum delectus: proximum eſt, ut ad ſtructuram ſive exædificationem, h. e. ipſam verborum tractationem, nos accingamus. Ea autem complectitur tum Compoſitionem, tum Dignitatem.

a Lib. 4. de re poët. cap. 1. Compoſitio Cæſari Scaligero *a* definitur, aptus ordo partium inter ſe cohærentium. Partes hæ ſunt triplices; elementa, ſyllabæ, voces.

Quantam verò concinna harum partium collocatio vim habeat; indicio eſt, quòd præſtantiſſimi quique ſcriptores magis ei ſtuduerint, quàm verborum delectui, quem oratorii ædificii fundamentum faciebamus. Certè & Homericæ dictionis elegantiam magis conſiſtere in compoſitione, quàm in delectu, ac Platonem magis in compoſitione excellere, & orationem Demoſthenis non ob delectum, ſed ob orationis μουσικὴν, ſive ἁρμονίαν, Sirenibus eſſe ab Æſchine comparatam, ſcribit diſertim Dionyſius Halicarnaſſ. lib. περὶ συνθέσεως ὀνομάτων, & tractatu περὶ τῆς Δημοσθένους δεινότητος.

Eſt autem compoſitio duplex, alia ſcriptorum omnium communis, alia oratorum propria. De utraque dicemus, ſed paucis. Quòd ſi quis alia hîc deſiderârit, cumprimis adeat Dionyſium Halicarnaſſ. lib. περὶ συνθ. ὀνομ. & alios, quos inferius laudabimus.

In compoſitione communi prima eſt cura συζυγίας ſive *juncturæ*, altera τάξεως, ſive *ordinis*.

Junctu-

Junctura præſtat, ut oratio ſit ſuavis, aut plena ac ſonora; non aſpera, non hiulca. Ita Tullius, cùm orationem poſt reditum ad Quirites hunc in modum ordiri poſſet, *Quod rogavi Deos immortales*: maluit tamen, *Quod precatus ſum à Diis immortalibus*. Nam cùm O, & A, vocales ſint grandes, E exilis; ſonus eſt ſuavior in illo, *Quod precatus ſum*; quam in illo, *Quod rogavi*: ubi tum tres vocales, tum R, grandiorem efficiunt ſonum.

Quemadmodum autem graviter errant, qui ineptum eſſe ſtatuunt, hodie quicquam præcipere de linguæ Latinæ ſono, quia is amplius nativus non ſit: ita & illi longè extra veritatis feruntur viam, qui in veterum recentiorumque orationibus omnia ex vulgari æſtimant pronunciatione. Neque enim nunc ſyllabas breves, longaſque, ſono diſcernimus: neque diphthongos quaſdam aliter efferimus, quam ſi nudæ forent vocales: quin adulterinum quendam ſonum nonnullis literis adfingimus; ut omnino nec humanitatis oram adbibiſſe videri poſſit, cui non luce ipsâ clarius ſit, quantùm hâc in parte nobis antiſtet vetuſtas.

II. LITERÆ SINGULÆ CUJUSMODI REBUS EXPERIMENDIS MAXIME INSERVIANT.

INterim, ut dixi, non penitùs abolita eſt ἡ ὀρθοέπεια *a*: præſertim in nationibus nonnullis, quæ à veteri loquendi more minùs receſſerunt. Quare ne in caſſum aliquis hac parte operam requirat noſtram, de utroque horum dicam: quæ literæ ſonum habeant ſuavem, aut grandem, vel ...us contrarium: & quando ſingulæ habeant maxime locum.

a Recta loquendi ratio.

A planc ſonorum eſt: ideoque inprimis frequentatur, cùm de rebus ...orridis ſermo eſt. Hinc vetus poeta apud M. Tullium *b* crebra uſur...at A in hiſce verſibus, quibus umbram Polyphemi inducit loquen...m de aſperis & hiantibus Averni locis:

b Lib. 1. Tuſc. Quaſt.

Adſum, atque advenio Acheronte, vix, viâ, altâ, atque arduâ
Per ſpeluncas ſaxis ſtructas aſperis, pendentibus,
Maximis: ubi rigida conſtat craſſa caligo inferum.

...i & primo verſu multæ concurrunt vocales. Eſſe verò hæc ex Ennii ...cuba, etſi id non dicat Tullius, indè tamen conjecturam capio, quia ...reſſi ſint hi verſus ex Hecuba Euripidis, cujus veſtigia premere ſolet ...ius. Euripidis quidem ſunt iſta *c*:

c Primis Hecuba verſibus.

a Venio mortuorum latebram, & caliginis portas Relinquens, ubi Pluto seorſim habitat à Diis.

> Ἥκω a νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας
> Λιπὼν, ἵν' ᾅδης χωρὶς ᾤκισται θεῶν.

Atque ex eâdem tragœdiâ eſſe putamus illa, quæ paulò pòſt Cicero ſubdit:

> *Unde animæ excitantur obſcurâ umbrâ, apertoq; oſtio*
> *Alti Acherontis, falſo ſanguine, mortuorum imagines.*

Ita enim hæc numeris ſuis reſtitui debent; de quo plura Caſtigationibus noſtris in tragicorum poetarum fragmenta. Videmus autem hîc quoque multa A concurrere ob eandem cauſſam. Ut & fit in illo Ciceronis Verrinâ ſextâ: *Propter eſt ſpelunca quadam converſa ad Aquilonem, infinitâ altitudine.*

Interdum & literæ A geminatio ſuavitatem oſtendit, aut ſublimitatem: ſuavitatem quidem, cùm ſæpius corripitur: ſublimitatem, cum producitur. Ita ſuavius eſt, *Phyllida* b *amo ante alias*; clatius verò, *Cocyti* c *ſtagna alta vides*. item,

b Ec. 3.
c Æn. 6.
d Æn. 7.

> *Ardet* d *inexcita Auſonia, atque immobilis antè.*

E & I, cùm brevia ſunt, ſonum habent exilem: atque id in cauſsâ eſt, cur Cæſar Scaliger malit apud Horatium e: *Sublimi feriam vertice ſidera*, ut in A verſus deſinat. Verum prætulit fortean Horatius *ſidera vertice*, quia A quidem ſonorius eſt, at E dulcius; ut Ciceronis loco paulò antè monſtravimus.

e Od. 1. lib. 1.

Convenit quoque E lugentibus. Sanè elegiæ nomen eſt ἀπὸ τοῦ ἒ ἒ λέγειν, quæ flentium vox eſt apud Æſchylum in Prometheo. Id quidem ἔτυμον magis placet, quàm ut ſit ab ἔλεος f. Quanquam cauſſa utriusque ἐτυμολογίας eadem futura eſt: quia nempe id carminis genus, ut Proclus περὶ χρηστομαθείας ſcribit, σύγκειται μὲν ἐξ ἡρώου καὶ πενταμέτρου, ἁρμόζει δὲ κατοιχομένοις: *conſtat quidem heroico, & pentametro; convenit autem mortuis.* Itaque Virgilius quoq; hâc uſus eſt literâ, quando Niſus cariſſimum ſibi Euryalum videret hoſtibus cinctum, & in medio mortis periculo verſantem.

f Miſeratio.

> *Me, me, ad ſum, qui feci: in me convertite ferrum.*

Item, cùm inducit Sinonem miſerum, aut ſanè miſeriam ſimulantem:

> — *Heu quæ nunc tellus, quæ me æquora poſſunt*
> *Accipere?*

Neque enim adſentiri poſſum Bartholomæo Marantæ, qui id à poetâ factum ſcribit ad exprimendum Sinonis metum: niſi forte dixeris, timorem quoque miſeriæ ſubjici poſſe, quia ſit dolor ratione mali futuri.

I con-

I convenit quibusvis rebus exilibus, ut ſcribit Plato in Cratylo. Itaque pluviæ penetrationem egregiè exprimit Virgilius in illo *a*: a 1. Æn.

Accipiunt inimicum imbrem, rimisq; fatiſcunt.

Eſt & lugentibus aptum; quæ cauſſa eſt, cur id frequentet Maro in oratione Sinonis: ut cùm inter alia inquit *b*: b 2. Æn.

Jamq; dies infanda aderat, mihi ſacra parari:
Eripui, fateor, leto me, & vincula rupi,
Limoſoq; lacu per noctem obſcurus in ulvâ
Delitui,

Item, cùm in eadem ait:

Nec mihi jam patriam antiquam ſpes ulla videndi.

Inepta hujus literæ repetitio vocatur à Capella *c* ἰωτακισμὸς. At à Fabio *d* ita nominatur, cùm I, vitio oris ac linguæ, plenè nimis pronunciatur. c Lib. 5. cap. de Elocut. d Lib. 1. c. 9.

O, quando corripitur, rebus in ſubitis maximè locum habet. Idcircò hoc uſus eſt Maro *e* ad ſignandam ſubitam Palinuri mortem: e 5. Æn.

O nimium cœlo, & pelago confiſe ſereno.

At cùm producitur, affectibus indicandis inſervit: ut *f*, f Cic. Catil. 1. & Verr. 6.

O tempora, ô mores!

Item *g*: *O pater, ô patria, ô Priami domus!* g Poëta incertus apud Cic. lib. 3. Tuſcul. quæſt.

Etiam ſublimem, ac grandem efficit orationem. Itaque Cicero quartam Catilinariam ita orditur: *Video, P.C. in me omnium veſtrûm ora, atque oculos eſſe converſos. Video vos, non ſolum de veſtro ac reip. verùm etiam, ſi id depulſum ſit, de meo periculo eſſe ſollicitos.*

Geminatio hujuſce literæ in fine antecedentis, & initio ſequentis verſus ſublimitatem orationi adfert cum ſuavitate: ut *h*: h Georg. 2.

— Et vicina Veſevo
Ora jugo.

Item *i*: *Junonem interea compellat Jupiter ultro:* i Æn. 10.

O germana mihi, atque eadem gratiſſima conjux.

V, quemadmodum & Græcorum Υ, magis ſonorū eſt, quàm E, & I, minus, quam A, & O. Convenit autem rebus occultis, obſcurisq;. Ut *k*: k Æn. 9.

Viſus ab aurora cœlum tranſcurrere nimbus,
Idaiq; chori: tum vox horrenda per auras
Excidit, & Troum, Rutulorumq; agmina complet.

Ac liquidius quoque in illo *l*: l Æn. 5.

Tum plauſu fremituq; virûm, ſtudiisq; faventum,
Conſonat omne nemus, vocemq; incluſa volutant
Littora.

 E con-

E conſonantibus B planè inſuave eſt; unde & ſæpe vel omitti, vel commutari ſolet; ut auctor eſt Cicero in orat. ad Brutum. Ei vicinum eſt P. Miſcuit hæc Maro in illo *a*:

a Æn. 4.

--- Dabis, improbe, pœnas,

b Æn. 1.

Item hoc *b*:

--- Puppesq; tuæ, pubesq; tuorum.

c Æn. 9.

Item *c*:

--- Et ubi Pelasga.

Convenit utraque flatibus ſignandis, ut paulò pòſt dicemus.

d In 11. *Annal. apud Macrob. lib. 6 Sat. c. 1.*

C magis moram ſignificat, ac tenacitatem. Ennius *d*:

Nec cum capta capi, nec cùm combuſta cremari.

e Æn. 7.

Quod egregiè, ut omnia, imitatus eſt Maro, cùm inquit *e*:

Num capti potuère capi? num incenſa cremavit
Troja viros?

Fidem quoq; fecerit iſthoc è Tullio paulò antè adductum à nobis, Tullioque ipſi a Nonio *f* tributum:

f In *Conſtat. Sed Ennii videri, ſuperiùs dixi.*

--- Ubi rigida conſtat craſſa caligo inferûm.

g Æn. 1.

Eadem interdū eſt vis literæ T. quam idcirco cum C. miſcet Maro *g*:

Conſtitit hic, arcumq; manu, celeresq; ſagittas
Corripuit, fidus quæ tela gerebat Achates.

Aliàs T utitur Maro ad exprimendum eorum crepitum, quæ comburuntur. eademq; vis literæ D: quod alioqui validius ſonat. unde T vocant D mollitum. Eaq; ſoni affinitas fecit, ut in vett. libris pro *atq;* ſæpe *adq;*, & contra pro *ſed* legatur *ſet*. Et, ne quis nupero id errore factum dicat, Fabii *h* ipſius verba ſunt, *Quid? D litera cum T quædam cognatio. Quare minus mirum, ſi in vetuſtis operibus urbis noſtræ, & celebribus templis, legantur Alexanter, & Caſſantra.* Miſcuit ea Maro *i* in iſtis:

h Lib. 1. cap. 6.

i Æn. 1.

In ſegetem veluti cùm flamma furentibus auſtris
Incidit, aut rapidus montano flumine torrens
Sternit agros, ſternit ſata læta, boumq; labores,
Præcipitesq; trahit ſylvas: ſtupet inſcius, alto
Accipiens ſonitum ſaxi de vertice paſtor.

k Lib. 1.

F ſoni valentioris eſt, quàm Græcorum φ, ut ait Priſcianus *k*. Convenit autem exprimendis flatibus; unde in proximè adducto Maronis loco:

--- cùm flamma furentibus auſtris.

l 1. Æn.

Item alibi *l*:

--- loca fœta furentibus auſtris.

Et in illo *a*: a Æn. 5.

--- Ferunt ſua flamina claſſem

Etiam ex Accii Annalibus citat Priſcianus in VI.

Fraxinu' fiſſa ferox infenſa infinditur oſſis.

Ubi *oſſis* eſt à recto *oſſum*.

G eandem penè vim habet, quam C, de quo diximus.

L, στοιχεῖον ὑγρὸν *b*, quemadmodum Heſychius *c* appellat, τῶν ἡμιφώνων γλυκύτατον *d* ut Dionyſius Halicarn. vocat; convenit rebus mollibus, ut & Plato teſtatur in Cratylo. Hinc Maro *e*:

b *Elementum liquidum.* c *In* λάβδα. d *Semivocalium ſuaviſſima.*

Mollia luteolâ pingit vaccinia calthâ.
Ipſe ego cana legam tenerâ lanugine mala.

Par ratio in illo *f*: e *Ecl. 2.* f *Ecl. 6.*

Ille, latus niveum molli fultus hyacintho,
Ilice ſub nigrâ pallentes ruminat herbas,

Item de amore Didonis *g*: g Æn. 4.

— Eſt mollis flamma medullas.

Et de Pallante mortuo *h*: h Æn. 11.

Qualem virgineo demeſſum pollice florem,
Seu mollis violæ, ſeu languentis hyacinthi.

Idem factum in illis *i*: i *Georg. 3.*

— Quâ nulla priorum
Caſtaliam molli divertitur orbita clivo.

Item hoc *k*: k Æn. 4.

Quæq; lacus latè liquidos.

Hujus literæ odioſa repetitio à Martiano Capella *l* Labdaciſmus dicitur. Sic enim ſcribit: *Labdaciſmus eſt, ubi L plurimùm diſſonat: ut, ſi dicas: Sol, & Luna, luce lucebant alba levi lactea*, Labdaciſmus autem vocatur, quia veteres λάβδα pro λάμβδα dicebant, Heſychio *m* teſte. Atque ita apud Ariſtophanem in Concionatricibus legere eſt:

l *Lib. 5. cap. de Elocutione.* m *In* λάβδα.

Δοκεῖς δέ μοι καὶ λάβδα κατὰ τοὺς Λεσβίους.

Aliis λαβδακισμὸς, ſive λαμβδακισμὸς, eſt vitium oris ac linguæ, uti Fabio lib. 1. cap. IX. item Diomedi *n*, qui & ipſe inter pronunciationis vitia reponit, ac tum committi ait, *ſi Lucem prima ſyllaba, vel Alma nimium plene pronunciet ur*. Etiam Iſidorus lib. 1. Orig. cap. XXXI. *Labdaciſmus*, inquit, *eſt, ſi pro uno L duo pronunciamus: ut Afri faciunt; ſicut Colloquium. pro Conloquium, vel quoties unum L exiliùs, duo largius proferimus*, &c.

n *Lib. 2. cap. de barbariſmo.*

M exprimit murmur, præſertim cùm literæ R miſcetur: ut *o*: o Æn. 3.

 — Ma-

— Magno cum murmure montis
Circum clauſtra fremunt.

a Æn. 3. Convenit & rebus vaſtis, ac monſtroſis vibus: ut *a*:
Vix ea fatus erat, ſummo cum monte videmus
Ipſum inter pecudes vaſtâ ſe mole moventem
Paſtorem Polyphemum, & litora nota petentem.
Monſtrum horrendum, informe, &c.

Ac de eodem paulò poſt:
Clamorem immenſum tollit.

Cum nimiùm, aut temere repetitur M, dicitur Græcis *μυτακισμὸς*, teſte Capella *b*. b Lib. 5. Sic enim ait: *Mytacismus est, cum verborum conjunctio M litera aſſiduitate colliditur: ut ſi dicas, Mammam ipſam amo, quaſi meam animam.* Sed Diomedi vitium eſt pronunciationis, cum M profertur, ubi debet abſorberi: ut ſi vocem claudat, & ſequens dictio incipiat à vocali. Uterque autem grammaticus corrigendus: cum apud eos vulgò *metacismus* legatur, pro *mytacismus*, quia eſt à *μῦ*. Meminit & Iſidorus lib. 1. Orig. cap. XXXI. ubi itidem in MSSis noſtris eſt *metacismus*. In excuſis *motacismus* legas. Quod non improbo. Imò poſſis ſimiliter reſcribere apud Capellam, & Diomedem. Nam literam hanc veteres non *μῦ* tantùm, ſed *μῶ* quoque dixêre: ut Euſtathius etiam c Initio commentarii in Iliad. γ. teſtis eſt *c* ex lexico Rhetorico.

N, quia ſonum vocalis additæ intus cohibet, ea exprimit, quæ intus ſunt: ut inquit Plato in Cratylo. Obſervat id Maro in illo *d*: d 1. Æn.
— Hic feſſas non vincula naves
Ulla tenent, unco non alligat anchora morſu.

De P nihil eſt apud Platonem: verùm cum fiat labiis arctè compreſſis, repetitio ejus compreſſionem aliquam notabit: ac vel temporis continuitatem exprimet: ut in illo Maronis *e*: e Æn. 4.
— Ille patris magni parère parabat Imperio:
vel ad violentiam referetur: ut in hiſce Statii Cæcilii;
— Aut per ſervolum
Percutias pavidum, poſtremo a parco patre
Quod ſumas quat toa [illegible] p æs libentius!
f In Medea. & iſtis incerti poetæ (Ennii *f*, ut ſuſpicor) apud Ciceronem in tertio de Nat. Deor.
[illegible] parat;
Poſtquam pater appropinquat, jamque pene ut comprehendatur
Puerum interea obtruncat, membraque articulatim dividit,
Perq; agros paſſim diſpergit corpus.

Comp rt

Confert quoque exprimendis flatibus; quemadmodum diximus de B, & F, quibus vicinum eſt. Itaque has literas cum R, quam & ipſam huic reí idoneam eſſe, mox oſtendemus, miſcuit Maro primo Æneidos:

Qua data porta, ruunt, & terras turbine perflant.
Incubuère mari, totumq; à ſedibus imis
Unà Eurusq;, Notusq;, ruunt, creberq; procellis
Africus, & vaſtos volvunt ad litora fluctus.

Quibus in verſibus Q quoque ſæpius uſurpatur ad indicandam quaſſationem. At caſu frequentatur P in hoc Juſtini, initio lib. XXXI. *Pupilli poſtremi patris ſui precibus traditi.* Ut ſæpe aliâs aliis in literis iteratio ejusmodi ſe offert.

R τῶν ἡμιφώνων γενναιότατον[a], ut ait Dionyſius Halicarn. Itaque motum exprimit. unde illud Maronis[b].

Fronte ferit terram, & craſſum vomit ore cruorem.

Idem eâ ſonum grandinis cadentis exprimit, cum ait I. Georg.

--- *Crepitans ſalit horrida grando.*

Appoſitè quoque idem inibi:

--- *Nemorum increbreſcere murmur.*

Etiam L, & R, conjungi amant ad ſonum exprimendum: ut VII. Æneid.

Ut pelagi rupes, magno veniente fragore,
Quæ ſeſe multis circumlatrantibus undis
Mole tenet, ſcopuli nequicquam, & ſpumea circum
Saxa fremunt, lateriq; illiſa refunditur alga.

Inprimis autem R locum habet, quandocunque exponuntur res acerbæ ac vehementes. Nam, ut aſſerit Fabius lib. VIII. cap. III. *Rebus atrocibus verba, etiam ipſo auditu aſpera, magis convenient.* Ita Horatius indignans, quòd Craſſi milites ſervire mallent uxoribus barbaris, quàm fortiter pugnandô occumbere, R amat, & aſperum literarum concurſum. Nam od. V. lib. III. legere eſt:

Milesne Craſſi conjuge barbarâ
Turpis maritus vixit: & hoſtium
(Prôcuria, inverſiq; mores!
Conſenuit ſocerorum in armis?

Ante omnes verò Maro id obſervat, ut literam hanc tribuat iratis. Ita, quo loco de irata tractat Junone, continuis ſex verſibus quinto pede ſyllabam RE adhibet: bis quoque ſyllabam hanc geminat, ſemel vocem ſubdit ab eâdem literâ inchoantem. Ita enim ait[c]:

Vela

a *Liquidarum maximè generoſa.*
b Æn. 10.
c Æn. 1.

Vela dabant læti, & ſpumas ſalis æRE Ruebant,
Cum Juno æternum ſervans ſub pectoRE vulnus
Hæc ſecum: Méne incepto deſiſteRE victam?
Nec poſſe Italia Teucrorum averteRE REgem?
Quippe vetor fatis. Palláſne exuRERE claſſem
Argivûm, atq; ipſos potuit ſubmergeRE ponto? &c.

Sunt & alia hiſce gemina aliis in locis. Ut illud;

a Æn. 7. *At a traheRE, atque moram tantis licet addeRE REbus:*
At licet amborum populos exſcindeRE REgum:
Sanguine Trojano, & Rutulo, dotabeRE, virgo.

b Æn. 4. Item *b*: — *Connubia noſtra*
REppulit, ac dominum Æneam in REgna REcepit.

c Æn. 10. Et in iſto *c*: — *MoRERE, & fratrem ne deſeRE, frater.*

d Æn. 2. Item *d*: *Cui Pyrrhus: REfeREs ergo hæc, & nuncius ibis*
Pelidæ genitori: illi mea triſtia facta,
DegeneREmq; Neptolemum narraRE memento.
Nunc moRERE.

Nec tria RE copulare dubitat IV. Æn.
— *Et nos fas extera RERE quæ REgna.*

e Lib. 1. el. 7. Uti neque Ovidius in Triſtibus *e*:
— *Duritiaq; mihi non ageRERE REus.*

f Æn. 1. Commiſcetur quoque R cum S. ut in illo *f*.
— *Furor impius intus*
Sæva ſedens ſuper arma, ac centum vinctus ahenis
Poſt tergum nodis, fremet horridus ore cruento.

Nam R. rabiem, S exſibilationem exprimit. Sed de R ſatis. S. verò fluminibus quoque convenit: ut *g*:

g Æn. 9. — *Et plenos ſpumanti ſanguine rivos.*

h Æn. 9. Item *h*: *Ceu ſeptem ſurgens ſedatis amnibus altus*
Per tacitum Ganges.

i Æn. 1. Item *i*: *Sævus ubi Æacidæ telo jacet Hector, ubi ingens*
Sarpedon, ubi tot Simois correpta ſub undis
Scuta virûm galeasq́;, & fortia corpora volvit.

Qui verſus omnes ab S incipiunt: duo quoque priores in id deſinunt: inſuper complura concurrunt in vocibus interjectis.

Flatibus quoque mirificè convenit, cum ejus ſonus ſibilo conſtet.

k Æn. 1. Hinc illud *k*:
Luctantes ventos, tempeſtateſq; ſonoras.

Tmo-

T moram notat. ut in illo de Didone *a*: a Æn. 4.

Ter ſeſe attollens.

Et alibi *b*: b Æn. 5.

Nec nos obniti contra, nec tendere tantum.

Plura de eo diximus ſupra.

V conſonans, ut nunc quidem corruptè profertur, etſi olim idem valuerit, quod hodie Germanis duplex W, fortiùs ſonat, quam B; infirmius, quam F. Convenit exprimendis ſonis nec obſcuris, nec occluſis. Indicio eſt illhoc ſuperiùs quoque adductum à nobis *c*: c Ex 5. Æn.

Tum plauſu, fremituq; virum, ſtudiiſq; faventum
Conſonat omne nemus: vocemq; incluſa volutant
Littora.

X vaſtiſoni eſt. Cicero *d*. *Quomodo veſter Axilla Ala factus eſt, niſi fugâ literæ vaſtioris?* d Orat. ad Brutum.

Z verò ſuavius eſt, ut & ſcribit Dionyſius Halicarnaſſenſis *e*: e Lib. περὶ συνθέσ. ὀνομάτ.

III. AN VITARE SEMPER OPORTEAT FREQUENTIOREM EJUSDEM LITERÆ CONCURSUM, PRÆSERTIM R, ET S.

Ex hiſce omnibus perſpicere eſt, quanti faciendum ſit illud Rhetorum præceptum, quo vitare jubent crebriorem ejuſdem literæ concurſum. Neq; enim ultra, puto, inficiabitur quiſquam, rerum naturam ſæpe exigere, ut eandem literam frequentemus. Quamobrem ego quidem cum Criticis iſtis damnare non auſim Homericum iſthoc *f*: f Od. δ.

Μηδὲ γέροντα κακῶ κεκακωμένον.

Aut hoc Sophoclis in Oedipo Tyranno,

Τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματ' εἶ.

Nec dubitamus, quin T affectârit Ennius in illo *g*. g Apud Soſipatrum lib 4. & Donatum de ſchemat.

O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tuliſti.

Itemque Plautus P, cùm inquit *h*. h Menæchmis act 2. ſc. 1.

Non potuit paucis plura planè proloqui.

At Nævius L, quando ſcripſit *i*. i Apud Feſtum in Liberalia.

Libera lingua loquuntur ludis liberalibus.

Inprimis autem Rhetores interdicunt crebro uſu literæ R, & S: quarum illam caninam vocant Ovidius *k*, Perſiusq; *l*, hanc θηριώδη, i. e. *ſerpentinam*, appellat Dionyſius Halicarnaſſ. Illius crebram repetitionem vocant [illegible] (quod ipſum quoq; in vett. Suidæ codd. [illegible] nominatur polyſigma, ab aliis k Faſt. 5. l Sat 1.

 σιγμα-

σιγματισμός. At Maro utramque interdum condenſat, cujus rei multa ſuperiùs attulimus exempla. Nempe, pro diverſâ rei naturâ, ejusdem literæ frequentia nunc laudi ducitur, nunc inter culpas orationis cenſetur. Plato, & Eubulus, Comici, cachinnos quoque theatri excitârunt *a* verſu iſthoc Euripideo in Medeâ.

a Auctor ſcholiaſtes Euripidis.

Ἔσωσά σ᾽, ὡς ἴσασιν Ἑλλήνων ὅσοι.

b Æn. 9.

At laudamus Maronianum iſthoc *b*, in quo totidem S habemus.

Ceu ſeptem ſurgens ſedatis amnibus altus.

c Æn. 1.

Laudamus quoque, & meritò, hoc ejusdem *c*.

Emiſſamq́; hiemem ſenſit Neptunus, & imis
Stagna refuſa vadis.

d Æn. 5.

Item hoc *d*: --- *Aſſiduo longè ſale ſaxa ſonabant*.

Suntque alia id genus plurima apud divinum poetam; ut qui neque elementum ullum fruſtra poſuiſſe videatur, quemadmodum accuratè in Lucullianis ſuis quæſtionibus oſtendit Bartholomæus Maranta Venuſinus, ad quem lectorem meum remittere malo, quàm ad quosdam, qui, quicquid boni de compoſitione adferunt, id è Marantâ, tacito auctoris nomine, ſuas in cumeras converterunt. Sed & Jovianum Pontanum adi; qui non quidem copioſè adeò, ac Maranta, qui in hoc argumento penè nimius eſt; ſed tamen fuſiùs, & accuratiùs, quàm ante eum quisquam, hac de re tractavit in dialogo, qui Actius *e* inſcribitur.

e Edit. Ald. pag. 127. & deinceps.

Porrò iis, quæ de S ſuprà diximus, litem intendit vir quidam clariſſimus, qui S ſuaviſſimam eſſe literam cenſet, ut quæ in ſuaviſſimarum quarumque rerum vocabulis inſit, atque adeò ipſum ſuavitatis nomen & ordiatur & terminet. Nos nec antiquos hâc in parte reprehendere audemus, nec viri præſtantiſſimi judicium planè damnamus. Siquidem tum ſonum ejus agnoſcimus in animantium, fluviorum, & arborum ſuſurris; tum in ſerpentum ſibilis, atque hoſtili exſibilatione.

f Decretum.
g Libro 1. de Muſica. verba ejus ex codice pervetuſto bibliothecæ Toletanæ à ſe cum editis collato adducit Andr. Schottus Notis in Procli Chreſtomathiam.

Etſi autem S interdum orationi adderat ſuavitatem, veteres tamen Spartiatæ, qui omnes orationis delicias averſati videntur, caninam illam R huic literæ prætulerunt. Nam Σ tum in mediis, tum extremis dictionibus, mutant in P, ut arguit vetus ψήφισμα ſeu προσβόλωμα *f*, quo urbe pulſus Timotheus. Adducit id Boëthius *g*, ſed locum mirificè attaminârunt βιβλιογράφοι: cum ipſe emendatum vide, cùm apud Leopardum lib. VIII. cap. XIV. tum inprimis Joſephum Scaligerum notis in Sphæram barbaricam Manilii, & Iſaacum Caſaubonum lib. VIII. Animadv. in Athen. cap. XI. qui duo penè eidem ſcripſere, eodem tempore, eâdem de re, alter Lugduni Batavorum, alter Lugduni Seguſianorum.

Plurima

Plurima verò ejuſce Spartanorum dialecti exempla inprimis apud Caſaubonum inibi vide. At planè iniquus eſt ei literæ Pindarus: ut qui Σὰν κίβδηλον, hoc eſt, adulterinum, nec veram literam vocet. quin cum totas odas ἀσιγμοποιηθέντας a ſcripſiſſe, cum Demetrius teſtatur lib. περὶ ἑρμηνείας, tum ex Clearcho refert Athenæus lib. x. Idem Athenæus eodem libro auctor eſt, ſub nomine Laſi Hermionenſis, poetæ antiquiſſimi, quem & quidam unum è ſeptem ſapientibus fecerunt, fuiſſe circumlatam odam ſine ſigma, quæ inſcribebatur Centauri. Hymnum quoque ἄσιγμον idem ſcribit a Laſo factum eſſe εἰς τὴν Δήμητρα τὴν ἐν Ἑρμιόνῃ b. Nam aſſentior Caſaubono c ita emendanti, cùm in vulgatis prætereatur τὸ ἐν. Atque hæc de ejusdem literæ iteratione.

a *In quibus nullum foret Σ.*

b *In honorem Cereris, quæ Hermionæ colebatur.*

c *Lib. 10. Animadv. in Ath. cap. 21.*

IV. VETERES NON SEMPER REFUGERE EJUSDEM SYLLABÆ ITERATIONEM, IMO QUANDOQUE EA AD ORNATUM UTI: ITEM DE NON CONTINUANDIS MONOSYLLABIS, VEL VERBIS LONGIS.

QUemadmodum autem in eo falſi ſunt multi, quòd quamlibet literæ ejusdem repetitionem vitioſam eſſe exiſtimârunt: ita immeritò quoque ſyllabæ ejusdem iterationem ubique reformidant delicatiores quorundam aures, cùm veteres eam non ſemper aſpernentur: imò quandoque τῇ τῶν ſυλλαβῶν ἀνακλάσει nihil eſſe venuſtius poſſit. Homerus Iliad. β.

— Πρόθοος θοὸς ἡγεμόνευε.

Idem Iliad. ζ.

— τὸν Ἀλήιον οἶος ἀλᾶτο,
ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων.

Et Odyſſ. ω.

— Εὐπείθεϊ
Πείθοντο.

Thucydides eſt, Σαμία μία ναῦς. Plato ἐν τῷ συμποσ. Παυσανίου δὲ παυσαμένου (διδάσκουσι γάρ με ἴσα λέγειν οὑτωσὶ οἱ σοφοὶ) ἔφη ὁ Ἀριστόδημος. *Cum Pauſanias pauſam loquendi feciſſet, (ſic enim vocabulo alludere, docent me ſapientes) Ariſtodemus inquit.* Timonis etiam Phliaſii eſt de Platone d.

Ὡς ἀνέπλαττε Πλάτων, πεπλασμένα θαύματα εἰδώς.

d *Apud Laertium in Platone.*

Quin quoque idem philoſophus, more ſuo, ſcripſerit, ut Platonis dictionem rideret, poeticum tumorem. Demoſthenes quoque, & ante eum Xenophon,

nophon, ornatum captârunt ex conjunctione harum vocum προσήκει, & προσθήσει· quemadmodum Victorius censet lib. XXVII. Var. Lect.

a *Lib. 1. Ἁλιευτ.* c. ... Oppianum, cujus est δ' ῥῆα πάσασθαι, & alios juniorum, mitto.

Ad Latinos venio. E quibus Plautus etiam affectavit. Ut Captivis *b*.

b *Act. 4. ſc. 3.*

Quanta pernis peſtis veniet! quanta labes larido!
Quanta ſumini abſumedo! quanta callo calamitas!
Quanta laniis laſſitudo! quanta porcinariis!

Ubi, invitis etiam vocibus, hanc ſimilitudinem quæſivit. Ut qui, cùm *abſumtio* Latini dicant, maluit *abſumedo*; quod, ni valde vallor, Latinum non eſt, ſed a Plauto confictum. Sed ſunt apud eum alia, de quibus hoc

c *Act. 3. ſc. 4.* dici non poſſit. Ut Mercatore *c*.

Ædepol næ ille oblongis malis dedit mihi magnum malum.

Item Pſeudoli prologo; modò is genuinus eſt.

— *Et lege, & legionibus,*
Hoc fugitallis, Quirites, ſucceſſis bonis.

Sed minus eſt hic ſimilitudinis ob diſparem quantitatem. Major in hoc

d *Pſeud. act. 3. ſc. 2.* ejusdem *d*.

Vivis convivis inteſtina quæ excedint.

Et prologo Truculenti:

De veſtris magnis atque amœnis mœnibus.

e *Scenâ ultimâ.* Item Sticho *e*.

— *Nam te me Venus amœna amet.*

f *Act. 1. ſc. 1.* Et Menæchmis *f*.

Domi domitus ſui usque cum caris meis.

Quod imitatus Lucretius lib. V.

Sic quos ante domi domitos ſatis eſſe putabant.

Ejusdem Lucretii eſt libro eodem.

— *Æquo certamine bellum*
Magnis de rebus inter ſe cernere certant.

Terentii quoque eſt, *dixiſſe ſibi*. Horatii, *pares res*. Catulli,

In collo ſibi collocari e poſſit.

g *Act. 3 ſc. 3.* Quod ſimile iſti Plautino in Aſinaria *g*.

Hic pone hic iſtam colloca crumenam in collo planè.

h *Præcid. meis pro Catull.* Similiusque futurum, ſi cum Duza *h*, trajectis vocibus, legas.

Hic pone hic iſtam crumenam colloca in collo plane.

Sed nihil mutandum: quia, quod Duza non ſatis attendit, verſus eſt jambicus tetrametro catalecticus, ut & ſequentes. At jambicis nihil æquè

i *Lib. 3. Triſt. el. 11.* refugit, quàm trochæum; qui quinta ſede fuerit, ſi Duzam ſequamur. Nec Ovidius ſimiles ſyllabas averſatur. Ut *i*,

Ad

Ad te quiſquis is es, noſtra querela redit.

Et manifeſtiùs, cum ait *a*. — *Non ſi Venus ipſa veniret.* a Lib. 6. Met. fab. 28.
Tum inprimis in illo *b*. b Libro eodem fab. 7.

Corpora Cecropidum pennis pendere putares.
Pendebant pennis.

Tibullo etiam, ac Propertio, hæc penè affectata. Tibulli quidem illa, quæ jam olim Muretus obſervavit.

Me mea paupertas vitæ traducat inerti.
Ipſe ſeram teneras maturo tempore vites
Ruſticus, & facili grandia poma manu.
Multa docet templis picta tabella tuis.
Nudus, & æſtivi tempora ſicca canis.

Sed nec ipſe reſpuit Maro: cujus eſt primo Georg. *Huic a ſtirpe pedes.* Et ſecundo: — *ad ſidera raptim.* Item ſecundo Æn. — *Dorica caſtra.* Et tertio, *Cæca caligine.* Et, *Caſus Caſſandra canebat.* Et quarto, *Multa viri virtus.* Et, *Fama malum.* Et, *Adverſo ſole.* Et in ſexto, *Auri per ramos aura refulſit.*

Deniq; nec Tullius ipſe hæc refugit. Ut pro Cælio, *unquam quanquam.* Sed hoc minutum. Luculentius illud epiſtola ad Brutum: *Res mihi inviſæ viſæ ſunt, Brute.* Quod Ciceroni excidiſſe, ait Fabius *c*. c Lib. 9. c. 4.
Mihi ſecus videtur. Nec enim dubito, quin placuerit id Tullio, ob παρονομασίαν, vel ὁμοιόπτωτον. Fabii judicium ſecutus Eraſmus: quem eo nomine valde exagitat Cæſar Scaliger, oratione illâ, quam adverſus eum doctiùs, quàm modeſtiùs, magiſque ad oſtentationem, & famæ aucupium, ex magnitudine adverſarii, quàm veritatis ſtudio, ſcripſit. Sed hanc culpam heros ille poſtmodo, pœnitudine ductus, quodammodo eluit divino epigrammate, quo Eraſmum usque adeò extulit. Etiam Tullii eſt in Catone majore: *Senſim ſine ſenſu ætas ſeneſcit.* Quod cùm obſervaſſet P. Victorius, tanti putavit, ut integrum de eo caput contexeret in Variis ſuis *d*. Qui alibi etiam, eodem opere, Ciceronem capeliſſe ejuſmodi ἀνάκλασιν, probat ex eo, quòd orat. pro Milone dicat, d Lib. 36. c. 20. e Lib 27. V. L. cap. 11.
Vi vitta vis. Et poſt multa: *Non unius viri vires atque opes indicantur.* Nec non: *Sin minùs fortiſſimi viri virtus gratiſſima civibus cecidiſſet.* Quibus geminum eſt illud è Marone *f* antea dictum, *Multa viri virtus.* Ejuſdem Ciceronis eſt. f 4. Æn.

O fortunatam natam me conſule Romam!

Quod & ipſum excidiſſe Tullio, Fabii judicium eſt. Imò ridet etiam Juvenalis ſat. x. *O fortunatam natam me conſule Romam!*

Antoni gladios potuit contemnere, ſi ſic
Omnia dixiſſet, ridenda poemata malo,
Quam te, conſpicuæ divina Philippica famæ,
Volveris à prima quæ proxima.

Equidem non ignoro, viros eſſe eruditos, qui riſum Ciceronem putent, non ob παρήχησιν, ſed quia ſe tantopere jactaret, quæ res odioſa eſſe apud omnes ſolet. Sed aliud voluiſſe Juvenalem, arguit, quòd ſolùm a Lib. 2. epigr. 89. poemata ejus rideat: uti & Martialis *a* facit, qui Gaurum commune hoc ait habere cum Cicerone,

Carmina quòd ſcribat Muſis & Apolline nullo.

b In ſat. 10. Nempe hîc ſtatuêre κακέμφατον, ut facit vetus Juvenalis ſcholiaſtes *b*. ſive, ut alii vocare malunt, κακόφατον, ſeu κακόφατον. Verum hi κακέμφατον etiam ſtatuunt non in illo Tullii modò, ſed etiam multis Maronis c Nihil mali. locis. In quo, judicio noſtro, οὐδὲν κακὸν *c*, coque & κακόφατον nullum. Veteres enim in deliciis habuêre, quæ poſterioris ſeculi aures tantopere d 2. Æn. ſunt averſatæ. Quod Servius agnoſcit in illud Maronis *d*, *Caſus Caſſandra canebat.* Monet enim, hanc compoſitionem ſuâ quidem ætate habitam eſſe vitioſam, at eam majoribus placuiſſe. Quare hujus generis præcepta debent quidem eſſe perpetuò, cùm non temere ſint negligenda, nunquam certè abroganda; attamen non debent eſſe perpetua, quia nec ſuperſtitiosè nimis ſunt obſervanda. Siquidem, ut jam vidie Apud Varronem lib. 5. de L. L. mus, dicere nobis liceat illud Poetæ veteris *e*, *Audio, haut auſculto.*

Ad juncturam quoq; refer, quòd non temere condenſanda ſint monoſyllaba, quia minuta iis ac conciſa redditur oratio: ut; *Cum hoc ſis in me animo, non jam* &c. Par penè diſſyllaborum ratio eſt, ut in illo Ciceronis lib. II. de Legg. *Ego vero tibi iſtam juſtam cauſſam puto, cur huc* &c. E contrario, ſi longa vocabula continuentur, fit ſermo tumif Horat. lib. 1. ſat. 2. dus: ut *f*, *Ambubajarum collegia, pharmacopolæ.*

V. DE ALTERA COMPOSITIONIS CURA, QUÆ IN ORDINE CONSISTIT.

AD compoſitionem communem ſuperius ordinem quoque referebamus. Peccatur contra hunc, ſi gravioribus ſubjiciamus hug Philipp. 2. miliora, quia gliſcere augerique debet oratio. E. G. Venuſtè Tullius *g*, *Tu illis faucibus, iſtis lateribus, iſtâ gladiatoria totius corporis firmitate.* At ſi cœpiſſet Orator à toto corpore, non benè ad latera fauceſq; h Philipp. 2. deſcendiſſet. Sic longè elegantiſſima compoſitio eſt in illo ejuſdem *h*, *Vt tibi neceſſe eſſet in conſpectu Pop. Rom. vomere poſtridie.* Ubi totus

ductus

ductus veluti mucro eſt, quod nec poſtridie cibum tenere potuerit. Sed hoc Quintiliani *a* præceptum, ut in amplificationibus veriſſimum eſt, ita locum nullum habet in extenuationibus. Nam cum contraria ſit contrariorum ratio, decreſcere in his, non creſcere debet oratio. Ut pro L. Muræna: *Sic a me defenditur, ut ejus nulla perfidia, nulla crudelitas, nullum petulans dictum, in vita proferatur.* Quanquam, ſi animum potius dicentis, quam res ipſas, ſpectemus, hic etiam creſcit oratio. a *Lib.8. cap.4.*

Illud quoque ad ordinem pertinet, ut quod vel dignius eſt, vel naturâ prius communiusque, id ei præponamus quod indignius eſt, vel naturâ poſterius & anguſtius. Itaque, ut idem Fabius *b* monet, viros ac fœminas, diem ac noctem, ortum & occaſum, in proſâ oratione potiùs dicemus, quam retrorſum. Cauſſa iſtius eſt a rebus, quarum verba ſunt σύμβολα c. b *Ibidem.* c *Nota ac ſigna.*

Interdum tamen, quod magis eſt commune, latiusque patet, id ſubſequi poſſe, vel unus Livius docebit: cujus hoc lib. I. *In ore Tiberis Hoſtia urbs condita.* Vides, ut non *urbs Hoſtia*; ſed *Hoſtia urbs*, dicatur. Sic lib. XXI. ſeu primo belli Punici: *Profectus ad Trebiam flumen collega conjungitur.* Et lib. XXXV: *Ad Tagum amnem ire pergit.* Et lib. XLII. *Sycurium eſt ſub radicibus Oſſæ montis.* Similiter Cæſar lib. III. de bello Gallico: *Qui proximi Rheno fluminis ſunt.* Quin eâdem periodo communius nunc proponit, nunc poſtponit. Nam lib. I. bell. Gall. *Initium,* inquit, *capit a flumine Rhodano, continetur q; Garumnâ flumine.*

Ad ordinem quoque refert Fabius *d*, quòd *fratres gemini* dicimus, non *gemini fratres*. *Quædam*, inquit, *ordine permutato fiunt ſupervacua, ut, fratres gemini: nam ſi præceſſerit gemini, fratres addere non eſt neceſſe.* Dixit certè Horatius *e* quoque: d *Lib.9. c.2.* e *Lib. 1. ep. 18.*

Gratia ſic fratrum geminorum, Amphionis atque
Zethi, diſſiluit.

Poſſunt tamen & fratres eſſe, qui non ſunt gemini, & gemini eſſe poſſunt, qui fratres non ſunt; ut rectè ait Scaliger lib. II. de cauſſ. L. L. cap. cxIII. Adde quòd Livius lib. I. dixerit *gemini fratres, & tergemini fratres.* Imo Cicero quoque lib. II. de Divinat. *Procles*, inquit, *& Euryſthenes, Lacedæmoniorum reges, gemini fratres fuerunt.* Et ante utrumque Plautus Perſâ *f*. f *Act. 4. ſc. Probati hic argenti.*

Geminum autem fratrem ſervire audivi hîc meum.

Porrò interdum quoque poetæ rerum ordinem invertunt. Grammatici vocant ὕστερον πρότερον, vel unicâ voce ὑστερόπρότερον: quomodo in Servio Danielis editum eſt in iſtud Maronis II. Æn.

— *Ma-*

— *Moriamur, & in media arma ruamus.*

Idem fieri agnoſcit Servius in illo 1. Georg.

Area cum primis ingenti æquanda cylindro,

Et vertenda manu, & creta ſolidanda tenaci.

Hæc, inquit, *per ὕστερον πρότερον poſuit. Prius enim eſt, ut manu terra vertatur: deinde ſolidetur glareâ: poſtremò æquetur cylindro.* Ac ſimiliter Donatus *a*. Aliqui itidem ὑστερολογίαν ſtatuunt in illo ejusdem libri.

a Libello de tropis.

Nunc torrete igni fruges, nunc frangite ſaxo.

Ubi ſic Servius: *Multi ὑστερολογίαν putant, quia ante eſt molere, quàm coquere. Alii non accipiunt ὑστερολογίαν: ſed, modò hoc, modò illud facito.* Atqui *torrere igni* hic non *coquere* ſignat, quod Servius putavit: ſed *ſiccare*. Far autem primò molitur, ac tum *farina* nomen accipit. Hinc torretur, ac, ſi hordeacea ſit, dicitur polenta. Exinde aquâ adſpergitur, quod Græcis παλύνειν, & φυρᾶν. Poſtea ſubigitur, quod eſt μάττειν, unde μάζης nomen. Poſtremò autem coquitur. Aptius exemplum eſt illud eodem libro:

Nec fruſtra ſignorum obitus ſpeculamur, & ortus.

b Lib. 1. Faſt. Uti & hoc Ovidii *b*.

Lapſaq; ſub terras, ortaq; ſigna, canam.

Verum ordinem ponit Catullus carm. de coma Beronices.

Qui ſtellarum ortus comperit, atque obitus.

Etiam Maronis eſt tertio Georg.

— *Lucinam, juſtoſq; pati Hymenæos.*

Nam nuptiæ ac coitus antecedunt partum, qui per Lucinam intelligitur μετωνυμικῶς. Idem tertio Æn.

Poſtquam altos tetigit fluctus, & ad æquora venit.

Nec apud poetas tantùm, ſed alios quoque ſcriptores, rerum ordo invertitur. Tacitus in primo Annalium: *Poſt Antonium, Tarentino Brunduſinoq; fœdere, & nuptiis ſororis, illectum.* Nam Brunduſinum fœdus aliquot annis prius fuit Tarentino; ut ad eum Taciti locum Juſtus Lipſius oſtendit. Et hæc de compoſitione, ſcriptorum omnium communi.

CAP.

CAP. III.

De Periodo.

COmpoſitio oratoria tum periodos reſpicit, tum numerum.

Periodus eſt oratio habens ex ſe principium, ac finem, & unicam ac conſpicuam magnitudinem.

Hæc minimum eſt unius coli, ſed habentis reflexionem. Ea ſi abſit, non periodus ſed colon, aut comma appellatur.

Differunt colon, & comma, magnitudine. Nam quod intra octavam ſyllabam ſe continet, comma dicitur. cola vero extendi poſſunt uſque ad magnitudinem verſus heroici.

Ad ſummùm periodus eſt quatuor colorum. Is numerus ſi excedatur, attamen in orbem cogatur oratio. Περιοδικὸν vocatur: ſin ſententiam colis & commatibus dimenſam perficiat. Πνεῦμα, vel Τάσις dicitur: Πνεῦμα quidem, cum commatis colisq; progredimur, quamdiu ſpiritus ac latera perferunt: Τάσις autem, cùm ulterius etiam procedimus, quam ſpiritus ferre poſſit.

Dicimus inciſim, ac membratim, in narrationibus dolorem concitantibus, vel cum acriter probamus, aut refellimus, & alias in affectibus.

Periodos maximè uſurpamus in genere Demonſtrativo. In Deliberativo autem, ac Juridiciali, parcius adhibemus: niſi quòd crebriores ſint in proœmiis magnarum cauſſarum, in narrationibus ad delectandum inſtitutis, in locis communibus, item in amplificationibus, & epilogis.

Πνεῦμα, & Τάσις, conveniunt proœmiis gravium cauſſarum. Tranſitur quoque ad hoc genus in mediâ oratione, quo, tot modis variata compoſitione, vitetur faſtidium.

I. DE COMPOSITIONE ORATORIA GENERATIM: DEQUE VOCABULIS COMMATIS, COLI, PERIODI, CIRCUITUS, ET AMBITUS.

COmpoſitio oratoria conſiderat, tum brevitatem, ac longitudinem partium orationis; quæ pars συνθήκη Græcis vocatur: tum ordinem, & qualitatem in ſonis; quæ pars σύνθεσις dicitur. Συνθήκη igitur verſatur circa periodos: σύνθεσις circa numeros. Ac naturæ quidem ordo poſtulat, ut priùs agamus de periodis, quibus accidit numerus.

Alio autem fine tractabimus de periodis, colis, commatis, quàm ſolent Grammaticorum filii, Hi non aliâ de cauſsâ ea conſiderant, quàm ut monſtretur ratio benè interpungendi. At Rhetores, qua orationem ea reddunt ſuavem, ac perſpicuam. Quin aliter multo iis vocibus utuntur Rhetores vetuſti, quàm à Grammaticis definiuntur. His comma eſt ſententia imperfecta: ſive pars periodi compoſita ſine verbo. Colon iiſdem eſt ſententia perfecta, ſed relata: ſive eſt pars periodi ſuo fulta verbo. Itaq; non ſibi, ſed periodo ſententiam perficit. Item periodus illis eſt oratio ſibi perficiens ſententiam : ſive eſt ſententia aliquid perfectè abſoluteque ſignificans. Rhetores verò, quod Grammatici nuncupant periodum, ſæpe non periodum, ſed nunc colon, nunc etiam comma eſſe dicunt. Quare definiendum, quid hoc loco ſit periodus, aut colon; quomodo item Rhetores antiqui colon à commate diſtinguant. Ac primò definiam periodum, licèt cola commataq; (quorum illa Ariſtoteli *μέλη*, hæc Julio Scaligero *μέρη* dicuntur) ſimpliciora ſint. Nam ferè in minutis diſciplinarum partibus ordo eſt arbitrarius. Accedit, quòd è definitione periodi ab Ariſtotele adſignatâ illa lucem accipiant, quæ de commatis coliſque poſteriores Rhetores tradiderunt.

Ut igitur ab ipſo nomine incipiamus: quod Græcis *περίοδος* id Latinis eſt *ambitus*, *circuitus*, *comprehenſio*, *continuatio*, aut *circumſcriptio*. Neque enim fides babenda eſt Georgio Trapezuntio, qui comprehenſioni; tanquam generi, ſubjicit circuitum, & ambitum, ceu ſpecies diſtinctas. Profectò juſtam laudem non ibo illi viro ereptum. Attamen nec tanta ejus eſt apud me auctoritas, ut ejus ſententia apud me ſit Minervæ quidam calculus. Minimè profectò conferri meruit cum Theodoro Gaza, cui cum æquiparavit Angelus Politianus *a*, Itaque jure politiſſimi ingenii virum hoc nomine reprehendit Parrhaſius in epiſtolis. Scio, quantopere Gazæ inſultârit Petrus Alcyonius, qui interpretationem Theodori non Trapezuntianæ modò poſtponebat, ſed etiam ſuæ, ut homo in mediocri doctrinâ planè erat *αὐθάδης* *b*. Mihi verò judicium placet Pomponii Læti, qui rogatus ab ornatiſſimo Equite, M. Antonio Mauroceno, quem ſui ævi doctiſſimum putaret, Theodorum Gazam reſpondit *c*. Neque ignoro, Trapezuntium errores aliquot obſervâſſe in translationibus Gazæ, quos hic monitus correxit, uti & memoriæ prodidit Eraſmus *d*: verùm & illud ſcio, longè plura eſſe in Trapezuntianis, quæ Gaza potuerit culpare. Nam & in eo deſiderare potuit inde plus in transferendis è Græco auctoribus, & majorem linguæ Latinæ peritiam. Sanè quod comprehenſionem diſpeſcit in ambitum

a Miſcell cap. 90.

b Sibi placens.

c Petrus Crinitus lib. 2. Honeſta diſcipl. cap. 13.

d Catalogo lucubrationum ſuarum.

tum & continuationem, id nec ratione, nec auctoritate cujusquam, ſubnixum eſt. ſuntque apud eum alia id genus ſexcenta, quæ præterire viſum eſt, ne impingamus in iſtoc Agathonis.

Τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιούμενοι
Τὸ δ' ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμενοι.
Opus putantes id, quod acceſſorium eſt,
Inq; opere verſantes, ut acceſſario.

II. VARIÆ PERIODI DEFINITIONES EXPENDUNTUR.

DEfinitur periodus variè. Hermogeni *a* eſt oratio unâ eâdemque verborum circumductione argumentum & concluſionem comprehendens. Ut cui ſolùm definiatur *περίοδος ἡ ἀπαρτίζουσα τὸ ἐπιχείρημα, καὶ συνάγουσα.* Duæ igitur ab eo conditiones requiruntur ad periodum: una eſt, quod oportet *ἀπαρτίζειν τὸ ἐπιχείρημα*, *perficere argumentationem*; altera eſt, quòd opus eſt *συνάγειν*, ſive *in unum locum cogere* argumentum & concluſionem. Unde lucem capit hæc definitio apud eundem *b*: *περίοδός ἐστιν ὁ τοῦ ὅλου ἐπιχειρήματος ἀναγκαστικὴ σύνοδος, καὶ κλεῖς τρόπον τινά.* h. e. *Periodus & totius argumentationis coacta coitio, ac quodammodo clavis.* Nam argumentum cum concluſione ita in orbem cogitur, ut concluſione clavis inſtar argumentationem claudat.

a *Lib. 4. de Invent. cap. 3.*

b *Ibidem.*

Verùm latiùs aliquanto Ariſtoteles, quem ſequemur, periodi nomine utitur: ut qui definiat *περίοδον, λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν καθ' αὑτὴν, καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον*: *dictionem, ſive compoſitionem, ſive orationem*, (id enim hîc *λέξις* ſignificat) *quæ ipſa per ſe principium habet, ac finem, & magnitudinem, quæ uno facilè intuitu ſpectari poſſit.* Neque aliter Demetrius, cui periodus eſt *σύστημα ἐκ κώλων καὶ κομμάτων πρὸς τὴν διάνοιαν τὴν ὑποκειμένην ἀπηρτισμένον* i. e. *Compoſitio membrorum volubilium, quæ abſolvuntur accommodatè ad ſententiam ſubjectam atque propoſitam.*

Differunt Ariſtotelica, & Demetriana definitio, à duabus Hermogeneis, quod hæ periodi materiam faciunt argumenta, eorumque concluſiones; Ariſtoteles autem, eumq; ſecutus Demetrius, non tam ſtrictè utantur periodi nomine, quia quamlibet ſententiam ei ſubjiciunt. Et [illegible] optimè S[illegible] noſter Ariſtoteles. Nam quamvis maximè volubiles ſint illæ periodi, quæ ratione ſunt concluſæ, ita ut *κατ' ἐξοχὴν* periodi

dicim. reantur: tamen etiam, cùm aliæ ſunt ſententiæ, oratio quaſi in orbem volvitur, atque ad principium redit.

a Principium
b Propoſitionem.
c Finem.
d Redditionem.
e Flexionem & converſionem.
f Notis.

Ἀρχὴν a verò, ut Trapezuntius, Sturmius, Erythræus, aliique exiſtimarunt, id Ariſtoteles appellat, quod Hermogenes, ac poſteriores Rhetores, dixêre πρότασιν b: τελευτὴν c nominat, quod iidem vocârunt, ἀπόδοσιν d, & Demetrius appellat καμπὴν καὶ συστροφὴν e. Verùm, ſi curatius mentem Ariſtotelis intueamur, cognoſcemus, duobus eum κειτηρίοις f in hac definitione ſeparare periodum ab εἰρομένῃ, ſive connexa dictione. Nam, ut ante nos doctiſſimus P. Victorius obſervavit, primò requirit Ariſtoteles, ut habeat periodus principium ac finem ex ſeſe, non autem aliunde importatum. Differunt enim periodus, & oratio illa, quæ ſerie quadam continuationeque illigatur; quòd hæc nullum habeat finem, niſi res, quæ narratur, ad finem perducta ſit; ad periodus proprio & à reliquâ ſententia diverſo fine concludatur. Altera nota, quâ Ariſtoteles periodum ab εἰρομένῃ dictione diſtinguit, eſt iſta, quòd periodus debet eſſe εὐσύνοπτος g. Nam in periodo ſervatur modus, ne nimis excreſcant membra, atque ita cunctæ partes uno intuitu conſpici nequeant: at dictio continua, ſive pendens, longo tractu fertur, uſque dum, finitis rebus, & ipſa finem oſtendat.

g Talis, ut uno facilè intuitu ſpectetur.

III. DE COLI AC COMMATIS NATURA.

ILlud verò extra omnem controverſiam eſt, in quavis periodo, tum πρότασιν, tum ἀπόδοσιν, ſive καμπὴν καὶ συστροφὴν, requiri. Atque hinc cognoſcimus, Μέτρον, ἄριστον· Γνῶθι σεαυτόν h, ac ſimiles ſententias, non ideo Rhetori pro periodis habendas eſſe, quia ſibi perficiant ſententiam. Neque enim habent diviſionem ac reflexionem. Eſt quidem περίοδος quædam μονόκωλος i, quam ἀφελῆ k vocat Ariſtoteles. Sed cùm duo ſint κώλων l genera; unum quidem ſimplex planè, velut m, *Trahit ſua quemque voluptas*; alterum flexum habens, ut n, *Fortunate ſenex, ergo tua rura manebunt*: poſterius ſolùm colon genus conſtituere poteſt περίοδον ἀφελῆ. At prius illud utut perfectè abſoluteque aliquid ſignificet, non tamen plus quàm κῶλον cenſeri debet. Membra certè hæc ſunt Ciceroni o: *Nonæ ſunt hodie Sextiles: hora nona convenire cœpiſtis: hunc diem jam ne numerant quidem: decem dies ſunt ante ludos votivos: hoc Cn. Pompejus facturus eſt: hi ludi dies quindecim auferent: deinde continuo Romani conſequentur.* Imò perfecta abſolutaque ſententia κόμμα quoque eſſe poteſt. Cicero enim hæc quatuor ex oratione ſuâ commata appellat p: *Domus tibi deerat? At habebas.*

h Modus optimus, noſce te ipſum.
i Unius membri.
k Simplicem.
l Membrorum.
m Ec. 2.
n Ecl. 1.
o Ex act. 1. in Verr.
p In Oratore ad Brutum.

bibas. Pecunia ſuperabat? At egebat. Nempe, ut Demetrius & Hermogenes docent, colon, & comma, ſolâ differunt magnitudine. Nam quod intra ſeptimam, vel, ut alii malunt, octavam ſe ſyllabam continet, id comma eſt. At quod octo ſyllabarum numerum excedit, eſt colon. Poteſt autem & ſeptendecim eſſe ſyllabarum, inſtar verſus Heroici: ut, *Quorum ego de ſententiâ non debeo diſputare.* Quod verò hunc modum excedit, id κῶλον oblongum nominatur: Hermogeni dicitur χοινοτενές, q. d. in modum funis protenſum. Ejuſmodi eſt illud: *Jam vero virtuti C. Pompeji quæ poteſt oratio par inveniri?*

Verùm qui hanc de commatis colisq; doctrinam oppugnant, (quos inter Julius Scaliger a) negant, in iis longitudinis, aut brevitatis, habendam eſſe rationem. Certè in animantium corpore κῶλον (non jam eo nomine ſolum pedem intelligo, ut exponit Euſtathius, vel τὸ ἐκ μηροῦ καὶ κνήμης b, ut explicat Pollux: ſed quamvis è vivi animantis trunco extantem partem, atque, ut ita dicam, ramum, qui in victimis mactatis κωλῆ, κωλέος, vel κωλέα dicitur) κῶλον, inquam, non tantùm per aliud, h. e. ut pars, ſed per ſe ac proprio quoque motu moveri poteſt: quomodo brachium & moveri poteſt communi corporis motu, ipſum interim per ſe quieſcens; & è contrario, proprio moveri motu, reliquo corpore quieſcente. Itaque volunt, in oratione quoque κῶλον vocari partem periodi habentem verbum, cujus beneficio moveri poſſit. Verùm non eſſe proprium κῶλον, moveri per ſe, ſatis cognovimus ex iis, quæ de periodis, ac commatis, dicta ſunt. Neque eſt, quòd κῶλυ vocem urgeant, cùm comma quoque auctori ad Herennium dicatur *articulus*, velut parvus artus, ſive membrum. At ſciunt, articulum in nobis per ſe quoque moveri. Quare jure mihi videtur Ariſtoteles nullam injeciſſe commatis mentionem; quòd nempe nobiſcum exiſtimaret, non aliter hoc differre a colo, quàm à Thrace Pygmæum.

a *Lib. 4. de re Poëtica c. 25.*

b *Quod ſemore tibiaq; conſtat.*

Interim illud non ignorandum, ſæpe & commata colorum, & cola commatum magnitudinem habere. Ita Hermogenes c Demoſthenicum illud pro commate agnoſcit, Ἐν δὲ Ἐρετρίᾳ Κλείταρχον: quod tamen novem ſyllabarum eſt. vel ſi octo hoc ſyllabarum eſt ob apoſtrophon, ut ſit, Ἐν δ᾽ Ἐρετρίᾳ: at novem ſyllabarum illud, quod eidem comma eſt, Καὶ καταλαμβάνων Ὠρεόν. Fit hoc, tum quia Orator non ita eſt ſervili ingenio, ut dicendi libertas numero ſyllabarum tantopere ſit adſtringenda: tum etiam quia Oratoris eſt, non ſolùm ſyllabarum attendere numerum, ſed etiam naturam, ac quantitatem: unde & multi commata colaque definiunt non ſyllabarum numero, ſed temporum. Docent

c *Lib. 4. de Invent. cap. 4. quod de ſpiritu oratorio.*

nullam haberetis. Poſterioris exemplum eſt in hoc pro Quinctio; *Quæ res in civitate duæ plurimum poſſunt, hæ contra nos ambæ faciunt in hoc tempore, ſumma gratia, & eloquentia.*

Dividitur quoque τρίκωλος in ἰσόπλευρον, cùm membra omnia ſunt paria; ἰσοσκελῆ, quæ duo habet paria, unum vero impar, ſive id primum ſit, ſive medium, ſive poſtremum; & ἄνισον, quæ omnia habet imparia. Ἰσόπλευρος eſt apud Ciceronem de Senectute; *Mihi quidem ita jucunda hujus libri confectio fuit, ut non modò omnes abſterſerit ſenectutis moleſtias, ſed effecerit mollem & jucundam ſenectutem.* Ἰσοσκελὴς eſt in illo pro Archiâ; *Quæ verò accurate cogitatéque ſcripſiſſet, ea ſic vidi probari, ut ad veterum ſcriptorum laudem pervenirent.* Nam primum, & poſtremum membrum, pro paribus habentur; medium impar eſt. Ἄνισος eſt in hoc pro Milone; *Quæ ſi oppoſita Miloni putarem, cederem tempori, Judices; nec inter tantam vim armorum exiſtimarem oratori locum eſſe.* Primum colum ſyllabarum eſt duodecim; alterum novem, tertium, quod ἐπισυνάψις, ſive adjunctio periodi eſt, ſyllabarum eſt duarum & viginti.

Periodus τετράκωλος vel πρότασιν habet unius membri, ἀπόδοσιν trium, vel πρότασιν trium, ἀπόδοσιν unius membri; vel πρότασιν duorum, & ἀπόδοσιν totidem membrorum. Primi modi exemplum eſt iſtud in Divinatione Verrinâ; *Quare cùm incertum ſit de injuria, quemquam eſſe putas, qui non malit te ſine vituperatione, quàm cum ſcelere diſcedere?* Poſterioris eſt exemplum in Cluentianâ; *Eadem hàc Dineâ teſtamentum faciente, cum tabulas prehendiſſet Oppianicus, qui gener ejus fuiſſet, legata delevit.* Sed longè omnium elegantiſſima eſt illa τετράκωλος, quæ æqualem habet πρότασιν & ἀπόδοσιν: ut pro Cæcinnâ; *Si quantum in agro locíſque deſertis audacia poteſt, tantum in foro atque in judiciis impudentia valeret: non minùs in cauſa cederet A. Cæcinna Sex. Ebutii impudentiæ, quàm tum in vi faciendâ ceſſit audaciæ.* Sic pro Quintio, *Eloquentia Q. Horteſii ne me in dicendo impediat, nonnihil commoveor: gratia Sex. Nævii ne P. Quinctio noceat, id verò non mediocriter pertimeſco.*

Iſtiusmodi periodos vocat Hermogenes [a] χιαζομένας, q. d. decuſſatas, quemadmodum fit in litera χ. Nam ab ejus literæ forma veniunt χιάζειν, χιασμὸς, χιαστί: ut apud Proclum in Euclidem, χιαστὶ κείμεναι εὐθεῖαι [b].

[a] Lib. 4. de Invent. cap. de periodo.
[b] Lineæ rectæ decuſſatim poſitæ.

VI. DE

VI. DE TRIBUS ORATIONIS GENERIBUS, QUÆ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ͂Ν, ΠΝΕΥ͂ΜΑ, & ΤΑ͂ΣΙΝ DIXERE.

QUòd ſi oratio ultra τετρακωλίαν *a* extrahatur; non *periodus* dicetur, (quam Græci concluſerunt intra numerum quatuor membrorum.) ſed vel *oratio periodica* appellabitur, vel πνεῦμα, ſive *ſpiritus*, vel τάσις, ſive *extenſio*. *a Numerum quatuor membrorum.*

Ac περιοδικὴ quidem vocatur, ſi ita aptè membra ejus connectantur, ut manifeſta ſit ἀπόδοσις, ſive καμπή. Nam & Hermogenes, quamvis putat, nullam propriè περίοδον eſſe, niſi quæ argumentationem perficiat, ac concludat: ſcribit tamen, alii quoque compoſitioni poſſe formam periodi adhiberi, quia aliud ſit περιόδῳ uti, aliud dicere περιοδικῶς.

Sin redditio non ſit, fuerit πνεῦμα, vel τάσις: quæ & ipſa plurimùm differunt. Nam πνεῦμα quidem, ſeu *productio ſpiritus*, ut appellat Trapezuntius *b*, tum dicitur, cùm compoſitione ſententiam perficiente, ac commatis coliſque inter ſe connexis, progredimur, quamdiu ſpiritus ac latera perferunt. Id ſignificavit Hermogenes *c*, cùm hoc modo definit: Πνεῦμα σύνθεσίς ἐστι λόγου, διάνοιαν ἀπαρτίζον, ἐν κώλοις καὶ κόμμασι μεμετρημένον, πρὸς τὴν διαρκειαν τοῦ πνεύματος, καὶ τὴν φωνὴν τοῦ λέγοντος. h. e. *Oratorii ſpiritus productio eſt compoſitio orationis, abſolvens ſententiam membris atque inciſis dimenſam, ad moderationem ſpiritus, & vocis in oratore ſonum.* Τάσις verò, ſeu *continuatio* atque *intentio*, nominatur, cùm etiam ulteriùs protenditur, quàm ſpiritus ferre poſſit. Fient hæc omnia exemplis manifeſtiora. *b Lib. 3.* *c Lib. 4. περὶ εὑρέσ.*

Περιβολὴν περιοδικὴν, ſive περίοδον περιβολικὴν, quæ & ſimpliciter περιοδικὸν vocatur, habes in prima periochâ orationis Milonianæ. Ea hujuſcemodi eſt: *Etſi vereor, Iudices, ne turpe ſit, pro fortiſſimo viro dicere incipientem, timere; miniméque deceat, cum* T. *Annius Milo ipſe magis de Reip. ſalute, quàm de ſuâ, perturbetur, me ad ejus cauſſam parem animi magnitudinem afferre non poſſe: tamen hæc novi judicii nova forma terret oculos, qui, quocunque inciderint, veterem conſuetudinem fori, & priſtinum morem judiciorum, minime vident.* Oratio hæc neque periodus eſt, quia plus eſt, quàm quatuor colorum; neq; eſt ſpiritus oratorius, cum habeat propoſitionem, ac redditionem, ut indicio ſunt particulæ *etſi*, & *tamen*: verùm eſt περιβολὴ περιοδικὴ, quæ inter mediam, inter periodum & pneuma, naturam obtinet.

Antoni gladios potuit contemnere, ſi ſic
Omnia dixiſſet, ridenda poemata malo,
Quam te, conſpicua divina Philippica fama,
Volveris a prima quæ proxima.

Equidem non ignoro, viros eſſe eruditos, qui riſum Ciceronem putent, non ob παρήχησιν, ſed quia ſe tantopere jactaret, quæ res odioſa eſſe apud omnes ſolet. Sed aliud voluiſſe Juvenalem, arguit, quòd ſolùm
a *Lib. 2. epigr. 89.* poemata ejus rideat: uti & Martialis *a* facit, qui Gaurum commune hoc ait habere cum Cicerone,

Carmina quod ſcribat Muſis & Apolline nullo.

b *In ſat. 10.* Nempe hîc ſtatuêre κακέμφατον, ut facit vetus Juvenalis ſcholiaſtes *b*, ſive, ut alii vocare malunt, κακέμφατον, ſeu κακόφατον. Verum hi κακέμφατον etiam ſtatuunt non in illo Tullii modò, ſed etiam multis Maronis
c *Nihil mali.* locis. In quo, judicio noſtro, οὐδὲν κακὸν *c*, eoque & κακόφατον nullum. Veteres enim in deliciis habuêre, quæ poſterioris ſeculi aures tantopere
d *2. Æn.* ſunt averſatæ. Quod Servius agnoſcit in illud Maronis *d*, *Caſus Caſſandra canebat.* Monet enim, hanc compoſitionem ſuâ quidem ætate habitam eſſe vitioſam, at eam majoribus placuiſſe. Quare hujus generis præcepta debent quidem eſſe perpetuò, cùm non temere ſint negligenda, nunquam certè abroganda; attamen non debent eſſe perpetua, quia nec ſuperſtitioſè nimis ſunt obſervanda. Siquidem, ut jam vidi-
e *Apud Varronem lib. 5. de L. L.* mus, dicere nobis liceat illud Poëtæ veteris *e*, *Audio, haut auſculto.*

Ad juncturam quoq; refer, quòd non temere condenſanda ſint monoſyllaba, quia minuta iis ac conciſa redditur oratio: ut; *Cum hoc ſis in me animo, non jam* &c. Par penè diſſyllaborum ratio eſt, ut in illo Ciceronis lib. 11. de Legg. *Ego vero tibi iſtam juſtam cauſſam puto, cur huc* &c. E contrario, ſi longa vocabula continuentur, fit ſermo tumi-
f *Horat. lib. 1. ſat. 2.* dus: ut *f*, *Ambubajarum collegia, pharmacopolæ.*

V. DE ALTERA COMPOSITIONIS CURA, QUÆ IN ORDINE CONSISTIT.

AD compoſitionem communem ſuperius ordinem quoque referebamus. Peccatur contra hunc, ſi gravioribus ſubjiciuntur hu-
g *Philipp. 2.* miliora, quia gliſcere augerique debet oratio. E. G. Venuſtè Tullius *g*, *Tu illis faucibus, iſtis lateribus, iſtâ gladiatoriâ totius corporis firmitate.* At ſi cœpiſſet Orator à toto corpore, non benè ad latera fauceſq;
h *Philipp. 2.* deſcendiſſet. Sic longè elegantiſſima compoſitio eſt in illo ejuſdem *h*, *Ut tibi neceſſe eſſet in conſpectu Pop. Rom. vomere poſtridie.* Ubi totius

ductus

ductus veluti mucro eſt, quod nec poſtridie cibum tenere potuerit. Sed hoc Quintiliani *a* præceptum, ut in amplificationibus veriſſimum eſt, ita locum nullum habet in extenuationibus. Nam cum contraria ſit contrariorum ratio, decreſcere in his, non creſcere debet oratio. Ut pro L. Muræna: *Sic a me defenditur, ut ejus nulla perfidia, nulla crudelitas, nullum petulans dictum, in vitâ proferatur.* Quanquam, ſi animum potius dicentis, quàm res ipſas, ſpectemus, hic etiam creſcit oratio. a *Lib.* 8. *cap.* 4.

Illud quoque ad ordinem pertinet, ut quod vel dignius eſt, vel naturâ prius communiusque, id ei præponamus quod indignius eſt, vel naturâ poſterius & anguſtius. Itaque, ut idem Fabius *b* monet, viros ac fœminas, diem ac noctem, ortum & occaſum, in proſâ oratione potiùs dicemus, quàm retrorſum. Cauſſa iſtius eſt a rebus, quarum verba ſunt σύμβολα *c*. b *Ibidem.* c *Notæ ac ſigna.*

Interdum tamen, quod magis eſt commune, latiusque patet, id ſubſequi poſſe, vel unus Livius docebit: cujus hoc lib. I. *In ore Tiberis Hoſtia urbs condita.* Vides, ut non *urbs Hoſtia*; ſed *Hoſtia urbs*, dicatur. Sic lib. XXI. ſeu primo belli Punici: *Profectus ad Trebiam flumen collegæ conjungitur.* Et lib. XXXV: *Ad Tagum amnem ire pergit.* Et lib. XLII. *Sicurium eſt ſub radicibus Oetæ montis.* Similiter Cæſar lib. III. de bello Gallico: *Qui proximi Rheno flumini ſunt.* Quin eâdem periodo communius nunc proponit, nunc poſtponit. Nam lib. I. bell. Gall. *Initium, inquit, capit a flumine Rhodano, continetur q; Garumnâ flumine.*

Ad ordinem quoque refert Fabius *d*, quòd *fratres gemini* dicimus, non *gemini fratres. Quædam, inquit, ordine permutato fiunt ſupervacua, ut, fratres gemini: nam ſi præceſſerit gemini, fratres addere non eſt neceſſe.* Dixit certè Horatius *e* quoque: d *Lib.* 9. *c.* 2. e *Lib.* I. *ep.* 18.

> *Gratia ſic fratrum geminorum, Amphionis atque*
> *Zethi, diſſiluit.*

Poſſunt tamen & fratres eſſe, qui non ſunt gemini, & gemini eſſe poſſunt, qui fratres non ſunt; ut rectè ait Scaliger lib. II. de cauſſ. L. L. cap. CXVII. Adde quòd Livius lib. I. dixerit *gemini fratres, & tergemini fratres.* Imò Cicero quoque lib. II. de Divinat. *Procles, inquit, & Euryſthenes, Lacedæmoniorum reges, gemini fratres fuerunt.* Et ante utrumque Plautus Perſâ *f*. f *Act.* 4. *ſc. Probati hic argenti.*

> *Geminum autem fratrem ſervire audivi hîc meum.*

Porrò interdum quoque poëtæ rerum ordinem invertunt. Grammatici vocant ὕστερον πρότερον, vel unicâ voce ὑστεροπρότερον: quomodo in Servio Danielis editum eſt in iſtud Maronis II. Æn.

— *Me-*

— *Moriamur, & in media arma ruamus.*

Idem fieri agnoſcit Servius in illo 1. Georg.

Area cum primis ingenti æquanda cylindro,

Et vertenda manu, & creta ſolidanda tenaci.

Hæc, inquit, *per ὕϛερον πρότερον poſuit. Prius enim eſt, ut manu terra vertatur: deinde ſolidetur glarea: poſtremo æquetur cylindro.* Ac ſimiliter Donatus *a*. Aliqui itidem ὑϛερολογίαν ſtatuunt in illo ejuſdem libri.

a *Libello de tropis.*

Nunc torrete igni fruges, nunc frangite ſaxo.

Ubi ſic Servius: *Multi ὑϛερολογίαν putant, quia antè eſt molere, quam coquere. Alii non accipiunt ὑϛερολογίαν: ſed, modò hoc, modò illud facito.* Atqui *torrere igni* hic non *coquere* ſignat, quod Servius putavit: ſed *ſiccare*. Far autem primò molitur, ac tum *farinæ* nomen accipit. Hinc torretur, ac, ſi hordeacea ſit, dicitur polenta. Exinde aquâ adſpergitur, quod Græcis παλύνειν, & φυρᾶν. Poſtea ſubigitur, quod eſt μάττειν, unde μάζης nomen. Poſtremo autem coquitur. Aptius exemplum eſt illud eodem libro:

Nec fruſtra ſignorum obitus ſpeculamur, & ortus.

b *Lib. 1. Faſt.* Uti & hoc Ovidii *b*.

Lapſaq; ſub terras, ortaq; ſigna, canam.

Verum ordinem ponit Catullus carm. de coma Beronices.

Qui ſtellarum ortus comperit, atque obitus.

Etiam Maronis eſt tertio Georg.

— *Lucinam, juſtoſq; pati Hymenæos.*

Nam nuptiæ ac coitus antecedunt partum, qui per Lucinam intelligitur μετωνυμικῶς. Idem tertio Æn.

Poſtquam altos tetigit fluctus, & ad æquora venit.

Nec apud poëtas tantùm, ſed alios quoque ſcriptores, rerum ordo invertitur. Tacitus in primo Annalium: *Poſt Antonium, Tarentino Brunduſinoq; fœdere, & nuptiis ſororis, illectum.* Nam Brunduſinum fœdus aliquot annis prius fuit Tarentino; ut ad eum Taciti locum Juſtus Lipſius oſtendit. Et hæc de compoſitione, ſcriptorum omnium communi.

CAP.

CAP. III.

De Periodo.

COmpoſitio oratoria tum periodos reſpicit, tum numerum.

Periodus eſt oratio habens ex ſe principium, ac finem, & pulcram ac conſpicuam magnitudinem.

Hæc minimum eſt unius coli, ſed habentis reflexionem. Ea ſi abſit, non periodus ſed colon, aut comma appellatur.

Differunt colon, & comma, magnitudine. Nam quod intra octavam ſyllabam ſe continet, comma dicitur: cola vero extendi poſſunt usque ad magnitudinem verſus heroici.

Ad ſummùm periodus eſt quatuor colorum. Is numerus ſi excedatur, attamen in orbem cogatur oratio. Περιοδικὸν *vocatur: ſin ſententiam colis & commatibus dimenſam perficiat.* Πνεῦμα, *vel* Τάσις *dicitur:* Πνεῦμα *quidem, cum commatis colisq; progredimur, quamdiu ſpiritus ac latera perferunt.* Τάσις *autem, cùm ulterius etiam procedimus, quam ſpiritus ferre poſſit.*

Dicimus inciſim, ac membratim, in narrationibus dolorem concitantibus, vel cùm acriter probamus, aut refellimus, & alias in affectibus.

Periodos maxime uſurpamus in genere Demonſtrativo. In Deliberativo autem, ac Juridiciali, parcius adhibemus: niſi quod crebriores ſint in proœmiis magnarum cauſſarum, in narrationibus ad delectandum inſtitutis, in locis communibus, item in amplificationibus, & epilogis.

Πνεῦμα, *&* Τάσις, *conveniunt proœmiis gravium cauſſarum. Tranſitur quoque ad hoc genus in mediâ oratione, quo, tot modis variatâ compoſitione, vitetur faſtidium.*

1. DE COMPOSITIONE ORATORIA GENERATIM: DEQUE VOCABULIS COMMATIS, COLI, PERIODI, CIRCUITUS, ET AMBITUS.

COmpoſitio oratoria conſiderat, tum brevitatem, ac longitudinem partium orationis; quæ pars Συνθήκη Græcis vocatur: tum ordinem, & qualitatem in ſonis; quæ pars σύνθεσις dicitur. Συνθήκη igitur versatur circa periodos: σύνθεσις circa numeros. Ac naturæ quidem ordo poſtulat, ut prius agamus de periodis, quibus accidit numerus.

Alio autem fine tractabimus de periodis, colis, commatis, quàm ſolent Grammaticorum filii, Hi non aliâ de cauſsâ ea conſiderant, quàm ut monſtretur ratio bene interpungendi. At Rhetores, quia orationem ea reddunt ſuavem, ac perſpicuam. Quin aliter multo iis vocibus utuntur Rhetores vetuſti, quàm à Grammaticis definiuntur. His comma eſt ſententia imperfecta. ſive pars periodi compoſita ſine verbo. Colon iisdem eſt ſententia perfecta, ſed relata: ſive eſt pars periodi ſuo fulta verbo. Itaq; non ſibi, ſed periodo ſententiam perficit. Item periodus illis eſt oratio ſibi perficiens ſententiam : ſive eſt ſententia aliquid perfectè abſoluteque ſignificans. Rhetores verò, quod Grammatici nuncupant periodum, ſæpe non periodum, ſed nunc colon, nunc etiam comma eſſe dicunt. Quare definiendum, quid hoc loco ſit periodus, aut colon; quomodo item Rhetores antiqui colon à commate diſtinguant. Ac primò definiam periodum, licèt cola commataq; (quorum illa Ariſtoteli *μέλη*, hæc Julio Scaligero *μέρη* dicuntur) ſimpliciora ſint. Nam ferè in minutis diſciplinarum partibus ordo eſt arbitrarius. Accedit, quòd è definitione periodi ab Ariſtotele adſignatâ illa lucem accipiant, quæ de commatis coliſque poſteriores Rhetores tradiderunt.

Ut igitur ab ipſo nomine incipiamus: quod Græcis *περίοδος* id Latinis eſt *ambitus*, *circuitus*, *comprehenſio*, *continuatio*, aut *circumſcriptio*. Neque enim fides habenda eſt Georgio Trapezuntio, qui comprehenſioni; tanquam generi, ſubjicit circuitum, & ambitum, ceu ſpecies diſtinctas. Profectò juſtam laudem non ibo illi viro ereptum. Attamen nec tanta ejus eſt apud me auctoritas, ut ejus ſententia apud me ſit Minervæ quidam calculus. Minimè profectò conferri meruit cum

a *Miſcell cap.* 90. Theodoro Gaza, cui cum æquiparavit Angelus Politianus *a*, Itaque jure politiſſimi ingenii virum hoc nomine reprehendit Parrhaſius in epiſtolis. Scio, quantopere Gazæ inſultârit Petrus Alcyonius, qui interpretationem Theodori non Trapezuntianæ modò poſtponebat, ſed

b *Sibi placens.* etiam ſuæ, ut homo in mediocri doctrina planè erat *αὐθάδης b*. Mihi verò judicium placet Pomponii Læti, qui rogatus ab ornatiſſimo Equite, M. Antonio Mauroceno, quem ſui ævi doctiſſimum putaret, Theo-

c *Petrus Crinitus lib.* 2. *Honeſta diſcipl. cap.* 13. dorum Gazam reſpondit *c*. Neque ignoro, Trapezuntium errores aliquot obſervâſſe in translationibus Gazæ, quos hic monitus correxit, uti & memoriæ prodidit Eraſmus *d*: verùm & illud ſcio, longè plura eſſe in

d *Catalogo lucubrationum ſuarum.* Trapezuntiano, quæ Gaza potuerit culpare. Nam & in eo deſiderare potuit fidei plus in transferendis è Græco auctoribus, & majorem linguæ Latinæ peritiam. Sanè quòd comprehenſionem diſpeſcit in ambitum,

nun & continuationem, id nec ratione, nec auctoritate cujusquam, ſubnixum eſt: ſuntque apud eum alia id genus ſexcenta, quæ præterire viſum eſt, ne impingamus in iſtoc Agathonis.

Τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιούμενοι
Τὸ δ' ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμενοι,
Opus putantes id, quod acceſſorium eſt,
Inq; opere verſantes, ut acceſſario.

II. VARIÆ PERIODI DEFINITIONES EXPENDUNTUR.

DEfinitur periodus variè. Hermogeni *a* eſt oratio unâ eâdemque verborum circumductione argumentum & concluſionem comprehendens. Ut cui ſolùm definiatur περίοδος ἡ ἀπαρτίζουσα τὸ ἐπιχείρημα, καὶ συνάγουσα. Duæ igitur ab eo conditiones requiruntur ad periodum: una eſt, quòd oportet ἀπαρτίζειν τὸ ἐπιχείρημα, *perficere argumentationem*: altera eſt, quòd opus eſt συνάγειν, ſive *in unum locum cogere* argumentum & concluſionem. Unde lucem capit hæc definitio apud eundem *b*: περίοδός ἐστιν ὁ τοῦ ὅλου ἐπιχειρήματος ἀναγκαστικὴ συνοδος, καὶ κλεὶς τρόπον τινά. h. e. *Periodus & totius argumentationis coacta coitio, ac quodammodo clavis.* Nam argumentum cum concluſione ita in orbem cogitur, ut concluſione clavis inſtar argumentationem claudat. a *Lib. 4. de Invent. cap. 3.* b *Ibidem.*

Verùm latiùs aliquanto Ariſtoteles, quem ſequemur, periodi nomine utitur: ut qui definiat περίοδον, λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν καθ' αὑτὴν, καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον· *dictionem, ſive compoſitionem, ſive orationem*, (id enim hic λέξις ſignificat) *quæ ipſa per ſe principium habet, ac finem, & magnitudinem, quæ uno facile intuitu ſpectari poſſit.* Neque aliter Demetrius, cui periodus eſt σύστημα ἐκ κώλων καὶ κομμάτων πρὸς τὴν διάνοιαν τὴν ὑποκειμένην ἀπηρτισμένων i. e. *Compoſitio membrorum volubilium, quæ abſolvuntur accommodatè ad ſententiam ſubjectam atque propoſitam.*

Differunt Ariſtotelica, & Demetriana definitio, à duabus Hermogenicis, quòd hæ periodi materiam faciunt argumenta, eorumque concluſiones; Ariſtoteles autem, eumq; ſecutus Demetrius, non tam ſtrictè [illegible] periodi nomine, quia quamlibet ſententiam ei ſubjiciunt. Et certè optimè S[illegible]o noſter Ariſtoteles. Nam quamvis maximè volubiles ſint illæ periodi, quæ ratione ſunt concluſæ, ita ut κατ' ἐξοχὴν periodi

dicitur enarratur: tamen etiam, cùm aliæ ſunt ſententiæ, oratio quaſi in orbem volvitur, atque ad principium redit.

a Principium Ἀρχὴν *a* verò, ut Trapezuntius, Sturmius, Erythræus, aliique exiſtimant, id Ariſtoteles appellat, quod Hermogenes, ac poſteriores Rhetores, dixêre πρότασιν *b*: τελευτὴν *c* nominat, quod iidem vocârunt, ἀπόδοσιν *d*, & Demetrius appellat καμπὴν καὶ συστροφὴν *e*. Verùm, ſi curatius mentem Ariſtotelis intueamur, cognoſcemus, duobus eum χαρακτῆρσι *f* in hac definitione ſeparare periodum ab εἰρομένῃ, ſive connexa dictione. Nam, ut ante nos doctiſſimus P. Victorius obſervavit, primò requirit Ariſtoteles, ut habeat periodus principium ac finem ex ſeſe, non autem aliunde importatum. Differunt enim periodus, & oratio illa, quæ ſerie quadam continuationeque illigatur; quòd hæc nullum habeat finem, niſi res, quæ narratur, ad finem perducta ſit; at periodus proprio & a reliquâ ſententiâ diverſo fine concludatur. Altera nota, quâ Ariſtoteles periodum ab εἰρομένῃ dictione diſtinguit, eſt iſta, quòd periodus debet eſſe εὐσύνοπτος *g*. Nam in periodo ſervatur modus, ne nimis excreſcant membra, atque ita cunctæ partes uno intuitu conſpici nequeant: at dictio continua, ſive pendens, longo tractu fertur, uſque dum, finitis rebus, & ipſa finem oſtendat.

b Propoſitionem.
c Finem.
d Redditionem.
e Flexionem & converſionem.
f Notis.
g Talis, ut uno facilè intuitu ſpectetur.

III. DE COLI AC COMMATIS NATURA.

ILlud verò extra omnem controverſiam eſt, in quavis periodo, tum πρότασιν, tum ἀπόδοσιν, ſive καμπὴν καὶ συστροφὴν, requiri. Atque hinc cognoſcimus, Μέτρον ἄριστον· Γνῶθι σεαυτόν *h*, ac ſimiles ſententias, non ideo Rhetori pro periodis habendas eſſe, quia ſibi perficiant ſententiam. Neque enim habent diviſionem ac reflexionem. Eſt quidem περίοδος quædam μονόκωλος *i*, quam ἀφελῆ *k* vocat Ariſtoteles. Sed cùm duo ſint κώλων *l* genera; unum quidem ſimplex planè, velut *m*, *Trahit ſua quemque voluptas*; alterum flexum habens, ut *n*, *Fortunate ſenex, ergo tua rura manebunt*: poſterius ſolum colon genus conſtituere poteſt περίοδον ἀφελῆ. At prius illud utut perfectè abſolutèque aliquid ſignificet, non tamen plus quàm κῶλον cenſeri debet. Membra certè hæc ſunt Ciceroni *o*: *Nonæ ſunt hodie Sextiles: hora nona convenire cœpiſtis: hunc diem jam ne numerant quidem: decem dies ſunt ante ludos votivos, quos Cn. Pompejus facturus eſt: hi ludi dies quindecim auferent: deinde continuo Romani conſequentur.* Imò perfecta abſolutaque ſententia κόμμα quoque eſſe poteſt. Cicero enim hæc quatuor ex oratione ſuâ commata appellat *p*: *Domus tibi deerat? At habebas.*

h Modus optimus, noſce te ipſum.
i Unius membri.
k Simplicem.
l Membrorum.
m Ec. 2.
n Ecl. 1.
o Ex act. 1. in Verr.
p In Oratore ad Brutum.

bebas. Pecunia ſuperabat? At egebas. Nempe, ut Demetrius & Hermogenes docent, colon, & comma, ſolâ differunt magnitudine. Nam quod intra ſeptimam, vel, ut alii malunt, octavam ſe ſyllabam continet, id comma eſt. At quod octo ſyllabarum numerum excedit, eſt colon. Poteſt autem & ſeptendecim eſſe ſyllabarum, inſtar verſus Heroici: ut, *Quorum ego de ſententiâ non debeo diſputare.* Quod verò hunc modum excedit, id κῶλον oblongum nominatur: Hermogeni dicitur χοινοτενὲς, q. d. in modum funis protenſum. Iſtiuſmodi eſt illud: *Jam verò virtuti C. Pompeji quæ poteſt oratio par inveniri?*

Verùm qui hanc de commatis colisq; doctrinam oppugnant, (quos inter Julius Scaliger *a*) negant, in iis longitudinis, aut brevitatis, habendam eſſe rationem. Certe in animantium corpore κῶλον (non jam eo nomine ſolum pedem intelligo, ut exponit Euſtathius, vel τὸ ἐκ μηρῦ καὶ κνήμης *b*, ut explicat Pollux: ſed quamvis è vivi animantis trunco extantem partem, atque, ut ita dicam, ramum, qui in victimis mactatis κωλῆ, κωλεὸς, vel κωλεα dicitur) κῶλον, inquam, non tantùm per aliud, h. e. ut pars, ſed per ſe ac proprio quoque motu moveri poteſt: quomodo brachium & moveri poteſt communi corporis motu, ipſum interim per ſe quieſcens; & è contrario, proprio moveri motu, reliquo corpore quieſcente. Itaque volunt, in oratione quoque κῶλον vocari partem periodi habentem verbum, cujus beneficio moveri poſſit. Verùm non eſſe proprium κώλου, moveri per ſe, ſatis cognovimus ex iis, quæ de periodis, ac commatis, dicta ſunt. Neque eſt, quòd κώλου vocem urgeant, cùm comma quoque auctori ad Herennium dicatur *articulus*, velut parvus artus, ſive membrum. At ſciunt, articulum in nobis per ſe quoque moveri. Quare jure mihi videtur Ariſtoteles nullam injeciſſe commatis mentionem; quòd nempe nobiſcum exiſtimaret, non aliter hoc differre a colo, quàm à Thrace Pygmæum.

Interim illud non ignorandum, ſæpe & commata colorum, & cola commatum magnitudinem habere. Ita Hermogenes *c* Demoſthenicum illud pro commate agnoſcit, Ἐν δὲ Ἐρετρίᾳ Κλείταρχον: quod tamen novem ſyllabarum eſt. vel ſi octo hoc ſyllabarum eſt ob apoſtrophon, ut ſit, Ἐν δ' Ἐρετρίᾳ: at novem ſyllabarum illud, quod eidem comma eſt, Καὶ καταλαββάνων Ὠρεόν. Fit hoc, tum quia Orator non ita eſt ſervili ingenio, ut dicendi libertas numero ſyllabarum tantopere ſit adſtringenda: tum etiam quia Oratoris eſt, non ſolùm ſyllabarum attendere numerum, ſed etiam naturam, ac quantitatem: unde & multi commata colaque definiunt non ſyllabarum numero, ſed temporum. Docent

a *Lib. 4. de re Poëtica c. 25.*

b *Quod femore tibiaq; conſtat.*

c *Lib. 4. de Invent. cap. 4. quod de ſpiritu oratorio.*

itaque Rhetores, ſi quod longius comma pluribus interſeratur colis, & ipſum pro colo habendum eſſe: itidem breviora cola, ſi inciſim dicamus haberi pro inciſis.

IV. QUOMODO DIFFERANT ORATIO ΕἸΡΟΜΕΝΗ, SIVE TRACTA, ET ΚΑΤΕΣΤΡΑΜΜΕΝΗ, SEU CONTORTA.

POrrò ex commatis ac colis duplex exſtruitur oratio, *εἰρομένη*, ſive *jugis ac pendens*, & *κατεστραμμένη*, ſive *verſa*: illa Ciceroni *tracta*, hæc *contorta* appellatur: ut oſtendit Turnebus commentario in primum Ciceronis de Legg. Κατεστραμμένη dicitur ἡ ἐν τοῖς περιόδοις, *quæ in periodis cernitur.* Εἰρομένη, ut Ariſtoteles ait, οὐδὲν ἔχει τέλος καθ' αὑτὴν, ἂν μὴ τὸ πρᾶγμα λεγόμενον τελειωθῇ, *nullum habet finem per ſe, niſi res, quæ dicitur terminetur.* Eſtque, ut idem ait, ſυνδέσμῳ μία, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβολαί: *vinculo una eſt, ut præludia in Dithyrambis.* Nomen ἀπὸ τοῦ εἴρειν, τοῦτ' ἔστι, ſυνάπτειν a. Atque hinc liquet, rectè in Pythœanâ editione apud Aquilam Romanum legi, εἰρομένην λέξιν, quamvis ἐπιμονὴν emendent. Movet me, quòd non modò ita ab Ariſtotele videam dictionem perpetuam appellari: ſed & in Baſileenſi, omnium antiquiſſimâ, quam B. Rhenano debemus, ſit ρομένην λέξιν: & in Aldinâ itidem, quæ biennio pòſt in lucem prodiit, legere ſit *romenen lexin*; duabus primis literis utrobique truncatis. Quin apud Martianum Capellam, quo loco de duplici elocutione tractat, pro ἐπιμονὴν λέξιν, quod etiam in Baſileenſi eſt, εἰρομένην fortaſſe reponi debet.

a *Conjungere, ac connectere.*

Differunt autem εἰρομένη, & κατεστραμμένη λέξις, quòd in illa naturæ ductu varia commata colaque connectantur, ſine artificio, quo fiat jugis ac perpetua oratio: fuitque iſtiusmodi Herodoti, & aliorum veterum compoſitio: in hâc verò oratio arte oratoris tanquam in orbe incluſa feratur, quoad conſiſtat in ſingulis perfectis abſolutisque ſententiis. Κατεστραμμένη quoque tum jucunda eſt, quoniam finem habet, quem omnes deſiderant; tum facilè memoriâ retinetur, ob numerum, quo periodum metimur: at εἰρομένη injucundior eſt, quia eſt ἀόριστος καὶ ἀπέραντος, *infinita ac moderato termino carens.* Neque enim antè deſinit, quàm rebus ipſis finem impoſuerit; nec facile retinetur memoriâ, quia caret numero; quo memoriam juvari, vel illud oſtendit, quod carmina citius ac firmius ediſcimus, quam orationem proſam.

V. DE VARIIS PERIODORUM GENERIBUS.

Sed quandoquidem diximus, orationem κατεστραμμένην, ſeu *verſam*, in periodis conſiſtere: ad ejus naturam declarandam, de periodi ſpeciebus dicendum eſt.

Periodus eſt vel ἀφελὴς, h. e. ἁπλῆ, ſive *ſimplex*; vel πολύκωλος, ſive *compoſita*, quæ Ariſtoteli eſt ἡ ἐν τοῖς κώλοις περίοδος. Simplex eſt, quæ unius eſt membri; unde & μονόκωλον appellârunt, q. d. *unimembrem*: non quaſi poſſit unum idemque & totum eſſe, & membrum, ratione ejuſdem: ſed quia, quod ratione ſui non niſi totum eſt, id ratione alterius, periodi dico πολυκώλου, membrum ſit, non re ipsâ (eſt enim ἀφελὴς a) ſed δυνάμει b. Oratio quidem iſtiusmodi extra periodum κῶλον eſt, ſed ὁμωνύμως; quomodo Ariſtoteles dicit, caput ac manus, quæ noſtri corporis ſunt membra, nomen idem obtinere, cùm jam ſeparata ſunt avulſaque à corpore. Περίοδος eſt ἀφελὴς c; *Gratiâ tantum poſſumus, quantum vicit.* Habet enim καμπὴν d. At illa non eſt περίοδος, ſed κῶλον; *Gratiâ nihil poſſumus.*

a *Simplex.* b *Poteſtate.* c *Simplex.* d *Reflexionem.*

Periodus πολύκωλος e eſt vel δίκωλος f, vel τρίκωλος g, vel τετράκωλος h. Δίκωλος, ſive bimembris πρότασιν i habet unius membri, & ἀπόδοσιν k alterius membri. Hæc vel ἰσόκωλος eſt, vel μακρόκωλος, vel βραχύκωλος, ſive μείουρος. Ἰσόκωλος eſt, cùm membra ſunt paria, vel certè eſſe videntur: ut cùm numerus ſyllabarum in uno colo compenſatur tempore ſive quantitate earundem in altero. Μακρόκωλος eſt, in quâ finis longior eſt. Βραχύκωλος eſt, quæ finem habet breviorem. Ἰσόκωλος eſt; *Omnis vitæ ratio in virtute ponenda eſt, quando præter eam vana fluxaque ſunt omnia.* Tum πρότασις, tum ἀπόδοσις ſyllabarum eſt xv. Μακρόκωλος eſt; *Ille paludes ſiccare voluit: hic totam Italiam moderato homini dividendam dedit.* Πρότασις eſt ſyllabarum xi. ἀπόδοσις, ſyllabarum eſt xx. Βραχύκωλος eſt; *Non enim eſt ulla defenſio contra vim unquam optanda: ſed nonnunquam eſt neceſſaria.* Πρότασις ſyllabarum eſt xviii. ἀπόδοσις verò x.

e *Compoſita.* f *Bimembris.* g *Trimembris.* h *Quadrimembris.* i *Propoſitionem.* k *Redditionem.*

Περίοδος τρίκωλος, ſive *trimembris*, vel habet πρότασιν duorum membrorum, ἀπόδοσιν unius; vel contrà, πρότασιν habet unius membri, ἀπόδοσιν duorum. Prioris modi exemplum eſt in illo pro Milone; *Poſtremo, niſi eum Dii immortales in eam mentem impuliſſent, ut homo effœminatus fortiſſimum virum conaretur occidere, hodie remp.*

nullam

nullam haberetis. Poſterioris exemplum eſt in hoc pro Quinctio; *Quæ res in civitate duæ plurimum poſſunt, hæ contra nos ambæ faciunt in hoc tempore, ſumma gratia, & eloquentia.*

Dividitur quoque τρίκωλος in ἰσόπλευρον, cùm membra omnia ſunt paria; ἰσοσκελῆ, quæ duo habet paria, unum vero impar, ſive id primum ſit, ſive medium, ſive poſtremum; & ἄνισον, quæ omnia habet imparia. Ἰσόπλευρος eſt apud Ciceronem de Senectute; *Mihi quidem ita jucunda hujus libri confectio fuit, ut non modo omnes abſterſerit ſenectutis moleſtias, ſed effecerit mollem & jucundam ſenectutem.* Ἰσοσκελὴς eſt in illo pro Archiâ; *Quæ vero accurate cogitatéque ſcripſiſſet, ea ſic vidi probari, ut ad veterum ſcriptorum laudem pervenirent.* Nam primum, & poſtremum membrum, pro paribus habentur; medium impar eſt. Ἄνισος eſt in hoc pro Milone; *Quæ ſi oppoſita Miloni putarem, cederem tempori, Judices; nec inter tantam vim armorum exiſtimarem oratori locum eſſe.* Primum colum ſyllabarum eſt duodecim; alterum novem, tertium, quod ἐπισυνάψις, ſive adjunctio periodi eſt, ſyllabarum eſt duarum & viginti.

Periodus τετράκωλος vel πρότασιν habet unius membri, ἀπόδοσιν trium, vel πρότασιν trium, ἀπόδοσιν unius membri; vel πρότασιν duorum, & ἀπόδοσιν totidem membrorum. Primi modi exemplum eſt iſtud in Divinatione Verrinâ; *Quare cùm incertum ſit de injuria, quemquam eſſe putas, qui non malit te ſine vituperatione, quam cum ſcelere diſcedere?* Poſterioris eſt exemplum in Cluentianâ; *Eadem hac Dineâ teſtamentum faciente, cùm tabulas prehendiſſet Oppianicus, qui gener ejus fuiſſet, legata delevit.* Sed longè omnium elegantiſſima eſt illa τετράκωλος, quæ æqualem habet πρότασιν & ἀπόδοσιν: ut pro Cæcinnâ; *Si quantum in agro locíſque deſertis audacia poteſt, tantum in foro atque in judiciis impudentia valeret: non minùs in cauſa cederet A. Cæcinna Sex. Ebutii impudentiæ, quàm tum in vi faciendâ ceſſit audaciæ.* Sic pro Quintio, *Eloquentia Q. Hortenſii ne me in dicendo impediat, nonnihil commoveor: gratia Sex. Nævii ne P. Quinctio noceat, id vero non mediocriter pertimeſco.*

Iſtiuſmodi periodos vocat Hermogenes a χιαζομένας, q. d. decuſſatas, quemadmodum fit in litera χ. Nam ab ejus literæ forma veniunt χιάζειν, χιασμὸς, χιαστὶ: ut apud Proclum in Euclidem, χιαστὶ κείμεναι εὐθεῖαι b.

a Lib. 4. de Invent. cap. de periodo.
b Lineæ rectæ decuſſatim poſitæ.

VI. DE TRIBUS ORATIONIS GENERIBUS, QUÆ ΠΕΡΙΟΔΙΚΌΝ, ΠΝΕΥ͂ΜΑ, & ΤΑΣΙΝ DIXERE.

QUòd ſi oratio ultra τετρακωλίαν a extrahatur, non *periodus* dicetur, (quam Græci concluſerunt intra numerum quatuor membrorum.) ſed vel *oratio periodica* appellabitur, vel πνεῦμα, ſive *ſpiritus*, vel τάσις, ſive *extenſio*. a *Numerum quatuor membrorum.*

Ac περιοδικὴ quidem vocatur, ſi ita aptè membra ejus connectantur, ut manifeſta ſit ἀπόδοσις, ſive καμπή. Nam & Hermogenes, quamvis putat, nullam propriè περίοδον eſſe, niſi quæ argumentationem perficiat, ac concludat: ſcribit tamen, alii quoque compoſitioni poſſe formam periodi adhiberi, quia aliud ſit περιόδοις uti, aliud dicere περιοδικῶς.

Sin redditio non ſit, fuerit πνεῦμα, vel τάσις: quæ & ipſa plurimùm differunt. Nam πνεῦμα quidem, ſeu *productio ſpiritus*, ut appellat Trapezuntius *b*, tum dicitur, cùm compoſitione ſententiam perficiente, ac b *Lib.* 3.
commatis coliſque inter ſe connexis, progredimur, quamdiu ſpiritus ac latera perferunt. Id ſignificavit Hermogenes *c*, cum hoc modo definit: c *Lib.* 4. περὶ εὑρέσ.
Πνεῦμα συνθεσίς ἐστι λόγου, διάνοιαν ἀπαρτίζον, ἐν κώλοις καὶ κόμμασι μετρούμενον, πρὸς τὴν διάρκειαν τοῦ πνεύματος, καὶ τὴν φωνὴν τοῦ λέγοντος. h. e. *Oratorii ſpiritus productio eſt compoſitio orationis, abſolvens ſententiam membris atque inciſis dimenſam, ad moderationem ſpiritus, & vocis in oratore ſonum.* Τάσις verò, ſeu *continuatio* atque *intentio*, nominatur, cùm etiam ulteriùs protenditur, quàm ſpiritus ferre poſſit. Fient hæc omnia exemplis manifeſtiora.

Περιβολὴν περιοδικὴν, ſive περίοδον περιβολικὴν, quæ & ſimpliciter περιοδικὸν vocatur, habes in primâ periochâ orationis Milonianæ. Ea hujuſcemodi eſt: *Etſi vereor, Iudices, ne turpe ſit, pro fortiſſimo viro dicere incipientem, timere; minimèque deceat, cum* T. *Annius Milo ipſe magis de Reip. ſalute, quàm de ſuâ, perturbetur, me ad ejus cauſſam parem animi magnitudinem afferre non poſſe: tamen hæc novi judicii nova forma terret oculos qui, quocunque inciderint, veterem conſuetudinem fori, & priſtinum morem judiciorum, minimè vident.* Oratio hæc neque periodus eſt, quia plus eſt, quàm quatuor colorum; neq; eſt ſpiritus oratorius, cum habeat propoſitionem, ac redditionem, cujus indicio ſunt particulæ *etſi*, & *tamen*: verùm eſt περιβολὴ περιοδικὴ, quæ inter mediam, inter periodum & pneuma, naturam obtinet.

Πνεῦμα, ſive *ſpiritus* oratorius, eſt in hiſce verbis orat. pro L. Maniliâ: *Dico, ejus* (Luculli) *adventu maximas Mithridatis copias, omnibus rebus ornatas atque inſtructas, eſſe deletas; urbemque Aſiæ clariſſimam, nobiſq; amiciſſimam Cyzicenorum, obſeſſam ab ipſo Rege maximâ multitudine, & oppugnatam vehementiſſimè, L. Luculli virtute, aſſiduitate, conſilio, ſummis obſidionis periculis liberatam: ab eodem imperatore claſſem magnam & ornatam, quæ ducibus Sertorianis ad Ithaliam ſtudio inflammato raperetur, ſuperatam eſſe atque depreſſam: magnas hoſtium præterea copias multis præliis eſſe deletas, patefactumque noſtris legionibus eſſe Pontum, qui ante populo Rom. ex omni aditu clauſus eſſet: Sinopem atque Amiſum, quibus in oppidis erant domicilia regis omnibus rebus ornata atque referta, cæteraſq; urbes Ponti & Cappadociæ permultas, uno aditu atque adventu eſſe captas: Regem, ſpoliatum regno patrio atque avito, ad alios ſe Reges, atque alias gentes, ſupplicem contuliſſe: atque hæc omnia ſalvis populi Romani ſociis, atque integris vectigalibus, eſſe geſta,* Oratio hæc nec περίοδος eſt, nec περιοδικὴ, cùm careat καμπῇ: verùm eſt πνευματικὴ, quia in eâ inciſa ac membra, certis vinculis nexa, ſine verborum ſententiarumque orbe, ſententiam perficiunt, & uno quaſi ſpiritu ab oratore pronunciantur.

Τάσεως, ſive tenſionis exemplum illuſtre habemus in peroratione lib. V. actionum in Verrem, quem vulgò ſeptimam Verrinam appellant. Incipit id ab illis verbis: *Nunc te, Jupiter Opt. Maxime, cujus iſte domum, &c.* Extenditur autem usq; ad illa verba: *Vos etiam atque etiam imploro, & appello, ſanctiſſimæ deæ, quæ illos Ennenſes lacus &c.* Locum non appono, quia & vulgo notus, & longior eſt, quàm ut integer à nobis adſcribi debeat. Sanè duplo excedit magnitudinem pneumatos, quod paulò antè adferebamus: eſtque nihil aliud, quàm pneuma longiſſimè extentum; ut Hermogenes indicat, cùm ſcribit: τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ τάσις, τὸ ἀποτετάσθαι ἐπὶ μακρότερον, ἢ χρὴ, τὸ πνεῦμα. *id enim τάσις, ſive intentio vocatur; cum ſpiritus longius extenditur, quam oportet.*

Porrò hîc quæſtio oritur de juſtâ magnitudine tum περιοδικοῦ, tum πνευματικοῦ. Nunnulli ſcribunt, quemadmodum periodus minima eſt μονόκωλος, perfectiſſima τετράκωλος, ita τὸ περιοδικὸν, minimum eſſe πεντάκωλον, at perfectiſſimum ὀκτάκωλον. Verùm quod ἁπλῶς ab iis dicitur, id tantùm locum habet, cùm commata colaque ſunt longiora. Nam cùm brevia ſunt, περιοδικὸν etiam δεκάκωλον eſſe poteſt. Iſtiuſmodi enim eſt iſtud Tullii ipſius in oratore ad Brutum:

I. *Nam*

I. *Nam & negare ei, quem unicè diligerem,*
II. *cuiq́; me chariſsimum eſſe ſentirem,*
III. *præſertim & juſta petenti,*
IV. *& præclara cupienti,*
V. *durum admodum videbatur,*
VI. *& ſuſcipere tantam rem,*
VII. *quantam non modò facultate conſequi difficile eſſet,*
VIII. *ſed etiam, cogitatione complecti,*
IX. *vix arbitrabar eſſe ejus,*
X. *qui vereretur reprehenſionem doctorum atq́; prudentium.*

Et πρότασις, & ἀπόδοσις, eſt quinque membrorum; quæ utriusque æqualitas περιβολὴν hanc περιοδικὴν, præter ὁμοιοκατάληκτα, aliaque in eâ, non parum commendat. Quare, ſi ἀκριβεστέρως a rem expendamus, negandum, magnitudinem geminæ periodi eſſe periodici menſuram: ſed ſtatuendum, τοῦ περιοδικοῦ non eſſe certum membrorum numerum. a *Accuratius.*

Idem de pneumate judicandum: ut locuples nobis teſtis eſt Hermogenes hiſce verbis: οὔτε γὰρ ἀριθμῷ, οὔτε ἕξει, ὑποπίπτει τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ παρατυχὸν γίνεται, h.e. *Neque numero, neque habitui, ſive artificioſæ compoſitioni, eſt ſubjectus oratorius ſpiritus; ſed fortuitò libereq́; fertur ac conſiſtitur.*

Quod ſi qui id de pneumate quidem concedant, quia diſertim ab Hermogene tradatur; at de περιοδικῷ improbent, quia hâc de re apud Hermogenem ſilentium ſit: ii verè *Quærunt in nodo, ſolòti quod dicere, ſcirpum* b. Nam pneumatis, & periodici, planè par ratio eſt. Quanquam nec multum repugnavero, ſi quis malit, ut juſta quidem coli magnitudo eſt eadem quæ verſus heroici: veruntamen eſt & quoddam colon χοιροτενές, ſive *oblongum*: ita licèt juſta περιοδικοῦ magnitudo videatur eadem quæ geminatæ periodi, eſſe tamen & quandam periodici, τάσιν, ac productionem.

b *Ennius.*
c *Lib. 4. de Inventione, cap. 5.*
d *Cataphora eſt contentio ſpiritus in accuſatione. Qua verò in re differt? Nempe quòd Taſis etiam eſſe poteſt in defenſione: cataphora verò non poteſt ſumi in defenſione.*

Sunt qui πνεῦμα, & τάσιν, pro eodem accipiant. Rectène, an ſecus, ita ſentiant, cùm ex iis, quæ ſuprà diximus, tum ex quarto Hermogenis de inventione libro, diſcere eſt, ubi utriusque definitionem adfert.

Idem inibi c eo diſtinguit τάσιν, ac καταφοράν, quòd illa ubique locum habeat; hæc tantùm in accuſatione; ut differant tanquam genus & ſpecies. Καταφορὰ d, inquit, ἐστὶν ἡ ἐν τῇ κατηγορίᾳ τάσις. τίνι δὲ διαλλάττει; ὅτι ἡ τάσις ἐν ἀπολογίαις εἶναι δύναται, ἡ καταφορὰ δὲ οὐκ ἂν γένοιτο ἐν ἀπολογίᾳ. Quare fortaſſe τάσις, & καταφορὰ, non fuerint

 ſpecies

a *Oppoſita.*

b *Lib.1.cap.4 ſect.3.*

ſpecies ἀντιδιῃρημένας *a*, ut putârunt, qui ſcripſere, tantùm vocari τάσιν, ſi ſermo idem quaſi agmine fluat, ut fit in hiſtoricorum dictione: ſin cum vi & impetu feratur, vocari καταφοράν. Sed cùm, ut alibi diximus *b*, idem & generis & ſpeciei nomen eſſe poſſit: dicere licebit, τάσιν generatim acceptam vel concitatiorem eſſe, & convenire accuſatori; vel ſedatiorem, & ad defenſorem pertinere: illam καταφορὰν dici; hanc generis nomine τάσιν appellari.

VII. ἈΝΑΚΕΦΑΛΑΙΏΣΙΣ EORUM, QUÆ DE PERIODO, ET ALIIS ORATIONIS GENERIBUS, DICTA SUNT. ITEM, QUANDO EORUM QUOQUE UTI CONVENIAT.

EX hiſce omnibus dubium non eſt, quin, quotquot in ſtudiis hiſce non invita omnino venantur Delia, abunde aſſecuti ſint naturam cùm periodi, tum aliorum quoque orationis generum. Verùm, etſi hæc ita ſunt, nihilominus, quò madidæ quorundam memoriæ ſuccurratur, agè, veſtigia quoque priora relegamus. Statuimus itaque, duo eſſe orationis genera. Unum eſt, quo commata aut cola ſententiam abſolvunt. Quare huc pertinet ea, quam Rhetores vocant τὴν ἐν κώλοις καὶ κόμμασι λέξιν. Alterum cola commataque vinculo quodam connectit. Atque hoc vel στρογγυλότητα, h. e. rotunditatem ac volubilitatem habet, diciturque λέξις κατεστραμμένη, ſive *verſa*: vel volubile non eſt, ſed pendulum, quod alii εἰρομένην, alii εἰρομένην λέξιν appellant. Κατεστραμμένη λέξις, vel intra τετρακωλίαν ſe continet, ac περίοδος vocatur; vel extra hoc ſeptum vagatur, diciturque περιοδικόν. Ad εἰρομένην verò λέξιν pertinent πνεῦμα καὶ τάσις, quæ ſolâ differunt magnitudine.

Supereſt, ut dicamus, quando unoquoque genere utendum ſit; ſed generatim: nam ſpeciatim, pro triplici caracteris ratione, ſuo loco eâ de re acturi ſumus.

Membratim, ac inciſim, dicimus in narrationibus, ad dolorem excitandum magis inſtitutis, quam ad delectationem. Quod ſi in iis periodo utamur, ea relaxanda ac diſſolvenda eſt intervallorum magnitudine, ac numeri neglectu. Utimur quoque commatis ac colis, cùm acriter pugnaciterque probamus, aut refellimus, & alias in affectibus.

Periodos maximè uſurpamus in hiſtoriis, quas idcirco Theopompi more tractandas eſſe, ſcribit Cicero; itemque in genere Demonſtrativo,

quia

quod comparatum eſt ad delectationem auditoris, qui finis eſt generis ἐπιδεικτικοῦ. In cauſſis forenſibus minùs adhibentur, quia, qui in capitis periculo verſantur, parum de ornatu ac fuco ſunt ſolliciti. Itaque Perſius ſatyrice quendam ridet iſtiuſmodi lenocinia conſectantem. Scribit enim *a*: a *Sat.1.*

Fures, ait Pedio. Pedius quid? crimina raſis
Librat in antithetis. Doctus poſuiſſe figuras
Laudatur: bellum hoc. bellum hoc? an Romule ceves?

Non tamen planè id genus reſpuit periodos. Nam utimur iis (Quintiliano *b* teſte) in proœmiis magnarum cauſſarum, ubi ſollicitudine, miſeratione, aut commendatione res eget. Item in narrationibus, quæ plus habent dignitatis, quam doloris; cujuſmodi eſt illa in Verrem de raptu Proſerpinæ. Inſuper in locis communibus, & amplificationibus, quæ quia judici minus ſunt ſuſpecta, fit, ut is, dicendi dum vim admiratur nihil requirat quod reprehendat. Denique in epilogis quoque locum habent. b *Lib.9.cap.4*

Neque omnium periodorum par ratio eſt. Ex πολυκώλοις *c* plus gravitatis habent quæ clauduntur colo productiori: at quæ berviori finiuntur, quemadmodum ſunt uſitatiores, ita ſunt majoris quoque efficaciæ: c *Compoſitis.*

Πνεῦμα, & τάσιν, adhibemus in exordiis gravium cauſſarum. Ita incipit Cicero Milonianam, orationem poſt reditum ad Quirites, librum primum officiorum. Sed & in mediâ oratione iis utimur, quò varietate hàc fugiatur ſatietas, & magis lateat artificium.

Neutiquam verò iis aſſentimus, qui ἁπλῶς in oratione damnant illud orationis genus, quod Ariſtoteli εἰρόμενον, ſeu *pendulum*, dicitur. Nam non modò Dithyrambici, & hiſtorici, eo ſunt uſi; ſed apud Oratores etiam in exordiis, ac narrationibus, interdum invenitur. In epiſtolis verò crebrum eſt. Aliàs ei præſtat λέξις κατεστραμμένη, ſive *verſa*: quia hæc, ut Demetrius ait, eſt εὐκατάστροφος, ſive *volubilis*: ita ut hæc duo λέξεως genera differant, uti apud Geometras linea recta, & orbicularis.

Illud verò notiſſimum, etiam in ſacris literis orationem ſæpe non pluribus adſolvi periodis; ſed demum, cùm res ac ſententia abſoluta finem imponit orationi. Exempli loco eſto vel initium epiſtolæ Pauli ad Romanos, & inprimis ad Epheſios, & Coloſſenſes. Videre in iis eſt, quomodo ſemper alia, atque alia, eidem annectantur ſententiæ, quod Ariſtoteli εἰρομένην λέξιν vocari diximus. Certè magnâ ex parte ſtylus Paulinus eſt iſtiuſmodi: eaque ratio eſt, cur confragoſus ac obſcurus, mul-

a *Non reddita.* taque ἀνανταπόδοτα a habere videatur. Habemus de periodo: nunc de numero videamus.

CAP. IV.

De Numero.

NUmerus eſt conveniens ſententiæ ſonus, ex compoſitione ac diſpoſitione partium naſcens, ita diſſimulatus latens, ut tamen ſentiatur.

Maximè eum aucupamur in ſententiarum clauſulis, minùs in initiis, minimè in medio. Neque tantùm à Poëtito diverſus eſſe debet, ſed etiam à ſe ipſo: quia agnitus primo faſtidium, deinde contemtum parit.

Etſi autem nullus pes eſt, qui in oratione adhiberi non poſſit; alii tamen aliis ſunt uſitatiores, & elegantiores.

Iſtiusmodi in initio ſunt creticus, anapaſtus, moloſſus, pæon primus, & dochimus.

In fine commendantur ditrochæus, antiſpaſtus, pæon tertius, ionicus à majori, epitritus quartus.

Media oratio, ſi concitata eſſe debet, pluribus utendum eſt ſyllabis brevibus: ſi gravis, ſpondei utiles erunt: ſi moderata, adhibebimus pedes, qui ex brevibus longisque temperantur.

I. NUMERUS COMMENDATUR, AC DEFINITUR.

A*Nimus* noſter, ut ſcribit Cicero in Oratore, *aurium nuncio naturalem quandam in ſe continet vocum omnium menſionem. Itaq; & longiora, & breviora judicat: & perfecta, ac moderata ſemper exſpectat. Mutila ſentit quadam, & quaſi decurtata; quibus, tanquam debito fraudetur, offenditur: productiora alia, & quaſi immoderatius excurrentia, quæ magis etiam aſpernantur aures.* Quare cùm Oratoris officium ſit delectare quoque auditorem; omnino, ut juncturæ, ac periodi, ita numeri etiam ratio nobis perſpecta eſſe debet.

Eſt autem Numerus conveniens ſententiæ ſonus, exiſtens ex compoſitione & diſpoſitione partium. Compoſitionem intelligo verborum ex elementis & ſyllabis, & membrorum ex verbis. Diſpoſitionem voco rationem modumque compoſitionis. Ita Julius Scaliger cap. 1. lib. 1.

lib. IV. de re Poet. Cùm autem dicamus, numerum eſſe ſententiæ ſonum; haut obſcurè innuimus, tantùm nos intelligere numerum, qui in oratione percipitur. Unde ab aliquibus dicitur modulatio ſermonis humani. Alioqui latiùs pateat numeri vox, quàm definitio; cum & in ſono fabrorum ferrariorum, quando incudem feriunt, ubi nec ſententia, nec ſyllaba eſt, numerum agnoſcant, quibus non fuerint abſurdæ magis aures, quàm erant Midæ. Eò reſpexit poëtices Sirenophœnix octavo divini operis:

Illi inter ſeſe multa vi brachia tollunt
In numerum, verſantque tenaci forcipe maſſam.

Callimachus quoque hymno in Dianam venuſta ὑποτοπῶσι expreſſit ſonum, quem malleis edebant Cyclopes ἀμβολαδὶς τετυπόντες a, At a *Alternè ferientes.*
ſi quæras definitionem numeri ἀντιστρέφουσαν b: nulla ſententiæ, vel ſermonis humani, mentio fiat; ſed ſimpliciter dicatur, numerum eſſe ſonum convenientem, ortum ex ordine partium motus. b *Reciprocantem.* Formam facio, ut ita dicam, ſonoritatem. Materiam verò τῆς κινήσεως τάξιν c: quomodo ῥυθμὸν Græci definiunt Grammatici. c *Motus ordinem.*

II. DIVISIO NUMERI, ET QUOMODO ORATORIUS A POETICO DIFFERAT.

NUmerus alius eſt Poëticus, qui μέτρον dicitur; alius Oratorius, qui ῥυθμὸς vocatur. Indicat hoc Ariſtoteles, cum ait; Διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή· ποίημα γὰρ ἔςαι. *Quocirca in oratione proſâ rhythmum eſſe convenit, non metrum; ſic enim foret poema.*

Numerum oratorium primus invenit Thraſymachus Chalcedonius; auxit Gorgias Leontinus; perfecit Iſocrates.

Variè autem à variis definitur. Jovita Rapicius, qui doctè & copiosè de numero oratorio ſcribit, colligit ex Cicerone, eum eſſe modum quendam orationis è permiſtis & confuſis pedibus, & temporum, quibus conſtant, aptâ ratione naſcentem.

Idem, ex Ariſtotelis ſententiâ, putas, eum poſſe hunc in modum definiri: Numerus oratorius eſt Rhythmus quidam non exquiſitus, neque canorus, qualis eſt in poëmatibus, & canticis; ſed ita diſſimulatus, & latens; ut tamen ſentiatur, & orationem jucundo fine concludat.

At Thomas Corræus d, atque item alii, dicunt ex Cicerone, numerum eſſe, quicquid ſub aurium menſuram cadit. Sed eos exiſtimo, non de Oratorio tantùm, ſed de quovis numero, ſermonem facere. Quod certe afferunt pro definitione, id Poetico etiam convenit, cum afferenda d *Lib. 4. c. 95.*

ſit

a *Specificam.* b *Oppoſitâ.*

ſit definitio, quæ differentiam contineat εἰδοποιὸν *a*, quâque rhythmus diſtinguatur à ſpecie ἀντιδιῃρημένῃ *b*.

Differunt autem numerus Oratorius, & Poëticus, multifariam. Poëticus æqualiter ubique ſervatur: At Oratorius minùs curatur in medio, magis in initio, maximè in fine. Item Poëticus ſui ſimilis eſt; Oratorium ſui diſſimilem eſſe convenit: alioqui, ſui ſimilitudine agnitus, faſtidium ac contemtum parit, fidemque abrogat orationi. Verè Homerus *c*:

c *Iliad N.*

Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ, καὶ ὕπνου, καὶ φιλότητος *d*.

d *Omnium rerum eſt ſatietas, etiam ſomni, & rerum Venerearum.*

Alios quoque pedes conſectatur Poëta, alios orator: non quia numerus poëticus ſit deterior, ſed quia nimis ſit manifeſtus. Itaque rectè ſenſit Fabius *e*, ut exemplum differt ab inductione, & enthymema à ſyllogiſmo; ita rhythmum quoque differre à metro. Eſt enim quaſi metrum imperfectum: utpote non adeò conſpicuum, ſed latens; ita tamen, ut ſuavitatem ejus aures percipiant.

e *Lib.9.cap.4*

III. METRUM IN PROSA CULPARI: HISTORICIS TAMEN, IMO ET CICERONI, ET ALIIS, SÆPE HEMISTICHIA, ATQUE ADEO TOTOS VERSUS, EXCIDISSE.

QUemadmodum autem in poëmatis meritò reprehenditur, ſi compoſitio ſit ſimilis proſæ, quod vitium Dionyſius Halicarnaſſ. *f* λογοειδείαν vocat: ita & nihil in proſâ oratione vitioſius eſt, quàm ſi periodum à verſu, vel hemiſtichio, ordiamur; aut ſi ea in verſum, vel partem ejus, deſinat: quod præcipuè de illuſtrioribus ac notioribus verſuum generibus accipiendum eſt.

f πεζοειδὶς. ὀνομάτων.

Hâc tamen in re liberiores ſunt hiſtorici. Livius enim, ut Fabius monuit lib. IX, ab hexametri principio hiſtoriam ſuam incipit: *Facturúſne operæ pretium*: pro quo ſcioli quidam in editionibus nonnullis olim excudi juſſerant: *Facturuſne ſim operæ pretium.* Idem Livius lib. XXX: *Legati ab Cartagine, paucis antè diebus.* Sed hîc minus ſentitur verſus, quia cæſura deficit. Salluſtius quoque in Jugurthina, ut obſervavit Diomedes *g*, à verſu exorſus eſt, hoc pacto: *Bellum ſcripturus ſum, quod populus Romanus,* Ubi eſt id heroici genus, quod vulgo corruptè *ſpondaicum appellant*, cùm *ſpondiacum* dici debeat, *ſpondaizon.* Eodem libro ait Criſpus: *Iamque dies conſumtus erat.* Eſt & Cæſaris in primo de bello Gallico: *Paucíſque Dejectis reliquis ſeſe convertere cogunt.* Cornelii Nepotis eſt in procemio Vitarum: *Nos in Graiorum virtutibus exponendis.* Tacitus quoque,

g *Lib.2.*

quoque, libro de moribus Germanorum, ſylvam quandam ait, *Religione patrum, ac priſca formidine ſacram* Niſi veteri poeta verſum hunc adductum malis; quod Juſto Lipſio videbatur: ſed mihi id, ut Tacito inſolens, ita parùm fit veriſimile.

Quin ne putemus, eâ re exemtos eſſe Oratores. Tullio itidem integri interdum verſus in orationibus exciderunt. Cujuſmodi eſt jambicus ille trimeter, libro primo Invectivarum in Catilinam, quem & Capella *a* obſervat: *Senatus hoc intelligit, Conſul videt.* Et tetrameter hic invectiva tertia in eundem: *A principibus acerrimæ ac fortiſſimæ ſententiæ.* Et ille heroicus pro Archia: *In quo me non inficior mediocriter eſſe Verſatum.* Imò lib.. III. de Oratore, ubi hoc vitium exagitatur, inventum eſt totum diſtichum. Ita enim loquitur Craſſus: *Ac mihi quidem veteres illi majus quiddam animo*

Complexi, plus multò etiam vidiſſe videntur,

Quam quantum noſtrorum ingeniorum acies

intueri poteſt. Ex eodem Phalæcium iſtum adducit idem Capella *b*: *Succeſſit tibi Lucius Metellus.* Ac ſimilis verſus eſt iſte Catil. I. *Si te jam, Catilina, comprehendi.* Etiam Fabius lib. IX, & Diomedes lib. II, ſcribunt, Ciceronem otationem in L. Piſonem à trimetro hoc cœpiſſe: *Proh, Di immortales, quis hic illuxit dies!* Quo loco, ne tertiâ ſede ſtatuatur trochæus, vel legendum, *hic quis illuxit dies*: uti hunc locum adduci video a Mureto *c*. Vel dicendum ſit, H non hîc nudam eſſe adſpirationem, ſed veram cenſeri conſonantem. quod aliquando fieri, Pierius, notis in Virgilium *d*, monuit. atque idem Catulli illo *e* comprobant quidam: *Tum Thetis humanos non deſpexit hymenæos.* & hoc Maronis *f*: *Terga fatigamus haſtâ.* Verùm hiſce in locis id cæſuræ potiùs cauſsâ factum arbitror; quemadmodum & in illo poëtæ *g*: *Ille latus niveum molli fultus hyacintho.* Ubi itidem veræ ei litteræ vim tribuêre Marius Corradus *h*, & H.Stephanus *i*. Alii magis accommodatum illud Ennii videtur, *Hannibal audaci dum pectore dehortatur*: Quomodo & Stephanus, tum in fragmentis poëtarum edidit, tum in Gellio ſuo. Sed ex MSSis Gellii, & Nonii *k* codd. conſtat, vel legi debere, *me dehortatur*, ut ſit συνίζησις, vel potiùs κατὰ τμῆσιν, *de me hortatur*.

a *Lib. 5. cap. de Elocutione.*
b *Ibidem.*
c *Comment. in I. Cat. Cic.*
d *Ecl. 2.*
e *Carmine de nuptiis Thetidis, & Pelei.*
f *9. Æn.*
g *Ecl. 6.*
h *Lib. I. de L. L.*
i *In paralipomenis Grammaticæ Græcæ.*
k *in* Cor.

Inprimis verò integros verſus, atque adeò hexametros quoque, reperias in Tullii epiſtolis. Ut primâ earum, quæ ad Lentulum ſcriptæ: *His ego conſiliis ſi te præſentem habuiſſem.* Et lib. II. epiſt. VIII. ad Cælium Rufum: *Quare da te homini: complectetur, mihi crede.* Et ad

Atticum epiſt. XVIII. libri II: *Diſpliceo mihi, nec ſine ſummo ſcribo dolore.* Niſi ex veteri aliquo poeta mutuatum malis. Sanè inter ea, quæ Lucilii videantur, repoſuit *a* & hoc, & quædam alia ejus generis, Franciſcus Duza: idque de conjecturâ ſummi viri, Franciſci Junii *b*, ſoceri mei. Itidem Tullii eſt ad eundem Att. libri XV. epiſt. IV: *Ita credo: ſed mihi totum Ejus conſilium ad bellum ſpectare videtur.* Etiam, cum in ingreſſu epiſtolæ ſecundæ libri VII. ſcripſiſſet, *ita belle nobis Flavit ab Epiro leniſſimus Onchesmites*: quia ſibi excidiſſe vidit heroicum σπονδειακὸν, ſubjicit hæc verba, *Hunc σπονδειάζοντα, ſi cui voles τῶν νεωτέρων, pro tuo vendito.* Nec id de epiſtolis mirum videri debet, quia in iis negligentia eſt pro cultu, ipſaque curæ eſſe debet incuria.

Sunt & alii Tullii, Livii, aliorumque loci, adducti à Mureto in explicatione primæ Catilinariæ. Ac plurimos quoque è veterum Juriſconſultorum ſcriptis collegit Scipio Gentilis lib. II. Παρεργ. cap. ult. Poſſumus longè etiam plures dare ex Theologis antiquis. Ut Tertulliani hoc, lib. IV. adverſus Marcionem cap. XL: *Aut ſi propterea panem corpus ſibi finxit.* Et illud Phœbadii lib. contra Arrianos: *Imperfectus enim ſi cœpit habere quod antè Non habuit.* Juliani quoque (ejus, qui Pelagianiſmo infamis fuit) eſt illud epiſtolâ *c*, quæ inter Hieronymianas legitur: *Inſatiabilis eſt, expleri noſcit honorum.* Legas & apud B. Bernardum ſerm. II. de Reſurr. *Indubitata tenens vitæ illius argumenta.* Et apud Othonem Friſingenſem lib. IV. cap. XVIII: *Qui ejus fautor erat, ſemel mergendo necavit.* Multa hujus generis tam ex antiquis, quam poſterioris ævi ſcriptoribus, annotavit Caſpar Barthius in Adverſariis ſuis *d*. Sed ſubinde mirificos nobis verſus adfert. Ut è Salluſtiano illo *e*: *Res Romana plurimùm imperio valuit, Servio Sulpicio, & M. Marcello coſſ., omnis Gallia cis Rhenum, atque inter mare noſtrum, & Oceanum, niſi qua a paludibus fuit invia, perdomita.* Unde verſum elicit *f*.

Omnis Gallia cis Rhenum, atque inter mare noſtrum.

Quaſi non Salluſtius in auferendi caſu, *omni Galliâ*, ſcripſerit. Etiam *g* hexametrum conſpicit in hoc Livii lib. XXX: *Gallos integræ oblivioni oppoſuerunt.* Phalæcius illi eſt *h* apud Plinium lib. VI. epiſt. IX: *Commendas mihi Julium Naſonem.* Cum non diffiteatur, ultimam in *Naſonem* eſſe porrectam. Et libri XXXII. cap. XVII. ſerio videtur triumphare, quod, vix quartâ ex parte orationis Vatinianæ, pluſquam LXX verſus obſervarit: atque interim tales adducit, qui planè in metrum peccent. Ut cum dimeter ei eſt, *Mirere, quod interregem: item, Tuos aut quod os afferes.* Ubi ſecundâ ſede nunc pyrrichius foret, nunc trochæus. Cujusmodi

a *proximè ante libri primi fragmenta.*
b *Notis in Cic. epiſt. ad Att.*
c *Cujus initium, Si ſummo ingenio.*
d *Lib. 4. c. 13. l. 8. cap. 21. l. 16 c. 14. l. 41. c. 22. & alibi.*
e *Apud Marium Victorinum in primũ Rhetor. Cic. pag. 82. editionis Pythœanæ. Sed perperam ineapoſt* valuit *eſt* τιλεῖα *ſτιγμὴ.* *cum una tantum periodus ſit: ut rectè eſt in Aldina.*
f *Lib. 11. Adverſar. c. 16.*
g *Ibidem.*
h *Lib. 32. Adverſ. cap. 4.*

jusmodi mallem non excidiſſent homini adeò diffuſæ lectionis. Neque eundem audio, cùm hoc Livii lib. XXVI, *Ancipiti pugnâ medios circumventuram*, tale eſſe ait *a*, ut, ſi in Virgilio exſtaret, pro artificioſiſſimo verſu haberetur. Mihi certum eſt, Maronem nunquam fuiſſe ita ſcripturum. Mallem pro Marone Lucretium, vel etiam Ennium, dixiſſet.

a *Lib. 11. c. 16.*

Neque Latinis ſolùm excidêre verſus, ſed & Græcis. Quippe auctor eſt Cicero in Oratore ad Brutum, reprehenſum eſſe Iſocratem ab Hyeronymo Peripatetico, ob verſuum multitudinem in libris ejus repertam. Imò eundem Hieronymum in id ipſum vitium incidiſſe, ob quod culpabat Iſocratem, ex eodem Cicerone cognoſcimus. *Sed tamen*, inquit, *hic corrector in eo ipſo loco, quo reprehendit, ut a me animadverſum est, ſtudioſe inquirente in eum, immittit imprudens ipſe ſenarium*. Id ipſum ſcribit Theon in progymnaſmatis *b* contigiſſe Ephoro Cumano, Iſocratis auditori, qui lib. περὶ λέξεως, quo oratori interdici, ne utatur oratione metrum habente, in ipſo principio illius præcepti verſum effudit jambicum. Itaque ait Theon, ignoſci debere oratoribus, ſi in eos incidant verſus, qui magnam habent affinitatem cum ſolutâ oratione, cujuſmodi imprimis ſunt jambici: eoque minuta admodum, atque exilis eſt obſervatio iſthæc Tullii, quâ, dum ſedulò inquirit in Hironymum Peripateticum, ſenarium unum in eo ſe inveniſſe, proditum reliquit.

b *Cap. 2. quod est περὶ τ῀ τ῀ νέων ἀγωγῆς.*

Etſi autem verſum in proſâ vitare convenit; licitum tamen eſt Oratori, Poëtarum verſus, velut teſtimonia, vel emblemata, adducere, quo iis ſimul auditorem doceat, ac delectet. Ita ſeſquiverſu Attii uſus Cicero in Piſoniana, ut Aſconius obſervat. Quot verò, & quibus modis inſerantur orationi, videre eſt apud Hermogenem lib. 11. de form. Orat. & περὶ μεθόδου δεινότητος. Eſt & libellus Græcus Romæ in bibliothecâ Vaticanâ de metris in proſâ; quemadmodum ſcribit Geſnerus Tom. 11. bibliothecæ ſuæ. Utrùm autem de alienis verſibus ſit, an ipſius ſcriptoris, melius dicent, qui viderint.

IV. DE TEMPERANDIS SYLLABIS BREVIBUS, AC LONGIS: ET QUI PEDES PRINCIPIO, QUI MEDIO, QUI FINI PRÆCIPUE CONVENIANT.

ADverſatur quoque numeroſæ orationi continuatio multarum brevium, aut longarũ ſyllabarum; hæc quidem, ut pigra; illa, ut referens ſonitum puerilium crepitaculorum; unde & Dionyſio dicitur

a *Evirare ſonum.*

ἀποδηλύζειν ἦχον. Argumento ſit illud Severi in poëmatio de leporis morte:

Periit at avipedis animula leporis.

b *Lib. 5. cap. de elocutione.*

Ita cum verſum pravo fultum talo apud Martianum Capellam *b* (ubi vulgo *peritavit* legitur) puto corrigi debere, ut ſit verſus octonarius catalecticus, meris conſtans pyrrichiis; ſive, ſi διποδίαν malis, tetrameter proceleuſmaticis currens, ſed ſyllaba recisâ: quemadmodum & ille ejuſdem poematis: *Animula miſerula properiter obiit:* quem Diomedes adducit lib. III: ubi clarè docet, verſum hunc tres habere proceleuſmaticos, & tribrachyn.

Atque ut iſtis nihil celerius, ita nihil tardius illo veteris poëtæ (Ennii, ut videtur) apud Diomedem eodem libro: *Romani muris Albam cinxerunt Longam.* Aut hoc apud eundem: *Romani victores Germanis devictis,* Moloſſicum verſum appellant. Ex his ſanè perſpicuum cuivis eſſe arbitror, optimos eſſe pedes, qui è brevibus, longisque ſyllabis, temperantur.

Non tamen iidem pedes cuilibet conveniunt loco, aut characteri. Alios enim ſublimis ſtylus, alios mediocris, alios tenuis poſtulat: quâ de re in doctrinâ characterum ex Græcis Rhetoribus dicturi ſumus. Hoc tantùm loco generatim videamus, qui pedes apud Ciceronem tum in principiis, tum in medio, tum in clauſulis ſint uſitatiores.

Ac in principio quidem etſi omnes reperiuntur pedes, hi tamen frequentiores ſunt, & elegantiores cæteris: è diſyllabis ſpondeus, è triſyllabis creticus, & poſt illum anapæſtus, ac moloſſus: tetraſyllabis laudatus Ariſtoteli pæon primus, -υυυ: è pentaſyllabis optimus dochimus, υ--υ-, ut, *Reſpublicæ.* A ſpondeo incipit Cicero Milonianam: *Etſi vereor, Judices.* A cretico orditur orationem poſt reditum ad Quirites: *Quod precatus à Jove Opt. Max.* Ab anapæſto inchoat orationem pro Cluentio; *Animadverti, Judices, omnem accuſatoris orationem.* A moloſſo initium cepit pro Quinctio: *Quæ res in civitate duæ plurimum poſſunt.* A pæone primo exorſus Catilinariam ſecundã: *Tandem aliquando, Quirites, L. Catilinam.* A dochimo ſumſit initium pro Valerio Flacco: *Cùm in maximis periculis hujus urbis, atque imperii.* Par ratio eſt initiorum in mediæ orationis periodis.

In mediâ autem periodo licèt minùs curatur numerus, ac propemodum ſatis eſt, ſi nihil ſit hiulcum, vel aſperum; (quod ex iis conſequemur, quæ de juncturâ diximus) non tamen planè negligitur; quemadmodum currentium pes, etiamſi non moratur, tamen viſtigium facit,

Maximè

Maximè autem in eo commendantur, tum pæon primus, -vvv, ut, *compulerat*; tum ſecundus, v-vv, ut, *triennium*; tum tertius, vv-v, ut, *videatur*; tum quartus, vvv-, ut, *redierant*. Item creticus, bacchius, & dochimus, qui ubique laudatur: unde Rufinus; *Principium, finem, ac medium, ſibi dochimus ornat.* Quanquam dochimus in pedibus numerandus non eſt, cùm veriùs ſit numerus. Imò, ſi Ciceroni credimus, pes omnis ſimplex eſt, eoque nec trium ſyllabarum numerum excedit: ſi quatuor pluréſve ſyllabæ componantur, non tam pes, quàm pedes, dici debeant. Certè Ariſtotelem quoque ipſum reprehendere non dubitat Tullius, quòd inter pedes retulerit pæonas, atque alium quemvis numerum è collocatione quatuor ſyllabarum genitum. Ciceronem etiam ſequitur hâc in parte Grammaticus is, cujus fragmentum Cenſorino olim tributum, at à Carione ab eo ſeparatum, & emendatiùs editum eſt. In eo quippe legere eſt cap. XIII: *Pedes componuntur ex ſyllabis minimùm binis, ut plurimum ternis. Incipiunt temporibus binis, ad ſex perveniunt: diſſyllabi quatuor, triſyllabi octo; plures, quàm duodecim, eſſe non poſſunt.*

In clauſulis (de quibus majori curâ dicendum eſt) Ciceroni, ut omnibus Aſiaticis, uſitatiſſimus eſt ditrochæus -v-v, quem crebrò antecedit creticus. Ut pro Milone: *Non ſolùm humanâ, ſed etiam Deæ ſapientiſſimæ ſententiâ liberatum.* Itemque; *Appelletur ita ſane, dummodo eo nos utamur pro ſalute bonorum contra amentiam perditorum.* Elegantior quoque ditrochæus, qui unius eſt vocis, quàm is, qui duarum, pluriúmve. Cicero orat. poſt reditum ad Quirites: *A parentibus, id quod neceſſe erat, parvus ſum procreatus: à vobis natus ſum conſularis. Illi mihi fratrem, incognitum qualis futurus eſſet, dederunt: vos ſpectatum, & incredibili pietate cognitum, reddidiſtis.* Ubi pro colis quatuor totidem habes ditrochæos: ac tres quidem unius vocis. Uſitatus etiam admodum antiſpatus, v--v: quem nunc brevis antecedit ſyllaba, nunc longa. In Milonianâ: *Cum ſua manu ſororem interfectam eſſe fateretur.* Item; *Si id memineritis, quod oblivisci non poteſtis, inſidiatorem jure interfici poſſe.* Item pæon tertius, vv-v, præcedente ut plurimum brevi; ne videatur oratio deſinere in finem carminis hexametri. Ibidem, *Silent enim leges inter arma, nec ſe expectari jubent, cùm ei, qui exſpectare velit, antè injuſta pœna luenda ſit, quam juſta repetenda.* Item; *Negant intueri lucem eſſe fas ei, qui à ſe hominem occiſum eſſe fateatur.* Quâ clauſulâ tantopere delectatus eſt Tullius, ut Probus a quoque ſcripſerit, eam Ciceroni peculiarem fuiſſe ſtructuram. Nonnulli etiam

a lib. 2. Grammatic. Inſtit. cap. ult.

etiam ſeculi iſtius, quod Ciceronis tempora excepit, ſummum Oratorem deridere auſi ſunt, quòd, ut ajunt, tertio quoque ſenſu, velut ſententiæ loco, poneret illud ſuum, ESSE VIDEATUR. Cornelius quidem Tacitus, vel quisquis auctor eſt dialogi de cauſſis corruptæ eloquentiæ, ita de Tullio ſcribit: *Nolo irridere rotam fortunæ, & jus Verrinum, & illud tertio quoque ſenſu in omnibus pro ſententia poſitum, Eſſe videatur. Nam & hæc invitus retuli, & plura omiſi.* Ubi de jure Verrino, & rotâ fortunæ, nimis jejunè leviterque reprehendi Ciceronem, comprobat juſtus Lipſius lib. II. Var. Lect. cap. XVII. Sed, quòd Tullium valde ait gaviſum illo numero, *eſſe videatur*, id veriſſimum eſt. Sanè amplius octies utitur in Manilianâ. Etiam ſic claudit periodum primam longæ & præſtantiſſimæ illius ad Lentulum epiſtolæ. In Ligarianâ quoque oratione, periodum eam, cujus initium, *Sed jam loco &c.* terminat his verbis, *fuiſſe videatur.* Poſt pæonem tertium proximum obtinent locum, tum jonicus à majore, – – ᴗ ᴗ, tum epitritus quartus, – – – ᴗ, qui plenus gravitatis: eum verò interdum ſpondeus antecedit; ſæpius jambus, aut trochæus. Pro Milone; *Ad ejus non ſalutem modò exſtinguendam, ſed etiam gloriam per tales viros infringendam.* Item; *Eam virtuti Milonis potiùs, quam Pop. Rom. felicitati aſſignetis.* Item; *Quod is in monumentis majorum ſuorum ſit interfectus.* Item; *Etenim palàm dictitabat, conſulatum Miloni eripi non poſſe, vitam poſſe.* Porrò ſub epitrito quarto complectimur quoque diſpondeum, – – – – ; ſub antiſpaſto epitritum primum, ᴗ – – –; ſub ditrochæo epitritum ſecundum, – ᴗ – –; ſub jonico à majore epitritum tertium, – – ᴗ –; ſub pæone tertio jonicum à minore, ᴗ ᴗ – – . Ejusque ratio eſt, quòd, ut in verſu fit, ita hic quoque, ultima cenſetur communis. Nam Tullius etiam in illo C. Carbonis, *Ab omnibus ei eſſe pœnas perſolutas,* periodum vult dichoreo claudi, cùm tamen *perſolutas* ſit epitritus ſecundus. Et Terentianus Maurus, cùm dixiſſet, non referre in verſu, num ultima ſit longa, an brevis; mox ſubjicit, *Commataq; hoc ipſum juris habere volunt.* Cicero ſanè id diſertim ſcribit, Ariſtotelis ſententiam oppugnans, qui pæona quartum clauſulis maximè putabat conducere, ob poſtremam ſyllabam in productam. Quintilianus quidem, quod pro Ariſtotelis ſententia tacit, intelligere ſe ſcribit, quando aurium judicium conſulit, multum referre, longáne ſyllaba periodum claudat, an verò brevis pro longâ ponatur: quemadmodum & adverſus Ciceronem exemplis probat, rectiùs ſpondeo, quàm trochæo, periodum terminari. Verùm neque id fugit ſummum Oratorem; ſed eò reſpexit, quòd, ſi brevis ſit naturâ, pro longâ ta-

quæ tamen haberi debeat, quia duo tempora habere judicetur, ob intervallum ac moram conſequentem: quemadmodum, hanc ipſam ob cauſſam, longa quaſi trium temporum judicatur. Hinc Fabius ipſe: *Neque enim ego ignoro, in fine pro longa accipi brevem, quod videtur aliquid vacantis temporis ex eo, quod inſequitur, accedere.*

Itaque vix aſſentior Deſ. Eraſmo, qui negat, brevem pro longâ poni poſſe. Nam dialogo de pronunciatione, cùm Leo dixiſſet: *Audivi, veteribus ultimam ſemper habitam pro ancipiti*: reſpondet Urſus: *Verùm ultimam carminis, non cujuslibet dictionis; & quod venia datur in carmine, fortaſſe dabitur & in colis, aut periodis; tametſi ne illic quidem, niſi ut pro brevi ſones longam, non contrà.*

Eſſe vero hos pedes cæteris uſitatiores, facilè vel ex unà quâpiam Ciceronis oratione cognoſcere liceat. Ita videre ſit, pro. Archia tantummodo ter uſurpari choriambum, - υ υ -, ſepties epitritum quartum, - - - υ, ſepties item diiambum, υ - υ -. At decies quinquies jonicum à minore ſive pæona tertium, duodecies quidem præcedente ſyllabâ brevi, ter autem antecedente longâ, in his nimirum, *rejicietur*, *præconium patiatur*, *ejiciemus*. Itidem epitritum tertium - - υ - adhibet in clauſulâ decies ſepties; antiſpaſtum υ - - υ vicies ſexies; dichoreum - υ - υ quadragies. Ariſtoteles quoque in clauſulis præ cæteris commendat pæona quartum, υυυ - : ut, *Etenim ſi tanta illis comitiis religio eſt.* Sed Cicero hâc in re apertè ab eo diſſentit: non tamen planè reſpuit.

V. DE NUMERI ORATORII VI, ET MODO IN EO SERVANDO.

ATque hæc de pedibus, qui numeroſam efficiunt orationē. Quanta verò ejus rei vis ſit, argumento eſt, quòd refert Tullius, ſæpius conciones ſe exclamantes vidiſſe, cum verba aptè cecidiſſent. Ita admirabilis fuit excitatus *a* populi clamor, cùm C. Carbo, Trib. Pleb., dice- a *Cic. in Orat.*
ret, *Patris dictum ſapiens temeritas filii comprobavit.* Ac placuit ſic Tullio numerus ille, ut lib. I. de Divinat., ubi ſomnium narrat, quod mater Phalaridis habuit, tantum non ipſa retinuerit verba: *Quod*, inquit, *matris ſomnium immanis filii crudelitas comprobavit.* At ſi vel hic, vel in illo Carbonis, verba invertantur, periit venuſtas, & ἐνέργεια *b*. Sed, b *Efficacia.*
ut meliùs id diſcrimen intelligatur, cum operæpretium facturum puto, qui inconditam alicujus orationem in quadrum redigat, ac numerum: quemadmodum Lazarum, Bonamicum Baſſanenſem, qui magnâ cum laude humanitatis ſtudia in Gymnaſio Patavino profeſſus fuit *c*, memoriæ c *Anno 1553.*

pro-

produnt, orationem Philelphi, eruditam illam quidem, præclariſque ſententiis refertam, ſed nullâ juncturæ elegantiâ, ac numeri planè expertem, verborum ordine immutato, numeroque addito, talem effeciſſe, ut ab alio quovis, quàm Philelpho, ſcripta videretur.

Neque idcirco exiſtimandum eſt, tempus totum ab oratore conſumendum eſſe dimenſione ſyllabarum: quandoquidem ſatis eſt, ſi, cùm primò nos exercemus, huic rei intenti ſumus: poſt aurium judicium eo ſtudio ita confirmatum erit, ut labore nullo numeroſam ſcripturi ſimus orationem.

Adde, quòd neque immodicè nos ſtudioſos eſſe numerorum convenit; quod fecit Gorgias Leontinus. Iſocrates verò in his parcior multo; inprimis ætate ſenectâ. Nam quantum ætate procedebat, tantum relaxabat ſeſe à numerorum neceſſitate; ut ſcribit Cicero in Oratore. Idem teſtatur Dionyſius Halicarnaſſenſis *a*, hiſce verbis: *οἱ μέν τοί γε ἐπὶ τελευτῇ τοῦ βίου γραφέντες λόγοι ἧττόν εἰσι μειρακιώδεις, ὡς ἂν οἶμαι, τελείαν ἀπειληφότες τὴν φρόνησιν παρὰ τοῦ χρόνου. Verùm orationes, quas ſub finem vitæ ſcripſit, minùs ſunt juveniles; ut quas ipſa ætas, quemadmodum arbitror, prudentiùs informârit.* Non tamen id judicio fecit, quod tum Cicero, tum Halicarnaſſenſis ſensêre; ſed deſperatione præteriti ornatus, ob virium imbecillitatem; quod ſcribit ipſe, oratione ad Philippum Macedonem. Vide Victorium lib. II. cap. XVII. Var. Lect. Quare minorem eo nomine laudem meretur Iſocrates, quàm oratores illi, quos judicio modum huic rei ſtatuiſſe conſtat.

a In judicio de Iſocrate.

CAP. V.

De dignitate, ac tropis generatim.

Dignitas efficit orationem figuratam. Itaque conſiſtit in Tropis, & Schematibus.

Tropus eſt, cùm vox à propriâ ſignificatione cum virtute deflectitur ad alienam.

Inter tropos familiam ducunt Metaphora, Metonymia, Synecdoche, & Ironia.

I. VARIÆ TROPI APPELLATIONES, AC DEFINITIO EJUS, ET QUOMODO A SCHEMATE DIFFERAT.

VIdimus de periodis, ac numero: in quibus conſiſtit Compoſitio oratoria. Altera verò exædificationis ſive ſtructuræ pars eſt Dignitas. Hæc, præter vulgarem dicendi modum, orationem inſignit verborum ac ſententiarum luminibus; quæ Tropos appellant, ac Schemata.

Tropi vocem cum Fabio retinemus. Aquila Romanus *mores* vertit. *Illi*, inquit, *mores, quos Græci τρόπους vocant*. Niſi *modos* ſcripſit; quomodo Cicero nuncupat; uti & *verba modificata* a. Appellat quoque *immutationem, & verba mutata: item inflexa*. Fabio *arceſſita* dicuntur. Ariſtoteli vocantur *μεταφοραί*, ut cap. ſeq. oſtendemus. Hermogeni, quia ſignificationes invertunt, ſunt *λέξεις τετραμμέναι*. Id ad verbum ſonat *verba inverſa*: quod apud Terentium *b*, Appulejum *c*, alios, legas; ſed alia mente.

a *De Orat. Lib. 3. & in Partit.*
b *Heaut. act. 2. ſc. 3.*
c *In Apolog.*

Opponuntur iis *propria*. Quæ & *recta* dicuntur: niſi quòd hoc latiùs pateat, ut quod etiam orationem *ἀσχημάτιστον* comprehendat. Nam recta oratio, nec a tropis, nec à figuris ornatum quærit. Cicero in Bruto, de commentariis Cæſaris: *Atque etiam commentarios quoſdam ſcripſit rerum ſuarum; valde quidem, inquam, probandos: nudi enim ſunt, recti, & venuſti, omni ornatu orationis tanquam veſte detractâ &c.* Et manifeſtius apud M. Senecam Rhetorem in proœmio. quo loco hoc Porcii Latronis dictum refert: *Summam quidem eſſe dementiam, detorquere orationem, cui rectam eſſe liceret.* Dixerat paulò antè: *Non placebat illi orationem inflectere, nec unquam rectâ viâ diſcedere.* Arnobius quoque lib. v. opponit ſermonem allegoricum indubitabili rectoque. Alias verò recto ſermone notatur ſimplex, ac verus: quomodo & Martialis *d* dixit rectam fidem. Vel ſi non verus, at ſaltem bonus, & ſpecioſus: quomodo uſus Avienus, fab. xxvi:

d *Lib. 12. epig. 6.*

Nam quamvis rectis conſtet ſententia verbis,
Suſpectam hanc rabidus conſiliator habet.

Definitur Tropus a Fabio lib. viii, *Verbi vel ſermonis a propriâ ſignificatione in aliam cum virtute mutatio.*

Differunt tropi, & ſchemata; quòd illis ſemper invertatur ſignificatio; ſchemata autem, ſive mutata ſignificatione, (nam tam translatis, quam propriis, figuratur oratio) alio habitu induant orationem. Atque indè jam dilucet, unde tum tropis, tum ſchematibus, nomen inditum ſit: ut

quæ κα̃ λέξιν, *averſiones*, & *habitus* ſonent. Pleriquc tamen Rhetorum, ſchematis ſive figuræ voce latiùs utentes, ſub eâ tropos complectuntur: uti cùm Fabius lib. VIII. cap. II. in verbis conjunctis ſpectari ait, ut ſint emendata, quod elegantiæ eſt; collocata, quod compoſitionis eſt; & figurata, quod eſt dignitatis.

II. QUOT SINT PRINCIPES TROPI, ET QUIS ORDO EORUM.

SUnt autem tropi primarii quatuor; Μεταφορά, Μετωνυμία, Συνεκδοχή, & Εἰρωνεία. Quibus hoc commune eſt, quòd in omnibus vox ab unâ ſignificatione mutetur in aliam, propter mutuam rerum affectionem, ſeu relationem. Verùm hoc diſtinguuntur ac ſeparantur, quòd illa, quæ inter ſe referuntur, vel disjuncta ſunt, ac nullo connexa naturali vinculo; cujuſmodi inter alia ſunt ſimilia, & contraria: ab illis Metaphoræ ducuntur, ab his Ironiæ: vel cõjuncta ſunt, ſive connexa vinculô naturali, non tamen ita, ut unum ſit de alterius eſſentiâ; atq; iſtiusmodi ſunt cauſa, & effectus; ſubjectum, & adjectum; quæ permutat Metonymia: vel interna ſunt, atque ita ſe habent, ut unum ſit de alterius eſſentiâ, ut totum, & pars; quorum unum pro altero ſubſtituit Synecdoche.

Hinc colligere eſt, ſi ordinem naturæ reſpiciamus, primum deberi locum Synecdochæ, alterum Metonymiæ, tertium Metaphoræ, ultimum Ironiæ. Verùm diſpar fuerit ratio, ſi ſpectemus nobilitatem, atque uſum. Nam è tropis maximè uſurpatur Metaphora; indè Metonymia; hinc Synecdoche; minimè omnium Ironia: quem idcirco ordinem in eorum tractatione ferè obſervant Rhetores.

III. CUR FUSIORES SIMUS IN TROPORUM DOCTRINA: ATQUE UT EA, PRO DIVERSO CONSIDERANDI MODO, TUM AD GRAMMATICUM, TUM AD RHETOREM PERTINEAT.

EſSt autem doctrina de tropis valde vulgaris. Eoque curandum mihi video, ne delicatior aliquis conqueri poſſit, apponere me crambem à Rhetorum tam multis toties recoctam. Hoc ne uſu veniat, operam dabo, ut palatum aliquorum excitem promulſide è penu φιλολογίας: cujus neglectu nunc iterum præcipiti gradu ad barbariem itur. Fortaſſe non deerunt ex adoleſcentia, qui illiciantur horum guſtu ad rectas eorum

m cœnas, qui ſtudium hoc ſeriò tractant. Itaque & veniam mihi dari
ſtulo, ſi alicubi, in congerendis exemplis, penè immodicus videar.
ec movere debet, quòd tropi grammaticæ potiùs conſiderationis eſſe
deantur, Nam ut grammatici eſt tradere varia vocum ſignificata, &
rum cauſſas: ita rhetoris eſt docere, quando propriis ſit utendum,
uando hoc, quando item illo, vel alio atque alio improprii genere uti
oporteat, & quatenus oporteat. Neque hoc negare potuit Aquila Ro-
anus; etſi contendat, ſchematum magis, quàm troporum doctrinam,
l oratorem pertinere. Nam utcumque dicat, *figurandarum ſenten-
arum, & elocutionum, proprium oratoris munus eſſe*: tropos tamen
noſcit, pro diverſo conſiderandi modo, tum à grammatico, tum à
etore, jure tractari. Ita enim loquitur: *Illi quoque mores, qui τρόποι
minantur, ab eadem hac arte, id eſt, grammaticâ, non minùs dili-
nter ſunt cogniti, quàm ab oratore: ſed quatenus cuique generi ma-
riæ adhibere eos debeat, orator meliùs intelligit.* Nunc de tropis ſin-
lis ordine videamus.

CAP. VI.

De Metaphora.

Metaphora eſt, cùm vox à propriâ ſignificatione deflectitur ad alienam, propter ſimilitudinem.

mitur ea vel à ſimplici ſimilitudine, vel à proportione.

c quædam translationes ita ſunt affectæ, ut utrinque ſint commutabiles; quædam ita, ut unum tantummodo pro altero ponatur.

anſferuntur autem, à meliori quidem ad ornandum; à pejori verò ad vituperandum.

eque res illæ certis cancellis circumſcribi poſſunt, à quibus tranſlationes petuntur; ſed, ut nihil in rerum naturâ eſt, quod non alicui ſit ſimile, ita nihil quoque eſt, à quo non deducere liceat metaphoram.

ptimæ interim illæ ſunt, quæ ducuntur à proportione; quæq; rebus in animis actum quendam, ac ſenſum tribuunt.

t vitioſæ ſunt iſtæ, quæ ſumuntur a diſſimili, vel à longè petito, vel à re turpi: item, quæ nimis rem amplificant, vel minores ſunt re ſignificatâ.

I. QUID METAPHORÆ VOCE LAXIUS, QUID EADEM PRESSIUS ACCEPTA, INTELLIGATUR: ET DE TRIBUS, QUÆ IN OMNI METAPHORA REQUIRUNTUR.

SCribit Tullius in Oratore, latiùs Ariſtotelem uti metaphoræ nomine, quam vulgò Græci quoque Rhetores ſolent. *Hanc,* inquit, *hypallagen Rhetores, quia quaſi ſummutantur verba pro verbis, metonymiam Grammatici vocant, quòd nomina transferuntur. Ariſtoteles autem tranſlationi hæc ipſa ſubjungit, & abuſionem, quam κατάχρησιν vocant.* Et paulò pòſt: *Jam cùm fluxerunt plures continuæ tralationes, alia planè fit oratio. Itaque genus hoc Græci appellant ἀλληγορίας: nomine rectè, genere meliùs ille, qui iſta omnia translationes vocat.* Fuiſſe verò eam Ariſtotelis ſententiam, vel hic indicat locus lib. de arte poëticâ: Μεταφορὰ δ' ἐστὶν ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορὰ, ἢ ἀπὸ γένους ἐπὶ εἶδος, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ γένος, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ εἶδος, ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον. *Translatio autem eſt nominis illatio, vel à genere ad ſpeciẽ, vel à ſpecie ad ſpeciem, vel ex analogiâ.* Neque eſt, quòd homines quidam eruditiſſimi, at interim literas arteſque perversè docti, more ſuo, anſam hic ſibi datam putent ſugillandi ſummum dicendi magiſtrum, quaſi in troporum doctrinâ parùm lynceus fuerit: quippe qui tralationi quatuor ſubjiciat modos, quorum duo priores à Plutarcho *a*, Fabio *b*, aliiſque, ſub Synecdoche collocantur: quique, ſi Ciceronem audimus, Catachreſin quoque, & Allegoriam, & Hypallagen, ſub eâ comprehendat. Cùm enim Ariſtotelis ævo necdum tropi ſinguli proprium fuerint adepti nomen: ridiculè ratio quæratur, cur aliter loquatur Ariſtoteles, quàm Rhetores illi, qui pòſt minutè cuncta conciderunt. Et hæc de latâ ejuſce vocabuli acceptione.

a In vita Homeri.
b Lib. 1. c. 6.

Hoc verò loco cum junioribus anguſtiùs metaphorę nomen uſurpamus pro eâ metaphoræ ſeu tropi ſpecie, quâ, ut primo de Oratore Tullius ſcribit, nulla eſt florentior, nec quæ plus luminis adferat orationi: quæque, teſte Fabio, tum ferquentiſſima ſit, tum pulcherrima; ut meritò ſola eo nomine multis retro ſeculis intelligi ſoleat.

Eſt igitur metaphora hoc loco, tropus voces à propriâ ſignificatione ob ſimilitudinem ad alienam deflectens. Sic quia angeli ſunt λειτουργικὰ

-γικὰ πνεύματα *a*, ut eos vocat Apoſtolus *b*: οἱ τοῦ θείου λόγου κήρυκες *c*, atque, ut cum Epiphanio *d* loquar, *c*, οἱ τῆς ἀληθείας ἐκκυκλῆνται *e*, ob ſimilitudinem officii, in Apocalypſi aliquoties *f* angeli Eccleſiarum appellantur. Et Πελοποννήσου πάσης μέσον *g* vocârunt ὀμφαλὸν *h*, teſte Pauſania *i*: eodemque modo Ennenſium nemus *k* umbilicus Siciliæ vocabatur: ac Delphi *l* dicebantur orbis umbilicus: & Ætolos umbilicum Græciæ vocat Livius *m*: & in agro Reatino Cutiliæ lacum, in quo fluctuat inſula, Italiæ umbilicum eſſe, dixit Varro *n*: nempe quia Ennenſe quidem nemus in Siciliæ meditullio eſſe credebatur: ac itidem lapis candidus in templo Delphico putaretur eſſe medium mundi: Ætoli autem in medio Græciæ, Rheatinus ager in medio Italię foret: haut aliter atque in homine (quem ne hic fruſtra ſis, brachiis ſurſum porrectis dimetiri convenit) medius eſt locus umbilicus: quod dum inficias it, nimis ſe dat ridiculè doctiſſimus Varro *o*.

In omni igitur metaphorâ tria requiruntur, ſignificatio propria, aliena, & ſimilitudo aut proportio. Quod iſto etiam exemplo dilucet. *Καρκίνωμα*, ſive *cancer*, propriè eſt morbi genus, *καρκίνου* ſive cancri animalis inſtar ſerpens; unde & nomen. Item *vomicæ* ſunt excreſcentes in aliquâ corporis parte, *Quos dira vomit natura, tumores* p. At figuratè Auguſtus Cæſar *q* Agrippam nepotem, & Julias, filiam, ac neptem, *vomicas ac carcinomata ſua* appellat, Similitudo eſt, quia, ut carcinoma, ac vomica, dolorem corpori adfert maximum: ita Auguſti animus ex hiſce tribus ſummum caperet dolorem.

II. METAPHORAM VEL A SIMPLICI SIMILITUDINE DESUMI, VEL A PROPORTIONE: ET VARIA UTRIUSQUE GENERIS EXEMPLA.

METaphoram variè varii diſpeſcunt. Ariſtoteli, quantum ex eo odorari licet, duûm eſt generum. Nam cùm è quatuor, quos recenſet, modis, ut ſuprà vidimus, duo priores pertineant ad Synecdochen, quartus verò ſit ob proportioneṁ: tertii modi, quo ſpecies pro ſpecie ponitur, illæ Metaphoræ fuerint, in quibus ſimilitudo eſt, aut proportio.

Similitudinem verò, & proportionem, inter ſe plurimùm differre, indicat quoque Ammonius, cùm in protheoriam categoriarum ſcribit,

a *Miniſtrantes ſpiritus.*
b *Ad Hebr. c.1. v.14.*
c *Divini verbi præcones.*
d *In Ancyrato.*
e *Qui veritatem tanquam in theatrorū pegmatis ob oculos ponunt auditoribus.*
f Cap.1.v.20. *& cap.2. & 3. ſæpius.*
g *Medium univerſæ Peloponneſi.*
h *umbilicum.*
i *In Corinthiacis.*
k *Callimachus hymno in Cererem. Diodorus Siculus lib.5. Cicero Verrina 6,*
l *Sophocles in Oedipo tyranno. Eurip. in Med. & alibi. Diodorus Siculus initio libri quinti Strabo l.9. Plutar. lib. de oraculorum defectu. Pauſanias in Phocicis item Pindari ſcholiaſtes è Latinis Cicero lib.4. Verr. Act. & auctor obſceni carminis,* m *l.35.* n *Apud Plin. l.3.c.12. & Solinum* *c.7.* o *Lib. 6. de L.L.* p *Serenus Sammonicus c.41.* q *Sueton. Aug.*

τῶν ὁμωνύμων ἀπὸ διανοίας, τὰ μὲν καθ' ὁμοιότητα λέγεσθαι, τὰ δὲ κατ' ἀναλογίαν *a*. Differunt autem hæc, quòd ſimilitudo ſit inter duo. E.G. inter Socratē vivum, & pictum: eaque res facit, ut & picturæ tribuatur nomen Socratis. At in proportione bina binis reſpondent. Ita Ariſtoteles in ſecundo de animâ, radicem eſſe ait ori analogam; quia, ut os ſe habet ad animal, ita radix ad plantam. Eſt quidem & hic ſimilitudo, ſed geminata. Nam & planta confertur cum animali, & radix cum ore; quia radice quidem plantæ, at animalia ore capiunt nutrimentum. Sed remeliginem nobis hâc in parte injicit Fabius lib quinto cap. undecimo: *Analogiam*, inquit, *quidam a ſimili ſeparaverunt: nos eam ſubjectā huic generi putamus. Nam, ut unum ad decem, ſic decem ad centum, ſimile certè eſt* &c. Verùm, quantum videre poſſum, obſervationē hanc nihil admodum tuetur, præter ſcribentis auctoritatem. Nam rectè quidem aſſerit, analogiā ſimilitudini ſubjici, quia latè utitur ſimilitudinis voce, ut tum ſimplicem, tum geminatam comprehendat: at non idcirco malè alii eam ſeparârunt à ſimilitudine, quia oppoſitè hanc vocem uſurpant, ut ſolam ſimplicem ſignet. Nihil enim prohibet, idem eſſe generis & ſpeciei nomen, quemadmodum oſtendimus lib. I, cap. IV.

a Æquivocorum à conſilio, alia dici à ſimilitudine, alia à proportione.

Atque, ut pleniùs nobis conſtet, quantum duo hæc diſtent tralationum genera, quæ & confudiſſe videri queunt primæ caveæ Rhetores; agè aliquammultis utrumque illuſtremus exemplis.

Certè ob ὁμοιότητα *b*, non ob ἀναλογίαν *c*, vox bovis translata eſt ad elephantum. Auctor nobis ac fundus hujuſce rei eſt Verginius, è cujus commentario Varro lib. VI. de L.L. ſcribit: *ab eo, quod noſtri, cum maximam quadrupedem, quam ipſi haberent, vocarent bovem; & in Lucaneis, Pyrrhi bello, primùm vidiſſent apud hoſteis elephantos, identidem quadrupedes cornutas; (nam, quos dentes multi dicunt, ſunt cornua) lucam bovem appellaſſe.* Hic quidem locus apertè ſatis iſtorum acumen retundit, qui in omni metaphorâ requirunt analogiam; contra Verginii mentem; qui elephantem ait non aliam ob cauſſam vocatū eſſe *bovem lucam*, quàm quia priſci illi Romuli nepotes opinarentur, bovem proximè accedere ad elephanti magnitudinem. cujus ratione ſimilitudo inter hæc duo eſt, non quidem propriè, quandoquidē κυρίως *d*, ut philoſophus ait, ὅμοια ἢ ἀνόμοια κατὰ μόνας τὰς ποιότητας λέγεται *e*, ſed καταχρηστικῶς *f*: proportio verò, prout hoc loco ea vox ſumitur, inter ea non eſt. Ac ne ſimplici tibicine videamur hanc fulcire ſententiam, addo, ſimilem eſſe rationem in aliorū animantium nominibus, quæ itidem commutârunt. Nam ſtruthiocamelum, teſte Paullo, qui inſtituit nobis Feſtum

b Similitudinem.

c Proportionem.

d Propriè.

e Similia aut diſſimilia, ſecundum ſolas qualitates dicuntur.

f Abuſivè.

muti-

mutilavit, dixêre *paſſerem*; ſed cum diſcrimine *marinum* a; quia trans mare, puta ex Arabia, vel Lybia, advehebatur. Locuti hoc pacto Plautus Perſa *b*, & Auſonius epiſt. XI. Aliter, ſcio, Rittershuſius: ſed huic occurrimus lib. III de Origine & Progreſſu Idololatriæ cap. LII. Haut alio, quàm manſuetis moribus, ovem refert camelopardalis: nomen tamen *ovis feræ* invenit, ut apud Plinium Veronenſem *c* quoque in veteri Parmenſi *d* editũ eſt: ac meritò, cùm haut aliarum ovium inſtar à paſtoribus cuſtodiatur, *fera* eſt dicta; nõ *ferox*; cujuſmodi ſi ſit, fera quidem ſit, at ovis non ſit. Cave autem Perotto credas, qui cùm *ferè* nudâ legiſſet vocali, ἁπλῶ; ovem vocatam cenſuit. In annalibus quoque per *urſum Numidicum* debere leonem intelligi, exiſtimabat Belgarum, dum viveret, doctiſſimus Juſtus Lipſius lib. Elect. II cap. IV. Diuque & ipſi opinionem hanc ſecuti ſumus. Quam poſtea planè nobis exemit ὁ πάνυ Salmaſius, iis, quæ in Plinianis ad Solinum Exercitationibus annotavit *e*. Non repetam, quæ de eo dicta nobis opere antea memorato *f*, quod de Idololatria, vel de Theologia gentili, & Phyſiologia Chriſtiana inſcripſimus. Itidem, quod idem Lipſius inibi pari ratione opinatur, *variam*, h.e. pantheram, dici murem Africanum, id mihi nec veriſimile videtur, nedum verum. Nam, ut de Herodoto, & Ariſtotele, nihil dicam, qui murium Africanorum meminêre; apud Plinium quoque, lib. XXX. cap. VI, eodem modo dici *mures Africanos*, quo alibi nominat *mures Ægyptios*, nemo puto inficias eat, qui locum inſpexerit. Quare, cur ita ſenſerit vir ſummus, vellem nos docuiſſet. Metuo, ne ei impoſuerit, quòd Latini *g* ἁπλῶς interdum *Africanas* pro variis dicant; quia nempe ex Africâ translatæ fuerint in Italiam. Unum præterea iſtiusmodi metaphoræ exemplum addam, ſed à mutis ad hominem translatum. Nihil certè aliud, quàm ſimplex ſimilitudo, facit, ut ὗς, ſive *porcus*, dicatur de homine corpulentiore habitioreque: ut cùm Dionyſius, Heracleæ Ponticæ tyrannus, quia habitiſſimus erat, apud Menandrum *h* ab Heracleotis exulibus audivit παχὺς ὗς *i*: cúmque Catullus ſcripſit:

Aut porcus Umber, aut obeſus Etruſcus.

At longè alia eorum ratio eſt, quæ à proportione ducuntur. Ejuſce rei unum idemque exemplum adfert Ariſtoteles in tertio Rhetor. & lib. de Poet. Id verò eſt, ſi ἀσπίδα vocemus φιάλην Ἄρεως, καὶ φιάλην ἀσπίδα Διονύσου *k*. Nam, ut ibi ait, ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς Διόνυσον, ὡς ἀσπὶς πρὸς Ἄρη *l*. Quanquam P. Victorius metaphoram hanc improbare videtur; ut qui de ea hunc in modum commentatus ſit: *Qui clypeum*

a *Videſis Turnebum Adv. lib. 16 cap. 22. Scaligerum. Auſon. lect. lib. 2. cap. 7. & in Cirin. Lipſium Elect. lib. 2. cap. 4. & nos in libris Originum voce* paſſer.

b *Act. 2, ſc. ſatin hac.*

c *Anni* 1476.

d *Lib.* 8 *c.* 36.

e *Pag* 311. & 312.

f *Lib. 3. de Origine & Progreſſu Idololatria, cap. 52.*

g *Sueton. in Caligul. c. 18. Plin. lib. 8. c. 17*

h *Athen. l. 12.*

i *Porcus pinguis.*

k *Scutum phialam Martis, & phialam ſcutum Bacchi.*

l *Similiter ſe habet phiala ad Bacchum, atque ſcutum ad Martem.*

peum poculum appellabit, contraq́; poculum clypeum, hic genere hoc translationis uſus fuerit: quamvis fortaſſe hoc nemo acutus vir diceret, quia nimis durum eſſe; ſed in alias res procedit. Mihi verò veriſimile fit, ita aliquem ex antiquis fuiſſe locutum. Videri poſſit Ariſtoteles eò reſpexiſſe, quòd Timotheus & Antiphanes in Cæneo, φιάλην τὸ ὅπλον Ἄρεως *a* dixerint: ut eſt apud Athenæum in decimo: ubi etiam ſic appellari poſſe cenſet poculum, quicum militiam obibat Neſtor. Sed magis hujus fuerit loci, ſi τὸ ὅπλον φιάλην Ἄρεως *b* vocârint. Nam φιάλη τὸ ὅπλον Διονύσου *c*. Quicquid eſt, Comicis, quales Timotheus & Antiphanes fuêre, ſatis convenit, ſpumantem pateram dicere Bacchi arma: etſi aliter Victorio videatur. Veruntamen, quia nihil tam perſpicuum eſt, quod non aliquis in controverſiam rapiat: agè alterum, ſed pervulgatius, quodq́ue nemo, ut durum nimis, reſpuere auſit, priori addamus exemplum. Certè auriga eo modo ſe habet ad currum, quo gubernator ad navim. Itaq; & gubernator ponitur pro aurigâ: ut, *Cumque gubernator magnâ contorſit equum d vi e*: & auriga viciſſim accipitur pro gubernatore: ut, *Tiphyn aurigam celeris fecère carinæ f*: & apud Naſonem *g*, *Aurigam video vela dediſſe rati.* Quin ob hanc ἀναλογίαν Græci quoque pro navi dixêre ἅρμα, & ὄχος, Latini *currum, vehiculum, plauſtrum*: quemadmodum in Curis ſecundis ad Nonni paraphraſin oſtendit præceptor meus, Franciſcus Nanſius, Franconatium prius in Flandria decurio perpetuus; pòſt, turbatis Belgicæ rebus, in gymnaſio Dordrechtano Græcæ linguæ Profeſſor.

a Phialam arma Martis.
b Scutum poculum Martis
c Poculum ſcutum Bacchi.
d Nonnulli codd. vett. equos.
e Citant Fabius, Chariſius, & Diomed.
f Citat idem Chariſ. lib. 4, & Diomed. l. 2.
g 1. Triſt. Eleg. 3.

III. METAPHORAM VEL RECIPROCAM ESSE VEL UNIUS PARTIS.

EST & altera metaphoræ diviſio, quia alia eſt ἀκόλουθος, ac utrinque commutabilis, alia ἀνακόλουθος, ſive unius partis.

Ἀκόλουθον cernere fuit in utroque exemplo translationis à proportione ductæ. Par eſſe ratio videtur in nominibus, *campi*, & *æquoris*. Nam cùm Siculis, auctore Heſychio, hippodromus diceretur καμπὸς, (nempe ἀπὸ τῆς καμπῆς, i.e. flexu, qualis fiebat in circis poſt metam fervidis evitatam rotis, ut loquitur poeta *h*) Latini quidem, ubicunque eſſet ſoli planicies flectendis equis idonea, id ζωγικοδοχῆ generis *campum* appellarunt. At in mari planicies ejus, cum non turbat, ſed placidum ſtat ventus, ab æquitate dixêre *maris æquor i*, vel ſimpliciter *æquor*: quemadmodum & *aqua*, juxta Varronis, Julii Scaligeri, ac aliorum

h Horat. od. 1. lib. 1.
i Virgil. 3. Georg.

etiam

etiam ſententiam, (ille *a aquam* ab æquore, hic *b æquor* ab aqua, nos cum Caninio, & *aquam*, & *æquor*, ab Dorico αἰκὸς hoc eſt, *æquus*, ſive *levis*, deducimus) quemadmodum, in quam, *aqua* propriè eſt, cùm æqua: *unda* verò in tempeſtatibus: unde Plautus *c*: *Tam placida eſt quàm aqua.* Videmus autem, poëtas ſignificationes haſce principes, ac nativas, in *campi*, & *æquoris*, nominibus commutâſſe. Nam & de æquore ait poëta I. Æn. —*Campos ſalis ære ruebant:* & viciſſim de campis ſive agris idem inquit I. Georg.

At priùs ignotum ferro quàm ſcindimus æquor.

Quemadmodum de terrâ quoque conjunctim interdum dicitur *æquora campi* Lucret. lib. III. *Volvitur, & plani raptim petit æquora campi.* Cicero lib. I. de Divin. *Babylonii in camporum patentium æquoribus habitantes.* Et apud Sidonium lib. IV. epiſt. XXI. eopſe modo legere eſt: *Taceo illud æquor agrorum.*

Similis eſt ratio in eo, quòd & *flores* pro ſtellis, & *ſtellæ ſideraq́;* pro floribus ponuntur: quia nempe, quod in cœlo ſunt ſtellæ, id in terra ſunt flores. Flores quidem pro ſtellis dixit Manilius lib. V:

Tunc conferta licet cœli fulgentia templa
Cernere ſeminibus denſis, totisque micare
Floribus, ut ſiccæ curvum per littus arenæ.

Ac ſimili tralatione Plato cœlum vocat λειμῶνα *d*, ut etiam Clemens Alexandrinus obſervat in V. Στρωματέων. Atque ejus exemplo Georgius Piſides *e* nuncupat λειμῶνα πολλῶν ἀςέρων *f*. Contrà *ſtellas* pro floribus dixit Columella:

Verùm ubi jam puro diſcrimine pectita tellus
Depoſito ſquallore nitens ſua ſemina poſcit,
Pingit & in varios terreſtria ſidera flores.

Sillius lib. undecimo: —*Monſtrant Capitolia celſa,*
Sellanteſque docent campos, Cereremque benignam.

Cui ſimile, quod Pindarus *g* floribus tribuit σαμπορφύρυς ἀκτῖνας *h*. Ubi ſcholiaſtem vide.

Itidem commutantur nomina *alti*, & *profundi*: unde *cœlum profundum* dicitur, & *altum* pro *mari* uſurpatur. Reciprocus etiam eſt uſus *canis* & *cuſtodis*. Nam Æſchylus Agamemnone eos, qui rerum cuſtodias agunt, vocat κύνας, ſive *canes*. Ac ſimiliter Seneca lib. III. de Ira, janitorem priùs *oſtiarium*, mox *canem* appellat *catenarium*: quia nempe olim cùm canes, tum cuſtodes etiam, ſive janitores, in catenis erant. Viciſſim Virgilius *i* de Cerbero dixit, *cuſtode ſepulto*: quomodo & auctor obſceni carminis loquitur, & Columella lib VII. cap. XII.

a lib. 4 de L.L.
b lib 2 de L.L. c. 26. & 28
c Moſtell. act 1 ſc 2.
d *pratum.*
e in Hexametro.
f *pratum multarum ſtellarum.*
g od. 6.
h *radios omnino purpureos.*
i 6. Æn.

Sed de Metaphorâ utrimque commutabili ſatis multa. Accedamus ad ἀνακόλουθος. quam paucis perſtringere viſum. Paſſim enim ſe ejus exempla offerunt.

Eſt verò hujuscemodi translatio, quod Homerus inferiorem montis Idæ partem, voce ab animalibus ductâ, vocat πόδα, ſive *pedem*. Nam non viciſſim pedem animalis liceat vocare ὑπωρείαν, quæ vox ſignificat *radices montis*, ut Cæſar *a* vocat. Nec *cœli* nomen accommodetur æquori; licet *æquoris* vox transferatur ad cœlum. Attius in Atreo. *b*:

Sed quid tonitru turbida torvo
Concuſſa repente æquora cœli
Senſimu' ſonere?

Hujus diſparilitatis manifeſta eſt ratio. Nam quòd æquor ab æquitate diceretur: aliis etiam, ubi in planitie nihil emineret, vox ea accommodari potuit. Niſi quis dicere malit, primò nomen *æquoris* generale fuiſſe; ita ut omnibus, quæ planitiem haberent æquabilem, conveniret: poſtea verò κατ' ἐξοχὴν fuiſſe mari attributum.

a lib. 1. de bello Gall.
b apud. Non in Sonere *pro* Sonare.

IV. TERTIA METAPHORÆ DIVISIO, IN EAM, QUÆ MELIORI, ET ILLAM, QUÆ PETITUR A DETERIORI.

SUMITUR metaphora vel à meliori ad ornandum, vel à pejori ad vituperandum. Prioris generis exemplum facit Ariſtoteles *c*, ſi dicas, τὸ πτωχεύοντα εὔχεσθαι *d*: poſterioris, cum dicitur, τὸ εὐχόμενον πτωχεύειν *e*. Nam utrumque eſt αἰτεῖν, ſive *petere*: ſed πτωχεύειν mendicabuli; εὔχεσθαι verò honeſtum eſt, ut quod, ſi Euſtathium *f* audimus, dicatur quaſi εὖ ἴσχεσθαι τῶ θεῶ. Certè, ut è ſexto Platonis de legibus cognoſcere eſt, utimur eo, cum aliquid à Deo petimus; eoque & templa, quæ Judæi inter gentes habebant, meritò appellarunt *proſeuchas* Unde Juvenal. ſat. III. *In quâ te quæro proſeuchâ?* Ubi vetus interpres: *Proſeucha locus Judæorum, ubi orant.* Nec de illa mendicandi notione Latinorum deficit auctoritas. Nam Plauti *g* eſt: *Quia ſenectâ ætate à me mendicas malum.* Et Prudentii περὶ στεφ. *h Dum ſpurca mendicat ſtupra.*

c 3 Rhetor.
d mendicantem precari.
e precantem mendicare.
f in Iliad. H p 674. edit Rom.
g Amphitr. act 4 ſc. 2
h hymno 2.

Geminum huic exemplum ex eodem Ariſtotele adtexam. In ſacris Idææ matris honeſtius erat eorum munus, qui, quòd lampades geſtarent, δᾳδοῦχοι vocabantur. At illaudatius erat illorum, qui eò quòd pro magnâ matre æruſcarent, μητραγύρται audiebant. Prioris itaque generis translatio fuerit, ſi metragyrtam dæduchi, h. e. tædiferi nomine digneris. At poſterioris exemplum eſt, quòd Iphicrates

Cal-

Calliam, qui daduchus *a* erat, vocabat μητραγύρτην *b*, h.e. *æruſcatorem*, ſive *æſculatorem* magnæ matris. Ita enim ex Feſto, & veteribus gloſſis, vocem hanc interpretandam cenſeo. Nam etſi ii, qui ſtipem cogebant, è famulorum erant numero, ut ſcimus è ſecundo Ciceronis de Legg: cùm tamen plura eſſe potuerint miniſtrorum genera, quorum aliqua non cogerent ſtipem, minùs ſatisfacit Majoragius, cùm vertit *famulos Ideæ matris*. Eò autem μητραγυρτῶν appellatio erat illis: fortaſſe etiam deteriores forent; quandoquidem religionis prætextu fucum facerent ſimplicioribus. Nam & ſuperſtitione animos implebant, & exhauriebant ædes: unde lege apud Romanos cautum fuit, ut tantummodo *juſtis diebus cogerent ſtipem*; quemadmodum ex Tullio *c* cognoſcimus.

a Xenophon lib. 6. de rebus Græcorum.
b Ariſt. 3 Rhet.
c lib. 2 de Legg.

V. NIHIL ESSE, A QUO NON METAPHORA DUCI POSSIT. QUOD PENE OMNIS GENERIS EXEMPLIS COMPROBATUR.

METAPHORÆ ſumuntur à quibuslibet rebus. I. Ac primò à divinis. Ut apud Ciceronem *d*: *Deus ille noſter Plato*. Et illo Cæcilii Comici apud Symmachum *e*.

Homo homini Deus eſt, ſi ſuum officium ſciat.

Item apud Martialem *f* eſt magnificum iſthoc Romæ elogium:

Terrarum Dea gentiumque Roma,
Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum.

Niſi malis, Deæ vocem hîc propriè accipi, quia ſit, ut apud Poëtam *g* eſt,

Inter ſidereos Roma recepta polos.

Deæ quidem Romæ, ac templi ejus, meminere Livius lib. XLIII, Tacitus lib. IV. Annal. Claudianus lib. II. de laudibus Stiliconis, Prudentius lib. I. adverſus Symmachum, Ammianus Marcellinus lib. XVI Spartianus in Hadriano, & antiqui cùm nummi, tum lapides. A divinis quoque eſt, cum Ennius *h*, Græcos ſecutus, quibus auctore Suidâ, quicquid delicatum eſt, vocatur Διὸς ἐγκέφαλος, ſcarum appellavit *Jovis cerebrum*: ac putavit parœmiographus, Euripidem eodem modo dixiſſe Διὸς γάλα *i*: quomodo in Euripideo verſu legitur apud Athenæum lib. IV. Verum rectè doctiſſimus Caſaubonus *k*, ex Euripidis Cyclope, legendum monet, βοὸς γάλα *l*, ut nulla hic ſit vel metaphora, vel parœmia. Magis hujus loci eſt, quòd ὦτα

d epiſt. 16. lib. 4 ad Att.
e lib. 9. ep. 108.
f lib. 11. epig. 8.
g Cl. Rutil. lib. 1. Itinerarii.
h in phageſiorum fragmento, apud Appuleium Apol. 1.
i Iovis lac.
k lib. 14 cap. 22.
l bovis lac.

a auris Veneris,

εϊον (ita oſtrei genus vocabatur) ab Æolibus dictum ὖς Ἀφροδίτης a, ut ex Antigono Caryſtio docet Athenæus. Ambigui autē poſſit, num tranſlationibus iis, quæ ſumuntur à rebus divinis, an poëticis potiùs figmentis, accenſeri debeat, quòd in Matronis parodia, ſoleæ, planique omnes piſces, dicuntur σάνδαλα ἀθανατάων, *ſandalia immortaliū*; Nereidum puta, aliarumque Nympharum marinarum. Non tamen veriſimile ſatis figmentum erit, nymphas pro ſoleis uti planis piſcibus: eoque eſt credibilius, poëtam ſic piſces eos vocâſſe, quia ſoleas nympharum referrent. Itidem ad tralationem referre non dubitem, quòd Eubulus *b*, & Alexis *c*, ſcintillas è ligno ardenti proſilientes, vel, ut Caſaubonus *d* mavult, coqui diſcipulos, vocabant Ἡφαίστου κύνας *e*.

b apud Athenæum lib. 3. & 6.
c apud eundem lib 9
d lib. 14 Animad verſ in Athen ca. 22
e Vulcani canes

II. ducuntur metaphoræ à cœleſtibus. Quomodo Periclem Olympium *f* cognominarunt ἀπὸ τοῦ ἐν τοῖς κατορθώμασι μεγαλειότητος *g*, ut in progymnaſmatis ſcribit Theon: vel potiùs, quod Plutarchus *h* cenſet, ob eloquentiam; quomodo & Ciceroni *cœleſtiſſimum os* tribuit Paterculus.

f Plin lib. 34 c. 8. & in alijs.
g ob magnitudinem rerum praeclare geſtarum.
h in Pericle.

III. ab elementis. Ut apud Plautum Pſeudolo *i*, *conſilii gutta*, apud Maronem in II. Georg. *unda ſalutantum*, pro copia. Quæ ab aqua ſunt, Lucretii eſt lib II.

Quæ placidum degunt avum, vitamq́, ſerenam.

Quod ab aere petitum. Senecæ eſt lib. VII. de beneficiis cap. IX: *Video iſtic cryſtallina, quorum accendit fragilitas pretium.* Cui geminū apud Quinctilianum declamat. XII *annonæ incendium*: & apud Varronē lib. III. de R. R. cap. II. *incendere*, vel *excandefacere annonam*: quæ loquendi ratio ſumitur ab igne, quo nihil vehementius, ut nihil annonæ caritate gravius. Non jam diſtinguo ἀκριβῶς *k* inter ignem elementarem & noſtrum, qui exceſſus eſt caloris in elemento alieno.

i act I ſc. 4.
k accuratè

Interdum verò etiam ab elemento uno ad aliud ducitur translatio. Ita ſcimus, Græcos poetas Ætnæum incendium vocare ποταμὸν πυρὸς *l*. Ac Maro ſimiliter I. Georg.

l fluvium ignis.

--Undantem ruptis fornacibus Ætnam.

Et Cornelius Severus in Ætna: *Ignibus irriguis urat.*

IV. à meteoris, eorumque effectis. Ut cùm Græci νέφος, & ὄμβρος, Latini *nubem, imbrem, nimbum*, ac *grandinem*, etiam pro copia uſurpāt cùm itē illi νέφος ὀφρύων, *hoc eſt* *nubeculam frontis* dicunt, aut cùm illi Ptolemæum, Philadelphi fratrem, Pauſaniæ *m* teſte, κεραυνὸν *n* vocarunt propter audaciam: cui ſimile, quòd Maro Scipiadas appellat *o bello fulmina*: cùm itē dicimus *attonitum* pro percuſſo, quæ vox propriè ſignat ἐμβροντηθέντα, & vicini fulminis caſu, ac ſonitu tonitruum, ſtupentem.

m in Phocicis.
n fulmen.
o Æn. 6.

V. à

V. à perfectè mixtis inanimis: uti ſunt metalla, & lapides, quæ malè à Cardano *a* in numero animatorum reponi, rectè oſtendit Jul. Scaliger exercitatione CI. & CII. Ducitur autem ab his metaphora, cum *adamantinus* accipitur pro duro inſtar adamantis: quomodo eam vocem exponunt Heſiodi & Apollonii interpres, itemque Tzetzes comment. in Lycophr. Eâ certe ratione Marti quoque *tunicam adamantinam* tribuit Horat. lib. I. od. VI. Par ratio, cùm λίθος, aut *lapis*, ponitur pro ſtupido. Ut in illo Ariſtophanis in Nubibus: λίθοι, ἀριθμοὶ, πρόβατα *b*. Item apud Plautum *c*: *---Egomet credidi*

Homini docto rem mandare: is lapidi mando maximo.

Et Terentium *d*: *Quot res dedere, ubi poſſem perſentiſcere,*

Ni eſſem lapis?

Neque abhorret ab hâc metaphorâ Græcorum ἠλίθιος. Nam, ut docent Etymologus, & Ariſtophanis interpres *e*, venit à λίθος per πρόσθεσιν τοῦ η, quomodo & à βαιὸς *f* venit ἠβαιὸς, & à θεῖος ἠθεῖος; ut quoque ſcribit Apollonii Scholiaſtes *g*. Sed & λιθώδεις dicunt, quos obſtupefacit atque attonitos reddit admiratio rei: unde ortum eſt commentum de capite Gorgûs.

a lib. 5. de ſubtilit.
b lapides, numeri, oves.
c Mercat. Scen. ſumme ego homo.
d Heaut. act. 5. ſc. 1.
e in equit.
f Hedyli epigr. apud Athen. l. 8.
g Ad finem ſecundi Ἀργοναυ.

VI. à plantis. Quomodo Cicero in Miloniana ait, *Delegit à florentiſſimis ordinibus ipſa lumina.* Ubi, elegantiſſimo loquendi genere, *lumina florentiſſimorum ordinum* dixiſſe mihi videtur, quomodo Homerus inquit, ἄνθος πυρὸς *h*, ac Lucretius *i*. *florentia lumina flamis*. Quomodo item Homerus ζώπυρον, ſive πύρδαλον, (hoc eſt ignem cineribus obrutum; *igniculos* nominat Cicero) σπέρμα πυρὸς *k* vocat: quod imitans Maro *l* *ſemina flamæ* dixit. Excerpta etiam ἄνθη, ac *flores* dixere. Ut Tullius ad Atticum *m*: *Noſtrũ opus tibi probari lætor: ex quo ἄνθη ipſa poſuiſti, quæ mihi florentiora ſunt viſa tuo judicio.* Hinc Appuleius operi ſuo floridorum nomen dedit. Ut quo complexus eſſet excerpta quædam ex ſchedis ſuis, eo fine redacta in libellos quatuor, ut inde venuſtula quædam depromeret, ſi fortè cogeretur dicere imparatior. Atque hæc etiam cauſſa eſt, cur pluribus locis vix cohæreant. A plantis etiam eſt, quòd Græci dicunt ἄωρον θάνατον, & ὀμφακίνους νεκρούς; Latini *funera acerba*, aut *immatura*. Nam, ut in primo prognoſticôn ait Julianus, Archiepiſcopus Toletanus, (ex quo idem poſtea deſcripſit Iſidorus *n*) *tria ſunt genera mortis, acerba, immatura, naturalis: acerba infantium, immatura juvenum, naturalis ſenum.* Quod tamen diſcrimen non ſemper obſervatur: quia Latinis *acerba* eorum omnium funera dicuntur, qui ante diem denaſcuntur. Unde Plautus Amphitr. *o*.

h flore mignis ut loquitur & Capella lib. 2.
i lib. 4.
k Odyſſ. E.
l in ſexto Æn.
m lib. 16. Epiſt. 11.
n lib. 11. Origin. cap. 2.
o act. 1. ſc. 3.

Qui multa Thebano populo acerba objecit funera.

VII. ab animali communiter: Ut cùm Cicero Tuſcul. v. *caput cœnæ* dicit pro primo ferculo cœnæ propriè ita dictæ, quam antecedebat promulſis ſive antecœnium: conſequebantur verò τραγήματα, ſeu bellaria, quæ & menſas ſecundas dicimus. Item cùm *ocellos* vocabant, quæ laudabant. Catullus:

Peninſularum Sirmio, inſularumque Ocelle.

Eodemque modo loquitur Cicero epiſt. vi. lib. xvi: item Pindarus, ut obſervavit Victorius in Variis ſuis *a*. Hujus quoque loci eſt, *ventrem*

a lib. 9. ca. 9. *facere*, de pariete uſurpatum. Alphenus J. C: *Siquando inter ædes binas paries eſſet, qui ita ventrem faceret, ut in vicini domum ſemipedem, aut ampliùs procumberet.* Quomodo & Galli loqui amant: *Ceſte paroy fuit ventre.* Aut cùm fluvio *pes* tribuitur. Virgil. in Culice:

Caſtalia & reſonans liquido pede labitur unda.

Horat. od. xvi. lib. epod.

Levis crepante limfa deſilit pede.

Item cùm *vulnus* tribuitur navi; ut apud Valerium Flaccum lib. I, ubi ait Argo, id curæ fuiſſe, ---*ne quâ*

Parte trahat tacitum puppis mare: fiſſaque fluctu

Vel pice vel molli concludere vulnera cerâ.

b Aulul. *c lib. 6.*

Unde obiter etiam diſcimus, navium rimas cerâ ſolere obturari: quod paucis obſervatum arbitror. Item ab animali eſt, cùm Plauto *b* dicitur *ignis vivere*: aut Lucretio *c nubes ignem trucidare*. Crebrò etiam legas, *occiſam*, vel *interfectam rem*, quæ periit. Ut apud eundem Comicum

d act 5. ſc. 1. Mercatore *d*:

Uſus, fructus, victus, cultus jam mihi harunce ædium

Interemtu'ſt, interfectu'ſt, alienatu'ſt, occidi.

e ſcen. Quo illum nunc Et captivis *e*:

f act. 1. ſc ſi damnoſis. *Occiſa eſt hæc res, niſi reperio atrocem mihi aliquam aſtutiam.*

g act. 3. ſc. 2. Eodemque modo loquitur Pſeudolo *f*: nec-non Menæchmis *g*; ut Nonius quoque annotavit. Sed & L. 11. C. Theodoſiani, Unde vi, legimus, *reparationem negotii ſemel interfecti poſtulare*. Eſtque ſimile planè, *in-*

h lib. 5. Metam. *terficere virginitatem*; quomodo loquitur Appuleius *h*: & cùm Plauto

i Captivis act 3 ſc. 4. *i virgæ miſeræ* dicuntur *mors in tergo* alicujus: item Ariſtophanicum illud, τὸ τρυβλίον τέθνηκε, pro κέκλασται.

k rationis expertibus. VIII. à mutis, καὶ ἀλόγοις *k*, idque diverſimodè. Eſt cùm eorum nomina commutantur. quomodo bovis nomen elephanto accommodari ante diximus. Locutus hoc pacto Lucretius lib. v:

Inde boves lucas turrito corpore.

Item

Item Seneca Hippolito *a*, Sillius lib. IX. Auſonius epiſt. XV.

Eſt itẽ, cùm eorum nomina attribuuntur inanimis: ut *aries*, machinæ bellicæ; *canis*, vel *catellus*, catenæ: quò pertinet hoc Plauti Curcul. *b*

---Cum catello ut accubes

Ferreo, ego dico.

eſt etiam, cum tribuuntur hominibus. Ut leo, vel tigris, pro homine effero. Unde fabula Orphei, & Amphionis, ut Horatius oſtendit epiſt. ad Piſones. Item in illo Stratonici de citharìſtâ, non tam artis peritiâ, quàm mole corporis, commendabili, οὐδεὶς, κακὸς, ἰχθὺς, μέγας. Ita enim, ut ex Athenæo *c* diſcimus, veterem adagionem diviſis efferebat vocibus: pro quo conjunctis dici ſolet, οὐδεὶς κακὸς ἰχθὺς μέγας, *nullus magnus piſcis malus.* Atque hoc ab aquatilibus eſt. A volucribus eſt, quòd Callimachus Apollonium Rhodium, diſcipulum ingratum, maledico ſuo carmine Ibin vocavit, teſte Suida: quòdque ejus exemplo Ovidius, ſive Mæcenatem, ut quorundam opinio eſt, ſive alium, ſic nuncupavit, quia poëtæ uxorem ſollicitaret, atque auctor foret Auguſto, ut ne maritus ejus ab exilio revocaretur. Item quando Comicis Græcis πέρδιξ vel pro libidinoſo uſurpatur; quomodo Cleombrotum perdicis filium vocabat Phrynichus: vel pro verſuto; quo pacto Ariſtophanes utitur in avibus. Utrumque certè in perdicis ingenio; libido, & aſtutia. Ejusdem generis eſt, quòd *cuculos* vocarent eos, qui, cùm uxorem haberent domi, alias tamen amarent. Ita bis loquitur Plautus Aſinariâ *d*. In cauſſa eſt, quòd avis ea in alieno pariat nido, ac pulli ejus ab aliis educentur avibus: quâ de re Antigonum Caryſtium vide in Narrat. Mirab. tmemat. I, ac inprimis CIX. A quadrupedibus eſt, quòd meretricem dixere *lupam*: unde *lupanar*, & fabula de lupa Romulo & Remo ubera admovente: quæ Fauſtuli paſtoris uxor erat, femina proſtituti pudoris *e*. Simile eſt, quòd maledicos nominarunt *canes*: quæ res locum præbuit fabulæ de Hecubâ in canem verſâ. Plautus Menæchmis *f*:

ME. Non tu ſcis, mulier, Hecubam quapropter canem
Graji eſſe prajudicabant? MU. non equidem ſcio.
ME. *Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis.*
Omnia mala ingerebat, quemque adſpexerat.
Itaque adeò jure cœpta appellari eſt canis.

Ita Zoilus quoque ob maledicentiam in Homerum, ac Platonem, dictus eſt κύων ῥητορικὸς *g*, teſte Æliano *h*: quamquam hoc de Zoilo honeſtẽ ſatis ſenſiſſa videri poteſt ſumi judicii rhetor, Dionyſius Halicarnaſſenſis *i*: quippe qui eum jungat Ariſtoteli, atque aliquam-

multis

a act. 2. verſ. 350
b act. 5 ſc. 1.
c lib. 8.
d act. 5 ſc. 2.
e Dionyſ. Liv. Plut. Eutrop. item Lactant. l. 1. c. 20 & Euſeb. in Chron
f act. 5 ſc. 1.
g canis Rhetoricus.
h V. r. Hiſt. lib. 11 c. 10.
i epiſt. ad Cn. Pompeium.

multis aliis viris magnis;à quibus,ſolo veritatis amore, reprehenſum eſſe Platonem ait; extremùm addens,ſe quoque, tot tantorumque virorum exemplo,in Platonis virtutes vitiaque inquirere. Eſt denique,cùm non quidem mutorum nomina, veruntamen ea, quæ mutis propria ſunt,ad inanima,vel homines,transferuntur. Ut *alæ* de velis. Notum Maronis illud *a*: *---Velorum pandimus alas.* *Volare* item,pro *celeriter ire*:quomodo Terentius *b* uſurpat. Atque hujuſmodi tralationes præbuere occaſionem fabulæ de Dædalo, & Icaro: uti & de Perſeo advolante ad pugnam cum ceto marino, h.e. quodam maria & terras claſſe ſuâ infeſtante,cui Cepheus Andromedam deſpondere erat coactus. Multo etiam plurima eſſe, petita ab ἀλόγων *c* vocibus,docet Varro lib.VI.de L.L. Locus in vulgatis eſt ſoricinâ næniâ confoſſior. Quare eum adſcribam, prout emendavit alter Varro,Joſ.Scaliger:*Multa*, inquit,*ab animalium vocibus translata in homines,partim quæ ſunt aperta,partim obſcura.Perſpicua; ut Ennii, Animusq; in pectore latrat. Plauti,Oggannnit odioſus omni toti familiæ. Cæcilius,Tantam rem dibalare,ut pro nihilo habueris.Lucilii,Hæc inquã rudet è roſtris,atque hei litabit.Ejuſdem, Quantum hinnuum atq; equitatum.Cùm minùs apta:Porcus ab lupo,Volutares ululantes.Ennii à vitulo,Tibicina maximo labore mugit.Ejuſdem à bove, Clamore bovantes. Ejuſdem à leone,Pauſam fecere fremendi.Ejuſdem ab hædo, Clamor ad cœlum,volitatq; per æthera vagor.Ejuſdem ab hirundine, Nefrende fritinnis ſuaviter.M.Accius in Caſinâ à fringuillâ,Quid fringuttis? Quid iſthuc tam cupidè cupis? A ſue,Suboluerat,ſtarudebat.* Sed Ennii de vagitu verſus longiùs recedit ab editione Romanâ Antonii Auguſtini,in qua eſt,

Clamor ad cœlum volvendu' per æthera vagit.

Atque ita & & antiqua Mediolanenſis *d*,& ea poſterior Aldina & reliquæ inde conſecutæ.Ut non alia ſit immutatione opus,quàm ut, metri cauſſa,*clamos* pro *clamor* ſcribamus.Vagitum autem, ut Varro hîc ait, hædorum eſſe proprium, etiam ex illo Plauti liquet in Pœnuli prologo: *Neve eſurientes hîc,quaſi hædi,obvagiant.*

IX. tranſlatio ducitur ab hominibus. Ut cùm Euripides in Alceſtide mortem vocat ἱερῆ τῶν θανόντων *e*,quia nempe,ſacerdotis inſtar,homines Diti mactet,atque offerat. Item cùm Attius apud Nonium *f*, & Catullus etiam, mari tribuunt cachinnos: à quo non abludit hoc Æſchyli in Prometheo δεσμώτῃ: ---Ποντίων τε κυμάτων

Ἀνήριθμον γέλασμα *g*.

Quem in locum ſcholiaſtem *h* vide.Cato de re ruſt. cap.I: *Oppidum validum prope ſiet,aut mare,aut amnis,qua naves ambulant.* Virgilius *i*

Menæ

Margin notes: *a* 5 Æn. — *b* Hecyr. act. 3 ſc. 4. — *c* rationis expertium. — *d* anno 1500. — *e* mortuorii ſacerdotem. — *f* in Cachinnare. — *g* fluctuum marinorum innumerum riſum. — *h* pag. 10. & 11. edit. H. St. — *i* Æn. 5.

Méne ſalis placidi vultum, fluctusque quietos,
Ignorare jubes? Nam vultui ex eo nomen, quòd voluntatis ſit index, eoque *in nullo eſſe, præter hominem, poteſt*: ut ſcribit Tullius in primo de Legg. Ab hominibus etiam, niſi universè ab animalibus malis, eſt hoc Catullianum *a* de mari: *Ipſius ante pedes ſpumæ ſalis alludebant.* Ubi Bernardinus Realinus *b* legere jubebat *allidebant.* Nempe non attendit, ſimile eſſe iſti Tibulliano *c*: *Ima videbatur talis illudere palla.* Simile etiam, cùm gloria dicitur laboris filia, ſecundùm illud, Πονοῦντι δ᾽ ἐκ θεῶν ὀφείλεται τέκνωμα τοῦ πόνου κλέος *d.*

X. ab artificialibus. Ut cùm quis ingenium *habere in numerato* *e* dicitur. h. e. ingenio eſſe ſolerti ad res omnes ex tempore conficiendas. Tralatio eſt à pecuniis. Item in illo Plauti Perſa *f*: *Nunquam ego te tam eſſe matulam credidi.* Sic χύτρα pro oſculi genere, quo aures comprehendebant. Vide de eo Pollucem: & quæ de hoc à Joſepho Scaligero, etſi diſſimulet, edoctus, annotavit in Variis Lect. *g* Guilhelmus Canterus. Item *remigium alarum*: quo Maro uſus in Dædalo *h*: non etiam in apibus; quod memoriæ errore Fabius *i* ſcripſit. Appion etiam Plitonices, ſeu πολυΐστωρ, contra quem Joſephus ſcripſit, à Tiberio Cæſare vocatus eſt *mundi cymbalum*; quamquam, ut Plinius *k* refert, publicæ famæ tympanum potiùs videri poterat. Helvius Pertinax, (qui malè vulgò *Ælius* dicitur) quòd multis fortunæ caſibus exercitus foret, *fortunæ pila* *l* per vulgatè vocabatur. Longinus Rhetor, teſte Ennapio, audivit *bibliotheca eſt, & ambulans muſeum*; quo etiam elogio Phil. Beroaldum dignatus eſt Picus Mirandulanus. Et ut alterum etiam de junioribus adjungam, Conradus Celtes, primus Germaniæ poëta laureatus, dicebat, quatuor eſſe vitæ vehicula, ſomnum, vinum, amicum, & philoſophiam.

Nihil denique eſt, à quo non ſimilitudo, ac proinde metaphora, duci poſſit; ut fruſtra ſit, qui hanc rem exiguis poſſe cancellis circumſcribi exiſtimet.

XI. Imò videor mihi & novum obſervâſſe tralationis genus: quod petatur non à rebus, ſed à verbis: ut in illo apud Athenæum *m*, & alios *n*: Μὴ δεῖν τὸν Οἰνέα Πηλέα ποιεῖν. Quo ſignificatur, pincernam non debere vinum effundere in terram, quomodo lutum fieret. Nempe Οἰνεὺς, & Πηλεὺς, quæ heroum ſunt nomina, ponuntur pro οἶνος *o*, & πηλὸς *p*: idque non alia de cauſa, quàm ob vocum ſimilitudinem; ut hujusmodi commutatio nonniſi ad metaphoram referri poſſe videatur. Eſt & nominis ſimilitudo, cùm vox una ſignificationes habet diverſas.

a Carm. de Nuptiis Pelei, & Thetidos
b commentario in Catullum.
c lib. 3. eleg. 4.
d Laboranti debetur divinitus proles laboris gloria
e Auguſtus de Vinicio, teſte Seneca, & Fabius lib. 6. c. 4.
f act. 4. ſc. cui homini.
g lib. 6. cap. 25.
h Æn. 6.
i lib. 8 cap. 6.
k præfat. in nat. Hiſtor.
l Sex. Aurel. Victor.
m lib. 9.
n Demetrium περὶ ἑρμηνείας. & Euſtathium in Iliad. 1. pag. 772. edit. Rom.
o vinum.
p lutum

ſas. Ut *invocatus* de eo, cujus nomen in talorum jactu, felicis ominis cauſſa, invocaretur: item de eo, qui non vocatus convivium accedit. Ac nugatur paraſitus apud Plautum *a*, quia hoc ſimile habeat cum ſcorto, quòd utrique *invocati* vox conveniat, etſi diſpari ſignificatione; eò & ſibi *ſcorti* nomen tributum eſſe. Sic enim loquitur:

a Cap. 1. 1.

Juventus nomen indidit ſcorto mihi,
Eò quia invocatus ſoleo eſſe in convivio.
Scio, abſurdè dictum hoc, deriſores dicere.
At ego aio, rectè. nam in convivio ſibi
Amator, talos cùm jacit, ſcortum invocat.
Eſtne invocatum, an non? planiſſimè.
Verum hercle. verùm nos paraſiti planiùs,
Quos nunquam quiſquam neque vocat, neque invocat.

Sed hujusmodi, ut in ſcena habent locum ad riſum captandum, ita extra eam frigent: quod neque ſe n. ſciſſe, ſatis indicat Plautus, cum ait,

Scio, abſurdè dictum hoc, deriſores dicere.

VI. QVÆ METAPHORÆ INPRIMIS COMMENDENTUR.

EX hiſce autem tam variis tralationum generibus, Ariſtoteles, & Dionyſius, optimas eſſe ſtatuunt, quæ ducuntur à proportione. Verum ex iis ipſis, in quibus analogia illa cernitur, ſubinde aliæ quoque aliis antiſtant. Ariſtoteli, ut & Demetrio, optima videtur eſſe ἡ κατ' ἐνέργειαν καλουμένη, ὅταν τὰ ἄψυχα ἐνεργοῦντα εἰσάγηται καθάπερ ἔμψυχα. *quæ in actu eſt, atque ita vocatur, eo quod res inanimas aliquid agentes inducat, tanquam animâ ac ſenſu præditas.* Eadem eſt ſententia Fabii lib. VIII. *Præcipuè*, inquit, *ex his oritur mira ſublimitas, quæ, audaciæ proxima, periculo translationis attolluntur. Ut* b *cùm rebus ſenſu carentibus actum quendam, & animos damus: qualis eſt, Pontem indignatus Araxes: & illa Ciceronis, Quid enim tum ille diſtrictus in acie Pharſalicâ gladius agebat? cujus latus ille mucro petebat? qui ſenſus erat armorũ tuorum?* De re ipsâ optimè Quinctilianus, uti & de Maronis exemplo: non item de poſteriori, quod è Ligarianâ Ciceronis eſt deſumtum. Nam, nulla ubi eſt ſimilitudo, ibi nec translatio ſtatui poteſt. Et ſanè Fabius ipſe agnoſcit poſtea, μετωνυμίαν, ſive ὑπαλλαγὴν, dici, cùm ſubjectum & obtinens; continens, & contentum; poſſeſſor, & res poſſeſſa; ſimiliaque, commutantur. Atqui, hic *gladius* ponitur pro *gladiato*, *arma* pro *armato*, *mucro* pro *eo, qui mucrone alterum petit*. Nam ſententia eſt; Quid tu in acie Pharſalicâ gladium ſtringens agebas? cujus latus mucro-

b *Ita locum hunc emendo, inſertâ particulâ* ut. *Errori occaſionem præbuit, quòd in MSo, literarum compendio, ex ſcriptum eſſet* attollitur ut. *Hoc eſt, cum lineolâ ſuperimpoſitâ* pro tur. *In Gryphianâ editione eſt* attollitur tollun tur. *Nempe aliquis Tò* attollitur (*ut eſt in pluribus libris*) *emendarat*, tollun tur: *quod librarius, quiſi perperam omiſſum, in contextum mox retulit, priori reſervato.*

mucrone tuo petebas? quid ſentiebas armatus? Quare, non μεταφορὰν, ut Fabius putabat, ſed μετωνυμίαν eſſe, ſatis liquet.

VII. DE FUGIGIENDIS METAPHORIS DURIORIBUS, ET QUOMODO EARUM DURITIES TOLLATUR.

VERùm haut ſufficit cognoviſſe, cujusmodi translationes maximè probentur, cùm iſtiusmodi non ſemper ſuppetant; neque omnes, quæ ſeſe offerunt, à vitiis ſint immunes; ut omnino magno in metaphoris delectu opus ſit. Certè vitioſæ ſunt metaphoræ, quæ ducuntur à re diſſimili: vel quæ longè petuntur. Peccant & illæ, quæ à ſimili quidem ſumuntur, verùm aut à rebus transferuntur humilioribus, aut turpibus, aut ad rerum tenuium illuſtrationem traducuntur à rebus nimis magnis. De hiſce, & aliis vitiorum generibus, deinceps dicendum eſt.

Ac inprimis quidem obſervandum, ne petantur translationes à re diſſimili: utpote quæ duræ ſint, & κινδυνώδεις a, ut loquitur Demetrius. Ita, cùm στορεῖν b propriè dicamur corpora, velut linteum, aut torale; duriùs eam vocem ad animum transtulit Thucydides lib. VI, cùm ait: ἵνα Πελοποννησίων στορέσωμεν τὸ φρόνημα c. In quem locum ita commentator: Τῶν παρὰ Θουκυδίδῃ τροπικῶν ὀνομάτων τὸ σκληρότατον τοῦτό ἐστιν· ἀλλὰ κατ' Ἀλκιβιάδην φησίν d. Durè quoque Plautus Curcul. e. *dentes famelicos lippire* ait: quia humor lentus dentes obſidens quodammodo lippientium oculos imitetur. Nec fortaſſe minus durè, quàm novè, dixit Horatius *ora navium* lib. Epod. od. IV:

Quid attinet tot ora navium gravi
Roſtrata duci pondere?

Certè Julius Scaliger ambigit in Hypercritico, recténe ſit locutus poëta, quia roſtrum triremibus eſt, os non eſt. At contrà *roſtrum fluvii* pro *ore*, durum ſit: eoque εἰκόνα f prætulit Tullius in II, de Legg. *Ut enim hoc quaſi roſtro finditur Fibrenus.* Nam Fibrenus Arpinatium fluvius eſt: ut præter Ciceronem ſcribit Sillius lib. VIII.

a periculoſa.
b ſternere.
c ut animos proſternamus Peloponneſiorum.
d modificatarum vocum in Thucydide hac duriſſima eſt ſed juxta Alcibiadem id dicit.
e act. 2. ſc. 3.
f imaginem.
g periculoſè ac durè dictum.

Ciceroni quoque in tertio de Oratore παρακεκινδυνευμένον g videtur illud veteris poëtæ: —*Cæli ingentes fornices.*

Damnat autem hoc Cicero, quia fornices non complent integrum circulum, uti cœlum. Ita enim ſcribit: *Quamvis ſphæram in ſcenam, ut dicitur, attulerit Ennius; tamen in ſphærâ fornicis ſimilitudo non poteſt ineſſe.* Verum non venit in mentem Tullio, poëtas multa afferre ex ſententiâ vulgi: at hoc, ſenſus judicium ſequens, hemiſphærium tantum

in cœlo agnoſcit. Certè Horatius quoque Lunam majorem facit ſideribus lib. 1. od. XII. & od. XV. lib. Epod. nec carmine ſeculari metuit eam vocare ſiderum reginam. At quanto aliter de his docent Mathematici! Quid quod ſimilitudinem iſtam etiam Græci Patres comprobarint? Uti Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi IX. ubi, caput illud ſidei de creatione cœli ac terræ explicans, Deum vocat *τὸν στήσαντα ὡς χαμάρον τὸν οὐρανὸν, qui cœlum ſtatuit quaſi fornicem.* Itaque nec poëta elegantiſſimus, Georgius Buchananus, cenſoriam meruit virgulam, quamvis à Ciceronis judicio hac in parte diſcederet: ut qui ſcripſerit Pſalmo, XIX.

Qui templa Olympi fornice flammeo Suſpendit.

Ut de Juſto Lipſio nihil dicam, qui, in præclaro opere de Conſtantia *a*, hunc in modum loquitur: *An non & illi homines eâdem ſtirpe tecum & ſatu? ſub eodem cœli fornice? in eâdem terræ pilâ?* Quamquam in ſummi illius viri judicio, hac quidem in parte, non ita multum præſidii ponendum: cum nemo diffiteri poſſit, eum, modum minimè tenuiſſe in vocibus priſcis, poëticis, duris: ut eruditioni ejus non paullo amplius debeant literæ, quàm ſtyli exemplo. Redeo igitur ad antiquos. Sanè ſi *fornicis* nomen in cœlo tantopere diſplicuit Tullio, quanto minùs ei arriſiſſe putandum nomen *ſubliminis*, h. e. liminis ſuperioris: quo de cœlo uſus Ennius in Thyeſte; ut qui juxta magni Scaligeri *b* emendationem ſcripſerit:

Aſpice hoc ſublimen cadens, quem invocant c omnes Jovem. Quamquam mihi quidem dubium non eſt, quin rectum ſit, quod in vulgatis legere eſt, *Sublime candens*: quomodo & Cicero dixit in ſecundo de Nat. Deor. *Vides ſublime fuſum* d, *immoderatum æthera.* Nec puto de veritate hujus lectionis ambiget, qui verſus iſtos Euripideos legerit apud Heraclidem Ponticum *e*, Athenagoram *f*, ac Clementem *g*:

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ, τόνδ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν πέριξ ἔχονθ' ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις;
Τοῦτον νόμιζε Ζῆνα, τόνδ' ἡγοῦ θεόν.
Videſne ſublimem hunc, & immenſum æthera,
Omnem ſuo qui continet terram ſinu?
Hunc tu Jovem putabis, hunc credes Deum.

Quare nihil mutandum: niſi fortè *ſublimum candens* apud Ennium malis: de quo non contendam. Nam *ſublimus* pro *ſublimis*, dixere Lucretius, ac Salluſtius: ut è Priſciano ac Nonio cognoſcitur.

Sunt verò & alia temerè à veteribus culpata, ut dura. Quinctiliano

a *lib. 1. c. 9.*
b *Conjectanea in lib. 5. Varr. de R. R.*
c *Alii alim vocant ut eſt apud Feſtum.*
d *Ita eſt in MS. Su. & editione Ciceronis omnium antiquiſſima. Reponunt alii* ſuſum, *quod eſt* ſurſum, *ut proſa eſt* proſa. *Sed cùm* ſublime *præceſſerit,* ſuſum *hic redundabit.*
e *libro de allegoriis Homericis p.* 318.
f *in apologia pro Chriſtianis.*
g *in protreptico, & in primis lib. 5.* Στρωμάτ.

ſiano *a* quidem durior videtur tropus, *capitis nives*, pro canitie. Reſpicit autem illud Horatii *b*:

> ---*Te quia rugæ*
> *Turpant, & capitis nives.*

a *lib. 8.*
b *lib. 4 od 13.*

Verùm oratori quidem non conveniat hic ſermo. Pro poëta verò nullam hîc video duram translationem, quia cogitandum, ab eo per contemtum ita appellari canitudinem anus emeritæ. Cæteroqui Fabio aſſentiam, cùm aliàs magis hæc phraſis videatur convenire laborantibus porrigine, quandoquidem talibus caput furfures quaſi farina obſident; unde Serenus, non Septimius ille, ſed Sammonicus:

> *Cum caput immensâ pexum porrigine ningit.*

Sunt autem quædam remedia à Demetrio præſcripta, quibus emolliantur translationes ἀπηνεῖς ac parum moderatæ. Una eſt ratio, adjectio epitheti. Exemplum ejusce rei adfert Demetrius ex Theognide, qui τόξον, ſive arcum, appellat φόρμιγγα ἄχορδον *c*. Intelligit autem arcum tenſum, ita ut cornua penè coëant. Talis enim & figura eſt lyræ: cujus duo manubria, cornuum inſtar, vara ſunt & camura; unde ea à Ptolomæo κέρατα *d* vocantur. Homerus πήχεις *e* nominat. Scitè autem Demetrius ait, Ἡ μὲν φόρμιγξ κινδυνῶδες ἐπὶ τοῦ τόξου. τῷ δὲ ἀχόρδῳ ἠσφάλισται. Quorum ſententia eſt, arcum durè, nec ſine periculo, *lyram* poſſe vocari: ſed ſecurè aliquem ſic loqui, ſi epitheto præmuniat; ut ſi addat, *chordarum expers*. Similiter tonitru durè vocaris σάλπιγγα, ſive tubam. Sed mollitur tralatio epitheto, ſi cum Tryphiodoro *f* voces οὐρανίαν σάλπιγγα, hoc eſt, *cæleſtem tubam*. A quo non abludit illud Nonni in ſecundo Dionyſiacôn *g*:

> Βρονταίοις *h* πατάγοισι, Διὸς μυκήσατο σάλπιγξ.

c *lyram nervis carentem.*
d *cornua.*
e *brachia.*
f *verſ. 314.*
g *verſ. 558.*
h *Tonitrus ſtrepitu, Jovis mugiebat turba.*

Idem Latini obſervant. Lucretius lib. IV, & Varro Marcipore, *cæli cavernas* dixere: ſed ille epitheton *magnas*, hic *aureas* adjunxit. Catullus *i* etiam navem non ἁπλῶς *currum* appellat; ſed *volitantem flamine*. Item Virgilius veſtium tincturam vocat *k Aſſyrium venenum*.

i *carm de nuptiis Pelei & Thetidos.*
k *2 Georg.*

Alterum remedium, cujus Tullius meminit in tertio de Oratore, eſt mutatio metaphoræ in imaginem, ſed brevem; quia ſi longiores ſimus, non tam imago fuerit, quàm collatio poëtica. Addit autem Demetrius, periculoſiùs Platonem crebrò uti translationibus, quàm Xenophon imagines potiùs ſectatur. Neque hæc ejus ſententia repugnat Ariſtoteli, qui lib. III. rarum imaginum uſum probat in pedeſtri oratione. Χρήσιμον, inquit, ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ. ὀλιγάκις δὲ· ποιητικὸν γάρ *l*. Non, inquam, præſtantiſſimi hi duo Rhetores diſſident, quandoquidē Demetrius locutus eſt de imagine breviori, nec multum à metaphorâ

l *In ſoluta quoque oratione utilis eſt imago: ſed rarò tamen. Nam poëticæ magis convenit.*

diſcedenti: at Ariſtoteles intellexit id iconum genus, quod ornatum & copioſam continet ſimilitudinem. Atque hâc de re fuſiùs Victorius comment. in lib. III. Rhetor. Ariſtot.

a imagine.

Huic autem rationi, quâ metaphoræ duritiem εἰκασίᾳ a tollimus, confinis eſt ea, quam obſervavit Euſtathius. Monet enim eruditiſſimus ille Epiſcopus Iliad. δ. ad leniendam tranſlationum audaciam interdum comparationem adhiberi. Ita Virgil. lib. XI.

—Vacuaque per ora cucurrit
Auſonidûm turbata fremor: ceu ſaxa morantur
Cùm rap. dos amnes, clauſo fit gurgite murmur.

Pro fremore *murmur* dicere debuiſſet. Nunc, quia alterum poſuit, ſubdit comparationem. Similia Homeri loca duo cum verbis Euſtathii, quibus artificium hoc explicat, vide apud Joannem Hartungum Cent. III. cap. VIII. Neque enim viſum nobis aliena cum pulviſculo in cumeras noſtras convertere. Fortaſſe autem & alia ratio eſt, quâ, cùm ob aliquam diſſimilitudinem obſcurior videtur metaphora, huic rei liceat mederi. Nam veteres quidem, quoties metaphora eſſet ignotior, declarationem ejus adjungere ſolent: ut aliquot exemplis oſtendit P. Victorius lib. III. Var. Lect. cap. XI. Horum verò uſus remediorum eſt multo maximus, quia, ut ait Tullius lib. III. de Oratore, *Verecunda eſſe debet tranſlatio, ut deducta eſſe in alienum locum, non irruiſſe, atque ut precario, non vi veniſſe, videatur.*

b remediorum.

Eſtque eo diligentiùs iſtorum ἰατρευμάτων b habenda ratio, quia multi, dum ea negligunt, in frigidum incidunt orationis genus. Certè & in ipſo Platone reprehendit Dionyſius Halicarnaſſenſis, quòd utatur duris metaphoris, non habitâ ratione ἀναλογίας. Interim tamen Platoni ignoſcendum putamus, ob difficultatem grandiloqui characteris: eamdemque etiam ob cauſſam ignoſcendum Demoſtheni, quòd duriores interdum adhibeat tranſlationes: unde inimicus ejus Æſchines dicebat, eum dicere οὐ ῥήματα, ἀλλὰ θαύματα, *non verba, ſed portenta.*

VIII. DE METAPHORIS LONGE PETITIS.

ALTERUM tranſlationis vitium erat, ſi ſimile ſit longè ductum. Itaque Tullius in tertio de Orat. ait, ſe malle *ſcopulum patrimonii*, quàm *Syrtim*; *voraginem bonorum*, quàm *Charybdim*. Et ratio in mundo eſt, quia notiora ſunt genera, & ſpecies, individuis. Certè ſcopulum & voraginem viderunt multi, pauci Charybdim, & Syr-

& Syrtim. Atqui, ut Tullii verbis utar, *faciliùs ad ea, quæ viſa, quàm ad illa, quæ audita ſunt, mentis oculi feruntur*. Longè etiam ſimile ducitur, cùm Plautus *a* ait, *duo greges virgarum ulmearum*, h. e. faſces. Par ratio eſt, cùm Martianus Capella *b* dicit, *aſtrorum populus*: ac Sidonius Apollinaris *c*, *ſcelerum populus*, pro multitudine eorum. Nam etſi Manilius aves appellet *aërios populos*, & *populos captos* de piſcibus dixerit; ac Columella itidem lib. IX. cap. XII. de apibus uſurpet: audaciùs tamen transfertur ad inanima, vel animatorum adjuncta. Verùm Græcorum hi morem ſequuntur. Moſchus Idyll. *β*:

Εὖτε καὶ ἀτρεκέων ποιμαίνεται ἔθνος ὀνείρων *d*.

Itidem, ſi Antonium Major agium *e* audimus, longè petitæ metaphoræ, frigidamque efficientis compoſitionem, exemplum fuerit Appuleii iſthoc *f*: *Ipſa vocis immutatio deſultoriæ ſcientiæ ſtylo reſpondet*. Cui geminum illud Martiani Capellæ: *Decenter levitate pernix deſultoriá geſtiebat*. Verùm mihi quidem immeritò & hîc, & alibi ſæpe, flagellari videtur Appuleius. Bella certè translatio eſt ab equis deſultoriis; quòd, ut in Circenſibus ex equo uno in alterum ſubitò deſilirent; ita & Appuleius ſubitò, ac deſultoriè, à ſtudiis philoſophicis ad ludicra ſe receperit.

a Pſeud. act. 1. ſc. 3.
b initio lib. 7.
c lib. 6. epiſt. 2.
d Cùm & veracium paſcitur populus, h. e. cœtus, ſeu turba, ſomniorum.
e comment. 2. Rhet. Ariſt.
f l. 1. Met.

IX. DE TRANSLATIONIBUS NIMIS GRANDIBUS, VEL HUMILIBUS NIMIS.

TERTIUM vitium eſt, ſi ad rerum humilium illuſtrationem ſumamus translationem à rebus nimis magnis. Itaque Tullius vitioſum eſſe ait, *tempeſtas comiſſationis*: ut quod majus ſit, quàm res exigit.

QUARTUM vitium priori contrarium eſt; ſi nempe à rebus humilioribus ſumatur translatio. Quamobrem, ut ait Tullius, vitioſum quoque fuerit *comiſſatio tempeſtatis*. Eſt enim minus, quàm res poſcit. Hâc ipsâ de re ita Fabius: *Deformitati proximum eſt humilitatis vitium: ταπείνωσιν vocant: quâ rei magnitudo vel dignitas minuitur, ut, Saxea eſt verruca in ſummo montis vertice*. Reſpicere autem ad id videtur, quòd Marcus Cato in libris Originum *verrucam* dixit pro loco edito aſperoque, ut ſcribit A. Gellius lib. III. cap. VII. Quamquam hæc quidem loquendi ratio, meo judicio, excuſationem meretur, ob ſummam ſimilitudinem: præſertim cùm humilitatis vitium tollatur epitheto *ſaxea*.

Cur verò nec à rebus humilioribus translatio duci poſſit, in cauſsâ eſt, quòd ea, ut docet Demetrius, voluptatem ac magnitudinem adferre debeat orationi: at ſi à rebus exiguis metaphora petatur, translatum minùs eo valebit quod expellit: ut quod ſit anguſtius proprio. Quemadmodum probat Tullius *a* iſthoc L. Attii in Atreo:

a 3. de Orat.

Quidnam eſt, obſecro? quid te adiri abnutas?

Nam, ut inibi Tullius ait, *melius eſſet, vetas, prohibes, abſterres: quoniam ille* (Thyeſtes puta) *dixerat:*

---Illico iſthic, ne contagio
Mea bonis umbrare obſit.

Qui locus pleniùs adducitur in III. Tuſcul. Quæſt.

Nonnihil autem in hujus vitii declaratione à Tullio recedo. Is enim lib. III. de Orat. diſtinctas translationum culpas facit, ſi minores ſint re ſignificatâ, & ſi anguſtiores fuerint proprio. Mihi autem poſterius iſthoc vitium ſub priori omnino comprehendi videtur.

X. DE METAPHORIS A RE FOEDA PETITIS.

QUINCTA translationum culpa eſt, ſi à re turpi & ſordidâ ducantur. Talis eſt, (ut M. Tullii *b* verbis cum Quinctiliano *c* utar) *morte Africani caſtratam Remp. & ſtercus curiæ Glauciam.* Signatur autem C. Servilius Glaucia, qui quæſtor fuit anno Urbis IↃCXL, vel potiùs IↃCXLI, homo improbus, ſed peracutus, & callidus, ac Hyperboli, quem Atticorum comœdia notavit, ſimillimus: ut eſt apud Ciceronem libro de claris Oratoribus. Horatius *d* quoque, ob candem cauſſam, notavit verſum illum M. Furii Bibaculi *e*:

b lib. 3. de Orat.
c lib. 8.

Juppiter hibernas canâ nive conſpuit Alpes.

Valde fallitur doctiſſimus Giffanius *f*, cùm putat, ſcitum atque elegans eſſe hoc loquendi genus: atque ita Horatium loqui exemplo Lucretii, cujus eſt illud lib. II.

d ſat. 5. lib. 2.
e in pragmatabelli Gallici, teſte Acrone.
f ind Lucr. in Reſpuo.

Præterea lumen per cornum tranſit, at imber
Reſpuitur.

Neque enim, ſi commode dicatur laterna reſpuere pluviam cornu ſuo, eo decorè à Jove ipſo conſpui dicantur terræ, quoties ningit. Neque Horatius, quod ille putavit, ſic ſeriò loquitur; ſed quod Furius ſordidius extulerat de Deo, hoc ille παρῳδιάζων Furio ipſi non ſine ſale tribuit, ut monet Acro: unde vellem, non hoc, & multa

alia

alia, reſecuiſſet Cruquius. Meliùs de nobili grammatico meritus foret: etſi ſic quoque eſt, quod ei debeamus.

Addam alterum exemplum. Cùm nervus, ut Græce νεῦρον, etiam ſit τὸ αἰδοῖον: unde Tibullus in Phallicis, *Repente nervus excutet libidinem:* & Juvenalis *a menſura incognita nervi:* item *b*, *jacet exiguus cum ramice nervus:* ab eodem translatum videri queat, *nervos intendere.* Sanè, id niſi dicamus, non video, quo jure Rufinum reprehendat B. Hieronymus. Nam cùm Rufinus dixiſſet: *Quid tibi videtur? habeſne ultra aliquid, quo nervos tuæ loquacitatis intendas?* excipit Hieronymus: *Et indignaris, ſi putidè te loqui arguam, cùm comœdiarum turpitudines, amatorumque ludicra, Eccleſiaſticus ſcriptor aſſumas?* Certè, ab intendo, Catullo *c* Horatioque *d*, *tentum* in viro vocatur id, quo diſcernitur homo; mas, an femina ſit, ut Varronianâ *e* utar periphraſi. Et deorum vehiculum, *tenſam*, quàm *tentam*, appellare maluerunt, ne turpe verbum ſonaret in ſacris, teſte Diomede. Cùm autem Comicos nominat Hieronymus, Terentianum *f* iſthoc reſpicit: *Fac ſis nunc promiſſa appareant. Sive adeò digna res eſt, ubi tu nervos intendas tuos.* Quem in locum ita Donatus, Hieronymi ipſius præceptor *g*; *Utrum*, inquit, *obſcæne hoc, ut ſervus? an metaphoricῶς? ubi laborare ac periclitari debeas*, &c. Quamquam nec rationibus deſtituar, quibus ſubnixus, Rufini, ſi libeat, patrocinium ſuſcipere queam. Nam quid ſi dicam, translationem eſſe ab inſtrumentis muſicis, quæ, quia nervis intenduntur, ἔντατα, & ἔγχορδα appellantur à Græcis? Vel; potiùs quid ſi aſſeram, metaphoram peti ab athletis, ac pugilibus? Utcunque eſt, cùm in nervis ſit robur, neque ἑνικῶς *h* dicatur *nervum intendere*, ſed in plurativo *nervos:* videri meritò queat, non magis obſcænam eſſe *nervos intendere*, quàm *contendere:* quo uſus ipſe Tullius Verrina ſecunda: *Magnum*, inquit, *onus, & mihi periculoſum, verumtamen dignum, in quo omnes nervos ætatis induſtriaque mea contenderem.* Eodemque modo *ſe contendere*, & *contendere vires*, legimus apud Lucretium lib. IV. Neque in eo veteres imitari veritus eſt Petrus Bembus epiſtola ad Sebaſtianum Corradum, quæ legitur lib. VI. *Quantum*, inquit, *tibi debeam, ſtatues ipſe, qui ea in re nervos atque ingenium intendiſti tuum.* Hæc eò libentiùs adduxi, quòd naſutorum quorundam mores non neſciam; qui, quoties hanc loquendi rationem reperiunt in viris ſeculi noſtri ac ſuperioris, iiſque eruditione juxtà ac ſanctimonia celebribus, Rhetorum ac Grammaticorum auctoritate moti, neſcio quod κακέμφατον commiſſum ſomniant. Ita enim illi hoc vitium appellant: cùm nempe

a *ſat. 9.*
b *ſat. 10.*
c *Carm 81. ad Gellium.*
d *lib. epod. od. 12.*
e *lib. 6 de L. L.*
f *Eunucho act. 2. ſc. 3.*
g *Hieronymus ipſe in Chronico ad annum 2370. ſivè à morte Conſtantini M. 17.*
h *in numero ſingulari.*

a lib. 8. cap. de ornatu orationis. *malâ conſuetudine*, ut Fabil *a* verbis utar, *in obſcænum intellectum ſermo detortus eſt; ut ductare exercitus, & patrare bellum, apud Salluſtium.* Sed hæc quidem, ut idem ibi ait, *dicta ſanctè & antiquè ridentur à nobis; quam culpam non ſcribentium quidem judico, ſed legentium. Tamen vitandam, quatenus verba honeſta moribus perdidimus, & evincentibus etiam vitiis cedendum eſt.* Itidem Martiano Capellæ lib. v. tanquam inhoneſtum improbatur illud Comici *b*: *Arrige aures, Pamphile.* Quaſi non & Maro ipſe de famâ dixerit *c*:

b Andr act. 5. ſc 4.
c 4. Æn.

---Tot ſubrigit aures.

Sed boni illi Grammatici, ac Rhetores, nec huic parcendum putarunt. Nonnullis enim, eoſque inter Iſidoro lib. 1. Orig. κακέμφατον, atque à re obſcænâ ductum, videtur illud poëtæ *d*:

d 1. Æn.

--Hic animum arrectis dictis.

Verùm hautquaquam iis hâc in parte fidem accommodamus. Siquid fuiſſet iſtiusmodi, haut uſurpâſſet Maro, qui à virginali pudore *Parthenias* dictus *e* eſt.

e Donatus, ſive quiſquis vita Virgiliana eſt auctor item inſcriptiones veterum Virgilii codd ut Pierius in 4 Georg. annotavit.

XI. DE METAPHORIS NIMIS CONDENSATIS.

SExtum vitium eſt, ſi metaphoræ ſint frequentes, ut non illuſtrent orationem, ſed obſcurent; non voluptatem adferant auditori, ſed eum tædio compleant. Nam quemadmodum oſtendit civem bonum, ſi advenas in urbe ſuâ plures videat, quàm indigenas: ita probo formandæ orationis judici diſplicet, ſi plura translata in oratione cernat, quàm propria. Itaque ne hâc in parte impingamus, tum tantùm uſurpabimus translatum, cùm aut proprium deeſt, vel translatum proprio aut ſignificantius eſt, aut decentius. Nam (ut ſuperiùs dicebamus, Porcium Latronem dicere ſolere) *ſumma eſt dementia detorquere eam orationem, cui rectam eſſe licet.* Quamquam hoc quidem Porcii dictum, locum non habet, cùm translatum proprio eſt uſitatius. Nam & in metaphorâ, & in alio quovis tropo, interdum uſu venit, ut qui propriè loquitur, minùs videri queat loqui propriè, quàm qui impropriè; quia impropria vox eſt magis in vulgus nota, clariusque rem ob oculos ponit, quàm propria. Ita impropriè, ac partim μεταφορικῶς, partim συνεκδοχικῶς, hominum dicitur *calamitas, ſtrages*, aut *clades*; cùm *calamitas* propriè conveniat calamis ſegetis grandine quaſſatis; *ſtrages* ſit arborum cæſarum ſtratarumque; *clades* verò dicatur, cùm tempeſtate fracti ſunt arborum rami, à κλάδος, i. *ramus*. Quin Alexander Aphrodiſienſis *f* conſuetudinem

f in I. τῶν ἀναλυτ. προτ.

dinem plenam eſſe ſcribit translationum: ut non immeritò Demetrio videatur *πάντων ἡ συνήθεια καὶ μάλιστα μεταφορῶν διδάσκαλος a*.

XII. DE TRANSLATIONIBUS POETICIS.

SEPTIMUM vitium eſt, ſi metaphoris utamur ſoli poëtæ conceſſis. Diligenter enim cavendum, ne omnia, quæ huic permiſſa ſunt, Oratori convenire putemus. Negat Fabius, ſe, auctore Homero, dicturum, *paſtorem populi:* nedum quis Oratorem ferat, qui cum Horatio *b* de Euro dicat, *Per Siculas equitavit undas:* etſi & ſic locutus ſit Euripides Phœniſſis, & ejus exemplo Oppianus in III. Ἁλιευτ. Neque orator pro bonis poëtis, *aves*; pro malis, *cicadas* uſurpet; quamvis ita loquuntur poëtæ. Nam quemadmodum Maro in Eclogis pro poëtis dixit *cygnos*, & Horatius *c* Pindarum vocat *Dircæum cygnum*; atque idem Varium appellat *Mæonii carminis alitem* d: ita poëtæ Græci [illegible] *e* ſe vocant θείους ὄρνιχας *f*, ſuaque carmina μέλη πτερωτὰ Μουσάων *g*. Malos verò ab iis *cicadas* dici, argumento eſt iſthoc Simonidis, ut quidem legendum putamus, Theſeium Scaligeri & Caſauboni *h* filum ſecuti:

> Φοῖβος ἐσαγεῖται τοῖς Τυνδαρίδαισιν ἀοιδὰν,
> Τὰν ἄμετροι τέττιγες ἐπεστέψαντο κορώνᾳ *i*.

Neque obſcura eſt ratio tralationis: cùm poëtæ boni ſuavem luſciniarum, vel cygnorum cantum referant: mali autem raucum quiddam, cicadarum inſtar, ſtrideant. Interim, ut dixi, longè hæc remota ſunt ab uſu Oratorum.

XIII. DE METAPHORIS NON IN EODEM GENERE PERSISTENTIBUS.

OCTAVUM vitium faciunt, cùm non perſiſtitur in eâdem metaphorâ; ſed ab unâ tranſilitur in alteram. Certè vitioſè dixeris, offendiſſe te ſcriptum *in calce capitis*: neque ita loqui debet, niſi qui calcaneum in cerebro habet. Itidem nec rectè dixeris *fructum haurire*, pro *capere*: neque, *illotis manibus aggredi*, pro *attingere*; aut, *illotis pedibus attingere* pro *aggredi*. Hâc de re ita Fabius *k*, quo loco de allegoriâ agit: *Id quoque inprimis eſt cuſtodiendum, ut, quo ex genere cœperis translationis, hoc deſinas. Multi autem, cùm initium a tempeſtate ſumſerunt, incendio aut ruinâ finiunt. quæ eſt inconſequentia rerum fœdiſſima.* Itaque ſcitum iſthoc Plauti Menæchmis *l*:

O 2 *Clam,*

a omnium, & inprimis translationum consuetudo magiſtra.

b od. 4. lib 4.

c lib 4. od 2.

d lib. 1. od. 6.

e generis nomine

f divinas aves.

g carmina alata Muſarum.

h lib 15 Animad in Athen. cap. 8

i Phœbus docuit Tyndaridas cantionem, ſive Muſicam, quam cicadæ, modorum neſcia, coronarunt coronâ.

k lib. 8.

l act. 1. ſc. 2.

Clam, inquit, uxorẽ, ubi ſepulchrũ habeamus, & hunc comburamus diẽ.
PE. Age ſanè igitur, quando æquum oras, quàm mox incendo rogũ?
Dies quidem jam ad umbilicum eſt dimidiatus mortuus. Nam, ut ſignificet Comicus, probè ac pollucibiliter diem eſſe tranſigendum; perpetuâ utitur tranſlatione à cadaveribus, quæ olim lota unctaque rogo imponebant, ac combutebant. A doliis vinariis ſumtâ perſiſtitur metaphorâ in illâ Auguſtini in terminatione: *Maledictus, qui offert florem juventutis ſuæ diabolo, & fecem ſenectutis Deo reſervat.* Nam & *florem vini* aut *Liberi*, pro vino odorato ac præſtantiſſimo, dixere Ennius, Nævius, Paccuvius, Plautus *a*, & Lucretius *b*. In eâdem etiam metaphorâ perſtitit Eraſmus, cùm libello ſuo nomen fecit *Enchiridion militis Chriſtiani.* Nam ἐγχειρίδιον eſt ξιφίδιον, ſeu *pugio.*

a Ciſtel. Sc. idem mihi magna, & Curcul, act. 1. ſc. 2.
b lib. 3.

Verùm hoc Rhetorum præceptum de perpetuâ translatione perpetuum non eſt. Scimus enim, elegantiſſimè diverſas ſæpe conjungi metaphoras. Cicero pro Roſcio Amerino: *Nequaquam ſimiliter oratio mea exire, atque in vulgus emanare poterit.* Q. Ennius *c*.

Enni poëta ſalve, qui mortalibus
Verſus propinas flammeos medullitus.

Cui ſimile illud Virgilii in Ciri:

Quæ ſimul ac venis hauſit ſitientibus ignem.

Et hoc Catulli *d*: *---Tenuis ſub artus*
Flamma dimanant.

c tertio Sat. apud Non. in Propinare, & Medullitus.
d carm. 52.

Niſi cum aliquibus non tam de aquâ, aut aëre, elementis humidis, putemus *liquidum* propriè dici, & *manare*; quàm de igni, qui videri queat ob raritatem difficillimè ex elementis ſuo contineri termino, de quo anxiè diſquirere minimè hujus eſt loci.

Quin idem Catullus etiam, ut obſervavit diſertiſſimus Muretus, triplicem amat conjungere. Exemplum geminum habes carmine in Phaſelum. Prius eſt;

Nec ullius natantis impetum trabis
Nequiſſe præterire, ſive palmulis
Opus foret volare, ſive linteo.

Natare enim aquatilium eſt, *ire* terreſtrium, *volare* avium. Alterum eſt: *---Nam Cythorio in jugo*
Loquente ſæpe ſibilum edidit comâ.

Nam & *coma* ponitur pro frondibus, & *coma* dicitur *loquens*, & *ſibili* vox à ſerpentibus ſumta eſt. Sic triplex eſt metaphora in illo Horatii epiſt. 1. lib. 1.

Nemo adeò ferus eſt, ut non miteſcere poſſit,

Si mo-

Si modò culturæ patientem commodet aurem.

Prima eſt ab ἀλόγοις iis, quæ fera ſunt, ac propriè manſueſcunt, & curantur, ut loquitur P. Nigidius *a* hiſtoriâ de animalibus, h.e. cicurantur ac domantur. Altera à fructibus, qui acerbi ſunt, ac propriè miteſcunt. Tertia ab agris, quorum eſt cultura.

a apud Priſcianum cap. de communibus.

XIV. DE TRANSLATIONUM CAUSSIS.

QUEMADMODUM autem veſtimenta primò uſurpata ſunt, ut corpus muniretur adverſus aëris injurias; eadem tamen pòſt etiam adhibita ſunt ornatus & decoris gratiâ: itidem translatitia primò genuit neceſſitas, pòſt celebravit delectatio. Neceſſitatis fuit *divortium* in uxore, *pes* in navi, ὀφθαλμὸς aut *gemma* in vitibus: quodq; *durum* dicimus hominem, aut *aſperum*.

Neque tantùm neceſſitatis eſt, cùm proprium deeſt, ſed & cùm translatum eſt ſignificantius. ut in illo Maronis *b*. *Invadunt urbem, ſomno vinoque ſepultam:* quod ſignificantius eſt, quàm *oppreſſam*. Par ratio, cùm dicimus, *incenſum irâ, inflammatum cupiditate*, & *lapſum errore*. Nam, ut inquit Fabius *c*, *nihil horum ſuis verbis, quàm his arceſſitis, magis proprium erat.*

b 2. Æn.
c lib. 8. cap. 6

At ornatûs eſt, quòd ἄνθος & *flos* accipiuntur pro *ornamento*. Ut apud Catullum, *Floſculus Juventiorum*. Et, *flos olei*, h.e. decus palæſtræ. Ad ornatum quoque refer, quæ ad variandam orationem adhibentur: ut cum, quod primò propriè dictum eſt, poſtea dicitur translatè.

Sunt & hujus loci, quæ pudoris gratia immutantur. Nam quod turpe eſt, id in ornatum eſt. Fallebat autem, & fallebatur Bryſo Sophiſta, quique cum hac in re ſoli è philoſophis ſecuti, Stoici *d*, ac Cynici, cùm ita argumentarentur; ſi duo vocabula idem ſignificant, aut ambo pariter obſcœna eſſe, aut neutrum. Siquidem, ut bene reſpondet Philoſophus *e*, aliud alio magis proprium eſt, magiſque rem ob oculos ponit. Deinde res ſunt, quæ & honeſtæ ſimul ſint, & turpes, prò diverſo conſiderandi modo; ac proinde vocabula, quæ rem exprimunt quà honeſta, ipſa etiam honeſta ſunt; ac turpia ſunt, quæ eam ſignificant quà turpis. Cicero lib. IX. epiſt. ad Pætum; *Liberis dare operam quam honeſtè dicitur! etiam patres rogant filios: ejus operæ nomen non audent dicere.* Rem ſimili illuſtrabo: Muli naſcuntur ex aſino, quod iners eſt animal. Naſcuntur pariter ex equa, quod animal generoſum eſt. Itaque eos parvi facere videtur, qui aſini progeniem vocet: at qui ſobolem equarum appellet, honorificè de iis loquatur. Scivit id Simonides, qui cùm vituperare vellet mulas, appellavit *f* eas ἡμιόνους *g*.

d Cic. 1. de Off. & l. 9. epiſt. ad Pætum. item Fabius lib. 9. inſtit. cap. 3.
e Ariſt. l. 3. Rhet.
f Ariſtoteles lib. 3. Rhetor. cap. 2.
g ſemiaſinos.

At cùm laudare conſtituiſſet, ita eas compellavit: *Χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων a.* Par ratio eſt in obſcænis; uti & ſordidis: quorum utraque icciro ſolùm, quatenus honeſtatis partem habent, honeſtè exprimuntur. Atque inde antiquis, ut libro quinto ait Arnobius, *mos fuit, res turpes & fœdas prolatu, honeſtiorum conveſtirier dignitate.* Multa veterum loca contra Stoicos, negantes ullam verbis ineſſe obſcœnitatem, congeſſit Conradus Rittershuſius ad Oppiani primum *ἁλιευτικῶν b.* Sed & iſtis, & quæ ipſi obſervavimus, ſuperſedere malo: quia, in re, ut arbitror, adeò clarâ, haut neceſſum eſt faculam exemplorum prælucere, velut ad ſpiſſas evincendas tenebras.

Porrò ea, quæ voluptatis, atque ornatus gratiâ, uſurpantur, propriè magis dicuntur *μεταφορικά*: at quæ neceſſitatis cauſsâ celebrantur, ea rectiùs vocantur *ὁμώνυμα.* Nam in his primi linguæ autores, quamvis proprium ac peculiare nomen imponere poterant; tamen, quo conſilio alteri priùs nomen aliquod fecerant, eodem, ob ſimilitudinem, huic idem nomen communicarunt: unde fit, ut non interdum, aut à quibusdam, ſed ſemper, atque ab omnibus, voces hæ uſurpentur, haut aliter atque ſi propriæ forent. Atque id, quod dico, præter Porphyrium Tyrium c, ſenſit & Demetrius. Nam juxta hunc *σφόνδυλος*, & *κλεὶς*, & *κτένες*, cùm de corpore dicuntur, *οὐ κατὰ μεταφορὰν ὠνόμασαι, ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα, διὰ τὸ ἐοικέναι τὸ μὲν κτενὶ μέρος, τὸ δὲ κλειδὶ, τὸ δὲ σφονδύλῳ d.* Qui profectò locus ſcrupulum injicere poterat, ſi quis exiſtimaret, metaphoram eſſe, quandocunque ob ſimilitudinem quippiam adpellatur nomine alteri primùm competente.

Quæritur autem apud Ciceronem de Oratore, cur magis alienis delectemur, quàm propriis. Nam ubi proprio deſtituimur, neceſſitate cogimur uti translato. Verùm etiam in maximâ propriorum verborum copiâ, translatis magis delectamur. Ejus autem rei quatuor ibidem rationes adferuntur. Prima eſt, quia ingenii eſt, tranſilire ante pedes poſita, & alia aliunde petita ſubſtituere. Altera eſt, quòd tum is, qui audit, aliò ducitur cogitatione, neque tamen aberrat; quæ maxima eſt delectatio. Tertia eſt quòd ſingulis verbis res ac tota ſimilitudo conficitur. Quarta eſt, quia metaphora ferè rem ſenſibus admovet, maximè oculorum; qui ſenſus eſt acerrimus. Eſt quæ & hæc ratio, cur metaphorica magis ſint perſpicua iis, quæ propriè efferuntur: ut ſcribit Ariſtoteles in tertio Rhet. cap. 11. cùm ait: *τὸ σαφὲς, καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ ξενικὸν, ἔχει μάλιστα ἡ μεταφορά e.* Verùm repugnare hoc videtur ei, quod idem mihi dixerat: *σαφῆ μὲν (λέξιν) ποιεῖ τὰ κύρια· μὴ ταπεινὴν δὲ, ἀλλὰ κεκοσμημένην, τἄλλα ὀνόματα f.* quod ipſum etiam ſcribit

in

a Salvete velucrium equarum filiæ.

b pag. 180. & 181.

c in Categor. Ariſtot. c. 17.

d non per translationem nominata ſunt, ſed per ſimilitudinem: quia hæc quidem pars pectini, hæc autem clavi, illa verò verticillo ſimilis eſt.

e perſpicuum, & ſuave, & peregrinum, maximè habet metaphora.

f perſpicuam quidem dictionem efficiunt propria, non humilem verò, ſed ornatam, alia nomina.

in ſexto Topic. cap. II. *πᾶν ἀσαφὲς τὸ κατὰ μεταφορὰν λεγόμενον a*. Verùm facilè nos hinc expedimus, cùm non uno aliquid modo perſpicuum dicatur. Eſt enim, quod perſpicuum ſit ſecundùm intellectum, ut quod propriè ac preſsè rem ſignat: eſt item, quod perſpicuum ſit ſecundùm ſenſum, ut quod rem ſimilitudine quaſi ob oculos ponit. Certè eſſe aliquid *κατὰ νόησιν b* obſcurum, quod *καθ' αἴσθησιν c* clarum ſit, & contrà; indicat quoque B. Auguſtinus lib. de principiis Dialect. cap. VIII. Quæ intellectui rem meliùs exprimunt, philoſophus ſectatur: quæ ſenſui magis rem proponunt, eligit orator; ut cui ſit cum populo negotium. Atque hic cognoſcere eſt, cur Ariſtoteles voces *μεταφορικὰς* à definitionibus arceat. Neque enim eæ docent, *ὅτι τι ἐστὶν, ἀλλὰ ποῖόν ἐστι*: *non quid ſit, ſed cui ſimile ſit.*

a omnis vox metaphorica ſeu tropica eſt obſcura.
b ſecundum intellectum.
c ſecundum ſenſum.

XV. MANTISSA DE TRALATITIA SIGNIFICATIONE, QUAM IPSUM TRALATITII VOCABULUM OBTINET.

ATQUE hæc de vocibus translatitiis ſufficere mihi videntur. Niſi fortaſſe, voce ipſa invitante, aliquid etiam appingendum de ſignificatione eâ, quâ hoc *tralatitii* vocabulum transfertur ad omnia vulgaria, communiaque. Ut in illo Petronii Arbitri: *Cùm appareret, futurum non tralatitium bellum*. Nam etſi *ſtlatarii* vox proba ſit, & *ἐργόμενον d* notet, uti in veteribus exponitur gloſſis: tamen nec Petronio, nec loco iſti, ſatis convenit. Alibi etiam ſimiliter dixit: *Intelligebam, me non tralatitia deformitate inſignem*. Item, *Nec Giton me aut tralatitiâ propinatione dignum judicabas*. Et, *Præteriens aliquis, tralatitiâ humanitate lapidabit*. Phædrus *e* quoque ait, *more translatitio*. Et Suetonius in Nerone *f*, *funere translatitio*. Ubi poterat videri eò reſpexiſſe, quòd propriè *translatitia* ſint *funera*, quando quis peregrè, vel in hoſtili ſolo, defunctus eſt, eoque neceſſe eſt corpus domum transferri: in cujusmodi exſequiis non temere adhibebantur victimæ, epulæ, ludi, & ſimiles funerum honores. Sed potiùs cenſeo, reſpexiſſe communem illam *tralatitii* ſignificationem, quam dixi. Nam & in Auguſto *g* ſimiliter *jus tralatitium* poſuit pro ordinario, & quod vulgò obtineret. Et in Nerone *h* idem *translatitias poſtulationes* vocat eas, quæ ſæpius ſe offerant, & facilè expediantur. Amant ita loqui Jurisconſulti, qui dicunt, aliquid fieri *translatitiè*, pro perfunctoriè & negligenter. Ut, *Translatitiè defungi munere accuſandi*, l. I. §. prævaricatorem. D. ad S. C. Turpil. *Injuriam non tralatitiè perſequi*, in

d illuſorem.
e fab. 88. de procaci tibicine.
f cap 33.
g cap 10.
h cap. 7.

lege

lege Dei, ſive Moſaicarum & Romanarum legum collat. Tit. IV. Et ſimilia id genus alibi. Quæritur, unde hic loquendi modus originem traxerit. Vir doctiſſimus, Stephanus Pighius, *a* conjectat, ortum duxiſſe à ludionum infimâ ac vulgari turbâ: ut quam Valerius *b* eò *translati* nomine appellet, quia pro ludorum occaſione ſæpiùs huc illuc per ſcenam transferretur. Sed nec Valerius id voluit, quod Pighius putabat: nec à re ſcenicâ vox ea petita eſt: ſed eò ſpectarunt, quòd, quæ aliunde transferuntur, nova eſſe non poſſint. Quod clarè nos docet Aſconius Pedianus, his verbis: *Translatitia veteres dixerunt, non nova, nec nuper inventa, ſed aliunde translata.* Hæc ille ad verba iſta Ciceronis Verrinâ III. *Sed in re tam uſitatâ ſatis eſt, oſtendere, omnes antea jus ita dixiſſe: & hoc vetus edictum translatitiumque eſſe.* At clarè inprimis hanc ejus vocis proprietatem arguunt illa Tullii ad Appium *c*. *Roma compoſui edictum, nihil addidi, niſi quod publicani me rogarunt, cùm Samum ad me veniſſent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. diligentiſſimè ſcriptum caput eſt, quod pertinet ad minuendos ſumtus civitatum. quo in capite ſunt quædam nova, ſalutaria civitatibus. quibus ego magnopere delector. Hoc verò, ex quo ſuſpicio nata eſt, me exquiſiviſſe aliquid in quo te offenderem, translatitium eſt.* Ubi *translatitium* vocat illud edicti caput, quod non ipſe compoſuiſſet; ſed ex Appii edicto totidem verbis transtuliſſet in ſuum. Unde colligit, gravem ſibi injuriam fieri, quando dicitur, hoc egiſſe, ut Appium edicto ſuo deformaret. Nam, inquit, caput illud, unde eam ſumunt ſuſpicionem, non tam ipſe ſcripſi, quàm ex tuo, mi Appi, edicto exſcripſi. Similiter loquitur ad Att. lib. III. epiſt. XXIII. *Ea,* inquit, *rogatio tria capita habuit. Unum de reditu meo. Alterum caput eſt tralatitium, de impunitate, ſiquid contra alias leges, ejus legis ergo, factum eſt.* Sententia eſt, totum illud caput de impunitate eſſe vetus, quia omnibus illud legibus apponi ſoleat: Siquis ejus legis cauſsâ quicquam contra alias leges egerit, id ei impune fore. Cæterùm Ciceronis quoque ævo non de jure ſolùm, ſed aliis etiam rebus, dici ſolere; argumento erit illud Cælii ad Ciceronem ipſum ipſum epiſtolâ V. *Tametſi,* inquit, *hac de re puto te conſtitutum, quid facturus eſſes, habere: tamen, quo maturius conſtitueres, viſum eſt ut te facerem certiorem. noſti enim, hæc tralatitia.* Quaſi dicat, noſti ſic fieri ſolere. Ut *tralatitia* hîc quoque dicantur, quæ ex conſuetudine dicis cauſsâ transferuntur ad omnes epiſtolas. Sed quid vocabulo uni tantoperè inſiſtimus?

a annot. in Val. Max. lib. 2. c. 4.
b lib. 2. cap. 4.
c lib. 3. epiſt. 8.

CAP. VII.

CAP. VII.

De Metonymia.

METONYMIA eſt, cùm cauſſa externa ponitur pro effectu, vel ſubjectum pro adjuncto, aut contrà.

Eſt itaque quadruplex: cauſſæ, effecti, ſubjecti, adjuncti.

Metonymia cauſſæ vel efficientem cauſam ponit pro effecto, vel finem pro eo quod ad finem deſtinatum eſt.

Contrà Metonymia effecti vel effectum propriè dictum uſurpat pro efficiente, vel deſtinatum ad finem pro fine.

Ad Metonymiam ſubjecti pertinent exempla, quibus Deus ponitur pro loco cui præſidet, vel dux pro exercitu, vel poſſeſſor pro re poſſeſſâ, vel pro tempore, id quod eſt aut fit in tempore, vel nomen rei ſignatæ pro ſigno, vel objectum pro eo quod circa illud verſatur.

Ad Metonymiam adjuncti refero, cùm continens ponitur pro contento, vel tempus pro re quæ in tempore eſt, vel ſignum pro ſignato, vel pro objecto id quod circa illud occupatur.

I. METONYMIÆ VOX EXPONITUR, AC DEFINITIO, ET DIVISIO EJUSDEM.

METΩNYMÍA, ut Cicero *a*, atque ex eo Fabius *b*, ſcripſit, Rhetoribus ὑπαλλαγὴ appellatur. Malim tamen Metonymiæ nomen retinere; non quia magis tropi hujusce naturam exprimat; ſed quod hodie, & multis retro ſæculis, non apud Grammaticos modò, ſed & Rhetores ipſos, ſit pervulgatius. Ac ὑπαλλαγὴ quidem *ſubmutationem*, ſive *immutationem*, notat: μετωνυμία verò κατὰ λέξιν eſt *transnomen*, ut ἀντωνυμία *pronomen*: at μετονομασία eſſet *transnominatio*, ut ἀντονομασία *pronominatio*. Donatus *c* tamen, & Iſidorus *d*, *transnominationem* vertunt. Ac Donatus quidem definire auſus non eſt. Iſidoro autem dicitur eſſe *transnominatio ab aliâ ſignificatione ad aliam proximitatem translata*: quæ ipſa quoque verba retinuit Beda *e*. Parum ex‑ſciata, inquies, hæc definitio eſt, in quâ definitũ definitionis pars eſt, & quod definito cum metaphorâ commune eſt, id ejus differentia ſtatuitur. Fateor, ſed ſeculo hoc illi tribuamus; non Iſidoro, aut Bedæ. Et quanto quæſo rectiùs præſtantiſſimus Fabius? cui metonymia definitur *nominis pro nomine poſitio*. Scilicet metaphora quoque, ac ſynecdoche, nomen non ponunt pro nomine! Quare per me licet iſtiusmodi deſcriptionibus ſeſe oblectent Democriti populares, & Arcades βαλανοφάγοι *f*. Veram autem definitionem norit, qui ſciat, metonymiam commutare nomina

a in Oratore.
b lib 8 cap. 6
c lib. de barbariſmo, tropis, & ſchematiſbus.
d lib. 1. Orig.
e lib de tropis S. Script.
f glandivori

mina rerum, quæ conjuncta quidem ſunt naturali vinculo, non tamen ita, ut alterum ſit de alterius eſſentia; quemadmodum ſuprà *a* diximus.

a cap 5. hujus lib.

Hoc verò qui ſciat, is diſtributionem ignorare vix poſſit. Cùm enim conjunctorum alia ſpectent rem quà fit, ut cauſſa & effectus; alia qua eſt, ut ſubjectum & adjunctum: minimùm quatuor erunt modi primarii; cauſſæ, effecti, ſubjecti, adjuncti. Vel ſi μετάληψιν, de qua poſtea dicemus, ſubjicere metonymiæ viſum eſt, ſummùm erunt ſex: nempe præter eos, quos diximus, hi duo fuerint modi, antecedentis, & conſequentis. Feſtum Pompeium quadripartita diviſione iſta, continentis, contenti, ſuperioris, inferioris, quorum ſingula exemplis uſurpat, limitibus nimis anguſtis metonymiam conſtringere, liquebit ex iis, quæ deinceps dicemus.

II. DE METONYMIA CAUSSÆ EFFICIENTIS.

METONYMIAM cauſſæ duplicem faciunt; unam efficientis, alteram materiæ. Quam diviſionem mox ventilabimus. Metonymia cauſſæ efficientis alia eſt cauſſæ primæ, ac principalis; alia inſtrumentalis, vel ſecundariæ.

Prioris generis eſt *Iſrael* pro Iſraëlitis; *Benjamin*, vel alius patriarcharum, pro tribu ejus. *Habent* b *Moſen, & Prophetas*; pro ſcriptis Moſaicis, & Propheticis. *Homerus*, pro ejus poëmatis; *Livius*, pro hiſtoria Livii. Juvenalis ſat. VIII: ---*Raræ ſine Mentore menſæ*, id eſt, toreumate. Huc etiam referenda ſunt ea, in quibus aliquod gentilium numen ponitur pro eo, quod inveniſſe aut efficere putabatur. Maro III. Georg. ---*Lucinam juſtosq́; pati Hymenæos.* *Lucina* pro *partu*, quem credebatur faciliorem præſtare. Nimirum, quia ut Plinius c ait, *Luna femineum ac molle ſidus, atque nocturnum, ſolvit humorem, & trahit.* Ovid. IV. Met. fab. III.

b Luc. 16. 19

c lib. 2. Hiſt. Nat cap 10

d Servius 7. Æn.

---*Solæ Meneides intus*

Intempeſtivâ turbantes feſta Minervâ.

Minerva pro lanificio, cui præeſt d: uti & artibus aliis. Figmenti hujus cauſſam docet Servius in Ecl. II. & exinde Iſidorus lib. XIX. Orig. cap. XIX. Quæ Cereris & Veneris cura credita ſit, Plautus indicat Rudente *e*.

e act 1. ſc. 2.

f ſic rectè corrigunt, quia curo ἀρχαϊκῶς dandi caſum pro accuſativo adſciſcit.

Cererem te meliùs, quàm Venerem ſectarier.

Amori f hæc curat, tritico curat Ceres.

Hinc nomina eorum pro rebus, quas curent, & procurent, paſſim invenias. Ut in calcato illo Terentii dicto *g*: *Sine Cerere & Libero friget Venus.*

g Eun. act. 4 ſc. 5.

Venus. Ubi ſatis conſtat, per *Cererem* ſignificari fruges, per *Liberum* vinum, per *Venerem* τὰ ἀφροδίσια, ſive ipſam *μῖξιν*, quare *corporale concilium* Arnobius appellat. Ita & Comici locum interpretatur M. Minucius in Octavio. *In eandem*, inquit, *ſententiam & Perſeus philoſophatur, & annectit inventas fruges, & frugum ipſarum repertores, iisdem nominibus: ut Comicus ſermo eſt, Venerem ſine Libero, & Cerere, frigore.* Arnobius extremo libro quincto: *In uſu ſermonis veſtri Martem pro pugnâ appellatis, pro aquis Neptunum, Liberum patrem pro vino, Cererem pro pane, Minervam pro ſtamine, pro obſcœnis libidinis Venerem.*

Monet Fabius *a*, hæc dici licentiùs, quàm ut fori ſeveritas ferat. Cicero tamen in Milonianâ ait: *Adde caſus, adde incertos exitus pugnarum, Martemq; communem.* Sed non minùs hîc numen accipere poſſumus, quàm in illo Homerico *b*:

Ξυνὸς Ἐνυάλιος, καί τε κτανέοντα κατέκτα,

Accommodatius illud pro Marcello: *Quos amiſimus cives, eos Martis vis perculit, non ira victoria.* Nec enim Deus, ſed prœlium opponitur victoriæ. Apud hiſtoricos verò crebrum eſt, *Vario Marte*; &, *Incerto Marte*. Etiam Valerii eſt in ſecundo Memorabilium cap. I. *Proximus à Libero patre intemperantiæ gradus ad inconceſſam Venerem eſſe conſuevit.* Atque ita ſæpe Veneris vocabulo etiam uſus Cornelius Celſus *d*:

At extra ſcenam nimiæ fuerit licentiæ, *Cererem ſalutare*, pro *guſtare panem*; *ſalutare Liberum*, pro *guſtare vinum*. Quomodo arbitrantur Comicum loqui in Amphitryone, ſive is Plautus ipſe, ſive alius potiùs, vetus ille, ſed Plauto tamen non paullo junior, qui ea, quæ deeſſe huic comœdiæ putaret, haut illepidè ſupplêrit. Verba ejus ſunt *e*:

Nec Bacchum ſalutem hodie, nec Cererem, ni purgari juſſeras
Vaſa---,

Ita enim non ineptè emendant *f*: ut ſententia ſit, nec panem, nec potum, hodie ori admoveam meo, niſi tu juſſeras. Quæ ſi vera eſt conjectura, *ſalutare* dixerit Comicus, pro *ori admovere*, quia ἰσοδυναμοῦσι *g*, *Deum ſalutare*, *& adorare*; quod viri eruditi *h* interpretantur, *ad os admovere*. In Deorum enim ſalutatione eminus ſtantes, ne ore profano Deos tangerent, manum ori admovebant, ac ſuaviabantur. Quin multi volunt, id propriè eſſe *adorare*. Nos ſubtili iſti etymologiæ adſenſum accommodare non poſſumus: de ritu tamen adſentimus: ut cujus meminerint Lucianus in Demoſthenis encomio, item περὶ ὀρχήσεως, Plinius lib. XXVIII. cap. II. & lib. XII. cap. III, Appu-

a lib. 8. cap. 6
b Iliad Σ.
c Communis Mars inq; vicem perimit perimentem.
d lib. 1. c. 3. & alibi.
e Amphetryone Sc. Di veſtrum fidem.
f praeunte Gaſpare Scoppio l. 1. Veriſimil. c. 8 qui tamen ſententiam hanc retractat lib. 3. ſuſpectarum lectionum epiſt. 19.
g æqualem vim habent.
h Lipſius l. 2. Elect. c. 6. Muretus l. 10. c. 1. Scoppius lib. 1. Veriſ. cap. 8. &c.

Appuleius lib. IV. Metam. Apolog. & Florid. Hieronymus contra Rufinum, & in Oſeam cap. XIII.

Ab metonymiâ cauſſæ principalis venio ad eam, quæ eſt cauſſæ inſtrumentalis. Quam à Peripateticis ad efficientem referri, ſatis conſtat. Ut *lingua* pro ſermone; quomodo linguam Romanam, Græcam, Hebræam dicimus. Vel pro obtrectatione: ut apud Tullium lib. IX. ep. II. ad Varronem: *Vitemus oculos hominum, ſi linguas minùs facilè poſſumus.* Vel pro eloquentiâ. Ut apud Apoſtolum I. Cor. I. *Si linguis angelorum loquar.* *Angelicam* verò metaphoricè dixit pro præſtanti, quia ſumma omnia tribuebant angelis: unde dicebant, *panem Angelorum* a. Niſi malis manna ita vocari, quia etſi ſpecie non differret à vulgari manna; tamen angelorum miniſterio diverſimodè fuerit productum, ac qualitatibus aliis ornatum: uti ex XVI. Exod. cognoſcere eſt. Inſtrumentalis quoque cauſſa ponitur pro effectu, cùm *manus* accipitur pro opere. Propertius lib. III. Eleg. XX.

a Pſalm 78. 25.

Aut certè tabulæ capient mea lumina pictæ,
Sive ebore exactæ, ſeu magis ære manus.

Itidem Cic. lib. VII. epiſt. ad Att. & alibi, *manum* dixit pro *ſcriptione:* ac Græci quoque eodem loquuntur modo, teſte Polluce, & Suida: neque aliter Galli; & nos in ſermone vernaculo, ac linguæ item aliæ.

Ad Metonymiam quoque efficientis referenda ſunt ea, in quibus affectus, aliáve qualitas, vel actio, ponitur pro effectu ſuo. Cic. pro Milone: *Principum munus eſſe ducebat, reſiſtere levitati multitudinis,* h. e. tumultui, quem levitas concivit. Inprimis hoc genere gaudent Hebræi. Ut Mich. VII. 9. *Iram Domini portabo:* h. e. pœnam, quæ ab ira proficiſcitur. Sic *eleemoſyna* (qua propriè miſericordia ſignificatur) pro dono, ſive opere miſericordiæ. ut Mat. VI. I. & alibi. Simile quoq; hoc Lev. V. I. *Anima, quæ peccavit feret iniquitatẽ ſuam,* h. e. pœnâ iniquitate promeritam. Levit. XIX. 13. *Opus mercenarii non pernoctabit tecum:* hoc eſt, mercedem opere promeritam non retinebis in diem poſterum. Pſal. CXX. 2. *Laborem manuum tuarum manducabis:* hoc eſt, cibum labore proprio partum. Oſee IV. 8. de Sacerdotibus: *Peccata populi mei comedunt:* h. e. hoſtias pro peccato oblatas. Quomodo & I. Cor. V. 21. de Chriſto legas: *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur juſtitia Dei in ipſo.* Ubi priùs *peccatum* ſumitur propriè, deinde *μετωνυμικῶς*, pro hoſtiâ piaculari, cujus peccatum eſt cauſſa. Quanquam hîc & metonymiam ſubjecti ſtatuere poſſis: quia victima, quæ mactaretur pro peccatis, peccata in ſe quodammodo reciperet: quò pertinebat, quod ſacerdoe

dos hoſtiæ imponeret manus, atque ei peccata quaſi transſcriberet.

Hujus etiam loci eſt figuratum illud loquendi genus, quod *ἀνθρωποπάθειαν* vocant. Nam ad metaphoram quidem pertinet, quatenus Deus homini aſſimilatur: ut cui nunc membrum humanum tribuatur, etſi ſit ſpiritus: nunc affectus hominis adſcribatur, etſi ſit ἀπαθής. Ad *μετωνυμίαν* verò referri debet, quatenus per membrum intelligitur potentia, quæ membro illo exercetur: affectu item deſignatur effectus, qui in homine ab affectu ejusmodi proficiſcitur. Ut *manus* a, vel *brachium* b Dei, pro potentiâ ejus. *Oculus* c pro cura & providentia. *Ira*, & *furor* Dei, d pro ultione ac pœna. *Pœnitentia*, pro mutatione vel beneficii in pœnam, vel pœnæ in beneficium; prout Deus nunc boni, nunc mali, dicitur pœnitere. Idem *oblivio* e vocatur, cùm non opitulatur. *expergefieri*, ac *vigilare* f dicitur, cùm ſuccurrit. Atque ita in aliis.

a Num. 12. 11.
b Exodi 15. 16.
c Pſal 33. 18.
d Exod. 15. 7. Ezech. 7. 19. Ioan. 3 36 Rom 3 5.
e Hoſ. 4. Eſa. 49 14. 15.
f Pſal. 7. 6.

III. DE METONYMIA ILLA, QUAM VULGO MATERIÆ VOCANT.

ET hæc de metonymiâ efficientis. Præter quam alteram quoque ſtatuunt *μετωνυμίαν* cauſſæ, quam *materiæ* appellant, quia hæc ponatur pro materiato. Et certè crebrum eſſe hoc loquendi genus, nemo ſanus negaverit. Ita homo dicitur *terra* g. quia è terra ſumtus eſt: *ſemen mulieris* h, pro filio mulieris; *ſemen Davidis* i. pro poſteris; *lignũ* k. pro cruce è ligno *pelles* l, pro tentoriis inde factis. Theophraſtus m *φοινίκινον* n appellat unguentum palmeum: *κύπρινον* o, oleum ex cypro arbore Aegyptiâ: *κρίνινον* p item *μύρον κρίνινον* q, ſive *Σούσινον*, prout vocari ſcribit Athenæus, nempe à Susâ; quæ Perſis & lilium ſignificatur, & urbs Perſidis, à liliorum copiâ; ut teſtatur Stephanus *περὶ πόλεων*; ac Hebræa quoque lingua confirmat; ut in qua lilium vocent *ſuſan*, quaſi ſenorum foliorum florem. Eadem loquendi ratio eſt, cùm in Plinio legimus *humanas dapes*, & *humanos potus*, pro eo, quod pari religione vocat *reliquias cibi, & humorem quem profundimus*. Imò quia unum variarũ eſſe rerum materies ſolet, eò & metonymica ejusdem vocabuli ſignificatio variat. Ut cùm *cornu*, pro laternâ corneâ dicit Plautus ſ; pro arcu corneo, Maro t. Aut cùm idẽ Maro u *aurum* dicit pro phiala aurea; pro arcu aurato, poëta antiquus apud Varronem x. Aut cùm *ferrum* ſumitur nunc pro gladio; ut, *interimere ferro*: nunc pro vomere; ut y, *At prius ignotũ ferro quàm ſcindimus æquor*. Aut cùm *æs* accipitur vel pro pecuniâ,

g Geneſ. 3.
h ibidem,
i Pſal 18.
k 1. Petr. 2, 24.
l 2. Sam. 7. Hab 3. 7.
m libro de Odoribus.
n palmam.
o cyprum.
p lilium.
q unguentum è liliis.
r lib 12.
ſ Amphitr. 1. 1.
t Ecl. 10.
u 1. Æn.
x lib 6. de L. L. ex reſtitutione Scaligeri.
y 1. Georg.

a 1. Met. niâ, ut paſſim fit. Vel pro tabulâ ex ære. Ut in illo Naſonis a:

---Nec verba animantia fixo
Ære ligabantur.

i. leges non incidebantur tabulis Æneis. Quo de more vide E. Jo- Scoppam lib. I. Collectan. cap. XIV. Paullum Manucium lib. de legg. Rom. Turnebum lib. XXV. Adverſ. cap. XXX. Anton. Auguſtinum lib. de legibus cap. XVI. & Barnabam Briſſonium lib. III. de form. Ac hæc quidem evincere videntur, aliquam eſſe metonymiam materiæ.

Verùm, licet in his, ac ſexcentis aliis id genus, materiam pro materiato poni, lubentes agnoſcimus: neutiquam tamen ex eo conſequi putamus, rectè à Rhetoribus quoque aliquam ſtatui metonymiam materiæ; cùm, quæ hactenus exempla adduximus, & quæcunque alia ejus notæ afferri queunt, rectiùs ad ſynecdochen partis eſſentialis referantur. Non ventilabo diu, aut luſoriis armis hanc cauſſam agam. Certè materia pars eſt eſſentialis effecti ſui, ac magis quidem propriè pars nominatur, quàm ſpecies; quæ Philoſophis dicitur pars ſubjecta generi. Quare, ſi ſynecdoche eſt, cùm pars ſubjecta ponitur pro toto genere; multo magis fuerit ſynecdoche quandocunque pars eſſentialis, cujusmodi eſt materia, ponitur pro toto, quod conſtat materiâ & formâ. Quod ſicui ſtat ſententia, mordicus vulgatam tenere opinionem; is per me licet dicat, eſſe ſimul metonymiam materiæ, & ſynecdochen partis, quia, etſi in exemplis allatis idem ſubjecto ſit materiatum, & compoſitum: fortaſſe tamen aliud fuerit conſiderare materiam, ut ponitur pro materiato ſolo; quia cùm hæc naturali tantùm vinculo conjugantur, eo pacto fuerit metonymia: aliud autem ſit conſiderare materiam, ut ponitur pro compoſito; quia cùm materia ſit de eſſentiâ compoſiti, juxta hunc conſiderandi modum futura ſit συνεκδοχή. Verùm quid quæſo aliud eſt materiatum, quàm compoſitum? Scilicet vulgus, cùm materiam accipit pro materiato, materiatum philoſophorum more intelligit abſtractè. Quare, niſi Ixioni ſimiles, umbram pro re, errorem pro veritate, amplecti velimus: fateamur neceſſe eſt, longè antiſtare priorem ſententiam, quæ, cùm materia ponitur pro materiato, non minùs facit ſynecdochen partis eſſentialis, quàm cùm forma ponitur pro formato; E. G. anima pro homine; quam ipſimet appellant ſynecdochen partis.

Nec verò hoc ſolùm evieiſſe contenti ſumus. Aliud quoque, hoc nobis conceſſo, ſequi putamus, Id verò eſt, μετωνυμίαν laxè nimis definiri

finiri tropum, quo cauſſa ponitur pro effectu, aut ſubjectum pro adjuncto; vel contrà. Nam cùm materia, aut forma, accipiuntur pro materiato formatove, cauſſa profectò ponitur pro cauſſato; nec tamen metonymia eſt, ſed ſynecdoche. Huic definitionis vitio medicinam fecerimus, ſi non *ἁπλῶς cauſſa* dicamus, ſed *cauſſa externa*. Eo enim eſſentiales cauſſæ excluduntur.

IV. DE METONYMIA FINIS.

QUEMADMODUM autem nimis metonymiæ pomœria extendunt, cùm ei ſynecdochica adjungunt: ita nimis eadem coarctant, cùm quodammodo ſilentio ſuo damnant metonymiam finis, pro eo quod ad finem deſtinatum eſt. Horatius certè in poëtica dixit,

Dicitur & plauſtris vexiſſe poëmata Theſpis,
Quæ canerent, agerentq; peruncti fæcibus ora.

Quo loco Franciſcus Luiſinus per *poëmata* intelligit ſcenam, quæ propter poëmata fiebat: ut ſententia ſit, ſcenam à Theſpide plauſtris eſſe circumductam, in quibus ejus canebantur poëmata, & agebantur. Quamquam, ut ingenuè, quod ſentio, dicam, mihi quidem magis veriſimile ſit, *poëmata* hîc propriè accipi: ut ſententia ſit, Theſpidem, quòd ſcena necdum eſſet inventa, poëmata ſua plauſtris circumgeſtâſſe, atque ex iis tragœdias docuiſſe. Nec Horatiano hoc defecti, exemplis omnino deſtituimur. Nam dixit Terentius *a*: *Si meus eſſes, exemplum omnibus curarem ut eſſes.* h.e. animadverterem in te dignis modis, quo alii ex te caperent ſibi exemplum. Crebrum etiam eſt *cuſtodia* pro *cuſtodibus*. Ut apud Catullum *b*, *vigilat cuſtodia*. Et Maronem *c*,

---noctem cuſtodia ducit
Inſomnem.

Et Stoïci eam Logicæ partem, quæ docet argumentum in figurâ ac modo diſponere, quo de re totâ melius certiuſque judicari queat, *judicium* appellant. *Εὐχαριστίαν* quoque per metonymiam finis dicimus pro cœnâ Domini. Et hæc de duplici metonymiâ cauſſæ.

a *Adelph. act.5.ſc.1.*
b *in carm. nuptial.*
c *9. Æn.*

V. DE METONYMIA EFFECTI PROPRIE DICTI.

SECUNDUM metonymiæ genus priori contrarium eſt. Nam complectitur exempla, in quibus per cauſſatum intelligitur cauſſa.

Hunc

Hunc autem modum in duos vulgò diſpeſcunt. Prior eſt, cùm effectum propriè dictum accipitur pro efficiente; alter, cùm materiatum ponitur pro materiâ.

a 6. Æn.

Metymonia effecti eſt, quando, qui poëtarum mos eſt, epitheton effecti proprium, cauſſæ tribuitur efficienti. Ut in illo Virgilii *a*,

Pallenteſq; habitant morbi, triſtiſq; ſenectus.

Nam morbus eſt efficiens morbo affecti, quà talis; & ſenectus reddit ſenes. Cùm autem palleant, qui morbo affecti ſunt, & ſenes ſint triſtes; effecti utriusque ἐπίθετον utrique tribuitur efficienti. Quam rem Heraclides optimè in Allegoriis Homericis declarat, ubi ait, Homero Διόνυσον *b* h. e. τὸν οἶνον *c*, dici furere, quia ebrii ſoleant furere. Atque addit: Ὥσπερ τὸ δέος εἰ τύχοι χλωρὸν λέγει, καὶ στυγνὸν αὐτὸν πόλεμον. Ἃ γὰρ ἀπ' αὐτῶν συμβαίνει, ταῦτ' ἐκείνοις προσῆψεν, ὅθεν ἄρχεται τὰ πάθη. *Sicut timorem vocat pallidum, & triſte bellum. Nam affectiones, quæ res comitantur, iis tribuit, unde contingunt.* Similiter Prudentius in Hamartigeniâ, *Nec fluxa voluptas Diffluat.* Sic loquitur, quia homines voluptatibus dediti diffluunt. Nec hujusce elegantiæ omnino expertes ſunt Oratores: quippe, qui, teſte Fabio, dicant, *præcipitem iram, hilarem adoleſcentiam, ſegne otium.*

b Liberum.
c vinum.

Verùm hoc de tropi genere immane quantum diſcrepare videntur Fabius, & Beda presbyter: ille enim effectum pro efficiente, hic efficientem pro effectu poni ait. Fabii ſunt iſta: *Illud quoque, & poëtis, & oratoribus frequens, quo eum, qui efficit, ex eo, quod efficitur, oſtendimus.* Poſt illa ſubdit iſthæc exempla: *pallida mors, pallentes morbi, triſtis ſenectus.* Longè verò aliter venerabilis Beda *d*: quippe qui intelligi velit *per efficientem, id quod efficitur: ſicut pigrum frigus, quòd pigros homines faciat, & timor pallidus, eò quòd pallidos homines reddat.* Verùm ſi, quod Beda ipſe agnoſcit, *pallida mors* haut aliud eſt, quàm pallorem adferens; ſi rectè *pigrum frigus* interpretatur pigros reddens: per effectum profectò intelligitur efficiens, ut bene Fabius ſenſit. Quamquam nec deerit fortaſſe, qui, ut Bedam de manifeſtario errore purget, unius verbi trajectione apud eum legendum contendat, *Item efficientem per id efficitur* &c. Verùm calidæ iſtiusmodi conjecturæ frigidam ſuffundit, quòd Beda mox ſubjiciat: *Aut contrà per id, quod efficitur* &c. Sed quid in re leviculâ tricamur? Superſunt alia, quæque magis in ambiguo ſint.

d lib. de tropis ſacræ Scripturæ.

Ac primò quæritur, an, cùm Fabius, Beda, ac fortaſſe, quotquot veterum aliquid de metonymiâ ſcriptis conſignarunt, haut alia hujus generis exempla adferant, quàm in adjectivis & ἐπιθέτοις: iccirco neceſſe

neceſſe habeamus eorum ſubſcribere ſententiæ, qui *μετωνυμίαν* effecti in iſtis tantummodo locum habere exiſtimarunt. Nobis quidem *ἐκ-τὸς δρόμου φέρεσθαι* *a* videntur. Dixit certè Horatius lib. I. od. IX. *a extra curriculum ferri.*

Donec virenti canities abeſt
Moroſa.

Ubi *canities* pro ſenectute ponitur. Ovidii eſt XII. Met. fab. V.

---Nec habebat Pelion umbras.

hoc eſt, arbores. Cicero in Milonianâ: *Si mors P. Clodii ſalus veſtra fuerit.* hoc eſt, ſalutis cauſa. Multa etiam hujusmodi ſe offerunt in ſacris literis. Ut Geneſ. XXV. *Duæ gentes ſunt in utero tuo.* hoc eſt, gentium auctores, Eſau, & Jacob. III. Reg. cap. IV. *Mors eſt in olla.* hoc eſt, mortiferum quid. Et Chriſtus ab Apoſtolo *b* dicitur *nobis à* *b* I. Cor. I. 30 *Deo factus ſapientia, juſtitia, ſanctificatio, & redemtio.* h. e. ſapientiæ objectum ac doctor, & noſter juſtificator, ſanctificator, & redemtor. Itidem cap. I. Apocalypſ. verſ. IV. etſi Spiritus S. *οὐσιωδῶς* *c* unicus *c eſſentialiter.* eſt; ratione tamen virtutis & operationis, ſe in Aſiaticas ſeptem Eccleſiis exſerentis, Johannes numerum effecti tribuens efficienti, ſeptem nominat ſpiritus coram throno Domini verſantes, à quibus æquè, ac Patre & Filio, gratiam & pacem Eccleſiis optat: medio autem loco Spiritum S. inter Patrem & Chriſtum interſerit, quia longior de Chriſto inſtituendus erat ſermo.

Alius iterum ſe offert error vulgi; cujus de commentis propemodum dicere liceat illud Lucilii:

Pergula pictorum, veri nihil, omnia falſa.

Cujus enim pretii eſt, quod ſuaviludii illi pertendunt, metonymiam effecti non habere locum in verbis? Atqui Perſii eſt ſat. III.

---& intus
Palleat.

Nam propriè intus pallere quî poteſt? Sed quia timor cauſa eſt palloris, *palluit* uſurpat pro *timuit.* Eodem modo, ſed paullo molliùs, dixit Horatius *d.* *d lib. I. epiſt. 7*

Dum pueris omnis pater & matercula pallet.

hoc eſt, liberis timet. Et de Titio Septimio, poëta lyrico, ac tragico *e.*

Pindarici fontis qui non expalluit hauſtus. *e lib. I. epiſt. 3*

hoc eſt, extimuit. Simile eſt illud Maronis *f.* *f 4 Æn.*

Regina è ſpeculis cum primùm albeſcere lucem
Vidit.

Albeſcere enim luci tribuit, hoc eſt, ipſi cauſſæ alboris, cùm pro-

priè competit rebus, quæ luce illuſtrantur. Par ratio, cùm *mirari* dicitur pro *ignorare*. Ut Terent. Eun. *a Miror, quid ex Piræeo abierit*. Ubi ſic, ut dixi, interpretatur Donatus. Sed pleniùs idem in illud Andriæ *b: Miror, unde ſit*. Ubi hæc annotavit: MIROR *veteres, cum* UNDE, *pro* NESCIO *ponebant. Nam admiratio ab ignorantia deſcendit*. Addit deinde, ſic etiam accipi in Plautino iſto *c*:

Siquis miretur qui ſim, paucis eloquar.

Vulgo quoque cùm dicimus, *Primus hoc ille obſervavit*; quid aliud volumus, quàm, *obſervando deprehendit*?

At enim, inquiunt, μετωνυμία venit ab ὄνομα *d*, eoque à Fabio definitur, nominis pro nomine poſitio. Homines acutos! quaſi non verba quoque dici poſſint ὀνόματα *e*. Nam id niſi eſſent, non opponerentur ὀνόματα τοῖς πράγμασι *f*. nec definitio ὀνοματώδης *g* eſſet ἀντιδιῃρημένη χρηματώδους *h*. nec verba, cujuſmodi ſunt *mugire, pipire, boare*, rectè vocarentur ὀνοματοπεποιημένα *i*. quæ qui in dubium revocare volet, eâdem intermortuam Pyrrhonis & Arceſilai ἀκαταληψίαν *k* ab Orco in lucem protrahere ſeſe ſtudeat.

Monent præterea Rhetores, cùm effectus ponitur pro cauſsâ, non debere eam obſcurè nimis colligi ex effectu. Bellè quidem; at de exemplo, quo id adſtruunt, hautquaquam adſtipulor. Certè Hieronymus Rhegius *l*, & Ludovicus Carbo *m*, damnant Horatium, quòd dixerit *n*, *Sunt quos curriculo pulverem Olympicum Collegiſſe juvat*: pro, ſunt quos certamen Olympicum delectat. Verùm aut ipſe plusquam in Cimmeriis tenebris ceſpito: aut, pro poëta quidem, nulla hic eſt vel obſcuritas, vel duricies. Nam Græcos, more ſuo, imitatur Horatius. Ii enim, quia in certaminibus equorum curſu pulvis excitari ſolet, pro ἀγωνίζεσθαι dicunt κονίζεσθαι; quod propriè notat κόνιν ἐγείρεσθαι, atque, ut Horatius loquitur, *pulverem colligi*. Et hæc de metonymia effecti.

a act. 2. ſc. 2.
b act. 4. ſc. 4.
c prolog. Aulularia.
d nomen.
e nomina.
f nomina rebus.
g nominalis.
h oppoſita reali.
i nominum fictiones.
k incomprehenſibilitatem.
l lingua Latina commentario 2. præceptione 5.
m lib. 1 de Elocutione cap 12.
n lib. 1, od. 1.

VI. DE IIS, IN QUIBUS METONYMIAM MATERIATI STATUUNT; DEQUE METONYMIA DESTINATI AD FINEM.

QUOD verò ad metonymiam materiati attinet, ſunt qui negant, materiatum unquam pro materia poni: ſed, ſiquod ejus exemplum apud idoneum reperiatur ſcriptorem, metonymiam id materiati fore, haut diffitentur. At hac in re bis peccant. Nam materiatum pro materia ſumitur, cùm Deus ſic loquitur apud ſervum

ſuum

ſuum Moſem *a*: *Pluam vobis panes de cœlo.* hoc eſt, manna, unde fiant panes. Etiam, rogantibus Iſraëlitis, *man hu*, id eſt, *quid eſt hoc?* a Exod 16.5.
reſpondit Moſes *b*, *Iſte eſt panis, quem vobis Dominus dedit ad veſcendum.* Ac, ne ſolùm Hebræos ſic loqui putemus, Maro in eclogis ait: b Ibid. verſ. 16.

Serta mihi Phyllis legeret, cantaret Amyntas.

Serta pro floribus. Nec tamen hæc eſt metonymia materiati, cùm materia ſit materiati cauſſa interna: ad metonymiam autem non alia pertineant, quàm quæ non junguntur vinculo eſſentiali. Vel ſi exemplum hoc ad metonymiam referre lubet; fuerit metonymia finis, quia ſolemus flores legere eo animo, ut inde ſertum fiat. Sin ſertum non ut finem, ſed ut materiatum, conſideremus: erit ſynecdoche totius eſſentialis pro parte. Nimirum quia, quod primum eſt intentione, id ultimum eſt exſecutione: eò unum idemque & finis eſt, quando intenditur, & materiatum ſive effectum, poſtquam animus effecit, quod propoſuerat. Ut nihil impediat, quo minùs aliquid ſit, tum metonymia finis, tum ſynecdoche partis: non item metonymia materiæ, quia materies minimè pertinet ad metonymiam: ut ſatis apertè mihi videor monſtrâſſe. Quare verbum non addo, cùm ne operam abuti dicar in re clarâ firmandâ; tum ne fiat illud, quod Varro vocat, caprinum prœlium.

Quemadmodum autem, cùm de metonymiâ cauſſæ agunt, malè omittunt metonymiam finis: itidem in metonymiâ cauſſati malè prætereunt eam, quæ eſt deſtinati ad finem. Magis fortaſſe nomini ſuo conſuluiſſent; ſi in ſacrâ paginâ adſidui eſſe, quàm dicis cauſa verſari maluiſſent. Nam, ut cætera mittam, exemplum iſtiusmodi μετωνυμίας eſt in illo Abimeleci cap. xx. Geneſ. *Ecce is tibi eſt operimentum oculorum.* Ubi Abrahamus dicitur Saræ eſſe velamen, h.e. is, ob quem ea velari debebat in ſubjectionis ſignum *c*. Nec nationum ſcriptores hoc loquendi genus neſciunt, ut Catulli loco oſtendam, c Ad Epheſ. 5 verſ. 9.
cum ad μετάληψιν perventum erit *d*. Nunc de metonymia cauſſati iſta ſufficiant. d cap 10. hujus lib.

VII. DE METONYMIA SUBJECTI, ET ADJUNCTI, GENERATIM.

CÆTEROS μετωνυμίας modos, qui complures ſunt, revocant plerique Rhetores ad μετωνυμίαν ſubjecti & adjuncti. Sed, etſi Peripateticis accidentium ſubjectum, fundamenti ratione, ſemper eſt

ſubſtantia; unde ea *ſubjectum inhæſionis* vocatur; ratione verò attributionis ſubjectum vel ſubſtantia eſt, quomodo homo ſubjectũ eſt eruditionis, paries coloris: vel accidens, quomodo linea dicitur longa, tempus breve: tamen ex eorundem ſententiâ neque continens ſubjectum eſt ratione contenti, neque patronus ratione clientis, aut dux ratione exercitus. Quare latiùs multo, quàm ſubjecti & accidentis voces accipit Ariſtoteles, ſubjecti & adjuncti nominibus utuntur illi, qui duplicem faciunt metonymiam ſubjecti, duplicem item metonymiam adjuncti: ac quidem, cùm continens ponitur pro re contentâ, vocant μετωνυμίαν ſubjecti in ſe recipientis: quoties dux pro exercitu, patronus pro cliente, deus pro loco, aut poſſeſſor pro re poſſeſsâ uſurpatur, metonymiam ſtatuunt ſubjecti ad ſe recipientis: item, ſi virtutes, vitiaque, pro perſonis ipſis uſurpentur, metonymiam eſſe ajunt adjuncti inhærentis: & cùm ſignum ponitur pro ſignato, metonymiã appellant adjuncti adhærentis. Idem judiciũ eſto de his, qui adjungunt metonymiam, tum objecti, tum ejus, quod circa illud ſe occupat. Verùm dici poteſt, latiùs naturâ ſuâ patere adjuncti vocem, quàm accidentis: quippe etiam ſubſtantia ſubſtantiæ, ut brachium ſcapulis, virgultum trunco, adjungitur; non autẽ accidit. Itaque, etſi de nonnullis horum aliter ſtatuam, ut ſuo aperiam loco: tamen ipſa ſubjecti & adjuncti vocabula retinebo; cùm ne madidam memoriã juventutis novis turbem vocibus, tum ne laureolam videar in muſtaciis quærere.

De metonymiâ antecedentis, & conſequentis, hoc quidem loco nihil addere viſum eſt, quia multo rariſſima ſunt ejus exempla, quæ non ad aliquod aliud μετωνυμίας genus referri queant: ut fortaſſe vix eorum nunc habenda eſſe ratio videatur. Verùm hâc de re pluribus in Μεταλήψει. Nunc de ſingulis, quos antè recenſuimus, modis ſingillatim agamus.

VIII. DE METONYMIA SUBJECTI IN SE RECIPIENTIS.

TERTIUS igitur μετωνυμίας modus eſt, quo ſubjectum ponitur pro adjuncto. Subjecti autem voce nunc, aliorum, quos dixi, exemplo, utar admodum laxè, & ex parte etiam valde impropriè: nempe pro eo, cui quid ineſt, vel adeſt, vel circa quod aliquid verſatur. Ut triplex ſit metonymia ſubjecti; una recipientis in ſe, altera ad ſe recipientis, tertia objecti, ſive ſubjecti occupantis.

Metonymia ſubjecti, cui quid ineſt, nunc uſurpat ſubjectum pro quali-

qualitate ſive affectione, quæ ineſt; nunc pro actione, quæ in eo fit; nunc pro corpore ſive ſubſtantiâ, quæ eo continetur.

Primi generis videtur, cùm *jecur*, quod cupiditatis ſedes eſt, juxta Platonem, pro placito ſive libidine accipitur. Pacuvius Chryſe *a*,

---Nam iſtis, qui linguam avium intelligunt,
Pluſque ex alieno jecore ſapiunt, quàm ſuo.
Magis audiendum, quam auſcultandum, cenſeo.

a apud Cic. lib. 1. Divinat & ex parte apud Non in Auſcultare.

Interdum etiam pro ſapientiâ uſurpatur. Ut veteri Epigrammate in Catonem Grammaticum *b*:

En cor Zenodoti, en jecur Cratetis.

b apud Sueton. de illuſt. Grammat.

Ubi & ſimili *μετωνυμίᾳ cor* pro ſapientiâ ſumitur. Quemadmodum etiam apud Plautum Perſâ *c*:

Dî iſtam perdant. Ita cata eſt & callida.
Habet cor quàm dicit, quod opu'ſt!

c Act 4 ſc. Satin Athena.

Cæterùm, ut Tullius ait 1. Tuſcul., *Alii in corde, alii in cerebro dixerunt animi eſſe ſedem & locum.* Eaque eſt cauſſa, cur *cerebrum* ſimiliter ſumatur. Ut cùm Caper grammaticus ait, *Qui cereber dicunt, ſine cerebro vivunt.* hoc eſt, non ſunt ſanæ mentis, Horatii eſt *d*: d lib. 1. ſat 9.

-- O te, Bollane, cerebri
Felicem!

hoc eſt, O te beatum, ob mentem adeò præclaram, ac generoſam. Itidem Græci φρόνησιν vocant φρένας. Ut in nobili illo Epicharmi *e* dicto:

Νᾶφε, καὶ μέμνασ' ἀπιςεῖν· ἄρθρα ταῦτα τᾶν φρενᾶν.

e Apud Dionem Chryſoſtomum. lib. περὶ ἀπιςίας.

Nam φρένας hic ſapientiam ſignificare, oſtendit illud Q. Ciceronis: *Quamobrem*, inquit, *Epicharmeum illud teneto Nervos atque artus eſſe ſapientiæ, non temere credere.* At propriè φρένες ſunt membranæ, quibus cerebrum & cor involvuntur; etſi Euſtathius ita vocet τὸ διάφραγμα; nonnulli etiam φρένας propriè mentem, at μετωνυμικῶς diaphragma, ſignificare tradant. Verùm res tanti non eſt, ut ſuper eâ neceſſe ſit haberi doctorum comitia.

Atque ut *jecur, cor, cerebrum*, pro ſapientiâ; ita, quia in vultu pudor relucet, *frons*, & *os*, ſæpe ſumuntur pro pudore. Und Catullus *f*: f Carm. 43.

---Pudorem
Ferreo canis exprimamus ore.

Perſii verò eſt ſat. v.

---Exclamet Melicerta, periſſe
Frontem de rebus.

De utroque ita Donatus in Eunuch. *g Os durum, os impudens: ut contrà* g act. 4. ſc. 7

contrà mollis frontis dicuntur, qui ſunt reverentes. Atque hinc lucem capit illud Aſinii Galli de M. Pomponio Sabino *a:*

a apud Sueton de illuſtr. Grammat.

Qui caput ad lævam deicit, gloſſemata nobis
Præcipit, os nullum, vel potius pugilis.

Os nullum, hoc eſt, nullius pudoris: *os pugilis,* hoc eſt, durum, quale eſt pugilis, quod cæſtibus crebrò feritur. *Durum* autem *os,* pro impudenti; quomodo Terentium loqui Donatus notavit, ut vidimus.

Metonymiæ ſubjecti ejus, cui qualitas ſive affectio quomodocunque ineſt, vicina eſt illa, in qua per locum, ubi aliquid fieri ſolet, intelligitur actio, quæ in eo fiat. Cic. I. de Orat. *Age vero, ne ſemper forum, ſubſellia, roſtra, curiamque mediteris.*

Sed longè uſitatiſſima eſt illa, cùm per locum ſignamus ſubſtantiam, quæ locum illum occupat. Ut Geneſ. VI. II. *Terra corrupta erat,* id eſt, *homines.* Deut. XXXII. II. *Sicut aquila nidum ſuum excitat ad volandum.* hoc eſt, pullos ſuos. Ita Janus locus erat Romæ in foro *b*, ſic dictus ab duabus *c*, vel, ut Acron *d* putat, tribus Jani ſtatuis. Sed per μετωνυμίαν continentis ponitur pro fœneratoribus, trapezitis, ac mercatoribus; qui eo in loco habitabant, aut verſabantur. Horat. epiſt. I. lib. I.

b Seneca in ἀποκολοκυνθώσει.
c P. Victor. in 8 Reg. urbis
d in lib. 2. ſat 3.

--Hoc Janus ſummus ab imo
Prodocet.

Ubi libri plerique *prædocet* ſed *prodocet* eſt in MSS is. & vett. editt. *e* & ſcripturam hanc agnoſcit quoque Jacobus Magnus Toletanus *f*, qui ante annos vixit ducentos. Maro I. Georg.

e ut Venetâ anni 1479.
f lib. 5. Sophologii cap. 15.

Poculaq; inventis Acheloia miſcuit uvis.

Nam aquam intellexit per *pocula Acheloia,* id eſt, aquea. Veteres enim, Euſtathio *g* teſte, *Acheloum* pro quavis aqua ponebant. *Uvas* itidem pro ipſo accipit vino: ſive metonymiâ continentis, ſive potiùs per metonymiam vel ſynecdochen materiæ pro materiato. Juvenalis ſat. XVI.

g Iliad. C. pag 353. edit. Rom.

Quàm tu, Coryciâ ſemper qui puppe moraris,
Atque habitas, Coro ſemper tollendus, & Auſtro,
Perditus ac vilis ſacci mercator olentis.

Ubi per vilem & olentem ſaccum, intelligit opobalſamum, aliámve mercem fœtidam; ut vetus ſcholiaſtes exponit: vel, quod longè verius, crocrum ſignat; ut argumento eſt, quòd Coryciæ navis fiat mentio. Corycus enim croco nobilis. Is Ciliciæ mons eſt: unde

ut Horatius *a Corycium* dixit crocum, ita Lucretius *b Cilicem* ac *ſpicam Ciliſſam* pro eodem Naſo in Faſtis *c*. a lib 2. ſat. 4. b lib 2. c lib 1.

Nonnulli in hujusmodi exemplis metonymiam ſubjecti eſſe negant. Atque hi ad συνεκδοχὴν referunt, ac pro ſe facere arbitrantur nomen συνεκδοχῆς, quod *comprehenſionem* ſonat. Verum aliter locus comprehendit locatum, aliter totum comprehendit partes: idem numerò locus aliud, atque aliud, locatum recipit: at partes ſunt de eſſentia totius. Adde quòd nec ſemper ἔτυμα convertantur cum re; cùm non ſit [illegible] quisquis conſulit Reip. Et, ut tropum opponamus tropo, quamvis μετωνυμία ſonet *transnominationem*, non tamen ſemper metonymia eſt, cùm nomen pro nomine ponitur; quandoquidem hoc omnibus tropis commune eſt.

Etſi autem, hæc eſſe μετωνυμικὰ, nobis quidem certum ſit, non arbitrarium: minimè tamen iis adſtipulamur, qui hanc vocant μετωνυμίαν ſubjecti. Nam quemadmodum μετωνυμίαν eſſe agnoſcimus, quia continens, & contentum, naturali quidem vinculo conjunguntur, at non ita, ut alterum ſit de alterius eſſentiâ, uti in ſynecdoche ſit. (nam id ſi eſſet, non maneret unum numero continens, mutato ſubinde contento) ita μετωνυμίαν quoque adjuncti eſſe arbitramur, quia continens ſit locus, contentum ſit locatum: locus autem corpori locato accidit, cùm commune ſit corporum accidens; uti & tempus; quemadmodum quarto φυσικῆς ἀκροάσεως libro ab Ariſtotele docetur ex tripode, non dico Appollinis, verùm rectæ rationis. Sed exemplis quoque pugnemus. Maronis eſt *d*,

---Cœlo gratiſſimus amnis: d 8. Æn.

pro cœlitibus. Ejusdem eſt *e*, e 1. Æn.

---Ille impiger hauſit Spumantem pateram:

pro vino. Et, *Roma* pro Romanis crebrum eſt. At Dii non ſunt adjunctum cœli, nec vinum pateræ accidens eſt, nec Romani urbis: verùm Diis, vino, civibus, accidit locus, quo continentur. Falſi videntur iſtiusmodi argumentatione: Subjectum continet: locus continet. Ergo locus eſt ſubjectum. Verùm aliter accidens eſt in ſubjecto, aliter locatum in loco. Deinde nec inveſtes pueri neſciunt, ex puris affirmantibus illegitimè in ſecundâ figurâ contexi συλλογισμὸν, quando major non reciprocatur. Et hæc quidem paucis dicta ſunto pro ſententiâ noſtrâ, quam non ponimus nos, ſed proponimus. Quòd ſi veritatem non ſemper ex altiſſimo Democriti puteo extrahere quiti ſumus: at certè hujuscemodi quæſtionibus exacuebimus ingenia juventutis, & eliciemus eruditorum judicium.

Porrò

Porrò aliud quoq; hinc colligimus: nempe *μετωνυμίαν* ſubjecti fore, non cùm tempus pro re, quæ in tempore eſt; ſed, quod in tempore eſt, pro tempore uſurpatur. Nam res, ut in loco, ita in tempore eſt; ac tum locus, tum tempus, ut dixi, ſunt rei accidentia, atque, ut vocant, circumſtantiæ. Eſt igitur *μετωνυμία* ſubjecti, cùm *meſſis* ſumitur pro tempore meſſis. Ut illo Pliniano lib. XXII. cap. XIII. *Semen* (urticæ) *colligi meſſibus oportet.* Et lib. XXIV. cap. XIX. *Flos mori per meſſes colligitur.*

IX. METONYMIA SUBJECTI AD SE RECIPIENTIS: ITEM OCCUPANTIS.

VIDIMUS de metonymiâ ſubjecti in ſe recipientis. Nunc expendamus ea, quæ referunt ad metonymiam ſubjecti ad ſe recipientis. Primum eorum genus eſt, cùm poſſeſſor ponitur pro re poſſeſſâ.

a 2 Æn. Ut apud Maronem *a*.

---Jam proximus ardet
Ucalegon: pro domo Ucalegontis.

Item cùm hominem devorari dicimus, cujus conſumuntur opes.
b act. 4. ſc. Malus & nequam. Plautus Pſeud. *b*.

SI. *Jamne illum comeſurus es?* BA. *Dum recens eſt,*
Dum datur, dum calet, devorari decet.

c act. 2. ſc. 2. Sermo eſt de caculâ, cui nomen Harpax. Idem Aſinariâ *c*, cùm Libanus cognoviſſet ex Leonida, adveniſſe chlamydatum cum pecuniâ pro aſinis: quærit confeſtim, *Ubi is homo eſt?* ac ſubjicit Leonidas: *Jam devorandum cenſes, ſi conſpexeris?* hoc eſt, emungendum argento. Nec aliter capiendum illud apud Tranquillum *d*, *Claudium venalem pependiſſe.* Atque ab hac metonymicâ locutione origo eſt fabulæ de Actæone comeſto à canibus ſuis, hoc eſt, adulatoribus, ac paraſitis. Quò pertinet illud Varronis *e*. *Crede mihi, plures dominos cervi comedere, quàm canes. Quod ſi Actæon occupâſſet, & priùs ſuos canes comediſſet, non nugas ſaltatoribus in theatro fieret.*

d in Claudio cap. 9.
e juxta reſtitutionem Carrionis, & Palmerii, ut cervi ſint ſervi nequam; canes paraſiti.

Sunt qui in talibus credant eſſe *μετωνυμίαν* adjuncti, quia poſſeſſor ſit tanquam contentum: quomodo Ucalegon ædibus, rex arce ſuâ continetur. At, puto, non dicent, etiam bubus eum contineri, cui haut aliæ opes eſſent, quàm ruſticæ: etſi eum vocarint olim ὀκτάποδα *f*, quo ſignificabant, δύο ζ βοῶν δεσπότην εἶναι, ϗ ἁμάξης μιᾶς, teſte Luciano in Scytha. Quanto igitur rectius poſſeſſor dicetur eſſe ſubjectū rem poſſeſſam ad ſe recipiens; quia opes, ac omnia fortunæ bona, accidunt homi-

f octipedem.
g aliquem duorum boum, & unius eſſe plauſtri dominum.

hominibus. Adde quòd litem lite dirimere conatur, cùm incertum ſit, num contentum rectè ſtatuatur adjunctum. Nos quidem, ſubjectum eſſe, ſuprà docebamus; in quo ſi verum vidimus, hæc quoque perorata lis eſt. Pronunciabunt eruditi τ᾽ ἀρέσκουσαν a. a *Quæ ſententia placeat.*

Atque ex his etiam liquet, cujuſmodi *μετωνυμία* ſit, cùm Deus loci ponitur pro loco. Nam quamvis hæc ex vulgi ſententiâ metonymia adjuncti fuerit, ſi Deum conſideres ut contentum; locum, ut continens: tamen metonymiam ſubjecti eſſe, negari nequit, ſi Deus conſideretur, ut dominus loci, locus autem, ut regnum, quod quaſi ſortitò ei obtigerit. Maro VI. Æn.

—Primiſq; in faucibus Orci.

Quæ ad verba ita Servius: *Deum poſuit pro loco: ut Jovem dicimus, & aerem ſignificamus. Horat.* b *Manet ſub Jove frigido Venator. Orcum autem Plutonem dicit. Nec enim per Charonta poſſumus intelligere inferos dictos, quia minor poteſtas pro imperio nunquam ponitur; ſed illa, quæ tenet imperium.* Nequis mihi hîc nebulas aliquas, aut offucias. Diſertim enim confirmant hæc ſententiam noſtram: niſi quis tam ineptè deſipiat, ut nondum videat, eum, qui imperium tenet, ſubjectum quodammodo eſſe ejus, in quo imperium ſit adeptus. Itidem autem *Neptunus*, ac *Venus*, interdum uſurpantur pro rebus, quibus præſident. Nævius c: b *Lib.1.od.1.* c *Apud Feſtũ in* Coquus.

Coquus edit Neptunum, Venerem, Cererem:

Ubi panis ſignificatur per *Cererem*, piſculenta per *Neptunum*, olera per *Venerem*; utpote hortorum præſidem, teſte Plauto, Varrone, Plinio. Ne M. Antonio Delrio credas, qui d *Liberum* vel *Palladem*, pro *Venere* ſubſtituendum putat, contra omnium & novellorum codd. fidem. Nec *Jupiter* tantùm pro aëre, aut cœlo, accipitur; ut fit in Horatii loco à Servio ſuprà adducto, atque alibi ſæpe: ſed & pro vento: ut in illo Catulli e: d *Commentario in Oedipum Seneca.* e *Carm.4.*

—Sive utrumque Juppiter
Simul ſecundus incidiſſet in pedem.

Porrò totum hoc à poëtis factum ad opinionem vulgi, plures Deos pro variis naturæ partibus ſtatuentis. De quo longè aliter philoſophi: qui unum eſſe Deum credebant: nec Vulcanum igni præeſſe, ſed ipſum eſſe ignem putabant: ac par in cæteris ratio eſt. unde Minucius Felix in Octavio: *Zenon interpretando Junonem aëra, Jovem cœlum, Neptunum mare, ignem eſſe Vulcanum, & cæteros ſimiliter vulgi Deos elementa eſſe monſtrando, publicum arguit graviter & revincit errorem.*

Non deſunt eruditi,qui,uti eſt metonymia cauſſæ efficientis, cùm *Bacchus* pro vino, *Ceres* pro frugibus ſumitur: ita eódem etiam referunt,cùm *Jupiter* pro aëre, *Neptunus* pro mari accipitur. Sed planè falluntur. Neque enim Jupiter à poetis æthera, aut Neptunus mare dicitur condidiſſe: imò hæc fuiſſe ajunt, priuſquam illi naſcerentur è Saturno & Rheâ:ſed,ſortitò hoc iis imperium obtigiſſe, fabulantur. At Liber vini inventor, Ceres frugum, Minerva lanificii inventrix credebatur.

Etiam ad metonymiam ſubjecti ad ſe recipientis pertinet, cùm dux ponitur pro exercitu. Ut cùm ab Annibale apud Cannas cæſa eſſe dicimus ſexaginta Romanorum millia. Nimirum Hannibali, velut ſubjecto, acceſſit,& quaſi accidit imperium in exercitum; haut aliter ac hominibus contingunt opes; ac gentium Diis poteſtas & jus in portionem aliquam orbis obtigiſſe putabatur.

Nec diſſimilis ratio videtur,cùm *patronus* ſumitur pro cliente, *advocatus* pro reo. Ut pro Roſcio Amerino: *Primùm a Chryſogono peto, ut pecuniâ, fortunisq́, noſtris contentus ſit; vitam & ſanguinem ne petat.* Ubi Orator ſibi tribuit Roſcii partes,quia eum receperat defendendum.

Nec ſubjectum ſolam ad ſe recipit perſonam, ſed quandoque & rem: quomodo Deo, vel homini, ſimulachrum accedit, regię conditioni ſceptrum, vino hedera, & ita in aliis: unde nunc res pro ſigno, nunc ſignum pro re ſignatâ uſurpatur. Prius loquendi genus ad metonymiam ſubjecti adhærentis pertinet. Ut 1. Corinth. xi. 10: *Ideo debet mulier habere poteſtatem ſupra caput.* hoc eſt, velamen, ſignum poteſtatis, quam vir in mulierem habet. Ut fallatur vir eruditus *a*, quando negat ſignatum ſubire locum ſigni. Et ſanè quid uſitatius, quàm ut ſigna ac ſtatuę Deorum, vel heroum, vocentur eorum nominibus, quorum ſunt ſigna. Parq́; ratio in picturis. Macrobius lib. II. Satur. cap. III, quod eſt de jocis M. Ciceronis: *Nec Q. Ciceroni fratri circa ſimilem mordacitatem pepercit. nam cùm in ea provinciâ, quam ille rexerat, vidiſſet clypeatam imaginem ejus, ingentibus lineamentis uſque ad pectus ex more pictam, (erat autem Quinctus ipſe ſtatura parva) ait: Frater meus dimidius major eſt, quàm totus.* Jocus eſt ex ambiguo, priùs enim frater per μετωνυμίαν ſignati pro ſigno, poſteriùs propriè ſumitur.

a *Maximilianus Sandaus in Grammatico Profano, comment.* 15. *pag.* 588.

Tertium ſubjecti genus ſupereſt, quod aliter *objectum* vocatur, vel *materia circa quam.* Hoc quoque uſurpatur interdum pro re, quæ circa illud occupatur. Cicero pro Milone: *Inter arma ſilent leges.* hoc eſt, judices, quorum eſt, juxta leges ſententiam ferre. Virgilius Ecl. 1:

Formoſam reſonare doces Amaryllida ſylvas.

hoc

hoc eſt, carmen de Amaryllide. Lucanus in IX:

—Pharſalia noſtra
Vivit, & a nullo tenebris damnabitur ævo.

hoc eſt, poëma de Pharſalia. Ubi & metonymia eſt continentis, *Pharſalia* pro prælio in Pharſalicis campis commiſſo. Item Synecdoche, quia poëta à nobiliſſimâ parte eorum, quæ narrat, operi nomen impoſuit; conſilio non tam malo, quàm ſummo viro, Cæſari Scaligero, videbatur *a*. a *Lib.6.de re poët. cap.6.*

X. DE METONYMIA ADJUNCTI INHÆRENTIS.

SEquitur metonymia adjuncti; quæ ſimiliter eſt vel adjuncti inhærentis, vel adhærentis, vel circa objectum ſuum occupati.

Metonymiam adjuncti inhærentis duplicem faciunt. Una eſt contenti pro continente. Ut illo Catulli *b*: b *Carm.56.*

Oramus, ſi fortè non moleſtum eſt,
Demonſtres, ubi ſint tua tenebræ.
Te campo quæſivimus in minore:
Te in circo, te in omnibus libellis.

Libellis (quomodo etiam eſt in principe Catulli editione, quæ Regii Lepidi prodiit *c*) dixit pro tabernis librariis. Et probat id Scaliger quoque: ut geminum ſit illis, quando Attici dicunt, ἐν ἰχθύσιν *d*, pro ἐν ἰχθυοπωλείοις *e*; ἐν λαχάνοις *f*, pro ἐν λαχανοπωλείοις *g*. Similis fuerit metonymia, ſi verſu primo rectum eſt *tenebræ*; ut eſt in eâdem Regienſi editione, item MSSis. Sumetur autem pro loco tenebricoſo: quomodo & loquitur Matthæus Evangelii cap. XXII. 13: *Conjicite eum in tenebras exteriores.*

c *Lin.1481.* d *in piſcibus.* e *In foro piſcario* f *In oleribus.* g *In foro olitorio.*

Altera adjuncti inhærentis metonymia ſtatui ſolet, cùm virtutes, vitiaque, ponuntur pro perſonis ipſis. Ut in his Plauti; *deliciæ pueri, ſcelus viri, flagitium hominis.* Item in illo Maronis *h*; h *2. Æn.*

Accipe nunc Danaûm inſidias, & crimine ab uno
Diſce omnes.

Ubi *crimen* ponitur pro reo: quia ſententia eſt; Ex uno Sinone diſce, omnes Græcos eſſe inſidiatores. Quanquam, ſi ad vivum omnia, philoſophorum more, reſecemus, non fuerit hæc μετωνυμία adjuncti. Quod docebo tam clarè, ut, ſi fallam, vix recuſem, quin fides in talibus patrum mihi propria ſit in omne ævum. Sumamus hoc Terentii *i*: i *Andr. act.3. ſc.5.*

Ubi illic ſcelus eſt, qui me perdidit?

Non hîc *ſcelus* pro homine ponitur; ſed pro ſceleſto. At ſcelus adjun-

ctum quidem eſt hominis: verùm ſceleſti non adjunctum eſt, ſed forma eſſentialis; haut aliter atque ſanitas eſt forma eſſentialis hominis ſani, quà ſanus; ut ſapientia ſapientis, quà talis. Nam ſi ſcelus ſceleſti adjunctum eſſet, aut ſanitas ſani, aut ſapientia ſapientis; ut arbitrantur, qui tantùm dicis cauſsâ philoſoſophiam deguſtârunt: poſſet ſceleſtus ſine ſcelere, ſanus ſine ſanitate, ſapiens ſine ſapientiâ eſſe, intelligi, ac definiri: quandoquidem hæc accidentium natura eſt, ut abeſſe poſſint ſine ſubjecti interitu. At homo ſine ſcelere, ac ſapientiâ, & eſſe, & definiri poteſt; ſceleſtus autem, ſanus, ſapiens, ſine illis non poteſt. Quòd ſi quis contrà pertendat, quæro, quam ſceleſti formam eſſentialem putet, ſi ſcelus non ſit? aut unde quemquam ſanum dici arbitretur, ſi non ob ſanitatem? aut per quid ſapiens ſit talis, ſi per ſapientiam ſapiens non ſit? Quòd ſi alia forma adferri nequit, fateamur neceſſe eſt, cùm hujuſcemodi nomina commutantur, accuratè loquendo, hautquaquam eſſe *μετωνυμίαν*, ſed ſynecdochen formæ; de quâ capite proximo acturi ſumus.

XI. DE MOTONYMIA ADJUNCTI ADHÆRENTIS, ET OCCUPATI.

NUnc perſequamur ea, quæ retulêre ad metonymiam adjuncti adhærentis. Hujuſmodi eſt, cùm tempus ponitur pro eo, quod eſt in tempore. Plautus Sticho *a*: *Væ ætati tuæ.* id eſt, tibi. Idem Menæchmis *b*: *Sibi inimicus magis, quàm ætati tuæ.* Par ratio videtur *c*, cum *ſeculum* pro genere aut multitudine ponitur. Lucretius lib. II:

—parit omnia ſecla ferarum.

id eſt, univerſam ferarum propaginem, ſive omnes feras. Et lib. V:

Lanigeraque ſimul pecudes, & bucera ſecla.

id eſt, boves. Nam *bucera* dicuntur, quibus ingentia ſunt cornua: quia ἵππος, & βοῦς, in compoſitione augent: unde κάβηξ, ſive larus dictus βουφάγος *d*, atque Herculi dicatus eſt ob voracitatem *e*: & equus Alexandri vocatus βουκέφαλος, non à bubuli capitis ſimilitudine, ut putavit Feſtus; & fortaſſe etiam Strabo *f*, (qui ſic dictum ait à latitudine frontis:) ſed vel ab inuſto bubuli capitis ſigno *g*, (quomodo κοππατίαι dicti, quibus inuſtum K *h*, ſeu potiùs Kophe *i*) vel, quod nec minùs placet, à capitis magnitudine.

Præterea huc refer cùm ſignum ponitur pro ſignato. Ut quando nomen, quod rei ſignum eſt, teſte Ariſtotele *k*, pro re ipsâ accipitur. Ita Græci, Hebræorum exemplo, καλεῖσθαι *l* dicunt pro εἶναι *m*: & apud Æſchylum eſt, τὸ Θηβαῖον ὄνομα, pro Thebanis: apud Livium, *no-*

men.

a *Act. 4. ſc. 2.*
b *Act. 4. ſc. 3.*
c *Niſi ſeculū κατ' ἐξοχὴν dicitur de ſerie temporis: primò autem animantium, vel cujusvis rei ſeriem notet: quippe quòd ſit à ſequendo. Ut enim à ſpecio* ſpeculum, *ita à ſequor* ſeculum.
d *Athenæus l. 10.*
e *Ariſtophanis ſcholiaſtes, in Aves.*
f *Lib. 15.*
g *Plinius, & Ariſtophanis ſcholiaſtes.*
h *Heſychius, Euſtathius, alii.*
i *Vide Scaligeri digreſſionem de literarum Ionicarum origine, quæſtione Animadverſionibus Euſebianis.*
k *Lib. περὶ ἑρμηνείας.*
l *Dici.*
m *Eſſe.*

men Romanum, pro Romanis: apud Val. Catonem in Diris, *Et felix nomen agelli*, pro agello felici.

Item cùm per *ſceptrum* notatur regnum, per *faſces* conſulatus, per *vitem* munus centurionum. Juvenal. ſat. XIV:

Scribe, puer, vigila, cauſſas age, perlege rubras
Majorum leges, aut vitem poſce libello.

Quem in locum ita vetus ſcholiaſtes: *Ut centurio fias, da libellos, id eſt, milita. Vitis enim inſigne centurionum eſt, à Libero patre inventum; qui primus triumphavit, & inventor vitis eſt.*

Par quoque ratio, cùm per *pubem* ſignatur juventus, per *canitiem* ſenectus. Aut cùm *indumentum* pro ipsâ perſonâ accipitur. Tibullus *a*: *Si tibi cura togæ potior.* Nam intelligit meretricem ditiorem, quæ togata, uti diximus alibi *b*. Itidē pauperior *c* accipienda, & quæ in gynæceo concluſa penſum facit, cùm mox ſubjicit; *Preſſumque quaſillo Scortum.*

a *Lib.4. carm.10.*
b *Lib.1.c.10.*
c *Caſaubon. Animadv. in Athen. lib.1. cap.19.*

Simili quoque metonymiâ; ſed ſignificatione diſſimili, eandem *togæ* vocem uſurpavit Cicero, cùm dixit:

Cedant arma togæ, concedat laurea laudi; vel, ut alii, *linguæ.*

Nam de eo, itemque armorum vocabulo, ita ipſe Tullius *d*, optimus verborum ſuorum interpres: *Non* inquit, *dixi hanc togam, quâ ſum amictus; nec arma, ſcutum aut gladiū unius Imperatoris: ſed quia pacis eſt inſigne, & otii, toga; contrà autem arma tumultus, atque belli; more poëtarum locutus, hoc intelligi volui, bellum, ac tumultum, paci atque otio conceſſurum.* Præter verò hanc metonymiam ſigni, eſt & hîc metonymia efficientis, cùm *linguam* dixit pro eloquentiâ. Ita enim legerunt Salluſtius, ſive Porcius Latro, vel quiſquis auctor invectivæ in Ciceronem, Quintilianus lib.11. cap.1, & Plutarchus in Cicerone. Non tamen repugnem, ſi quis *laudi* potius, cum Fulvio Urſino, & Franciſco Polleto, legere malit, quàm *linguæ*, cum Victorio, & Lambino: tum quia elegantior eſt ἀντίθεσις, ut forenſia conferantur cum caſtrenſibus, & amborum præmia inter ſeſe: (nam armorum præmium laurea eſt; togæ, ſive forenſium actionum, laus, ac gloria:) tum quòd optimi & vetuſtiſſimi codices *laudi* habeant: tum quoniam Cicero ſtuduiſſe videtur ſyllabarum antanaclaſi: unde illud ejuſdem;

d *Orat. in Piſonem.*
e *oppoſitio.*

O Fortunatam natam me conſule Romam!

tum quia id Tullius ipſe comprobare videtur, cùm mox ſubjicit: *Nam cùm tu timidus ac tremens tuis ipſe furaciſſimis manibus detractam è cruentis faſcibus lauream ad portam Eſquilinam abjeciſti; indicâſti, non modo ampliſſimæ, ſed etiam minimæ laudi, lauream conceſſiſſe.*

Reſtat metonymia adjuncti occupantis; quâ ponitur aliquid pro objecto. ut quando πίστις *a* notat τὸ πιστὸν *b*, *ſpes* rem ſperatam, *amor* quod amamus. Proverb. XIII. 12: *Spes, quæ differtur, affligit animam.* 1. Sam. 1. 27: *Dedit mihi Dominus petitionem meam.* hoc eſt, rem petitam. Cicero lib. XIV. epiſt. XIV: *Item mea lux, meum deſiderium.* h. e. Terentia mea, quam ſic deſidero. Catullus *c*, & alii, *amores meos*: h. e. quem, vel quam amo.

a *Fides.*
b *Quod creditur.*
c *Carm.* 39.

XII. EPILOGUS DOCTRINÆ DE METONYMIÆ DIVISIONE; DEQUE TROPI EJUS CAUSA, ATQUE USU.

ET hæc de ſpeciebus μετωνυμίας. Quòd ſi ſubjecti & adjuncti nominibus vim feciſſe videamur, laxè adeò & impropriè ea uſurpando: equidem non refragor, quò minùs appellatione eorum utamur magis propriè; ac ſi qua non ſatis commodè ſub iis comprehendimus, hæc pro diſtinctis habeantur ſpeciebus. Ut ſi ſtatuamus, metonymiam aliam eſſe cauſſæ, vel effecti; aliam ſubjecti, vel adjuncti; aliam relati, & correlati, aliam ſigni, & ſignati, & ita porrò alia etiã ſeorſim memoremus, quę duriùs ad τετραχοτομίαν illam referantur. Atque idem dictum puta de diviſione illâ, quâ μετωνυμία quædam dicitur antecedentis, conſequentis, vel connexi: ut in Metalepſi explicabimus.

Porrò tropus hic non tam, uti de metaphorâ dicebamus, neceſſitatis, aut illuſtrandi cauſsâ, inventus eſt, quàm ut pariat copiam. Itaque, quod in aliis quoque tropis locum habet, id hîc præcipuè obſervandum, ne novas fingamus metonymias, ſed claſſicorum ſcriptorum uſum ſpectemus: ut Fabius diſertè hoc de tropo monet lib. VIII. cap. VI. Eandem ob cauſſam parciùs metonymiam uſurpabimus, quàm metaphoram, atque inprimis id de ſolutâ oratione dictum velim. Sanè, cùm tropo intempeſtiviùs utatur Plato, non immeritò eo nomine reprehenditur à Dionyſio Halicarnaſſenſi *d*. Sunt tamen & μετωνυμικὰ non pauca in ſingulis linguis; quorum uſum licèt frequentes, nihil à propriâ ſignificatione recedere videaris. Nam quemadmodum innumera ſunt, quæ in metaphoricâ ſignificatione tantopere ferquententur, ut propria penè videatur intercidiſſe: ita & nonnulla in metonymicâ uſitatiora ſunt, quàm in propriâ. E. G. *nubere* primò ſignificat operire, aut velare: unde Varroni lib. IV. de L. L. *Neptunus* dictus videtur, quaſi Nuptunus, *quòd mare terras obnubit, ut nubes cœlum*: quam & ipſam ἐτυμολογίαν Arnobius adfert lib. III. Vulgò tamen videre eſt, haut temere *nubendi*

d *Lib.* περὶ τῆς Δημοσθ. δεινότητος.

di vocem aliter accipi, quàm metonymiâ adjuncti, pro *matrimonio jungi*: rariùs quidem de viro; quomodo Pomponium eſſe uſum, Nonius *a* docet; & Tertullianus *b*, atque alii ejus ævi, loqui ſolent: paſſim verò pro *viro jungi*: quia nempe, ut è Feſto, & aliis, notum eſt, ſponſæ, cùm à marito domum deducerentur, caput ſolitæ ſunt obnubere flameo: ſive ob pudorem, quia flamei color luteus *c* eſſet, nec pudoris colori abſimilis *d*: ſive boni ominis gratiâ, quia flameo uteretur Flaminis uxor, cui divortium facere, vel iterum nubere *e*, non liceret: ſive ut eo, velut humilitatis indicio, ſe obnoxias ſemper maritis fore teſtarentur; quemadmodum, præter alios teſtatur Ambroſius lib. de Patriarchis, & comment. in priorem ad Corinth., vel alius, quando commentariorum in Paulinas epiſtolas, vel Hilarius, diaconus Romanus, vel Remigius Lugdunenſis, potiùs eſſe auctor videtur.

a *In* Nubere.
b *Lib. I. ad uxorem cap. 7. lib. 2. cap. ult.*
c *Plin. lib. 21. cap. 8.*
d *Iuvenalis ſcholiaſtes vetus in ſat. 2.*
e *Plutarchus in problematis Romanis. Tertull. lib. de Exhortat. caſt. cap. ult. & lib. 1. ad uxorem cap. 7. Hieronymus lib. 1. adverſus Iovinianum, &c.*

CAP. VIII.

De Synecdoche.

SYnecdoche *eſt, cum totum pro parte, aut pars pro toto uſurpatur. Itaque huc pertinent exempla, in quibus genus accipitur pro ſpecie, aut contra ſpecies pro genere; item integra eſſentia, aut tota materia, pro parte eſſentiali, aut materiali; vel contrà pars eſſentialis, materialiſve, pro totâ eſſentiâ, aut integrâ materiâ.*

I. DE SYNECDOCHES VOCE, DEFINITIONE, ET DIVISIONE.

ΣΥΝΕΚΔΟΧΗ', juxta Fabium, *variat ſermonem, ut ex uno plures intelligamus, parte totum, ſpecie genus, præcedentibus ſequentia, vel contra.* Itaque Cyprianus Soarez Synecdochen definit, *tropum, in quo ex parte totum, aut contrà, aut ex antecedentibus conſequentia intelliguntur.* Verùm fallit falliturque cum Fabio Cyprianus. Neque enim, cùm ex antecedentibus colligimus ſequentia, ſynecdoche eſt, ſed metonymia; ut fuſiùs oſtendam in tractatione Μεταλήψεως. Hoc loco tantùm utar exemplo à Fabio, & Cypriano etiam, adducto. Id verò eſt iſthoc Maronis *f*:

f *Ec. 2.*

Aſpice, aratra jugo referunt ſuſpenſa juvenci.

Unde apparet, noctem appropinquare. At hæc eſt metonymia ſigni, quia quòd boves diurno functi labore ſtabulum repetunt, id indicium

eſt noctis appropinquantis. Quare tum tantùm ϲυνεκδοχὴ eſt, cùm totius & partis nomina commutantur; quæ res & huic tropo nomen fecit. Nam ϲυνεκδοχὴ, quam quidam *intellectionem* appellant, κτ̓ λέξιν ab auctore ad Herennium transfertur *comprehenſio*: totum autem partes ſuas comprehendit, ac partes comprehenduntur à toto. Et hæc de voce, ac definitione.

Cùm autem totum, & pars, trifariam accipiantur; tot quoque erunt modi ϲυνεκδοχῆς. Ac primò eſt totum univerſale: ut genus ratione ſpecierum, & ſpecies ratione individuorum: huic autem reſpondet pars ſubjecta; ut ſpecies ratione generis, & individua ratione ſpeciei. Niſi fortaſſe aliquis exiſtimet, genus magis eſſe partem ſpeciei, quàm ſpeciem generis. Nam ab actu potiùs ſumenda eſſe videtur denominatio, quàm à potentiâ. At genus quidem potentiâ continet ſpecies, quia, quod animal eſt, poteſt eſſe homo, poteſt item eſſe beſtia: ſpecies autem actu continet genus; quia ſi genus eſt pars definitionis, erit etiam eſſentiæ, cùm definitio exponat eſſentiam rei. At homo potentiâ eſt pars animalis, quia animal poteſt eſſe homo, & non neceſſariò eſt homo, cùm poſſit eſſe non homo. Sed vis hujus argumenti eo claudicat, quòd aliquid eſſe partem eſſentiæ colligit, quia pars ſit definitionis, cujus eſt eſſentiam explicare. Atqui, ſi genus eſt pars ὐσίας, cujuſmodi pars erit? Materia quidem propriè dici nequit, cùm aliud ſit animal, aliud corpus animatum. Nempe hîc videas, totum formale, ſive metaphyſicum, cujuſmodi eſt definitum, confundi cum toto univerſali, cujuſmodi eſt genus ratione ſpecierum, & ſpecies ratione ſingularium. Differunt autem hæ partes plurimùm. Nam genus eſt ens completum, e. g. animal. At materia, e. g. corpus animatum, eſt pars ſubſtantiæ. Forma autem reſtringit univerſalitatem materiæ, ut differentia univerſalitatem generis. Quare ἀναλογία quidem eſt inter ea: at idem non ſunt. Fortaſſe autem hæc & fuſiùs, & ſubtiliùs tractare videmur, quàm huic conveniat loco, aut facultati. Verùm, cum Varrone dicam,

Si diſplicebit tam tibi latum mare,
Tantùm parato ſpongiam deletilem.

Nunc ſingulos ϲυνεκδοχῆς modos lectioribus illuſtremus exemplis.

II. DE

II. DE SYNECDOCHE GENERIS.

A Cσυνεκδοχὴν quidem generis eſt *creatura* pro homine: quæ loquendi ratio, more Hebræo, uſurpatur Marci cap.xvi.15. & ad Coloſſ.cap.i.13. Item Græcis ζῶα, vel ἄλογα, pro equis. Latinis *mortales* pro hominibus. Quomodo, poëtarum exemplo, loqui amat Salluſtius. Ut in Jugurthin: *Ubi & incolere, & mercari conſueverant Italici generis multi mortales.* Item: *Sic à multis illi mortalibus honeſtiſſimâ ſuffragatione conſulatus petebatur.* Simile eſt ἄστρον *a*, pro Caniculâ, ſive Sirio, apud Xenophontem, Theophraſtum, alios: item pro Sole *ſidus*, Horatio, Plinio, Senecæ. Cujus illud Thyeſte *b*:

Atrum cucurrit limitem ſidus trahens.

Pro quo poſtea *c* ait: *O Phœbe patiens, fugeris retro licèt.*

Atque iterum *d*: *— verterit curſus licèt*

Sibi ipſe Titan.

Ejuſdem generis eſt *Pergama*, pro arce Trojanâ. Quanquam Servius *e*, quòd generatim pro arce accipitur, id putet fieri per ſynecdochen ſpeciei. Sed non dubium, quin *Pergama* Jonicâ linguâ primò arcem ſignificent. Ideo fortaſſe nomen *Trojæ* addidit Steſichorus *f*:

Οὐδ' ἵκεο Πέργαμα Τροίης *g*.

Et Euripides Helena *h*:

Ὤλεσεν, ὤλεσεν

Πέργαμα Δαρδανίας *i*.

Item Lucretius lib. i:

Nec clàm durateus Trojaï Pergama partu

Inflammâſſet equus.

Par etiam ratio eſt, cùm Græcis ὄρνις *k* κατ' ἐξοχὴν ponitur pro gallina: aut cùm Latinis *olus* uſurpatur pro braſſica, aut *piſcis* pro lupo: de quo Scaliger de Conjectaneis in Varronem. Aut cùm τὰ ἀνόητα Ariſtophanes poſuit pro libidine illicitâ καὶ ἀφροδισίοις: ut in Nebulis: Οἴνου τ' ἀπέχει, καὶ γυμνασίων, καὶ τῶν ἄλλων ἀνοήτων *l*. Ubi vide, quæ in hanc mentem ſcribit Græcus interpres. Eademque loquendi ratio apud Hebræos locum habet: quibus *nebala*, quod propriè *ſtultitiam* notat, ſæpe de ſtupris uſurpatur. Ut Deuter.xxii.21: *Moriatur, quia ſtultitiam fecit in Iſraele, fornicando in domo patris.* Et Thamar Amnoni ait ii. Sam, xiii.12, *Ne facias ſtultitiam hanc* h. e. flagitium hoc. in Hebræo eſt *Al taaſch hannebalah hazzót.* In Græco, Μὴ ποιήσῃς τὴν ἀφροσύνην ταύτην. Latini quoque ita locuti. Unde apud Plautum Bacch. *m*

a *Sidus.*
b *Verſ.* 695.
c *Verſ.* 775.
d *Verſ.* 781.
e *In* 2. *Æn.*
f *In Palinodia ſua, teſte Platone in Phædro.*
g *Neq; iviſti ad Pergama Trojæ.*
h *Verſ.* 390.
i *Perdidit, perdidit Pergama Trojana.*
k *Avis.*
l *Et vino abſtinet, & exercitiis, & reliquâ omni ſtultitiâ.*
m *Act.* i. *ſc.* i.

Huic ætati non conducit, mulier, latebroſus locus.

BA. *Egomet apud me, ſiquid ſtultè facere cupias, prohibeam.*

a *Libidinosè patrare.* Nam *ſtultè facere* uſurpat pro ἀνοηταίνειν, hoc eſt, ἀφροδισιάζειν *a*. Menæchmus quoque apud eundem *b* à Meſſenione monitus, ut ſibi ab Erotio meretriculâ caveret, reſpondet ſervo: b *Menæchmis act.2.ſc.2.*

Mihi dolebit, non tibi, ſi quid ego ſtultè fecero.

Et Lyconides adoleſcens, qui Euclioni ſe purgitare conabatur de ſtuprata filiâ, ſimiliter ait *c*: c *Scen.penult. Aulul.*

Quin tibi ultro ſupplicatum advenio ob ſtultitiam meam.

Imò, ſi Heraclidem Ponticum audimus in Allegoriis Homericis, quando Homerus ait, Paridi Venerem fuiſſe auctorem, ut Helenam raperet, non illud voluit, numen aliquod tam ſtultum conſilium dediſſe: ſed per Ἀφροδίτην *d* intelligit ἀφροσύνην *e*. Similis ſynecdoche eſt, quando *alloqui*, quod generatim notat προσφωνεῖν, ſive *affari*, εἰδικῶς ſumitur pro παραμυθεῖσθαι, ſive alloqui cum affectu, & ſolatii ergo. Varro lib.v. de L. L. prout Ant. Auguſtinus emendavit: *Hinc adlocutum mulieres ire ajunt, cum eunt aliquem locutum conſolandi cauſâ.* Catullus *f*: d *Venerem.* e *Stultitiam.* f *Epig.39.*

Quâ ſolatus es allocutione? Et mox:

Paullum quidlibet allocutionis

Mœſtius lachrymis Simonidis.

Nec aliter Valerius Max. lib.II. cap.VIII: *Incerta, gratulandi prius, an alloquendi officio, fungeretur.* Ut optimè ex MSSis ſex reſtituit Pighius.

III. DE SYNECDOCHE SPECIEI.

Synecdoche ſpeciei eſt, cùm loca omnia amœna *Tempe* vocant, quamvis ea propriè in Theſſaliâ ſint. Ita apud Pauſaniam legimus, τέμπεα Σικελίας, καὶ Βοιωτίας &c. & Dionyſius in περιηγήσει, Μηδικὰ τέμπη nominat. Eadem Synecdoche in nominibus *ſtupri, inceſtus*, & *flagitii*, frequens occurrit. Nam ſtuprum committitur cum non nuptâ, h.e. virgine, aut viduâ; ut teſtantur juris civilis interpretes: qui eo ab adulterio diſtinguunt. At nonnunquam generaliùs accipitur, ut quoque comprehendat adulterium: velut cùm Cicero *g* vocat *ſtuprum*, quod Clodius commiſerat cum Cæſaris conjuge. Nonnunquam etiam ita latè uſurpatur, ut pro quolibet ponatur dedecore; velut cùm Nævius ait apud Feſtum *h*, Saturniis iſtis verſibus: g *In Piſon.* h *In* Stuprum.

Seſeque ei perire mavolunt ibidem,

Quàm cum ſtupro ad ſuos redire populares.

Item: *Magnum inde ſtuprum poplo fieri pergetis.*

Et *inceſtus* propriè committitur cum conſanguineis, aut affinibus, aut mulieribus ſacris. unde idem Cicero *a* *inceſtum* vocat adulterium Clodii cum Pompejâ, uxore Cæſaris, qui tum temporis Pontifex Maximus erat. At interdum latè ponitur pro qualibet pollutione. Ita Maro VI. Æn.

—Totamque inceſtat funere claſſem.

Itidem *flagitium* pro quovis accipitur probro, ac dedecore: quomodo homines eruditiſſimi interpretantur illud Plauti *b*:

Majore cum flagitio reddes poſtea.

Sed hic commodius pro efflagitatione, ſive pipulo accipiatur. Eâ verò, quâ dixi, ſignificatione clarè uſurpat Tullius in Milonianâ: *Diviſa eſt ſententia, poſtulante neſcio quo. Nihil enim neceſſe eſt omnium flagitia proferre.* Atque eodem modo in ſeptimo ad Atticum dixit, *flagitiosè imparatus.* At, teſte Nonio & Iſidoro, propriè eſt in libidine quomodo etiam uſurpat Scipio Africanus apud Gellium lib. VII. cap. XI. Hinc *flagitare*, pro *ſtuprare c*: ut cum, *ſtupris intereuntibus flagitatus*, dixit Cato, teſte Feſto, i. ſtuprum paſſus: ne cum Budæo *d*, aliiſque, exiſtimes, *flagitare* hic eſſe, ad ſtuprum ſollicitare. Par fuerit ratio vocis *luxuria*, ſi, ut è ſcribit Thomas Aquinas in epiſt. ad Epheſios, eâ voce propriè ſignari libidinem. Sed tum Latinæ, tum Græcæ linguæ imperitia, in præcipitium abduxit magnum doctorem. Nam & ἀσωτία, quo Paulus utitur, & *luxuria*, quod apud interpretem eſt, generatim locum habent in iis qui omnia abligurriunt. Gloſſæ vett. Ἀσωτεύομαι, *luxurior, prodigo, helluor.* Atque id ipſum ἐτυμολογία quoque confirmat, cùm ἄσωτοι, dicantur à σώζω, quòd eos ſervare nemo poſſit, quia, decoquendo omnia ſemet ipſos perditum eant: quâ de re illuſtris exſtat locus apud Ariſtotelem libro Nicomachiorum quarto. Addam aliud quoque hujuſce ſynecdoches exemplum. *Sacer* propriè à Feſto is eſſe dicitur, quem populus judicavit peccâſſe contra leges ſacratas, cujuſmodi hominem qui occiderit, non ſit paricida: ſed per συνεκδοχὴν ſpeciei ſumitur etiam pro quovis improbo ac malo. Turpilius *e*:

Etiámne irrides, peſſume ac ſacerrime?

Item pro re execrabili. Quomodo & Plinius *f* hanc vocem accipit, idque exemplo Maronis, *ſacram auri famem* dixit *g*: etſi haut deſint, qui cum Codro Urceo *ſacrum* hîc pro magno poni exiſtiment, Græcorum imitatione; qui eâ ratione ἱερὰς νόσους *h* vocant, quæ Plutarcho *i* ἀπηγορευμένας *k*; quiq; eodem modo dicunt ἱερὸν ὀστοῦν *l*, ἱερὰν ἄγκυραν *m*; quâ de ſignificatione vide ſis Cœlium Aurelianum lib. I. Χρονίων cap. IV.

a *Pro Domo ſua, & de Haruſpicum reſponſis.*

b *Epid. act. 3. ſc. 4.*

c *Vide Guil. Fornerium lib. 2. Select. cap. 11.*

d *Initio annotat. poſter. in Pandectas.*

e *Demetrio, apud Nonium in* Sacrum.

f *L. 33. c. 1.*

g *3. Æn.*

h *Sacros morbos.*

i *In vita Ageſilai, itemq; in Apophthegmatis.*

k *Deſperati.*

l *Os ſacrum.*

m *Sacram anchoram.*

Quòd ſi tanti id eſſet, contenderem, etiam *abiegnum* per ſynecdochen ſpeciei pro ligneo ſumi, cùm equus Trojanus Propertio *a* dicitur *abiegnus*, aut aliis *b* Argo navis vocatur *abiegna*. Etſi non ignorem, velle aliquos, & equum verè ex abiete fuiſſe, quia Maro *c* dicit, *Sectâque intexunt abiete coſtas*: & ex eâdem fuiſſe materie Argo navem, quia abies ſit apta fretis, ut idem Maro *d* ait, & Claudianus *e*, atque alii. Et hæc de primo ſynecdoches genere.

a Lib. 4. el. 1.
b Ennio in Medea, & Catullo de nuptiis Pelei & Thetidos.
c 2. Æn.
d 2. Georg.
e Lib. 2. de raptu Proſerpinæ.

IV. DE SYNECDOCHE TOTIUS ESSENTIALIS.

Eſt verò & totum eſſentiale, quod conſtat materiâ, & formâ: quomodo homo conſtat animâ ac corpore, ædificium materiâ & ſtructurâ. Huic toti reſpondet pars eſſentialis. E. G. anima rationc hominis. Totum verò eſſentiale crebrò poni pro parte, ac partem item eſſentialem non raró accipi pro totâ eſſentiâ; indicium faciunt exempla, quæ ſubjiciam. Siquidem Synecdoche totius eſſentialis eſt in illo Mariæ apud Johannem *f*, ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν· *Suſtulerunt dominum meum, nec ſcio ubi poſuerint eum.* Nam κύριον ſeu dominum vocat corpus Domini, nomine totius intelligens partem. Id enim magis placet, quàm quod ſcripſit Gregorius Nyſſenus, epiſtolâ ad Euſtathiam, Abroſiam, & Baſiliſſam; ubi id factum ait διὰ τὴν ἐγκειμένην θεότητα *g*. Nempe ſimile eſt iſti Æneæ ad Deiphobum *h*:

f Cap. 20. verſ. 13.
g Propter inhærentem ei Deitatem.

Nomen & arma locum ſervant, te, amice, nequivi
Conſpicere.

Ubi Servius: *TE pro, tuum corpus: ut, Nunc me fluctus habet.*

h 6. Æn.

Quemadmodum verò *homo* hîc nominatur pro corpore: ita alias pro anima accipitur. Ut in illo Lucæ cap. XVI. 23: *Et (dives) apud inferos vidit Abraham procul, & Lazarum in ſinu ejus.* Ubi *dives, Abraham, Lazarus*, ſumuntur pro animabus eorum. Quòd ſi flamma nihil aliud eſt, quàm aer, vel fumus, accenſus: etiam ratione ſolius aeris aut fumi intelligi debebit, quòd *flamma* dicitur *uri*. quomodo, ſed κατὰ μεταφοράν, loquitur Catullus *i*:

i Epithalamio Iuliæ & Mallii.

——At tibi
Pectore uritur intimo
Flamma.

Sanè flamma non uritur, ſed urit. Toti igitur tribuitur, quod in proprio ſermone convenit materiæ.

V. DE

V. DE SYNECDOCHE PARTIS ESSENTIALIS.

SYnecdoche verò partis eſſentialis eſt, quâ (ut inquit Epiphanius in Ancyroto) εἰώθειν ἡ ἀνθρωπότης καλεῖν τ̃ ἄνθρωπον ἀπὸ τ̃ ἑνὸς ὀνόματ☉. *vulgo ſolent hominem vocare de nomine alterius partium, ex quibus conſtat*. Ita à materiâ quis nominetur, ſi dicatur Ἥρως ἑβδομήκοντα σωμάτων *a*, ut apud eundem Epiphanium eſt. Locuti autem hoc pacto Ariſtoteles, Demoſthenes, alii: ut inter alios oſtendunt Magius lib. I. Miſcellan. cap. XII, & Radulphus Fornerius lib. II. Rerum Quotidianarum cap. XXVI. Ac Latini quoque itidem *corpora* dicunt pro ſervis: ut è Digeſtis ſcimus. At è formâ intelligitur totum in illo Heracliti; Αὔη ψυχὴ σοφωτάτη. *anima ſicca ſapientiſſima*, h. e. homo ſobrius. Item cùm Polybius lib. XVI. inquit, ἀπηλγηκυίας τ̃ῆς ψυχῆς. *deplorata eſt anima*. h. e. hominis deplorati. Sic Horat. lib. I. Sat. V:

—Namque
Plotius, & Varius, Sinueſſa, Virgiliuſque,
Occurrunt; animæ, quales neque candidiores
Terra tulit, neque quis me ſit devinctior alter.

Nec ſolum ſic loquuntur οἱ ἔξωθεν *b*: ſed videas etiam in S. Literis, (ut B. Fulgentii *c* verbis utar) *& carnis ſolius, & animæ nomine, plerumque naturæ humanæ plenitudinem nuncupari*. Tantùm poſterioris nunc generis exempla adferam. Ita Jonas cap. IV. ait: *Poſtulavit animam ſuam mori*. hoc eſt, ſemetipſum. Et Lucæ XII, fatuus adhortatur animam ſuã, ut edat ac bibat: quem locum cum quodam Platonis, ac duobus Xenophontis locis, confert H. Stephanus lib. I. cap. I. Schediaſm. Sed & Geneſ. XLVI. 27. dicitur, cum Jacobo in Ægyptum deſcendiſſe ſeptuaginta animas, i. homines: & Stephanus Act. VII. 14, ait, non quidem numerum proficiſcentium, ſed familiam Jacobi, (quæ diſtinguenda ſunt) cùm in Ægyptum deſcenderet, fuiſſe animarum ſeptuaginta quinque: nempe præter Jacobum, & annumeratis etiam in familiâ quatuor uxoribus Jacobi, & duobus filiis Judæ jam antè defunctis: quomodo Moſis, & Stephani verba, optimè reconciliat Clariſſimus ſocer meus, Franciſcus Junius. Et hæc de ſynecdoche totius eſſentiæ, ac partis eſſentialis.

a *Heroas octoginta corporum.*

b *Externi ſeu gentiles.*

c *Lib. de incarnatione, & gratiâ Ieſu Chriſti, cap. 9.*

VI. DE SYNECDOCHE TOTIUS INTEGRALIS.

DEnique eſt & totum quantitativum ſive integrale; quod conſtat membris, quorum alia ab aliis diſtinctam diverſamque habent quantitatem, & extenſionem. Iſtiuſmodi eſt materia ratione [illegible] um, à quibus conſtituitur. E. G. corpus humanum ratione ſpi[illegible], humorum, & partium ſive membrorum, h.e. capitis, colli, p[illegible], ventris & artuum. Huic toti reſpondet pars integralis, quæ & [illegible]alis dicitur: velut caput in humano corpore, ant[illegible]ctum in ædi[illegible]. Iſtiuſmodi totius partiſque commutatio conſtituit tertium ſynecdoches modum; de quo deinceps agendum.

Synecdoche totius integralis ſeu materialis eſt, *Fontemque ignemque ferebant* a, pro parte fontis. Item, cùm Plauto *b* dicitur *u[illegible]rum Acheron*, cujus in tergo, non integræ ulmi, ſed decerpta ex ulmo vergæ (unde & alibi *uberem ulmeam virgidemiam c* pro eodem dixit) conſumerentur, ac quaſi morerentur; ut loquitur apud eundem *d* tribunus ille vapularis, ac ulmitriba:

Væ illis virgis miſeris, quæ hodie in tergo morientur meo.

Terentius Phorm. *e*

Sed quis hic eſt ſenex, quem video in ultimâ plateâ?

Ubi Donatus: *Sic dixit, ultimâ plateâ, quemadmodum Maro: Imas obſedere fores.* Nempe, *ultimâ plateâ*, pro ultima plateæ parte: *imæ fores* pro ima earum parte. Sic Cic. pro Muræna: *Ex ultimâ urbe deductum.* Propertius lib. II. eleg. XXVI:

At tu vix primas extollens gurgite palmas.

Appulejus libro III: *Pilis mi[illegible] cra[illegible]antur in ſetas, & cutis tenella duratur i[illegible] corium, & in extimis palmulis perdito numero toti digiti [illegible] untur in ſingulas ungulas.* Pertinet huc etiam Homericum illud Iliad. b.

Ἄλλοι μὲν ῥα θεοί τε, καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταὶ,
Εὗδον παννύχιοι.

Scio, olim reprehenſum fuiſſe Homerum, quòd finxerit, Deos ac bellaces viros, totam dormire noctem. Sed pro poetarum principe cauſſam dicit philoſophorum princeps, Ariſtoteles, libro περὶ ποιητικῆς ubi ait, παννύχιοι μεταφορικῶς [illegible] tropum [illegible] ab Ariſtotele [illegible] m[illegible]am vocari, [illegible] g[illegible]ximus, accipi oportere. Sic enim loquitur: [illegible] γὰρ ἡ πάντες, [illegible] πολλοί, [illegible] μετα[illegible] [illegible] πολύ τι. Quorum ſententia eſt, cum Homerus ait, [illegible]

omnes

a 12. Æn.
b Amphit. act. 4. ſcen. Quis ad fores eſt.
c Rudente act. 3. ſc. 2.
d Captivis. ſc. Quo illunc nunc.
e Act. 1. ſc. 4.
f Ceteri quidem Dique, & equites galeati, Dormiebant totam noctem.
g Libri hujus cap. 6 ſect. 1.
h Illud enim omnes pro multis per translationem dictum eſt: quippe omne eſt multum.

omnem ſive totam noctem, συνεκδοχικῶς intelligi debere *multam* ſive magnam noctis partem. Fortaſſe tamen non minùs excuſare poſſis Homerum, ſi dicas, aliud eſſe καθεύδειν, aliud τὸ ἰαύειν: illud ἁπλῶς notare ἀναπίπτειν ὡς ἐπὶ ὕπνῳ *a*: hoc verò τὸ ἐκλελῦσθαι καὶ ἀπρακτεῖν τὰς αἰσθήσεις *b*: ut Euſtathius *c* annotavit.

Eſt idem ſynecdoches genus apud Maronem III. Georg.

In foribus pugnam ex auro, ſolidoq; elephanto.

Uti & III. Æn. *Dona dehinc auro gravia, ſectoq; elephanto.*

Ubi Servius, *Elephanto pro ebore.* Nempe *elephantus* pro elephanti dente, ſive, ut Pauſanias *d* dicere jubet, cornu: quam opinionem eſſe magis veriſimilem, oſtendimus in tertio de Theologia Gentili & Phyſiologia Chriſtiana lib. III cap. LI. Ovid. I. Met.

Eurus ad auroram, Nabathæaq; regna, receſſit.

Atqui Eurus etiam ab Indis ſpirat ad Nabathæos, Arabiæ populum. Sed *Nabathæos* dixit poeta pro toto Oriente.

Huc etiam refer, quando *æternum* dicitur, non quod ſemper fuit, atque erit: vel quod non fuit quidem ſemper, ſed perpetuò tamen futurum: verùm illud etiam, quod non deſinet, dum ipſi erimus vitales. Terent. Eunucho *e*:

At nunc dehinc ſpero æternam inter nos gratiam.

Fore, hoc eſt, duraturam, quamdiu ſuperſtites erimus. Horatius *f*:

Serviet æternum, qui parvo neſciet uti.

hoc eſt, dum vivet. Qui *æternum* pro diuturno hîc accipi dîêxre, non ſatis vim ejus vocis expreſſerunt.

a *Decumbere ad capiendum ſomnum.*
b *Eſſe ſopitum ſomno, & ſenſibus quieſcere.*
c *In II. G. verſ. 2.*
d *Priori Eliacôn libro.*
e *Act. 5. ſc. 2.*
f *Lib. I. ep. 10. ad Fuſcum.*

VII. DE SYNECDOCHE EA INTEGRI, QUA PERSONÆ CHRISTI TRIBUITUR, QUOD UNIUS PROPRIUM EST NATURÆ.

QUæritur, quid ſtatui debeat de iis, ubi de Chriſti perſonâ dicuntur, quæ ei tantùm ratione unius competunt naturæ. Puto, propriè quidem ſynecdochen totius vocari non poſſe: attamen poſſe, ob qualemcunque ſimilitudinem, eò reduci: & potius quidem ad ſynecdochen totius integralis, quàm eſſentialis: quia totum eſſentiale eſt natura alia à partibus componentibus: quomodo nos propriè nec animæ, nec corporis appellationem ſortimur; ſed hominis, qui tertia quædam natura eſt, ex animæ corporiſque naturis compoſita. In Chriſto verò ita coaleſcunt natura divina, & humana, ut maneat Deus, quod erat, & fiat, quod non erat, eóque Deus pariter atque homo ſit,

ac

ac nuncupetur. Qualis unio hoc præſtat, ut & de Deo dicantur, quæ humanæ ſunt propria naturæ: & de hominē, quæ nō competant, non naturæ divinæ. Tale eſt illud Chriſti apud Matthæum a ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. *Ecce, ego ſum vobiſcum omnibus diebus uſq; ad finem ſeculi.* Quod de humanâ naturâ accipi nequit. Quemadmodum neq; hoc Joan. VIII. 58: *Antequā Abrahā foret, ego ſum.* Itē, quòd *Filius hominis deſcendiſſe de cœlo* dicitur Joan. III. 15. & VI. 62. Contrà de divinâ accipi non poteſt hoc Actor. XX. 28: *Deus eccleſiam acquiſivit proprio ſanguine.* Item quòd B. Virgo dicitur θεοτόκος b. In hujuſmodi igitur exemplis, quod perſonæ tribuitur, intelligi debet ratione alterutrius naturæ. Quam locutionem eò ad ſynecdochen referimus, quia perſona quodammodo eſt totum quid: naturæ duæ, ſunt quaſi partes. Hoc enim commune habet hic perſona cum toto phyſico, quòd utrobique ſit compoſitum quid: hoc commune habent duæ naturæ cum partibus phyſicis, quòd utrobique ſint componentia. Sanè & Origenes contra Celſum, aliique Patres, dicunt, naturam humanam eſſe compoſitam cum Verbo; ſic tamen, ut compoſitio hæc non ſit aggregatio, ſed unio perſonalis. Quâ de re tractat Damaſcenus lib. III. Orthodoxæ Fidei cap. III, & aliquot ſeqq. Videtur autem perſona commodiùs *compoſitum* dici, quàm *totum*: quia divinitas admodum durè & impropriè dicatur pars, cùm hoc nomen vi ſuâ ſignet aliquid incompletum, & toto imperfectius. Quod acute vidit Thomas, cùm monet c, compoſitionem Chriſti ex naturis, non eſſe ratione partium, ſed potius ratione numeri. Nempe id voluit, non requiri ad compoſitionem partes; ſed numerum duorum, vel plurium, unde aliquid componatur. Atque idem Scholaſtici illi monent, qui triplicem ſtatuunt compoſitionem, *ex his, cum his, & hujus ad hoc.* Primi generis eſt, ex materia, & forma. Alterius eſt, animæ, & corporis, ſubjecti, & accidentis. Ubi unum, vel informat alterum, vel illi inhæret, ut ſubjecto. Tertii generis eſt, quæ Durando dicitur *compoſitio ſecundum dependentiam inexiſtentis*, vel etiam *compoſitio ſecundum ſubſiſtentiam.* Quali humanitas Chriſti componitur cum perſona Verbi; quia perſona etiam ante incarnationem ſubſtitit, ſed in naturâ divinâ; poſt incarnationem verò etiam in humana, quæ ſuſtentatur à Λόγῳ: unde à ſcholaſticis dicitur, in unione hac duas naturas ſe habere ſicut terminatum & terminatum, ſuſtentans & ſuſtentatum, vel, ut eorum voces, barbaras licet, reſervem, velut ſuſtentificans, & ſuſtentificatum.

a Cap. 10. verſ. ult.

b Deipara.

c Part. 3. quæſt. 2. Art. 4.

VIII. DE

VIII. DE SYNECDOCHE PARTIS INTEGRALIS.

Huic modo ex adverſo reſpondet ſynecdoche partis materialis ſive integralis: ut cùm Cicero non ſemel *Achaiam* ponit pro totâ Græciâ: cujus ratio eſt, quòd, cùm Romani Græciam ſubegerunt, Achæi Græciæ obtinerent principatum. Item cùm *apicem*, quod propriè ſignificat virgam ex modicâ lanâ in ſummo Flaminis pileo *a*, uſurpat idem pro pileo Flaminis 1. de Leg. *Nec dubito, quin iidem & cum Egeriâ colloquutum Numam, & ab aquilâ Tarquinio apicem impoſitum putent.* Et Lucanus lib. 1: a Servius in 2. Æn.

Attollenſque apicem generoſo vertice Flamen.

Aut cùm Perſius ſat. v. *umbonem* pro togâ poſuit:

—Totâque impunè ſuburrâ

Permiſit ſparſiſſe oculos jam candidus umbo.

Nam umbo (quem & in toga Tertullianus *b* agnoſcit) in ditiorum togis propriè vocabatur pars ea, quæ ob rugas concurrentes, nodoque artifice conſtrictas *c*, protuberabat, umbonis ſive clypei inſtar. Candidum verò umbonem vocat, quia intelligit togam virilem, quæ alba erat tota, non purpureo prætexta limbo, ut illa puerorum, qui ex eo dicti *prætextati*. Similis quoque eſt συνεκδοχή, in illo Martialis *d*: b Lib. de Pallio cap. 5. c Macrobius lib. 2. Saturn. cap. 9. d Lib. 4. ep. 14.

Sic forſan tener auſus eſt Catullus

Magno mittere paſſerem Maroni.

Nam non tantùm μετωνυμικῶς per *paſſerem* intelligit carmen de paſſere; ſed & συνεκδοχῇ partis per poëmatum initium intelligit univerſa poëmata. Quod & Carrionis judicium eſt lib. 1. Emendationum cap. VIII. Nam votivum illud ad Cornelium Nepotem extra ordinem eſt: ut meritò epigramma de paſſere cenſeatur primum. Nec injuriâ addit *forſan*, cum Catullus Maronem ætate anteceſſerit. Quòd igitur Catullum ait Maroni (*Maximo* enim, quod in veteri reperitur codice, planè eſt explodendum) non miſiſſe ἐρωτικά, id poëticè ab eo confictum videri poſſe. Niſi magis placeat, etſi pleraque Ciceronis, ac Julii Cæſaris temporibus, ſcripſerit, multo tamen pòſt ſuperfuiſſe. Quod ſi eſt, nullum hic poëticum erit figmentum, ſed veriſimilis ſolùm conjectura. Et meritò ſanè hoc Joſepho Scaligero magis probatur: qui fuſè de eo diſſerit in Animadverſionibus Euſebianis ad an. MDCCCCLX, atque iterum ad annum MDCCCCLXVII.

Eſt autem & maximus hujuſmodi ſynecdoches uſus in ſacris Literis. Sic Iſrael paſſim in libris Regum accipitur pro X tribubus: Imò & pro ſolo Juda ſumitur 1. Maccab. 1. 21. & alibi copsè cap. ac ſeqq. Torquent

t ſeſe

ſeſe meruditi in his Chriſti verbis apud Matthæum XII.40: *Sicut Jonas fuit in ventre ceti tres dies, & tres noctes; ita erit filius hominis in corpore terræ tres dies, & tres noctes.* Atqui manifeſtum eſt, eſſe συνεκδοχὴν. Faſtidit ſynecdochen hanc Faber Stapulenſis libro de triduo Chriſti. Sed, ſi de eo Eraſmi *a* judicio ſtandum, *id odio factum grammatices, cum quâ ille parum convênit, ut ipſa indicat res, ne eſt parum philoſophus videatur.* Sanè & Hebræis, & Græcis, & Latinis, vox *dies* ambigua eſt; ac nunc artificialem diem ſignat. Hujus ambiguitatis tollendæ cauſâ, ſolent Hebræi, (quorum loquendi formam Apoſtoli, ac Evangeliſtæ, retinent crebrò, quamvis Græcè ſcribant) cùm intelligunt diem naturalem ſive civilem, h.e. τὸ νυχθήμερον, ponere dici partes, licèt res toto die geſta non ſit. Statuendum igitur, & partes integrantes περιφραστικῶς hîc poni pro toto, & per totum ſυνεκδοχικῶς partem ejus intelligi. Nempe quemadmodum Apocal. VII.15. dicitur *ſanctos ante thronum Dei eſſe die & nocte*, cum in cœlo non ſit nox; ſed diu noctuque, id eſt, ſemper: ſic hoc loco, *tres dies & tres noctes*, ponuntur pro triduo: triduum autem Chriſtus in ſepulchro fuit ſυνεκδοχικῶς. Imò haut aliter intelligendum videtur, cum Jonas in ceto fuiſſe dicitur tribus diebus & noctibus. Nam ne Jonas quidem triduum fuerit in ceto, ſi ea omnia, quæ cap. I. Jonæ narrantur, de die geſta ſunt, ac pars illa diurni ſpatii, quæ ſupererat ad uſque veſperum, (à quo Hebræi auſpicantur diem naturalem) pro integrâ die naturali accipienda eſt: quæ virorum doctiſſimorum ſententia eſt. Eamque etiam Juſtinus Martyr probâſſe videtur: ut qui, dialogo cum Tryphone Judæo, hoc pacto de Jona ſcribat: Μετὰ τὸ ἐκβρασθῆναι αὐτὸν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς κοιλίας τοῦ ἁδροῦ ἰχθύος. *Cum tertio die ex alvo grandis piſcis ejectus fuiſſet.* Par fortaſſe ratio eſt, cum cap. VII, Geneſ. dicitur, *pluiſſe diebus & noctibus quadraginta.* Neque enim neceſſe eſt, intelligi parem dierum noctiumque numerum.

a In 12. cap. Matth.

IX. DE SYNECDOCHE SPECIEI PRO INDIVIDUO, ET INDIVIDUI PRO SPECIE.

PORrò ad Synecdochen generis non tantùm referimus, cùm genus accipitur pro ſpecie; ſed etiam, cum ſpecies pro individuo uſurpatur: ſive, ut Fabii *b* verbis utar, *cum res communis pluribus in uno aliquo habet nomen eximium.* Exemplo nunc unico contentus ero: quia plenius dicemus cap. X. again. Hujuſmodi eſt, ὁ Θεολόγος, pro Joanne Evangeliſta. Ita enim antiqui eum Patres appellant, ac in vetuſtis etiam codd.

b Lib. 9. c. 3 de perſpicuitate.

codd. multis Apocalypſis ἁπλῶς inſcribitur, Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. pro quo in Complutenſi eſt, τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ, Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου· ne quis idcirco Apocalypſin alterius, Joannis presbyteri, opus autumet cum quibusdam.

Similiter ad Synecdochen ſpeciei refero, non tantùm cùm ſpecies accipitur pro genere; ſed etiam, quando ſingulare ſive individuum pro ſpecie ſumitur. Ut in illo Martialis *a*: a *Lib.4.epigr. 60.*

Nullo fata loco poſſis excludere: cum mors
Venerit, in medio Tibure Sardinia eſt.

Ubi *Sardinia* ponitur pro quovis loco inſalubri, ac peſtilenti; cujusmodi fuiſſe Sardiniam, præter alios Mela *b*, Tacitus *c*, Claudianus *d*, & Sext. Aurelius Victor *e*, auctores ſunt nobis. b *Lib.2.* c *2. Annali.* d *Lib. de bello Gildonico extremo.* e *in Gracho.*

Itaque antonomaſia (quam diſtinctum quidam faciunt tropum, & in modos duos proximè allatos diſpeſcunt) Synecdoches eſt ſpecies: quâ de refuſius, ut jam dixi, infrà acturi ſumus.

X. DE SYNECDOCHE NUMERI.

Cum autem unitas ſit principium numeri; ac numerus Euclidi ſit totum quoddam ex unitatibus collectum: ad tertium quoque Synecdoches modum (qui eſt totius ac partis materialis) pertinebit Synecdoche numeri; qua vel numero ſingulo utimur pro plurativo; vel plurativo pro ſingulo; vel numero certo pro incerto; vel rotundo pro majori minorive; vel innumeros dicimus pro longe plurimis. Quibus quinque modis aliquid lucis exemplis affundamus. Singularis pro plurativo ſumitur, cum Maro *f* ait: f *Ecl. 1.*

Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.

Parthus pro Parthis. Item proverbio apud Varronem *g*: *Romanus ſedendo vincit.* Sententia eſt, Romanos conſultando debellare hoſtem: quomodo imprimis Fabius Maximus Cunctator rem reſtituit Romanam. De hujuſmodi ſermone ita B. Auguſtinus lib. 11. Locutionum S. Scripturæ, qui de Exodo eſt: *Et extendit Aron manum ſuper aquam Ægypti, & eduxit ranas, & educta eſt rana, & operuit terram. Repetitio a plurali ad ſingularem numerum trajecta eſt. Nam utique rana pro multitudine ranarum poſita eſt. Neſcio quo autem modo, per hujuſmodi conſuetudinem imbutis ſenſibus hominum, ſæpe plus videtur valere quod ſingulariter, quam quod pluraliter dicitur. Nam plus ac ſplendidius dicitur, verbi cauſſa, Eſt illic miles, quam, Sunt illic milites; Eſt illic piſcis, quam, Sunt illic piſces.* g *Lib. 1. de R.R. cap. 2.*

Pluralis pro ſingulari accipitur in hoc Tibulli lib.III.El.v:

Nec nos ſacrilegos templis admovimus ignes:
Nec cor ſollicitans facta nefanda meum.

De ſeſe priùs in plurativo; mox, quaſi ſe corrigens, ſingulo loquitur numero. Sic *ora* poëtæ pro *os* dicunt: & *colla* pro *collum* ait Statius I. Silv. de equo Domitiani:

Dextra vetat pugnas, lævam Tritonia virgo
Non gravat, & ſectæ prætendens colla Meduſæ
Ceu ſtimulis accendit equum.

Ita legendum ex optimo manuſcripto illo Senenſi; cujus variantes lectiones codici noſtro à magno Scaligero adſcriptas, V. Cl. Janus Gevartius, quicum eas communicarâmus, doctiſſimis ſuis in eum poëtam animadverſionibus bono publico intexuit.

Ad hanc quoque numeri ſynecdochen pertinet, quòd Hebræi plurali utuntur, cùm incertum ſignificant individuum. Ion.I.5: *Deſcendit in latera navis*, h.e. in alterutrum latus. Cui ſimile illud Matth.XXVII.44: *Latrones exprobraverunt ei*, h.e. alteruter latronum: ut interpretatur Epiphanius in Panario, ubi de Manichæis tractat. Niſi cui magis placeat ſententia B. Hieronymi, ſcribentis *a*, quamvis Lucas referat, uno blaſphemante, alterum confeſſum; non tamen diſcrepare Evangelia: primùm enim utrumque blaſphemaſſe; verùm paulò pòſt, alterum, cùm vidiſſet ſolem fugientem, terram commotam, ſaxa diſrupta, ingruentes tenebras, ductum pœnitudine, increpuiſſe alterum. Joh.VI.45: *Eſt ſcriptum in Prophetis*, i. ab aliquo Prophetarum. Nam ſolum Jeſuam intelligit. Simile eſt Judic.XII: *Sepultus eſt in urbibus Galead*. i. in unâ civitatum.

a In Math. c.27.

Numerus certus ponitur pro incerto, cùm Horatius *b tergeminos honores* ait pro plurimis, maximiſque. Fruſtra enim hîc diſſertant, qui fuerint tres illi maximi honores. Sed ſi eos omnino intelligere velim, non alii profectò fuerint, quàm ædilitas, prætura, & conſulatus: utut Porphyrio quæſturam pro ædilitate inter eos reponat. Item in Maronis *c* illo,

b Lib.I. od I.

c Æn. I.

--- *O terque quaterque beati!*

h.e. ſæpius, vel multùm beati. Nugatur enim Macrobius *d*, cùm ad laudem ſeptenarii hæc refert. Apertius idem fit in Terentii illo *e*, *Millies audivi*. Item huc refer, cùm dicitur Apocalypſ.V.11, Angelorum in circuitu throni fuiſſe millies centena millia, & decies centena millia: quo ſignificatur numerus eorum penè infinitus. Nam re-

d Lib I. in Somnium Scipionis cap.6.
e Eun.act.3. ſc.I.

ipſa in creatis infinitum nihil eſt. Unus immenſus reapſe; ille qui eſt, qui erat, & qui venturus eſt, ut appellat Joannes *a*; cujus centrum eſt ubique, peripheria nuſquam, ut loquebantur philoſophi. a *Apoc.* I. 4.

Adhæc & numerus rotundus accipitur pro majori, aut minori. Ut cum mille dicuntur Græcorum naves ad Trojam fuiſſe. Euripides Oreſte:

Ὦ b χιλιόναυν στρατὸν ὁρμίσας b *O qui mille navium exercitum applicuiſti. In Aſiam, Salve.*
Εἰς γῆν Ἀσίαν
Χαῖρε.

Maro II. Æn.

Non anni domuêre decem, non mille carinæ.

Similiter Latinorum alii. Ut Plautus Bacchidibus *c*: c *Act.* 4. *ſc. Aſrida duo.*

Cum Priami patriam Pergamum, divinâ mœnitum manu,
Millenûm numero navium, decumo anno pòſt ſubegerunt.

Item Ovid. XIII. Met. fab. I:

Nempe ego mille meo protexi pectore puppes.

Et aliquanto pòſt:

Aulidaque Euboicam complerunt mille carinæ.

Ac ſimiliter aliquoties Seneca in tragœdiis. Imò Livius quoque lib. XLV. *A Chalcide trajicit trium millium ſpatio diſtantem portum, inclytum ſtatione quondam mille navium Agamemnoniæ claſſis.* Scipio Gentilis *d* auctoritate Livii refelli eos putabat, qui, cùm poëtæ *mille naves* dicunt, finitum numerum pro infinito poni exiſtimant. Mihi verò videtur, Livium ipſum rotundo uti numero, poëtarum exemplo. Nam fuêre mille centum & octoginta ſex: quemadmodum comperiet, cui tanti hæc res eſt, ut numerum mire velit navium recenſitarum in Bœotia Homeri. Pauxillùm abit ſcholiaſtes Euripidis *e*, ſi locus is ſanus, quo, ſupra mille, *ρνε*, hoc eſt, centum & quinquaginta quinque fuiſſe dicitur. Dio quoque Chryſoſtomus rotundo uti amat: ſed qui ad Homericum, atque eum, quem habet Euripidis ſcholiaſtes, propè accedat. Nam fuiſſe tradit mille, & ducentas. Imò & Thucydides *f* ipſe tot ait ab Homero referri. Sunt ſimilia multa, ubi vulgo rotundus numerus præfertur. Ut cùm vocamus LXX. interpretes, qui erant LXXII: cùm item *centumviri* apud Romanos dicerentur, qui erant centum, & quinque. Cicero etiam in Piſonianâ *quadraginta annos* dicit, qui erant triginta ſex: & primâ Catilinariâ *vigeſimum diem* nominat pro duodevigeſimo, ut Muretus *g* obſervat.

d *Lib.* I. *Παρέργων cap.* 35.

e *In Oreſtem.*

f *Lib.* I.

g *Comment. in* I. *Catil.*

Longè plurima ſe hujus generis offerunt in ſacris Literis. Ut Gen.

XVII.17. Abraham dicitur Iſaacum geniturus centenarius, cùm nato demum filio, eum numerum implêrit. Geneſ. xxxv. verſ.26. refertur, ut Jacob in Padane Syriæ, hoc eſt, Meſopotamiâ, XII. genuerit filios, inque iis diſertè etiam Benjamini nomen reponitur. At eodem capite paulò antè dixerat Moſes, Benjaminum natum eſſe, cùm parentes e Bethel proficiſcerentur Ephratam. Jud.IX. ab Abimelecho narratur, ut occiderit LXX. filios Jerobaal. Atqui non ipſe modò Abimelech excipi debet; ſed etiam Joatham, qui cædi ſe ſubduxerat; ut ibidem legas. I. Cor. XV. ait Apoſtolus, Chriſtum poſt reſurrectionem apparuiſſe XII. Apoſtolis, quia numerus is notior eſſet. Indè autem Judam excipi debere, ſatis eſt apertum. Nempe Scriptura ſolet omnibus tribuere, quòd penè omnibus competit. Qua de re pleniùs, σὺν Θεῷ, in opere noſtro Chronologico dicemus.

Denique & *innumeros* dicimus pro multo plurimis. Cujus rei paſſim ſe offerunt exempla. Sed nihil apertius illo Appuleji in Apologiâ: *Innumerabilia* (de Ennio eſt ſermo) *piſcium genera enumerat.* Ubi, ut bene monitum Scipioni Gentili, ſic dicit *innumerabilia enumerari*, quomodo *incredibilia credi*, ait Paullus L. antiqui. D. ſi pars hæred. pet. Ut enim non innumera, ſed planè numerabilia, ſint piſcium genera, arguit illud, quod B. Hieronymus in Ezechielem *a* tradit, ex Oppiano, aliiſque ἁλιευτικῶν ſcriptoribus, colligi, haut plura eſſe cognita piſcium genera, quam centum quinquaginta tria.

a *Lib.* 14. *in cap.* 46.

XI. UTRUM ETIAM SIT SYNECDOCHE SPECIEI PRO SPECIE.

CÆterùm ambigunt quidam, an quatuor ſynecdoches modis ſuprà aſſignatis non debeat adjici quintus, quo ſpecies ponatur pro ſpecie. Siquidem id interdum fieri, argumento eſt, quòd Homerus arma ſemper vocet χάλκεα, quod interpretes ſemper transferunt *ferrea.* Quorum ſententiam adprobat Cœlius Rodiginus lib. XIX. cap. X. Sunt qui, ut hanc rem excuſent, cum Tzetze *b* dicant, χαλκοῦν εἶπεν ἐπιθετικῶς, παρὰ τὸ χέειν τὴν ἀλκήν *c*. Sed hæc quidem ſunt Tzetze digna. Vera autem ſententia eſt, quia arma primò ærea fuêre, etiam poſtquam ferrum inventum, ærea fuiſſe vocata καταχρηστικῶς. Hinc est, ut & *auream atque argenteam pyxidem* legimus, cùm pyxis propriè ſit è buxo, quæ Græcis πύξος. Idemque in ſexcentis aliis factum. Ærea vero

b *In Heſiod.* ἔργ. v.143.
c *Quòd robur effundas.*

arma

arma ferreis antiquiora eſſe, extra controverſiam poni debet, vel propter illud Heſiodeum *a*: a Ἔργ. vers. 150.

χαλκῷ δ' εἰργάζοντο· μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος *b*.

b *Ære operabantur. non enim nigrum erat ferrum.*

Sed & Pauſanias *c* ex Homero colligit, veteribus non fuiſſe in uſu ferramenta, verum æramenta ſolum: unde & Il. *ι* legimus: χαλκείῳ ἐν κεράμῳ *d*. Idem tradunt Heraclides Ponticus in Allegoriis Homericis *e*, Euſtathius in Il. *γ f*. Lucretius lib. v, atque alii, quos ſciens prætereo. Sed ex his quidem neutiquam conſequitur, quod putârunt. Neque enim ſpecies pro ſpecie, ſed pro genere uſurpatur; æs pro metallo. Idem judicium eſto de aliis id genus, quæ afferri ſolent.

c *In Laconicis.*
d *Olla in ahenea.*
e *Pag.* 327.
f *Pag.* 241. *edit. Rom.*

XII. QUÆDAM SYNECDOCHICA SIGNIFICATIONE MAGIS IN USU ESSE, QUAM PROPRIA.

QUód autem de metonymiâ dicebamus, multa in modificatâ ſignificatione eſſe [illegible]atiora, quàm propria, id & in ſynecdoche locum habet. Ejuſmodi apud Græcos ſunt ἀρνῦσθαι, πωλεῖν & ὠνεῖσθαι, quæ generatim paſſim uſurpantur pro *capere*, *vendere*, *emere*, cùm propriè, teſte Euſtathio *g*, ſignent, conſequi quippiam, dando ἄρνας, πώλους, ὄνους *h*; uti & ἐτυμολογία indicat. Cauſſam huic locutioni dedit, quòd veterum ſubſtantia conſiſteret in pecudibus: unde & apud Latinos ſimili συνεκδοχῇ in uſu remanſerunt, *pecunia*, *peculium*, ac *peculiaris*: quo poſtremo propriè uſus Plautus, cùm ſcripſit *i*:

g *In Odyſſ. pag.* 1383.
h *Agnos, equuleos, aſinos.*
i *Aſinaria act.* 3. *ſc.* 1.

Etiam opilio, qui paſcit, mater, alienas oveis,
Aliquam habet peculiarem, qui ſpem ſoletur ſuam.

Impropriè quidem, attamen ita, ut alludat ad oves, idem uſurpat Mercatore *k*: k *Sc. Amicà amica.*

Quin etiam tibi ancillam dabo natam annos ſexaginta
Peculiarem. PA. *Mi ſenex, tam vetulam?* LY. *Generis Græci eſt.*
Eam ſi curabis, perbona eſt. tondetur nimium ſcitè.

Etiam *familiæ* nomen, cùm propriè de famulorum cœtu dicatur, longè tamen uſitatius eſt in ſignificatione ſynecdochicâ; quâ tam liberos, quàm ſervos, comprehendit: quomodo *patremfamilias*, & *filiumfamilias* dicimus.

CAP. IX.

De Ironia.

IRONIA *eſt, cùm per id, quod dicitur, intelligitur contrarium. Cognoſcitur autem pronunciatione, vel e rei naturâ.*

I. DE VOCABULO IRONIÆ, ET QUOMODO LATINIS DICATUR.

DE tribus primariis tropis vidimus; ſupereſt *εἰρωνεία*. Quâ voce aliter uti videntur Rhetores, quàm alii ſcriptores. Nam his *εἰρωνεία* eſt *diſſimulantio*, ſive *diſſimulantia*. Utroque enim modo tranſvertit Tullius *a*: qui & autor eſt *b*, Socratem appellatum eſſe *εἴρωνα*, quod, in diſſimulando, is lepore humanitateque longè cæteris antiſtaret. Minucius Felix in Octavio *ſcurram Atticum* appellat, ſecutus in eo Zenonem; à quo ſic vocatum eſſe Socratem, à Cicerone *c* proditum eſt. Rhetoribus verò *εἰρωνεία* eſt, cùm per id, quod dicimus, contrarium ſignamus. Atque id origo quoque indicat. Eſt enim ἀπὸ τοῦ *εἴρειν*, ut κατὰ λέξιν *dictum*, aut *dicterium*, ſonet. Quippe dicimus hæc, verùm nihil ejus ſignificamus, quod propriè dicimus. At Latinis aliud eſſe *dictum*, aut *dicterium*, aliud ironiam; ſoli neſciunt, qui nihil ſciunt. Quare non incommodè fortaſſe *irriſionem* vertas, ut eſt apud Julium Rufinianum: vel *illuſionem* potiùs, quomodo nominari Fabius *d* ait: *In eo* inquit, *genere, quo contraria oſtenduntur, ironia eſt: illuſionem vocant.* Itaque & Eraſmus *εἴρωνας* tranſtulit *illuſores* apud Lucianum libro περὶ γυμναſίων. Nam ubi Anacharſis ait, Athenienſes omnes eſſe *εἴρωνας ἐν τοῖς λόγοις*: apud Eraſmum eſt, *naſutos in ſermonibus illuſores.* Nec ſanè melius habet Latium, quàm *illuſionem*. Nam *ſimulatio*, quomodo vertit Aquila Romanus, vel *diſſimulatio*, ut Latinis etiam vocari ait Julius Rufinianus; multum ab ironia diſſident, cùm in hac contrarium intelligatur; in illis non contrarium, ſed id ipſum, quod verbis, aut geſtu, innui videtur. Nec ſatisfacit *cavillatio*, aut *blanditia*, nedum *pellicatio*: etſi in Philoxeni gloſſis ſit; *Cavillatio*, *χλευαſία*, *εἰρωνεία*. Item *Pælicatio*, (leg. *pellicatio*) *εἰρωνεία*, *ζηλοτυπία*: in gloſſis autem Latino-græcis, *εἰρωνεύομαι*, *pellico*, *cavillor*: *εἰρωνεία*, *pellicatio*, *cavillatio*: *εἰρωνεία*, *blanditia*. *Blanditia* enim partim latiùs patent, partim anguſtiùs. *Pellicare* verò, ſeu *pellicatio*, vel dicitur de vita pellicum: unde gloſſæ Græcolatinæ; Ζηλεύω, *pellico*; ζῆλος, *pellicatus*, ζηλοτυπία, *pellica-*

a 24. Acad. Quæſt. & 2. de Orat.
b 1. Offic. & 2. de Orat.
c Lib. 1. de Nat. Deor.
d Lib. 8. cap. 6.

pellicatio: vel notat fraudes ac dolos, ſive a pelliculärum, hoc eſt, pellicum moribus, ſive à pelliciendo: quomodo in laceris Feſti ſchedis legitur: *Pelliculationem, pro inductionem a pelliciendo, quod eſt inducendo, dixit Cato.* *Cavillatio* autem propriè eſt Juriſconſultorum ejuſmodi, qui, cùm cavere neſciant ſuis, aliquid confingunt, quo ſe ſuis cavere ſimulent. Unde in Onomaſtico veteri, *Cavillo, σοφίζομαι.* Quia autem tales ſuorum ſimplicitati illudunt: inde eſt, quòd etiam ad ſcommata & jocos, extenſa ſit ſignificatio: unde idem Onomaſticon, *Cavilla, σκῶμμα.* Quare, licet quidem quàm non ſatis exprimat vim vocabuli Græci Εἰρωνεία, ut liquet.

II. QUID SIT IRONIA, ET QUIBUS MODIS COGNOSCATUR, ALIQUID PER IRONIAM DEBERE INTELLIGI.

AB hoc tropo orditur Rufinianus librum ſuum de figuris ſententiarum, & elocutionis. Sic verò eam deſcribit: *Ironia elocutiuncula Salluſtiana commodiſſime exprimitur, cum aliud in pectore recluſum, aliud in lingua promtum habemus, & ſententia enunciationis in contrarium a verbis excipitur.* Brevius Fabius, ut paulò antè vidimus. Item Donatus [a]: *Ironia eſt tropus, per contrarium quod conatur, oſtendens.* Subjungit deinde: *Hanc niſi gravitas pronunciationis adjuverit, confiteri videbitur, quod negare contendit.* Sed plenius Fabius, paucis verbis tamen: *Ironia aut pronunciatione intelligitur, aut perſona, aut rei natura. Nam ſi qua earum verbis diſſentit, apparet diverſam eſſe orationi voluntatem.* Ita è rei ipſius natura ac circumſtantiis, ſcimus, Platonem in Athenæo εἰρωνικῶς vocari τῇ [illegible] *Divæ Monetæ.* Nam obliviosum dicere voluit, quia eum fugerit, quòd [illegible] [b] ſcripſiſſet de Socrate. Par ratio, cum Cato apud Salluſtium [c] ita verba facit: *Vos cunctamini etiam nunc, & dubitatis, quid intra mœnia deprehenſis hoſtibus faciatis? Miſereamini, cenſeo. Deliquere homines adoleſcentuli per ambitionem. Atque etiam armatos dimittatis. Ne iſta vobis manſuetudo & miſericordia, ſi illi arma ceperint, in miſeriam convertet.* Etiam περιστάσεις ſatis indicant, εἰρωνικῶς accipi debere illa Ciceronis priori Invectiva in Catilinam: *Ad ſodalem tuum, virum optimum, M. Marcellum, demigraſti.* Nam quomodo vir optimus eſſe potuit, qui ſodalis eſſet Catilinæ? [illegible] M. Marcello, [illegible] paulò poſt vocat virum [illegible] & [illegible]. Dicit etiam, ut vocat Fabius [d], Cicero in initio Ligarianæ, *Novum crimen, C. Cæſar,*

 [illegible]

a Libello de bar[illegible] [illegible] ſchematibus.

b Di[illegible] pugnam [illegible] que.

c Bello Catilin.

d Lib. 4. c. 1.

& ante hunc diem inauditum &c. Scio, Trapezuntium in Rhetoricis, Brodæum in Miſcell., Ludovicum Carbonem lib.I. de elocutione cap.XIV, atque alios item, negare, hic ullam eſſe ironiam. Sed pro Fabio eſt, ex antiquis Aquila Romanus; ex junioribus, Marinus Becichemus Scodrenſis epiſtolicarum quæſtionum cap.XI.II, Franciſcus Floridus lib.III. Παρέργων cap.XXV, Julius Scaliger in ſuis de re Poetica libris, & Franciſcus Fabricius commentario in Ligarianam. Ac valde ratio pro his facit. Nam neutiquam novum crimen erat, vel inauditum; quandoquidem omnibus conſtabat, tam multos contra Cæſarem in Africa pugnare, quibus jam ipſe ignoverat.

Quod ſi obſcurius futurum, utrùm ironicè loquamur, an propriè, utile ſit particulam hujuſmodi addere: *Scilicet, verò, quaſi, ſane, profecto, nimirum*, aut ſimilem. Ut apud Maronem, *Egregiam a verò laudem.* a 1. Æn.

b 4. Æn. *Scilicet is ſuperis labor eſt.* Ac ſimiliter Tullius Catil. I: *Neque ſolùm ſenatores; quorum tibi auctoritas eſt videlicet cara, vita utiliſſima.* Et Catil.II: *Videlicet timidus vocem conſulis ferre non potuit.* Vel contrarium ipſum ſubdemus. Ut, *Docebit literas, quas non didicit.* Ita ironicè loqui Catonem in verbis allatis, ſatis arguit, quòd ſubjungit, ſi judices miſereantur, fore ut, poſtquam arma conjurati ceperint, res ea judicibus ipſis in miſeriam vertat. Nonnunquam vero non a ipſo vocum ſitu cognoſcitur. Nam ferè *vir bonus*, propriè; *bonus vir*, εἰρωνικῶς dicitur. Ferè, inquam. Nam non tantum, *virum optimum*, εἰρωνικῶς vocat Cicero, ut ante vidimus: ſed &, *bonus vir*, extra ironiam dixit Plautus Curcul.c

c Act. 4. ſc. 1.

Sed illò autem περιστάσεις, & cætera, attendi oportere, ne ironiam putemus, ubi nulla eſt, vel ubi eſt, propriè verba capiamus; argumento illud eſt, quòd hac parte ſummos etiam viros decipi videmus. Ita, ut alios nunc mittam, Servius propriè accipit illa Junonis apud Maronem Æn. I:

Quippe vetor fatis.

In quo eum falli, nemo negârit, qui naturam Junonis, & Virgiliani loci, conſideret. Ac contrà εἰρωνικὸν eſſe, idem putat illud Ecl. II:

O formoſe puer, nimium ne crede colori.

Ubi nulla profecto eſt ironia.

III. IRONIAM LOCUM HABERE IN QUATUOR OPPOSITORUM GENERIBUS.

VErum interdum uſu venire videtur, ut in Ironia non intelligatur contrarium, quod tanquam ἐσσῶδεςd in definitione poſueram.

d Eſſentiale.

Cur

Cur enim ei, qui genere cæteraque par ſit, at nos, ut multis partibus inferiores, ſuperhabeat, haut liceat dicere: *Scilicet tu genere, eruditione, aut fortunis antiſtas.* Nec tamen eo nos alteri præferremus, ut ſuperiores: ſed unum hoc ſpectabimus, uti, cum ſuperior non ſit, nec ſe ſic, ut nobis ſuperiorem, gerat. At hoc ei quidem, quod dicimus, contradicit; verùm contrarium non eſt: cum ſuperiorem quidem, atque inferiorem eſſe, contraria ſint; at ſuperiorem, ac non ſuperiorem eſſe, contradicant. Neque hæc loquendi ratio caret exemplo. Juvenalis eſt iſtud Sat. xv:

O ſanctas gentes, quibus hæc naſcuntur in hortis Numina!

Deridet autem Satyricus hoc loco Ægyptiorum ſuperſtitionem: qui non ſolùm colebant quadrupedes, uti ſimiam *a*, & ælurum ſive felem *b*; aves, ut ibim *c*, ac corvum *d*, unde Coracina ſacra, quæ apud Coptum fiebant *e*; ac piſces, ut oxyrynchum *f*, & anguillam *g*: verum neque plantas, uti porrum ac cepe, divinis afficere honoribus dubitabant: unde Minucius in Octavio, *Ægyptii*, inquit, *cum pleriſque vobis non magis Iſidem, quam ceparum acrimonias metuunt.* Eſtque hanc ipſam rem apud Sextum Philoſophum legere Hypotypoſeon lib. VI. Sed de totâ hâc eorum ſtultiſſima religione imprimis Strabonem adi lib. ult. & eju[illegible] Floridum Sabinum Subſecivarum Lect. lib. III. cap. I. Cum verò poeta *ſanctas* vocet *gentes*, quarum in hortis iſtiuſmodi ſuccreſcunt Dii, et [illegible] noluit, eas idcirco revera ſanctas eſſe; ita neque, ob id irreligioſas atque impias eſſe, ſignificare voluit: ſed cum abſurdo conſequenti abſurdum innuat eſſe antecedens, ſenſit, non ideo ſanctas eſſe; quod priori non contrarium, ſed contradictorium eſt. Quare fortaſſe dixeris [illegible], hic contrarii nomen latius accipi, ut contradictorium quoque complectatur. Nam & Ariſtoteles ſæpe eo modo loquitur, ut cum, primo φυσικῆς ἀκροάσεως, principia docet eſſe contraria, atque omnes veteres philoſophos contraria ſtatuiſſe principia aſſerit.

Verùm fortaſſe nec hoc pacto ſcrupulus planè fuerit exemtus. Cur enim de cœco, aut luſcitioſo, haut dicere liceat, eum tam cernere acutum, quàm [illegible] aquila, aut ſerpens Epidaurius? At hæc repugnant [illegible] habitus, & privatio. Cur item parens filio, leges præſcribere volenti, dicere non poſſit, *Nempe tu parens es, ego filius.* Aut princeps ſubditis, *Scilicet ſubditi imperium habent in principem.* At hic relatum ſumitur pro correlato.

Quare ut rem in pauca conferam, ſic ſtatuendum videtur, contrarium [illegible] in definitione Ironiæ Ciceroniano more accipi. Is enim,

a *Lucianus in Deorum concilio.*
b *Herodotus in Euterpe. Diodorus Siculus lib. I. Cicero lib. I de Legg. & I. de Nat. Deor. item lib. 5. Tuſcul. Quæſt. & Juvenalis ſat. 15. ſi recta eſt emendatio Brodæi lib. 7. Miſcell. c. 2. Vide & ſi vis, Calcagninum epiſtolicarum quæſt. l. I. epiſt. 38. qua ſcripſit, Sunt aliis &c.*
c *Lucianus in Deorum concilio.*
d *Ælianus in hiſtor. animal. l. 7. c. 18.*
e *Ambroſius in epiſt. ad Rom. c. 1.*
f *Strabo lib. ult. & alii, de quo vide Brodæum l. 7. Miſcell. c. 2.*
g *Herodotus in Euterpe, & Antiphanes apud Athenæum.*

uti & Stoici, contraria nominat, quæ Peripateticis ἀντικείμενα, ſive *oppoſita*; quæque his ſtrictè appellantur *contraria*, ipſe vocat ἀδεια. Itaque definitio minus fuerit cavillationi obnoxia, ſi dicamus, Εἰρωνείαν eſſe, qua per id, quod dicitur, intelligitur oppoſitum.

IV. REFELLUNTUR, QUI NEGANT, OMNEM IRONIAM ESSE TROPUM: ITEM, QUI EAM CENSENT ESSE MENDACII GENUS.

a Lib.9.cap.1. b Lib.8.cap.6.

AMbigunt quidam, num omnis Ironia hujus ſit loci. Fabium a ſi audimus, *Ironia alia ſit tropi, alia ſchematis.* Idem b Ironiam allegoriæ ſpeciem facit. Nos ſchema eſſe negamus, quia ſemper ea aliud dicitur, aliud intelligitur. At ſchemata tam propriis, quam figuratis, inſtruuntur verbis. Ironiam autem non eſſe allegoriæ ſpeciem, cap. XI. oſtendemus.

Sunt & homines ineptè religioſi, qui ironiam aſpernentur, ut mendacii genus. Ac ſubſidium etiam à magno viro petunt, qui ironiam *falſam eſſe orationem* dicat. At ſciant, εἰρωνικὸν eſſe hoc Dei ipſius Geneſ. III. 22: *Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum.* Cui interpretationi adſtipulatur quoque translatio Græca: Ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν. Etiam εἰρωνικῶς accepêre Theodoretus, Gennadius c, atque alii. Jud. X. 14: *Ite, & invocate Deos, quos elegiſtis: ipſi vos liberent in tempore anguſtiæ.* Illuſtre etiam eſt hoc III. Reg. XVIII. 27: *Illudebat illis Elias, dicens, Clamate voce majore. Deus enim eſt, & forſitan loquitur, aut in diverſorio eſt, aut in itinere, aut certe dormit; ut excitetur.* Etiam ſic idololatras ridet Deus apud Prophetam Amos IV. 4: *Venite ad Bethel, & impie agite ad Galgalam, & multiplicate prævaricationem, & offerte mane victimas veſtras, tribus diebus decimas veſtras. Et ſacrificate de fermentato laudem, & vocate voluntarias oblationes, & annunciate. Sic enim voluiſtis, filii Iſraël: dicit Dominus [illegible]* & [illegible] Chriſti ad diſcipulos Matth. XXVI. 45: *Dormite jam, & quieſcite: ecce appropinquavit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorum.* Gr. Καθεύδετε τὸ λοιπὸν, καὶ ἀναπαύεσθε. Niſi potius hæc κατ' [illegible] dicta ſint, eoque vertendum [illegible]: *Dormitis [illegible], & requieſcitis?* I. ad Corinth. IV. 8: *Jam [illegible] ſine nobis regnatis.* Quod [illegible] dixerit [illegible] ſubjungit: *Et utinam regnetis, ut & nos vobiſcum regnemus.* Neque magis [illegible] eſt ortuo, quam in [illegible]

c In Catena Græcorum Pentateuchi interpretum.

d Per interrogationem.

ta [illegible] is: ut cùm Chriſtus vocatur *virga a de radice Jeſſe* b, *panis vitæ* c, *vi[illegible] vera*, [illegible] d *reprobatus ab ædificantibus, & factus caput anguli*: autem Apoſtoli dicuntur *piſcatores hominum*, Phariſæi *viperarum* [illegible]: & in [illegible] id genus. Dicunt, eo ſermonem eſſe verum, quia improprie hic voces ſumantur. Quaſi non idem fiat in ironia. Quare [illegible]ſitur, vel valde ἀκύρως locutus eſt Cæſar Scaliger g, cùm in ironia a[illegible] *notari aliam intelligi orationem*. Neque enim falſa eſt oratio, ubi [illegible] eſt nullus, neque vel is fallitur, qui dicit, vel ille, cui [illegible].

a *Eſa.* 11.
b *Ioan.* 6.
c *Ioan.* 15.
d *Act.* 4.
e *Matth.* 4.
f *Matth.* 3. & *Luc.* 3.
g *Lib.* 3. *de re poët. cap.* 85.

V. ERRARE EOS, QUI IRONIAM NUNQUAM NON IN VERBIS CONJUNCTIS; TROPOS CÆTEROS SEMPER IN SINGULIS ESSE VERBIS PUTARUNT.

ET hæc de quatuor primariis tropis ſufficiant: in quibus non pauca fortaſſe, ut nova, ita abſona iis videbuntur, qui innutriti ſint vulgaribus præceptis. Sed liberalibus hæc ingeniis ſcripſimus; quibus placere debet [illegible] Venuſini vatis h:

Odi profanum vulgus, & arceo.

h *Lib.* 3. *od.* 1.

Quare [illegible] cum [illegible] cujus commentis jure occentent Salluſtianum [illegible] *pe*[illegible]*torem*. Atque ut [illegible] parcat, ſimiliter no[illegible], antequam ad primariorum troporum ſpecie[illegible], aliquid a[illegible]texere eſt viſum contra vulgarem illam troporum diſtributionem, qua alios [illegible]vorum eſſe verboum dicunt, alios orationis. Certè [illegible] quos orationis faciunt tropos, in ſimplicibus reperiuntur verbis; & [illegible] ſimpli[illegible] eſſe verborum judicant, [illegible] tiam [illegible] orationem poſſunt. Itaque cùm apud Sophoclem O[illegible]us τ[illegible] κα[illegible] recte εἰρωνείαν eſſe dicit Scholiaſtes. Eſt & [illegible] Ptolemæus, qui octavus fuit ἀπόγονος l Ptolemæi Lagi, habuit [illegible] ἐπίκλησιν, ἐπὶ χλευασμῷ m; ut tradit Pauſanias in Atticis; qui ibi addit, [illegible] τινα τ βασιλέων μισηθέντα [illegible] μητρὶ n. Ac pari χλευασμῷ o quidam arbitrantur alios P[illegible] [illegible]λφους, & [illegible] ſed diſſentiunt [illegible]; quem vide [illegible]. Εἰρωνεία quoque eſt illud [illegible] Rudente p, cum [illegible] *Ita enimvero ſtultus es?* reſpondet [illegible] *Salve, Trale[illegible]*. Item ſi pumilus ſive nanus appellatur [illegible] Juvenalis q:

--- Nanum cujuſdam Atlanta vocamus.

Qu[illegible] & M[illegible]at:

H[illegible] alter ridetur Atlas cum compare ginno.

i *Malum vatem.*
k *Iterem venerabilem.*
l *a poſteris.*
m *Philometoris appellationem per irriſionem.*
n *Hautquemquam ſcilicet ex regibus tantopere fuiſſe matri inviſum.*
o *Irriſione* [illegible]
p *Act.* 4 [illegible] *Hermanes.*
q *Lib.* 3. *ſat.* 2.
r *Lib.* 6. *ep.* 77.

a *Cap.* 13. Quo de verſu diſſertantem adi Politianum in Miſcellaneis: & inprimis quæ in hunc poetæ locum annotavit [illegible] Petrus Scriverius: qui ſagaciſſime [illegible] pro *gilbo* (ut e ſtis MSS. aliquot, & editt. antiquis) legi debere *ginno*: qui non aliter [illegible] mulo, quam quòd mulus ex equo & aſina; ginnus ſive hinnus [illegible] Græcis ἵννος, & γίννος) ex aſino, & equâ, naſcatur: ut pluribus oſtendimus in Originum libris.

Eſt in hiſce exemplis ſimplicis verbi ironia, quaſi orationis [illegible] tropum. Et contra μεταφορὰ quoque plurium eſſe verborum [illegible] Ut, *emuncta naris, jugulum petere, in arenam deſcendere*, & [illegible] innumera. Ac ſimiliter μετωνυμία, & ζυνεκδοχὴ, quas ſemper [illegible] eſſe verbi, etiam Cyprianus Soarez cum multis putavit, ſæpe [illegible] conſiſtunt vocibus. Ita ſynecdoche eſt, cum II, ſive IV Reg. [illegible] Joſaphato Regi unus e Jorami ſervis ait, *Eſt hic Eliſæus, qui fundebat aquam ſuper manus Eliæ*: hoc eſt, qui illi miniſtraret. Similiter
b *Mat.* 3 11. quando Joannes Baptiſta Chriſto ait *b*, *Cujus non ſum dignus qui calceos portem*. Sive, ut eſt apud Evangeliſtas alios, *Non ſum dignus, ut ſolvam corrigias calceamentorum ejus*. hoc eſt, ut vel viliſſimam [illegible] vilem operam ullam præſtem. Itidem ſynecdoche eſt [illegible]
c *Lib.* I. *ſat.* 5. περίφρασις apud Juvenalem *c*:

Et cui per medium nolis occurrere noctem.

Nam quemadmodum, εἴδωλον, ſive ſpectrum, hoc loco ſignari, [illegible] planum fit, quòd mediæ meminerit noctis; ſpectra autem, [illegible]
d *In Apologia.* Appulejo *d* quoque appellantur, ſunt *noctium occurſaculata* & [illegible] doc[illegible] eſſe, ex eo patet, quod & alia ſint plurima, quorum occurſus [illegible] noct[illegible] fuerit ominoſus: ut inter cætera Æthiopis, qui [illegible] Ro-mano exercitui e caſtris prodeunti occurriſſet, tanquam οἰωνὸς ζυμ[illegible]
e *Malum omen.* λονε confeſtim occidebatur; quemadmodum Appianus auctor eſt [illegible]; ac Plutarchus indicat in Bruto. Item occurſus eunuchi; quem & [illegible] tanquam malum omen, deteſtabantur; ut ſcribit Lucianus [illegible] [illegible]. Nec ratio de eunuchis obſcura eſt, quando [illegible] *conſortio humani generis extorres, ab utroque ſexu, aut* [illegible] *aut clades corporis ſeparavit*: ut ſcribit Mamertinus, oratione [illegible] pro conſulatu gratias egit Juliano Aug. Imo claudo[illegible] impet[illegible] onem ac ſiniſtræ, aut filis, ob deformitatem, itidem [illegible]
f *Lib.* 7. *epigr.* 86. habebantur occurſus. Quâ de re vide, quæ Heraldus ad Martialem [illegible] notavit.
g [illegible] 6 [illegible] *Malum omen.* Denique & μετωνυμία plurium eſſe verborum poteſt. Ut [illegible] Cicero *g* urbane ait, *Gratias tibi ago, cum progredimur*. [illegible]

dubi[illegible]

dubito, quin præſtiturus ſis, quod peto. Nam beneficium, ſive opera præſtiterit, cauſſa eſt efficiens gratiarum actionis: ut manifeſtum ſit, effectum poni pro efficiente. Similiter, cum Pomponius Atticus, teſte Cornelio Nepote *a*, diceret, *ſe nunquam cum matre in gratiam rediſſe. Quod eſt ſignum, nullam unquam inter eos querimoniam interceſſiſſe.* Item in illo Luciani *b*: ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ τὴν κεφαλὴν κνώμενον *c*. Et hoc Juvenalis *d*:

Qui digito ſcalpunt uno caput. ---

Quibus verbis per metonymiam adjuncti περιφραστικῶς molliculi & impudici ſignificantur: ut argumento eſt illud Clodii de Pompejo apud Plutarchum *e*, Τίς [illegible] δακτύλῳ κνᾶται τὴν κεφαλήν *f*; Et hoc Ammiani Marcellini lib. XVII: *Duo hæc obſervaverunt,* obtrectatores Pompeji) *ludibrioſa & irriſa: quod genuino quodam more, caput digito uno ſcalpebat; quodque aliquandiu tegendi ulceris cauſa deformis, faſciola candida crus colligabat. quorum alterum factitare, ut diſſolutum; alterum, ut novarum rerum cupidum, aſſerebant.* Unde Senatus Critici princeps, Joſephus Scaliger, epigramma illud Calvi (non Cinnæ, ut errore nemoriæ vocant) ſupplevit, & edidit *g*, hoc pacto:

Faſciolâ qui crura ligat ---

Quod quamquam placuit aliquando, tamen nunc potius aſſentio Pithœo: qui [illegible], verba illa malè appingi huic carmini: quod non competat molli, ſed imperium affectanti, ac quaſi diadema in cruribus geſtanti. Scio, diſtinguit illa oportere, quod faſcias geſtaret Pompejus, & quidem cretatas: illud laſciviæ fuiſſe, hoc tyrannidem affectantis; ut eruditè oſtendit πολυμαθέστατος Caſaubonus *h*. Sed Ammianus, unde ſe priorem verſum ſuppleſſe Scaliger agnoſcit, clare loquitur de faſciis [illegible], atque hoc ad regni ſuſpicionem refert. Epigrammate autem hoc non [illegible], ſed, quod molles ſolent, virum *k* quærere dicitur Pompejus: ut, quæ ad mollitiem non pertinent, minime hic habeant locum. Et ſane fatetur *l* Scaliger, ſe in veteri quadam ſcheda diſticho hoc [illegible], hunc in modum:

Magnum quem metuunt homines, digito caput uno
Scalpit. Quid credas hunc ſibi velle? virum.

Intelligeret in per veterem ſchedam incertum Lucani interpretem. cujus verba vide ſis apud V. Cl. Petrum Scriverium in eruditiſſimis illis animadverſionibus in Martialem *n*. Sed ſive Scaligeri conjectura, ſive, quod ipſe [illegible] interpretem eſt, magis placet, patet, metonymiam [illegible] eſſe ſingulorum verborum, atque, ne ſolum Rhetorum vulgus [illegible], errare etiam Alexandrum Rhetorem, juxta quem lib. I. ὁ τρόπος, περὶ ἓν ὄνομα γίγνεται ἀρετή *o*.

CAP. X.

a In vita Attici.

b ῥητοροδιδασκάλῳ.

c Extremo digito ſcalpentem caput.

d Lib. 3. ſat. 3.

e In Pompejo.

f Quis digito uno caput ſcalpit?

g In Catalectis.

h In Sueton. Aug. cap. 82.

i In Auſonianis lectionibus lib. I. cap. 27.

k Ut Calvus hic viri, ita voce ambiguâ ἀνδρὸν, luſit Demonax apud Lucianum.

l Ibidem.

m In MSo omnes.

n Notis in fragmentum Satyrici [illegible]rum libello ſubjectum.

o Tropus eſt virtus in una dictione conſiſtens.

CAP. X.

De primoriorum Troporum Speciebus.

QUatuor primariis tropis ſubjiciuntur complures alii, partim ut ſpecies eorum, partim ut affectiones.

Species ſunt ſex: quarum prima ad μετωνυμίαν pertinet, nempe μετάληψις; quatuor proxima ad ζευγνδοχlω, puta ἀντ[illegible], [illegible]νοτης, συλληψις, & λιτότης; ultima denique ad εἰρωνείαν, [illegible]cet εὐφημισμός.

Metalepſis vocatur, tum quando ex antecedente [illegible] conſequens, aut ex conſequente antecedens: tum etiam, cum [illegible] ex una ſignificatione proceditur in aliam. Hæc vero [illegible] ambiguo nomine collocamus; quamvis prior quidem [illegible] ſpecies primarii tropi, poſterior vero troporum a[illegible]ectio.

Ἀντονομασία vel ex proprio colligit commune, vel ex communi proprium.

Κοινοτης eſt, qua proprias laudes aliis etiam communicamus, aut aliorum peccatum communicamus [illegible] cum, aut quorundam benefacta ac virtutes communicamus omnibus.

Συλληψις voce ambigua res uno plures comprehendit.

Λιτοτης negatione contrarii plus ſignificat, quam dicit.

Εὐφημιζμος res ingratas, boni ominis cauſa, gratis efferet nomi[illegible].

I. DE METALEPSI ANTECEDENTIS ET CONSEQUENTIS.

DEINCEPS conſiderandæ ſunt Troporum ſuperiorum ſpecies. Quas, ut [illegible] mittam, jam olim præſtantiſſimi rhetores [illegible] ctos [illegible] ac [illegible] ò aliis perſuaſum eſſe cupi[illegible] tam [illegible] non [illegible] primarii alicujus tropi definitio, [illegible] ciei [illegible] non [illegible]. Species iſtiusmodi ſunt ſex: Μεταλ[illegible] ο-[illegible], Κοινοτης λογω, Συλληψις, Λιτοτης, & Εὐφημισμος. De ſingulis [illegible] dicamus, &, ut Salluſtius loquitur, cum cura diſſeramus.

Μετάληψις, [illegible] Latine *tra[illegible]tionem* cum Fabio [illegible] [illegible] ſumi[illegible] plane [illegible] ſit, ac μετων[illegible]. Quomodo [illegible] Heraclides Ponticus [illegible] [illegible] de quo [illegible] Homerum [illegible] [illegible]. Verum nobis [illegible] [illegible] pro [illegible] ſpecie, qua ex conſequenti [illegible]

[illegible]

a [illegible] 8.
b [illegible]
H [illegible]
[illegible]

ligitur antecedens. Ac fundus mihi, ſubſcriptorque ejus ſententiæ, eſt Donatus, qui hunc in modum de illa ſcribit in Andr. Act. III. ſc. II: *Dicas, pro credas. Non enim dicimus, niſi quod credimus: ab eo quod ſequitur, id quod præcedit. Figura* μετάληψις, *à poſterioribus ad priora. Idem alibi; Audacter dicito. Et alibi; Fœneratum iſtud beneficium pulchre tibi dices. i. credes, dices, ſenties.* Hæc Donatus. Atque eo pacto μετάληψιν pertinere ad μετωνυμίαν, eo ſtatuimus, quia id, quod dicimus, ſignum eſt ejus, quod ſentimus; ut ſciunt, qui ex Philoſopho *a* didicerunt, ſcripturam eſſe ſignum orationis, orationem conceptuum, conceptus rerum. Idem Donatus in Andr. act. III. ſc. III. ſcribit, *jubeo* μεταληπτικῶς poni pro *volo*, cum Simo jubet Chremetem ſalvere. Atque in hoc mutili quoque doctiſſimi hujus Grammatici commentarii à me faciunt. Nam, ut idem inibi ait, *volumus animo, jubemus verbis.* At verba ſunt ſymbola animi, quemadmodum antè dicebamus. Par ratio eſt, cùm Græci κλαίειν, aut οἰμώζειν, ac Latini *plorare* dicunt, pro δυςυχεῖν *b*.

a *Initio lib.* περὶ ἑρμηνείας.

b *Miſerum eſſe.*

Interdum autem non ex poſterioribus priora, ſed contrà ex prioribus poſteriora intelliguntur. Quare, ſi prius illud genus fuerit μεταληπτικὸν, μετάληψις quoque erit, cùm ex antecedente intelligimus conſequens. Et certè Iſidoro lib. I. Originum μετάληψις definitur tropus à præcedente indicans quod ſequitur. Itaque ut μετάληψις conſequentis eſt, cum *dicere* ponitur pro *ſentire*: ita fuerit μετάληψις antecedentis, cùm *facere* ponitur pro *dicere*, aut *narrare*. Ut fit Ecl. VI.

Tum Phaëtontiadas muſco circumdat amaræ
Corticis, atque ſolo proceras erigit alnos.

Ad quem locum ita Servius: *Mira eſt canentis laus, ut quaſi non factam rem cantare, ſed ipſe eam cantando facere videatur.* Ac alibi *c* monet idem, ſimile eſſe hoc Ecl. IX:

- - - *Quis humum florentibus umbris*
Spargeret, aut viridi fontes induceret umbrâ?

Ubi, *ſpargeret*, exponit, *adſperſam floribus caneret.* Μετάληψις quoq; conſequentis eſt, cùm Maro *d* ait:

Aſpice, aratra jugo referunt ſuſpenſa juvenci.

Quod ſignum eſt noctis imminentis, ut diximus, cùm definitionem ſynecdoches è Fabio petitam convelleremus. Par ratio eſt, cùm Catullus *e* ait, nec Atalantæ fuiſſe gratius aureolum illud malum,

Quod zonam ſolvit diu ligatam:

h. e. per quod factum, ut poſt illa haut diu eſſet ἄχαρις ſeu ἀναφρόδιτος *f*.

c *In Ecl. 9;*

d *Ecl. 2.*

e *Carm. 2.*

f *Illibatæ virginitatis.*

Quanquam hoc exemplum non tantùm pertinet ad metonymiam deſtinati ad finem. Nam cum vulgo velle hoc μετωνυμίας genus furcillare, id quidem, ut Lucretius concludere ſolet, deſipere eſt.

Videtur hujus etiam loci eſſe, *recordari fœderis*, pro ſervare fœdus; *recordari peccatorum*, pro punire delicta. Nam memoria ſive recordatio initi fœderis antecedit, ut cauſſa, ob quam aliquis ſtet promiſſis. Recordatio etiam peccatorum præcedit, ut cauſſa, cur aliquis puniatur. Eadem ratio eſt, cùm *ignoro* ponitur pro negligo, aut diffiteor. Ut, *ignorare hominem*, pro aſpernari velut ignotum; *ignorare benefacta alterius*, aut *facinora ſua*, pro diſſimulare, aut diffiteri, quaſi nihil tale contigerit. Plautus Amphitr. *a*

a *Act.4. ſc.3.*

Quem omnes mortales ignorant, & ludificant, ut lubet.

b *Act.2. ſc.3.*

Terentius Phorm. *b*

Quia egens relicta eſt miſera, ignoratur parens.

Cicero pro Roſcio Amer. *Quorum ego neque benevolentiam erga me ignorare, neque auctoritatem aſpernari debeam.* Similiter accipi putant in illo Propertii lib. 1. el. 11:

Cur hæc in terris facies humana moratur?
Juppiter, ignoro priſtina furta tua.

c *Notis in Propertium,*

Ubi Janus Duza F. *c* *ignorare* interpretatur, *aſpernari & cognoſcere nolle, quaſiq́; mentione indignum negligere.* Atque hanc ejus ſententiam & alii ſequuntur. Mihi magis placet *ignoro* hic ſumi, pro non credo, ſive non agnoſco. Quaſi dicat: Non poſſum, ô Jupiter, in animum inducere, ut fidem iis habeam, quæ de veteribus furtis tuis canunt poëtæ. Nam ſi tantus eſſes formarum auceps, adeoque in Venerem proclivis, profectò non adhuc in terris ageret Cynthia mea, divinæ formæ puella. Scaliger pro *ignoro* ſubſtituit *ignoſco*. Sed prius eſt in editione principe *d*, atque adeò omnibus libris: nec ſane ullâ mutatione opus.

d *Quæ Regii Lepidi prodiit an.* 1481.

Quòd ſi antecedentis & conſequentis μετάληψιν agnoſcimus: cauſſam non video, cur non item ſtatui debeat μετάληψις connexi. Ut apud Hebræos, *tegere pedes*, Jud. III. 24. de Eglone, Moabitarum rege, & I. Reg. ſeu Samuelis, XXIV. 4, de Saule. Quibus in locis vulgatus vertit, *purgare alvum*, aut *ventrem*: Chaldæus autem, *facere neceſſitatem ſuam*. Nempe quia Hebræi, uti & Orientales alii, longis uterentur veſtibus, eò in κοιλιολυσίᾳ, ac univerſè in conquiniſcendo, pedes ſuos tegebant. Simile exemplum eſt, cùm χειροτονία ponitur pro ſuffragio. Propriè enim χειροτονία eſt manus in ſublime porrectio:

ſed

ſed quia hoc pacto ſuffragium ferrent, eò & pro ſuffragio accipi cœpit. Meminit ritus ejus etiam Tullius pro Flacco: *Si ſunt expreſſa iſta præclara, quæ recitantur pſephiſmata, non ſententiis, neq; auctoritatibus declarata, nec jurejurando conſtricta; ſed porrigenda manu, profundendoq; clamore multitudinis concitata.* De utrâque verò illa, & propriâ, & metalepticâ ſignificatione χειροτονίας, vide, quæ Joannes Zonaras annotavit initio commentarii ſui in Canones SS. Apoſtolorum.

Quæcunque autem hactenus μεταλήψεως exempla adduximus, ea liquet ad μετωνυμίαν cauſſæ, vel effecti, ſubjecti vel adjuncti, pertinere. Sed quædam, pauca tamen, ſunt, quæ ad nullam ex quatuor hiſce ſpeciebus referri poſſint. Ut, cùm *fuit*, aut *vixit*, dixêre, pro, eſſe aut vivere deſiit. Ubi μετάληψιν eſſe antecedentis, negare non poſſumus. Quare cùm, quod eſſentiale eſt, id perpetuò ineſſe debeat; erit fortaſſe, qui μετάληψιν, non quidem tropi ſpeciem dicat, ſed tropi genus à quatuor primariis diſtinctum. Mihi nihil in quadripartitâ illâ diviſione innovare viſum, tum quia hæc κατ' εὐφημισμὸν dicuntur; qui quomodo ad εἰρωνείαν pertineat, hoc ipſo capite commonſtrabimus: tum inprimis, quia ſatius ſit, μετωνυμίας modos augere, ut ſex ſint in univerſum ejus ſpecies; cauſſæ, effecti, ſubjecti, adjuncti, antecedentis, & conſequentis. Scio, non vulgus modò, cujus fortaſſe ῥαψῳδίας Ælii ac Perſii non curant legere; verùm etiam eximium Quintilianum, ſynecdochen id appellare, cùm antecedens pro conſequente ponitur, aut contrà. Verùm nunquam hoc concoquere poterit, qui legitimam potiùs ſententiam, quàm volgivagam, &, ut Tertullianus loquitur, paſſivam conſectari malit. Certè ut ſuperiùs *a* etiam dicebamus, tot ſunt primarii tropi, quot ſunt rerum mutuæ affectiones. At res vel conjunctæ ſunt, vel disjunctæ. Conjunctæ vel eſſentialiter cohærent, vel accidentaliter. Eſſentialiter, ut totum & pars: accidentaliter, ut cauſſa externa & effectum, ſubjectum & adjunctum. Disjunctæ vel amicè conſpirant, ut ſimilia; vel repugnant, ut contraria. A primo genere eſt ſynecdoche, ab altero metonymia, à tertio metaphora, à quarto ironia. Atqui antecedens, & conſequens, conjunguntur quidem; verùm non eſſentiali nexu. Neque enim, quòd boves ſtabulum repetunt imminente nocte, id de noctis eſſentiâ eſt, etſi eam antecedat. Quare cùm antecedens ponitur pro conſequente, aut contrà, non ſυνεκδοχὴ, ſed μετωνυμία dici debet. Hâc ſi ſententiâ dejiciar, ſapiunt alii: ego, ut poëta vetus ait, fatuus ſim, non modò ſtultus.

a Cap. 5.

Porrò ut in metaphora ob ſimilitudinem, ita hîc ob rerum conjunctio-

ctionem, reciprocus eſſe tropus poteſt. Quemadmodum idcirco, quòd ex frequenti acceſſu templa, aliaque, celebratius nomen conſequantur, eo & *frequentare* accipitur pro celebrare, & *celebrare* pro frequentare. Nam Juvenalis ait *a celebrare* (malè in quibusdam libb. eſt *ſcelerare*) —*fanum Iſidis, & Ganymedis, Et Cererem*: ubi *celebrare* eſt frequentare. Atque eodem modo Lucretius, initio operis ſui, dixit *concelebrare*. At è contrario *frequentare* pro concelebrare uſurpat Sulpitia in Satyrâ, cùm ait:

a Lib,3.ſat.3.

Diva, quibus numeris heroas & arma frequentas!

Itaque ut metaphoram, ita & metalepſin, dividere poſſis in reciprocam, & non reciprocam. Et hæc de eâ μεταλήψεως acceptione, quæ apud Donatum eſt.

II. DE METALEPSI GRADATIONIS, SEU PLURIUM TROPORUM.

ALiis verò μετάληψις vocatur, cùm gradatim ex unâ ſignificatione proceditur ad aliam. Ita enim de eâ Fabius *b*: *Supereſt ex iis, quæ aliter ſignificant, μετάληψις, id eſt, tranſſumtio, quæ ex alio in aliud velut viam præſtat.* Et clariùs aliquanto pòſt: *Eſt enim hæc in metalepſi natura, ut inter id, quod transfertur, ſit medius quidam gradus, nihil ipſe ſignificans, ſed præbens tranſitum.* Eodem planè modo μεταλήψεως nomine utitur Euſtathius *c*; qui fusè de eâ ſcripſit in illum Homeri verſ. Il. α:

b Lib.8. cap.6.

c Pag.79. edit. Rom.

Στήθεσιν λασίοισι διάνδιχα μερμήριξεν.

Secundùm hanc acceptionem μετάληψις non tam tropi alicujus primarii ſpecies eſt, quam troporum accidens. Nam ut in allegoriâ, ita & hic, quamvis diverſimodè, eſt troporum continuatio; quam accidens eſſe, negari nequit. Exemplis res dilucidior fiet. Μετωνυμίαν cum μεταφορᾷ habes in illo Virgilii IV. Georg.

Sæpe etiam, effoſſis, ſi vera eſt fama, latebris,
Sub terrâ fodère larem.

Ubi *larem*, quia Deus erat domeſticus, pro domo ipſâ poſuit μετωνυμικῶς: *domicilium* autem μεταφορικῶς dicitur de cavernis apum. Gemina ac ſimilis μετωνυμία eſt in hoc Ovidii *d*:

d Lib.1.Amor. Eleg.9.

Ipſe ego ſegnis eram, diſcinctaque in otia natus.

Otium per μετωνυμίαν effecti dicitur *diſcinctum*, h. e. diſcinctos faciens: *diſcinctus* autem ponitur pro negligenti; quæ metonymia adjuncti eſt. Item in illo Maronis I. Æn.

--- *Tum*

- - - Tum ſilvis ſcena coruſcis
Deſuper, horrentiq; atrum nemus imminet umbrâ.

Nemus dicitur *atrum* pro tenebricoſo, *tenebricoſum* verò ponitur pro denſo: denſitas autem cauſſa eſt, cur nemus ſit opacum, eoque atrum. Par ratio in illo ejusdem *a*: a *Ecl.* 6.

Ilice ſub nigrâ pallentes ruminat herbas.

Item hoc *b*: b *Æn.* 1.

- - - Speluncis abdidit atris.

Nam profunditas cauſſa eſt, cur ſint obſcuræ: obſcuritas autem efficit, ut atrum aliquid videatur. Συνεκδοχὴν quoque geminam cum μετωνυμίᾳ habes Ecl. 1:

Poſt aliquot, mea regna videns, mirabor ariſtas.

Nam ex ariſtis per συνεκδοχὴν partis ſignificantur ſegetes, per ſegetes μετωνυμίᾳ ſubjecti (res enim, quæ in tempore eſt, temporis eſt ſubjectum) ſignificantur æſtates, per æſtatem συνεκδοχικῶς anni intelliguntur.

Hoc μεταλήψεως genus magis convenit poetis, quàm oratoribus: quin rarior quoque ejus uſus occurrit apud ipſos poetas; quia, ſi condenſetur, aut longè nimis ducatur, obſcuritatem orationi adfert. Sin nec crebra fuerit, nec dura, laudi dabitur, quia ob gradationem iſthanc quandam habet ingenii commendationem.

III. ANTONOMASIÆ VOX, DEFINITIO, ET ALLATÆ A FABIO, ET ROBORTELIO, DIVISIONES EXPENDUNTUR.

ANtonomaſia Latinè eſt *pronominatio*. Sunt, qui, puerili errore, per ω, ἀντωνομασίαν ſcribant. Atqui ea, quæ ab ὀνομάζω veniunt, utrumque o retinent; unde & παρονομασία dicendum liquet, non, ut quidam putant, παρωνομασία. In errorem eos impulit, quòd deducta ab ὄνομα, prius o mutent in ω, poſterius in υ: unde μετωνυμία, ἀντωνυμία, ἱερώνυμος, πατρωνυμικὰ, ὁμώνυμα, συνώνυμα &c.

Antonomaſia Fabio eſſe dicitur, *quæ aliquid pro nomine ponit.* Eadem ſententia Iſidori lib. 1. Originum. At definitionem hanc damnant alii, quòd omnes tropi nomen ponant pro nomine. Subterfugit eos, veteres *nomina* vocâſſe, quæ nos propria dicimus: *vocabula* autem nominâſſe, quæ nobis communia, ſive, ut cum vulgo loquar, appellativa. Hâc quidem in re præſtò nobis adeſt patrocinium Varronis

primo de analogiâ: *Sequitur*, inquit, *de nominibus. Quæ differunt à vocabulis, adeo quòd ſunt finita, ac ſignificant res proprias, ut Paris, Helena: cùm vocabula ſint infinita, ac res communes deſignent, ut vir, mulier*, Neque ſolus Varro hoc modo loquebatur, ſed & alii ſimiliter inter *nomina*, & *vocabula*, itemque *pronomina*, & *provocabula*, diſtinxêre. Quâ quidem in re cauſſam pro nobis dicit idem Varro *a*: *Appellandi*, inquit, *partes ſunt quatuor: è queis dicta* À QUIBUSDAM *Provocabula, quæ ſunt, ut Quis, Quæ; Vocabula, ut ſcutum, gladius; Nomina, ut Romulus, Remus; Pronomina, ut hic, hæc, hoc.* Verùm metuo, ne lectori meo in hiſce leviculis operam videar perdere. Quare ad alia tranſeo.

a *Eodem lib.*

Triplicem tum Fabius, tum Iſidorus, ſtatuunt ἀντονομασίαν, ſed diverſimodè. Iſidoro lib. 1. Originum eo triplex eſt: quia vel ab animo ſumitur, ut,

- - - *Magnanimusq; Anchiſiades* b:

b *Æn.* 5.

vel à corpore, ut, - - - *Ipſe*

Arduus c:

c *Æn.* 8.

vel extrinſecus, ut,

Infelix puer, atque impar congreſſus Achilli d.

d *Æn.* 1.

Fabius verò primum genus fieri vult per epithetum: alterum per ea, quæ in quoque præcipua ſunt: tertium ex factis, quibus perſona ſignatur. Primi generis eſſe ait, *Tydides, Pelides*: alterius exemplum facit,

- - - *Divûm pater atque hominum rex* e:

e *Æn.* 1.

tertii exemplum apud eum eſt,

- - - *Thalamo quæ fixa reliquit Impius* f.

f *Æn.* 4.

Hæc ne temere aut admiſiſſe, aut repudiaſſe, dicamur, paucis expendemus ad rectæ rationis trutinam.

Ac primò, quod ad antonomaſiam refertur, cùm patronymicum loco proprii uſurpatur, id nequaquam tam abſurdum eſt, quàm quidam judicant. Nam etſi crebrò fit, ut habitâ ratione actus ſive conſummationis, patronymicum non ſit communius proprio; quod ſemper evenire neceſſe eſt, cùm quis eſt μονογενὴς, atque, ut cum poëtis loquar, conſanguineos *g* & unigenas *h* non habet: tamen tunc quoque communius eſt ratione potentiæ, quia plures liberi eſſe poterant. Atque hinc obſcurum non eſt, quomodo & ἀντονομασία vocari poſſit, cùm *Anchiſiades* ponitur pro Æneâ, quamvis hæc duo ἀντιστρέφουσι *i*. Imò fortaſſe & altero nomine: quia patronymica quoque conveniant poſteris, qui plures eſſe ſolent. Nec enim Peleus ſolus vocatur *Æacides*; ſed & Achil-

g *Catul. de nupt. Pel. & Thet. Virgil. ſexto Æn. Claudiam de raptu Proſ. l.* 1
h *Catull. de coma Beronices, & de nuptiis Pelei & Thetidos.*
i *Convertuntur.*

Achilles; imò &, Pyrrhus, Epirotarum rex. Nec Aſcanius tantùm dictus eſt *Æneades*; ſed etiam Romulus, ac Romani univerſi. Ergò ſi, quid fieri potuerit, ſpectemus, fortaſſe & omnes Anchiſæ poſteri *Anchiſiadæ* dici potuiſſent. Sed ut ab Ænea potius nomen ſortirentur, tum magnitudo geſtorum ejus fecit: tum quòd non Anchiſes, ſed Æneas, in Italiam venerit, ac filius ejus gentem condiderit Albanam, unde origo Romanis.

Interim lubentes agnoſcimus, quamvis hæc non abſurdè pro Fabio dici queant, magis tamen placere, ut actus habeatur ratio: quod ſi fiat, iſtius modi, quæ cum proprio convertuntur, ab antonomaſiâ excludi debebunt, tanquam nativa, nec ad ullum primarium tropum pertinentia: ut aliquanto pòſt quoq; oſtenſuri ſumus, cùm expendemus ſententiam, quam de ἀντονομασίᾳ Robortelius architectatus eſt nobis. Nunc unum id ſolum, ad fulciendam opinionem noſtram, adjicere viſum eſt; aliud nihil in cauſſa eſſe, cur agnoſcamus, patronymica, cùm proprii loco ponuntur, eſſe modificata, quam quòd συνεκδοχὴ ſit, cùm commune, quod totum quoddam univerſale eſt, accipitur pro proprio: id autem non fit, cùm patronymicum & proprium convertuntur. Certè ſi quam aliam alius rationem perſpiciat, quā ad troporum quemquam referri queat, eam ſemper à quolibet diſcere parati ſumus.

Gentilium verò longè alia, quàm patronymicorum, ratio eſt: quia gentilia ſemper latius patent proprio. Ut ὁ Παιανιεὺς *a* pro Demoſthene, apud Lucianum in Bis accuſato. Nam plurimi ejus erant δημόται ſeu populares è Pæaniæa, quæ fuit in tribu Pandionia: ut Harpocration *b* teſtatur. Gentile hoc reſtrinxit Agathias *c*, cùm ei dicitur ὁ ῥήτωρ ὁ Παιανιεύς *d*. Quàm multi etiam fuère ex Theſſalia duces? Seneca *e* tamen de Achille dixit:

Emicuit ingens umbra Theſſalici ducis.

Quàm multi item ex Tyrintho, & Abydo oppidis? Et tamen *Tyrinthium* pro Hercule legas apud Maronem *f*, & alios: ac *Abydenus juvenis* pro Leandro, apud Statium epithalamio Stellæ & Violantillæ:

Vidi & Abydeni juvenis certantia remis
Brachia, laudaviq; manus, & ſæpe natanti
Præluſi.

Sive, ut in MSo Senenſi eſt, *præluxi*. Sed prius malim.

Optimè autem monet Iſidorus in primo Originum, in gentilibus, & patronymicis, & aliis id genus, ἀντονομασίαν, & ἐπίθετον, differre

a *Pæanienſis.*

b *in* Παιανιεῖς.

c *Lib. 2. p. 62. edit. Lugdun.*

d *Orator Pæanienſis.*

e *In Troad.*

f *7. Æn.*

ferre ſitu: ac vocari ἐπίθετον, ſive appoſitum, quando conjungitur proprio: at eſſe ἀντονομασίαν, cùm proprium abeſt. Neque aliud Fabius voluit, cùm ſcripſit, antonomaſiam fieri *per epitheton, quia, detracto eo, cui apponitur, valet pro nomine.* Quomodo epitheton erit, *Telamonius Ajax*: quia additur, ut diſtinguatur ab Ajace, Oilei filio. At ἀντονομασία eſt, cùm Maro in Culice ait:

Hinc erat oppoſitus contrà Telamonius heros.

Et Ovidius XIII. Met.

Finierat Telamone ſatus.

Quippe hìc συνεκδοχὴ eſt, quia & alter erat Telamonis filius, Teucer, qui Salamina condidit in Cypro *a*. Itidem *Tritonia* ἐπίθετον eſt, cùm Maro II. Æn. ait,

a Iuſtin. lib. 44 Horat. l. 1. od. 9.

Jam ſummas arces Tritonia reſpice Pallas.

Neque hìc ullus eſt tropus, quia ſive communior, ſive anguſtior ſit *Tritonia* vox, non hìc pro alio ponitur; ſed ſolùm ornandi cauſsâ apponitur. At ἀντονομασία eſt, cùm *Tritoniam* dicimus pro Pallade, & ad συνεκδοχὴν rectè refertur, quia *Tritonia* naturâ ſuâ latiùs patet. Nam Palladis nomen non potuit aliis tribui, niſi ὁμωνύμως: at *Tritonia* vox aliis eâdem poterat ratione convenire, cùm propriè proprium non ſit, ſed commune; ut quod ſumatur à natali loco, qui pluribus communis eſſe poterat. Sequor enim nunc eorum opinionem, qui Pallada Τριτογένειαν, ac *Tritoniam* ſive *Tritonida* appellatam putant: non quidem, quia nata ſit è capite Jovis, ac τριτὼ ſit κεφαλὴ, teſte Heſychio, & Ariſtophanis ſcholiaſte: verùm quia nata vel educata ſit juxta Tritonem, Bœotiæ fluvium, Stephano *b* etiam memoratum: ubi eam ab Alalcomene, quodam indigena, vel Alalcomeniâ, Ogygi regis filiâ, fuiſſe nutritam, perhibent antiqui, teſte Pauſaniâ *c*. Sanè à Bœotia (in quam Cadmus Phœnix primus literas, & ſcientias, intulit) mythica hiſtoria penè tota in reliquam profluxit Græciam. Ut nihil opus ſit recurrere ad Tritonem, Africæ paludem. Quod facit Apollonii interpretes *d*. Τρίτωνες, inquit, τρεῖς. Βοιωτίας, Θεσσαλίας, Λιβύης. ἐν ᾗ τῷ κατὰ Λιβύην ἐτέχθη ἡ Ἀθηνᾶ. Nempe quia, ut obiter illud addam, celebratior hæc ſententia erat: quam & Lucanus ſequitur lib. IX, & Sillius lib. II. Indéque Pallas Latinis *Paluda*, ut Græcis Τριτογένεια. Ennius apud Varronem *f*, & Probum:

b in Ἀοδυϛα.
c in Bœoticis.

d In lib. I. Ἀργον.
e Tritones ſunt tres, Bœotiæ, Theſſaliæ, & Libyæ: in Libyco autem nata eſt Minerva.
f lib. 6. de L. L.

Corpore tartarino prognata Paluda virago,
Cui par imber, & ignis ſpiritus, & gravi terra.

A palude certè eſt *Paluda* nomen, quamvis Varro ita dictam putet à palu-

paludamentis, quia eadē ſit Paluda, & Bellona: alii etiā, eosq; inter Franciſcus Sanctius Brocenſis, non *Paluda*, ſed *palude*, cenſeant legendum.

Alterum ἀντονομασίας genus Fabio erat, cùm ponitur, *quod in quocunque præcipuum eſt*. Tale eſſe dicit,

- - - Divûm pater, atque hominum rex.

Mox etiam duo hæc exempla ſubjungit: *everſor Carthaginis, & Numantiæ*, pro Scipione: *Romanæ eloquentiæ princeps*, pro Cicerone. Nempe Fabio tertium conſtituit ἀντονομασίας genus periphraſis omnis, modò ea ſit nominis proprii. Item iſthæc circumlocutio Nævii apud Plautum *a*: a *Milite glorioſo act.2.ſc.2*

Nam os columnatum poëtæ ineſſe audivi barbaro,
Cui bini cuſtodes ſemper totis horis accubant.

Siquidem Nævius, ob maledicentiam in primores, à triumviris conjectus fuerat in carcerē, unde pòſt per tribunos plebis liberatus fuit. Is igitur os columnatum habuiſſe dicitur, quia mentum crebrò cubito, velut columnâ, inter ſcribendum ſuffulciret. Nam Ariolum, & Leontem, in carcere ſcripſiſſe, ex Gellio *b* cognoſcimus. Idem judicium eſto de ſcitâ iſt hac periphraſi Socratis apud Manilium lib.1: b *Lib.3.cap.3.*

Ætherenſque Platon, & qui fabricaverat illum,
Damnatuſque ſuas meliùs damnavit Athenas.

Et illâ ejuſdem apud Perſium *c*: c *Sat.4.*

— barbatum hoc crede magiſtrum
Dicere, ſorbitio tollit quem dira cicuta.

Cujuſmodi periphraſes eò pro ἀντονομασία habet Fabius, quia (quod Græcâ apellatione exigitur, & ipsâ exprimitur definitione) aliquid in iis pro nomine, hoc eſt, loco proprii, ponitur. Verùm, ut ingenuè, quod ſentio, dicam, Fabio hîc aſſenſum cōmodare non poſſum: quia haut quaquam antonomaſia eſt, quandocunque aliquid pro nomine ſumitur, ut ille putabat; ſed tum tantùm, quando id, quod pro nomine ponitur, univerſalius eſt. At ſi æquè latè patent, quemadmodum fit in exemplis à Fabio ipſo illatis; ut Synecdoche non erit, ita neque ἀντονομασία. Idcirco ἀντονομασία quidem ſit, ſi dixeris, *Dei ſoror & conjux*, pro Junone. Nec enim ſoli id Junoni contigit: quia Thetys etiam Oceani & ſoror, & conjux fuit: ut ſcribunt Heſiodus, Orpheus ſive Onomacritus potiùs, & alii. Quanquam Naſo Titani facere eam filiam videatur quinto Faſtorū:

Duxerat Oceanus quondam Titanida Thetyn.

At planè ſynecdoche, atque ἀντονομασία fuerit, ſi è Marone *d* dicas, d *1.Æn.*

— Divûm regina, Joviſq;

Y *Et*

Et ſoror, & conjux.

Nulli enim hæc, præterquam Junoni, conveniunt.

a 4. *Æn.* Tertium ἀντονομασίας genus Fabio eſt ex factis, quibus perſona ſignificatur. Ut cùm apud poëtam Dido ait *a*:

- - - Thalamo quæ fixa reliquit

Impius.

Per *impium* intelligitur Æneas. Succedaneus Maroni eſto Tullius, cujus iſthoc pro Murænâ: *Non multa peccas, inquit ille fortiſſimo viro ſenior magiſter: ſed, ſi peccas, te regere poſſum.* Per *virum fortiſſimum*, Achillem; per *ſeniorem magiſtrum*, Chironem, præceptorem ejus, intelligit. Meliùs autem dixiſſet Fabius, tertium genus eſſe, cum qualitas ponitur pro nomine. Nam *impius, fortiſſimus, ſenior*, ſunt qualitates, ſive affectiones perſonæ: atque, ut dicas, priora duo deſumi à factis impiis & fortibus; at ſaltem *ſenior* ad facta referri nullo modo poſſit: nec tamen rationem exterebrare eſt, cur Fabius magis ἀντονομασίαν eſſe dicat, cùm *impius*, quàm cùm *ſenex* pro nomine ponitur.

Atque hæc de tribus ἀντονομασίας generibus à Fabio recenſitis: ex quibus judicium fieri poterit, quàm pingui Minervâ pleraque, ut nihil gravius, hoc eſt, verius dicam, ab tanto Rhetore conſcribantur. Quid quòd vix altera eorum pars, in quibus ἀντονομασία eſt, ad hos tres mòdos referri queat? Nam quemadmodum non tantùm μετωνυμία eſt, cum cauſſa pro effectu, aut ſubjectum pro adjuncto ponitur; verùm etiam, cùm fit contrarium: neque tàntùm συνεκδοχὴ eſt, cùm totum pro parte accipitur; ſed & cùm pars uſurpatur pro toto: itidem neque ἀντονομασία ſolùm erit, cùm commune ſumitur pro proprio, quod Fabius, & Iſidorus, exiſtimârunt; verùm etiam, cùm proprio utimur pro communi. Hujuſmodi enim exemplorum non minorem eſſe copiam, quàm eorum, in quibus contrà fit, teſtes πολλοί τ' ἀγαθοί τε πάρεισιν *b*, ut in ſacris loquebantur. Quos magno mox numero producam, cùm propriam de antonomaſiâ opinionem afferam.

b *Multiq; bonique adſunt.*

Nunc quia, quid de Fabii judicio nobis videatur, abunde diximus; proximum eſt, ut haut ſomniculosè diſcutiamus ſententiam Franciſci Robortelii, mirificè de antonomaſiâ argumentantis, an arguntantis dicam? Is enim, libro de artificio dicendi, docet, ſermonem conſtare partim vetuſtis, partim peregrinis, partim novis & fictis; atque ad poſtremum hoc genus pertinere tum ὀνοματοποιΐαν, ut *clangor*; tum ἀντονομασίαν, ut *Pelides*. Inibi ſcire ſe addit, utramq; ab aliis inter tropos referri; at parùm valido tibicine opinionem hanc ſuffultam eſſe, eò quòd horum

rum ſignificatio extra orationem conſpicua ſit, contrà quàm in modificatis uſu venire ſolet. Verùm hoc Robortelii argumentum haut aliud evincit, quàm ea patronymica, quæ cum nomine convertuntur, non eſſe modificata. Atque id quidem haut invitus conceſſero; tum eâ ratione compulſus, quam ſuprà adducebam; tum quia hujuſcemodi unam ſolùm habent ſignificationem; uti argumento eſt, quòd quicunque audit vocem *Anchiſiada*, is Æneam intelligit; tropi autem in pluribus dignoſcuntur vocibus; quomodo *florem* accipi *μεταφορικῶς*, *Cererem μετωνυμικῶς*, *tectum συνεκδοχικῶς*, ſolùm cognoſcitur ex totâ ſententiâ. Hinc Fabius lib. VIII: *Translata probari, niſi in contextu orationis, non poſſunt; quamvis Ariſtoteles in ſingulis dictionibus aſſignet metaphoram à genere, & à ſpecie.*

At de cæteris patronymicis ut Robortelii ſententiam calculo meo adprobem, hactenus à me impetrare non quivi: & cauſſam facilè odorantur, quibus pituita non eſt moleſta. Nam *Atrida* latiùs patet, quàm Agamemnon, cùm & Menelao conveniat: *Iliades* communiùs eſt, quàm Romulus, cùm & de Remo dicatur. Itaque, quomodo ea, ſexcentaque id genus, accipi debeant, ex ſolo ſermonis contextu cognoſci poteſt.

Denique, non ſi patronymica propria ſint, nulla idcirco ſit *ἀντονομασία*, cùm ſuperſint alia multo plurima, in quibus *ἀντονομασία* eſſe poſſit. Quod ut perſpicuè dilucеat, agè, quæ noſtra ſit de *ἀντονομασίᾳ* ſententia, peniſſimè, imò pleniſſimè aperiamus.

IV. QUID ANTONOMASIA, ET QUOTUPLEX SIT, VARIAQUE EJUS ANTONOMASIÆ EXEMPLA, UBI PROPRIO UTIMUR PRO COMMUNI.

ANtonomaſia duûm eſt generum. Nam vel proprium ponitur pro communi: vel commune uſurpatur loco proprii. Utrumque hoc genus ad ſynecdochen pertinet: prius illud ad ſynecdochen ſpeciei; poſterius verò ad ſynecdochen generis. Nam generis nomine intelligitur, quicquid generalius eſt: ſpeciei item, quicquid ſpecialius altero. Eoque non tantùm generis ſynecdoche eſt, cùm genus accipitur pro ſpecie: ſed etiã, cùm ſpecies pro individuo ſumitur. Item ſpeciei ſynecdoche fuerit, non modò ſi ſpecies pro genere, ſed etiã ſi individuũ loco ſpeciei ſpecialiſſimæ collocetur. Et ſanè Ariſtoteles ipſe aliquando laxè adeò generis *a* & ſpeciei *b* appellationem uſurpat. Sed ſi id diſpliceat, poſſis ſpecies ſynecdoches augere hoc pacto, ut præter ſynecdochen generis pro ſpecie,

a *Lib. 5. Metaphyſ. c. 28.*
b *1. Poſter. Analyt. c. 19.*

a Cic. pro domo, pro Sextio, in Piſonem, pro Cælio, & Milone.
b *Vide hac de controverſiola, ſi tanti, Paullum Manutium in epiſt. 9. lib. 9.*
c *Orat. pro domo.*
d *Caſinâ act. 1. ſc. Omnibus rebus.*

Ita proprium uſurpatur pro cōmuni, cùm Clodius ob flagitiū *a* cum ſororibus duabus, aut, ut alibi legas, tribus *b* commiſſum, *Romanus Jupiter* vocatur à Cicerone *c*: quoniam Jupiter, ut fabulantur, ſororē habeat conjugem. Eodemque modo vocari poſſit Cajus Caligula, quia, ut in vita ejus auctor eſt Tranquillus, *cum omnibus ſororibus ſuis ſtupri conſuetudinem fecit, plenoq́; convivio ſingulas infra ſe* (hoc eſt, in ſinu, tanquā juſtas uxores) *viciſſim collocabat, uxore ſuprà cubante*: Nec me clam eſt, metaphoram hîc eſſe, quia *Jupiter* ſumitur pro eo, qui Jovis ſimilis ſit. Verùm hoc non impedit, quo minùs ibidem etiam ἀντονομασία ſit, ſive συνεκδοχὴ, quia *Jupiter* ponatur pro quovis, qui ſororis quoque habet notitiam. Itidem tum metaphora, tum antonomaſia eſt, cùm quibusvis maritis *Jovis* nomen tribuerunt, blandimenti cauſsâ: uti &, cùm uxores ſimiliter dixêre *Junones*: quemadmodum vel Plauti *d* illud indicium facit: -

Eja mea Juno, non decet te eſſe tam triſtem tuo Jovi.

e Mercat. act. 4. ſc. 1.

Nec abludit, quòd apud eundem *e* Syra anus Dorippam, Demiphonis uxorem, Junonem appellat, ac Paſicompſam meretriculam, quam Demipho amabat, Alcumenam nominat. Sic enim loquitur:

--- *I hàc mecum, ut videas ſimul*
Tuam Alcumenam pellicem, Juno mea.

Simile etiam eſt *Venus* pro quavis amica. Maro Ecl. III:

Parta meæ Veneri ſunt munera.

f Philoſophia univerſa Venus.

At μετωνυμία eſt *Venus* pro olere, vel libidine, uti dictum: item pro venuſtate. Sed etiam ἀντονομασία ſit *Venus* pro quovis pleno Veneris, h.e. venuſtatis ac gratiarum: quomodo Plutarchus Eunapio dicitur ἡ φιλοσοφίας ἁπάσης Ἀφροδίτη *f*. Item antonomaſia cùm metaphora ſit *Venus* pro quovis, qui domi ſuæ ſic habitaret, uti Venus Romæ: quomodo L. Craſſus Orator à M. Bruto in jurgio dictus *Venus Pal*
Venus quidem, quia, inſtar Veneris, haberet in atrio ſuo col
regrini marmoris: *Palatina* autem, quia in Palatio habi
Plinius lib. XXXVI. cap. III. Quod ſi *Muſæ*
ſint, propriis nihilominùs eſt accenſen
Palamedes, ob ingenii ſolertia
quòd Xenophon à ſermonis
ut in vitâ Oribaſii Eunapius

g Laërt. in Xenoph.

Athenis nati, eloquentiâ præcellerent. Unde Anatolius, præfectus prætorio Illyrici, cognomine hoc etiam Mileſium Smyrnæum donavit: ut apud eundum legas in Proæreſii vitâ.

A divinis (ſic vocare ea nunc cum gentilibus liceat) venio ad humana. In quibus ordior à regibus Iſraëliticis. Prophetæ quemque proborũ regum apellabant David; ut Chryſoſtomus refert in Matthæi cap. XXVII *a*. In gentilibus principem ſibi locum tempora vindicant heroica. Ab his petitum, quòd Athenienſes, *πηλουργοὺς* ſive *figulos* omnes, *Προμηθέας ἀπεκάλουν, ἐπισκώπτοντες ἐς τὸν πηλὸν b*, ut ſcribit Lucianus *c*. Atque imitatus eos Juvenalis ſat. IV:

Debetur magnus patinæ ſubitusq; Prometheus.

Nam ſententia eſt, alicunde figulum eſſe arceſſendum, qui ſubitò patinam conficiat tanti rhombi capacem.

Similiter idem *Tireſiam* pro cœco dixit ſat. XIII:

— pœnâ gaudebis amarâ
Numinis invîſi, tandemque fatebere lætus,
Nec ſurdum, nec Tireſiam quenquam eſſe Deorum.

Orphea quoque cum dixeris, qui in *θηροτροφείῳ* ſeu leporario cervos, apros, capreas, cæteraſque quadrupedes convocet. Sanè ſervo ſuo, qui id faceret, Q. Hortenſius *Orphei* nomen dederat: ut videre eſt apud Varronem lib. III. de R. R. cap. XIII. Sed iſtic, ut proprium ſumitur, non ut commune. Huc etiam pertinet, quòd (ut ſcribit Fortunatianus Conſultus *d*) *Atratinus e Cælium, pulchellum Jaſonem appellat, & Cicero Clodiam f, Palatinam Medeam.* Nempe quia, ut Jaſon formâ ſibi Medeam conciliârat; ita Cælius Clodiam: atque ut Medea, domo profuga, Jaſonem ſecuta eſt; ita Clodia in regionem Palatinam commigrârat, quò, in vicinia habitans, quotidie aſpectu Cælii frui poſſet. Etiam, ob Atrei & Thyeſtæ ſcelera, *Pelopidas* dicimus pro quibuſvis tyrannis: ut cùm Cicero è veteri poëta epiſt. XI. lib. XV. ad Att. ait,

Nec Pelopidarum facta, neque famam audiam.

Quem etiam ver[illegible] [illegible]ſpexit epiſt. XII. lib. XIV. ad Att. & in illis ad familiares lib. v[illegible] VIII, & XXX, utrâque ad Curionem. Sed multis inpri[illegible] m Homerus dedit. Ut *Achilles* pro forti, quomodo [illegible] s Den[illegible] us *Achilles Romanus g*. Iti[illegible] [illegible] u & diſ[illegible] pro vafro, *Therſites* pro de[illegible] ac ſimi[illegible] [illegible] ive, ut [illegible] nythico, venio ad hiſtoricũ. [illegible] er mer[illegible] m, & indè Italiam, iter eſto.

a *Tom. 2. homil. 58.*

b *Prometheos appellabant, ad lutum alludentes.*

c *Libello πρὸς τὸν εἰπόντα, Προμηθεὺς εἶ ἐν λόγοις.*

d *Lib. 3. artis Ret.*

e *Ita rectè editum in Pythœanâ, pro quo in Aldinâ eſt* Atracinus. Atratinus *Semproniorũ cognomen. Dio l. 44. Vett. nummi &c.*

f *Ita rectè emendat Nicolaus Loënſis Epiphyll lib. 9. cap. 21. pro quo in vulgatis omnibus eſt* Clodium.

g *Gellius lib. 2. cap. 11*

Molles dixêre *Sardanapalos*, quia talis fuerit ultimus Aſſyriorum rex, cognomento κονοσκογκόλορος *a*: ut quem ex Cteſia, aliiſque, conſtet nihil non effœminatum totâ feciſſe vitâ, niſi quòd eam ſpontaneo finierit vivicomburio: quod mortis genus, ſi non τῶν κολαστηρίων ἐστὶ μέγιστον *b*, ut ait Clemens Alexandrinus; at meritò ſaltem inter ſupplicia ſumma reponitur à Calliſtrato *c*, & Paullo *d* Juriſconſultis: quibus aſſentit Tertullianus, cùm libro ad martyres vivicremationem vocat *ſummam ignium pœnam.* Ut mirandum ſit, non Empedoclem modò, de quo res nota ex Horatio *e*, Luciano *f*, Laërtio *g*, aliis *h*; ac Protea, de quo nobis auctores Tertullianus *i*, Euſebius *k*, Ammianus Marcellinus *l*: verùm & alios quamplurimos, quibus liberum erat mortis arbitrium, hanc inprimis moriendi rationem comprobáſſe: uti exemplis aliquammultis oſtendit Caſaubonus lib. XII. Animadverſ. in Athen. cap. VII.

Xerxes quoque nomen aliis accommodatum. Sanè L. Lucullus à Cn. Pompejo dictus eſt *Xerxes togatus*: idque, ut Vellejus lib. II. ait, *ob objectas moles mari, & receptum ſuffoſſis montibus in terras mare.* Quam rem ſic enarrat Plinius lib. IX. cap. LIV: *Lucullus, exciſo etiam monte, juxta Neapolim majore impendio, quàm villam ædificaverat, euripum & maria admiſit. Quâ de cauſâ Magnus Pompejus Xerxem togatum eum appellabat.* Ab aliis ſic vocâſſe dicitur Tubero Stoicus. Sed potuit à Tuberone id hauſiſſe Pompejus; cui potiùs tribueretur ob ſummam viri dignitatem.

a Euſeb. Thonos Concoleros.
b Pœnarum maxima eſt.
c L. 28. capitalium in pr. ff. de pœn.
d Lib. 5. ſent. tit. 17.
e In Arte.
f In Icaromenippo
g In Empedocle.
h Tertull. ad martyres &c.
i Ibidem.
k In Chronicis.
l Lib. 29.

Molles Orientis Reges ſequatur ex Afris ſtrenuus *Annibal*: quod nomen Romanis in uſu pro gravi & terribili hoſte. Petronius: *Quæ autem hîc inſidiæ ſunt, inquit, aut quis nobis Hannibal navigat?*

Fortem Afrum hîc excipiant è Græcis eruditione inclyti, Homerus, & Plato: quorum nominibus ſimiliter uſi veteres. Ita Virgilius eſt *Plato Poëtarum*, ut cum appellavit Alexander Severus *m*: Plato verò eſt *Homerus philoſophorum*, ut quidem eum à Panætio vocatum ſcribit Cicero Tuſcul. I. Nempe quia Homerus *præcipuus poëtarum*, ut eum laudabat Claudius Juriſconſultus: ὁ ἄριστος καὶ ὁ θειότατος τῶν ποιητῶν *n*, ut inquit Socrates in Platonis Jone: Plato verò ſit *ſublimis apex philoſophorum & columen*: ut quidem appellatur ab Arnobio lib. I. Nos juſtiùs eo elogio Platonis diſcipulum inſigniri putamus, quia Plato, ut omnes ſcire ait Dionyſius Halicarnaſſenſis *o*, πλείονι κέχρηται φιλοτιμίᾳ περὶ τὴν ἑρμηνείαν, ἢ περὶ τὰ πράγματα *p*. Itidem omnes σοφοὶ καὶ ἐλλόγιμοι *q* ab Antiphonte Rhamnuſio, nobili oratore, dicti Ῥαμνούσιοι, teſte Suida: cujus hâc de re locum emendant Yvo Villiomarus lib. IV. adverſus Titium

m Lampridius.
n Poëtarum optimus & diviniſſimus.
o Libri περὶ τῶν Δημοσθένους δεινότητος.
p Artificiosè magis conſectatus eſt elocutionem, quàm res.
q Sapientes, eloquenteſque viri.

tium cap.XXXIX, & Iſaacus Caſaubonus lib. XV. Animadverſ. in Athenæum cap. V. Planeque huic exemplo geminum eſt, quòd oratoris Pæanienſis nomen attributum eloquentibus: ut cùm Cato, poſteaque, ac juſtiùs, Tullius dictus eſt *Romanorum Demoſthenes*.

Ex Romanis primas obtinet gentis conditor. Cujus nomine Julium Cæſarem, propterea quòd Romuli inſtar dominaretur, Catullus compellat in epigrammatis *a*. Tullium item ſic nominat auctor declamationis in eum Salluſtio tributæ: *Oro te*, inquit, *Romule Arpinas*. Nempe quia, ſe conſule, natam eſſe Romam jactaret. Sic *Tarquinius* pro quovis, qui vim afferat invitæ. Cujus rei exemplum inferiùs adducam. *Curius*, pro homine frugi: ut apud Juvenalem in notiſſimo verſu *b* *Roſcii*, ut Tullius *c* refert, vocari ſolent, qui in arte ſuâ perfecti forent, quia Roſcio comœdo nihil ſuâ in arte defuerit ad perfectionẽ. Catonum nobiliſſima virtus fecit, ut Sentius Augurinus epigrammate in Plinium *d* dicat:

a *Epig.30.*
b *Sat.2.*
c *1.de Orat.*
d *Apud Plin. lib.4.epiſt.27.*

Ille Plinius, ille, quod Catones.

Hoc eſt, quin eo mihi loco, quo ſuis temporibus fuêre Catones. Quomodo antea dixit, *Unus Plinius eſt mihi priores*. h.e. inſtar priorum. Non audiendus Barthius in Adverſariis *e*, ubi legit, *quot Catones!* Sed in illo Sentii *Cato* propriè ſumitur. At per antonomaſian aſſignatum id nomen bonis ac prudentibus omnibus: ut in illo, Auguſto Cæſari perfamiliari: *Contenti ſimus hoc Catone* f. Et cùm B. Hieronymus *g* ait, quendam, ſeu vero, ſeu ficto nomine Grunnium Corocottam, intus fuiſſe Neronem, foris Catonem: quo ſignificat, Grunium habitudine Catonem quempiam retuliſſe; at fuiſſe reapſe flagitioſum, & Neronis inſtar intercutibus madentem vitiis; cujuſmodi homines etiam inverſos dicimus Silenos, & comparamus cum Ægyptiorum templis *h*. *Mæcenates* vocat Martialis *i* eos, qui doctis favent, ac eoſdem fovent. Nota Cilnii Mæcenatis in eruditos liberalitas. Sed & pro mollibus ac effœminatis *Mæcenates* dixit Juvenalis *k*. Quippe & diſtinctus ipſe erat, & ſoluta ejus oratio; quâ de re Paterculus *l*, Seneca *m*, Suetonius *n*, & Macrobius *o*. *Neronis* quoque nomen aliis aptari ſolere, indicio eſt locus ex Hieronymo antè allatus. Qui & ad Furiam de viduitate ſcribens ait: *Exquiſita epulæ, regius apparatus Neronis & Sardanapali, nuptias loquebantur*. Domitianus etiam, ob crudelitatem, *Nero* vocabatur; ſed, diſcriminis cauſsâ, *calvus*. Juvenal. ſat.IV:

e *Lib.25.c.21.*
f *Suetonius in Auguſto.*
g *Ad Ruſticum de vivendi forma.*
h *Origenes adverſus Celſum lib.3. pag. 124. edit.Gr. Hœſchel*
i *Lib.8. ad Flaccum.*
k *Sat.12.*
l *Lib.* •
m *Epiſt. 92. 101. 104.& 120.*
n *In Auguſto cap.66.*
o *Lib 2.Saturn.cap.4.*

- - - *Et calvo ſerviret Roma Neroni.*

Auſonius de XII. Cæſ.

Et Titus imperii felix brevitate: ſecutus

Frater

Frater, quem calvum dixit ſua Roma Neronem.

Nec virorum duntaxat nomina, ſed etiam fœminarum, ſic accipi videas. Continebo me intra hiſtoriam Romanam, quia jamdudum metuo, ſatias exemplorum obrepat. Ita *Tanaquil* uſurpatur, pro uxore, quæ marito imperat: ut apud Auſonium epiſt. XXIII: *Tanaquil tua neſciat iſtum*. Loquitur de Paullini, Nolæ epiſcopi, uxore; quæ marito auctor fuiſſe videtur, ut Aquitaniâ, in quâ minùs Chriſtianæ religioni vacare poterat, Nolam ſe conferret. Itaque reſpondet Paullinus epiſt. ad Auſon. III: *Nec Tanaquil mihi, ſed Lucretia conjux*. Eodemque modo dixit Juvenalis lib. II:

Conſulit icterica lento de funere matris,
Antè tamen de te, Tanaquil tua.

Quanquam hîc pro quavis uxore ponitur, ut quidem exponit ſcholiaſtes. Sed liquidius de illo Sidonii lib. V. epiſt. VII; *Temperat Lucumonem Tanaquil ſua.* Ubi *Tanaquil* eſt Agrippina; *Lucumo*, Chilpericus. At propriè *Tanaquil*, uxor Tarquinii Priſci; *Lucumo* autem, Tarquinius ipſe; quem Lucumonem fuiſſe dictum, autor eſt is, ſeu Victor, ſeu alius, qui de viris illuſtribus ſcripſit: item Macrobius lib. I. Sat. cap. VI. Sic *Lucretia* pro pudicâ, & unius mariti amante. Ut in Paullini loco, quem antè vidimus: item hoc Petronii Arbitri; *Cùm ego proclamarem; gladium ſtrinxit, &, Si Lucretia es, inquit, Tarquinium inveniſti.* E Valerii quoque Maximi lib. VIII. cap. III. diſcimus, pro crimine improbis fœminarum moribus *Afrania* nomen objici ſolere, ab Afrania Licinii Buccionis Senatoris conjuge: quæ ipſa *inverecundè poſtulans, & magiſtratum inquietans, cauſſam dedit edicto*, quod fœminas prohibet pro aliis poſtulare: ut auctor eſt Ulpianus lib. III. Dig. l. I. de poſtulando: ubi & ea *improbiſſima fœmina* appellatur. Sed corruptè pro *C. Afrania* editum *Carfania*.

V. QUOD ALTERUM SIT ANTONOMASIÆ GENUS: ILLUSTRIAQUE EJUS EXEMPLA.

Alterum *ἀντονομασίας* genus erat, cùm commune accipitur pro proprio: atque hunc ſolum *ἀντονομασίας* modum non tantùm agnovit Fabius, quemadmodum antè vidimus; ſed & Plutarchus *a*; ut cui ea definiatur *λέξις δι' ἐπιθέτων ἢ συνωνύμων ὄνομα ἴδιον σημαίνουσα b*. Quanquam cujusmodi hâc de definitione judicium fieri debeat, ex iis perſpicuum eſt, quæ de Fabii diſtributione ſuprà dicebamus. Neque eſt, quòd ipſam *ἀντονομασίας*, ſeu *pronominationis*, urgeant

a *In vitâ Homeri.*

b *Dictio, quæ per epitheton, aut conſignificativum, nomen proprium ſignificat.*

urgeant vocem. Nam, ut ſuprà quoque monitum nobis, multa nomina non convertuntur cum re, ſi originem ſpectes, & quid propriè ſignent.

Pertinent autem ad hunc ἀντονομασίας modum, quæ κατ' ἐξοχὴν intelliguntur. Qualium ingens quidem copia eſt: ſed, laſſatus prioris generis exemplis, nunc brevior ero, meque continebo intra ea, quæ vel hominum erunt, vel locorum. Ex illis hominum duo nunc iſta potiſſimùm occurrunt, poëtæ, & regis; fortaſſe propter verſiculos veteres.

Conſules fiant quotannis, & novi proconſules.
Solus aut rex, aut poëta, non quotannis naſcitur.

Ita Græci Homerum, Latini Virgilium, *poëtam* vocant; ut cum faventiâ lectitamus apud Juſtinianum lib. 1. Inſtitutionum. Ita etiam iidem Græci Perſarum regem vocant βασιλέα: atque eos, ut puto, imitatus Terentius, cùm in Heautont. *a* ait: *In Aſiam ad regem militatum abiit, Chreme.* Nam Perſarum rex ſæpe ἁπλῶς vocatus *rex:* qui aliàs cum additione *rex regum* b, & *rex magnus*: quomodo inter alios *c* & Lucianus appellat oratione περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων, item in Toxaride. Non tamen ſolus Perſarum rex eo ſe, quod jactet, habeat: ſed Agamemnonem etiam *regem regum* nuncupat Cicero in epiſtolis *d*: uti & Seneca in Agamemnone, & Auſonius in Heroum epitaph.

a *act.* 1. *ſc:* 1.
b 1. *Eſdr.* 7.
Strabo l. 15.
Ammianus l. 17.
c *Iſocrates in Panegyrico.*
Dio de Regno.
Plutarch. in Apophth.
Suidas in βασιλεύς.

Duobus hiſce exemplis ſubdam aliud, quod perſonæ quidem ſit, ſed ubi pariter in conſiderationem veniat locus. Nimirum, quòd Latini *barbarum* ponunt pro Phrygio: Ut apud Virgilium 11. Æn. *barbarico auro*: & in Ciri, *buxus barbara*: item apud Catullum *e*, *tibia barbara.* Apud veterem poetam; cujus verba adducit Tullius 1. Tuſcul. quæſt. *Adſtante ope barbaricâ.* Factum illud, *& propter inclytam Ilienſium nobilitatem, & propter conjunctionem originis Romanæ*: ut Calliſtrati *f* verbis utar: qui hiſce de cauſſis ait, iis, *jam antiquitus, & ſenatuſconſultis, & conſtitutionibus principum, pleniſſimam immunitatem tributam, ut etiam tutelæ excuſationem haberent.*

d *ad familiares epiſt.* 14. *lib.* 9.
e *carmine de nuptiis Pelei & Thet.*
f 1. 17. *Parag.* 1. *D. de excuſationibus.*

Nunc videamus de illis, quæ tantummodo locum ſignent. Ita Roma dicebatur *urbs*: quod multis teſtibus probat vir variæ admodum lectionis, Savaro, ad Sidonii lib. 1. epiſt. VI. Metuo, ne quis dicat, rem eſſe vulgatiſſimam. Quare tantùm ponam illud è gloſſis vett. à Savarone neglectum: *Urbs*, μόνη Ῥώμη. Interdum autem apponebatur epitheton *magna*. Ut apud Tibullum *g*:

g *lib.* 1. *el.* 7.

Te canit agricola, è magnâ cùm venerit urbe.

 Item,

Item *a*,

— Hic magna jam locus urbis erit.

At vetus oppidum Palatinum, quàm *Romam quadratam* appellat Ennius *b*; κατ' ἐξοχὴν *oppidum* vocabatur. Quomodo Varronem eo eſſe nomine uſum, oſtendit Joſephus Scaliger in Conjectaneis. Poſtquam autem Conſtantinopolis *nova Roma* dici cœpta, (νέαν Ῥώμην *c*, καὶ βασιλίδα πόλιν, etiam appellat Zonoras) Urbis nomine Conſtantinopolis quoque ἁπλῶς cœpit vocari: quod ex multis imperatorum conſtitutionibus, tam in Theodoſiano, quàm Juſtinianęo codice perſpicuum eſt. Eodem modo Alexandria nominata πόλις, & cives ejus πολῖται, teſte Stephano de urbibus, vel potiùs Hermolao Byzantino, cujus παρεκβολάς, ſive excerpta, è Stephani ἐθνικοῖς ſolùm habemus. Sed & Troja Homero ſimpliciter πόλις dicitur, unde eidem Ulyſſes πτολίπορθος vocatur, οὐχ ὡς πολλῶν πόλεων πορθητής, (τοῦτο γὰρ μᾶλλον τῷ Ἀχιλλεῖ πρέπον) ἀλλ' ὡς πορθητὴς διὰ τοῦ δουρείου ἵππου τῆς ἰδίως οὕτω λεγομένης πόλεως, ἤτοι τῆς Τροίας: quemadmodum ſcribit Euſtathius in Iliad. β. Itaque, ut ante nos Victorius *d*, ac Brodęus *e*, obſervârunt, non Cicero, ſed Budæus fallitur, cui Cicero *f* ineptè ad Plancum viſus ſcribere, ſolum Ulyſſem ab Homero vocari πτολίπορθον, quòd eo elogio (niſi omnes nos libri fallunt) Achilles quoque ornetur Iliad ο, φ, ω: unde Sillius, *Priami regnorum everſor Achilles*. Verùm hæc quidem Budæi cauſſam non juvant; quia, ut ex Euſtathio cognoſcimus, aliâ longè ratione Achilles, aliâ verò Ulyſſes, appellatus fuit urbicapus, ut cum Plauto *g* loquar. Et certè id niſi eſſet, cum Tullio etiam Strabo errâſſe videri poſſet, qui lib. I. ait, Ulyſſem ab Homero ἀεὶ λέγεσθαι πτολίπορθον. Hoc fuſiùs explicare viſum, quia & in eo nonnihil ſe torſit Ptolomæus Flavius cap. XLIII: neque nunc deſunt, qui id putent μνημονικὸν eſſe Ciceronis ἁμάρτημα: cujuſmodi quædam Politianus profert Miſcell. cap. LIII. Athenę quoque, ex multorum ſententiâ, eodem modo dictæ ἄστυ, ac cives ejus ἀστοί, καὶ ἀστικοί: ut cùm in palliatâ Terentius comœdiâ *h* ait, *An in aſtu venit?* Ac ſimiliter loquuntur poëta vetus apud Ciceronem, Nepos in Themiſtocle, & alii. Verùm id non tam κατ' ἐξοχὴν ſive per ſynecdochen ſpeciei, fieri videtur; quàm per ſynecdochen partis materialis. Siquidem, ut Germanus Valens liquidò tribus evincit Ariſtotelis, ac uno item Homeri loco *i*, Athenæ in duas diviſæ erant partes; urbem, quæ dicta ἄστυ, & portum, qui πειραιεὺς vocatus: eas autem unus complectebatur ambitus; ſed ita, ut plebei & δημοκρατίας fautores, in regione Pyræei agerent; elegantiores nobilioreſque aſtu incolerent; quod τὴν ἄνω πόλιν *k* nun-

a Lib. 2. el. 3.

b Annal. l. 2. apud Feſtum in quadrat.

c Novam Romam, & urbem regiam.

d Lib. 26. Var. Lect. cap. 22.

e Annotat. in Calabrum.

f Lib. 10. epiſt. ad famil.

g Milite glorioſo, act. 4. ſc. 2.

h Eunuch. act. 5. ſc. 6.

i Comm. in Eclog. 1. & in Paralipomenis

k Superiorem urbis partem.

nuncupat Thucydides lib. II; ubi deſcribit peſtilentiam. A potiori igitur parte, & ad portus diſcrimen, ἄστυ, & ἀστικοὺς nominabant.

Κατ' ἐξοχὴν quoque apud Græcos πρυτανεῖον vocatur, quod Athenis erat, quamvis propriè πρυτανεῖον ſit, ubicunque Veſta colebatur. Dicebatur enim quaſi πυρὸς ταμεῖον, quia ignis Veſtæ, qui nihil aliud erat, quàm lucerna ſemper ardens, in ejus templo cuſtodiebatur, ne ſcilicet defectu olei exſtingueretur. At in omnibus Græciæ civitatibus Veſta culta; unde & legimus prytaneum Tarentinorum, Corinthiorum, Rhodiorum, Mytilenæorum, Eleorum, aliorumque multorum; uti oſtendit Caſaubonus lib. XV. Animadv. in Athenæum cap. XIX. Et hæc de antonomaſiâ.

VI. QUID RHETORES ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΛΟΓΟΥ APPELLENT, ET QUOMODO QUIS SE CITRA INVIDIAM LAUDAVERIT; ITEM, AN CICERO, ITA UTI SCRIPSIT, HABUERIT ORATIONES SUAS.

SEquitur κοινότης λόγου *a*, quâ, ut ex Hermogene *b* diſcimus, proprias laudes cum aliis communicamus, aut peccatum aliorum communicamus nobiſcum, aut virtutem quorundam communicamus cum omnibus. Primum illud facit, ne ingrata & odioſa ſit rerum à nobis geſtarum commemoratio. Alterum efficit, ne animus auditorum abalienetur, cùm reprehendi ſe audiunt. Tertium conciliat auditores, ſi ſe quoque in gloriæ ſocietatem venire illi intelligant, qui tum fortaſſe nondum erant. Itaque, ſi quid malè factum ab iis, apud quos dicimus, non dicemus, *vos feciſtis*, at, *nos fecimus*. Cui vicinus & alter modus, ut, ad offenſionem vitandam, aliis loquendo, alios culpemus, mutatis ſcilicet perſonis; idque Homerici Ulyſſis exemplo, qui, ſiquid in rege reprehendendum, id culpat in populo: ſi in populo, id reprehendit in rege: quo de artificio pretium operæ eſt adire Dionyſium Halicarnaſſi tractatu ſecundo περὶ ἐσχηματισμένων. At quod ipſe quis bene fecit, non ſe feciſſe dicet; ſed vel inquiet, *vos feciſtis*, vel, *nos fecimus*. Siquid etiam à majoribus eorum factum ſit, apud quos dicitur, aut quibusdam eorum qui adſunt; tum, *vos feciſtis*, dicendum. Et hæc de tribus κοινότητος modis. Quorum primus autem mihi velit, ut nonnulla ſubdam eis gemina, ac ejuſdem planè monetæ.

a Sermonum communicatio

b Περὶ μεθ. δεινότητος.

Siquidem, apud eundem Hermogenem, ſunt & duo alii modi,

quibus

Et ſoror, & conjux.

Nulli enim hæc, præterquam Junoni, conveniunt.

a 4. *Æn.* Tertium ἀντονομασίας genus Fabio eſt ex factis, quibus perſona ſignificatur. Ut cùm apud poëtam Dido ait *a*:

- - - Thalamo quæ fixa reliquit

Impius.

Per *impium* intelligitur Æneas. Succedaneus Maroni eſto Tullius, cujus iſthoc pro Muræná: *Non multa peccas, inquit ille fortiſſimo viro ſenior magiſter: ſed, ſi peccas, te regere poſſum.* Per *virum fortiſſimum*, Achillem; per *ſeniorem magiſtrum*, Chironem, præceptorem ejus, intelligit. Meliùs autem dixiſſet Fabius, tertium genus eſſe, cùm qualitas ponitur pro nomine. Nam *impius, fortiſſimus, ſenior*, ſunt qualitates, ſive affectiones perſonæ: atque, ut dicas, priora duo deſumi à factis impiis & fortibus; at ſaltem *ſenior* ad facta referri nullo modo poſſit: nec tamen rationem exterebrare eſt, cur Fabius magis ἀντονομασίαν eſſe dicat, cùm *impius*, quàm cùm *ſenex* pro nomine ponitur.

Atque hæc de tribus ἀντονομασίας generibus à Fabio recenſitis: ex quibus judicium fieri poterit, quàm pingui Minervâ pleraque, ut nihil gravius, hoc eſt, verius dicam, ab tanto Rhetore conſcribantur. Quid quòd vix altera eorum pars, in quibus ἀντονομασία eſt, ad hos tres modos referri queat? Nam quemadmodum non tantùm μετωνυμία eſt, cùm cauſſa pro effectu, aut ſubjectum pro adjuncto ponitur; verùm etiam, cùm fit contrarium: neque tantùm συνεκδοχὴ eſt, cùm totum pro parte accipitur; ſed & cùm pars uſurpatur pro toto: itidem neque ἀντονομασία ſolùm erit, cùm commune ſumitur pro proprio, quod Fabius, & Iſidorus, exiſtimârunt; verùm etiam, cùm proprio utimur pro communi. Hujusmodi enim exemplorum non minorem eſſe copiam, quàm eorum, in quibus contrà fit, teſtes πολλοί τ' ἀγαθοί τε παρεισιν *b*, ut in ſacris loquebantur. Quos magno mox numero producam, cùm propriam de antonomaſiâ opinionem afferam.

b *Multiq; bonique adſunt.*

Nunc quia, quid de Fabii judicio nobis videatur, abunde diximus; proximum eſt, ut haut ſomniculosè diſcutiamus ſententiam Franciſci Robortelii, mirificè de antonomaſiâ argumentantis, an argutantis dicam? Is enim, libro de artificio dicendi, docet, ſermonem conſtare partim vetuſtis, partim peregrinis, partim novis & fictis; atque ad poſtremum hoc genus pertinere tum ὀνοματοποιΐαν, ut *clangor*; tum ἀντονομασίαν, ut *Pelides*. Inibi ſcire ſe addit, utramq; ab aliis inter tropos referri; at parùm valido tibicine opinionem hanc ſuffultam eſſe, eò quòd horum

rum ſignificatio extra orationem conſpicua ſit, contrà quàm in modificatis uſu venire ſolet. Verùm hoc Robortelii argumentum haut aliud evincit, quàm ea patronymica, quæ cum nomine convertuntur, non eſſe modificata. Atque id quidem haut invitus conceſſero; tum eâ ratione compulſus, quam ſuprà adducebam; tum quia hujuſcemodi unam ſolùm habent ſignificationem; uti argumento eſt, quòd quicunque audit vocem *Anchiſiada*, is Æneam intelligit; tropi autem in pluribus dignoſcuntur vocibus; quomodo *florem* accipi *μεταφορικῶς*, *Cererem μετωνυμικῶς*, *tectum συνεκδοχικῶς*, ſolùm cognoſcitur ex totâ ſententiâ. Hinc Fabius lib. VIII: *Tranſlata probari, niſi in contextu orationis, non poſſunt; quamvis Ariſtoteles in ſingulis dictionibus aſſignet metaphoram à genere, & à ſpecie.*

At de cæteris patronymicis ut Robortelii ſententiam calculo meo adprobem, hactenus à me impetrare non quivi: & cauſſam facilè odorantur, quibus pituita non eſt moleſta. Nam *Atrida* latiùs patet, quàm Agamemnon, cùm & Menelao conveniat: *Iliades* communiùs eſt, quàm Romulus, cùm & de Remo dicatur. Itaque, quomodo ea, ſexcentaque id genus, accipi debeant, ex ſolo ſermonis contextu cognoſci poteſt.

Denique, non ſi patronymica propria ſint, nulla idcirco ſit *ἀντονομασία*, cùm ſuperſint alia multo plurima, in quibus *ἀντονομασία* eſſe poſſit. Quod ut perſpicuè diluceat, agè, quæ noſtra ſit de *ἀντονομασίᾳ* ſententia, peniſſimè, imò pleniſſimè aperiamus.

IV. QUID ANTONOMASIA, ET QUOTUPLEX SIT, VARIAQUE EJUS ANTONOMASIÆ EXEMPLA, UBI PROPRIO UTIMUR PRO COMMUNI.

ANtonomaſia duûm eſt generum. Nam vel proprium ponitur pro communi: vel commune uſurpatur loco proprii. Utrumque hoc genus ad ſynecdochen pertinet: prius illud ad ſynecdochen ſpeciei; poſterius verò ad ſynecdochen generis. Nam generis nomine intelligitur, quicquid generalius eſt: ſpeciei item, quicquid ſpecialius altero. Eoque non tantùm generis ſynecdoche eſt, cùm genus accipitur pro ſpecie: ſed etiã, cùm ſpecies pro individuo ſumitur. Item ſpeciei ſynecdoche fuerit, non modò ſi ſpecies pro genere, ſed etiã ſi individuũ loco ſpeciei ſpecialiſſimæ collocetur. Et ſanè Ariſtoteles ipſe aliquando laxè adeò generis [a] & ſpeciei [b] appellationem uſurpat. Sed ſi id diſpliceat, poſſis ſpecies ſynecdoches augere hoc pacto, ut præter ſynecdochen generis pro ſpe-

a *Lib. 5. Metaphyſ. c. 28.*
b *1. Poſter. Analyt. c. 19.*

cie,& ſpeciei pro genere,quædam etiã ſit ſpeciei pro individuo,& individui pro ſpecie.Ex iis duo ſolùm poſteriores modi hujus ſunt loci. Quibus ut lucem addam,ſimul ut literarum amantibus gratum faciam,propè per omne me exemplorũ genus diffundam. Initium ſumam à gentium Diis.

a *Cic. pro domo, pro Sextio, in Piſonem, pro Cælio, & Milone.*

b *Vide hac de controverſiola, ſitanti, Paullum Manutium in epiſt. 9. lib. 9.*

c *Orat. pro domo.*

d *Caſinâ act. 1. ſc. Omnibus rebus.*

Ita proprium uſurpatur pro com̃uni,cùm Clodius ob flagitiũ *a* cum ſororibus duabus, aut, ut alibi legas, tribus *b* commiſſum, *Romanus Jupiter* vocatur à Cicerone *c*: quoniam Jupiter,ut fabulantur, ſororẽ habeat conjugem. Eodemque modo vocari poſſit Cajus Caligula, quia, ut in vita ejus auctor eſt Tranquillus, *eum omnibus ſororibus ſuis ſtupri conſuetudinem fecit, plenoq; convivio ſingulas infra ſe* (hoc eſt, in ſinu, tanquã juſtas uxores) *vicisſim collocabat, uxore ſuprà cubante*: Nec me clam eſt, metaphoram hîc eſſe, quia *Jupiter* ſumitur pro eo, qui Jovis ſimilis ſit. Verùm hoc non impedit, quo minùs ibidem etiam *ἀντονομασία* ſit, ſive *συνεκδοχὴ*, quia *Jupiter* ponatur pro quovis, qui ſororis quoque habet notitiam. Itidem tum metaphora, tum antonomaſia eſt, cùm quibusvis maritis *Jovis* nomen tribuerunt, blandimenti cauſsâ: uti &;,cùm uxores ſimiliter dixêre *Junones*: quemadmodum vel Plauti *d* illud indicium facit:

Eja mea Juno, non decet te eſſe tam triſtem tuo Jovi.

e *Mercat. act. 4. ſc. 1.*

Nec abludit,quòd apud eundem *e* Syra anus Dorippam, Demiphonis uxorem, Junonem appellat,ac Paſicompſam meretriculam, quam Demipho amabat, Alcumenam nominat. Sic enim loquitur:

--- *I hàc mecum, ut videas ſimul*
Tuam Alcumenam pellicem, Juno mea.

Simile etiam eſt *Venus* pro quavis amica. Maro Ecl. III:

Parta mea Veneri ſunt munera.

f *Philoſophia univerſa Venus.*

At *μετωνυμία* eſt *Venus* pro olere, vel libidine, uti dictum: item pro venuſtate. Sed etiam *ἀντονομασία* ſit *Venus* pro quovis pleno Veneris, h.e. venuſtatis ac gratiarum: quomodo Plutarchus Eunapio dicitur *ἡ φιλοσοφίας ἁπάσης Ἀφροδίτη f*. Item antonomaſia cùm metaphora ſit *Venus* pro quovis,qui domi ſuæ ſic habitaret,uti Venus Romæ: quomodo L. Craſſus Orator à M. Bruto in jurgio dictus *Venus Palatina*: *Venus* quidem,quia, inſtar Veneris, haberet in atrio ſuo columnas peregrini marmoris: *Palatina* autem, quia in Palatio habitaret. Auctor Plinius lib. XXXVI. cap. III. Quod ſi *Muſæ* etiam nomen, licèt novenæ ſint, propriis nihilominùs eſt accenſendum: hujus etiam loci erit, quòd Palamedes, ob ingenii ſolertiam, ab Euripide *Muſa* appellatur. Idem

g *Laërt. in Xenoph.*

quòd Xenophon à ſermonis dulcedine dictus eſt *Muſa Attica* g. Imò, ut in vitâ Oribaſii Eunapius refert, nomẽ hoc tribuebatur omnibus, qui, Athe-

Athenis nati, eloquentiâ præcellerent. Unde Anatolius, præfectus prætorio Illyrici, cognomine hoc etiam Mileſium Smyrnæum donavit: ut apud eundum legas in Proæreſii vitâ.

A divinis (ſic vocare ea nunc cum gentilibus liceat) venio ad humana. In quibus ordior à regibus Iſraëliticis. Prophetæ quemque proborũ regum apellabant David; ut Chryſoſtomus refert in Matthæi cap. xxvii *a*. In gentilibus principem ſibi locum tempora vindicant heroica. Ab his petitum, quòd Athenienſes, πηλουργοὺς ſive *figulos* omnes, Προμηθέας ἀπεκάλουν, ἐπισκώπτοντες ἐς τὸν πηλὸν *b*, ut ſcribit Lucianus *c*. Atque imitatus eos Juvenalis ſat. iv:

Debetur magnus patinæ ſubitusq́; Prometheus.

Nam ſententia eſt, aliunde figulum eſſe arceſſendum, qui ſubitò patinam conficiat tanti rhombi capacem.

Similiter idem *Tireſiam* pro cœco dixit ſat. xiii:

--- pœnâ gaudebis amarâ
Numinis invisi, tandemque fatebere lætus,
Nec ſurdum, nec Tireſiam quemquam eſſe Deorum.

Orphea quoque cum dixeris, qui in θηροτροφείῳ ſeu leporario cervos, apros, capreas, cæteraſque quadrupedes convocet. Sanè ſervo ſuo, qui id faceret, Q. Hortenſius *Orphei* nomen dederat: ut videre eſt apud Varronem lib. iii. de R. R. cap. xiii. Sed iſtic, ut proprium ſumitur, non ut commune. Huc etiam pertinet, quòd (ut ſcribit Fortunatianus Conſultus *d*) *Atratinus e Cælium, pulchellum Jaſonem appellat, & Cicero Clodiam f, Palatinam Medeam.* Nempe quia, ut Jaſon formâ ſibi Medeam conciliârat; ita Cælius Clodiam: atque ut Medea, domo profuga, Jaſonem ſecuta eſt; ita Clodia in regionem Palatinam commigrârat, quò, in vicinia habitans, quotidie aſpectu Cælii frui poſſet. Etiam, ob Atrei & Thyeſtæ ſcelera, *Pelopidas* dicimus pro quibuſvis tyrannis: ut cùm Cicero è veteri poëta epiſt. xi. lib. xv. ad Att. ait,

Nec Pelopidarum facta, neque famam audiam.

Quem etiam verſum reſpexit epiſt. xii. lib. xiv. ad Att. & in illis ad familiares lib. vii. epiſt. xxviii, & xxx, utrâque ad Curionem. Sed multis inprimis occaſionem Homerus dedit. Ut *Achilles* pro forti, quomodo Lucius Sicinius Dentatus dictus *Achilles Romanus* g. Itidem *Neſtor* pro prudenti & diſerto, *Vlyſſes* pro vafro, *Therſites* pro deformi, *Irus* pro egenti, ac ſimilia.

A tẽpore heroico, ſive, ut Varro vocat, mythico, venio ad hiſtoricũ. In quo ab Oriente per meridiẽ in Græciam, & indè Italiam, iter eſto.

a *Tom. 2. homil. 58.*

b *Prometheos appellabant, ad lutum alludentes.*

c *Libello* πρὸς τὸν εἰπόντα, Προμηθεὺς εἶ ἐν λόγοις.

d *Lib. 3. artis Ret.*

e *Ita rectè editum in Pythœanâ, pro quo in Aldinâ eſt* Atracinus. Atratinus *Semproniorũ cognomen. Dio l. 44. Vett. nummi &c.*

f *Ita rectè emendat Nicolaus Loënſis Epiphyll lib. 9. cap. 21. pro quo in vulgatis omnibus eſt* Clodium.

g *Gellius lib. 2. cap. 11.*

Molles dixêre *Sardanapalos*, quia talis fuerit ultimus Aſſyriorum rex, cognomento κονοσκογκόλορος *a*: ut quem ex Cteſia, aliiſque, conſtet nihil non effœminatum totâ feciſſe vitâ, niſi quòd eam ſpontaneo finierit vivicomburio: quod mortis genus, ſi non τῆς κολαςικῆς ἐςὶ μέγιςον *b*, ut ait Clemens Alexandrinus; at meritò ſaltem inter ſupplicia ſumma reponitur à Calliſtrato *c*, & Paullo *d* Juriſconſultis: quibus adſentit Tertullianus, cùm libro ad martyres vivicremationem vocat *ſummam ignium pœnam*. Ut mirandum ſit, non Empedoclem modò, de quo res nota ex Horatio *e*, Luciano *f*, Laërtio *g*, aliis *h*; ac Protea, de quo nobis auctores Tertullianus *i*, Euſebius *k*, Ammianus Marcellinus *l*: verùm & alios quamplurimos, quibus liberum erat mortis arbitrium, hanc inprimis moriendi rationem comprobâſſe: uti exemplis aliquammultis oſtendit Caſaubonus lib. XII. Animadverſ. in Athen. cap. VII.

Xerxes quoque nomen aliis accommodatum. Sanè L. Lucullus à Cn. Pompejo dictus eſt *Xerxes togatus*: idque, ut Vellejus lib. II. ait, *ob objectas moles mari, & receptum ſuffoſſis montibus in terras mare.* Quam rem ſic enarrat Plinius lib. IX. cap. LIV: *Lucullus, exciſo etiam monte, juxta Neapolim majore impendio, quàm villam ædificaverat, euripum & maria admiſit. Qua de cauſâ Magnus Pompejus Xerxem togatum eum appellabat.* Ab aliis ſic vocâſſe dicitur Tubero Stoicus. Sed potuit a Tuberone id hauſiſſe Pompejus; cui potiùs tribueretur ob ſummam viri dignitatem.

a Euſeb. Thonos Cocoleros.
b Pœnarum maxima eſt.
c L. 28. capitalium in pr. ff. de pœn.
d Lib. 5. ſent. tit. 17.
e In Arte.
f In Icaromenippo
g In Empedocle.
h Tertull. ad martyres &c.
i Ibidem.
k In Chronicis.
l Lib. 29.

Molles Orientis Reges ſequatur ex Afris ſtrenuus *Annibal*: quod nomen Romanis in uſu pro gravi & terribili hoſte. Petronius: *Quæ autem hîc inſidiæ ſunt, inquit, aut quis nobis Hannibal navigat?*

Fortem Afrum hîc excipiant è Græcis eruditione inclyti, Homerus, & Plato: quorum nominibus ſimiliter uſi veteres. Ita Virgilius eſt *Plato Poëtarum*, ut eum appellavit Alexander Severus *m*: Plato verò eſt *Homerus philoſophorum*, ut quidem eum à Panætio vocatum ſcribit Cicero Tuſcul. I. Nempe quia Homerus *præcipuus poëtarum*, ut eum laudabat Claudius Juriſconſultus: ὁ ἄριςος δὲ ὁ θειότατος τῶν ποιητῶν *n*, ut inquit Socrates in Platonis Jone: Plato verò ſit *ſublimis apex philoſophorum & columen*: ut quidem appellatur ab Arnobio lib. I. Nos juſtiùs eo elogio Platonis diſcipulum inſigniri putamus, quia Plato, ut omnes ſcire ait Dionyſius Halicarnaſſenſis *o*, πλείονι κέχρηται φιλοτιμίᾳ περὶ τὴν ἑρμηνείαν, ἢ περὶ τὰ πράγματα *p*. Itidem omnes σοφοὶ καὶ ἐλλόγιμοι *q* ab Antiphonte Rhamnuſio, nobili oratore, dicti Ῥαμνούσιοι, teſte Suida: cujus hâc de re locum emendant Yvo Villiomarus lib. IV. adverſus Titium

m Lampridius.
n Poëtarum optimus & diviniſſimus.
o Libri περὶ τῆς Δημοσθ. δεινότητος.
p Artificiosè magis conſectatus eſt elocutionem, quàm res.
q Sapientes, eloquenteſque viri.

tium cap. XXXIX, & Iſaacus Caſaubonus lib. XV. Animadverſ. in Athenæum cap. V. Planeque huic exemplo geminum eſt, quòd oratoris Pæanienſis nomen attributum eloquentibus: ut cùm Cato, poſteaque, ac juſtiùs, Tullius dictus eſt *Romanorum Demoſthenes*.

Ex Romanis primas obtinet gentis conditor. Cujus nomine Julium Cæſarem, propterea quòd Romuli inſtar dominaretur, Catullus compellat in epigrammatis *a*. Tullium item ſic nominat auctor declamationis in eum Salluſtio tributæ: *Oro te*, inquit, *Romule Arpinas*. Nempe quia, ſe conſule, natam eſſe Romam jactaret. Sic *Tarquinius* pro quovis, qui vim afferat invitæ. Cujus rei exemplum inferiùs adducam. *Curius*, pro homine frugi: ut apud Juvenalem in notiſſimo verſu *b Roſcii*, ut Tullius *c* refert, vocari ſolent, qui in arte ſuâ perfecti forent, quia Roſcio comœdo nihil ſuâ in arte defuerit ad perfectionẽ. Catonum nobiliſſima virtus fecit, ut Sentius Augurinus epigrammate in Plinium *d* dicat:

a *Epig.* 30.
b *Sat.* 2.
c 1. *de Orat.*
d *Apud Plin. lib.* 4. *epiſt.* 27.

Ille Plinius, ille, quod Catones.

Hoc eſt, quin eo mihi loco, quo ſuis temporibus fuêre Catones. Quomodo antea dixit, *Unus Plinius eſt mihi priores*. h. e. inſtar priorum. Non audiendus Barthius in Adverſariis *e*, ubi legit, *quot Catones!* Sed in illo Sentii *Cato* propriè ſumitur. At per antonomaſian aſſignatum id nomen bonis ac prudentibus omnibus: ut in illo, Auguſto Cæſari perfamiliari: *Contentiſſimus hoc Catone* f. Et cùm B. Hieronymus *g* ait, quendam, ſeu vero, ſeu ficto nomine Grunnium Corocottam, intus fuiſſe Neronem, foris Catonem: quo ſignificat, Grunium habitudine Catonem quempiam retuliſſe; at fuiſſe reapſe flagitioſum, & Neronis inſtar intercutibus madentem vitiis; cujuſmodi homines etiam inverſos dicimus Silenos, & comparamus cum Ægyptiorum templis *h*. *Mæcenates* vocat Martialis *i* eos, qui doctis favent, ac eoſdem fovent. Nota Cilnii Mæcenatis in eruditos liberalitas. Sed & pro mollibus ac effœminatis *Mæcenates* dixit Juvenalis *k*. Quippe & diſtinctus ipſe erat, & ſoluta ejus oratio; quâ de re Paterculus *l*, Seneca *m*, Suetonius *n*, & Macrobius *o*. *Neronis* quoque nomen aliis aptari ſolere, indicio eſt locus ex Hieronymo antè allatus. Qui & ad Furiam de viduitate ſcribens ait: *Exquiſitæ epulæ, regius apparatus Neronis & Sardanapali, nuptias loquebantur*. Domitianus etiam, ob crudelitatem, *Nero* vocabatur; ſed, diſcriminis cauſsâ, *calvus*. Juvenal. ſat. IV:

e *Lib.* 25. *c.* 21.
f *Suetonius in Auguſto.*
g *Ad Ruſticum de vivendi forma.*
h *Origenes adverſus Celſum lib.* 3. *pag.* 124. *edit. Gr. Hœſchel*
i *Lib.* 8. *ad Flaccu m.*
k *Sat.* 12.
l *Lib.* ?
m *Epiſt.* 92. 101. 104. & 120.
n *In Auguſto cap.* 66.
o *Lib* 2. *Saturn. cap.* 4.

- - - *Et calvo ſerviret Roma Neroni.*

Auſonius de XII. Cæſ.

Et Titus imperii felix brevitate: ſecutus

Frater

Frater, quem calvum dixit ſua Roma Neronem.

Nec virorum duntaxat nomina, ſed etiam fœminarum, ſic accipi videas. Continebo me intra hiſtoriam Romanam, quia jamdudum metuo, ſatias exemplorum obrepat. Ita *Tanaquil* uſurpatur, pro uxore, quæ marito imperat: ut apud Auſonium epiſt. XXIII: *Tanaquil tua neſciat iſtum*. Loquitur de Paullini, Nolæ epiſcopi, uxore; quæ marito auctor fuiſſe videtur, ut Aquitaniâ, in quâ minùs Chriſtianæ religioni vacare poterat, Nolam ſe conferret. Itaque reſpondet Paullinus epiſt. ad Auſon. III: *Nec Tanaquil mihi, ſed Lucretia conjux*. Eodemque modo dixit Juvenalis lib. II:

Conſulit ictericæ lento de funere matris,
Antè tamen de te, Tanaquil tua.

Quanquam hîc pro quavis uxore ponitur, ut quidem exponit ſcholiaſtes. Sed liquidius de illo Sidonii lib. V. epiſt. VII; *Temperat Lucumonem Tanaquil ſua.* Ubi *Tanaquil* eſt Agrippina; *Lucumo*, Chilpericus. At propriè *Tanaquil*, uxor Tarquinii Priſci; *Lucumo* autem, Tarquinius ipſe; quem Lucumonem fuiſſe dictum, autor eſt is, ſeu Victor, ſeu alius, qui de viris illuſtribus ſcripſit: item Macrobius lib. I. Sat. cap. VI. Sic *Lucretia* pro pudicâ, & unius mariti amante. Ut in Paullini loco, quem antè vidimus: item hoc Petronii Arbitri; *Cùm ego proclamarem; gladium ſtrinxit, &, Si Lucretia es, inquit, Tarquinium inveniſti.* E Valerii quoque Maximi lib. VIII. cap. III. diſcimus, pro crimine improbis fœminarum moribus *Afraniæ* nomen objici ſolere, ab Afrania Licinii Buccionis Senatoris conjuge: quæ ipſa *inverecundè poſtulans, & magiſtratum inquietans, cauſſam dedit edicto*, quod fœminas prohibet pro aliis poſtulare: ut auctor eſt Ulpianus lib. III. Dig. l. I. de poſtulando: ubi & ea *improbiſſima fœmina* appellatur. Sed corruptè pro *C. Afrania* editum *Carfania*.

V. QUOD ALTERUM SIT ANTONOMASIÆ GENUS: ILLUSTRIAQUE EJUS EXEMPLA.

ALterum *ἀντονομασίας* genus erat, cùm commune accipitur pro proprio: atque hunc ſolum *ἀντονομασίας* modum non tantùm agnovit Fabius, quemadmodum antè vidimus; ſed & Plutarchus *a*; ut cui ea definiatur *λέξις δι' ἐπιθέτων ἢ συνωνύμων ὄνομα ἴδιον σημαίνουσα b.* Quanquam cujusmodi hâc de definitione judicium fieri debeat, ex iis perſpicuum eſt, quæ de Fabii diſtributione ſuprà dicebamus. Neque eſt, quòd ipſam *ἀντονομασίας*, ſeu *pronominationis*, urgeant

a In vitâ Homeri.

b Dictio, quæ per epitheton, aut conſignificativum, nomen proprium ſignificat.

urgeant vocem. Nam, ut ſuprà quoque monitum nobis, multa nomina non convertuntur cum re, ſi originem ſpectes, & quid propriè ſignent.

Pertinent autem ad hunc ἀντονομασίας modum, quæ κατ᾽ ἐξοχὴν intelliguntur. Qualium ingens quidem copia eſt: ſed, laſſatus prioris generis exemplis, nunc brevior ero, meque continebo intra ea, quæ vel hominum erunt, vel locorum. Ex illis hominum duo nunc iſta potiſſimùm occurrunt, poëtæ, & regis; fortaſſe propter verſiculos veteres.

Conſules fiant quotannis, & novi proconſules.
Solus aut rex, aut poeta, non quotannis naſcitur.

Ita Græci Homerum, Latini Virgilium, *poetam* vocant; ut cum faventiâ lectitamus apud Juſtinianum lib. I. Inſtitutionum. Ita etiam iidem Græci Perſarum regem vocant βασιλέα: atque eos, ut puto, imitatus Terentius, cùm in Heautont. a ait; *In Aſiam ad regem militatum abiit, Chreme.* Nam Perſarum rex ſæpe ἁπλῶς vocatus *rex*: qui aliàs cum additione *rex regum* b, & *rex magnus*: quomodo inter alios c & Lucianus appellat oratione περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων, item in Toxaride. Non tamen ſolus Perſarum rex eo ſe, quod jactet, habeat: ſed Agamemnonem etiam *regem regum* nuncupat Cicero in epiſtolis d: uti & Seneca in Agamemnone, & Auſonius in Heroum epitaph.

a *act.* I. *ſc:* I.
b I. *Eſdr.* 7.
Strabo l. 15.
Ammianus l. 17.
c *Iſocrates in Panegyrico.*
Dio de Regno.
Plutarch. in Apophth.
Suidas in βασιλεύς.

Duobus hiſce exemplis ſubdam aliud, quod perſonæ quidem ſit, ſed ubi pariter in conſiderationem veniat locus. Nimirum, quòd Latini *barbarum* ponunt pro Phrygio: Ut apud Virgilium II. Æn. *barbarico auro*: & in Ciri, *buxus barbara*: item apud Catullum e, *tibia barbara*. Apud veterem poetam; cujus verba adducit Tullius I. Tuſcul. quæſt. *Adſtante ope barbaricâ.* Factum illud, *& propter inclytam Ilienſium nobilitatem, & propter conjunctionem originis Romanæ*: ut Calliſtrati f verbis utar: qui hiſce de cauſſis ait, iis, *jam antiquitus, & ſenatuſconſultis, & conſtitutionibus principum, pleniſſimam immunitatem tributam, ut etiam tutelæ excuſationem haberent.*

d *ad familiares epiſt.* 14. *lib.* 9.
e *carmine de nuptiis Pelei & Thet.*
f I. 17. *Parag.* I. *D. de excuſationibus.*

Nunc videamus de illis, quæ tantummodo locum ſignent. Ita Roma dicebatur *urbs*: quod multis teſtibus probat vir variæ admodum lectionis, Savaro, ad Sidonii lib. I. epiſt. VI. Metuo, nequis dicat, rem eſſe vulgatiſſimam. Quare tantùm ponam illud è gloſſis vert. à Savarone neglectum: *Urbs*, μόνη Ῥώμη. Interdum autem apponebatur epitheton *magna*. Ut apud Tibullum g:

Te canit agricola, è magnâ cùm venerit urbe.

g *lib.* I. *el.* 7.

 Item,

Item *a*,

— Hic magna jam locus urbis erit.

At vetus oppidum Palatinum, quàm *Romam quadratam* appellat Ennius *b*; κατ' ἐξοχὴν *oppidum* vocabatur. Quomodo Varronem eo eſſe nomine uſum, oſtendit Joſephus Scaliger in Conjectaneis. Poſtquam autem Conſtantinopolis *nova Roma* dici cœpta, (νέαν Ῥώμην *c*, καὶ βασιλίδα πόλιν, etiam appellat Zonoras) Urbis nomine Conſtantinopolis quoque ἁπλῶς cœpit vocari: quod ex multis imperatorum conſtitutionibus, tam in Theodoſiano, quàm Juſtinianęo codice perſpicuum eſt. Eodem modo Alexandria nominata πόλις, & cives ejus πολῖται, teſte Stephano de urbibus, vel potiùs Hermolao Byzantino, cujus παρεκβολάς, ſive excerpta, è Stephani ἐθνικοῖς ſolùm habemus. Sed & Troja Homero ſimpliciter πόλις dicitur, unde eidem Ulyſſes πτολίπορθος vocatur, οὐχ ὡς πολλῶν πόλεων πορθητὴς, (τοῦτο γὰρ μᾶλλον τῷ Ἀχιλλεῖ πρέπον) ἀλλ' ὡς πορθητὴς διὰ τοῦ δουρείου ἵππου τῆς ἰδίως οὕτω λεγομένης πόλεως, ἤτοι τῆς Τροίας: quemadmodum ſcribit Euſtathius in Iliad. β. Itaque, ut ante nos Victorius *d*, ac Brodęus *e*, obſervârunt, non Cicero, ſed Budæus fallitur, cui Cicero *f* ineptè ad Plancum viſus ſcribere, ſolum Ulyſſem ab Homero vocari πτολίπορθον, quòd eo elogio (niſi omnes nos libri fallunt) Achilles quoque ornetur Iliad ο, φ, ω: unde Sillius, *Priami regnorum everſor Achilles.* Verùm hæc quidem Budæi cauſſam non juvant; quia, ut ex Euſtathio cognoſcimus, aliâ longè ratione Achilles, aliâ verò Ulyſſes, appellatus fuit urbicapus, ut cum Plauto *g* loquar. Et certè id niſi eſſet, cum Tullio etiam Strabo errâſſe videri poſſet, qui lib. I. ait, Ulyſſem ab Homero αἰεὶ λέγεσθαι πτολίπορθον. Hoc fuſiùs explicare viſum, quia & in eo nonnihil ſe torſit Ptolomæus Flavius cap. XLIII: neque nunc deſunt, qui id putent μνημονικὸν eſſe Ciceronis ἁμάρτημα: cujuſmodi quædam Politianus profert Miſcell. cap. LIII. Athenę quoque, ex multorum ſententiâ, eodem modo dictæ ἄστυ, ac cives ejus ἀστοὶ, καὶ ἀστικοί: ut cùm in palliatâ Terentius comœdiâ *h* ait, *An in aſtu venit?* Ac ſimiliter loquuntur poëta vetus apud Ciceronem, Nepos in Themiſtocle, & alii. Verùm id non tam κατ' ἐξοχὴν ſive per ſynecdochen ſpeciei, fieri videtur; quàm per ſynecdochen partis materialis. Siquidem, ut Germanus Valens liquidò tribus evincit Ariſtotelis, ac uno item Homeri loco *i*, Athenæ in duas diviſæ erant partes; urbem, quæ dicta ἄστυ, & portum, qui πειραιεὺς vocatus: eas autem unus complectebatur ambitus; ſed ita, ut plebei & δημοκρατίας fautores, in regione Pyræci agerent; elegantiores nobilioreſque aſtu incolerent; quod τὴν ἄνω πόλιν *k*

nun-

a Lib. 2. el. 3.

b Annal. l. 2. apud Feſtum in quadrata.

c Novam Romam, & urbem regiam.

d Lib. 26. Var. Lect. cap. 22.

e Annotat. in Calabrum.

f Lib. 10. epiſt. ad famil.

g Milite glorioſo, act. 4. ſc. 2.

h Eunuch. act. 5. ſc. 6.

i Comm. in Eclog 1. & in Paralipomenis

k Superiorem urbis partem.

nuncupat Thucydides lib. II; ubi deſcribit peſtilentiam. A potiori igitur parte, & ad portus diſcrimen, ἄςυ, & ἀςικοὺς nominabant.

Κατ' ἐξοχὴν quoque apud Græcos πρυτανεῖον vocatur, quod Athenis erat, quamvis propriè πρυτανεῖον ſit, ubicunque Veſta colebatur. Dicebatur enim quaſi πυρὸς ταμεῖον, quia ignis Veſtæ, qui nihil aliud erat, quàm lucerna ſemper ardens, in ejus templo cuſtodiebatur, ne ſcilicet defectu olei exſtingueretur. At in omnibus Græciæ civitatibus Veſta culta; unde & legimus prytaneum Tarentinorum, Corinthiorum, Rhodiorum, Mytilenæorum, Eleorum, aliorumque multorum; uti oſtendit Caſaubonus lib. XV. Animadv. in Athenæum cap. XIX. Et hæc de antonomaſiâ.

VI. QUID RHETORES ΚΟΙΝΌΤΗΤΑ ΛΌΓΟΥ APPELLENT, ET QUOMODO QUIS SE CITRA INVIDIAM LAUDAVERIT; ITEM, AN CICERO, ITA UTI SCRIPSIT, HABUERIT ORATIONES SUAS.

SEquitur κοινότης λόγου [a], quâ, ut ex Hermogene [b] diſcimus, proprias laudes cum aliis communicamus, aut peccatum aliorum communicamus nobiſcum, aut virtutem quorundam communicamus cum omnibus. Primum illud facit, ne ingrata & odioſa ſit rerum à nobis geſtarum commemoratio. Alterum efficit, ne animus auditorum abalienetur, cùm reprehendi ſe audiunt. Tertium conciliat auditores, ſi ſe quoque in gloriæ ſocietatem venire illi intelligant, qui tum fortaſſe nondum erant. Itaque, ſi quid malè factum ab iis, apud quos dicimus, non dicemus, *vos feciſtis*, at, *nos fecimus*. Cui vicinus & alter modus, ut, ad offenſionem vitandam, aliis loquendo, alios culpemus, mutatis ſcilicet perſonis; idque Homerici Ulyſſis exemplo, qui, ſiquid in rege reprehendendum, id culpat in populo: ſi in populo, id reprehendit in rege: quo de artificio pretium operæ eſt adire Dionyſium Halicarnaſſi tractatu ſecundo περὶ ἐσχηματιςμένων. At quod ipſe quis bene fecit, non ſe feciſſe dicet; ſed vel inquiet, *vos feciſtis*, vel, *nos fecimus*, Siquid etiam à majoribus eorum factum ſit, apud quos dicitur, aut quibusdam eorum qui adſunt; tum, *vos feciſtis*, dicendum. Et hæc de tribus κοινότητος modis. Quorum primus autem mihi velit, ut nonnulla ſubdam eis gemina, ac ejuſdem planè monetæ.

[a] *Sermonum communicatio*
[b] Περὶ μεθόδου δεινότητος.

Siquidem, apud eundem Hermogenem, ſunt & duo alii modi,

 quibus

quibus docet, oratorem, non minùs, quàm primo κοινότητος modo, uti, ad laudandum ſe citra jactantiæ ſuſpicionem. Unus eſt προσποίησις τῆς ἀνάγκης, *ſimulatio neceſſitatis*; ut, cùm Demoſthenes pro coronâ petit veniam, quòd ab adverſario coactus toties de ſe ipſo dicat. Alter eſt ὑπαλλαγὴ τοῦ προσώπου, *perſonæ commutatio*; velut cùm idem ad Æſchinem convertit orationem, ut vexare velle inimicum, non exprobrare merita ſua Athenienſibus, videatur. Plura vide apud ipſum Hermogenem lib. περὶ μεθόδου δεινότητος.

Imò & quartus eſt modus apud Ariſtotelem. Is enim III. Rhet. docet, oratorem ſine auditorum moleſtiâ ſemet laudare poſſe, ſi ea, quæ commemorat, non ab ipſo, ſed ab alio, dici videantur,

Quin neque me pertinacem habiturus eſt obſtrigilatorem, qui quintum ſextumque modum, atque adeò plures etiam, ſuperioribus ſubdat. Siquidem Tullius facta ſua relaturus, nunc gratias agit ſenatui pro diligenti corporis ſui cuſtodiâ, nunc conqueritur de malevolorum invidiâ, nunc aliis quoque, atque aliis modis, offenſionem vitat. Nam nulla penè Tullii oratio eſt, in quâ non meminerit geſtorum à ſe in conſulatu ſuo; adeò ut ſummus vir etiam ab hominibus modeſtis leniter leviterque ſuſpectur, tanquam nimius laudum ſuarum buccinator. Verùm etſi non ignota eſt mihi Ciceronis ambitio; non tamen veriſimile fit, toties virum prudentiſſimum eadem apud eoſdem, quæque neminem laterent, jactare ſolitum eſſe. Neque enim ignorabat id, quod veriſſimè à Plinio *a* ſcri-
a lib. I. epiſt. 8. ptum eſt, *ſi aliena quoque laudes parùm æquis auribus accipi ſolent, quàm difficile ſit obtinere, ne moleſta videatur oratio de ſe, aut de ſuis, differentis*. Quare potiùs arbitror, hæc ſæpe præterita fuiſſe à Cicerone, cùm cauſſam ageret; poſtea autem adjecta eſſe ab eo, quò ad poſterorum memoriam pervenirent. Siquidem Ciceroni moris fuit, primò commentarios cauſſarum ſuarum conficere, indè cauſſam agere, ac poſtremò orationes diligentiùs ſcribere. Certè orationes pro Scauro, ac Plancio, alio tempore à Cicerone habitas eſſe, alio autem abſolutas, cognoſcimus ex ultimâ libri ſecundi, & primâ libri tertii epiſtola. Notum quoque, aliam fuiſſe orationem, quam pro Milone dixit, quæ Quintiliani & Aſconii tempore etiamnum extabat; aliam, quam poſtea ſcripſit, ac quam nunc habemus. Quòd ſi oratio ejus aliqua ſimiliter ferè prodiret, ac habita eſſet, id tanquam rarum ac inſolens planè, dignum videbatur, quod literis traderetur. Uti factum à Nepote, qui operæ putavit, illud poſteris referre, ut pro C. Cornelio vix quicquam aliter edidiſſet Tullius, quàm dixiſſet. Teſtis hujuſce rei B. Hierony-

mus, epiſtolâ *a* ad Pammachium, quâ adverſus Joannem Hieroſoly- a *Epiſt.* 61.
mitanum diſſerit. *Fruſtra*, inquit, *ſuſpicimus Tullium. Refert enim Cornelius Nepos, ſe præſente, iiſdem penè verbis, quibus edita eſt, eam pro Cornelio, ſeditioſo tribuno, defenſionem peroratam.*

Verùm κοινότητος occaſione ad ea quoque me progreſſum ſentio, quæ propriè alius ſunt loci. Quare à diverticulo hoc ad ſynecdoches ſpecies verſoriam capiamus, pauciſque agamus de ſyllepſi.

VII. DE SYLLEPSI ORATORIA.

EST autem rhetoribus σύλληψις, cùm vox anceps uſurpatur communiter; ſive, cùm verbo ambiguo res unâ plures ſignificantur. Quod inprimis in comparativis fieri ſolet. Ut in illo Homeri de ira *b*, b *Il.* σ.
ac alibi *c* de Neſtoris oratione, γλυκίων δ μέλιτος. Nec non hoc Ma- c *Il.* α.
ronis Ecl. VII: d *Melle dulcior.*

Nerine Galatea, thymo mihi dulcior Hyblæ.

Nam γλυκίων & *dulcior*, de melle propriè; de irâ, & oratione, & Galateâ, impropriè ſumuntur. Sic eâdem eclogâ:

Imò ego Sardois videar tibi amarior herbis.

Ac mox:

— Et ſomno mollior herba.

Simile etiam eſt illud Plauti Epidico *e*: *Verſutiores, quàm rota figularis.* e *Act.* 3. *ſc.* 2.
Ubi *verſutus* tum propriè de rotâ, tum metaphoricè de Epidico ſervo accipitur. Quanquam vix puto *verſutus* de rotâ dici poſſe. Interim negari nequit, propriè rotam *verti*; à vertendo autem *verſutus*. Atque hoc ſuffecit Comico, ut voce eâ luderet.

Sæpe verò σύλληψις etiam extra comparativos invenitur. Ut apud eundem *f* Moſtellariâ, tum ludificantium, tum funebres ludi, unâ in- f *Act.* 2. *ſc.* 1.
telliguntur voce:

Ludos ego hodie vivo præſenti hîc ſeni
Faciam, quod g credo mortuo nunquam fore. g *Ianus Gulielmius quos legit.*

Neque enim in mediocrium, ſed tantùm illuſtrium virorum funeribus, ludi exhibebantur gladiatorii. Geminum planè illud Soſiæ Amphi- h *Act.* 1. *ſc.* 1.
tryone *h*:

Nam hic quidem omnem imaginem meam, quæ antehac fuerat, poſſidet.
Vivo fit, quod nunquam quiſquam mortuo faciet mihi.

Alia enim ratio eſt Mercurii, qui, quòd ſe Soſiæ in vultum converte-

verterat, ejus imago dicitur: alia item ratio eſt imaginum, quæ in clarovum virorum funeribus præferebantur. Quâ de conſuetudine multa cùm Sigonius *a*, & Lipſius *b*, tum duo clariſſimi ac doctiſſimi amici mei, Meurſius *c*, & Kirchmannus *d*. Lucretius lib. v:

a *De antiquo jure Italiæ l.2.cap.20.*
b *Elect.l.1. cap.20.*
c *de Funere c.20.*
d *de Funer. Rom. lib. 2. cap.7.*

Nam foveâ atque igni prius eſt venarier ortum,
Quàm ſepire plagis ſaltum, canibuſque ciere.

Siquidem propriè ſumitur *ſaltus*, cùm dicit, cum plagis ſepiri ſeu cingi: μετωνυμικῶς autem pro feris eo contentis accipitur, cùm ait, *ſaltum cieri*, ſive commoveri canibus. Leve hoc. Quis neget? Attamen id ſi obſervâſſet Rob. Titius, nunquam locum hunc ſollicitare aggreſſus eſſet. Nunc ſcholiis in duodecimum Syriados Petri Angelii Bargæi legendum contendit, *canibuſque viere*: quam lectionem non modò ſpernunt codices omnes tum calamo exarati, tum prælo excuſi; verùm neque admittunt ſepta ac pomœria ſermonis Latini. Nam *viere*, unde *vimina*, non *cingere* eſt, quod Titius ſcribit; qui geminum huic Lucretiano eſſe putat illud Maronis, — *Saltuſque indagine cingunt*: verùm *alligare*, ut interpretatur Faſtus, ſeu *vincire* & *inflectere*, ut explicat Nonius. Quomodo vetus ſcriptor *e* ait, *Viere Veneream coronam.* Similis quoque ſyllepſis eſt in hoc Ciceronis pro Roſcio Amerino: *Eoſdem fere ſectores fuiſſe collorum, & bonorum*; ubi *ſectores* ſunt tum illi, qui ſecant, tum qui bona emtitia ſectantur, οἱ ἀγοράζοντες τὴν οὐσίαν, ut exponunt Gloſſæ. Monent idem Feſtus, & Aſconius. Petronius Arbiter: *Vides illum, qui opſonium carpit? Carpus vocatur. Itaque, quotieſcunque dicit, Carpe, eodem verbo, & vocat, & imperat.* Auſonius in profeſſ. Burdigal. de Attio Paterâ Rhetore: *Vini cibique abſtemius.* Neque ſacra pagina σύλληψιν neſcit: inprimis in comparatione. Proverb. cap.v. verſ.3.4. *Favus enim ſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus. Noviſſima autem illius amara, quaſi abſinthium, & acuta, quaſi gladius anceps.* Interdum verò & extra comparationem. Quomodo Johan. XII.32. legimus: *Si ſublatus fuero è terra, omnes traham ad me ipſum.* Quo loco Chriſtus planè videtur linguâ Syriacâ uſurpâſſe vocem homonymam *rom*, quæ utrumque ſignificat, & tolli in ſublime, h.e. in crucem, & tolli è medio, nempe ex hominibus in cœlos. Nam de mortis genere locutum eſſe Chriſtum, clarè ait Evangeliſta: aliter verò accepiſſe Judæos, ſatis liquet ex iis, quæ idem mox ſubjungit. Atque hæc de Syllepſi. Quam Synecdochæ ſubjecimus, nomine quidem moniti, (nam tam σύλληψις, quàm συνεκδοχὴ, ſignificat *comprehenſionem*) ſed inprimis eo compulſi,

e *Apud auctorem incertum Cenſorino adnexum, cap.14. ex recenſione Carrionis.*

quòd

quòd ut in ſynecdoche nomine unius partis, puta capitis, vel animæ, partes alias complectimur: ita hìc voce ad unum notandum inſtitutâ plures ejus ſignificationes comprehendimns. Sunt enim plura ſignificata, quaſi partes formales vocis: quia vox, quà ſenſu percipitur, hoc eſt, quatenus auditur, vel ſcribitur, ſit totum materiale; id verò, quod intelligitur, hoc eſt, ſignificatio, ſit vocis forma, & quaſi anima. Nec negare poſſumus, cùm loquamur, ut intelligatur, ſermonis hunc finem propriè eſſe, ut unum ac certum quid deſignet. Nam, ut philoſophus *a* ait, πᾶν πολλαχῶς λεγόμενον ἀσαφὲς *b*: &, ut idem inquit *c*, τὸ μὴ ἓν σημαίνειν, οὐδὲν σημαίνειν ἐστὶν *d*. Atqui in ſyllepſi non unum ſignificamus, ſed vocem ambiguam utrâque ſignificatione accipimus: quod non fit ex uſu communi, ſed luſu ingenii; ut non tam vocis ſit uſio, quàm abuſio: quo reſpectu fortaſſe ad κατάχρησιν etiam referre poſſis, ſignificatione ejus vocis paulùm extensâ.

a Lib. 1. de exelo cap. 11. cont. 110. & lib. 6. Top. cap. 2.
b Quicquid variè ſumitur obſcurum eſt.
c 3. Met. c. 4.
d Non ſignificare unum quid, certum eſt, nihil ſignificare.

VIII. DE IIS, QUÆ ΚΑΤΑ ΛΙΤΟΤΗΤΑ EFFERUNTUR.

PRæterea ad ſynecdochen partis etiam pertinet, quæ à rhetorum vulgo vocatur *liptotes*, quaſi ubi aliquid ἐλλειπτικῶς dicatur. Sed λειπτότης Græcum non eſt: eoque vel *leptotes* dicendum, quomodo Athenæo λεπτότης τοῦ ζώματος, eſt *corporis exilitas*: vel potiùs λιτότης, quod *tenuitatem* notat. Quæ appellatio ſatis idonea videtur, quia in tropo hoc res magna extenuatur verbis. Fit enim λιτότης, cùm negatione contrarii plus ſignificamus, quàm dicimus. Ut in Eclogis:

Quid prodeſt, quòd me ipſe animo non ſpernis, Amynta?

hoc eſt, amore complecteris. II. Georg.

Et gens illa quidem ſumtis non tarda pharetris.

id eſt, ſtrenuiſſima. III. Georg.

Nec mihi diſpliceat maculis inſignis & albo.

hoc eſt, valde placeat, ut & Servius enarrat. Horatius I. Epiſt.

Non inviſa feres pueris munuſcula parvis.

hoc eſt, acceptiſſima. Eidem in odis *e* Pythagoras dicitur

- - - *non ſordidus auctor*

Naturæ, verique:

idque exemplo Herodoti in Melpomne, ubi idem vocatur οὐκ ἀσθενέστατος σοφιστής *f*. Atqui (ut aliorum nunc elogia omittam)

e lib. 1. od. 28.
f Non infimus ex ſapientia doctoribus.

Flavio

Flavio Joſepho *a* dicitur Pythagoras, σοφίᾳ *b*, καὶ περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείᾳ πάντων ὑπειλημμένος διενεγκεῖν τῶν φιλοσοφησάντων. Ciceroni, in Bruto, Cotta priùs dicitur *ſummus orator*, poſtea *orator minimè ineptus*. Eidem Varro, epiſtolâ ad Brutum, *ſummæ induſtriæ vir* vocatur, quem antea dixerat, *non ſine induſtriâ verſari in ſtudiis*. Talium ingentem ſylvam ex optimis ſcriptoribus collegêre, Iſaacus Caſaubonus notis in fragmenta Polybii, & Joannes Rualdus commentarii de vitâ Plutarchi capite ultimo. Ac Caſaubono quidem propoſitum eſt, illud docere, cùm Livius *c* Polybium vocat *auctorem non ſpernendum*, dicere voluiſſe *planè præſtantem*. Rualdus autem in eo eſt, ut oſtendat, cùm Plutarchus ab Euſebio *d* accenſetur philoſophis κλέος οὐ μικρὸν φιλοσοφίας παρ' Ἕλλησιν ἀπενηνεγμένοις *e*, id ita accipi debere, quaſi dixiſſet, maximam apud Græcos fuiſſe gloriam adeptum. Quæ ſi in mentem veniſſent aut Achilli Statio, aut Fulvio Urſino, non putâſſent, vel Pythagoram ab Horatio malignè laudari, vel à Livio Polybium, quem paſſim ad verbum expreſſiſſet. Valde etiam hâc in re offendit Caſpar Barthius, cui non ſatisfacit Ovidii illud lib.. v. Met.

a Lib. 1. contra Apionem.
b Sapientiâ & erga numen pietate, quotquot philoſophati ſunt, antecellere exiſtimatur.
c Lib. 30.
d Initio lib. 3. Præparationis Evangel.
e Non exiguam in philoſophiâ gloriam apud Græcos conſecutis.

— De mille ſagittis
Unam ſepoſuit; ſed quâ nec acutior ulla,
Nec minùs incerta eſt, nec quæ magis audiat arcum.

Aûdiamus, quomodo hîc, adverſus ingenioſiſſimum poëtam diſſerendo *f* planè ingenio ſuo abutatur: *Sanè*, inquit, *incautè videtur certiſſimam rem minùs incertam aliis nuncupâſſe, cùm hoc ipſo etiam eidem aliquam certitudinem demat, incertitudinem contrà affingat. Non enim poteſt fieri per rerum naturam, ut res minùs aliis talis, ſit tamen talis, quoniam cæteræ dicantur magis tales eſſe. Neq; demit vitium rei, minùs vitioſam eſſe cæteris, quin vitioſarum numero & ipſe jure optimo adſcribatur, Iam quanti putas, mille cæteras ſepoſitas fuiſſe hâc vitioſiores, quæ certiſſima eſſe dici debebat, & tamen incerta perhibetur?* Satis liquet, qui ſic ſcribit (atque idem multa alia in hanc mentem ſubdit, quæ ſine tædio legi non poſſunt) eum Ovidii verba propriè accepiſſe; cùm λιτότητα eſſe ſatis arguat; quòd poeta ipſe continuò addit, nullam eſſe ſagittam, quæ magis arcum audiat; quod idem eſt, ac ſi dixiſſet, nullam eſſe certiorem. Proinde cùm ait, nullam eſſe minùs incertam, idem eſt, ac, eſſe eam certiſſimam; quomodo ocellus ille urbium Græcarum Sparta (cujus de laudibus penè ſatius ſit tacere, quàm nimis pauca dicere) Herodoto ipſi libro VII. vocatur πόλις *g* οὔτ' ἐλαχίστη, οὔτ' ἀσθενεστάτη. Scilicet dicere illud Herodotus voluit, fuiſſe quidem Spartam oppidum

f Lib. 58. Adverſar. cap. 9.
g Urbs nec minima, nec præ cæteris infirmiſſima.

nec magnitudine inſigne, nec viribus pollens : attamen hoc commune habuiſſe cum pluribus oppidis, quia non defuerint alia, quæ præferre neutiquam poſſes. Et ut de ſacro etiam fonte exemplum adferam, ſcilicet Evangeliſta, *a* cum Bethlehem vocat οὐδαμῶς *b* ἐλαχίςlω, idque præcipuè quoniom τ̃ θεάνθρωπον *c* produxiſſet: non aliud dicere in animo habuit, quàm ſonare videntur verba. Quæ profectò longè aliter accepit Prudentius, ut qui ſic hanc rem expreſſerit *d*:

a *Matth.* 2. 6.
b *Neutiquam minimam.*
c *Hominem-deum.*
d *In hymno Epiphania.*

O ſola magnarum urbium
Major Bethlem: cui contigit
Ducem ſalutis cœlitus
Incorporatum gignere.

Vulgò in definitione λιτότητος adjungunt, fieri eam *modeſtiæ gratia, ſive arrogantiæ vitandæ cauſſa.* Sed id perpetuum non eſt : aut certè locum non habet in multis exemplis, in quibus λιτότητα Servius agnoſcit. Uti neque in illo Juvenalis ſat. xv, de Pythagora:

— cunctis animalibus abſtinuit qui
Tanquam homine, & ventri indulſit non omne legumen.

Ubi vetus interpres monet, *non indulſit*, κατ' ἀντίςροφlω (ita vocat, eam, quæ aliis eſt λιτότης) accipi pro *abſtinuit: quippe qui & legumina timeret edere.* Quod ſanè aliquanto gravius eſt, quàm *non indulgere ventri.*

Neque ſemper λιτότης eſt, quoties per negationem ſignificatur contrarium; ſed neceſſe eſt, ut plus ſignificet negatio, quàm affirmatio. Nam, ut rectè docet Hermogenes. lib. περὶ μεθόδου δεινότητος *e*, negatio contrarii interdum æquè, interdum minùs, interdum plùs valet.

e *Cap. ult.*

Ἰσοδυναμεῖ *f*, cùm Xenophon *g* inquit, Θύων τε γδ φανερὸς ἦν, καὶ μαντικῆ χρώμενος ἐκ ἀφανὴς ἦν. *Quòd enim ſacra faceret, perſpicuum erat: & quòd uteretur divinatione, non erat obſcurum.*

f *Tantundem valet.*
g *In primo* ἀπομνημονευμ.

Minùs ea ſignificat, cùm Nauſicaa apud Homerum *h* Ulyſſi ait:

h *Odyſſ.* ζ.

Ξεῖν', ἐπεὶ οὔτε κακῷ οὔτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας.
O hoſpes, quoniam haut ignavo, aut deſipienti.
Es ſimilis. Nam quia Ulyſſem haut nôrat, ſatis viſum ſapienti fœminæ, ſi ab eo removeret vitium, etſi prudentiam, aut probitatem, non tribueret.

Plùs valet in illo Homeri Iliad. ο *i*:

i *verſ.* 11.

— Ἐπεὶ οὔ μιν ἀφαυρότατος καλ' Ἀχαιῶν.
— *Haut Grajûm minimus quia læſerat illum.*

Sermo enim eſt de Ajace, quem inducit Martis inſtar incedentem, to-

tíque Trojanorum exercitui formidabilem, ipſi etiam Hectori, quem & ab eo vulneratum eſſe refert. Ut omnino, οὐκ ἀφαυρότατος *a*, æquè valeat, ac *b* Ἀχαιῶν φέρτατος *c*, quomodo idem alibi vocatur: nempe *d* μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα, ut ipſe reſtringit e poëta.

Etiam tribus hiſce modis Latini negatione utuntur: ut oſtendit Alciatus lib. v. Παρέργων Juris cap. xvii.

Tantundem valet negatio in illo Ovidii 1. Met.

Omnia pontus erant, deerant quoque litora Ponto.

Minùs, ex Alciati mente, ſignat in illo Plauti Epidico *f*:

Neque malo homini, neque benigno, duo dedit Stratippocli.

Ubi ſatis viſum, ſi removeret à Stratipppocle, tum malitiam, tum prodigalitatem; etſi virtutem, & frugalitatem, non tribueret. Nam *benignus*, & *frugi*, opponuntur. Ut in Truculento *g*.

— Benignusne, an bonæ frugi ſies.

Minùs etiam ſignat in Ulpiani *h* illo: *Scientiam hic accipimus, quæ habet & voluntatem.* Nec enim neceſſe eſt aliquem velle: ſed ſatis eſt non nolle.

Ampliùs notat in hoc Maronis *i*:

Nec ſum adeo informis.

Ubi ſic Servius: *Verecundè ſuam commemorat pulchritudinem. Sic Cicero in Cæliana; Ut eum pœniteat non deformem eſſe natum. Nam pulcherrimum voluit dicere.* Longeq́ue idem apertius, cùm Servius Sulpicius, certiorem facturus Tullium de interfecto M. Marcello, his verbis epiſtolam ſuam orditur *k*: *Etſi ſcio non jucundiſſimum me nuncium vobis allaturum.* Hic aliquis cum Barthio colligat, fuiſſe eum nuncium Ciceroni ſanè jucundum, utcunque alii eſſe poſſint jucundiores. At quàm hæc inepta ſint, atq; abſurda, nemo non videt, qui ſciat, Marcellum fuiſſe optimarum partium, Ciceroni unicè carum, qui ei à Cæſare reditum impetrârat: ut non potuerit non Tullius magnopere ob amici tanti caſum animo excruciari.

Ex hiſce autem tribus modis poſtremus tantùm conſtituit λιτότητα: de quâ hæc fuſius proſequi viſum fuit, ne quid hominibus etiam eruditiſſimis porrò ſub ancipiti hærere poſſit.

IX. DE IIS, QUÆ PER ΕΥ'ΦΗΜΙΣΜΟ'Ν DICUNTUR.

NUnc quò tandem ad exordium caput hoc adducamus, accedendum ad εὐφημισμὸν; quæ poſtrema erat inter memoratas ſuperius tropo-

a *Non infirmiſſimus.*
b *Il.* ε.
c *Græcorum fortiſſimus.*
d *Poſt inculpatum Achillem.*
e *Il.* ξ.
f *Act.* 5 *ſc.* 2.
g *Act.* 1. *ſc.* 1.
h *l.* 1. *§. ſcientiam. De trib.*
i *Ecl.* 2.
k *Epiſt.* 12. *lib.* 4. *inter Ciceronianas.*

troporum primariorum ſpecies. Eſt autem εὐφημισμὸς, figura res odioſas ingratasq; deſignans nominibus non ingratis. Eam non malè referas ad εἰρωνείαν. Si tamen vocum ipſarum ſignificationem potiùs, quàm qualitatem, ſpectemus; non omnis εὐφημισμὸς contineat ironiam. Nam interdum per εὐφημισμὸν contrarium intelligitur, interdum verò res ingrata non contrario, ſed ſolùm diverſo ſignificatur nomine. Utriusque generis dabo exemplum. Prioris notæ εὐφημισμὸς eſt, cùm Pontus qui ob accolarum ſævitiam ἄξενος *a*, h.e. *inhoſpitalis*, ab antiquis vocabatur, a *Ovid. l.* 4. εὔξεινος nominatur, quod per εὐφημισμὸν factum eſſe, ſcribit Euſtathius *Triſt. eleg.* 4. comm. in Dionyſii περιήγησιν, ac Lucianus quoq; innuit in Toxaride. Ammianus Marcellinus *b* de eodem: *A contrario*, inquit, *per cavillationem Pontus Euxinus appellatur*. Hinc lucem fœnerat illud Nasonis *c*: b *Lib.* 22. c *Lib.* 3. *Triſt. el.* 13.

Dum me terrarum pars penè noviſſima Ponti
Euxinus falſo nomine dictus habet.

Et hoc ejusdem *d*: d *Lib.* 5. *Triſt. el.* 10.

Quem tenet Euxini mendax cognomine litus.

Hujuscemodi εὐφημισμὸν nemo eſſe εἰρωνικὸν negârit, niſi ſimul convellere velit definitionem ironiæ ſuprà adductam.

Alterius verò generis eſt, cùm is, qui ex Victoriis aureis pecuniam in uſum belli conflari volebat, quia & contumelioſum erga Deam, & mali apud populum ominis fuiſſet, ſi petiiſſet, ut ipſius Victoriæ confringerentur ſimulachra, atque ex iis cuderetur pecunia in uſum bellicum. Non quidem hoc dixit, ſed aliud, ex quo, per μετωνυμίαν finis, id quod ad finem deſtinatum erat, intelligi poterat. Quippe, ut Demetrius, & Fabius *e* ſcribunt, *utendum* dixit *Victoriis*, quaſi eas putaret belli ſocias e *Lib.* 9. *c.* 2. adſciſci oportere. Inter proprium hic, & improprium, non contrarietas eſt, verùm conjunctio: ſed improprium proprio præfertur, quia illud rem exprimit, quatenus eſt grata, hoc, quatenus ingrata. Hujusmodi igitur εὐφημισμοὶ nullam habent ironiam, ſi ſpectemus ſolam vocum earum ſignificationem, quæ commutantur. Poſſumus tamen talia quoque ad ironiam referre, ſi qualitatem conſideremus, quatenus unum auditu gratum & jucundum eſt, alterum ingratum atque odioſum: quæ pugnántia ſunt. Atque hoc magis liquebit, ſi diſtinctè videamus, quibus in rebus εὐφημισμῷ veteres uti conſueverint.

Sunt autem ea quatuor inprimis generum. In quibus ipſis princeps locus ſacris debetur: ubi religio planè erat, verbis uti malè nominatis, ut loquitur Horatius *f*, hoc eſt, ut Græci dicerent, ὀνόμασιν δυσωνύμοις. f *Lib.* 3. *od.* 14. Quibus prolatis, vitiari ſacra credebant. Unde Tibullus *g*: g *Lib.* 2. *el.* 2.

Dicamus bona verba (venit natalis) ad aras:
Quiſquis ades, linguâ, vir, mulierq; fave.

Et Ovidius 1. Faſt.

Proſpera lux oritur; linguiſq;, animiſq; favete.
Nunc dicenda bono ſunt bona verba die.

Itaque cùm augurium aliquod felix fuiſſet, ſed alterum priori vitium faceret, illud quidem, quod proſperum foret, ita, uti erat, appellabant, poſterius verò, *alterum* potiùs, quàm *infelix*, dixêre, quæ μετωνυμία eſt ſubjecti, quia alteri illi augurio accidit, ut ſit infelix. Feſtus: *Alter & pro non bono ponitur: ut in auguriis altera cùm appellatur avis, quæ utique proſpera non eſt. Sic alter nonnunquam pro adverſo dicitur, &*
a Od. 3. Pyth. *malo.* Sanè & Pindaro *a* dicitur δαίμων ἕτερος, qui Catullo *b Deus non*
b Epigr. 41. *bene advocatus.* Ad ſacra etiam pertinent voces hæ, *magmentum, mactus, mactare, adolere:* in quibus itidem per metonymiam fit εὐφημισμός. Quod manifeſtius erit, ſi priùs nativam eorum ſignificationem conſideraverimus. Propriè enim *magmentum* (quod in Arnobio, & vett. inſcript. legitur) eſt majus augmentum, unde *magmentaria* dicebantur *vaſa*, quibus magmenta, & extra ſacra impoſita, aræ inferebantur. Gloſſ. *magmentariam*, ἐφ' ᾧ τὰ σπλάγχνα ἀνατιθέμενα τοῖς βωμοῖς προσφέρεται. Arnobium hàc voce uſum, exiſtimat Turnebus Adverſariorum lib. XXII. cap. VI. Itidem *mactus* eſt magis auctus, ac *mactare* item eſt magis auctare; unde idem Arnobius, Eccleſiaſticorum ſcriptorum Varro, lib. VII. adverſus gentes: *Etenim*, inquit, *ſi honos auget, ejuſq; accumulat dignitatem, cui fuerit attributus, ſequitur, ut auctior Deus fiat ab homine, à quo fuerit munere & honoris collatione donatus: atque ita perducitur res eò, ut inferior Deus ſit, qui honoribus mactatur humanis: homo verò ſublimior, qui auget potentiam numinis.* Atque iſtiuſmodi quidem propria eſt ejuſce vocis acceptio: ſed κατ' εὐφημισμὸν *mactare* accipi cœptum pro *interficere*, ut docent Servius *c*, & Porphyrio *d:* in cujus veteri quodam codice, ut Carrio teſta-
c In illud Virgilii 4. Æn. Mactant lectas de more bidentes. tur *e*, extat illuſtris hic Varronis de capſe re locus è ſecundo de moribus pop. Rom. *Mactare*, inquit, *verbum eſt ſacrorum* κατ' εὐφημισμὸν *dictum, quaſi magis augere, ut adolere: unde & magmentum, quaſi majus augmentum. Nam hoſtiæ tanguntur mola ſalſa, & tum immolatæ*
d In illud Horat. Sat. 2. l. 1. mactè virtute eſto. *dicuntur: cùm verò icta ſunt, & aliquid ex illis in aram datum eſt, mactata dicuntur per laudationem, itemque boni ominis ſignificationem: eo, cùm illis mola ſalſa imponitur, dicitur, Macte eſto.* E quibus
e Emend. c. 3. Varronis verbis, præter cætera, condiſcere eſt, diſcrimen inter *immolare*, & *mactare.*

Nec

Nec abs re eſt, quod inibi Varro, ut *mactare*, ita & *adolere*, dici ait per laudationem, ſive boni ominis ſignificationem. Siquidem *adolere*, & *adoleſcere*, propriè eſt *creſcere* a: ſed quia malè nominatis vocibus (a *Servius in Ecl.* 8.) in ſacris abſtinebant, uſurpari cœpit pro *cremari*, idque per μετωνυμίαν; quia nempe victimæ, & altare, verbenis, vino, & extis creſcerent atque augerentur: unde Plautus Mercatore *b*: (b *Act.* 4. *ſc.* 1.)

— Aliquid cedo,
Qui hanc vicini noſtri aram augeam, Syra.
Da ſanè hanc virgam lauri.

Vide Feſtum, Nonium, & Servium in illud Maronis quarto Georg.

— Panchais adoleſcunt ignibus aræ.

Neque hoc εὐφημισμῶ genus in ſacris neglexêre Hebræi. Nam quia nihil æquè horribile eſt, ac auditu grave, quàm ut homo dicatur Deo ipſi maledixiſſe, eò εὐφημισμῷ καὶ εἰρωνείαν *benediçere* uſurpabant pro *maledicere*. Ut 1. Reg. XXI. 10: *Benedixiſti Deo, & Regi.* Et Jobi 1. 5: *Fortaſſè peccaverunt filii mei, & benedixerunt Deo in cordibus ſuis.*

Poſt ſacra vix aliud erat, in quo æquè gauderent εὐφημισμῷ, quàm ſi mentio eſſet facienda mortis, quâ nihil hominibus triſtius accidere ſolet. Itaque nunc per metaphoram id declinabant, nunc per ſynecdochen, nunc per metonymiam.

Μεταφορὰ certè eſt, cùm pro morte dicebant *abitionem*, & *abiiſſe* pro mortuum eſſe, ut & Feſtus teſtatum facit, & liquidò indicat ille Tertulliani locus lib. de teſtimonio animæ cap. IV. quem & antea *c* adduximus: (c *Lib.* 2. *c.* 2, *ſect.* 5.) *Atquin hoc quoque* (reſurrectionem intelligit) *ab animâ prædicatur. Nam ſi de aliquo jampridem defuncto, tanquam vivo, quis requirat; præ manu occurrit dicere,* ABIIT JAM, *&* REVERTI DEBET. Sanè ſic eundi, & abeundi verbo utitur Lucretius, ut oſtendit Palmerius in Spicilegio. Item Plinii eſt lib. II. epiſt. 1. *Et ille quidem plenus annis abiit, plenus honoribus, illis etiam, quos recuſavit.* Simileque eſt *receſſit*, pro eodem, in veteri inſcriptione *d*: RECESSIT SUB VIIII. KAL. (d *In Collectione Inſcriptionum Gruterianâ pag.* CIↃLX. *num,* 7.) AUGUSTAS P. C. LAMPADI ET ORESTIS VV. CC. IND. VIIII.

Εὐφημισμὸς κατὰ συνεκδοχὴν eſt in illo Ciceronis Philippicâ 1. *Ut ſi quid mihi humanitus accidiſſet, hujus diei vocem teſtem relinquerem meæ voluntatis.* Nam & præter mortem alia humanitus homini contingunt. Genus igitur pro ſpecie accipitur: uti & in illo Plauti Ciſtell. *e* (e *Act.* 3.) *Heu, voluiſti iſtuc ſeverum facere?* hoc eſt, temet interimere.

Εὐφημισμὸς κατὰ μετωνυμίαν eſt, quòd Græci τοὺς νεκροὺς *f* appellant (f *Mortuos.*) μακαρίτας *g*, vel πλείονας *h*: quia mortuis beata obtingit vita, major- (g *Beatos.* h *Plures.*)

que mortuorum eſt numerus, quàm viventium. Imò & Plautus *a*, Græcorum imitatione, dixit, *ſe ad plures penetrare.* Vide, quæ de hoc loquendi genere poſt Alciatum *b*, Victorium *c* & Canterum *d*, Leopardus annotavit lib. XVI. cap. XVII.

Quod ſi μετάληψις quoque μετωνυμίας ſpecies eſt, ut ſuperiùs diximus; etiam huc pertinet, quòd fuiſſe dicebant, qui mortui eſſent. Plautus Truculento *e*:

Ita penè tibi fuit Phroneſium.

Tibullus lib. III. Eleg. IV.

Vivite felices, memores & vivite noſtri,
Sive erimus, ſeu nos fata fuiſſe velint.

Itidem *vixiſſe* dicebant pro *mortuum eſſe.* Unde Plautus Bacchid. *f.*

Vixiſſe nimio ſatius eſt, quàm vivere.

Et Tullius *g*, ſublatis iis, qui cum Catilina conjurârant, ad vitandam nominis invidiam, Senatui dixit, *vixerunt.* Senecæ etiam eſt epiſt. XII. *Pacuvius, qui Syriam uſu ſuam fecit, cùm vino, & funereis illis epulis, ſe ſepeliſſet, quaſi ſibi parentaverit, ſic in cubiculum ferebatur a cœnâ, ut inter plauſus exoletorum hoc ad ſymphoniam caneretur*, Βεβίωκε, βεβίωκε *h.*

Tertium locum obtinent ea, quibus turpis, aut triſtis vitæ conditio exprobrari videtur. Ita, quia probroſum erat, meretrices, quas amarent, vocare πόρνας *i*, eò appellabant illas ἑταίρας *k*, quòd valet ἐρωμένας *l*. Atqui amari accidit meretrici, ut hæc ſit metonymia adjuncti. Hodiecque etiam Belgæ in ſermone vernaculo famulas, in quas ipſi imperium non habent, ſi nomen neſciant, aut illud non ſuccurrat, *amicas*, vel *virgines*, vel alius affectionis nomine vocare malunt, quàm *ancillas*: quod nomen amarius eſt, & tacita quædam ſortis exprobratio. Neque hâc in parte eos deficit veterum exemplum. Nam, ut ex Athenæo *m* diſcimus, Mariandyni, quò minuerent acerbitatem nominis, ſervos, non οἰκέτας *n* ſed δωροφόρους *o* nominabant: ac Cretenſes ſimiliter urbanos ſervos χρυσωνήτους *p* dixêre; eos verò, qui in agris degerent, κλαρώτας: nempe, ut ibidem dicitur διὰ τὸ κληρωθῆναι *q*. Quo pacto ἀφαιρεῖται *r* τὸ πικρὸν τῆς ἀπὸ τῶν οἰκετῶν προσηγορίας.

Quartum genus eſt in imprecationibus, & ſimilibus. Ut cùm *vivere*, aut *valere* jubent, quos in malam crucem abire expetunt, vel ſaltem, quibuscum nihil ſibi negotii eſſe inpoſterum velint. Ut in pervulgato iſtoc Comici *s*: — *Valeant,*

Qui inter nos diſſidium volunt.

a *Trinummo act. 2. ſc. 2.*
b *Libro* 10. Παρέργων cap 13.
c l. 2. *Var. Lect.* c. 7.
d *Lib.* 4. c. 18.
e *Act.* 1. *ſc.* 2.
f *Act.* 1. *ſc.* 2.
g *Plutarchus in Cicerone.*
h *Vixit, vixit.*
i *Meretrices.*
k *Socias, amicas.*
l *Amatas.*
m *Lib.* 6.
n *Servos domeſticos.*
o *Doniferos.*
p *Quaſi dicas, auro emtos.*
q *Quia ſors ſuper iis miſſa eſſet, cùm divideretur præda.*
r *Minuitur acerbitas appellationis, quâ ſervi vocantur.*
s *Andr. act.* 4. *ſc.* 2.

Itidem

Itidem Tibulli eſt *a*:

Caſtra peto, valeatq́, Venus, valeantq́, puellæ.

a *L. 2. el. 7.*

Vivere verò ſic dixit Maro *b*:

Omnia vel medium fiant mare; vivite ſylvæ.

b *Ecl.* 8.

Quem in locum ita Servius: *Vivite, valete. Non enim bene optantis eſt, ſed renunciantis.* Catullus *c* utrumque conjunxit:

Cum ſuis vivat valeatq́, mœchis.

c *Carm.* 11.

Græci ſimiliter ſuum χαίρειν uſurpant: unde Thomas Magiſter: Χαῖρε *d* οὐ μόνον ἐπὶ ἡδονῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ φθείρεσθαι. Ἀριστοτέλης· Τὰ γὰρ εἴδη χαιρέτω· τερετίσματα γάρ εἰσι. Eodemq; modo, cùm ab Euripide, Luciano, atque aliis, uſurpatur: tum in ſcito iſthoc epigrammate *e*:

Αἱ *f* βόες αἱ λευκαὶ Μάρκῳ τῷ Καίσαρι χαίρειν.

Ἢν δὲ σὺ νικήσεις, ἄμμες ἀπολλύμεθα.

d *Vale non ſolùm in jucundis, ſed etiam in exitio. Ariſtoteles:* Valeant ideæ. Sunt enim inania oblectamenta.

e *Apud Ammiam. lib.* 25.

f *Albi boves Marco Cæſari valere. Si enim tu viceris, nos perimus,*

Cui facetiſſimo voto geminum planè eſt apud Senecam lib. III. de Benef. *Rufus, vir ordinis ſenatorii, inter cænam optaverat, ne Cæſar rediret ex ea peregrinatione quam parabat. & adjecerat, idem omnes & tauros, & vitulos optare.*

Quæ hactenus εὐφημισμοῦ exempla adduximus, ea in nominibus, aut verbis, conſiſtunt. Sed eſt etiam, cùm fit in adverbiis: ut *rectè*, pro *nihil.* Quod clarè videas in iſtoc Comici, Heautont. *g.*

Tum quod dem ei, rectè eſt.

Nam nihil eſſe, religio eſt dicere.

g *Act.* 2. *ſc.* 1.

Idem Eun. *h*

h *Act.* 2. *ſc.* 3.

--- rogo, nunquid velit.

Recte, inquit. Abeo.

Ubi Donatus: *Rectè, pro eo, quod eſt, nihil: & moraliter,* τοῦ Ἀττικισμοῦ. Item Hecyrâ *i*:

i *Act.* 3. *ſc.* 2.

S. *Quid tu igitur lachrymas, aut quid es tam triſtis?* PAM.

Rectè, mater.

Quem in locum ſic idem grammaticus: *Rectè dicimus, cùm ſine injuria interrogantis aliquid reticemus.*

Similèque hoc Adelphis:

Æ. *Perii.* M. *Quid eſt?*

Æ. *Nihil. rectè. perge.*

Plautus quoque eodem modo Bacchidum initio: ubi Piſtoclerus ſic meretrices compellat: *Quid in conſilio conſuluiſtis?*

Reſpondent illæ, *bene.* Tum adoleſcens, *Haut meretricium eſt.*

Nempe

Nempe Piſtoclerus ſic interpretabatur, quaſi dixiſſent, ſe boni aliquid conſilii cepiſſe: ſed illæ formulâ iſtâc, *bene*, honeſtè rejiciebant adoleſcentem, ne porrò quæreret, quod reticere mallent. Sic Mercatore Act. II. ſc. III:

De. *Unde incedis? quid feſtinas, gnate mi?* Ch. *rectè pater.*

Et hæc de ſex primariorum troporum ſpeciebus, vel, ſi malis, formis: in quibus utinam aliquid ſit non publici ſaporis, neque ad guſtum vulgi, quod ego in hiſce rebus tantundem ad veritatis genium ſapere exiſtimo, quantum grundile illud animal ad amaracinum, omneque unguentum; quod, ut ait Lucretius *a*,

— ſetigeris ſubus acre venenum eſt.

a *Lib. 6.*

Cap. XI.

De Allegoria.

Affectiones primariorum troporum ſunt quatuor: ἀλληγορία, κατάχρησις, ὑπερβολὴ, *&* ἔμφασις.

Allegoria eſt continuatio eorum, quæ per metaphoram, metonymiam, aut ſynecdochen dicuntur. Eſtque vel pura, vel mixta.

Comprehendit autem apologos, fabulas poeticas, ænigmata, & parœmias.

I. AFFECTIONES TROPORUM NON ESSE NOVOS TROPOS. ALLEGORIA UNDE DICTATUR. NEC ALLEGORIAM MODO ESSE, SI METAPHORA, SED ETIAM SI METONYMIA, AUT SYNECDOCHE, NON ITEM SI IRONIA, CONTINUETUR.

PRæter metalepſin, de quâ ſuperiùs actum nobis, quatuor, aut præterpropter, ſunt primariorum troporum affectiones. Una quidem qualitatem tropi ſpectat, κατάχρησις nempe, quæ tropi eſt duricies: cæteræ reſpiciunt quantitatem, puta ἀλληγορία, ὑπερβολὴ, & ἔμφασις. Nam ἀλληγορία, uti & μετάληψις, oritur ex plurium troporum conjunctione: at continuatio ac numerus ad quantitatem pertinent. Ὑπερβολὴ verò, & ἔμφασις, reſpiciunt magnitudinem, quia utrâque exprimitur rei exceſſus: at magnitudo rei quantitas eſt. Itaque nihil cauſſæ eſt,

eſt, cur ambigat quiſquam, rectène hæc affectiones dicantur; cùm quicquid non eſt de tropi eſſentiâ, id ejus ſit accidens, ſive proprietas ſit ejus, ſive accidens commune, quod ἁπλῶς accidens vocatur.

Inter affectiones haſce familiam ducit, quæ Græco nomine ἀλληγορία dicitur, quia ἄλλο μὲν ἀγορεύει, ἄλλο δὲ νοεῖ *a*. Heraclides Ponticus in Allegoriis Homericis *b*: Ὁ γὰρ ἄλλα μὲν ἀγορεύων τρόπος, ἕτερα δὲ ὧν λέγει σημαίνων, ἐπωνύμως ἀλληγορία καλεῖται *c*. Quaſi *inverſionem* cum Fabio, vel, cum aliis, *diverſiloquium* reddat. Indè eſt, quòd Arnobius lib. v, cùm priùs dixiſſet, ex nationum opinione, fabulas *allegoricis ſenſibus* ſignificare aliquid; paulò pòſt ſeſe explicans ait, in iis *aliud quidem dici, ſed intelligi aliud*. Etiam apud B. Hieronymum legas in epiſt. ad Gal. IV. 24. allegoriam eſſe, cùm *alia ex aliis figurantur*. Itaque allegoriam haut abſurdè *diverſiloquium* vertas. Ac vox quidem ἀλληγορίας vetus non eſt, ut ex Plutarcho *d* cognoſcimus, qui auctor eſt, ea, quæ ſuo tempore ἀλληγορίαι dicebantur, veteres appellâſſe ὑπονοίας. Ariſtoteles quidem nuſquam ἀλληγορίαν nominat. Utitur ἀλληγορίας voce Apoſtolus Paulus ad Galatas cap. IV. verſ. 24: ubi duabus Abrahami uxoribus, Sarâ & Agar, ἀλληγορικῶς dicit ſignificari Teſtamentum V. & N. Ait enim, Ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα, &c. Sed hîc καταχρηστικῶς *allegoria* pro typo accipitur: quia res veteris Teſtamenti myſticè exponuntur, ſalvâ hiſtoriæ veritate.

At Rhetoribus ἀλληγορία nihil aliud eſt, quàm modificatarum vocum continuatio. Nam quemadmodum μετάληψις eſt, cùm plures concurrunt tropi in voce unâ; (quam ob cauſſam ſuprà dicebamus, eam ad troporum quoque affectiones referri poſſe) ita in allegoriâ eſt plurium vocum tropicarum continuatio. At falluntur, qui ἁπλῶς ſcribunt, allegoriam eſſe troporum continuationem. Nam hæc, uti dixi, definitio metalepſi quoque convenit. Quid quod nec in pluribus vocibus quorumvis troporum continuatio allegoriam conſtituit; ſed ſolùm metaphoræ, metonymiæ, ac ſynecdoches? Sanè cõtinua eſt ironia in illo Maronis IV. Æn.

Egregiam verò laudem, & ſpolia ampla refertis,
Tuq; , puerq; tuus, magnum & memorabile nomen,
Una dolo Divûm ſi fœmina victa duorum eſt.

Item in iſtis Ciceronis pro Milone: *Luget Senatus, mœret equeſter ordo, tota civitas ſenio confecta eſt.* Sed luculentè inprimis continuatur ironia in hiſce adverſus Piſonem, qui triumphum contemneret: *Non eſt integrum Cn. Pompejo, conſilio jam uti tuo. Erravit enim, non guſtârat iſtam tuam philoſophiã, ter jam homo ſtultus triumphavit. Craſſe, pudet me tui, quid eſt, quod, confecto formidoloſiſſimo bello, coronam*

bb *illam*

a *Aliud dicit, aliud verò intelligit.*

b pag. 92. edit. Oporini, anno 1544.

c *Nam immutatio locationis, qua aliud verbis dicitur aliud verò ſignificatur, conflato hinc nomine, allegoria nuncupatur.*

d *Lib. de audiendis poëtis.*

illam lauream tibi tantopere decerni volueris a ſenatu? P. Servili, Q. Metelle, C. Curio, P. Africane, cur non hunc audiſtis tam doctum hominem, tam eruditum, priuſquam in ullum errorem induceremini? C. ipſi Pontino, neceſſario meo, jam non eſt integrum. religionibus enim ſuſceptis impeditur. O ſtultos Camillos, Curios, Fabricios, Calatinos, Scipiones, Marcellos, Maximos! ô amentem Paullum, ruſticum Marium, nullius conſilii patres iſtorum amborum conſulum, qui triumpharunt! Nihil hâc ironiâ magnificentius: quæ tamen allegoria dicenda non eſt; non quia natura vocis per ſe repugnet, (nam vel maximè *aliud* dicitur, cùm contrarium intelligitur) ſed quia, ſi laxè adeò illud ἄλλα in ἀλληγορίας voce ſumatur, omnis ironia, etiam quæ continuata non eſt, allegoria erit, quod ſuperius refellebamus. Quare illud ἄλλο reſtringi debet ad *aliud* ſimile, vel ſaltem conjunctum, aut amicè conſpirans cum eo, quod dicitur, ut in tribus primis tropis fit; non item ad quiddam inimicum ac repugnans, qualia commutat ironia. Vidimus, in quibus non fit allegoria. At contrà allegoria eſt, cùm Catilina diceret, ſe incendium ſuum non aquâ, ſed ruinâ exſtincturum, teſte Salluſtio. Nempe hîc continuatur metaphora. Idem fit in illo, *Anus ad armillum*, de eo, qui redit ad ingenium, apud Lucillium, & Appulejum. Eſt autem *armillum* crater ſeu vas vinarium, ut exponitur in gloſſis Iſidori. Itaque adſidet hæc ἀλληγορία ſenario iſti veteris poëtæ: Ποτήρι ἡ γραῦς, ἄλλο δ' οὐδὲ ἐνβλέπει: & huic Græcorum, Γυναιξὶν ὁ νοῦς ἐν καπηλείῳ b, niſi malis, ἐν τῷ καπήλῳ, ſc. οἴκῳ. Elegans quoqua allegoria eſt in iſthoc Plautino c, *Albo reti aliena bona oppugnare*; quod nihil aliud eſt, quàm fraudibus ſuis leges, jura, aliúdve prætendere. Nam *reti* leges notantur: *album* verò ſignat εὐπρόσωπον d, quomodo alibi homines ſe ait *cretâ occultare*; & Ennius Medeam *gypſatis* facit *manibus*. Ita loca illa de confragoſis plana nobis reddidit Semo ille maximus, qui adverſus Titium ſcripſit. Quanquam & elegans fuerit allegoria, ſi cum Valente Acidalio legas, *albod ariete*, quod vicinum eſt veterum aliquot codicum lectioni, ubi eſt, *albo pariete*: & convenit oppugnandi verbo, cùm *aries* ſit inter machinas bellicas. *Albus* verò *aries* ſimiliter ſignabit ſpecioſum æquitatis prætextum. Ab eâdem machinâ eſt allegoria illa B. Hieronymi ad Heliodorum: *Aries iſte pietatis, quo fides quatitur, Evangelii retundendus eſt muro.*

Quòd ſi allegoria nihil aliud eſt, quàm troporum (trium nempe priorum, ut dixi) continuatio: haut rectè ſcribit Fabius e, allegoriam proprio quoque ſermone conſtare poſſe. Adducit ille pro ſeſe illud Eclog. IX:

a *Aliud.*

b *Mulieribus mens eſt in caupona.*

c *Perſâ act. 1. ſc. 2.*

d *Honeſti ſpeciem præferens.*

e *Lib. 8. cap. 6.*

Certè

Certè equidem audieram, quâ ſe ſubducere colles
Incipiunt, molliquejugum demittere clivo,
Uſque ad aquam & veteris jam fracta cacumina fagi,
Omnia carminibus veſtrum ſervâſſe Menalcam.

Verùm cùm tantùm per *Menalcam* Virgilius debeat intelligi; cætera autem omnia porprio conſtent ſermone, quemadmodnm ipſe Fabius agnoſcit: nulla hîc erit tropi continuatio, eoq́; nec ἀλληγορία futura eſt.

Spiſsè idem *a* errat, cùm ironiam inter allegoriæ ſpecies reponit. Ironia enim eſt tropus primarius: allegoria nec tropus primarius eſt, nec ejuſce ſpecies, ſed tantùm affectio; quippe tropi continuatio, ut tropum primarium non contineat, ſed ab tropis primariis contineatur.

a *Ibidem.*

Poteſt tamen & ironía eſſe allegorica, ut in illo Plauti Epidico *b*:

Is etiam ſeſe ſapere memorat, malleum
Sapientiorem ſcilicet *c manubrio.*

b *Act.* 3. *ſc.* Cave præterbitas.

c Scilicet *in uno MS orepererit Lambinus: ſed deeſt in cæteris, ut gloſſema videatur.*

Nec res ea pro Fabio quicquam facit. Nam hoc in exemplo tralationum eſſe continuationem, quivis videt. At nihil iſtiuſmodi fit, cùm in Clodium dicitur: *Integritas tua te purgavit, mihi crede, pudor eripuit, vita anteacta ſervavit*: quod Fabius exemplum facit allegoriæ ironicæ: quemadmodum & allegoriam definire non dubitat, orationem, *quæ aliud verbis, aliud ſenſu oſtendit, ac interim etiam contrarium.* At nos quidem agnoſcimus, allegoriam quoque εἰρωνικῶς interdum intelligi debere: verùm negamus, ironiam eo modo accidere allegoriæ, quo animali accidit ut ſit homo, eò quia & beſtia eſſe poſſit. Atqui ſi dici nequit, ironiam eo modo accidere allegoriæ, quo generi accidit, ut hæc potiùs ſpecies ſit, quàm altera; neutiquam vel in allegoriæ definitione, quæ eſſentialia ſolùm complecti debet, vel ejus in diviſione, quæ per ſpecies appoſitas inſtituenda eſt, ironiæ ullus eſt relictus locus.

Quemadmodum autem Fabius nimis extendit pomœria allegoriæ, cùm & in proprio ſermone, & in ironiâ quâvis, eam locum habere cenſet: ita alii contrà nimis ejus limites coarctant, cùm allegoriam tantùm conſtitui putant translationem continuatione. Atque hoc lubentes mihi conceſſerint, ex quorum ſententiâ ἀλληγορία continuatur Eclog. IV:

Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vehat Argo
Delectos heroas: erunt etiam altera bella,
Atque iterum ad Trojam magnus mittetur Achilles.

Quo loco & Servius ſcribit, *ſpecialia pro generalibus poni: per Tiphyn,*

 quem-

quemcunque gubernatorem accipi, per Argo, quamcunque navem; per Trojam quamcunque civitatem; per Achillem, quemcunque virum fortem. Quæ ſi vera ſunt, fuerit hic ἀλληγορία extra metaphoram. Veruntamen ut, quod res eſt, dicam, magis hoc loco altera mihi ſententia placet, ut alludatur ad magnum Platonis annum, & ἀποκατάστασιν, h. e. rerum omnium revolutionem, ex ſiderum in locum priſtinum reſtitutione ſive reditu ortam; quæ & ipſa interpretatio apud Servium exſtat. Atque, ut hoc non eſſet; tamen hujuſcemodi videri poterant ad metaphorarum continuationem pertinere; cùm antonomaſia, quâ proprium ponitur pro communi, metaphoræ quoque ſubjici poſſit, ut cap. x. oſtendebamus. Manifeſtius exemplum, minuſque cavillationi expoſitum, videre eſt in illo Comici *a*. *Sine Cerere, & Libero, friget Venus.* Ubi egregiè triplex conjungitur metonymia cauſſæ. Periit venuſtas, ſi pro *Cerere*, *Libero*, aut *Venere*, ſubſtituas proprium. At enim dicas, hujuſcemodi quidem compluria inveniri; verùm haut eſſe ἀλληγορικά. Equidem ſcio, multis, ut novum, ita abſonum viſum iri, quòd in talibus ſtatuamus ἀλληγορίαν: verùm cùm non minùs metonymiæ ac ſynecdochæ accidat continuatio, quàm metaphoræ; nec nomina habeamus idonea, quibus hæc genera diſtinguantur: omnino ſatius fore arbritror, ut utrumque genus allegoriæ nomina comprehandamus, quàm unum quidem continuationis genus inter troporum affectiones conſtituamus, alterum verò ſilentio noſtro damnemus. Adde quòd ænigmata, quæ nihil aliud eſſe volunt, quàm allegoriæ obſcuriores, interdum puris putis conſtant metonymiis, aut ſynecdochis ut infrà oſtendemus. Interim non negamus, ſi veterum attendamus uſum, allegoriæ nomen potiſſimùm convenire translationum continuationi. Quid mirum? cùm metaphora principem inter tropos obtineat locum, ejuſque continuatio non uſitatior tantùm ſit alterâ, ſed plus quoque habeat venuſtatis; quia perſiſtitur in ſimilitudine, quæ rem maximè ob oculos ponit. Plurimùm ſanè allegoria eſt prior comparationis pars; quanquam non ut eam componit, verùm ſeparatim, & extra eam poſita. E. G. Comparatio eſt; Quemadmodum mali corvi malum eſt ovum, ita vafri præceptoris vafros eſſe diſcipulos. At allegoria fuit, cùm judices de Corace & Tyſiâ dixerunt, Κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠὸν *b*; ubi & ſimul alluſêre ad Coracis nomen.

a *Eun. act. 4. ſc. 5.*

b *Mali corvì malum ovum*

II. AL-

II. ALLEGORIA DIVIDITUR IN PURAM, ET MIXTAM.

Allegoria eſt duplex; pura, quæ merè allegorica eſt; & mixta, quæ proprium adjungit ad majorem claritatem. Pura eſt in illo Plauti Epid. a *Utcumque in alto ventus eſt, ex imo velum vertitur.* i.e. prout tempora mutantur, animi quoque & cupiditates hominum variant. Ac poſtea b, *Guttula pectus ardens mihi aſperſiſti.* i.e. animum mœrore confectum verbis tuis conſolatus es. Et in illo Tullii pro Quinctio de criminum illatione, & propulſatione: *Ita fit, ut ego, qui tela depellere, & vulneribus mederi debeam, tum id facere cogar, tum etiam telum adverſarius nullum jecerit: illis autem id tempus impugnandi detur, cùm & vitandi illorum impetus poteſtas adempta nobis erit; & ſi qua in re, quod parati ſunt facere, venenatum aliquod telum jecerint, medicinæ faciendæ locus non erit.* Ut quidem legit Lambinus. Pro quo in vulgatis eſt: *Quod parati ſunt facere, falſum crimen, quaſi venenatum aliquod telum, &c.* Verùm vix exiſtimo, hæc verba, nullâ aliâ de cauſſâ, quàm eâ, quam Lambinus affert, cancellanda & furcillis ejicienda eſſe, tanquam gloſſema. Siquidem ſæpe allegoria degenerat, cùm id, quod proprium eſt. ad majorem lucem admiſcetur. Ita Cicero in exordio Milonianæ; *Equidem cæteras tempeſtates, & procellas, in illis duntaxat fluctibus concionum, ſemper putavi eſſe Miloni ſubeundas.* Vides, ut non *fluctibus*, ſed *fluctibus concionum*, dicat. Atque hoc illud eſt quod ſuperiùs allegoriam mixtam appellabamus. Geminum omnino, ac ſimillimum eſt hoc in oratione illâ Philippi, Macedoniæ regis, ad Græcos, quam apud Juſtinum legas lib. XXIX: *Videre ſe ait conſurgentem in Italia nubem illam trucis & cruenti belli: videre tonantem ac fulminantem ab occaſu procellam; quam in quaſcunque terrarum partes victoriæ tempeſtas detulerit, magno cruoris imbre omnia fœdaturam.* Pura foret allegoria, ſi ſimpliciter diceret *nubes, tempeſtas, imber*: ſed mixta fit, cùm ait, *nubes cruenti belli, victoriæ tempeſtas, cruoris imber.* Tertium quoque mixtæ allegoriæ exemplum ad texam è venuſtiſſimo poſt homines natos Decimi Laberii carmine c, quod fecit à Cæſare quingentis milibus invitatus, ut jam ſenex, & eques Romanus, in ſcenam prodiret mimus:

Si tibi erat libitum literarum laudibus
Floris cacumen noſtræ famæ frangere:
Cur, cùm vigebam membris praviridantibus,

a *Act.* 1. *ſc.* 1.
b *Act.* 4. *ſc.* 1.
c *Apud Macrob. lib.* 2. *Saturn. c.* 7.

Satiſfacere populo, ac tali cùm poteram viro,
Non flexibilem me concurvâſti, ut carprees?

Niſi malis cum Jano Guilielmo, *ut paceres*, i. e. pangeres. Sed ex verſu, quem ſecundo loco memoravimus, liquet, verbo uſum eſſe, quod idem valeat ac *frangeres*. Quare *pangendi* vocem ſententia reſpuere videtur: nec, ſi ferret, cauſſæ fuerit quicquam, cur *pacere*, quàm *pangere*, mallet elegantiſſimus ſcriptor. Etiam duos primos verſus fruſtra ſollicitabat Lucas Fruterius *a*, qui malebat: *Si tibi erat libitum ludiorum luſibus Florens cacumen*: vel *florum cacumen*; quod æntiquum eſt, pro *florens*.

a Epiſt. ad Muretum.

Ἀλληγορίαις poëtæ involverunt naturæ ac moralis philoſophiæ myſteria, quæ omnia cùm ſimpliciter intelligeret Eratoſthene, imperitè, vel potiùs malignè, poëticen appellavit γραώδη μυθολογίαν *b*. Meliùs Dionyſius Halicarnaſſenſis, qui ἐν Τέχνῃ ſcribit, comœdiam (eadem autem fabularum omnium ratio eſt) ſub ludicrâ larvâ philoſophari: ἡ γάρ τοι κωμῳδία αὐτὴ, τὸ γελοῖον προςησαμένη, φιλοσοφεῖ. Scripſère è Græcis de poëticarum fabularum ſenſibus Phurnutus ſive Cornutus, & Palæphatus, non Parius ille ſive Prienenſis, cujus inter alios Virgilius meminit in Ciri: verùm alius, ut ſuſpicor, eo junior. Barbarè egit eâpſe de re Fulgentius, non quidem fulgentiſſimus ille Epiſcopus Carthaginenſis, cui in antiquioribus editionibus tribuitur, ac à Florido quoque Sabino *c*, adſcribitur, ſed Grammaticus, qui & Fabius Planciades, cujus de continentiâ Virgilianâ libellum habemus, & alterum de antiquarum aliquot vocum interpretatione. Quatenus autem in poëtis allegorias quærere oporteat, vide apud eundem Floridum Subſecivarum Lect. lib. 1. c. XXIV.

b Anile fabulamentum.

c Lib. 2. ſubſec. Lect. cap. 24.

Itidem ἀλληγορικῶς, καὶ συμβολικῶς, intelligenda ſunt pleraque Pythagoræ dogmata, atque etiam Platonis: ideoque Ariſtoteles, ut & Thomas ſenſit Aquinas, in iis, quæ adverſus Platonem commentatus eſt, crebrò non refutat, quod ſenſit Plato, ſed quod ejus ſignificatur verbis propriè acceptis.

Neque idcirco, extra culpam fuerit Plato. Nam & Dionyſius Halicarnaſſenſis *d* damnat in eo allegorias μακρὰς καὶ πολλὰς, οὔτε μέτρον ἐχούσας, οὔτε καιρόν *e*.

d Epiſt. ad Cn. Pompejum.

e Crebras, longas, intempeſtivas.

III. DE APOLOGO.

Species Allegoriæ ſunt; ἀπόλογος, μῦθος, αἴνιγμα, & παροιμία. Ἀπόλογος ita dictus eſt, quia ſit λόγος ἀπὸ λόγου. Nam aliud apertè dicit, aliud innuit. Itaque Julio Scaligero, viro ad unguem facto, defi-

definitur *a*, narratio ficta de re quapiam: cum attributione πάθους, aut ἤθους, vel cum oratione, vel ſine eâ, ut ad humana commoda aliquid ex eâ deſignetur. Iſtiuſmodi ſunt apologi Æſopici, quos quidam à Socrate ſcriptos volunt. Fabius tamen lib. v. cap. x i. ait, Heſiodum primum eorum autorem videri; Æſopicos autem vocatos eſſe, quoniam eos Æſopus excoluerit. Theon quoque in progymnaſmatis docet, Æſopum non eſſe, qui illos invenerit, cùm eos Homerus, Heſiodos, Archilochus, aliique Æſopo antiquiores, uſurpârint; quin etiam quidam Connis Cilix *b*, & Thurus Sybarita, & Cybiſſus Libys, apologorum dicantur eſſe auctores. Itaque meritò ſubdit, fabulas dici Æſopicas, quomodo dicimus metrum Ariſtophaneum, Alcaicum, aut Sapphicum, non quia ab his primum, aut ſolum, ſed quia inprimis id carminis genus ſit uſurpatum.

a *De re poët. lib. 3. cap. 84.*

b *Perperam in utraque Theonis editione legitur.* Κόννις, καὶ Κίλιξ, *pro* Κόννις ὁ Κίλιξ,

Quantum autem oratori apologorum notitia conducat, vel indè cognoſcere licet, quòd Jotham apologo ſit uſus in reprehendendis Sichemitis, ut eſt Jud. i x: quòd item Nathan propheta Davidem ſit apologo aggreſſus, eum caſtigaturus ob adulterium ac homicidium patratum: ut eſt lib. i i. Reg. ſeu Samuelis cap. x i i.

Uſurpant etiam Eccleſiaſtici ſcriptores. Ita Nazianzenus primâ epiſtolâ ſuâ refert apologum de cygnis & hirundine, ut eo Celeuſium præſidem à vanâ abſterreat gloriâ. Gerſon, Cancellarius Pariſienſis, commentario in Canticum B. Virginis, apologum commemorat de fele, & vulpe: atque item alterum de palumbe & paſſere.

Sed inprimis iis in civilibus utimur negotiis. Ita Themiſtocles Athenienſibus, ne magiſtratus mutaretur, perſuaſit fabellâ de vulpe muſcis obſitâ; quâ ipsâ Flavius Joſephus lib. x v i i i. antiq. Judaic. autor eſt, Tiberium Neronem uſum, ut oſtenderet, haut facilè eſſe mutandos provinciarum præſides, Cæſariſque procuratores. Demoſthenes quoque, Alexandro poſt devictas Thebas ab Athenienſibus poſtulante, ut ſibi dederent oratores octo, ut Idomeneus, & Duris apud Plutarchum *c* volunt, ſive decem, ſicut eſt apud Suidam *d*, (apud quem tamē undecim oratores in vulgatis codicibus enumerantur, ſi Chares, & Charidemus diverſi ſunt) populum dehortatus eſt apologo de ovibus lupo canes tradētibus, ac ſatè ſpoliantibus ſe iis, qui unicum laborantibus præſidium futuri erant. Itidem Menenius Agrippa *e* (quem Valerius Max. *f* Valerium vocat) plebem Romanam, cùm in montem Aventinum ſeceſſerat, in urbem revocavit narratione apologi de membris humanis adverſus ſtomachum conſpirantibus. Ita quod nec legum, nec magiſtratus effecit aucto-

c *In Demoſth.*

d *In Antipatro.*

e *Livius lib. 2.*

f *Lib. 8. cap. 9.*

auctoritas, id fictitiæ potuit narrationis blandimentum, Placuit eadem fabella Hadriano Papæ: qui eâ ſatis appoſitè pro ſe, cæteriſque cùm Eccleſiæ, tum Reip. præfectis, uſus eſt in familiari ſermone, apud Joannem Sareſberienſem: ut videre eſt Policratici lib. VI. cap. XXV. Nec apologorum vim ignorârunt illi, quos Græci pariter, ac Romani, barbaros dixêre. Ut veteres Galli. Cujus rei illuſtre nobis exemplum è Trogo Juſtinus refert libro XLIII: *Mortuo*, inquit, *rege Nanno Segobrigiorum, à quo locus acceptus condendæ urbis* (Maſſiliæ) *fuerat, cùm regno filius ejus Comanus ſucceſſiſſet, affirmante regulo quodam, quandoque Maſſiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendamq́; in ipſo ortu, ne mox validior ipſum obrueret, ſubnectit & illam fabulam: Canem aliquãdo partu gravidam locum à paſtore precario petiiſſe, in quo pareret: quo obtento, iterato petiiſſe, ut ſibi educare eodem in loco catulos liceret: ad poſtremum, adultis catulis, fultam domeſtico præſidio, proprietatem loci ſibi vindicâſſe. Non aliter Maſſilienſes; qui nunc inquilini videantur, quandoque dominos regionum futuros,* Quantum potuerit ejuſmodi oratio, continuò ſubjungit: *His* inquit, *incitatus rex, inſidias Maſſilienſibus exſtruit.* Et hæc de Apologo.

IV. DE FABULIS POETICIS.

ALtera ἀλληγορίας ſpecies erat μῦθος, ſive fabula; quæ Julio Scaligero, definitur oratio falſa, repræſentans veritatem; ſive oratio ficta relata ad veritatem. Alio nomine λόγος, dicitur, ut teſtatur Alexander Aphrodiſienſis in I. Top. Uſus hoc pacto Ariſtoteles lib. II. Rhetoric. & Plutarchus in Phocione; qui & in Paulli Æmylii vitâ λογοποιεῖν dixit pro *falſos rumores ſpargere*, & in Solone Æſopum vocat λογοποιόν: ut, quamvis hiſtoricos ſciam ſua quoque monumenta vocare λόγους, iis tamen aſſentiar, qui Herodotum apud Suidam putant à Juliano deſertore vocatum λογοποιόν, quaſi fabulas fecerit, non hiſtoriam condiderit; quâ ratione & ab Agellio lib. III. cap. X. audit *homo fabulator*.

Accipitur autem vox μύθου nunc latius, nunc preſſius. Latius ſumitur, cùm exempli duæ ſtatuuntur ſpecies oppoſitæ, παραβολή, ſive collatio, & μῦθος, ſive fabula. Ita accêpere Theo, ac Aphthonius, quibus, ut diximus lib. II. cap. XV, μῦθος definitur oratio falſa, imaginem ſeu ſimilitudinem veritatis repræſentans. Neque me fugit, Scaligerum cap. LXXXIV. Ideæ ſuæ, definitionem hanc, ut falſam; reprehendere, quia, ut inquit, veritatis imago non eſt, cùm lupus & agnus dicun-

dicuntur iniiſſe ſocietatem, & vitæ utrerque putâſſe rationes. Verùm non quia in eo ſimilitudo non eſt, quòd hæc tribuantur animantibus ratione orationeque deſtitutis, & quicquid iſtiuſmodi poteſt afferri, idcirco veritatis ſimilitudinem illi ineſſe apologo negandum eſt: verùm quia ratione ejus, quod ſignificat ac monet ſimilitudo eſt, veritatis eſſe imaginem ſtatui debet. Latè μύθου nomine utuntur, qui logos Æſopicos vocant μύθους: explicationem verò eorum, ſi proponatur, προμύθιον, ſin poſtponatur, ἐπιμύθιον appellant. Certè Jul. Scaliger, quamvis de προμυθίου, & ἐπιμυθίου vocibus aliter aliquanto ſentiat: tamen in eo facit cum veteribus, quòd apologos μύθους vocat. Nam utramque declarationis partem comprehendit περιμυθίου nomine; quia προμύθιον & ἐπιμύθιον, non differunt aliter, quàm Lucifer ab Heſpero, h. e. a ſe ipſo, cùm idem ſit ſidus: unde poëtæ Luciferum dicunt manè albo, veſperi fuſco oriri equo; ut ſcribit Lactantius, ſeu Lutarius in illud Statii: *Noctes Luna praevenerat ignes. Mutato nocturnus equo.* Quòd ſi tantopere ſe diffundat μῦθος, ſeu fabula, ut fabellas etiam Æſopicas comprehendat; quemadmodum ea oſtendunt, quæ diximus: non video, cur non μῦθος potiùs ſit apologi genus; quàm apologus μύθου, quod Scaliger exiſtimabat. Certè apologi definitio, quam antè ex eo adduximus, latè adeò patet, ut præter logos Æſopicos complectatur fabulas poëticas. Sed & μύθου definitio ita ampla eſt, ut quoque apologis competat. Quare aut μῦθος apologi, aut neutrum eorum alterius genus fuerit.

Sed neque μῦθος, genus eſt αἴνου, neque αἶνος, & μῦθος, ſpecies ſunt oppoſitæ; quamvis ea diſtinguat Ariſtophanis interpres *a*, his verbis: Αἶνος δὲ μύθου διαφέρει τῷ τὸν αἶνον μὴ πρὸς παῖδας, ἀλλὰ πρὸς ἄνδρας πεποιῆσθαι, καὶ μὴ πρὸς ψυχαγωγίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ παραίνεσιν ἔχειν τινά. βούλεται γὰρ ἐπικρυπτόμενος παραινεῖν τε καὶ διδάσκειν. h. e. *Differt ænus à mytho, quòd ænus non puerorum, ſed virorum cauſsâ conficitur: neque ſolùm fit ad animum oblectandum, ſed quandam habet admonitionem. Vult enim clam monere, & docere.* Quod diſcrimen jure profectò repudiat ac refutat Jul. Scaliger lib. III. de re poët. cap. LXXXIV. quo loco etiam ſtatuit, non differre has voces, niſi quòd αἶνος obſcurius ſit, μῦθος notius. Certè Joannes Philoponus quoque αἶνον interpretatur μυθικὴν παραίνεσιν *b*, & apud Ammonium ſtatuitur eſſe λόγος μυθικός *c*. Atque id in cauſsâ eſt, cur ſpecies ἀλληγορίας enumerantes non αἶνον, ſed αἴνιγμα, à μύθῳ ſeparaverimus.

Deamplâ μύθου acceptione abunde diximus. Videamus, quomodo

a *In Veſpas.*

b *Admonitionem per fabulas.*

c *Oratio fabularis.*

cùm preſsè eâ voce utimur, ab apologo differat, Ac tergeminum quidem diſcrimen mihi odorari videor. Nam apologus plurimùm eſt τῶν ἀδυνάτων a. Eſt autem λόγος μυθικὸς ἐκφερόμενος ἀπὸ ἀλόγων ζώων ἢ φυτῶν πρὸς ἀνθρώπων παραίνεσιν b, ut apologo accomodemus definitionem αἴνου, quæ in hanc mentem apud Ammonium eſt, & alios. In quâ tamen jure aliquid deſideres, cùm & apologi ſermonem inter homines fingant; ut notum ex eo, qui eſt de fullone, & carbonario. Deinde apologi, ut ipſe Ariſtoteles ſcribit lib. II, Rhet. ſunt apti δημηγορίαις, ſive concionibus quæ ad populum habentur. Denique apologi ſemper inſtruunt mores, At contrà μῦθοι tantùm ſunt eorum, quæ poſſunt fieri; cùm poëticæ objectum ſint res neceſſariæ, aut veriſimiles, ut lib. de Poëticæ naturâ oſtendimus. Præterea μῦθοι inprimis conficiuntur, ut in ſcenis homines doceant, ac delectent. Denique μῦθοι etiam naturæ myſteria involvunt: ut fabula Martis in adulterio deprehenſi victique; quæ ad Aſtrologiam pertinet. Et hæc quidem περὶ μύθου εἰς μέσον κείσθω.

a *Eorum quæ fieri nequeunt.*

a *Sermo fabularis prolatus de animalibus rationis expertibus, aut plantis, ad hominum admonitionem.*

V. DE ÆNIGMATE.

SEquitur ΑἸΝΙΓΜΑ. Cui nomen eſt ab αἰνίσσεσθαι, quod eſt obſcurè innuere, ac rem involucris tegere. Id verò eſt ab αἶνος. Multimodis autem vox αἶνου accipitur; ut ex Euſtathio, & aliis, cognoſcimus. Inter alia notat non tantùm laudem, ſed & dictum laude atque admiratione dignum: nec id quodvis, verùm quod rem efferт ſymbolicè & ſinuosè: unde proverbium ἀλληγορικὸν ſic vocat Theocritus Idyllio XIV:

> Αἶνός θην λέγεταί τις, ἔβα καὶ ταῦρος ἀν' ὕλαν.
>
> *Eſt verbum vetus, in ſylvam quoque taurus abivit.*

Sæpe etiam αἶνος idem eſt, ac apologus; quomodo uſi eo Heſiodus, Archilochus, Callimachus: quemadmodum oſtendit Ammonius, ſive Herennius Philo, libello de ſimilibus & differentibus vocabulis. Callimachi verba ſic vulgò apud eum leguntur:

> Ἄκουε δὴ τὸν αἶνον, ὄν κοτε Τμώλῳ
>
> Δάφνην ἐλαίην εἰκὸς οἱ παλαιοὶ Λυδοὶ
>
> Λέγουσι θέσθαι.

Atque ita etiam H. Stephanus expreſſit. Sed planè ſic corrigi is locus debet: .

> - - - Ὄν κοτε Τμώλῳ
>
> Δάφνην ἐλαίῃ νεῖκος οἱ πάλαι Λυδοὶ
>
> Λέγουσι θέσθαι.

Nem-

Nempe ut ſententia ſit,

Apologon audi: prædicatur à priſcis
Lydis, olivam litigâſſe cum lauro
In monte Tmoli.

Hanc αἴνου ſignificationem etiam agnoſcit Theo in progymnaſmatis. Sed ibidem addit, αἶνον interdum etiam pro ænigmate accipi. Quo abunde firmatur ἔτυμον ænigmatis antè allatum. Imò neque ænigmatis nomen eodem ſemper accipitur modo. Nam κατὰ μεταφορὰν Thebani inſidias, & incurſus hoſtiles, αἰνίγματα vocant: quod occaſionem præbuit fabulæ de Sphinge; ut refert Palæphatus ἀπίστων libro, qui ex quinque ab eo ſcriptis ſolus ſupereſt. Etiam *ænigma* de numis μεταφορικῶς dicitur: credo, quia typorum ſeu figurarum, quibus inſigniri ſolent, ut plurimùm difficilior eſt explicatio. Prudentius certè numos imagine Auguſti ſignatos intelligit, cùm lib. περὶ στεφάνων hymno II. ait:

Is ipſe tantum non habet
Argenteorum ænigmatum
Auguſtus arcem poſſidens,
Cui numus omnis ſcribitur.

Lubens quoque iis adſentio, qui eodem in hymno ſcribendum putant:

En Cæſar agnoſcit ſuum
Ænigma numis inditum.

Quamvis in vulgatis pro *ænigma* ſit *nomiſma*.

Nec ænigmata αἴνους ſolùm, ſed aliis etiam nominibus appellant. Quippe Heſychius, Suidas, & Euſtathius, auctores ſunt, *ænigmata* aliter vocitari γρίφους: nempe à reti piſcatorio, quod Græcis eſt γρῖφος, unde &, γριπεῖς dicuntur *piſcatores*. Vocantur eadem quoque *ſcrupi*, ſi Alciatum ſequimur; qui ita apud Gellium legendum putat lib. IV. cap. XIX. Parergôn Juris; ut & Cœlius Rhodiginus lib. XXIII. cap. XI. & ante hos Crinitus lib. IX. cap. XIV. *Scirpus* autem rejiciunt, quòd is ſit enodis. unde Ennius a; *Quærunt in ſcirpo, ſoliti quod dicere, nodum.* Verùm ignorârunt, quod Cœlius Calcagninus b, & Joſephus Scaliger c monuerunt, translationem eſſe à naſſis, quæ *ſcirpi*, ſive *ſirpi* vocatæ, quia è ſirpis, h.e. juncis fiebant, unde & verbum *ſirpare*, i. alligare, itemque *ſirpea, ſirpicula*, & *dolia ſirpata*; de quibus Varronem vide lib. IV. de L. L. Adhæc, ut Julius Pollux teſtatur, ænigmata dicta ſunt κυλίκεια ζητήματα d, eò quòd inter pocula proponerentur.

a *Apud Feſtum.*
b *Lib. 3. Epiſt. quæſt.*
c *Conject. in Varr.*
d *Calicibus convenientes quæſtiones.*

rentur, Conditio quæ tum ænigmatum fuerit, cognoſcere eſt ex eodem Polluce. Is enim autor eſt, eum, qui ſolviſſet, abſtuliſſe carnis portionem: at illum, qui ignoraſſet, exhaurire coactum potionem muriâ mixtam: idemque ex Antiphanis Ganymede (id comœdiæ nomen erat) ostendit Athenæus lib. x. Euſtachius tamen in Odyſſ. lib. XXII. *a* refert, illũ, qui ſolviſſet, pateram ebibiſſe: ſi ſolvere non poſſet, bibiſſe τὸν ἀπορήσαντα, h. e. eum, qui propoſuiſſet. Itaque exiſtimo, nunc hanc, nunc illam conditionem fuiſſe; præſertim quando & Heſychius, Grammaticus doctiſſimus, in voce γρῖφος, ſcribit, ei, qui non ſolviſſet, hanc irrogari mulctam ſolere, ut ebiberet vel vinum meracum, vel aquæ κάδον, hoc eſt, ſcyphum.

a p. 1926. edit. Rom.

b Apud Athenæum lib. 10.

Clearchus Solenſis, Peripateticus, ænigma definit *b*, πρόβλημα παιστικὸν, προστακτικὸν τοῦ διὰ ζητήσεως εὑρεῖν τῇ διανοίᾳ τὸ προβληθὲν, τιμῆς ἢ ἐπιζημίου χάριν εἰρημένον. *quæſtionem ludicram, jubentem, ut per inquiſitionem acie mentis inveniatur, quod propoſitum, ac honorarii aut mulctæ gratiâ adductum eſt.* Quâ ex definitione paret, cur nihil in ænigmate vitioſius ſit, quàm perſpicuitas. Non tamen quævis oratio obſcura ænigma eſt, cùm ſæpe obſcuritas oriatur ex ordinis perturbatione; ut in ſynchyſi fit, quam nemo inter ænigmata reponat. Quare diſpiciendum, cujuſmodi obſcuritas ænigma conſtituat. Et ſanè dubitandum non eſt, quin id inprimis præſtet metaphorarum continuatio, quâ fit, ut aliud dici videatur, quàm dicitur. Itaque Fabio, Diomedi, Donato, Tryphoni Grammatico, Julio Scaligero, atque aliis, ænigma nihil eſt aliud, quàm allegoria obſcurior: ut allegoria, & ænigma, juxta hos differant, tanquam genus, & ſpecies. Cicero tamen videri queat diſcrimen hoc neglexiſſe. Nam in epiſtolâ quâdam ad Atticum *c* ſcribit: *De republica breviter ad te ſcribam: jam enim charta ipſa ne nos prodat pertimeſco. Itaque poſthac, ſi erunt mihi plura ad te ſcribenda,* ἀλληγορίαις *obſcurabo.* Idem verò in iiſdem epiſtolis *d*, ſe obſcuraturum ſermonem ſignificans, *Cætera*, inquit, *erunt* ἐν αἰνιγμοῖς: eodemque modo antè locutus erat Euripides in Rheſo, ut oſtendit Muretus lib. VII. Var. cap. XIV. Verùm ficulno nitatur argumento, qui hinc effici putet, Ciceroni idem eſſe ænigma, & allegoriam. Nam cùm is ἀλληγορίας nominat, haut quaſvis intelligit, ſed αἰνιγματώδεις. Quàm multæ enim ſunt parœmiæ, quæ & ipſæ allegoriæ ſint, at ita in vulgus notæ, ut neutiquam tenebras offundant orationi? Et certè nunquam ſenſiſſe Tullium, idem eſſe allegoriam, atque ænigma; vel argumento eſt, quòd ipſe, cùm vim naturamque omnem allegoriarum expoſuiſſet, ſubjecerit

c Epiſt. 10. lib. 2.

d Epiſt. 19. lib. 2.

hæc

hæc *a*: *Eſt hoc magnum ornamentum orationis, in quo obſcuritas fugienda eſt. Etenim ex hoc genere fiunt ea, quæ dicuntur ænigmata.* a *Lib.* 3. *de Oratore.*

Porrò, cùm ænigma omne allegoriâ ſive metaphoris pluribus conſtare dicimus: metaphoræ voce cum Ariſtotele latiùs utimur, ut alios quoque tropos comprehendat, & allegoriæ nomine comprehendimus metonymię, ac ſynecdoches continuationem; quam ipſam ſub allegoriâ contineri, ſuprà diximus. Sanè in illo;

Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρα κολλήσαντα. b: b *Virum vidi igne æs homini conglutinantem.*

per æs *μετωνυμικῶς*, vel *συνεκδοχικῶς* potiùs, intelliguntur æreæ cucurbitulæ. Nam, ut è Cornelio Celſo *c* diſcimus, duplici cucurbitularum genere uſi fuêre veteres, æreis, & corneis. Nec metaphoram propriè, ſed metonymiam, ac ſynecdochen habes in illo Samſonis ænigmate, c *Lib.* 2. *cap.* 11 quod eſt Judicum cap. XIV: *De comedente exivit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo.* Quanquam, ut ingenuè, quod res eſt, dicam, ſi preſsè ſumamus ænigmatis vocem, id quod Samſon propoſuerat. ænigma non erat, quia ignotum erat Philiſtæis, leonem à Samſone interemtum eſſe, aut mel exceptum eſſe è leonis cadavere: quorum neutrum ulli mortalium, atque adeò ne parentibus quidem ſuis indicârat; ut cognoſcere eſt à capitis ejusdem. verſ. 7. 10. & 17. Sed ne Philiſtæis quidem Chriſti reſurrectio nota erat, quam Auguſtinus ſerm. CVII. de Temp. hoc ænigmate ſignari docet. Verba ejus ad ponam: *De comedente exivit cibus, quid aliud ſignificat, quàm Chriſtum à mortuis reſurgentem? De edente utique, id eſt de morte, quæ cuncta devorat, atque conſumit, exivit cibus ille qui dixit: Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi.* Et mox: *Ab eo plebs gentium vitæ dulcedinem converſa ſuſcepit; ac ſic de mortui leonis ore, id eſt, de Chriſti morte, apum, id eſt, Chriſtianorum, proceſſit examen.* Ænigmate autem propriè rem notam ſignificari, indicat quoque Irenæus lib. II. adverſus hæreſes cap. x. *Omnis*, inquit, *quæſtio non per aliud, quod quæritur, habebit reſolutionem: nec ambiguitas per aliam ambiguitatem ſolvetur apud eos, qui ſenſum habent; aut ænigma per aliud magis ænigma: ſed ea, quæ ſunt talia, ex manifeſtis, & conſonantibus, & claris accipiunt ſolutionem.* Quare propriè ænigma eſſe videtur, oratio obſcuritate allegoriæ rem notam ſignificans.

Porrò quæcunque hactenus diximus, ea intelligi debent de ænigmate preſsè accepto. Nam, ſi generatim hâc voce utamur, ne id quidem verum erit, quod paulò antè à multis adſertum diximus, ænigma eſſe ſpeciem allegoriæ latè acceptæ, h. e. quatenus ea trium primariorum tro-

porum affectio eſt. Quippe id ſi eſt, ænigma omne pluribus conſtabit tropis. Atqui petitur id ſæpe ab hiſtoriâ, aut fabulâ; ut, cùm per aviam liberorum ſignatur Jocaſta, mater & uvor Oedipi. Hinc Oedipus ipſe apud Senecam in Thebaide:

- - - Sæva Thebarum lues
Quid ſimile poſuit? quid tam inextricabile?
Avi gener, patriſque rivalis ſui,
Frater ſuorum liberûm, & fratrum parens:
Uno avia partu liberos peperit viro,
Ac ſibi nepotes. Monſtra quis tanta explicet?
Ego ipſe, victæ ſpolia qui Sphingis tuli,
Hærebo, fati tardus interpres tui.

Par ratio iſtius, *avus liberorum*: quo ſignatur Thyeſtes. qui Ægiſthum genuit ex Pelopeiâ filiâ: unde & de ſe apud eundem poëtam initio Agamemnonis ait:

Avo parentem, (pro nefas!) patri virum,
Natis nepotes miſcui.

Nec propriè eſt tropus, cùm ænigma petitur ab homonymia; ut in
a in Αἶνος. vulgato iſthoc apud Suidam *a*: Ἀνήρ τε καὶ οὐκ ἀνὴρ, ὄρνιθα κοὐκ ὄρνιθα δ' ὅμως, ἐπὶ ξύλου κοὐ ξύλου καθημένην, λίθῳ τε κοὐ λίθῳ βαλὼν διώλεσεν. *Vir non vir, avem nec avem tamen, in arbore ſedentem, lapide non lapide feriens interemit.* hoc eſt, eunuchus, vel, ſi malis, hermaphroditus, veſpertilionem ſuper ferulâ aut ſambuco ſedentem pumice
b Ecl. 3. percuſſum interfecit. Neq; tropus eſt ullus in Virgiliano iſthoc gripho *b*:

Dic quibus in terris (& eris mihi magnus Apollo)
Tres pateat cœli ſpatium non amplius ulnas.

Poſterior verſus, qui ænigmaticus eſt, propriis rem vocibus ſignat; modò capiamus vel de Cœlii Mantuani ſepulchro, vel de puteo profundo: quorum utrumque eſt apud Servium, & Philargyrium. Nam ſi clypeum
c Il. σ. verſ. 484. Achillis intelligamus, in quo cœlum Vulcanus effinxerat, ut Homerus *c* canit: erit metonymia ſigni. Sin Alciatum *d* audimus, qui furnum de-
d Lib. 1. Παρέργ. Iuris c. 18. ſignari putat: μεταφορὰ fuerit. quia *cœlum* intelligi debebit de cœlo clibani ſive furni; quod Græci οὐρανίσκον, Ariſtoteles etiam οὐρανὸν ſimpliciter vocat. Sed ea, quæ Cornificius, & Aſconius, ex Marone ipſo audiêre, ut apud Philargyrium & Servium legere eſt, faciunt, ut non dubitem, quin poëta Mantuanus Mantuanum Cœlium ſignârit, qui *con-*
e Philarg. & Serv. *ſumtis e omnibus nihil ſibi reliquit, niſi locum trium ulnarum ad ſepulturam.* Abſque illo eſſet, alteram de puteo enodationem approbarem ob ea, quæ Brodæus adfert Miſcell. lib. VII. cap. I. Neque tropus eſt

eſt in ænigmate, quod *a* Homero à nautis in litore Jenſi propoſitum, nec ab eo ſolvi quitum, fabulantur:

Ὅσσ' ἕλομεν, λιπόμεσθ', ὅσσ' οὐχ ἕλομεν, φερόμεσθα.

Non b *capta adferimus, cunctis quæ capta relictis.*

Quanquam alii aliter id extulêre; quemadmodum neque unius generis ſolutio affertur.

Supereſt, ut adferamus cauſſam adæquatam obſcuritatis ejus, quæ cuivis ineſt ænigmati, ſive id quidem allegoricum ſit, ſive non ſit. Ea verò eſt, connexio illorum, quæ impoſſibilia videntur. Sanè Averroï *c* quoque definitur ænigma, oratio comprehendens ſententias, quarum connexio impoſſibilis videtur, eoque difficulter redigitur ad certum aliquem ſenſum naturæ conſentaneum. Quin hâc in parte præit magiſter, qui lib. de poëticâ hunc in modum ſcribit: Ἀλλ' ἄν τις ἅμα ἅπαντα τὰ τοιαῦτα ποιήσῃ, ἢ αἴνιγμα ἔσται, ἢ βαρβαρισμός. Ἂν μὲν οὖν ἐκ μεταφορῶν, αἴνιγμα. ἐὰν δ' ἐκ γλωττῶν, καὶ βαρβαρισμός. Αἰνίγματος γὰρ ἰδέα αὕτη ἐστὶ, τὸ λέγοντα τὰ ὑπάρχοντα, ἀδύνατα συνάψαι. *At ſi quis ſimul omnia hujusmodi fecerit, vel ænigma erit, vel barbariſmus. Si igitur è translationibus, ænigma; ſin è linguis, & barbariſmus. Ænigmatis enim forma hæc eſt, dicentem quæ inſunt, impoſſibilia copulare.* Nec obſtat, quòd Ariſtoteles hoc loco è metaphoris ſive tropis ænigma contexi dicat. Neque enim, quod interpretes exiſtimârunt, metaphorarum continuationem ænigmatis formam eſſentialem facit; ſed τὸ ἀδύνατα συνάψαι *d*: metaphorarum autem meminit, quia hæ inprimis efficiant, ut connexio videatur impoſſibilis.

Et hæc de ænigmatis naturâ: cujus inquiſitio quia fortaſſe tetrica videtur ingeniis iſtis, quæ craſsè philoſophari aut rhetoricari amant: agè, hanc iis moleſtiam amœno juxtà atque erudito ænigmate abſtergeamus. Iſtiusmodi verò eſt Auſonii iſtud epiſt. IV. ad Theonem;

Aut adſit interpres tuus,
Ænigmatum qui cognitor
Fuit meorum, cum tibi
Cadmi nigellas filias,
Melonis albam paginam,
Notasq; furva ſepia,
Cnidiosq; nodos prodidit.

i.e. Literas, quas Cadmus intulit Græciæ, papyrum Niloticam, (nam Nilus olim *Melo*, teſte Feſto *e*, ac Servio *f*) atramentum, quod Afri *g* non è fulgine, uti alii, ſed è ſepiæ ſucco conficiebant, & calamos ſcriptorios, è quibus Cnidii cæteris præſtabant. Hanc quidem Auſonii mentem fuiſſe, indicat ipſe epiſt. VII, quâ Theoni ſic ſcribit: *Fac*

a *Herodot. & Plutar. uterque in vitâ Homeri. Vide & Io. Tzetzen in fine libri, qui* Alpha *inſcribitur.*

b *Interprete Xylandro.*

c *Paraphraſi l. de poët.*

d *Connectere impoſſibilia.*

e *In vocibus* Alcedo, Alumento, *atque* Melo.

f *In 4. Georg. & 4. Æn.*

g *Veteres Gloſſ. in Perſ. ſat.3.*

Fac campum replices Muſa papyrium.
Nec jam fiſſipedis per calami vias
Graſſetur Cnidiæ ſulcus arundinis.
Pingens aridula ſubdita paginæ
Cadmi filiolis atricoloribus,
Aut cunctis pariter verſibus oblinat
Fulvam lecticolor ſpongia ſepiam.

Sed in ænigmate ipſo, ubi vulgò eſt. *Melonis albam paginam*, planè legendum puto, *Melonis albam filiam*: prout ſe in MSo codice inveniſſe refert Mariangelus Accurſius. Nam *paginam* vocare *paginam* non eſt ænigmaticè loquentis. Et elegantior omnino futura eſt ἀντίθεσις inter nigellas Cadmi filias, & albulam filiam Melonis. Alioqui etiam non tam è tropo fuerit hîc obſcuritas, quàm ex obſoleto vocabulo. Priſcis
a Niger. enim Nilus, ut dixi, vocabatur *Melo*: nempe, ut puto, à μέλας a, non quaſi Ægyptii Græcè ſint locuti: ſed quia Græci ſic nomen Ægyptium reddiderunt. Sanè Jeremiæ cap. undec. v. 18. Nilus vocatur *ſchichor*, nempe à nigris, hoc eſt, turbidis aquis. Origo enim à *ſchachar*, i. nigreſcere, ex quo *ſchachor*, i. niger, & Latinum, ſed obſoletum, *ſcurus*, à quo, & præverbio *ob*, *obſcurus*. Græci igitur, quia Ægyptiis Nilus dictus *ſchihor*, hoc eſt, niger, ſuâ etiam linguâ vocârunt Melonem. à μέλας, hoc eſt, niger. Haut aliter ac mare *Suph*, ſeu ſinum Arabicum, ſuâ linguâ dixêre θάλασσαν ἐρυθραίαν, h. e. mare rubrum, quia ab accolis
b Rubrum. Idumæis ſeu Edomæis vocaretur Edomæum: quod ſonat ἐρυθραῖον b. Nam Eſau pater Edomæorum, ut è Scripturis notum, aliter dictus *Edom*, hoc eſt, Ἐρυθρὸς, ſive rufus. Eſau igitur nobis eſt ille rex Erythra ſive Erythrus, unde nomen mari eſſe impoſitum, gentiles tradidêre: ut videmus è Strabone in XVI, Curtio in VIII. Plinio lib. VI. cap. XXIII, Arriano in Indice, & Philoſtrato in Apollonii vitâ lib. III. cap. XV. Idumæorum verò terram ad mare uſque Erythræum ſeſe extendiſſe, cognoſcere eſt ex I. ſive III. Reg. IX. 26: ubi dicitur Aſiongaber, quæ in litore ejus maris prope Ailath, fuiſſe in terra Idumæorum. Sed de iſto ſatis.

c *Lib. 2. c. de allegoria.*
d *In epiſtolicis quæſt. lib. 1. epiſt. 10: item libro de teſſerarum ludo.*

Scitum quoque ænigma illud apud Diomedem c: *Vide carnem humanam in campo ligneo oſſibus ludentem, ubi erat mare concretum.* Significatur eo teſſerarius luſor in alveolum cubos ſive teſſeras jaciens, adſtante proximè ſalino. Quo ex ænigmate rectè probat Calcagninus d, teſſeras antiquitus oſſeas fuiſſe, vel eburneas.

Quod ſi plura voles ænigmatum exempla, adi Athenæum lib. x. Δειπνοσοφ. Aliquot etiam epigrammata γριφώδη habes in extremo Ἀνθο-

λογίας opere a: ſed primum, quartum, & quintum, legi debent, uti ea in Phædri auctario b, in quo Sympoſius additur, Joſephus Scaliger expreſſit. E Latinis adi Cœli Sympoſii ænigmata, etiam Aldhelmo Scoto laudata in ænigmatum ſuorum præfatione: quemadmodum ex Sigeberti catalogo cognoſcimus. E junioribus, qui ænigmatum reliquerint libellos, præcipua illius antea fuit Cæſaris Scaligeri, & Hadriani Junii. Quibus nunc acceſſit eximius poëta, & philoſophus acutiſſimus, Caſparus Barlæus, collega conjunctiſſimus. a Pag. 535. & 536. edit. H. Steph. b Edit. Raphel.

Apud poëtas quoque, ac inprimis epigrammatũ conditores, non pauca legas, quæ ſi abſque lemmate proponantur, habeant obſcuritatem conjectatione dignam; eoque inter ænigmata poſſint referri. Hujusmodi eſt illud ſive Agathiæ Scholaſtici, ut eſt apud Sophoclis ſcholiaſtem c, ſive, ut ego cenſeo, alicujus Auſonio antiquioris, ac proinde qui ſesquiſeculo toto Agathiam præceſſerit; c In Electrã.

Ὁ τύμβος οὗτος ἔνδον οὐκ ἔχει νεκρόν.
Ὁ νεκρὸς οὗτος ἐκτὸς οὐκ ἔχει τάφον.
Ἀλλ' αὐτὸς αὐτοῦ νεκρός ἐστι καὶ τάφος.

Quod Latinè eodem planè metro apud Auſonium d legas: d Epitaphio 29.

Habet ſepulchrum non id intus mortuum:
Habet nec ipſe mortuus buſtum ſuper:
Sibi ſed eſt ipſe hic ſepulchrum, & mortuus,

At non paulò venuſtiùs Cæſar Scaliger expreſſit; licèt verſus acatalectiCOS catalecticis mutarit:

Illud ſepulchrum non habet cadaver:
Illud cadaver non habet ſepulchrum.
Sed eſt ſibi cadaver, & ſepulchrum.

Etſi verò Cicero in III. de Oratore monet, oratoribus fugienda eſſe ænigmata, Fabius tamen in octavo e ſui operis docet, eos nonnunquã his uti; ac pro exemplo adducit ænigma Cœlii. Ita enim legi debere, monuit P. Victorius, non prout ab Aldo, aliisque, editum eſt, *Caecilii*; qui poëta Comicus, non Orator fuit. Nam Cæcilius, Rhetor Siculus, cujus meminit Halicarnaſſenſis, Fabius, & Longinus, intelligi nequit, cum hic Cicerone poſterior fuerit; utpote Dionyſii Halicarnaſſenſis æqualis, & amicus. [illegible] apud Fabium lib. IX. cap. III. *Cœlii* nomen pro *Cæcilii* irrepſiſſe, obſervavit diſertiſſimus Muretus in Variis ſuis f. Eſt verò id Cœlii ænigma, de quo dicebamus: *Quadrantaria Clytæmneſtra*: quo videtur notaſſe Clodiam, P. Clodii ſororem, quã Catullus Lesbiam vocat, ut Appulejus g ſcripſit, atque hoc Catulli ad ipſum Cœlium e Cap. 6. f Lib. 19. cap. 2. g In Apologia.

lium confirmat: *Cœli, Lesbia noſtra, Lesbia illa* &c. Cur verò eam Cœlius *quadrantariam*, cur item *Clytamneſtram* appellarit, doctè & eleganter idem Victorius in appendice caſtigationum Ciceronianarum ſuper II. epiſt. libri ad Metellum; ex parte etiam Nicolaus Loenſis lib. IX. Epiphyllidum cap. XXI. Ibidem quoque, & quidem, ut puto, ejuſdem Cœlii, deque eâdem Clodiâ, ænigma hoc à Fabio adducitur: *In triclinio coa, in cubiculo nola.* Illud, *in triclinio coa*, innuit bibacem, & coam (menſuræ id genus) uno ſpiritu exſiccantem. Ita Cœlius Rhodiginus lib. XXIX. cap. I. *In cubiculo nola*, ſignificat, in cubiculo, ubi ſilentii uſus, garrulam ac ſonoram inſtar tintinnabuli. Idem Rhodiginus lib. XIX. cap. XI. Sed jure hæc Cœliana griphi interpretatio doctis improbatur: quemadmodum & illa, quam Lilius Gyraldus affert libello de ænigmatis. Meliùs ejus mentem perſpexit Robortellius libro de nominibus veterum Romanorum, & Brodæus lib. III. Miſcell. c. XXIV. At examuſſim optimè ſcirpum exſolvunt Andr. Alciatus lib. II. Παρέργ. cap. XII, & Janus Duza epigr. XI lib. IV. Salinarum. Qui rectè viderunt, alludi ad *nolendi*, & *coeundi* voces: ut *nola* ſit, quæ ζωνυσιάζειν nolit; *coa*, quæ non abnuat coire.

Etiam referre huc poſſis oracula; uti illa petita Delphis; ubi Pauſanias *a* ait, primò Tellurem (quæ commune cum Neptuno oraculum habuit) dediſſe reſponſum; hinc Themidem, tandem Phœbum, quem Conſtantinus Magnus ex adyto ſuo extraxit, tripode Conſtantinopolin lato *b*; ubi cum ſuo ævo fuiſſe, ſcribit Priſcianus *c*. Sane Apertæ dictio, ſive oracula è tripode edita, haut fuêre aperta, ſed intricata, & flexiloqua, ac planè ænigmatica: unde Apollinem dixerunt λοξίαν, *d* quaſi λοξὸν, i. e. obliquum, ac diſtortum, non quaſi λέξιαν, i. e. eloquentem. Idcirco & Lucianus, in Junonis ac Latonæ dialogo, Apollinis oracula vocat λοξὰ *e*, καὶ ἐπαμφοτερίζοντα πρὸς ἑκάτερον τῆς ἐρωτήσεως. Pacuvius quoque apud Nonium *f* ait:

Flexa, non falſa, autumare dictio Delphis ſolet:

Et Crebo apud Senecam in Oedipo *g*:

Ambage nexâ Delphico mos eſt Deo
Arcana tegere.

Exemplorum abunde eſt: ut inter alia, cùm Athenienſes bello Perſico reſponſum accepere do m[illegible] *h*, h. e. [illegible]ibus. aut cùm iidem, exercitum miſſuri in Siciliam, juſſi ſunt adhibere ſacerdotem a[illegible]n Erythris, nomine Ἡσυχίαν: quo cùm [illegible], mo[illegible]antur Athenienſes, ut quieſcerent. Item cum Philippus Magnus, Alexandri

a in Phocicis.
b Euſebius, Zoſimus, Sozomenus, Socrates l. 1. c. 16.
c Lib. 1.
d Scholiaſta Pindari, ac Sophoclis. Servius in 6. Æn. Syneſius l. de ſomniis. Elias Cretenſis commentario in orat. 3. quæ eſt adverſus Iulianum Apoſtatam.
e Obliqua, & in utramque propoſitæ quæſtionis partem inclinantia.
f In Autumare.
g Act. 2. v. 214
h Herodotus in Polyhymn. Ariſtot. 1. Rhet. Corn. Nepos in Themiſtocle. Polianus l. 1. Stratag. Maximus Tyrius orat. 3.

Magni

Magni parens, juſſus eſt pugnare argenteis lanceis, h. e. pecuniâ animos corrumpere. Par ratio, cùm Crœſus accepit reſponſum, tum ſibi ac regno exitium imminere, cum mulus in Perſiâ rerum potiretur, h. e. Cyrus. qui ita ab oraculo eſt appellatus, quòd quemadmodum mulus naſcitur patre ignobiliori aſino, matre generoſiori equâ, contrà quàm in hinno fit *a*: ita Cyrus prognatus ſit Cambyſe, Perſâ obſcuri generis, (ut ait Juſtinus) filio Achæmenis, à quo Perſæ poſtea vocati Achæmenidæ; & Mandane, Aſtyagis Medorum regis filiâ. Vide de hiſce oraculis, & aliis id genus, itidem flexiloquis, Herodotum lib. I, item tertio, ac ſexto, Ciceronem in II. de Divinatione, Appulejum in IV. de aſino, Macrobium lib. I in Somnium Scipionis, Auguſtinum lib. III. de Civit. Dei cap. XVII, & Baſilium, Iſauriæ Epiſcopum, initio libri de miraculis Theclæ. Adi & oracula ἔμμετρα à doctiſſimo Opopœo collecta, & quos ille auctores allegat in notis. Atque ex hâcce oraculorum naturâ elucet Maronis prudentia, qui oracula Sibyllæ deſcribens, orationem elegit, quæ tota penè metaphoris conſtet. Siquidem ait:

Non Simois tibi, nec Xanthus, nec Dorica caſtra
Defuerint: alius Latio jam partus Achilles,
Natus & ipſe Deâ. Et aliquanto pòſt:
Cauſa mali tanti conjunx iterum hoſpita Teucris,
Externique iterum thalami.

Ob hanc oraculorum obſcuritatem non immeritò de iis olim quoque ex eventibus judicandum ſtatuebant. Heliodorus lib. II. Æthiop. ſub finem: χρησμοὶ γὰρ, καὶ ὄνειροι, τὰ πολλὰ τοῖς τέλεσι κρίνονται. *Oracula enim, & ſomnia, ut plurimùm ex eventibus judicantur.* Et hæc de ænigmatis.

a *Varro l. 2. de re R. c. 8. Columella lib. 7. cap. 37. & Plinius lib. 8. cap. 44.*

VI. DE PROVERBIO.

SUpereſt παροιμία. Quæ ita dicta exiſtimatur ἀπὸ τῆς οἴμης, i. e. à viâ, quod paſſim per ora hominum feratur. Latinis dicitur *adagium*, nec non *adagio*, quo utitur Auſonius præfatione monoſyllaborum in fine verſuum collocatorum, itemque Donatus in Eunuch. Sc. *Magnas vero.* Symmacho quoque id nomen reſtituit Carrio lib. I. Emendat. cap. XII. Imò ante hos omnes eâdem de voce ita Varro lib. VI. de L. L. *Apud Valerium Soranum vetus adagio eſt, ô P. Scipio. Quod verbum uſque eo evanuit, ut Græcum παροιμία pro eo poſitum magis ſit apertum.* Originem vocis paulo pòſt idem adtexit; *Abagio*, inquit, *& littera commutata adagio, dicta ab eo, quod ambit orationem, neque in aliquâ unâ re conſiſtit ſolâ.* Itaque ex Varronis ſententiâ *adagium* di-

citur quaſi circumagium. Sed Julius Scaliger potius ex eo nomen habere autumat, quòd à primâ & propria ſignificatione agatur ad aliud indicandum, ſimiliterque παροιμίαν ex eo ait nomen conſecutam, quòd præter primum verbum & ſenſum, alterum notet verbum & ſenſum, à παρὰ & οἴμη, quæ vox inter alia etiam λόγον ſignificat, teſte Heſychio. *Proverbium* item dici vult, quòd verbum accedat verbo, i. ſententia ſententiæ.

Neq; minor diſſenſio eſt de verâ παροιμίας definitione. Ac Donati quidem & Diomedis definitiones mitto: in quibus ridiculè ſanè paroemia per proverbium definitur, cum paroemiam haut aliud quam proverbium, eſſe conſtet. Nec meliores multo, quas Græci afferunt, ut probat Scaliger. Inſubida quoque definitio, tum Antonii Lulli a tum Ludovici Carbonis *b*, quibus paroemia definitur, generalis ſententia verbis non propriis cum ironia prolata. Quis enim non videt, proverbium abſque ironia eſſe poſſe? Sanior longè illa Eraſmi, *celebre dictum ſcitâ quâpiam novitate inſigne.* Nam latè utitur paroemiæ voce, ut complectatur quoque γνώμας celebres: cujuſmodi ſunt, Similis gaudet ſimili; Odi puerulos præcoci ſapientiâ; Bonæ leges ex malis moribus ortæ ſint; Non ſunt amici, amici qui degunt procul; Nequicquam ſapit qui ſibi non ſapit; Conſcientia mille teſtes; Quot homines, tot ſententiæ; Non omnia poſſumus omnes: pluraque id genus, [illegible] c, ut omnes ſciunt, qui Chiliadas ſummi ejus viri inſpexerint.

a *Lib. 4. de Oratione cap. 11.*
b *Lib. 1. de Elocut. orat. cap. 15.*
c *Quaſi pul- [illegible]*

Iſtiuſmodi autem γνώμας proverbii nomine comprehendi, argumento eſt, quod à veteribus quoque hoc nomine appellantur. Agathon in convivio Platonis: ὁ γὰρ παλαιὸς λόγος εὖ ἔχει, ὅτι ὅμοιος ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. i.e. *ſcitè veteri proverbio fertur, ſimile ſemper hærere ſimili.* Plautus Mercatore *d*:

> *Nunc ego verum illud verbum eſſe experior vetus.*
> *Aliquid mali eſſe propter vicinum malum.*

Terent. Adelph. *e*

> —— *Nam vetus verbum hoc quidem eſt:*
> *Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.*

d *Act. 4. ſc. A[illegible]te, ite a- [illegible]um.*
e *Act. 5. ſc. 3.*

Cicero lib. 1. de off. *Ut in Græcorum proverbio eſt, Amicorum eſſe omnia communia.* Idem dialogo de amicitia? *Scitum eſt enim illud proverbium Catonis, Multo melius de quibuſdam acerbos inimicos mereri, quam eos amicos, qui dulces videantur.* Atque ex his abunde cognoſcere eſt, [illegible] Lud. Carbonem, qui [illegible], hujuſmodi non eſſe proverbia, ſed ſententias proverbiales.

Et

Ex [illegible]em apparet, non omnem parœmiam eſſe allegoricam: quod ſi [illegible]t, injuriâ, quam afferebamus viri magni definitionem, perſtringit v[illegible]. Quemadmodum nec eidem aſſentire poſſumus, cum reprehendit, quod De[illegible]s in Colloquiis ſuis [illegible]mentarium, & lanium, de rebus Theologicis diſſerentes induxerit. Nam, ut Euripides non neglexit decorum, cùm Melanippen induxit de naturâ diſputantem, quandoquidem, ut ſcribit Dionyſius Halicarnaſſenſis *a*, à Neptuno erudita fuit: ita neque Eraſmus τὸ πρέπον *b* neglexit, qui ad conſuetudinem reſpexit p[illegible] ſuæ, in quâ ſci[illegible]at multos de plebe ſæpe etiam cu[illegible] [illegible] Chriſtianæ myſteria. Sed idem Euripidi contigit, quod Eraſmo. Nam & [illegible]m idcirco reprehendit Ariſtoteles, & hunc Scaliger *c*, uterque in ſuis de re poetica libris. Καὶ τοῦτο ἐκ παραδόξου.

Etſi verò in eo cum Eraſmo faciam, quòd proverbium exiſtimem proprio etiam ſermone conſtare poſſe: in eo tamen neutiquam ejus [illegible] acce[illegible]do, quòd multa adagiis inſerat, quæ ſolùm ſint γνῶμαι: ut [illegible] hoc *d*. *Nihil homini amico opportuno amicius.* Imò & m[illegible], quæ nihil aliud ſint, quàm elegantiores loquendi formæ. E.G. bon[illegible]bus, rude donare, ad amuſſim, nive candidior, abjicere haſtam, ab [illegible]bulis, actum agere, flocci non facio, frigidior ſalamandra, [illegible].

Quid quod [illegible]oletæ etiam voces ei adagionem faciunt? Nam inter p[illegible] *[illegible]umero dicere*, pro nimis citò; à quo *Dea Numeria*, & *[illegible]erius partus*. Illuſtrem de câpſere Varronis locum apud Nonium vide in *Numerum*.

Eraſmi hic in parte errorem ſequuntur alii multi: qui & ipſi quaſvis [illegible] formas proverbiis accudunt. Itaque Hadriano Junio [illegible] ſunt, *fucus*, *cuculus*, *ſomni plenus*, de ſtupidis; *A[illegible]ici mores*, pro mollibus; *Græca fides*, pro dubia; *eodem laborare morbo*, pro vitio; *ſenis ira*, pro languidâ; item *incurvicervicus*, *Siſyphus*, *b[illegible]m temere*, *mordere corde* &c.

S[illegible], *Nihil ad Perſium*, quod idem inter adagiones recenſuit, mihi [illegible] eſſe videtur; quamvis παροιμιωδ[illegible] uſurpari poſſit, haut p[illegible]. Magna verò eſt ἀνιστορησία *e* Johannis Fungeri Leovardenſis, qui in nova proverbiorum farragine intelligit, nobilem illum [illegible] Quintiliano commendatum, & diſticho iſthoc Martialis *f*,

Sæpius in libro memoratur Perſius uno,
Quam levis in totâ Marſus Amazonide.

a ἐν τέχνῃ tractatu posteriore περὶ ἐσχηματισμένων.
b Decorum.
c Lib.6. de re Poetica cap.7.
d Epid. act.3. sc.
e De historia aberratio.
f Lib.4. ep.29.

Nam hic quidem ſub Nerone claruit: at alter vixit tempore C. Lucilii; cujus illud, *Perſium non curo legere, Lelium Decimum volo.* Illuſtrem hâc de re Ciceronis locum vide in ſecundo de Oratore. Illi enim prænomen Aulo, huic Cajo, quomodo à Cicerone vocatur; vel Manio, quod ei prænomen in veteribus Plinii codd. tribui, auctor eſt Hermolaus Barbarus initio ſecundarum annotationum in Plinium.

Notæ, quâ proverbia ſæpius ſignari ſolent, ſunt, φασὶ, *ut ajunt, quod dicitur, hoc eſt, quod dicunt*, & ſimilia: de quibus, præter parœmiographos, vide, ſi tanti illud putes, Petrum Victorium Variarum Lect. lib. XXXIII. cap. IX.

Mirandum verò, eos, qui tam multa inter proverbia referunt, quæ nihil minùs ſunt quàm proverbia, hos tam multa præterire, quæ vera ſunt proverbia. De iis tamen ignoſci debet, quæ corruptè legi ſolent apud auctores: ut inter alia hoc Pomponii, veteris poetæ, *Vepres a eſt in veprecula*: de eo, qui poſſit deſubito adferre damnum. Item, *Sabinis, quod volunt, ſomniant*: &, *Anus, quod vult, ſomniat*: quæ adagiones exponuntur à Feſto, viri inluſtris caſtigationibus illuſtriore reddito. Item: *Stagna ac ſales emere.* Ariſtot. lib. II. Rhet. τοῦτο δ' ἐςὶ τὸ ἐν τῷ λεγομένῳ, τὸ ἰλὸν πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας: *Hoc eſt, quod vulgo dicitur ſtagna ac ſales emere.* Facilè autem ſubſcripſerim Antonio Majoragio, qui parœmiam de iis dici putat, qui, ut boni aliquid nanciſcantur, nec ſtagna habent quippiam mali ſubire: ut qui ſalinas emere non poſſunt, niſi cum ſtagnis adjunctis. Itaque contrarium huic fuerit illud Plautinum b, *Sine ſacris hæreditas.* Eo adagio, teſte Feſto, ſignificatur hæreditas, quæ alicui obtigit ſine incommodâ appendice: quo, ut Rævardus quoque monuit in opere poſthumo, intelligitur neceſſaria ſacrorum cura; quandoquidem filius familiâs, ut pecuniæ, ita ſacrorum hæres dicebatur, quòd huic ſacra domeſtica diligentiſſimè eſſent adminiſtranda. Nec tamen ignoro, in eo, quem modo adduximus, Ariſtotelis loco, veterem intepretem pro ἰλὸν legiſſe ἔλαιον c: quæ lectio ſi probata eſt, rejecta interpretis Græci declaratione, non malè cum Petro Victorio exponas de iis, qui deſipiunt, ut quos oleo & ſale inungi ſolitos, conſtat ex Ariſtophanis ſcholiaſte in Nub. Sed & quam plurima adagia, nulli in παροιμιογράφοις intacta, ſuppeditant nobis Iſaaci Caſauboni in Philologum Naucratitam animadverſiones, quibus ille hic Sol eorum ge[illegible] eruditorum.

Atque ex iis quidem, quæ hactenus diximus, ex parte eſt cognoſcere

parœmia

a *Ita rectè apud Nonium in* Vepres *emendavit Guilielmius Veriſimilium lib.1.cap.13.*

b *Capt. act.4. ſc. Iupiter ſupreme. & Trinummo ſc. Minus quindecim dies ſunt.*

c *Oleum.*

parœmiæ naturam. Ut autem penitùs ea nobis perſpecta ſit, diſtinctione opus eſt. Nam Eraſmus late utitur parœmiæ voce: ut cui parœmia ſit, in quocunque hæ duæ conditiones concurrunt, ut celebre ſit, & ut ſcitâ novitate ſit inſigne. Non tamen adeò ampla hæc definitio eſt, ut cuivis conveniat ſententiæ, quod Cæſar Scaliger *a* ſcripſit, ac poſt eum Lud. Carbo *b*. Nam ſententiæ quoque ſunt, quæ celebres non ſunt; cum, ubi primò conduntur, ſententiæ quidem nomen obtineant, celebres autem dici non poſſint, imò ſæpe etiam celebres nunquam fiant.

a *Lib.3. de re poët. cap.84.*
b *Lib.1. de elocut. orat. cap.15.*

Nicolao Zegero, viro apprimè erudito, ea tantum ſunt proverbia, quæ hæc tria complectuntur; ut apud complures ſint celebrata jactataque, ut ſcito quopiam figuræ alicujus involucro, aut certè erudito aliquo Laconiſmo, ſecernantur à ſermone communi, ac denique ut ſalutarem aliquam contineant ſententiam.

Julius verò Scaliger parœmiam cenſet eſſe orationem vulgatam allegoricam, ſive alludentem: atq; hanc ejus definitionem Hadrianus quoque Junius ſequitur in doctiſſimo ſuo onomaſtico. Quanquam in Junio quidem hoc mirandum, cum diſertim ſcribat, parœmiam eſſe *orationem vulgo in uſu habitam, allegorice aliquid innuentem*, eundem tamen tam multa inter parœmias ſuis in centuriis referre, in quibus nulla ſit allegoria, ut antè vidimus.

Differt autem hæc Scaligeri ſententia ab illâ Eraſmi, quòd huic parœmia propriis quoque verbis conſtare poſſit, Scaligero non poſſit. At cum Zegero partim convenit, partim diſconvenit. Convenit eo, quòd utraque parœmias in arctiores concludat copias, quàm Eraſmus: diſconvenit, quod Zegero omnis parœmia ſit γνώμη, at quædam ſolùm allegorica: Scaligero contra omnis parœmia ſit allegorica, at quædam ſolùm γνῶμαι ſint tales illæ puta duntaxat, quæ ſimul alludunt. Sed Zegeri quidem ſententiam planè repudiamus. Nam innumera veteres proverbia appellant, quæ non ſunt γνῶμαι: ut inter alia iſthoc à παροιμιογράφοις noſtris prætèritum: *Væ victis*: quod à Brenno, Gallorum rege, in proverbium veniſſe, diſertim ſcribit Feſtus. Utitur eo Plautus Pſeudolo *c*. Nec γνώμη eſt, cum idem in Ciſtellaria *d* ait:

c *Act.5. ſc. ultima.*
d *Act.2. ſc.1.*

— Inter novam rem verbum uſurpabo vetus.

Quod dedi, datum non vellem: quod reliquum, non dabo.

Sive potius, *quod reliquum, non dabo*, ne claudicet verſus, qui eſt trochaicus catalecticus. Atque ex eodem exemplo etiam videmus, proverbia propriis poſſe verbis conſtare, ut ſuperius dicebamus.

Quare duæ ſuperſunt ſententiæ; una Eraſmi, qui latè voce hâc uſus,

idque

idque veterum exemplo, ut antè vidimus; altera Scaligeri, qui ſtrictè hoc nomen uſurpat, ſed magis propriè, quam Eraſmus; ut oſtendit ἐτυμολογία parœmiæ, proverbii, & adagii, quem ex eodem Scaligero ſupra ponebamus.

a *In Ioann. cap. 16.*

Theophylacto *a* παροιμία definitur λόγος πλαγίως, καὶ ἐπικεκρυμμένως καὶ τὸ ὅλον παραβολικῶς ὑποκείμενόν τι δεικνύων. i. *oratio obliquè, & occultè, atque omnino collatione quâdam aliquid, quod propoſuerat, oſtendens.* Sed, Theophylactus per παροιμίαν generatim intelligit allegoriam, idque cum Johanne Evangeliſtâ, cui tum παροιμία, tum παραβολὴ, non quidem idem, quod Rhetoribus, ſignificat, ſed ſermonem quemlibet obſcuriorem, & à communi loquendi modo diſcedentem. Johannes Evangel. cap. x. tmemate 6. ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: tranſtulit vulgatus interpres, *Hoc proverbium dixit eis Jeſus.* Clariùs alii, qui *ſimilitudinem* vertunt. Cap. xvi. verſ. 25: Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὐκ ἔτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν. *Hæc in proverbiis, ſive per ſimilitudines, locutus ſum vobis; jam veniet tempus, cum non loquar vobis per ſimilitudines.* Et verſ. 29: Νῦν παῤῥησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. *Nunc apertè loqueris, nec ſimilitudinem ullam dicis.* Salomonis quoque librum, quem Hebræi *Miſchle* vocant, Græci interpretes inſcripſere παροιμίας. quo intelligi oportet ſententias ac ſimilitudines. Eas Evangeliſtæ omnes, præter Johannem, παραβολὰς appellant; idque penè quadraginta locis. Plurimas enim παραβολὰς adfert Chriſtus in Evangelio; quòd tum vulgò etiam in familiaribus colloquiis eſſent uſitatæ; inprimis verò Palæſtinis, ut monuit Hieronymus *b*. Talis inter alias eſt illa de vulnerato à latronibus, & à Levitâ quidem neglecto, à Samaritano verò curato; à quâ & lib. 1. Codicis *c Parabolanos* putat Turnebus *d* medicos Alexandriæ dictos; præſertim cum Honorii & Theodoſii conſtitutione ſexcenti parabolani curandis debilium corporibus deputentur, quaſi illius Samaritani æmuli. Verum hanc, ſcio, opinionem haut defendet quiſquam telo Achaico. Mihi quidem altera ſententia, quam ibidem Turnebus ſubdit, quanquam nec ipſa planè ſatisfacit, magis tamen ſemper arriſit: ut nempe ita dicantur curatores ſive medici, quia ſummis ſe periculis exponunt, inprimis in noſocomiis; unde fit ut, graſſante peſte, eadem ſæpe ipſi tollantur. Certè παράβολον Græci vocant hominem præcipitis ac projectæ audaciæ: unde & hoc nominis [illegible]. [illegible] Græci [illegible] vocant θηριομάχους, Latini *beſtiarios*, ac *beſtiis addictos*, vel *ad beſtias* [illegible],

b *In Matth. cap. 18.*

c *Lib. 42. & 43 Cod. Theod. de epiſc. & cler. & exinde lib. 18. Cod. Iuſtin. Tit. eodem.*

d *Lib. 13. Adverſ. cap. 23.*

aut

aut *damnatos*, vel (ut Tertullianus duriùs *a* appellat) *ad beſtias pronunciatos*, Firmicus *b*, & Juriſconſulti *arenarios*; nempe ab arenâ, quâ cavea amphitheatri ſpargebatur, ne ſanguine redderetur lubrica. Maximè autem adlubeſcit opinio Brodæi, qui *parabolanos* dictos putat, non quidem medicos; ſed homines plebeios, ac paupertinæ ſortis, qui noſocomiis, & xenodochiis, operam ſuam locarent.

a de reſurrect. carnis cap 16.
b lib. 8. cap. 10.

Hæc de proverbiorum naturâ eo pluribus ſumus proſecuti, quia oratoribus ſit maximus proverbiorum uſus. Nec cauſa ejus rei obſcura eſt; cùm illa, magna ex parte, nihil aliud ſint, quàm veterum ſapientum dicta; ut non modo iis ad ornandum uti liceat oratori; ſed etiam, quo inde pondus accedat orationi. Quod ipſum Ariſtoteles tradidit: ex quo Syneſius *c* refert, ὅτι παλαιᾶς εἶσι φιλοσοφίας ἐν τ̃ μεγίσταις ἀνθρώπων φθοραῖς ἀπολομένης ἐγκαταλείμματα, περισωθέντα διὰ συντομίαν καὶ δεξιότητα: *eſſe ea veteris philoſophiæ, inter maximas hominum ruinas intercidentis, reliquias quaſdam, ob brevitatem ac dexteritatem conſervatas*. Subjungit deinde Syneſius: Παροιμία δὴ καὶ τοῦτο, καὶ λόγος ἔχων ἀξίωμα τὸ ὅθεν κατηνέχθη φιλοσοφίας τ̃ ἀρχαιότητα, ὥστε βόειον ἐπιβλέπειν αὐτῷ. Πάμπολυ γὰρ οἱ πάλαι εἰς ἀλήθειαν εὐστοχώτεροι. *Proverbium igitur hoc eſt, & ſententia dignitatem habens, ac antiquitatem e philoſphia depromtam. Unde bubulum, hoc eſt, gravem plane obtutum habet. Priſcis enim temporibus multo erant in veritate indaganda ſollertiores*. Et ſanè ea res in cauſſa eſt, cur jam olim tot præſtantiſſimi viri in explanandis adagiis operam poſuerint: qualis è Latinis Appuleius Madaurenſis, cujus ſecundum de proverbiis librum Chariſius *d* citat: è Græcis autem ipſe Ariſtoteles *e*, & diſcipuli ejus Theophraſtus, ac Clearchus Solenſis *f*: item Chryſippus, Cleanthes, Ariſtarchus, & multi alii, quos Zenobius, Diogenianus, & cæteri laudant parœmiographi.

c in calvitii encomio.
d lib. 2.
e Zenobius
f Athen. lib. 4. & 7.

CAP. XII.

DE CATACHRESI, HYPERBOLE, ET EMPHASI

CATACHRESIS *eſt tropi durities, oriens ex voce, quæ in alienum locum quaſi vi devenerit.*

Hyperbole eſt, cùm oratio in re augendâ, aut imminuendâ, fidei limites excedit.

Emphaſis eſt vis vocabuli modificati, repræſentantis rem excellenti modo

UTRUM, UT HYPERBOLE ET EMPHASIS, ITIDEM CATACHRESIS, OMNIS SIT IN NIMIO.

SUPERSUNT tres affectiones troporum. Quas eo convenire quidam autumant, quòd omnibus ſignificetur (ut cum illis loquar) exceſſus: differre autem, quòd exceſſus in emphaſi bonus, ac per ſe laudabilis ſit in hyperbole verò, & catachreſi, ſolum laudabilis per accidens. De emphaſi, & hyperbole, adſtipulor: non item de catachreſi. Nam quod ajunt, per catachreſin dici pro Veneri addicto *comem*, quomodo ſæpe loquitur Plautus; pro avaro *parcum*, pro prodigo, *liberalem*, & contrà; in his verò eſſe exceſſum per accidens laudabilem; eoque catachreſin rectè ſub exceſſu comprehendi: hæc quidem partim falſa ſunt, partim non efficiunt quod putarunt. Neque enim virtutes pro vitiis vicinis, vitiave pro virtutibus poni debent; cum oratorem oporteat eſſe virum bonum, qui mendacium plus oderit, quàm fullo ululam. Unde Fabius lib. III. cap. IX. *Hoc quidem Orator, id eſt, vir bonus, nunquam faciet, niſi fortè communi utilitate ducatur.* Atque hac de re etiam dicebamus lib. I. cap. V. ſect. XXVIII. Quare nunc ſolum addam, adulatoris eſſe, vitia virtutum nominibus inſignire: ut Plutarchus oſtendit libro eo, quo diſcernere docet amicum ab adulatore: ac hominis eſſe maligni, vitiorũ nominibus appellare, quæ excuſationem mereantur: ut etiam Lucianus indicat περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων: ubi illuſtre apponit exemplum de viris eruditis, qui à magnatibus de re quapiam rogati, trepident ac ſudent, & conſternatione quadam ineptè reſpondeant. Atque hoc, inquit, οἱ μὲν χρηστοὶ αἰδῶ ἐκάλεσαν, οἱ δὲ τολμηροὶ δειλίαν, οἱ δὲ κακοήθεις ἀπαιδευσίαν *homines probi appellant pudorem, immodeſti atque audaculi timorem, improbi autem ac maligni inſcitiam.* Deinde nec ſi alterum pro altero collocetur, κατάχρησις fuerit, quia qui laudat, parcum dicet, ac volet intelligi; qui vituperat, avarum vocabit, atque iſtiuſmodi cenſeri volet: eoque, ſi animum dicentis ſpectes, non ponetur unum pro alio. Denique nec ſi hæc καταχρηστικῶς dicerentur, iccirco omnis κατάχρησις fuerit exceſſus, cum ſuperſint innumera, in quibus nihil iſtiuſmodi cernere eſt. Quod ut magis pareat, age à catachreſi potiſſimum auſpicemur.

II. DE

II. DE ABUSIONIS VOCABULO, ET QUID SIT CATACHRESIS, ATQUE EJUS EXEMPLA.

CATACHRESIS κατὰ λέξιν ſonat *abuſio*, prout Fabius lib. VIII. transfert, & ante eum Cicero oratore ad Brutum: eâdem nempe ratione, quâ epiſt. XXII. lib. XI, ad Att. vini *abuſionem* dixit pro abuſu; aut quâ *uſionem* pro uſu uſurpant non Ulpianus *a* ſolùm, & Alphenus *b* J.C; (fruſtra enim ambigit Haloander, rectène ita legatur) ſed etiam Cato de R.R. & Varro περὶ ταφῆς Μενίππου, atque item A. Gellius *c*, ſcriptor purus caſtuſque, quamvis V.C. Ant. Auguſtinus lib. II. Emend. cap. II. de hâc ipsâ *uſionis* voce tractans, eum appellet non bonum Latinitatis auctorem.

a l. 27. § 4. D de auro, argento, mundo.
b l. 60. § 2. de legat. 3.
c lib. 4. cap. 2

Eſt autem abuſio, quoties duriùs vocis alicujus ſignificationem deflectimus ad aliam longè à propriâ recedentem. Itaque & ἄκυρον, vel ἀκυρία, itemque ἀκυρολογία, vel ἀκυριολογία à Grammaticis dicitur, quamvis hanc nonnulli diverſam faciant à catachreſi. Ita *calamus* ſumitur vulgò pro *pennâ*; cùm ille ex arundine fiat, hæc avium propria ſit: ut bene annotavit Iſidorus Originum lib. VI. cap. XIV. Nec minori catachreſi, jam ætate Martialis, ut ex pluribus ejus locis videre eſt, patres, fratres, ac quoslibet obvios appellarunt *dominos*; quemadmodum & uxores vocabant *dominas*. Diſtinguendus verò hic uſus, qui καταχρηστικῶς, ab eo, quo uxores ſic vocabant tanquam familiæ dominas. Exempla vide apud Guilielmum Forneriũ lib. I. Selectionum cap. II. Imò jam Senecæ temporibus morem hunc fuiſſe, argumento eſt illud ex epiſtola ejus tertiâ: *Obvios, ſi nomen non ſuccurrit, dominos ſalutamus.* quòd item epiſt. CIV. Junium Gallionẽ fratrem vocat *dominum ſuum.* Elegans eſt hâc de re Palladæ Epigramma in primo Ἀνθολογίας *d*:

d titulo. εἰς κόλακας.

> Ἢν ὁ φίλος τι λάβῃ, δόμινε φράτερ, εὐθὺς ἔγραψεν·
> Ἢν δ' αὖ μή τι λάβῃ, τὸ φράτερ εἶπε μόνον.
> Ὤνια γὰρ καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα. αὐτὰρ ἔγωγε
> Οὐκ ἐθέλω δόμινε· οὐ γὰρ ἔχω δόμινας.

Quod ex tempore admodum adoleſcens tranſtuli:

> *Mox ſcripſit domine frater, ſi accepit amicus.*
> *Si nihil accepit, nil niſi, frater, ait.*
> *Nomina namque iſthæc venalia ſunt. Ego verò*
> *Nolo iſtud, domine. Nam dare nil habeo.*

Vel ſi produci ſyllabam ob conſonas vocis ſequentis, aut penthemimerim, duriuſculum videtur, reſcribere verſu primo, *domine ô frater*: ultimo

timo autem, *Nolo voces dominum*. Sed utcunque vertas, abeſt Græci epigrammatis venuſtas. Quæ magna ex parte conſiſtit in paronomaſiâ poſterioris pentâmetri: unde haut rectè ſtabiliri conantur corruptam pronunciationem diphthongi AI, quaſi elegantia hujus carminis perierit, niſi δόμιναι & δόμινε ſimiliter omnino ſonuerint. Adhæc, ut Palladæ temporibus ſic fuerint locuti, quod verum puto; non eo, florente Græciâ, AI, & E, ſimiliter ſonuerint.

Tandem non fratres modò, ſed etiam filios dixere *dominos*; ut in inſcriptione antiquâ *a*, ſed hominis tamen Chriſtiani: DOMINO FILIO INNOCENTISS.

a In Collectione Inſcriptionum Cruterianâ CIƆLVII. *n.* 2.

Hujusmodi omnia per abuſionem dici, arguit illud, quòd *domini* vox ſit correlatum ſervi. Quam ob cauſſam Auguſtus, & Tiberius, tantopere averſati ſunt illud nomen; ut diſcimus ex *Suetonio b*, Tacito *c*, atque aliis *d*. Imò tribus & ampliùs ſeculis pòſt, cum jam ubique illud obtineret, Julianus deſertor usque adeo hanc appellationem refugit, ut cæteris illam ad exemplum Cæſaris aſpernantibus, penè in deſuetudinem abierit: quemadmodum ipſe refert in Miſo pogone. Sed poſt Juliani exceſſum, ut fieri amat, rediit conſuetudo prior. Stante verò Rep. Romanâ, tantum aberat, ut ingenui alii alios *dominos* vocarent, ut ſervi etiam dominos ſuos ſæpe quidem dicerent heros, ſed nec rarò compellarent nomine proprio. Ut Davus in Andriâ *e*:

---Non ſatis me pernoſti etiam, qualis ſim, Simo.

Syrus in Heautontim. *f*:

---Caterùm equidem iſtuc, Chreme,
Æqui bonique facio.

Et mox: *---Verùm illud, Chreme,*
Dicunt, jus ſummum ſæpe ſumma eſt malitia.

b in Auguſto cap. 53. & in Tiberio cap. 27.
c lib 2 Annal.
d Tertull. apolog cap. 34.
e act 3. ſc. 2.
f act 4. ſc. 5.

g act. 1. ſc 3. Mercurius quoque apud Plautum Amphitryone *g*, quamvis Soſiæ perſonam induerat, Jovem tamen, qui in Amphitryonis ſe faciem converterat, Amphitryonem, non herum, aut dominum, vocat; imò & heram nomine ſuo Alcmenam appellat. Verus etiam *Soſia* verum Amphitryonem ſuo ſemper nomine nuncupat *h*.

h act 2 ſc 1.

i Eun. act. 5. ſc. ult.

Ἄκυρον quoque ſive improprium eſt illud Terentii *i*, *Hunc comedendum & deridendum, vobis propino*. Ac nequis pro *propino* legendum hîc putet *prabeo*, addo, imitatum id eſſe Capitolinum in Marco: *Venenatam*, inquit, *partem fratri edendam propinans*. Nec multùm abludit illud Auſonii *k*; *---Vini cibique abſtemius.*

k carm 5. in profeſſ Burdig.

Nec diſſimili admodum καταχρήσει Perſius in anteloquio ſatyrarum ſcribit, *Cantare nectar*; quomodo legit Politianus cap. XLIV. Miſcell. & epiſt.

& epiſt. 1. lib. XII. qui & ſe illud inveniſſe ſcribit in vetuſto quodam codice, atque id ipſum in altero repertum refert à Bernardino *a*, ſive Petro illo Calabro *b*, qui non tam ut natalium probrum tegeret, (nam è nobili familiâ Sanſeverinitate, haut legitimè licet, natus fuit *c*) quàm, ut ajunt, quòd palatio ejus nihil præter antiquitatem Romanam ſaperet, ac Chriſtiani nominis & Eccleſiaſticæ antiquitatis contemtor eſſet, Junius Pomponius Lætus, & fortaſſe (ſi ejus ſunt illi in Maronem commentarii) Pomponius Sabinus nominari maluit. Aldus quoque Manutius lib. IV. Grammat. Inſtit. ſcribit, Jucundum Veronenſem *cantare nectar* in compluribus reperiſſe exemplaribus, ac ſe quoque unum eorum inſpexiſſe, in quo *nectar* erat ſcriptum, ſed *vel melos* minoribus erat literis ſuperadditum. *Pegaſeium* autem *nectar* ait, quomodo dicit Martianus Capella lib. IX. *Poſt hos honoratior fontigenarum virginum chorus Pegaſea vocis nectare diffluebat.* Quo loco non dubiũ, quin Martianus reſpexerit illum ipſum Perſii verſum: ne quis autoritate moveatur, aut Scoppæ *d* corrigentis, *cernas Pegaſeium melos:* aut Turnebi *e*, & Hadriani Junii, cui emendant, *Pegaſeium melos credas:* aut Giffanii *f*, qui legit *credas Pegaſeium melos*.

a *M. Anton. Majoragius orat. 10.*
b *Lud. Vives l. 2. de fide.*
c *M. Antonius Maroreniis, in vita Pomponii Læti.*
d *Collectan. cap. 34*
e *lib. 10. Adverſ. cap. 13.*
f *indice Lucretiano in* Vacillo.

III. CATACHRESIS ALIA POETARUM PROPRIA, ALIA ORATORI ETIAM CONCESSA.

ΚΑΤΆΧΡΗΣΙΣ eſt duplex. Una ſolutæ convenit orationi; cujuſmodi eſſe ſolet, quâ neceſſitatis cauſsâ utimur. Nec tamen ſola hæc talis putanda eſt: quia quandoque etiam oratores, nullâ adacti neceſſitate, vocabulis abutuntur. Catachreſis verò altera tantùm in ligatâ oratione locum habet: quæ nunquam non citra neceſſitatem uſurpatur. Prioris generis eſt, cùm *ædificare* aliis accommodatur, quàm ædificiis. Nam, ut apud Maronem *g* legimus, *ædificare equum:* ita apud Ciceronem *h* eſt *ædificare claſſem*. Simile item *defendere* pro arcere. Ut apud eundem Tullium *i*: *Si quis non defendit injuriam, neque propulſat à ſuis, cùm poteſt, injuſtè facit.* Et apud Paulum J.C. *k Vim enim vi defendere, omnes leges, omniaq; jura permittunt.* Ejuſdem generis eſt, quòd *parricida* ponatur, non tantùm pro eo, qui principem, patrem patriæ, occiderit, aut patruum ſuum, vel patronum; (de quibus Marcianus J.C. teſtis in XIV. Inſtitut.) ſed etiam pro eo, qui cognatum, aut propinquum, ſuſtulit; aut pro quocumque, qui capital fecerit, h.e. facinus, quod capitis pœnâ luitur, ut rectè exponit Feſtus; à quo immeritò diſcedit Nonius, cùm capitis periculum eâ voce ſignari tradit.

g *2 Æn.*
h *pro lege Manilia.*
i *lib. 3. off.*
k *l. Scientiam § qui cum. D. ad legem Aquiliam.*

In proſa autem oratione *paricida* vocem eo, quo dicebamus, modo accipi, tum argumento eſt, quòd Cicero in Milaniana Clodium vocat *paricidam*, quia M. Papirium, equitem Romanum, interemiſſet. Indicio quoque ſunt leges Numæ; in quibus erat, *Si quis hominem liberum morti duit, paricida eſto*: tum quòd etiam quæſtores, quia conquirerent publica maleficia, (quod primò eorum munus fuit, qui publicas colligerent pecunias; poſtea peculiare factum eſt trium virorum capitalium *a*) ideo dicti ſunt *quæſtores paricidii*; quemadmodum ſcribit Feſtus, & Pomponius in Enchiridio Juris. Eſſe verò hanc κατάχρησιν, negari nequit, cùm *paricida* propriè dicatur quaſi *patricida*, vel potiùs quaſi *parenticida* κατὰ συγκοπὴν, quomodo & *homicida* factum ex *hominicida*. Quare appellantur ita propriè, non ſoli quidem, qui patrem ſuſtulere, ut vulgò tradunt; quibus & Nero, quem *matricidam* Auſonius novè vocat. καταχρηστικῶς *paricida* dici videtur; ſed quicunque parentem alterutrum interemerint.

a Varro lib. 4. de L. L.

Quidquam etiam ejus καταχρήσεως, quæ in proſa quoque locum habeat, exemplum eſſe putant, quòd *merendam* vocamus cibum illum, qui eſtur inter prandium, & veſpernam Moviceos, quòd *merenda* ita dicta videatur, quia meridianis horis ſumeretur, atq; ita primò idem fuerit, quod prandium; ut quoque voluit Feſtus Pompeius. Verum potior eſt eorum ſententia, qui propriè ſic appellatum putant cibum, qui mercenariis dabatur a labore: poſtea verò συνεκδοχικῶς extenſam eſſe ſignificationem. Ita *merenda* ſit non à meridie, ſed à merendo, ut à terendo *turunda*; pro quo Turnebus *b* haut εὐστόχως *c* legendum conjiciebat *rutunda*, vel *rotunda*.

b lib. 17. Adv cap. 7.
c felici conjectatione.
d lib. 8 ep. 14

Alterius verò generis abuſionem, quod citra neceſſitatem fit, ac magis in vincta oratione invenitur, exemplum eſt, quòd Martialis *d* vocat *ſine face diem*, qui eſt ſine nubibus, eóq. ſerenus: item quòd *gurgitem*, aut *vadum*, poëtæ dicunt pro mari: in quibus & ταπείνωσιν ſtatuunt, ut ſuo loco dicemus. Quin à etiam ejus generis eſſe autumant, quòd *ſperare* accipitur pro timere. Ita enim vocem hanc, quoties de rebus malis uſurpatur, explicant Chariſius, Donatus, Servius, Diomedes, Iſidorus, atque alii. Nec deſunt qui hocce exemplo adſtruere conentur, catachreſes quaſdam nulli primario tropo ſubjici poſſe, eoque etiam diſtinctum videri tropum. Atqui *ſperare* tum non timere ſignificat, ut putarunt; ſed ſtatuere. Maro 2. Æn.

> *At ſperate, Deos memores fandi, atque nefandi.*

i, putate, ſtatuit. Et 4. Æn.

> *Hanc ego ſi potui tantum ſperare dolorem,*

Et

Et perferre, ſoror, potero.
Ubi itidem *ſperare* eſt exiſtimare ſibi impendêre.

Neque proſa hoc locutionis genus neſcit. Auctor declamationis in Salluſtium falsò jam olim tributæ M. Ciceroni: *Nam quod iſtâ inuſitatâ rabie petulanter in uxorem, & in filiam meam, invaſiſti; quæ facilius mulieres ſe à viris abſtinuerunt, quam tu à viris: ſatis doctè ac peritè feciſti. Non enim me ſperaſti mutuam tibi gratiam relaturum, & viciſſim tuas compellaturum.* Niſi hîc εἰρωνικῶς accipere viſum, propter ſequentia de gratiis relatis, quaſi honoris cauſsâ (ſcilicet, uti Salluſtius fecerat) nominare voluerit conjugem, ac filiam Salluſtii. Res apertior eſt in aliis, at poſterioris ævi. Ut Tertulliani hoc, lib. de pœnitentiâ cap. ult. *Quid illum theſaurum ignis æterni æſtimamus, cùm fumaliora quædã ejus tales flammarum ictus ſuſcitent, ut proximæ urbes, aut jam nullæ extent, aut idem ſibi de die ſperent.* Sententia eſt: putant civitates Veſuvo vicinæ, & ſibi ab hoc monte ignivomo exitium impendêre; hoc magis quia ab eo non ita pridem perierant Pompeii; uti legere eſt lib. de Pallio cap. II. & in Apologet. cap. XL. Etiam Sidonii eſt lib. VI. epiſt. VI. *Sperans, ne amor veſter tenuetur.* Quamquam hîc, ob particulam ſequentem, planè, is pro *timere* videtur accipere, fortaſſe Grammaticorum auctoritate impulſus, qui ſic interpretarentur. Sed Sidonii auctoritas non eſt nobis tanti: cujus ævo, ut ipſe non uno agnoſcit loco *a*, penè totus conciderat ſermo Romanus. Molliùs idem Appollinaris lib. VII. epiſt. VII. *Sperat Arvenna ſupplicium.* Et ſic verbum hoc uſurpant, auctor panegyrici Conſtantino dicti, Julius Firmicus Matheſ. lib. VIII. Ammianus lib. XIV, & alibi. Veteres etiam Juriſconſulti ita loqui amant: ut oſtendit Radulphus Fornerius lib. III. Rerum Quotidianarum cap. XV. Sic verò vocem hanc Latini uſurpant Atticorum exemplo. Nam ut ſcribit Suidas, ἐλπίσαι οὐ μόνον ἐπ' ἀγαθῷ, ἀλλ' ἁπλῶς ἐπὶ τῇ τοῦ μέλλοντος ἐκβάσει λέγεται παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς; *b* Adſtipulatur ei Heſychius; juxta quẽ ἐλπιάζ. & ἐλπίζειν, Idẽ ſunt, quod δοκεῖν *c*. Idem quoque ἐλπίδα exponit προσδοκίαν *d*, ac pro eodem accipit ἐλπωρὴν, ἐλπίδα, & δόκησιν. Certè locutus eo modo Thycydides lib. I. ut & obſervavit ſcholiaſtes: Atque Ariſtoteles quoque lib. II. Rhet.; quo loco de miſericordia agit: item Sophocles in Oediopde tyranno. Itaque non adſentio Henr. Stephano *e*, qui mavult apud Virgilium legere, *tãtum ſpectare dolorem*: quod ſe in exemplari quodã reperiſſe ait: quaſi non innumera peccent ſcioli atque indocti librarii. Equidem non ignoro, apud Martialem quoque lib. II. epigr. LXIV. in multis codd. eſſe, *Quo te ſperabimus uſque?* in aliis verò *ſpectabimus*

a lib. 2. epiſt. 10 & lib 8. epiſt 2.
b non ſolùm de rebus bonis, ſed ſimpliciter de rei futuræ eventu dicitur ab Atticis
c putare.
d opinionem
e paleſtrum de Latinitate Lipſii pag. 24.

bimus, hoc eſt, *exſpectabimus*. Sed Maronem *ſperabimus* ſcripſiſſe, teſtis eſt nobis, exceptione major, Quinctilianus *a* lib. VIII; ubi in eo ἄκυρον ponit.

a cap 3. ſive, de perſpicuitate.

b Andr. act. 2. ſc. 3.

Multi, eoſque inter Willichius Reſellianus, vir doctiſſimus, eandem ſtatuunt κατάχρησιν in illo Terentii *b*:

Nam quod tu ſperes, propulſabo facile. ---

Ubi & Donatus monet, in libris nonnullis *timeas* legi: quod ſine dubio ex gloſſemate alicujus irrepſerat, qui locum non ſatis percepit. Siquidem *ſperare* hic omnino propriè & uſitatâ ſignificatione accipitur: cùm ſententia ſit, longè aliter eveniet, atque in ſpe habes. Fortaſſe nec meliùs interpretantur illud Juvenalis ſat. IV:

--- *Jam quartanam ſperantibus ægris.*

Sani enim quartanam metuunt; ægri interdum ſperant; præſertim deſinente auctumno; quo tempore febres continuæ ſunt multo periculoſiſſimæ. Proximè enim præceſſerat:

--- *jam letifero cedente pruinis*

Auctumno. Sententia igitur eſt, ſperare ægros, febrim, quâ correpti, non fore ardoris continui, ſed quarto die recurrentis; quia ab eâ non itidem vitæ periculum imminet, atque ab aliâ febri; quique ab eâ convaleſcunt, poſt illa conſtantiori fruuntur valetudine: quin etiam ea, depaſcendo noxios humores, pleroſque liberat à morbis, quorum curatio penè in deſperatis habebatur; ut de epilepſiâ teſtatur Cous vates lib. I. & VI. Epidem. Itaque nec in argumento planè παραδόξῳ fortean verſabatur Phavorinus, cùm quartanam laudaret; quâ de re Agellius lib. XVII. cap. XII.

Verùm de poſteriori hoc abuſionum genere, quod à poëtis, ac interdum ab oratoribus, citra neceſſitatem adhibetur, non immeritò ambigi poſſit; cùm plerique veterum tum tantùm κατάχρησιν eſſe dicant, cùm rei carenti nomine alienum nomen inditur: velut cùm *pes* in navi ſumitur pro infima veli parte, aut pro fune, quo velum tenditur, teſte Seneca *c*. unde apud Maronem, *Unà omnes fecere pedem*. h. e. vela tetenderunt. Eſtque ea ſententia Quinctiliani lib. VIII. cap. VI. Plutarcho quoque in vitâ Homeri ſimiliter definitur κατάχρησις, ἥπερ ἀπὸ τοῦ κυρίως δηλουμένου μεταφέρει τὴν χρῆσιν, καὶ ἐφ' ἕτερον οὐκ ἔχον ὄνομα κύριον, i. *quæ uſum ex eo, quod propriè ſignificatur, in aliud, proprium non habens, transfert*. Feſtus itidem: *Catachreſin*, inquit, *dicimus, cum alienis abutimur perinde ac propriis, cùm propria deficiunt*. Idem ſentit Iſidorus lib. I. Originum. Et certè non quidē, id eſſe κατάχρησιν, negamus: verùm laxiùs hoc loco eâ voce utimur, ut nihil aliud ſit, quàm tropi duri-

c lib. 2. de Beneſ. cap. 34.

cies. Id cum dicere vellet, vir cæteroqui doctiſſimus, Georgius Fabricius *a*, mirificè hanc rem expreſſit. *Abuſio*, inquit, *eſt verbi in ſignificatu non proprio uſurpatio*. At hoc quævis facit metaphora, non ſolùm καταχρηστική. Verùm non poſſunt non aſpernenda proferre, qui, ſi non Logices ſtudium aſpernantur, at ſaltem, ut Ennianus ille Neoptolemus *b*, paucis jubent philoſophari. Mihi verò arridet illud Nævianum; *Neminem vidi qui numeri atò* (h.e. nimiùm, ut exponit Feſtus) *ſciret, quod ſcito eſt opus*: ſive, ut apud Turpilium erat,

Nunquam quemquam numero vidi facere, quod facto eſt opus.

a in Partitionibus Grammaticis.

b apud Agellium lib. 5. cap. 15. & Appuleium in Apologia.

IV. CATACHRESIN PLURIMUM ESSE IN TRANSLATIONE, INTERDUM ETIAM IN METONYMIA, AUT SYNECDOCHE.

QVÆRITUR, num κατάχρησις ſolius metaphoræ, an verò cujusvis ſit tropi duricies. Sed magis poſterior placet ſententia. Nam cùm *paricidæ* nomen, quod eorum proprium eſſe dicebamus, qui interemere parentem alterutrum, illis tribuitur omnibus, qui capital commiſerunt, eſt συνεκδοχικὴ κατάχρησις; aut, ratione obligationis ad pœnam capitis, καταχρηστικὴ μετωνυμία adjuncti. Eſt & κατάχρησις μετωνυμικὴ, cùm καλοῦνται παῖδες οἱ δοῦλοι, κἂν ὦσι πρεσβύτεροι *c*, ut ait Pollux. Atque ita Latini quoque antiquiores dicebant *Marcipor*, *Quinctipor*, *Publipor*, *Caipor*, h.e. Marci, Quincti, Publii, aut Caii puer ſive ſervus; ut explicat Priſcianus lib. VI. Eâdem de re ita Fabius lib. I. *In ſervis*, inquit, *jam intercidit genus illud nominis, quod ducebatur à domino; unde Marcipores, Luciporéſve Quinctiporem* dixit Varro Bimarco, *Publiporem* Salluſt. lib. III. Hiſtor. *Marciporem* Plinius lib. XXXIII. cap. I. Ac meminere etiam iſtorum Feſtus, Probus in Catholicis, & Paullus lib. I. Dig. De verborum & rerum ſignificat. Etiam κατάχρησις μετωνυμικὴ eſt, cùm pro perſona ponitur adjunctum, quod non eſt, ſed fuit. Cujus rei multa habemus in Scripturis exempla. Ut Matth. cap XI. 5. *Cæci vident, claudi ambulant, ſurdi audiunt.* Item Matth XXVI. 6. *Simon leproſus* dicitur, quia fuerat leproſus. Συνεκδοχικῶς quoque καταχρηστικῶς dixit Maro *d*:

c ſervi vocantur pueri, licet ſint ſeniores.

Ferreique Eumenidum thalami.

d Æn. 6.

Neque enim Eumenides nupſerunt; ſed generatim utitur poëta thalami voce, pro loco in quo commorantur Eumenides. Nam propriè thalamum dici cubile mariti atque uxoris, vel fidem fecerit illud ejusdem de Priamo *e*:

Quinquaginta illi thalami, ſpes tanta nepotum.

e 2. Æn.

Itidem nomen *virginis*, quod earum proprium eſt, quæ à viro integræ ſunt, συνεκδοχικῇ καταχρήσει iis tribuitur, quarum jam libata virginitas: quomodo Græcorum imitatione (nam ita παρθένῳ voce utitur Euripides in Ione) Terentius uſurpat in Hecyra *a*, & Virgilius Eclog. VI, ubi Paſiphaën virginem vocat, quæ, ut Servius monet, jam mater erat Phædræ, Ariadnes, & Androgei. Aliquanto aliter, ſed item καταχρηστικῶς, uſus eodem Juvenalis lib. III. ſat. III:

a Act. 4. ſc. 5. & 7.

---Quod ni tibi deditus eſſem;

Devotusque cliens, uxor tua virgo maneret.

Majori etiam abuſione ea vox accommodatur τοῖς ἠιθέοις, hoc eſt, viris non expertis Venerem. Ut apud Marcellum Empiricum cap. VIII. *b* *Collyria multi generis, id eſt, vel decem confectionum, æquali vel numero, vel pondere, infundes in lotium pueri virginis.* Nempe ſic poſterioris ævi ſcriptores loqui amant, inprimis Eccleſiaſtici: ut apud vulgatum interpretem Apocalypſ. cap. XIV, ubi παρθένων vocem de maribus uſurpatam itidem *virgines* transfert. Tertullianus quoque lib. de velandis virginibus cap. V. de Eva ait: *Ex viro ſuo ſumta eſt, & ipſo adhuc virgine.* Et cap. X. *Viri autem tot virgines, tot ſpadones voluntarii.* B. Hieronymus in vita Malchi captivi: *Huccine miſer ſervatus ſum? ad hoc mea ſcelera perduxerunt, ut, incaneſcente jam capite, virgo maritus fierem?* Similiter loquitur epiſtolâ ad Salvianam. Gildonis filiam. Etiam *virgines clericos* dixit libro contra Vigilantium. Idem apologiâ contra Jovinianum *c*: *Apoſtoli vel virgines, vel poſt nuptias continentes: epiſcopi, presbyteri, diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè poſt ſacerdotium in æternum pudici.* Antea quoque eodem dixerat libro: *A domino virgine mater virgo virgini diſcipulo commendatur.* Cui geminum ac ſimillimum hoc apud Auguſtinum præfat. in Joannem: *Iſte ſiquidē eſt Joannes, quem Dominus de fluctivagâ nuptiarum tempeſtate vocavit, & cui matrē virginem virgini commendavit.* Etiam B. Paulinus Nolanus ſic orditur epithalamium in Julianum, epiſcopi Memoris, ſeu Memorii, filium, ac Campanum, poſtea epiſcopum, & Jam, ut Lindenbrogius *d*, fortaſſe ex libris, nuncupat; vel Aëtiam, ut legendum conjectabat Andr. Schottus:

b pag. 65. edit. Baſil.

c prope finem.

d ad Terentii Adelphos.

Concordes animæ caſto ſociantur amore,

Virgo puer Chriſti, virgo puella Dei.

Petrus Chryſologus ſerm. CXLVIII. de Eva decipiente Adamum: *Inducta virgo inducit virginem mox Adamum.*

Fortaſſe autem quiſpiam, Nonii autoritate motus, à Varrone quoque exiſtimet eos dici *virgines*. Verùm huic ſententiæ minimè ſubſcribo; neque cauſſam adſcribo, ne has paginas τοῖς ἀῤῥήτοις *e* attamine-

e rebus ne fandis.

minemus. Neque iccirco cenſendum, antiquos voce defectos fuiſſe, quâ in maribus uterentur. Siquidem veteribus, quod in ſequiore ſexu eſt *virgo*, id in maribus erat *inveſtis*: unde hæc vox, ut monuit Caſaubonus *a*, in veteribus gloſſis exponitur ἄφθορος; eique contrarium eſt *veſticeps*, ὁ ἐφθαρμένος, καὶ τῶν ἀφροδισίων πεῖραν ἔχων. Confirmat hanc rem Tertullianus cujus illud de virgin. velandis *b*: *Materfamilia vocatur, licet virgo; & paterfamilia, licet inveſtis.* Ibidem: *Si virgo mulier non eſt, nec vir inveſtis eſt.* Verùm hâc de re nimis fortaſſe multa. Reliqua nunc perſequamur.

a caſtigat. in apolog. Apul.

b extremo cap. 11.

V. DE CATACHRESI UTRIMQUE COMMUTABILI.

QUEMADMODUM metaphorarum aliæ à ſimilitudine ſimplici petuntur, aliæ à proportione: ac illæ elegantiſſimæ ſunt, quæ ab ἀναλογίᾳ ducuntur, eoque commutabiles eſſe ſolent: ita & καταχρήσεις aliæ reciprocæ ſunt, aliæ unius partis: tutiſſimæ autem, quæ ſunt prioris generis: nempe ἀκόλουθοι, ſive utrimque commutabiles. Quomodo crebrò *omnis* ponitur pro *totus*, & *totus* pro *omnis*. cùm tamen totus propriè reſpiciat corpus, quod quantitas eſt continua, & *omnis* dicatur ratione numeri, qui quantitas eſt diſcreta. Nec abſimilis, ſed ἀνακόλουθος tamen, κατάχρησις eſt, cùm *plurimus* dicitur de quantitate continua. Ut I. Georg. ---*Cùm ſe nux plurima ſylvis*

Induet in florem.

hoc eſt, longa. Sic III. Georg. ---*Cui plurima cervix.*

hoc eſt, longa, toroſa. Et I. Aen. de colle:

---*Qui pluribus imbri*

Imminet.

Addam & alia ἀκολούθου καταχρήσεως exempla. Ita *pretium* pro pœnâ uſurpat Catullus, cùm Rufum cognitum ait amicum

-- *magno cum pretio atque malo.*

item Horat. lib. III. od. XXIV.

Et peccare nefas, aut pretium eſt mori.

Atque è contrario, ut quidem voluit Janus Duza *c*, pœnam Græcorum imitatione pro præmio dixit Propertius lib. II. eleg. VIII. cùm ſcribit:

c lib 4. Plaut. explic cap. 14.

At poſtquam ſerâ captiva eſt reddita pœnâ,

Fortem illum Aemonius Hectora traxit equis.

Mihi tamen hîc *pœna* pro *ſolutione*, ſeu liberatione, accipi videtur,

tur, quomodo & Pindarus locutus od. IV. Pyth.

Δυσθρόου φωνᾶς ἀνακελαδήσαιον
Ποινά τίς ἔσσεται πρὸς Θεῶν.

Dum per contareris, quæ à duriſonâ loquelâ, Deorum auxilio, futura eſſet liberatio. Aliàs eidem Pindaro ποινὰν pro *præmio* quoque uſurpari, agnoſcimus: ut cùm I. Pyth. carmen in victoriam vocat ποινὰν τεθρίππων, *præmium quadrigarum.*

Ἀκόλουθος quoque κατάχρησις eſt, quòd Virgilius XI. Æn. *promittere* poſuit pro *minari*, & Horatius viciſſim lib. I. Epiſtol. *minari* dixit pro *promittere*. quomodo & Catullus Epig. penultimo, cum, qui divitiis ſe jactaret, *minacem* vocat; ſicut habet vetus Regienſis editio *a*, atque à Joſepho quoque Scaligero editum eſt: pro quo ineptè Aldus, aliique, *nimis* excuderunt. Græcos eodem modo ἀπειλὴν dicere pro καύχησις, & ἀπειλεῖν pro αὐχεῖν, ſive καυχᾶσθαι *b*, ex Euſtathio *c* diſcere eſt.

a an. 1481.

b gloriari, jactare.

c Odyſſ. θ. pag 1502, edit Rom.

VI. DE FUGIENDA CATACHRESI NIMIS DURA. ITEM QUÆ APUD CRITICOS ANTIQUOS CATACHRESIOS FUERIT NOTA.

Etſi autem κατάχρησις ſit tropi duricies, non tamen duricies hæc excedere modum debet. Nimis ſanè dura abuſio eſt, cùm Alexander Myndius apud Athenæum lib. IX. ait: τὸ δὲ πρόσωπον οὔτε λίαν λευκὸν ἐχούσας, οὔτε μέλαν *d*. Loquitur de paſſeribus, quibus προσώπου nomen nequaquam convenit. Duriùs quoque dicitur πρόσωπον οὐρανοῦ: quomodo Evangeliſta Matthæus loquitur cap. XVI. In carmine tamen κατάχρησις hæc feratur: quomodo Lycophron cœlum vocat πολυπρόσωπον. Nec is tamen hoc nomine effugit cenſuram Ariſtotelis in III. Rhetor. Sed pro Lycophrone eſt, quòd poëtæ gaudeant rebus quibusvis perſonas induere. Eſtque ſimile, quòd Ovidius initio Metamorphoſios *naturæ vultum* dixit. Item Virgilius nunc feris *e* tribuit vultum, nunc mari; ut ſuprà vidimus. Quod nihilo mollius, quàm cùm Lycophron cœlo πρόσωπον aſſignat; quandoquidem hæc idem notant. Sanè & Cicero interdum πρόσωπον vertit *vultum*. Quamquam idem in primo de Legibus Græcos carere cenſeat voce, qua *vultum* exprimant: credo, quia *vultus* vox magis apta eſt; ut utriusque nominis ἔτυμον conſideranti planum fiet.

d nec facie alba valde, nec nigra.

e 7. Æn.

Quòd ſi durior videatur catachreſis, mollire eam licebit ἰατρεύματι *f* aliquo. Ut ibidem Cicero ait: *Nec arboris, nec equi virtus quæ dicitur, in quo abutimur nomine, in opinione ſita eſt, ſed in natura.* Quamquam Plato in primo de Rep. ἁπλῶς dixerit ἀρετὴν τῶν κυνῶν *g*.

f remedio.

g virtutem canum.

Ex-

Extremo illud loco adjicimus, veteres criticos, (ut ex antiquis ſcholiaſtis cognoſcere eſt) κατάχρησιν, omnemque vocum inſolentiam, indicare ſolitos præfigendo verſibus χ. Vide Iſaaci Caſauboni notas in Laërtium, & ejusdem animadverſiones in Athæneum lib. VI, cap. VIII. item Joannem à Wouweren de πολυμαθείᾳ cap. XVII. Et hæc de abuſione.

VII. HYPERBOLE QUOMODO LATINIS DICATUR: ITEM QUID, ET QUOTUPLEX SIT: AC, IN QUOVIS EAM TROPO INVENIRI.

ΥΠΕΡΒΟΛΗΝ recentiores Ariſtotelis interpretes *exceſſum* vertunt; ut ἔλλειψιν *defectum*. Sed Latinos veteres aliter his vocibus uſos eſſe, monet Victorius lib. XIX. Var. Lect. cap. IX. Ab auctore ad Herennium dicitur *exſuperatio*: ab eodem, & Cicerone in III. de Orat. transfertur *ſuperlatio*; quâ voce & Arnobius utitur lib. I. à Fabio lib. VIII. *ſuperjectio* vocatur. Nec eodem omnes modo definiunt. Quibusdam dicitur eſſe tropi audacia: quæ deſcriptio non minùs catachreſi convenit, quàm hyperbolæ. Siquidem audaciæ eſt, iis uti, quibus duricies ineſt, uti fit in catachreſi. Hyperbole verò aliquid, quod fieri nullo modo poſſit, augendæ rei gratiâ dicit, aut minuendæ: ut Tullius definit in Topicis. Itaque eſt duplex; alia αὐξητικὴ, ſive augens; alia μειωτικὴ, ſive minuens. Certè non Tullio modò, ſed ipſi etiam Ariſtoteli, comprehendit utrumque exceſſum; tum eum, qui tendit ad exſuperantiam, qui ſolus aliis ὑπερβολὴ vocatur; tum illum, qui vergit ad defectum, qui & ὑποκορισμὸς dicitur. Utroque enim modo exceditur τὸ μέσον *a*.

Exemplum prioris modi eſt in illo Maronis *b* de navibus Cleopatræ: *Credas innare revulſas Cycladas*. Nam etſi magnitudinis erant inuſitatæ, quod Florus *c* abunde teſtatum facit: non tamen ſingulæ inſulis poterant æquiparari.

Poſterioris modi exemplum habes apud Juvenalem ſat. VI. de virgine exigua, quæ ob tutulum, ſive comæ ſuggeſtum, (ſic eum Statio *d* appello, quod Nazianzeno *e* eſt πύργωμα πλοκάμων, Hieronymo *f* eſt *turritus vertex*) refert à fronte Andromachen:

---poſt minor eſt, breviorque videtur
Virgine Pygmæâ nullis adjuta g cothurnis.

Cui enim veriſimile fiat, ipſis eam fabuloſis Pygmæis, quorum *tota cohors pede non eſt altior uno*, ut idem ſatyricus ait *h*, breviorem ſemper

a medium.
b Æn 8.
c lib. 4. c. 11.
d Epithalamio Stella & Violantilla.
e carm. 63. pag. 47 edit Morell.
f epiſt ad Demetriadem.
g Schoppius adjuncta. Sed vetus lectio elegantior eſt.
h ſat. 13.

viſam fuiſſe, niſi quando ſtaturam juvaret induendo cothurnos, genus calceamenti ſubere altiùs elevato, quale in tragœdiis uſurpabant, ut perſonæ heroum, quas inducebant, apparerent grandiores: quemadmodum & è Polluce diſcimus, iccirco in iisdem uſos ſyrmate. unde
a lib. 2 ſat. 2. hic ipſe ſatyricus alio loco *a* ſcribit:

- - Longum tu pone Thyeſtæ
Syrma, vel Antigonæ.

Eſſe autem ὑπερβολὴν troporum quorumvis affectionem, argumento eſt, quòd metaphora ὑπερβολικὴ ſit, ſi Ariſtotelem voces *Deum* philoſophorum: metonymia ὑπερβολικὴ ſit, ſi quempiam dicas *nequitiâ* ipsâ *nequiorem*, h. e. nequiſſimis quibusque: (vulgus nunc ſequor, cui nequitia nequiſſimorum adjunctum potiùs videtur, quàm forma eſſentialis; quâ de re ſuo loco diximus:) ſynecdoche ὑπερβολικὴ ſit, *ſacer* pro quovis improbo: ironia ὑπερβολικὴ ſit, ſi cæcum dicas *Argo* eſſe *oculatiorem*. Imò & cum catachreſi concurrit: ut in illo Gregorii Magni: *O culpa* FELIX, *quæ talem meruiſti habere redemtorem!*

VIII. CUI ÆTATI, ATQUE ARGUMENTO, HYPERBOLÆ INPRIMIS CONVENIANT.

CONGRUUNT Hyperbolæ juvenibus magis, quàm ſenibus: cujus cauſſa eſt, quòd juventus in omnibus modum excedat, contra il-
b lib. 3 Rhet. cap. 11. lud Chiloni præceptum, *Ne quid nimis.* Id voluit Ariſtoteles *b*, cùm
c ſunt autem hyperbolæ juveniles. nam vehementiam indicant. ſcripſit: εἰσὶ δ' ὑπερβολαὶ μειρακιώδεις· σφοδρότητα γὰρ δηλοῦσιν *c*. Eandem ob cauſſam iis quoque conveniunt, quibus animus eſt commotus. Illuſtrat id Ariſtoteles exemplo Achillis, qui Agamemnoni iratus, eóque munera oblata reſpuens, negavit, ab eo animum ſuum placari poſſe, ſi vel donentur quæcumque arenâ maris terrâque occuluntur: atque item, cùm pollicerentur oratores, regem ipſum filiam ſuam daturum conjugem, negavit, ſe eam ducturum, quamvis vel formâ contenderet cum Venere, & induſtriâ atque artibus cum Pallade.

Hâc ipsâ de cauſsâ creber quoque eſt eorum uſus in conviciis. Ut,
d Ecl. 3. *Hic alienus oves cuſtos bis mulget in horâ*. At vix fieri poteſt, ut bis de die mulgeantur, de horâ certè non poteſt. Sed *hora* ponitur pro exiguo tempore, per συνεκδοχὴν ὑπερβολικήν. Etiam hæc profecta ſunt ab animis perturbatis:

e 4. Æn. *Nuſquam tuta fides* e.
f Lucanus lib. 10. *Nulla fides pietasque viris, qui caſtra ſequuntur* f.

g Act. 5. ſc. 1. Denique eſt maximus eorum uſus in quibusvis amplificationibus. Plautus Epidico *g*: *—Pe-*

---Pedibus pulmoneis.

Qui perhibetur, prius veniſſet, quàm tu adveniſti mihi.

Ut quidem reſtituit Camerarius: quo pacto *pulmones* pedes erunt, quos alibi *a* appellat *podagroſos.*

Quemadmodum autem eo ingens indicatur tarditas: ita contrà ab eodem Comico mira deſignatur velocitas, cùm in Amphitryone ait *b*:

---Quadrigas ſi nunc juſcendas Jovis,

Atque hunc fugias, ita vix poteris effugere infortunium.

Vel ſi id eſſe ὑπερβολικὸν vix placet, ob particulam *vix* adjectam: at dubium non eſt, quin ὑπερβολικῶς ab Euripide *c* ſumma indicetur celeritas, cùm Achilles vocatur ἰσάνεμος, h.e. *ventis aequalis*, pro quo Homerus ſimpliciter dixerat ποδώκης ὠκὺν, h.e. *acupedius*, ut locuti veteres *d*. Maxima quoque velocitas ſignificatur Antipatri de Aria Epigrammate *e*. cujus hi verſus extremi:

Ἦ γὰρ ἐφ' ὑσπλήγων, ἢ τέρματος εἶδέ τις ἄκρυ
Ἠΐθεον, μέσσῳ δ' οὔποτ' ἐνὶ σταδίῳ.

Ergo in carceribus, metâque, hunc cernere poſſis
Currentem: medio non videas ſtadio.

a *Mercatore act.3.ſc. Summe ego homo.*
b *act.1.ſc.1.*
c *Aulide.*
d *Feſtus.*
e *lib.1 c 1. Ἀνθολ.*

Item iſthoc Virgilii *f* de Camilla:

Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volaret
Gramina, nec teneras curſu læſiſſet ariſtas:
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingueret æquore plantas.

f *7 Æn.*

Falluntur Critici, vel verſus hos, Maronis gravitate indignos, eóque adulterinos cenſent. Nam in omnibus eos codd. inveniri, auctor eſt Pierius Valerianus: ac ſimiles ſunt Apollonii verſibus, quibus agilitatem Polyphemi deſcribit *g*. Imò nec dubium, quin Apollonium Maro expreſſerit. Simul etiam, ut præter alios Cœlius Calcagninus in epiſtolicis quæſtionibus monet *h*, alluſit ad id, quod poëtæ tradiderunt de Orione, Neptuni, vel, ut alii volunt, Minoïs ex Euryale filio; aut Iphiclo, filio Phylaci: quorum illum ajunt patris beneficio ſuper fluctus ſuſpenſis veſtigiis, haut ſecus atque in terrâ, cucurriſſe: hunc fabulantur ita ſuper ariſtas inceſſiſſe, ut eas non confringeret. Heſiodus, Hyginus, & Apollonii interpres. Nec abludit ab hiſce fabulis, quod de Lada, Alexandri M. curſore, poëtarum multis *i* memorato, refert Julius Solinus *k*. Quippe tantâ celeritate fuiſſe prodit, ut nec veſtigia in pulvere arenâque relinqueret. Hæc vanorum Græculorum ὑπερβολὴ ex eo traxit originem, quòd, Pauſania *l* teſte, omnes ſuæ ætatis velocitate anteceſſerit: unde & ei ſtatuam apud Argos dicarunt in templo Veneris νικηφόρυ.

g *lib.1. Ἀργον. verſ.182.*
h *lib.1.ep 8.*
i *Catul. carm 56. Juvenal ſat 13. Martial. l.b. 2.ep.86. & l. 10 epig.100.*
k *cap.6.*
l *in Corinthiacis.*

IX.

IX. AN HYPERBOLIS UTI LICEAT: UNDE SIT, QUOD EAS AMEMUS: IN SACRIS QUOQUE SCRIPTURIS EAM FREQUENTARI: ET QUOMODO DURIORES HYPERBOLÆ MOLLIANTUR.

OPPONUNTUR, ὑπερβολικῶς, & verè loqui: quia nempe in ὑπερβολῇ veritatis limites excedimus. Cicero epiſt. xxi. lib. v. ad Att. *Cyprii talenta Attica ducenta; quâ ex inſula (non ὑπερβολικῶς, ſed veriſſimè loquor) nummus nullus, me obtinente, erogabatur.* Neque iccirco damnari debet hæc ratio loquendi. Nam *in hoc omnis hyperbole extenditur, ut ad verum mendacio veniat:* quemadmodum Seneca a ſcripſit. Neque enim adhibetur, ut intelligatur, quod dicitur; ſed ut exceſſus aliquis animo concipiatur, ac per incredibile intelligatur penè incredibile.

a lib. 7. de beneficiis cap. 23.

Quid verò in cauſsâ ſit, cur ὑπερβολικῶς homines loqui malint, quàm propriè, non ineleganter docet Joachimus Camerarius probl. II. appendicis. Verùm quod de levitate humanâ ait, non poteſt eſſe ratio perpetua, cùm Sp. S. gaudeat hyperbolis. Ita Auguſtinus lib. xvi. de civit. Dei cap. xxi. ὑπερβολικῶς interpretatur illud cap. xiii. Geneſ. *Ponam ſemen tuum, quaſi pulverem terræ.* Nam *quis*, inquit, *non videat, quàm ſit incomparabiliter* b *amplior pulveris numerus, quam poteſt eſſe omnium hominum ab ipſo Adam, uſque ad terminum ſeculi?* Sic Exodi cap. iii. verſ. 8. 17, & alibi paſſim, *Dabo vobis terram fluentem lacte & melle*, id eſt, admodum fecundam. Exod. cap. x. verſ. 21. *Ut ſint tenebræ ſuper terram Ægyptiorum, & quivis palpet tenebras:* hoc eſt, denſiſſimæ tenebræ. Jud. vii 12. *Cameli innumerabiles erant, ſicut arena, quæ jacet in litore maris.* Similéque, cùm I. Sam. xiii. 5. in Philiſtæorum exercitu fuiſſe dicuntur xxx. *millia curruum, & vi millia equitum & reliquum vulgus, ſicut arena, quæ eſt in litore maris plurima.* Joſephus dicit, fuiſſe trecenta millia. Sed etſi vel duplo fuiſſent plures, quantillum hoc ad arenas maris? Itidem I. Reg. cap. I. verſ. 40. *Adeo ut finderetur terra, præ voce eorum.* Et cap. x. 27 *Et reddidit rex argentum Hieroſolymis, ut lapides: cedros autem reddidit, ut ſycomoros, quæ creſcunt in loco depreſſo multitudine.* Neque Chriſtus hyperbolen refugit. Nam tale illud Matth. v. 39. *Quisquis te cædet in dexteram tuam maxillam, obverte ei & alteram.* Hoc eſt, potius, quam jure talionis agere cum eo velis, etiam alterum colaphum excipe. Nec enim propriè id ſumi oportere, arguit, quòd Chri-

b vulg. codd. comparabiliter.

ſtus

ſtus, cùm cæderetur à ſervo *Pontificis M.*, non alteram ei maxillam feriendam obtulit, ſed hominem reprehendit. Vti & à B. *P*aulo factum videmus Act. XXIII. 3. Interim ſic quoque Chriſti dictum è diametro adverſatur iſti gentilium ſententiæ:

Veterem ferendo injuriam invitas novam.

Quo multos incendi videas ad vindictam Chriſtiano usque adeò indignam. Aliæ quoque id genus hyperbolæ multæ ſe in N. T. offerunt. Itaque ſtatuendum, inter alias hyperboles cauſſas eam quoque eſſe, quòd propria ſæpe deſint, quibus res ſine ὑπερβολῇ æquè efficaciter ſignificentur.

Quemadmodum autem de metaphoris durioribus dicebamus, ita hyperbolæ quoque modum excedentes, quales tumidam reddunt orationem, præmuniendæ ſunt particulis, *inſtar, prope*, ac ſimilibus. Atque hoc eſt, quod præcipiunt Græci, προεπιπλήσσειν τῇ ὑπερβολῇ. Cicero in Piſonem, ubi diſſerit de reditu ſuo glorioſo: *Unus ille dies,* inquit, *mihi quidem inſtar immortalitatis fuit, quo in patriam veni, cum Senatum egreſſum vidi, populumque univerſum: cum mihi ipſa Roma propè ſedibus convulſa ad contemplandum conſervatorem ſuum procedere viſa eſt; quem ita accepit, ut etiam mœnia ipſa viderentur, ac tecta urbis, ac templa, lætari.* Eſt & altera leniendi ratio, quam ex Sapphone docet Demetrius. Nam cùm divina, ut vocat, mulier dixiſſet, γαμβρὸς εἰσέρχεται ἴσος Ἄρηϊ, *gener ingreditur æqualis Marti:* quaſi reprehendens ſe ipſam, quòd hyperbole uſa eſſet impoſſibili, continuò ſubdit; ἀνδρὸς μεγάλω πολλῷ μείζων, *viro magno multo major*. De Hyperbole ſatis.

X. DE EMPHASI.

EMPHASIS ſive efficacia eſt, cùm vocabulum adhibitum ſingularem habet vim. Sive, eſt vox modificata, vim orationis magis intendens, quàm ſi propriâ uſi fuiſſemus. Eſtque variorum troporum affectio. Itaque metaphora eſt ἐμφατικὴ, *incenſus irâ, accenſus cupiditate.* Sic in illo ex legibus XII. tab. apud Ciceronem III. de Orat. *Si telum manu fugit:* quo ſignificatur, telum eſſe imprudentiâ emiſſum: atque, ut Muretus *a* monet, videri queat expreſſum ex illo Homeri *b*, a lib. 18. Var. Lect. cap. 19. b Iliad. ε.

---τοῦδ' οὐχ' ἅλιον βέλος ἔκφυγε χειρός.

Item cum Maro *c* de haſtâ Æneæ inquit: c 12. Æn.

---Volat atri turbinis inſtar,
Exitium dirum haſta ferens.

Nam breviùs,ac planiùs,propriis res exponi non potuit, quàm eſt uno
a Æn.2. ſignificata translato. Itidem in illo *a*,

Invadunt urbem ſomno vinoq́, ſepultam :

ſignificantius eſt *ſepultam*, quàm *oppreſſam*. Etiam illud Auguſti apud
b in Aug. cap.71. Suetonium *b*, *forum aleatorium calefecimus*; majorem habet ἐνέργειαν,
c Matth. 27. 4. quàm, *ſtudioſè multumque luſimus aleâ*. Similiter illa Synecdoche *c*, *Prodidi ſanguinem innoxium* ; ἐμφατικωτέρα eſt, quàm ſi *hominem* dicas.
d Adel.act. 3 ſc.3. Item illa Terent.*d*. *Tu quantus quantus,nil niſi ſapientia es :* quæ εἰρωνικὴ συνεκδοχὴ majorem habet emphaſin,quàm ſi dixiſſet, *tu quidem ſapientiâ ſummâ es ornatus.*

Interdum quoque ἔμφασις propriæ accidit locutioni , quæ iccirco ad Grammaticen pertinet.Ita apud Maronem ἐμφαντικῶς , ſive (ut loquitur Thucydidis Scholiaſtes) ἐμφατικῶς ait Dido de Ænea *e*:
e 4 Æn.
f Phorm.act. 2.ſc.1. *Pro Juppiter ibit. Hic, ait.* Ἐμφαντικὸν quoque illud Comici *f*; *Hominem commonſtrarier mihi iſtum volo.* Utrobiq; enim pronomen odium ſignificat. Similiter apud Hebræos ἔμφασιν habet vox geminata : quæ ferè certum rei ſignificat. Geneſ. cap.11. *De omni ligno horti comedendo comedes.* Item , *Quocumque die comederis ex eâ, morte morieris.* Geneſ.cap.111.*Multiplicando multiplicabo dolorem tuum.* Cùm autem hoc emphaſios genus ipſi ſit Spiritui S.uſitatum ; manifeſtarius eſt eorum Rhetorum error,qui ſcribunt,emphaſi propoſitum eſſe, ut res major videatur, quàm revera eſt.

g lib.de Hom. Aliquanto aliter emphaſis nomine utitur Plutarchus *g* : ut cui ἔμφασις ſit, ἥπερ δι' ὑπονοίας, ἐπίτασιν τοῦ λεγομένου παρίστησι' *quæ occulto ſenſu ejus,quod dicitur, ſignificationem intendit.* Ita elegantiarum pater Odyſſ.λ ait: αὐτὰρ ὅτ' εἰς ἵππον κατεβαίνομεν. *Verùm poſtquam in equum deſcendimus.* Nam deſcendendi verbo ſignificatur equi magnitudo. Alterum quoque exemplum huic geminum inibi vide. Sed & eodem
h lib.8.cap. 3. ſenſu emphaſis à Fabio *h* definitur, *virtus altiorem præbens intellectum, quàm quem verba per ſe ipſa declarant.* Itaque emphaſis utrique eſt , cùm ex dicto quopiam latens aliquid eruitur. Ut in illo Myrrhæ apud
i 8.Metam. Naſonem *i*,patris amorem nutrici confitentis :

--- O, dixit, felicem conjuge matrem !

k Æn 3. Et in illo Virgilii *k* de Cycople:

--- Jacuitque per antrum
Immenſum :

l Æn.2. quo prodigioſa ejus magnitudo ſignificatur. Par ratio in illo *l*:

Demiſſum lapſi per funem:

quo innuitur equi ligni altitudo. Item 1.Georg.

--- Cùm

---Cùm jam glandes atque arbuta ſacræ
Deficerent ſylvæ.

h.e. non ſolùm aliis, ſed & ſacræ quoque. Et IV. Æneid.

Non licuit thalami expertem ſine crimine vitam
Degere more feræ?

Nam conqueri videtur Dido de matrimonio, cùm tamen eo affectu prorumpat, ut vitam abſque connubio, non hominum, ſed ferarum, putet. Et hæc de tropis veris, eorumque ſpeciebus, & affectionibus.

CAP. XIII.

De Iis quæ Falſo inter Tropos Reponuntur.

CUM *in omni tropo requiratur immutatio ſignificationis: neutiquam Sarcaſmus, Diaſyrmus, Charientiſmus, & Aſteiſmus, Ironiæ ſpecies ſtatuendæ ſunt: neque etiam Onomatopœia, Epitheton, Icon, Periphraſis, Antiphraſis, & Hypallage, inter tropos referri poſſunt.*

I. DE SARCASMO.

QUEMADMODUM, ut vidimus, diſtincti à multis conſtituuntur tropi, qui troporum ſunt aliorum vel ſpecies, vel affectiones: itidem & tropos alios aliis ſubjecerunt, qui neque troporum ſunt ſpecies, neque affectiones, neque etiam diſtincti tropi. Hoc pacto quatuor ſtatuunt ironiæ ſpecies; ſarcaſmum, diaſyrmum, charientiſmum, & aſteiſmum. Ratio, quæ eos compulit, eſt iſta, quòd ſint ſpecies irriſionis. At idem, ac eſt irriſio, putarunt eſſe ironiam. Verùm licet ironia ſemper fiat cum irriſione, irriſio tamen ſæpe fit ſine ironia. Neque enim ſemper in irriſione ſignificatur contrarium, ſed ſæpe intelligitur, quod verbis primò ſignificatur.

Eſt autem ſarcaſmus, hoſtilis irriſio. De ἐτυμολογίᾳ nominis haut convenit inter eruditos. Mihi veriſimile fit, σαρκάζειν propriè dici de canibus carnes oſſaque adrodentibus; ut propriè ſit σαρκασμὸς irriſio, quæ fit cum rictu, qualis eſt canum, cùm inimicè ſuper oſſe mutiunt hirriuntque. Aliter tamen hac ſuper re alii ſcribunt. Apud Galenum quidem in Gloſſ. Hippocratis exponitur, διὰ τῆς τῶν χειλῶν δήξεως χλευάζειν· *irridere eum labiorum morſu.* Ita σαρκασμὸς propriè ſit, cùm

 quis

quis morſis labris ſubſannat alium. Quamquam nec deſunt, qui pro δήξεως a legant δείξεως b: ut σαρκασμὸς juxta eos ſit irriſio, quæ fiat diductis labris, oſtensâque dentium carne. Julio Cæſari Scaligero c σαρκασμὸς eſt hoſtilis irriſio ſuper jam mortuo, vel mox certò morituro. Nam putat, σάρκα propriè eſſe *cadaver*; quomodo, ut annotat Euſtathius ad Iliad. γ. σῶμα quoque apud Homerum perpetuò dicitur de inanimis, at δέμας de vivis, puta à δέω d, quia ſit quaſi δεσμὸς, e. Certè ab eâ σαρκὸς, quam dixi, ſignificatione *ſarcophago* (quo ſepulchrum ſignificari, autor eſt Nonius in Capulo) inditum eſt nomen. Idem quoque ſtabiliunt origines Latinæ vocis, ſive ſit à cadendo, ſive à carendo. Quidam enim *carnem* ita dictam volunt, quia cadat, atque ita communem habere originem cum cadavere. Ac de origine quidem *cadaveris* nullus controverſabitur. Quemadmodum enim Græcis πτῶμα eſt ἀπὸ τοῦ πίπτειν, ita & Latinis *cadaver* dictum liquet à cadendo f. unde divinus poëta g:

---Belloque caduci
Dardanidæ.

Et Lucanus lib. VI.

Carminibus magicis opus eſt, herbisque, cadaver
Ut cadat.

At de *carnis* ἐτυμολογίᾳ haut immeritò fortaſſe ſcrupulum alicui injiciat; quòd alii à carendo dici ajunt, quia careat vitâ; quo reſpexiſſe videri queat idem Maro, cùm de apibus ait h:

---Tum corpora luce carentum.

Sanè Donato i videtur ex eo *carnifex* dictus, quia carnem faciat è vivente. Imò Scaliger quoque ejus vocis ἐτυμολογίᾳ ſuam ſtabilit ſententiam ſuper origine propriâque ſignificatione tum σαρκασμοῦ, tum *carnis*. Verumtamen (liceat nobis porrò Rhetorum areas adſpergere pulvere Grammatico) magis placet, ut *caro* ſit à κρέας, quandoquidem ρ fere in Latinis locum mutat: quomodo à τέρην eſt *tener*, à ϛρωννύω *ſterno* à κέρνω *cerno*, à καρκίνος *cancer*: atque eadem eſt ratio in aliis plurimis. Nec diſplicet, ut *facere* in hac carnificis voce ſit *interficere*; tum quia, ut Græcis ῥέζειν, ita Latinis *facere*, quoties de ſacrificando animali ſermo eſt, *mactare* notet; tum quia hæc mactandi ſeu occidendi ſignificatio remanſit in compoſito *interficere*. Nam *inter* non rarò in compoſitione auget, ut innuit Donatus k. qui adauctivam particulam vocat, ac *interturbare* explicat non mediocriter turbare, & *intercipere* totum capere; eodemque modo dici vult *interfectus*, & *interemtus*. Siquidem *emere* ſignificabat tollere, ſumere: unde

a morſu.
b monſtratione.
c lib. 3. de re poet cap. 36.
d vincio.
e vinculum.
f à cadendo.
g Æn. 6.
h 4. Georg.
i in Hecyr.
k Andr. act 4 ſc. 1. & Eun act 1. ſc. 1.

unde in vett. gloſſ. *Abemit*, ἔλαζεν. Nec in ſolo *interficiendi* verbo primogenii vim cernere eſt. Nam, ut hoc quoque παρὰ τὴν ὁδοιπορείαν a moneamus, *confici*, eodem Donato b teſte, propriè dicuntur gladiatores graviſſimis occumbentes vulneribus: eoque modo dixit Seneca lib. III. de Ira cap. ult. *Quos, cùm alter alterum vexârunt, ſuus confector expectat.* Hinc extenſa ad animantes quosvis ſignificatio: ut cùm *ſic â conficere* aliquem legimus apud Tullium, *confectores ferarum* apud Tranquillum, & *confectorium* in veteribus gloſſis, pro loco in quo ſues interimuntur. Exponunt enim χοιροσφαγεῖον. Et hæc hactenus.

a obiter.
b Eun. act. 5. ſc. 2.

Quod ſi placet ea σαρκασμοῦ ἐτυμολογία ac definitio, quam è Scaligero adſignavimus, propriè Sarcaſmus ſit in illo Turni XII. Æn.

En agros, & quam bello Troiane petiſti,
Heſperiam metire jacens.

Et hoc X. Æn.

Iſtic nunc, metuende, jace.

Verè quoque ac propriè σαρκαστικὸν fuerit iſthoc Judæorum in Chriſtum Matth. XXVII. *Alios ſalvos fecit, ſe ipſum non poteſt ſalvum facere.* Item: *Si filius Dei eſt, deſcendat nunc de cruce.*

II. DE DIASYRMO.

ΔΙΑΣΥΡΜΟ͂Σ, eidem Scaligero, eſt par acerbitate, ſed extra cædem. Ut IV. Æn.

I, ſequere Italiam ventis.

& apud Comicum in Andriâ act. IV. ſc. III.

Nova nunc religio in te iſthæc inceſſit, cedo.

Ubi tamen Eugraphius Sarcaſmum ſtatuit; latiùs nempe Sarcaſmi voce acceptâ. Illuſtre etiam diaſyrmi exemplum apud Oroſium occurrit in apologetico c de arbitrii libertate: ubi Pelagium deridet, quia putavit, portare ſe poſſe onus legis divinæ, vivereque ſine peccato: *Singulis*, inquit, *ſpecialis inde portandi oneris fortaſſe fiducia eſt, quod, a teneris ejus usque nutritus, latos humeros geſtas, robuſtamque cervicem [illegible] ereris etiam in fronte pinguedinem.*

c pag. 748. edit. Colon. an. 1582.

Ac Latinè Romano diaſyrmus dicitur eſſe elevatio aut illuſio; definiturque figura, quâ ludentes, quæ ab adverſariis dicuntur, ſolvimus: qualis eſt totus ille locus pro Murænâ in Sulpicium de jure civili. Hoc ſchemate ex conſilio Gorgiæ utemur, quoties vix eſt, quod argumentis adverſæ partis reſpondeamus. Gorgiam certe εἰρωνείαν frequentaſſe, ac, cùm diſſimulatione iſthâc uteretur, inuſitata etiam,

& peregrina verba uſurpare ſolitum, autor nobis Ariſtotel. lib. III. Rhetor. cap. VI. Julius Rufinianus, qui in operis ingreſſu ait, ſe ea perſequi velle, quæ Aquila prætererat, diaſyrmum vocat figuram, quâ rem aut perſonam elevamus. Sed Aquila quoque elevationem eſſe monuerat. Interim verè uterque. Nam & ipſe Ariſtoteles tertio Rhetor., & Demoſthenes pro Cteſiphonte, διασύρειν uſurpant pro aſtutè extenuare atque elevare adverſarii argumenta.

III. DE CHARIENTISMO.

ΧΑΡΙΕΝΤΙΣΜΟΥ vox eſt à χαριεντίζεσθαι: quod gloſſæ Benedicti exponunt *carinari*. Iſidorus *a* ſimiliter, *Carinantes, includentes.* Nempe velut Græcis γεφυρίζειν *b* eſt à γέφυρας, ut propriè ſignet, è ponte convicia jacere: ita *carinari* propriè eſt, è carina, infimâ navis parte, conviciari. Sed ἁπλῶς ſumitur pro *objectare probra:* ut exponit Feſtus, & Ennius *d* uſurpat. At χαριεντίζεσθαι dicitur ex eo, quia Græcis ſint χαρίεντες, qui Latinis *ſalſi*, aut χάριτες *ſales*. Itaque charientiſmus, juxta Rufinianum, eſt irriſio cum amœnitate mordax. Ut in hoc Ciceronis *e*; *Facite enim, ut vultum ipſius, & illam usque ad talos demiſſam purpuram cogitetis.* Aliis charientiſmus eſt, cùm dura gratioſis verbis molliuntur; ut in illo *f* Davi ad Simonem: *Bona verba, quæſo* h.e. Εὔφημα φώνει, *melius ominare.* Geminum huic iſthoc Plauti Perſa *g*: *Bona pax ſit potius.* Item Maro, & Cicero, non uno in loco: *Di meliora.* Quod integrè expreſſit Tibullus *h*: *Di meliora ferant.* Vide de hac loquendi formula Hier. Ferrarium in Philippicam IV. De charientiſmo ita Diomedes *i*: *Charientiſmus eſt, quo dura dictu gratiùs proferuntur, ut cùm interrogamus, numquis nos quæſierit: & reſpondetur;* BONA SALUS, *vel* FORTUNA; *quo intelligitur, neminem nos quæſiſſe.* Idem iisdem penè verbis refert Iſidorus lib. I Originum. Metuo autem, ne hæc conſuetudo poſteriorum tantùm ſeculorum fuerit: quamvis V.N. Janus Duza lib. I. Plautin. explicat. cap. X. ad eumpſe morem reſpexiſſe exiſtimet Plautum, cùm Euclio *k*, abſente ſe, omnibus vult occluſas obſeratasque eſſe fores, usque adeò, ut ne Bonam quidem Fortunam intromitti velit.

a in gloſſis.
b convitiari.
c pons.
d apud Feſtum in Carinantes.
e Orat. pro Cluent.
f Andr. act. I ſc. 2.
g act. 2. ſc. 2.
h lib. 3. el. 4.
i lib. 2.
k Aul. act. I. ſc. 2.

IV. DE ASTEISMO.

l lib. 3.

ASTEISMUS eſt jocus urbanus; ut apud Athenæum *l*,

Εἰ μὲν τι τυτῶν ἰόβας παραγορῇ,

---και-

--- χαιρέτω

Λιβυκαῖσι βίβλοις, παισί τ' Ἄννωνος πλάναις *a*.

Sententia eſt; qui tam prodigus eſt honoris ſui, ut iſtiusmodi res ſcriptis conſignare non pudeat, is per me licet eâdem ſe oblectet futilitate, ac mendaciorum manifeſtis (ſic enim vulgò judicabant) Hannonis, Carthaginenſium ducis, commentariis de ſuâ in Atlantico Oceano navigatione, novisque inibi ab ſe terris inventis. Eſt igitur planè geminum illi Maroniano *b*,

Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Mævi.

Facetè quoque Cicero *c* parvam Lentuli, generi ſui, ſtaturam irridebat, cùm diceret; *Quis generum meum ad gladium alligavit?* Nec urbanè minùs Philippus Macedo *d*, cùm Perſas cogitaret in ſuam redigere poteſtatem, eoque in Perſiam miſiſſet exercitum, ſcripſit, milites à ſe miſſos, quòd comperiſſet, eos ſeditione vexari; bonorum autem virorum eſſe, cùm id fit, aliis ſuccurrere.

a Si quid bonorum in libros retulit Iuba, oblectet ſe Libycis libris, & Hannonis erroribus.
b *Ecl.* 3.
c apud Macrobium lib. 2. Saturn. cap 3
d apud Diomedem lib. 2.

V. DE MYCTERISMO.

SUNT &, qui Ironiæ ſpeciem faciant Mycteriſmum, quo alium quis ---*naſo ſuſpendit adunco* e. Id enim eſt μυκτηρίζειν, à μυκτὴρ, quâ voce nares ſignificantur: unde, quod Græci Ἀττικὸν μυκτῆρα *f*, id M Seneca *g* *naſum Atticum* vocat, Nempe δι' ἣν τὸ Ἀττικὸν ἐκεῖνον μυκτῆρα τῶν σκωμμάτων *i*, ob quam & εἴρωνες *k* appellantur. Verùm μυκτηρισμὸς non magis Ironia eſt, quàm Sarcaſmus, aliæque irriſionis ſpecies. Pollux quidem ſcribit, καὶ τὴν εἰρωνείαν τινὲς μυκτῆρα καλοῦσι. Sed laxè is εἰρωνείας, & μυκτῆρος, utitur vocabulis, pro irriſione eâ, quam homines amant elegantiores. Quomodo & Eunapius in Libanii vita ait, idem eſſe Atticis μυκτῆρα, καὶ ἁλισμὸν, quod Latinè *naſum & ſales* dixeris. Unde liquet, & εἰρωνείας, & μυκτῆρος, & ἁλισμοῦ, vocabula promiſcuè interdum uſurpari. Sed ſi propriè ſumas, plurimùm diſtant, ut origo etiam teſtatur. Quare ſi non, quicquid σκῶμμα, ſive dicterium eſt, id continuò pro Ironiâ haberi debet, verùm tum demum εἰρωνικὸν cenſetur, cùm in eo intelligitur contrarium: quanto minus μυκτηρισμὸς fuerit Ironia? in quo nec contrarium intelligi unquam poteſt; quandoquidem non verbis fit, ut ſarcaſmus; ſed geſtu, naſo puta, quem ſubdolæ eſſe irriſioni dicatum, ſcribit Plinius lib. XI. cap. XXXVII. unde idem, Præfat. in Nat. hiſt., Lucillium, quia ſatyram invenit, ait ſtyli naſum condidiſſe. Et Martialis *l* ridet Tongilianum, nihil habentem præter naſum, quia pauper erat, at acris

e Horat.
f Lucianus contra eum, qui dixerat, Prometheus es in verbis.
g *Suaſoriâ* 1.
h *Lucianus ibidem.*
i ob Atticum illam mordendi acerbitatem.
k *Lucianus* περὶ *γυμνασίων.*
l *lib.* 12. *epig.* 90.

acris aliorum cenſor. Atque inde *naſuti* dicuntur. Unde idem Martialis *a*:

a lib. 13 ep. 2.

Naſutus ſis usque licet, ſis denique naſus,
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas,
Et poſſis ipſum tu deridere Latinum:
Non potes in nugas dicere plura meas.

Quin capſe de cauſsâ à μυγμὴ, quo tum narium ſonus, tùm χλευασμὸς notatur, ἀμύμονα *b* quaſi ἀμύγμονα dici volunt.

b in culpatum.

Latè μυκτηρισμῷ nomine utitur Apoſtolus, cùm cap. VI. ad Galatas inquit, Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται *c*. Nam hic συνεκδοχικῶς quævis intelligenda irriſio, ſive ea cum geſtu fiat, ſive ſecus. Sed & Simplicio in Epictetum μῶκος, ſive ſanna, eſt ὁ μυκτηρισμὸς, καὶ ὁ διὰ τοῦ σχήματος ευτελισμός. At plura ſunt μώκων ſive ſannæ genera, inter quæ principem hæc tria obtinent locum; ciconia, auriculæ aſini, & lingua canis: de quibus apud Perſium legere eſt ſat. I, & B. Hieronymum epiſt. ad Ruſticum Monachum.

c Non irridetur ac quaſi naſo ſuſpenditur Deus.

VI. DE MIMESI, APOPHASI, ET CATAPHASI.

NEc rectiùs ad Ironiam referunt μίμησιν, cùm eâ plurimùm intelligi debeat quod verba propriè ſonant. Eſt enim μίμησις, cùm verba aliorum referimus directâ oratione. Nam ſi obliqua fuerit oratio, non eſt μίμησις. Itaque μίμησις non ſit, ſi hoc pacto ſermonem feram: Fœneratores ac negotiatores à ſummo Jano ad imum usque exemplo ſuo docent, primò pecuniæ habendam eſſe rationem, pòſt curandam virtutem. At μίμησις eſt, cùm hæc directâ oratione effert Horatius epiſt. I. lib. I.

O cives, cives, quærenda pecunia primùm eſt.
Virtus poſt nummos. Hæc Janus ſummus ab imo
Prodocet.

Ita legendum eſſe, non *perdocet*, oſtendimus ſuprà *d*. Ut *prodocet* ſit *palàm* docet. Nam id interdum *pro* valere in compoſitione, auctor eſt Feſtus.

d cap. 7. huius lib.

Similis μίμησις eſt Pſalm. ſecundo verſ. 3. *Dirumpamus vincula, & projiciamus a nobis funes eorum. Habitans in cœlis ridebit, Dominus ſubſannabit eos* Nam primò David verba adverſariorum recitat: inde reſponſionem ſubjicit.

Nonnulli quoque Ironiæ ſubjiciunt ἀπόφασιν, & κατάφασιν: illâ negamus,

gamus, quod agimus: hâc agimus, quod negamus. ἀπόφασις ſit, Non dicam hoc loco, quæ libidinosè in legatione patrârit: κατάφασις ſit, Prætereo, quæ libidinosè egit in legatione. Verùm nullam hic video ironiam. Nam quòd diſertim ſcribunt, *non dicam* accipi pro *dicam*, quodq; ie *prætereo* interpretantur *minimè prætereo*, id vellem Rhetoribus illis nunquam excidiſſet. Sed hac de re aliquid quoque dicemus, cum de Præteritione agemus in σχηματολογίᾳ.

VII. DE ONOMATOPOEIA.

MULTOS præterea vulgò recenſent tropos, qui troporum numero non ſunt inſerendi: cujusmodi ſunt. Ὀνοματοποιΐα, Ἐπίθετον, Εἰκὼν, Περίφρασις, Ἀντίφρασις, & Ὑπαλλαγή.

ὈΝΟΜΑΤΟΠΟΙΐΑ Ciceroni in tertio de Orat. vocatur *verbi fabricatio*; quomodo & in Lucullo ait *verba fabricari*: ac. III. de Oratore pro eo quoque dixit *verba facere*, & *novare*. Fabius lib. VIII. cap. VI. ὀνοματοποιΐαν interpretatur *fictionem nominis*. Quamvis autem hæc ab Euſtathio vocetur τρόπος ποιητικὸς, proprie tamen tropus non eſt, quia non mutatur hac propria vocis ſignificatio, ſed rei carenti nomine nomen à ſono inditur. Atque id quoque vidit P. Fonſeca lib. I. Dialecticarum Inſtitutionum cap. IX. Errat tamen, cum exiſtimat, quia onomatopœia non immutat ſignificationem, non omnem tropum eam immutare; cum ex eo, quòd tropus omnis ſignificationem invertit, potiùs colligere debuerit, onomatopœiam tropum non eſſe. Eſt autem onomatopœiæ exemplum βομβαλοβόμβαξ apud Ariſtophanem; item ψιθύρισμα apud Theocritum, pro ſuſurro arborum, quem edunt ventulo ſpirante; niſi quis malit, propriè eſſe inſuſurrationem in aures, ut ſit à ψίω τοῖς λοιποῖς. Sonus quoque, quem buccæ inflatæ colliſæque edunt, Perſio a ſtloppus dicitur, ſive, ut in veteribus membranis Perſii, ac Priſciani, etiam noſtris, legere eſt, *ſcloppus*, ſive *ſclopus*. *Gannire* vulpium, vel potius canum eſt, voce caudaque heris præ gaudio adulantium: ut cum origo indicat, (eſt enim à γάνυσθαι, h. e. *gaudere*) tum Lucretii illud lib. V. de catulis: *Gannitu vocis adulant*. Itaque rectè in vett. gloſſis, *Gannit*, σκύζει. Nam σκύζειν propriè canum eſt, teſte Heſychio, & Euſtathio in Il. θ. Apud eundem Lucretium b invenias *baubari* pro *latrare*, nempe ab αὖ αὖ, quem Ariſtophanes canum latrantium ſonum facit: eaque examuſſim optimè ratio videtur Jano Duzæ, cur in Caſinæ prologo legamus, *Plautus cum latranti nomine*;

a ſat. 5.

b lib. 5.

quamvis aliter hac de re Camerarius, Canterus, Scaliger. *Mutire* quoque canum proprium eſt, factum à μῦ, ut à γρῦ eſt *grunnire*, quod proprium eſt animalis iſtius, cui dicebat Chryſippus animam pro ſale datam, ne putiſceret. Græci itidem γρύζειν dicunt. quo uſus Ariſtophanes in N. bul. Act. III. ſc. III. πρῶτον μηδ' ἴδει φωνὴν παιδὸς γρύξαντος μηδ' ἓν ἀκοῦσαι. *Primùm*, inquit, *nec vocem oportebat audire pueri vel gry dicentis.* Ineptit interpres, cùm vertit: *non oportebat morem gerere.* Sed & volucrium quarundam nomina ſunt à ſonis facta. cujusmodi ſunt, teſte Varrone lib. IV. de L. L. *Upupa, Cuculus, Corvus, Hirundo, Ulula, Bubo.* item hæ: *Pavo, Anſer, Gallina, Columba.* quibus, Fabii judicio, addendum *Graculus*: quem ineptè Varro *a* ita dictum putabat, quòd gregatim volet: quamvis non fugiat me, in veteri verbo eſſe, graculum ſemper adſidere graculo, ac Græcis quoque κολοιὸς ſit à κολλάω, quod eſt, *conglutino*.

Quibusdam etiam ὀνοματοποιΐα vocatur, quælibet novi nominis effictio: ut cùm Siculus Dionyſius virginem vocaret μέναvδρον, quia expectat virum; ςῦλον verò ſeu columnam diceret μενεκράτη, quoniam manet continetque; & τὰς τῶν μυῶν διεκδύσεις *b*, rectè dici putaret μυςήεια, quia mures ſervant. Multa iſtiusmodi finxit Alexarchus rex, qui Uranopolim in Macedonia condidit: nonnulla item Atticus Herodes, aliique onomathotetæ. Exempla compluria adfert Athenæus lib. III. Deipnoſ. & ex eo Cœlius Rhodiginus lib. XXIV. cap. V. ſed prætterito, ut ſæpe aliàs, auctoris, ex quo transſcripſit, nomine. Ejusdem generis eſt, quòd Laſcaris bombardam τηλεβόλους vocabat. Ut cùm ait, κάτθανε τηλεβόλῳ *d*. At ipſa *bombarda* vox partim hujus, partim prioris eſſe generis videtur. Nam nomen hoc ei impoſitum arbitrantur, quòd cum ſonitu & flamma globos ferreos evomat: nempe à bombo, & ardeo. Juſtus tamen Lipſius alicubi *e* refert, *Lombardam* vocari in ſuperioribus annalibus, quod priori etymo repugnat. Verùm *bombardam* quoque ſcripſit, & à bombo atque ardeo deduxit Laurentius Valla, qui anno cIↃcccc XX. claruit *f*, h. e. non ita multo poſt bombardam inventam: ut quam anno cIↃcccLXXX, juxta quosdam *g*, aut biennio antè, juxta alios *h*, in perniciem generis humani invenerit quidam Conſtantius Anclitzen Friburgenſis, vel Bartholdus Suarz, profeſſione monachus, at chymiæ ſtudioſus. Nec ineptè bombardæ nomen inditum à bombo, cùm *bombi* vox non tantùm dicatur de apum ſtrepitu, aut ſono poculi bibbientis, de quo mox dicam: ſed etiam, Euſtathio *i* teſte, tonitrui tribuatur, cujus ſonum bombardæ imitantur.

a *lib. 4. de L. L.*

b *murium receptacula.*

c *q. d. procul jaculantem.*

d *mortuus eſt à bombardâ.*

e *epiſtolâ præfixâ Poliorceticis.*

f *Ioannes Tritenhemius.*

g *Blondus, & Polydorus Virgil.*

h *B. Platina. Vide & de ejus inventione, ſi voles, Laonicum Chalcondylam in rebus Turcicis lib. 5 & Hieronymum Magium Miſcell. lib 1 cap. 1.*

i *Odyſſ. θ. pag 1591. edit. Rom.*

Quam-

Quamvis autem ὀνοματοποιΐα Fabio quoque generatim dicatur eſſe nominis fictio: non tamen adſentio Ludovico Carboni, qui lib. 1. de eloc. orat. ſcribit, ὀνοματοποιΐαν ſtrictè nimis definiri, cùm dicitur, hoc nomen à ſono fingi. Sanè exempla etiam à Fabio adducta ſonum exprimunt, ac Euſtathius quoque diſertim ſcribit, ὀνοματοποιΐαν μιμεῖσθαι τοὺς τῶν σωμάτων ἤχους *a*. Sumitur quidem latè interdum ὀνοματοποιΐας vox: quomodo Alexarchus, aliique, qui derivatione aut compoſitione aptè vocabula fingebant, onomatothetæ dicti ſunt: verumtamen ſatius ſit hæc diſtinguere. Nos quidem diſcrimen ponimus inter tria hæc genera, ὀνοματοποιηθέντα, novata, eaque quæ ſonum quidem exprimunt, verùm nihil ſignificant ex inſtituto. Nam tantummodo ſonum imitatur illud Ariſtophanis in Ranis: βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοὰξ: item pleræque interjectiones, ut quæ riſum aut fletum ſignant, cujusmodi tantùm κατὰ μίμησιν ἐκφέρονται *b*, at nihil ſignificant κατὰ συνθήκην *c*. Quædam autem ita exprimunt ſonum, ut etiam ſignificent ex inſtituto: cujusmodi inter alia, quæ ſuprà commemorabamus, eſt *bombus*, quo Homerus ſignificat ſonum remorum *d* in aquas de manibus decidentium, aut galeæ *e* de manibus lapſæ: crebrò verò ponitur pro ſtrepitu apum, quæ iccirco Græcis dicuntur βομβύειν, Latinis *bombilare*, vel, quod malim, *bombitare*, teſte Feſto, & auctore Philomelæ. Poculum quoque oris anguſti & oblongi colli βομβύλιον appellarunt à ſono, quem liquor edit per anguſtum tramitem exiens. Latinis id eſt *bilbire*, vel *bilbere*. Nævius: *bilbit amphora*. Gloſſ. Philoxeni: *Bilbit*, βομβύζει. Iſtiusmodi propriè facta dicuntur κατ' ὀνοματοποιΐαν: unde Iſidoro *f* ὀνοματοποιΐα definitur, *nomen fictum ad imitandum ſonum vocis confuſæ*. Quædam denique ex inſtituto ſignificant, & novè ſunt conficta, verùm haut referunt ſonum: atque hæc vocamus *novata*. Quæ & ipſa trium ſunt generum. Aliqua enim planè ſunt nova: cujusmodi Demetrius eſſe docet κιναιδεῖα pro tympanis, ac mollibus quibusvis inſtrumentis: item ἐλεφαντιστής, quo uſus Ariſtoteles *g* pro elephanti rectore. Sed hac in parte lapſus Demetrius, ut mox dicam. Alia verò à veteri voce facta ſunt παραγωγῇ *h*: quomodo Ariſtoteles ab αὐτός, quod eſt μόνος, finxit αὐτότης; quomodo item Plautus finxit *ipſiſſimus*, Varro *muſinari*, Juvenalis *i* *Stoicidas*, quaſi Stoicorum propaginem. Nam errat vetus ejus poetæ interpres, cùm ait, ſic vocari contemtim, quaſi feminas, non viros. Siquidem *Stoicidæ* dicitur, ut *Æneadæ*. Apud Tertullianum *k* quoque legas *mulieritas*. Quin, quicquid dicat Demetrius, ipſum κιναιδεῖα quoque, & ἐλεφαντιστής, hujus ſunt generis, cùm illud

a onomatopœiam imitari corporum ſonos.
b imitatione ſoni efferuntur.
c ex inſtituto.
d *Odyſſ. μ. 203.*
e *Iliad. π. 530.*
f *lib. 1. Orig. c. 36.*
g *lib. 2. de natura animantium.*
h *derivatione.*
i *l. 1. ſat. 2.*
k *libro de velandis virginibus.*

illud ſit à *κλιναιδ*ος,hoc ab *ἐλέφας*. Quamquam mihi quidem, Demetrium in re tam clarâ alucinatum eſſe, vix veriſimile fit. Quare culpam conferre malim in *βιβλιογράφους*,quos verba iſthæc trajeciſſe arbitror è ſecundo genere in primum, cujus nulla à Demetrio adducta eſſe exempla ſibi perſuadere non poterant. Nos id facilè concoquimus. Putamus enim, primis tantùm linguæ cujusque auctoribus conceſſum eſſe, ut multa fingant primogenia, quæ aliorum quidem origo ſint, ipſa verò à nullo originem trahant. Et hæc de ſecundo genere. Quædam denique è pluribus vocibus antiquis novè componuntur; ut *pietatis cultrix* de ciconiâ, apud P. Syrum: item de Neſtore *triſeclisenex*, apud Levium in Alceſtide, teſte Agellio *a*. Quæ omnino nova ſunt, ea ſimilia ſunt ædificio, cujus & fundamentum, & ſtructura, planè ſunt nova. Quæ derivatione fiunt, ea referunt domum veterem, in quâ ad ſtructuram antiquam aliquid ædificatur novi. Quæ facta ſunt compoſitione, ea rectè conferas cum binis ædibus, quæ contiguæ cùm eſſent, muro intermedio diruto, unique ſubjectæ tecto, unum ſunt factæ ædificium. Vide & quædam de *ὀνοματοποιΐα* apud Euſtathium in Iliad. A, ad vocem *ἔκλαγξαν* *b*.

a lib. 19. cap 7.
b pag 39. edit. Rom.

VIII. DE EPITHETO.

AB *ὀνοματοποιΐα* tranſeamus ad ΕΠΙΘΕΤΟΝ, quod ipſum quoque inter tropos retulerunt. Et certe *ἐπίθετον* in quibusvis tropis locum habet. Ita *μεταφορικῶς* Maroni *c*, ac Tacito *d*, dicitur *cruda* & *viridis ſenectus*: Ovidio *e*, *diſcordia ſemina rerum*: eidem alibi, tralatione ab humanis factâ ad divina, *Inachus*, h.e. Iſis, *lauta* vocatur, quòd ei ſacrificarent anſerem. Sic enim poëta ille Sulmonenſis *f* ait;

Nec defenſa juvant Capitolia, quo minus anſer
Det jecur in lances, Inachi lauta, tuas.

Jecur anſeris divitum menſis apponi, ait Juvenalis *g*. Atque erat inter alitum jecora maximè in deliciis *h*; ut jecur ſuis inter quadrupedes *i*, mulli inter piſces *k*. Metaphorâ quoque ab animalibus ſumtâ dixit Plautus Pſeudolo *l*:

Eme die cæcâ hercle olivum, id vendito oculatâ die.

Ubi *dies cæca* dicitur, cùm ſolutio differtur in diem: *oculata*, cùm præſenti pecuniâ, ac Græcâ mercamur fide: prout explicat Feſtus Pompeius. Alteram quoque interpretationem vide apud Alciatum lib. IV. *παρέργων* Juris cap. XI.

c Æn 6.
d in vita Agricolæ.
e 1 Met.
f lib. 1. Faſt.
g lib. 2. ſat. 5.
h Plinius lib 10. cap. 22
i Idem lib. 2. cap. 51.
k Idem lib. 9. cap 17.
l act 1 ſc. Pſeudolo, non ando,

Nec *ἐπίθετον* minùs in cæteris tropis, quam in Metaphorâ, reperire eſt.

eſt. Sanè ἐπίθετα μόνωνυμικὰ ſunt, *pallida mors* a, *bruma iners* b, *praeceps ira* c, aliaq; innumera. Συνεκδοχικὰ ſunt *Chaonia glans* d pro quavis, *Acheloia pocula* e pro aqueis, *Maſſica vina* f pro quibusvis. Qualia itidē ſe offerunt paſſim. Ironia denique in Epithetis eſt, cùm Juno Veneri g ait:

Egregiam vero laudem, & ſpolia ampla refertis.

Item, cùm apud Plautum h Hegio ita compellat Stalagmum, ſervum fugitivum, qui Hegioni filium quadrimum ſubripuerat:

Age tu, illuc procede, bone vir, lepidum mancipium meum.

Verùm non ſi in omnibus tropis locum habeat ἐπίθετον, id rectè icirco inter tropos reponatur; cùm nullâ non paginâ ſe offerant ἐπίθετα, in quibus nullus ſit tropus. Velut Ecl. I. *patula fagus, tenuis avena, formoſa Amaryllis, ſalices amarae, impius miles, frons viridis*, pluraq; alia, & pueris obvia. Propriè quoque *Athenae* dicuntur *Atticae*: nempe ad diſcrimen Athenarum Bœoticarum, quæ aliter Ὀρχομενὸς dictæ, & Euboicarum, quæ vocatæ Διάδες, atque item aliarum, cùm ſex ſeptem urbes fuerint cognomines. Quâ de re vide Stephanum περὶ πόλεων, & locum quendam in vitâ Arati i, quæ Hipparchi & Achillis Statii in eum poëtam commentariis ſubjiciunt. Sic verò, ut dixi, loquitur Plautus Rudente k.

Imo A[illegible] natus, altus, educatusque Atticis.

[illegible] modo lo[illegible] in Mil. Glor. l Item Macrobius lib. VII. S[illegible] Symmachus lib. v. epiſt. XXX. Quis etiam, niſi mente oculiſq[illegible] captus, nivem dixerit impr[illegible]priè à *Poëtis* vocari candidam; aut [illegible] ab iis candidos impropriè dici? Nam etſi & Horatius lib. IV. od. I. *olores* dix[illegible] *purpureos*, cujus in locum quidam agreſtes *marmoreos* ſubſtituunt; li[illegible] quoque Pedo Albinovanus ad Liviam *nivem* appellet *purpuream*, cum inqu[illegible]t:

Brachia purpureâ candidiora nive:

non tamen Anaxagoræ delirio, qui nivem eſſe atram defendit m, ſimilia ſomniarant: ſed neque συνεκδοχικῶς id intelligit Horatius; nempe pedum ratione, quod in primâ Novarum Lectionum editione ſcripſit Canterus: neque apud Pedonem pro *purpureâ* eſſe *perpurâ* legendum, ſi dem mihi fecerit Ptolomæus Flavius n: neque, cum de brachiorum candore ſermo ſit. Pedo reſpexiſſe potuit ad id, quod in Armeniâ nix rubra eſt, quia partibus aëriis prævalent terreſtres ob minii copiam; uti ſcribit Euſtathius in Iliad. λ o; aut quòd, teſte Ariſtotele p, & Plinio q, nix omnis vetuſtate rubeſcat, partibus aëris paullatim exhalantibus: verùm, vel apud utrumque poëtam *purpureus* Græcorum more accipitur pro ſplendido ac pulchro:

a *Horat. l. I. od. 4.*
b *Ibidem l. 4. od 7.*
c *Sen Hipp.*
d *I. Georg.*
e *ibidem.*
f *Horat. l. I. od. I.*
g *Virg. I. Æn.*
h *Captivis act 5. ſc. 2.*
i *Sed verba ſcriptoris, quæ corrupte vulgo leguntur emendat Scaliger animadverſ. ad Euſeb. an 386.*
k *act 3 ſc. 4.*
l *act 6 ſc. 2.*
m *Galenus l. 2. de facult. ſimp.*
n *obſervat. c. 24.*
o *p 830 edit. Rom*
p *lib. 5. de hiſtor animal. cap. 19. ſive ex diſtinctione Caſaris Scaligeri cap 18 ſect. 229*
q *lib 11. cap. 35.*

 chro:

a I. Æn. chro: quomodo Servius exponit illud Virgilii*a*.

---Lumenque juventæ 'Purpureum:

& Valerius Flaccus lib. IV. *ſalem* dixit *purpureum*, cùm non tam album, quàm candidum, ſignificaret: (*florem ſalis* vocat Cato cap. LXXXVIII. cui inibi opponit *ſalem popularem*:) vel potiùs reſpiciunt ad albæ purpuræ genus, de quo Plutarchus in Alexandro, & ex eo Hermolaus Barbarus, ac Hieronymus quoque Mercurialis lib. VI. Var. Lect. cap. XXV. Qui, puto, ſcriptores, ſic ſatisfacient, ut non laborandum ſit, quod Nicolaus Erythræus eâ de re ſenſerit in libello de Coloribus: ubi ſe hanc quæſtionem ait *b* explicâſſe. Quem ejus commentariolum non arbitror unquam fuiſſe editum in lucem: uti nec alia multa, quorum in Indice meminit Virgiliano.

b *Indice Virgiliano, voce* Purpura.

Quia verò ſe hoc loco commoda ſuggeſſit occaſio tractandi de epithetis: neque illud prætereundum arbitror, Oratorem, ut ſcripſit Ariſtoteles in tertio Rhet., haut debere ἐπιθέτοις ἢ μακροῖς, ἢ ἀκαίροις, ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι*c*. Itaque, ut idem inibi aſſerit, poëtis quidem lac candidum vocare licet: atque, ut ſcribit Fabius lib. VIII. iisdem conceſſum eſt *vina* appellare *humida*, quod Maro fecit III. Georg. verùm in proſâ epitheta, quæ neceſſaria non ſunt, frigidam reddunt orationem; quemadmodum & grandiora epitheta, & nimius epithetorum uſus. His omnibus modis peccabat Alcidamas; eoque oratio ejus, ut frigida, non ab Ariſtotele modò damnatur, ſed etiam Demetrio. Quin Platonem ipſum, quòd multus ſit in epithetis, reprehendere haut dubitat Dionyſius Halicarnaſſenſis*d*. Appuleium ſanè, ſcriptorem doctiſſimum, ejusdem culpæ reum eſſe, non vulgus modò, ad cujus palatum is nihil ſapit, ſed eruditi quoque confitentur.

c *epithetis aut longis, aut intempeſtivis, aut crebris uti.*

d περὶ τῆς Δημοσθένους δεινότ.

Etſi autem negari non poſſit, in poëtis etiam aperta ac perpetua epitheta locum habere: plurimùm tamen apud omnes ſcriptores, aut diſtinguunt, aut addunt, aut minuunt. Nam cùm *dolum malum* vocant, diſcriminis gratiâ ſic loquuntur. Scio aliter ipſi quoque Camerario *e* videri, ut qui *malum* vocari velit, quia Latini ſoleant res nocentes eo epitheto infamare. Sed diſtinctionis id cauſſa fieri, argumento eſt, quòd dolum eſſe bonum negari non poſſit, ſi ſtrategemate circumveniamus hoſtem, aut cùm pueris poculo melle oblito propinamus abſinthia, ut apud Lucretium ac Themiſtium eſt. Sed neque, quod Fabius putabat, otioſo Virgilius epitheto utitur, cùm ſcripſit*f*:

e *Comment. in Ecl. I. Mar.*

-- caduntque ſecuribus humida vina,

f *Georg* 3.

Nam rem magis admirabilem facit, ſi dicatur, in Septentionali plaga vinum,

vinum, quod naturâ humidum eſt, ita congelari, ut ſecuribus cædatur. Eadem prope ratio in illo ejusdem *a*: *Dulcia mella premes*. Nam Corſicana mella ſunt amara, ut Servius ſcribit. Ac Plinius quoque ejus rei cauſſam adfert lib. XVI. cap. XVI.

a 4 Georg.

Atque hæc de epithetis, eorumque uſu, dicta ſunto contra quosdam, qui vulgaribus præceptiunculis ſufflati ac ſuffarcinati, non tam veritatis præſidio, quàm aliorum auctoritate, ſententias ſuas ſuffulcire didicerunt.

IX. DE IMAGINE.

SEd nec εἰκασία, ſive ΕἸΚΩΝ *b*, rectè inter tropos recenſetur. Neque enim invertit ſignificationem, ſed aſſimilatio quædam eſt. Ut in illo Tullii lib. v. de Fin. *Sed animi cultus erat quaſi quidam humanitatis cibus.* Neq; obſtat, quòd εἰκὼν ab Ariſtotele vocatur μεταφορά: quia μεταφορικῶς cum uti ipſa μεταφορᾷ voce, argumento eſt, quòd cùm dixiſſet, Ἔστι γὰρ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά *c*, mox ſubjicit, διαφέρει γὰρ μικρὸν *d*: quippe quæ ſolùm differat τῇ προσθέσει *e*. unde & à Demetrio dicitur μεταφορὰ πλεονάζουσα *f*. Itaque metaphora eſt in illo Taciti in quarto Hiſt. *Etiam ſapientibus cupido gloriæ noviſſima exuitur.* At non metaphora, verùm icon eſt, cùm Plato in eandem ſententiam ait, Τὴν κενοδοξίαν, ὡς τελευταῖον χιτῶνα, ἡ ψυχὴ πέφυκεν ἀποτίθεσθαι· *Cupidinem gloriæ, ceu ultimam tunicam, anima ſolet deponere.* Metaphora item eſt, ſi dicas Maximilianum in Germaniâ, Leonem X. in Italiâ, Franciſcum I. in Galliis, primos ad bene ſperandum de re literariâ ſignum ſuſtuliſſe. At imago eſt in illo Ciceronis pro Marcello: *Ad bene ſperandum de omni Rep. quaſi ſignum aliquod ſuſtuliſti.* Metaphora eſt, cùm Catullus *g* ait:

b imago.
c Eſt vero imago quoque metaphora
d nam parum ab eo differt.
e additione.
f metaphora redundans.
g carm. 45.

Orationem in Attium petitorem
Plenam veneni & peſtilentiæ legit.

At εἰκασία eſt, cùm Salluſtius *h* ſcripſit de moribus corruptis. *Poſt, ubi contagio, quaſi peſtilentia invaſit, civitas immutata: imperium ex juſtiſſimo atque optimo crudele intolerandumque factum.* Metaphora denique eſt, ſi Socratem voces Silenos Alcibiadis: quia nimirum, ut Sileni Alcibiadis imagines erant exteriùs ridiculæ, interiùs autem artem repræſentarent divinam; ita Socrates longè alius eſſet, quàm externa facies præferret. At imago eſt, ſi Socratem dicas ſimilem Silenis Alcibiadis. Satius autem ſit imagine, quàm metaphorâ uti, quando periculum ſit, ne translatio durior videatur: qua de re pluribus egimus cap. VI. hujusce libri.

h in præfat. Catilinar.

X. DE PERIPHRASI.

PERIPHRASIS, quam & ipſam inter tropos recenſitam diximus, rem unam pluribus ambit verbis. Ita veneni periphraſin habes apud Plautum *a*, cùm leno ſic imprecatur convivis:

Di faciant, ut id bibatis, quod vos numquam transeat.

Itidem pro juventute *annos meliores* dixit Seneca pater lib. 1. Controv. atque è contrario pro ſenectute *malam ætatem* dixit Plautus Aul. Rudent. atque alibi: & ante eum *Afranius*, cujus elegantiſſimi iſti verſus apud Nonium leguntur in Senium:

Si b poſſent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.
Aetas, & corpus tenerum, & morigeratio,
Hæc ſunt venena formoſarum mulierum.
Mala ætas nulla delinimenta invenit.

Periphraſin quoque habes in illo Livii Andronici:

Tum autem laſcivum Nerei ſimum pecus:

ubi delphinos intelligit, qui naribus deſtituuntur, unde *ſimones* dicti, teſte Plinio lib. VIII. Hiſtor. Natur. cap. IX. niſi generatim ſquamoſum pecu, ut Plautus *c* circumloquitur, ſive humidam ponti gentem, ut Maro *d* περιφράζει, intelligi malis, quia piſces omnes ſimis ſint naribus. Quæ ſi ſententia placet, eodem modo Livius piſces dixerit *Nerei pecus*, quo eos *Neptuni pecus* appellat Plautus Pſeudolo *e*. Sed cur priorem magis ſententiam probemus, diximus notis in Tragicorum fragmenta. Ejuſdem Virgilii *f* eſt:

--- Dant fruges manibus ſalſas:

quo molam deſcribit, quomodo vocari *far toſtum, & ſale ſparſum, quod eo moliſto hoſtia adſpergantur*, auctor eſt Feſtus. Imitatus id Arnobius initio libri VI *Quod non tura, neque fruges ſalſas inferamus*. Caſei periphraſis eſt in illo Ovidii *g*.

--- Cum lacte coagula paſſo.

Judææ eſt periphraſis in hoc Juvenalis lib. II.

Obſervant ubi feſta mero pede ſabbatha reges,
Et vetus indulget ſenibus clementia porcis.

Idem ſic περιφράζει Philippum Magnum *h*.

--- Biberat quo pallidus emtor Olynthi.

Item Catonem Uticenſem *i*.

Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus usquam.

a *Perſa act. 5. ſc. Qui ſunt, qui erunt.*

b *Sic leg. pro quo perperam Scoppius Nitrepo-nit Delini-*menta *enim hic ſunt phaleræ, & ſimilia, quæ* mox venena *vocantur.*

c *Rudente act. 4. ſc. Heus mane.*

d *4. Georg.*

e *act. 3. ſc. Forum coquinum.*

f *Æn. 12.*

g *14. Met.*

h *ſat. 12.*

i *ſat. 16.*

Pro-

Propertium ſic περιφράζει Ovidius:

Vel tua, cujus opes Cynthia ſola fuit.

Nam Tibullus quidem libro primo Deliam, ſecundo Nemeſin, tertio celebrat Neæram, quarto autem libro Cerinthi ac Sulpitiæ amores. At Propertius unicâ eſt Cynthiâ contentus. Unde ipſe ait:

Cynthia prima fuit, Cynthia finis erit.

Quali Nævium Plautus, Socratem Perſius ac Manilius, circuitione expreſſerint, vidimus, cum de antonomaſia ageremus. Auſonii *a* eſt: a *Idyll.26.*

Sacra Sigillorum nomine dicta colunt.

Circumloquitur Sigillaria; quam vocem verſus heroicus reſpuit. unde & eadem hoc pacto περιφράζει Lucillius:

---Servorum feſta dies eſt,

Quam planè hexametro verſu non dicere poſſis.

Sed neque ſacræ literæ περίφρασιν aſpernantur. Certè cum periphraſis adhibeatur, vel ut ſplendidius aliquid proferatur, vel ut fœditas evitetur: (utramque cauſſam ponit quoque Iſidorus lib.1. Originum) utriusque generis exempla in ſacris occurrunt literis. Prioris generis eſt in iſthoc Jud. cap. v. 10. *Equitantes equas nitidas, reſidentes in judicio, & qui proficiſcimini per viam, confabulamini.* i. viri principes, judices, ac mercatores. Alterius generis eſt, cum in iisdem μεταληπτικῶς *ingredi ad mulierem* b legimus pro συνουσιάζειν c: aut cum *tegere pedes* dicitur in mentione τῶν περὶ κοιλιολυσίαν ὄντων *d*: quia nempe non, ut nos, braccis utebantur Hebræi, uti nec Romani aut Græci, ſed tunicis, quibus conquiniſcentium pedes contegebantur: ut ſuperius *e* diximus. Deque alia Hebræorum in eapſe re periphraſi, Druſium, ſi voles adi in 1. Sam. cap. v. *f*.

b *Gen.16.2. & 29.11. & Iud.16.2. &c.*
c *coire.*
d *eorum, qui alvum exonerant.*
e *cap.10. ſect.1.*
f *pag.451, & 452.*

Poſſe verò & περίφρασιν propriis conſtare verbis, eoque eam tropum non eſſe, innumeris comprobari exemplis poteſt. Quis enim tropus eſt, cum Maro Ecl.1. ait, *---Quo ſæpe ſolemus*

Paſtores ovium teneros depellere fœtus.

At *ovium teneri fœtus* eſt periphraſis agnorum, ut Servius agnoſcit, & cuivis patet. Quis etiam tropus, cum Athenæus lib. xiv. ſcribit, primum Perſarum regem (τὸν ἐξ ἀρχῆς βασιλέα) exiſtimare, reges peregrinis cibis veſci non debere? At Cyrum περιφραστικῶς ſignari conſtat. Quis item tropus, cum pro Thucydide (ſi is quidem μονογενὴς *g* fuerit) ab Agathia *h*, atque aliis, dicitur filius Olori, vel potius Oroli? quomodo ſcribendum docet Marcellinus in vita Thucydidis. Quis denique tropus eſt, ſi pro Cicerone dicas eloquentiſſimus Romanorum, aut pro Varrone eorundem doctiſſimus?

g *unigenitus.*
h *lib.2.*

Illud quoque poſtremo loco monere ex re fuerit, eſſe multo plurima, in quibus periphraſin vulgò ſtatuant, cùm tamen modificata quidem ſint, at περιφραςικὰ non ſint. Iſtiusmodi eſt illud Ennii *a*:

a apud Feſtum in Supernati.

His pernas ſuccidit iniqua ſuperbia Pœni.

quo ſignificatur, ab Annibale Pœno quibusdam eſſe ſucciſos poplites, ut progredi non poſſent. Hic, ſi multos audimus, *ſuperbia Pœni* per periphraſin pro Pœno uſurpetur. Familiarius exemplum dabo.

b lib. 2. Sat. 1.

Horatii *b* eſt:

Virtus Scipiadæ, & mitis ſapientia Læli.

Ubi περιφραςικῶς Scipionem & Lælium ſignari ajunt. Verùm ſatius ſit hæc referre ad μετωνυμίαν adjuncti: ut *ſuperbia Pœni* non ἁπλῶς pro Pœno accipiatur; ſed pro ſuperbo Pœno: nec *virtus Scipiadæ*, ac *ſapientia Lælii*, pro Scipione, & Lælio; ſed pro Scipione inclytæ virtutis, & ſapiente Lælio, ponantur. Quomodo & Ovidius *c* dixit,

c l. Faſt.

---Trabeati cura Quirini:

pro Romulo, curante, & ſollicito. Item apud Propertium *d* legas:

d lib. 3. eleg. 13.

Nec ſic cœleſtem flagrans amor Herculis Heben
Senſit in Oeteis gaudia prima jugis.

Nempe *amor Herculis* non pro Hercule ἁπλῶς, ſed, quod multi non ſatis attendunt, pro Hercule amante.

Eodemque modo apud Maronem IV. Æn. eſt:

---& odora canum vis:

pro multitudine canum ſagacium. Et apud eundem *e*, *robur aratri*, pro aratro valido: *ferri rigor* f, pro ferro rigido. Item apud Lucretium g, *auri rigor*, pro auro rigido: *robur ſaxi* h, pro ſaxo gravi. Qualibus addunt nonnulli, *res Veneris*, pro Venere, apud Lucretium *i*: *res voluptatum*, pro voluptatibus, apud Plautum *k*: ſimiliaque. Sed hîc μετωνυμία eſſe nequit, cùm res οὐσίαν, ſive ſe ipſam, non rei adjunctum notet. Idem judicium eſto de illo Maronis *l*:

e Georg. 1.
f Georg. 1.
g lib. 1.
h lib. 1.
i lib. 2. verſ. 173 & 437. & lib. 5. verſ. 846.
k Amphitr. act II. ſc. II.
l 8 Æn.

---Quo pulchrior alter
Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni.

Ubi *corpus Turni* μετωνυμία περιφραςικῇ pro Turno accipi dicunt. Quomodo & Euripides Phœniſſis, σὸν δέμας *m*, & alibi, σὸν σῶμα *n* ait, pro perſona ipſa: ut Muretus *o* obſervavit. Verùm ſatis liquet, neque hîc μετωνυμίαν ſtatui oportere: ſed vel proprium eſſe ſermonem, vel συνεκδοχὴν.

m corpus tuum.
n tuum corpus.
o lib. 3. Var. Lect. cap. 4.

Sanè & alia ſunt συνεκδοχικὰ, quæ periphraſi itidem ſubjiciant. Pindarus od. IX. Pyth. verſ. ult. Πολλὰ ἢ πρόσθεν πτερὰ δέξατο νίκας. i. *multas etiam alas victoriæ priùs accepit*. Quē in locū ſcholiaſtes ſcribit: ſenten-

ſententiam eſſe, πολλοὺς καὶ ἄλλους ἀγῶνας ἐνίκησεν *a*: atque inibi ſubdit; πτερὰ γὰρ νίκης περιφραστικῶς ἡ νίκη *b*. Verum, ut dixi, hæc ſynecdoche eſt; quia cum victoria fingatur alata, pars ponetur pro toto. De periphraſi ſatis; quomodo vocatur, quando, ut Fabius *c* inquit, *decorum habet*. Nam, ut idem ait, *cùm in vitium incidit*, περισσολογία *dicitur*.

a multa quoque alia vicit certamina.
b ala victoria per circumlocutionem ponuntur pro victoria.

XI. DE ANTIPHRASI.

NEc magis inter tropos referri meruit ἀντίφρασις. Nam ſi cum quibuſdam ita appelles λέξιν τὸ ἐναντίον σημαίνουσαν *d*, jam ab ironia non differt: quæ & cauſſa eſt, cur vetus Juvenalis interpres *e* ἀντίφρασιν appellet, --*cùm nanum Atlanta vocamus.* At hæc manifeſta eſt ironia. Sin, ut vult Plutarchus *f*, ἀντίφρασις eſt in iſto Homeri *g*:

--Οὐδ' ἄρα τώγε ἰδὼν γήθησεν Ἀχιλλεύς.

---*Haut, ut eos vidit, lætatus Achilles*; i. indoluit:

planè fuerit idem, quod Litotes. At ſi per illam intelligas vocis privæ deductionem ab eo, quod nomini ſignificet contrarium; nec tropus, nec ſchema eſt. E.G. Erinnyes, ſive Diræ, boni ominis gratiâ dicuntur Εὐμενίδες, quæ verè δυσμενεῖς *h*: in cujuſmodi vocibus ἐτυμολογίαι ſunt mendaces; licet ipſum ἐτυμολογίας nomen *veriloquium* ſeu *veriverbium*, vel potiùs *veram rationem* ſonet. Cælius Aurelianus lib. III. χρονίων cap. I. *Anhelatio ſive ſuſpirium ab accidenti nomen ſumſit. Vocatur prætrea ſecundùm aliquos ſpirationis difficultas, quam Græci dyſpnœam vocant, ſive orthopnœam. Siquidem ſeſe præfocari ſentiunt, cùm jacuerint ægrotantes, atque erecti faciliùs ſpirent. At, ut alii dicunt, contrario vocabulo ſuæ virtuti nomen accepit. Nam cùm ſpirationem evertat ac depravet, tanquam corrigat, orthopnœa nuncupatur; quam non ſpirandi dicere correctionem poterimus. Multa enim contrariæ interpretationis vocabulum ſumſerunt: ut fella, quæ Græci* γλυκέα *vocant, velut dulcia, cùm ſint amariſſima.* Illuſtris etiam eſt locus B. Hieronymi epiſt. c. ad Bonoſum: *An ideo tibi bellus videris, quia fauſto vocaris nomine? quaſi non & lucus ideo dicatur, quòd minimè luceat, & Parcæ, quòd nequaquam parcant, & Eumenides furiæ, quod non ſint benignæ, & vulgò Æthiopes vocentur argentei.* Quòd verò Æthiopes vulgò *argenteos* vocari ait, idem ab Iſidoro traditur lib. I. Originum; ubi & alia quædam ἀντιφράσεως exempla adfert. Antiquiores eos non *argenteos*, ſed *cygnos* vocabant. Unde Juvenalis *i*:

---*Nanum cujuſdam Atlanta vocamus*
Æthiopem cygnum.

Veneti hodie ſimiliter eos *blanco* nuncupant.

c lib. 8. cap. 6.
d dictionem, quæ contrarium ſignificet.
e in ſat. 8.
f lib. de Homero.
g Il. α.
h immites.
i lib. 3 ſat. 2.

Sed profectò omnes grammaticorum antiphraſes planè ſunt nugales: quod & cenſet L. Joannes Scoppas lib. I. Collectaneorum cap. XVIII. De *orthopnœa* ſcrupulum eximunt ipſa Aureliani verba allata. Nam prior tantùm ἐτυμολογία vera eſt, non illa κατ' ἀντίφρασιν. De γλυκία pro felle, quod idem ait, idonei ſcriptoris Græci auctoritatem deſidero. Nec de Eumenidibus ſatisfacit B. Hieronymus, vel alius quiſquam. Diras certè, auctore Suida, & Sophocli Scholiaſte *a*, primus Εὐμενίδας dixit Oreſtes, quòd eas, quæ ante latam à ſapientiſſimâ deâ ſententiam planè fuerant δυσμενεῖς atque infenſæ, poſt factum judicium ſenſiſſet εὐμενεῖς *b*; unde & iis, maternæ cædis in Areopago abſolutus, nigram ovem ſacrificavit. Nec rectè *bellum* dictum volunt, quia minimè bellum; cùm ex eo factum ſit, quòd ſit inter duos. Nam primò fuit *duellum*; à quo apud Arnobium *c duelles* i. hoſtes; qui de *perduelles* à *perduello*, quo utitur Accius pro bello. Similiterque Cicero in Orat. Varro lib. VI. de L. L. Fabius lib. I. cap. IV. teſtantur, nomen *Bellona* factum eſſe ex *Duellona*, *Bellius* ex *Duellius*, *bis* à *duis*, (quod à δὶς) *bonum* ex *duonum*; unde apud Feſtum, *Simul duona eorum portat ad naves*. *Duonum* fortaſſe à duobus, quia, ut acutè Camerarius ait in problematis, bonum non conſiſtit in uno ſolo, ſed in participatione & communicatione; quæ duûm mentione indicatur. Quanquam Cicero, in quarto de Finibus, neſcire dicat, *bonum* unde dictum ſit: & Ulpianus in lege XLIX. D. rer. ſignificat. *bona* ex eo dici exiſtimet, quòd beent, h. e. beatos faciant. Nec rectiùs *otium* dictum volunt, quòd non ſit ocius, ſed ſegne. Potiùs eſt ab utendo; ideoque per T ſcribitur in lib. vett. ut autor eſt Pierius in Virgil. & Aldus in Orthographia. *O* verò & *u* crebrò commutatur; ut cùm *indutiæ* dictæ ab hac ipſa *otis* voce, & præpoſitione *indu* pro *in*, à qua & *induperator*, & *induſtrius*, aliaque: ne Varroni credas, aut Aurelio Opilio, quorum ἐτυμολογίας vide ſere eſt apud Agellium lib. I. cap. XXV. aut Donato, cui *induciæ* dictæ, quia *inde otium*; aut Aldo Nepoti *d*, cui vocatæ videntur *induciæ*, quaſi *inducta*. Idem error, cùm *montem* volunt appellatum, quia minimè movetur. Eſt enim à μένειν, quia perſtat, ac remanet. Nam ut à γένος *gens*, à μένος *mens*, & à μόρος *mors*; ſic à μόνος *mons*. Nec *cœlum* à celando, quia minimè celatum, (ut putabat Ælius Stilo, magiſter Varronis:) quandoquidem, ſi noctu apertum, diu tamen celatum eſt. Quare vel ita dictum, quia de die ſit celatum, ut eſt apud Varronem lib. IV. de L. L. vel potiùs, quia ſideribus celatum eſt, ut ibidem docet Varro, & ex eo Plinius lib. II. cap. IV. & Iſidorus lib. XIII. cap. IV. aut, quod veriſſimum, à κοῖλον. Sanè à cœlo dicta gens

Cœlia:

a in Oedipum Colon.

b benevolas, ac propitias.

c lib. I.

d in orthographia.

Cœlia: quod nomen per OI ſcribitur in veteri nummo argenteo: at per OE crebrò reperitur in antiquis monumentis. Quin ipſum *cœli* nomen per œ exaratur in Mediolanenſibus inſcriptionibus. Nec rectiùs *ἀντίφρασιν* ſtatuunt in illo *a*, *Auri ſacra fames*: quo loco Rhetores quidam *ſacram*, exponunt *minimè ſacram*; quæ interpretatio adeò frigida eſt, ut vel Neronianas thermas refrigerare queat. Uti &, quòd *ignem ſacrum*, quaſi minimè ſacrum, ſic dici Erythæus ait in Indice Virgiliano: qui ſententiam ſuam firmatur it illo Callimachi, ſed Latinè loquentis:

a Æn. 3.

Mentimurque ſacrum qui dicimus.

Longè enim veriùs cenſeas, tralationem eſſe ab hominibus ſacris, hoc eſt, Deorum numini ob ſcelus devotis: quam rem pleniùs exponemus, cùm ad *αὔξησιν* deventum erit. Itidem nec *dierectus* dicitur, quaſi *dies minimè rectus*; ut Feſtus annotavit: ſed quaſi ſub *dio erectus*, id eſt, in crucem actus; quomodo & Nonius interpretatur, cujus hac de re locum emendat Jacobus Schegkius in Præmeſſis *b*. Nec *Argo*, unde Argonautis nomen, ſic vocata eſt, quia minimè *ἀργὴ*, h.e. *tarda*, ſed quia verè *ἀργὴ*, h.e. *celer*. Similiter *Damium ſacrificium* (quod Athenis in ædibus ejus, qui copſe anno rex eſſet, à regis conjuge *c*, ac Romæ itidem à conſule, aut eo abſente, vel cœlibe, aliâve cauſſâ obſtante, apud prætorem *d*, fiebat) minimè ita mihi dictum videtur, quia nihil minùs ſit, quàm *δημόσιον*, hoc eſt, *publicum*; quod poſt Feſtum magnus etiam Turnebus *e* ſcripſit: verùm quòd (ut Cicero teſtatur orat. de Haruſpicum reſponſis) pro populo fieret: unde hoc de ſacrificio Juvenalis *f* ait:

b epiſt. 13.
c Demoſth. contra Neæram.
d Dio lib. 37.
e comment. in Cic. lib. 2 de Legg.
f lib. 3. ſat. 3.

Pro populo faciens, quantum Laufella g bibebat.

g al Saufeja.

Eodemque modo loquitur Cicero ad Atticum lib. 1. epiſt. x. *Feriæ* quoque potiùs ita dictæ à ferendis epulis, quàm quia nihil feratur è foro. Neque *fatum* ex eo nomen accepit, quòd effari non liceat; ſed cùm *fatum* nihil aliud ſit, quàm *ſanctio & velut vox divinæ mentis*, ut rectè ait Auguſtinus *h*, eò potiùs reſpexere, quòd id fatus Jupiter Parcis, ſcribis ſuis, quæ illud æneis inſcribunt tabulis. Vel ſic dicitur, quia id Deus fatur per vates ſuos. Ennius Caſſandrâ:

h lib. 5 de Civit. Dei. c. 9.

Neque me Apollo fatis fandis dementem invitam ciet.

Similis error Grammaticorum in nomine manium, officii, ludi, mori, militis, ſimultatis, violæ, ægri, Ditis, Plutonis, ponti, pelagi, Charontis, holoſtei, Libitinæ, luci, & Parcarum: de quibus vocibus vide Franciſcum Sanctium in Paradoxis, item Julium Scaligerum lib. III. de re Poët. cap. XC. Quo ipſo capite Scaliger quo-

que orationis ductum ab Ironiâ optimè diſtinguit, ac tres facit ἀντιφράσεως modos, quà ironia eſt, vel ironiæ affinis. Mihi ſcrinia ejus compilare animus non eſt.

XII. DE HYPALLAGE.

SUPEREST Hypallage, quæ Grammaticorum potiùs ſchema eſt, quàm tropus. Quippe quæ verborum ordinem ac ſtructuram ita invertat, ut contrario planè modo referri aliquid videatur, quàm res ſe habet. Ac plurimùm quidem nomen, aut verbum id, quod regit, caſu recti, aut rectum, caſu regentis profertur. Ut apud M. Tullium pro Marcello: *Vidimus tuam victoriam præliorum exitu terminatam: gladium vaginâ vacuum in urbe non vidimus.* Pro, vaginam gladio vacuam. Maro hoc ſchemate mirum in modum gaudet. Ita dixit ecl. III.

Necdum illis labra admovi.

Ubi hypallagen agnoſcit Servius, quia pocula labris admoventur. Idem II. Georg. (modò, quod non arbitror, ſana ſit lectio vulgata; quam rem alibi, cum Scaligero, excutimus.)

Et ſteriles platani malos geſſere valenteis,
Caſtaneæ fagos.

Nec enim caſtaneæ fertili fagus inſeritur, quæ ſterilis eſt; ſed caſtanea inſeritur fago: ut ſententia ſit, fagi geſſere caſtaneas Æn. III.

---Dare claſſibus auſtros.

Pro, auſtris claſſes. IV. Æn.

Et frigida cùm mors animâ ſubduxerit artus.

hoc eſt, ſeparaverit animam artubus. V. Æn.

---Effractoque illiſit in oſſa cerebro.

Pro, effractis oſſibus illiſit in cerebrum. VI. Æn.

Ibant obſcuri ſolâ ſub nocte.

Pro, ibant ſoli ſub obſcurâ nocte. Æn. VIII.

Et primùm Herculeis ſopitas ignibus aras
Excitat.

Pro, excitat ignes ſopitos in aris Herculi ſacris. Æn. XII.

---Cui plurimus ignem
Subjecit rubor, & calefacta per oſſa cucurrit.

Pro, cui ignis plurimum ſubjecerit ruborem. Ibidem:

Sin noſtrum annuerit nobis victoria Martem.

Pro, ſin noſter Mars victoriam annuerit nobis. Similiter poëtæ alii. Horat. lib. I. od. XVII.

Velox

Velox amœnum ſæpe Lucretilem
Mutat Lyceo Faunus.

Ubi, *mutat Lucretilem Lyceo*, dixit, pro, *mutat Lyceum Lucretili:* ut rectè obſervatum Priſciano lib. XVIII. Nam cùm Pan Deus ſit Arcadiæ, inprimis Lyceum, Arcadiæ montem, incolit: Horatius verò, cùm celebrare vellet Lucretilē, in Sabinis prope Gabios montem, fingit, Pana, relicto Lyceo, crebrò inviſere Lucretilem. Idē in illo lib. II. od. XII.

Num pinguis Phrygiæ Mygdonias opes
Permutare velis crine Lycimniæ?

Hoc eſt, num crines Lycimniæ, ſive ejus oſcula & complexus, permutare velis Phrygiis opibus? Naſo I. Met.

Separat Aonios Actæis Phocis ab arvis.

Pro, ſeparat Aonia Actæis Phocida ab arvis. Nam Aonia ſeu Bœotia interjecta eſt inter Atticam & Phocida. Perſius ſat. III.

--- Et anguſtas extendit lumine rimas.

Pro, lumen extenditur rimis ſolem transmittentibus. Idem ſat. V.

--- Purgatas inſeris aures
Fruge Cleanthea.

Pro, frugem Cleantheam, ſeu Stoicam philoſophiam, inſeris purgatis auribus ſive mentibus. Sillius lib. VIII.

--- Cœlique arcebant lumine templum.

Pro, cœli lumen arcebant templo.

Amant etiam Hebræi hujusmodi hypallagen. Ut Levit. V. *Argento ſiclorum*, pro ſiclis argenti, hoc eſt, argenteis. Item Levit. XVII. *Sanguis ejus in anima ejus.* Hoc eſt, anima ſive vita ejus in ſanguine ipſius. Jud. I. *Miſerunt urbem in ignem.* Et Pſalm. LXXIV. *Miſerunt in ignem ſanctuaria tua.* Pro, miſerunt ignem in urbem, ac ſanctuaria. Nam ſententia eſt, incenderunt ea. Et Jud. XIV. *Mutationes veſtium*, pro, veſtes mutationum, h. e. veſtes mutatoriæ. Quo de ſchemate quædam etiam R. David Kimchi in Michlol annotavit.

Interdum autem in hypallage nulla eſt caſuum commutatio; ſed ſtructuræ fit inverſio, priori caſu reſervato. Ut in locis adductis è Jud. I, & Pſal. LXXIV. Similiter dixit Ovid. I. Met.

In nova fert animus mutatas dicere formas
Corpora.

Pro, corpora mutata in novas formas. Quo loco haut mirum videri debet, quòd nec dubitârit poëta carmen ſuum ab hypallage auſpicari, quæ obſcuritatem aliquam orationi adferre ſoleat. Nam quia de converſione loquitur, eleganter verborum fecit converſionem.

Hypallage

Hypallage ſimilis; hoc eſt, ubi caſus prior itidem reſervetur, Glareano ſtatuitur in hoc III. Met.

Spectat humi poſitus geminum, ceu lumina, ſidus.

Nam ſententiam eſſe ait, Spectat lumina, ceu geminum ſidus. Sed pro *ceu* (uti & Raphaël Rhegius legit, qui ἀναστροφὴν, ſive ὑπερβιβασμὸν hîc eſſe cenſet) rectè alii poſtea in editis *ſua* ex codd. melioribus repoſuerunt.

Eſt & tertium ὑπαλλαγῆς genus, cum participium ponitur pro verbo, & verbum pro participio. Ut I. Æn.

---Submerſaſque obrue puppes.

Pro, obrutas ſubmerge. Niſi cum nonnullis interpretari malis *ſubmergendas*. Imò non deſunt, qui legere jubeant *ſubverſaſque*. Sed cauſſa non eſt ſatis gravis, cur hic aliquid mutemus: præſertim contra omnium & MSSorum & prælo excuſorum fidem.

Atque hæc de iis, quæ falsò referunt inter tropos. Quare cum per Rhetorica hæc ſpatia προπολογίαν ad calcem ab ipſis uſque carceribus deduxerimus, proximum eſt, ut ad ſchemata gradum capeſſamus.

FINIS LIBRI QUARTI.

GERAR-

GERARDI JOANNIS VOSSII COMMENTARIORUM RHETORICORUM, SIVE ORATORIARUM INSTITUTIONUM LIBER V. QUI EST DE SCHEMATIBUS.

CAP. I.

De Schematibus Generatim.

SCHEMA *eſt orationis forma, quâ ea alio quopiam modo, quàm propriæ ſignificationis in alienam commutatione, à ſimplici ac communi uſu immutatur in elegantiorem.*

Eſtque duplex; dictionis, & ſententiæ: illud vocum immutatione exſtinguitur; hoc manet etiam vocum ordine variato, aut vocibus aliis ſubſtitutis.

I. DE VARIA SCHEMATIS SIGNIFICATIONE APUD SCRIPTORES, ET QUOMODO SCHEMATA ALITER VOCENTUR.

CUm omnis oratio, ut cum Fabio a loquar, conſtet, aut ex his, quæ ſignificantur, aut ex his, quæ ſignificant, h. e. rebus, & verbis: utrumque in ſchemate conſiderabimus. Ac primò de voce,

a *lib. 8. cap. 6.*

quando initio ἐπὶ ἁπάντων τῶν ζητουμένων εἰς λόγον χρὴ μεταλαμβάνειν τοὔνομα, ut Galenus quoque ſcripſit lib. I. de methodo medendi cap. V.

Vox ſchematis multifariam ſumitur. Propriè autem veſtem notat exteriorem. Ita pa'udamentum, quod Plutarchus ἐφεστρίδα, & φοινικίδα appellat, Dioni nunc eſt σχῆμα στρατηγικὸν *b*, nunc στρατιωτικὴ ἐσθὴς *c*, & Porphyrius περὶ ἀποχῆς ait: ἀεὶ δ' ἐντὸς τοῦ σχήματος χεῖρας *d*. Nec aliter Plautus Amphitryone *e*:

Quod ego huc proceſſi ſic cum ſervili ſchemâ.

Ubi *ſchema* ἀρχαϊκῶς extulit genere muliebri; quomodo idem in Perſa dicit, *lepidâ ſchemâ*, Cæcilius in Hippol. *f*. *hilari ſchemâ*. Valerius in Phormione *g*,

Quid hîc cum tragicis verſibus, & ſyrmâ facis?

Quâ item ratione Pomponius in Satyra dixit, *diademam*; Laberius in Cancro, *dogmam*; Plautus Milite glorioſo *h*, *glaucomam*; in Trinummo *i*, *fulmentas jubeam ſuppingi ſoccis*; aut quo pacto apud Varronem eſt, *fulmenta lectum ſcandit*, pro *fulmentum*; & in veteribus Vitruvii exemplaribus lib. IX. cap. III. legitur, *ad ſacomam pendere*, pro *ad ſacoma*. Certè & in Florentina anni CIϽ CCCCXCVI, *ad ſacomam* levi errore invenias, pro quo in Florentina CIϽ IϽXXII, ſubſtituêre *ſacoma*, cum *ſacomam* debuerint. Quæ omnia apponere viſum, ne cui pulverem ob oculos ſpargat Alciatus, cum lib. II. παρέργ. Juris cap. XXX, legendum docet;

Quod ego huc proceſſi cum ſervili ſchemate.

Pace ſummi viri dixerim, quem ſe Plauti locum bellè nobis interpolem dare ſperat, eum fruſtra ſollicitat, & contra codicum, tum Mſſorum, tum vulgatorum fidem, & contra autoritatem Probi in Catholicis, Soſipatri lib. I. Nonii Marcelli, ac Priſciani lib. VI. qui omnes *ſchema* legêre. Ut de eo nihil dicam, quòd Tranquillus non reformidarit ita loqui cap. XLIII. libri III. *Ne cui in operâ edendâ exemplar impetratæ ſchema deeſſet.* Ubi tamen in MSSis plerisque eſt *impuratæ ſcenæ*. Sed pro *impuratæ* omnino malim cum Caſaubono *imperatæ*. *Schema* autem retinendum, cum ſermo ſit de obſcœnis figuris, non illis in ſcena exprimi ſolitis, ſed de quibus ſcripſere Elephantis, Philænis, Aſtyanaſſa, Cyrene, impudiciſſimæ impudicitiæ proſtibula. Nec movet me, quòd priorem in *ſchema* corripiat Plautus; cum Latini, ut inflexionem mutarunt, ita & variare potuerint modulum ſyllabæ. Adde quòd & in aliis quibusdam parem Comicorum licentiam videre ſit: & poëta potuerit reſpexiſſe, quòd ut à χέω eſt ἔχημαι, unde χῆμα, ita à χῆμι eſt ἔσχημαι, unde χλοις.

Validè

a in omni disquiſitione nomen ipſum in diſputationem aſſumi oportet.
b veſtis imperatoris
c militaris veſtis.
d ſemper vero ſub tervestem manus.
e in prol.
f Apud Priſcianum initio l. 6.
g Ibid. Sed pro verſibus vide an non praſtet verſis: puta veſtibus.
h act. 1. ſc. 2.
i act 3 ſc. 2.

Validè hoc firmat Heſychius: cùm ait; Σχίμα, χῆμα, Ἀχαιοί. Hæc cui non probantur, is cum Meliſſo, duabus trajectis vocibus, legat:

- - Proceſſi ſic cum ſchema ſervoli.

Quod non longè abit à Camerarii membranis, ubi eſt, *cum ſervoli ſchemà.* Utcunque eſt, nullus dubito, quin *ſchema* in auferendi caſu dixerit Comicus. Verum minutias iſtiusmodi relinquamus Grammaticorum filiis, hoc magis, ne meritò in ipſo libri hujus ingreſſu dicamur τοῖς ἔξωθεν λόγοις πληρῶσαι τὸν λόγον a.

Eſt verò & altera ſchematis acceptio: ut cum eo nomine intelliguntur corporis geſtus, ac inprimis petauriſtarum ſive ſaltatorum, reſpondentes Muſicorum inſtrumentorum modulis. Uſi hoc pacto Herodotus, Xenophon, Ariſtophanes. Ariſtoteli lib. de poëticâ dicuntur ἐσχηματισμένοι ῥυθμοί. Atque hinc *figurandi* verbum apud Lucretium lib. II.

Ac Muſea mele, per chordas organici quæ
Mobilibus digitis expergefacta figurant.

Fortaſſe & *ſchematis* nomine intelligitur ipſa graduum, ut ita dicam, arbor cum imaginibus, quarum ſuis ſingulæ appoſitæ ſint locis. Ita in libello epigrammatum de ſpectaculis (qui Martiali tribuitur vulgò, cum è variis ſit poëtis conſarcinatus) in vett. codd. exaratum eſt:

Cæſaris atque Jovis confer nunc ſchema, juvencos.

Ubi libri alii, *ſtemma juventus.* Sed *juvencos* etiam in veteri codice reperit Pierius b: ac ſententia hoc requirit, quia ſatis liquet, conferri juvencos duos: unum, quo Jupiter, in tauri formam converſus, Europen vexit: alterum, quo Alcides Romanus, hoc eſt, Domitianus, vectus fuit. Quin Alciatus non apud Paullum c modò legendum putat; *Schemata cognationum directo limite in duas lineas ſeparantur;* quæ lectio antiquorum aliquot codicum fide defendi ſolet: ſed penè arbitratur, ubiubi *ſtemma* hoc in ſenſu accipitur, *ſchema* ejus in locum ſubrogandum eſſe. Verum ſi tot librorum fidei licet dorogare, quanto ſit veriſimilius, ubicunque *ſchema* hâc ſignificatione legitur, debere ſubſtitui *ſtemma:* qua voce ſic uſi Martialis d, Papinius e, Juvenalis f, Tertullianus g, Auſonius h, atque alii magno numero: ex quibus tam multis, Plinii, Perſii, Tranquilli, ac Senecæ auctoritate, Alciati ſententiam Brodæus impugnat annotationibus in Quinctum Smyrnæum. Ibidem etiam, quid propriè ſit *ſtemma,* oſtendit ex Iſidoro, & Sophoclis interprete Græco: uti & à Nannio factum lib. VII. Συμμίκτων cap. XVII.

a *rebus foris allatis reſtrictiro ſermonem.*

b *in illud 6. Æn.* Leni crepitabat bractea vento.

c *lib 6 D. de grad. affin.*

d *lib. 4 epig. 40.*

e *lib. 3 Silv. lachrymis Hetruſci. lib 4. carm. ad Marcellum. & eodem libro, Carmine, cui lemma, Herculis Epitrapezii. item lib 5. Propteptico.*

f *ſat. 8.*

g *de præſcriptionibus adverſus hæret. cap 30.*

h *epigr. 21.*

Ex hiſce tribus *ſchematis* acceptionibus, quas ſolas è plurimis exponere viſum fuit, tertia nihil plane huc facit. Demus enim, ſcriptores interdum, modò codices non fallant, eopſe uti modo: tamen duntaxat à prima ſecundaque ſignificatione fit, quòd Rhetores μεταφορικῶς hoc nomine intelligant orationis quaſi habitum ac geſtus. Nam ſi σχῆμα tum de veſte, tum de geſtibus uſurpatur, uti vidimus: profectò dubium non eſt, quin, cùm verba ſint quaſi corpus orationis; ſententia velut anima, à quâ inprimis geſtus omnes ac motus proficiſcuntur; verborum quidem ſchemata ſimilia ſint habitui, ac veſtimentis, queis ſine oratione ſit velut nuda; ſchemata autem ſententiarum reſpondeant geſtibus artificioſis; queis ſine oratio ſimilis ſit homini, qui naturali ſolùm motu incedat, moveaturque.

Et hâc quidem de re infrà dicemus commodiùs: nunc, quia adhuc agimus de nomine ipſo, illud potiùs oſtendemus, haſce orationis conformationes, de quibus deinceps σὺν Θεῷ tractabimus, non ſolùm vocari habitus aut geſtus, quod ipſa teſtatur ſchematis vox; verùm etiam orationis formas, & μεταφορικῶς pigmenta, aut lumina; item flores, ſtellas; ac pluribus aliis modis. Unum alterumque locum excerpam è Tullio. Is igitur lib. de claris oratoribus, *Erant*, inquit, *& verborum & ſententiarũ illa lumina, quæ vocant Græci σχήματα, quibus tanquam inſignibus in ornatu diſtinguebatur omnis oratio.* Item: *Sententiarum orationiſque formis, quæ appellantur σχήματα.* Item: *Σχήματα enim quæ vocant Græci, ea maximè ornant oratorem, eaque non tam in verbis pingendis habent pondus, quàm in illuminandis ſententiis.* Atque hæc è Tulliano fonte eò lubentiùs depromere viſum fuit, quòd ex iis non modò cognoſcere ſit, quid Rhetores σχημάτων nomine intelligant, aut quibus nominibus appellentur; verùm eâdem quoque pareat, Tullium nuſquam *figuræ* nomine uti, prout poſteriores Rhetores ſolent; ſed vel Græcam retinere appellationem, vel vocibus uti translatis. Nunc ad definitionem nos accingamus.

II. DE SCHEMATIS DEFINITIONE.

SCHEMA nonnullis definitur, quædam arte novata, tùm dicendi, tum ſcribendi ratio. Aliis figura eſt elocutio, quâ orationis habitus à rectâ & ſimplici conſuetudine mutatur. Verùm, ut de eo nihil dicam, quòd elocutio ſchematum genus eſſe nequit, peccat eo

uraque

utraque definitio, quòd & tropis competat. Nam & qui utitur ἀλληγορίαις, recedit à rectâ ac communi loquendi ſcribendique formâ: neque iccirco ἐσχηματισμένη, ſive figurata hujusmodi fuerit oratio. Quare in definitione addere debuerunt, hanc orationis immutationem ſpectari nullâ habitâ proprietatis ratione. Nam cùm tam propriis, quàm impropriis, figuretur oratio; patet, ſignificationis immutationem, quæ de troporum eſſentia eſt, in ſchematibus eſſe accidens; eóque in his aliam quampiam orationis immutationem requiri, quàm in tropis exigimus. Iccirco Alexander Rhetor lib. περὶ σχημάτων hunc in modum definit: Σχῆμα ἐ, inquit, ἐστὶν ἐξάλλαξις λόγου ἐπὶ τὸ κρεῖττον κατὰ λέξιν, ἢ κατὰ διάνοιαν, ἄνευ τρόπου. Quæ quidem in definitione duo poſtrema verba intelligi debent non excluſivè (ita loqui nunc liceat) verùm non requiſitivè. Hoc eſt, non negat Alexander, etiam modificatis figurari orationem, cùm id cæco etiam manifeſtum ſit: verùm quia definitio tantùm ea debet complecti, quæ perpetua ſunt, negat requiri in figuris, ut vox ſit modificata, quia tropus, & ſchema, differant οὐσιωδῶς. b. Non deerunt buccones ac bliteі homines, qui ob hoc interpretandi genus albis rideant dentibus: verùm rem gratam mihi fecerint, ſi doceant, quomodo aliter, non dico hæc tantum Alexandri definitio excuſari queat; verum illa humanæ ſapientiæ promicondi Ariſtotelis, quâ lib. περὶ ἑρμηνείας (quem cum ſcriberet, calamum ſuum in mentem intingebat, ut ait Iſidorus c) orationem definit vocem ſignificantem ex inſtituto, cujus aliqua pars ſignificat ſeparatim, ut dictio; non autem, ut affirmatio aut negatio. Partes certè orationis compoſitæ, quibus ipſis quoque definitio competere debet, non tantùm ſignificant, ut dictio; verùm etiam, ut affirmatio & negatio. Neque putandum, id ſubterfugiſſe acutiſſimum virum; ſed eò reſpexit, quòd nomen quidem, & verbum, non poſſint habere partes aliquid ſignificantes; oratio verò neceſſariò habeat partes, quæ aliquid ſignificent; quamquam non ut affirmatio, aut negatio; quod cùm tantùm conveniat orationi compoſitæ, de eſſentiâ orationis eſſe nequit; verùm ut dictio, quod in oratione perpetuum eſt. Atque hoc eſt, quod dicebamus, debere poſtrema verba intelligi, non excludendo, quaſi orationes non ſint quarum partes eo modo ſignificant, ſed non requirendo, quia compoſitio iſtiusmodi, aliorum accidentium inſtar, ſalvâ rei οὐσίᾳ adeſſe & abeſſe poſſit.

a *Figura eſt immutatio orationis in melius, ratione verborum, aut ſententia, abſque tropo.*
b *eſſentialiter.*
c *lib 2. Orig. cap. 27.*

Verùm alium hoc loco ſcrupulum injicit nobis Franciſcus Robortelius. Is enim, lib. de artificio dicendi, damnat, quam ex Ale-

xandro afferebamus ſchematis definitionem; uti & hanc Fabii, cui figura definitur, *arte aliquâ novata dicendi forma.* Cenſet autem Robortelius, (ut ipſius verbis utar) *figuram nihil aliud eſſe, quam appellationem, & notam quandam à Rhetoribus factam, ſermonis naturalis & popularis hominum etiam vulgarium, ſelecti pro ratione morum, & affectuum, hujus vel illius generis, qui faciant, ut hoc vel illo loquamur modo.* Neque hæc ejus ſententia exiguo videtur fulciri tibicine. Nam omnis ſermo proficiſcitur ἐκ διατυπώσεως τῆς ψυχῆς *a*: quia animus noſter ex ſuâ naturâ ſermonem effingit, adeò ut, quicquid loquimur, figuram ac σχέσιν, h. e. habitum quendam, præ ſe ferat. Quod ſi eſt, quomodo figura erit ἐξάλλαξις τοῦ λόγου, ſive arte novata dicendi forma, quod aſſerit Fabius? Vidit hunc nodum Alexander Rhetor; verùm uti cognominis ille Macedo, Gordium nodum, quem ſolvere non poterat, incîdit; ita hic quoque non tam eum exſolvit, quàm diſſecuit. Ait enim, niſi eſſet animi conceptus, alius quidem ſecundùm naturam, alius autem figuratus; futurum utique, ut neque præſtantes oratores differant à vulgaribus, neque ipſi inter ſe. Sunt & alia hâc ipsâ ſuper re apud Alexandrum, πολλὰ μὲν ἐσθλά, πολλὰ δὲ λυγρά *b*. Nam cujus quæſo pretii eſt, quod inter alia ſcribit, oratorem ſimulare in ſermone figurato? Simulat ille quidem: (cùm enim dicit, *Quam rationem inibo? Accedamne?* non dubitat, ſed dubitare ſe fingit) verùm id neutiquam perpetuum eſt; nec niſi deliri ſit ſincipitis, velle pertendere, ſimulationem eſſe in omni figurâ. Quare quid hâc in re aſſecutus ſit Alexander, quid non ſit, doctiorum eſto arbitratus. Mihi quidem in ſolvendo ſuperiori ſcirpo locum habere videtur illud philoſophi *c*, οὐκ ὀκνητέον τοῦ διαιρεῖν *d*. Nam figuræ vox bifariam ſumitur, latè, & preſsè. Latè accipiendo, omnis ſermo eſt figuratus, quia ſemper eſt quædam animi delineatio. Sin preſsè capianius, ea tantùm delineatio figurata erit, quæ remota eſt ab uſu communi. Siquidem ſermo noſter non uniusmodi eſt; verùm alius eſt vulgaris, alius melioris notæ: ille utitur in promptu poſitis dicendi modis, eoque preſsè loquendo figuratus non eſt: hic, quem figuratum vocamus, multa præter conſuetudinem innovat. Exemplum hujusce rei capere eſt vel ex iis, quæ infra *e* de interrogatione dicturi ſumus. At enim, inquit Robortelius, *Etiam rudes homines & vulgares eodem figurato ſermone utuntur, ac plane ſi non uterentur, ne oratoribus quidem, qui populariter loquuntur, ipſo liceret uti.* Verùm non eſt, quòd argumentum hoc cuiquam glaucoma ob oculos objiciat. Nam quamquam ſchemata à naturâ ortum habent, artu tamen per-

fectio-

a ex figuratione animi.

b multa quidem bona, at multa quoque noxia.

c 2 Soph. Elench. cap. 2.

d haut ſegnem eſſe convenit in diſtinguendo.

e cap. 5. hujus l.

ſectionem debent. Sanè, ut eloquentia naturalis haut eadem planè eſt illi, quæ artificioſa eſt: ita nec oratio figurata ἁπλῶς eadem cenſeri debet, quæ naturalis. Quippe animus non uno modo conceptus ſuos exprimit; ſed nunc id vulgari ac ſimplici præſtat modo; nunc populari illo quidem, attamen diverſo ab eo, qui in promptu poſitus eſt. Nam uti forma, robore, cæteriſque, ita ſermonis concinnitate ac veluti majeſtate quadam, alii ſemper aliis præſtiterunt: ac tardi quidem ingenii homines effectum ejusce rei viderunt, ad cauſſas verò ſeſe penetrare quiti non ſunt. At ubicunque alius alio melius rem exſequitur, ibi ejusce rei cauſſæ obſervari poſſunt, quæ animadverſæ artem conſtituant. Artes enim omnes ex conſideratione hominum inventæ ſunt; ut rectè inquit Philoponus in ſecundo poſt. analyt. cap. XI. Neque ars aliud eſt, quàm notatio & obſervatio naturæ; veluti, ut juniores quoque in partes advocemus, ſcitè ſcripſit Daniel Barbarus in I. Rhet. cap. II. Itaque & primus, Plutarcho *a* auctore, ſchematis uti cœpit Iſæus, is à quo vim ſuam, *a in vitis 10. Rhet.* tanquam à fonte, hauſit Demoſthenes, quemque in οἰκονομίᾳ tam feliciter ſecutus eſt, ut eum devoraſſe dictus ſit: quemadmodum locuples nobis teſtis eſt Dionyſius Halicarn. Equidem mihi perſuadere non poſſum, tam bardum fuiſſe magnum virum, ut ignoraret, ante Iſæum vulgò quoque in uſu fuiſſe ſchemata; verùm id voluit, primum creditum Iſæum animadvertiſſe in vulgari ſermone certas loquendi formas, quas *ſchemata* appellamus; eaſque illum frequentaſſe, quibus locis dicendi imperiti ſimplici oratione uti ſolent. E. G. ſimili cum ſono cola terminaſſe, aut pari illa ſyllabarum numero conſtrinxiſſe, aut ſcitè literæ immutatione totam immutaſſe ſententiam, aut ſermonem convertiſſe ad abſentem, aut crebris interrogationibus uſum, aut patriam induxiſſe loquentem, aliiſque modis orationem cum virtute innovaſſe. Quamquam & dicere poſſis, per ſchemata à Plutarcho ſignari τὸ χρῶμα, ſive colorem, quem ſolum interdum ſchematis nomine intelligi, oſtendemus inferiùs cap. VI. Ita ſententia ſit, primum adhibuiſſe in dicendo obliqua ac figurata dicta, ubi apertè rem dicerent dicendi ignari. Sed ſeu hoc, ſeu priori modo, ſchema acceperis; alius fuerit ſermo vulgi; alius eorum, qui bene dicunt. Quare quod Robortelius contendit, omnem ſermonem eſſe figuratum, eoque malè cum à Rhetoribus diſpeſci in vulgarem, & figuratum: equidem, utcunque ſibi hac in ſententia applaudat, ſomnium ejus vigilantibus placare non poſſe arbitror.

Ac jam manum nobis de ſchematis definitione tollere poſſe videbamur; verùm remoram iterum faciunt nobis homines quidam penè dixerim infruniti, cui cùm eam parum aſſequerentur, errorem commiſere murænâ Tarteſſiâ grandiorem. Siquidem ex ea conſequi putarunt a, non in Poëtica de numero poëtico, ac variis carminum generibus, ſed in ſchematologia Rhetorica agendum eſſe. Verùm ſi hæc examinaſſent ad rationis rectæ obruſſam: cogitaſſent, Oratoriam ac Poëticam facultates eſſe diſtinctas, eoque neutram ab altera numerum emendicare, cùm utraque conſideret numerum à numero alterius planè diverſum. Quòd ſi alterutra cum ab altera haberet, potiùs Oratoria ſumſiſſet à Poëtica, cùm Ariſtoteles ſcribat, Oratoriam ex Poëtica originem duxiſſe; quod ratione numeri, atque ornatus, intelligendum eſſe, videnı, qui non ſunt de vervecum grege. Neque iccirco putandum, facultatem Oratoriam proprio carere numero; quia nihil prohibet, eſſe aliquid poſterius tempore, ac nihilominus prius natura. Scio, urgent illi aſſignatam ſchematum definitionem, quam etiam competere ajunt numero Poëtico, quia eo immutetur oratio à recta ac ſimplici forma ad aliam venuſtiorem. Sed parùm validus eſt hic aries, quem intorquent. Nam totum id, quod ajunt, corruit, ſi definitionem iſtam ita reſtringamus, ut ſchema oratorium, de quo ſolo agitur in Rhethoricis, dicatur eſſe ſermonis à communi uſu ad elegantiorem immutatio in pedeſtri oratione locum habens. Et id certè ſenſerunt Rhetores, licet minimè adjiciendum putarint. Nempe in σχηματολογίᾳ locum habet, quod de numeris Fabius ait lib. IX. *Ego certe, ne in calumniam cadam, qua ne Marcus quidem Tullius caruit, poſco hoc mihi, ut cùm pro compoſito dixero numerum, & ubicunque jam dixi, oratorium dicere intelligar.* Numerus igitur Poeticus planè è ſchematologia Oratoria excludendus eſt, quia in oratione pedeſtri non virtus eſt, ſed vitium. Obiter de eo aliquid dici poteſt, ut plenius diſcrimen utriusque numeri intelligatur: at ἀκριβῶς b, ac prolixè de eo tractatio inſtitui non poteſt. Quin hoc inſuper addimus, ne in Oratoria quidem ſchematologia omnino requiri doctrinam numeri oratorii. Nam cum is diverſo reſpectu tum ad compoſitionem pertineat, tum ad dignitatem: alterutro quidem loco tractari debet; at utrobique de eo agere velle, hominis ſit tum ſuo, tum alieno otio invidentis.

a P. Ram. b A. Tal.

b accuratè.

III. SCHEMATUM DIVISIONE.

ET hæc generatim de ſchematibus: deinceps de ſpeciebus tractabimus: qua quidem in re non ita multùm ſubſidii nobis adferet Ariſtoteles; ut qui in troporum ſchematumque doctrina vix ſumma carpat faſtigia. Neque iccirco aut Ariſtotelis Rhetorica mutila eſt, aut juniorum ſuperflua. Nam perutilis quidem hæc tractatio eſt; attamen non eſt artis *οὐσία* a, ſed tantùm artis *προσθήκη* b, ut alibi c ex Ariſtotele oſtendimus.

a *eſſentia.* b *appendix.* c *libro de natura ac conſtit. Rhetor.*

Schematum alia ad materiam ac corpus orationis pertinent; alia ad formam, ac quaſi animam, hoc eſt, ad ſententiam: illa dicuntur *σχήματα λέξεως*, hæc *διανοίας*. Prioribus illis magis propriè ſchematis nomen convenit, quatenus habitum notat, qui propriè corporis eſt: at figuris *διανοίας* magis competit, quà geſtum interdum ſignificat, ut ſuprà oſtendimus. Ac primò quidem agendum videtur de ſchematis *λέξεως*, utpote facilioribus. Sanè, ut optimè dicitur, verborum prior, rerum potior cognitio eſt. Iccirco Ariſtoteles quoque in Sophiſticis Elenchis priùs de fallaciis dictionis pertractat, quàm agat de iis, quæ ſunt extra dictionem, h.e. in rebus ipſis. Fabius tamen lib. IX. cap. I. de ſchematibus *διανοίας* agendum eſſe ait ante figuras *λέξεως*, quia natura prius eſt concipere res: & Julius Scaliger d in eadem eſt ſententia, quia, ut inquit, *res verbis, quæque in rebus ſunt, iis, quæ verbis inſunt priora ſunt naturâ, tempore, cognitione, uſu.* Cicero à ſe diſſentit. Nam lib. III. de Oratore priùs egit de figuris ſententiarum, mox de figuris verborum: at ſecus fecit in Oratore. Puto, utram rationem ineamus, parùm referre: nec operæ pretium eſſe, de eo doctorum ſententiam quaſi per ſaturam inquiri. Interim, quæ noſtra ſit ſententia, non obſcurè ſignificamus.

d *lib. 3. de repoet. cap. 31.*

Differunt ſchemata verborum, & ſententiæ, quòd illa pereant variato verborum ordine, aut voce aliqua ejuſdem ſignificationis ſubſtituta: at hæc non exſtinguantur verborum immutatione. Cicero in III. de Orat. *Sed inter conformationem verborum, & ſententiarum, hoc intereſt, quòd verborum tollitur, ſi verba mutâris: ſententiarum permanet, quibuſcunque verbis uti velis.* Idem ſignificavit Alexander his verbis; *Τὸ δὲ τῆς λέξεως σχῆμα τοῦ τῆς διανοίας διαφέρει, ὅτι τὸ μὲν τῆς λέξεως, κινηθείσης τῆς λέξεως, καὶ συγχυθείσης, τὸ σχῆμα ἀπόλλυται. τοῦ δὲ τῆς διανοίας σχήματος, κἂν τὰ ὀνόματα κινῇ τις, κἂν ἑτέροις ὀνόμασιν ἐνέγκῃ, τὸ αὐτὸ πρᾶγμα μένει,* i. *Figura dictionis differt à figurâ ſententiæ, quòd quæ dictionis eſt,*

ſi voces loco moveantur, reſervato ſchemate, pereat: at in eâ, quæ eſt ſententiæ, licet locum vocabula mutent, licet alia vocabula adferas, res eadem maneat. E. G. Epanodi ſchema eſt in iſto: Socrates putabat, vivere eos, qui mortui ſunt; mortuos eſſe, qui vivunt. At periit ſchema, ſi verba hoc pacto immutes: Exiſtimabat Socrates, eos veram vitam vivere, qui naturæ conceſſerunt: eos autem, qui inter homines degunt, mortuorum habebat loco. Hanc verò præceptoris ſui ſententiam ita apud Stobæum *a* expreſſit ſcenicus philoſophus:

Τίς δ᾽ οἶδεν, εἰ ζῆν τοῦθ᾽, ὃ κέκληται θανεῖν,
Τὸ ζῆν δὲ θνήσκειν ἐστί *b*;

a loc. de laude mortis.
b Quis novit, an vivere ſit, quod vocamus mortuum eſſe: ipſum autem vivere ſit mori?

In utroque autem ſchematum genere duo ſunt conſideranda. Nam primò cognòſcenda ſunt nomina, definitionesque eorum; idque eo magis, quòd plerique veterum illa non tradant, ſed ſolùm nominent: uti videre eſt ex Hermogenis lib. περὶ ἰδεῶν, Demetrio περὶ ἑρμηνείας, & Longino περὶ ὕψους. Tum autem videndum, quando iis uti conveniat, ut ſuo ea frequentemus loco, ac tempore. Multi certè ridiculè ſe dant, dum crebras adhibent apoſtrophas, ac proſopopœias in re ludicrâ; aut ὁμοιοτέλευτα, ac ſimilia ſcitamenta conſectantur in argumento lugubri. Sed de poſteriori hoc parcè agemus in σχηματολογίᾳ, quia in characterum doctrinâ ſe de eâ proprius offeret tractandi locus.

CAP. II.

De Schematibus ΛΕΞΕΩΣ, *quæ vel ſubticentiâ figurantur, vel exceſſu, vel uſurpant vocem ſola appellatione aut ſola ſignificatione eandem.*

SCHEMATA *dictionis figurantur, vel ſecundùm eſſentiam, vel quantitatem, vel qualitatem, vel ſitum.*

Quæ ſecundùm eſſentiam accipiunt figuram, ea vel in defectu conſiſtunt: ut ellipſis & aſyndeton: vel in exceſſu: ut pleonaſmus, & polyſyndeton: vel in reliquo corpore orationis: idque bifariam; in repetitione vocis ejuſdem, & ſimilium verborum uſu.

Eadem vox eſt vel ſolâ ſignificatione, vel ſolâ appellatione, vel & appellatione & ſignificatione.

Eandem vocem appellatione, ſed mutatâ ſignificatione, uſurpant ἀνταναχλάσῃ,

κλασις, & πλοκή. Ac πλοκὴ appellatur, cùm vox repetita nunc perſonam, vel quaſi perſonam, nunc qualitatem ſignificat. Ἀντανάκλασις in cæteris locum habet.

Eandem non appellatione, ſed ſignificatione, ponunt συνωνυμία, & ἐξεργασία: illa eſt ſimplicium verborum, hæc eſt totius ſententiæ.

I QUOTUPLICIA SINT SCHEMATA DICTIONIS. AC PARTICULATIM DE ELLIPSI, ASYNDETO, PLEONASMO, ET POLYSYNDETO.

SCHEMATA à Julio Scaligero, imperatore illo orbis literati, longè accuratiùs digeruntur, quàm fecerant priores. Quem iccirco in multis ſequor. Nec tamen in paucis abeo, non diſſentiendi amore, ſed quia ὅσιον a προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν. Ac ſchemata quidem τῆς λέξεως cum Scaligero ad quatuor revoco claſſes. Nam figurantur verba ratione vel eſſentiæ, vel quantitatis, vel qualitatis, vel ſitus. Quæ ſecundùm eſſentiam ſive naturam ſuam figuram accipiunt, vel ſubticentiâ figurantur, vel exceſſu, vel repetitione vocis ejusdem, vel verborum ſimilium uſu. Subticentiâ, ut ἔλλειψις, & ἀσύνδετον: quorum definitiones videre eſt apud Grammaticorum filios.

a *pium eſt præferre veritatem.*

Neque iccirco exiſtimandum, à Scaligero in Poëticâ, aut à nobis in Oratoriâ, alieno de iis tractari loco; quæ ineptorum hominum calumnia eſt. Nam Grammaticus de iis tractat, ut oſtendat, quomodo in hâc ſubticentiâ, à vulgari loquendi uſu (ut in omni fit ſchemate) aliquantùm recedente, orationi conſtet ſua puritas, ac caſtimonia. At in Poëticâ, ac Oratoriâ, de iis agitur, ut cognoſcamus, quando cum fructu, ac laudabiliter, in pedeſtri, aut ligata oratione, adhibeantur. Itaque rhetor conſiderat, ut ἔλλειψις ſubinde ad πάθος plurimùm conferat. Quemadmodum cùm Cicero in Verrinis ait: *Hunccine hominem? hanccine audaciam? hanccine audaciam?* Nempe, *feremus?* Inter affectus etiam pudorem ab Ariſtotele reponi, lib. II. vidimus. Itaque venuſtè Maro Eclogâ III.

Novimus & qui te transverſa tuentibus hirquis.

Similiter in aſyndeto ſpectat rhetor geminum ejus uſum. Prior eſt, ut expedita, volubilis, ac concitata oratio indicet rerum celeritatem. Altera, ut aliquid ſignificantiùs exprimatur: quod ἔμφασιν vocant. Utrumque complectitur Plutarchus, cùm *b* ait: Ἀσύνδε-

b *lib. de Homero.*

a Aſyndeton fit non ob celeritatem modò, ſed ad majorem etiam affectus efficaciam. b Suetonius in Caſ. c.37. c 4. Æn. d lib.7.

τον ἀ ὐ μόνον τάχυς, ἀλλὰ ϗ ἐμφάσεως παθητικῆς χάριν γίνεται. Prioris generis exemplum habemus in illo Cæſaris de victoria ſua Pontica *b*: *Veni, vidi, vici.* Item illo Maronis *c*:

Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.

Unde illud Silli *d*, more ſuo Maronem imitantis:

Ite citi, ruite ad portas, propellite vallum

Pectoribus.

De poſteriori aſyndeti uſu ſic idem Plutarchus in Platonicis quæſtionibus: Λόγος δὲ, συνδέσμων ἐξαιρεθέντων, πολλάκις ἐμπαθεστέραν ϗ κινητικωτέραν ἔχει δύναμιν. *Oratio, conjunctionibus exemtis, ſæpe ad affectus ciendos majorem vim habet.*

Exempla hujus generis nunc per συνώνυμα inſtituuntur; vel penè συνώνυμα: nunc per ἀπαρίθμησιν, ſive rerum diverſarum enumerationem. Priori fit modo in illo Demoſthenis extremâ Philippicâ III: Χρήματα δ' ἀποστέλλειν φημὶ δεῖν, ϗ τἄλλα ὅσα ἀξιοῦσι ποιεῖν. αὐτοὺς δὲ παρασκευάζεσθαι, ϗ πρώτους ἃ χρὴ ποιοῦντας, τότε ϗ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας συγκαλεῖν, διδάσκειν, νουθετεῖν. *Pecuniam dico mitti oportere; atque alia, quæ fieri poſcunt, facienda eſſe: ac debere nos inſtrui, & primos officio fungi, ac tum demum cæteros Græcos convocare, docere, admonere.* Et luculentiùs in hoc Ciceronis Catilinariâ ſecundâ: *Abiit, exceſſit, erupit, evaſit.* Ac ſimile illud Terentii Heautont. *e*:

e act.5.ſc.1.

--- In me quidvis harum convenit,

Quæ ſunt dicta in ſtultum; caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus.

At ἀπαρίθμησιν, ſive enumerationem diverſorum habes in illo Philippicâ IV. Ὑστερίζετε, ἀναλίσκετε· ὅτῳ παραδώσετε τὰ πράγματα, ζητεῖτε· δυσχεραίνετε, ἀλλήλους αἰτιᾶσθε. *Ceſſatis, ſumtus facitis; cui res mandetis, quæritis; ſuccenſetis, & vos mutuò accuſatis.* Et poſt multa: Γεγόνασι καθ' αὑτοὺς ἕκαστοι, Ἀργεῖοι, Θηβαῖοι, Κορίνθιοι, Λακεδαιμόνιοι, Ἀρκάδες, ἡμεῖς. *Ac divulſi ſunt ſinguli, Argivi, Thebani, Corinthii, Lacedæmonii, Arcades, nos.* Item apud Terentium Eunucho *f*:

f act.2 ſc.2.

Video ſentum, ſqualidum, ægrum, pannis annisque obſitum.

g act.3.ſc.4. Sic Adelphis *g*:

Ignotum eſt, tacitum eſt, creditum eſt.

h act.5 ſc.4 Et ibidem *h*:

Ego ille agreſtis, ſævus, triſtis, parcus, truculentus, tenax.

Cicero pro lege Maniliâ: *Non enim illæ ſunt ſolæ virtutes imperatoriæ, quæ vulgò exiſtimantur; labor in negotio, fortitudo in periculis, induſtria in agendo, celeritas in conficiendo, conſilium in providendo.* Et eadem orat. *Quod denique genus belli eſſe poteſt, in quo illum non exercuerit*

rit fortuna Reipublicæ? civile, Africanum, tranſalpinum, Hiſpanienſe, miſtum ex belliсоſiſſimis nationibus, ſervile, navale &c. Idem pro Archia: *Hæc ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, adverſis perfugium & ſolatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur, ruſticantur.* Ἀσύνδετον autem hoc ſchema voco, non, ut quidam, ἀσύνθετον, cùm ſit à συνδεῖν a. Neque movet, quòd apud Porphyrionem legimus, ἀσυνθέτως poni ea, quæ conjunctionum deſtituuntur vinculo. Nam ἀσυνδέτως, non ἀσυνθέτως, à Porphyrione ſcriptum fuiſſe, agnovit quoque Henr. Stephanus lib. II. προσωποποιΐας ad Senecæ lectionem cap. III Simili errore in Breulianâ Iſidori editione *aſyntheton*, & *polyſyntheton* legere eſt. Rutilio Lupo hoc ſchema dicitur διάλυσις, ſive *diſſolutio*, vel *inconnexio*: Julio Rufiniano διάλυτον, ſeu *diſſolutum*. Poſſimus & *injuge* nuncupare, quomodo Diomedes lib. III. b verſus ἀσυνδέτους *injuges* appellat: uti hunc c;

a colligare.
b cap. de pedibus metricis.
c Æn. 7.

Tectum auguſtum, ingens, centum ſublime columnis.

Sunt etiam ſubticentiæ genera, ζεῦγμα, σύλληψις, πρόληψις: quorum definitiones itidem è Grammaticis notæ eſſe debent. Huc verò pertinent, quatenus orationem ornant.

Ἀποσιώπησιν ſimiliter huc referunt nonnulli, tanquam ἐλλείψεως genus. Sed potiùs ſchema eſt διανοίας, quia ſic abrumpitur oratio, ut nec res ipſa exprimatur; unde, quid aliquis ſenſerit, conjici nequit, niſi cognitus ſit dicentis affectus.

Exceſſu contrà figurantur πλεονασμὸς, & πολυσύνδετον: quorum illé ellipſi, hoc aſyndeto opponitur. Πλεονασμὸς fit ad emphaſin, & evidentiam. Ut illo Terentii Adel. d

d act. 3. ſc. 2.

---Hiſce oculis egomet vidi, Soſtrata.

Virgil. Aen. I:

---Sic ore locuta eſt.

Ac ſimiliter alibi e, *ore effata*: item f, *e Æn. 2.*

---Finem dedit ore loquendi. *f 6 Æn.*

Julius Rufinianus huc etiam refert, *pugnare pugnam, ſervire ſervitutem*, & ſimiles Atticiſmos. Par ratio fuerit in illo Comici, & Ciceronis quoque, *homo nemo*. Et fortaſſe, cùm in Eunucho g legimus: *g act. 4 ſc. 5.*

Jamdudum ætatem lites ſunt inter eos factæ maximæ.

Nam volunt, *ætatem* redundare, quia *jamdudum* præceſſerit. Mihi verò Donati ſententia magis placet, quia minus eſt *jamdudum*, quàm *ætatem*: ut quæ vox propriè ſignificet tempus, quantum eſt tota ho-

minis ætas: etſi hic ἁπλῶς pro longo admodum tempore ſumatur.

Polyſyndeton, ut orationem, ita & rem ipſam, amplificat. Nam facit, ut, cùm idem, aut penè idem dicas, plura tamen diverſaque dicere videaris. Locum etiam habet, cùm diverſa dicuntur, idque ut ea, retardata ſermonis curſu, magis ſingula animum afficiant. Demoſthenes Philippicâ primâ: Ὑπάρχει δ᾽ ὑμῖν χειμαδίῳ μὲν χρῆσθαι τῇ δυνάμει, Λέμνῳ, καὶ Θάσῳ, καὶ Σκιάθῳ, καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ νήσοις, ἐν αἷς καὶ λιμένες, καὶ σῖτος, καὶ ἃ χρὴ στρατεύμασι, πάνθ᾽ ὑπάρχει. *Licebit autem vobis cum exercitu hibernare Lemni, & Thaſi, & Sciathi: & in aliis illius loci inſulis; in quibus & portus, & frumentum, & omnia ſunt; quæ exercitus exigit.* Idem Philippica III. Ἐπεὶ τριήρεις γε, καὶ σωμάτων πλῆθος, καὶ χρημάτων πρόσοδοι, καὶ τῆς ἄλλης κατασκευῆς ἀφθονία, καὶ τἆλλα, οἷς ἄν τις ἰσχύειν τὰς πόλεις κρίνοι, νῦν ἅπαντα τὰ πλείω καὶ μείζω ἐστὶ τῶν τότε πολλῷ. *Quandoquidem triremes, & hominum multitudo, & pecuniarum reditus, ac reliqui apparatus abundantia, atque alia, quibus aliquis æſtimet potentiam urbium, nunc cuncta & plura, & majora ſunt, quàm ætate ſuperiori.* Cicero pro lege Maniliâ: *Aſia verò tam opima eſt, & fertilis, ut & ubertate agrorum, & varietate fructuum, & magnitudine paſtionis, & multitudine earum rerum, quæ exportantur, facile omnibus terris antecellat.* Virgil. V. Æn.

> *Aſcaniumque, patremque meum, juxtaque Creuſam,*
> *Alterum in alterius mactatos ſanguine cernam.*

a act. 2. ſc. 2. Etiam Plauti eſt Epidico *a*; ſed quod in proſâ foret aliquanto affectatius:

> *Ubi fidemque, remque, ſeque, teque properat perdere.*

II. DE ANTANACLASI.

SCHEMATA, quæ in reliquo conſiſtunt orationis corpore, vel eandem ponunt vocem, vel diverſam quidem, ſed ſimilem. Addit Cæſar Scaliger, vel diſſimilem ponere vocem, vel contrariam. Quam etiam ſententiam primitus amplexi ſumus. Nunc magis placet διχοτομία: quia quæ ſchemata tertii quartique generis ſtatuuntur, ea, vel ad tropos pertinent, ut μετωνυμία, & ἔμφασις: vel non minùs ſunt σχήματα διανοίας, quàm λέξεως, ut περίφρασις: vel propriè magis ad διανοίας figuras pertinent; ut omnia illa, in quibus contrarietas ſpectatur. Quare ea tantùm perſequemur, quæ vel eandem ponunt vocem, vel ſimilem.

Eadem vox eſt, vel ſolâ appellatione, vel ſignificatione ſola, vel & appellatione & ſignificatione. Si

Si eadem vox ſit, ſed ſignificatio diverſa, ἀνταναάκλασις dicitur. Pedianus hoc ſchema appellat Dilogiam. Nam ad illud Cicer. Verr. II. *Dedit enim prærogativam ſuæ voluntatis ejuſmodi, ut iſti pro prærogativis jam a reddidiſſe videatur:* ſcribit hunc in modum; *Dilogia dicitur figura, cùm ambiguum dictum duas res ſignificat. Nam prærogativa, præter juſtum integrumque beneficium, aut factum aliquid ſignificat liberalius ab eo, qui facturus eſt: & rurſus, prærogativæ ſunt tribus, quæ primæ ſuffragium ferunt ante jure vocatæ.* Eſt igitur mens Ciceronis, Verrem hanc ſuæ voluntatis dediſſe prærogativam atque ſpecimen erga Metellum, quòd largitione apud tribus prærogativas effecerit, ut M. Metellus deſignaretur conſul. a al. eam.

Differt Dilogia à Syllepſi oratoriâ, de qua libro antecedenti dictum, quòd in Dilogia vox repetita aliter priori, quàm poſteriori, accipiatur loco: in Syllepſi autem vox ambigua ſemel poſita, utrâque uſurpetur ſignificatione. Itaque ἀνταναάκλασις, ſeu διλογία eſt, cùm vox πιςεύειν diverſimodè accipitur B. Joh. cap. II. Πολλοὶ ἐπίςευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα, ἃ ἐποίει. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίςευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς *b*. Itidem τὸ διώκειν ad Rom. XII. nunc ſignificat rem perſequi ſtudio obtinendi eam, nunc aliquem perſequi animo lædendi. Nam cùm dixiſſet Apoſtolus, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες *c*, mox ſubjicit, εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς *d*. Huic verò exemplum geminum quodammodo eſt illud Virgilii in Eclogis *e*:

Torva leæna lupum ſequitur, lupus ipſe capellam:
Florentem cithyſum ſequitur laſciva capella.

Nam odii videtur, quòd leæna lupum, aut lupus capellam ſequitur: amoris autem, quòd capella ſequatur cithyſum. In iisdem *f* eſt:

Ut vidi; ut perii, ut me malus abſtulit error! *g*

Primum *ut* eſt *poſtquam*: *ut* duobus poſterioribus locis eſt *quantopere*. Eodemque modo ὡς uſurpârat Theocritus in Comaſte:

Ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνην, ὡς ἐς βαθὺν ἅλλετ' ἔρωτα *g*!

Item in Pharmaceutria:

Χ' ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνην, ὥς μευ περὶ θυμὸς ἰάφθη δειλαίας *h*.

Plautus Mil. Glor. *i*:

Oculorum præſtinguat aciem in acie hoſtibus.

Idem Bacchidibus *k*:

Non hercle opinor: verùm neſcio.

Et Curculione *l*:

Idem

b multi crediderunt in eum, viſis ſignis, quæ edebat: ipſe autem Ieſus non credebat ſemet iis.
c hoſpitalitatem ſectantes.
d benedicite iis, qui vos inſectantur.
e Ecl. 2.
f Ecl. 8.
g Ut vidit, ut inſanii, ut in profundum incidit amoris!
h Atque ut vidi, ut inſanii, ut animus mihi malè eſt affectus Miſeræ!
i act. 1 ſc. 1.
k act. 2 ſc. 2.
l act. 4 ſc. 3.

Idem ego iſthuc, cùm credebam, credidi.

Hoc eſt, idem arbitratus ſum, cùm tibi pecuniam committerem. Maro v. Aen.

--Intentaq; brachia remis

Intenti exſpectant.

Scio, in aliquot codd. antiquis pro *intentaq;* inveniri *nudataq;* : qua de re in Caſtigationibus ſuis Pierium vide, ſi vacat. Sed *intentaq;* etiam Priſcianus legit. Atque eundem in locum ita Servius: *Intenta i. porrecta. Et bene eodem ſermone in diverſis uſus eſt rebus. Aliter enim brachia, aliter intendimus mentem.* Voluit igitur Maro, brachia jam remigio parata avidè exſpectaſſe, ut ſignum turba daretis, qui remis intentus erat, h. e. κελευςὴς, ſive portiſculus, ſive juſſor, (ut in veteri gloſſario vocatur) cujus erat, tum ſigno indicare, quando remigandi initium fieri deberet: unde paullo pòſt;

Inde ubi clara dedit ſonitum tuba:

tum modum claſſi dare, ejusque curſum vel incitare, vel ſuſtinere: quod non uno modo fieri ſolet, quandoquidem Feſtus malleo, Nonius id pertica factum ait, uterque in voce *portiſculus*: at aſſa quoque voce, aut per ſymphoniam, fieri ſolere, ſcribit Aſconius in Divinat. Atque ita hunc Maronis locum quoque interpretatur Carrio lib. 1. Emend. cap. x Jul. Scaliger, ob repititam *intendendi* vocem, ταυτότητα eſſe ſtatuit. Verùm ταυτότης ſolùm eſt, cùm eadem quoque vocis retinetur ſignificatio. Alioqui enim ἀντανάκλασιν ponere nihil opus fuiſſet. Idem Schema eſt in Epigrammate a Græco, quo φιλεῖν diverſimodè accipitur:

Πρὸς Διὸς, εἰ με φιλεῖς, Πάμφιλε, μὴ με φίλει b.

Ubi φιλεῖν nunc eſt *amore complecti*, nunc *oſculum figere*. Nazianzenus itidem de patre ſuo:

- - πολιός τε νόον, πολιός τε κάρηνον c.

Priori loco πολιὸς modificatè, poſteriori propriè uſurpatur. Lucilius d:

---Carcer vix carcere dignus.

Nam *carcer*, & pro homine nefario, & pro loco, accipitur. Varro Bimarco e voce *bellum* ludit: *Socius es hoſtibus: cùm ſociis bellum ita geris, ut bella omnia domum auferas.* Ita enim locum emendo, ut geminus ſit iſti Salluſtiano: *Poſtremo ſociis veſtris veluti hoſtibus, hoſtibus pro ſociis utuntur.* Itidem cùm præverbium è (quemadmodum & duæ illæ, *de*, & *in*) nunc augendi vim habeat, nunc minuendi. Ovidius utramque conjunxit ſignificationem, quando inquit f:

Egelidum

a lib. 2. Ἀνθολογ.
b per Iovem, ſi me amas, Pamphile, ne oſculum des. canus mente, canusque capite.
c ...
d apud Donatum in Terquinque locis, & Calpurnium Piſonem lib. 1. de continentia veterum poetarum.
e apud Nonium in Bellum.
f lib. 2. Amorum eleg. 11.

Egelidum a *borean, egelidumque* b *notum:*

Quamquam fuit, cùm mallem,

Et gelidum borean, egelidumque notum:

ut eſt in MSo Claudii Puteani, ac Savaro c etiam legendum cenſet. Verùm puto, ita ſi ſcripſiſſet Naſo, hautquaquam eum verſum damnaſſent amici, tanquam κακόζηλον. Quare magis veriſimile fit, poëtam ambiguâ luſiſſe voce, atque hancce ingenii laſciviam diſplicuiſſe amicis, ut ſcribit Seneca lib. II. Contr. II. quo loco & Naſonem hujus rei admonitum, reſpondiſſe refert: *Decentiorem eſſe faciem, in quâ aliquis nævus eſſet.* Illuſtre quoque exemplum eſt epigrammate in Neronem *d*, quo *ſuſtollendi* vocabulum, & *è medio tollere* ſignificat, & *tollere in humeros:*

Quis neget Æneæ magnâ de ſtirpe Neronem?
Suſtulit hic matrem, ſuſtulit ille patrem.

Et in veteri inſcriptione Narbone: AMICI, DUM VIVIMUS, VIVAMUS. Improba profectò ſententia: at proba, ſi in probam deflexeris mentem, juxta Plinianum *e* illud; *vita vigilia.* Uſus & eodem ſchemate Appuleius in Apolog. *Lignum à me toto oppido, & quidem oppido, quæſitum.* Item Auſonius Epigr. XIX. ubi Meroën anum ita dictam ait, quia

Potare immiſtum ſueta merumque merum.

i. vinum nec ὑδαρὲς *f*, nec κεκραμένον *g*. Quamquam neque deſint, qui cum Quinctiano Stolâ legere malint:

Potare immiſtum ſueta merum Meroe.

Ejuſdem eſt Epigr. CXIX:

Feſtinas gloſſas non natis tradere natis,

h. e. filiis nondum in lucem editis: ubi & ὀξύμωρον. Denique ἀντανάκλασις quoque eſt in iſto: *Filius inquit patri, non exſpectare ſe mortem patris. Imo verò, inquit pater, rogo mortem meam exſpectes.* Priori loco *exſpectare* ſignificat *deſiderare*, poſteriori *præſtolari*. quomodo & uſus Tullius in Miloniana, ubi de nece P. Africani ait: *Quem immortalem, ſi fieri poſſet, omnes eſſe cuperent, ejus ne neceſſariam quidem exſpectatam eſſe mortem.* Vide ſis, quæ de *exſpectandi* verbo annotavit Donatus in Terentii Adelphos *h*, & Scipio Gentilis ad SC. Macedonianum *i* in Παρέργοις Juris *k*. Ac vulgare hoc Proculeii exemplum adducit quoque Rutilius Lupus. Et rectè. At non video, quomodo tria, quæ ſubjungit, exempla ad ἀντανάκλασιν, ſive, ut ipſe vocat, ad ἀνάκλασιν, pertineant. Primum, quod affert, eſt Platonis: quia rogatus, quomodo reſp. beata fieret, reſpondit: *Si aut, qui ſapiunt, im-*

a *Ita & Scalig legit.*
b *vulg. libb.* præcipitemque; *ſed perperam: ut ſatis arguit, quòd eadem elegiâ dicat,* præcipites extimuiſſe notos. *Nec enim Ovidiana eſt opulentia, eâdẽ elegiâ dice re eadem verbis iiſdem.*
c *in Sidon. l. 4. epiſt. 1.*
d *apud Sueton in Ner. c. 39.*
e *in præfat. hiſtor. natur*
f *aqua corruptum.*
g *legitimè temperatum*
h *act. 1 ſc. 2.*
i *lib 1. in princ. ff de SC Maced.*
k *lib. 1, cap. 13.*

peccare, aut qui imperant, ſapere diſcant. Alterum eſt Theophraſti, *Prudentis eſſe officium, amicitiam probatam appetere, non appetitam probare* Tertium eſt Ariſtotelis, qui dixiſſe dicitur, *Ejus eſſe vitam beatiſſimam cujus & fortunæ ſapientia, & ſapientiæ fortuna ſuppeditet.* Sed profectò

a Pet. Ram. nulla hiſce in exemplis eſt ἀντανάκλασις, ut quidem hic eâ voce utimur, verum ἐπάνοδος. Alium errorem erravit alius a, qui in diſtinctionibus Rhetoricis negat, exemplum, in quo ambiguè *exſpectandi* vocem accipi dicebamus, ad ἀντανάκλασιν referri poſſe. Eſt, inquit, σαρκασμὸς ex ambiguo. Verùm negamus, propriè ſarcaſmum

b Audom. Tal. eſſe: & ut laxè ſarcaſmus dicatur, hoc profectò ἀντανάκλασιν ſimul eſſe non prohibet. Nec rectiùs ejus, quem diximus, ὑπερασπιστὴς b ἀντανάκλασιν refert ad παρονομασίαν. Nam in antanaclaſi eſt eadem vox ſignificatione variata: paronomaſia verò eſt alluſio in vocibus diverſis.

III. DE ΠΛΟΚΗ͂.

QUOD ſi ἀντανάκλασις ſit ejuſdem verbi in una ſententia repetiti multiplex ſignificatio; prout ſuperiùs dicebamus: ſanè πλοκὴ, ſeu *copulatio* (ut Aquila interpretatur) ejus ſpecies cenſeri debet: ut qua vox repetita, nunc perſonam, vel quaſi perſonam, ſignificet; nunc mores, aliamve qualitatem. Sin obfirmatum, illos ſequi, quibus eæ differunt, non ut genus & ſpecies, ſed ut ſpecies oppoſitæ: ἀντανάκλασις vox preſſè ſumi debet, ut non quamvis ſignet ſignificationum diverſitatem; verùm eam ſolum, in qua neutro loco notat mores.

c prolog. Menæch. Ita ἀντανάκλασις quidem dicetur, cùm Plautus c *matris* nomen nunc pro genitrice, nunc pro nutrice uſurpat:

---Uti mater ſua
Non internôſſe poſſet, quæ mammam dabat;
Neque adeo mater ipſa, quæ illos pepererat.

d Furit præ delectatione mater non mater. At πλοκὴ fuerit in eadem *matris* voce apud Sophoclem Electra: Μαίνεται δ' ὑφ' ἡδονῆς μήτηρ ἀμήτωρ d. & apud Poetam Sulmonenſem:

Talis erat mater, ſi modò mater erat.

Georgius Fabricius hoc in exemplo ſtatuit προσονομασίαν, quam cum

e Amici procul habitantes non ſunt amici. vulgo malè προσωνομασίαν appellat per ω: qua de re in ἀντονομασία diximus. Eſt & πλοκὴ:

Τηλοῦ φίλοι ναίοντες οὐκ εἰσὶν φίλοι e.

Sic Plautus Bacch. Act. III. Sc. I.

Bacchides, non bacchides, ſed bacchæ ſunt acerrimæ.

Cicero

Cicero ad Quinctum Fr. *Cato adoleſcens nullius conſilii, ſed tamen civis Romanus, & Cato.* Idem epiſt. vi. lib. xiv. ad Att. *Sed vides conſules, vides reliquos magiſtratus, ſi iſti magiſtratus.* Similiter pro Sextio: *Iisdem conſules, ſi modo conſules erant.* In Divinat. *Sed repente è veſtigio ex homine tanquam aliquo Circæo poculo factus eſt Verres: redit ad ſe, atque ad mores ſuos.* Et pro Cœlio: *Quis ignorat, in ejuſmodi domo; in quâ materfamilias meretricio more vivat; in quâ nihil geratur, quod foras proferendum ſit; in quâ luſtra, libidines, luxuries, omnia denique inaudita vitia, atque flagitia verſentur, hic ſervos non eſſe ſervos?* Quibus verbis ſignificatur, ubi omnia flagitia committuntur conſciis ſervis, ibi, ut in veteri adagione eſt, fulmenta lectos ſcandere, & ſervos potius à dominis metui, quàm dominos à ſervis. Quatuor etiam luculenta ſimilis πλοκῆς exempla ſuggeret Iſidorus Peluſiota lib. III. epiſt. CCXXXVI. ad Eulogium exarata.

Πλοκὴν verò non ſolum eſſe perſonarum, vel argumento eſt hoc Plauti Aſinaria Act. I. Sc. II:

Nam mare haud eſt mare, vos mare acerrimum.

i. magis maritimis eſtis moribus. Atque hinc cognoſcere eſt, cur in πλοκῆς definitione adjecerim, *vel quaſi perſonarum.*

Nec de nihilo eſt, quòd in eadem de nobis dicatur, πλοκὴν non ſemper mores, verum & aliam ſignari qualitatem. Neque enim mores alterutro loco vox repetita ſignificat, cum Ulpianus ait: *mulier: quæ mulier fieri non poſſit*, hoc eſt, quæ virum pati nequeat: quomodo crebrò accipi *mulieris* vocem, teſtatum facit ea controverſia, quam Tertullianus tractat de velandis virginibus. Eſt tamen hîc πλοκὴ, quia eadem voce priori loco perſona, poſteriori qualitas ejus indicatur.

Denique nec monere abs re ſit, Donato quoque πλοκὴν eſſe in illo Terent. Eunucho *a*: a prologo.

Si id eſt peccatum, peccatum imprudentia eſt.

Eſt, inquit, πλοκή. *Nam peccatum ſuperius nomen eſt, & ſequens participium.* Item in illo Phorm. *b*: b Act. 1. ſc. 2

---Ni vis boni
In ipſa ineſſet forma, hæc formam extinguerent.

Eſt, inquit, πλοκή. *Aliud enim ſuprà, aliud infra forma repetita ſignificat.* Itaque πλοκὴ Donato latius patet, ut ἀντανάκλασιν quamvis comprehendat. Eodemque modo hac voce utitur Aquila Romanus. Nam in exemplo quidem eſt πλοκή: at definitio, quam adfert, convenit ἀντανακλάσει.

Eſt & tertia, quartaque hujus vocis ſignificatio. Nam Fabius ita vocari ait repetitionum mixturas; qua de re cap. ſeq. At Julio Ru-

finiano πλοκὴ eſt, *cùm idem verbum ſententiave ad conſummationem* a Æn. 2.
ſuperioris retorquetur: ut a,

---Vos ô quibus integer avi
Sanguis, ait, ſolidæque ſuo ſtant robore vires.
Vos agitate fugam.

At hæc quidem anaphora eſt, ut & altero in exemplo πλοκῆς; quod inibi adfert:

b Ecl. 4. *Pan b etiam Arcadiâ mecum ſi judice certet,*
Pan etiam Arcadiâ dicat ſe judice victum.

Itaque mihi quidem cauſſam ſuam probet, qui ad vitandam hujuſce nominis ὁμωνυμίαν, ἀντανάκλασιν ſive ἀνάκλασιν generatim appellet cum Rutilio Lupo, quando vox repetita diverſimodè ſumitur. Ita quidem πλοκῆς nomine carere liceat, uti & ἀντιςάσεως. Nam hæc quoque ἀνάκλασις eſt, cùm eâ idem verbum repetatur in contrario ſenſu, ut ſcribit Julius Rufianianus, Qui ejuſce ſchematis exemplum facit:

c Æn. 2. *Una c ſalus victis, nullam ſperare ſalutem.*

d Ecl. 7. Item iſthoc:

Ex d illo Coridon, Coridon eſt tempore nobis.

Quamquam hîc quidem non tam contrarius eſt ſenſus, quàm diverſus: ut mihi quidem videatur Rufinianus aut malè definire ἀντίθεσιν, aut non ſatis appoſita ejus afferre exempla. Minuta hæc, fateor: verumtamen iſtiuſmodi non tam adferre pudet, quàm præterire piget, necubi meritò noſtra deſideretur induſtria. Et hæc de ſchematibus, quæ eandem repetunt vocem, ſed ſignificatione diverſâ.

IV. DE SYNONYMIA.

AT voces, non appellatione, ſed ſignificatione eaſdem, conjungunt συνωνυμία, ſive interpretatio, & ἐξεργασία, ſive expolitio. ΣΥΝΩΝΥΜΙΑ Aquilæ eſt *communio nominis*: Fabio lib. VIII. *cùm plura idem ſignificant.* Pleniùs dixeris, hanc eſſe, cùm plura junguntur, idem, vel penè idem ſignificantia. Vocatur & διττολογία, παράλληλον, ἀεισδήλωσις, ἐπανάληψις, & ἀναδίπλωσις. Sed ſatius fuerit ſchemata ſingula diſtinctis appellare nominibus, quàm confundere ἀεισδήλωσιν, ſive συνωνυμίαν, διττολογίαν, ἐπανάληψιν & ἀναδίπλωσιν, quæ quatuor ſunt diverſa ſchemata.

Cùm autem, quæ Grammatici, ac Rhetores, vulgò συνώνυμα appellant,

lant, ea Damaſceno cap. XXXIII. Dialecticæ, ac Logicis aliis, appellentur πολυώνυμα, quia ſunt plura nomina unius rei; fortaſſe rectius πολυωνυμίαν hoc ſchema dixeris, quàm συνωνυμίαν: præſertim cùm Julius quoque Scaliger neget, rectè vocari συνώνυμα, quæ ita cum Stoicis Grammatici appellant. Ariſtoteles tamen eo modo locutus lib. III. Rhet. cap. II. Neque ratio adverſatur. Nam τὸ σαὺ conjunctionem notat: at conjunguntur vel plures res cum eodem nomine, vel plura nomina cum eadem re: priorem conjunctionem conſiderarunt Logici; poſteriorem autem Grammatici, qui Stoicos hâc in parte ſequuntur. Itaque jure optimo συνωνυμίας nomen retinemus. a Et rogabat ſecundo iterum.

Exemplum συνωνυμίας eſt in illo Homerico Iliad. α:

--- καὶ ἤρετο δεύτερον αὖθις a.

Nam δεύτερον idem, quod αὖθις.

Idem alibi:

--- ἀγορεύσατο, καὶ μετέειπε.

Iſtiuſmodi quoque eſt iſtud Ariſtophanis *b*: b *Equitibus* ſc. 2.

Ηἴκαλλ', ἐθώπευ', ἐκολάκευ', ἐξηπάτα.

Ubi ſcholiaſtes annotavit, αἰκάλλειν, θωπεύειν, & κολακεύειν, idem eſſe; nempe *adulari*, ac *blandiri*. Plautus Bacch. *c* c *act. 3. ſc. 1.*

Quicunque ubique ſunt, qui fuere, quique futuri ſunt poſthâc
Stulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones,
Solus ego omnes longè anteeo ſtultitiâ, & moribus indoctis.

Item Sticho *d*: d *act. 4.*

More hoc fit, atque ſtultè, meâ ſententiâ.

Nam *morè* hîc valet μωρῶς *e*: quomodo de Claudio dixit Nero, eum deſiiſſe inter homines morari, h. e. μωραίνειν. Mirificè autem hâc figurâ gaudet Catullus. Ejus eſt iſthoc carmine de nuptiis Pelei & Thetidis: e *ſtultè.*

Illâ tempeſtate, ferox quo tempore Theſeus.

Ad Rufum:

Rufe, mihi fruſtra ac nequicquam credito, amice.

Et fortaſſe in illo ad Leſbiam:

Si quicquam cupidoque optantique obtigit unquam.

Nec refugit Virgilius, cujus hoc II. Georg.

Quadrifidaſque ſudes, & acuto robore vallos.

Servius: *Bis*, inquit, *idem dixit. Nam & valli, & ſudes idem ſunt.*

Quod & Vegetius ait lib. III. cap. VIII.

Ejuſdem Maronis eſt *f*; f *Æn. 7.*

Quantum in connubio gnatæ thalamoque moratur.

Quod ſi quoſdam audimus, par ratio erit iſtius Ecloga I:

Non inſueta graves tentabunt pabula fetas.

Verùm, ut Servius ſcribit in I. Aen., haut temere additur *graves*, quia latiùs patet *fetas*, quàm *gravidas*, cum illo tum gravidæ ſignificentur, tum fetum ante enixæ; ita ut ante puerpetium, & poſt partum, *feta* quæpiam dici poſſit, *gravida* non item. Sanè quæ non gravidæ ſunt, ſed jam enixæ, rectè fetas nominari, vel fidem fecerit Cenſorinus, cùm cap. XI. inquit: *Prægnans ante diem quadrageſimum nõ prodit in fanum, & poſt partum quadraginta diebus pleræque fetæ graviores ſunt, nec ſanguinem interdum continent.* *Feta* autem ſubſtantive accipit Maro: quomodo fortean Arnobius lib VII. ait, *ingens feta*. Malim tamen copula, *& feta*, quomodo in MSo Regio eſt. Nam cum antecedat *ſcrofa*, diſpar omnino hîc ratio eſt: *Telluri, inquit, matri ſcrofa ingens immolatur feta.* Idem ſchema in illo Cornelii Severi in Aetna:

Ni furtim generet ſecretis callibus humor
Materiem, ſylvamque ſuam.

Nam *materia*, & *Sylva*, idem ſunt: unde carmina ſubitò effuſa calore, quia ſunt velut rudis materia, *ſylvas* appellarunt. Sed & etymon *ſylvæ* indicio eſt, cùm non à ſilendo κατ' ἀντίφρασιν factum ſit, ſed à Græco

a lib. I. ſat. 5. ὕλη. Eſt & συνωνυμία in hoc Juvenalis a:

Structorem interea, ne qua indignatio deſit,
Saltantem ſpectas, & chironomonta volante
Cultello.

Nam miniſter, qui prius *ſtructor* dicitur, i. carptor ſive ſciſſor, vel, ut vetus poëtæ hujus interpres vocat *inſertor*, is poſtea χειρονόμος

b lib 2. Saturnal cap. 2 appellatur; ut placet Lipſio b, ac Savaroni c: vel potius qui priùs

c ad Sidon lib 4 Epiſt. 7 *ſaltans*, h. e. pantomimus, is poſtea à manuum geſticulatione χειρονόμος vocatur; ut idem ſignificetur per ſaltantem ſtructorem, & chironomonta volanti cultello. Qua de re plura in Originum libris diximus.

d Poetis moris eſt, uſurpare, ac quaſi paria componere, voces ejuſdem ſignificationis.

e cap. de Narrat.

Atque ex hiſce quidem cognoſcere eſt, συνωνυμίας σχῆμα poetis eſſe uſitatiſſimũ. Ἔθος τοῖς ποιηταῖς παραλλήλας λέξεων ἰσοδυναμούσας χρῆσθαι d ut in Veſpas ſcribit Ariſtophanis interpres. At oratores haut temere συνωνυμίαν uſurpant: qua de re ita Theon in progymnaſmatis e · [illegible] τα [illegible] τὰ λέξ[illegible] καὶ τὸ μὴ τῇ συνωνυμίᾳ [illegible] Τὰ γὰρ τ[illegible] αὐτὴν ἔχοντα [illegible] ὀνόματα μακρότερον ποιεῖ τὸν λόγον [illegible] παρὰ Δημοσθένει ἐν τῷ τ[illegible] δευτέρῳ, Δαομ[illegible] τὰ [illegible] πάντα τὰ [illegible] [illegible]. *In verbis obſervandum, ne utamur multis idem ſignificantibus.*

bus. Nam quæ voces idem pollent, orationem reddunt longiorem, cùm non ſit opus: ut Demoſthenis hoc Olynthiacâ ſecundâ: Cæleſti quodammodo ac divino beneficio hoc omnimodis ſimile videtur.

Varius autem eſt uſus συνωνυμίας; ut docet Gellius lib. XIII. cap. XXIII. Inter alios, tum ut *orationem modulatiorem aptioremque reddat: tum ut, onerandi, vel exprobrandi criminis cauſſa, exaggerationem aliquam ſpecioſam faciat.* Atque addit deinde, *Quæ cum dignitate orationis, & cum gravi verborum copiâ dicuntur, quamquam eadem ferè ſint, & ex una ſententia cooriantur, plura tamen eſſe exiſtimantur, quoniam & aures, & animum ſæpius feriunt.* Quibus ex verbis alius etiam uſus συνωνυμίας comparet. Præterea orationi addit acrimoniam. Ut cum Homerus ait: βάσκ' ἴθι· *I vade.* Ubi Gellius a ait, *verba duo idem ſignificantia non fruſtra poſita eſſe ἐκ παραλλήλου, ut quidam putant; ſed hortamentum eſſe acre imperatæ celeritatis.* Et hæc de συνωνυμίᾳ. a lib 13. cap. 23.

V. DE Ε'ΞΕΡΓΑΣΙᾼ, ET Ε'ΠΙΜΟΝῌ.

ΕΞΕΡΓΑΣΙ'Α vero ſive expolitio eſt, cum orationes idem ſignificantes conjunguntur. Quidam παλιλογίαν vocant. Retulit autem Alexander quoque ad σχήματα λέξεως: quia συνωνυμία eſt ſchema dictionis ob dictiones ſingulas; erit & ἐξεργασία ob plures junctas pluribus aliis ἰσοδυναμούσας. Optimè tamen referri quoque poſſit ad σχήματα διανοίας. Nam ut σχῆμα eſt λέξεως, cum eadem uſurpatur dictio, quod ταυτότητα vocant: ita σχῆμα erit διανοίας, cum eadem repetitur διάνοια: eſtque in hac quoque ſententia Jul. Scaliger.

Ἐξεργασία eſt in illo Ciceronis pro Milone. *Veterem conſuetudinem fori, & priſtinum morem judiciorum minime vident.* Niſi hic tergeminam συνωνυμίαν ſtatuere malis. Virgilius b: b Æn. I.

— Si veſcitur aura
Æthereæ, nec adhuc crudelibus occubat umbris.

Statius Papinius epithalamio Stellæ & Violantillæ

Exerce formam, & fugientibus utere donis.

Permulta quoque, tum συνωνυμίας, tum ἐξεργασίας ſunt exempla in ſacris literis: plerumque tamen poſterius eſt ἐξηγητικὸν prioris. Unde Gregorius Magnus lib. XXVIII. Moral. cap. XVII: *More ſacri eloquii res ſemel pro confirmatione replicatur.* Ita in oratione Jonæ cap. II. verſ. 2: *Clamavi ex anguſtia mea, & exaudivit me: e ventre ſepulcrali vociferatus ſum, exaudiviſti vocem meam.* Verſ. 3. *Nam projeceras me in profundum, in intimam partem marium.* Verſ. 5: *Circumierant me*

aquæ

aqua usque ad animam, abyſſus circumdabat me. Imò Pſalmus CXIX, ſive, juxta Latinos CXVIII, qui pro XXII. Hebræorum literis in totidem partes diſtribuitur, vix aliud dici poteſt, quàm perpetua expolitio. Similiaque exempla paſſim ſe offerunt in Pſalmis; uti & in Jeremiæ Threnis.

Quod verò dicebam, utrumque ſchema inſtitui, quò iis, quæ minùs erant aperta, lucis aliquid accedat, id in profanis quoque ſcriptoribus locum habet. Certè Homerus etiam, quoties obſcuriori uſus eſt vocabulo, ejus explicationem ſubnectit. Ita, cùm dixiſſet *a* bovem ἀδμήτην, ſubdit, ἣν οὔ πω ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἀνήρ *b*. Pluribus id probat Porphyrius quæſtionibus, quas in Homerum ſcripſit.

a Il. x.

b quam necdum ſub jugum duxit vir.

Ad ἐξεργασίαν pertinet ἐπιμονή, cùm idem diverſimodè exprimitur ad auditorem diutius detinendum: ſive, qua diutius in eadem commoramur ſententia, ita tamen, ut aliud atque aliud dicere videamur. Ovid. XIII. Met. in querela Hecubæ:

Nata jaces, videoque meum tua vulnera pectus.
Et ne perdiderint quemquam ſine cæde meorum,
Tu quoque vulnus habes.

Et paulo pòſt;

---Cecidiſti & femina ferro,
Poſtque tot amiſſos tu nunc quæ ſola levabas
Maternos luctus, hoſtilia buſta piaſti.

Quod ſi immodicè, aut ſine cauſſa, utamur συνωνυμίᾳ, aut ἐξεργασίᾳ, βαττολογία nuncupatur; unde βαττολογεῖν apud Matth. VI. 7. Originem vocis à Batto quodam ducunt, qui poëticas audiunt fabulas. Omnino autem eſt βάττος, quod eſt τραυλόφωνος, ἰσχνόφωνος, ut optimè exponit Heſychius. Eſt enim βάττος κατ᾽ ὀνοματοποιΐαν à *ba* vel *bat*, quæ ſyllaba crebrò infantibus in ore: unde & βάβαξ, ὁ φλυαρὸς, ut idem exponit Grammaticus. Nævii quoque *butubata*, quod è quatuor vocibus factum, hinc tertiam accepit ſyllabam. Eſt autem hoc vitium eo diligentiùs vitandum, quòd in illo quoque optimi peccarint auctores. Chæremon quidem ab Eubulo reprehenſus eſt, quòd ſcripſiſſet, ὕδωρ τε, ποταμοῦ σῶμα, διεπεράσαμεν *c*. Nam ὕδωρ idem eſt, quod ποταμοῦ σῶμα. Aeſchylus quoque Ariſtophani viſus ταυτολογεῖν. Quod niſi audaciæ crimen metuerem, hujuſmodi eſſe dicerem illud caſtiſſimi ſcriptoris, Cornelii Nepotis, in Timotheo: *Huic in conſilium dantur duo uſu & ſapientiâ præſtantes, quorum conſilio uteretur.* Niſi fortaſſe tria verba poſtrema è gloſſemate irrepſere; quod ſuſpicor. Lambinus putat eſſe ἐξεργασίαν: ſed non ſatisfacit. Scaurus hujus vitii reum notavit

c & aquam fluminis corpus, tranſimus.

notavit Rhetorem Montanum, quòd ſententias repetendo corrumperet. Itaque & eum ſolebat vocare Ovidium inter Oratores. Nam & Ovidius eo nomine reprehenſus. Quâ de re viſum adſcribere verba Senecæ patris è lib. IX. controv. V: *Ovidius neſcit, quod bene ceſſit, relinquere. Non multa referam, quæ Montaniana Scaurus vocabat. Uno hoc contentus ero. Cùm Polyxena eſſet abducta, ut ad tumulum Achillis immolaretur, Hecuba dixit* a:

--- cinis ipſe ſepulti
In genus hoc pugnat. ---

Poterat hoc contentus eſſe. adjecit:

--- tumulo quoque ſenſimus hoſtem.

Nec hoc contentus, adjecit:

Æacidæ fœcunda fui. ---

Ajebat autem Scaurus rem veram: Non minùs magnam virtutem eſſe, ſcire deſinere, quàm ſcire dicere. Hæc Seneca Rhetor, non Philoſophus; ne fallare cum magno Eraſmo, qui, hâc ipsâ de re tractans *b*, Ovidium ait taxatum eſſe *eo nomine, quod in copiâ modum non teneat; at taxatum à Seneca; cujus totam dictionem damnant Fabius, Suetonius* c, *& Gellius.* Nam hi quidem improbant phraſin L. Senecæ Philoſophi, non M. Senecæ Rhetoris: quem Philoſophi patrem fuiſſe, multi ſentiunt; ut jam olim ſcripſit Raphaël Volaterranus lib. XIX. ne quis hoc primum ſuſpicatum putet Juſtum Lipſium, qui multus eſt hâc in re libro lectiſſimorum Electorum primo. Cæterum tam falsò, quàm immeritò, a Seneca id objectari Ovidio, judicium eſt Joſephi Scaligeri Prolegomenis in Manilium. Sed de iſto fortaſſe pluribus in opere de re Poëtica diſſeremus.

a 13. *Met. fab.* 2.

b *lib.* 1 *de cop. verb. cap.* 2.

c *vel Caligula potius apud Suetonium.*

VI. ELOQUENTIÆ STUDIOSO PLURIMUM PRODESSE, SI DISCAT, EANDEM REM EFFERRE PLURIBUS MODIS.

Optime autem operam ſuam locaturus eſt, qui rem eandem didicerit, compluribus variare modis. Notum, quomodo certârit Tullius cum Roſcio, utrum hic geſtibus, an ipſe oratione, rem plurifariam ſignare poſſet. Ac fructum hujuſce operæ videt, qui videt, quàm varie Tullius idem tractet argumentum in orationibus. Et certe multo maxima Virgiliani carminis venuſtas deperiiſſet, niſi in pugnarum cædiumque deſcriptione rem unam tam variè expreſſiſſet. Imò & Salluſtius eodem argumento Catilinariam conjurationem, & bellum exorſus eſt Jugurthinum. Tacitus item argumento eodem ſcripſit initium annalium, & hiſtoriarum. Singulas utriusque ſcri-

 ptoris

ptoris partos inter ſe componit Vincentius Contarenus lib. xx. Var. Lect. Perridiculum autem ſit, exiſtimare, id ab hiſce auctoribus factum eſſe, quòd inveniendi facultate deſtituerentur. At longè magis vero mihi ſimile videtur, eos ſufficere exiſtimaſſe, ut idem, diverſimodè tractatum, diverſum quoque videri poſſet. Nam, ut ſcribit Quinctilianus *a*, *non adeò jejunam ac pauperem natura eloquentiam fecit, ut una de re bene dici, niſi ſemel, non poſſit.* Quin eo potiſſimum cernitur eloquentiæ vis, quod idem multis poſſit modis transformare. Itaque non poſſum aſſentiri Cæſari Scaligero, qui in Hypercritico Horatium eo nomine damnat, quòd de eodem ſæpius argumento agat. *Principio*, inquit, *nos offendit idem argumentum tot locis tractatum. Nam, ut omittam, quæ in ſatyris, atque in epiſtolis, ad hanc eandem rationem tractantur, video, nihil differre, materiam primæ cantionis primi, & primæ tertii: eadem ſententia decima, & ſexta decima ſecundi: multis quoque aliis in locis aut eadem, aut ſimilia, repetuntur.* Hæc vir ille ſummus. Ac de eo quidem lubens aſſentio, quod ait in eodem Horatium ſæpius verſari argumento. Ita ejuſdem quoque argumenti eſſe ſcimus odam IV. lib. I. ad Sextium, & od. VI. lib. IV. ad Torquatum. Nec multum diſconveniunt ode ultima lib. I. & ultima tertii; atque alibi compluries id ipſum ab eo factum; ut præter cæteros non uno loco obſervavit Bernardinus Parthenius. Verùm, ut dicebamus, varia iſthæc unius argumenti tractatio non vitium eſt, ſed virtus. Ac viſum hâc de re illuſtrem adducere locum Theonis. Qui in progymnaſmatis *b* ea de re ſcribit hunc in modum: Ἡ δὲ παράφρασις, οὐχ ὥς τισιν εἴρηται, ἢ ἔδοξεν, ἄχρηστός ἐστι. Τὸ γὰρ καλῶς εἰπεῖν, φασιν, ἅπαξ περιγίνεται, δὶς δὲ οὐκ ἐνδέχεται. οὗτοι καὶ σφόδρα τοῦ ὀρθοῦ διημαρτήκασι. τῆς γὰρ διανοίας ὑφ' ἑνὶ πράγματι μὴ καθ' ἕνα τρόπον κινουμένης, ὥστε τὴν προσπεσοῦσαν αὐτῇ φαντασίαν ὁμοίως προσενηνοχέναι, ἀλλὰ κατὰ πλείους, καί ποτε μὲν ἀποφαινομένων ἡμῶν, ποτὲ δὲ ἐρωτώντων, ποτὲ δὲ πυνθανομένων, ποτὲ δὲ εὐχομένων, ποτὲ δὲ καὶ ἄλλον τινὰ τρόπον τὸ νοηθὲν ἐκφερόντων, οὐδὲν κωλύει κατὰ πάντας τοὺς τρόπους τὸ φαντασθὲν ἐπίσης καλῶς ἐξενεγκεῖν. h. e. *Paraphraſis verò non eſt, ut quidam dicunt, aut ſentiunt, inutilis. Nam ſemel, inquiunt, pulchrè quid eloqui licet; bis non licet. At verò multum hi à vero aberrant. Cum enim non uno modo cogitatio unius rei ab eodem moveatur, prout eſt, quæ incidit, imaginatio; verùm id pluriſariam fiat, ac interdum nobis affirmantibus, interdum interrogantibus, interdum percontantibus, interdum precantibus, interdum cogitatum alio modo efferentibus: nihil prohibet, hiſce omnibus modis eandem imaginationem æque laudabiliter efferre.* Idem inibi hancce rem comprobat teſtimoniis Homeri, Archilochi, Demoſthenis, Æſchinis,

a lib. 10. c. 5.

b cap. 1.

nis, Thucydidis, & Theopompi. Vide & Agellium lib. XIII. cap. XXIII: unde quædam ſuperius adduximus, cùm de συνωνυμία ageremus.

Cúmque in omni oratione magnus ſit hujus artificii uſus: tum maximè in eo, ut aliter atque aliter exprimamus id, quod præcipuè in controverſia eſt. Nam ut à περιφερείᾳ lineæ omnes ducuntur verſus centrum, inque eo conveniunt, velut communi termino: ita in oratione etiam omnia referuntur ad principalem quæſtionem, & eam, quæ κρινόμενον dicitur. Quâ quia cauſſa innititur, eo omnino illam ſæpius repeti ſit opus. Quod cum voluptate fiet, ſi variè idem efferamus: cum tædio autem, ſi idem iiſdem ſemper verbis dicamus.

Sunt autem ſex modi, quibus Orator rem, quam vel ipſe, vel alius antè dixerit, aliis poſſit modis dicere, ita ut videantur diverſa; aut, ſi idem dici occultum non ſit, ſine faſtidio tamen audiantur. Primus eſt, ut quod prius breviter dictum eſt, id fuſius proſequamur. Alter, ut, quod antè dictum eſt copioſè, id efferamus breviter. Tertius eſt, ut rem novam addamus ei, quam repetimus. Quartus eſt, ut partem demamus, non de verbis modò, (ne modus tertius, & quartus, concurrere videantur cum primo, & ſecundo) ſed de rebus ipſis. Quintus eſt tranſpoſitio verborum ſententiarumque. Sextus eſt imitatio eorundem. Neque hæc res Oratori modò utilis eſt, ſed omnibus iis, qui obſcuros enucleant autores; teſte Hermogene περὶ μεθόδου δεινότητος. Fabium quoque adi lib. x. cap. v.

CAP. III.

DE SCHEMATIBUS, QUÆ VOCEM EANDEM, ET APPELLATIONE, ET SIGNIFICATIONE, REPETUNT.

Vocem eandem, & appellatione, & ſignificatione, uſurpant, ἀναφορὰ, ἐπιφορὰ, συμπλοκὴ, ἐπανάληψις, ἀναδίπλωσις, κλίμαξ, ἐπάνοδος, ταυτότης, *&* πολύπτωτον.

Anaphora eſt repetitio in principiis, epiphora in clauſulis: quòd ſi utraque concurrat, συμπλοκὴ *nominatur.*

Epanalepſis eſt iteratio, quæ fit initio præcedentis, & clauſulâ ſequentis ſententiæ.

Anadiploſis eſt repetitio in fine præcedentis, & initio ſequentis.

Quod ſi repetitio ob affectum continua, vel quaſi continua, fuerit, ἐπίζευξις dicitur.
Climax eodem verbo connectit ſuperiora inferioribus.
Epanodos eſt, cùm per eadem recurrimus, verba ordine inverſo relegentes.
Tautotes eſt, cùm eâdem voce utimur quaſi temere, & neglecto cultu.
Polyptoton eſt, cùm eadem vox repetitur variatis caſibus.

I. DE ANAPHORA.

REpetitio, quæ ejuſdem eſt vocis, ac ſignificati, vel fit ſimpliciter, ac ſine mutatione, vel partibus mutatis, vel utroque modo. Primi generis repetitio vel disjuncta eſt, vel conjuncta. De disjuncta eo prius agimus, quia ἐπίζευξις, quæ conjuncta eſt repetitio, tantam cum quarta ſpecie disjunctæ repetitionis affinitatem habet, ut ejus vulgò ſpecies exiſtimetur. Fit verò disjuncta, vel ejuſdem, vel diverſi generis locis. Ejuſdem, ut anaphora, & epiphora. Diverſi, ut epanalepſis, & anadiploſis; cui vulgò, ut dixi, ſubjiciunt epizeuxin. Ad anaphoram, & epiphoram, pertinet ſymploce. Ad anadiploſin climax. Ad epanalepſin, & anaphoram, epanodus. Tautotes, & polyptoton, ſuperiorum ſunt ſchematum affectiones. De ſingulis videamus.

ἈΝΑΦΟΡΆ, ſeu relatio, quæ ſcriptori ad Herennium generatim *repetitio*, Plutarcho, & Rufiniano ἐπαναφορὰ, Rutilio Lupo ἐπιβολὴ, aliis διπλασίασις ἀναφορικὴ, aut παρίσωσις dicitur, eſt repetitio, quæ fit in principiis. Hâc figurâ nobilitavit Homerus Nirea, ſolâ formâ præſtabilem, & cujus nuſquam mentionem faciat, præterquam Iliad. β, in navium catalogo cùm ait:

Νιρεὺς δ᾽ αὖ Σύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας ἐΐσας
Νιρεὺς Ἀγλαΐης θ᾽ υἱὸς, Χαρόποιο τ᾽ ἄνακτος,
Νιρεὺς ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε
Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ᾽ ἀμύμονα Πηλείωνα a

Complures junguntur anaphoræ in illo Ciceronis orat. de Aruſp. reſponſis: *De ſacris publicis, de ludis maximis, de Deorum Penatium, Veſtæque matris ceremoniis, de illo ipſo ſacrificio, quod fit pro ſalute populi Roman., quod poſt Romam conditam hujus unius caſti tutoris religionum ſcelere violatum eſt, quòd tres Pontifices ſtatuiſſent, id ſemper populo Romano, ſemper Senatui, ſemper ipſis Diis immortalibus, ſatis ſanctum, ſatis auguſtum, ſatis religioſum eſſe viſum eſt.* Illuſtris quoque anaphora eſt in Lucilliana illâ virtutis deſcriptione apud Lactantium b:

Virtus, Albine, eſt pretium perſolvere verum,

a *Nireus autem rurſus è Symo duxit tres naves æquales, Nireus Aglaies filius, Charopique regis. Nireus, qui pulcherrimus ad Ilium venit aliorum Danaorum poſt inculpatum Achillem.*

b divin. inſtit. lib. 6. cap. 5.

Queis

Queis in verſamur, queis vivimu' rebu' poteſſe:
Virtus eſt homini, ſcire id, quod quaque habeat res:
Virtus, ſcire, homini, rectum, utile; quid ſit honeſtum:
Quæ bona, quæ mala item; quid inutile, turpe, inhoneſtum:
Virtus, quærenda rei finem ſcire, modumque:
Virtus, divitiis pretium perſolvere poſſe:
Virtus, id dare, quod re ipſâ debetur honori:
Hoſtem eſſe atque inimicum hominum, morumque malorum:
Contrà defenſorem hominu n, morumque bonorum:
Magnificare hos, his bene velle, & vivere amicum:
Commoda præterea patriæ ſibi a prima putare;
Deinde parentum, tertia jam poſtremaque noſtra.

Mantuam quoque cum Marone ſuo haud invenuſtè commendat Sillius *b*, licet bonorum Poëtarum ultimus:

Mantua mittendâ certavit pube Cremonæ,
Mantua Muſarum domus, atque ad ſidera cantu
Evecta Andino, & Smyrnæis æmula plectris.

Martialis *c* verò, Hermetem ut laudet, decies quinquies verſum orditur ab *Hermes.*

Affert hoc ſchema mirificam venuſtatem, ſi cum interrogatione inſtituatur. Certè ſuaviſſima eſt anaphora melliti ſſimæ iſtius cantionis: Πῦ *d* μοι τὰ ῥόδα; πῦ μοι τὰ ἴα; πῦ μοι τὰ καλὰ σέλινα; πῦ μοι ταδὶ τὰ ῥόδα; ταδὶ τὰ ἴα; ταδὶ τὰ καλὰ σέλινα; Ita ea verba in excerptis Athenæi concepta legere eſt; ut monuit Caſaubonus lib. XIV. Animadv. cap. VII. Ex iis verò nemo non videt, cur ſaltationi, quâ iſthæc canebant, à floribus nomen fecerint ἄνθιμα. Nam ἄνθιμον κατὰ γλῶσσαν, ut vult Euſtathius *e*, idem eſt, quod ἄνθος.

At non venuſtatem modò, ſed & gravitatem, atque acrimoniam, affert anaphora cum interrogatione conjuncta in querelâ Ariadnes apud Catullum *f*:

Sicine me patriis avectam, perfide, ab oris,
Perfide, deſerto liquiſti in littore, Theſeu?
Sicine diſcedens, neglecto numine Divûm,
Immemor ah devota domum perjuria portas?

Auget quoque, & acrimoniam orationi addit in illis Maronis. I. Æn.

Tu mihi quodcunque hoc regni, tu ſceptra Jovemque
Concilias, tu das epulis accumbere Divûm.

Et hoc III. Æn.

Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat. Item II.

 Sangui-

a *al.* patriai prima.

b *lib.* 8.

c *lib.* 5 *epig.* 25.

d *Ubi mihi roſa? ubi mihi violæ? ubi mihi pulchrum apium? ubi mihi illa roſa? ubi mihi violæ illæ? ubi mihi pulchrum illud apium?*

e *in Il.* β. *pag.* 324. *edit. Rom.*

f *carm. de nuptiis Pelei & Thetidis.*

Sanguine placâſtis Divos, & virgine caſâ:
Sanguine tentandi reditus.

Neque tantùm primanum repetitur verbum, aut gemina vox; ſed & tres, quatuorve voces. Cicero pro Quinctio: *Ad vadimonium non venit. quis? propinquus. ſi res iſta graviſſima ſuâ ſponte videretur, tamen ejus atrocitas neceſſitudinis nomine levaretur. At vadimonium non venit. quis? ſocius, etiam gravius aliquid ei deberes concedere, qui cum te aut voluntas congregâſſet, aut fortuna conjunxiſſet. Ad vadimonium non venit. quis? is qui tibi praſtò ſemper venit.* Virgilius in Eclogis:

Pan etiam Arcadiâ mecum ſi judice certet,
Pan etiam Arcadiâ dicat ſe judice victum.

Quanquam nec improbo priori verſu, *Pan Deus*; ut ſe in codice oblongo reperiſſe Pierius refert. Quippe *Dei* ad ἔμφασιν facit. Nonnus cap. XV:

Δοῦλος ἀνὴρ οὐκ οἶδε τί κοίρανος ἔργον ὑφαίνει,
Δοῦλος ἀνὴρ οὐκ οἶδε a.

a *Vir ſervus ignorat, quod opus dominus agat. Vir ſervus ignorat.*

Quin nec ſacræ literæ hoc repetitionis genus neſciunt. Pſal. CXXIV: *Niſi Dominus adfuiſſet nobis, dicat nunc Iſrael; niſi Dominus adfuiſſet nobis.* Et ſimilia in iiſdem paſſim. Sic Matth. XXIII. crebrò auſpicatur Chriſtus ab illis verbis, *Væ vobis Scribæ, & Phariſæi.*

Etiam alternatim voces repetuntur: cujuſmodi anaphora magnam vim habet, ſi res opponantur. Ut pro lege Manilia: ubi Tullius alternis colis ab *illi*, & *vos* orditur.

Eleganter etiam fit anaphora voce immutata. Demoſthenes Philipp. II: ταύτην φυλάττετε, ταύτης ἀντίχεσθε. ἐὰν ταύτην σώζητε, οὐδὲν δεινὸν μὴ πάθητε. *Hanc cuſtodite, huic adhærete. Si hanc conſervabitis, extra omne eritis periculum.* Cicero pro Plancio: *Nulla contentiones, nulla libertas populi in mandandis magiſtratibus, nulla exſpectatio ſuffragiorum.* Idem pro Archia: *Pleni omnes ſunt libri, plenæ ſapientum voces, plena exemplorum vetuſtas.* Virgil. III. Æn.

-- *Bellum, ô terra hoſpita, portas,*
Bello armantur equi, bellum hæc armenta minantur.

Ovidius III. Met. de Narciſſo:

Multi illum juvenes, multæ petiere puellæ;
Sed fuit in tenerâ tam dura ſuperbia formâ,
Nulli illum juvenes, nullæ tetigere puellæ.

Qui locus, ut admodum pueri obſervabamus, expreſſus eſt ex illo Catulli b de flore hortenſi:

b carm. 63.

Quem mulcent auræ, firmat ſol, educat imber.

Multi

Multi illum pueri, multæ optavere puellæ.
Idem cùm tenui carptus defloruit ungui,
Nulli illum pueri, nullæ optavere puellæ.

Nec minus idem fit in verbis. Virgil. II. Æn.

Apparet domus intus, & atria longa pateſcunt,
Apparent Priami, & veterum penetralia regum.

II. DE ἘΠΙΣΤΡΟΦῆ.

ἘΠΙΣΤΡΟΦΗ', ſive *converſio*, ut vocat Cornificius, ſeu *reverſio*, ut interpretatur Jul. Rufinianus, (ἐπιφορὰ ea Rutilio dicitur, Aquilæ Romano ἀναστροφὴ, Hermogeni ἀντιστροφὴ) eſt ſchema, quo repetitio fit in clauſulis. Ut in illo Apoſtoli a: *Hebræi ſunt? & ego. Iſraëlitæ ſunt? & ego. Semen Abrahæ ſunt? & ego. Miniſtri Chriſti ſunt? (ut minus ſapiens dico) & ego.* Sic Cic. II. Philipp. *Doletis tres exercitus populi Romani interfectos? Interfecit Antonius. Deſideratis clariſſimos cives? Eos quoque eripuit vobis Antonius. Auctoritas hujus ordinis afflicta eſt? Afflixit Antonius.* Et Plautus Trinummo b, de curioſitate ſcurrarum:

a 2. Cor. 11. 22.

b *Act. 1. ſc. Larem coronæ.*

Qui omnia ſimulant ſe ſcire, nec quicquam ſciunt:
Quod quisque in animo habet, aut habiturus eſt, ſciunt:
Idque, quod in aurem rex reginæ dixerit,
Sciunt: quod Juno fabulata eſt cum Jove:
Quæ neque futura, neque facta ſunt, tamen ii ſciunt.

Maro Ecl. X:

Surgamus: ſolet eſſe gravis cantantibus umbra:
Juniperi gravis umbra: nocent & frugibus umbræ.

Venuſtè ſanè, quanquam verſus poſterior in codd. aliquot antiquis omittatur, ut Pierius monet. Scitè quoque Ovidius:

Rure latent: finguntque comas: licet arduus illas
Celet Atlas, cultas altus habebit Atlas.

Locus eſt lib. de medicamine faciei, quem malè aliqui ab Ovidio abjudicant, cùm pro ſuo ipſe agnoſcat in III. de Arte, ubi ait:

Eſt mihi, quo dixi veſtræ medicamina formæ,
Parvus, ſed curâ grande libellus opus.

Acrimoniam ſæpe habet hæc figura, ut in illo:

Et qui ab uno non poteſt occidi, à multis occiditur.
Elephas grandis eſt, & occiditur:
Leo fortis eſt, & occiditur:

Tigris

Tigris fortis eſt, & occiditur.
Cave multos, ſi ſingulos non times.

Quam verſuum Græcorum contra Cæſarem Maximinum dictorum fuiſſe ſententiam, refert Julius Capitolinus. Interdum quoque repetitur a lib. 2. epig 18. ſententia, ut in illo Martialis *a*:

Capto tuam, (pudet heu) ſed capto, Maxime, cœnam:
Tu captas alias. Jam ſumus ergo pares.
Manè ſalutatum venio: tu diceris iſſe
Antè ſalutatum. Jam ſumus ergo pares.
Sum comes ipſe tuus, tumidique anteambulo regis:
Tu comes alterius. Jam ſumus ergo pares.

Quod ſi hæc ἐπιστροφὴ eſt, etiam ἐπιστροφὴ erit, ſi verſus integer ſæpius ſubjungatur. b epiſt. Dejanira ad Herculem. Ut ille apud Ovidium *b*:

Impia quid dubitas, Dejanira, mori?

Nec propterea iis ſubſcribendum, qui omnem verſum intercalarem epiſtrophæ ſubjiciunt. Nam hujus quidem loci eſt, ſi ex prioribus colligatur, aut quomodocunque ſententiam finiat. Sin eam incipiat, ad anaphoram rectiùs retuleris. Qualis ille Ecl. VIII:

Incipe Mænalios mecum, mea tibia, verſus.

Nam Damonem incipere eo ſententias ſingulas, tum illa *incipiendi* vox arguit, tum quòd ſic deſinat:

Deſine Mænalios mecum, mea tibia, verſus

Totius ſententiæ epiſtrophe gaudet quoque divinus Pſaltes. Ut Pſal. CXIV:

Domus Iſraël ſperavit in Domino: adjutor eorum, & protector eorum eſt.
Domus Aaron ſperavit in Domino: adjutor eorum, & protector eorum eſt.
Qui timent Dominum, ſperaverunt in Domino: adjutor eorum, & protector eorum eſt.

Sic Pſalmus CXXXVI. qui viginti ſex verſiculis conſtat, ſingulos verſus concludit his verbis: *Quoniam in æternum miſericordia ejus.*

Habet epiſtrophe vim eandem, quam anaphora, vel etiam majorem: quia, quæ poſtremò dicuntur, magis inhærent, atque altiùs penetrant.

III. DE ΣΥΜΠΛΟΚῆ.

ΣΥΜΠΛΟΚΗ', ſive *complexio* eſt, cùm repetitio fit in principiis, ac clauſulis. Nam comprehendit anaphoram, ac epiphoram. Unde & *κοινότης* dicitur Rutilio Lupo lib. priori. Quanquam profectò hæc librorum diſtinctio non eſt ab auctore, qui quatuor Gorgiæ Leontini, non illius antiqui, ſed æqualis ſui, libros in unum contraxit: ut ſcribit Fabius lib. IX. cap. II. Hunc verò eundem eſſe Lupum, argumento eſt mihi, quòd ipſe lib. II. in *παρομοίῳ* lectorem remittat ad Græcum Gorgiæ librum, in quo pleniùs ait uniuscujuſque rationem reddi.

Plurimum hoc ſchema fit per interrogationem. Ut apud Cic. pro lege Agraria: *Quis legem tulit? Rullus. Qui majorem populi partem ſuffragiis privavit? Rullus. Quis comitiis præfuit? idem Rullus.* Illuſtre etiam illud apud Cornificium a: *Qui ſunt, qui fœdera ſæpe ruperunt? Carthaginenſes. Qui ſunt, qui crudele bellum in Italia geſſerunt? Carthaginenſes. Qui ſunt, qui Italiam deformaverunt? Carthaginenſes. Qui ſunt qui ſibi poſtulant ignoſci? Carthaginenſes. Videte ergo, quam conveniat eos veniam impetrare.* a lib. 4. ad Her.

Fit etiam caſibus variatis, & citra interrogationem. Cicero pro Quinct. *Profectus unà* L. *Albius, homo inprimis honeſtus, dicet teſtimonium. Profecti ſunt familiares & Albii, & Quinctii: dicent hi quoque teſtimonium.*

Sed prior modus majorem habet vim, & acrimoniam: eoque ejus eſt uſus, cum vehementer urgemus adverſarium: item in adhortando, objurgando, & alias in affectibus ciendis.

IV. DE EPANALEPSI.

'ΕΠΑΝΑ'ΛΗΨΙΣ, quam Rutilius, & Julius Rufinianus, nominant *ἐπαναδίπλωσιν*, eſt repetitio, quæ fit in initio præcedentis, & fine ſequentis ſententiæ. Ut pro Marcello: *Vidimus tuam victoriam præliorum exitu terminatam: gladium vaginâ vacuum in urbe non vidimus.* In Verr. *Multi & graves dolores inventi parentibus, & propinquis multi.* Plautus Amphitr. b: b act. 2. ſc. 2.

Virtus omnia in ſe habet: omnia aſſunt bona, quem penes eſt virtus.

Virgil. Ecl. VII:

Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo.

Et XII. Æn.

Victus amore tui, cognato ſanguine victus.

Nec unum ſemper, ſed geminum etiam iteratur verbum. Propertius *a*:

a lib. 2. eleg 15.

Hujus ero vivus, mortuus hujus ero.

Ovid. II. Faſt.

Una dies Fabios ad bellum miſerat omnes.
Ad bellum miſſos perdidit una dies.

b lib. 9. epig. 99. Martialis *b*:

Rumpitur invidiâ quidam, chariſſime Juli.
Quòd me Roma legit, rumpitur invidiâ.

Aliquando etiam tres repetuntur voces; idque bifariam. Nam interdum ſunt pars coli. Unde in antiquo lapide:

Balnea, vina, Venus, corrumpunt corpora noſtra.
Conſervant eadem, balnea, vina, Venus.

c lib. 3. Amorum eleg. 5. Interdum & ſententiam conficiunt. Ovidius *c*:

Ilia, pone metum. Tibi regia noſtra patebit,
Teque colent omnes. Ilia, pone metum.

d lib. 8. epig. 21 Martialis *d*:

Phoſphore, redde diem. Quid gaudia noſtra moraris?
Cæſare venturo, Phoſphore, redde diem.

Huc quoque pertinere videtur, cùm epigramma ab eodem verſu orditur, & in eodem definit. Catullus *e*:

e epig. 53.

Quid eſt, Catulle, quid moraris emori?
Sellâ in curuli Struma Nonius ſedet.
Per conſulatum pejerat Vatinius.
Quid eſt, Catulle, quid moraris emori?

f lib. 4 ep. 91. Martialis *f* etiam longiuſculum epigramma incipit ab hoc verſu, ſimiliterque finit:

Ohe, jam ſatis eſt, ohe libelle.

V. DE ANADIPLOSI.

Ἀναδίπλωσις Hermogeni ἐπαναστροφὴ, Julio παλιλογία, Martiano *reduplicatio* vocatur. Eſt hæc repetitio in fine præcedentis, & principio ſequentis ſententiæ. Unde quibuſdam repetitio continua vocatur: ſed, propriè ſi loqui amamus, contigua verius ſit. Figura hæc & ſuavitatem habet, & emphaſin orationi addit.

g Heb. 122. Pſal. CXXI. *g*: *Stantes erant noſtri in atriis tuis, Jeruſalem: Jeruſalem*

optimè

optimè ædificata, civitas, quæ conjuncta eſt inter ſe pariter. Et Pſal. CXLIV. *a*: *Prope eſt Dominus omnibus invocantibus eum, omnibus invocantibus eum in veritate.* Cicero Catil. I. *Hic tamen vivit, vivit? imò verò etiam in ſenatum venit.* Idem pro Plancio: *Erit tamen tibi fortaſſe de nobis aliquid, aliquid & de C. Mario audiendum.* At geminatur pro Poſthum. *Gabinius illud quoque conſilio fecit, fecit certè, ſuo: quæcunque mens illa fuit, Gabinii fuit: ſive ille, ut ipſe dicebat, gloriam; ſive ut tu vis, pecuniam quæſivit; quæſivit ſibi.* Virgil. Ecl. VI.

a *Hebr.* 145.

> *Addit ſe ſociam, timidisque ſupervenit Ægle,*
> *Ægle Najadum pulcherrima.*

Ecl. VIII.

> *Certent & cygnis ululæ, Sit Tityrus Orpheus,*
> *Orpheus in ſylvis.*

De quo verſu, ſi tanti, vide Nannium lib. VI. Miſcell. cap. VIII. Idem Ecl. X.

> *Pierides, vos hæc facietis maxima Gallo;*
> *Gallo, cujus amor.*

Item in illis verſibus apud Cicer. I. de Divinat.

> *Sæpe etiam pertriſte canit de pectore carmen,*
> *Et matutinis acredula vocibus inſtat,*
> *Vocibus inſtat, & aſſiduas jacit ore querelas.*

Quo loco, quia canentes eaſdem ſubinde repetunt voces, eleganter poſtremorum fit verborum repetitio, dum deſcribitur acredulæ cantus.

Sed & Anadiploſis integræ eſſe ſententiæ poteſt; ut in illo Homeri *b*:

> Τοῦ *c* δ' ἐγὼ ἀντίος εἶμι, καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν.
> Εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικε, μένος δ' αἴθωνι σιδήρῳ.

Nam Poeta hic, ut ait Hermogenes, μὴ συλλαβαῖς, μηδὲ λέξει, κόμματι δὲ ὅλῳ ἐπαναστρέφοντι *d*.

Videtur autem pro contigua etiam repetitione habendum, ſi minuta ſolum vocula interſeratur. Ut pro Ligar. *Principum dignitas erat penè par: non par fortaſſe eorum, qui ſequebantur.* Et Philipp. VII: *Quæ poteſt major eſſe diſcordia? in diſcordiâ autem pax civilis eſſe non poteſt.* Ubi & caſus variatur. Idem, ſed continuè variatur in illo pro Roſcio: *Injuriam novo ſcelere conflatam putant oportere defendi: defendere ipſi propter iniquitatem temporum non audent.* Et Philipp. II: *Deleti tres exercitus populi Rom. interfectos? interfecit Antonius. Autoritas hujus ordinis afflicta eſt? afflixit Antonius.* Ubi cum epiſtrophe concurrit.

b *Il* v. *verſ.* 371.

c *Huic ego adverſum eo, etſi manibus igni ſit ſimilis. Etſi igni manibus ſimilis ſit, robore autem ardenti ferro.*

d *non ſyllaba unius, aut alterius, neque vocabuli, ſed totius membri converſionem habet.*

VI. DE REPETITIONE, QUA MEDIA PRIMIS, MEDIIS, VEL POSTREMIS RESPONDENT: ITEM DE πλοκῇ.

POſſunt quoque media reſpondere, tum primis, tum mediis, tum ultimis. Primis, ut Æn. VII:

Te nemus Angitiæ, vitreâ te Fucinus undâ.

Et I. Met. fab. IX:

Oſcula dat ligno: refugit tamen oſcula lignum.

Ubi & epiſtrophe, ac polyptoton.

Mediis, ut in Milonianâ: *Quæ in ſenatu ſæpe ab inimicis, ab improbis ſæpe jactata ſunt.* Et plurium verborum repetitione pro P. Quinctio: *Etenim cùm artifex ejuſmodi ſit, ut ſolus dignus videatur eſſe, qui in ſcena ſpectetur: tum vir ejuſmodi eſt, ut ſolus dignus videatur, qui eò non accedat.*

Ultimis denique, ut in Verrinis: *Hæc navis onuſta prædâ Sicilienſi, cùm ipſa quoque eſſet ex prædâ.* Et variato caſu, Æn. VI:

Dardanidæ venient: (mitte hanc de pectore curam)
Sed non & veniſſe volent.

Et Æn. III:

Si pereo, manibus hominum periiſſe juvabit.

Longè autem elegantiſſimæ ſunt repetitionum mixturæ. Quâ de re ita Fabius a: *Illa verò apud Ciceronem mira figurarum miſtura deprehenditur, in quâ & primo verbo, longo poſt intervallo, redditum eſt ultimum, & media primis, & mediis ultima congruunt: Veſtrum hîc jam factum deprehenditur, Patres conſcripti, non meum: ac pulcherrimum quidem factum; verùm, ut dixi, non meum, ſed veſtrum. Hanc frequentiorem repetitionem πλοκὴν vocant. quæ fit ex permiſtis figuris, ut ſuprà dixi: »utque ſe habet epiſtolâ ad Brutum: Ego cùm in gratiam redierim cum »Appio Claudio, & redierim per Cn. Pompejum, te ego ergò, cùm redierim. »Et in iiſdem ſententiis crebrioribus, mutatâ declinationibus iteratione verborum. Ut apud Perſium* b:

a lib. 9 cap. 2. edit. R. Steph. p. 473.

--- Uſque adeone
Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter?

b ſat. 1.

Et hæc de repetitione disjuncta.

VII. DE EPIZEUXI.

COnjunctam autem vocari ajunt ἘΠΙΖΕΥΞΙΝ: quæ vehemens eſt ejuſdem verbi iteratio. Hanc anadiploſi ſubjiciunt quidam: ſed omnino ſpecies ſunt diſtinctæ, quia ἀναδίπλωσις ſemper fit in diverſis colis; ἐπίζευξις ſemper in eodem. Atque hoc eſt, quod dicebamus, in ἀναδιπλώσει propriè non quidem continuam, uti in epizeuxi fit, verùm contiguam eſſe repetitionem. Quanquam nec in epizeuxi ſemper ἁπλῶς continua eſt repetitio; ſed vel continua, vel quaſi continua. Continua crebrò fit vocibus, *age, age*: item, *adeſte, adeſte*. Quod pluſculis exemplis oſtenſum P. Colvio in primum Metam. Apuleji. Quare unum alterumque tantummodo exemplum ei intactum apponam. Ut illud Accii Erigonâ *a*: a *apud Non. in* Attigit.

Age age, amolire, amitte, cave veſtem attigas.

Et hoc Senecæ initio Medeæ:

Adeſte adeſte, ſceleris ultrices Deæ.

Nec dubium, quin ſic legendus ſit Varronis locus apud Marcellum:

Adeſte adeſte, quæ, feramque gnoſcite.

Similiter aliis in vocibus. Cic. pro Milone: *Excitate, excitate eum, ſi poteſtis, ab inferis.* Verr. VII: *Crux, crux, inquam, infelici & ærumnoſo, qui nunquam iſtam poteſtatem viderat, comparabatur.* Virgil. IX. Æn.

Me, me; adſum qui feci, in me convertite ferrum,
Rutuli.

v. Æn.

---Nunc, nunc inſurgite remis,
Hectorei ſocii.

Catullus *b*: b *epig.* 14.

Non, non hoc tibi, ſalſe, ſic abibit.

Item in illo Anaxarchi, qui cùm à Nicocreonte, Cypriorum tyranno, ferreis malleis cæderetur, generoſè dixit, Πτίσσε, πτίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, Ἀνάξαρχον δὲ οὐ πτίσσεις. Autor Diogenes Laërtius. Idem ſine geminatione refert Philo Judæus *c*: ὁ δὲ πληκτικώτατα εἶπε, Πτίσσε τὸν Ἀναξάρχου ἀσκὸν, Ἀνάξαρχον γὰρ οὐκ ἂν δύναιο. Ubi Philo corpus humanum ἀσκὸν, ſive utrem vocat, ut Laërtius θύλακον, ſive ſaccum. Eandem hiſtoriam, reſervatâ repetitione, commemorat Tertullianus cap. ultimo Apologetici: *Anaxarchus*, inquit, *cùm in exitium* d

c *Libro* περὶ τοῦ πάντα σπουδαῖον εἶναι ἐλεύθερον.

d *al.* exemplum.

ptiſſana pilo contunderetur. Tunde, tunde, ajebat, Anaxarchi, follem: Anaxarchum enim non tundis.

Non continua, ſed quaſi continua Epizeuxis eſt in hoc Ciceronis primâ Catil. *Vivis, & vivis, non ad deponendam, ſed ad confirmandam audaciam.* Nam etſi vocula interſeratur, tamen habetur iſtiusmodi repetitio pro continuâ. Idem pro Manil. *Ab illo tempore annum jam tertium regnat, & ita regnat, ut &c.* Ubi duæ particulæ interjectæ. Sic eâdem orat. *Fuit hoc quondam, fuit populi Romani, longè à domo bellare.* Item pro Milone: *Negat enim ſe, negat, ingratis civibus feciſſe quæ fecit.* Virgil. IV. Æn.

> *Felix, heu nimiùm felix, ſi litera tantùm*
> *Nunquam Dardaniæ tetigiſſent noſtra carinæ.*

Itidem neque παρένθεσις, aut παρεμβολὴ, impedit continuationem, quia neutra eſt de orationis eſſentiâ. Ut: *Fuit, inquam, fuit* &c. *Quæ, malum, quæ,* &c. Et pro Marcello: *At vero ejus gloriæ, Cæſar, quam eſt paulo antè adeptus, ſocium habes neminem, totum hoc, (quantumcunque eſt; quod certè, maximum eſt) totum eſt, inquam, tuum.*

Et continua, & quaſi continua epizeuxis, eſt in verſibus Sapphûs *a*: ubi cùm primum à ſponsâ dictum eſſet, Παρθενία, παρθενία, ποῖ με λιποῦσα οἴχῃ *b*; mox eâdem figurâ reſpondetur, οὐκ ἔτι ἥξω πρός σε, οὐκ ἔτι ἥξω *c*.

At nec epizeuxis, nec anadiploſis propriè, ſed quædam μίμησις eſt, cum Batto βαττολογοῦντι, ſimili vocum repetitione reſpondet Mercurius apud Ovidium *d*:

> *At ſenior, poſtquam merces geminata, Sub illis*
> *Montibus, inquit, erant, & erant ſub montibus illis.*
> *Riſit Atlantiades, &, Me, mihi, perfide, prodis?*
> *Me, mihi, prodis? ait.*

Et hæc de Epizeuxi.

a apud Demetrium.
b Virginitas, virginitas, quò me linquens abis?
c Non amplius veniam ad te, non amplius veniam.
d Met. lib. 2. fab. 11. Narrat eamipſe fabulam Antonius Liberalis fab. 23. ſed citra hanc βαττολογίαν.
e pag. 181 edit. Rom.
f Adhæc, uti Epicharmus gradationem ſitā instituit. Ex calumniis maledicta, ex maledictis pugna.

VIII. DE GRADATIONE.

KAI'MAΞ verbo eodem inferiora connectit ſuperioribus: unde & definitur ἐπαναφορὰ πλεονάζουσα. Cicero *gradationem* vocat, Aquila *adjcenſum*, Hermogenes κλιμακωτὸν, Rutilius ἐπιπλοκήν. Sed & ἐποικοδόμησιν appellari, docet nos Euſtathius in Il. B, cum ſcribit *e*: Τὸ σχῆμα τοῦ ἐνθένδε χωρεῖν κλίμακα, καὶ κλιμακωτὸν λέγουσιν οἱ παλαιοὶ, ἕτεροι δὲ ἐποικοδόμησιν. Euſtathii ſententiam confirmat illud Ariſtotelis lib. I. de generatione animalium cap. XVIII: Ἔτι δὲ ὥσπερ ταῦτα, ὡς Ἐπίχαρμος

χαρμὸς ποιεῖ τὴν ἐποικοδόμησιν, Ἐκ τῆς διαβολῆς ἡ λοιδορία· ἐκ δὲ ταύτης ἡ μάχη. Quem locum & Caſaubonus adducit Animadverſionibus in Athen. *a* ſed, errore memoriæ, citat ex tertio Metaphyſicorum. Integer verò Epicharmi locus eſt apud Athenæum *b*, hoc pacto: Ἐκ μὲν θυσίας θοίνα· ἐκ δὲ θοίνας πόσις ἐγένετο· χαρίεν ὥς γέ μοι· ἐκ δὲ πόσιος κῶμος· ἐκ κώμου δ' ἐγένετο θυανία· ἐκ δὲ θυανίας δίκη· ἐκ δὲ δίκης καταδίκη· ἐκ δὲ καταδίκης πέδαι τε καὶ σφάκελος καὶ ζημία. Verba illa, ἐκ δὲ δίκης καταδίκη· ἐκ δὲ, inſerui, gradationis ita natura exigente, & præeunte tum Dalecampio, tum Caſaubono. Latinè ſic locus ſonet; *Ex ſacrificio quidem epulum: ex epulo autem compotatio; quod feſtivum mihi quidem viſum': ex compotatione petulans comeſſatio: ex comeſſatione furor: ex furore lis apud judicem: ex lite ac judicio condemnatio: ex condemnatione compedes, gangrana & mulcta.* Niſi σφάκελος hic etiam *ſiderationem* notat, ut ſolet. Sed cùm ſiderationis malum longè gravius ſit mulctâ: ſic trajectis vocibus legi debeat; καὶ ζημία, καὶ σφάκελος, *mulcta, & ſideratio.* Aliorum etiam exempla videamus. Herodoti eſt in oratione Darii, quâ μοναρχίαν commendat *c*: Αὐτὸς γὰρ ἕκαστος βουλόμενος κορυφαῖος εἶναι, γνώμῃσί τε νικᾶν, ἐς ἔχθεα μεγάλα ἀλλήλοισι ἀπικνέονται· ἐξ ὧν στάσιες ἐγγίνονται· ἐκ δὲ τῶν στασίων, φόνος· ἐκ δὲ τοῦ φόνου ἀπέβη ἐς μοναρχίην· *Cùm enim quiſque velit eſſe princeps, ſententiâque vincere; ad ingentia inter ſe odia perveniunt. Ex quibus fiunt ſeditiones; ex ſeditionibus verò cædes; è cædibus autem ad unius devenitur imperium.* Demoſthenes ἐν τῷ ὑπὲρ Κτησιφ. Οὐκ εἶπον μὲν ταῦτα, οὐκ ἔγραψα δέ· οὐδ' ἔγραψα μέν, οὐκ ἐπρέσβευσα δέ· οὐκ ἐπρέσβευσα μέν, οὐκ ἔπεισα δέ. *Hæc non dixi, ac ne ſcripſi quidem: non ſcripſi, ac neque in legatione egi: non egi in legatione, ac nec ſuaſi.* Gaudet etiam Tullius. In epiſtolis quidem eſt illud *d*: *Si ſtas, ingredere; ſi ingrederis, curre; ſi curris, advola.* Idem verò ſic oratione pro Roſcio Amerino: *In urbe luxuries creatur: ex luxuria exiſtat avaritia neceſſe eſt: ex avaritia erumpat audacia: inde omnia ſcelera, ac maleficia gignuntur.* Et pro Flacco: *Si Prætor dedit, ut eſt ſcriptum, à quæſtore numerabit: quæſtor a menſa publica: menſa aut ex vectigali, aut ex tributo.* Idem in Vatinium: *Non ergò magis pecuniarum repetundarum, quàm majeſtatis: neque majeſtatis magis, quàm Plautiæ legis: neque legis Plautiæ magis, quàm ambitus: neque ambitus magis, quàm omnium legum judicia perierunt.* Idem Philipp. XII: *Quid enim, per Deos immortales, poteſt Reip. prodeſſe noſtra legatio? Prodeſſe dico? quid ſi etiam obfutura eſt? Obfutura dico? quid ſi etiam nocuit?* Varro apud Nonium: *Cùm aut humus ſemina recipere non poſſit; aut recepta non reddat; aut reddita grandire nequeat.* Ovid. III. Faſt.

a lib. 2. cap. 2
b lib. 2.
c lib. 3.
d ad Att. lib 2. epiſt. 23.

Mars

Mars videt hanc, viſamque cupit, potiturque cupitâ.

a verſ. 163. Claudianus lib. III. de laudibus Stiliconis a:

--- Sic Medus ademit
Aſſyrio, Medoque tulit moderamina Perſes,
Subjecit Perſen Macedo, ceſſurus & ipſe Romanis.

Poëtæ enim non ſervant ſemper ordinem gradationis naturalem: imò nec perpetuò id faciunt Oratores.

Neque neceſſe eſt, iterum, ac tertiò fieri repetitionem. Eſt enim & κλίμαξ in ſimplici repetitione. Cicero pro Archia: *Famam ingenii exſpectatio hominis, exſpectationem ipſius adventus admiratioque ſuperaret.* Idem pro lege Manilia: *Ab eo bello Syllam in Italiam Reſpublica, Murenam Sylla revocavit.* Maro IX. Æn.

Emathiona Liger, Chorineum ſternit Aſylas,
Ortygium Caneus, victorem Canea Turnus.

Quemadmodum & in X:

--- Atronium Salius, Saliumque Nealces.

Cyprianus ſimiliter epiſt. LXXIII: *Ad hoc veniunt, ut diſcant: ad hoc diſcunt, ut vivant.*

Quare haud rectè nuperi Sophiſtæ dixerunt, κλίμακα eſſe ἀναδίπλωσιν pluribus continuatam gradibus.

Nec rectius Trapezuntius ſcripſit, gradationem ſemper fieri mutato caſu in ſequenti membro. Nam & ſæpe eodem in caſu fit κλίμαξ: idque nunc recto, nunc obliquo. Recto quidem, ut in Quincto Auſonii Idyllio, quod incipit:

Res hominum fragiles agit, & regit, & perimit fors.
Fors dubia, æternumque labans, quam blanda fovet ſpes,
Spes nullo finita ævo &c.

Atque idem fit in Tertulliani uno alteroque exemplo, quæ mox adducam. Obliqui attulimus ſuprà exemplum è Cicerone in Vatinium. Simileque hoc ejuſdem pro Milone: *Neque verò ſe populo ſolùm, ſed etiam Senatui tradidit: neque Senatui modò, ſed etiam publicis præſidiis, & armis: neque his tantùm, verùm etiam ejus poteſtati, cui Senatus totam Rempublicam, omnem Italiæ pubem, cuncta populi Romani arma commiſerat.* Ubi videmus, non verborum ſolum, ſed & ſententiarum eſſe aſſcenſum. Atque idem fit in aliquot aliis exemplis antea adductis. Ut ſatis liqueat, gradationem non totam huc pertinere; verum ſchema quidem λέξεως eſſe, quatenus in ea eſt verborum repetitio; ac figuram eſſe διανοίας, quatenus in eâdem eſt ſententiarum incrementum.

Eſt

Eſt autem gradatio ſchema admodum conſpicuum, eoque parcius adhibendum Oratori. Sanctè rectiùs illud frequentes in argumento ludicro, & ad delectandum inſtituto, quàm ſi in ſenatu, aut foro, fuerit dicendum. Ac ſimiliter epigrammatibus magis convenit, quàm ſi epos ſcribas. Certè apud principem Poetam haud aliam, quàm brevem, inveniri gradationem, qualis erat, quam è nono ac decimo Æneidos adducebamus, monuit & Julius Scaliger libro IV. de re poëtica cap. XXXI. Intellexiſſe id eum arbitror de divino Æneidos Opere. Neque enim ſimplex eſt illa in Eclogis:

Torva leæna lupum ſequitur, lupus ipſe capellam.
Florentem cythyſum ſequitur laſciva capella

Quod verò idem ait, gradationem haud multum præ ſe ferre gravitatis, id non malè convenit cum eo, quod ſuperiùs diximus. Neque propterea exiſtimandum, nullam habere gravitatem. Nam clarè Demetrius docet, in gravi formâ aſſumi poſſe: atque id Demoſthenis exemplo comprobat ex oratione περὶ ϛεφάνυ. Verba ejus antè adduximus. Sed & ſimile habemus exemplum in orat. κατὰ Κόνωνος. Neque Tullius abhorret, cùm de graviſſimis diſſerit rebus: ut antè vidimus: Quemadmodum neque ſuppoſititius ille, ſeu Chriſtianus, ſeu ſemichriſtianus Hermes, in Pœmandro, ubi ait: Ὕλης μὲν τὸ λεπτομερέϛερον ἀὴρ, ἀέρος δὲ ψυχὴ, ψυχῆς δὲ ὁ νῦς, νῦ δὲ θεός. *Materiâ ſubtilior aër, aëre anima, animâ mens, mente verò Deus.* Etiam Eccleſiæ Doctores eo gaudent. Tertulliani eſt libro de Spectaculis cap. XV. *Ubi voluptas, ibi & ſtudium, per quod ſcilicet voluptas ſapit. Ubi ſtudium, ibi & æmulatio, per quam ſtudium ſapit. Porrò ubi æmulatio, ibi & furor, & bilis, & ira, & dolor.* Idem libro de velandis virginibus cap. XIV. *Porrò ubi gloria, illic ſollicitatio: ubi ſollicitatio, illic coactio: ubi coactio illic neceſſitas: ubi neceſſitas, illic infirmitas.* Idem libro de cultu feminarum cap. II. *Sperando timebimus, timendo cavebimus, cavendo ſalvi erimus.* Ejuſdem eſt lib. de anima cap. I. *Cui enim veritas comperta ſine Deo? cui Deus cognitus ſine Chriſto? cui Chriſtus exploratus ſine Spiritu ſancto? cui Spiritus S. accommodatus ſine fidei ſacramento?* Itidem Lactantii eſt lib. VII. cap. VI. *Idcirco mundus factus eſt, ut naſcamur: ideo naſcimur, ut agnoſcamus factorem mundi ac noſtri Deum: ideo agnoſcimus, ut colamus: ideo colimus, ut immortalitatem pro laborum mercede capiamus; quoniam maximis laboribus cultus Dei conſtat: ideo præmio immortalitatis afficimur, ut ſimiles angelis effecti, ſummo Patri ac Domino in perpetuum ſerviamus, & ſimus æternum Deo regnum.* Ex Hilario quoque exemplum adjiciam: cujus iſthoc de ſynodis, & antiſynodis, poſt ſynodum

dum Nicænam: *Annuas atque menſtruas de Deo fides decernimus, decretis pœnitemus, pœnitentes defendimus, defenſas anathematizamus.* Imò creber quoque gradationis uſus eſt in ſcriptis Apoſtolicis. At Rom. cap. III. verſ. 5. *Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò ſpem, ſpes autem non confundit.* Item in aureâ illa catenâ ad Rom. VIII. 39. *Quos præſcivit, hos & prædeſtinavit; quos prædeſtinavit, hos & vocavit, quos vocavit eos & juſtificavit; quos juſtificavit, hos & glorificavit.* Itidem cap. x. verſ. 14: *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt? quomodo vero eis credent, de quo non audierunt? quomodo audient, abſque prædicante? quomodo autem prædicabunt, niſi miſſi fuerint?* Et hæc de gradatione.

IX. DE EPANODO.

Ἐπάνοδος, ſive *reditus*, vocatur hoc loco (aliter enim eâ voce utitur Rufinianus) cùm per eadem recurrimus, verba ordine inverſo relegentes. Ut in illo Hieronymi Vidæ:

Nec ſine Sole ſuo lux, nec ſine luce ſuâ Sol.

Quem verſum Julius Scaliger in Hypercritico ſuo ingenioſiſſimum vocat. Item in illo ipſius Cæſaris Scaligeri verſu, ſine arte nato, ſed quovis artificioſiſſimo operoſiori:

Nox brevis nimis, ah nimis brevis nox.

Verùm, more noſtro, tantùm apponamus exempla antiquorum; qui venuſtum hoc ſchema orationi gaudebant interſerere, vermiculati inſtar emblematis. Ariſtotelis eſt apud Stobæum *a*: ἐπειδὴ μὴ γίνεται τὰ πράγματα ὡς βουλόμεθα, δεῖ βούλεσθαι ὡς γίνεται *b*. Græcus quoque Nazianzeni interpres eidem tribuit illud: Ἐπειδὴ Ἀριστοτέλης οὐχ εἷλε τὸν Εὔριπον, Εὔριπος ἰχέτω τὸν Ἀριστοτέλην *c*. Quo uſus, cùm in Euripum Chalcidicum inſiliret, quòd ejus naturam inveſtigare non poſſet: ut ſcribere non dubitavit idem ſcholiaſtes, auctores ſecutus neſcio quos. Nam Juſtinus Martyr *d* haud aliud ait, quàm ejuſce rei tædio animam egiſſe: eumque ſecutus Nazianzenus *e*, item Procopius *f*. Et tamen ne tantorum quidem judicio virorum ſtandum puto. Aſſenſum quippe ſufflaminat, tum quòd, aconitum bibendo obiiſſe, ſcripſerit Eumelus, auctore Diogene Laërtienſi; cui & ſubſcribit Heſychius Illuſtris: tum quod, naturali infirmitate ſtomachi mortuum, velit Cenſorinus: Ut penè non minùs ſuper obitu Ariſtotelis diſſentiant auctores, quàm de Euripo ipſo: quem alii ſexies *g*, alii ſepties *h*, alii bis ſepties *i*, idque ſtatis horis, reciprocare ajunt: at Livius *k* temerè in modum

a *ſerm. 28. de prudentia.*
b *Quandoquidem res haud fiunt, prout vollemus; velle convenit, prout fiunt.*
c *Quandoquidem Ariſtoteles non cepit Euripū; Euripus capiat Ariſtotelē*
d *Parænesi ad gentes.*
e *orat. contra Iulianum.*
f *lib. 4. hiſtor*
g *Antiphylus Byzantinus.*
h *Plinius lib 2. cap. 79. & Vlpianus in Philipp 1.*
i *Mela, & Seneca in Hercule Oet.*
k *lib. 28.*

dum

dum venti, nunc huc, nunc illud, rapi exiſtimat: Petrus verò Gyllius' qui ex molitoribus, Euripi accolis, optimè rem nôrat, ut plurimùm quater de die naturali curſum mutare annotavit.

Epanodo quoque gaudebat Ariſtotelis diſcipulus, Theophraſtus; cujus illud apud Plutarchium de amore fraterno: ὅτι οὐ φιλοῦντα δεῖ κρίνειν, ἀλλὰ κρίνοντα φιλεῖν a. Eſt & idem ſchema in veteri iſthoc:

a *non amantem judicare, ſed, cùm judicaveris, amare oportere.*

Τύχη τέχνην εὗρηκεν, οὐ τέχνη τύχην.

H. Stephanus vertit:

Sors eſt repetrix artis, haud illius hac.

Ne ſchema deperdamus, maluiſſem:

Sors artis, haud ars ſortis, inventrix fuit.

Quanquam nec hoc ad amuſſim Græco reſpondet, cùm τύχη non ſit *ſors*, ſed *fors:* quæ duo in MSSis quoque codicibus crebrò librariorum culpâ confunduntur. Quaro ἀρχαϊκῶς malim.

Fors artis, haud ars Fortis, &c.

Nam *fortis* à *f rs* etiam dici, ſatis indicat, quòd *Fortis Fortunæ* dicimus. Eapſe de re, & eodem ſchemate, verſum ſcripſit Antipho, Poëta tragicus; qui eò, quòd τρόπον τινα περὶ τὰ αὐτά ἐστιν ἡ τύχη καὶ τέχνη *b*, affinitatem amoremque inter ea ſtatuit hoc verſu:

b *quodammodo circa eadem verſātur fortuna & ars.*

Τέχνη τύχην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην.

Quod ſimiliter, manente epanodo, vertere liceat:

Artemque fortuna, atque fortunam ars amat.

Vel etiam, *Fortunaque artis, arsque fortunæ eſt amans.*

Meminit hujus ſenarii Ariſtoteles lib. VI. Eth. cap. IV. itemque Simplicius in II. φυσ. ἀκροάσ. Itidem in hoc Sophoclis reſponſo, quo cum Ariſtophanis Scholiaſtes uſum ſcribit, cùm à filio (Jophon dicitur in Laërtio, Suida & Luciano in Macrobiis *c*) delirii accuſaretur: Εἰ μὲν εἰμι Σοφοκλῆς, οὐ παραφρονῶ. εἰ δὲ παραφρονῶ, Σοφοκλῆς οὐκ εἰμί *d*. Item in Biantis: (eum enim dicti hujuſce auctorem facit Ariſtoteles *e*, uti & Laërtius *f*: ſed hic poſterioris tantùm meminit membri:) Δεῖ φιλεῖν ὡς μισήσοντας, καὶ μισεῖν ὡς φιλήσοντας. Agellius *g*, qui Chiloni tribuit, ita transfert: *Hàc fini ames, tanquam forte fortunâ oſurus: hác itidem tenus oderis, tanquam fortaſſe poſt amaturus.* In quo dicto, jam olim à Scipione, ac Cicerone *h* etiam, damnato, jure ait ſapiens ille Hiſpanus *i*, *Neſcire ſe, utrùm homo ingenioſus magis adductus ſit ſchemate verborum, quàm veritate ſententiæ; cùm nuſquam conſilium iſtud ſpectet, niſi nequis cujuſquam ſit bonâ fide vel amicus, vel inimicus.* Itaq; jubet ita ſententiam cõverti, pari elegantiâ, eodem ſchemate, inſuperq; veriùs, atq; humanitati congruentiùs: *Ama tanquam nunquam oſurus, oderis tanquam aliquãdo* amatu-

c *quibus ex auctoribus reſtituendus Val. Maximus lib. 8. cap. 7.*

d *Si Sophocles ſum, non deliro; ſin deliro, Sophocles non ſum.*

e *2. Rhetor.*

f *in Biante.*

g *lib. 1. cap. 4.*

h *in Lalio.*

i *Ludovicus Vives lib. de offic. mariti.*

a *ſerm. 21. ſive de cognoſcendo ſe ipſũ.* *amaturus.* Theocritus quoque, teſte *a* Stobæo, ἐρωτηθεὶς διὰ τί οὐ συγγράφει, ὅτι, εἶπεν, ὡς μὲν βούλομαι, οὐ δύναμαι· ὡς δὲ δύναμαι, οὐ βούλομαι *b*.

b *cùm rogaretur, cur nihil literis mandaret? Quia, inquiebat, ut quidē volo, non poſſum; ut autē poſſum, non volo.* Geminum verò huic illud Iſocratis, quod & Plutarchus refert in vitis decem Rhetorum: Ἐν οἷς μὲν ἐγὼ δεινὸς, οὐχ ὁ νῦν καιρὸς. ἐν οἷς δὲ ὁ νῦν καιρὸς, οὐκ ἐγὼ δεινός. Macrobius *c* tranſtulit: *Quæ præſens locus & tempus exigit, ego nō calleo: quæ ego calleo, nec loco præſenti ſunt apta, nec tempori.* Meminit quoque Johannes Sareſberienſis in Polycratici ſui prologo: ubi & de ſeſe, dicti hujus exemplo, iſtiusmodi effingit ἐπάνοδον: *Ego contemno, quæ illi aulici ambiunt: & quæ ego ambio, illi contemnunt.* Etiam Tarentini Poëtæ verſus eſt apud Clementem Alexandrinum *d*:

c *lib. 7. Saturn. cap. 1.*

Ταῦρος δράκοντος, καὶ δράκων ταύρου πατήρ.
Taurus draconem genuit, & taurum draco.

d ἐν προτρεπτ. πρὸς Ἕλληνας

Prout transfertur ab Arnobio lib. v. ubi & fabulam narrat, quæ ſenario illi præbuit cauſſam.

Nec Latini veteres ſchemate hoc abſtinuere; quamvis minus crebra apud eos reperire ſit hujuſmodi exempla. Terent. Phorm. *e*

e *act. 2. ſc. 3.*

Negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat eſſe cognatam?

Cic. pro Planc. *Gratiam qui refert habet, & qui habet, in eo quod habet, refert.* Quo de dicto Agellium vide lib. I. cap. IV. Idem pro Cæcinna: *Quia res indigna ſit, ideo turpem exiſtimationem ſequi: quia turpis exiſtimatio ſequitur, ideo rem indignam non vindicari* Idem pro lege Manilia: *Ecquam putatis civitatem pacatam fuiſſe, quæ locuples ſit? ecquam locupletem, quæ iſtis pacata eſſe videatur?* Et eâdem: *Hoc tantum bellum quis unquam arbitraretur, aut ab omnibus Imperatoribus uno anno, aut omnibus annis ab uno Imperatore confici poſſe?* Et pro Cluentio: *Sine invidia culpa plectatur, & ſine culpa invidia ponatur.* Item de Claris Oratoribus: *Servius Sulpicius videtur mihi in ſecunda arte primus eſſe maluiſſe, quàm in prima ſecundus.* Ovid. Met. IV:

--- Ut in æquore ſummo
Umbra viri viſa eſt, viſam fera ſævit in umbram.

Amorum lib. II. eleg. ult.

Quòd ſequitur, fugio; quod fugit, ipſe ſequor.

Item epiſtolâ Helenes ad Paridem:

At tu diſſimula: niſi ſi deſiſtere mavis.
Sed cur deſiſtas? diſſimulare potes.

Seneca Conſolatione ad Helvidiam; *Vomunt, ut edant; edunt, ut vomant.* Idem, vel alius, in Thyeſte *f*:

f *act. 5.*

--- Genitor en gnatos premo,
Premorque gnatis,

Plinius

Plinius epiſt. VI. lib. II. *Liberti mei non idem, quod ego, bibunt: ſed idem ego, quod liberti.* Juſtinus lib. XXXI. de Hannibale: *Nec minùs in ſecundis adverſa, quàm in adverſis ſecunda cogitantur.* Geminam ἐπάνοδον conjungit M. Minucius in Octavio. Locum, ob eruditam elegantiam, altius repetam: *Iſis perditum filium cum Cynocephalo ſuo, & aliis ſacerdotibus, luget, plangit, inquirit: & Iſiaci miſeri cadunt pectora, & dolorem infeliciſſimæ matris imitantur: mox, invento parvulo, gaudet Iſis, exultant ſacerdotes, Cynocephalus inventor gloriatur: nec deſinunt annis omnibus, vel perdere, quod inveniunt, vel invenire, quod perdunt. Nonne ridiculum eſt, vel lugere, quod colas, vel colere, quod lugeas?* Elegans quoque eſt illud Julii Auſonii, patris Dec. Magni Auſonii: *Beatum eſſe, non qui habet, quæ cupit; ſed qui non cupit, quæ non habet.* Et illud Gratiani Imperatoris: *Solvere ſe, quod debebat, & adhuc debere, quod ſolverit.* Quibus adductus verbis, ita exclamat Auſonius *a*: *O mentis aureæ dictum* a *in gratiarum actione* bracteatum! O de pectore candidiſſimo lactei ſermonis alimoniam!* At *ad Gratianū.* ipſius Dec. Auſonii eſt *b*: b *in heroum epitaphiis.*

Infelix Dido nulli bene nupta marito,
Hoc pereunte fugis, hoc fugiente peris.

Interdum autem in epanodo integræ quoque invertuntur ſententiæ: ut in illo Virgilii *c*, de Medeâ, & Cupidine: c *Ecl. 8.*

Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
Improbus ille puer, crudelis tu quoque mater.

Ad cujus imitationem expreſſum eſt illud de Evâ & ſerpente apud C. Sedulium initio lib. II.

Noxia tu conjux magis, an draco perfidus ille?
Perfidus ille draco, ſed tu quoque noxia conjux. d *Suidas in*

Quin & Epanodi genus eſt, quo verba eadem non remanent: ut in illo *d*: Φίλων. ἢ Πλάτων φιλωνίζει, ἢ Φίλων πλατωνίζει *e*. Et hoc Ovidii *f*: e *aut Plato philonizat, aut Philo platonizat.*

Talis erat cultu facies, quam dicere verè
Virgineam in puero, puerilem in virgine poſſes.

Sed de Epanodo tandem pauſam faciamus: præſertim quia hujus etiam f *8. Met. fab. 4.* loci ſunt pleraque exempla ἀντιμεταθέσεως: cùm ea ſit contrarietas ſenſus cum verborum tranſpoſitione; eoque ἐπάνοδος, & ἀντιμετάθεσις ſæpe concurrant. Itaque idem tum ſermo, pro diverſo conſiderandi modo, vel ad ſchemata pertinet λέξεως, vel διανοίας.

X. DE ΤΑΥΤΟΤΗΤΟΣ FIGURA.

ΤΑΥΤΟΤΗΣ eſt, cùm repetitur eadem vox, quaſi temere, & neglecto g *in ſatyris apud Agellium lib. 18. cap 2.* cultu. Ita multa concinniter uno implicantur verbo in illo Enniano *g*:

a *perperam in Stephanica etiam editione apud Agelliũ eſt* fruſtrat.

Nam qui lepidè poſtulat alterum fruſtrari a;
Quem fruſtratur, fruſtra eum dicit fruſtra eſſe.
Nam qui ſeſe fruſtrari quem fruſtra ſentit,
Qui fruſtratur, is fruſtra eſt, ſi non ille eſt fruſtra.

Quorum verborum quam mentem eſſe voluerit Murotus, vide apud Jo. Caſtalionem Variarum Lect. cap. XXIII.

b *act. 2. ſc. 2.*

Scitè etiam Plautus Captivis *b*:

Qui cavet, ne decipiatur, vix cavet, cùm etiam cavet.
Etiam cùm caviſſe ratus eſt, ſæpe is cautor captus eſt.

c *Heaut. act. 4 ſc. 4.*

Item Terentius *c*:

--- *Quid ſi is nunc me*
Deceperit? ſæpe obſecrans me, ut veniam, fruſtra veniet.
Aut cùm venturam dixero, & conſtituero, cum is certè
Renunciarit, Clitipho cùm in ſpe pendebit animi,
Decipiam, ac non veniam.

d *ibid. act. 3. ſc. 3.*

Simplicior illa ejuſdem *d*:

--- *Ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egiſti, Syre?*

Et hæc Ciceronis lib. de Oratore: *Fecique hoc, quod ne adoleſcenti quidem feceram, ut his de rebus diſputarem.* Sunt & crebra hujuſcemodi ταυτότητος exempla apud Cæſarem. Ut lib. I. de bello Gallico: *Unus ex omnibus Sequanos nihil earum rerum facere, quas cæteri facerent.* Idem lib. II. de bello civili: *Quæ volumus, & credimus libenter, & quæ ſentimus ipſi, reliquos ſentire ſperamus.* Quam γνώμην (ut hoc obiter addamus) Jacobus Magnus Toletanus *e*, qui ante annos amplius ducentos floruit, ac ante hos CXX. Lutetiæ editus eſt, Julio Celſo tribuit; idemque in aliis Cæſaris locis *f* facit: quæ res non mediocriter confirmare videtur opinionem Floridi Sabini *g*, qui tres de bello civili libros, Cæſaris eſſe negat: tum Ludovici Carrionis *h*, qui & belli Gallici Commentarios Julio Celſo adſcribendos putat. Verùm Celſi Commentarii, de rebus a Cæſaro geſtis, δὶς διὰ πασῶν differunt à Commentariis Cæſaris; ut ſciunt, ſi qui cum Cæſare contulerint editionem Celſi anni CIƆCCCCLXXIII. cujus nullam à Geſnero, aut Simlero, mentionem factam miror: ut qui haud aliud dicant, quàm iſtorum fieri Commentariorum mentionem in margaritâ Poëticâ: cujus pater Albertus Eibus paulo junior fuit Jacobo Magno, antè nobis laudato, ac à quo triginta amplius locis Celſus hic memoratur. Quemadmodum & alii eorum, aut proximorum temporum, Celſi meminêre: & in his Gualterus Burley Anglus, libro de vita Philoſophorum *i*. Interim fatemur, Celſum non tantùm Cæſaris geſta conſcripſiſſe; ſed & Cæſaris Commen-

e *lib. 5. Sophologii cap. 13*
f *lib. 3. c. 7. l. 4. c. 11. l. 6. cap. 7. & 20.*
g *l. 2. ſubſec. Lect. cap. 2*
h *Vide ad Carrionem epiſtolam Lipſii l. 2. epiſtolicarum quæſt.*
i *Edidit Arnoldus ter Hornen. an. 1472.*

Commentarios, ſive recenſuiſſe, ſive corrupiſſe. Certè in MSo meo Cæſare Hirtioque ter locis diſtinctis adſcriptum: *Julius Celſus Conſtantinus V.C legit.* Hæc quidem aliaque hujuſcemodi, quæ interdum adſpergere viſum, nihil, fateor, ad artem quam profitemur; veruntamen per cauſſam, ac mantiſſæ loco addita, haud ingrata fore adoleſcentiæ ſpero.

Exemplum etiam ταυτότητος habes apud Maronem, qui *literis* vocem tribus continuis uſurpat verſibus. Nam ſextum Æneidos ita claudit.

> *Tum ſe ad Cajeta recto fert littore portum.*
> *Anchora de prorâ jacitur. Stant littore puppes.*

Septimum verò ita auſpicatur:

> *Tu quoque littoribus noſtris Æneia nutrix.*

Hujusmodi ταυτότης figuráne ſit, ambigi poſſit. At abſque dubio elegantiam affert in illo Livii lib. IX. *Arma viris in arma natis auferre feſtinant.* Et hoc Tiberii, ſic epiſtolam ordientis, apud Tacitum VI. Annal. *Quid ſcribam*, P. C. *aut quomodo ſcribam, aut quid omnino non ſcribam hoc tempore, dii me deaque pejus perdant, quàm perire quotidie ſentio, ſi ſcio.* Valde hoc crebrum apud Xenophontem. Quomodo primis verſibus de Rep. Lacedæm. ter uſurpat vocem θαυμάζειν a, etſi & ἀγάζεσθαι dicere poſſet. Faciebat hoc ad ἀφέλειαν b, quæ ornatum orationi adfert, eumque minimè affectatum, & quem tamen nulla aſſequi affectatio poſſit.

a *mirari.*

b *ſimplicitatem.*

Eſt & ταυτότης, cùm integra retinetur ſententia; ut in illo Ovidii, epiſtolâ Sapphûs.

> *Si, niſi quæ facie poterit te digna videri,*
> *Nulla futura tua eſt: nulla futura tua eſt.*

Propriè enim hîc ἀναδίπλωσις non eſt, cùm, quæ in ἀναδιπλώσει repetuntur, abeſſe poſſint ſalvâ ſententiâ.

Fortaſſe dicat aliquis, non eſſe inter figuras ταυτότητι locum: quippe ubi ſermo à communi uſu minimè recedat; quod in omni ſchemate requiritur. Sed aliquid hoc foret, ſi quid uno ſolùm modo poſſet efferri. Nunc ſimplicis cujuſdam elegantiæ eſt, nolle variare, cùm poſſis. Nempe in ταυτότητι, & omnibus repetitionis figuris, ut Cornificii c verbis utar, *non inopiâ verborum fit, ut ad idem verbum redeatur ſæpius: ſed ineſt feſtivitas quædam, quæ facilius auribus dijudicari, quàm verbis demonſtrari poteſt.*

c *lib. 4 ad Herrenium.*

X. DE

XI. DE POLYPTOTO.

a *Martial. & alii.*
b 2 *Cor.* 10. 12 *c ipſi in ſe ipſis ſeipſos meti entes.*
d *Haud quisquam cujusquam quicquam audit.*
e *labor Labori laborem adfert*
f *ſat.* 3.
g *apud Fabium.*
h *Laertius lib.* 8. *Plutarchus* περὶ σαρκοφαγίας. *Lucianus in Somnio, ſive Gallo. Porphyrius* περὶ ἀποχῆς.
i *Ariſt.* 1. *Rhet. & Porphyrius lib.* 2. *de non interficiendis animalibus.*
k *Od.* η.
l *Pirum ſub piro maturescit. pomum verò ſub pomo. Sed ſub uvâ uva, ac ficus ſub ficu.*
m *Et figulus odit figulum, & faberfabrum: Et mēdicus mendico invidet, & cantor cātori.*

SUpereſt ΠΟΛΥΠΤΩΤΟΝ. Ita Rutilius vocat. Cornificio appellatur *Traductio*. Hâc vox eadem repetitur variatis caſibus. Caſum verò non Grammaticorum, ſed Logicorum modo intelligo, ut quoque comprehendat immutationem terminationis ratione numeri, graduum comparationis, generis, modi, temporis, aut perſonæ. Variis autem modis fit; quia nunc conjuncta eſt repetitio, nunc disjuncta. Item nunc unius eſt verbi, nunc diverſorum. Præterea vel ſemel aliquid repetitur, vel ſæpius. Simplex unius verbi, eaque continua repetitio eſt in illo, *Vero a veramus:* & illo Apoſtoli *b*: Αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες. Simplex etiam unius verbi, ſed disjuncta repetitio, eſt in hoc Senecæ: *Vix tota vita ſufficit, ut hoc unum diſcas, vitam contemnere.* Simileque eſt hoc Tertulliani ad Scapulam: *Non eſt religionis, cogere religionem, quæ ſponte ſuſcipi debet.* Sæpius verò eadem vox, ac continuò quidem, repetitur in hoc Euripidis, de Nomadibus omnia clamore miſcentibus: Οὐδεὶς οὐδενὸς οὐδὲν ἀκύει *d*. Et illo Sophoclis, Ajace Lorario: Πόνος πόνῳ πόνον φέρει *e*. Nec multùm abit Perſii illud *f*:

> *De nihilo nihilum, in nihilum nil poſſe reverti.*

Ubi vox una partim conjunctim, partim disjunctim repetitur.

Pertinet huc quoque illud Calvi *g* in Vatinium: *Factum eſſe ambitum, omnes ſcitis: & vos hoc ſcire, omnes ſciunt.* Nam, ut diximus, in verbis etiam πτῶσις locum habet, ac proinde πολύπτωτον.

Continua diverſarum vocum repetitio eſt in illo Ovidii xv. Met. in perſona Pythagoræ *h*, qui, ut & Empedocles *i*, nefas ducebat carnibus veſci:

> *Heu quantum ſcelus eſt, in viſcere viſcera condi,*
> *Congeſtoque avidum pingueſcere corpore corpus,*
> *Alteriusque animantem animantis vivere leto!*

Hic tergemina eſt vocum diverſarum repetitio. Quadruplicem autem cernere eſt apud Homerum *k*, ubi Alcinoi hortos depingit:

> Ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει· μῆλον δ' ἐπὶ μήλῳ.
> Αὐτὰρ ἐπὶ σταφυλῇ σταφυλή, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ.

Heſiodeum illud nec admodum pueri neſciunt:

> Καὶ *m* κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει καὶ τέκτονι τέκτων,
> Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

Disjunctim plures voces iterantur in aureo hoc Scipionis Africani

cani dicto: *Nunquam ſe minùs otioſum eſſe, quàm cùm otioſus: nec minùs ſolum, quàm cùm ſolus eſſet.* Quo ſignificabat, ſe, *& in otio de negotiis cogitare, & in ſolitudine ſecum loqui ſolitum*: ut Tullius *a* ſcripſit. Geminum itidem πολύπτωτον, idque disjunctum, habes in hoc Martialis *b*. a *initio lib. 3. de Offic.* b *lib. 8. ep. 76.*

Vero verius ergò quid ſit, audi.

Verum, Gallice, non libenter audis.

Ubi in primis verbis conjunctum quoque πολύπτωτον eſſe, antea diximus. Uſurpat etiam B. Apoſtolus, cùm alibi, tum ad Coloſſ. cap. I. *c.* c *verſ. 16. & 17.* Τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισαι· καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. *Omnia per illum, & in illum creata ſunt. Et ille eſt ante omnia. & omnia per illum conſiſtunt.*

Quanquam verò in omni argumento fuerit huic ſchemati locus: non alibi tamen frequentius occurrit, quàm in prœliorum deſcriptione. Simplex quidem πολύπτωτον eſt apud Senecam Thebaide:

--- Signa collatis micant

Vicina ſignis.

Et hoc Curtii libro III. *Duæ quippe acies ita cohærebant, ut armis arma pulſarent.* At geminatur eodem libro: *Vir viro, arma armis conſerta ſunt.* Cui ſimile hoc Maronis *d*. d *Æn. 10.*

--- Hæret pede pes, denſuſque viro vir.

Et illud Lucani *e*. e *lib. 1.*

--- Obvia ſignis

Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.

Quo loco, uti & alibi aliquoties, non immeritò ſigna & aquilas conjungit Poeta: quia legioni cuique una erat aquila: at tot ſigna erant, quot manipuli: hi autem triginta in legione: ut diximus in Originum libris.

Tergeminum verò de eâdem re πολύπτωτον habes in hoc Furii Antiatis lib. IV. Annal. *f*. f *apud Macrobium lib. 6 Saturnal. c. 3.*

Preſſatur pede pes, mucro mucrone, viro vir.

Ac ſimiliter de pugna forenſi dixit Tullius pro Cœlio: *Argumentis agemus: ſignis omni luce clarioribus crimina refellemus: res cum re, cauſſa cum cauſſa, ratio cum ratione pugnabit.*

Interdum verò & hic numerus in eo exceditur. Imò quinctuplex πολύπτωτον eſt apud Statium Papinium lib. VIII. Thebaidos:

Jam clypeus clypeis, umbone repellitur umbo,

Enſe minax enſis, pede pes, & cuſpide cuſpis.

Ac ante eum ſimiliter dixerat Homerus *g*. g *Il. N. verſ. 130.*

Φράξαντες δόρυ δουρὶ, σάκος σάκεϊ προθελύμνῳ.

Ἀσπὶς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ.
Munientes haſtam haſtâ, ſcutum ſcuto oppoſito:
Clypeus utique clypeum firmabat, galea galeam, virum vir.

Operæ autem ſit attendere, quanto aliter polyptoto utatur Cicero, quàm Plautus. Cicero enim parciùs iterat: & cùm iterat, gaudet polyptoto disjuncto; ſive ſemel ponatur vox aliqua, ſive ſæpius repetatur. Ut Agraria II. *Quales v s heſternâ die, maximâ concione mihi pro ſalute veſtrâ præbuiſtis: tales reliquis temporibus populo Ro .præbeatis.* Item Catil. II. *Nunquam optabo, ut Catilinam in armis volitare audiatis: ſed triduo tamen audietis.* Et eadem: *Sed cur tamdiu de uno hoſte loquimur, & de eo hoſte, qui jam fatetur ſe eſſe hoſtem?* Idem pro Milone: *Sed tamen ex omnibus præmiis virtutis, ſi eſſet habenda ratio præmiorum, ampliſſimum eſſe præmium gloriam.* Idem pro lege Maniliâ: *Quorum ego auctoritatem apud vos multis locis plurimum valuiſſe, & valere oportere, confiteor: ſed in hac cauſſa, tametſi cognoſcitis auctoritates contrarias fortiſſimorum virorum, & clariſſimorum, tamen omiſſis auctoritatibus, ipſâ re & ratione exquirere poſſumus veritatem.* Et eadem orat. *Hæc vobis provincia, Quirites, non modo à calamitate; ſed etiam a metu calamitatis eſt defendenda. Nam cæteris in rebus cùm venit calamitas, tùm detrimentum accipitur. At in vectigalibus non ſolùm adventus mali, ſed etiam metus ipſe adfert calamitatem.* Hæc oſtendunt, quomodo ſchemate illo utatur Cicero. Plautus verò longè aliter: ut qui non tam ſimplicitati ſtudeat, quàm ſtudium oſtentet ſuum. Ita in prologo P.eudoli decem primis verſibus decies quinquies *bonus*, octies autem *malus*, caſibus va-

a act. 1. ſc. 1. riatum invenitur. Ejuſdem eſt Amphitryone *a*.

Optumè optumo optumam operam das, datam pulchrè locas.

b act. 2 ſc. Num tibi. Et Epidico *b*.

--- Ah, hoc eſt mel melle dulci dulcius.

c act. 3 ſc. 1. Ridiculè idem hoc ſchema uſurpat Epidico *c*.

Verùm aliquid, aliqua, aliquo modo,
Alicunde, ab aliqui, aliqua tibi ſpes eſt fore mecum fortunam.

Et altero ab hoc verſu:

Quippe tu mihi aliquid, aliquo modo, alicunde, ab aliquibus blatis.

d Trinummo, Sc. Quò illic homo foras ſe penetravit. At egregiè idem uſus eo in acuta iſthac γνώμῃ *d*. *Sapientiæ ætas condimentum eſt; ſapiens ætati cibus eſt.* Quorum verborum mentem videſis apud Turnebum lib. Adverſar. XXVI. cap. XVI.

Hiſce tot veterum exemplis addam, ob viri magnitudinem, & ſententiæ pietatem, illud Joannis Pici Mirandulani, ſeculi ſui Phœnicis.

Namque

Namque tua eſt noſtris major clementia culpis,
Et dare non dignis res mage digna Deo eſt.
Quanquam ſat digni, ſi quos dignatur amare:
Qui quos non dignos invenit, ipſe facit.

Pulchra profectò ſententia. Nam, ut optimè ait Hipponenſis ille antiſtes a: *Si gratia ex merito, emiſti, non gratis accepiſti.* Quâ de re fusè antiquitatis primævæ ſententiam expoſuimus libro IV. Hiſtoriæ noſtræ de controverſiis, quas Pelagius, & ejus reliquiæ, moverant.

a *Tom. 10 ſerm. 15. de verbis Apoſtoli.*

CAP. IV.

DE SCHEMATIBUS VOCUM SIMILITUDINIS NATIVÆ, VEL SECUNDUM QUANTITATEM VARIATIS.

VErba *naturâ atque ortu ſimilia ſociat* παρηγμένον.
Secundùm quantitatem variantur πάρισον, ἓν διὰ δυοῖν, τμῆσις, *&* συνθεσις.

Πάρισον *dicitur, cùm totidem vocibus, iisque æqualibus, complentur partes Orationis.*

Ἓν διὰ δυοῖν *eſt, cùm rebus duabus una deſignatur.*

Τμῆσις *eſt vocis per quippiam interjectum diviſio. Vix autem locum habet, præterquam in vocabulis compoſitis.*

Huic contraria eſt σύνθεσις, *ut quæ duo vocabula integra novè uniantur, ſic ut proximè ad compoſitorum naturam accedant.*

I. UTRUM SCHEMATA OMNIA SONI SIMILIS, AN SOLUM EJUSDEM TAM ORIGINIS, QUAM SONI, HIC OBTINEANT LOCUM.

CUm abunde dictum ſit de figuris, quæ repetunt vocem eandem: nunc videndum eſt, quæ verſentur circa voces ſimiles. Hujusmodi, ex ſententia Cæſaris Scaligeri *b*, eſt προσποίησις, ſive alluſio, quam veteres dixere παρονομασίαν. Sed ſi ὁμοιόπτωτον & ὁμοιοτέλευτον, quæ Latini vocant *ſimiliter cadens*, & *ſimiliter deſinens*, pertinent ad ſchemata ſecundùm qualitatem variata: etiam παρονομασίαν eodem referri oportebit, qui utrobique ſimilis qualitas ſpectatur. Nam æque ſimilis eſt ſonus in illo, *Inceptio eſt amentium, haud amantium*; ac eſt, cùm dico; *Perditiſſima ratio eſt amorem petere, pudorem fugere*;

b *lib. 3. de re Poët, cap. 34.*

diligere formam, negligere famam: ubi ὁμοιόπτωτον eſt. Quamobrem loco ὁμοιοπτώτου cenſeo huc referri debere παρηγμένον. In quo ſimilitudo quidem attenditur; ſed non illa accidentalis, quæ in qualitate ſpectatur, verùm eſſentialis, quæ ab ortu neceſſariò ineſt. Hæc optimè ſubjicitur πολυπτώτῳ quia proximè ab eâ abit. Nam cùm dico, *littora, littoribus, rumpatur, rumpitur*, uſurpo eandem vocem: quia nomen, aut verbum caſu variatum, non aliter differt à ſe ipſo, quam Socrates ſtans à ſedente. At in παρηγμένῳ, jungi ſolent primogenium, & derivatum; ut, *avarus, avaritia*; *cuſtos, cuſtodire*: quæ ſimilia ſunt ipsâ οὐσίᾳ; uti pater, & filius: quam rem mox pleniùs exponemus. In παρονομασίᾳ verò, uti & ὁμοιοπτώτῳ, ſimilitudo eſt, qualis fuerit Itali & Galli, qui lineamentis oris, colore, ſtaturâque, caſu aliquo conveniant. Cujuſmodi ſimilitudinis exempla complura adferunt Valerius Max. & Baptiſta Fulgoſius, uterque lib. IX. Memorabilium.

II. DE ΠΑΡΗΓΜΕΝῼ.

ΠΑΡΗΓΜΕ'ΝΟΝ, ſive derivatum, Julio Rufiniano eſt, cùm voces conjunguntur, quarum una ab altera derivatur. Sed non ſolùm natura ſimilis elucet in parentibus ac liberis; verùm etiam fratribus, ac ſororibus, & interdum etiam nepotibus. Quamobrem παρηγμένον erit, non tantùm, cùm alterum conſtat ab altero originem trahere: ſed etiam, cùm liquet, utrumque ab eodem fonte deduci. Prioris generis ſint, pinſo, piſtor; memor, memoria; ſervus, ſervitus; pius, pietas; conſul, conſulatus. Poſterioris fuerint, piſtor, piſtrinum; memoria, immemor; ſervitus, ſervilis; piare, pietas; conſulatus, conſularis; & ita in aliis. Quare deinceps utriuſque generis exempla nullo diſcrimine afferemus.

Ordior à Græcis, à quibus omnes Veneres manarunt. Ita pater ipſe elegantiarum οδ. Ψ.

Μῆτερ ἐμὴ δύσμητερ ἀπηνέα θυμὸν ἔχουσα a.

Eſt & apud Sozomenum illud Juliani de ſcripto à Chriſtiano quodam exhibito; ἀνέγνων, ἔγνων, κατέγνων b: cui non minùs ſcitè reſpondiſſe ajunt Baſilium; ἀνέγνως, ἀλλ' οὐκ ἔγνως· εἰ γὰρ ἔγνως, οὐκ ἂν κατέγνως c. Elegans quoque eſt illud primo Digeſtorum, Latineque apud Joannem Sareſberienſem d, accipienda quidem xenia, at οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων e. Quod Nazianzenus videtur imitatus, cum ſcripſit, de myſteriis quidem Scripturæ diſſerendum eſſe, eaque penſiculanda

a *mater mea, mala mater, immitem habens animum*
b *legi, intellexi, damnavi.*
c *legiſti, at non intellexiſti: ſi enim intellexiſſes, nõ damnaſſes.*
d *lib.* . *cap.* 15.
e *nec omnia, nec ſemper, nec ab omnibus.*

culanda ac perſcrutanda ſedulò; at οὔτε πάντοτε, οὔτε πᾶσιν, οὔτε πάντα *a*.

Similiter Latini. Attius Telepho *b*.

> *Nam is demum miſer eſt, cujus nobilitas miſerias*
> *Nobilitat.*

Quæ ſententia gemina eſt illi Boetianæ: *In omni adverſitate fortunæ infeliciſſimum genus infortunii eſt fuiſſe felicem.* Lucilius lib. xxx. *c*.

> *Quem ſumptum facis in luſtris, circum oppida luſtrans?*

Varro περὶ Μενίππου *d*. *Nec piſtorem ullum noſſent, niſi eum, qui in piſtrino pinſeret farinam.* Virgil. Æn. III.

> *Et nati natorum, & qui naſcuntur ab illis.*

Æn. VIII.

> *Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent,*
> *Tecti auro, fulvum mandunt ſub dentibus aurum.*

Ovidius *e*.

> *Tu quoque Pieridum ſtudio, ſtudioſe, teneris;*
> *Ingenioque faves, ingenioſe, meo.*

Seneca Hippolyto *f*.

> *Candidus ales modò movit alas.*

Sed nemo Scriptorum plus ſibi hoc in ſchemate indulſit Plauto. Ejus eſt prologo Amphitryonis:

> *Juſtam rem, & facilem, eſſe oratam à vobis volo.*
> *Nam juſtè ab juſtis juſtus ſum orator datus.*
> *Nam injuſta ab juſtis impetrari non decet.*
> *Juſta autem ab injuſtis petere, inſipientia eſt.*

Idem Aſinariâ *g*.

> *Metuo in commune, nequam fraudem frauſus ſit.*

Id eſt, fraudem commiſerit, ut exponit Feſtus *h*. Et eâdem *i*.

> ---*Ubi piem*
> *Pietatem, ſi iſto more moratam tibi*
> *Poſtulem placere?*

Ubi *piare* eſt *propitiam reddere*, ſive, ut Nonius interpretatur, *colere*.

Item Captivis *k*.

> *Ita hic me amœnitate amœnâ amœnus oneravit dies.*

Caſinâ *l*.

> *Nunc amici, anne inimici, ſis imago, Alceſime,*
> *Mihi ſciam: nunc ſpecimen ſpecitur, nunc certamen cernitur.*

Et eâdem *m*.

> --- *Mala mala malè monſtrant.*

a *nec ſemper, nec omnibus, nec omnia.*

b *apud Nonium in* Nobile.

c *apud Noniũ in* Luſtrare.

d *apud Noniũ in* Pinſere.

e *lib. 2. de Ponto eleg. 5.*

f *verſ.* 300.

g *act.* 2 *ſc.* 2.

h *in* Frauſus.

i *act.* 3. *ſc.* 1.

k *act.* 4. *ſc.* 1.

l *act.* 3. *ſc.* 1.

m *act.* 4. *ſc.* 4.

a *act.* 2. *ſc.* 1.

Epidico *a*.

> *Plerique homines,quos,cùm nihil refert,pudet : ubi pudendum eſt,*
> *Ibi eos deſerit pudor,cùm uſus eſt,ut pudeant.*

Ita rectè legit Palmerius: ubi pro *pudeant* in vulgatis eſt *pudeat*. Similiter Pſeudolo *b*.

b *act.* 4. *ſc.* 1.

> *Memorem immemorem facit,qui monet,quod memor meminit.*

Non dubium,quin pleraque ex his duriora ſint, & affectata. Quale & Ennii *c* illud in Phœnice:

c *apud Nonium in* Cupienter.

> *Sultu'ſt,qui cupida cupiens cupienter cupit.*

Ubi triplex concurrit παρηγμένον, *cupio* & *cupidus*, *cupio* & *cupiens*, *cupiens* & *cupienter*. Monemur autem eo dicto,ne,ſi quid cupiamus,vehementi nimis ſtudio prodamus aliis cupiditatem noſtram; uti Stalino ſenex facit in Caſina.

Oratori verò ſobriè magis hoc ſchemate utendum. Nempe Tullii in modum; cujus idcirco exempla aliquot ſubjecimus. Tale illud pro Roſcio Amer. *Etenim rectum putabat,pro eorum honeſtate ſe pugnare,propter quos ipſe honeſtiſſimus inter ſuos numerabatur.* Ubi & argumentum à conjugatis. Uti & in illo pro Flacco : *Deſine putare, auctoritatem eſſe in eo teſtimonio,cujus auctor inventus eſt nemo.* Idem pro lege Manilia: *Regum afflicta fortuna facilè multorum opes allicit ad miſericordiam : maximè eorum,qui aut reges ſunt,aut vivunt in regno,quòd regale iis nomen magnum & ſanctum eſſe videatur.* Et eâdem orat. *Satis opinor hoc eſſe laudis: atque ita reputo,ut hoc vos intelligatis, à nullo iſtorum,qui huic obtrectant legi atque cauſſæ, L. Lucullum ſimiliter ex hoc loco eſſe laudatum.* Pro Balbo: *Gaditani veterem illam ſpeciem fœderis Martiani* d *omni ſanctiorem Marte judicarunt.* Pro Archia: *Ipſi illi Philoſophi,etiam in illis libellis,quos de contemnenda gloria ſcribunt, nomen ſuum inſcribunt : in eo ipſo, in quo prædicationem nobilitatemque deſpiciunt, prædicari de ſe ac nominari volunt.* Idem Philipp. II. *Non tractabo illum,ut conſulem : ne ille quidem me, ut conſularem.* Et Verr. IV. *Ardebat amore illius hoſpitæ,propter quam hoſpitii jura violârat.* In Oratore perfecto ad Brutum : *Itaque efficis, ut cum gratia cauſſæ nihil facias,omnia tamen ſint grata,quæ facis.* Et lib. II. de Divinat. *Qui* (Alcibiades) *paulo ante interitum viſus eſt in ſomnis amica eſſe amictus amiculo.*

d *ita edit. Rob. Steph.* Sed *al.* Marciani, *quia ita dictum fœdus à Marcio, principali centurione. Quomodo* παρήχησις *ſit, non* παρηγμένον.

Non invenuſtè etiam hoc ſchemate uſi ſunt antiqui Eccleſiæ ſcriptores. Uti Lactantius lib. IV. Inſtitut. cap. I. *Poſtquam ſapientia ſubla-*

ſublata eſt, tum demum ſibi homines ſapientum nomen vindicare cœperunt. Tum autem nemo ſapiens vocabatur, cùm omnes erant. Scitum quoque illud B. Auguſtini de gratiâ Chriſti lib. I. contra Pelagium, & Cœleſtium, cap. XL.V. *Quid eo pelago vult mergi Pelagius, unde per petram liberatus eſt Petrus?* Alludit eò, quòd B. Petrus à confeſſione Petræ, hoc eſt, Chriſti, Petri nomen acceperit, & Pelagius quoque à pelago dicatur: non quaſi in Britanniis, unde hæretico illi origo erat, Græcè ſint locuti: ſed propterea quòd, uti per manus traditum, cum è Banchorenſi monaſterio, quod in Cambria, ſive Walliâ erat, eſſet ad exteros profectus, qui priùs *Morgan* diceretur, (ſanè hodieque apud Cambros illuſtres Morganorum familiæ ſuperſunt) pro *Morgano* deinceps Græcâ appellatione *Pelagius* maluerit vocari: quia nempe *Morgan* veteri Britannorum linguâ, quæ hodieque apud Cambros obtinet, *Pelagus* ſignificet: quemadmodum ſuis eruditiſſimis juxtà ac humaniſſimis literis (quas ad me paucis ante exceſſum ſuum menſibus dederat) edocuit me Reverendiſſimus in Chriſto pater, ac Dominus, Georgius, Ciceſtrenſis epiſcopus; vir natalium quidem & dignitatis ſplendore, dum viveret, conſpicuus; verum raræ virtutis, doctrinæque dotibus longè excellentior. Sed ad inſtitutum redeamus.

Georgius Fabricius *a* inter ſchemata hujus notæ reponit & ἀττικισμόν. Quem duplicem facit. Nam, inquit, vel nomen actionis cum ipſo jungitur verbo; ut apud Ciceronem ad Metell. *b jurare jusjurandum*; apud Virgil. XII. Æn. *furere furorem:* vel epitheton adjungitur nomini inde deducto; ut in illo Plauti Aulul. *c Certè edepol equidem te civem ſine omni malâ malitiâ. Semper ſum arbitratus, & nunc arbitror.* Et fortean illo Ciceronis lib. XIII. epiſt. LX. *Iis temporibus, quibus facillimè bonam benevolentiam hominum perſpicere potui.* Verùm hæc ad παρηγμένα ſchema referri debent: ἀττικισμὸς verò naturâ ſuâ ſchema non eſt, ſed Græciæ dialectus; quomodo Μενέλεως, ac πόλεως, ſexcentaque id genus, Atticè dicuntur, in quibus nec tropus eſt, nec ſchema.

a *lib. 4. Partit. Grammat.*
b *lib 5. epiſt. 2.*
c *act. 2. ſc. 2.*

III. DE ἸΣΟΚΩ'ΛΩ, AC ΠΑΡΙ'ΣΩ.

Vidimus, quomodo oratio figuram accipiat ſecundum eſſentiam: idque vel ſubticentiâ, vel exceſſu, vel repetitione ejuſdem vocis, vel jungendo voces, quarum una ab altera, vel utraque ab una derivetur. Proximum eſt, ut excutiamus eorum ſchematum naturam,

quæ

quæ figurantur ſecundùm quantitatem; cujusmodi ſunt *ἰσόκωλον*, & *πάρισον*.

ΙΣΟΚΩΛΟΝ fit, cùm paribus, licet non pugnantibus membris, utimur. Nam ſi ea non tantùm æqualia fuerint, verùm inſuper pugnent, *ἀντίθετα* vocantur: quemadmodum, ſi neque planè fuerint æqualia, neque pugnent, propemodum tamen paria ſint, ut cùm membrum unum paulo magis altero producitur, ΠΑΡΙΣΟΝ dicitur. Ita hæc ſchemata definit Aquila Romanus. Exempla non addo: quia tum ex Aquilâ peti poſſunt, tum ex iis, quæ in periodorum doctrina diximus. At nonnullis *πάρισον* eſt, cùm ſyllabæ ſimiliter deſinunt; ut cognoſcere eſt è Fabii libro IX. cap. II. Eademque videtur eſſe ſententia Euſtathii; cum ſic ſcribit *a*. Καίτοι γε καὶ ἐπιφαίνει πάρισα. ὡς ἐν τέλει στίχων κείμενα, τὸ ἐξισωσαίμην, καὶ τὸ μυθησαίμην. At Scaligero *b* πάρισον eſt, cum partes orationis totidem habent dictiones, ac dictiones ipſæ totidem ſyllabas. Ut libello de Amphitheatro, qui Martiali tribui ſolet, epigr. XXV.

a in Od. η pag. 1577. edit. Rom.

b lib. 4. de re Poët. cap. 39.

Parcite dum propero, mergite dum redeo.

Et ante eum ingenioſiſſimo Poëtarum in epiſtolâ Paridis ad Helenon:

O Jove digna viro, ni Jove nata fores.

Idem in III. de Arte:

Cedere juſſit aquam, juſſa receſſit aqua.

Ejusdem eſt illud de Minotauro:

Semibovemque virum, ſemivirumque bovem.

Quem verſum non video, cur furcillandum putarint amici Naſonis, ut ſcribit M. Seneca lib. II. Controv. II. Quanto profectò venuſtius Naſo, quàm is, qui de Centauris dicebat, equum ructare hominem, ac hominem cacare equum? Hujusmodi enim erat verſus Græcus:

Ἵππος ἐρεύγεται ἄνδρα, ἀνὴρ δ' ἀποπέρδεται ἵππον.

Quod cùm lepidè urbaneque dictum Euſtathio videatur, equidem doctiſſimi Grammatici judicium requiro. Sed pauci ſunt, qui de rebus iſtiusmodi judicium ferre poſſint. Sanius ſenſit Demetrius, cui etiam κακόζηλον, & inconcinnum videtur, Κένταυρος ἑαυτὸν ἱππεύων, *Centaurus ſeipſum equitans*. Et hæc de παρίσῳ, quod, ut in allatis Latinorum verſiculis eleganter fit, ita ſæpius vitium eſt, quàm virtus.

IV. DE FIGURA, QUÆ ἘΝ ΔΙᾺ ΔΥΟΪ͂Ν VOCATUR.

AD quantitatis ſchemata quoque pertinent, ἓν διὰ δυοῖν, τμῆσις, σύνθεσις.

Figuræ an quidem ſint, non eſt, quòd aliquis ambigat, cùm in iis ſit dictionis facies alia ab uſu communi. Neque putandum, Poëtarum eſſe propria, cùm in proſâ etiam oratione reperiantur, ut de ſingulis mox oſtendemus. Quod ſi quis tantùm in Grammaticis de iis agendum putet, longè aliter ſenſiſſe ſciat Cæſarem Scaligerum; qui de tmeſi, & ſyntheſi quoque, in lib. de re Poëtica tractat. Agnoſco tamen, opinionem contrariam haud levibus fulciri argumentis; quæ ipſa, quia res haud tanti eſt, hîc prætereunda duxi.

Ἓν διὰ δύο, ſive ἓν διὰ δυοῖν, quod barbarè vulgo *hendiadys* vocatur, fit, cùm una res in duas dividitur, metri cauſsâ, interpoſitâ conjunctione. Ita deſcribit Servius *a*; quæ definitio ſi plena eſt, non habebit hæc figura locum in oratione proſâ. Dixit tamen Cicero ad Lentulum *b*. *Hæc profectò vides, quanto expreſſiora, quantoque illuſtriora futura ſint, cùm aliquantum ex provinciâ, atque ex imperio, laudis acceſſerit.* Id eſt, ex Provinciæ imperio. Aliaque id genus apud eundem ſunt non pauca. Poëtis interim, quàm Oratoribus, multo eſt uſitatius. Horat. epiſt. II. lib. I.

a *in* I. *Æn. verſ.* 65.

b *lib.* I. *ep.* 7.

> —— *Qui non moderabitur iræ,*
> *Infectum volet eſſe, dolor quod ſuaſerit, & mens.*

Hoc eſt, dolor mentis. Nam fruſtra hunc locum ſollicitat H. Stephanus, qui *exmens*: itemque Muretus, qui *amens* mavult; quod ſe in vetuſtiſſimo Vaticano inveniſſe ſcribit lib. XVIII. Var. Lect. cap. III.

Pertinet huc quoque illud Perſii ſat. II.

> —— *Fibris ovium, Ergennâque jubente.*

Hoc eſt, jubente Ergennâ aruſpice, qui fibras ovium inſpexerat.

Utitur & Maro ſæpe hoc ſchemate: at non ornandi ſolùm, verùm etiam augendi cauſsâ. Sanè, quo magnam montium molem exprimeret, rem unam pluribus extulit verbis, atque ita aſſecutus eſt, ut quodammodo plures quoque res viderentur. Ait enim I. Æn.

> *Hoc metuens, molemque & montes inſuper altos*
> *Impoſuit.*

Pro, molem altorum montium. Itidem in eclogis:

> *Cùm canerem reges, & prælia:*

auguſtius eſt, quàm regum prælia. Magnitudinem quoque periculi
a Æn. 1. auget, cùm maluit *a*.

In brevia & Syrtes urget,

b Georg. 2. quàm, in brevia Syrtium. Majorem item opulentiam indicat illud *b*.

--- Pateris libamus, & auro,

quàm ſi dixiſſet, pateris aureis. Ornamenta etiam equi majora facit
c Georg. 3. hoc ejusdem *c*.

Nec mihi diſpliceat maculis inſignis & albo:

d Æn. 9. quàm cùm ait idem *d*.

--- Maculis quem Thracius albis
Portat equus.

Nam in priori illo, pro unicâ laude, gemina exprimi videtur. Par ratio
e Æn. 3. illius *e*.

In prædam partemque:

ſive, ut alii codices habent,

In partem prædamque:

pro, in partem prædæ: quod ipſum & apud Auſonium legere eſt epiſt. v. ad Theonem. Nec deſunt viri eruditi, qui ſimilem ſtatuant figuram in illis verbis:

Arma virumque cano.

Exponunt enim, virum armatum: quam etiam interpretationem adducit Bartolus IC. ad legem primam D. de pactis. Verùm contra eos facit, quod proximè anteceſſit; *Martis:* ut omnino dicendum ſit, eſſe hîc ἀντίθεσιν iſtiusmodi: Qui antè res paſtorum, armaque ruſtica, tractavi, nunc Martia arma cano. At diſpar erit ratio, ſi, ex Varii & Tuc-
f lib. 6. cap. 11. cæ conſilio, (cujus cauſſam in Miſcellaneis adfert Nannius *f*) prætereantur quatuor primi verſus. Et Ovidium quidem, ac Martialem, ſententiam eorum probâſſe, argumento illud erit, quòd uterque, cùm ad operis initium alludit, *Arma virumque*, potiſſimùm dicat. Quod niſi tum ἓν διὰ δυοῖν agnoſcimus, res duæ à Marone proponentur, contrà quàm Ariſtoteles præcipit, qui uni poëmati unam proponi docet actionem. Vide, quæ hoc de verſu, ſive commenti, ſive commentati, Bartholomæus Maranta Porufinus lib. 1. Lucull. Quæſt. & Marius Mattius Brixianus lib. 1. Opin. cap. iv.

V. DE TMESI.

TMHΣΙΣ eſt, cùm una vox per quippiam interjectum dividitur. Dicitur & διακοπὴ, & διαίρεσις. Corinthus, ſive Corytus, (utrumque

que enim invenitur in vett. exemplaribus) vocat διάλυσιν, Quinctilianus diviſionem. Donatus ſectionem, Diomedes diſſectionem, alii interciſionem. Utitur Cicero pro Marcello: *Me certè in omnibus rebus ſatis noſtraque conjunctioni amoriq; facturum*, pro *ſatisfacturum*. Idem pro Sextio: *Quod judicium cunque ſibi erat.* pro, *quodcunque*. Pro Cœlio: *Luceius, ſocius veſtræ religionis, jurisque jurandi.* Pro, *jurisjurandi*. 1. Off. *Rei totius publicæ otium exoptandum eſt.* Pro, *Reip.* Varro etiam in libb. de Re ruſticâ, *Are hos facias*: item, *Are hos fecerunt.* Pro, *arefacias*, & *arefecerunt*. Quinctiliani eſt, *plebisve ſcitis*, pro *plebiſſcitis*. Agellius lib. II. cap. XVIII: *Socratique, & Platoni per fuit familiaris.* Pro, *perfamiliaris*. Sunt & compluria ejus generis in Pandectis. Ut illud, *Per enim abſurdum eſt.* Pro, *per abſurdum*. Item, *Et magis enim eſt.* Pro, *etenim*. Adhæc, *Et aliud eſt enim* Pro, *etenim*. Item, *Unus enim quisque.* Pro, *unusquisque*. Quibus, ut Scipio Gentilis *a* obſervat, ſimile eſt illud Ulpiani: *in ut differenter.* Pro, *indifferenter*.

Poetis verò crebrum eſt hoc ſchema. Homerus Il. *α*.

> Ἐκ *b* δ' εὐνὰς ἔβαλον. κατὰ δὲ πρυμνήσι' ἔδησαν.
> Ἐκ δὲ καὶ αὐτοὶ βαῖνον ἐπὶ ῥηγμῖνι θαλάσσης.

Pindarus *c*.

> --- Δωρίαν *d* ἀ-
> πὸ φόρμιγγα πασσάλου λάμβανε.

E Latinis inprimis tmeſi gaudebat Lucilius, unde de eo ſic Auſonius *e*.

> *Reſciſſo diſces componere nomine verſum.*
> *Lucilii vatis ſic imitator eris.*

Sane Lucilii inter alia eſt:

> *Inluvies, ſcabies, oculos huic deque petigo.*

Neque enim dicitur *petigo*, quod malè hoc ex loco ſuſpicatus Marcellus, ſed *depetigo*. Gloſſ. in Cyrilli calce inventæ: λέπρα, *lepra, depetigo*. Λεπρὸς, *leproſus, depetigioſus* f. Similis tmeſis in illo Plauti Amphitr. *g*.

> *Quid ego feci, qua iſtac propter verba dicantur mihi?*

Terentius Andr. *h*.

> *Cum quibus erat cunque unà, his ſeſe dedere.*

Et Eunucho *i*.

> --- *Thais maxime*
> *Te orabat opere, ut cras redires.*

Lucretius lib. I.

> --- *Quod nunquam ſine perniciali*
> *Diſſidio potis eſt ſejungi, ſeque gregari.*

a *lib. I. var. c. 14.* *juris cap. 14.*
b *Anchoras ejecerunt, ac ligaverunt puppes. Sed & ipſi exierunt in littus maris*
c *od. 1. Olymp.*
d *Lyram Dorium ſonantē cape à clavo, à quem ſuſpenſa eſt.*
e *epiſt. 6.*
f *Batava Vulcanii editio habet* depetugoſus: *illa H. Stephani, quæ prima,* depetugioſus. *Malim*, depetiginoſus, *propter ἀναλογίαν. Nempe à* depetigine, *ut à* voragine voraginoſus.
g *act. 2 ſc. 2.*
h *act. 1. ſc. 1.*
i *act. 3. ſc. 3.*

Pro, *ſegregari*. Et lib. II.

Aut magis hamatis inter ſe perqueplicatis.

Pro, *perplicatis*. Servius tmeſin quoque eſſe ait in illo Maronis II. Æn.

--- Satis una ſuperque

Vidimus exſcidia, & capta ſuperavimus urbi.

a *Ind. Virgil. in* Satis. Ac cenſet Erythræus *a*, exiſtimaſſe Servium, *ſupervidimus* unam eſſe vocem. Non puto, doctiſſimum Grammaticum uſque adeò ineptiiſſe. Potiùs mihi perſuadeo, *ſatis ſuperque*, quæ jungi amant, pro unâ voce habuiſſe: aut laxius tmeſios voce uſum, ut iis etiam conveniat, quæ inſtar unius vocis ſoleant conjungi. Sed utcunque de eo ſit, conſtat, Maronem crebrò uti hâc figurâ. Ut in calcato iſtoc III. Georg.

Talis Hyperboreo ſeptem ſubjecta trioni.

Item I. Æn.

Et multum nebulæ circum dea fudit amictu.

Quod maluit, cùm poſſet, *dea circumfudit*. Idem II. Æn.

Quo res cunque cadent, unum & commune periclum.

Item. V.

Hæc celebrata tenus ſancto certamina patri.

Et VII.

Cede locis: ego, ſi qua ſuper fortuna laborum eſt,

Ipſa regam.

Et IX.

Inque ſalutatam linquo.

Et X.

Ille pedem referens, & inutilis, inque ligatus.

b *lib. 1. od. 9.* Et alibi non ſemel. Similiter Horatius *b*.

Quem fors dierum cunque dabit, lucro

c *lib. 1. epiſt. 7.* *Appone.* Item *c*.

Dignum præſtabo me etiam pro laude merentis.

d *lib. 1. ep. 118.* Pro, *promerentis*. Martialis *d* quoque *Argiletum* dividit:

Argi nempe ſoles ſubire letum.

e *lib. 2. ep. 17.* Item *e*.

Argique letum multus obſidet ſutor.

Auſonii etiam eſt in Cæſaribus:

Matriquecida Nero proprii vim pertulit enſis.

Pro, *matricidaque*. Niſi legi malis *matricida*; ut ſecunda ſit porrecta, f *carm. 5. verſ. 291.* quemadmodum in illo Sidonii *f*.

--- Raperet cum Taurica ſacra

Matrici-

Matricida pius.

Ejuſdem Auſonii eſt epiſt. IV.

Villa Lucani mox potieris aco.

Pro *Lucaniaco*? quo alibi *a* in Jambico dimetro utitur penultimâ por-rectâ. Eo autem modulo reſpuit hanc vocem verſus pentameter: uti phalæcius, & jambicus, *Argiletum*: niſi ecthlipſis fiat à vocali correptâ. Eſt verò in utrâque hac voce tmeſis eò durior, quia eſt extra compoſitionem: contrà quàm factum in cæteris exemplis. Durior quoque illa Ennii *b*. *-- Telo*

a *epiſt.* 22. & *epigr.* 29.

Tranſfigit corpus, ſaxo cere comminuit brum.

Quæ tamen, ut obſervavit Calpurnius Piſo, tolerabilis eſt præ illâ Sempronii Gracchi *c*.

Praefracte oblatam ſtultum eſt medi ſpernere cinam.

Quippe in Enniano illo cerebri diminutio quodammodo vocis diviſione repræſentatur. Quid etiam durius hiſce, licet compoſitis, & quæ, niſi diſſolvas, verſus reſpuat? *Inque ſulas penetrant Urbis.* Pro, *inſulas*. *Ocque cidens*, pro *occidens*. *Unque guliſque*, pro *unguliſque*. Sunt ea apud Abbonem de obſidione Lutetiæ; qui paulo ante annum Chriſti nongenteſimum vixit. Plura de tmeſi idem Piſo lib. II. & ex eo Merula in III. Annal. Ennii. Quæ videre omnino operæ eſt.

b *lib* 6. *annal. apud Calp. Piſonem, & ex parte Serv.* 1. *Æn. ac Donatum de tropis.*

c Gracchus *pro* Graius *eſſe apud Piſonem legendum, monuit Merula in* 3 *Annal. Ennii.*

VI. DE SYNTHESI.

TMeſi opponitur ΣΥΝΘΕΣΙΣ, cùm ex duobus verbis, præter vulgi morem, unum conflatur. Dicitur & ὑφ' ἓν, quaſi ὑφ' ἓν μέρος λόγου. Item συμπλοκή. Græcis eſt familiaris. Multa illius exempla vide apud Henricum Stephanum in Paralipomenis Grammaticarum Inſtitutionum. Latinis quoque eſt uſurpatiſſima. Ac crebrò quidem cum particula *ſemper*. Terent. Andria *d*.

--- Et heri ſemper-lenitas.

d *act.* 1. *ſc.* 2.

Lucretius lib. I.

Unde ſibi exortam ſemper-florentis Homeri
Commemorat ſpeciem.

Hoc eſt, ἀειθαλὴς. Imitatus id Ovidius VII. Met. *e*

e *fab.* 26.

Vertice de ſummo ſemper-florentis Hymetti.

Propertii etiam ſunt, *ſemper-amicitia*, *ſemper furor*, *ſemper-cupidus*, pluraque id genus. Ovidii IX. Faſt. *ſemper-parens*. Senecæ in Hippolyto eſt, *ſemper-furentes caminos*: uti in Hercule Furente, *ſemper-alienum Jovem*: in Thebaide, *ſemper-cruente*. Valerius Cato in Diris, juxta reſtitutio-

tutionem Scaligeri, ait, *ſemper mendacia faſtus*: atque ex ejusdem Scaligeri mente, Dionyſius Cato in IV. de moribus *ſemper-pauper*. Imò nec aliter Maro videtur dixiſſe:

Namque erit ille mihi ſemper-deus.

Quanquam ſcrupulum injicere poſſit, quòd *ſemper*, ac *Deus*, disjunctim legantur in codd. antiquis: ut Pierius obſervavit. Exiſtimant viri eruditi, ut Maro Auguſtum appellat *ſemper-deum*: ita Iſidem aliis *nunc-deam*, vel *jam-deam*, vel *jam-numen* vocari. Signant autem Tibulli hoc

a *lib.* 1. *el.* 3. ac Iſidem *a*.

Nunc, dea, nunc ſuccurre mihi.

b *lib.* 2. *el.* 28. Et illuc Propertii *b*.

Io verſa caput primos mugiverat annos.
Nunc dea, quæ Nili flamina vacca bibit.

c *lib.* 9. Et Lucani iſtud *c*. *Evolvam buſto jam numen gentibus Iſin.*

Sed in Lucano nihil cogit, ut ὑφ' ἓν ſtatuamus. In Propertio autem ἀντίθεσις, & ibidem, & deinceps inſtituta, indicat ſententiam eſſe; *Nunc verò eſt dea.* In Tibullo verò ſatis eſt apertum, ἐπίζευξιν eſſe, non ὑφ' ἕν.

d *Perſ. act.* 3. *ſc.* 2. Potiùs ſit ὑφ' ἓν in illo Plauti *d*.

Tace, ſtulta, nunc tu nunc-hominum mores vides?

hoc eſt, ἀνθρώπων τῶν νῦν ὄντων. Quæritur, an non, uti *ſemper*, ita etiam *olim*, & *nuper* uſurpentur. Sanè Catulli eſt, *olim-furores*: id eſt, τοὺς

e *Heautont. act.* 1. *ſc.* 1. πάλαι θυμούς. Et Terentii *e* illud à multis adduci ſolet:

Quanquam hæc inter nos nuper-notitia admodum eſt.

Sed hoc loco quædam exemplaria habent, *nupera notitia*: quomodo

f *ſc.* Injicite huic. Plautus Captivis *f* ait, *hominem nuperum, & novitium.* Et Henr. Ste-

g *palæſtrâ de Latinitate Lipſii pag.* 456. phanus *g*, ſive *nuper*, ſive *nupera*, non cum *notitiâ*, ſed cum *admodum* conjungendum putat. Apertius eſt de *ante*, & *poſt*. Plautus Trinummo *h*.

Ut virtute eorum ante parta per flagitium perderes.

h *ſc.* Staillico. Idem Truculento *i*.

i *act.* 1. *ſc.* 1. *Unde ante parta demus poſt-partoribus.*

k *epig.* 4. Simile etiam apud Comicos, *poſtſcenia*. Catulli *k* eſt:

Ubi iſte poſt-faſelus antea fuit.

l *lib.* 3. *od.* 24. Horatii *l* eſt: *Clarus poſt-genitis.* Virgilii item *m*.

m *Æn.* 1. --- *Neque enim ignari ſumus ante malorum.*

id eſt, τῶν πρότερον κακῶν, ſive *præteritorum malorum*. ut exponitur in gloſſis Iſidori. In vett. tamen codd. Maronis diſtinctè legas, *ante malorum*: ut

n *Lucret. lib.* 1. Pierius ſcribit. Sed Servius clarè agnoſcit ὑφ' ἕν, ſimileque eſſe ait illi *n*,

--- *Cœli ſubterlabentia ſigna.*

o *libro de adſpiratione*. Ovidii quoque eſt, *ante-mei*: ut monitum etiam Joviano Pontano *o*:

nc

ne χθὲς καὶ πρώην *a* Criticos hoc,& ſimilia,commentos putes. Nec Poëtæ ſoli ita duo hæc præverbia ſociant. Nam Salluſtius *b* ſimiliter *poſt-futuris* dixit pro nepotibus,vel poſteris: & apud Juriſconſultos legimus, *poſt-factum.poſt-delictum.* Videtur & ὑφὲν eſſe,*ubi-loci*,*inde-loci*, *interea loci*: de quo Giſtanius in Indice Lucretiano *c*. Etiam *bene*,& *malè*,ſic interdum junguntur. Propertius lib. III. el. XVI.

--- Per mediam bene-olentis flumine Naxon.

Seneca in Thyeſte *d*.

Quis male-deorum Tantalo vivas domos
Oſtendit iterum?

Ita enim legendus is locus. Nam *male-dii*, qui Græcis κακοὶ δαίμονες *e*. Non dico κακοδαίμονες *f*,quia hoc aliud eſt.

Crebrò item *nec* ſimiliter coaleſcit. Ut apud Catullum de nuptiis Pelei,& Thetidis; quod carmen malè in veteri Rhogienſi,itemque Aldinâ,& aliis editionibus,*Argonautica* inſcribi,notum eſt:

Funera Cecropiæ nec-funera portarentur.

Ubi quoque ὀξύμωρον habes. Terent. Heaut. *g*

Ut hanc lætitiam nec-opinanti primus ei objicerem domi.

Quomodo & Tullius ait epiſt. XII. lib. XV. *Quam mihi facultatem hic nec-opinatus & improviſus provinciæ caſus eripuit.* Monet ibi Manutius,*nec opinatus,& improviſus*, dici,ut epiſt. I. lib. X. ait,*Nec miror,& gaudeo.* Nempe non vidit,*nec-opinatus* dici,ut Tuſc. III. ait,*Si nec-opinatò quid evenerit*,hoſt eſt,ἀπροσδοκήτως. Similiter orat. de Haruſpicum reſponſis ait: *Niſi forte exiſtimatis, hanc tantam illi colluvionem, tantamque everſionem civitatis,in mentem ſubitò in roſtris nec-cogitanti venire potuiſſe.* Ut audiendus hic non ſit doctiſſimus ille Monſtrolienſis corrector, ſed ſæpe audacior, quàm par eſt; qui,invitis omnibus libris,pro *nec-cogitanti* lubens nobis obtruſerit *concionanti.*

a heri aut nuper.
b *in h ſt. fragmentis.*
c *in* ır de-loci.
d *act. 1. ſc. 1.*
e *mali, ſive infernales dii.*
f *infelices. Valerius tamen Max. lib. 1. cap. 7. §. 7. pro* malo genio *uſurpat.*
g *act. 1. ſc. 2.*

CAP. V.

DE SCHEMATIBUS, QUÆ FIGURANTUR SECUNDUM QUALITATEM, VEL SITUM.

SEcundum *qualitatem variantur* παρονομασία, ὁμοιόπτωτον, ὁμοιοτέλευτον, παρήχησις, & ἐρώτησις.

Παρονομασία *eſt, cùm ſententia immutatur vel addendo,vel detrahendo, vel tranſponendo,vel immutando literam unam,pluresve,vocabuli ejus,quod anteceſſit.*

Diffe-

Differunt ὁμοιόπτωτον, *&* ὁμοιοτέλευτον, *quod* ὁμοιόπτωτον *requirit eosdem caſus in nominibus, pronominibus, & participiis; eadem tempora in verbis:* ὁμοιοτέλευτον *reſpiciat ſimilem terminationis ſonum. Itaque* ὁμοιόπτωτον *fit in principiis,medio,aut fine orationis: at locum tantùm habet in iis,quæ declinantur. Verùm* ὁμοιοτέλευτον *tantùm fit in fine, ac in quibusvis vocibus committitur.*

Παρήχησις *eſt,cùm ſyllaba una pluréſve vocis ejus,quæ anteceſſit,vel continuè,vel paucis interjectis,in ſequenti aliquâ repetuntur.*

Interrogatio eſt,cùm,ubi rectâ oratione vulgò utimur,orationem ad inquirendum inflectimus.

SECUNDUM *ſitum figurantur* ὑπέρβατον, παρεμβολὴ, παρένθεσις, *&* συνάντησις,*&* ζεῦγμα.

Ὑπέρβατον *eſt,cùm in longiori ſententiâ verbum ad calcem uſque transfertur.*

Παρεμβολὴ,*&* παρένθεσις *conveniunt,quòd utrobique oratio in orationis medio interponitur: differunt autem, quòd illa aliquam ex circumſtantiis rei interſerat, ideoque molliùs ſermonis ſtructuram dividat; hæc verò ſimplex ſit,& totâ materiâ aliena.*

Συνάντησις *duas orationis partes ita collocat,ut è duabus, quas ſubjicit, poſterior priori,prior poſteriori reddatur.*

Ζεῦγμα *ita diſponit partes orationis, ut eodem ordine,quo cœptum eſt,fiat redditio.*

I. DE PARONOMASIA.

SEquuntur ſchemata, quæ ſecundum qualitatem variantur. In his vel ſimilitudo ſpectatur: vel orationis flexus. Poſterioris generis eſt ἐρώτησις; prioris verò ſunt hæc quatuor, παρονομασία, ὁμοιοκατάληκτον, πάρισον, & παρήχησις.

Παρονομασία,quæ Cornificio dicitur *annominatio*,(recentiores *alliterationem* vocant) aliam efficit ſententiam,elementi unius,pluriumve adjectione,detractione,tranſpoſitione,vel immutatione.

Adjectione,ut II. ad Corinth. cap. IV. ἀπορούμενοι,ἀλλ᾽ οὐκ ἐξαπορούμενοι *a*. Apud Hippocratem, ὥρα καὶ χώρα *b*. Item cùm Timæus à maledicentiâ Ἐπιτίμαιος dictus. Nam ἐπιτιμᾶν,*reprehendere*. Et in illis,ut creditur,Sibyllinis *c*,Tertulliano *d* etiam,ac Lactantio *e* lectis:

> Ἔσαι *f* καὶ Σάμος ἄμμος,ἐσεῖται Δῆλος ἄδηλος,
> Καὶ Ῥώμη ῥύμη.

a hæſitantes, at non prorſus hærentes.
b anni tempeſtas, & loci ingenium.
c lib. 3. Sibyll. orac.
d de Pallio cap 2.
e lib 7 cap.15.
f Erit & Samos arena, erit Delus ignota. Et Roma vicus.
g act.2.ſc.3.

Ubi & detractio cum immutatione. Apud Terentium Heaut. *g* Syrus Clitiphoni,herili filio,ait:

Tibi erunt parata verba,huic homini verbera.

Porcii Licinii *a* eſt iſthoc de Attilio:

Ferreum ſcriptorem opinor, verùm exſcriptorem tamen, a apud Cicer. 1. de Fin.
Ut legendus ſit.

Ubi & παρηγμένον: quemadmodum quoque in Apoſtoli loco ſuperiùs adducto: itemque illo in II. de Orat. *Video me à te non conveniri, ſed circumveniri.* Ubi & levis immutatio. Etiam παρηγμένον concurrit in illo Martialis lib. IX. *b.* b epig. 70.

Nam vigilare leve eſt, pervigilare grave.

Et hoc Statii lib. III. Sylv.

---Venies, chariſſima conjux,
Praveniesque etiam.

At diſpar ratio in illo Auſonii Idyll. IV.

Poſſes ornatus, poſſes oneratus haberi.

Ubi & μετάθεσις. Solùm adjectio eſt, cùm idem in gratiarum actione, *faſtorum, & faſtidiorum* conjungit. Eſt & hujuſmodi illud Apuleji *c.* c Flor. 4. *Ubi uber, ibi tuber.* Quo loco *uberis* vox accipitur eâ ſignificatione, quâ apud Maronem *d* eſt *uber glebæ.* d Æn. 1. Mera quoque adjectionis παρονομασία fuerit, ſi eos, qui trans mare currunt, ut alibi ſint, non ut alii, dicas, mutare τόπον, οὐ τρόπον i. *cœlum, non animum,* ut ait Flaccus *e* e lib 1. epiſt. 11. ſolem ſolumque, non mentem affectibus mancipatam.

Detractio contrà eſt in illo Æſchinis contra Demoſthenem: οὐ γὰρ τὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸν τόπον μόνον μετήλλαξε *f.* f non enim mores, verum locum ſolùm mutavit. Et hoc Theocriti Idyll. XXVI.

Ἐξ ὄρεος πένθημα, καὶ οὐ Πενθῆα φέροισαι *g.* g Ex monte luctum, non Penthea reportantes.

Eſtque allusio ad nomen *Penthei*, quod eſt à πένθος *h.* h luctus. Sic Plautus Bacch. *i.* i act 1. ſc. 2.

Magis illectum tuum, quàm lectum metuo.

Terent. Enuch. *k* k act. 2. ſc. 2.

Video ſentum, ſqualidum, ægrum, pannis annisque obſitum.

Apud Cic. II. de Orat. *Situ & adverſus, & averſus impudicus es.* Ejuſdem eſt *l*, *Res mihi invisæ viſæ ſunt, Brute.* l apud Fab. lib. 9. cap. 4. De quo Cæſar Scaliger oratione ſuâ adverſus Eraſmum. Martialis *m* luſit vocibus, *Sabellus & bellus.* m lib. 12. epig 39. Claudianus *n* de ſene Veronenſi, qui villâ ſuâ nunquam egreſſus erat: n epig. 6.

Erret, & extremos alter ſcrutetur Iberos:
Plus habet hic vitæ, plus habet ille viæ.

Cum πολυπλῶκον concurrit in veteri lapide *o.* o vide totam inſcriptionem apud Aldum de Orthographia in Paulum.

Hoſpes quod dico, paulum eſt; adſta, ac pellege:
Heic eſt ſepulchrum haud pulchrum pulcrai feminai &c.

Quibus placet ἐτυμολογία ſepulchri, quæ in Commentariis Terentianis *p* adducitur, hi παρηγμένον inſimul hîc ſtatuent: ſed omnino eſt à *ſepultum,* p in Andr. act. 1 ſc. 1.

tum, quâ ratione à ſupinis (uti vocant) deſcendunt, *lavacrum*, *fulcrum*, *involucrum*, ac fortaſſe *pulchrum*, nempe à *politum* κατὰ συγκοπὴν unius literæ: niſi cum magno viro *a* à πολύχειρ deductum malis.

Transpoſitionis παρονομασία eſt in exemplo iſthoc, quo & Ariſtoteles uſus lib. III. Rhet. Ἀγρὸν γὰρ ἔλαβεν ἀργὸν παρ' αὐτοῦ *b*. Quibus etiam in verbis luſiſſe Xenophontem lib. VIII. Κύρου παιδείας, ad cum Ariſtotelis locum obſervavit P. Victorius. Itidem in Ἀνθολογίας epigrammatibus jocus eſt in χείλη *c*. & λείχει *d*. Simile hoc è Troadibus Senecæ *e*, in quo & detractio:

Minimùm decet libere, cui nimium licet.

Quanquam in *minimùm*, & *nimium*, vix transpoſitionem animadvertere eſt. Manifeſtior illa, cùm vetus Poeta, teſte Varrone *f*, dixit, *omnicarpæ capræ*, non autem, quia inde capris nomen: cùm ſit à Tyrrheno κάπρα, ut ex Heſychio diximus in Originum libris. Transpoſitionem quoque cum additionis exemplo habes in hoc Cic. lib. I. ad Att. epiſt. x. *Conſul autem ipſe parvo animo, & pravo, facie magis, quam facetiis, ridiculus.* Hæc παρονομασίας ſpecies, quæ literarum fit trajectione, vocatur ἀναγραμματισμὸς, itemque μετάθεσις, aut ὑπέρθεσις.

a *Caſ. Scaligero de cauſſis LL. lib. I. cap 22*
b *agrũ enim incultum ab eo accepit.*
c *labia.*
d *linguæ.*
e Sc. cùm læta pelago.
f *l. 4. de LL.*

Denique immutatione παρονομασία fit: præſertim in nominibus propriis. Ut cùm Antiochum cognomento Ἐπιφανῆ, hoc eſt, *Illuſtrem*, vulgò vocitarunt *g* Ἐπιμανῆ, id eſt, *furioſum*: cumque Δημόκριτον nominarunt Ληρόκριτον *h*, quaſi nugarum inſtitorem: aut cùm Χρύσιππον Carneades diceret Κρύψιππον *i*, quia ſtatua ejus in Ceramico ob vicinam equitis ſtatuam vix conſpicua foret: item cùm Cato Fulvium Nobiliorem dixit *mobiliorem*: aut cùm Tiberium Claudium Neronem, quòd affatim biberet merum caldâ mixtum, vocarunt Biberium Caldium Moronem *k*: aut cùm Cyprianum homines improbi, ut ex Lactantio *l* ſcimus, appellarunt coprianum à copriis, hoc eſt, ſcurris: aut cùm Julianus, quòd idolorum templa à Conſtantino Magno clauſa aperuiſſet, ac gentilibus reſtituiſſet, *Idolianus m* à Chriſtianis dictus eſt: cujusmodi nominum immutationes ab Ariſtotele *n* vocantur πεποιημένα, item σκώμματα παρὰ γράμμα.

g *Polybius, Athenæus, & alii.*
h *Laert. in Epicuro.*
i *idem in Chryſippo.*
k *Sueton. in Tiberio c. 42.*
l *lib. 5. c. 10.*
m *Nazianzenus*
n *3. Rhet.*

Neque ſchema hoc ſacra neſcit pagina, inprimis in Gentium diis. Judæi enim, ut Scaligero monitum; Accaronitarum numen, quod *Baal-zebachim*, hoc eſt, Deus victimarum ſive immolationum dicebatur, joculari vocabulo, *Beel-zebub*, hoc eſt, Deum muſcæ nominarunt: ut cum II. Reg. I. 2. legimus: *Ite, conſulite Deum Beelzebub, Deum Accaron.* Scio, ita vulgò eſſe perſuaſum, ipſos ſic Accaronitas vocaſſe. Sed cui fiat veriſimile, tam diſpreto nomine eos appellaſſe, quod pro

ſum-

ſummo numine colerent? Illud etiam hanc ſententiam confirmat, quòd, qui gentibus erat *Baal-reem*, hoc eſt, Βροντεὺς *a*, ſimiliter ridiculo nomine *Baal-phegor*, hoc eſt, Πορδεὺς *b* in Scripturis appelletur. Nempe eadem ratione, ac Ζεὺς ὑψιβρεμέτης, qui Doricè Σδεύς, nam Ζ eſt Σδ, ut κωμάζω κωμάσδω) Ariſtophani riſum captanti eſt Βδεύς, quaſi à Βδεῖν, id eſt, *viſire*. Nam qui Βδεὺς inter veras τοῦ Διὸς appellationes reponunt, planè falluntur.

a *Tonans.*
b *pedens.*

Eadem παρονομασίας forma etiam extra hominum deorumque appellationes invenitur: idque apud omnes penè ſcriptores. Ut apud Herodotum lib. 1. Παθήματα μαθήματα· *quæ nocent, docent.* Par ratio in illo Crœſi ad Solonem *c*. Τοῖς δὲ βασιλεῦσι δεῖ ὡς ἥκιστα, ἢ ὡς ἥδιστα ὁμιλεῖν. Quo jubebat, aut minimùm verſari cum hominibus fortunatis, nec aſſuetis vera audire; aut loqui ea, quæ lubentes audirent. Atque hinc Victorius *e* colligebat, non eſſe hoc ſchema inventum Gorgiæ, vel Iſocratis, etſi inprimis illud frequentarint. Ariſtophanes ſcitè ταμίας, ſive *promicondos* vocat λαμίας, ſive *ſtriges*: quia, ut hæ exſugerent ſanguinem, ita illi pecuniis exenterarent. Quod cùm frigidè dictum Plutarcho *f* videtur: ſeverius omnino judicium exercet, quàm in Comico oporteret. Similiter Latini. Ennius *g*.

c *apud Plutarchum in vita Solonis.*
d *cum regibus aut nequaquam eſt verſandum, aut quam ſuaviſſimè.*
e *lib. 37. var. Lect. cap. 22.*
f *initio diſſertationis de comparatione Ariſtophanis, & Menandri.*
g *apud Agellium lib. 20. cap 9.*

Haud doctis dictis certantes, ſed maledictis.

Quod imitatus Plautus Aſinariâ *h*.

--- Dicta docta pro datis.

Et Trinummo *i*.

Multa ego poſſum docta dicta, & quamvis facundè loqui.

Et Menæchmis *k*.

Dictum faceſſas doctum, & diſcaveas malo.

Idem Epidico *l*.

Malim iſtiuſmodi mihi amicos furno merſos, quàm foro.

Ubi *foro merſos* vocat ære obrutos alieno: quia nempe in foro trapezitæ eſſent. Ejuſdem Plauti eſt prologo Mercatoris:

h *act. 3. ſc. 1.*
i *ſc. quo illic. homo.*
k *act. 2. ſc 1.*
l *act. 1 ſc. 2.*

Amens amanſque ut ut animum offirmo meum.

Quod imitatus Terentius *m*.

Inceptio eſt amentium, haud amantium. m *Andr. act. 1. ſc. 3.*

Eadem Plauti comœdia *n* legas: n *act. 2. ſc. 3.*

--- Igitur hoccine eſt
Amare? arare mavelim, quàm ſic amare.

Quibus ipſis in verbis luſit Martialis *o*. o *l. 9. epigr. 22.*

Artemidorus amat, Calliodorus arat.

Item Plauti eſt Ciſtellariâ *p*. p *act. 1. ſc. 1.*

--- *Amor,& melle,& felle eſt fœcundiſſimus.*

a act. 1. ſc. 2.

Et Truculento *a*.

In melle ſunt lingua ſita veſtra,atque orationes,
Lacteque: corda felle ſunt lita,atque acerbo aceto.

b carm. 16. in Profeſſores Burdigalenſes.

Quibus locis duobus ſimiles duo occurrunt Auſonii. Unus quidem *b*,

Cui felle multo,melle multo mens madens.

Alter autem *c*.

c epiſt 15.

Qui felle carmen,atque melle temperans.

d Flor. lib. 3. cap. 17.

Notum etiam dictum Livii Druſi *d*. *Nihil ſe ad largitionem ulli reliquiſſe,niſi ſi quis aut cœlum dividere vellet,aut cœnum.* Quibus in verbis etiam luſit Tertullianus libro de ſpectaculis cap. xxv. Incerti eſt Poetæ apud Varronem lib. iv. de LL.

Honus eſt honos,qui ſuſtinet Rempubl.

e apud Noniũ in Saperda.

Et hoc ipſius Varronis Modio *e*.

Omnes videmur nobis eſſe bellulí,
Et feſtivi ſaperda,cùm ſimus ſapri.

f cancrum piſcem.
g lib. 6. Animad. in Athē. cap 17.
h in Σαπέρδης. Ac meminit Σαπέρδου piſcis etiam Lucianus in Somnio, ſive Gallo.

Ubi *ſaperdæ* dicuntur ſapientes, ut Feſtus, & Nonius, interpretantur: (alias eo τὸν καρκῖνον ἰχθὺν *f*, vel, ut Caſaubonus *g* legendum putat, τὸν κορακῖνον, ſignificari, Heſychius *h* & Etymologus volunt; ſed diſſentiente ab iis Athenæo:) *ſapri* verò ſunt nugaces; ut vox Σαπρὸς exponitur in Philoxeni gloſſ. Etiam Cicero hoc genere delectabatur. Ut pro Roſcio Amer. *Terret etiam nos,ac minatur,tribus prædiis,hoc eſt,præmiis ſceleris ornatus.* Item Catilin. 1. *Qui de hujus urbis, atque adeò orbis terrarum exitio cogitent.* Quomodo & Tertullianus dixit lib. de animâ cap. 1. *Non unius urbis,ſed univerſi orbis iniquam ſententiam ſuſtinens.* Idem Cicero Philipp. III. *En,cur magiſter ejus ex oratore arator factus ſit.* Et Philip. XI. *Paratum habet Imperatorem,C. Caſſium,P.C. contra Dolabellam; nec paratum ſolùm,ſed peritum,atque fortem* Livii quoque eſt lib. XXII. *Itaque plebiſcitum,quo oneratus magis,quam honoratus ſum, primus antiquo,abrogoque.* Et ex Poetis æqualis ejus Ovidius, II. Faſt.

Nec prece,nec pretio,nec movet ille minis.

Etiam in II. de Arte Rigaltius legit:

Et Venus in venis ignis in igne fuit.

i lib. 2 epig 15.

De quo vide ſis notas ejus in Phædrum. Sed magis mihi placet vulgatum, *Et Venus in vinis*: propter illud, *ignis in igne.* Etiam Martialis eſt *i*.

Sed dum ludit Aper, lædere novit Aper.

Ac ſuſpicor, Sedulium ſimiliter ſcripſiſſe in præfatione operis paſchalis: *Sæpe belliger miles armis,quibus aſſuetus eſt lædere,delectatur etiam ludere.* In MSo utrobique *ludere* invenimus. Pro quo, priori loco dimicare

dimicare ſubſtituerunt; ſententiæ quidem convenienter; ſed tamen quanto minus à veteri ſcriptura abit, quod repoſui. Apulejus Apolog. I. *An vobis* (Mercuriolum) *quem ſceleſtus ille ſceletum* (σκελετὸν) *nominabat.* Ejuſdem ex epigrammatibus eſt *a*. a apol. 1.

Haſce duas flammas, dum poſſar, patiar.

Baſſiani Caracallæ eſt de fratre Getâ à ſe interemto, quem Aſtrologi divum, id eſt, Imperatorem fore prædixerant: *Sit divus, dummodo non ſit vivus.* Auctor Spartianus. Auſonio quoque hoc ſchema in deliciis fuit. Unum alterum locum jam vidimus. Simileque hoc epiſt. XXII. *Soli & ſali commercio.* Et in iisdem vocibus epigr. XXXII.

Orta ſalo, ſuſcepta ſolo, patre edita Cœlo,
Æneadûm genitrix hîc habito alma Venus.

Et Epigr. ſequenti:

Sive legat quæ dabo, ſive tegat.

Cui ſimile hoc ejusdem præfat. in ludum ſapientum:

Æquanimis fiam te judice, ſive legenda,
Sive tegenda putes carmina, quæ dedimus.

Eodem carmine ait:

Optabo ut placeam: ſin minùs, ut taceam.

Oroſius lib. de arbitrii libertate: *Lex imperat, fides impetrat* Sed quid veteres Theologos tango? quorum Auguſtinus, & alii plerique, tantopere hoc gaudent ſchemate, ut etiam affectâſſe videantur.

Ad hanc Paronomaſias ſpeciem, cui mole ſuâ laborare videatur ſchematum multitudo, referre poſſit figuram, quam Hermogenes πάρεσιν vocat. Cùm autem ea vox non uno à Rhetoribus accipiatur modo; (duas certè ſignificationes ab hâc diverſas capite proximo afferemus;) Hermogeni *b* πάρεσιν eſt, cùm idem uſurpatur verbum variatum præpoſitionibus, aut nominibus appoſitis. Iſocrates *c*, alius tamen ab illo nobili Sophiſtâ: Ἐὰν ᾖς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθής *d*. Terentius Andr. *e*

b l. περὶ μεθόδου δεινότ.
c *ad Demonicum.*
d *Si fueris avidus diſcendi, multa diſces.*
e *act. 4. ſc. 4.*

Niſi puerum tollis, jam ego hunc in mediam viam
Provolvam; teque ibidem pervolvam in luto.

Cicero ad Quinctum fratrem lib. II. ep. IX. *Tu verò ut me & appelles, & interpelles, & obloquare, & colloquare, velim.* Idem pro Roſcio Amerino: *Non modo ignoſcendi ratio, verùm etiam cognoſcendi conſuetudo, jam de civitate ſublata eſt.* Et eâdem: *Ex eo T. Roſcius non paulo neſcio quid in ſuam rem convertit: ſed hunc funditus evertit bonis.* Poſſis huc etiam referre illud apud Ciceronem in ſecundo de oratore: *Sinu, & adverſus, & averſus impudicus es.* In quo detractionis παρονομασίαν ſuperiùs ſtatuebamus. Vide & Apoſt. 2. Cor. 1. v. 6. & Phil. 3. 2. 3.

Sſ 3 Quodſi

Quod ſi πάρισον eſt, cùm manet poſterior compoſiti pars, priori immutatâ: πάρισον etiam erit, cùm manet prior, mutatâ poſteriori. Ita Juſtinus Martyr apologiâ priore ait, ſe inſidias, fuſtuarium, crucisve ſupplicium exſpectare, vel ὑπὸ Κρέσκεντος τοῦ φιλοσόφου, καὶ φιλοκόμπου· *à Creſcente Philoſopho, & philocompo:* hoc eſt, inanis jactationis, & arrogantiæ amatore.

Dicitur autem vox quoque immutari ſolâ quantitate. Itaque
a Fabius lib. 9. c. 3. etiam παρονομασίας ſpecies fuerit: *Avium a dulcedo ducit ad avium,*
Sanè his in vocibus luſit quoque Maro. Cujus illud Georg. II.

Avia tum reſonant avibus virgulta canoris.

b Fabius ibid. Citat & Fabius *b* ex Epigrammatibus Ovidii, quæ interciderunt;

Cur ego non dicam, Furia, te Furiam?

c epig. 10. qui locus malè in Aldinâ habitus. Catullus *c*.

--- Volo ad Serapis

Ferri manè; mane, inquio puellæ.

Sæpe verò cum quantitate etiam literæ unius, vel plurium, fit commuta-
d act. 3. ſc. 4. tio. Plautus Mercatore *d*.

Ædepol, ne ille oblongis malis dedit mihi magnum malum.

Ubi priori loco *malis* eſt *maxillis*. Tullius quoque ſimiliter luſit, ad
e lib. 1. epiſt. 13. Atticum *e* ſuum ſcribens: *Fuerunt* (judices) *quos fames magis, quàm fama, commoverit.* Cui, & ſententiâ, & ſchemate ipſo (manente tamen
f in Proſtibulo, teſte Nonio in Rumen. quantitate) ſimile eſt illud Pomponii *f*, alibi etiam adductum nobis:

Ego rumorem parvi facio, dum ſit rumen qui impleam.

g lib. 2. Methodi. Hieronymus Treutlerus *g* ait, & quoddam eſſe παρονομασίας genus, in quo nec literæ, ſyllabæve, nec accentus, ſpiritus, aut quantitatis fiat immu-
h Cornificius l. 4. & Fabius l. 9. cap. 3. tatio. Ejuſmodi verò παρονομασίαν eſſe, *Jucundum* h *eſt amari, ſi curetur, ne quid inſit amari.* Verùm hujuſcemodi ad ἀντανάκλασιν pertinent; ut diximus cap. II. libri ſuperioris.

Atque ut ille παρονομασίας ſchema nimis extendit: ita veterum quidam nimis coarctant. Nam præſsè adeò utuntur, ut in ſolis habeat nominibus locum; in verbis autem dicatur παρόμοιον; idque non quandocunque voces leviter immutantur, ſed cùm id ita fit, ut ſenſus etiam ſit diverſiſſimus. Vide Donatum in Andr. act. IV. ſc. V. tum item de hoc Donati loco adi Nannium lib. I. Miſcell. cap. X. Et ſanè non dubium eſt, quin tum inprimis παρονομασία fit, cùm diverſus exſurgit ſenſus: quod ſi non fiat, meliùs fortaſſe ad παρήχησιν, ſive ſyllabæ ejuſdem ἀντανάκλασιν, retuleris. Sed quod putarunt, παρονομασίαν ſolùm eſſe in nominibus, id concedi non debet. Nam ut παρονομασία eſt, *non Orator*

Orator, ſed arator, ita & παρονομασία eſt, *non orare, ſed arare.* Nec altera ſententia alio ullo ſubnixa eſt quàm eo, quòd παρονομασία ab ὄνομα a derivetur. Quaſi non ſub nominibus etiam verba contineantur? Quod liquidò oſtenſum nobis, cùm ſimilem aliorum de μετωνυμίᾳ errorem refelleremus. [a] *nomen.*

Utimur inprimis Paronomaſiâ in epigrammatis, ſatyris, comœdiis, ac ubicunque convenit jocari. At in gravioribus poëmatibus vix ullus ei eſt locus. Certè cùm poſſet Maro:

Anguſtos animos anguſto in pectore verſant:

prætulit tamen optimo jure b. *Ingentes animos.* [b] *Georg. 4.*

Neque fere apud Oratores locum habet, niſi figura alioqui levis ſententiarum pondere impleatur. Plurima hujuſce rei exempla ſuppeditant SS. Patres, eoſque inter B. Auguſtinus.

Quanquam verò hæc ita ſunt, non tamen planè id artificium reſpuit Poëtarum princeps. Nam & is luſit in vocibus, *avia*, & *avium*; ut antè vidimus: & ejusdem quoque eſt *c*. [c] *1. Georg.*

--- *puppesque tuæ pubesque tuorum.* Quin idem quoque, ut egregiè obſervavit Bartholomæus Maranta *d*, eò quòd de converſione ageret, converſionem eam oſtendere voluit materiâ ac corpore vocis ſervato; formâ autem ſeu ſignificatione, quæ quaſi anima vocis eſt, immutata. Nam de Cygno in avem converſo ita ait *e*. [d] *l. 1. Luculentianarum Quæſtionum.* [e] *Æn. 10.*

Dum canit, & mœſtum Muſâ ſolatur amorem,
Canentem molli plumâ duxiſſe ſenectam,
Linquentem terras, & ſidera voce ſequentem.

Vides ut ex *canens*, priori correpta faciat *canens*, ea producta. Idem facit, agens de morte, quæ corpus commutat in cadaver *f*. [f] *Æn. 10.*

Fata canens ſylvis genitor celârat Alæſum,
Ut ſenior leto canentia lumina ſolvit:
Injecere manum Parcæ &c.

II. DE ὉΜΟΙΟΚΑΤΑΛΉΚΤῼ, ET EJUS SPECIEBUS, QUÆ VULGO DICUNTUR ὉΜΟΙΟΠΤΩΤΟΝ, ET ὉΜΟΙΟΤΈΛΕΥΤΟΝ.

ὉΜΟΙΟΚΑΤΆΛΗΚΤΟΝ eſt, cùm voces ſimiliter deſinunt. Thucydides lib. 1. φαίνεται γὰρ ἡ νῦν Ἑλλὰς καλουμένη, οὐ πάλαι βεβαίως οἰκουμένη *g*. Ad quem locum Scholiaſtes monet, in οἰκουμένη, & καλουμένη, eſſe ὁμοιοκατάληκτον: atque id ſchema alio nomine vocari Γοργίειον, ſive, ut H. Stephanus mavult, Γόργιον, ſeu Γοργίαιον. Videtur autem ita dictum [g] *Nā liquet, eam, quæ nunc Græcia vocatur, haud conſtāter fuiſſe olim habitatam.*

dictum à Gorgia Leontino, quia is crebrò uſurpârit, & juxta aliquos primus invenerit; quemadmodum & ei tribuunt ἀντίθετα ἰσόκωλα, & πάρισα: quorum omnium novitate tantopere ejus commendabantur orationes, ut dies, quibus habitæ eſſent, vocarentur ἑορταὶ *a*, orationes dicerentur λαμπάδες *b*, ipſi autem aurea Delphis conſtitueretur ſtatua; ut quidem ſcribit Cic. III. de Oratore. Nam Græci ſcriptores, ac Plinius lib. XXIII. cap. IV. volunt, cum ſibi propriam ſtatuiſſe imaginem, quemadmodum & in altero diſſenſio eſt: cùm Cicero, cumque ſecutus Plinius, auream fuiſſe imaginem teſtentur: ac Pauſanias, aliique, inauratam fuiſſe referant. Victorium hâc de re adi lib. V. Var. Lect. cap. IX. Aliquid etiam de eo Majoragius in epiſtolicis, quæſt. ult. ubi, rejectâ opinione Pauſaniæ, Tullianam amplectitur.

a feſti dies.
b lampades.

Species ὁμοιοκατάληκτα ſunt ὁμοιόπτωτον, & ὁμοιοτέλευτον: vulgò vocant *ſimiliter cadens*, ac *ſimiliter deſinens*. ὉΜΟΙΟΤΈΛΕΥΤΟΝ volunt conſtitui vocibus quibusvis, ſimili ſono commata aut cola claudentibus: ὉΜΟΙΌΠΤΩΤΟΝ fieri, cùm voces declinabiles (ſive nomina, ſive verba) iisdem caſibus (ad quæ etiam referenda tempora) in ſententiæ vel initio, vel medio, vel fine conjunguntur, ſive ſoni ſint ſimilis, ſive diſſimilis. Verùm diſſentit Jul. Scaliger, cui ὁμοιόπτωτον, & ὁμοιοτέλευτον idem ſunt ſchema, quia idem in dictione ſit πτῶσις, & τελευτή. Mihi tamen altera ſententia haud improbatur. Siquidem, & idem caſus eſſe poteſt diſſimili terminatione, & ſimilis terminatio in caſibus diſſimilibus. Idem ſanè caſus eſt, cùm dico: *Pollet autoritate, circumfluit opibus, abundat amicis*. At, *pollet, circumfluit, abundat*; item, *autoritate, opibus, amicis*, diſſimilem exitum habent. Fuerit igitur ὁμοιόπτωτον. At ſimilis fuerit exitus in diſſimilibus caſibus, ſi dixeris: *Non eguiſti calcare, ex quo cœpiſti eloquentiam amare*. Hoc igitur ſit ὁμοιοτέλευτον. Quod ſi in fine iidem ſint, ſive nominum, ſive verborum caſus, & hi ipſi caſus habeant ſimilem omnino ſonum: tum, me judice, & ὁμοιόπτωτον fuerit, & ὁμοιοτέλευτον. Ita utrumque habes in illo Laberii *c* apud Agellium *d*.

Non mammoſa, non annoſa, non biboſa, non procax.

Item in his Ennii *e* Anapæſtis:

Hæc omnia vidi inflammari,
Priamo vi vitam evitare,
Jovis aram ſanguine turpari.

Itidem in hoc incerti Poëtæ, quod ex primo ἀνθολογίας deſumſimus:

Εἰ μὲν ἦν μαθεῖν, ἃ δεῖ παθεῖν,
Καὶ μὴ παθεῖν, καλὸν ἦν τὸ μαθεῖν.

c in mimo primo, qui Salinator inſcriptus.
d l. 3. c 12.
e in Hecuba, apud Cic. 1. & 3. Tuſc. quæſt. & ex parte Nonium in Turpari.

Εἰ

εἰ δὲ δεῖ παθεῖν, ἃ δ' ἦν μαθεῖν,
Τί δεῖ μαθεῖν; χρὴ γὰρ παθεῖν a.
Si licet ſcire, quæ oportet ſubire,
Et non ſubire; pulchrum ſit ſcire.
Sin oportet ſubire, quæ licet ſcire;
Quid juvat ſcire? nam oportet ſubire.

Item in illis Hadriani Cæſaris verſibus, quos moriens feciſſe dicitur, teſte Ælio Spartiano:

Animula, vagula, blandula,
Hoſpes, comesque corporis,
Quæ nunc abibis in loca,
Pallidula, rigida, nudula,
Nec, ut ſoles, dabis jocos.

Verùm etſi in hujuſcemodi utrumque concurrat ſchema; vulgò tamen ea tantum ὁμοιοτέλευτα, non item ὁμοιόπτωτα appellant. Ego, id quando fit, ὁμοιοκατάληκτα vocare malim; quo utrumque ſchema comprehenditur. Ὁμοιοτελεύτοις mirum in modum hodie omnes gaudent nationes in faciendis poematibus. Neque enim tam accentus ſpectant, ut, multorum judicio, faciunt Hebræi, (quorum tamen metricam rationem perpaucis b ſatis perſpectam eſſe arbitror) aut quantitatem, ut Græci ac Latini, ac, ut cenſeo, etiam Hebræi; quàm unum hoc inprimis agunt, ut verſus ſimiliter deſinant. Vidimus quidem aliqua Germanicâ, Belgicâ, Celticâ conſcripta linguâ, Græcum Latinumque in morem; quin ipſi aliquid aliquando iſtoc in genere tentavimus; verùm paucos omnino hic ſcribendi modus imitatores nanciſcitur. Et ſanè Judæi quoque ipſi jam ab annis plus minùs quingentis, puta ex quo R. David Kimchi floruit, & antè, Chriſtianorum imitatione verſus ſcripſere noſtris ſimiles, hoc eſt, in quibus ſpectetur ſimilis clauſularum ſonus.

Curandum autem, ne immodicè conſectemur ὁμοιοκατάληκτα, aliaque id genus ſcitamenta, ac μειρακιώδεις σχηματισμούς c. Quos in ipſo Platone, ac Thucydide, reprehendere non dubitavit Dionyſius Halicarnaſſ. Jurène, an injuriâ, non diſputo. Illud quidem extra controverſiam eſt, non leviter hoc morbo laboráſſe Gorgiam: quanquam magni nominis Rhetorem; ut cùm ea indicium faciunt, quæ ſuprà retulimus; tum quòd ab hoc τὸ ῥητορεύειν d dixerint γοργιάζειν, teſte Philoſtrato e. Certè quia Gorgias iis nimis fartim utebatur, inde eſt, quòd eorum uſum temperârit Iſocrates; ſi quidem Tullium audimus, vel Halicarnaſſenſem: aliud enim in cauſsâ fuiſſe,

a Tranſlationem horum triplicem carmine expreſſam, unam G. Lilii, ac geminam Th. Mori, vide, ſi voles, in collectione epigrammatum ſelectorum Græco-Latinâ, quam Bebelius excudit.

b Interim de eâ, ſi ita viſũ, adi Poëticam Hebræam V. Cl. Theodori Ebertii: ſed inprimis ſummi viri, Franciſci Gomari, quam inſcripſit Davidis Lyram: cui, in hoc eruditorum diſſenſu, potiùs acceſſero, quàm R. Moſche ben Chabib, Steucho, Ioſ. Scaligero, nullum in Hebræis metrũ agnoſcentibus.

c pueriliа ſchemata.

d oratoriam artem exercere.

e in epiſt.

a l. 4 cap. 4.

alibi *a* oſtendimus. Verùm, ſive id conſilio, ſive deſperatione factum ab Iſocrate; melior erat Iſocratea dictio, quàm vel Gorgiæ, vel Thraſymachi; quorum oratio jure ob nimium eorum uſum culpari ſolet. In juvenili quidem ætate haud tantopere immodicum hunc ſplendorem damnaverim; non quia vitium non ſit, ſed quòd luxuriantem dictionem judicium, atque ætas maturior, ut plurimùm reſecent. At ſtata inclinataque ætas magis temperare debet, tum quia nihil gravius ſatietate, (κέρσι ἔχει γδ ϗ μέλι, ϗ τὰ τερπν' ἄνθε' ἀφροδίσια *b*, ut ait Pindarus *c*,) tum quia puerilem redolet affectationem oratio, quæ paſſim inuritur calamiſtris, talibuſque lenociniis non tam honeſtæ matronæ, quàm proſtibuli, fuco ceruſsâque obliti, ſimilis ſit. Atque id quoque his Lucilii *d* verſibus oſtendit Agellius lib. XVIII. cap. VIII.

b ſatietatem habet & mel, & dulces flores Venerei.
c Nem. od 7.
d lib. 5. ſat.
e al. tamen etſi haud; Quod numeris convenientius videtur.
f artificium.
g r vale
h juvenile.

Quo me habeam pacto, tametſi non e quaris; docebo
Quando in eo numero mânſti, quo in maxima nunc eſt
Pars hominum, ut periiſſe velis, quem nolueris, cùm
Viſere debueris. Hoc NOLUERIS, *&* DEBUERIS, *te*
Si minùs delectat, quia τεχνίον *f Iſocratium eſt,*
Ληρῶδεςque g ſimi tu, tum ſυμμειρακιῶδες h,
Non operam perdo.

Ita cum locum reſtituit vir illuſtris Auſonianarum Lectionum lib. II. cap. IV. Quod ſi placet, neceſſe ſit fateri, Lucillium feciſſe verſum ſeptem pedum, qualis fuerit quartus. In pleriſque editionibus *i* abeſt, *Viſere*: ſed cum ſententiæ diſpendio. Ita tamen & Nannius lib. IV. Miſcell. cap. XXVI. Alii pro *Nolueris* legunt, *Nol*, voce decurtatâ: quomodo apud Ennium fuit *gau* pro *gaudium*, *cœl* pro *cœlum*, *do* pro *domus*, idque Græcorum exemplo, qui itidem δῶ dicunt pro δῶμα. Sed huic ſententiæ repugnat, quòd Lucillius hîc reprehendat ὁμοιοτέλευτα: cujuſmodi ſunt *nolueris*, & *debueris*. At ſi *nol* reponas, jam ὁμοιοτέλευτον perierit. Sed totâ hac de re pluribus dicimus in Grammaticis exercitationibus. Verſu etiam penultimo in vett. editt. corruptè admodum legas:

i etiam Colonienſis an. 1524 quam Gotefridus Hittorpius, & in Græcis Arnoldus Veſalienſis correxit, ac uterq. etiam in non paucis locis corrupit.

Ο'χληρῶδεςque ſimul totum, ϗ σὺ μειρακιῶδης.

Ut fortaſſe ſcripſerit Lucillius:

Ληρῶδεςque ſimul, tum ϗ ſυμμειρακιῶδες.

Nempe ex *tum* fecere *totum*, eò quòd ſic, ſed cum apice, ſcribere hoc ſoleant, qui literarum compendio ſtudent. Sed utcunque legendum ſit, ſatis liquet, à Lucillio rideri, qui ὁμοιοτέλευτα nimis ament. Nero quoque Imperator, cùm immodice illa ſectaretur, hoc nomine

mine meritò reprehenditur à Perſio ſat. I. Iis verò exemplis, quæ apud Perſium legere eſt, adde hoc ejuſdem è Senecæ lib. primo naturalium quæſt.

Colla Cytheriacæ ſplendent agitata columbæ.

Eſt quidem apud optimos quoſque Poetas invenire verſus, in quibus penthemimeris, & ultima verſus, ſimiliter deſinant: verum apud eos & rara hæc ſunt, & ſponte oblata: at Nero, ut videtur, affectabat: cujus cæteroquin verſus Perſianis non ſunt deteriores; quin potiùs meliores.

III. DE PARECHESI.

ΠΑΡΗΧΗΣΙΣ eſt, cùm una pluréſve ſyllabæ ejus vocis, quæ anteceſſit, vel continuè, vel exiguo poſt intervallo, repetuntur in aliâ voce. Idque interdum fit manente quantitate, interdum variatâ. Plaut. Bacch. *a* — a act. 3. ſc. 3.

-- Perire me malis malim modis.

Et Pœnulo *b*. *--- Poliſtum malim, quàm malum.* — b act. 5. ſc. Fuit hodie.

Ennius VIII. Annal. *c* *--- Sed mage ferro* — c apud Gell. lib. 20. c. 10.

Rem repetunt, regnumque petunt, vadunt ſolidâ vi.

Plura hujusmodi ſuggerent Fulvius Urſinus in collatione Virgilii cum Græcis ſcriptoribus, in illud II. Æn. *Dorica caſtra*: & Obertus Giffanius in Lucretiano indice, ubi de *Geminatione verborum*: & nos ſuperiori libro cap. II. finem. IV. Patres plerique multùm talibus gaudent. Ita B. Auguſtini eſt priori contra Julianum *d* libro, ex iis qui ante annos paucos Claudii Menardi beneficio lucem primùm videre: *Magna tibi pœna eſt diſputator hic Pœnus; & , longè antequam naſceremini, magna pœna hæreſis veſtræ Pœnus præparatus eſt Cyprianus.* Vocarat Julianus Auguſtinum tractatorem Pœnum; cui verbis illis reſpondet. Epigrammatibus etiam convenit. Scitum ſanè illud Parmenionis Macedonis lib. I. ἀνθολογίας *e*. — d pag. 8.

Οἱ κόρεις ἄχρι κόρου κορέσαντό με· ἀλλ' ἐκορέσθην. — e Tit. εἰς ἀνταποδόσιν.

ἄχρι κόρου κ᾽ αὐτὸς τοὺς κόρεις ἐκκορέσας.

Latina lingua venuſtatem hanc non aſſequitur. Sententia verò eſt talis: *Cimices uſque ad ſatietatem ſatiati ſunt me: ſed ſatiatus ſum Uſque ad ſatietatem & ipſe cimices occidens*: *ſive* (ut proprietatem verbi retineam) *excimicans.*

Sed hujusmodi παρηχήσεις, & ὁμοιοκατάληκτα denſiora, ac his ſimilia, non conveniunt Oratori, vel Hiſtorico: unde Photius, accuratus Scripto-

rum cenſor, in Philoſtorgio damnat, quòd προσβέβληται αὐτῷ ποικίλως ὁ λόγος, καὶ ἐν κόρῳ, *variè et ornatur oratio, etiam ad ſatietatem.*

IV. DE INTERROGATIONE.

ἘΡΩΤΗΣΙΣ, quæ & πεῦσις, & πύσμα, tantùm figura eſt, cùm, ubi rectâ oratione uti ſolemus, ſermonem ad aliquid inquirendum inflectimus. Non igitur naturâ ſchema eſt, ſed uſu. E. G. figuratus eſt ille
a Catil. 1. rogandi modus apud Tullium *a. Quouſque tandem abutère, Catilina, patientiâ noſtrâ?* Et, *Patêre tua conſilia non ſentis?* Poterat enim rectâ dixiſſe oratione: *Diu abuteris patientiâ noſtrâ.* Et, *Patent tua conſilia.* Figuratus item ille apud Maronem 11. Æn.

--- *Quæ tanta inſania, cives?*
Creditis avectos hoſtes? aut ulla putatis
Dona carere dolis Danaûm? ſic notus Ulyſſes?

Neque enim diſcendi gratiâ inſtituitur; ſed ut vires atque aculeos addat orationi.

At iſte naturalis eſt modus:

b Æn. 8. *Qui b genus? unde domo? pacémne adfertis, an arma?*
c Æn. 1. Item *c.*
Sed vos qui tandem? quibus aut veniſtis ab oris?
d Ecl. 3. Par ratio iſtius in Eclogis *d.*
Dic mihi, Damœta, cujum pecus? an Melibœi?
e Ecl. 9. Item hujus *e.*
Quò te, Mœri, pedes? an, quò via ducit, in urbem?

Atque vel hinc Franciſci Robortelii error dilucet, qui libro de artificio
f figuratum. dicendi negat, ſermonem rectè dividi in σχηματισμένον *f*, & ἀσχημάτι-
g figura expertem. στον *g*, quia omnis ſermo ſit figuratus; cùm, quicquid dicimus, neceſſe ſit habere aliquam figuram & σχῆμα. Erroris autem cauſſa eſt, quòd
h communiter & laxè. non animadverterit, vocem *figuræ* nunc accipi κοινῶς *h*, quomodo omnis ſermo figuratus eſt, cùm omnis oratio ſit quædam conceptuum noſtrorum delineatio: nunc verò preſsè ſumi, ut intelligatur de ſolâ loquendi formâ, quæ à communi uſu recedit. Priori modo etiam naturalis interrogatio figurata eſt: poſteriori verò ea ſolum, quæ, ubi recto ſermone uti licet, ſermonem inflectit, quò acrior ac vehementior fiat ſermo.
i Ex Ovidii Medea citat Quinctilianus lib. 8. c. 5. Ejusmodi eſt iſta Medeæ apud Ovidium in tragœdia deperdita *i.*

Servare potui: perdere an poſſim, rogas?

Quanto enim hoc majorem emphaſin habet, quàm ſi dixiſſet; Si ſervare

vare potui, potero & perdere. Atque hinc liquet, interrogationem vim habere maximam ad probandum. Judicant enim auditores, non fuiſſe eâ uſurum oratorem, niſi probè nôſſet, nihil ab adverſario poſſe reſponderi. Quem interrogationis uſum etiam in Apoſtolo commendat Iſidorus Peluſiota lib. III. epiſt. CLXXXIV. Valet quoque interrogatio ad afferendam orationi varietatem, dum id, quod priùs rectâ oratione dictum erat, poſtea dicitur inflexâ. Sed & interrogatio eſt quaſi aculeus, quo languentem excitamus auditorem. Nec tamen immodicè hâc utendum. Sanè ridiculè ſeſe dant, qui magnos ſenſus interrogatiunculis non adjuvant, ſed frangunt. Hoc morbo inprimis Stoici laborarunt; ut cognoſcimus è Tullii Paradoxis *a*. Ne idem in vitium in- *a prolog.*
cidamus, rariùs interrogatione utemur in ſermone familiari, ſæpius in actionibus, idque tum in rebus confeſſis ac manifeſtis, tum in confirmatis; quia id, quod demonſtratum eſt, pro confeſſo habetur. Ac vel auditores rogabimus, ut eos reprehendamus; vel adverſarios, ut eorum argumenta infringamus; vel nos ipſos, ut excitetur auditor, & removeatur ſuſpicio adverſarii. Vide Hermogenem lib. περὶ μεθόδου δεινότητος, & Fabium lib. IX. cap. II. Ubi inter alia ſcribit, τὴν στροφὴν etiam habere vim maximam, ſi adverſarium invadat, & inſtandi gratiâ interroget. Qualis illa Ciceronis pro Ligario: *Quid enim, Tubero, tum ille diſtrictus in acie Pharſalicâ gladius agebat? cujus latus ille mucro petebat? quis erat ſenſus armorum tuorum?* &c. Hujusmodi interrogationes, Longino *b* etiam judice, ἄγουσι τὰ παθητικὰ *c*. ut non debeat videri mi- *b lib. περὶ ὕψους.*
rum, quòd, Cicerone illa, quæ jam adduximus, detonante, uſque adeò *c commovent*
perturbatus fuerit Cæſar, ut corpore contremuerit totus, imò libelli *affectus.*
etiam, quos tenebat, è manibus exciderint: quemadmodum locuples nobis teſtis eſt Plutarchus in Ciceronis vita.

Interrogationi interdum ſubjicitur reſponſio, quæ idcirco SUBJECTIO vocatur. Sed cùm ea ordine verborum, atque adeò verbis maneat commutatis; dubium non eſt, quin ſchema ſit διανοίας. Imo de interrogatione etiam dubitari poſſit, an non ad ſchemata potiùs διανοίας, quàm λέξεως pertineat. Quod non temere à me dici, inferiùs *d* *d cap. 7.*
parebit, cùm agemus de ſchematibus orationem figurantibus ratione perſonæ.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

V. DE QUINQUE SCHEMATIBUS, QUIBUS ORATIO SECUNDUM SITUM FIGURATUR.

DEnique ſecundum ſitum figurantur ὑπερβατὸν, ἐπεμβολὴ, παρένθεσις, συναντησις, & ζεῦγμα.

a lib. 8. c. 6. ΥʹΠΕΡΒΑΤΟΝ eſt *verbi transgreſſio*, ut Fabius *a* interpretatur, hoc eſt, cùm, poſt verborum tractum, verbum ad calcem uſque transfertur. Ut apud Horat. lib. 1. od. xxxv. *O diva gratum quæ regis Antium* &c. Poſt multa tandem ſequitur, *Serves iturum* &c. Et apud Maronem xii. Æneid. ubi cùm ſententiam ita inchoaſſet. *Interea Reges:* hemiſtichium, & totos ſeptem verſus, interſerit, priusquam ſubjungat illa, *Procedunt caſtris.*

b cap. de Narrat. ΠΑΡΕΜΒΟΛΗʹ, ſive ἐπεμβολὴ, in orationis medio cauſſam rei, vel circumſtantiam aliquam, interponit. Theo *b* appellat μεσολογίαν, uti quoque Hermogenes interpres: qui & autor eſt, ab aliis vocatam ὑποστροφὴν, & κατάπλοκὴν. Cic. pro Marcello: *Diuturni ſilentii, Patres conſcripti, quo eram his temporibus uſus, non timore aliquo, ſed partim dolore, partim verecundiâ finem hodiernus dies attulit.* Venuſtius hoc, quàm ſi illa verba ſententiam inchoarent: *Finem hodiernus dies attulit diuturni ſilentii.* Poterat quoque Maro ſcribere 1. Æneid.

Hunc lætum Tyriisque diem, Trojâque profectis,
Juppiter, eſſe velis: nam te dare jura loquuntur Hoſpitibus.

At quanto iſtud præſtat!

Juppiter (hoſpitibus nam te dare jura loquuntur)
Hunc lætum, Tyriisque diem, Trojáque profectis
Eſſe velis.

c 1. Æn. Poterat item Maro *c*.

Æneas rapidum ad naves præmittit Achatem,
Namque haud paſſus amor patrius conſiſtere mentem.

At meritò prætulit iſthoc:

Æneas (neque enim patrius conſiſtere mentem
Paſſus amor) rapidum ad naves præmittit Achatem.

Iſidorus lib. 1. Orig. παρένθεσιν hîc ſtatuit. Nos preſſius ea voce utimur, ut propriè ΠΑΡΕʹΝΘΕΣΙΣ dicatur, cùm inſeritur orationi aliquid d Georg. 3. totâ materiâ alienum. Ut in illo *d*.

--- Ipſique ſuos jam morte ſub egrâ
(Dî meliora piis, erroremque hoſtibus illum)
Diſciſſos nudis laniabant dentibus artus.

Et;

Et; *Namque* a *(fatebor enim) dum me Galatea tenebat,*&c. a *Ecl,1.*

Περιμβολὴ ſeu μεταξυλογία, item παρένθεσις, ſi longior ſit, orationem reddunt obſcuram: ut Theo monet, ubi docet, quæ narrationis perſpicuitati adverſentur.

ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ, ſive occaſio, & ΖΕΥΓΜΑ, ſive jugatio, conveniunt materiâ: quia ambæ partes orationis certo quodam ordine diſponunt, ita ut aliquibus aliquæ reddantur. Differunt autem formâ, quia in συναντήσει à poſteriore incipit redditio, & in primo deſinit: in Zeugmate autem recurſus fit eo ordine, quo cœptum eſt. Συνάντησις eſt *b.* b *Ecl. 7.*

Compulerantque greges Corydon & Thyrſis in unum.
Thyrſis oves, Corydon diſtentas lacte capellas.

Ζεῦγμα *eſt* c. c *Æn. 2.*

--- divellimur inde,
Iphitus & Pelias mecum: quorum Iphitus ævo
Jam gravior, Pelias & vulnere tardus Ulyſſei.

Et hoc Ovidii *d.* d *lib. 3. Triſt. el. 4.*

Illa meos caſus ingravat, illa levat.
Ingravat hæc, quod abeſt: levat hoc, quòd præſtat amorem e. e *Sic legendũ puto: non, uti vulgo, levat hæc.*

Hactenus de ſchematis λέξεως.

CAP. VI.

DE SCHEMATIBUS ΔΙΑΝΟΊΑΣ, QUÆ PLUS AUT MINUS DICUNT.

SCHEMATUM διανοίας *quædam plus dicunt, quàm in re eſt, quædam minùs, quædam æque.* Plus *dicunt auxeſis, digreſſio, & tranſitio.*

Auxeſis eſt, cùm aliquid ſupra rei veritatem extollimus, ita tamen ut fidei limites non excedamus.

Digreſſio eſt alienæ rei, ſed ad cauſſæ utilitatem pertinentis, extra ordinem excurrens tractatio.

Tranſitio eſt, cùm aliquid dicimus præter rem propoſitam, ut ab eo, quod dictum eſt, commodè accedamus ad id, quod proximum eſt.

Minus *dicunt tapinoſis, apoſiopœſis, & præteritio.*

Tapinoſis eſt, cùm graviorem leviori nomine compellamus.

Apoſiopœſis eſt, cùm ſententia inchoata pars aliqua præcipitur, ſic tamen ut intelligatur.

Præteritio eſt, cùm in tranſcurſu id dicimus, quod velle nos dicere negamus.

Periphra-

Periphraſis (quâ multis verbis rem unam ambimus) nunc magis, nunc minus dicit, quam in re eſt: ideoque referri poteſt ad ſchemata tum primi, tum ſecundi ordinis.

I. DE AUXESI.

SChemata διανοίας ſunt, quæ non in verbis, ſed in rebus ipſis, quandam habent dignitatem. Ea differre diximus à ſchematibus λέξεως, quòd hæc tollantur verbis immutatis: at ſchemata διανοίας permaneant variato vocum ordine, ac quibuscunque utamur verbis. In illis palmam cæteris præripuit Iſocrates: in his omnes exſuperat Demoſthenes.

Schemata διανοίας variè à variis dividi ſolent. Quid in eo diſſenſu inprimis placeat nobis, oſtendimus in Partitionibus *a* Oratoriis. Sed quia non omnibus eadem arrident: neque nos eâdem nunc oberrabimus chordâ; ſed, illam potiùs diviſionem, paucis exceptis, retinebimus, quam amplexi ſumus ante annos tres & viginti, cùm primùm Inſtitutiones has publici juris faceremus: idque eò faciemus lubentiùs, quia in diſtributione eâ potiſſimùm ſecuti ſumus ſummum virum, Cæſarem Scaligerum, in libris de re Poëtica.

a lib. 4. cap. 14. & 8. ſeqq.

Sic igitur ſtatuimus, ſchematum διανοίας quædam plus dicere, quam in re eſt; quædam minùs; quædam æque.

Plus quæ dicant, tres afferuntur à Scaligero; Αὔξησις, Παρέκβασις, & Μετάβασις.

ΑΥΞΗΣΙΣ nonnullis vocatur, cùm gradibus aliquot pervenimus ad ſummum. Quâ ratione idem eſt, ac Incrementum: de quo cap. VII. dicemus. Hoc verò loco αὔξησις dicitur, cùm rem ſupra veritatem extollimus, ita tamen, ut fidei limites non excedat, quo eam ab ὑπερβολῇ ſuo loco *b* diſtinximus.

b lib. 4. cap. 12.

Quod ſi aliud inter ea diſcrimen non ſit: quo jure de hyperbole agitur in Tropologiâ, eodem fortaſſe de Auxeſi tractabitur in eâdem. Neque etiam αὔξησις minùs tropis accidit, quàm ὑπερβολή. Nam μεταφορὰ ſive αὐξητική, ſi quis dicatur alium ad ſcelus inflammâſſe, qui tantùm leviter ſit adhortatus. Par aliorum troporum ratio eſt. Certè, ſi quempiam vitæ integræ (nec gentilem excludo) ſanctiſſimum appelles, μετωνυμία fuerit αὐξητική. Neque eſt, quod in exemplo hocce aqua hæreat ſermonis Latini ignaris. Nam cùm *ſancire* propriè ſit aliquid facere inviolabile, (unde leges ac fœdera *ſanciri* dicuntur, quia violari ea nefas eſt) nemo non videt, *ſancti* nomen primo ac

propriè

propriè ſonare inviolabilem; indeque Tribunos plebis, vel Clodio ipſo nequiores, propriiſſimè *ſanctos a* dici, ac tribunatum, magiſtratum *ſanctiſſimum b*. At κατὰ μετάληψιν, quam μετωνυμίας ſpeciem ſupra fecimus, *ſanctus* poni cœpit pro homine integræ vitæ; quia, qui hujusmodi ſit, violari à nemine debeat. Et ſanè Muretus *c*, atque alii, qui Senecam ſanctum vocant, (quo nomine à Latinè neſcientibus obſtrigillantur) haud aliò reſpexere, quàm ad probitatem integritatemque in ſcriptis relucentem; ſive eam moribus ac vita expreſſerit, quæ plurium ac meliorum opinio eſt; ſive ſecus, quod vult Dio Caſſius *d*, ſcriptor de optimo quoque haud optimè ſentiens ac ſcribens.

a 3. *de leg.*
b *Orat. pro Sextio.*
c *lib. 13. Var Lect. cap. 12.*
d *apud Xiphilinum in Nerone.*

Sed αὐξήσεως quoque συνεκδοχικῆς, ſive συνεκδοχῆς αὐξητικῆς exemplum adferamus. Ac ſanè quia de *ſancti* voce diximus, opportunè ſe offert contrarium ejus *ſacerrimus* pro improbo: quomodo dixit Turpilius *e*.

Etiamne irrides, peſſume, ac ſacerrime?

e *in Demetrio, teſte Nonio in* Sacrum.

Nam (ut huic quoque exemplo facem adluceamus) cùm *ſacrum* propriè ſit, quicquid Deo eſt dicatum, conſecratumque: propriè non improbi omnes *ſacri* fuerint; ſed ii ſolum, quos Græci καθάρματα vocant: nempe quorum caput ob patratum ſcelus ex legum præſcripto Jovi, aut Dîs manibus, conſecratum devotumque eſſet, adeò ut ἄνευ κρίσεως ac impune, à quovis tolli poſſent. At liquidò errat Servius *f*. qui, quòd *ſacrum* ponatur pro execrando, ortum putat à conſuetudine Maſſilienſium. Nempe quia, ut Petronius refert, cùm peſtilentiâ civitas laboraret, aliquem tenuioris fortunæ, quem anni ſpatio publicis, & purioribus cibis, aluerant, verbenis ſacriſque veſtibus ornatum cum execrationibus per urbem circumducerent, tandemque præcipitem darent; quaſi hâc ratione a ſe mala omnia in iſtius hominis caput averruncarent.

f *in* 3. *Æn.*

Convenit αὔξησις accuſanti ad exaggerandum. Exaggeras enim rem, ſi pro ingrato dicas *impium*: item *inflammare* pro hortari. Ita, qui Cœlium accuſabant, *adulteria* vocabant amores ejus cum Clodiâ meretrice: *alienam* etiam *pudicitiam expugnare* cum ajebant. At defenſoris eſt, tales αὐξήσεις reprehendere, omniaque ad vivum reſecare, ut M. Tullius in L. Herennio facit, cùm ita pro Cœlio cauſſam dicit: *Si qua non nupta mulier domum ſuam patefecerit omnium cupiditati, palamque ſeſe in meretriciâ vitâ collocârit, virorum alieniſſimorum conviviis uti inſtituerit; ſi hoc in urbe, ſi in hortis, ſi in Bajarum illa celebritate faciet; ſi denique ita ſe geret, non inceſſu ſolum, ſed ornatu atque comitatu; non flagrantiâ oculorum, non libertate ſermonis, ſed etiam complexu, oſculatione, aquis, navigatione, conviviis, ut non ſolùm meretrix, ſed etiam*

dictum à Gorgia Leontino, quia is crebrò uſurpârit, & juxta aliquos primus invenerit; quemadmodum & ei tribuunt ἀντίθετα ἰσόκωλα, & πάρισα: quorum omnium novitate tantopere ejus commendabantur orationes, ut dies, quibus habitæ eſſent, vocarentur ἑορταὶ *a*, orationes dicerentur λαμπάδες *b*, ipſi autem aurea Delphis conſtitueretur ſtatua; ut quidem ſcribit Cic. III. de Oratore. Nam Græci ſcriptores, ac Plinius lib. XXIII. cap. IV. volunt, eum ſibi propriam ſtatuiſſe imaginem, quemadmodum & in altero diſſenſio eſt: cùm Cicero, eumque ſecutus Plinius, auream fuiſſe imaginem teſtentur: ac Pauſanias, aliique, inauratam fuiſſe referant. Victorium hâc de re adi lib. V. Var. Lect. cap. IX. Aliquid etiam de eo Majoragius in epiſtolicis, quæſt. ult. ubi, rejectâ opinione Pauſaniæ, Tullianam amplectitur.

a *feſti dies.*
b *lampades.*

Species ὁμοιοκαταλήκτου ſunt ὁμοιόπτωτον, & ὁμοιοτέλευτον: vulgò vocant *ſimiliter cadens*, ac *ſimiliter deſinens*. ὉΜΟΙΟΤΈΛΕΥΤΟΝ volunt conſtitui vocibus quibusvìs, ſimili ſono commata aut cola claudentibus: ὉΜΟΙΌΠΤΩΤΟΝ fieri, cùm voces declinabiles (ſive nomina, ſive verba) iisdem caſibus (ad quæ etiam referenda tempora) in ſententiæ vel initio, vel medio, vel fine conjunguntur, ſive ſoni ſint ſimilis, ſive diſſimilis. Verùm diſſentit Jul. Scaliger, cui ὁμοιόπτωτον, & ὁμοιοτέλευτον idem ſunt ſchema, quia idem in dictione ſit πτώσει, & τελευτῇ. Mihi tamen altera ſententia haud improbatur. Siquidem, & idem caſus eſſe poteſt diſſimili terminatione, & ſimilis terminatio in caſibus diſſimilibus. Idem ſanè caſus eſt, cùm dico: *Pollet autoritate, circumfluit opibus, abundat amicis.* At, *pollet, circumfluit, abundat*; item, *autoritate, opibus, amicis*, diſſimilem exitum habent. Fuerit igitur ὁμοιόπτωτον. At ſimilis fuerit exitus in diſſimilibus caſibus, ſi dixeris: *Non eguiſti calcare, ex quo cœpiſti eloquentiam amare.* Hoc igitur ſit ὁμοιοτέλευτον. Quod ſi in fine iidem ſint, ſive nominum, ſive verborum caſus, & hi ipſi caſus habeant ſimilem omnino ſonum: tum, me judice, & ὁμοιόπτωτον fuerit, & ὁμοιοτέλευτον. Ita utrumque habes in illo Laberii *c* apud Agellium *d*.

Non mammoſa, non annoſa, non biboſa, non procax.

Item in his Ennii *e* Anapæſtis:

Hæc omnia vidi inflammari,
Priamo vi vitam evitari,
Jovis aram ſanguine turpari.

Itidem in hoc incerti Poëtæ, quod ex primo ἀνθολογίας deſumſimus:

Εἰ μὲν ἦν μαθεῖν, ἃ δεῖ παθεῖν,
Καὶ μὴ παθεῖν, καλὸν ἦν τὸ μαθεῖν.

c in mimo primo, qui Salinator inſcriptus.
d l. 3. c 12.
e in Hecuba, apud Cic. 1. & 3. Tuſc. quaſt. & ex parte Nonium in Turpari.

Εἰ

εἰ δὲ δεῖ παθεῖν, ἃ δ' ἦν μαθεῖν,
Τί δεῖ μαθεῖν; χρὴ γὰρ παθεῖν a.
Si licet ſcire, quæ oportet ſubire,
Et non ſubire; pulchrum ſit ſcire.
Sin oportet ſubire, quæ licet ſcire;
Quid juvat ſcire? nam oportet ſubire.

Item in illis Hadriani Cæſaris verſibus, quos moriens feciſſe dicitur, teſte Ælio Spartiano:

Animula, vagula, blandula,
Hoſpes, comesque corporis,
Quæ nunc abibis in loca,
Pallidula, rigida, nudula,
Nec, ut ſoles, dabis jocos.

Verùm etſi in hujuſcemodi utrumque concurrat ſchema; vulgò tamen ea tantum ὁμοιοτέλευτα, non item ὁμοιόπτωτα appellant. Ego, id quando fit, ὁμοιοκατάληκτα vocare malim; quo utrumque ſchema comprehenditur. Ὁμοιοτελεύτοις mirum in modum hodie omnes gaudent nationes in faciendis poematibus. Neque enim tam accentus ſpectant, ut, multorum judicio, faciunt Hebræi, (quorum tamen metricam rationem perpaucis *b* ſatis perſpectam eſſe arbitror) aut quantitatem, ut Græci ac Latini, ac, ut cenſeo, etiam Hebræi; quàm unum hoc inprimis agunt, ut verſus ſimiliter deſinant. Vidimus quidem aliqua Germanicâ, Belgicâ, Celticâ conſcripta linguâ, Græcum Latinumque in morem; quin ipſi aliquid aliquando iſtoc in genere tentavimus; verùm paucos omnino hic ſcribendi modus imitatores nanciſcitur. Et ſanè Judæi quoque ipſi jam ab annis plus minùs quingentis, puta ex quo R. David Kimchi floruit, & antè, Chriſtianorum imitatione verſus ſcripſere noſtris ſimiles, hoc eſt, in quibus ſpectetur ſimilis clauſularum ſonus.

Curandum autem, ne immodicè conſectemur ὁμοιοκατάληκτα, aliaque id genus ſcitamenta, ac μειρακιώδεις σχηματισμοὺς *c*. Quos in ipſo Platone, ac Thucydide, reprehendere non dubitavit Dionyſius Halicarnaſſ. Juréne, an injuriâ, non diſputo. Illud quidem extra controverſiam eſt, non leviter hoc morbo laboráſſe Gorgiam: quanquam magni nominis Rhetorem; ut cùm ea indicium faciunt, quæ ſupra retulimus; tum quòd ab hoc τὸ ῥητορεύειν *d* dixerint γοργιάζειν, teſte Philoſtrato *e*. Certe quia Gorgias iis nimis fartim utebatur, inde eſt, quòd eorum uſum temperárit Iſocrates; ſi quidem Tullium audimus, vel Halicarnaſſenſem: aliud enim in cauſsâ fuiſſe,

a *Tranſlationem horum triplicem carmine expreſſam, unam G. Lilii, ac geminam Th. Mori, vide, ſi voles, in collectione epigrammatum ſelectorum Græco-Latinâ, quam Bebelius excudit.*

b *Interim de eâ, ſi ita viſû, adi Poëticam Hebræam V. Cl. Theodori Ebertii: ſed inprimis ſummi viri, Franciſci Gomari, quam inſcripſit Davidis Lyram: cui, in hoc eruditorum diſſenſu, potiùs acceſſero, quàm R. Moſche ben Chabib, Steucho, Joſ. Scaligero, nullum in Hebrais metrū agnoſcentibus.*

c *puerilia ſchemata.*

d *oratoriam artem exercere.*

e *in epiſt.*

a l. 4 cap. 4.

aliibi *a* oſtendimus. Verùm, ſive id conſilio, ſive deſperatione factum ab Iſocrate; melior erat Iſocratea dictio, quàm vel Gorgiæ, vel Thraſymachi; quorum oratio jure ob nimium eorum uſum culpari ſolet. In juvenili quidem ætate haud tantopere immodicum hunc ſplendorem damnaverim; non quia vitium non ſit, ſed quòd luxuriantem dictionem judicium, atque ætas maturior, ut plurimùm reſecent. At ſtata inclinataque ætas magis temperare debet, tum quia nihil gravius ſatietate, (κόρον ἔχει γὰρ ϗ μέλι, ϗ τὰ τερπν' ἄνθε' ἀφροδίσια *b*, ut ait Pindarus *c*,) tum quia puerilem redolet affectationem oratio, quæ paſſim inuritur calamiſtris, talibusque lenociniis non tam honeſtæ matronæ, quàm proſtibuli, fuco cerusſâque obliti, ſimilis fit. Atque id quoque his Lucilii *d* verſibus oſtendit Agellius lib. XVIII. cap. VIII.

Quo me habeam pacto, tametſi non e quaris; docebo
Quando in eo numero mânſti, quo in maxima nunc eſt
Pars hominum, ut periiſſe velis, quem nolueris, cùm
Viſere debueris. Hoc NOLUERIS, *&* DEBUERIS, *te*
Si minùs delectat, quia τεχνίον *f* *Iſocratium eſt,*
Ληρῶδεςque g ſimul, tum συμμειρακιῶδες h,
Non operam perdo.

b ſatietatem habet & mel, & dulces flores Venerei.
c Nem. od. 7.
d lib. 5. ſat.
e al. tamen etſi haud: Quod numeris convenientius videtur.
f artificium.
g r... ule
h juvenile.

Ita cum locum reſtituit vir illuſtris Auſonianarum Lectionum lib. II. cap. IV. Quod ſi placet, neceſſe ſit fateri, Lucillium feciſſe verſum ſeptem pedum, qualis fuerit quartus. In plerisque editionibus *i* abeſt, *Viſere:* ſed cum ſententiæ diſpendio. Ita tamen & Nannius lib. IV. Miſcell. cap. XXVI. Alii pro *Nolueris* legunt, *Nol*, voce decurtatâ: quomodo apud Ennium fuit *gau* pro *gaudium*, *cæl* pro *cælum*, *do* pro *domus*, idque Græcorum exemplo, qui itidem δῶ dicunt pro δῶμα. Sed huic ſententiæ repugnat, quòd Lucillius hîc reprehendat ὁμοιοτέλευτα: cujusmodi ſunt *nolueris*, & *debueris*. At ſi *nol* reponas, jam ὁμοιοτέλευτον perierit. Sed totâ hac de re pluribus dicimus in Grammaticis exercitationibus. Verſu etiam penultimo in vett. editt. corruptè admodum legas:

i etiam Colonienſi an. 1524 quam Gotefridus Hittorpius, & in Græcis Arnoldus Veſalienſis correxit, ac uterq. etiam in non paucis locis corrupit.

O'χληρῶδεςque ſimul totum, ϗ σὺ μειρακιῶδης.

Ut fortaſſe ſcripſerit Lucillius:

Ληρῶδεςque ſimul, tum ϗ συμμειρακιῶδες.

Nempe ex *tum* fecere *totum*, eò quòd ſic, ſed cum apice, ſcribere hoc ſoleant, qui literarum compendio ſtudent. Sed utcunque legendum ſit, ſatis liquet, à Lucillio rideri, qui ὁμοιοτέλευτα nimis ament. Nero quoque Imperator, cùm immodicè illa ſectaretur, hoc nomine

mine meritò reprehenditur à *Perſio ſat. 1.* Iis verò exemplis, quæ apud Perſium legere eſt, adde hoc ejuſdem è Senecæ lib. primo naturalium quæſt.

Colla Cytheriacæ ſplendent agitata columbæ.

Eſt quidem apud optimos quoſque Poëtas invenire verſus, in quibus penthemimeris, & ultima verſus, ſimiliter deſinant: verùm apud eos & rara hæc ſunt, & ſponte oblata: at Nero, ut videtur, affectabat: cujus cæteroquin verſus Perſianis non ſunt deteriores; quin potiùs meliores.

III. DE PARECHESI.

ΠΑΡΗ'ΧΗΣΙΣ eſt, cùm una pluréſve ſyllabæ ejus vocis, quæ anteceſſit, vel continuè, vel exiguo poſt intervallo, repetuntur in aliâ voce. Idque interdum fit manente quantitate, interdum variatâ. Plaut. Bacch. *a* — a *act. 3. ſc. 3.*

-- Perire me malis malim modis.

Et Pœnulo *b*. *--- Poliſſum malim, quàm malum.* — b *act. 5. ſc. Fuit hodie.*

Ennius VIII. Annal. *c* *--- Sed mage ferro* — c *apud Gell. lib. 20. c. 10.*

Rem repetunt, regnumque petunt, vadunt ſolidâ vi.

Plura hujuſmodi ſuggerent Fulvius Urſinus in collatione Virgilii cum Græcis ſcriptoribus, in illud II. Æn. *Dorica caſtra:* & Obertus Giffanius in Lucretiano indice, ubi de *Geminatione verborum:* & nos ſuperiori libro cap. II. tmem. IV. Patres plerique multùm talibus gaudent. Ita B. Auguſtini eſt priori contra Julianum *d* libro, ex his qui ante annos paucos Claudii Menardi beneficio lucem primùm videre: — d *pag.* 8.
Magna tibi pœna eſt diſputator hic Pœnus; & , longè antequam naſceremini, magna pœna hæreſis veſtra Pœnus præparatus eſt Cyprianus. Vocarat Julianus Auguſtinum tractatorem Pœnum; cui verbis illis reſpondet. Epigrammatibus etiam convenit. Scitum ſanè illud Parmenionis Macedonis lib. I. Ἀνθολογίας *e*. — e *Tit.* εἰς ἀνταπόδοσιν.

Οἱ κόρεις ἄχρι κόρου κορέσαντό με· ἀλλ' ἐκορέσθην
ἄχρι κόρου κ' αὐτὸς τοὺς κόρεις ἐκκορέσας.

Latina lingua venuſtatem hanc non aſſequitur. Sententia verò eſt talis: *Cimices uſque ad ſatietatem ſatiati ſunt me: ſed ſatiatus ſum & ipſe uſque ad ſatietatem & ipſe cimices occidens:* *ſive* (ut proprietatem verbi retineam) *excimicans.*

Sed hujuſmodi παρηχήσεις, & ὁμοιοκατάληκτα denſiora, ac his ſimilia, non conveniunt Oratori, vel Hiſtorico: unde Photius, accuratus Scripto-

rum cenſor, in Philoſtorgio damnat, quòd περιβέβληται αὐτῷ ποικίλως ὁ λόγος, καὶ ἐν κόρῳ, *variè et ornatur oratio, etiam ad ſatietatem.*

IV. DE INTERROGATIONE.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ, quæ & πεῦσις, & ἐρώτημα, tantùm figura eſt, cùm, ubi rectâ oratione uti ſolemus, ſermonem ad aliquid inquirendum inflectimus. Non igitur naturâ ſchema eſt, ſed uſu. E. G. figuratus eſt ille rogandi modus apud Tullium *a*. *Quousque tandem abutere, Catilina, patientiâ noſtrâ?* Et, *Patêre tua conſilia non ſentis?* Poterat enim rectâ dixiſſe oratione: *Diu abuteris patientiâ noſtrâ.* Et, *Patent tua conſilia.* Figuratus item ille apud Maronem II. Æn.

a Catil. 1.

--- Quæ tanta inſania, cives?
Creditis avectos hoſtes? aut ulla putatis
Dona carere dolis Danaûm? ſic notus Ulyſſes?

Neque enim diſcendi gratiâ inſtituitur; ſed ut vires atque aculeos addat orationi.

At iſte naturalis eſt modus:

b Æn. 8. *Qui b genus? unde domo? pacémne adfertis, an arma?*

c Æn. 1. Item *c.*

Sed vos qui tandem? quibus aut veniſtis ab oris?

d Ecl. 3. Par ratio iſtius in Eclogis *d.*

Dic mihi, Damœta, cujum pecus? an Melibœi?

e Ecl. 9. Item hujus *e.*

Quò te, Mœri, pedes? an, quò via ducit, in urbem?

Atque vel hinc Franciſci Robortelii error dilucet, qui libro de artificio dicendi negat, ſermonem rectè dividi in ἐσχηματισμένον *f*, & ἀσχημάτιστον *g*, quia omnis ſermo ſit figuratus; cùm, quicquid dicimus, neceſſe ſit habere aliquam figuram & σχῆμα. Erroris autem cauſſa eſt, quòd non animadverterit, vocem *figura* nunc accipi κοινῶς *h*, quomodo omnis ſermo figuratus eſt, cùm omnis oratio ſit quædam conceptuum noſtrorum delineatio: nunc verò preſsè ſumi, ut intelligatur de ſolâ loquendi formâ, quæ à communi uſu recedit. Priori modo etiam naturalis interrogatio figurata eſt: poſteriori verò ea ſolùm, quæ, ubi recto ſermone uti licet, ſermonem inflectit, quò acrior ac vehementior fiat ſermo. Ejusmodi eſt iſta Medeæ apud Ovidium in tragœdia deperdita *i*.

f figuratum.
g figura expertem.
h communiter & laxè.

Servare potui: perdere an poſſim, rogas?

Quanto enim hoc majorem emphaſin habet, quàm ſi dixiſſet; Si ſervare

i Ex Ovidii Medea citat Quinctilianus lib. 8. c. 5.

vare potui, potero & perdere. Atque hinc liquet, interrogationem vim habere maximam ad probandum. Judicant enim auditores, non fuiſſe eâ uſurum oratorem, niſi probè nôſſet, nihil ab adverſario poſſe reſponderi. Quem interrogationis uſum etiam in Apoſtolo commendat Iſidorus Peluſiota lib. III. epiſt. CLXXXIV. Valet quoque interrogatio ad afferendam orationi varietatem, dum id, quod priùs rectâ oratione dictum erat, poſtea dicitur inflexâ. Sed & interrogatio eſt quaſi aculeus, quo languentem excitamus auditorem. Nec tamen immodicè hâc utendum. Sanè ridiculè ſeſe dant, qui magnos ſenſus interrogatiunculis non adjuvant, ſed frangunt. Hoc morbo inprimis Stoici laborarunt; ut cognoſcimus è Tullii Paradoxis *a*. Ne idem in vitium incidamus, rariùs interrogatione utemur in ſermone familiari, ſæpius in actionibus, idque tum in rebus confeſſis ac manifeſtis, tum in confirmatis; quia id, quod demonſtratum eſt, pro confeſſo habetur. Ac vel auditores rogabimus, ut eos reprehendamus; vel adverſarios, ut eorum argumenta infringamus; vel nos ipſos, ut excitetur auditor, & removeatur ſuſpicio adverſarii. Vide Hermogenem lib. περὶ μεθόδου δεινότητος, & Fabium lib. IX. cap. II. Ubi inter alia ſcribit, τὴν σφοδρὰν etiam habere vim maximam, ſi adverſarium invadat, & inſtandi gratiâ interroget. Qualis illa Ciceronis pro Ligario: *Quid enim, Tubero, tum ille diſtrictus in acie Pharſalicâ gladius agebat? cujus latus ille mucro petebat? quis erat ſenſus armorum tuorum?* &c. Hujuſmodi interrogationes, Longino *b* etiam judice, ἄγουσι τὰ παθητικά *c*. ut non debeat videri mirum, quòd, Cicerone illa, quæ jam adduximus, detonante, uſque adeò perturbatus fuerit Cæſar, ut corpore contremuerit totus, imò libelli etiam, quos tenebat, è manibus exciderint: quemadmodum locuples nobis teſtis eſt Plutarchus in Ciceronis vita.

a prolog.

b lib. περὶ ὕψους.

c commovent affectus.

Interrogationi interdum ſubjicitur reſponſio, quæ idcirco SUBJECTIO vocatur. Sed cùm ea ordine verborum, atque adeò verbis maneat commutatis; dubium non eſt, quin ſchema ſit διανοίας. Imo de interrogatione etiam dubitari poſſit, an non ad ſchemata potiùs διανοίας, quàm λέξεως, pertineat. Quod non temere à me dici, inferiùs *d* parebit, cùm agemus de ſchematibus orationem figurantibus ratione perſonæ.

d cap. 7.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

V. DE QUINQUE SCHEMATIBUS, QUIBUS ORATIO SECUNDUM SITUM FIGURATUR.

DEnique ſecundum ſitum figurantur ὑπερβατὸν, ἐπεμβολὴ, παρένθεσις, συναντησις, & ζεῦγμα.

a lib. 8. c. 6. ΥʹΠΕΡΒΑΤΟΝ eſt *verbi transgreſſio*, ut Fabius *a* interpretatur, hoc eſt, cùm, poſt verborum tractum, verbum ad calcem uſque transfertur. Ut apud Horat. lib. 1. od. XXXV. *O diva gratum quæ regis Antium* &c. Poſt multa tandem ſequitur, *Serves iturum* &c. Et apud Maronem XII. Æneid. ubi cùm ſententiam ita inchoaſſet. *Interea Reges*: hemiſtichium, & totos ſeptem verſus, interſerit, priusquam ſubjungat illa, *Procedunt caſtris.*

b cap. de Narrat. ΠΑΡΕΜΒΟΛΗʹ, ſive ἐπεμβολὴ, in orationis medio cauſſam rei, vel circumſtantiam aliquam, interponit. Theo *b* appellat μεταξυλογίαν, uti quoque Hermogenes interpres: qui & autor eſt, ab aliis vocatam ἀποστροφὴν, & καταπλοκὴν. Cic. pro Marcello: *Diuturni ſilentii, Patres conſcripti, quo eram his temporibus uſus, non timore aliquo, ſed partim dolore, partim verecundiâ finem hodiernus dies attulit.* Venuſtius hoc, quàm ſi illa verba ſententiam inchoarent: *Finem hodiernus dies attulit diuturni ſilentii.* Poterat quoque Maro ſcribere 1. Æneid.

Hunc lætum Tyriisque diem, Trojâque profectis,
Juppiter, eſſe velis: nam te dare jura loquuntur Hoſpitibus.

At quanto iſtud præſtat!

Juppiter (hoſpitibus nam te dare jura loquuntur)
Hunc lætum, Tyriisque diem, Trojâque profectis
Eſſe velis.

c 1. Æn. Poterat item Maro *c*.

Æneas rapidum ad naves præmittit Achatem,
Namque haud paſſus amor patrius conſiſtere mentem.

At meritò prætulit iſthoc:

Æneas (neque enim patrius conſiſtere mentem
Paſſus amor) rapidum ad naves præmittit Achatem.

Iſidorus lib. 1. Orig. παρένθεσιν hîc ſtatuit. Nos preſſius eâ voce utimur, ut propriè ΠΑΡΕʹΝΘΕΣΙΣ dicatur, cùm inſeritur orationi aliquid d Georg. 3. totâ materiâ alienum. Ut in illo *d*.

--- Ipſique ſuos jam morte ſub ægrâ
(Dî meliora piis, erroremque hoſtibus illum)
Diſciſſos nudis laniabant dentibus artus.

Et;

Et; *Namque* a *(fatebor enim) dum me Galatea tenebat,*&c. a *Ecl*, 1.

Περιβολὴ ſeu *μεταξυλογία*, item παρένθεσις, ſi longior ſit, orationem reddunt obſcuram: ut Theo monet, ubi docet, quæ narrationis perſpicuitati adverſentur.

ΣΥΝΑ'ΝΤΗΣΙΣ, ſive occaſio, & ΖΕΥ͂ΓΜΑ, ſive jugatio, conveniunt materiâ: quia ambæ partes orationis certo quodam ordine diſponunt, ita ut aliquibus aliquæ reddantur. Differunt autem formâ, quia in συναντήσει à poſteriore incipit redditio, & in primo deſinit: in Zeugmate autem recurſus fit eo ordine, quo cœptum eſt. Συνάντησις eſt *b*. b *Ecl*. 7.

Compulerantque greges Corydon & Thyrſis in unum.
Thyrſis oves, Corydon diſtentas lacte capellas.

Ζεῦγμα *eſt* c. c *Æn*. 2.

--- divellimur inde,
Iphitus & Pelias mecum: quorum Iphitus ævo
Jam gravior, Pelias & vulnere tardus Ulyſſei.

Et hoc Ovidii *d*. d *lib*. 3. *Triſt*. *el*. 4.

Illa meos caſus ingravat, illa levat.
Ingravat hæc, quod abeſt: levat hoc, quòd præſtat amorem e. e *Sic legendū puto: non, uti vulgo*, levat hæc.

Hactenus de ſchematis λέξεως.

CAP. VI.

DE SCHEMATIBUS ΔΙΑΝΟΙ'ΑΣ, QUÆ PLUS AUT MINUS DICUNT.

SCHEMATUM διανοίας *quædam plus dicunt, quàm in re eſt, quædam minùs, quædam æque.* Plus *dicunt auxeſis, digreſſio, & tranſitio.*

Auxeſis eſt, cùm aliquid ſupra rei veritatem extollimus, ita tamen ut fidei limites non excedamus.

Digreſſio eſt alienæ rei, ſed ad cauſſæ utilitatem pertinentis, extra ordinem excurrens tractatio.

Tranſitio eſt, cùm aliquid dicimus præter rem propoſitam, ut ab eo, quod dictum eſt, commodè accedamus ad id, quod proximum eſt.

Minus *dicunt tapinoſis, apoſiopœſis, & præteritio.*

Tapinoſis eſt, cùm graviorem leviori nomine compellamus.

Apoſiopœſis eſt, cùm ſententiæ inchoatæ pars aliqua præcipitur, ſic tamen ut intelligatur.

Præteritio eſt, cùm in tranſcurſu id dicimus, quod velle nos dicere negamus.

Periphra-

Periphraſis (quàm multis verbis rem unam ambimus) nunc magis, nunc minùs dicit, quàm in re eſt: ideoque referri poteſt ad ſchemata tum primi, tum ſecundi ordinis.

I. DE AUXESI.

SChemata διανοίας ſunt, quæ non in verbis, ſed in rebus ipſis, quandam habent dignitatem. Ea differre diximus à ſchematibus λέξεως, quòd hæc tollantur verbis immutatis: at ſchemata διανοίας permaneant variato vocum ordine, ac quibuscunque utamur verbis. In illis palmam cæteris præripuit Iſocrates: in his omnes exſuperat Demoſthenes.

Schemata διανοίας variè à variis dividi ſolent. Quid in eo diſ-
a lib. 4. cap. 14. & 8. ſeqq. ſenſu inprimis placeat nobis, oſtendimus in Partitionibus *a* Oratoriis. Sed quia non omnibus eadem arrident: neque nos eâdem nunc oberrabimus chordâ; ſed, illam potiùs diviſionem, paucis exceptis, retinebimus, quam amplexi ſumus ante annos tres & viginti, cùm primùm Inſtitutiones has publici juris faceremus: idque eò faciemus lubentiùs, quia in diſtributione eâ potiſſimùm ſecuti ſumus ſummum virum, Cæſarem Scaligerum, in libris de re Poëtica.

Sic igitur ſtatuimus, ſchematum διανοίας quædam plus dicere, quam in re eſt; quædam minùs; quædam æque.

Plus quæ dicant, tres afferuntur a Scaligero; Αὔξησις, Παρέκβασις, & Μετάβασις.

ΑΥΞΗΣΙΣ nonnullis vocatur, cùm gradibus aliquot pervenimus ad ſummum. Quâ ratione idem eſt, ac Incrementum: de quo cap. VII. dicemus. Hoc verò loco αὔξησις dicitur, cùm rem ſupra veritatem extollimus, ita tamen, ut fidei limites non excedat, quo eam ab ὑπερβολῇ
b lib. 4. cap. 12. ſuo loco *b* diſtinximus.

Quod ſi aliud inter ea diſcrimen non ſit: quo jure de hyperbole agitur in Tropologiâ, eodem fortaſſe de Auxeſi tractabitur in eâdem. Neque etiam αὔξησις minùs tropis accidit, quàm ὑπερβολή. Nam μεταφορὰ ſive αὐξητική, ſi quis dicatur alium ad ſcelus inflammâſſe, qui tantùm leviter ſit adhortatus. Par aliorum troporum ratio eſt. Certè, ſi quempiam vitæ integræ (nec gentilem excludo) ſanctiſſimum appelles, μετωνυμία fuerit αὐξητική. Neque eſt, quod in exemplo hocce aqua hæreat ſermonis Latini ignaris. Nam cùm *ſancire* propriè ſit aliquid facere inviolabile, (unde leges ac fœdera *ſanciri* dicuntur, quia violari ea nefas eſt) nemo non videt, *ſancti* nomen primo ac

propriè

propriè ſonare inviolabilem; indeque Tribunos plebis, vel Clodio ipſo nequiores, propriiſſimè *ſanctos a* dici, ac tribunatum, magiſtratum *ſanctiſſimum b*. At κατὰ μετάληψιν, quam μετωνυμίας ſpeciem ſupra fecimus, *ſanctus* poni cœpit pro homine integræ vitæ; quia, qui hujuſmodi ſit, violari à nemine debeat. Et ſanè Muretus *c*, atque alii, qui Senecam ſanctum vocant, (quo nomine à Latinè neſcientibus obſtrigillantur) haud aliò reſpexere, quàm ad probitatem integritatemque in ſcriptis relucentem; ſive eam moribus ac vitâ expreſſerit, quæ plurium ac meliorum opinio eſt; ſive ſecus, quod vult Dio Caſſius *d*, ſcriptor de optimo quoque haud optimè ſentiens ac ſcribens.

a 2. *de leg.*
b *Orat. pro Sextio.*
c *l b. 13. Var Lect. cap. 12.*
d *apud Xiphilinum in Nerone.*

Sed αὐξήσεως quoque συνεκδοχικῆς, ſive συνεκδοχῆς αὐξητικῆς exemplum adferamus. Ac ſanè quia de *ſancti* voce diximus, opportunè ſe offert contrarium ejus *ſacerrimus* pro improbo: quomodo dixit Turpilius *e*.

Etiamne irrides, peſſume, ac ſacerrime?

e *in Demetrio, teſte Nonio in* Sacrum.

Nam (ut huic quoque exemplo facem adluceamus) cùm *ſacrum* propriè ſit, quicquid Deo eſt dicatum, conſecratumque: propriè non improbi omnes *ſacri* fuerint; ſed ii ſolum, quos Græci καθάρματα vocant: nempe quorum caput ob patratum ſcelus ex legum præſcripto Jovi, aut Dis manibus, conſecratum devotumque eſſet, adeò ut ἄνευ κρίσεως ac impune, a quovis tolli poſſent. At liquidò errat Servius *f*, qui, quòd *ſacrum* ponatur pro execrando, ortum putat à conſuetudine Maſſilienſium. Nempe quia, ut Petronius refert, cùm peſtilentiâ civitas laboraret, aliquem tenuioris fortunæ, quem anni ſpatio publicis, & purioribus cibis, aluerant, verbenis ſacriſque veſtibus ornatum cum execrationibus per urbem circumducerent, tandemque præcipitem darent; quaſi hâc ratione a ſe mala omnia in iſtius hominis caput averruncarent.

f *in 3. Æn.*

Convenit αὔξησις accuſanti ad exaggerandum. Exaggeras enim rem, ſi pro ingrato dicas *impium*: item *inflammare* pro hortari. Ita, qui Cœlium accuſabant, *adulteria* vocabant amores ejus cum Clodiâ meretrice: *alienam* etiam *pudicitiam expugnare* eum ajebant. At defenſoris eſt, tales αὐξήσεις reprehendere, omniaque ad vivum reſecare, ut M. Tullius in L. Herennio facit, cùm ita pro Cœlio cauſſam dicit: *Si qua non nupta mulier domum ſuam patefecerit omnium cupiditati, palamque ſeſe in meretriciâ vita collocârit, virorum alieniſſimorum conviviis uti inſtituerit; ſi hoc in urbe, ſi in hortis, ſi in Bajarum illâ celebritate faciet; ſi denique ita ſe geret, non inceſſu ſolum, ſed ornatu atque comitatu; non flagrantiâ oculorum, non libertate ſermonis, ſed etiam complexu, oſculatione, aquis, navigatione, conviviis, ut non ſolum meretrix, ſed etiam*

procax videatur: cum hæc ſi quis adoleſcens fortè fuerit, uni ùm hic tibi, L. Herenni, adulter, an amator; expugnare pudicitiam, an explere libidinem voluiſſe videatur?

II. DE DIGRESSIONE.

SEquitur ἜΚΒΑΣΙΣ, ſive παρέκβασις, ſeu διέξοδος, vel ἐκβολὴ, ut Thucydides vocat. Cicero nominat *digreſſionem ab oratione propoſitâ,* vel *digreſſionem à propoſito.* Vulgo autem *digreſſionem* ſimpliciter appellant. a lib 3. cap. 1. lib 4 cap. 3. & lib. 11. cap. 3. Fabius *a* vocat *egreſſionem*: qui & ait, ſuâ ætate *exceſſum* uſitatius dici cœpiſſo. De hac idem Fabius *b* dubitat, an inter ſchemata referri debeat, cùm aliis ſit pars cauſſæ. b lib. 9. cap. 2. Verùm injuriâ eam ſtatui orationis partem, argumento illud erit, quòd certum non habeat locum; ac plurimum non tam ad rem explicandam, aut probandum fiat, quàm ad eam amplificandam ornandamque. Quare nihil cauſſæ eſt, cur è ſchematum numero excludatur.

Fit autem digreſſio, cùm additur aliquid præter propoſitum, ita ut excedamus ab inſtituto: ſive, ut definit Fabius lib. IV. cap. III. eſt *aliena rei, ſed ad utilitatem cauſſæ pertinentis, extra ordinem procurrens tractatio.* Atque eadem mente Ulpiano Rhetori eſſe dicitur λόγος ἐξαγώνιος, συναγωνιζόμενος δὲ πρὸς τὸν ἀγῶνα. Ut apud Ciceronem pro Roſcio Amerino digreſſio illa eſt de L. Sylla. Expoſuerat, quæ conſecuta erant Roſcii cædem, poſtremoque illud dixerat: *Hæc bona ſexagies emuntur duobus millibus nummûm.* Subjungit deinde: *Hæc omnia, Judices, imprudente L. Syllâ facta eſſe, certò ſcio, neque enim mirum; cum eodem tempore, & ea quæ præterita ſunt, & ea quæ videntur inſtare, præparet; cùm & pacis conſtituendæ rationem, & belli gerendi poteſtatem ſolus habeat; cùm omnes in unum ſpectent, unus omnia gubernet; cùm tot tantisque negotiis diſtentus ſit, ut reſpirare liberè non poſſit; ſi aliquid non animadvertat, cùm præſertim tam multi occupationem ejus obſervent, tempusque aucupentur; ut ſimulatque ille deſpexerit, aliquid hujuſcemodi moliantur. Huc accedit, quod, quamvis ille felix ſit, ſicut eſt; tamen in tanta felicitate nemo poteſt eſſe in magna familia, qui neminem, neque ſervum, neque libertum improbum habeat. Interea iſte T. Roſcius,* &c. Idem pro Cœlio digreditur in mortem Metelli, & ejus moribundi orationem. Paulo altius ordiar, ut appareat, quâ occaſione eò excurrat: *Ipſius autem veneni quæ ratio fingitur? ubi quæſitum eſt? quemadmodum paratum? quo pacto, cui, quo in loco traditum? Habuiſſe ajunt domi vimque ejus eſſe expertum in ſervo quodam, ad rem ipſam parato: cujus perceleri interitu eſſe ab hoc comprobatum venenum. Proh dii immortales! cur interdum*

deum in hominum ſceleribus maximis, aut connivetis, aut præſentis fraudis pœnas in diem reſervatis? Vidi enim, vidi, & illum hauſi dolorem vel acerbiſſimum in vita, cùm Q. Metellus abſtraheretur è ſinu gremioque patriæ, cumque ille vir, qui ſe natum huic imperio putavit, tertio die poſt, quam in curia, in Roſtris, in Rep. floruiſſet, integerrimâ ætate, optimo habitu, maximis viribus, eriperetur indigniſſime bonis omnibus, atque univerſæ civitati quo quidem tempore ille moriens, cùm jam cæteris ex partibus oppreſſa mens eſſet, extremum ſenſum ad memoriam Reip. reſervabat: cùm me intuens flentem, ſignificabat interruptis atque morientibus vocibus, quanta impenderet procella urbi, quanta tempeſtas civitati: & cùm, parietem ſæpe feriens, eum qui cum Q. Catulo fuerat ei communis, crebro Catulum, ſæpe me, ſæpiſſime Remp. nominabat: ut non tam ſe emori, quam ſpoliari ſuo præſidio cùm patriam, tum etiam me, doleret. Quem quidem virum ſi nulla vis repentini ſceleris ſuſtuliſſet: quonam modo ille furenti fratri ſuo patrueli conſularis reſtitiſſet, qui conſulem, incipientem furere atque conantem, ſua ſe manu interfecturum, audiente ſenatu, dixerit? Ex hâc igitur domo progreſſa iſta mulier &c. Etiam pro L. Cornelio παρέκβασιν habes de laudibus Pompeji, in quas divinus ille Orator, veluti nomine ipſo ducis, curſus dicendi teneretur, abrupto, quem inchoaverat, ſermone, divertit; ut Fabius *a* inquit. *a lib. 4. cap. 3.*

In Digreſſionibus peccatur bifariam. Nam alii planè eas fugiunt, alii nimis producunt. De utroque vitio ita Theon in progymnaſmatibus *b*. Οὐ γὰρ ἁπλῶς χρὴ (παρέκβασιν) πάντα παραιτεῖσθαι, καθάπερ ὁ Φίλιστος. ἀναπαύει γὰρ τὴν διάνοιαν τῶν ἀκροατῶν· ἀλλὰ τὴν τηλικαύτην τὸ μῆκος, ἥ τις ἀπαλλοτριοῖ τὴν διάνοιαν τῶν ἀκροωμένων, ὥστε δεῖσθαι πάλιν ὑπομνήσεως τῶν προειρημένων, ὡς Θεόπομπος ἐν ταῖς Φιλιππικαῖς. *Neque enim oportet ſimpliciter fugere digreſſiones, quod Philiſtus fecit; quia in hâc animus audientium acquieſcit: verùm illas, quæ adeo ſunt prolixa, ut abducant auditorum animos, ut neceſſe ſit ea, quæ antè dicta ſunt, in memoriam revocari. cujuſmodi digreſſionibus utitur Theopompus in Philippicis.* Quales verò fuerint iſtæ Theopompi digreſſiones, idem inibi ſubdit, cùm ait, in nonnullis earum haud Philippi, atq; adeò nec Macedonis cujusquā, fieri mentionem. *b cap. 4. quod eſt de narratione.*

Fugiendæ igitur Digreſſiones nihil ad rem pertinentes: ut ſi in levibus cauſſis tantummodo ad ornandum antiquæ adferantur hiſtoriæ, quæ οὐδὲν πρὸς ἔπος *c*. Hunc morem taxat meritò Lucianus ῥητόρων διδασκάλῳ. Καὶ περὶ ὑβριστοῦ τινος ἢ μοιχοῦ λέγῃς Ἀθήνησι, τὰ ἐν Ἰνδοῖς, καὶ τὰ ἐν Ἐκβατάνοις, λεγέσθω· ἐπὶ πᾶσι δὲ, ὁ Μαραθὼν, καὶ ὁ Κυναίγειρος, ὧν οὐκ ἄν τι ἄνευ γένοιτο. Καὶ ἀεὶ ὁ Ἄθως πλείσθω, καὶ ὁ Ἑλλήσποντος πεζευέσθω, καὶ ὁ ἥλιος ὑπὸ τῶν Περσικῶν βελῶν σκεπέσθω, &c. *Quod ſi de contumelioſo quodam, aut mœcho, ſis Athenis dicturus; ea, quæ in India vel Ecbatanis fiant, refer.* *c nihil ad rem.*

In omnibus verò ſit Marathon, & Cynegirus, ſine quibus nihil fiat. Semper etiam Athos navigetur, & Helleſpontus pedibus tranſeatur, & Sol Perſarum ſagittis inumbretur, &c. Eſt & elegans in hanc mentem Lucilii a epigramma, cujus initium; Χοιρίδιον b καὶ βοῦν ἀπολώλεκα, ſimileque, ac fortaſſe ex eo expreſſum, eſt Martialis iſtud c.

a lib. 2. Ἀνθολογίας. Tit. εἰς ῥήτορας
b *ſuculam ac bovem perdidi.*
c lib. 6. ep 19.

Non de vi, neque cæde, nec veneno,
Sed lis eſt mihi de tribus capellis.
Vicini queror has abeſſe furto:
Hoc judex ſibi poſtulat probari.
Tu Cannas, Mithridaticumque bellum,
Et perjuria Punici furoris,
Et Sullas, Mariosque, Muciosque,
Magnâ voce ſonas, manuque totâ.
Jam dic, Poſthume, de tribus capellis.

Brevior autem eſſe debet digreſſio in initio, aut fine, quàm in medio orationis. Imò in medio etiam videndum, ne minis ea ſit prolixa. Quod ſi longiuſcula erit, utile fuerit aliquid præmittere. Ut Cicero facit libro IV. in Verrem: ubi, priusquam digrediatur ad illa de raptu Proſerpinæ, & Cereris Ennenſis cultu, hunc in modum ſibi præſtruit viam: *Nimiùm mihi diu videor in uno genere verſari criminum: ſentio, judices, occurrendum eſſe ſatietati aurium, animorumque veſtrorum. Quam ob rem multa prætermittam, ad ea autem, quæ dicturus ſum, reficite vos, quæſo, judices.* Idem breviùs facit libro ſecundo in Verrem. Ubi narrârat, quomodo Verres à Sthenio popoſcerit, ut ſe adjuvaret ad tollenda ex oppido Thermitanorum antiquiſſima ſigna in publico poſita; quæ Himerenſium quondam fuerant; Thermitanis verò donata erant à Scipione Africano. Eâ occaſione dilabitur ad hujuſce beneficentiæ narrationem. Sed initio ſtatim παρεμβολὴν inſerit, quæ cauſſam digreſſionis contineat: *Etenim,* inquit, *ut ſimul P. Africani quoque humanitatem & æquitatem cognoſcatis, oppidum Himeram Karthaginenſes quondam ceperant: quod fuerat inprimis Siciliæ clarum, & ornatum.* Atque hinc cætera in digreſſione illâ perſequitur.

Breviores ſunt Oratoribus digreſſiones, quam Poetis. Longa certè eſt illa Catulli, quâ carmine de nuptiis Pelei & Thetidis digreditur in fabulam de Theſeo, & Ariadne. Qua de re viſum eſt adſcribere judicium eruditiſſimi viri, Sebaſtiani Corradi: *Catullus verò, quamvis doctus quaſi cognomento dicatur, in eâ re tamen reprehendi ſolet, quod ad Theſei & Ariadnes fabulam digrediatur ita, ut propoſiti oblitus eſſe videatur. Et mehercule in eâ digreſſione ita multus eſt, ut vix defendi poſſit: niſi dicat*

aliquis,

aliquis, illum Poetas Lyricos eſſe imitatum: qui quum neque gravia, neque magna, ſed amores, cœnas, & alia id genus profiteantur, longius evagari poſſunt: ut Pindarus non ſæpe modò, ſed ſemper ferè facit; & præſertim in Pythiis; ubi quum Arceſilaum pro Demophilo rogare conſtituiſſet, à re tamen ad nautas longiſſimè diſcedit. Rectè profectò Corradus. Nam Oratorum quidem eſt, celeriùs regredi ad propoſitum; quia inprimis iis propoſitum eſt, docere: eoque digrediendi pauſam faciunt, ubi exiſtimant auditorem ſatis eſſe delectatione perfuſum. Longè verò ſecus comparatum eſt cum Poëtis, cùm hi non raro vix aliud, quàm delectationem, ſpectent. Quin ſæpe ne quidem hos uti Epanodo, (ita Rhetores appellant regreſſionem ad propoſitum) indicio eſt Maro, qui I. Georg. occaſione arreptâ ex Solis indiciis, digreſſionem facit de morte Cæſaris, eâque librum claudit. Id ipſum quoque comprobat Horatius lib. III. od. III. ad Mercurium; ubi, arreptâ occaſione è fabulâ de filiarum Danai ſupplicio, digreditur ad Lyden puellam, atque eam ſimiles ait pœnas manere, ſi porrò contumax eſſe pergat. Idem oſtendit digreſſio illa, quæ de Europa eſt od. XXVII. ejusdem libri; aliæque tum apud eundem, tum apud alios.

At ſemper regrediendum Oratori. Cui idcirco videndum eſt, ne ita digrediatur, ut tandem, longius dilapſus, non videat, quomodo ad inſtitutum referre valeat pedem. Imò jam, antequam digredi incipiat, cogitare oportet de reditu, ne ſerò pœniteat, quòd à propoſito exceſſerit.

Reveniendi ad propoſitum non invenuſta eſt formula Plauti initio Truculenti: *Sed hoc agamus.* Uti & illa Cornelii Nepotis in Dione: *Sed illuc revertor.* Etiam ſimplex admodum eſt ἐπάνοδος in illis pro S. Roſcio: *Verùm, ut cœpi dicere, & Erucius, hæc ſi haberet in cauſſa, quæ commemoravi, poſſet hæc quamvis diu dicere: & ego, judices, poſſum.* At illa ambitioſior lib. IV. in Verrem: ubi, cùm de raptu Proſerpinæ, & cultu Cereris Ennenſis, dixiſſet: *Non obtundam,* inquit, *diutius aures veſtras: jamdudum vereor, ne oratio mea, aliena à judiciorum ratione, & quotidianâ dicendi conſuetudine, eſſe videatur. Hoc dico, hanc ipſam Cererem, antiquiſſimam, religioſiſſimam, principem omnium ſacrorum, quæ apud omnes gentes nationesque ſunt, à C. Verre ex ſuis templis ac ſedibus eſſe ſublatam.* Idem pro Cœlio, poſt digreſſionem de Q. Metello, ſic ad propoſitum redit: *Sed revertar ad crimen. Sed enim hæc facta illius clariſſimi ac fortiſſimi viri mentio & vocem meam debilitavit, & mentem dolore impedivit. Sed enim venenum unde fuerit, quemadmodum paratum fuerit, non dicitur.* Taciti etiam eſt lib. II. Hiſtor. *Sed me veterum novorumque morum reputatio longius tulit. Nunc ad rerum ordinem venio.*

De Digreſſione, atque epanodo nihil video, quod magnopere his addi opus ſit: niſi fortè illud, tum demum digreſſionem conducere, ſi ea ſe quaſi ſponte obtulerit, non vi intulerit. Item valere eam non modò ad oblectandum auditorem; vel ad rem amplificandam, ornandamque; ſed etiam, ut animos hominum aliò avertamus in nimiâ criminis conſideratione. Nam tum interdum minuenda eſt attentio, quemadmodum alibi diximus.

III. DE TRANSITIONE.

a lib. 9. cap. 2. TRanſitionem, ſive μετάβασιν, Fabius *interfationem* vocat: qui & eam negat *a* eſſe ſchema. Ea vulgò definitur, figura, quâ breviter monemus, & quid dictum ſit, & quid reſtet. Verùm definitio hæc non omni convenit tranſitioni, ſed perfectæ ſolùm: quales multæ apud Oratores, Hiſtoricos, & Poëtas. Nec alienum erit, ſi pluſcula ſubjecero exem-
b l. 2. epiſt. 17 pla. Cicero ad Caninium imp. *b Uni epiſtolæ reſpondi: venio ad alteram.* Pro lege Manilia: *Quoniam de genere belli dixi: nunc de magnitudine pauca dicam.* Eâdem: *Satis mihi multa verba feciſſe videor, quare hoc bellum eſſet genere ipſo neceſſarium, magnitudine periculoſum. Reſtat, ut de Imperatore ad id bellum deligendo, ac tantis rebus præficiendo, dicendum eſſe videatur.* Pro Mil. *Sed jam ſatis multa de cauſſa: extra cauſſam etiam nimis fortaſſe multa: quid reſtat, niſi ut orem, obteſterque vos, judices, ut miſericordiam tribuatis fortiſſimo viro?* Cornificius lib. I. ad Herennium: *De exordio ſatis dictum eſt: deinceps ad narrationem tranſeamus.* Varro lib. IV. de L L. *Hæc de hominibus: hinc quod ſequitur de pecore.* Et lib. v. *De ſtatutis diebus dixi: nunc de annalibus dicam.* Et eodem libro: *De multitudine quoniam quod ſatis eſſet, admonui, de obſcuritate pauca dicam.* Item lib. VI. *Cauſſam, quare ab impoſitis nominibus declinarint, oſtendi. Sequitur, in queis voluerint declinare, aut noluerint.*

Virgil. Ecl. VIII.

Hæc Damon: vos, quæ reſponderit Alpheſibœus,
Dicite, Pierides.

Idem II. Georg.

Hactenus arvorum cultus, & ſidera cœli:
Nunc te, Bacche, canam: nec non ſylveſtria tecum
Virgulta, & prolem tardè creſcentis olivæ.

Tacitus libro de moribus Germanorum: *Hæc in commune de omnium Germanorum origine ac moribus accepimus. Nunc ſingularum gentium inſtituta,*

inſtituta, ritusque, quatenus differant, qua nationes è Germania in Gallias commigraverint, expediam.

Atque hujusmodi eſt tranſitio, quam perfectam vocant: quâ, ut vidimus, utrumque exponitur, & quid dictum ſit, & quid dicendum. Imperfecta vocatur, cùm tantùm alterum horum exprimitur. Cujus generis non paucæ item apud ſcriptores occurrunt. Ac interdum quidem tantùm prior pars adfertur. Ut apud Tullium in Topicis: *Quod ad definitiones, hactenus: reliqua videamus.* Et libro I. in Verrem: *Quæſturâ iſtius demonſtratâ, reliqua attendite.* Item apud Salluſtium in Jugurthino bello, ubi poſt Africæ deſcriptionem ait: *De Africa, & ejus incolis, ad neceſſitudinem rei ſatis dictum.* Deinde hiſtoriam perſequitur ab illis verbis: *Poſtquam diviſo regno legati Africâ deceſſere,* & quæ ſequuntur. Sed ſæpius tantùm poſterius membrum exponitur. Cicero pro Roſcio: *Age nunc illa videamus, judices, quæ conſecuta ſunt.* Idem in Bruto: *Nunc reliquorum Oratorum ætates perſequamur.* Cornificius ad Herennium: *Tempus eſt ad cæteras partes orationis proficiſci: deinceps igitur de diſpoſitione dicemus.* Varro lib. IV. *De his diebus nunc jam, qui hominum cauſſâ conſtituti, videamus.* Et lib. V. *Nunc primùm ponam de cenſoriis tabulis.* Et lib. VII. *Deinceps dicam de altero genere vocabulorum.* Maro IV. Georg.

Protinus aërii mellis cœleſtia dona
Exequar, hanc etiam, Mæcenas, aſpice partem.

Atque ex his liquet, non requiri in μεταβάσει, ut & quid dictum, & quâ de re agendum ſit, exponatur: ſed tantùm, ut aliud dicamus præter rem propoſitam: quò, digreſſi ab eo quod dictum eſt, aliud adjungamus ad quod accedimus.

IV. DE TAPINOSI.

SEquuntur figuræ, quæ minùs dicunt, quàm pro re ſit. Hujusmodi ſunt, ταπείνωσις, παράλειψις, & περίφρασις: ex quibus duo poſtrema quodammodo etiam referri poſſunt ad ea, quæ plus dicunt, ut mox oſtendam.

ΤΑΠΕΙ´ΝΩΣΙΣ ſive μείωσις, quæ Latinis *diminutio, imminutio*, & *extenuatio* dicitur, minuit gravitatem rei, nominis levitate. Ut ſi quis pro multis lachrymis *lachrymulam* dicat. Quod Plancii adverſarium feciſſe cognoſcimus ex illis Ciceronis verbis pro Plancio: *Et mihi lachrymulam Ciſpiani judicii objectas. Sic enim dixiſti, Vidi ego lachrymulam tuam. Vide, quàm me verbi tui pœniteat. Non modo lachrymulam, ſed multas lachrymas, & fletũ cum ſingultu, videre potuiſti.* Etiam ſcelera

ſua

ſua ſtudii nomine velabat Verres. Unde ſic Cicero Verrinâ ſextâ: *Venio nunc ad iſtius, quemadmodum ipſe appellat, ſtudium; ut amici ejus, morbum, & inſaniam; ut Siculi, latrocinium ego, quo nomine appellem, neſcio.* Itidem aliquid, quod temere vel odio factum fuerit, uti ab accuſatore *ſcelus*, ita à defenſore *error* dicetur. Cicero pro Ligario: *Scelus tu id vocas, Tubero? cur? iſto enim nomine illa adhuc cauſſa caruit, alii errorem appellant, alii timorem, qui duriùs ſpem, cupiditatem, odium, pertinaciam, qui graviſſimè, temeritatem, ſcelus, præter te, adhuc nemo.* Sed hæc ταπεινώσεως exempla Tullius adfert ex mente alienâ. Ex propria verò eſt illud pro Milone: *Mirabar tamen, credi Popæ: ebrioſorum confeſſionem ſervorum audiri: vulnus in latere, quod acu punctum videretur, pro ictu gladiatoris putari.* Quamvis fortaſſe hîc rectiùs ſtatuatur ὑπερβολὴ μειωτικὴ, cùm veriſimile non ſit, quemquam pro ictu gladiatoris habere, quod acu punctum videretur.

Habet & locum ταπείνωσις in inanimis. Quale eſt, cùm *gurges* pro
a *carmine de nuptiis Pelei & Thetidos.* mari ponitur. Ut apud Poëtas ſæpe. Inter alios Catullum *a*, cùm de Nereidibus nymphis ait:

Nutricum tenus exſtantes è gurgite vaſto.

Quo loco, ut obiter id addamus, *nutrices* dixit pro papillis ſive uberibus: quâ fortaſſe ratione & *mordices* pro dentibus dixit Plautus Aululariâ. Hoc cùm non animadverteret Bernardus Realinus, locum Crotone ſaniorem ſollicitare aggreſſus eſt, ac pro *nutricum*, quod non modo in Al-
b *anni* 1481. dinâ quoque eſt, ſed & veteri Regienſi *b*, *umbilicum* legit. At hoc quoque alii inſubidi magis; qui legunt, *jam crurum tenus*: quod ut in nymphis inverecundum fuiſſet, ita in βιβλιοςτίλαις illis ob ineptiam penè intole-
c *lib* 3. *od.* 26. rabile eſt. Etiam in verbis ταπείνωσις invenitur. Ut in hoc Horatii *c*.

O! quæ beatam diva tenes Cyprum, &
Memphim carentem Sithoniâ nive,
Regina, ſublimi flagello
Tange Chloen ſemel arrogantem.

Nam *tangere* dicebant Veteres pro percutere, pungere, lædere: ut fusè
d *in Catulli illud carm.* 18. Tangam te prius. docuit Muretus *d*. Sic idem Flaccus alibi *e*.

Quicunque mundo terminus obſtitit,
Hunc tangat armis.

e *od.* 8. *lib.* 3. Eadem ratio iſtius od. VII. lib. 2.

Tecum Philippos, & celerem fugam
Senſi, relictâ non bene parmulâ:
Cum fracta virtus, & minaces,
Turpe, ſolum tetigere mento.

At

At immerito Horatium reprehendit in Hypercritico Jul. Scaliger, quòd non ſatis gravi ac ſignificanti *tangendi* utatur voce. Secundum etiam verſum peſſimo conſilio ſollicitari a Rob. Titio, oſtendimus lib. II. cap. VIII. Sed ut hoc in exemplo non viderunt ταπείνωσιν: ita contrà in aliis eam fruſtra collocarunt. Sanè Servius putat, Scyllam (quod, ſi hiſtoriam potius, quàm fabulam attendamus, navis piraticæ erat nomen a) à Marone b κατὰ ταπείνωσιν dici *Dulichias vexaſſe rates*. Quam ejus ſententiam ſolide refutarunt, cùm Aſconius, & Probus, qui *vexandi* vocabulum grave eſſe ajunt: tum inprimis Agellius lib. II. cap. VI. & Macrobius lib. VI. Saturn. cap. VII. Ec vel ἔτυμον Scyllæ, ut jam aliis c monitum, oſtendit, propriè locutum Maronem: cum σκῦλαι Græcis ſit *vexare*. Unde gloſſæ Philoxeni: *Vexat*, ὀχλεῖ, σκύλλει, χειμάζει. *Vexabuntur*, σκυλήσονται. *Vexare*, σκῦλαι. *Vexatio*, σκυλμός. *Vexatus*, καταπονηθεὶς, σκυλεὶς. *Vexo*, καταπονῶ, σκυλεύω. Ac ſimilia legas in gloſſis Græco-Latinis, quæ Cyrilli dicuntur.

a Palæphat. ...
b ecl. 6.
c Germano Valenti in eũ Maronis locum Rigaltio in Phædri fab. 75. &c.

Et hæc de μειώσει. Quæ nec ipſa fuerit ſchema διανοίας, ſi αὔξησις eorum numero eximatur. Certè cum Lucretius pro mari dixit *lacunas ſalſas* d, quam μείωσιν vulgò eſſe ſtatuunt; nemo, puto, μεταφορὰν eſſe inficias iverit. At συνεκδοχῆς generis, & μετωνυμίας adjuncti eſt, cum Latini ὑποκοριζόμενοι perduelles vocant *hoſtes*, quo propriè ſignificantur peregrini, teſte Tull. I. Offic. & Varrone pene initio lib. IV. de LL. aut cùm Spartani itidem, quo ταπεινοῦντες hanc rem triſtiorem mitigarent, ξένους vocant eoſdem, h. e. hoſpites ſeu peregrinos. Verùm, quod de auxeſi ſuperius dicebamus, idem hîc locum habet. Nihil enim prohibet, quo minus utraque, pro diverſo conſiderandi modo, tum troporum affectio ſit, tum ſententiæ figura.

d lib 3.

V. DE APOSIOPESI.

ΑΠΟΣΙΩΠΗΣΕΩΣ vox è caſtris adſcita eſt in ſcholas Rhetorum. Nam qui in præliis occubuiſſent, neque nominarentur in recitatione numerorum, ſive catalogi, (utraque ea vox militiæ propria) hi κατ' ἀποσιώπησιν nominati judicabantur: ut è contrario prælio credebantur interfuiſſe, quorum nomina ταξίαρχος e retulerat in numeros, tametſi eorum nulla eſſet facta mentio.

e ordinum ductor.

De nomine hujus ſchematis variant Rhetores. Ciceroni dicitur *reticentia*, Celſo *obticentia*, autori ad Herennium *præciſio*, aliis etiam *interruptio* nominatur, ut ex Fabio cognoſcimus.

Sed neque eodem modo definitur. Jul. Scaliger ἀποσιώπησιν eo diſtin-

diſtinguit ab ἐκλείψει, quod hæc ſit verbi ſuppreſſio; illa ſit totius rei defectus.

a Sat. 6. Itaque ἔλλειψις ei eſt in iſto Juvenalis *a*.

Tune duos unâ ſæviſſima vipera cœnâ?
Tune duos?

b Æn. 1. Item iſto Maronis *b*.

Quos ego: ſed motos præſtat componere fluctus.

c Æn. 9. Et hoc *c*.

Me, me: adſum, qui feci.

d Lib. 7. Quibus ſimile hoc Silii *d*.

--- Quin inter cætera noſtræ
Haud laude abſuerit, modò qui: ſed parcere dictis
Sit melius.

e Æn. 4. At ἀποσιώπησις ei eſt in illo *e*.

Dixerat, atque illam media inter talia ferro
Collapſam adſpiciunt.

f Æn. 6. Omiſit enim Poëta, quomodo ſe interemerit. Item in hoc *f*.

--- Ni jam præmiſſus Achates
Afforet.

Nam prætererat Maro, Achatem præmiſſum eſſe; quod domum cognoſcimus, poſtquam reverſus eſt. At vulgò ἀποσιώπησις vocatur, quod Scaligero eſt ἔλλειψις, ſive ἔκλειψις. Vocem enim eccliplios retinuit, quam in vulgatis Fabii, Donati, aliorumque codicibus invenerat; cùm tamen ἔκλειψις non vocis, ſed Solis Lunæve ſignificet defectum, ac præcipue Solis; quemadmodum Lunæ deliquium propriè καθαίρεσις nominatur: ut videre eſt ex Scholiaſte Apollonii lib. IV. Sed de vocabulis non contendam. Iſta tamen definitio, quâ ἀποσιώπησις dicitur, cum ob affectum pars aliqua orationis præciditur; eo peccat, quòd anguſtior ſit. Tria quidem exempla, in quibus ἔλλειψιν Scaligero eſſe dicebamus, affectum continent, quia primum ab indignatione eſt, alterum ab irâ, tertium ab amore. At diſpar ratio in iſto Ciceronis ad Terentium *g*.

g Lib. 14 ep. 3. *Si perficitis quod agitis, me ad vos venire oportet. Sin autem. Sed nihil eſt opus reliqua ſcribere.* Neque enim aliâ de cauſsâ præterit Cicero, quàm quia etiam tacitum intelligeretur.

Neque affectus eſt in iſto II. Æn.

Nec requievit enim, donec Calchante miniſtro.

Scilicet, me aræ deſtinaret: quod à Poëta præteritur. Nam verſus proximus eſt:

Sed quid ego? Hæc autem nequicquam ingrata revolvo.

Niſi vulgatam lectionem ſequi malis.

Neque

Neque affectus locum habet, quum oratio præciditur, ne quid ſævi dicamus, ac mali ominis. Demoſthenes [illegible] σιωπῶν· ἀλλ' ἐμοὶ μὲν οὐ βούλομαι δὲ δυσχερὲς εἰπεῖν ἀρχόμενος τοῦ λόγου *a*. Cic. ad Caſſium *b*. *Brutus Mutinæ vix jam ſuſtinebat, qui ſi conſervatus erit, vicimus: ſin; (quod Dii omen avertant) omnis omnium curſus eſt ad vos.* Ovidius Laodamiæ epiſt.

Me tibi venturam comitem, quocunque vocaris;
Sive, (quod heu timeo) ſive ſuperſtes eris.

a *Sed mihi nolo autem quicquam moleſti dicere in orationis initio.*
b *l.* 12. *epiſt.* 6.

Deeſt in priori membro, *occideris.*

Quin ſi pudor affectus non eſt, quâ de re aliquid lib. II. dicebamus, ne quidem affectus ſit in iſto Ecl. III.

Novimus & qui te tranſverſa tuentibus hircis,
Et quo (ſed faciles Nymphæ riſere) ſacello.

Qui te, puta corruperit, vel corruperint. Ἀποσιώπησιν tamen hîc agnoſcit Quinctilianus. Quanquam ei quidem (ne quid diſſimulem) non difficulter occurritur. Propriè enim tum ἀποσιώπησις eſt, cùm, quid taceatur, incertum eſt, vel longiore ſermone explicandum. Atqui hîc unicum tantummodo verbum deſideratur, & illud manifeſtum. Eoque Pierius quoque ἀποσιώπησιν hîc ſtatuendam negat.

Quis etiam affectus eſt, cùm ſermonem quis abſcindit, quia ſe animadvertat extra oleas vagari? Cujusmodi ἀποσιώπησιν habemus apud Lucianum de Gymnaſiis. Ubi Solon ſibi ſilentium injungit, quia, ut ait ipſe, ſe videret ἔξω τοῦ πράγματος ληρεῖν *c*.

c *extra rem nugari.*

Atque hæc quidem, quæ produximus, exempla ſunt ſive ἐλλείψεως, ſive ἀποσιωπήσεως ejus, quæ fit per ſe. Eſt verò & alterum genus, quo per accidens aliquid reticetur. Ut cùm apud Comicos pars ſententiæ non effertur ob perſonæ interventum. Velut Phorm. *d*

Si quis me quæret rufus. D. preſto eſt. Deſine.

d *act.* 1. *ſc.* 2.

Ubi Donatus ἀποσιώπησιν agnoſcit. Par ratio in iſtoc Plautino *e*.

De argento ſi mater tua ſciat, ut ſit factum. A'P. Heia. Benedicite.

e *Aſin. act.* 3. *ſc.* 3.

Nam abrumpit ſervi ſermonem Argyrippus, ne malè ominaretur.

Hæc de Apoſiopœſi: à quâ diverſa eſt ὑποσιώπησις. Ea ab Ulpiano, primam Olynthiacam enarrante, fieri dicitur, ὅταν μέλλῃ τις ὑποφέρειν τραχύ τι καὶ λοιδορίας ἐχόμενον, μὴ βούληται δὲ διὰ τὸ ἀπεχθὲς αὐτὸ λέγειν, ἀλλὰ δι' αἰνιγμάτων σημαίνει· *quando quis allaturus aſperum quiddam, & convicio affine, non vult id dicere, eo quòd odioſũ foret, ſed obſcurius id quibusdam ambagibus ſignificat.* Exemplũ autem ibidem adfert. Nam cùm dicere vellet Demoſthenes, Athenienſes, neceſſariis neglectis, ſpectaculis ac

 deliciis

deliciiſvacare; ut declinet offenſam, reticet illud, ac tantùm dicit: Οὐκ οἶδ᾽ ὅν τινά μοι δοκεῖτε ἔχειν τρόπον πρὸς αὐτά. *Neſcio, quo pacto mihi videamini erga illa affecti.* His ſubjungit Ulpianus diſcrimen inter duo, quæ dixi, ſchemata: Διαφέρει καὶ τῆς ἀποσιωπήσεως. ὅτι ἐκείνη μὲν παντελῶς ἀποσιωπᾷ τι πρᾶγμα, ὥσπερ τό. οὐ βούλομαι δ᾽ δυσχερὲς εἰπεῖν οὐδὲν, ἀρχόμενος τοῦ λόγου. ἡ δ᾽ ὑποσιώπησις αἰνίττεταί τι ὡς ἐνταῦθα. *Differt autem* (hypoſiopeſis) *ab apoſiopeſi, quod hæc quidem rem penitus reticet. Ut in illo, Nolo autem quicquam mali ominis dicere initio orationis meæ. At hypoſiopeſis ſignificat aliquid obſcurà verborum ambage: uti hoc loco fit.*

VI. DE PRÆTERITIONE, APOPHASI ET APODIOXI.

ΠΑΡΑ´ΛΕΙΨΙΣ, ſive præteritio eſt, cùm ſimulamus, nos omittere, quod maximè dicimus. Fit hoc, juxta Hermogenem *a*, tribus de cauſſis; vel quia res ſunt parvæ, vel quia notæ, vel quia ingratæ, ac moleſtæ. Non tamen planè præterimus, quia ſunt Oratori utiles. Lucill. *b*

a περὶ μεθόδ. δειν.

b apud Iuliũ Rufinianum.

Non tango, quod avarus homo eſt, quodque improbus, omitto.

Ubi omnino legendum,

--- quodque improbu, mitto.

Quomodo hunc locum levi negotiolo correximus, cùm primum Oratoriæ noſtræ viderent lucem. Ac biennio etiam poſt Notis in Apuleji apologiam *c* ſimiliter legendum putavit Scipio Gentilis. Et ſanè cur hypermetrum faceret Poëta, cauſſæ nihil erat. Terent. Eun. act. v. ſc. IV.

c Lemmate 74.

Nam ut mittam, quod ei amorem difficillimum, &
Chariſſimum ab meretrice avarâ, virginem
Quam amabat, eam confeci ſine moleſtia.

Gaudet præteritione etiam Tullius. Ut ad Trebonium lib. XV. epiſt. ult. *Ut illa omittam, quæ, civitate teſte, feciſti, cùm mecum inimicitias communicaſti, cùm me concionibus tuis defendiſti, cùm quæſtor in mea atque in publica cauſſa conſulum defendiſti.* Pluraque addit in hanc mentem. Subjicit inde: *Ut hæc igitur omittam, quæ mihi tanti æſtimanda ſunt, quanti vitam æſtimo, & ſalutem meam.* Idem ad Att. epiſt. III. lib. VIII. *Omitto illa vetera, quòd iſtum in Remp. ille aluit, auxit, armavit.* Idem in Vatinium: *Ac illud tenebricoſiſſimum tempus ineuntis ætatis tuæ patiar latêre: licet impunè per me parietes in adoleſcentiâ perfoderis, vicinos compilâris, matrem verberâris: habeat hoc præmium tua indignitas, ut adoleſcentiæ turpitudo obſcuritate, & ſordibus tuis, tegatur.* Item pro lege

Manilia: *Itaque non ſum prædicaturus. Quirites, quantas ille res domi militiæque, terrâ marique, quantâque felicitate, geſſerit: ut ejus ſemper voluntatibus non modò cives aſſenſerint, ſocii obtemperarint, hoſtes obedierint: ſed etiam venti tempeſtateſque obſecundarint. Hoc breviſſime dicam*, &c. Etiam luculenta eſt præteritio illa in Rullum: *Non queror diminutionem vectigalium, non flagitium hujus jacturæ atque damni: prætermitto illa, quæ nemo eſt quin graviſſimè & veriſſimè conqueri poſſit; vos caput patrimonii publici, pulcherrimam populi Romani poſſeſſionem, ſubſidium annonæ, horreum belli, ſub ſigno clauſtriſque Reip. poſitum vectigal, ſervare non potuiſſe; eum denique nos agrum P. Rullo conceſſiſſe, qui ager ipſe per ſeſe & Syllanæ dominationi, & Græcorum largitioni reſtitiſſet: non dico, ſolum hoc in Rep. vectigal eſſe, quod amiſſis aliis remaneat, intermiſſis non conquieſcat, in pace niteat, in bello non obſoleſcat, militem ſuſtentet, hoſtem non pertimeſcat: prætermitto omnem hanc orationem, & concioni reſervo: de periculo ſalutis ac libertatis loquor.*

Pertinet hoc ſchema partim ad ea, quæ magis dicunt; partim ad illa, quæ minùs efferunt. Nam etſi minùs ſe dicturum ait Orator, quam in re eſt; plus tamen dicit, quàm ſe dicturum ait.

Convenit autem laudanti, & reprehendenti. Item ſi aliqua ad probandum, vel refellendum, non parum conducant; atque interim ejus ſint naturæ, ut, ſi inſiſtatur illis, ſatietatem potiùs ſint allatura, quàm voluptatem.

Vicina huic, vel eadem figura, eſt ΠΑΡΑΣΙΩΠΗΣΙΣ, de qua Rutilius lib. II. Item ἈΠΟΦΑΣΙΣ. Ut in illo Verr. I. *Nec ea dico, quæ ſi dicam, infirmare non poſſis.* Et eâdem: *Sunt hæc, & alia, in te falſi accuſatoris ſigna permulta, quibus ego non utor.* Conducit hæc refellenti.

Vicina quoque eſt ἀποδίωξις, quâ aliquid vel ſimpliciter ab oratione removetur, vel in alium locum rejicitur. In Julii Rufiniani codicibus, etiam eo, quem Pithœus dedit, vocatur *apodoxis*, voce nihili. Cæterùm paulo aliter hoc nomine utitur Rufinianus, quàm nos. Siquidem ita ei vocatur *rejectio*, vel *reprobatio, quarundam rerum, quaſi in quæſtionem non venire dignarum*, vel quas putemus [a] *, neque potuiſſe ab adverſariis poni, aut à nobis quæri, aut a judice poſtulari.* Cicero pro Cœlio: *Equitis autem Romani eſſe filium, criminis loco poni ab accuſatoribus, neque his judicantibus oportuit, neque defendentibus nobis.*

[a] *Tres has voces, vel aliquid ſimile, exiſtimo apud Rufinianum deſiderari.*

VII. DE PERIPHRASI.

Περίφρασις eſt, quâ multis ambimus verbis rem deſignatam. Ea cur malè in troporum numero reponatur, diximus in tropologia a. Eſt autem partim σχῆμα λέξεως, partim διανοίας. Prioris generis eſt, cùm ſolùm ornatus cauſsâ adhibetur. Ejusmodi ſunt temporis deſcriptiones apud Poëtas; in quibus licet ſubſtituas id, quod ſignificatur, de ornatu multum, de re nihil diſceſſerit. At poſterioris eſt ordinis, cùm utimur, ut rem obumbremus, ſic tamen, ut cerni poſſit. Ita Cicero in Milonianâ, cùm gravius eſſet dicere, Clodium a Milone occiſum, περιφράσει maluit hanc rem molire. In narratione enim ita inquit de ſervis Milonis: *Ex quibus, qui animo fideli in dominum erant, & præſentes fuerunt, partim occiſi ſunt, partim, cùm ad rhedam pugnari viderent, & domino ſuccurrere prohiberentur, Milonemque occiſum etiam ex ipſo Clodio audirent, & ita eſſe putarent, fecerunt id ſervi Milonis, (dicam enim non derivandi criminis cauſſâ, ſed ut factum eſt) neque imperante, neque ſciente, neque præſente domino, quod ſuos quisq; ſervos in tali re facere voluiſſet.* In Confirmatione quoque ſimiliter loquitur: *Adde*, inquit, *inſcitiam prædi, poti, oſcitantis ducis; qui, cùm a tergo hoſtem interclusum reliquiſſet, nihil de ejus extremis comitibus cogitavit: in quos incenſos irâ, vitamque domini deſperantes cùm incidiſſet, hæſit in iis pœnis, quas ab eo ſervi fideles pro domini vitâ expetiverunt.* Sed & Demoſthenes oratione adverſus Midiam, & Lyſias oratione contra Eratoſthenem, ſimiliter locuti; ut oſtendit Ant. Muretus lib. VII. Var. Lect. cap. XXIII. At quando περίφρασις adhibetur, quo rem magis perſpicuam reddamus, (ut cùm Homerus Ulyſſem, Virgilius Æneam, uterque initio operis ſui, maluit περιφραςικῶς deſignare, quàm nominare) pertinet ad ſchemata, quæ plus dicunt. Hîc verò eam ſub ambiguo nomine comprehendimus.

a lib. 4. cap. 13. ſect. 10.

Interdum autem nec augendi, nec minuendi cauſsâ adhibetur; ſed ſimpliciter ad quempiam circumloquendum, quem nominare vel nolumus, vel non poſſumus: ut ſi nomen non occurrat. Ita Maro Eratoſthenem, vel, ut alii malunt, Archimedem περιφράζει in Bucolicis; ut τὸ πρέπον ſervet in perſonâ ruſtici; quem veriſimile non eſt accuratè adeò nôſſe Mathematicorum nomina. Locus eſt Ecl. III.

In medio duo ſigna; Conon; & quis fuit alter?
Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem.

Ut ineptè Servius ait, intelligi quoque poſſe Ptolemæum. Quod

etiam apud Germanum Valentem *a* legere eſt. Atqui Mathematicum hunc conſtat demum ſub Antonio Pio floruiſſe. Pari errore ibidem Servius per Cononem intelligit ducem Athenienſem; cum ſignetur Mathematicus ille, qui vixit tempore Ptolomæi Evergetæ: ut vel notum è Catulli carmine de coma Beronices. a *in Ecl.* 3.

Sedulò autem cavendum, ne in oratione proſâ uſurpemus circumlocutiones Poëticas. Quod facit Apulejus; ut cùm tertium Mileſiorum ſuorum librum hoc pacto orditur: *Commodum punicantibus phaleris Aurora roſeum quatiens lacertum cœlum inequitabat: & me ſecuræ quieti revulſum nox diei reddidit.* Sed & Petrarcham, qui pleriſque tantopere in deliciis eſt, reum ejuſdem criminis agit Ubertus Folieta *b* b *lib.* 1 *de uſu & præſtantia ſermonis Latini.* quanquam is quidem vix alitor potuit, cùm Apulejum ſibi imitandum propoſuerit: ex quo, ut idem Folieta obſervavit, fabulam quoque de Petro Vinciolo, & alteram de quapiam Neapolitana, totidem tranſcripſit verbis.

Illud quoque hoc loco diſquirendum arbitror, an periphraſis rem neceſſariò pluribus circumloquatur verbis. Mihi quidem, ſi argutari lubeat, in mundo ſit ratio, quâ liqueat, rem ſecus ſe habere. Nam ſi Periphraſis ſit piſcatorum in illo Ovidii *c*. c 8. *Met. fab. extrema.*

--- vultumque virilem

Induit, & vultus piſces capientibus aptos:

cur non & circumlocutio erit, ſi eos *piſcicapos* eâ ratione dixerim, qua *urbicapos* dixit Plautus? Et ſi Periphraſis eſt, cùm dicuntur οἱ ἐξ ἁλὸς ζῶντες *d*. cur quæſo non & periphraſis ſit, ſi unâ voce dicam *mare vivi*, d *è mari viventes.* vel Græcè ἁλίζωοι? quomodo viri docti legunt apud Athenæum *e* in e *lib.* 7. Pancratis verſu de ſalpis:

ἅς τε βόας ποιμῆνες ἁλίζωοι καλέουσι f. f *quas boves piſcatores è mari viventes vocitant.*

Quod ſi eſt; dicendum, periphraſin eſſe, non tantùm, cùm multis verbis, ſed & cùm unâ compoſitâ, quæ pluribus ἰσοδυναμεῖ, rem quampiam circumloquimur. Doctiorum eâ de re arbitratus eſto. Et hæc de periphraſi; de quâ nonnulla quoque diximus, cùm ageremus *g* de iis, g *lib.* 4. *c.* 13. quæ falsò inter tropos recenſentur.

Cæterùm ad ſchemata, quæ minùs dicunt, etiam referri poſſe arbitror ſchema illud, in quo per quandam ſuſpicionem, quod non dicimus, accipi volumus, non utique contrarium, ut in εἰρωνεία, ſed aliud latens, & auditori quaſi inveniendum. E. G. in ſuſpectâ nuru; *Duxi uxorem, quæ patri placuit.* Ubi ambiguitate verborum luditur. Item cùm Themiſtocles autor fuit Athenienſibus, ut urbem apud deos deponerent, quia durum erat dicere, ut relinquerent. Et qui pecuniam è

Victo-

Victoriis aureis in uſum belli conflari volebat, declinavit invidiam, dicens,utendum eſſe victoriis. Atque in his omnibus eſſe εὐφημισμὸν, oſtendimus lib. v. cap. x. Etſi autem inter figuras a Fabio quoque reponatur; non tamen proprium nomen habet,ſed ipſo generis nomine appellatur. Niſii σχῆμα, ſive *colorem*, vocare velis. Nam apud Senecam lib. II. controverſ. IX. de Othone Junio legas: *Solebat hos colores adhibere,qui ſilentium & ſignificationem deſiderant.* Inprimis autem figuræ aut ſchematis nomine ſignificantur dicta,quibus oblique aliquis notatur:quod & monet Budæus primo de aſſe. Ita Suetonius in Veſpaſiano: *Amicorum*,inquit,*libertatem,cauſidicorum figuras, ac Philoſophorum contumaciam leviſſimè tulit.* Idem in Domitiano: *Hermogenem Tarſenſem occidit,propter quaſdam in hiſtoria figuras,librarios etiam, qui eam deſcripſerant,crucifixis.* Et apud Martialem hæc duo opponuntur,nominare ſchemate,& aperte nominare. Sic enim ille lib. III. epigr. LXIX.

Schemate non dubio,ſed apertè nominat illam.

Incertus (Tranquillus videtur ex ſtylo) in vita Juvenalis: *In ſuſpicionem venit,quaſi figuratè tempora notâſſet.*

Apud Demetrium quoque penè ſub finem lib. περὶ ἑρμην. ſermo iſtiusmodi vocatur ἐσχηματισμένος: & a Fabio lib. IX. cap. II. eodem modo dicuntur *controverſiæ figuratæ*, cum latenter ſuſpicionem cujusdam rei injicimus,quam tamen nolumus aperte dicere. Crebrò ſic lo-

a *ſermonem figurans.* quitur Philoſtratus: ut de Herode Attico, σχηματίσαι τὸν λόγον ἄ. Scitum hoc ejusdem in vita Rufi,Sophiſtæ Perinthii: Δεῖ γὰρ ἐν ταῖς κατὰ σχῆμα συγκειμέναις τῶν ὑποθέσεων, τοῖς μὲν λεγομένοις ἡνίας, τοῖς δὲ σιωπωμένοις κέντρον. *In cauſſis ſecundùm figuram compoſitis, & dicendis habenas, & tacendis aculeum dare convenit* Nec minùs elegans illud ejusdem de Hermocrate Phocenſi: Καὶ γὰρ δὴ καὶ τὰς ἐσχηματισμένας εὖ διέθετο, ἀμφιβολίας τε πλείστας ἐπινοήσας, καὶ τὸ σημαινόμενον ἐγκαταμίξας τῷ ἀφειμένῳ *Figuratas etiã controverſias bene diſpoſuit,& multa ambiguè dicta excogitans,& ſignificationem admiſcens ſilentio.* Sic enim commodè verteris,quia τὸ σημαινόμενον idem eſt ei,quod Othoni Junio apud Senecam(ut ſuperiùs vidimus) eſt *ſignificatio*,hoc eſt,res expreſſa:τὸ ἀφειμένον verò eſt,quod eidem Junio eſt *ſilentium*, id eſt, latens illud, quod auditoris ſuſpicioni relinquitur. Macrobii quoque eſt lib. VII. Saturn. cap. II. *Scomma pene dixerim morſũ figuratum,quia ſæpe fraude vel urbanitate tegitur,ut aliud ſonet,aliud intelligas.* Ubi ſic *morſum figuratũ* dixit,ut Suetonius ſuperius ajebat *cauſidicorum figuras.* Locutus & eodem modo B. Hieronymus præfat. in lib. Job: *Obliquus apud Hebræos totus liber fertur,& lubricus,& quod Græci*

Rhetores

Rhetores vocant, ἐσχηματισμένος, dum quis aliud loquitur, aliud agit. Et epiſt. LXVI. ad Rufinum: *Præfatiuncula librorum περὶ ἀρχῶν ad me miſſa eſt, quam ex ſtylo intellexi tuam eſſe: in quâ obliquè, imò apertè, ego petor. Quâ mente ſit ſcripta, tu videris; quâ intelligatur, & ſtultis patet. Poteram & ego, qui ſæpiſſime figuratas controverſias declamavi, aliquid de vetere artificio repetere, & tuo te more laudare.* Hæc ille.

Duplicem autem ſchematis ſeu figuræ uſum adfert Demetrius. Prior eſt, ἕνεκα εὐπρεπείας, ſi non decet dicere; alter ἕνεκα ἀσφαλείας, ſi non eſt tutum dicere. Quibus ex Fabio *a* adde tertium, *qui venuſtatis* a lib. 9. cap. 2. *modo gratiâ adhibetur, & ipſâ novitate ac varietate magis, quàm ſi relatio ſit recta, delectat.* Εὐπρεπείας exemplum à Demetrio adfertur ex Platone, qui in Phædone Ariſtippum, & Cleombrotum, reprehendere cùm vellet, quòd in inſulâ Æginâ epulati fuiſſent, quo tempore præceptor eorum Socrates in vinculis erat Athenis, à quibus vix ducentis aberant ſtadiis: non quidem eos palàm perſtringit, ſed id facit occultè. Nam rogatus Phædon, qui Socrati præſtò fuiſſent, enumerat univerſos: ac quærente altero, quid illi duo? reſpondet, in Inſulâ Æginâ erant: quæ verba, licet haud aliud addat, tamen majorem vim habere videntur, quàm ſi eos graviter perſtrinxiſſet. Ac hoc quidem εὐπρεπείας *b* eſt b decori. exemplum, quia nihil erat periculi reprehendere Ariſtippum. At propter ἀσφαλείας *c* eſt illud Phalerei in Craterum Macedonem, quem vi- c ſecuritatis. debat ſedentem ſellâ eburneâ, audientemque Athenienſium legatos: *Nos,* inquit, *ante aliquot annos, hos omnes, & Craterum hunc, ita excipiebamus, cùm ad nos venirent.* Magna ἔμφασις eſt in voce *hunc.* Par ratio fuerit, ſi quis, ut tectè moneat Dionyſium, Siciliæ tyrannũ, alios inceſſat, qui idem factitarunt: uti ſi apud eum Phalaridis crudelitatem exagitet: aut contra ſi eos dilaudet, qui contraria egerunt; ut Hieronem, Gelonem, aliosque. Et ſic quoque non levi ſit prudentiâ opus. Sanè Philippus Macedo *d* quia unoculus foret, ægrè ferebat mentionem Cy- d Demetr. περὶ ἑρμ. clopis, vel etiam oculi. Et Hermias Atarnei dominus *e*, quòd eunu- e ibid. chus eſſet, ſuccenſebat exſectionem vel cutellum nominanti. Plura vide in eruditis Dionyſii Halicarn. monitis περὶ τῶν ἐσχηματισμένων: item apud ipſum Fabium lib. IX. cap. II. ubi & inter alia monet, quo modo ſententiis hàc amentatis figura ab adverſâ parte occurri debeat.

Video, homines eſſe eruditiſſimos, qui tradant, fusè etiam de figurato ſermone olim ſcripſiſſe Plinium majorem. Hoc colligunt ex iſtis Plinii Junioris verbis *f*, ubi avunculi ſui opera recenſet: *Dubii ſer-* f lib. 3. ep. 5. *monis octo ſcripſit* (libros) *ſub Nerone noviſſimis annis, cùm omne ſtudiorum genus paulo liberius & erectius periculoſa ſervitus feciſſet.* At neu-

 tiquam

tiquam Plinii mens eſt, quia non liceret liberè ſub Nerone loqui, aut ſcribere; eo docuiſſe avunculum, quomodo ſchemate homines dicere poſſent quod vellent: (quod, credo, Plinio non optimè abiiſſet:) ſed hoc ait, quia ſub tyranno illo ſuſpecta eſſent præclara ingenia, eò Plinium non auſum fuiſſe ſuorum temporum hiſtoriam ſcribere, aut vitas conſignare virorum præſtantium, vel aliud ejusmodi, quod libero erectoque ingenio dignum foret: ſed demiſiſſe ſe ad opus Grammaticum: nempe explicuiſſe octo libris ea, de quibus inter homines etiam doctiſſimos quæri ſoleret, hocne an illo modo loqui aut ſcribere oporteret. Ita cùm alii *clipeus*, alii *clipeum* dicerent; nonnulli *clipeus* & *clupeus* diſtinguerent, aliqui pro eodem haberent: utramque hanc quæſtionem expoſuit Plinius ſecundo dubii ſermonis libro; ut clare ait Chariſius Soſipater *a*.

a *lib.* 1.

CAP. VII.

DE SCHEMATIBUS ΔΙΑΝΟΙ'ΑΣ, QUÆ ÆQUE DICUNT, ET RATIONE PERSONÆ FIGURANTUR.

Schemata διανοίας, quæ æque dicunt, partim ſermonem figurant ratione perſonæ; partim ratione rei; partim ratione tum perſonæ, tum rei.

Ratione perſonæ figurant orationem ſermocinatio, proſopopœia, apoſtrophe, & communicatio.

Sermocinatio eſt, cùm aptè perſonam aliquam, quæ præſentis ſit inſtituti, loquentem inducimus.

Proſopopœia eſt, cùm perſonam, extra argumentum aſſumtam, loqui fingimus, aut rei ratione deſtitutæ ſermonem, intelligentiam, vel actionem hominis tribuimus.

Apoſtrophe eſt, quando ſermonem aliò convertimus, quam inſtituta requirit oratio.

Communicatio eſt, cùm adverſarium conſulimus, aut cum judicibus, quid faciendum ſit, aut quid factum oportuerit, deliberamus.

I. DE SERMOCINATIONE.

INgens eſt ſchematum numerus, quæ æquè dicunt. Exiſtimavi igitur, me operæ pretium facturum, ſi ea, quandoquidem à Rhetoribus confusè traduntur, in certas redigerem claſſes. Omnia autem orationem figurant ratione, vel perſonæ, vel rei, vel utriusque.

Ratione perſonæ eam figurant ſermocinatio, proſopopœia, apoſtrophe, & communicatio.

SERMOCINATIO ſive διαλογισμὸς plerisque vocatur, cùm aliquem nobiſcum loquentem inducimus. Verùm hi διαλογισμὸν cum διαλόγῳ confundunt: quo de ſpiſſo errore nonnihil quoque legere eſt apud H. Stephanum lib. de abuſu linguæ Græcæ. Eſt autem διαλογισμὸς, cùm certus attribuitur ſermo perſonæ veræ, ac quæ ſit præſentis inſtituti. Fit hoc bifariam. Nam vel perſona illa loquitur ſecum, vel cum alterâ. Julius Rufinianus priùs ſolùm genus agnoſcit. Nam dialogiſmus ei definitur, *cùm quis ſecum diſputat, & volutat, quid agat, vel quid agendum putet.* Ut in illo Didonis *a*. a 4. Æn.

En quid agam? rurſusne procos irriſa priores
Experiar? &c.

Cui ſimile hoc Junonis *b*. b 1. Æn.

- - - Mene incepto deſiſtere victam?
Nec poſſe Italiâ Teucrorum avertere regem?
Quippe vetor fatis.

Adfert Rufinianus & illud Phædriæ *c* apud Comicum: c Eunuch. act. 1. ſc. 1.

Quid igitur faciam? non eam, ne nunc quidem,
Cum arceſſor ultro? an potiùs ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit. revocat, redeam? non, ſi me obſecret.

Ubi itidem Donatus: Διαλογισμὸς, σχῆμα διανοίας. *Apparet, & multa tacitum cogitâſſe adoleſcentem, & tandem in hac verba prorupiſſe.* Simile etiam eſt illud Soſiæ in Amphitr. *d* d act. 1. ſc. 1.

Quid, malum? non ſum ego Amphitryonis Soſia?
Nonne hac noctu noſtra navis huc ex portu Perſico
Venit, quæ me advexit? nonne me huc herus miſit meus?
Nonne ego nunc hic ſto ante ædes noſtras? non mihi eſt laterna in manu?
Non loquor? non vigilo? nonne hic homo modò me pugnis contudit?

Fecit hercle, nam etiam miſero nunc mala dolent mihi.
Quid igitur ego dubito? aut cur non introëo in noſtram domum?

Geminum etiam Ciceronis exemplum apud eundem Rufinianum videre potes. Sed laxiùs ea vox ſumitur Cornificio in IV. ad Herenn. cui *ſermocinatio* eſſe dicitur, *cùm alicui perſona ſermo attribuitur, & is exponitur cum ratione dignitatis.* Ubi poſtrema verba verbis hiſce Fabii expono: *ſi ea locutam finxerimus, quæ cogitáſſe eam non ſit abſurdum.* Tale eſt illud M. Tullii pro Cœlio adverſus Clodiam, quæ fœdo inceſtu ſe cum fratribus inquinabat: *Sin autem urbaniùs me agere mavis, ſic agam tecum: removebo illum ſenem durum, ac penè agreſtem; ex hiſque tuis ſumam aliquem, ac potiſſimùm minimum fratrem tuum, qui eſt in iſto genere urbaniſſimus, qui te amat plurimùm, qui propter neſcio quam, credo, timiditatem, & nocturnos quoſdam inanes metus, tecum ſemper puſio cum majore ſorore cubitavit: eum putato tecum loqui: Quid tumultuaris, ſoror? quid inſanis? quid, clamore exorſa, verbis parvam rem magnam facis? vicinum adoleſcentulum aſpexiſti: candor hujus te, & proceritas, vultus, oculique perpulerunt: ſæpius videre voluiſti: fuiſti nonnunquam in iiſdem hortis viſa nobilis mulier: illum filiumfamilias patre parco & tenaci habere tuis copiis devinctum non potes: calcitrat, reſpuit, non putat tua dona eſſe tanti: confer te aliò: habes hortos ad Tiberim, ac diligenter eo loco præparaſti, quò omnis juventus natandi cauſſâ venit: hinc licet conditiones quotidie legas: cur huic, qui te ſpernit, moleſta es?* Hic alii προσωποποιΐαν ſtatuunt: nempe qui eo nomine ſermocinationem comprehendunt, ut poſtea oſtendemus.

Etſi autem non eſt de οὐσίᾳ ſermocinationis, ut plures loquantur: tamen ſermocinatio quoque erit, ſi id fiat. Nempe vel ſimplex eſt hoc ſchema, ut in exemplo, quod proximè vidimus: vel multiplex, ut in dialogo. Sanè Cornificius hoc ſermocinationis adfert exemplum, in quo trium diverſæ indolis ſermo graphicè exprimitur: *Cum militibus urbs redundaret, & omnes timore oppreſſi domi continerentur; venit iſte cum ſago, gladio ſuccinctus, tenens jaculum: quinque adoleſcentes hominem ſimili ornatu ſubſequuntur, irrumpit in ædeis ſubitò, deinde magnâ voce: Ubi eſt iſte beatus, inquit, ædium dominus? quin mihi præſtò fit? quid tacetis? Hic alii omnes ſtupidi timore obmutuerunt. Uxor illius infeliciſſimi cum maximo fletu ad iſtius pedes abjecit ſeſe. Parce, inquit, & per ea, quæ tibi dulciſſima ſunt in vita, miſerere noſtri: noli extinguere extinctos. Fer manſuete fortunam, nos quoque fuimus beati: noſce te eſſe hominem. At ille: Quin illam mihi datis, ac vos auribus meis opplorare deſinitis? non abibit. Illi nuntiatur interea, veniſſe iſtum, & clamore maximo mor-*

tem

tem minari. Quod ſimul ut audivit, Heus, inquit, Gorgia, pediſequa puerorum, abſconde pueros: defende: fac, ut incolumeis ad adoleſcentiam perducas. Vix hæc dixerat, cùm ecce iſte preſſo, Sedes, inquit, audax? non vox mea tibi vitam ademit? exple inimicitias meas, & iracundiam ſatura tuo ſanguine. Ille cum magno ſpiritu, Metuebam, inquit, ne planè victus eſſem, nunc video, in judicio mecum contendere non vis; ubi ſuperari turpiſſimum eſt, ſuperare pulcherrimum: interficere me vis: occidar equidem, ſed victus non peribo. At ille: in extremo vitæ tempore etiam ſententiosè loqueris? neque ei, quem vides dominari, vis ſupplicare? Tum mulier, Immò quidem iſte rogat, & ſupplicat: ſed tu, quæſo, commoveare, & tu, per deos, inquit, hunc amplexare, dominus eſt, vicit hic te, vince tu nunc animum. Cur non deſinis, inquit, uxor, loqui, quæ me digna non ſunt? tace, & quæ curanda ſunt, cura, tu ceſſas mihi vitam, tibi omnem bene vivendi ſpem, meâ morte eripere? Iſte mulierem repulit ab ſe lamentantem, illi neſcio quid incipienti dicere, quod dignum videlicet illius virtute eſſet, gladium in latere defixit. Subjungit deinde Cornificius: *Puto in hoc exemplo datos eſſe unicuique ſermones ad dignitatem accommodatos: quod oportet in hoc genere obſervare.* Quod hîc Cornificius monet, idem præcipit Horatius epiſt. ad Piſones:

Intererit multum, Davúsne loquatur, herúsne;
Maturúsne ſenex, an adhuc florente juventâ
Fervidus; an matrona potens, an ſedula nutrix;
Mercatórne vagus, cultórne virentis agelli;
Colchus, an Aſſyrius; Thebis nutritus, an Argis.

Neglexit hoc Celſus ille, adverſus quem ſcripſit Origenes, eoque nomine culpari meruit. Sic enim ſcribit de eo Origenes lib. I. *a* Ἐπεὶ δὲ καὶ προσωποποιεῖ τρόπον τινὰ μιμησάμενος ἐν ῥήτορος παιδίον (lege, ἐν ῥητόρων παιδείαις) εἰσαγόμενον, καὶ εἰσάγει Ἰουδαῖον πρὸς τὸν Ἰησοῦν λέγοντά τινα μειρακιωδῶς, καὶ οὐδὲν φιλοσόφου πολιᾶς ἄξιον· φέρε κατὰ δύναμιν καὶ ταῦτα ἐξετάσαντες ἐξελέγξωμεν, ὅτι οὐδὲ τὸ ἁρμόζον πάντῃ τῷ Ἰουδαίῳ πρόσωπον ἐν τοῖς λεγομένοις τετήρηκε. *Quandoquidem & utitur perſonæ fictione, quodammodo imitans adoleſcentem in Rhetorum ſcholam deductum; inducitque Judæum ad Jeſum loquentem puerilia aliqua, & canicie Philoſophi indigna: age, pro viribus his etiam expenſis, coarguamus eum, quòd ne decorem quidem ſervârit in Judæi perſona.* Ubi προσωποποιΐας voce laxiùs utitur Origenes, ut ſermocinationem comprehendat: de quo, ut dixi, poſtea pluribus.

a pag. 22. edit. Auguſt. Vindel.

A ſermocinatione haud differt ἨΘΟΠΟΙΐΑ, quâ, juxta Alexandrum *b*, iis, qui ſuperſtites ſunt, ſermones aliquos affingimus, quòd fide digniores illi videantur, quàm ſi eos enuntiaremus ipſi. Apſini *c* quo-

b lib. περὶ σχημάτων.
c l. de Rhetor.

que definitur oratio attributa perſonis, quæ adhuc ſuperſunt. Etiam Aquilæ Romano *Ethopœia*, ſive *moralis confictio* eſt, cùm *certis quibusdam perſonis (non quæ nuſquam ſunt) verba accommodatè adfingimus, vel ad improbitatem earum demonſtrandam, vel ad dignitatem.* Atque addit, tale eſſe illud Ciceronis pro Quinctio: *Quid Sextus Nævius ad hæc? ridet noſtram amentiam ſcilicet, cùm ab eo officia boni viri deſideramus: & quemadmodum natus, inquit, & quemadmodum educatus ſum, memini. Vetus eſt, de ſcurra divitem faciliùs multo, quàm patremfamilias fieri poſſe* &c. Sed Julius Rufinianus, ut preſſiùs uſurpat dialogiſmi ſeu ſermocinationis nomen, quàm Cornificius: ita & ſtrictiùs utitur ἠθοποιΐας appellatione, quàm Rhetorum alii. Quippe ſchema hoc, quod *figurationem*, vel *expreſſionem*, Latine dici ait, definitur ab eo, *alienorum affectuum qualiumlibet, dictorumque imitatio, non ſine reprehenſione.* Ubi, ſi Aquilam, & alios, ſequamur, tria poſtrema verba redundabunt. Plura de ethopœia ſi voles, vide cùm progymnaſmatum ſcriptores, tum Emporium, item Iſidorum lib. II. Orig. cap. XIV. nec non Cœlium Rhodiginum lib. XXVI. Antiq. Lect. cap. XXVIII.

II. DE PROSOPOPOEIA.

a l. 3. de orat.
b lib. 4. ad Herenn.
c lib. 9. cap. 2.

ETHOPŒIÆ vicina eſt ΠΡΟΣΩΠΟΠΟΙΐΑ, ut à Rutilio Lupo, & Aquila, nominatur. Ciceroni *a* vocatur *ficta perſonæ inductio*, Cornificio *b conformatio*, Fabio *c perſonæ fictio.* Ac Cornificio quidem fieri ea dicitur, *cùm aliqua, quæ non adeſt, perſona confingitur, quaſi adſit; aut cùm res muta, aut informis, fit eloquens, & formata, & ei oratio attribuitur ad dignitatem, aut actio quædam.* Similiter fere Lupus, qui fieri ait, *cùm perſonas in rebus conſtituimus, quæ ſine perſonis ſunt; aut eorum hominum, qui fuerunt, tanquam vivorum & præſentium actionem ac ſermonem deformamus.* Lupo igitur duo duntaxat ſunt προσωποποιΐας modi: unus, quo è non perſonâ facimus perſonam, ſive rei mutæ ſermonem attribuendo, ſive rei brutæ aſſignando ſenſum, ſive alloquendo rem brutam, quaſi intelligat: alter, quo mortuos loqui fingimus; qui modus *idolopœia* à quibusdam dicitur. Cornificio autem hoc ſchema etiam fit, cùm perſonam loqui fingimus, quæ quidem eſt, ſed non adeſt. Ut ſi apud aliquem, abſente patre, nuptias conficientem, vel, ignaro eodem, ejus abligurientem bona, effingas ſermonem, quo uſurus ſit parens rediux, vel quo compellaturus eſſet, ſi iſta ſciret. Pro hac opinione etiam

d lib. 6. cap. 1.
e lib. 9. cap. 2.

Fabius *d* facit: cui proſopopœia generatim vocatur *ficta alienæ perſonæ oratio.* Et apertius alibi *e*: *Sunt quidam, qui has demum προσωπο-*

σωματοποιΐας dicant, in quibus & corpora, & verba fingimus. Sermones hominum aſſimulatos dicere διαλόγους malunt, quàm, quod Latinorum quidam dixerunt, ſermocinationem. Ego jam recepto more utrumque eodem modo appellavi. Nam certè ſermo fingi non poteſt, ut non perſonæ ſermo fingatur. Sed huic Fabii argumento non difficulter occurritur. Nam, ut ipſe agnoſcit, molliùs ſermo tribuitur perſonæ: audaciùs verò ei, quod natura loqui non permittit. Quod ſi eſt, aliud eſt perſonam ipſam fingere: aliud ſermonem duntaxat. Bifariam autem perſona fingitur. Primùm eam fingit, qui mortuum inducit loquentem. Nec enim perſonis accenſentur animæ, vel umbræ: quas ſic gentiles diſtinxere, quòd, cùm tribus homo juxta eos conſtet *a*, animâ, corpore, umbrâ; anima piorum cœlos petat, corpus omnium terram ſubeat, inferos verò petant umbræ *b*, hoc eſt, ſimulachra ad corporis cujusque effigiem formata, quæ conſpici poſſint, tangi verò haud magis, quam ventus. Perſonam præterea fingit, qui mutis animantibus, vel rebus inanimis, tribuit ſermonem, vel eas tanquam ſermonis intelligentes compellat. Utraque igitur fuerit προσωποποιΐα, ſeu perſonæ fictio. At ſi ſermonem homini tribuam abſenti; non tam ipſam perſonam fingo, quam perſonæ ſermonem affingo; quæ idcirco veriùs dicetur ſermocinatio, ut Cornificius appellat; vel ἠθοποιΐα, ut Alexander & Apſines vocant. Sed quia tantùm hominis memini, objici poſſit de Deo, vel angelis, qui perſonis accenſentur, & loqui poſſunt: & tamen in his locum habet προσωποποιΐα. Verba enim Fabii ſunt: *Quin deducere Deos in hoc genere dicendi, & inferos excitare conceſſum eſt.* Verùm meminiſſe oportet, quòd idem Fabius ait, ſermocinationem ſe ſub προσωποποιΐᾳ comprehendere. Nihil igitur hoc noſtræ derogat opinioni. Ut mittam, quòd ſermo Deo, angelis, homini, tribuitur ὁμωνύμως. Neque, cùm hoc ſchema vocamus perſonæ fictionem, quævis perſona intelligi debet; ſed illa inferioris & viſibilis naturæ, à qua, & ob quam, inventum eſt ſermonis commercium. Adde quòd ſermo Dei vel angeli cum homine ſit inſolens, planeque extraordinarius: ut non debuerit ejus cauſâ προσωποποιΐας definitio extendi: ſed ſatis ſit, ſi fictio ejusmodi ſermonis reductivè, ut loquuntur, ad communem προσωποποιΐαν pertineat.

a Servius in 4. Æn.

b Servius in 4. 10. Æn.

Propriè igitur προσωποποιΐα eſt, ſi mortuos inducamus loquentes. Ut in illo apud Cornificium *c*. *Quòd ſi nunc Lucius ille Brutus reviviſcat, & hic ante pedes veſtros adſit, non hac utetur oratione? Ego reges ejeci; vos tyrannos introducitis: ego libertatem, quæ non erat, peperi; vos partam ſervare non vultis: ego capitis mei periculo patriam liberavi; vos liberi*

c lib. 4. ad Herenn.

ſine

ſine periculo eſſe non curatis. Sic pro Cœlio Appius Cæcus velut ab inferis à Tullio excitatur, ita Clodiam alloquens: *Mulier, quid tibi cum Cœlio? quid cum homine adoleſcentulo? quid cum alieno?* &c. Similiter Plato in Menexeno loquentes inducit veteres Athenienſes pro patria mortuos. Illuſtre etiam exemplum apud Æſchinem habemus oratione contra Cteſiphontem; ubi ab Athenienſibus petit, ut cogitent, Solonem, & Ariſtidem, ab inferis ſuſcitatos in eo ſtare ſuggeſtu, unde ipſe verba faceret: ac Solonem quidem petere, ne Demoſthenis eloquentiam majoris faciant, quàm jusjurandum, & leges: Ariſtidem autem rogare, an non pudeat eos, cùm majores illorum Arthmium Zelitam, quia è Media pecuniam attuliſſet, urbe expulerint, ipſos Demoſthenem, qui munera ab hoſte acceperit, aureâ ornare coronâ. Item Lucianus libello de luctu inducit filium mortuum patris querelis reſpondentem.

Perſonæ etiam fictio eſt, cùm ſermo affingitur patriæ, vel Reip. aut urbi, vel regioni. Ut Catil. 1. *Quæ* (patria) *tecum, Catilina, ſic agit, & quodammodo tacita loquitur: Nullum jam tot annos facinus exſtitit, niſi per te: nullum flagitium ſine te: tibi uni multorum civium neces, tibi vexatio, direptioque ſociorum, impunita fuit, ac libera: tu non ſolum ad negligendas leges, ac quæſtiones, verùm etiam ad evertendas, perfringendaſque valuiſti. Superiora illa, quanquam ferenda non fuerunt, tamen, ut potui, tuli, nunc verò, me totam eſſe in metu propter te unum; quicquid increpuerit, Catilinam timeri; nullum videri contra me conſilium iniri poſſe, quod à tuo ſcelere abhorreat; non eſt ferendum. Quamobrem diſcede, atque hunc mihi timorem eripe; ſi verus, ne opprimar; ſin falſus, ut tandem aliquando timere deſinam. Hæc ſi tecum, ut dixi, patria loquatur* &c. Et poſtea eâdem oratione: *Etenim ſi mecum patria, quæ mihi vitâ meâ multo eſt charior; ſi cuncta Italia, ſi omnis Reſpublica loquatur: M. Tulli, quid agis? tune eum, quem eſſe hoſtem comperiſti; quem ducem belli futurum vides, quem exſpectari Imperatorem in caſtra hoſtium ſentis; auctorem ſceleris, principem conjurationis, evocatorem ſervorum, & civium perditorum; exire patieris, ut abs te non emiſſus ex urbe, ſed immiſſus in urbem eſſe videatur?* Et alia ibidem in hanc mentem, quibus poſtea ſubjungit: *His ergo ſanctiſſimis Reip. vocibus, & eorum hominum, qui idem ſentiunt, mentibus, pauca reſpondebo.* Ex quibus videre etiam eſt, quomodo & ad προσωποποιΐαν accedi, & ab eâdem recedi debeat. Porro in allatis hactenus exemplis non eſt omnimoda fictio. Nam, ſi Defunctis tribuam loquelam; conſidero eum, qui fuit, ac meliori parte ſui ſupereſt. Cùm item Romæ, aut patriæ, aut Reip. ſermonem aſſigno; poſtremo illa ſic intellectus in iis, qui Romam incolunt, ac Remp. conſtituunt. Atque hoc ita eſſe, uti dixi, indicant illa Ciceronis verba pro Plancio: *Venio jam*

ad ipſius

ad ipſius populi partes, ut illius contra te oratione potiùs, quàm meâ diſputem; qui ſi tecum congrediatur, & ſi una voce loqui poſſet, hæc dicat: Ego tibi, Laterenſis, Plancium non antepoſui: ſed cùm eſſetis æquè boni viri, meum beneficium potiùs ad eum detuli, qui à me contenderat, quàm ad eum, qui mihi non nimis ſubmiſsè ſupplicarat. Reſpondebis, credo, te ſplendore & vetuſtate familiæ fretum, non valde ambiendum putaſſe. At verò te ille ad ſua inſtituta, ſuorumque majorum exempla revocabit; ſemper ſe dicet rogari voluiſſe &c. Sic Diocæſaream, Cappadociæ civitatem, excidium ſui, deprecantem inducit Nazianzenus epiſt. XLIX. ad Olympium. Nec tamen id perpetuum eſt, ut qui Romæ, vel Latio ſermonem dat, populum intelligat Romanum, aut Latinum: ſed quandoque etiam urbis genius ac numen tutelare civitatis, aut Latii, intelligitur. Ut cùm apud Sillium Italicum lib. XV. Scipionem alloquitur

--- *Latiæ telluris imago.*

Item cùm apud Symmachum *a* legimus ad Valentinianum, Theodoſium, & Arcadium: *Romam nunc putemus aſſiſtere, atque his vobiſcum agere ſermonibus: Optimi principes, patres patriæ, reveremini annos meos, in quos me pius ritus adduxit, ut utar ceremoniis avitis. Hic cultus in leges meas orbem redegit. Hæc ſacra Hannibalem a mœnibus, à Capitolio Senonas repulerunt. Ad hoc ego ſervata ſum, ut longæva reprehendar?* &c. Quæ non omnimoda perſonæ fictio erat ex gentilium mente. Nam Roma iis dea erat, eoque ſuum quoque templum habuit: ut alibi *b* diximus. Hujuſmodi verò exempla etiam oratoribus conveniunt. At ſunt Proſopopœiæ aliæ, quæ magis habeant locum in Poeſi, vel declamationibus, aut ſimilibus ſcriptis. Earum aliæ ſeu directè, ſeu indirectè, pertinent ad ſubſtantiam, aliæ ad accidentia. Ad ſubſtantiam refer duplicia. Quædam ſpectant hominis τὸ εἶναι, vel partem ejus. Ita Ennius *c* in ſatyra colloquentes fecit vitam & mortem. Gregorius Palamas, Theſſalonices Archiepiſcopus, χαρακτῆρι μικτῷ, διαλογικῷ, καὶ μάλιστα δικανικωτέρῳ *d*. duas compoſuit orationes *e*, unam mentis corpus accuſantis, alteram corporis ſeſe contra defendentis: quibus & judicum ſententiam adjecit. Lucianus inducit linguam expoſtulantem cum abutentibus. Quædam contrà proſopopœiæ ſunt muti animantis, vel rei inanimæ. Quomodo apud Plutarchum Gryllus, jam porcus factus, diſputat cum Ulyſſe. Denique & ex accidentibus finguntur perſonæ. Ut cùm leges loquuntur apud Platonem in Critone: aut cùm Prodicus Sophiſta virtutem, & voluptatem, inter ſe contendentes inducit apud Xenophontem lib. II. ἀπὸ μνημονευμάτων. Cujus etiam rei meminere Cicero lib. I. Off. & epiſt. ad Lucceium, Quinctilianus

a *lib. 10. epiſt. 54.*

b *lib. 4. cap. 6. ſect. 5.*

c *Fabius l. 9. cap. 2.*

d *ſtylo mixto, dialogico, & maximè judiciali.*

e *edidit Turnebus Græcè an. 1553.*

lib. IX. cap. II. & Juſtinus Martyr apologiâ priore. Ac imitatus etiam Sillius in quinto decimo, ubi Xenophontis, ſive Prodici figmentum ab Herculo in Scipionem transfert. Nec hujusmodi eo figuræ eſſe deſinunt, quia ſint pars argumenti Poëtici: uti multi ſentiunt, quos ſecutus Fredericus Cerutus Veronenſis, Maronianam Famæ, & Ovidianam Famis deſcriptionem, figuram eſſe negat, quia utraque ſit argumenti pars, quam *fictionem* appellat Fabius. Quaſi quicquam prohibeat, quo minus idem, pro diverſo conſiderandi modo, tum figura ſit, tum pars argumenti.

Nec tantum perſonæ fictio eſt, cùm non perſona loquitur: ſed etiam, cùm non perſonam alloquimur, quaſi perſonam. Ut apud M. Ciceronem in Miloniana: *Vos*, inquit, *Albani tumuli atque luci, vos, inquam, imploro, atque obteſtor, vosque, Albanorum obrutæ aræ, ſacrorum populi Romani ſociæ & æquales, quas ille præceps amentiâ, cæſis proſtratisque ſanctiſſimis lucis, ſubſtructionum inſanis molibus oppreſſerat* &c. Et
a Æn. 10. apud Maronem Mezentius *a* equum, Turnus *b* haſtam alloquitur. Hu-
b Æn. 12. jus generis προσωποποιΐα crebra eſt in Pſalmis, & Prophetis: uti & alte-
c At Hebr. rum genus, in quo ſermo tribuitur rebus mutis. Ita David Pſal. CXIII. *c*
114. compellat mare, flumen, montes, colles; ac reſpondentia inducit. Iſaiæ LV. 12. *Montes iſti, & colles, cantabunt coram vobis laudem, & omnia ligna regionis plaudent manu.* Jerem. XLVII. 6. *O mucro Domini, usquequo non quieſcis? ingredere in vaginam tuam, refrigerare, & ſile.* Baruch. III. 34. 35. *Stellæ dederunt lumen in cuſtodiis ſuis, & lætatæ ſunt. Vocatæ ſunt, & dixerunt, Adſumus.* Abacuc. II. 11. 12. *Lapis de pariete clamabit, & lignum, quod inter juncturas ædificiorum eſt, reſpondebit. Væ, qui ædificat civitatem in ſanguine, & præparat urbem in iniquitate.* Oſe. XIII 14. *Ero mors tua, ô mors: ero morſus tuus, inferne* Et quod inde expreſſum 1. Cor. XV. 55. *Ubi tuus, mors, aculeus? ubi tua, inferne, victoria?* Cur vero ſic Scripturæ loqui ament, optimè expreſſit B. Chryſoſtomus in cap. VIII. ad Rom. homil. XIV. Ubi προσωποποιΐαν latius accipit, ut ita dicatur, quandocunque ſenſus humanus tribuitur non perſonæ. Uti a Marone factum in ſeptimo magni Operis.

Labitur uncta vadis abies. mirantur & unda,
Miratur nemus inſuetum, fulgentia longè
Scuta virûm fluvio pictasque innare carinas.

d Rom. 8. v. 19. 20. Tale etiam videtur Apoſtoli *d* illud (ut Latine ſolum ponam.) *Etenim ſollicita creaturæ exſpectatio exſpectat, ut palam fiant filii Dei. Quippe vanitati creatura ſubjacet, non volens, ſed propter eum, qui ſubjecit in ſubſpe. Quoniam & ipſa creatura liberabitur à ſervitute corruptionis, in li-*

in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim, quod omnis creatura congemiſcit, ſimulque nobiſcum parturit, uſque ad hoc tempus. Ad quæ verba ſic B. Chryſoſtomus: Ὥστε δὲ ἐμφατικώτερον γενέσθαι τὸν λόγον, καὶ προσωποποιεῖ τὸν κόσμον ἅπαντα τοῦτον. *Ut oratio ſignificantior eſſet, mundum hunc univerſum quaſi perſonam inducit.* Adjungit deinde, ut Latinè quidem ſonant: *Quod & Prophetæ faciunt, inducentes tum fluvios manibus plaudentes, tum colles ſaltantes, tum montes ſubſilientes, non ut animata hæc eſſe arbitremur, neque ut attribuamus iis cogitationem ullam: ſed ut bonorum amplitudinem* (τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἀγαθῶν) *ex eo diſcamus: quippe quæ etiam ad ſenſus expertia pertingat. Hoc ipſum vero etiam in rebus moleſtis crebrò faciunt, inducentes & vitem lamentantem, & vinum, & montes, & templi laquearia ejulantia, ut & inde iterum malorum magnitudinem intelligamus. Hos itaque Apoſtolus imitans, hic creaturam veluti perſonam induxit,* (προσωποποιεῖ τὴν κτίσιν ἐνταῦθα,) *atque eam ait ingemiſcere, & parturire: non quia ſuſpirium ullum à terra, vel cœlo, editum audierit: ſed quo bonorum futurorum magnitudinem declaret, ac deſiderium ejus, ut malis liberetur præſentibus.* Vide & Juſtinum Mart. ad Orthod. qu. xvii. Nazianzenum orat. xxxvi. ſive iv. de Theologia, & Damaſcenum Orth. Fid. lib. ii. cap. vi.

Quantus ſit Oratori hujus ſchematis uſus, oſtendit paucis Cornificius, cùm ait, *plurimum proficere in amplificationis partibus, & commiſeratione.* Item Aquila Romanus, qui figuram hanc ait *plurimum in ſe continere dignitatis. Sæpe enim,* inquit, *quæ nos ex noſtra perſona dicentes vix ferant judices, ſuppoſita dignitate perſona, liberiùs dici & convenientiùs poterunt.* Sed fusè inprimis de eodem Fabius a: *Illa* inquit, *adhuc audaciora, & majorum (ut Cicero exiſtimat) laterum fictiones perſonarum, quæ προσωποποιΐαι dicuntur. Mirè namque tum variant orationem, tum excitant.* Et paulo pòſt: *Suadendo, objurgando, querendo, laudando, miſerando, perſonas idoneas damus.* Quæ à Fabio non de ſola proſopopœia, ſed etiam ſermocinatione, dicuntur. Hanc enim ſe προσωποποιΐας nomine complecti, ipſe clarè indicat; ut ſuperiùs monebamus. Plura de προσωποποιΐᾳ inter cæteros vide apud Theonem in progymnaſmatibus, qui accuratè docet, quæ in eâ obſervari debeant. Sed & Apſines adeatur lib. de Rhetoricâ, & Cœlius Rhodiginus lib. xxvi. cap. xxviii. a lib. 9. cap. 2.

III. DE APOSTROPHE.

ἈΠΟΣΤΡΟΦῊΝ videtur Hermogenes repoſuiſſe inter σχήματα λέξεως. Verum, cum in eo aſſeclas non habeat, non eſt, quod multis ejus ſententiam diluamus. Fabio b definitur hoc ſchema, ſermo a b lib. 9. cap. 3.

 judice

Te veniente die, te decedente canebat.
Ejuſdem eſt II. Æn.

- - - Pereuntque Hypaniſque, Dymaſque,
Confixi à ſociis: nec te tua plurima, Panthu,
Labentem pietas, nec Apollinis infula texit.

Ovid. IV. Met. *a* a *fab.* 4.

Quidnon ſentit amor? primi vidiſtis amantes,
Et vocis feciſtis iter.

Neque Scripturæ hoc ſchema neſciunt. Chriſtus apud Matth. XI. *Tyro & Sidoni tolerabilius erit in die judicii, quàm vobis. Et tu Capernaum, quæ uſque ad cœlum exaltata es, uſque ad inferos detrahêris.* Pſal. CXIV. *Mare vidit, & fugit: Jordanis converſus eſt retrorſum. Quid eſt tibi, mare, quod fugiſti: & tu Jordanis, quòd converſus es retrorſum?* Ubi & προσωποποιΐα eſt, ut ſuperiùs expoſui. Nempe apoſtrophe non ſolùm fit ad perſonas, ſed, ut dicebamus, etiam ad quaſi perſonas. Quomodo priùs ad mortuam Thisben, mox ad leones orationem convertit Pyramus apud Naſonem *b*. b *lib.* 4. *Met. fab.* 4.

- - - Una duos, inquit, nox perdet amantes:
E quibus illa fuit longâ digniſſima vitâ.
Noſtra nocens anima eſt, ego te, miſeranda, peremi:
In loca plena metus qui juſſi nocte venires;
Nec prior huc veni, noſtrum divellite corpus,
Et ſcelerata fero conſumite viſcera morſu,
O quicunque ſub hâc habitatis rupe leones;
Sed timidi eſt optare necem.

Itidem ad inanima apoſtrophe fit.

Trojaque nunc ſtares, Priamique arx alta maneres.

Fit etiam apoſtrophe ſolùm διὰ εὐχρηστίαν τοῦ μέτρου *c*, ut Euſtathius ait in Il. κ. Tale illud Naſonis *d*. c *ob commoditatē metri.* d *lib.* 2. *Faſt.*

Brutus erat ſtulti ſapiens imitator, ut eſſet
Tutus ab inſidiis, dire Superbe, tuis.

Intérdum quoque orationem quis convertit ad ſe ipſum. Ecl. I.

Inſere nunc, Melibœe, pyros, pone ordine vites.

Ubi & ironia. Item Ecl. II.

Ah Corydon, Corydon, quæ te dementia cepit?

Et IV. Æn. ait Dido:

Quin morere, ut merita es, ferroque averte dolorem.

Imò ſacra quoque pagina ejuſce apoſtrophes exempla ſuggeret. Ut Pſal. XXVII. 13. 14. *Credo, me viſurum bona Domini in terra viventium.*

Exſpecta Dominum, viriliter age, & corroboretur cor tuum. Item Pſal. XLII. 6. *Quare triſtis es, anima mea, & quare conturbas me?*

Quamvis autem nonnulli, ut autor eſt Fabius, negarint, apoſtrophen in orationis principio adhiberi poſſe: interdum tamen in hoc quoque locum habere, vel oſtendit initium Invectivæ primæ in Catilinam: *Quousque tandem abutere, Catilina, patientia noſtra?* Quin, ut de more
a lib. 3. cap. 2. ſect. 11. veterum Oratorum, quem alibi *a* expoſui, nihil nunc dicam, Poetæ etiam, cùm Græci, tum Latini, in operis ingreſſu, Deos invocantes, ἀποστροφῇ utuntur: ſed Græci quidem priùs invocant, inde proponunt; Latini autem propoſitioni ſubdunt ἀποστροφὴν ad Deos.

Illud verò rariſſimum omnino, ac fortaſſis ſingulare, ut apoſtrophe κατὰ παρένθεσιν inſtituatur, cujus rei exemplum ſuppeditat Maro in octavo:

Haud procul inde citæ Metium in diverſa quadrigæ
Diſtulerant, (at tu dictis, Albane, maneres)
Raptabatque viri mendacis viſcera Tullus.

b lib. 9. cap. 2. Movet hoc ſchema admodum, teſte Fabio *b*, cùm vel adverſarios invadimus, ut pro Ligario; *Quid nempe tuus ille, Tubero, in acie Pharſalica gladius agebat?* Aut cùm ad invocationem aliquam convertimur: ut pro Milone; *Vos enim jam ego, Albani tumuli atque luci, &c.* vel ad invidioſam implorationem, ut *c*; *O leges Porcia, legesque Semproniæ!*

c pro Sext. & Verr. 7.

IV. DE COMMUNICATIONE.

Communicatio, quæ Græcè ἀνακοίνωσις, atque (ut ex Rufiniano diſcimus) etiam ἰδιωτισμὸς dicitur, eſt deliberatio cum iis ipſis, apud aut contra quos dicimus. Itaque Fabio, ac Rufiniano etiam, eſt duplex. Nam interdum, qui inficiari, vel culpam transferre non poſſumus, participem aut conſilii, aut facti noſtri facimus adverſarium. Exemplum adducit Fabius Domitii Afri pro Cloantilla: *At illa neſcit trepida, quid liceat feminæ, quid conjugem deceat. Forte vos, in ſolitudine obvios, caſus miſeræ mulieri obtulit. Tu frater, vos paterni amici, quod conſilium datis?* Interdum conſilium noſtrum cum auditoribus ita facimus commune, ut ab ipſis quaſi petamus, ut Cato; *Cedo, ſi vos in eo loco eſſetis, quid aliud feciſſetis?* Et alibi; *Communem rem agi putatote, ac vos huic rei præpoſitos eſſe.*

d Actor. cap. 4. verſ. 19. Communicationis quoque exemplum fuerit *d*: *Sitne magis hominibus, an Deo obtemperandum, ipſi judicate.*

Cum autem duo hæc poſtrema exempla citra interrogationem

fiant

ſiant, mihi quidem nec Σειρήνων ἐυπειθίστερος a perſuaſerit, communicationem eſſe ſpeciem interrogationis; quæ tamen inter alios Ludovici quoque Carbonis b ſententia eſt.

a Sirenibus magis ad perſuadendum aptus.

Gaudet hoc ſchemate Tullius: cujus unum ex Divinatione exemplum, aliud ex orat. pro Sextio, duo ex Quinctianâ, apud Rufinianum invenies.

b l. 1. de elec. orat. cap. 19.

Habet autem maximam vim ad movendos auditores. Nam prius genus, quo adverſarium conſulimus, plurimùm valet ad extorquendam confeſſionem: poſterius, quo cum auditoribus deliberamus, mirificè confert ad animos eorum flectendos; quia & benevolentiam conciliat, & cauſſæ oſtendit æquitatem, ſi in judicibus, aut aliis qui adſunt, ſpem ac fiduciam ponamus. Et hæc de Schematibus, quæ ratione perſonæ figuram accipiunt.

CAP. VIII.

DE SCHEMATIBUS ÆQUE DICENTIBUS, ET FIGURANTIBUS SERMONEM RATIONE EORUM, QUÆ RESPICIUNT REI ΟΥΣΙ´ΑΝ.

QUæ ratione rei figurant, partim ea ſpectant, quæ ſunt de re, qualia ad eſſentiam pertinent; partim quæ ſunt in re, ut ſunt adjuncta; partim quæ ſunt extra rem, ut ſunt ſimilia, & oppoſita.

Primi generis ſunt, ſententia, definitio, diſtributio, congeries, ἐπιτροχασμὸς, & incrementum.

Sententia eſt generale pronunciatum de rebus agendis, aut vitandis.

Definitio eſt nominis reìve explicatio.

Diſtributio dicitur, cùm totum amplificamus per ſpecies, aut partes ſuas, ſive per ſe, ſive per accidens inſint.

Congeries, cùm coacervamus ſpecies, vel res diverſas.

Ἐπιτροχασμὸς eſt, quando res magnas, diverſaſque narrationis partes, celeritate quadam percurrimus.

Incrementum vocatur, cùm per gradus quoſdam ad ſumma pervenimus.

I. DE SENTENTIA.

QUæ ratione rei ſermonem figurant, trium ſunt generum. Nam, ut apud Dialecticos loci artificiales vel ſunt interni, quò refer genus, ſpeciem, definitionem, totum, & partem; vel conjuncti, quò pertinent proprium, accidens, conjugata, cauſſa, & effectum; vel disjuncti, ut ſunt notatio, ſimilia, comparata, & oppoſita: ita apud Rhetores ſchemata ſunt vel de re, & eſſentiam ſpectant; vel in re, ut quæ ducuntur ab adjunctis; vel extra rem, ſicut quæ figurantur ſimilibus, & oppoſitis.

Ratione eſſentiæ figurant ſermonem ſententia, definitio, diſtributio, congeries, ἐπιτροχασμὸς, & incrementum. Ex quibus ſententia è loco generis petitur: definitio, non omnis quidem, ſed potiſſima, ad quam reliquæ reducuntur, totam rei eſſentiam explicat; quod genere fit, & differentiâ: diſtributio præcipua vel ſpecies exponit, vel partes eſſentiales, aut materiales ſeu integrales: quale quid etiam congeries facit, quæ nec rarò pro ſpecie reponit individuorum acervum: ἐπιτροχασμὸς narrationis partes ſummâ celeritate percurrit: incrementum etiam, quid rei ſit, aperit, ſed gradatim.

a dictum generale, & breve, de re ad vitam pertinente.

ΓΝΩΜΗ, ſive ſententia, definitur à Plutarcho ἀπόφασις ἁ καθολικὴ περὶ τῶν κατὰ τὸν βίον, λόγῳ συντόμῳ. Exemplorum abunde eſt, & jam varii totis has voluminibus undique collegerunt. Quare pauculis hic ero contentus. Cicero in II. de Fin. *Quid turpius, quam ſapientis vitam ex inſipientium ſermone pendêre?* Idem de Senectute: *Quodcunque temporis ad vivendum datur, eo debet eſſe contentus.* Salluſt. in Catil. *Is demum mihi vivere atque frui animâ videtur, qui aliquo negotio intentus præclari facinoris, aut artis bonæ, famam quærit. Sed in magnâ copiâ rerum aliud alii natura iter oſtendit.* P. Syrus mimus:

Is minimo eget mortalis, qui minimum cupit,
Quod vult, habet, qui velle, quod ſatis eſt, poteſt.

Vitruvius præfat. lib. VI. *Proprietas divitiarum maximè, nihil deſiderare.* M. Seneca præfat. lib. IV. epit. *Magna & varia res eſt, tum doctrina, tum eloquentia: nec alterutra adhuc ulli ſe totam indulſit. Satis felix eſt, qui in aliquam ejus partem eſt receptus.* Plinius lib. III. epiſt. XX. ad Maximum: *Multi famam conſcientiam pauci verentur.* Et lib. IV. epiſt. VII. *Recta ingenia debilitat verecundia, perverſa confirmat audacia.* AGellius lib. XVIII. cap. I. *Virtus ſola beatæ vitæ inſtar eſt.* Ex Scriptoribus Eccleſiaſticis multorum loco fuerit hoc B. Bernardi homil.

xxxvi. in Cantica: *Sunt qui ſcire volunt, ut ſciant; & curioſitas eſt: ſunt qui, ut ſciantur; & vanitas eſt: ſunt qui, ut vendant; ut turpis quæſtus eſt: ſunt qui, ut ædificent; & caritas eſt: ſunt qui, ut ædificentur; & prudentia eſt.* Atque hæ ſunt γνῶμαι ſimplices. Sunt aliæ, quibus ratio annectatur. Earum tale Cornificius a exemplum adfert: *Omnes bene vivendi rationes in virtute ſunt collocandæ; propterea quòd ſola virtus in ſua poteſtate eſt: omnia præter eam ſubjecta ſunt fortunæ dominationi.* Simile eſt hoc Plinii lib. iii. epiſt. iv. *Eſt ita comparatum, ut antiquiora beneficia ſubvertas, niſi illa poſterioribus cumules. Nam quamlibet ſæpe obligati, ſi quid unum neges, hoc ſolum meminerunt, quod negatum eſt.*

a lib. 4. ad Her.

De Uſu ſententiæ ita Cornificius: *Sententias interponi rarò convenit, ut rei actores, non vivendi præceptores, eſſe videamur, cùm ita interponentur, multum adferent orationi. Nam neceſſe eſt, animo eam comprobet tacitus auditor, cùm ad cauſſam videat accommodari rem certam ex vita & moribus ſumptam.* Hæc de ſententiâ nunc ſuffecerint. Pleraque eorum, quæ hîc præterimus, cognoſcere fuit ex iis, quæ diximus lib. ii. cap. xv. ſect. iii.

II. DE DEFINITIONE.

DEfinitio dicitur quævis nominis, aut rei explicatio. Latiùs enim à Rhetoribus, quàm à Philoſophis, hæc vox accipitur. Ariſtoteli plurimùm differunt definitio, deſcriptio, interpretatio. Interpretatio enim nominis eſt declaratio. Deſcriptio rei accidentia exponit. Definitio eſt λόγ☉ τ̃ οὐσίας. h. e. *oratio explicans eſſentiam rei.* Rhetoribus autem nomen definitionis hæc omnia comprehendit.

Ex iis vero definitionis exemplis, quæ à Cornificio adducuntur, colligere eſt, ſchema hoc vel ſimplex eſſe, qui Græcis ὁρισμὸς dicitur; vel conjunctum, qui ἀνθορισμὸς vocatur. Prioris generis hoc exemplum adfert: *Majeſtas Reip. eſt, in qua continetur dignitas & amplitudo civitatis.* Item, *Injuriæ ſunt, quæ aut pulſatione corpus, aut convitio aureis, aut aliquâ turpitudine vitam cujusquam violant.* Similiter Cicero pro Sextio definit, quid ſit optimatem eſſe: ſecunda de lege agrariâ contra Rullum, quid ſit eſſe conſulem popularem: pro lege Manilia, quid, & quantum illud ſit, eſſe bonum imperatorem. Etiam hanc legis definitionem habes apud Demoſthenem contra Ariſtogitonem: νόμ☉ ἐστὶν εὕρημα μὲν καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δὲ ἀνθρώπων φρονίμων, ἐπανόρθωμα δὲ τ̃ ἑκουσίων, καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων, πόλεως δὲ συν-

θήκη κοινὴ, καθ' ἣν πᾶσι προσήκει ζῆν τοῖς ἐν πόλει. *Lex eſt inventum & donum deorum, decretumque hominum ſapientum, emendatio delictorum conſulto vel inconſulto commiſſorum, civitatis commune pactum, juxta quam omnes convenit in urbe vivere.*

Conjuncta verò definitio, ſive ἀνθορισμὸς vocatur, cum rei falſum nomen adimitur, verumque imponitur. Ut act. III. in Verrem: *Non enim furem, ſed ereptorem; non adulterum, ſed expugnatorem pudicitiæ; non ſacrilegum, ſed hoſtem ſacrorum religionumque; non ſicarium, ſed crudeliſſimum carnificem civium ſociorumque, in veſtrum judicium adduximus.* Alii hoc ſchema vocant ὁρισμὸν κατὰ διαφοράν. P. Rutilio παραδιαστολὴ dicitur, qui exemplum hoc adfert ex Hyperide: *Nam cum cæterorum opinionem fallere conaris, tu tete fruſtraris, non enim prebuis te pro aſtuto ſapientem intelligi: pro confidente, fortem: pro illiberali, diligentem rei familiaris; pro malevolo, ſeverum, nullum eſt enim vitium, quo virtutis laude gloriari poſſis.* Addit deinde, *Hoc ſchema ſolere illuſtrius fieri, cum ratio propoſito ſubjungitur.* Atque ejus rei tale adducit exemplum: *Quapropter nolo te ſæpius parcum appellare, cum ſis avarus. Nam qui parcus eſt, utitur eo, quod ſatis eſt; tu contrà, propter avaritiam, quo plus habes, magis eges. Ita non tam diligentiæ fructus, quam inopiæ miſeria, te conſequitur.* Cui planè geminum illud apud Cornificium; verùm is, ut dixi, non παραδιαστολὴν, ſed definitionem vocat: *Non eſt iſta diligentia, ſed avaritia: ideo quòd diligentia eſt accurata conſervatio ſuorum; avaritia, injurioſa appetitio alienorum.* Item, *Non eſt iſta fortitudo, ſed temeritas, propterea quòd fortitudo eſt contemtio laboris, & periculi, cum ratione utilitatis, & compenſatione commodorum: temeritas eſt cum inconſideratâ laborum perpeſſione gladiatoria periculorum ſuſceptio.* Ubi, ut obiter id addam, videmus, fortitudini opponi temoritatem ſive audaciam; eamque in perpeſſione conſtitui: unde lucem capit illud Ho-
a Lib. 1. od. 3. ratii *a*. *Audax omnia perpeti.* Et ſanè ſic omnes Philoſophi: ut opus non ſit cum nonnullis hîc ſtatuere duram illam κατάχρησιν, quâ πάσχειν ponitur pro ποιεῖν. Quemadmodum & in altero iidem falluntur, cum cenſent, audaciam Horatio eſſe πάθος, quod ei verè eſt ἦθος, ſed vitioſum, quippe fortitudinis exceſſus. Adde quòd, cùm Græcis πάσχειν ſu-
b facientes quodammodo patiuntur. mitur pro ποιεῖν, non aliunde id eſt, quàm quod οἱ ποιοῦντες *b* τρόπον τινὰ καὶ αὐτοὶ πάσχουσι, ut Ariſtophanis Scholiaſtes ait in Nebulas. Quod in audacia manifeſtum eſt, ubi, ut ſuperior temeritatis definitio oſtendit, duo hæc concurrunt, *inconſiderata laborum perpeſſio, & gladiatoria periculorum ſuſceptio.* Sed hoc obiter. Illuſtris etiam παραδιαστολὴ eſt apud Ciceronem pro Cœlio: *Aliud eſt maledicere, aliud accuſare. Accuſatio*

cuſatio crimen deſiderat, rem ut definiat, hominem ut notet, argumento probet, teſte confirmet. Maledictio autem nihil habet propoſiti, præter contumeliam: quæ ſi Petulantiùs jactatur, convicium; ſi facetiùs, Urbanitas nominatur. Inſtituitur hoc ſchema etiam καθ' ἐπανόρθωσιν. Ut pro Milone: *Quas ille leges, ſi modò leges nominandæ ſunt, ac non potius faces urbis, ac peſtes Reipublicæ.*

Utimur hac figurâ, non tantùm ornatus cauſsâ; ſed etiam ad amplificationem, ac claritatem. Quo de uſu ſic Cornificius: *Hæc ideo commoda putatur exornatio, quòd omnem rei cujuſpiam vim & poteſtatem ita dilucidè proponit, & breviter explicat, ut neque pluribus verbis oportuiſſe dici videatur, neque lucidiùs potuiſſe dici putetur.* De Definitione hactenus.

III. DE DISTRIBUTIONE.

Diſtributio eſt, cum totum in partes diducimus. Quot verò modis fiat, neutiquam huc infercire eſt viſum: tum quia è Logicis id notum arbitror: tum ne calumniandi anſam demus, obſtreperis quibusdam hominibus, qui cum vix aliud ſciant aut crepent, quàm tres neceſſariorum pronuntiatorum gradus, (quos artium eſſe canonas falsò perſuaſum habent) omnia tamen omnium cenſorio quodam ſupercilio convellere atque exagitare audent, atque adeò, quaſi cuminum aut ocimum ſerant, Ariſtotelem etiam conviciis ac maledictis laceſſunt; qui & Philoſophos, & Rhetores omnes, βασιληΐῳ πήχει ὑπερήνεγκε *a*. — a *regio cubito ſuperavit.*

Porro tum definitio, tum diſtributio, tunc tantùm ſunt ſchemata, cùm ornandi, aut amplificandi gratiâ adhibentur. Exempli gratiâ, Diſtributionis ſchema eſt in illo Martialis *b*. — b *lib. 8. ep. 15.*

Dat populus, dat gratus eques, dat thura Senatus.

Univerſi enim ſignantur Romani, quia, ut & alibi paſſim, per *populum* plebs intelligi debet: à qua ſignificatione *popularia* dicebantur in theatris loca, quæ plebs occupabat. Eademque diſtributione uſus eſt Claudianus lib. III. de laudibus Stiliconis *c*: imò & Tullius non uno in loco *d*, atque alii. Eſt & Diſtributio in hoc Statii Papinii de decantatâ à juvenibus ac puellis Stellæ Aſteride; (id poëmati Stella à ſe nomen indiderat, quaſi Stellæ idem dicas; per quam, ut Calderinus *e*, & Parrhaſius *f*, rectè cenſuere, Violantillam amicam intelligebat, ſive, ut Græcè vocat Martialis *g*, Janthida) — c *verſ.* 49. *&* 50. d *pro Milone, & in Piſonem.* e *comm. in Martial.* f *in epiſt.* g *l.* 6. *epig.* 21. *& lib.* 7. *epigr.* 13. *&c.*

Aſteris & vatis totum cantata per orbem,
Aſteris ante dapes, nocte Aſteris, Aſteris ortu.

Tempus ad amplificandum dividit in matutinum, nocturnum, & id quod ante prandium ac cœnam eſt: quod majorem habet ἐνέργειαν, quàm ſi dixiſſet, ſemper Aſterida in ore eſſe. Ridiculè verò Claudius Verderius pro *orin* ſubſtituere jubet, *essu*. Atque idem non dubitat Poëtam ſupinæ oſcitantiæ inſimulare, quòd *Stellam* vocet *Aſterida*; quando, ut inquit, qui *Stella* nominatur, non magis *Aſteris* dici poſſit, quàm, qui *Felix* dicitur, *Fauſtus*; qui *Juvencus*, *Taurus*; qui *Murena*, *Piſcis*. Quin idem alius quoque ſpiſſi erroris arguit Statium; quòd, cùm *Stellam* vocat *Aſterida*, neſciſſe videatur diſcrimen ἀστέρος, & ἄστρου; quia ἀστὴρ dicatur de Planetis, ἄστρον de cœli octavi ſtellis. Atqui ex Suida ipſo diſcere poſſumus, non aliter differre ἀστὴρ, & ἄστρον, quàm *ſtella* & *ſidus*. Sed Verderianâ iſta cin auctores cenſione vix aliud vidi magis inficetum, magiſque cenſione dignum, ſi modò opus illud vel tam facili operâ dignum.

IV. DE CONGERIE.

DIſtributionis nomine multi etiam comprehendunt figuram, quæ CONGERIES vocatur. Diſtinguunt eo alii, quia diſtributio vel pro genere ſuas ponat ſpecies, quæ propriè diviſio, Græcis διαίρεσις dicitur: vel pro toto eſſentiali, aut materiali ſive quantitativo, afferat partes, quæ ei reſpondeant; quæ propriè partitio, Græcis μερισμὸς nominatur: congeries verò varias perſonas, actiones, aut res enumeret, inque unum quaſi acervum congerat, & condenſet; unde & ἀπαρίθμησις, & συναθροισμὸς vocatur. Differt a συνωνυμίᾳ, quòd hæc plura ἰσοδυναμοῦντα, congeries plura omnino diverſa congerit. Invectivâ III. in Catilinam: *Omnia nôrat, omnium aditus tenebat: appellare, tentare, ſollicitare poterat, audebat. Erat ei conſilium ad facinus aptum: conſilio autem neque lingua, neque manus deerat, &c.* Pro lege Manilia: *Quod denique belli genus eſſe poteſt, in quo illum non exercuerit fortuna Reipublicæ? Civile, Africanum, Tranſalpinum, Hiſpanienſe, miſtum ex civitatibus, atque ex bellicoſiſſimis nationibus; ſervile, navale bellum, varia & diverſa genera bellorum, & hoſtium, non ſolùm geſta ab hoc uno, ſed etiam confecta.* Orat. poſt reditum in Senatu: *Quæ enim tanta poteſt exiſtere ubertas ingenii, quæ tanta dicendi copia, quod tam divinum atque incredibile genus orationis, quo quiſquam poſſit veſtra in nos univerſa promerita, non dicam complecti orando, ſed percenſere numerando? qui mihi fratrem optatiſſimum, me fratri amantiſſimo, liberis noſtris parentes, nobis liberos; qui dignitatem, qui ordinem, qui fortunas, qui ampliſſimam*

mam Remp. qui patriam, quâ nihil poteſt eſſe jucundius; qui denique noſmet ipſos nobis reddidiſtis. Pro Milone: *Dura mihi medius fidius jam fortuna populi Rom. & crudelis videbatur, quæ tot annos illum in hanc Remp. inſultare videret, & pateretur. Polluerat ſtupro ſanctiſſimas religiones, ſenatus graviſſima decreta perfregerat, pecuniâ ſe palam judicibus redemerat; vexârat in tribunatu ſenatum; omnium ordinum conſenſu pro ſalute Reip. geſta reſciderat; me patriâ expulerat; bona diripuerat; domum incenderat; liberos, conjugem meam, vexârat; Cn. Pompejo nefarium bellum indixerat; magiſtratuum, privatorumque cædes effecerat; domum mei fratris incenderat; vaſtârat Hetruriam; multos ſedibus ac fortunis ejecerat; inſtabat, urgebat &c.*

Habet hoc ſchema inprimis locum, cùm aut maleficia, aut beneficia amplificantur: ac ferè adhibetur, ubi incaleſcit oratio.

Miram verò elegantiam adfert tum congeries, tum diſtributio, ſi, rebus enumeratis, quædam ita ſubjiciantur, ut ſingula ſingulis reſpondeant. Hoc figuræ genus nonnulli κατ᾽ ἐξοχὴν διαίρεσιν, vel *diſtributionem*, vel *deſignationem*, appellant. Ut pro Cœlio: *Sed ego Atratino, humaniſſimo atque optimo adoleſcenti, meo neceſſario, ignoſco, quia habet excuſationem vel pietatis, vel neceſſitatis, vel ætatis. Si voluit accuſare, pietati tribuo: ſi juſſus eſt, neceſſitati: ſi ſperavit aliquid, pueritiæ. Ceteris non modò nihil ignoſcendum, ſed etiam acriter eſt reſiſtendum.* Idem pro Muræna: *Meruiſſe vero ſtipendia in eo bello, quod tum populus Romanus non modò maximum, ſed etiam ſolum gerebat, virtutis; patre Imperatore libentiſſimè meruiſſe, pietatis; finem ſtipendiorum patris victoriam ac triumphum fuiſſe, felicitatis fuit.* Qui ſeculo poſt Ciceronem vixere, & deinceps, impenſiùs ſunt hac figurâ delectati; maximè in breviſſimis colis. Plinius lib. II. Hiſt. Nat. cap. LXIII. *Aquæ ſubeunt in imbres, rigeſcunt in grandines, tumeſcunt in fluctus, præcipitantur in torrentes; aer denſatur nubibus, furit procellis.* Solinus cap. XXVII. de monte Atlante: *Manat* a *fontibus, nemoribus inhorreſcit, rupibus aſperatur, ſqualet jejunio.* a al. vacat. Talium denſa eſt apud Apulejum ſeges. Amant quoque Tertullianus, & Cyprianus. Illius eſt Apol. cap. XX. *Vani erunt homines, niſi certi ſint, a primordio pluvias de cœlo ruiſſe, & ſidera radiâſſe, & lumina floruiſſe, & tonitrua mugiiſſe.* Hujus eſt libro de bono patientiæ: *Videmus, inſeparabili æqualitate patientiæ, nocentibus & innoxiis, religioſis & impiis, gratias agentibus & ingratis, Dei nutu tempora obſequi, elementa famulari, ſpirare ventos, fontes fluere, grandeſcere copias meſſium, fructus miteſcere vinearũ, exuberare pomis arbuſta, nemora frondeſcere, prata florere.*

Tum ad συνωνυμίαν, tum ad συναθροισμὸν, pertinet διαγωγὴ, quâ con-

junguntur voces tum idem, tum diverſa ſignificantes. Cic. Catil. 1. *Ut Catilinæ profectione omnia patefacta, illuſtrata, oppreſſa, vindicata eſſe videatis.*

V. DE ἘΠΙΤΡΟΧΑΣΜΩ͂.

ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΜΩ͂Ι affinis eſt ἘΠΙΤΡΟΧΑΣΜΌΣ. Eſt hæc figura, quâ res magnas, diverſasque, celeritate quadam percurrimus. Habet inprimis in narrando locum. Quomodo à congerie differat, oſtendit Aquila Romanus, his verbis: Ἐπιτροχασμὸς, *percurſio, differt a coacervatione, quod, cùm illa res diverſas plures in eundem locum conferat, hæc diſtantia plura inter ſe percurrent velocitate ipſâ circumponit. Ut ſi velis dicere: Cæſar in Italiam evolârat, Corfinium præſidio deſertum ceperat, urbe potiebatur, Pompejum perſequebatur.* Tale quoque eſt illud Cæſaris a: *Veni, vidi, vici.* Ubi & ἀσύνδετον, quod in priori etiam concurrit, antea ſtatuimus. Et Maronis hoc in IV. Æn.

a apud Tranquillum in Cæſ. cap. 37.

--- Faces in caſtra tuliſſem,
Impleſſemque foros flammis, natumque patremque
Cum genere exſtinxem, memet ſuper ipſa dediſſem.

VI. DE INCREMENTO.

INcrementum eſt, cùm per gradus ab infimis ad ſumma imus. Cicero pro Roſcio Amerino: *Hoc cogitetis, niſi in hâc cauſſâ, qui veſter animus ſit, oſtendetis, eo prorumpere hominum cupiditatem, & ſcelus, & audaciam, ut non modò clàm, verùm etiam hic in foro, ante tribunal tuum, M. Fanni, ante pedes veſtros, Judices, inter ipſa ſubſellia, cædes futuræ ſint.* Primus infimusque gradus eſt, *clàm*: alter, *in foro*: tertius, *ante tribunal*: quartus, *ante pedes*: quintus & ſummus, *inter ſubſellia*. Intellige autem trina ſubſellia; Judicum, accuſatorum, reorum. Idem pro Poſthumo: *Quamobrem illud maneat, & fixum ſit, quod neque moveri, neque mutari poteſt, in quo æqui ſperâſſe Poſthumum dicunt, peccâſſe iniqui, ipſe etiam inſaniſſe ſe confitetur, quòd ſuam, quòd amicorum pecuniam regi crediderit.* Minus eſt, *ſperâſſe* aliquid commodi, quàm *peccâſſe*: *peccâſſe* item minus, quam *inſaniſſe*. Aſſurgit etiam oratio in illo pro Quinctio: *Miſerum eſt, exturbari fortunis omnibus; miſerius, injuria: acerbum eſt, ab aliquo circumveniri; acerbius, à propinquo: calamitoſum eſt, bonis everti; calamitoſius, cum dedecore: funeſtum eſt, à forti atque honeſto viro jugulari; funeſtius, ab eo, cujus vox præconio quæſtu præſtitit: indignum eſt, à pari vinci, aut ſuperiore; indignius, ab inferiore, atque humiliore: luctuoſum eſt,*

eſt,tradi alteri cum bonis; luctuoſius,inimico: horribile eſt,capitis cauſſam dicere; horribilius,priore loco dicere. Incrementum quoque eſt in iſthoc Senecæ a: *Turpiſſima tamen eſt jactura,quæ per negligentiam venit: & ,ſi volueris attendere,* MAGNA *vitæ pars elabitur male agentibus;* MAXIMA *nihil agentibus;* TOTA *aliud agentibus.* Nam, ut obiter aureo dicto faculam alluceamus, multum temporis intemperantiâ,atque aliis vitiis perit; quod Senecæ eſt MALE AGERE. Plus verò partim otioſè transmittitur,partim rebus nihili conſumitur; quorum utrumque eſt NIHIL AGERE. Siquidem latiùs patet Senecæ, nihil agere,quàm Attilio; cujus illud, Plinio b teſte, *Satius eſt otioſum eſſe, quam nihil agere.* Nam Senecæ quoque nihil agit,qui non agit: at Attilio tantùm nihil agit, qui agit,ſed rem nihili; cujusmodi moribus erat Attalus ille, in quem ſcriptum Martialis iſtud c: *Eſt, non eſt, quod agas; Attale,ſemper agis.* Tertium erat ALIUD AGERE, de quo res magis ſub ancipiti hæret. Exiſtimant viri eruditi,aliud nos agere,cùm bonum agimus non attentè, aut non ſuo loco, aut tempori. At,judicio meo,*aliud agere* tam latè patet, ut & comprehendat duo priora, nempe nihil agere,& malè agere; & ei tertium ſuperaddat, bonum agere non bene,vel agere bonum,ſed non illud bonum,quod dignius eſſet viro ſapiente. Nam,id niſi eſſet, nunquam diceret Seneca, TOTAM vitam elabi aliud agendo; cujus magnam agnoſcit partem effluere agendo nequiter; maximam verò partim deſidiæ ludum dando,partim vocando rebus nihili.

a *ad Lucill. epiſt.* 1.

b *lib.*1.*epiſt.*9.

c *l.*1. *epiſt.*80.

Convenit incrementi ſchema,tum ad res ordine ſuo exponendas, tum etiam ad eas exaggerandas. Et hæc de ſchematibus, quæ figuram accipere ſolent ratione eorum,quæ ad eſſentiam pertinent.

CAP. IX.

DE ÆTIOLOGIA, DIATYPOSI, ET HYPOTYPOSI.

*EA,quæ ſunt in re,explicant ætiologia,diatypoſis,& hypotypoſis. Ætiologia eſt,cùm ratio rei additur. Quæ ſi callidior fuerit,quàm verior,*color *nominatur.*

Diatypoſis eſt,cùm res ita deſcribitur,ut cerni coràm videatur.

Differt ab hac hypotypoſis,quòd ſimplicior ſit,minùſque accurata.

I. DE ÆTIOLOGIA.

AT ratione eorum, quæ ſunt in re, figurant ἀιτιολογία, διατύπωσις, & ὑποτύπωσις. Quippe ea explicant: quæ licet non ſunt de rei eſſentia, naturali tamen vinculo cum re cohærent. Ut in ἀιτιολογίᾳ eſt cauſſa impulſiva; imò omne id, unde aliquid colligitur, ac probatur. In διατυπώσει verò, ac ὑποτυπώσει, tum cauſſæ impellentes adferuntur, tum effecta, reique adjuncta, ac περιστάσεις.

Αἰτιολογία; enim ſchema, ut Rutilius Lupus ait, *efficitur ratione brevi & ſententioſâ, ita, ut, quod dubium eſt viſum, ad certam fidem adduci videatur.* Ejus hoc adfert exemplum: *Etſi acerbum vobis, quod dicturus ſum, videbitur: tamen æquo animo audiendum eſt, nam fere verum conſilium, quod initio auditu grave eſt, in poſterum cognitâ utilitate ſit jucundum.* Ac hîc quidem ratio ſubjicitur. Ut & in illo Ciceronis, divinatione in Verrem: *Intelligo, quàm difficili ſcepuloſoque verſer loco. Nam cùm omnis arrogantia ſit moleſta, tum illa ingenii, atque eloquentiæ, multò moleſtiſſima.* Et apud Cornificium: *Bene majores noſtri hoc comparaverunt, ut neminem regem, quem armis cepiſſent, vitâ privarent. Quid ita? quia, quam nobis fortuna facultatem dediſſet, iniquum erat in eorum ſupplicio conſumere, quos eadem fortuna paulo antè in ampliſſimo ſtatu collocârat.* At interdum ratio præcedit. Ut pro lege Maniliâ: *Etenim ſi vectigalia nervos eſſe Reip. ſemper duximus: eum certè ordinem, qui exercet illa, firmamentum cæterorum ordinum rectè dicemus.* Quandoque etiam ratio medium occupat locum. Ut IV. Æn.

> *At regina dolos (quis fallere poſſit amantem?)*
> *Præſenſit, motusque excepit prima futuros,*
> *Omnia tuta timens.*

Idem extra parentheſin fit in illo pro lege Maniliâ: *Hic, in ipſo illo malo, graviſſimâque belli occaſione, L. Lucullus, qui tamen aliquâ ex parte iis incommodis mederi fortaſſe potuiſſet, veſtro juſſu coactus,* quòd *imperii diuturnitati modum ſtatuendum veteri exemplo putaviſtis, partem militum, qui jam ſtipendiis confectis erant, dimiſit; partem Glabrioni tradidit.* Interdum verò & geminatur ratio. Ut pro lege Maniliâ: *De hujus autem hominis felicitate, quo de nunc agimus, hâc utar moderatione dicendi: non ut in illius poteſtate fortunam poſitam eſſe dicam; ſed ut præterita meminiſſe, reliqua ſperare videamur: ne aut inviſa diis immortalibus oratio noſtra, aut ingrata eſſe videatur.* Imò quandoque & fit cauſſarum multarum connexio. Ita ſex habes pro Plancio: *Quis eſt ergo, qui neget,*

neget, ordinis ejus (publicanorum) *ſtudium fuiſſe in honore Plancii ſingulare? neque injuriâ: vel quòd erat pater is, qui eſt princeps jamdiu publicanorum: vel quòd is ab ſociis unicè diligebatur: vel quòd diligentiſſimè rogabat: vel quia pro filio ſupplicabat: vel quia hujus in illum ordinem ſumma officia quæſturæ tribunatusque conſtabant: vel quòd illi, in hoc ornando, ordinem ſe ornare, & conſulere liberis ſuis, arbitrabantur.*

Quod ſi ratio non verè, ſed callidè, & probabiliter tamen, adferatur, COLOR dicitur. Ut cùm Thraſo videri vult prudenti conſilio agere, quod faceret timore *a*. a *Eun. act. 4. ſc. 7.*

Omnia, inquit, *priùs experiri, quàm armis, ſapientem decet.*

Item cùm Phædria Antiphonem ait ſiluiſſe in judicio præ formidine, & pudore *b*. b *Phorm. act. 2. ſc. 1.*

---Functus adoleſcentuli eſt
Officium liberalis, poſtquam ad judices
Ventum eſt, non potuit cogitata proloqui.
Ita eum tum timidum ibi obſtupefecit pudor.

Cicero Catil. III. *Cum multi gladii, ac ſicæ, apud Cethegum deprehenſa fuiſſent, dixit, ſe ſemper bonorum ferramentorum ſtudioſum fuiſſe.* De colore verò, quatenus ad inventionem pertinet, diximus lib. I. cap. X. theoremate VIII.

Ad αἰτιολογίαν refero etiam ἈΝΑΓΚΑΙ͂ΟΝ, ſi id inter figuras etiam locum invenit. Eo utimur, *cùm volumus oſtendere neceſſitudinem aut naturæ, aut alicujus perſonæ*: ut inquit Rutilius Lupus; qui veterum ſolus Neceſſarium, at (ut ego quidem cenſeo) nullâ prorſus neceſſitate, inter ſchemata reponit. De αἰτιολογίᾳ vidimus.

II. DE DIATYPOSI, ET HYPOTYPOSI.

ΔΙΑΤΥ΄ΠΩΣΙΝ Cicero vocat ſubjectionem ſub adſpectum, Fabius formam rerum expreſſam verbis. Fit ea, cùm rem ob oculos ponimus luculenta narratione, proſequentes eas partes, quæ ἠθολογίαι maximè comprehendunt in perſonis, in locis autem notabiles quaſdam diſpoſitiones. Differt ab eâ ὑποτυπώσις, quòd hæc ſit minutior, dilutior, ſimplicior: Διατύπωσις verò ſit accuratior, ideoque magis luminoſam, ac quaſi actuoſam reddat orationem. Perſequitur enim omnia, lecta tamen in gravi dicendi genere, in aliis omnia penitus. Sed vulgo vocabula hæc promiſcuè uſurpant. Habes διατύπωσιν in illo Demoſthenis de falſa legat. Θέαμα δεινὸν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἐλεεινόν. ὅτι γὰρ νῦν ἐπορευόμεθα εἰς Δελφοὺς, ἐξ ἀνάγκης ἦν ἡμῖν

πάντα ταῦτα. οἰκίας κατεσκαμμένας, τείχη περιῃρημένα, χώραν ἔρημον τῆς ἐν ἡλικίᾳ, γύναια δὲ καὶ παιδάρια ὀλίγα, καὶ πρεσβύτας ἀνθρώπους οἰκτρούς. ὅλως δ' οὐδ' ἂν εἷς ἐφικέσθαι δύναιτο τῷ λόγῳ τῶν ἐκεῖ κακῶν νῦν ὄντων. *Spectaculum, Athenienſes, crudele erat, ac miſerabile. Nam cùm nuper proficiſceremur Delphos, neceſſe erat videre omnia illa, domos dirutas, mœnia proſtrata, regionem juventute orbatam, mulierculas duntaxat, & pueros paucos, & ſenes, homines miſerandos. Denique nemo aſſequi verbis poſſit mala, quæ nunc ibi ſunt.* Cicero VII. Verrinâ: *Ipſe inflammatus ſcelere & furore, in forum venit; ardebant oculi; toto ex ore crudelitas emi-nebat: exſpectabant omnes, quò tandem progreſſurus, aut quidnam acturus eſſet: cùm repentè hominem proripi, atque in foro medio nudari, ac deligari, & virgas expediri jubet, clamabat ille miſer, ſe civem eſſe Rom. municipem Coſſanum: meruiſſe ſe cum L. Pretio, ſplendidiſſimo equite Rom. qui Panormi negotiaretur, ex quo hæc Verres ſcire poſſet, tum iſte, ſe comperiſſe, ait, eum ſpeculandi cauſſâ in Siciliā ab ducibus fugitivorum eſſe miſſum: cujus rei neque index, neque veſtigium aliquod, neque ſuſpicio cuiquam eſſet ulla; Deinde jubet, undique hominem proripi, vehementiſſiméq; verberari. Cædebatur virgis in medio foro Meſſanæ civis Rom. jud. cùm interea nullus gemitus, nulla vox alia iſtius miſeri inter dolorem, crepitumque plagarum, audiebatur, niſi hæc, civis Romanus ſum.* Eſt & διατύπωσις in deſcriptione convivii M. Antonii Philipp. II. *Perſonabant omnia vocibus ebriorum, natabant pavimenta vino, madebant parietes* &c. Apud Cornificium, qui *demonſtrationem* vocat, tale ejus eſt exemplum: *Quod ſimul atque Gracchus proſpexit, fluctuare populum, verentem, ne ipſe, auctoritate Senatus commotus, à ſententia deſiſteret, jubet advocari concionem. Iſte interea, ſcelere & malis cogitationibus redundans, evolat ex templo Jovis, & ſudans, oculis ardentibus, erecto capillo, contortâ toga, cum pluribus aliis ire celeriùs cœpit. Illi præco faciebat audientiam: hic ſubſellium quoddam calce premens, dextra pedem defringit, & alios hoc idem jubet facere. Cùm Gracchus deos inciperet precari, curſim iſti impetum faciunt. ex aliis, aliisque partibus convolant: atque e populo unus, Fuge, inquit, Tiberi, fuge. Non vides? reſpice, inquam. Deinde vaga multitudo, ſubito timore perterrita, fugere cœpit. At iſte ſpumans ex ore ſcelus, anhelans ex infimo pectore crudelitatem, contorquet brachium, & dubitanti Graccho quid eſſet, neque tamen locum, in quo conſtiterat, relinquenti, percutit tempus. Ille nulla voce delibans inſitam virtutem concidit tacitus. Iſte viri fortiſſimi miſerando ſanguine adſperſus, quaſi facinus præclariſſimum feciſſet, circumſpectans, & hilaris ſceleratam gratulantibus manum porrigens, in templum Jovis contulit ſeſe.* Etiam illuſtre eſt διατυπώσεως exemplum, quod e Lycone adducit Rutilius Lupus lib. II.

agens

agens de Characteriſmo, qui inter ſpecies eſt διατυπώσεως. Eſt verò iſtiusmodi: *Quid in hoc arbitrer bonæ ſpei reliquum reſidere, qui omne vitæ tempus unâ ac deſperatiſſimâ conſuetudine produxit? Nam ſimul atque ex prioribus horis diei, nimiâ cibi ac vini ſatietate, vix meridiano tempore, plenus crapula eſt experrectus, primùm oculis mero madidis, humore obcæcatis, viſu* a *gravidis, lucem conſtanter intueri non poteſt: deinde confectis viribus, utpote cujus venæ non ſanguine, ſed vino ſunt repleta, ſe ipſe erigere non valet: tandem duobus innixus languidus, qui cubando ſit defatigatus, tunicatus ſine pallio, ſoleatus* b *præ lectulo, palliolo* c *frigus à capite defendens, flexa cervice, ſummiſſis genibus, colore exſangui, protinus ex cubiculari lectulo excitatus, in triclinium trahitur. Ibi præſtò ſunt quotidiani pauci eodem ſtudio excitati convivæ. Hic vero princeps paululũ illud reliquum, quod habet mentis ac ſenſus, poculis extrudere ex ea feſtinat, & eos bibendo provocat, & laceſſit, perinde ac ſi in hoſtium prælio quàm plurimos ſuperarit, atque afflixerit, ampliſſimam ſibi victoriam paratam exiſtimans. Interea procedit ſimul & illud tempus, & potatio: oculi vinum lachrymantes caligant, ebrioſum iſ[?]i vix ebrii cognoſcunt: alius ſine cauſſa jurgio proximum laceſſit: alius, ſomno deditus, vi cogitur vigilare: alius rixari parat: alium turbas vita[?]tem, ac domum reverti cupientèm, retinet janitor, pulſat, exire prohibet domum interdictum demonſtrans. Interim alium, contumelioſè extra ja[n]uam ejectum, vacillantem puer ſuſtentat, ac ducit, pallium, per lutum tra[h]entem. Noviſſimè ſolus in triclinio relictus non priùs poculum e manibus emittit, quam ſomnus oppreſſit bibentem, ac, diſſolutis artubus, ipſum poculum ſuapte natura dormienti excidit.* Eſt & Διατύπωσις populi bello fracti apud Juſtinum lib. v. poſtquam dixerat de clade populi Attici, atque ut Lyſander pararet obſidêre Athenas: *Quæ cuncta*, inquit, *cùm Athenis nuntiata eſſent, omnes, relictis domibus, per urbem diſcurrere pavidi: alius alium ſcitari, auctorem nuncii requirere: non pueros imprudentia, non ſenes debilitas, non mulieres ſexus imbecillitas domi tenet: adeò ad omnem ætatem tanti mali ſenſus penetraverat. In foro deinde coëunt, atque ibi perpeti nocte fortunam publicam queſtibus iterant. Alii fratres, aut filios, aut parentes deflent; cognatos alii, alii amicos cognatis chariores: & cum privatis caſibus querelam publicam miſcent: jam ſe ipſos, jam ipſam patriam perituram; miſerioremque incolumium, quàm amiſſorum fortunam judicantes; ſibi quisque ante oculos obſidionem, famem, & ſuperbum victoremque hoſtem præponentes; jam ruinam urbis & incendia, jam omnium captivitatem, & miſerrimam ſervitutem recordantes; feliciores prorſus priores urbis ruinas ducentes, quæ, incolumibus filiis parentibusque, tectorum tantum ruina taxatæ ſint. Nunc*

a *Caſaubonus comment. in Theophraſti Characteres rectè emendat* vino gravidis. i. οἰνοβαρεῖς.

b *Idem leg.* ſoleatus, ut è lectulo.

c *mallit idem* pileolo, *quia Græcè ſcripſit* λυκῷ.

autem non claſſem, in quam, ſicuti pridem, confugiant, ſupereſſe; non exercitum, cujus virtute ſervati pulchriora p[illegible]ent mœnia exſtruere. Ubi & ſermocinationem diatypoſi conjungi videmus. Vide quoque eundem Juſtinum lib. XXIII. ubi deſcribit triſtem diſceſſum Toxenes, & liberorum, ab Agathocle, Siciliæ rege. Egregia quoque διατυπώσεως exempla ſuggerent characteres Theophraſti, imagines Philoſtrati, & deſcriptiones Calliſtrati. Oſtentatorem quaſi vivis coloribus ob oculos poſuit Petronius: uti & mulierem formoſam: quod etiam Ariſtænetus facit epiſt. I. At virum formâ præſtantem Heliodorus lib. III. in Theagene: & in Theoderico Sidonius lib. I. epiſt. II. Qui deformem quoque deſcribit lib. III. epiſt. XIII. Triumphum depingit Curtius lib. IX. In quibus etiam eſt διατύπωσις illa Luciani, qua *a* ad vivum expreſſit eorum vitam, qui mercede conducti in locupletum vivunt familiis. Ammianus deſcripſit terræmotum lib. XVII. hominem improbum, & potentem, lib. XXVII. ubi de Probo; vitioſos Romanorum mores, lib. XXVIII. rabulas, lib. XXX. direptionem urbis, lib. XXXI. Vide etiam ebrioſorum illuſtrem deſcriptionem apud Baſilium in concione κατὰ μεθυόντων; hominis ſuperbi, homil. XI. lib. de opificio ſex dierum; πλεονεξίας & avarorum, ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ῥηθείσῃ ἐν Λακίζοις. Digitum ad hos intendiſſe ſufficiat. Neque enim mihi ad exſcribendum multa adeo otium magis eſt, quam tibi Lector ad inquirendum.

a lib. [illegible] τῶν [illegible] μι- σθωτῶν.

CAP. X.

DE FIGURIS A SIMILITUDINE, VEL COMPARATIONE, DUCTIS.

Vidimus de duobus generibus Schematum, quæ ratione rei figurant orationem. Tertii generis ſchemata partim a ſimilibus petuntur, ut aſſimilatio: partim a quodammodo oppoſitis, vel etiam vere contrariis.

Aſſimilatio comprehendit exemplum, imaginem, collationem, & comparationem.

Differunt exemplum & imago, quod exemplum ponatur, ut aliquid tale ſiat; imago autem propter aſſimilationem ipſam.

Differunt colatio & comparatio, quod illa rem, quam comparat cum alia, loco priori collocat: hæc vero poſteriori.

I. DE

I. DE ICONE, EXEMPLO, COMPARATIONE, ET COLLATIONE.

SUperſunt ſchemata, quæ figurantur ratione eorum, quæ ſunt extra rem. Ea autem partim ſimilitudinem notant, partim conjungunt ea, quæ inter ſe pugnant.

Prioris generis eſt ASSIMILATIO: cujus apud Scaligerum ſpecies ſunt, παράδειγμα, εἰκών, σύγκρισις, & συμβολή. Παράδειγμα, & εἰκών, ei diſtinguuntur, quòd ΠΑΡΆΔΕΙΓΜΑ ſive exemplum ponatur, ut aliquid fiat: ΕἸΚΏΝ autem ſeu imago propter ipſam aſſimilationem; quia primò reſpicit, non actionem ipſam, ſed ut opinio aliqua in hominum animis inducatur. Itaque εἰκὼν eſt in illo Virgilii *a*. *Os humerosque Deo ſimilis.* Aliaque imaginis exempla libro IV. poſuimus: multa etiam a Pet. Victorio ſtudioſe collecta vide lib. ſeptimo decimo Var. Lect. cap. XXII. At παράδειγμα eſt in illo Ciceronis invectiva I. in Catil. *An verò vir ampliſſimus P. Scipio, Pontifex Maximus, Ti. Gracchum mediocriter labefactantem ſtatum Reip. privatus interfecit: Catilinam orbem terræ cæde atque incendiis vaſtare cupientem nos conſules perferemus?* Idem I. de Offic. *Quod ſi ea, quæ acceperis utenda, majore menſura, ſi modò poſſis, jubet reddere Heſiodus: quidnam beneficio provocati facere debemus? an non imitari agros fertiles, qui multo plus afferunt, quàm acceperunt?* a Æn. 1.

Inter σύγκρισιν quoque, & συμβολὴν, ſive comparationem, & collationem, Scaliger hoc diſcrimen conſtituit, quòd cum in utrâque duo ſint, res quæ aſſimilatur, & cui aſſimilatur; in comparatione priori loco ponatur id cui aſſimilatur, quæ pars dicitur πρότασις; poſteriori, quod aſſimilatur, quæ ἀνταπόδοσις vocatur: contrà autem in collatione præcedat res, quæ aſſimilatur. Itaque comparatio eſt in hoc è Ciceronis Hortenſio: *Ut ii, qui combibi purpuram volunt, ſufficiunt prius lanam medicamentis quibusdam: ſic literis, talibusque doctrinis, antè excoli animos, & ad ſapientiam concipiendam imbui, & præparari decet.* Item in illo pro Q. Roſcio: *Ut ignis in aquam conjectus continuo reſtinguitur & refrigeratur: ſic refervens falſum crimen, in puriſſimam & caſtiſſimam vitam collatum, ſtatim concidit, & exſtinguitur.* Similiter Decimus Laberius *b*; (quem Crinitus, & alii, perperam *Decium* vocant, cum id nomen ipſum, non prænomen, fuerit Romanis:) b *apud Macrobium lib. 2 Sat. c. 7.*

Ut edera ſerpens vires arboreas necat:
Ita me vetuſtas complexu annorum enecat.

Quemadmodum & in verſu, qui proximè ſequitur, hujuſmodi eſt imago;

Sepulchri ſimilis nil niſi nomen retineo.

Reſpicit autem ad morem ſui ævi, quo nomina marmoribus incidebant. Ut verò hîc εἰκὼν eſt negans: ita & comparatio interdum eſt negativa. Cujus tale eſt exemplum apud Cornificium: *Neque equus indomitus, quamvis natura bene compoſitus ſit, idoneus poteſt eſſe ad eas utilitates, & aptus, quæ deſiderantur ab equo: neque homo indoctus, quamvis ſit ingenioſus, ad virtutem poteſt pervenire.* Sic Cicero pro Roſcio Amorino: *Ut non frugem, neque arborem, in omni agro reperire poſſis: ſic non omne facinus in omni vitâ naſcitur.* Et lib. II. Tuſc. Qu. *Ut agri non omnes frugiferi ſunt, qui coluntur: ſic animi non omnes culti fructum ferunt.* Atque in hiſce exemplis prius eſt, qui cum aliquid confertur; eoque comparatio eſt. At collatio eſt, cum Maro primum Georgicôn hâc claudit aſſimilatione.

Ut cùm carceribus ſeſe effudere quadrigæ,
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Nam poſteriori in loco ponitur id, cui quid confertur: quod & apud Homerum non rarò fit, quemadmodum obſervavit Porphyrius. Atque hinc liquet, quid judicii ferri oporteat de Servii opinione, qui comparationem hîc eſſe negat, quia vitioſè ea ponatur in fine. Eſt & collatio, cùm apud Maronem Juno non ſe Palladi, ſed Pallada ſibi confert: atque eam, Jovis tantùm filiam, ait, potuiſſe momento Ajacem fulmine Jovis occidere: ſe, *quæ Divûm incedat regina, Jovisque & ſoror & conjux* ſit, tot annos cum unâ Trojanorum gente bella gerere. Hinc verò alterum quoque diſcrimen eruimus. Nam comparatio ſemper habet ſimilitudinem: in collatione vero diſſimilitudo quoque eſſe poteſt.

Ariſtoteli εἰκὼν, σύγκρισις, & συμβολὴ comprehenduntur ſub exemplo. Nam, quemadmodum ſupra ᵃ diximus, dividit παράδειγμα in factum, & fictum: fictum autem diſtribuit in duo genera; quia vel ſimilem caſum fingimus, quod παραβολὴ vocatur; vel falſa oratione utimur ad rem veram imagine quadam referendam, quod λόγος ſeu fabula dicitur. Diomedes lib. II. ὁμοιώσεως tres facit ſpecies, εἰκόνα, ſive εἰκασμὸν, παραβολὴν, & παράδειγμα. Idem octo modis παραβολὴν fieri docet. Ipſum adi. Itidem Marius Victorinus tres ſimilitudinis ſpecies ſtatuit, εἰκόνα, παραβολὴν, & παράδειγμα. Hæc ita diſtinguit: *Per imaginem*, inquit, *ſi ſimile fit, cum ex ſimili ſpecie vultus vultibus comparamus. Per collationem ſimile facimus, cum rerum diverſarum* conferi-

a lib. 2. cap. 14. ſect. 2.

conferimus,& copulamus,non ſpeciem,ſed naturam. Per exemplum autem tum ſimile facimus,ſi in exemplo ipſo qualitas oſtendatur. Qualitatem verò (ita enim apud eum legendum puto) mox explicat *vim,numerum*,vel *figuram*: unde liquet,ſi recta emendatio noſtra, (quam confirmat, quod & antè, & pòſt à Victorino qualitatis mentio fiat,) latè accipi *qualitatis* nomen,Rhetorum more.

Comparatio eſt duplex; una perfecta,altera imperfecta. Perfecta habet πρότασιν,& ἀπόδοσιν. Ejus notæ ſunt,*quemadmodum, velut*,&c. At Imperfecta ſolùm exprimit ἀπόδοσιν, ac notis hujuſcemodi deſtituitur. Maro Ecl. II.

O formoſe puer,nimiùm ne crede colori,
Alba liguſtra cadunt,vaccinia nigra leguntur.

Niſi allegoriam hoc vocare malis.

Quinctilianus è Schematum numero excludit comparationem ſive aſſimilationem. Nam generatim vocem hanc uſurpat. Robortelius quoque,lib. de artificio dicendi,σύγκρισιν ſive comparationem cenſet,verius eſſe probationis partem,quam figuram ſententiæ. Sanè de exemplo & collatione,non multum adverſer. At de imagine,& comparatione,contrà videtur: quarum utraque magis ad illuſtrandum & ornandum inſtituitur,quàm ad probandum; neque tam aſſentiendi injicit neceſſitatem,quàm diſſentiendi adfert pudorem.

Utile autem illud præceptum Fabii lib. VIII. *Ne id quod ſimilitudinis gratiâ adſcivimus,aut obſcurum ſit,aut ignotum. Debet enim, quod illuſtrandæ alterius rei gratiâ aſſumitur,ipſum eſſe clarius eo,quod illuminat. Quare ſanè Poëtis quidem permittamus hujuſmodi exempla:*

Qualis a *ubi hybernam Lyciam Xanthique fluenta* a Æn. 4.
Deſerit,aut Delon maternam inviſit Apollo,

Non idem decebit Oratorem,ut occultis aperta demonſtret.

II. DE DISSIMILITUDINE.

HActenus de Aſſimilatione. Cui opponitur ἀνομοίωσις,ſive Diſſimilitudo. Catullus *b*. b epig 5.

Soles occidere & redire poſſunt.
Nobis cùm ſemel occidit brevis lux,
Nox eſt perpetuò una dormienda.

Cicero initio Philipp. III. *Certus autem dies non ut ſacrificii,ſic conſilii exſpectari ſolet.* Quòd ſi non ſatis aperta ſit Diſſimilitudo, ejus ratio addi debet. Cicero I. Off. *Nec quemquam hoc errore duci oportet,*

tet, ut, ſi quid Socrates, aut Ariſtippus, contra morem conſuetudinemque civilem fecerint, locutive ſint, idem ſibi arbitretur licere. Magnis enim illi, & divinis bonis, hanc licentiam aſſequebantur. Habemus de figuris à ſimilitudine petitis.

CAP. XI.

DE PRIORI GENERE FIGURARUM, QUÆ AB OPPOSITIS DUCUNTUR.

AB oppoſitis (ſub quibus & diſparata comprehendimus) duplices petuntur figuræ. Quædam enim tantum ſunt ſchemata ſententiæ: quædam præcipuè quidem hujus ſunt loci, ſecundario autem ad ſchemata verborum pertinent. Prioris generis ſunt dubitatio, inopinatum, correctio, conceſſio, confeſſio, & occupatio.

Dubitatio eſt, cùm animus pendet, ac neſcit quid agendum, dicendúmve ſit.

Inopinatum eſt, cùm, ſuſpenſis auditorum animis, aliquid præter eorum ſententiam ſubjicimus.

Correctio eſt, quâ recedimus ab eo, quod priùs diximus.

Conceſſio eſt, cùm aliquid etiam iniquum concedimus, ut id, quod maximè cauſſam juvat, impetremus.

Differt ab hac confeſſio, quòd illa det partem, hæc totum. At utraque eo à permiſſione diſcrepat, quòd hæc ſit facti, illa dicti.

Occupatio eſt, cum id, quod contra nos dici poteſt, priuſquam obducatur nobis, ipſi afferimus, ac refutamus.

I. DE DUBITATIONE.

AB oppoſitis petuntur *διαπόρησις*, ſive dubitatio, *παράδοξον*, ſive inopinatum, *ἐπανόρθωσις*, ſive correctio, *ἐπιτροπὴ*, ſive conceſſio, *παρομολογία*, ſive confeſſio, & *πρόληψις*, ſive occupatio. * Quæ ſolum *διανοίας* eſſe ſchemata, non item *λέξεως*, ſatis eſt apertum.

ΔΙΑΠΟΡΗΣΙΣ vocatur Rutilio *ἀπορία*. Rufinianus utramque habet appellationem. Latinis *dubitatio*, vel *addubitatio* dicitur. Ea fit, cum animo pendemus, quia neſcimus, quid e duobus, aut pluribus, dicendum nobis, aut agendum ſit. Plerumque autem ea per interrogationem inſtituitur. Ut Ulyſſes narraturus Alcinoo labores ſuos *a*.

Τί πρῶτον, τί δ' ἔπειτα, τί δ' ὕστατιον καταλέξω b.

a *Od. 1.*
b *Quid primum, quid deinde, quid poſtremò eloquar?*

Ajax

Ajax apud Sophoclem *a*.

Καὶ νῦν τί χρὴ δρᾶν *b*. &c.

Cic. pro Roſcio Amerino: *Quid primum querar? aut unde potiſſimùm, judices, ordiar? aut quod, aut à quibus auxilium petam? Deorum immortalium? populine Romani?* Idem act. VII. in Verrem: *Quid primùm aut accuſem, aut querar, Judices?* Pro Milone: *Quid reſpondebo liberis meis, qui te parentem alterum putant? quid tibi, Quincte frater, qui nunc abes, conſorti mecum temporum illorum? Me non potuiſſe Milonis ſalutem tueri per eosdem, per quos noſtram ille ſervâſſet? At in quâ cauſſâ non potuiſſe? quæ & grata gentibus*, &c. Quo loco etiam habes διαλογισμὸν κατὰ ὑποφορὰν. Illuſtre quoque exemplum eſt apud Ovid. VIII. Met. ubi Althæa deliberat de morte filii ſui, Meleagri. Item hoc Tiberii apud Tacitum *c*, in quo ταυτότητα ſuperiùs ſtatuebamus: *Quid ſcribam, P. C. aut quomodo ſcribam, aut quid omnino non ſcribam hoc tempore, dii me deæque pejus perdant, quàm perire quotidie ſentio, ſi ſcio.* Ubi, qui dubitationem interrogationi ſubjiciunt, poſt *tempore* interrogandi notam ponunt. Sed cùm dubitatio alia explicita, alia implicita ſit, liquidò verum ruſpantibus ac percontantibus paret, illam etiam ſine interrogatione eſſe poſſe. Certè Rutilio Lupo ἀποριας exemplum eſt illud è Lyſia: *Nec jam rationem invenimus, qua flecti poſſe ſperemus, ita nos omnibus modis tentatos acerba ac nimiùm tua facultas affligit.* Simileque hòc M. Tullii in Oratore ad Brutum, in quo ipſo & ἀξιοδικοῦ διακάλυ exemplum ſuperiùs *d* ſtatuebamus: *Utrùm difficilius aut majus eſſet, negare tibi ſæpius idem roganti, an efficere id quod rogares, diu multumque, Brute, dubitavi. Nam & negare ei, quem unicè diligerem, cuique me chariſſimum eſſe ſentirem, præſertim & juſta petenti, & præclara cupienti, durum admodum mihi videbatur: & ſuſcipere tantam rem, quantam non modò facultate conſequi difficile eſſet, ſed etiam cogitatione complecti, vix arbitrabar eſſe ejus, qui vereretur reprehenſionem doctorum atque prudentium.* Atque hinc Talæi, Ludovici Carbonis, atque aliorum error, ut dixi, detegitur, qui interrogationem faciunt genus dubitationis.

Convenit autem ἀποϱία exordiis, quia rem amplificat, atque auditorem attentum facit. Conducit quoque ad rem diſſimulandam. Unde callidè hâc utitur Davus in Andr. Act. IV. Sc. V.

Di, inquit, *voſtram fidem.*
Quid turba eſt apud forum? quid illic hominum litigant?
Tum annona cara eſt, quid dicam aliud, neſcio,

a in *Ajace Flagellifero.*

b *Et quid nunc facto opus?*

c 6. *Annal.*

d lib. 4. cap. 3. ſect. 6.

II. DE INOPINATO.

ΠΑΡΑ'ΔΟΞΟΝ, ſive *inopinatum*, quod & ἀπροσδόκητον, & ab Ariſtophanis Scholiaſte παρὰ προσδοκίαν dicitur, ac Celſo *ſuſtentatio* vocatur, fit, cùm, ſuſpenſis auditorum animis, aliquid minimè exſpectatum ſubjungimus. Ariſtophanes *a*. - - Ἄγε νυν τὰς ἀμυγδάλας λαβὼν ταςδὶ, κατάξον τὴν κεφαλὴν σαυτοῦ λίθῳ. i.e. *Age, cape has amygdalas, & lapide tibi frange caput.* Nam exſpectabat auditor, Amygdalas lapide frange. Plautus Perſ. act. III. ſc. I.

a apud Athenaeum lib. 2.

Ne te indotatam dicas, cui dos ſit domi,
Librorum eccillum habeo plenum ſoracum.
Si hoc accuraſſes lepidè, cui rei operam damus,
Dabuntur dotis tibi inde ſexcenti logi,
Atque Attici omnes, nullum Siculum acceperis.
Cum hâc dote poteris vel mendico nubere.

Nam dicturus videbatur, cum dote adeò amplâ nubere poteris vel homini opulentiſſimo. Idem Prologo Pœnuli, juxta Veterum codd. fidem:

- - - Ut æquè mecum ſitis ignarures.

Nam *gnarures* exſpectabant.

Ad quem locum vir doctus, cùm dicere vellet, eſſe ἀπροσδόκητον, ſeu lapſu mentis, ſeu calami errore, quod credero malo, ἀπροσδιόνυσον pro eo ſcripſit. Terentius Heaut. *b*

b Act. 5. ſc. 1.

- - - In me quidvis harum rerum convenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum; caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus.
In illum nihil poteſt: nam exſuperat ejus ſtultitia hæc omnia,

Quis enim non exiſtimâſſet, dicturum: *Nam ſapientiâ cæteros antiſtat homines.* Cic. lib. II. de Orat. *Appius in Senatu, cùm ageretur de agris publicis, & de lege Thoriâ, & premeretur Lucilius ab iis, qui à pecore depaſci agros publicos dicerent; Non eſt, inquit, Lucili pecus illud; erratis: (defendere Lucilium videbatur:) ego liberum puto eſſe: quà lubet, paſcitur.* Illuſtre quoque exemplum iſthoc de Pontidio, quod idem inibi refert: *Pontidius, cùm quidam ab eo petiiſſet, qualem exiſtimaret eum, qui in adulterio deprehenditur, tardum, reſpondit. At ille fortaſſe exſpectabat, ut improbum ac ſceleſtum reſponderet.* Sed & Cicero ipſe, ut Fabius ſcribit, cùm hominem malum, & mendicum, laudare videretur; *Quid,* inquit, *huic abeſt, niſi res, & virtus?* Livius lib. XXVI. *Cujus ſententiæ & Fabius fuit: adjecit tamen, fateri ſe, operâ Livii Tarentum receptum: (quod amici ejus vulgò in Senatu jactaſſent) neque enim recipiendum*

dum fuiſſe, niſi amiſſum foret. Eſt & hoc Domitii Afri de malo quodam Oratore: *Homo*, inquit, *in agendis cauſſis optimè veſtitus.* Nam *verſatus* dicturus putabatur. Feſtivus quoque jocus ille B. Hieronymi, dixerat conviciator: *Quid intereſt inter Sclavum, & aſinum? Paries*, reſpondebat Hieronymus. Nam qui Hieronymum convicio laceſſebat, foris adſtabat, ita ut inter Hieronymum Dalmatam ſive Sclavum, ac conviciatorem illum, paries intermedius foret. Nec diſſimilis jocus Joannis Erigenæ Scoti apud Carolum Calvum. Nam, ut eſt apud Matthæum Weſtmonaſterienſem *a*, *Rex cùm magiſtrum Joannem vidiſſet quiddam egiſſe, quod comitatem Gallicanam offendere videretur; increpavit eum ſatis urbanè, dicens: Joannes, quid diſtat inter Scotum, & Sotum* b? *Ille reſpondit, Menſa tantùm. Sicque convicium retulit in auctorem. Interrogaverat rex de morum differenti ſtudio: reſpondit Joannes de loci diſtanti ſpatio,*

a *in floribus hiſt. ad ann.* 883.

b *hoc eſt, fatuum.*

Porrò ad παράδοξον, ſive ſuſtentationem, non tantùm referri debent exempla, quibus confeſtim aliquid præter opinionem auditoribus ſubjicitur: verùm etiam, quibus diu tenentur ſuſpenſi auditorum animi, ac tandem aliquid adjicitur, vel gravius multo, quàm exſpectabatur, vel levius, aut nullo modo criminoſum. Ita Cicero lib. v. Actionum in Verrem narrationem quidem ita auſpicatur: *In Triochalino*, (ita rectè emendat Lambinus,) *quem locum fugitivi jam antè tenuerunt, Leonidæ cujusdam Siculi familia in ſuſpicionem vocata eſt conjurationis: res delata ad iſtum: ſtatim (ut par fuit) juſſu ejus homines, qui fuerant nominati, comprehenſi ſunt* &c. Ac mox: *Quid deinde? Quid cenſetis? furtum fortaſſe, aut prædam exſpectatis aliquam. Nolite usquequaque eadem quærere. In metu belli furandi qui locus poteſt eſſe?* Ac aliquanto pòſt: *Etiam nunc mihi exſpectare videmini, Judices, quid deinde factum ſit.* Tandem ſubjicit: *Exſpectate facinus, quam vultis improbum: vincam tamen exſpectationem omnium, nomine ſceleris conjurationisque damnati, ad ſupplicium traditi, ad palum alligati, repentè, multis millibus hominum inſpectantibus, ſoluti ſunt, & Leonidæ illi domino redditi.* Παράδοξυ hoc exemplum eſſe, non inficiabitur, qui non Fabium *c* modò hâc in ſententia eſſe ſciat; ſed & verba Tullii pro eâ facere, cogitet: quippe qui dicat, ſe improbius aliquid auditoribus ſubjecturum, quàm ſuſpenſis hactenus animis exſpectaſſent.

c *lib. 9. cap. 2.*

III. DE EPANORTHOSI.

Ἐπανόρθωσις, ſeu ἐπιδιόρθωσις, Rutilio *μετάνοια* vocatur. Cornificio dicitur *Correctio.* Hæc, ut idem ait, *tollit id, quod dictum eſt,*
a lib. 9. cap. 2. *& pro eo id, quod magis idoneum videtur, reponit.* Sunt qui cum Fabio a putent, eſſe ſpeciem προλήψεως: quos planè ratio fugit. Non quidem inficior, veriſſimum eſſe, quod Fabius ait, verborum proprietatem emendari tum prolepſi, ſive præſumtione, tum epanorthoſi, ſive reprehenſione. Sed qui inde exiſtimant exterebrari illud poſſe, ἐπανόρθωσιν eſſe προλήψεως ſpeciem, ſanè digni ſunt, qui non niſi apud auritos Midas inveniant fidem.

Eſt autem ἐπανόρθωσις duplex: nam interdum verbum, interdum ſententiam tollimus. Prior pertinere creditur ad σχήματα λέξεως. Ejus exemplum eſt hoc Apoſtoli 1. Cor. xv. 10. *Abundantius illis omnibus laboravi: non ego autem, ſed gratia Dei mecum.* Quod ſuum opus dixerat, mavult deinde vocare opus gratiæ, ut cauſſæ principalis: cui idcirco præcipuè laus ac decus debeatur. Simile Ciceronis iſtud pro Plancio: *Quam enim illi judices, ſi judices, & non parricidæ patriæ nominandi ſunt, graviorem potuerunt Reip. infligere ſecurim, quàm cùm illum è civitate ejecerunt?* Et eâdem orat. *Brunduſium veni, vel potius, ad mœnia acceſſi.* Item act. vII. in Verrem: *O clementiam populi Rom. ſeu potiùs patientiam miram ac ſingularem!* Item Philipp. III. *Patrimonium ſuum effudit: quanquam non ſumus uſi eo verbo, quod decuit: non effudit, ſed in ſalutem Reip. collocavit.* Eſt & hujus generis loci aculeata correctio illa pro Cœlio in ſororem Clodii: *Quod quidem facerem vehementius, niſi inimicitiæ intercederent cum iſtius mulieris viro: fratrem volui dicere: ſemper hic erro.* Alterius correctionis exemplum eſt lib. II. de Off. *Italiam ornare, quam domum ſuam maluit: quanquam, Italiâ ornatâ, domus ipſa mihi videtur ornatior.* Idem pro Milone: *Sed ſtulti ſumus, qui Druſum, qui Africanum, qui Pompejum, qui noſmet ipſos, cum Clodio conferre audeamus.*

Interdum hæc figura per ἀναδίπλωσιν inſtituitur, non quidem ut
b Æn. 6. contrarium, ſed ut plus dicatur: quemadmodum in hoc Maronis *b.*

Deiphobum vidi lacerum crudeliter ora,
Ora manusque ambas.

Sententia enim eſt, Atque adeò, non modò ora, verùm manus etiam.
c 12. Æn. Par quodammodo ratio eſt in iſthoc ejuſdem *c.*

Non ſecus ac nervo per nubem impulſa ſagitta,
Armatam ſævi Parthus quam felle veneni,

Par-

Parthus,ſive Cydon,telum immedicabile torſit.

Nam mens Poetæ eſt: Parthum dico, aut, ſi mavis, Cydonis (ea Cretæ urbs) incolam. Utrique enim nobiles ſagittandi arte; uti & Armenii, unde hos conjunxit Claudianus *a*.

Scis,quo more Cydon,quâ dirigat arte ſagittas
Armenius,refugo,quæ ſit fiducia Partho.

a *Panegyri in quartum Honorii conſulatum.*

Interdum verò repetitio fit,ut cauſſa ſubtexatur,quæ correctio non eſt. Ut in Ciri:

Ad cœlum infelix ardentia lumina tollens:
Lumina; nam teneras arcebant vincula palmas.

Maximus eſt correctionis uſus ad amplificandum,& movendum. Quam rem pluribus explicat Cornificius lib. IV. *Commovetur*,inquit,*hoc genere animus auditoris. Res enim communi verbo elata, tantummodò dicta videtur: ea poſt ipſius oratoris correctionem magis idonea fit pronuntiatione. Non igitur ſatius eſſet,dicet aliquis,ab initio,præſertim cùm ſcribas,ad optimum & electiſſimum verbum devenire? Eſt cùm non eſt ſatius: ſi commutatio verbi id erit demonſtratura,ejuſmodi rem eſſe,ut,cùm eam communi verbo appellaris,levius dixiſſe videaris: cùm ad electius verbum accedas,inſigniorem rem facias: quod ſi continuo veniſſes ad id verbum,nec rei,nec verbi gratia animadverſa eſſet.*

IV. DE ΠΑΡΟΜΟΛΟΓΊΑ, ET ἈΝΤΕΙΣΑΓΩΓΗ͂.

ΠΑΡΟΜΟΛΟΓΊΑ, ſive Confeſſio,juxta Rutilium Lupum, fit, cùm aliquot res adverſario concedimus: deinde aliquid inferimus,quod aut majus ſit, quam ſuperiora, aut etiam omnia, quæ poſuimus,infirmet. Exemplum verò tale adfert idem ex Hyperide: *Sume hoc ab judicibus noſtrâ voluntate: neminem illi propiorem cognatum,quàm te,fuiſſe, concedimus: officia tua nonnulla in illum exſtitiſſe,ſtipendia vos unà feciſſe aliquamdiu,nemo negat. Sed quid contra teſtamentum dicis,in quo ſcriptus hic eſt?* Addit & alterum ex eodem exemplum. Nec ſemper tamen *aliquot res* concedi opus,ut Lupus loquitur; ſed vel unum ſuffecerit. Ut in hoc Terentii Adelphis *b*.

b *act. 4. ſc. 5.*

Jam id peccatum primum magnum: magnum,at humanum tamen.
Fecere alii item boni.

Item in Tulli illo pro Ligario: *Habes igitur, Tubero,quod eſt accuſatori maximè optandum,confitentem reum: ſed tamen ita confitentem,ſe in ea parte fuiſſe,quâ te, Tubero; quà virum omni laude dignum,patrem tuum.*

Itaque priùs de veſtro delicto confiteamini neceſſe eſt, quàm Ligarii ullam culpam reprehendatis.

Idem, vel vicinum admodum, ſchema eſt ANTISAGOGE, ſive compenſatio, ὅταν ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου ἀντιθῶμεν, ut eſt apud Alexandrum Rhetorem: ſive, ut Aquila ait, *ubi aliquid difficile & contrarium confitendum eſt; ſed contra injicitur non minùs firmum.* *Qualia ſunt hæc de rege Ptolemæo apud Ciceronem: Difficilis ratio belli gerendi: at plena fide, plena pietatis.* *Et, ſi dicas, magnus labor, multa pericula proponuntur: at gloria ex his immortalis eſt conſecutura.*

V. DE ἘΠΙΤΡΟΠῊ, ΠΑΡΟΜΟΛΟΓΊΑ, AC ΣΥΓΧΩΡΉΣΕΙ.

ἘΠΙΤΡΟΠῊ, ſive Conceſſio fit, cùm quippiam petimus, quod ſi non poſſumus impetrare, nihilominùs, licet iniquum videri queat, partem concedimus, ut reliquum feramus. Differt ab hac παρομολογία, ſive Confeſſio, quòd ἐπιτροπὴ det partem, παρομολογία totum. Ἐπιτροπὴ eſt pro Cluentio: *Dominetur in concionibus, jaceat in judiciis.* Loquitur de invidiâ. Par ratio in illo Virgil. Æn. VII.

Non dabitur, regnis, eſto, prohibere Latinis;
At trahere, atque moram tantis licet addere rebus.

Fictam etiam habes Conceſſionem apud Cicer. in Verrem: *Sit fur, ſit ſacrilegus, ſit flagitiorum omnium, vitiorumque princeps.* *At eſt bonus Imperator, & felix, & ad dubia Reip. tempora reſervandus.*

Huic vicina ΣΥΓΧΏΡΗΣΙΣ, ſive Permiſſio. Neque enim alio à Conceſſione differt, quàm quòd illa ſit dicti, hæc facti; eaque cauſſa eſt, cur plerique ea confundant. Eſt hæc quoque vel vera, vel ficta. Veræ exemplum eſt illud apud Cornificium: *Quoniam, omnibus rebus ereptis, ſolùm mihi ſupereſt animus & corpus; hæc ipſa, quæ de multis ſola relicta ſunt, vobis & veſtræ condono poteſtati.* *Vos me, quo pacto vobis videtur, utamini, atque abutamini, licebit, impunè, in me, quicquid libet, ſtatuite; dicite, atque obtemperabo.* Fictam habes Permiſſionem apud Comicum a.

a *Adelph. act.* 1. *ſc.* 2.

--- Tibi ſi iſthoc placet,
Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.

Et apud Tullium pro Flacco: *Litemus igitur Lentulo, parentemus Cethego, revocemus ejectos; nimiæ pietatis, & ſummi amoris in patriam, viciſſim nos pœnas (ſi ita Diis placet) ſufferamus.* Item apud Maronem Æn. IV.

--- Neque te teneo, neque dicta refello.

I, ſequere

I, ſequere Italiam ventis, pete regna per undas.

De Permiſſione ſic Cornificius: *Hoc genus tametſi aliàs quoque nonnunquam tractandum eſt, tamen ad miſericordiam commovendam vehementiſſimè eſt accommodatum.* Quod veriſſimè ab eo dici, cognoſcimus ex iſtoc, in Adherbalis epiſtolâ ad Senatum Romanum, apud Salluſtium *a*. *Non jam mortem, neque ærumnas; tantummodo imperium inimici, & cruciatus corporis deprecor. Regno Numidiæ, quod veſtrum eſt, uti libet, conſulite: me de manibus impiis eripite.* Quaſi dicat, non obſto, quo minùs mihi vita eripiatur; dum ne illud pati cogar ab impio, & crudeli inimico. Atque ut hîc Permiſſionis exemplum habemus: ita Conceſſio in iis eſt, quæ ibidem antea legas: *Quæ ſanè fuerint noſtræ inimicitiæ, nihil ad vos. Verùm nunc regnum veſtrum armis tenet.* Nam ſententia eſt, Eſto ſanè, ut nihil ad vos pertineat, quòd me, ſocium & amicum populi Romani, tantis injuriis affecerit. At ſaltem providete Numidiæ regno, quod veſtrum eſt.

a *in Iug.*

VI. DE PROLEPSI GRAMMATICA, ET RHETORICA.

ΠΡΟ΄ΛΗΨΙΣ aliter à Grammaticis, aliter in Rhetoricis, aliter in arte Poëtica accipitur. Grammaticis πρόληψις eſt, cùm, ubi diximus de toto, ſubjicimus de partibus: ſive, ut pleniùs deſcripſit Auguſtinus Saturnius *b*, cùm res ſub unâ proprietate diverſas ad res absque copula diſtribuuntur, ita ut inſit aliqua apparens incongruitas. Ut in Bucolicis *c*.

> *--- Convenimus ambo,*
> *Tu calamos inflare leves, ego dicere verſus.*

b *Mercurii Majoris lib. 10. cap. 2.*

c *Ecl. 5.*

Soſipater *d* etiam, ac Rufinianus, tale adferunt exemplum ex XII. Æn.

> *Interea reges (ingenti mole Latinus*
> *Quadrijugo vehitur curru.*
> *--- bigis it Turnus in albis.*
> *Hinc pater Æneas, Romanæ ſtirpis origo,*
> *Et juxtà Aſcanius, magnæ ſpes altera Romæ)*
> *Procedunt caſtris.*

d *lib. 4.*

At Rhetoribus πρόληψις vocatur, cùm id, quod contra nos dici poteſt, anticipamus, atque diluimus: ſive, ut definit Rutilius, *cùm id, quod in adverſariis cauſſâ, aut judicis opinione, eſſe aut fore arbitramur nobis contrarium, præoccupamus dicere, & cum ratione diſſolvere.* Alio nomine

προκα-

προκατάληψις,vel ἀπάντησις,vocatur. Vulgò dicitur *Occupatio*. Magiſtro autem Herenniano *occupatio* aliud eſt: præteritio puta. At quæ vulgò *occupatio*,vel *anteoccupatio*, hæc ei à parte ſui poſteriori *Subjectio* nominatur. Fabius *præſumptionem* transfert. Quam vocem etiam legas apud Julium Rufinianum: qui & vocari *anticipationem* ait. E Demoſthene, & Lyſia, exempla ſuggeret Rutilius Lupus. Nos Cicerone erimus contenti. Qui pro Cœlio præoccupat, quod poſſe objici videbat, Ciceronem excuſare vitia adoleſcentiæ; id autem rectæ inſtitutioni quàm maximè repugnare. Sic enim loquitur: *Dicet aliquis, Hæc igitur eſt tua diſciplina? ſic tu inſtituis adoleſcentes? ob hanc cauſſam tibi hunc puerum parens commendavit, & tradidit, ut in amore & voluptatibus adoleſcentiam ſuam collocaret, & hanc tu vitam, atque hæc ſtudia, defenderes?* Reſpondet deinde, adoleſcentes etiam probos ac frugales interdum incidere in aliquod delictum. Audiamus ipſum: *Ego, ſi quis, judices, hoc robore animi atque hac indole virtutis ac continentiæ fuit, ut reſpueret omnes voluptates, omnemque vitæ ſuæ curſum in labore corporis atque in animi contentione conficeret; quem non quies, non remiſſio, non æqualium ſtudia, non ludi, non convivia delectarent; nihil in vitâ expetendum putaret, niſi quod eſſet cum laude & cum dignitate conjunctum: hunc meâ ſententiâ divinis quibusdam bonis inſtructum atque ornatum puto. Ex hoc genere illos fuiſſe arbitror Camillos, Fabricios, Curios, omneſque eos, qui hæc ex minimis tanta fecerunt*, &c. Subjungam & aliquot alia exempla, ut facilius appareat, quibus modis πρόληψιν inſtituere ſoleat Orator. Neque enim unâ hic magis formulâ ſemper utendum, quam eadem ſemper chordâ oberrandum citharœdo. Cicero pro lege Maniliâ: *Requiritur fortaſſe nunc, quemadmodum, cùm hæc ita ſint, reliquum poſſit eſſe magnum bellum. Cognoſcite, Quirites, non enim ſine cauſſa quæri videtur.* Pro Archia: *Sed ne cui mirum videatur, me in quæſtione legitimâ, & in judicio publico, cùm res agatur apud prætorem populi Romani, lectiſſimum virum, & apud ſeveriſſimos judices, hoc uti genere dicendi, quod non modo à conſuetudine judiciorum, verùm etiam à ſermone forenſi abhorreat*: &c. Pro Poſthumo: *At habet, & celat, ſunt enim, qui ita loquantur.* Pro Cluentio: *Sed ego occurram exſpectationi veſtræ, judices. Nam etſi à vobis ſic audior, ut nunquam benignius, neque attentius, quemquam auditum putem: tamen vocat me alio jamdudum tacita veſtra exſpectatio, quæ mihi obloqui videtur.* Ac ex pleriſque, quæ jam attulimus, eadem cognoſcimus, non ſemper inſtitui hoc ſchema per interrogationem: ut neceſſe ſit, errare Talæum, qui interrogationem genus facit προλήψεως.

Solet & Cicero ordiri à Prolepſi. Ut pro Roſcio Amerino, ubi ſtatim

ſtatim cauſſas adfore, cur unus ad dicendum ſurrexerit, cùm tot clari adſint Oratores, quibuſcum non ſit comparandus. Ab eâdem auſpicatur divinationem, cùm docet, cur ad accuſandum in forum deſcenderit, qui ſemper defenderat. Ab hâc quoque orditur orationem pro Milone, item pro Rabirio Poſt. itidem lib. 1. Off. Ex quibus ſimiliter elucet, Prolepſin ſæpe fieri citra interrogationem.

Partes προλήψεως ſunt duæ, ὑποφορὰ, & ἀνθυποφορά. Ὑποφορὰ eſt adverſarii ratio, quæ tum colligitur ex rerum naturâ, quas dicimus: tum ex ingenio, & conditione hominum, apud quos dicimus. Ἀνθυποφορὰ eſt rationis illius ſolutio. A priori parte figura hæc nomen ſortita eſt προλήψεως, ſive *Occupationis:* à poſteriori *Subjectio* nominatur. Nec tamen exiſtimandum, πρόληψιν ſemper ſubjectionis nomine intelligi. Nam aliis ita vocatur, quando interrogationi ſubjicitur reſponſio. Quo de ſchemate loquar, cùm ad interrogationem deventum erit. Nonnullis etiam illa ſolum πρόληψις dicitur *Subjectio*, in qua multa, ſive per interrogationem, ſive absque ea, breviter obducuntur, ac unicuique eorum ſua ſubditur reſponſio. Cujuſmodi ſubjectio videtur ſpecies eſſe continuatæ προλήψεως. Vel ſi προλήψεως voce oppoſitè atque anguſtè uti viſum, ſpecies erunt admodum vicinæ. Nempe non πρόληψις, ſed ſubjectio tunc erit, cum non unum quid in contrarium adfertur; ſed multa, atque id minutatim: cùm item non uni reſpondetur, ſed multis, idque breviter. Neque dubium, quin talis κατ' ἐξοχὴν ſubjectionis nomen mereatur. Exemplo eſto illud pro Quinctio. Objectio eſt adverſarii: *De re pecuniariâ cupio contendere, non licet.* Sequitur reſponſio. *At ea controverſia eſt.* Inde nova Occupatio. *Nihil ad me attinet, cauſſam capitis dicas oportet.* Hinc Subjectio: *Accuſa, ubi ita neceſſe eſt.* Hinc iterum Occupatio: *Non*, inquit, *niſi tu antè, novo modo, priore loco dixeris.* Subjectio alia ſequitur: *Dicendum neceſſariò eſt: præſtituenda hora ad arbitrium noſtrum: judex ipſe arceſſetur.* Exinde rurſum occupatio, eaque longiuſcula: *Quidtum? Tu aliquem patronum invenies, hominem antiqui officii, qui ſplendorem noſtrum, & gratiam negligat? Pro me pugnabit L. Philippus, eloquentiâ, gravitate, honore florentiſſimus civitatis: dicet Hortenſius, excellens ingenio, nobilitate, exiſtimatione: aderunt autem homines nobiliſſimi ac potentiſſimi, quorum frequentiam & conſeſſum non modò P. Quinctius, qui de capite decernit, ſed quivis, qui extra periculum ſit, perhorreſcat.* Hinc ſubjectio eſt poſtrema, eaque per Ironiam: *Hæc eſt iniqua certatio, quâ tu huic, ne ubi conſiſteret quidem contra te, locum reliquiſti* &c.

Duabus hiſce προλήψεως partibus, quas ὑποφορὰν, & ἀνθυποφορὰν vocari diximus, aliæ duæ adduntur à nonnullis, πρόθεσις, & ἀντιπρόθεσις, quarum illa rationi, hæc ſolutioni aliquid præmittit. Sed hæ ut ornatus gratiâ ſæpe adduntur: ita, ut minus neceſſariæ, nec rarò, prætereuntur. De vario προλήψεως uſu ita Fabius ſcribit libro IX. cap. II. *Πρόληψις dicitur, cum id, quod objici poteſt, occupamus. Id neque in aliis partibus parum eſt, & præcipuè proœmio convenit. Sed quanquam generis unius, diverſas tamen ſpecies habet. Eſt enim quædam præmunitio: qualis Ciceronis contra Q. Cæcilium, quòd ad accuſandum deſcendat, qui ſemper defenderat. Quædam confeſſio: ut pro Rabirio Poſthumo, quem ſuâ quoque ſententiâ reprehendendum fatetur, quòd pecuniam regi crediderit. Quædam prædictio: ut, Dicam enim non augendi criminis gratiâ. Quædam emendatio: ut, Rogo ignoſcatis mihi, ſi longiùs ſum evectus. Frequentiſſima præparatio, cùm pluribus verbis, vel quare facturi quid ſimus, vel quare fecerimus, dic. ſolet. Verborum quoque vis ac proprietas confirmatur. Vel præſumptione: Quanquam illa non pœna, ſed prohibitio ſceleris fuit. Aut reprehenſione: Cives, cives, inquam, ſi hoc eos appellari nomine faseſt.* De oratoriâ prolepſi ſatis: de Poëticâ videamus.

VII. DE PROLEPSI POETICA, ET NOBILISSIMORUM ETIAM POETARUM ANCHRONISMIS.

POetis πρόληψις eſt, cùm ſuæ perſonæ circumſtantias attribuunt illi perſonæ, aut loco, cui per ſe competit. Ita Homerus Iliad. Σ. tubæ meminit, cùm tamen veteres non tubâ, ſed conchâ uſi fuerint, ut monet Heſychius in κόχλοις, ac ante eum Didymus: Ὠνόμασεν, inquit, τὴν σάλπιγγα, ἐπεὶ οὐδέπω εὕρητο τότε. πάλαι γὰρ κόχλῳ τῷ θαλασσίῳ ἐσάλπιζον a. Atque hanc rem confirmat Theocritus non uno loco, ac Virgilius quoque, cùm ſcripſit b. *Sed tum, fortè cavâ dum perſonat æquora conchâ.* Quanquam nec omnium antiquiſſimus ſit concharum in bello uſus. Nam, ut Euripidis Scholiaſtes c annotavit, ante eas illi, quos πυρφόρους & λαμπαδηφόρους appellabant, faces lampadesque, quas geſtabant, in hoſtilem utrinque aciem injiciebant, ut eo, velut ſigno dato, prœlium auſpicarentur. Quem ad morem alluſere etiam Petronius d, Statius e, Claudianus f. At Lacedæmonii pro tubâ in prœliis uſi tibiarum modulis: ut ſcribunt Thucydides g, Xenophon h, Ariſtoteles i, Polybius k, Cicero l, Val. Maximus m, Plutarchus n, Gellius o, Lucianus p, Maximus

a Poëta tubā nominavit, cùm nec dum à veteribus inventa fuit: conchâ enim marinâ canebant.
b Æn. 6.
c in Phœniſſas. Atque inde Cœlius Rhodiginus lib. 8. Antiq. cap. 2. ſed prætereo auctore, ut ſolet.
d in longo carmine.
e 4 Thebaid.
f lib 1. de raptu Proſerp.
g lib. 5.
h de rep. Laced.
i in problem
k lib 4.
l Tuſc. 2.
m l 2. c 6.
n de Muſica: item de cohibenda iracundia: nec non in Laconicis.
o l. . cap 11.
p [illegible]

ſmus Tyrius *a*, atque alii. Cretenſes item, præcinente citharâ, prælia *a orat. 21.*
aggreſſi, teſte Gellio *b*, Martiano Capella *c* &c. Similis Prolepſis eſt a- *b lib. 1. cap. 11.*
pud eundem Homerum, cùm Corinthum nominat Il. B. & N. Vellejus *c lib. 9.*
Paterculus lib. I. *Neque eſt, quod miremur, ab Homero nominari Corinthum, nam ex perſona Poetæ & hanc urbem, & quaſdam Ionum colonias, iis nominibus appellat, quibus vocabantur ætate ejus, multo poſt Ilium captum condita.* Fortean ejusdem monetæ ſchema cuipiam videatur, cùm apud Plautum in Amphitryone Soſia, & Mercurius, Herculem, ille admirans, hic jurans, nominant; cùm tamen, qui argumentum fabulæ nôrit, ignorare non poſſit, eum tum needum natum fuiſſe, ne dum in divorum numerum fuerit relatus. Soſiæ quidem eſt iſthoc Act. I. Sc. I.

--- Obſecro hercule, quantus, & quam validus eſt?

Mercurii eſt illud Act. III. Sc. IV.

Nam mihi quidem hercule qui minùs liceat Deo minitarier?

Verùm velle hæc per prolepſin excuſare, mihi ſanè perridiculum videatur. Neque magis veriſimile fit, Plauti, cùm id ſcriberet, animo obverſatum Herculem Ægyptium, qui Græco hoc Alcumenæ filio antiquior fuit, adeò ut res ab eo geſtæ huic aſſignentur, quemadmodum inter ali- *d in Æn. 8.*
os teſtis eſt Diodorus Siculus lib. III. Neque magis placet, alium quem- *illud.*
cunque Herculem reſpexiſſe. Etſi ter binos Hercules numerent gen- *Naſcenti cui*
tium Theologi; teſte Tullio de nat. Deorum lib. III. & Arnobio lib. *tres animas*
IV. imò Varro, quemadmodum è Servio *d* diſcimus, ſeu XLIII. *e*, ſeu *&c.*
XLIV. *f*, Hercules collegerit. Nec probare etiam poſſum ſententiam *e ita eſt in*
Angeli Decembrii Mediolanenſis *g*; qui Comicum ait, veterum Poëta- *Servio P. Danielis, ac ſic*
rum more, gaviſum eſſe confuſione temporum: quomodo Maro con- *legit Alexander Neap. Genial. d. lib. 4.*
fudit tempora Æneæ, & Didûs; item Æneæ, & Mezentii. At impenſiùs *cap. 2.*
placet, id riſus captandi cauſsâ à facetiſſimo Comico factum. Quod ſi
cui id minùs probetur, per me licet, ut nævum Comici eſſe fateatur; *f ſic eſt in Servio Fabricii,*
præſertim cùm & alia in eodem ſit invenire ἁμαρτήματα *h*, ſi accuratè ar- *ac legit ita*
tem & οἰκονομίαν *i* fabulæ ſpectemus. At rectiùs πρόληψιν agnoſcas, *Lil. Gyraldus*
cùm Maro ait *k*. *ſyntag. de Diis gent.*

---Lavinaque venit

Littora. *g lib. 2. de politia litteraria.*

Quod Poëtam per Prolepſin dicere, etiam Agellius ait lib. X. cap. XVI.
Ac ſimiliter cenſet Diomedes: imò & B. Hieronymus in Ezechielis cap. *h errata.*
XXX. Servius tamen diſſentit, ac ſuperfluè eam hic ſtatui ait. Nimirum *i diſpoſitionem.*
exiſtimat ille, ante adventum Æneæ à Lavino, Latini fratre, ſic dictum
eſſe *k I. Æn.*

eſſe Lavinum: poſtea verò Lauretum, à lauro, quàm invenerat Latinus: ac demum eſſe vocatum Lavinium à Laviniâ, Æneæ uxore. Etiam Agellius ibidem κατὰ πρόληψιν de Dædalo dici putat *a*.

a Æn. 6.

Chalcidicâque levis tandem ſuper adſtitit arce.

Nam Cumas deſignat Poëta: quam arcem Chalcidicam vocat, quia eò coloniam deduxerint Chalcidenſes. Multo tamen poſt Dædali tempora id contigit. At quid dicemus de illo, quòd Palinurus apud inferos Æneæ ait *b*.

b Æn. 6.

Eripe me his, invicte, malis: aut tu mihi terram
Injice: namque potes: portuſque require Velinos.

Sanè Julius Hyginus, Commentario ſuo in Virgilium, non dubitavit id reprehendere, correcturumque fuiſſe Poëtam exiſtimat: ut Agellius ait lib. x. cap. xvi. ubi & Hygini cauſſa ſic defenditur: *Quo*, inquit, *modo, aut Palinurus noviſſe, & nominare potuit portus Velinos; aut Æneas ex eo nomine locum invenire? cùm Velia oppidum, à quo portum, qui in eo loco eſt, Velinum dixit, Servio Tullio Romæ regnante, poſt annum amplius ſexcenteſimum, quàm Æneas in Italiam venit, conditum in agro Lucano, & eo nomine appellatum eſt.* *Nam qui ab Harpalo*, inquit, *regis Cyri præfecto, ex terra Phocide fugati ſunt, alii Veliam, partim Maſſiliam condiderunt.* Subjicit deinde: *Inſcitiſſimè igitur petit, ut Æneas portum Velinum requirat, cùm id nomen eo tempore fuit nuſquam gentium.* Negat autem, hæc poſſe per Prolepſin excuſari, ut ea, quæ vidimus. *Nam*, inquit, *Poetæ ipſi quædam κατὰ πρόληψιν hiſtoriæ dicere ex ſuâ perſonâ concedi ſolet, quæ facta ipſe poſtea ſcire potuit: ſicut Virgilius ſcivit de Lavinio oppido, & de colonia Chalcidenſi.* *Sed Palinurus qui potuit*, inquit, *ſcire ea, quæ poſt annos ſexcentos facta ſunt? Niſi quis eum divinâſſe apud inferos putat, proinde ut animæ Defunctorum ſolent.* *Sed & ſi ita accipias, quanquam non ita dicitur Æneas tamen, qui non divinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum, cui nomen tunc, ſicuti diximus, nullum uſquam fuit?* Hanc ex Hygino cenſuram Maronis proponere ſic Agellius contentus, nihil pro Poëtâ adfert; ut dubium non ſit, quin ei aſſenſerit. Liceat tamen cum Turnebo *c* dicere, *velinus* hic poni pro paluſtri, quia ſit ab ἕλος *d*: aut cum Alciato *e* ſtatuere, Maronem non loqui de oppido, ſed fluvio oppidum præterfluente, à quo Veliæ nomen inditum eſſe, autor eſt Stephanus *f*.

c l. 22. c. 1.
d palus.
e lib. 5. παρ. Iuris, cap. 21.
f in Ἐλία. tibi malim. Ἐλέα. Sanè addis roſe. ἀπὸ τῶ Βλα. Fere autem ſpiritus aſper abit in digammæ Æolicum, quo in B, vel V. conſonum.

Itidem reprehenditur à nonnullis, cùm non ex ſuâ, ſed Æneæ perſonâ ait *g*.

g Æn. 3.

Apparet Camarina procul, campique Geloi.

Arduus

Arduus inde Acragas &c.

Nam,ut ait Servius, conſtat, oppida hæc condita eſſe multis poſt Æneam annis. Verùm hic quoque Alciatus non de oppidis Poëtam loqui exiſtimat,ſed de fluminibus. Nam,ut Duris *a* inquit, plurimæ Siculorum urbes à fluminibus nomen ſumſerunt, ut Syracuſæ, Gela, Himera, Selinûs, Phœnicûs, Eryce, Camicum, Halycum, Thermum, & Camarina. Ne illud quidem difficultate caret, quòd apud Poëtam Anna Didoni dicat,

---lateque furentes

Barcæi.

Nam Trojanis temporibus nomen Barcæorum, credo, ignotum erat Græcis,ſaltem potentia eorum erat exigua. Quanquam, apud Sophoclem in Electrâ,pædagogus narret Clytemneſtræ de Barcæorum in ſacris ludis certamine. Sic enim loquitur:

---ἐκ *b* δ᾽ ὑποστροφῆς

Τελοῦντες ἕκτον ἕβδομόν τ᾽ ἤδη δρόμον,

Μέτωπα συμπαίουσι Βαρκαίοις ὄχοις.

Sed non poſſum, quin de utroque Poëta adſcribam judicium Maximi Turnebi *c*: *Utrumque*,inquit,*Poëtam non crediderim temporum incorruptam ſecutum fidem, quòd exiſtimem,nondum Trojanis temporibus opes Barcæorum floruiſſe,ſed citerioribus & recentioribus; Græcosque eos & Cyrenæos eſſe numeratos, ideoque ad ludos Græcorum admiſſos fuiſſe.* Et quid dicemus de iſto lib. IX.

Quot priùs æratæ ſteterant ad littora puppes.

Sanè & hic difficile ſit Maronem purgare ab omni culpâ. Nam primus navibus roſtra addidit Piſæus Tyrrhenus *d*, ut neceſſe ſit fateri, heroicis temporibus nondum fuiſſe illa ex ære navium roſtra: cujusmodi naves Latini *e* idcirco *æratas* vocant,Græci χαλκεμβόλυς,& χαλκήρεις. Ejusdem monetæ eſt,quòd idem Maro *f* Trojanis aſſignat triremes: quæ,ut teſtatur gravis auctor,Thucydides *g*, & ex eo Dionyſius Halicarnaſſenſis *h*, ac Plinius *i*, prodiderunt, aliquot poſt excidium Trojanum ſeculis primum conſtructæ ſunt ab Aminocle Corinthio. Itaque nec doctiſſimus Brodæus *k* ſcribere dubitat,in hoc, à Poëtarum Phœnice,ſtomacho ſuo non ſatisfieri. Quæ vox ob Poëtæ ejus majeſtatem primitus mihi videbatur non tam Brodæo digna,quàm hominibus plus in cute curandâ operatis,quam ſacris Apollinaribus. Sed enim cogitandum, & Hippocratem, & Ariſtotelem, divinos ſanè viros,non ſemel aliquid eſſe paſſos humani, coque cauſſam non eſſe, cur unum Maronem conditionem hominis exceſſiſſe arbitremur. Nimirum aliqua & illum fugerunt;

a *apud Stephanum* περὶ πόλεων *in* Ἀκράγαντες.

b *Atque ex adverſo conſpicientes jam ſextum ſeptimumque curriculum, Frontibus concurrunt cum Barcæis curribus.*

c *Adverſ. lib. 22. cap. 26.*

d *Plin lib. 7. cap. 56. juxta quosdã codd.*

e *Cæſar l. 2. de bello civili.*

f *5. Æn. verſ. 119. 120.*

g *lib. 1.*

h περὶ τῦ Θουκυδίδου ἰδιωμάτων.

i *lib. 7. Hiſt. Nat. c. 56.*

k *l. 3. Miſcell. cap. 4.*

runt;

runt; nec quæ ſciret, animo ſemper obverſabantur. Hæc cui non moleſta ſunt, facilè feret, ut puto, ſi nec Ovidium communi huic ſorti eximi ſinamus. Sanè ubi diluvium deſcribit, navigiorum meminit, ut rei uſitatiſſimæ. At idem alibi *primam* vocat *carinam*, quâ navigarunt Argonautæ. Sed pro Poetâ dixerit aliquis, non quidem primam fuiſſe navem, attamen primam navem longam, h. e. ut vulgo loquuntur, primam galeam *a*, galeonem, aut galeidam. Hoc nos docet Plinius lib. VII. Hiſtor. cap. LVI. *Longâ*, inquit, *nave Jaſonem primum navigâſſe, Philoſtephanus autor eſt.* At cujus tantum eſt ingenium, ut eundem abſolvere, ingenioſiſſimum licet Poetarum omnium, poſſit, cùm Pythagoram inducit loquentem de Athenis, non ut Pythagoræ tempore erant, ſed ſuo? quas uſque adeò collapſas Adrianus Cæſar poſtea inſtauravit. Poetam ipſum audiamus *b*.

a Vide, quæ diximus lib. 1. de vitiis ſermonis cap. 1.

b 15. Met.

Clara fuit Sparte; magnæ viguere Mycenæ;
Nec non & Cecropis, nec non Amphionis arces.
Vile ſolum Sparte eſt, altæ cecidere Mycenæ.
Oedipodioniæ quid ſunt niſi nomina Thebæ?
Quid Pandioniæ reſtant niſi nomen Athenæ?

Oblitus erat Ovidius, ſe inducere Pythagoram loquentem, qui Piſiſtrati temporibus fuit. Atqui tum Athenæ florebant, ac deinceps bello Perſico ad longè majus nomen pervenerunt. Thebæ etiam Ovidii, quidem tempore nihil niſi inane nomen erant: nempe jam inde, ex quo eas everterat Alexander Magnus. Sed ille ducentis circiter annis fuit poſt Pythagoram, cujus temporibus magnæ erant Thebanorum vires, & grande nominis decus. Apud Senecam quoque in Hercule Furente ſic loquitur Juno:

Hinc clara gemini ſigna Tyndaridæ micant.

Quod excuſari nec debet, nec poteſt, cùm Caſtor & Pollux nondum tum fuerint mortui, nedum in Deorum numerum relati. Qua de re multorum inſtar erit Clemens Alexandrinus lib. I. Στρωματέων, ubi ſic ſcribit: Ἀπὸ δὲ τῆς Ἡρακλέους ἐν Ἄργει βασιλείας, ἐπὶ τὴν Ἡρακλέους αὐτοῦ καὶ Ἀσκληπιοῦ ἀποθέωσιν, ἔτη συνάγεται τριακονταοκτώ, κατὰ τὸν χρονογράφον Ἀπολλόδωρον. ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν Κάστορος καὶ Πολυδεύκους ἀποθέωσιν ἔτη πεντηκοντατρία. Ἐνταῦθά που καὶ ἡ Ἰλίου κατάληψις. *Ab regno autem Herculis, quod Argis obtinuit, uſque ad tempus, quo Hercules, & Æſculapius, in Deos relati fuere, anni colliguntur triginta octo, juxta Apollodorum chronographum. Inde autem uſque dum Caſtor, & Pollux, relati ſunt in Deos, anni ſunt quinquaginta tres. Ac tum temporis Troja quoque capta fuit.* Nec

Latinis

Latinis ſolùm, ſed Græcis quoque, ſimilia exciderunt. Quomodo, ut ſuperiùs vidimus, apud Sophoclem in Electrâ nunciatur Clytæmneſtræ, ut Oreſtes obierit in Pythiis. Atqui Pythia tum necdum erant. Quod & Scholiaſtes obſervat in illa pædagogi verba:

--- Δελφικῶν χάριν.

Ubi inquit, οὔπω ἄθλων ἐπὶ Ὀρέστου ὁ Πυθικὸς ἀγών. Quibus verbis Poëtam ἀνιστορησίας arguit: ut ea quidem cepit Camerarius *b*. Sanè Pythia, Pauſania teſte, inſtituta demum ſunt anno tertio Olympiadis XLIX. ubi & tùm ait viciſſe Cliſthenem, Sicyoniorum tyrannum. Quem hoc ipſum tamen tam antiquum eſſe, alii prodiderunt. Nonnulli ideo arbitrantur, Scholiaſten Sophoclis longè aliud voluiſſe. Nempe hanc ejus ſententiam eſſe, Sophoclem eò *Delphicum*, non *Pythium* certamen dicere, quia Oreſtis tempore Delphis quidem certamen equeſtre ſive curule fuerit: at Pythium poſtea demum inſtitutum ſit. Verùm ne equeſtre quidem certamen Oreſtis tempore Delphis fuiſſe, clarè docet graviſſimus ſcriptor Strabo libro IX. ubi ait, Delphis certamen antiquitus fuiſſe citharœdorum, qui pæana in Apollinis laudem canerent: ac ſub Eurylocho demum Amphictyonas inſtituiſſe certamen equeſtre ac gymnicum, & coronam victori propoſuiſſe præmii loco, ludoſque eos Pythia nominaſſe. Quæ ut hactenus fortaſſe Sophoclem abſolvunt, quòd certamen illud Delphicum, non Pythium, vocârit: itam illum in eo ſaltem arguunt erroris, quòd Oreſtis ætate dixerit certamen fuiſſe equeſtre. Sed hujusmodi Poëtarum ἀνιστορησίας ſi perſequi velim, ex ſolis illis volumen fiat. Quare tantùm apponam Velleji Paterculi verba, quibus ſimilem ille tragicorum errorem obſervavit. *Acer*, inquit, *belli juvenis, nomine Theſſalus, natione Theſprotius, cùm magnâ civium manu eam regionem armis occupavit, quæ nunc ab ejus nomine Theſſalia appellatur, antea Myrmidonum vocitata civitas. Quo nomine mirari convenit eos, qui, Iliaca componentes tempora, de ea regione ut Theſſalia commemorant, quod cùm alii faciant, Tragici frequentiſſimè faciunt, quibus minimè id concedendum eſt, nihil enim ex perſona Poëtæ, ſed omnia ſub eorum, qui illo tempore vixerunt, dixerunt; Quod ſi quis a Theſſalo, Herculis filio, eos appellatos Theſſalos dicet: reddenda erit ei ratio, cur nunquam ante hunc inſequentem Theſſalum ea gens id nominis uſurpaverit.* Hæc ſatis oſtendunt, non debere nos Poëtarum reverentiâ omnia hujusmodi per prolepſin excuſare; ſed fatendum eſſe, quædam per ἀναχρονισμὸν ab iis peccari. Aliter qui cenſet, humanam neſcit infirmitatem, cui non minus ſunt obnoxii Poëtæ, quàm Philoſophi, hiſtorici, alii; qui, quod Poëtæ non faciunt, veri-

a *Nec dum Oreſtis temporibus certamẽ Pythicum erat.*

b *commentario in Sophocl. Elect.*

veritatis ſtudium profitentur. Quanquam verò, cùm non ex aliùs, ſed propriâ perſonâ loquitur Poëta, Prolepſin Poëticam vocitemus: non tamen exiſtimandum, ſolos Poëtas ejusmodi prolepſi uti. Nam neque Salluſtius eam refugit: quemadmodum Diomedes obſervat lib. II. Locus eſt ex primo hiſtoriarum, quem paulo pleniùs, quàm à Diomede factum, apponam: *Quibus ſævitius, & maximè fœnoris, oppreſſa plebes, cùm aſſiduis bellis tributum ſimul & militiam toleraret, armata, montem ſacrum, atque Aventinum, inſedit.* Atqui, ut rectè ait Diomedes, *mons ob hoc, quòd illum plebs inſederat, poſtea ſacer dictus eſt.* Hæc igitur fuerit Prolepſis. Quæ etiam in non uno ſe offert ſacræ Scripturæ loco. Auguſtinus certe, libro Quæſtionum ſuper Leviticum cap. XXIII. hâc de re ita ſcribit. *Veſtem*, inquit, *ſacerdotalem, quæ magnum continet ſacramentum, Aaron jubetur accipere, & ſucceſſores ejus ſummi ſa-*

a c. 19. v. 22. *cerdotis, in Exodo a, antequam omnino aliquid de ſanctificandis, & quodammodo ordinandis ſacerdotibus, præcipiatur; quando, Moſe adſcendente in montem, jubentur non adſcendere ſacerdotes, quos intelligere alios non poſſumus, niſi filios Aaron: non quia jam ſacerdotes erant, ſed, quia futuri erant, hoc eos jam tunc Scriptura appellavit, per anticipationem: ſicut ſunt pleraque talium locutionum. Nam & filius Nave, Jeſus appellatus eſt, cùm longè poſtea hoc nomen ei Scriptura narret impoſitum.* Hæc ille. Sed quod ad illum attinet Exodi locum, ſequi malim Cajetanum, primogenitos intelligentem, penes quos ſacerdotium fuit, usque dum ex lege redemti fuere; quemadmodum legere eſt Exodi XXIV. & Num. II. & III. Atque ita etiam Moſis verba interpretatur clariſſimus

b *analyſi Exod. & in notis translationis ſuæ.* Socer meus, Franciſcus Junius *b*. Quare accommodatius exemplum ex eodem Exodi opere fuerit cap. III. 2. ubi Horeb vocatur *mons* Dei: qui ſic poſtea dictus, partim ob viſionem eam, de qua illo in loco ſermo eſt; partim quia in eum Deus deſcenderit legem ſuam laturus. Etiam Judicum XV. 9. legas, cùm Samſon cecidiſſet hoſtium crus & femur, hoc eſt, equites, & pedites, (ut quidem exponit Thargum Jonathæ,) Palæſti-

c *verſ.* 17. nos, collecto exercitu, caſtra eſſe metatos in Lechi. At paulo pòſt *c* dicitur, nomen id *Lechi* eſſe loco tum demum impoſitum, cùm Samſon ibi Palæſtinos cecidiſſet maxillâ aſini. Nempe quia *Lechi* maxillam

d *maxillam.* notat: unde Aquila & Theodotio pro λεχὶ habent σιαγόνα *d*, teſte Euſebio de locis: in LXX. verò & λεχὶ, & σιαγόνα legas. Etiam LXX. Hieronymus, atque alii interpretes, loca Hebraica transferentes, ſubinde, perſpicuitatis cauſsâ, nomina uſurpant, non quæ habuere, quo tempore iſta ſcriberet Moſes, & Prophetæ, ſed quæ poſtea accepere. Qua de re illuſtrem B. Hieronymi locum vide in cap. XXX. Ezechielis.

VIII. DE

VIII. DE FIGURA ΤΟΥ͂ ΚΡΆΜΑΤΟΣ.

ABunde egimus de Prolepſi, non oratoriâ modò, ſed etiam Poëticâ: quâ occaſione ſimul vidimus de anachroniſmis Poëtarum, quos perperam eo excuſare conantur, quaſi προληπτικῶς dicantur. Nunc ad ſchemata redeo Rhetorica, quæ ab oppoſitione petuntur. Quò etiam pertinet, quod Euſtathius vocat ΚΡᾶΜΑ; eſtque vituperio miſta laus. Figura planè aulica. Homer. Iliad. E:

Τυδεύς τοι μικρὸς μὲν ἔην δέμας, ἀλλὰ μαχητής.
Corpore parvus erat Tydeus, bellator at idem.

Verùm hoc in exemplo falſi mihi videntur viri docti *a*, quia hoc ipſum ad Tydei admirationem faciebat, quòd parvus eſſet staturâ: ut libro primo *b* diximus. Accommodatius exemplum illud, quanquam perperam iidem tribuunt Homero: Μνηστὴρ ἦ καλὸς μὲν, ἀτὰρ φρενήρης. *Sponſus quidem formoſus, ſed haud cordatus.* Item Ovidii hoc II. Faſt.

a *Etiam Ioannes Hartungus Memorabilium decuriâ 3. c. 8. Sect. 22.*
b *cap. 5. ſect. 19.*

Ultima Tarquinius Romanæ gentis habebat
Regna, vir injuſtus, fortis ad arma tamen.

CAP. XII.

DE ALTERO SCHEMATUM GENERE, QUOD OPPOSITIONE FIGURATUR.

HActenus *vidimus de figuris, quæ à diſparatis, vel oppoſitis, petuntur, & tantummodo ad ſchemata* διανοίας *pertinent. Sequuntur, quæ & verba contraria jungunt: ut ſunt* ἀντίθεσις, ἀντίθετα, ἀντιμετάθεσις, ἀντιστροφὴ, συνοικείωσις, *&* ὀξύμωρον. *Quæ ob verborum quidem contrarietatem ſunt ſchemata* λέξεως *: præcipuè tamen hujus ſunt loci, cùm contrarietas primò non verbis inſit, ſed rebus.*

Ἀντίθεσις *eſt, cùm rebus duabus contraria adduntur epitheta.*

Ἀντίθετα *ſunt, cùm rebus contrariis contraria opponuntur.*

Ἀντιμετάθεσις *nominatur, quando eſt contrarietas ſententiæ cum verborum tranſpoſitione.*

Vocatur quoque διάλληλον, *&* χιαστόν. *Sed ſchema hoc etiam manet verbis mutatis, modò ſententia ſit reciprocatio.*

Ἀντιστροφὴ eſt, cùm argumentum adverſæ partis in eos, qui afferunt, retorquetur.

Συνοικείωσις dicitur, cùm idem tribuitur contrariis.

Ὀξύμωρον eſt, quo idem negatur de ſe ipſo.

I. DE ANTITHESI.

NUnc perſequamur illa oppoſitionis ſchemata, quæ quia verborum quoque contrarietatem habent, eò ad λέξεως ſchemata referuntur à multis: etiam à ſummo viro Julio Scaligero lib. IV. de re Poëticâ cap. XXXVII. Propriè tamen huc pertinent, quia ἐναντίωσις ſive Contrapoſitio
a ſigna. primò ineſt rebus, quarum verba ſunt σύμβολα a.

ἈΝΤΊΘΕΣΙΣ Rufiniano obſcurè ſatis definitur, *cùm verbum verbo pari poteſtate redditur.* Exemplum adfert geminum. Unum è III. Æn.

Seque novo veterum deceptum errore locorum.

Alterum è IX.

Volvitur ille vomens calidum de pectore flumen
Frigidus.

Alii comprehendunt ἀντίθεσιν ſub ἀντιθέτοις. Quæ ſi diſtinguere placet, poſſis dicere, in ἀντιθέτοις opponi nomina, verbaque: in ἀντιθέσει non verba aut nomina ipſa, ſed eorum epitheta. Sic ſanè fit in exemplis
b *Aſin. act.* 1. *ſc.* 1. à Rufiniano allatis. Quare & ἀντίθεσις erit in hoc Plautino *b*.

Ubi vivos homines mortui incurſant boves.

Et hoc Livii lib. XXXIII. *Sed quàm urbs ipſa opportuna oppugnantibus erat, tam inexpugnabiles hoſtium animi.* Geminaque ἀντίθεσις fuerit
c *apud Nonium in* Spicum. in illo Varronis lege Mæniâ *c*: *Neque in bonâ ſegete nullum eſt ſpicum nequam, neque in malâ non aliquod bonum.*

II. DE ANTITHESI.]

ἈΝΤΊΘΕΤΑ nominant, *cùm contrariis opponuntur contraria*, ut ait Cicero in Oratore; ubi & ea ait ſponte, etiamſi id non agas, cadere numerosè, ejusque rei exemplum hoc affert ex quarto Verrinæ accuſationis: *Conferte hanc pacem cum illo bello; hujus prætoris adventum cum illius Imperatoris victoria; hujus cohortem impuram cum illius exercitum*

exercitu invicto; *hujus libidines cum illius continentiâ. Ab illo, qui cepit, conditas, ab hoc, qui conſtitutas accepit, captas dicetis Syracuſas.* Similequc eſt, quod poſtea ex ſe adducit Cicero: *Domus tibi deerat? at habebas. pecunia ſuperabat? at egebas.* Atque idem citat Fabius lib. IX. cap. III. nec non Aquila Romanus, quid & illud à brevitate commendat. Sigonius, & alii, repoſuere inter fragmenta ex orat. pro Scauro; ſed ex incertâ conjecturâ: nempe non aliâ de cauſsâ, quàm quòd hæc ſatis videantur convenire Triario accuſatori, qui Scaurum eo nomine exagitarat, quia (ut Aſconius ait) *tam magnificam domum haberet*: ut *in cujus atrio* forent *quatuor columnæ marmoreæ inſigni magnitudine.* Apud Aquilam verbis Tulii hæc continuo ſubduntur, quaſi ejusdem exempli pars ſint: *In pace ad vexandos cives acerrimus: in bello ad expugnandos hoſtes inertiſſimus.* Sed omnino ante ea verba excidit vocula, *Idem*, vel ſimilis aliqua. Nec enim hæc cum prioribus cohærent: ſed pro altero exemplo ab Aquila adferuntur. Scitum etiam illud pro Poſthumo: *Neque verò me pœnitet, mortales inimicitias amicitias ſempiternas habere.* Cui geminum illud in Phalarid. epiſt. Θνητῶν ὄντων ἡμῶν, ἀθάνατον ὀργὴν ἔχειν οὐ φροσήκει. Ἀντίθετον quoque ſcitè junxit Seneca conſolat. ad Polyb. *Omnium ſomnos illius vigilantia defendit; omnium otium illius labor; omnium delicias illius induſtria; omnium vocationem illius occupatio.* Juvenalis ſat. XIV.

---Cùm ſit manifeſta phreneſis,
Ut locuples moriaris, egentis vivere fato.

Martialis lib. IV. epigr. XLII.

Sæpeque nolentem cogat, nolitque volentem.

Epicuri etiam eſt apud Laërtium lib. X. Κρεῖττον εὐλογίστως ἀτυχεῖν, ἢ ἀλογίστως εὐτυχεῖν. *Melius eſt, ſapienter infelicem, quàm inſipienter felicem vitam degere.*

Quinctilianus figuram hanc (quam ipſe ad verbum appellat *contrapoſitum*, & aliis ait *Contentionem* vocari) trifariam fieri docet. Nam inquit, *Et fit, ſi ſingula ſingulis opponuntur. Ut in eo* a, *Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia. Et bina binis* b: *Non noſtri ingenii, veſtri auxilii eſt. Et ſententiæ ſententiis: Dominetur in concionibus, jaceat in judiciis.* a pro Cluentio. b ibidem.

Huic, ut ibidem Fabius ait, *commodiſſimè ſubjungitur & ea ſpecies, quam* DISTINCTIONEM *dicunt. Ut* c, *Odit populus Romanus privatam luxuriam: publicam magnificentiam diligit. Et quæ ſunt ſimili caſu diſſimili ſententiâ in ultimo locata. Ut* d, *Quod in tempore mali fuit, nihil obſit: quin, quod in cauſſa boni fuit, nihil proſit.* Hujusmodi c pro Murena. d pro Cluentio.

modi planè ſub antithetis comprehenduntur. Aliter qui conſent, hi figurarum copiâ memoriam magis onerant, quàm intellectum juvant.

Imò ad ἀντίθετα referimus, ubi eſt qualis qualis oppoſitio, etſi propriè contrarietas ſit nulla. Atque hac in re idem Fabius præit, qui inter alia ſic ſcribit: *Nec ſemper, quod adverſum eſt, contraponitur, quale eſt apud Rutilium: Nobis primum dii immortales fruges dederunt: nos, quæ ſoli accepimus, in omnes terras diſtribuimus. Nobis majores noſtri Remp. reliquerunt: nos etiam ſocios noſtros de ſervitute eripuimus.* Cave autem hæc à Fabio citari putes ex P. Rutilio Rufo, qui Numantini belli hiſtoriam, atque alia ſcripſit. Neque enim ſic loqui potuit homo Romanus, quaſi frugum inventionem Romanis, ac ſolis quidem, orbis acceptam ferret. Nec dicit Fabius, ea eſſe Rutilii verba; ſed legi apud Rutilium. Eſt is Rutilius Lupus Rhetor, qui iſta citat ex Demetrio Phalereo. Nempe ſunt illa ex oratione aliqua Demetrii ad Athenienſes: unde (ut Cicero ipſe pro L. Flacco ait) *fruges ortæ, atque in omnes terras diſtributæ putantur.*

III. DE ἈΝΤΙΜΕΤΑΒΟΛῆς.

QUæ Fabio ἈΝΤΙΜΕΤΑΒΟΛΗ', Rufiniano ΜΕΤΆΘΕΣΙΣ, ea Cornificio dicitur *Commutatio.* Eſt hæc contrarietas ſenſus cum verborum tranſpoſitione. Unde hujusmodi, ratione verborum, ad ἐπάνοδον pertinent: ratione verò ſenſus, ſunt hujus loci. Demoſthenes Olynthiacâ II: Εἶτα οὕτως ἀγνωμόνως ἔχετε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὥστε δι' ὧν ἐκ χρηστῶν φαῦλα τὰ πράγματα γέγονε τῆς πόλεως, διὰ τῶν αὐτῶν τούτων ἐλπίζετε πράξεων ἐκ φαύλων αὐτὰ χρηστὰ γενήσεσθαι; *Usque adeò aberratis, Athenienſes, ut per quas è ſecundis adverſa ſunt facta res civitatis, per eas ſperetis ex adverſis fore ſecundas?* Plutarchus de audiendis Poëtis: Ἐκεῖνο θρυλλούμενον, ζωγραφίαν μὲν εἶναι φθεγγομένην τὴν ποίησιν, ποίησιν δὲ σιγῶσαν τὴν ζωγραφίαν. *Sermone illud tritum, quo picturam eſſe ajunt loquentem Poëſin, & Poëſin eſſe tacitam picturam.* Cujus dicti Simonides auctor putatur. Geminâ etiam ἀντιμεταβολῇ exornatur aureum illud Muſonii monitum, quod juventutis animis obverſari ſemper debet: Ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει· ἄν τι ποιήσῃς αἰσχρὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. *Si quid feceris pulchri cum labore; labor quidem abit, ſed pulchrum manet. Sin turpe quid feceris cum voluptate; voluptas abit, at turpe manet.* Quod ipſum multo ante Muſonium dixerat Cato oratione, quam Numantiæ habuit apud equites; ut Agellius monet lib. XVI. cap. I. Eodem ſchemate

mate uſus M. Tullius lib. III. de Legg. *Vereque dici poteſt, magiſtratum eſſe legem loquentem, legem autem mutum magiſtratum.* Idem ſchema eſt pro Quinctio: *Jugulare civem ne jure quidem quiſquam bonus vult, mavult enim commemorare, ſe, cùm poſſet perdere, peperciſſe; quàm, cùm parcere potuerit, perdidiſſe.* Pro Sylla: *Neque verò, quid mihi iraſcare, intelligere poſſum. Si, quòd eum defendo, quem tu accuſas: cur tibi quoque ipſe non ſuccenſeo, qui accuſes eum, quem ego defendo? inimicum, inquis, accuſo meum: & amicum ego defendo meum.* Idem pro Dejotaro: *In dominatu ſervitus, in ſervitute dominatus.* Cui ſimile illud Salviani Maſſilienſis *a* de Bagoardis deficientibus ad barbaros: *Malunt ſub ſpecie captivitatis eſſe liberi, quàm ſub ſpecie libertatis eſſe captivi.* Tacitus lib. II. Hiſt. *Neque Paulinum, quâ prudentiâ fuit, ſperaſſe corruptiſſimo ſeculo tantam vulgi moderationem reor, ut, qui pacem belli amore turbaverant, bellum pacis charitate deponerent.* Quinctilianus lib. I. cap. X. *Ut novorum optima erunt maximè vetera, ita veterum maximè nova.* Concludam Cornificii verbis: *Plura ſubjecimus exempla, ut, quoniam difficile eſt hoc genus exornationis inventu, dilucidum eſſet; ut, cum bene eſſet intellectum, faciliùs in dicendo inveniretur.*

a lib. 5. de providentia Dei.

IV. DE ΔΙΑΛΛΗ'ΛΩ, SIVE ΧΙΑΣΤΩ͂.

VIcina ἀντιμεταθέσει eſt figura, quæ διάλληλον, vel χιαςὸν dicitur, eſt ea, ſententiarum reciprocatio, ut latiùs pateat, quàm ἀντιμετάθεσις. Fit enim vel cum reciprocatione verborum; ut, *Doctis diſertior, diſertis doctior*: vel ſine ea; ut, *Doctis facundior, eruditis diſertior.* Prius genus ἐπάνοδον habet: ac quemadmodum de ἀντιμεταθέσει dicebamus, ratione quidem elegantiæ, quæ in verborum inverſione conſiſtit, ſchema eſt λέξεως: ratione autem ſententiæ, quæ mutatis etiam verbis permanet, σχῆμα eſt διανοίας. At poſterius genus tantummodo eſt hujus loci. Sic ad utramque claſſem pertinet, *Juſtis fortior, fortibus juſtior.* Ubi & ἐπάνοδος eſt, & ἀντιμετάθεσις, & διάλληλον. At poſterioris ſolùm generis eſt, *Juſtis fortior, potentibus æquior.* Quomodo locutus Ariſtides in Panathenaico. Dicit enim, Athenarum urbem eſſe τῶν μὲν *b* τὰ δίκαια τιμώντων ὀχυρωτέραν, τῶν δὲ τὰς δυνάμεις ἐχόντων ἐπιεικεςέραν. Quæ ad verba, hæc Scholiaſtes Ariſtidos apud Photium in myriobiblo annotavit *c*: τὸ προκείμενον τοῦ λόγου σχῆμα διαφόροις ὀνόμασι κέκληται, καὶ γὰρ ςρεπτόλυτον καλεῖται, καὶ διάλληλον, ἐναγώνιον, χιαςὸν, πλεκτὸν, λυτὸν, καὶ προεγκειμένου καλοῦ ἀναίρεσις, ςρεπτόλυτον μὲν, παρὰ τὸ ἐκ τοῦ ἀντιςρόφου λύειν τὰ λεγόμενα, ἐναγώνιον δὲ, διὰ τὸ δοκεῖν ἔχειν ἀγῶνα τῆς

b Juſtitiam colentibus validiorem, & potentiâ inſtructis æquiorem.

c cod. 246.

ἐπαγωγὴ τῶν νοημάτων. χιαστὸν δὲ, διότι δύο προτάσεων οὐσῶν, τοῦ δικαίου καὶ τοῦ δυνατοῦ, ὃ μὲν ἔδει τῷ δικαίῳ δοῦναι, τοῦτο ἀπένειμε τῷ δυνατῷ. ὃ δὲ ἔδει τῷ δυνατῷ, ἀνέθηκε τῷ δικαίῳ πάλιν, ἐναλλάξας τὰς ἐννοίας. προσκειμένου δὲ κακοῦ ἀναίρεσις λέγεται, ἐπειδὴ παράκειται, ὡς δικαίοις, τὸ εὐχερῶς πάσχειν καὶ ἀδικεῖσθαι, ὡς δὲ ἀνδρείοις, τὸ ἀδικεῖν, ἀνεῖλε τὴν ἑκατέρου κακίαν. διὸ δικαία οὖσα, καὶ οὐ πάσχουσα, καὶ ἀνδρεία οὖσα, καὶ ἀδικοῦσα οὐδ᾽ ὅλως. εἰ γὰρ καὶ ἐν τέλει ἔθηκε τὸ συγκριτικὸν τοῦ ὀνόματος, ἀλλ᾽ οὐκ ἔστι τὸ σχῆμα συγκριτικὸν, ἀλλ᾽ ὡς εἴρηται, παρακειμένου κακοῦ μεθοδεύει ἀναίρεσιν. Quæ ſic fere tranſtulit Andr. Schottus: *Hoc orationis ſchema variis nominibus appellatur. Etenim dicitur ſtreptolyton, diallelon, enagonion, diagonion, chiaſton, implicatum, ſolutum, ſubjecti mali amolitio. Streptolyton quidem, quia ex æquivalentibus ſolvit dicta. Enagonion verò, quia videtur habere certamen in inductione ſenſuum. Chiaſton, quia duarum propoſitionum, juſti ſcilicet, & potentis, quod quidem oportebat dare juſto, dat potenti: quodque potenti, iterum dat juſto, ſenſum permutans. Dicitur autem ſubjecti mali amolitio,* (quia) *cùm ſubjicit, ut juſtis, facilè pati injuriam; ut fortibus verò, injuriam facere; ſuſtulit utriuſque malitiam, quale eſt; juſta eſt, & non patiens; &, fortis eſt, & injuriam faciens haudquaquam. Etſi enim* a *in fine poſuit nominis comparativum, non tamen eſt ſchema comparativum: ſed, ut dictum eſt, ſubjecti mali machinatur amolitionem.*

a Interpres *vertit*, Si enim in fine p.n.c ſed non eſt *&c.* *Verùm* εἰ γὰρ καὶ *valet*, Etſi enim.
b *inverſio.*
c *violentum.*

V. DE ἈΝΤΙΣΤΡΟΦῊ, SIVE ΒΙΑΙ'Ω.

Ἀντιστροφὴ *b*, ſive, ut Hermogenes vocat, βίαιον *c*, dicitur, cùm poſitum quippiam retorquetur in adverſarium. Ac quatenus probat, ad argumentationis doctrinam pertinet. Quatenus verò ſententiam verbaque eleganter invertit, figura quidem eſt; ſed, ut arbitror, haud nova, verum ſpecies ἀντιμεταβολῆς, de quâ proximè dictum. Exemplum habes in reſponſione Chananææ ad Chriſtum Matth. xv. verſ. 27. *Quia canis es*, ait Chriſtus, *non convenit tibi panem porrigi. Imò*, inquit illa, *quia canis ſum, non denegabis mihi micas de menſâ decidentes.* Romuli quoque ſimilis ἀντιμεταβολὴ, apud Agellium lib. xi. cap. xiv. ubi hæc laudat L. Piſonis ex primo Annalium: *Eundem Romulum dicunt ad cœnam veniſſe, ibi non multum bibiſſe, quia poſtridie negotium haberet. Ei dicunt: Romule, ſi iſtuc omnes homines faciant, vinum vilius ſit. Is reſpondit: Imò verò carum, ſi quantum quiſque volet, bibat: nam ego bibi, quantum volui.* Inverſionis quoque hujus illuſtre habes exemplum apud Ariſtophanem in Nebulis; ubi filius a patre, cur

vapulet,

vapulet,quærens,omnia argumenta in patrem retorquet. Simile etiam fuerit, ſi homo improbus, ſed claris ortus majoribus, tanto ſe majorem altero dicat, quanto meliùs natus ſit: atque id ſic invertas, tanto potiùs deteriorem eſſe,quia ne domeſtico quidem exemplo,quo alter caruerit, potuerit ad virtutem incitari. Id Salluſtius ſic expreſſit in oratione Marii *a*: *Nobiles,cùm apud vos, aut in ſenatu,verba faciunt, pleràque oratione majores ſuos extollunt: eorum fortia facta memorando, clariores ſeſe putant: quod contrà eſt. Nam,quanto vita illorum præclarior,tanto horum ſocordia flagitioſior.* a in Iug.

VI. DE ΣΥΝΟΙΚΕΙΩ'ΣΕΙ.

ΣΥΝΟΙΚΕΙ'ΩΣΙΣ uni Fabio *b* memoratur, his verbis: *Συνοικείωσιν vocant, quæ duas res diverſas colligat.* Nec aliud adfert exemplum,quàm illud P. Syri mimographi: b lib.9.cap.3.

Tam deeſt avaro,quod habet,quàm quod non habet.

Unde colligi videtur, ſchema hoc fieri, quandocunque idem contrariis tribuitur. Quare συνοικείωσις quoque erit: *Utraque peſſima, & immoderata ſervitus,& immoderata libertas.* Hoc ſi placet, idem ſchema erit,quod Rutilio Lupo dicitur συνοικείωσις,vel συνοικειωσία, de qua ſic ſcribit: *Hoc ſchema docet diverſas res conjungere, & communi opinione cum ratione adverſari. Et habet magnam vim, vel ex laude vitium, vel ex vitio laudem exprimendi.* Subjungit deinde tria exempla,Hyperidis,Lyſiæ,& Demoſtenis. Imò fortaſſe & Rutilius συνοικείωσις ſcripſerit. Sic quidem legit H. Stephanus in Theſauro L. Gr. Sed alterum illud eſt, tum in Aldinâ, tum eâ, quam Pythœus repræſentavit. Latinè dicatur *Commiſtio*, vel *Communicatio.* Cæſari Scaligero lib. III. de re Poëticâ cap. XLVII. vocatur συγκυκέωσις,ac Latinè ait dici *commiſtionem, confuſionem*, & molliuſculè *cinnum.* Sed fortaſſe Scaliger aut ſcripſit, aut voluit,συγκύκησις. Nec enim eſt à κυκεὼν,ſed συγκυκᾶν, vel συγκυκᾶν, quod apud Heſychium legas: unde κυκεὼν, quod Latinis *cinnus*, Tertulliano *c* etiam *cocetum*, ut diximus in Originum libris. c adverſus Valentinianos c. 12.

VII. DE Ο'ΞΥΜΩ'ΡΩ.

AD contraria quoque pertinet Ο'ΞΥ'ΜΩΡΟΝ, quaſi dicas *acutifatuum*; quo idem negatur de ſemet ipſo; unde fit, ut primâ facie fatuè dictum videatur, quod poſtea acutè dictum cognoſcitur.

Ut

Ut Ennii iſtud *a*.

--- Quæ ſcis,

In vulgum vulgas, artemque expromis inertem.

Et illa ejusdem in oratione Claudii Cæci *b*.

Quò vobis mentes, rectæ quæ ſtare ſolebant
Antehac, dementes ſeſe flexere vietæ?

Ut Scaliger *c* legendum putat. Audaciùs enim, quàm par eſt, aliqui ſubſtituêre,

--- dementi ſeſe flexere ruinâ.

Eos movit, quòd & Horatius *d*, *dementes ruinas*, dixerit. Sed in Enniano illo MSSi conſtanter habent, *dementes*, & *via*, vel *viæ*: atque ita & Gazam legiſſe, videmus ex translatione ejus. Giffanius *e* nihil mutabat: ut ſit verſus Diphilius, ſive Chœrilius, ubi in fine deeſt ſyllaba: ut in illo *f*.

Alma parens genitrix divûm decus Oceano.

Sed ſi tam inſolentem verſum Ennius uſurpaſſet in Annalibus: puto, non id monere refugiſſent veteres rei metricæ ſcriptores. Turnebus, ac Lambinus, pro *viæ* reponunt *viai*. Quod inprimis placeret, ſi, quemadmodum Plautus *g* dixit, *quò gentium*, ſimiliter, *quò viæ*, diceretur. Sed non ſatis conveniunt hæc duo, quia *via* eſt locus per quem itur, *quò* autem notat locum, ad quem itur. Quare ſi *vietæ* diſplicet, quia duriùs junctis duobus appoſitis dicatur, *mentes dementes vietæ*; non tamen *quo viæ*, vel *viai*, ſed *quà viâ* reſcribi debeat. Nec eo verſus fit Diphilius: quia fortaſſe aliqua ſequebantur, quæ ad aliud comma pertinerent, eoque à Tullio omittantur. Exempli gratiâ, ſi ſequebatur aliquid in hanc ſententiam, *Quæ hoſti offertis pacem*: potuit *qui*, potuit & *hoſti* verſum claudere. Utcunque eſt, non dubium, quin dixerit Ennius, *mentes dementes*, quod Græcè ſit, φρένες ἄφρονες. Similiter antiquus Tragicus apud Tullium in III. de Oratore:

Quâ tempeſtate Paris Helenam innuptis junxit nuptiis.

Quod Græcè ſit γάμοις ἀγάμοις: uti Sophocles Oedipo tyranno locutus, ac Philoſtratus quoque in vita Apollonii. P. Scipionem, qui primus Africanus appellatus eſt, dicere ſolitum ſcripſit Cato, qui fuit fere ejus æqualis: *Nunquam ſe minùs otioſum eſſe, quàm cùm otioſus eſſet: nec minùs ſolum, quàm cùm ſolus eſſet.* Quo ſignificabat, ut Tullius *h* declarat, *ſe & in otio de negotiis cogitare, & in ſolitudine ſecum loqui ſolitum.* Plautus Pœn. *i*

--- Venus non eſt Venus.
Hanc equidem Venerem venerabor.

Idem

a *apud Non.* in Vulgare.
b *apud Cic. in Cat. M.*
c *appendice notarum in diſticha Catonis de verſibus Ennii à Gaza verſis.*
d *lib. 1. od. 37.*
e *Ind Lucret.*
f *apud Marii Victorinum lib. 3. artis Grammat.*
g *Rudente.*
h *initio lib. 3. de Off.*
i *act. 1. ſc. 2.*

Idem Mil. *a* a *act*. 2. *ſc*. 6.

--- Etiam illud, quod ſcies, neſciveris.

Cui geminum hoc Terentii Eun. *b* b *act* 4. *ſc*. 4.

--- Tu pol, ſi ſapis,
Quod ſcis, neſcis.

Ejusdem eſt in eâdem comœdia *c*. c *act*. 1. *ſc*. 1.

--- Ut cum ratione inſanias.

Item *d*. d *act*. 2. *ſc*. 2.

Omnia habeo, neq; quicquam habeo; nihil cùm eſt, nihil deſit tamen.

Et in Andria *e*. e *act*. 2 *ſc*. 1.

--- Id aliquid nihil eſt.

Item *f*. f *act*. 4. *ſc*. 1.

--- Coactus tuá voluntate es.

In epitaphio Plauti *g*: *Innumeri numeri*, hoc eſt, comœdia, cujus de verſibus dicere liceat, quod de Pindaricis Horatius *h*, *Numeriſque fertur Lege ſolutis*. Nam Comici, ut ait Terentianus Maurus,

In metra peccant arte, non inſcitiâ.

Cave aut Oberto Giffanio *i* aſſentias, qui *innumeros* exponit *infinitos*: aut magno Turnobo *k*, qui per *numeros* carmen, per *innumeros* proſam intelligi putabat. At longè aliâ mente, & ſatis apertâ, dixit Lucretius lib. II.

Non eſt unica, ſed numero magis innumerali.

Prout eum locum reſtituit Paulus Leopardus *l*. Apud eundem Lucretium lib. I. eſt:

g *apud Varronem lib*. 1 *de Poetis*. & *exinde Gell. lib*. 1. *cap*. 24.
h *lib*. 4. *od*. 2.
i *in ind. Lucret*.
k *lib*. 10. *Adverſarior. cap*. 12.
l *lib*. 18. *c*. 15.

--- Interea perpotet amarum
Abſinthi laticem, deceptaque non capiatur.

Hoc eſt, *decipiatur*: ſimplex pro compoſito, ut ſæpe alibi. Varro apud Macrobium lib. II. Saturnal. cap. VIII. *Bellaria ea maximè ſunt mellita, quæ mellita non ſunt*. Satis liquet, non aliud eum velle, quàm, illa eſſe gratiſſima, quæ ſine melle ſint cocta: ut mirum ſit, Robertum Titium non dubitaſſe de eo integrum caput contexere *m*. Idem Varro lib. V. de LL. & ex eo Feſtus in voce *Meditrinalia*, ſcribunt, morem fuiſſe populis Latinis, ut primum muſtum bibentes, dicerent: *Novum vetus vinum libo, novo veteri morbo medeor*: atque inde dictam deam *Meditrinam*, ſacra autem *Meditrinalia*. Quanquam hîc perperam mihi ὀξύμωρον ſtatuere videntur. Nec enim de eodem *novum*, & *vetus*, intelligi debent, ſed vinis diverſis: ut ſententia ſit, *novum* & *vetus*: quomodo apud nos, cùm primum è Germania advehuntur vina, eâdem in menſâ veteribus vinis nova ſociantur. Cicero autem hoc ſchemate gaudet.

m *in locis controv*.

Sed nihil in eo illuſtrius iſtoc in Lælio: *Quocirca* (amici) *& abſentes adſunt, & egentes abundant, & imbecilles valent, &, quod difficilius dictu eſt, mortui vivunt.* Ejuſdem eſt in Bruto: *Subito in civitate, cùm alia occiderunt, tum ea ipſa, de quâ diſputare ordimur, eloquentia obmutuit.* Idem Philipp. I. *Qui illam inſepultam ſepulturam effecerant.* Scio fuiſſe, qui *inſepulto* reponerent. Sed *inſepultam* in omnibus libris
a caſtigat. in Philipp. Cic. legi, auctor eſt Hieronymus Ferrarius *a*. Ac locutus ſimiliter Optatus Milevitanus lib. III. Idem Tullius in Verr. *Ætnenſis ager ſic erat deformis, atque horridus, ut in uberrimâ Siciliæ parte Siciliam quæreremus.* Cui geminum hoc Manilii lib. v. Aſtron.

Illis in ponto jucundum eſt quærere pontum.

Et apud Martialem lib. VII. ep. LX.

Inque ſuo nullum limine limen erat.

Item in epigrammatis de amphitheatro, Martiali tributis:

Inque omni nuſquam corpore corpus erat.

Eſt & iſtud Tullii I. Catil. *Cum tacent, clamant.* Quomodo & in Divi-
b ep. 6. nat. ait, *Etiamſi tacent, ſatis dicunt.* Eodemque modo Catullus *b* dixit:

Ne quicquam tacitum cubile clamat.

Item Caſſiodorus lib. IV. epiſt. ult. ὀρχηστῶν artem appellat, *clamoſum ſilentium*, ac *tacitam expoſitionem.* Et Gregorius Nyſſenus orat. in laudes S. Theodori martyris ait; Οἶδεν γὰρ καὶ γραφὴ σιωπῶσα ἐν τοίχῳ λαλεῖν, καὶ τὰ μέγιστα ὠφελεῖν *ſolet etiam pictura tacens in pariete loqui, maximeque prodeſſe.* Catulli quoque eſt iſthoc, carmine ad Mallium:

--- Non eſt Dea neſcia noſtri,
Quæ dulcem curis miſcet amaritiem.

Quomodo & Sappho, ut ex Hephæſtione diſcimus, amorem vocat γλυκύπικρον, q. d. *dulciter amarum*; quo ipſo elogio amorem poſt inſignivit Plato, ut teſtatur Maximus Tyrius. Virgilius Æn. VII.

Num capti, potuere capi? num incenſa cremavit
Troja viros?

c lib. 6. Sat. cap. 1. Quæ, ut Macrobius *c* obſervat, expreſſit ex illis Ennii de Pergamis:

Quæ nec Dardaniis campis potuere perire,
Nec cùm capta, capi, nec cùm combuſta, cremari.

Horatii item eſt in carmine ſeculari:

Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis, & celas, aliuſque, & idem,
Naſceris.

Item lib. I. Od. XXXIV.

Inſanientis dum ſapientiæ

Con-

Conſultus erro.

Græcè ſit, σοφίας ἀσόφου: cujus ſectatores unicâ voce Lucianeâ *a* appelles μωροσόφους. Sunt & ejuſdem Venuſini vatis *facilis ſævitia, perjuria fides, ſtrenua inertia, concordia diſcors.* Quo poſtremo uſi etiam Ovid. I. Met. Manil. lib. I. & Lucanus lib. I. Eſt quoque Ovidii II. Met.

a *in Alexandro ſeu Pſeudomante.*

Et dedit amplexus, injuſtaque juſta peregit.

Quorum verborum elegantiam cùm non aſſequeretur Jacobus Bononienſis *b*, pro *juſta* legit *buſta*, ac *injuſta* exponit, *parvo empta pretio*, quæ ἄρρητα ἀμείνω *c*. Omnino enim *injuſta juſta* dixit, ut apud Pedonem Albinovanum *d* legas:

b *annot. in Ovid.*
c *ſatius fuerat non dici.*
d *ad Liviam de morte Druſi.*

Sævit, & injuſtum jus ſibi ſola facit.

Et apud Sidonium *e*.

Injuſtè tibi juſta perſoluta.

e *lib. 2. ep. 9.*

Eodem ſchemate utitur idem Ovidius in fabula Iûs *f*.

f *lib. I. Met.*

.... Tune es quæſita per omnes,
Nata, mihi terras? tu non inventa reperta es?

Sententia enim eſt: Reperi filiam formâ vaccæ indutam. Eoque filiam reperi, & non reperi. Non reperi, quia vaccam, non filiam, inveni. Reperi quomodocunque, quia vaccam inveni, in quam filia converſa. Quod cùm non cogitaret Valla *g*. colligebat hinc diſcrimen illud inter *invenire*, & *reperire*, quaſi inveniamus quæſita, reperiamus ſe fortuitò offerentia. Ac in ſententiam ſuam etiam pertraxit Parrhaſium in lib. I. Claudiani, Eraſmum in Matth. cap. I. Henr. Stephanum in PſeudoCicerone, & alios magno numero. Idem Ovidius VII. Met.

g *lib. 5. Eleg. cap. 2.*

His, ut quæque pia eſt, hortatibus impia prima eſt.
Et, ne ſit ſcelerata, facit ſcelus.

Idem VIII. Met. Fab. IV.

Impietate pia eſt.

Etiam ὀξύμωρον habes in iſto de unguentatis, *malè olere, qui ſemper bene olent.* Quam ſententiam legere eſt apud Plautum Moſtellariâ *h*, & Cic. lib. II. ad Att. epiſt. I. Sed & eâdem uſus Martial. lib. II. epig. XII. & ante eum Petronius Arbiter: De quo nobis teſtis B. Hieronymus epiſt. ad Demetriadem. Longum ſit, ſi velim itidem ire per eos, qui poſtea vixere. Tantùm dicam, nec Juriſconſultos iis abſtinuiſſe: quale illud apud Scævolam *i*, *Emptionem inemptam videri.* Nec item Eccleſiaſticos, cujuſmodi hoc B. Auguſtini lib. IV. contra Julianum cap. III. *Plane poſſumus dicere, hæreticorum frontem non eſſe frontem, ſi non membrum, quod facit Deus, ſignificare intelligamur frontis nomine, ſed pudorem.*

h *act. 1. ſc. jam pridem.*
i *l. Secus, de reſc. vend.*

rem. Idem ſermone de vitandâ ebrietate: *Per inimicam amicitiam adjurare homines non erubeſcunt, ut potum ampliùs, quàm oportet, accipiant.* Cui ſimile illud,

--- inimicum nomen amici.

Quod legas in diſtichis de moribus: ſive ea incerti ſint ſcriptoris, ut jam ante ſecula penè quinque ſcripſit Joannes Saresberienſis *a*: (quod ſi placet, dici poſſit, nomen *Catonis* eſſe ab argumento: quomodo Cœlii, vel alterius de re culinaria opus, *Apicius* inſcribitur) ſive potiùs auctor vocabatur Cato, ut magis ſit veriſimile: tum quod in optimo Simeonis Boſii codice, quem & Elias Vinetus vidit, Dionyſio Catoni adſcribebantur: tum eo, quòd, ut idem Vinetus primus annotavit *b*, Catonis illa nomine laudarit Vindicianus, comes Archiatrorum, epiſtolâ ad Valentinianum Imperatorem, quam apud Marcellum Empiricum legere eſt. Ut omnino auctor ſit antiquior Auſonio: cui perperam id carmen tribuebat Baptiſta Pius *c*: uti & Guilhelmus Canterus prolegomenis in Euripidem. Quod verò Auguſtino, & Catoni, eſt *inimicus amicus*, id φίλος ἄφιλος fuerit Græcis. Quos ὀξυμώρους gaudore, exemplis aliquot comprobat Victorius lib. x. Var. Lect. cap. xii. Ita dixit Æſchylus Χοηφόροις, de iis, qui relictis liberis diſcedunt:

Οὕτω *d* γὰρ οὐ τέθνηκας οὐδέπερ θανών.

Nempe quia mortui vivunt in liberis, quos relinquunt. Contrà verò de vidua luxurioſa, ac ſalaci, ait Apoſtolus 1. Tim. v. 6. ἡ *e* δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκε. Sophocles Ajaco: Ἐχθρῶν *f* ἄδωρα δῶρα. Idem Electrâ: Μήτηρ *g* ἀμήτωρ. Euripides in Hecuba:

Νύμφην *h* τ' ἄνυμφον, παρθένον τ' ἀπάρθενον.

Plato in vi. de Legg. Πόλις ἄπολις *i*. In veteri epigrammate:

Ἄχαρις *k* ἡ βραδύπους ἄχαρις χάρις.

Quomodo & Euripides locutus eſt extremis Phœniſſis: χάριν ἀχάριστον εἰς θεοὺς διδοῦσα *l*.

Philippus, vel potiùs Ephippus, (quomodo legendum, docuit Caſaubonus *m*)

Οὐκ *n* οἶσθα δ' ὅτι τ' ἀργύριον ἐστ' ἀνάργυρον;

Melitæi quoque ab Athenæo lib. xii. vocantur ἄνθρωποι οὐκ ἄνθρωποι *o*: non quia eunuchi, prout accipitur in veteri epigrammate: ſed quia nani ſive pumili: quales, ut paulum Juvenalis *p* verſum inmutemus,

Producit, quoties voluit Natura jocari.

Sanè

a *lib. 7. de nugis curialium cap. 9.*
b *notis in Auſon.*
c *annot. in Dolabellæ epiſtolam l. 14. e rum quæ ad Atticum.*
d *Sic quippe non ſis mortuus jam mortuus.*
e *Quæ in deliciis eſt, vivens mortua eſt.*
f *Dona hoſtiũ non dona.*
g *Mater non mater.*
h *Innuptam nuptam, & virginem nõ virginem.*
i *civitas non civitas.*
k *Gratia, quæ tarda eſt, ingrata eſt gratia.*
l *Gratiâ ingratâ proſequens Deos.*
m *l. 8. Animadverſ. in Athen. cap. 15.*
n *Neſcisne, nobis ut ſient inopes opes?*
o *viri non viri.*
p *in ſat. 3.*

Sanè hos,uti & ſimiles iis,Cæſar Auguſtus *a* vocabat *ludibria naturæ,& mali ominis*. Tatianus *b* gentiles Philoſophos,ob falſa dogmata,atque inanem ſapientiæ oſtentationem,appellat φιλοσόφυς ὀυ φιλοσόφυς *c*. Epiphanius *d* de Joſepho ait: Ἄνανδρος ἀνὴρ τῆς Μαρίας. Imò in ipsâ ὀξυμώρυ voce ὀξύμωρον habes,quia primâ facie repugnant,acutè,& fatuè dici.

Qui plura elegantiſſimi hujus ſchematis exempla depoſcit,adeat Conradi Rittershuſii Commentarium in Oppiani κυνηγετ. lib. I. ubi plusquam centena,ut puto,ſuggeret hujus figuræ exempla nobis indicta.

a Suet. in Aug.
b orat. contra gent.
c Philoſophos non Philoſophos.
d Serm. εἰς τὴν θεόσωμον ταφὴν τῦ Κυρίυ.
e vir Mariæ non vir.

CAP. XIII.

DE IIS, QUÆ FIGURAM ACCIPIUNT RATIONE PERSONÆ, ET REI.

Tam ratione perſonæ,quàm rei,figurant ſermonem,licentia,interrogatio,exclamatio,acclamatio,& noema.

Licentia,vel potiùs libertas dicitur,cùm apud eos,quos vereri debemus,liberiùs quædam pronunciamus,vel commonendi,vel objurgandi gratiâ; vel etiam cùm id ſimulamus,adulandi cauſſâ.

Interrogatio quid ſit,diximus in ſchematis λέξεως. *Attamen hujus etiam eſt loci,quia dictio quidem inflectitur,cui rectæ eſſe licebat: ſed de re interrogatio inſtituitur.*

Quod ſi interrogationi ſubjiciatur reſponſio,ſubjectio nominatur.

Exclamatio eſt,cùm magnitudinem affectus ſignificamus,perſonæ,aut rei compellatione,vocisque intenſione.

Acclamatio,quæ Græcis ἐπιφώνημα, *eſt,cùm rei narratæ,aut probatæ,ſubjicitur ſententia.*

Noëma eſt ſententia perſonæ accommodata. Et hæc de ſchematibus διανοίας.

I. DE ΠΑῤῬΗΣΙ'Α.

Superſunt ſchemata, quæ ratione & perſonæ, & rei, orationem figurant. Iſtiusmodi ſunt, παῤῥησία, ἐρώτησις, ἐκφώνησις, ἐπιφώνημα, & νόημα.

ΠΑῤῬΗΣΙ'Α magiſtro Herenniano *licentia* vocatur. At parùm commodè,cùm ea vox in vitio ponatur. Nec rectiùs appelles *Effrænationem*: quamvis Cicero III. de Orat. nominet vocem quandam liberam,atque etiam effrænatiorem,augendi cauſsâ. At Maro egregiè. Cujus illud XI. Æn. *Det libertatem fandi.*

Παῤῥησίας quoque ibidem exemplum habes:

Dicam equidem, licet ille mihi mortemque minetur.

Hanc Fabius, lib. IX. cap. II. inter ſchemata reponendam negat; quia nihil minùs ſit figuratum, quàm vera libertas. Idem extremo cap. III. Rutilium eo nomine reprehendere non veretur, quòd παῤῥησίαν figuris adſcripſit. Verùm dubitari non debet, quin figurata ſit quædam παῤῥησία. Ut cùm ait Tullius pro Ligario: *Suſcepto bello, Cæſar, geſto etiam ex magna parte, nullâ vi coactus, judicio meo, ac voluntate, ad ea arma profectus ſum, quæ erant ſumpta contra te.* Quo loco (ut Fabius ipſe agnoſcit) non ſolùm ad utilitatem Ligarii reſpicit, ſed magis laudare victoris clementiam non poteſt. Illuſtre etiam figuratæ libertatis exemplum apud Herodotum a habemus in Crœſo. Nam cæteris, præ metu, laudantibus Cambyſen, ac Cyro eo nomine præferentibus, quòd Ægyptum paterno adjeciſſet regno; ſcitè Cambyſi Crœſus ait: Ἐμοὶ μὲν νῦν, ὦ παῖ Κύρου, οὐ δοκέεις ὅμοιος εἶναι τῷ πατρί. οὐ γὰρ πώ τοι ἐστὶ υἱὸς, οἷόν σε ἐκεῖνος κατέλιπε. *Mihi quidem, Cyri fili, non videris patri adæquandus. Nondum enim tibi eſt filius, qualem ille te reliquit.* Quæ figurata reprehenſio plus habuit adulationis, quàm magnifica aliorum encomia. Atquo hinc liquet, quandam παῤῥησίαν meritò inter figuras reponi. At quæritur porrò, num omnis παῤῥησία ſchema ſit. Negat Julius Scaliger, ſummus profectò veterum cenſor, ac deliciæ omnium, quorum intereſt vacare Muſis. Duplicem autem is παῤῥησίαν facit: unam, quam oratione totâ præ ſe ferat Orator; atque hanc figuram eſſe negat: alteram, quæ veriùs ſit oſtentatio hujuſce libertatis, & quaſi color ejuſdem: atque eam eſſe figuram agnoſcit. Verùm maximus vir non usquequaque in eo ſatisfacit. Quid ergò prohibet, quo minùs & ſententiam meam adferam? non tanquam κυρίαν δόξαν b: ſed neque obtrectandi amore, vel diſſentiendi lubidine: verùm ut hoc velut irritamento, aliorum ſententias, modò tanti hoc iis eſſe videatur, quaſi per ſaturam exquiram. Ut igitur fert opinio mea, non omnis huc pertinet παῤῥησία: nec tamen ſola libertatis oſtentatio ſchematibus adſcribi debet: ſed etiam quandoque apud eos, quos vereri debemus, quædam liberiùs, attamen cum venuſtate, ac gratiâ quâdam, pronunciamus, vel commonendi, vel objurgandi cauſâ. Quippe ſolet in iſtiusmodi oratione eſſe quidam geſtus à communi uſu remotus. Neque id negabit, qui cogitârit, quia in παῤῥησίᾳ fere periculum eſt, ne eâ offendatur auditor, idcirco præmuniri hanc certo ſolere remedio. Nam interdum licentiæ veniam petimus: interdum priùs commendamus, quàm reprehendimus: interdum

a *lib. 3.*

b *maximè ratam ſententiam.*

terdum amorem noſtrum priùs toſtamur: interdum id nos invitos facere dicimus: interdum dolorem noſtrum ob alius delicta aperimus: interdum denique culpam, aut communicamus nobiſcum; quo de modo in λιτότητος doctrinâ diximus; aut cum aliis; quomodo B. Paulus, ad Galatas ſcribens *a*, culpam rejicit in falſos Apoſtolos. *a cap.* 1. 7.

II. ITERUM DE INTERROGATIONE ACTUM, NEC NON DE SUBJECTIONE.

ETiam ad ſchemata, quæ ratione perſonæ pariter, ac rei, figuram accipiunt, interrogatio poteſt referri. Nam prout eam diverſè conſideres, vel λέξεως, vel διανοίας ſchema erit. Ac λέξεως quidem figuram eſſe, eo colligimus, quia ſi in rectam orationem convertatur, ſententia manet, ſchema perit. Ut in iſto *b*. b 3. *Æn.*

Quid non mortalia pectora cogis,
Auri ſacra fames?

Dixeris hoc ipſum oratione rectâ:

--- *Nil non mortalia pectora cogis*
Auri ſacra fames.

Atque idem liquet aliis ex multis exemplis, quæ cap. v. adferebamus. At eandem ſchema eſſe διανοίας, clarè illud evincit, quòd interrogatio primò rei ineſt, non verbis. Magis igitur διανοίας figura eſt, quàm λέξεως: etſi ſecus viſum Cæſari Scaligero *c*, qui inter λέξεως ſchemata maluit reponere. Sed contraria ſententia verior eſt: quæ altero etiam argumento comprobatur. Nam verbis quibusvis ſubſtitutis, ac quocunque poſitis ordine, ſchema remanet. Nec enim tantùm ſchema eſt, *Patere tua conſilia non ſentis?* ſed etiam, *Non ſentis tua patêre conſilia?* aut, *Non animadvertis, nos reſciſſe, quicquid ſtatueras?* ac quocunque etiam modo placuerit orationem eam variare. At hoc, credo, aliquis inficiabitur, quia pro eo dici poſſit, *Patent tua conſilia.* Verùm cogitandum, hoc pacto non verba ſolùm alia reponi, quod factum oportuit: ſed inſimul rem ipſam leviter immutari. Quamvis enim interrogatio aliquo modo ἰσοδυναμεῖ *d* orationi rectæ: tamen id tantùm fit per accidens: per ſe autem, ac naturâ ipsâ, differunt plurimùm: Siquidem recta oratio, cùm ſit ἀποφαντικὴ *e*, verum dicit, aut falſum: contrà quàm ſit inflexá, quæ imperfectæ eſt orationis genus. Eoque vel cæco apparet, differre eas inter ſe, non verbis ſolùm, ſed ipsâ ſententiâ.

c lib. 3. *de re Poët. cap.* 42.

d *vim habet æqualem.*

e *enuntiativa.*

Sed

Sed utcunque de interrogatione ſimplici ſtatui debet: illud ſaltem dubium non eſt, quin tum ſchema ſit διανοίας, cùm interrogationi ſubjicitur reſponſio: quæ idcirco SUBJECTIO vocatur. Cicero pro Roſcio Amerino: *Quid ergo? audaciſſimus ego ex omnibus? minimè. At tanto officioſior, quàm cæteri? ne iſtius quidem laudis ita ſum cupidus, ut aliis eam præreptam velim.* Idem pro Archiâ: *Quæret quiſpiam; Quid? illi ipſi ſummi viri, quorum virtutes literis proditæ ſunt, iſtâne doctrinâ, quam tu laudibus effers, eruditi fuerunt? Difficile eſt hoc de omnibus confirmare; ſed tamen eſt certum, quid reſpondeam.* De hoc ſchemate ita ſcribit Cornificius: *Subjectio eſt, cùm interrogamus adverſarios, aut quærimus ipſi, quid ab illis, aut quid contra nos dici poſſit: deinde ſubjicimus id, quod dici oportet, aut quod non oportet, aut nobis adjumento futurum ſit, aut offuturum illis è contrario.* Quare videri poſſit ſubjectio nihil eſſe aliud, quàm πρόληψις ea, cujus ὑποφορὰ inſtituatur per interrogationem. Sed longè latiùs ſubjectio patet. Nam videas ſæpe, & interrogationem, & ſubjectionem, ad ἀνθυποφορὰν pertinere. Ut pro lege Manilia: *Quid tam novum, quàm adoleſcentulum privatum difficili Reip. tempore exercitum confeciſſe? confecit. Huic præeſſe? præfuit. Rem optimè ductu ſuo gerere? geſſit. Quid tam præter conſuetudinem, quàm homini adoleſcenti, cujus à ſenatorio gradu ætas longè abeſſet, imperium atque exercitum dari, Siciliam permitti, atque Africam, bellumque in eâ adminiſtrandum? Fuit in iis provinciis ſingulari innocentiâ, gravitate, virtute, bellum in Africa maximum confecit, victorem exercitum deportavit. Quid verò tam inauditum, quàm equitem Romanum triumphare? At eam quoque rem populus Rom. non modò vidit; ſed etiam omni ſtudio viſendam putavit.* Quare perpetuum non eſt, quod Cornificius putat ſubjectione quæri ab adverſario, quid ab illo, aut contra nos, dici poſſit. Quæ ſententia etiam refellitur illo Ciceronis pro Archia: *Quæres à nobis, Gracche, cur tantopere hoc homine delectemur? Quia ſuppeditat nobis, ubi & animus ex hoc forenſi ſtrepitu reficiatur, & aures convicio defeſſæ conquieſcant.* Nec ulla eſt πρόληψις in illo Matth. XI. *Quid iviſtis in deſertum videre? num à vento calamum agitatum? num Prophetam? Amen dico vobis, etiam præſtantiorem Prophetâ.* Quare generatim Subjectio dici poteſt, quandocunque ipſi & interrogamus, & reſpondemus. At de ſubjectione, quatenus vel idem eſt ac πρόληψις, vel ſpecies ejus, ſatis dictum, cùm de Prolepſi ageremus.

III. DE EXCLAMATIONE.

ἘΚΦΩΝΗΣΙΝ ſive Exclamationem appellant quidam, quandocunque vox attollenda eſt ad rei magnitudinem indicandam. Ita vetus Commentator exclamationem ſtatuit in iſthoc Juvenalis ſat. xiv.

--- Sed quæ reverentia legum,
Quis metus, aut pudor eſt unquam properantis avari!

Idem Scholiaſtes cum exclamatione pronuntiare jubet hæc ſat. xv.

Carnibus humanis veſci licet.

Hîc verò anguſtiùs exclamationis voce utimur, pro oratione, in qua interjectio expreſſa, aut intellecta, indicet animi affectum; eoque etiam pronuntiatio intendatur, ad ſignificandam rei magnitudinem. Rectè autem negat Fabius *a*, hanc inter tropos reponi poſſe; quod factum à *a Lib. 9. cap. 2.*
quibusdam, ac fortaſſe Tullio in III. de Oratore. At erat idem Fabius, cùm eam figuris accenſeret, non quia ſit figura, ſed quòd ei ſimilis ſit. Nam reapſe ſchema eſt, cum ei conveniat figuræ definitio ab ipſo allata. Quòd verò ſimulatio in eâ non eſt, id neutiquam cauſſa eſſe poteſt, cur furcillis è figuris expelli debeat, cùm, quicquid Fabius dicat, nulla in pleriſque omnibus figuris inſit ſimulatio. Exclamatio eſt in illo Terentii *b*: *O cœlum! ô terra! ô maria Neptuni!* Ac illo Ciceronis in Catil. I. *b Adel. 5. 3.*
O tempora! ô mores! Et in Anton. II. *O miſerum me! conſumptus enim lachrymis, infixus tamen pectori hæret dolor.* Neque Interjectione ſemper opus eſt. Nam exclamatio quoque ſit, ſi, hâc præteritâ, dicatur: *Miſerum me!* Quia verò varietatis usque adeo ſumus amantes, ut per omne nos diffundamus Scriptorum genus; ſanè liceat & ἐκφωνήσεως exemplum addere è Poetaſtro quopiam, quem Boetii tempore vixiſſe volunt. Maximiani dico, in cujus elegiis legere eſt:

O quàm dura premit miſeros conditio vita! Quem verſum, cum aliquam multis aliis, qui apud ψευδεπίγραφον Gallum ſequuntur, Maximo (ut de aliorum, noſtrisque codd. mſſ. nihil dicam) jam ante ampliùs annos ducentos tribuit Jacobus Magnus Toletanus *c*. Et ſa- *c in Sopholo-*
nè vel unicus hic verſus, cùm in eo producatur antepenultima in *condi- gio.*
tio, quaſi ſit à *condiendo*, non *condendo*, oſtendit liquidò, non eſſe fœtus hujusce parentem illum tantopere à Marone *d* celebratum Cneum, ſive, *d Ecl. 10.*
ut Euſebius vocat, Cajum Cornelium Gallum, vel, ut Strabo, & Joſephus, voce truncatâ, ſi vera eſt Pierii ſuſpicio, nominant, Ælium Gallum;

a *in illud Ecl*: 6. His tibi Grynæi nemoris dicatur origo.

b *carm*. 9.

qui, Servio *a* teſte, Euphorionem Latinis expreſſit verſibus. Similis eſt error, cùm eidem *Socrates* moloſſus eſt: in quo tamen, niſi & ultimam in *Ulyſſes* corriperet, & ſecundam in *Pædagogus* produceret, videri poterat Græci habuiſſe accentus rationem: ut ſæpe Prudentius facit; ac Sidonius *b* etiam in iſthoc Phalæcio:

Orcheſtram quatit alter Euripidis.

Et tamen ineptias haſce tam multi tribuunt Cornelio Gallo: quibus ſe aggregare non dubitat Robertus Titius lib. I. locorum controverſ. cap. xv. Ac ſuper eo, ab Yvone monitus, mirificum κρησφύγετον commentatus eſt. Ait, Poëtaſtrum illum eſſe dictum Cornelium Gallum Maximianum: ſed nobilem illum Poëtam eſſe vocatum Cornelium Gallum Aſinium. Verùm in gradus rurſum, ac lineas revertamur.

Effertur & exclamatio per ἐρώτησιν. Ut Æn. II.

Heu, quæ nunc tellus, inquit, quæ me æquora poſſunt
Accipere?

c *act*. 5 *ſc*. 2.

Atque ut juramenta per cariſſima quæque fiebant, ita & exclamationes. Terent. Andriâ *c*.

Pietatem nati! nonne te miſeret mei?

Sed imprimis κατ' ἐκφώνησιν uſurpantur Dii, & quæ Deorum ſunt. Cato Cenſorius: *Vita Deûm immortalium!* Quæ ad verba Statilius Maximus, vetuſtus admodum Criticus, illud annotavit: Ἐκφώνησις ἀρχαϊκὴ, ὦ, ὦ πόποι! Auctor Chariſius in iis, quæ de interjectione ex Comminiani libro II. adfert. Itidem crebrum eſt Græcis, ὦ Ζεῦ! Quos imitans Catullus *d* ait:

d *epig*. 1.

Doctis, Jupiter, & laborioſis!

e *epig*. 54.

Ejuſdem eſt *e*.

Di magni! ſalapuitium diſertum:

f *in Epicuro*.

g *Pæan, ſeu Apollo rex! ô mea Leontiola*.

h *ſacros clamores*.

Epicurus mirum in modum hujuſmodi ἐκφωνήσει capiebatur. Qualis illa apud Laertium *f*: Παιὰν *g* ἄναξ! φίλον Λεοντάριον. In his quia modum non teneret, inſultabat ei Cleomedes, qui illas vocabat ἱερὰ ἀνακραυγάσματα *h*. Epicurum verò, præceptorum ſuum, imitabatur in iis Metrodorus. Utrùmque autem iis cum laude etiam uſum eſſe; ſed eo peccaſſe, quòd modum excederent; cognoſcimus ex Fabio, vel alio auctore dialogi de cauſſis corruptæ eloquentiæ. *Peripatetici*, inquit, *aptos, & in diſputationem paratos jam locos dabunt. Academici pugnacitatem, Plato altitudinem, Xenophon jucunditatem. Ne Epicuri quidem, & Metrodori honeſtas quaſdam exclamationes aſſumere, hujuſque, prout res poſcit, uti, alienum erit Oratori.*

Inſervit etiam hoc ſchema Ironiæ. Ut in Piſonianâ: *O ſtultos Camillos, Curios, Fabricios, Calatinos, Scipiones, Marcellos, Maximos! O amentem Paulum, ruſticum Marium, nullius conſilii patres iſtorum amborum conſulum, qui triumpharunt!* Item eâ utimur in votis. Ovidius epiſtolâ Penelopes:

O utinam tunc, cùm Lacedæmona claſſe petebat,
Obrutus inſanis eſſet adulter aquis?

Quo ex Naſonis loco cognoſcere eſt, optari quoque ea, quæ, cùm præteritum tempus reſpiciant, fieri neutiquam poſſunt.

Habet exclamatio apud Oratores locum, ubi res magnas perſuaſeris. Nam in frivolis, aut in controverſis, putidum ſit eam adhibere.

IV. DE EPIPHONEMATE.

ACclamatio, quæ Græce προσφώνημα, & ἐπιφώνημα, fit, cùm poſt rem, aut factum, ſubditor oratio. Itaque eſt velut coronis extrinſecus aſſumpta, non tamen planè à materia aliena. Quibusdam acclamatio definitur, rei narratæ aut probatæ ſumma acclamatio. Quo quid ineptius eſſe poteſt, cùm definitum ſit pars definitionis? Verùm trecenta ſunt iſtiusmodì, non apud proletarios modò Rhetores, ac capite cenſos; ſed etiam, qui in Rhetorum collegiis pro aſſiduis ſe incenſu venditant. Ἐπιφώνημα eſt, cùm Lucret. lib. I. poſt aſſignatum exemplum Agamemnonis, filiam Iphianaſſam immolantis, ſubjungit:

Tantum relligio potuit ſuadere malorum.

Simile eſt Ciceronis hoc in Catone majore: *Senectutem ut adipiſcantur, omnes optant: eandem accuſant adepti. Tanta eſt inconſtantia, ſtultitia, atque perverſitas.* Eſt & ἐπιφώνημα (uti & exclamatio κατ' ἐρώτησιν) in hoc III. Æn.

Fas omne abrumpit, Polydorum obtruncat, & auro
Vi potitur. Quid non mortalia pectora cogis,
Auri ſacra fames?

Item hoc II. Georg.

--- Adeo à teneris adſueſcere multum eſt:

Sive, ut in aliis codd. legi monuit H. Stephanus,

--- Adeo in teneris conſueſcere multum eſt:

Quomodo & citat Velius Longus, ac in Mediceo codice reperit Pierius; niſi quòd in eo *multum'ſt* ſit exaratum.

Nec tantùm epiphonema vocatur, cùm orationi apponitur γνώμη: ſed &, quando ei ſubjicitur pronuntiatum ſummam rei continens: a Æn. 1. quomodo Maro *a*, poſtquam per διατύπωσιν deſcripſerat tempeſtatem, ac procellam, quâ cœlum obſcuratum fuit, ſubjicit:

--- Ponto nox incubat atra.

b Æn. 4. Par ratio in iſto de Didone *b*:

Tantos illa ſuo rumpebat pectore queſtus.

Itaque, ut non omnis γνώμη eſt ἐπιφωνηματική, ita neque ἐπιφώνημα omne eſt γνωμικόν, contrà quàm exiſtimarunt, qui ſententiam faciunt genus epiphonematis.

Fit autem ἐπιφώνημα, tum cum admiratione, tum ſine eâ. Admiratio in iis fuit, quæ hactenus adduxi; præterquam altero eorum, quæ proxime appoſui è Marone, ac γνώμας eſſe negabam. Nec admiratio eſt, cum Tullius ſcribit in Verrem: *Una atque eadem nox erat, quâ prætor amoris turpiſſimi flammâ, ac claſſis populi Romani incendio conflagrabat.* Nec ea eſt in illo, oratione pro Quinctio: *Juſſit bona praſcribi ejus, quicum familiaritas fuerat: ſocietas erat: affinitas, liberis iſtius vivis, divelli nullo modo poterat. Quâ ex re intelligi facilè potuit, nullum eſſe officium tam ſanctum, atque ſolenne, quod non avaritia comminuere, atque violare ſoleat.* Imò eorum etiam epiphonematum, quæ γνωμικά ſunt, multa fiunt abſque admiratione. Præſertim quando epiphonema additur, ut priora confirmet. Ut pro Milone: *Pudicitiam cum eriperet miles tribunus militaris in exercitu C. Marii, propinquus ejus Imperatoris; ab eo interfectus eſt, cui vim inferebat. Facere enim probus adoleſcens periculosè, quam turpiter perpeti, maluit.* Item in illo Herodoc lib. 1. ti *c*: Ὁ Γύγης πρὸς τὸν Κανδαύλην εἶπε· Δέσποτα, τίνα λόγον λέγεις οὐχ ὑγιέα, κελεύων με δέσποιναν τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνήν; ἅμα δὲ χιτῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. *Gyges dicit Candaula: Quam tu, domine, ſermonem edis non ſanum, qui me jubeas nudam adſpicere heram meam! unà cum tunicâ pudorem exuere ſolet mulier.* Par ratio, cum Demoſthenes, poſtquam de improbitate egerat Philippi, ſubjicit ſententiam hanc: Αἱ γὰρ εὐπραξίαι δειναὶ συγκρύψαι καὶ συσκιάσαι τὰ τοιαῦτα ὀνείδη· *res ſecundæ magnam habent vim ad occultanda & adumbranda hujuſmodi probra.* Quam ſententiam ita imitatus Salluſtius lib. hiſtor. in Orat. M. Æmilii Lepidi Coſ. *Secundæ res mire ſunt vitiis obtentui.* Maro quoque, cum oſtendiſſet, quodvis animal aliqua ex re delectatiod Ecl. 2. nem capere, ſubjicit *d*.

--- Trahit ſua quemque voluptas.

Hæc

Hæc verò epiphonemata eſſe, non negabit, qui legerit, quæ ſuper hoc ſchemate ſcripſere Demetrius ac Theon.

Epiphonematis mirum in modum gaudet Valer. Maximus, interdum etiam frigidiuſculè. Sæpe quoque iis epiſtolas claudit Seneca. Verum omnium maximè hoc ſchemate ſplendent ſcripta Davidica.

Diſtant exclamatio, & acclamatio, quòd illa ſit παθολογίας, hæc magis ſit ἠθολογίας: ut & Cæſari Scaligero a placuit. A γνώμη verò acclamatio differt, quòd illa in principio etiam, imò inprimis, ponatur: hæc verò tantùm in fine collocetur. Suntque epiphonemata, ut ſcribit Demetrius, ſimilia iis, quibus opulenti ſe oſtentant. Nam ut ea, quæ divites ac facilè agentes profundunt luxurioſè in imagines, ſtatuas, γεῖσα b, τρίγλυφας c, aliaque id genus, tantùm faciunt ad oſtendendas divitias: ita epiphonemata ab Oratoribus adhibita vix aliud præſtant, quàm quòd orationis luculentam oſtendant ſupellectilem: ut quæ, rebus jam expoſitis, velut ex ſuperioribus expreſſa, ornatus inprimis gratiâ adhibeantur. Potiſſimum autem conveniunt tum admiranti, unde exiſtit laudatio; tum irato, aut conquerenti, cùm ineſt reprehenſio.

a *lib. 3. de re Poët. cap. 40.*

b *tecti partes in viam prominentes.*

c *ornamenta ac ſculpturas partium tecti in viam prominentium.*

V. DE NOEMATE, ET ΧΡΕΙ'Α.

NO'HMA, ſive *Cogitatio*, eſt γνώμη perſonæ alicui accommodata. Exempli gratiâ, γνώμη eſt: *Qui in ſuâ re fuere egentiſſimi, inſolentes eſſe ſolent in alienâ.* Νόημα eſt, cùm Cicero de Tito Roſcio oratione pro Roſcio Amerino ait: *Qui in ſuâ re fuiſſet egentiſſimus, erat, ut ſit, inſolens in alienâ.* Item γνώμη eſt: *Pleriſque omnibus legatis carior eſſe ſolet pecunia, quàm virtus.* At νόημα eſt, cùm de iis Salluſtius ait in bello Jugurthino: *Paucis carior fides, quam pecunia, fuit.* Unde liquet, νόημα eſſe ſententiam tectiorem, ſeu alluſionem ad ſententiam. Eaque & cauſſa eſt, cur νόημα dicatur. Nam cogitatione, è facto cujuſpiam, ſententia eruitur. Aliquando tamen aliter νοήματος vocem accipit Fabius d qui ait, *hoc nomine donari ea, quæ non dicunt, verùm intelligi volunt. Ut in eum, quem ſæpius ludo redemerat ſoror, agentem cum eâ talionis, quòd ei pollicem dormienti recidiſſet. Eras dignus, ut haberes integram manum.* Simile eſt, quòd T. Pomponius Atticus, quemadmodùm in ejus vita Cornelius Nepos teſtatur, *gloriaretur, ſe cum matre, quam extulit annorum* XC. *cum eſſet* LXVII. *nunquam in gratiam rediiſſe*: quo ſignificabat, nunquam ſibi cum ea diſſidium fuiſſe.

d *lib. 8. cap. 5.*

Noëmati vicina eſt ΧΡΕΙ'Α, cùm autor γνώμη adjungitur. Unde Aphthonio *a* definitur, ἀπομνημόνευμα σύντομον, εὐστόχως ἐπί τι πρόσωπον ἀναφερόμενον. Tale illud: Seneca *b* ſalubriter præcipit, *ſic vivendum cum hominibus, tanquam Deus videat; ſic loquendum cum Deo, tanquam homines audiant.* De χρείᾳ vide præter cæteros Fabium lib. I. cap. XV. Theonem & Diomedem: quorum de Chriæ definitione & exercitatione loca confert Paulus Leopardus lib. III. cap. VII. & IX. Sed & de voce χρείας nonnulla vide apud Iſaacum Caſaubonum lib. I. cap. I. Animad. in Athenæum.

a memorabile ac breve dictum, relatũ ad auctorem.
b epiſt. 10.

Nihil autem facilius eſt, quàm ex γνώμῃ facere Noëma, aut ex hoc χρείαν, & contrà. Γνώμη eſt in illo Naſonis I. Faſtorum:

Omne ſolum forti patria eſt.

Noëma eſt, *Teucro patria erat, ubicunque ei bene erat.* At χρεῖα eſt: Teucer in veteri tragœdiâ *c* dicebat *d. Patria eſt, ubicunque eſt bene.* Hoc tamen Noëma (liceat, conſideratione proximorum temporum, quæ fuere & fugis, & exiliis, fœta fœdaque, pauca de hoc extra ordinem dicere) Noëma, inquam, hoc viri fortaſſe boni ſit: at boni civis non ſit: ſi modò divelli hæc poſſunt: quod videtur Ariſtoteles exiſtimaſſe lib. V. Eth. Nicom. cap. II. cùm ait: Οὐ γὰρ ἴσως ταὐτὸν ἀνδρί τ' ἀγαθῷ εἶναι, καὶ πολίτῃ παντί. Nec moveat illud ἴσως; quia hoc, uti & δοκῶ, & οἶμαι, ſæpe modeſtiæ cauſsâ addi ſolent, quod H. Stephanus annotat. in Sextum Phil. & alii multi, obſervarunt. Vel ſi omnino ἴσως hìc ambigentis eſſe placet: at Cicero ſaltem manifeſtè diſtinguit longa aureaque illa epiſtola ad Lentulum: *Quem bonum civem ſemper habuiſſet, bonum virum eſſe pateretur.* Quare videndum, quâ mente aliquis Teucri illam vocem uſurpet. Nam ut ea interdum index eſt animi excelſi, fortiter exilium ferentis: ita nec raro eſt argumentum hominis, ſimulac imminet tempeſtas, de fuga potiùs, quam defenſione patriæ, cogitantis, vel parum de ea afflicta, aut periclitante, ſolliciti, ipſiſque beſtiis hac in parte nequioris; cùm (quod in patriæ encomio commemorare neglexit Lucianus) & bubalo *f*, atque aſtaco *g*, innatus ſit hujus amor, teſte Oppiano. Sane, ut Ovidius *h* ſcitè inquit:

c Pacuvii, ut puto: cujus Teucrum ſæpe citant vett. Sed & Andronicus Teucrũ reliquit.
d *Cicero l.* 5. *Tuſcul. Qq.*
e Fortaſſe enim non eſt idem, virum bonum eſſe, & civẽ bonum.

Haud dubia eſt Ithaci prudentia: ſed tamen optat
Fumum de patriis poſſe videre locis.

Quod ipſum de Ulyſſe refert Cic. I. de orat. & II. de LL. idque præeunte Homero Odyſſ. Α. Quare nec miror, ſi γνώμην illam, Teucro, & aliis, tributam, damnarit Lyſias oratione adverſus Philonem: aut ſi eandem in clariſſimi hoc ſeculo viri ſcripto, quo Belgas bellica concuſſas tempe-

f Oppian. κυνηγετ. lib. 2.
g idem in ἁλιευτ.
h de Ponto lib. I. *el.* 4.

tempeſtate ad *conſtantiam* adhortatur, improbare ſoleat neceſſarius ac propinquus meus, Johannes à Cornput, tribunus militaris, & arcis Groninganæ Præfectus, dum viveret, vir non minus doctrinâ, & rebus geſtis, annalibus jam noſtris celebratis, quàm generis ſplendore nobilis.

Noc multum à γνώμῃ diſcrepat Ὁ'ΡΙΣΜΟΣ. Quo, ut inquit Rutilius Lupus, deſinimus aliquam rem cauſſæ noſtræ ad utilitatem, neque tamen contra communem opinionem. Ut, *Nam virtutis labor, vera virtutis exercitatio eſt.* Si Robortelium *a* audimus, ſolus ſchematis hujuſce meminerit Rutilius. Verum non habet me ſententiæ ſuæ adſtipulatorem. Feſellit eruditiſſimum virum, quòd latiùs aliquando ὁρισμοῦ voce utantur alii; ut cognoſcere eſt ex iis, quæ de definitione ſuprà dicebamus. Id adjicere viſum, ne, quia hoc loco obiter tantùm Ὁ'ΡΙΣΜΟΥ meminerimus, inſcitiæ poſtulemur a nonnullis vitilitigatoribus, quorum denſa hoc ſeculo eſt, ſemperque futura eſt ſeges.

a lib. de arte dicendi.

EPILOGUS DE USU FIGURARUM.

Abſolvimus doctrinam de naturâ Schematum, quorum numerum etſi ambitioſè augeant alii; nobis tamen has ſolas exponere viſum fuit, quia cæteræ vel figuræ non ſunt, vel minùs neceſſariæ. Proximum eſt, ut aliquid dicamus de eorundem uſu. Sanè, quod & in tropis locum habet, cavendum, ne nimis condenſentur. Nam quod in Alcidamante Oratore reprehendit Ariſtoteles *b*, cùm ſcribit, eum epithetis uti, non velut ſcitamentis, quibus appetitum excitamus, ſed velut alimentis; (οὐ γὰρ, inquit, ὡς ἡδύσμασι χρῆται, ἀλλ' ὡς ἐδέσμασι, τοῖς ἐπιθέτοις) id univerſe in troporum ſchematumque uſu nos reddere cautiores debet: ac inprimis eos, qui nullum ſchema æquo animo poſſunt perdere; cùm tamen ornamenta omnia, ſi immodicè utaris, non jam ornamenta ſint, ſed lenocinia; neque orationem exornent, ſed mentis vitium detegant. Certè in ludorum apparatu ſigna ac tabulæ non ubivis, ſed certis locis diſponi ſolent. Natura quoque ipſa præit. Nam & de die cernere eſt in pratis flores gramini adſperſos, & noctu videre eſt cœlo ſereno, non quidem ſtellas univerſum ætherei mundi ſpatium occupare, ſed certis conſtitutas locis id pulcherrimè diſtinguere. Eodem igitur modo in oratione collocanda ſunt illa verborum ſententiarumque lumina. Veriſſimè Tullius

b Rhet. 3.

lius lib. III. de Oratore: *Difficile dictu eſt, quanam cauſſa ſit, cur ea quæ maximè ſenſus noſtros impellunt voluptate, & ſpecie primâ acerrimè commovent, ab iis celerrimè faſtidio quodam & ſatietate abalienemur.* Rectè quoque Fabius lib. VIII. quo loco de ſententiis agit: *Ego*, inquit, *hæc lumina orationis, velut oculos quoſdam eſſe eloquentiæ, credo. Sed neque oculos eſſe toto corpore velim, ne cætera membra ſuum officium perdant: &, ſi neceſſe ſit, veterem illum horrorem dicendi malim, quàm iſtam novam licentiam.* Et lib. IX. ſub exordium cap. III. *Et vultus mutatio, oculorumque conjectus, multùm in actu valet: ſed ſi quis ducere os exquiſitis modis, & frontis ac luminum inconſtantiâ trepidare non deſinat, rideatur. Et oratio habeat rectam quandam velut faciem; quæ ut ſtupere immobili vigore non debebit; ita ſæpius in eâ, quam natura dedit, ſpecie continenda eſt.* Et hæc quidem de parte elocutionis univerſali dicta ſunto.

FINIS LIBRI QUINTI.

GERAR-

GERARDI JOANNIS VOSSII

COMMENTARIORUM RHETORICORUM,

SIVE

ORATORIARUM INSTITUTIONUM LIBER VI.

QUI PARTIM EST

DE DICENDI CHARACTERE, AC IDEIS; PARTIM

DE PRONUNTIATIONE.

CAP. I.

DE CHARACTERE GENERATIM.

PRopria Elocutionis pars eſt, quæ tractat de orationis charactere, & ejus affectionibus.

Character eſt dictio ſimilis rei, cujus nota eſt.

Eſtque pro triplici materiæ naturâ triplex; humilis, grandis, & mediocris: quibus totidem reſpondent vitia; genus jejunum, tumidum & incertum.

I. UBI AGENDUM SIT DE CHARACTERE, ET CUR ITA VOCETUR, DEQUE ALIIS NOMINIBUS, ET DEFINITIONE EJUS.

POſtquam de communi ſive univerſali Elocutionis parte vidimus: proximum eſt, ut agamus de particulari ſive propriâ. Quæ eſt de

Elocutionis diverſitate pro diverſâ materiâ. Sanè in genere juridiciali minus exacta Elocutione opus eſt; magis accurata requiritur in Deliberativo; maxima autem diligentia in Demonſtrativo adhibenda eſt. Imò in ſingulis quoque dicendi generibus magna eſt varietas. Ea autem cognoſcitur ex doctrinâ de charactere; cui idcirco meritò hunc in Rhetoricis locum aſſignavimus. Quanquam & altera ratio eſt, cur is hujus propriè ſit loci, ſive naturæ ordinem ſpectes, ſive doctrinæ. Nam cùm character ex variâ compoſitionis ac dignitatis facie reſultet, & conſtituatur: omnino de eo agendum eſt poſt periodorum numeri, troporum, ſchematumque doctrinam. Ut probari non poſſit Cornificii ordo, qui de eo tractet initio Elocutionis.

Characteris vox ſumpta eſt ab animantibus, cerâ, vaſis, aliiſque, quibus nota inprimi, inſculpi, aut inuri ſolet. Ita Columella lib. XI. cap. XII. *Nec minus*, inquit, *majora quadrupedia charactere ſignari debent.* Maro III. Georg. pro eo *notas* dixit:

Continuoque notas & nomina gentis inurunt.

Anacreonti χάραγμα vocatur, cujus illud initio odarii ultimi:

Ἐν ἰσχίοις μὲν ἵπποι
Πυρὸς χάραγμ' ἔχουσιν
Equi ſolent inuſtas
Coxis notas habere.

Sunt autem præter *Characteris* vocem & aliæ appellationes, quibus orationis facies deſignetur. Nam Plutarchus & Hermogenes, *ἰδέας* vocant: Cicero in Oratore *formam*, aut *genus dicendi* nominat: Cornificius *figuram*: alii quoque aliis nominibus inſigniunt.

Eſt verò character rei imago, quemadmodum pictura. Definitur à nonnullis apta perſonis ac rebus orationis forma. Julio autem Scaligero lib. IV. de re Poeticâ cap. I. eſt dictio ſimilis rei, cujus nota eſt, ſubſtantia, quantitate, qualitate. Eamque definitionem illuſtrat deſcriptione Famæ, quæ apud Virgilium eſt. *Eſt*, inquit, *in Fama ſubſtantia ſua, monſtrum; eſt quantitas, ingens; eſt qualitas, horrendum. Res dictio ſimilis. Namque in hâc voce monſtrum, aſperitas eſt. In hâc ingens, magnitudo. In hâc horrendum ſanè, horror.*

Materiarum diverſitas diverſos efficit characteres. Nam quemadmodum alius ornatus principi, alius privato convenit; aliudque ſchema militem, aliud agricolam, aut mercatorem, aut Philoſophum condecet; (calcei certè Sicyonii, ut eſt I. de Oratore, non convenîſſent Socrati, quia, licet erant habiles, tamen parum erant viriles) ita neque omnis ma-

teria

teria eodem tractanda eſt modo: ſed, quod Demoſthenem feciſſe Dionyſius Halicarnaſſenſis *a* ſcribit, dictionis character attemperandus eſt qualitati; aliaque ſublimi, alia humili, alia mediocri exponenda ſunt ſtylo. Varium quoque auditorum ingenium hanc varietatem efficit idearum. Nam alius rapidâ ac violenta, alius ſcitâ ac tereti, alius cohibitâ ac moderata gaudet oratione.

a lib. περὶ τῆ Δημοσθ. δεινότ.

Rectè igitur Auſonius in Grypho ternarii numeri:

Trinum dicendi genus eſt, ſublime, modeſtum,
Et tenue ſtilo.

Sed & is, cujus antè meminimus, Dionyſius Halicarnaſſ., idem docet: uti & facit Marcellinus in vita Thucydidis, & Proclus in Chreſtomathia Poëtica: item è Latinis Servius in Ecl. I. & Caſſiodorus in præfatione Variarum, multique alii. Ac Cicero ipſe ab triplici hoc charactere eloquentem definit, qui & ſubtilia humiliter, & magna graviter, & mediocria temperatè poſſit dicere. Idem in Oratore ad Brutum autor eſt, Demoſthenem iis omnibus uſum eſſe. Subtilis enim oratio ejus contra Leptinem: graves ſunt quædam Philippicæ: varia autem illa contra Æſchinem falſæ legationis, & contra eundem de cauſſa Cteſiphontis. Imò & de ſe ipſo ita Tullius ibidem: *Tota mihi cauſſa pro Cecinâ de verbis interdicti fuit: res involutas definiendo explicavimus, jus civile laudavimus, verba ambigua diſtinximus. Fuit ornandus in Maniliâ lege Pompejus: temperatâ oratione ornandi copiam proſecuti ſumus. Jus omne retinendæ majeſtatis Rabirii cauſſâ continebatur. Ergò in omni genere amplificationis exarſimus. At hæc interdum & temperanda, & varianda ſunt. Quod igitur in accuſationis ſeptem libris non reperitur genus? quod in Habiti? quod in Cornelii? quod in pluribus noſtris defenſionibus?*

Magnificum ac uber Gellius admiratur in Ulyſſe: qui, ut inquit Helena Iliad. γ. magnam ex pectore emittebat vocem,

Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν·
Et verba imbribus nivalibus ſimilia hybernis.

Quæ verba Seneca quoque epiſt. XL. de ubertate ac copia explicat: *Itaque*, inquit, *oratio illa apud Homerum concitata, & ſine intermiſſione in morem nivis ſuperveniens, oratori data eſt.*

Subtile ac cohibitum eſt in Menelao, qui, ut ibidem Homerus ait,

---ἐπιτροχάδην ἀγόρευε,
Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πολύμυθος,
Οὐδ᾽ ἀφαμαρτοεπής. i. e. *Succinctè concionabatur, pauca quidem, at admodum acutè, quia non erat multiloquus, aut in verbis peccans.*

Mixtum ac moderatum in Neſtore,

a Il. α. *Οὗ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.*

Cujus ab ore melle dulcior fluebat oratio.

Quem ad locum reſpexit Silius lib. xv.

Ille foro auditus cùm dulcia ſolveret ora,

Æquabat Pylia Neleia mella ſenectæ;

Nequis cum vulgatis, contra Modiani codicis fidem à clariſſimo collegâ meo Heinſio expreſſam, *verba* pro *mella* legendum pertendat. De iisdem eſt illud Auſonii in Gratiarum Actione pro Conſulatû: *Certent huic ſententiæ veteres illi, & Homerici Oratores; ſubtilis deducta oratione Menelaus, & inſtar profundæ grandinis ductor Ithaceſius, & melleo delibutus eloquio jam tertiæ Neſtor ætatis.* Sed & lucem hinc capit illud ejusdem carm. xxii. in Profeſſ. Burdigal.

Dulcem in paucis, ut Pliſthenidem,

(Menelaus enim Pliſthenis erat filius, qui Atreo patre natus)

Et torrentem, ſeu Dulichii

Ninguida tecta,

Et mellita nectare vocis

Dulcia fatu verba canentem

Neſtora regem.

Cui ſimile hoc Epiſt. xvi.

Hunc dico, qui lingua potens

Minorem Atridam præteris,

Orando pauca & Muſica;

Qui grandines Ulixei,

Mellifluentem & Neſtora &c.

b l. 7. cap 14. Etiam Gellius *b* magnifici exemplum apud Varronem ait eſſe Paccuvium; apud Rutilium, & Polybium, Carneadem ex Academiâ. Gracilis exemplum ei eſt apud Varronem Lucillius; apud Rutilium, & Polybium, Critolaus Peripateticus. Mediocris eidem eſt exemplum, apud Varronem, Terentius; apud Rutilium, & Polybium, Diogenes Stoicus. De Terentio tamen iis potiùs acceſſero, qui eum exemplum ſtatuunt ſtyli humilis: qualem comœdiæ exigunt.

Ut verò hæc omnia meliùs intelligantur, operæ erit, ſi ex Cornificio uniuscujusque characteris breve & dilucidum appoſuero exemplum. Ac magnifici quidem ſtyli tale apud eum exemplum legere eſt. *Nam quis eſt veſtrum, judices, qui ſatis idoneam poſſit in eum pœnam excogitare, qui prodere hoſtibus patriam cogitarit? quod maleficium cum*

hoc

hoc ſcelere comparari; quod huic maleficio dignum ſupplicium poteſt inveniri? In iis, qui violaſſent, ingenuam matremfamilias conſtupraſſent, pulſaſſent aliquem, aut poſtremò necaſſent, maxima ſupplicia majores noſtri conſumſerunt: huic truculentiſſimo, ac nefario facinori, ſingularem pœnam non reliquerunt? Atqui in aliis maleficiis ad ſingulos, aut ad paucos, ex alieno peccato injuria pervenit: hujus ſceleris qui ſunt affines, uno conſilio univerſis civibus atrociſſimas calamitates machinantur. O feros animos! ô crudeles cogitationes! ô derelictos ab humanitate homines! qui agere auſi ſunt, aut cogitare potuerunt, quo pacto hoſtes, revulſis majorum ſepulchris, dejectis mœnibus, ovantes irruerent in civitatem: quomodo Deum ſpoliatis templis, optimatibus trucidatis, aliis abreptis in ſervitutem, matribusfamilias & ingenuis ſub hoſtilem libidinem ſubjectis, urbs acerbiſſimo concidat incendio conflagrata: qui ſe non putant id, quod voluerint, ad exitum perduxiſſe, niſi ſanctiſſima patria miſerandum ſcelerati viderent cinerem. Nequeo verbis conſequi, judices, indignitatem rei: ſed negligentiùs id fero, quia vos mei non indigetis. Veſter enim vos animus amantiſſimus Reipublicæ facilè edocet, ut eum, qui fortunas omnium voluerit prodere, præcipitem deturbetis ex eâ civitate, quam ipſe ſpurciſſimorum hoſtium dominatu nefario voluerit obruere.

Nunc ex eodem Cornificio adferam ſtyli mediocris exemplum. *Quibuſcum bellum gerimus, judices, videtis: cum ſociis, qui pro nobis pugnare, & Imperium noſtrum nobiſcum ſimul virtute & induſtriâ conſervare ſoliti ſunt. Hi cùm ſe, & opes ſuas, & copiam neceſſariorum norunt; tum verò nihil minùs propter propinquitatem, & omnium rerum ſocietatem, quid in omnibus rebus populus Reſp. poſſet, ſcire & æſtimare poterant. Hi, cùm deliberaſſent nobiſcum bellum gerere, quæſo, quæ res erat, quâ freti bellum ſuſcipere conarentur, cùm multo maximam ſociorum partem in officio manere intelligerent? cùm, ſibi non multitudinem militum, non idoneos Imperatores, non pecuniam publicam præſto eſſe, viderent? non denique ullam rem, quæ res pertinet ad bellum adminiſtrandum? Si cum finitimis de finibus bellum gererent: ſi totum certamen in uno prælio poſitum putarent: tamen omnibus rebus inſtructiores, ac paratiores venirent; nedum illud imperium orbis terræ, cui imperio omnes gentes, reges, nationes, partim vi, partim voluntate conceſſerunt, cùm aut armis, aut liberalitate, à populo Rom. ſuperati eſſent, ad ſe transferre tantulis viribus conarentur. Quæret aliquis? Quid? Fregellani non ſuâ ſponte conati ſunt? Eo quidem minùs iſti facilè conarentur, quod illi, quemadmodum deſciſſent, videbant. Nam rerum imperiti, qui uniuſcujuſque rei de rebus antè geſtis exempla petere non poſſunt, ii per imprudentiam*

tiam facilè deducuntur in fraudem. At ii, qui ſciunt, quid aliis acciderit, facilè, ex aliorum eventu, ſuis rationibus poſſunt providere. Nulla igitur re inducti, nullâ ſpe freti, arma ſuſtulerunt? Quis hoc credat, tantum amentiam quemquam tenuiſſe, ut imperium populi Rom. tentare auderet, nullis copiis fretus? Ergo aliquid fuiſſe neceſſe eſt, quid aliud, niſi id quod dico, poteſt eſſe?

Reſtat ſtyli tenuis exemplum, quod tale apud Cornificium exſtat: *Nam ut fortè hic in balneas venit, cœpit, poſtquam perfuſus eſt, defricari. Deinde, ubi viſum eſt, ut in alveum deſcenderet, ecce ibi iſte de transverſo. Heus, inquit, adoleſcens, pueri tui modò me pulſaverunt: ſatisfacias oportet. Hic, qui id ætatis ab ignoto præter conſuetudinem appellatus eſſet, erubuit. Iſte clariùs eadem, & alia, dicere cœpit. Hic vix tandem inquit; Sine me conſiderare. Tum verò iſte cœpit clamare voce iſtâ, quæ facilè cuivis rubores elicere poſſet. Ita petulans es, atque acer, ut ne ad ſolarium quidem idoneus, ut mihi videtur, ſed penes ſcenam & in ejuſmodi locis exercitus ſis? Conturbatus eſt adoleſcens: nec mirum, cui etiam nunc pædagogi lites ad auriculas verſarentur, imperito ejuſmodi conviciorum. Ubi enim iſte vidiſſet ſcurram exhauſto rubore, qui ſe putaret nihil habere, quod de exiſtimatione perderet, ut omnia ſine famæ detrimento facere poſſet?*

Hæc ſatis docent, quantum interſit inter ſtylum gravem, mediocrem, ac tenuem. Scio, quantoperè hanc de triplici charactere ſententiam oppugnârit Ludovicus Vives lib. IV. de corruptis artibus. Uti & poſtea Petrus Ramus in Brutinis quæſtionibus: qui, ut pleraque alia, ubi inſultat antiquis, ex Vive hauſit, ita hâc etiam in re ejuſdem veſtigiis inſtitit. Nempe neuter ſatis diſtinxit characteres ab affectionibus ſuis: plures, quàm tres, eſſe characteres non poſſunt: eorum autem affectiones non paulo plures ſunt, ut poſtea probabitur.

Neque hæc ita accipi debent, quaſi oratio una uno eodemque charactere tota ſcribi debeat. Nam longè aliud nos docet M. Tullius verbis iis, quæ paulo antè ex Oratore ad Brutum citabamus. Item Cornificius, cùm ait: *Figuram in dicendo commutari oportet, ut gravem mediocris, mediocrem excipiat attenuata. Deinde identidem commutentur, ut facilè ſatietas varietate vitetur.* Quâ de re inferiùs pluribus dicam. Neque propterea errant, qui cuilibet orationi ſuum tribuunt characterem. Nam duplex eſt comparatio: Una orationis totius cum totâ, altera partium orationis inter ſe. Partium illa collatio eſt, ſi dicatur, epilogum, & amplificationes, eſſe acres & graves; partitionem, & narrationem, eſſe ſubtiles; exordium autem mediæ eſſe naturæ. Sed totius orationis

tionis collatio eſt, quando Tullius, ut vidimus, ait, orationem pro Cteſiphonte contra Æſchinem, & illam de falſa legatione, eſſe graves; illam contra Leptinem, eſſe ſubtilem. Nulla quidem oratio eſt, quin habeat & ἄνεσιν, ſive remiſſionem, & ἔπαρσιν, ſive elationem ſuam. Sed de tota oratione judicium fit ex ſtylo, qui dominatur.

II. DE VITIOSIS DICENDI FIGURIS, QUÆ TRIPLICI STYLO OPPONUNTUR.

POrrò tribus dicendi formis totidem reſpondent vitia, quibus tanquam vanis decipimur ſimulachris & imitamentis. Altiloquo affine vitium tumidum ac pingue; humili agnatum jejunum, & ſiccum; mediocri proximum eſt incertum ac trepidum. Quam rem ſic Gellius expreſſit, lib. VII. cap. XIV. *His ſingulis orationis virtutibus vitia agnata ſunt pari numero: quæ earum modum & habitum ſimulachris falſis ementiuntur. Sic plerumque ſufflati atque tumidi fallunt pro uberibus; ſqualentes & jejuni dicti pro gracilibus; incerti & ambigui pro mediocribus.* Item Proclus in eclogis Chreſtomathiæ apud Photium: Οἱ δὲ τῶν εἰρημένων ἀποσφαλέντες εἰδῶν, ἀπὸ μὲν τοῦ ἁδροῦ εἰς τὸ σκληρὸν καὶ ἐπηρμένον ἐτράπησαν· ἀπὸ δὲ τοῦ ἰσχνοῦ εἰς τὸ ταπεινόν· ἀπὸ δὲ τοῦ μέσου εἰς ἀργὸν καὶ ἐκλελυμένον. *Qui verò excidunt à formis, quas diximus, aberrant ab ubere ad duram atque elatam; à tenui autem ad humilem; à media ad otioſam & ſolutam deflexerunt.* Cæterum hæc non ita intelligi debent, quaſi inter vitia duo aliud, quàm virtus, interjici poſſit; ſed quia & hoc medium genus depravatur; cùm neque ſe quis demittit, ut evitet genus gracile; neque ſe attollit, ut effugiat grande.

CAP. II.

DE GRANDIS CHARACTERIS COMPOSITIONE.

IN charactere grandi tria ſunt conſideranda; Compoſitio, verba, ac res. Compoſitio magnifica fit ſeptem modis.

I. *Ratione numeri, quem ſtudioſè conſectatur. Inprimis autem in eo commendantur dactyli, & pæanes, & pedes, qui minimùm ab iis abludunt: Damnantur verò crebri ſpondæi, jambi, trochæi, vocesque omnes brachyſyllabæ.*

II. *Idem fit productione ſeu longitudine membrorum.*

III. *Ora-*

III. *Oratione circumductâ & accumulatâ.*
IV. *Diviſis aſperiſque verbis.*
V. *Ordine ſeu ſtructurâ tum verborum, tum particularum.*
VI. *Figuris verborum; ut antiptoſi, anaphora, dialyſi, caſuum variatione, & Anadiploſi.*
VII. *Concurſu vocalium.*

I. DE VARIIS SUBLIMIS STYLI NOMINIBUS APUD LATINOS, ET GRÆCOS.

CUm ex grandi orationis genere inprimis præſtantes cognoſcantur Oratores; propriaque Oratoris virtus, ut Fabius & Longinus teſtantur, in eo conſiſtat: jure ab eo initium faciemus; ac fuſius illius doctrinam, quàm aut humilis, aut mediocris ſtyli naturam, proſequemur.

Character magnificus varias, cùm apud Latinos, tum Græcos, appellationes ſortitus eſt. Nam Latinè alii vocant *magnificum*, vel *magniloquum*, vel *altiloquum*; alii *magnum*, vel *altum*, vel *ſummum*, vel *ſublimem*; quidam etiam *plenum*, vel *uberem*. Imò Cornificius *gravem*, Cicero etiam *copioſum* vocat, itemque *ornatum*. Verùm, quicquid de Arpinati ſcholâ inveſtes pueri ac horum ſimiles dicant; diſconvenit ei poſterior appellatio, cùm ornatus communis ſit omnium idearum affectio. *Validum* quoque characterem vocat is, qui Virgilianam vitam conſcribillavit nobis: Donatus dico, non quidem Ælius, majorum gentium Grammaticus, ſed Tiberius; qui vix Lucillianum *a* illud commeritus eſt elogium.

a apud Nonium in Sarcinator.

Sarcinatorem eſſe ſummum, ſuere centonem optimè.

Denique Julius Scaliger id ipſum dicendi genus *generoſum* vocat, rectiùs profectò, quam nonnulli *plenum*, aut *uber*; quos inter Agellius lib. VII. cap. XIV. Certè ubertas in nullo non genere locum habet. Nam nihil uberius arte amandi Ovidianâ, quæ tamen in humili verſatur charactere. Et Callimachi hymnus in Cererem imo eſt ſcriptus charactere; quo tamen nihil uberius, cùm ad felem uſque, quàm & ipſam ab Eryſichtono abſumptam ait, percenſeat omnia. Exemplum etiam habes Eclogâ I.

Heic inter denſas corylos modò namque gemellos,
Spem gregis, ah, ſilice in nuda connixa reliquit.

Eſt enim perſonæ idea in capellâ; eſt actio, tempus, locus; inſuper finis actionis, qui eſt ipſum opus, puta gemelli; & finis operis, qui eſt ſpes gregis. Vide Julium Scaligerum lib. IV. de re Poëtica cap. I.

Apud Græcos ſimiliter character is vocitatur μεγαλοπρεπὴς, quia in eo, uti in divitum ædificiis, omnia ſunt exquiſita, non vulgaria aut quotidiana. Valde enim erret, qui exiſtimet, id nominis huic characteri inditum eſſe, quaſi magnificentia (quæ eſt ἀρετὴ ἐν δαπανήμασι μεγέθους ποιητικὴ a, ut inquit Ariſt. 1. Rhet.) magis in oratione relucere debeat, quàm liberalitas, temperantia, aliave virtus. Deinde appellatur ἁδρός. Ad hæc quoque λόγιος dicitur, quia eo plurimùm uterentur homines diſerti, quos Græci λογίους vocant; unde & facundus Atlantis nepos Λογίου nomen indeptus eſt; ut apud Lucianum apologiâ libelli de mercede conductis: Καὶ ὁ τῷ Λογίῳ θύομεν b. Quanquam nec contentionis funem duxero cum eo, cui character hic ita nuncupari videatur, quaſi λόγου ἄξιος c. Nam maximè eos admirantur homines, qui de rebus copiosè & amplè poſſunt dicere. Præterea nominatur ab Ariſtotele ὄγκος, quo non inflatio ſignificatur, ſed orationis amplitudo. Nam utitur hâc voce in bonam partem, uti & Hermogenes. At à Socrate, ac Platone, in malam ſumebatur. Inſuper dicitur σεμνός, quæ vox honoris ac pompæ plenum ſignificat. Atque idem Hermogeni non ſemel vocatur ἀξίωμα, quia magnitudo orationis non debet eſſe expers dignitatis. Denique Dionyſio Longino, Rhetori κριτικωτάτῳ, qui ſub Aureliano Cæſare de hoc charactere ablectum & planè aureolum reliquit libellum, appellatur ὕψος: ac ſimiliter à Marcellino, qui Thucydidis vitam ſcripſit, itemque à Poëtarum enarratoribus, dicitur ὑψηλός.

a *virtus in ſumptibus faciendis amplitudinem ſequens.*

b *Et Mercurio ſacrificabimus.*

c *æſtimatione dignus.*

II. TRIA IN QUOVIS CHARACTERE SPECTARI OPORTERE. ITEM DE DEMETRIO, SCRIPTORE LIBRI ΠΕΡῚ ἙΡΜΗΝΕΊΑΣ.

IN hoc charactere expendenda ſunt, compoſitio, verba, ac res: quæ tria in unâquâque figurâ conſiderare jubet autor libelli περὶ ἑρμηνείας, quem præ cæteris in characterum doctrinâ ſequi animus eſt. Id meretur ſcripti venuſtas, ob quam viris non ineruditis perſuaſum eſt, patrem ejus fœtus eſſe Demetrium Phalereum, cùm tamen à Phalereo abjudicandum eſſe, vel eo diluceat, quòd in eo ipſe citetur Phalereus. Contrarium ſibi viſus eo eviciſſe Victorius d, quòd Theophylactus, Bulgariæ epiſcopus, in volumine epiſtolarum, quod Romæ in Bibliothecâ adſervatur

d *commentario in eum ſcriptorem.*

vatur Vaticanâ, epiſtola quadam ad Romæum, cùm Ariſtotelem, Theophraſtum, & Demetrium nominaſſet, diſertim ſcribat: ὁ Φαληρεὺς καὶ περὶ Ἑρμηνείας λόγου συντάγματιον συνέθηκεν ἐξαίρετον *a*. Verùm à me facit, quòd volumine epiſtolarum Theophylacti ſatis magno, quod Florentiæ eſt in Mediceâ, epiſtola hæc non reperitur, ut ipſe agnoſcit Victorius. Quemadmodum neque comparet in iis, quas, uti tot alios ſcriptores, primus divulgavit ſummus & vir, & amicus, Joannes Meurſius. Et ut omnino ea illius Theophylacti eſſet, plus apud me valet, quòd operis illius nullus antiquorum Rhetorum, ac nec ipſe meminerit Tullius, quem maximi Phalereum feciſſe conſtat: quàm quòd eum unus laudet Theophylactus, ſcriptor probus, at, ut ita dicam, antiquonovus ſive novantiquus: quippe qui, ut ex epiſtolis ejus Baronio *b* & aliis obſervatum, ſolum ante annos vixerit quingentos quinquaginta, tempore Alexandri II; annis certè poſt ipſum Phalereum mille trecentis quinquaginta. Adde quòd ſcholia in Ariſtophanem *c* tribuunt Dionyſio Halicarnaſſenſi: quod ſi quis ἁμάρτημα μνημονικὸν *d*, eſſe contendat, haud multùm repugnem; quin facilè ſuæ me habebit adſtipulatorem ſententiæ: attamen res iſthæc omnibus invalentiam hujus oſtendit argumenti: niſi quis tam ineptè deſipiat, ut non videat, ſi tanti P. Victorio ſit unius Theophylacti (eſto ſanè is) autoritas, alium, Ariſtophanici enarratoris teſtimonio ſubnixum, Dionyſio, pari ac majori fortean jure, adſcriptum iri. Neque idcirco Dionyſio me quiſquam tribuere autumet, cùm Demetrii eſſe agnoſcam, ne derogem tot codicum fidei. Sed & rem hanc confirmare licet Ammonii verbis; qui nobis haud arenarius teſtis eſt, uti nomen ſonat; ſed velut quidam Minervæ, vel, ſi mavis, Ammonii Jovis calculus. Is ſanè graviſſimus Philoſophus initio commentat. in lib. Ariſt. περὶ ἑρμηνείας diſertè ſcribit, Demetrium (cognomentum reticet) περὶ ἑρμηνείας ſcripſiſſe, ſed aliter ἑρμηνείας voce uſum. Verba Ammonii adponam. Οὐ γὰρ δὴ καθάπερ Δημήτριος τὸ περὶ λογογραφικῆς ἰδέας βιβλίον συγγράψας, καὶ οὗτος αὐτὸ ἐπιγράψας περὶ ἑρμηνείας, ἀξιοῖ καλεῖν ἑρμηνείαν τὴν λογογραφικὴν ἰδέαν &c. *Neque enim ut Demetrius, qui librum de formâ orationis conſcripſit, ita hic* (Ariſtoteles,) *cùm librum inſcripſit περὶ ἑρμηνείας, per ἑρμηνείαν intelligi voluit formam orationis conſcribendæ* &c. Nec eſt, quod exiſtimet quiſquam, quia nunc Demetrium autorem facimus, eum anticâ excluſum, poſticâ à nobis recipi. Nam alius hic Demetrius, quia, ut in Plauti fabulâ inter duos Menæchmos, ita hic inter duos Demetrios, ortus eſt error. Quippe mihi quidem,

a Demetrius quoque egregium libellū edidit de Elocutione.

b Vide ejus annales ad annum 1071.

c in Nub.

d memoria lapſum.

dem, uti & undecunque doctiſſimo præceptori meo Petro Bertio, autor videtur Demetrius, non is, qui, ut Suidas teſtatur, à Phalero Atticæ portu, cujus & apud Plutarchum in Theſeo mentio fit, Phalerei nomen eſt indeptus, (quamvis non ignorem, & illum hoc opere, & opus tanto viro dignum eſſe) ſed alius, Rhetor Alexandrinus, ὁ διατρίψας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σο-φιςής, ut de eo inquit Diogenes Laërtienſis. Hanc rem fuſius hoc loco proſequi viſum fuit, non quòd animus nobis eſſet de re ancipiti quicquam certi concludere, &, ut priſci Jurisconſulti loquebantur, ſignare reſponſum: verùm ne cui cauſsâ defecti videamur, cùm Rhetorem hunc ſolo Demetrii nomine, quam cum Phalerei cognomento, paſſim laudare malumus. Nunc ad ſtylum magnificum vorſoriam capiamus: in quo cùm tria conſideret Demetrius, compoſitionem, verba, ac res: deinceps, ejuſce viri exemplo, de ſingulis ordine acturi ſumus.

III. DE NUMERO MAGNIFICÆ ORATIONIS.

AC ſeptem quidem modis fit compoſitio magnifica. Primùm enim id præſtat numerus. Nam mirum in modum aſſurgit oratio rhythmo dactylico, adeò quidem, ut Ariſtoteles exiſtimarit, eos grandiores eſſe, quam ſoluta requirat oratio; quemadmodum paulo poſt dicemus. Sedulò autem curandum, ne dum dactylos conſectamur, verſus nobis excidant hexametri: ut monuimus lib. IV. cap. IV. Minùs tamen in initio orationis offendit heroici carminis initium, quam in fine ejus finis. Ita Plato Timæum incipit ab hemiſtichio: Εἷς, δύο, τρεῖς, ὁ δὲ δὴ α. Etſi verò verſus tollant granditatem orationis; tamen venuſtatem interdum pariunt. Multa certè iſtiusmodi reperire eſt apud Platonem, Xenophontem, Herodotum, ac fortaſſe etiam Demoſthenem, de quibus omnibus autor nobis Demetrius. Sed de Herodoto diſcrepat Tullius *b*, qui eum numero carere ſcribit, niſi ſi quando temere ac fortuitò dicat. Verùm falli Tullium, jam penè ſeculum eſt cum alii oſtenderunt. Ut autem dactyli pariunt magnificentiam, ita deprimitur oratio crebris pyrrichiis, trochæis, dichoræis, atque omnibus brevium ſyllabarum dictionibus: quâ de re vide Dionyſium Longinum.

[a] *Unus, duo, tres, ac verò.*

[b] *in Orat.*

Demetrius, Ariſtotelem ſecutus, inprimis commendat pæanes. Nam ob longam ſyllabam gravitatem accipit oratio; quemadmodum ob tres breves habet aptitudinem. Non tamen ei omnes probantur pæanes: ſed cùm pro quatuor ſedibus, quibus ſyllaba longa in pæani-

bus collocatur, alius ſit pæan primus -υυυ; alius ſecundus υ-υυ; alius tertius υυ-υ; alius quartus υυυ-; tantùm magnificam reddunt orationem duo pæanum genera *ἀντικείμενα ἀλλήλοις a*: puta pæan primus ſeu originalis, qui à longa incipit, ut, *lætitia, deſinite*: & pæan finalis ſeu poſtremus, qui in longam deſinit, ut *domuerant, celeritas*. Ac duo quidem hi ita collocandi ſunt, ut primus ſeu originalis in initiis adhibeatur, quo productione ſuâ in initio, tanquam fronte aries, impetum faciat; quartus verò ſeu finalis in fine conſtituatur, ubi productione vim exerens velut aculeum relinquat. Ita Tullium videmus ordiri orationem pro Roſcio à pæane primo: *Credo ego vos, Judices, mirari*. Demetrio exemplum eſt, *τὰ Ἀραβία*, ut eſt in cod. Rom. quod idoneum exemplum non ſit. Eoque Muretus *b* emendat, *Ταραβία*. At pæanis ultimi exemplum hoc adducit Demetrius ex Thucydide *c*: *ἤρξατο δὲ τὸ κακὸν ἐξ Αἰθιοπίας*. Par numeri ratio ſit, ſi Latinè vertas, *Principia verò mali fuerint ex Æthiopiâ*. Cicero tamen pæanem ultimum improbat. Nam in Bruto ſcribit: *Quare etiam paana qui dixit aptiorem, in quo eſt longa extrema, vidit parùm, quoniam nihil ad rem, poſtrema quàm longa ſit*. Sed contra Tullium facit ratio, quam paulo antè adducebamus. Adde, quòd ars eſt imitatrix naturæ. Natura autem à quiete incipit motum, motumque terminat quiete. Eſt verò quies quodammodo tarda, motus celer; quia, quod tardum eſt, lubens quieſcit, ac quod celeritatem amat, moveri gaudet. Quare & Oratorem, cùm periodum orditur, ſatius ſit incipere à ſyllabâ longâ, quia hæc tardè effertur: inde verò breves ſubjicere expedit, quia celeriter pronuntiantur. Et contrà, cùm periodum claudit, rectiùs brevibus longam ſubjiciet, quò tarditate indicet finem.

a *ſibi oppoſita.*

b *lib.* I. *Var. Lect. cap.* 16.

c *lib.* 2.

Si prohibeamur, quo minùs pæanes orationem inchoënt, ac terminent, ita inſtituenda eſt oratio, ut pæanicum quiddam præ ſe ferat. Id autem fiet, ſi à longis initium capiamus, & in iis deſinamus, id eſt, ſi eos uſurpemus pedes, qui pæani ſunt ſimillimi.

Quod verò attinet ad heroum, eum in magnificâ dictione negat Demetrius habere locum. Et certè eſt quidem pes grandis; ſed, ut Demetrius inquit, *ἀνάρρυθμος d*, minusque aurium voluptati morigerans. Eſt enim tardus, cùm conſtet meris longis. Exempli loco Demetrius affert, *ἥκετ' ἡμῶν εἰς τὴν χώραν*. Idem videre eſt ex Poetis: ut in illo Ennii, vel alterius, apud Victorium:

d *ſive ἄρυθμος, ut legit Victorius.*

Cives Romani tum facti ſunt Campani.

Atque hoc Lucretii lib. VI.

An cœlum nobis naturâ ultro corruptum?

Aut

Aut hoc, quod ex Cœlio Baſſo laudat Diomedes lib. IV. & Moloſſicum verſum vocat:

Romani Gallis devictis ſunt victores.

Vel, ut in vet. cod. Diomedis is verſus concipitur, *Romani victores Germanis devictis.* Quod fortaſſe verius ſit, quia hujus Cœlii Baſſi temporibus, Romanis bellum cum Germanis fuit. Nam ætas Poëtæ hujus ex eo ſatis cognoſcitur, quòd Perſius ad illum ſatyram VI. ſcribat: quódque, eundem ſibi eſſe conſpectum, Fabius dicat lib. X. Sed videri poſſit verſus ille non tam eſſe ex ejus temporis Poëta, quàm ex aliquo, cui in proſâ exciderit: ut ſi credas, eſſe ex Aufidio Baſſo, qui hiſtoriam belli Germanici ſcripſit; quem ipſum etiam ſibi viſum eſſe, ibidem Fabius prædicat. Itidem Moloſſicus eſt verſus ille apud auctorem fragmenti, quod Cenſorino annecti ſolet: ubi *ſpondiazonta* vocat: (ſic eſt in vett. membranis, non *ſpondaicum*)

Olli crateris ex auratis hauſerunt.

Ita enim legendum eo loco, pro quo Elias Vinetus, *crateris ſex*, edidit. At Ludovicus Carrio longè deteriùs *crateribus* ſubſtituit: quo pacto verſus non erit δωδεκασύλλαβος a. quod Cenſorinus ibidem clare requirit. Quod verò ſuperiùs ex Demetrio dicebam, idem innuit Dionyſius Halicarnaſſenſis, cùm non ſolis brevibus, neque ſolùm longis conſtare vult orationem, verùm ex utriſque probè mixtis. Δεῖ, inquit, μιγνύειν βραχέσι μακρὰ, καὶ πολυσυλλάβοις ὀλιγοσύλλαβα. Τοῦτο γὰρ ἡδέως διατίθησι τὴν ἀκοήν b.

Aliud autem per heroum numerum intelligit Demetrius, quàm Ariſtoteles. Nam illi ſolus ſpondæus eſt herous, ut indicat exemplum tribus conſtans ſpondæis, quod antè ex eo adduximus. Quanquam & dici queat, Demetrium brevitatis cauſsâ ſuperſediſſe aliorum pedum exemplis. Sed ut hoc quidem planè in ambiguo eſt; ita illud extra controverſiam poni debet, Ariſtoteli heroum non ſolùm vocari ſpondæum, ſed & dactylum. Et meritò, cùm dactylus non minùs in epico carmine locum habeat, quam ſpondæus: unde Quintilianus lib. IX. disertè heroum pedem dactylum eſſe ait: Cicero hoc ampliùs, etiam anapæſtum eo ſignari putat III. de Orat. Omnis difficultas proficiſcitur ab his Ariſtotelis verbis in tertio Rhetor. τῶν μὲν ῥυθμῶν ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς, καὶ λεκτικὸς, καὶ ἁρμονίας δεόμενος. Ubi Achilles Statius c legit ληκτικὸς, ut ſit ſonorus, à ληκεῖν, hoc eſt, ἠχεῖν, κροτεῖν. Sed alii retinent λεκτικός. Ex his Car. Sigonius tranſtulit: *Rhythmorum verò herous grandis eſt, & canorus, & harmoniam requirens.* Majoragius vertit: *Ex numeris autem herous grandis eſt, & elegans, & indigens harmonia.* P. Victorius,

a *duodecim ſyllabarum.*

b *Oportet miſcere brevibus longas, & vocibus multarum ſyllabarum eas, quæ paucas habent ſyllabas. Id enim auditum ſuaviter afficit.*

c *obſervationum difficiliorum cap. 11.*

& Vincentius Madius, locum ſuſpicantur corruptum. Itaque ille legit, οὐ λεκτικός, i. e. *non aptus ſolutæ orationi*: hic mavult, ἀλλὰ λεκτικῆς ἁρμονίας δεόμενος, *ſed ſolutæ orationis harmoniâ carens*. At veteres quoq; Demetrius dico, & Dionyſius Halicarnaſſenſis, heroum numerum ita ab Ariſtotele laudari exiſtimant, ut tamen ab Oratore ſegreget, tanquam nimis grandem ac ſonorum. Quin Cicero quoque id putaſſe videtur, cùm reprehendens Ephorum, quod dactylum frequentaret, longè aliter ait Ariſtotelem ſenſiſſe: ut qui judicârit, heroum grandiorem, quàm ut ſolutæ conveniat orationi, & hexametrorum magniloquentiæ accommodatiorem eſſe, quàm oratoribus. Idem tamen Tullius, dialogo de Oratore, in perſonâ Craſſi ait, nos ad heroum dactyli, anapæſti, ac ſpondæi pedem ab Ariſtotele invitari. Exiſtimabat P. Victorius *a*, contradicere ſibi Ciceronem. Sed Jovita Rapicius Tullium excuſat, cumque τὸ πρέπον *b* obſervaſſe ait in perſona Craſſi, qui cùm tantopere heroum probaret, fortaſſe ad ſententiæ ſuæ confirmationem, Ariſtotelis locum trahere ſolitus eſt; trahere certè poterat. Mihi verò melius reconciliari hæc loca videntur, ſi dicamus, cùm Tullius ait, Ariſtotelem heroum pedem ab Oratore ſegregare, cum loqui de heroo non temperato pedibus humilioribus, cujusmodi ſunt jambi: at cum idem ait, nos ad eum ab Ariſtotele invitari, intelligere id de heroo, cujus nimia granditas lenitur permiſtione aliorum numerorum, quâ fit, ut grandem quidem efficiat orationem, at non exaggeratam, tumidamque. Nam utrumque ſenſit Ariſtoteles, quia ait, heroum quidem eſſe λεκτικὸν, h. e. *orationi accommodatum*, ἀλλὰ ἁρμονίας δεόμενον, *ſed indigentem harmoniæ*, h. e. diſſimilium concordiâ. Id enim *harmoniâ* ſignificari, Fabius quoque ſcribit lib. I. Non igitur cum Victorio exiſtimare convenit, Ariſtotelem in eâ fuiſſe ſententiâ, ut negaret, heroum pedem locum habere in oratione ſolutâ: ſed is tantùm, quia nimis ſit ſonorus grandiſque, ne epicorum grandiloquentiam referat pedeſtris oratio, ſine aliorum miſtura frequentari eum noluit. Eodemque modo accipiendum, quod idem Ariſtoteles ſcripſit de fugiendo jambo, ac trochæo. Nam jambus vulgaris eſt, & abjectus. Certe ignari verſibus ſæpe loquimur jambicis; ut demirandum non ſit, Iſocratem quoque Panathenaicum ab iſtiusmodi jambico orſum eſſe: Νεώτερος *c* μὲν ὢν, προῃρούμην γράφειν· quemadmodum & alibi apud eundem plurimi ejus generis verſus reperiuntur; quâ de re aliquid quoque diximus lib. IV. cap. IV. Trochæus autem nimis eſt celer, & vicinus cordaci; quod laſcivum ac molle erat ſaltationis genus. Quare tantùm prohibet Ariſtoteles,

a *in comment. 3. Rhet. Ariſt.*
b *decorum.*
c *Cum junior eram, orationes ſcribere in animo habebam.*

ſtoteles, ne hi pedes condenſentur, quia crebrò uſurpati verſus jambicos aut trochaicos facerent, humilioremque redderent orationem.

IV. CUJUSMODI COLA GRANDEM REDDANT ORATIONEM.

SEcundum, quod orationem reddat magnificam, eſt τῶν κώλων magnitudo. Sunt enim tria membrorum genera. Alia ſunt κομματικά, ac breviſſima, quæ commatis ſive inciſis ſunt paria: ut quæ intra octavam conſiſtunt ſyllabam; cujusmodi & cola eſſe poſſunt, quia quæ juncta aliis inveniuntur, dummodo ne nimium abeant, ejusdem generis judicantur. Hujusmodi cola ſimilia ſunt ei, quod in carmine lyrico vocarunt ἐπῳδόν. Alia ultra octavam & nonam extenduntur ſyllabam: continent tamen ſe intra magnitudinem verſus heroici: atque hæc dicuntur μέτρια, ſive *moderata*, & ὀρθά, ſive *recta*, & τεταμένα, ſive *producta*: teſte Hermogene *a*. Nam fallitur Lud. Carbo *b*, cùm ὄρθια, & κομματικὰ pro iisdem habet. Alia denique ultra hunc numerum extenduntur, eaque dicuntur χοινοτενῆ, ſive *oblonga*. Exempla omnium eorum lib. IV. cap. III. attulimus.

a lib. 4. de inventione c. 4.
b *Lib. 2. de loc. cap. 6.*

Ea quæ oblonga dicuntur, atque illa, quæ proximè ad horum naturam accedunt, orationem magnificam faciunt; quemadmodum contrà membrorum exilitas, & ſubita quaſi reticentia, magnitudinem tollit, quamvis & in ſententiis, & in verbis, ſit magnificentia. Non tamen hoc prohibeat, quo minùs bonus orator poſſit in magnâ periodo etiam membra quædam brevia longis interſerere. Nam & in domo amplâ non omnia conclavia ſunt pari magnitudine exſtructa; ſed alia ſunt magna, alia exigua, alia mediocria.

V. DE MAGNIFICI STYLI ORATIONE.

TErtium, quod orationem reddat grandem, eſt περιαγωγή, ſive περιβολή: h.e. genus orationis circumductum & accumulatum, quo res non nudè, & ſimpliciter, proponuntur; ſed ea, quæ pluribus periodis, ſæpiusque reſpirando, efferri poterant, unâ periodo ita concludimus, ut non detur toties reſpirandi ſpatium. Cicero pro Flacco: *Quod ſi eſſet aliquando futurum, ut aliquis de L. Flacci pernicie cogitaret; nunquam tamen exiſtimavi, Judices, Decium Lælium, optimi viri filiũ, optimâ ipſum*

ſpe

ſpe praditum, ſumma dignitatis, eam ſuſcepturum accuſationem, quæ ſceleratorum potius civium odio, & furori, quàm ipſius virtuti, atque inſtitutæ adoleſcentiæ, conveniret. Quæ quidem periodus in tres alias poſſit reſolvi. Una erit: *Quod ſi eſſet aliquando futurum, ut aliquis de L. Flacci pernicie cogitaret: nunquam tamen exiſtimavi, judices, Decium Lelium eam ſuſcepturum accuſationem.* Secunda fuerit: *Eſt enim is optimi viri filius, optimâ ipſe ſpe præditus, ſumma dignitatis.* Tertia ſit: *Accuſatio verò hæc ſceleratorum potiùs civium odio & furori, quàm ipſius virtuti, atque inſtitutæ adoleſcentiæ, conveniret.*

Demetrius affert exemplum iſtiusmodi ex Thucydidis lib. II. Ὁ γὰρ Ἀχελῷος ποταμὸς ῥέων ἐκ Πίνδου ὄρους διὰ Δολοπίας, καὶ Ἀγραίων, καὶ Ἀμφιλόχων, καὶ διὰ τοῦ Ἀκαρνανικοῦ πεδίου, ἄνωθεν μὲν παρὰ Στράτον πόλιν ἐς θάλασσαν διεξιεὶς παρ᾽ Οἰνιάδας, καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς περιλιμνάζων, ἄπορον ποιεῖ ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἐν χειμῶνι στρατεύειν. Laurentius Valla locum Latinè ita reddidit: *Nam Achelous amnis ex Pindo monte devolutus per Dolopiam, Agraos, Amphilochos, perque Acarnanicum campum, supernè quidem Straton urbem, Oeniadasq; interfluens, mari miſcetur, reſtagnatoque horum oppido, intolerabilem utique hieme propter alluviones militiam præſtat.* At perierit magnitudo ac dignitas orationis, ſi quis περιςολῷ eam diſſolvat hunc in modum: *Nam Achelous fluvius profluit ex monte Pindo, & in mare ingreditur juxta Oeniadas: priuſquam ei miſceatur, crebris reſtagnat paludibus, atque impedit, quo minùs hyberno tempore iis in locis expeditio queat ſuſcipi.* Frequentibus his pauſis omnino μέγεθος, καὶ ὄγκος a, tollitur, haud aliter atque crebræ ſtationes efficiunt, ut iter vel longiſſimum breve nobis videatur; contrà quàm fit in ſolitudinibus, in quibus iter etiam breviſſimum viatori videtur longum. Itaque in grandi charactere, non tam inciſis, membris, aut periodis utendum, quàm diexodo, ſive deviatione. Dicitur verò διεξοδικὸν (ut etiam appellat Jul. Scaliger b) quicquid excedit τετρακωλίαν c; ſive ſit πνευματικὸν d, ſive ἐκτατικὸν e. Has enim ejus orationis, quæ quatuor colorum numerum excedit, ſpecies ſuprà aſſignavimus.

a magnitudo & amplitudo.
b lib. 4. de re Poëtica c. 25.
c quatuor membrorum numerum.
d ſpiritus oratorius.
e extenſio.

VI. DE ASPERIS HUJUS STYLI VERBIS.

Quartum, quod compoſitionem magnificam facit, eſt δυσφωνία συνθέσεως, *aſperitas compoſitionis:* h. e. collocatio verborum, quæ dura ſunt, & aſpera. Ea verò duplicia ſunt. Quædam arte factam habent aſperitatem: cujus generis ſunt verba πεποιημένα, ſive translationes aſperæ.

aſperæ. Quædam item naturâ aſpera ſunt, ſive ob ſignificationem nativam, ſive ob ſonum difficiliorem; ut in quibus *R* geminatur, aut cum aliâ conſonante jungitur. De his omnibus modis Hermogenes conſulatur. Sed τετραχυμμένα, & nativâ ſignificatione aſpera, vix ſunt hujus loci; quia non de ſententiis, aut verbis agimus, ſed compoſitione; quò pertinent, quæ ſonum aſperiorem habent. Demetrius exempli loco adducit illud Homericum Iliad. π:

Αἴας δ᾽ ὁ μέγας αἰὲν ἐφ᾽ Ἕκτορι χαλκοκορυστῇ.

Nam in Αἴας, & αἰὲν, fit concurſus vocalium, & quidem propinquus, atque antecedente diphthongo. Præterea in χαλκοκορυστῇ eadem geminatur ſyllaba. Atque in Poëta aſperitate orationis magnitudinem exprimit herois, qui omnis in eo erat, ut vulneraret Trojanorum fortiſſimum. Ac quidem Demetrius ait, raro ſuavitatem compoſitionis admitti in magnificâ dictione; idque exemplo probat Thucydidis, qui cùm ſublimem conſectetur characterem, fugit ſedulò æquabilem illam compoſitionem, ac crebras verborum trajectiones; at duros amat vocalium & conſonantium concurſus, planeque refert viatorem, per loca confragoſa, & aſpera iter facientem. Itaque ut hodie nonnulli optimè ſe Catullum expreſſiſſe putant, ſi verſus ſit ſalebroſus: ita & olim fuere quidam, qui ſe germanos Thucydidios profiterentur, cùm mutila quædam, & hiantia locuti eſſent; contra quos invehitur Cicero in Oratore ad Brutum. Seneca quoque de iis, qui hanc rem affectant, epiſt. cxiv. *Nolunt*, inquit, *ſine ſalebra eſſe juncturam: virilem putant, & fortem, quæ aurem inæqualitate percutiat.* Hoc etiam, aut non diſſimili morbo, laborabat Chreſtillus ille, in quem ita Martialis luſit a. a l.11. epig. 91.

Carmina nulla probas, molli quæ limite currunt:
Sed quæ per ſalebras, altaque ſaxa cadunt.
Et tibi Mæonio res carmine major habetur.
LUCILI COLUMELLA, HIC SITU' METROPHANES.

Itaque modicè exaſperanda oratio, imò intra modum potiùs, quàm ut affectaſſe id videamur.

VII. DE VERBORUM ET PARTICULARUM STRUCTURA IN HOC STYLO.

QUintus modus magnificam reddendi orationem eſt ordo ſive ſtructura verborum, & συνδέσμων b. Ac verborum quidem ordo in magnificâ oratione is ſervandus, ut illuſtriſſima & ſignificantiſſima clau- b copularum.

ſilant ententiam. Cicero pro Milone: *At valuit odium, fecit iratus, fecit inimicus, fecit ultor injuriæ, punitor doloris ſui.* 1. Catilinariâ: *Magna Diis immortalibus habenda eſt gratia, atque huic ipſi Jovi Statori, antiquiſſimo hujus urbis cuſtodi, quòd hanc tam tetram, tam horribilem, tam infeſtam Reip. peſtem, toties effugimus.*

a conjunctionum. *b abjectionē animi ad res exigui momenti.* *c magnificentiam.* *d in Partit.*

De Uſu συνδέσμων *a* tria tradit præcepta Demetrius. Primò docet, non nimis accuratè ſervandum eorum ordinem, cùm, qui in re minutâ nimis anxiè elaborat, μικροπρέπειαν *b*, non μεγαλοπρέπειαν *c* orationis prodat. Simile quid præcipit Tullius *d*: *Nec quicquam*, inquit, *in amplificatione nimis enucleandum eſt: minuta eſt enim omnis diligentia: hic autem locus grandia requirit.* Alterum eſt, ſæpenumero res humiles abjectasque copulæ repetitione reddi amplas ac grandes: quod ipſum & Dionyſius Halicarnaſſenſis obſervavit. Exemplo ſit illud Homeri in enumeratione navium, hæc humilium exiguorumque Bœotiæ oppidorum nomina recenſentis:

e Schœnumque, Scolumque, ſiluamque jugis Eteonū.

Σχοῖνόν τε Σκῶλόν τε πολύκνημόν τ' Ἐτεωνόν.

Tertium eſt, ut expletivis conjunctionibus utamur, ſi ampliorem reddant orationem, aut ſermo ſit patheticus: neutiquam verò, malorum hiſtrionum inſtar, eas inferciamus, quaſi rimas expleant; quod in Aſiaticis Cicero reprehendit lib. de Orat.

VIII. DE FIGURIS DICTIONIS, QUÆ STYLI MAGNIFICENTIAM PARIUNT.

SExtum eorum, quæ magnificentiam adferunt, ſunt quædam σχήματα λέξεως. Ac primò anthypallage ſive antiptoſis. Quippe πᾶν ſυνήθες τὸ μικροπρεπὲς, διὸ καὶ ἀθαύμαςον *f*, ut inquit Demetrius. Anthypallagen autem vocat venuſtam, ac gentis alicujus propriam caſus immutationem, ut in illo Homerico Odyſſ. M:

f omne familiare, vile, abjectumq; eſt, eoque nec admirationem gignit.

Οἱ δ' δύω σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει.

Duo autem ſcopuli, alter quidem in latum cælum uſque pervenit. Quod magnificentius, quàm, τῶν δὲ δυοῖν σκοπέλων, ὁ μὲν οὐρανὸν &c. *Duorum autem ſcopulorum alter quidem* &c. Idem efficiunt ἐπαναφορὰ, & ἀσύνδετα, quæ non modo faciunt ad συντομίαν, ſive *brevitatem*; ſed etiam ad σφοδρότητα, ac *vehementiam*: ut quæ non tantum πρὸς κόσμον, ſeu *adornatum*; ſed etiam πρὸς αὔξησιν, ſive *ad augendam orationem*, valeant. Ac inprimis id præſtant, cùm iis adjungitur διάλυσις, quâ res aut factum aliquod, quod uno pronuntiato, atque, ut cum Ariſtotele dicam, ſυνδέσμῳ ἑνὶ complecti poteramus, diſſolvimus plurium attributorum

torum commemoratione. Ita Homerus, cùm Nirea, juvenem ignobilem, ac exiguas habentem opes, ob luculentam formam poſteris ita conſtituiſſet commendare, ut & ipſe clareſceret, laudesque ejus pro minutis maximæ, pro paucis plurimæ viderentur, hanc, & præcedentem figuram, uſurpavit. Poterat enim laudare hunc in modum: Nireus filius Aglaiæ, & vir pulcherrimus, tres duxit naves. Verùm maluit uti διαλύσει, & anaphorâ; ut in σχηματολογίᾳ vidimus cap. III. Ac ſanè hoc conſecutus eſt Poëta, ut proverbio fecerit locum, εὐμορφότερος Νιρέως a, quo Lucianus utitur in Timone. Idem efficit συνάφεια; quæ διαλύσει contraria eſt. Nam etiam conjunctionibus multis uti poſſumus, quò res videatur major, ut in illo Herodoti: ἐστρατεύοντο Ἕλληνές τε, καὶ Κᾶρες, καὶ Λύκιοι, καὶ Παμφύλιοι, καὶ Φρύγες. *Militabant Græci, & Cares, & Lycii, & Pamphylii & Phryges.* Non ignoravit id T. Quintius, apud Livium b de legato Antiochi loquens. Nam cùm caduceator jactitaſſet varia armorum genera, multaque gentium inauditarum nomina, Dacas, & Medos, & Caduſios, & Elymæos: oſtendit Quintius, eum συναφείας beneficio ſpecioſiorem reddidiſſe orationem, ut gentes illæ, quarum nomina ſingulis diſtinxerat conjunctionibus, plures viderentur. Diligenter autem conſiderandum eſt, quando συναφεία, quando item διαλύσει, grandis reddatur oratio; cum pleraque omnia ſine conjunctionibus plus habeant magnificentiæ.

a Nireo formoſior.

b lib 35.

Magnificam quoque orationem efficit caſuum variatio, ut Thucydidis loco oſtendit Demetrius. Item ἀναδίπλωσις conjuncta cum ἐπανορθώσει. Ut in illo Herodoti, ut quidem vult Demetrius: (metuo enim, ne decipiatur μνημονικῷ ἁμαρτήματι:) Δράκοντες δέ που ἦσαν ἐν τῷ Καυκάσῳ μέγεθος, καὶ μέγεθος, καὶ πλῆθος. *Dracones in Caucaſo erant magnitudine, imò magnitudine & multitudine.* Itemque in illo Tullii c: *Hic tamen vivit. Vivit? Imò verò in Senatum venit.* Inprimis autem magnificentiam parit ἐπανόρθωσις, quando non modò cum interrogatione concurrit, ſed etiam cum κλίμακι ſeu gradatione. Iſtiusmodi ἐπανορθώσεως habes in illo Tullii XII. Philipp. *Quid enim per Deos immortales poteſt Reip. prodeſſe noſtra legatio? Prodeſſe dico? Quid ſi obfutura eſſet? Obfutura? Quid ſi jam nocuit?*

c in Catil. 1.

IX. DE VOCALIUM CONCURSU AD GIGNENDAM ORATIONIS MAGNIFICENTIAM.

SEptima ratio efficiendi compoſitionom magnificam Demetrio eſt συγκρουσις, ſive σύμπληξις τῶν φωνηέντων. i. e. *vocalium concurſus.* Ita
a Æn. 7. grandius, quàm ſuavius, eſt hoc Maronis *a*.

Ardet inexcita Auſonia, atque immobilis ante.

b Æn. 3. Grande etiam illud *b*.

Aulai in medio.

Multa hujus generis ſunt apud Tullium. Ut ingreſſu ipſo primæ ad Lentulum epiſtolæ: *Ego omni officio, ac potiùs pietate erga te, cæteris ſatisfacio omnibus: mihi ipſe nunquam ſatisfacio.* Quanquam in epiſtolis non tam id factum videtur ad conciliandam granditatem, quàm quia indicium eſt negligentiæ, quæ interdum grata eſt, in literis inprimis. Quare ex orationibus potius petamus exempla. Ut ex illa pro Roſcio Amerino, quam ſic auſpicatur: *Credo ego.* Habet id grandiuſculum ſonum, nec ſuavitatis expertem. Ejuſdem eſt orat. pro Marcello: *Dolebam enim, P. C. ac vehementer angebar, cùm viderem, talem virum, qui in eadem cauſſâ in quâ ego, fuiſſet, non in eâdem eſſe fortunâ: nec mihi perſuadere poteram, nec fas eſſe ducebam, verſari me in veſtro veteri curriculo, illo æmulo, atque imitatore ſtudiorum ac laborum meorum, quaſi quodam ſocio, à me, & comite, diſtracto.* Apud Græcos inprimis magnificentiam parit concurſus α producti, η & ω, itemque diphthongorum. Verùm tota hac de re non uno omnes modo judicarunt. Iſocrates concurſum iſtum odit, tanquam fullo ululam. Alii vocales quaſvis ubivis abſque delectu committebant. Regiam tenendam viam cenſet Demetrius. Dionyſius Halicarnaſſenſis *c* hanc vocalium, uti & conſonantium colliſionem, commendat in oratione auſterâ. Sunt autem ideo vocales interdum committendæ, contrà quàm Iſocrates putabat, quia vocalium concurſus efficit concentum, quo deſtituta compoſitio non muſica futura eſt, ſed muta. Tantùm id decenter & modicè, non temere ac paſſim fiat. Hanc de vocalium commiſſione ſententiam Demetrius probat à conſuetudine, a Poetis è ſynalœphis, & Ægyptiorum ſacerdotum more. Certè conſuetudo mirum in modum conſectatur ſuavitatem: nihilominus vocales vocalibus jungit; ut in *Æacus*, & *Chius*. Quin nonnullæ voces ex vocalibus meris conflantur; ut, *Eoa*. Idem liquidò dilucet ex Poetis, qui ſæpenumero vocales inter ſe committunt,

c lib. περὶ συνθέσ. ὀνομάτ.

ut

ut hoc pacto ſonum reddant jucundiorem. Nam εἴλιος dicunt pro ἥλιος, & ἐρίων pro ὀρῶν. Sic Maroni *a*, *alituum* pro *alitum*. Item in a Æn. 8.
vocibus diverſis. Ut *b*, - *Aoniæ Aganippes* (quomodo Probum legiſſe b Ecl. 10.
conſtat:) item *c*, — *Sub Ilio alto*: nec non *d*, -- *Inſulæ Ionio in magno*: alia- c Æn. 5. d Æn. 3.
que ſexcenta. Imò iſtiusmodi etiam affectant; uti obſervavit Jul. Scaliger orat. contra Eraſmum. Certè IV. Georg. cùm poſſet Poëta, — *flerunt Rhodopeiæ ſaxa*, maluit, -- *Rhodopeiæ arces*: & IV. Æn. — *Aut quâ ſpe inimica in gente moratur*, maluit quàm, -- *Aut quæ ſpes inimica in gente moratur*. Itidem in Bucolicis legere eſt,

Credimus? an, qui amant, ipſi ſibi omina fingunt?

Quanquam in vulgatis ſit *ſomnia*. Sed perplacet *omina*: quod & Canterus *e* in MSSis reperit, & Palmerius *f*, ac ratio firmat. Indicio quoque e *lib.* 1. *Novar. Lect. c.* 8.
ſunt, quæ absque ſynalœphis concinnius efferuntur. Certè ſuavius eſt, Πάντα μὲν τὰ νέα ϗ καλά ἐςιν, quàm ſi dicas, καλὰ 'ςιν. Denique ſacer- f *Spicilegio ad Fichardum.*
dotes Ægyptii, Deum celebraturi, non tibiâ, non citharâ id agunt, ſed ſeptem vocalium ſono continuè edito: quod certè argumento eſt maximo, eorum concurſum ſuaviſſimam efficere harmoniam. Sed &, cui lubet, in partes advocare poſſit Marcum quendam, qui, ut ſcribit Irenæus lib. I. adverſus hæreſes, primum cœlum ſtatuebat ſonare α, proximum ε, tertium η, quartum ſive medium ι, quintum ο, ſextum υ, ſeptimum ω: quaſi nempe ſonus harum literarum efficiat ſuaviſſimum illum concentum, quem Pythagorici adſtruebant. Verùm etſi veriſimile ſit, id cum à Philoſophis quibusdam accepiſſe; nobis tamen ſatius videtur ſuperſedere teſtimonio hominis magi & hæretici, quique ab Irenæo lib. VIII. ejusdem libri, appelletur *precurſor quaſi verè exiſtens Antichriſti*. Et hæc de ſtyli magnifici compoſitione.

CAP. III.

DE SENTENTIIS MAGNIFICI CHARACTERIS.

S*Ententiæ in grandi charactere ſunt graves; ut de Deo, rebus naturalibus, aut civilibus.*

Locum etiam hic habent vehementiora illa ſententiarum lumina, Apoſtrophe, Proſopopœia, ſimiliaque.

I. QUÆ SENTENTIÆ GRANDEM REDDANT ORATIONEM.

ADhibentur in magnifico charactere ſententiæ ſive propoſitiones graves. Quæ triplices ſunt. Primò quædam ſunt de Deo, ac rebus divinis. Verùm hæ ſunt duûm generum. Aliæ enim Poeticæ ſunt, quæ voluptatem habent, non autem σεμνότητα *a*, eoque non uſurpantur ab Oratore, præterquam in genere Demonſtrativo, quod omnia recipit ornamenta. Aliæ verò, quæ in civili oratione locum habent, vel ſunt Philoſophicæ, ut quæ deſumuntur ex Timæo Platonis; vel ſunt Theologicæ, ut quæ è ſacro hauriuntur fonte. Certè Moſen, quòd de Deo magnificâ ſit oratione uſus, laudat pago deditus Longinus, impii illius Porphyrii præceptor, ut Eunapius *b*, & Suidas *c*, tradunt, ac Porphyrius *d* ipſe agnoſcit. Verba Longini afferam: Ταύτῃ καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων θεσμοθέτης, οὐχ ὁ τυχὼν ἀνὴρ, ἐπειδὴ τὴν τοῦ θείου δύναμιν κατὰ τὴν ἀξίαν ἐγνώρισε, κἀξέφηνεν, εὐθὺς ἐν τῇ εἰσβολῇ γράψας τῶν νόμων· Εἶπεν ὁ Θεὸς· φησὶ· τί; Γενέσθω φῶς· καὶ ἐγένετο· Γενέσθω γῆ· καὶ ἐγένετο. *Idcirco Judæorum quoque Legislator, vir haud vulgaris, quandoquidem divini numinis virtutem pro dignitate cognovit ac divulgavit; ſtatim in ingreſſu atque initio legum ſcribens. Dixit Deus; quid inquit? Fiat lux; & facta eſt; Fiat terra; & facta eſt.*

a gravitatem.

b in Porphyrii vita.

c in Λογγῖνος.

d in vita Plotini.

Præterea ſunt ſententiæ graves de rebus naturalibus, ſed magnis, inuſitatis & raris; ut fulmine, terræmotu, ac ſimilibus. Non tamen Oratori rationes propriæ earum ſunt afferendæ, quæ ad Philoſophum pertinent: ſed quid fiat, factumve ſit, oſtendet.

Tertium locum obtinent ſententiæ Ethicæ, ac Politicæ: ut cùm diſſeritur de virtute & felicitate eorum, qui ſecundum virtutem vivunt; aut cùm exempla commemorantur, quibus homines ad virtutem excitentur.

II. SENTENTIAS GRAVES GRAVITER ESSE TRACTANDAS, QUOD NE INVITA TENTEMUS MINERVA, DEBERE NOS ANIMUM ASSUEFACERE COGITATIONIBUS RERUM MAGNARUM.

POrrò licet ſententiæ magnificæ præcipua ſint characteris magnifici pars: non tamen ad orationis magnificentiam ſufficit, ſi fiat magnificæ

ficæ rei mentio. Sæpe enim contingit, ut quis de rebus magnificis dicat exiliter, ac res illuſtres ingenii culpa deterat atque imminuat, quia neſciat artem facta dictis æquandi: unde cognoſcere eſt errorem vulgi, cui ſcriptores multi δεινοὶ ᵃ putantur, qui de rebus quidem gravibus, veruntamen haud graviter, ſcripſere. Id Longinus ait accidiſſe Theopompo Chio: qui præter varias orationes & epiſtolas, tum adhortatorias, tum Ἀχαϊκὰς, ſive ἀρχαϊκὰς, quarum apud Halicarnaſſenſem ᵇ mentio fit, ſcripſit ad octo & quinquaginta libros Philippicorum; quomodo cum hiſtoriæ ſuæ, vel invectivæ veriùs, nam paſſim Philippum, ejusque ævi duces proſcindebat; ut ex fragmentis apud Athenæum videre eſt, & diſertè traditur à Plutarcho) nomen feciſſe, cognoſcimus ex Diodoro Siculo, Athenæo, Suida, aliis. Verùm de Theopompi charactere aliter ſenſiſſe videtur Tullius, quando in Bruto ita de Catone ſcribit: *Jam verò origines ejus, quem florem, aut quod lumen eloquentiæ non habent? Amatores huic deſunt, ſicuti multis jam antè ſeculis, & Philiſto Syracuſio, & ipſi Thucydidi. Nam ut horum conciſis ſententiis, interdum etiam non ſatis apertis, cùm brevitate, tum nimio acumine, officit Theopompus elatione atque altitudine orationis ſuæ, quod idem Lyſiæ Demoſthenes: ſic Catonis luminibus obſtruxit hæc poſteriorum quaſi exaggerata altius oratio.* Rectène, an ſecus, de Theopompo ſenſerit Tullius, nobis quidem difficilis eſt conjectatio, quandoquidem ſcripta ejus deperierunt. Illud interim liquidò colligimus, utrumque ad characterem magnificum requiri, ut & compoſitè, & ſententiosè dicamus. Atque hoc ipſum Tullius quoque ſenſit. Cujus illud in Oratore perfecto: *Res autem ſic ſe habet: Compoſitè & ornatè ſine ſententiis dicere inſania eſt. Sententiosè autem ſine verborum & ordine, & modo, infantia eſt.*

Inprimis autem operæ pretium fuerit monuiſſe, quod & Longinus ſcribit, debere nos animum adſueſcere ad concipiendas res magnas. Oritur enim orationis ſublimitas ex animi magnitudine: quibus verò animus ſemper humi repit, neque aſſurgit ad res grandes, hi neque grandem conficient orationem. Quare debet Orator, quod & de Poëtâ dictum velim, eſſe εὐφαντασίωτος ᶜ. Nam φαντασία eſt ea vis, quâ abſentia conſideramus tanquam præſentia. Neque id tantùm in aſperis & atrocibus, ſed & lætis jucundisque, locum habet. Hæc etiam facit, ut illuſtres ſe nobis offerant metaphoræ, aptaque verborum & ſententiarum lumina; ac non modò dictio, ſed & pronuntiatio, & vultus geſtusque totius corporis, ſit rebus ἀνάλογ☉. Atque hinc liquet, cur Longinus

φαντασίας

ᵃ *graves ac magnifici.*

ᵇ *epiſt. ad Cn. Pomp.*

ᶜ *felix in concipiendis eo modo imaginibus, quo optimè res repræſentantur.*

& Vincentius Madius, locum ſuſpicantur corruptum. Itaque ille legit, οὐ λεκτικός, i. e. *non aptus ſolutæ orationi*: hic mavult, ἀλλὰ λεκτικῆς ἁρμονίας δεόμενος, *ſed ſolutæ orationis harmoniâ carens*. At veteres quoq; Demetrius dico, & Dionyſius Halicarnaſſenſis, heroum numerum ita ab Ariſtotele laudari exiſtimant, ut tamen ab Oratore ſegregẽ, tanquam nimis grandem ac ſonorum. Quin Cicero quoque id putaſſe videtur, cùm reprehendens Ephorum, quod dactylum frequentaret, longè aliter ait Ariſtotelem ſenſiſſe: ut qui judicârit, heroum grandiorem, quàm ut ſolutæ conveniat orationi, & hexametrorum magniloquentiæ accommodatiorem eſſe, quàm oratoribus. Idem tamen Tullius, dialogo de Oratore, in perſonâ Craſſi ait, nos ad heroum dactyli, anapæſti, ac ſpondæi pedem ab Ariſtotele invitari. Exiſtimabat P. Victorius *a*, contradicere ſibi Ciceronem. Sed Jovita Rapicius Tullium excuſat, cumque τὸ πρέπον *b* obſervaſſe ait in perſona Craſſi, qui cùm tantopere heroum probaret, fortaſſe ad ſententiæ ſuæ confirmationem, Ariſtotelis locum trahere ſolitus eſt; trahere certè poterat. Mihi verò melius reconciliari hæc loca videntur, ſi dicamus, cùm Tullius ait, Ariſtotelem heroum pedem ab Oratore ſegregare, cum loqui de heroo non temperato pedibus humilioribus, cujusmodi ſunt jambi: at cum idem ait, nos ad eum ab Ariſtotele invitari, intelligere id de heroo, cujus nimia granditas lenitur permiſtione aliorum numerorum, quâ fit, ut grandem quidem efficiat orationem, at non exaggeratam, tumidamque. Nam utrumque ſenſit Ariſtoteles, quia ait, heroum quidem eſſe λεκτικὸν, h. e. *orationi accommodatum*, ἀλλὰ ἁρμονίας δεόμενον, *ſed indigentem harmoniæ*, h. e. diſſimilium concordiâ. Id enim *harmoniâ* ſignificari, Fabius quoque ſcribit lib. I. Non igitur cum Victorio exiſtimare convenit, Ariſtotelem in eâ fuiſſe ſententiâ, ut negaret, heroum pedem locum habere in oratione ſolutâ: ſed is tantùm, quia nimis ſit ſonorus grandisque, ne epicorum grandiloquentiam referat pedeſtris oratio, ſine aliorum miſtura frequentari eum noluit. Eodemque modo accipiendum, quod idem Ariſtoteles ſcripſit de fugiendo jambo, ac trochæo. Nam jambus vulgaris eſt, & abjectus. Certè ignari verſibus ſæpe loquimur jambicis; ut demirandum non ſit, Iſocratem quoque Panathenaicum ab iſtiusmodi jambico orſum eſſe: Νεώτερος μὲν ὢν, προῃρούμην γράφειν *c* quemadmodum & alibi apud eundem plurimi ejus generis verſus reperiuntur; quâ de re aliquid quoque diximus lib. II. cap. IV. Trochæus autem nimis eſt celer, & vicinus cordaci; quod laſcivum ac molle erat ſaltationis genus. Quare tantùm prohibet Ariſtoteles,

a in comment. 3. Rhet. Ariſt.

b decorum.

c Cum junior eram, orationes ſcribere in animo habebam.

ſtoteles,ne hi pedes condenſentur, quia crebrò uſurpati verſus jambicos aut trochaicos facerent,humilioremque redderent orationem.

IV. CUJUSMODI COLA GRANDEM REDDANT ORATIONEM.

SEcundum, quod orationem reddat magnificam,eſt τῶν κώλων magnitudo. Sunt enim tria membrorum genera. Alia ſunt κομματικὰ, ac breviſſima,quæ commatis ſive inciſis ſunt paria: ut quæ intra octavam conſiſtunt ſyllabam; cujusmodi & cola eſſe poſſunt, quia quæ juncta aliis inveniuntur, dummodo ne nimium abeant, ejusdem generis judicantur. Hujusmodi cola ſimilia ſunt ei,quod in carmine lyrico vocarunt ἐπῳδόν. Alia ultra octavam & nonam extenduntur ſyllabam: continent tamen ſe intra magnitudinem verſus heroici: atque hæc dicuntur μέτρια,ſive *moderata*,& ὀρθὰ,ſive *recta*,& τεταμένα,ſive *producta*: teſte Hermogene *a*. Nam fallitur Lud. Carbo *b*,cùm ὄρθια,& κομματικὰ pro iisdem habet. Alia denique ultra hunc numerum extenduntur, eaque dicuntur χοινοτενῆ,ſive *oblonga*. Exempla omnium eorum lib. IV. cap. III. attulimus.

a lib. 4. de inventione c. 4.
b Lib. 2. de loc. cap. 6.

Ea quæ oblonga dicuntur,atque illa,quæ proximè ad horum naturam accedunt, orationem magnificam faciunt; quemadmodum contrà membrorum exilitas, & ſubita quaſi reticentia, magnitudinem tollit, quamvis & in ſententiis,& in verbis,ſit magnificentia. Non tamen hoc prohibeat, quo minùs bonus orator poſſit in magnâ periodo etiam membra quædam brevia longis interſerere. Nam & in domo amplâ non omnia conclavia ſunt pari magnitudine exſtructa; ſed alia ſunt magna, alia exigua,alia mediocria.

V. DE MAGNIFICI STYLI ORATIONE.

TErtium,quod orationem reddat grandem,eſt περιαγωγὴ, ſive περιβολὴ: h.e. genus orationis circumductum & accumulatum,quo res non nudè,& ſimpliciter,proponuntur; ſed ea,quæ pluribus periodis,ſæpiusque reſpirando, efferri poterant, unâ periodo ita concludimus, ut non detur toties reſpirandi ſpatium. Cicero pro Flacco: *Quod ſi eſſet aliquando futurum,ut aliquis de L. Flacci pernicie cogitaret; nunquam tamen exiſtimavi, Judices, Decium Lælium,optimi viri filiũ, optimâ ipſum*

ſpe

ſpe præditum, ſummæ dignitatis, eam ſuſcepturum accuſationem, quæ ſceleratorum potius civium odio, & furori, quàm ipſius virtuti, atque inſtitutæ adoleſcentiæ, conveniret. Quæ quidem periodus in tres alias poſſit reſolvi. Una erit: *Quod ſi eſſet aliquando futurum, ut aliquis de L. Flacci pernicie cogitaret: nunquam tamen exiſtimavi, judices, Decium Lælium eam ſuſcepturum accuſationem.* Secunda fuerit: *Eſt enim is optimi viri filius, optimâ ipſe ſpe præditus, ſummæ dignitatis.* Tertia ſit: *Accuſatio verò hæc ſceleratorum potiùs civium odio & furori, quàm ipſius virtuti, atque inſtitutæ adoleſcentiæ, conveniret.*

Demetrius affert exemplum iſtiusmodi ex Thucydidis lib. II. Ὁ γὰρ Ἀχελῷος ποταμὸς ῥέων ἐκ Πίνδου ὄρους διὰ Δολοπίας, καὶ Ἀγραίων, καὶ Ἀμφιλόχων, καὶ διὰ τοῦ Ἀκαρνανικοῦ πεδίου, ἄνωθεν μὲν παρὰ Στράτον πόλιν ἐς θάλασσαν διεξιεὶς παρ' Οἰνιάδας, καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς περιλιμνάζων, ἄπορον ποιεῖ ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἐν χειμῶνι στρατεύειν. Laurentius Valla locum Latinè ita reddidit: *Nam Achelous amnis ex Pindo monte devolutus per Dolopiam, Agraos, Amphilochos, perque Acarnanicum campum, supernè quidem Straton urbem, Oeniadasq; interfluens, mari miſcetur, reſtagnatoque horum oppido, intolerabilem utique hieme propter alluviones militiam præſtat.* At perierit magnitudo ac dignitas orationis, ſi quis περιβολὴν eam diſſolvat hunc in modum: *Nam Achelous fluvius profluit ex monte Pindo, & in mare ingreditur juxta Oeniadas: priuſquam ei miſceatur, crebris reſtagnat paludibus, atque impedit, quo minùs hyberno tempore iis in locis expeditio queat ſuſcipi.* Frequentibus his pauſis omnino μέγεθος, καὶ ὄγκος a, tollitur, haud aliter atque crebræ ſtationes efficiunt, ut iter vel longiſſimum breve nobis videatur; contrà quàm fit in ſolitudinibus, in quibus iter etiam breviſſimum viatori videtur longum. Itaque in grandi charactere, non tam inciſis, membris, aut periodis utendum, quàm diexodo, ſive deviatione. Dicitur verò διεξοδικὸν (ut etiam appellat Jul. Scaliger *b*) quicquid excedit τετρακωλίαν *c*; ſive ſit πνευματικὸν *d*, ſive ἐκτικὸν *e*. Has enim ejus orationis, quæ quatuor colorum numerum excedit, ſpecies ſuprà aſſignavimus.

a magnitudo & amplitudo.
b lib. 4. de re Poëtica c. 25.
c quatuor membrorum numerum.
d ſpiritus oratorius.
e extenſio.

VI. DE ASPERIS HUJUS STYLI VERBIS.

Quartum, quod compoſitionem magnificam facit, eſt δυσφωνία συνθέσεως, *aſperitas compoſitionis*: h. e. collocatio verborum, quæ dura ſunt, & aſpera. Ea verò duplicia ſunt. Quædam arte factam habent aſperitatem: cujus generis ſunt verba πεποιημένα, ſive translationes

aſperæ. Quædam item naturâ aſpera ſunt, ſive ob ſignificationem nativam, ſive ob ſonum difficiliorem; ut in quibus *R* geminatur, aut cum aliâ conſonante jungitur. De his omnibus modis Hermogenes conſulatur. Sed τετραμμένα, & nativâ ſignificatione aſpera, vix ſunt hujus loci; quia non de ſententiis, aut verbis agimus, ſed compoſitione; quò pertinent, quæ ſonum aſperiorem habent. Demetrius exempli loco adducit illud Homericum Iliad. π:

Αἴας δ' ὁ μέγας αἰὲν ἐφ' Ἕκτορι χαλκοκορυστῇ.

Nam in Αἴας, & αἰὲ, fit concurſus vocalium, & quidem propinquus, atque antecedente diphthongo. Præterea in χαλκοκορυστῇ eadem geminatur ſyllaba. Atque in Poëta aſperitate orationis magnitudinem exprimit herois, qui omnis in eo erat, ut vulneraret Trojanorum fortiſſimum. Ac quidem Demetrius ait, rarò ſuavitatem compoſitionis admitti in magnificâ dictione; idque exemplo probat Thucydidis, qui cùm ſublimem conſectetur characterem, fugit ſedulò æquabilem illam compoſitionem, ac crebras verborum trajectiones; at duros amat vocalium & conſonantium concurſus, planeque refert viatorem, per loca confragoſa, & aſpera iter facientem. Itaque ut hodie nonnulli optimè ſe Catullum expreſſiſſe putant, ſi verſus ſit ſalebroſus: ita & olim fuere quidam, qui ſe germanos Thucydidios profiterentur, cùm mutila quædam, & hiantia locuti eſſent; contra quos invehitur Cicero in Oratore ad Brutum. Seneca quoque de iis, qui hanc rem affectant, epiſt. cxiv. *Nolunt*, inquit, *ſine ſalebrâ eſſe juncturam: virilem putant, & fortem, quæ aurem inæqualitate percutiat.* Hoc etiam, aut non diſſimili morbo, laborabat Chreſtillus ille, in quem ita Martialis luſit *a*. a *l.11.epig.91.*

Carmina nulla probas, molli quæ limite currunt:
Sed quæ per ſalebras, altaque ſaxa cadunt.
Et tibi Mæonio res carmine major habetur.
LUCILLI COLUMELLA, HIC SITU' METROPHANES.

Itaque modicè exaſperanda oratio, imò intra modum potiùs, quàm ut affectaſſe id videamur.

VII. DE VERBORUM ET PARTICULARUM STRUCTURA IN HOC STYLO.

QUintus modus magnificam reddendi orationem eſt ordo ſive ſtructura verborum, & συνδέσμων *b*. Ac verborùm quidem ordo in magnificâ oratione is ſervandus, ut illuſtriſſima & ſignificantiſſima clau- b *copularum.*

ſtant ententiam. Cicero pro Milone: *At valuit odium, fecit iratus, fecit inimicus, fecit ultor injuriæ, punitor doloris ſui.* 1. Catilinariâ: *Magna Diis immortalibus habenda eſt gratia, atque huic ipſi Jovi Statori, antiquiſſimo hujus urbis cuſtodi, quod hanc tam tetram, tam horribilem, tam infeſtam Reip. peſtem, toties effugimus.*

a *conjunctionum.*
b *abjectione animi ad res exigui momenti.*
c *magnificentiam.*
d *in Partit.*

De Uſu συνδέσμων *a* tria tradit præcepta Demetrius. Primò docet, non nimis accuratè ſervandum eorum ordinem, cùm, qui in re minutâ nimis anxiè elaborat, μικροπρέπειαν *b*, non μεγαλοπρέπειαν *c* orationis prodat. Simile quid præcipit Tullius *d*: *Nec quicquam*, inquit, *in amplificatione nimis enucleandum eſt: minuta eſt enim omnis diligentia: hic autem locus grandia requirit.* Alterum eſt, ſæpenumero res humiles abjectaſque copulæ repetitione reddi amplas ac grandes: quod ipſum & Dionyſius Halicarnaſſenſis obſervavit. Exemplo ſit illud Homeri in enumeratione navium, hæc humilium exiguorumque Bœotiæ oppidorum nomina recenſentis:

e *Schœnumque, Scolumque ſilvamque jugis Eteonũ.*

Σχοῖνόν τε Σκῶλόν τε πολύκνημόν τ' Ἐτεωνόν.

Tertium eſt, ut expletivis conjunctionibus utamur, ſi ampliorem reddant orationem, aut ſermo ſit patheticus: neutiquam verò, malorum hiſtrionum inſtar, eas inferciamus, quaſi rimas expleant; quod in Aſiaticis Cicero reprehendit lib. de Orat.

VIII. DE FIGURIS DICTIONIS, QUÆ STYLI MAGNIFICENTIAM PARIUNT.

f *omne familiare, vile, abjectumq; eſt, eoque nec admirationem gignit.*

SExtum eorum, quæ magnificentiam adferunt, ſunt quædam σχήματα λέξεως. Ac primò anthypallage ſive antiptoſis. Quippe πᾶν συνηθὲς τὸ μικροπρεπὲς, διὸ καὶ ἀθαύμαστον *f*, ut inquit Demetrius. Anthypallagen autem vocat venuſtam, ac gentis alicujus propriam caſus immutationem, ut in illo Homerico Odyſſ. Μ:

Οἱ δὲ δύω σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει.

Duo autem ſcopuli, alter quidem in latum cœlum uſque pervenit. Quod magnificentius, quàm, τῶν δὲ δυοῖν σκοπέλων, ὁ μὲν οὐρανὸν &c. *Duorum autem ſcopulorum alter quidem* &c. Idem efficiunt ἐπαναφορὰ, & ἀσύνδετα, quæ non modo faciunt ad συντομίαν, ſive *brevitatem*; ſed etiam ad σφοδρότητα, ac *vehementiam*: ut quæ non tantum πρὸς κόσμον, ſeu *adornatum*; ſed etiam πρὸς αὔξησιν, ſive *ad augendam orationem*, valeant. Ac inprimis id præſtant, cùm iis adjungitur διάλυσις, quâ res aut factum aliquod, quod uno pronuntiato, atque, ut cum Ariſtotele dicam, συνδέσμῳ ἑνὶ complecti poteramus, diſſolvimus plurium attributorum

torum commemoratione. Ita Homerus, cùm Nirea, juvenem ignobilem, ac exiguas habentem opes, ob luculentam formam poſteris ita conſtituiſſet commendare, ut & ipſe clareſceret, laudesque ejus pro minutis maximæ, pro paucis plurimæ viderentur, hanc, & præcedentem figuram, uſurpavit. Poterat enim laudare hunc in modum: Nireus filius Aglaiæ, & vir pulcherrimus, tres duxit naves. Verùm maluit uti διαλύσει, & anaphorâ; ut in σχηματολογίᾳ vidimus cap. III. Ac ſanè hoc conſecutus eſt Poëta, ut proverbio fecerit locum, εὐμορφότερος Νιρέως, quo Lucianus utitur in Timone. Idem efficit συνάφεια; quæ διαλύσει contraria eſt. a Nireo formoſior. Nam etiam conjunctionibus multis uti poſſumus, quò res videatur major, ut in illo Herodoti: ἐστρατεύοντο Ἕλληνές τε, καὶ Κᾶρες, καὶ Λύκιοι, καὶ Παμφύλιοι, καὶ Φρύγες. *Militabant Græci, & Cares, & Lycii, & Pamphylii & Phryges.* Non ignoravit id T. Quintius, apud Livium b de legato Antiochi loquens. b lib 35. Nam cùm caduceator jactitaſſet varia armorum genera, multaque gentium inauditarum nomina, Dacas, & Medos, & Caduſios, & Elymæos: oſtendit Quintius, cum συναφείας beneficio ſpecioſiorem reddidiſſe orationem, ut gentes illæ, quarum nomina ſingulis diſtinxerat conjunctionibus, plures viderentur. Diligenter autem conſiderandum eſt, quando συναφείᾳ, quando item διαλύσει, grandis reddatur oratio; cum pleraque omnia ſine conjunctionibus plus habeant magnificentiæ.

Magnificam quoque orationem efficit caſuum variatio, ut Thucydidis loco oſtendit Demetrius. Item ἀναδίπλωσις conjuncta cum ἐπανορθώσει. Ut in illo Herodoti, ut quidem vult Demetrius: (metuo enim, ne decipiatur μνημονικῷ ἁμαρτήματι:) Δράκοντες δέ τινες ἦσαν ἐν τῷ Καυκάσῳ μέγιστοι, καὶ μέγιστοι, καὶ πλῆθος. *Dracones in Caucaſo erant magnitudine, imò magnitudine & multitudine.* Itemque in illo Tullii c: c in Catil. 1. *Hic tamen vivit. Vivit? Imò verò in Senatum venit.* Inprimis autem magnificentiam parit ἐπανόρθωσις, quando non modò cum interrogatione concurrit, ſed etiam cum κλιμακωτῷ ſeu gradatione. Iſtiuſmodi ἐπανορθώσεων habes in illo Tullii XII. Philipp. *Quid enim per Deos immortales poteſt Reip. prodeſſe noſtra legatio? Prodeſſe dico? Quid ſi obfutura eſſet? Obfutura? Quid ſi jam nocuit?*

IX. DE VOCALIUM CONCURSU AD GIGNENDAM ORATIONIS MAGNIFICENTIAM.

SEptima ratio efficiendi compoſitionem magnificam Demetrio eſt σύγκρουσις, ſive σύμπληξις τῶν φωνηέντων. i. e. *vocalium concurſus.* Ita grandius, quàm ſuavius, eſt hoc Maronis *a*.

a Æn. 7.

Ardet inexcita Auſonia, atque immobilis ante.

b Æn. 3.

Grande etiam illud *b*.

Aulai in medio.

Multa hujus generis ſunt apud Tullium. Ut ingreſſu ipſo primæ ad Lentulum epiſtolæ: *Ego omni officio, ac potiùs pietate erga te, cæteris ſatisfacio omnibus: mihi ipſe nunquam ſatisfacio.* Quanquam in epiſtolis non tam id factum videtur ad conciliandam granditatem, quàm quia indicium eſt negligentiæ, quæ interdum grata eſt, in literis inprimis. Quare ex orationibus potius petamus exempla. Ut ex illa pro Roſcio Amerino, quam ſic auſpicatur: *Credo ego.* Habet id grandiuſculum ſonum, nec ſuavitatis expertem. Ejuſdem eſt orat. pro Marcello: *Dolebam enim, P. C. ac vehementer angebar, cùm viderem, talem virum, qui in eadem cauſſa in quâ ego, fuiſſet, non in eâdem eſſe fortunâ: nec mihi perſuadere poteram, nec fas eſſe ducebam, verſari me in veſtro veteri curriculo, illo æmulo, atque imitatore ſtudiorum ac laborum meorum, quaſi quodam ſocio, à me, & comite, diſtracto.* Apud Græcos inprimis magnificentiam parit concurſus α producti, η & ω, itemque diphthongorum. Verùm tota hac de re non uno omnes modo judicarunt. Iſocrates concurſum iſtum odit, tanquam fullo ululam. Alii vocales quaſvis ubivis abſque delectu committebant. Regiam tenendam viam cenſet Demetrius. Dionyſius Halicarnaſſenſis *c* hanc vocalium, uti & conſonantium colliſionem, commendat in oratione auſterâ. Sunt autem ideo vocales interdum committendæ, contrà quàm Iſocrates putabat, quia vocalium concurſus efficit concentum, quo deſtituta compoſitio non muſica futura eſt, ſed muta. Tantùm id decenter & modicè, non temere ac paſſim fiat. Hanc de vocalium commiſſione ſententiam Demetrius probat à conſuetudine, à Poetis è ſynalœphis, & Ægyptiorum ſacerdotum more. Certè conſuetudo mirum in modum conſectatur ſuavitatem: nihilominus vocales vocalibus jungit; ut in *Æacus*, & *Chius*. Quin nonnullæ voces ex vocalibus meris conſlantur; ut, *Eoa*. Idem liquidò dilucet ex Poetis, qui ſæpenumero vocales inter ſe committunt,

c lib. περὶ συνθέσ. ὀνομάτ.

ut

ut hoc pacto ſonum reddant jucundiorem. Nam ἠέλιος dicunt pro ἥλιος, & ὀρέων pro ὀρῶν. Sic Maroni *a*, *alituum* pro *alitum*. Item in vocibus diverſis. Ut *b*, - *Aoniæ Aganippes* (quomodo Probum legiſſe conſtat:) item *c*, —*Sub Ilio alto*: nec non *d*, --*Inſulæ Jonio in magno*: aliaque ſexcenta. Imò iſtiusmodi etiam affectant; uti obſervavit Jul. Scaliger orat. contra Eraſmum. Certè IV. Georg. cùm poſſet Poëta, --*flerunt Rhodopeïa ſaxa*, maluit, -- *Rhodopeïæ arces*: & IV. Æn. — *Aut quâ ſpe inimica in gente moratur*, maluit quàm, -- *Aut quæ ſpes inimica in gente moratur*. Itidem in Bucolicis legere eſt, a Æn. 8. b Ecl. 10. c Æn. 9. d Æn. 3.

Credimus? an, qui amant, ipſi ſibi omina fingunt?

Quanquam in vulgatis ſit *ſomnia*. Sed perplacet *omina*: quod & Canterus *e* in MSSis reperit, & Palmerius *f*, ac ratio firmat. Indicio quoque ſunt, quæ absque ſynalœphis concinnius efferuntur. Certè ſuavius eſt, Πάντα μὲν τὰ νέα ϗ καλά ἐστιν, quàm ſi dicas, καλά ᾽στιν. Denique ſacerdotes Ægyptii, Deum celebraturi, non tibiâ, non citharâ id agunt, ſed ſeptem vocalium ſono continuè edito: quod certè argumento eſt maximo, eorum concurſum ſuaviſſimam efficere harmoniam. Sed &, cui lubet, in partes advocare poſſit Marcum quendam, qui, ut ſcribit Irenæus lib. I. adverſus hæreſes, primum cœlum ſtatuebat ſonare α, proximum ε, tertium η, quartum ſive medium ι, quintum ο, ſextum υ, ſeptimum ω: quaſi nempe ſonus harum literarum efficiat ſuaviſſimum illum concentum, quem Pythagorici adſtruebant. Verùm etſi veriſimile ſit, id eum à Philoſophis quibusdam accepiſſe; nobis tamen ſatius videtur ſuperſedere teſtimonio hominis magi & hæretici, quique ab Irenæo lib. VIII. ejusdem libri, appelletur *præcurſor quaſi verè exiſtens Antichriſti*. Et hæc de ſtyli magnifici compoſitione. e lib. I. Novar. Lect. c. 8. f Spicilegio ad Fichardum.

CAP. III.

DE SENTENTIIS MAGNIFICI CHARACTERIS.

Sententiæ in grandi charactere ſunt graves; ut de Deo, rebus naturalibus, aut civilibus.

Locum etiam hic habent vehementiora illa ſententiarum lumina, Apoſtrophe, Proſopopœia, ſimiliaque.

I. QUÆ SENTENTIÆ GRANDEM REDDANT ORATIONEM.

ADhibentur in magnifico charactere ſententiæ ſive propoſitiones graves. Quæ triplices ſunt. Primò quædam ſunt de Deo, ac rebus divinis. Verùm hæ ſunt duûm generum. Aliæ enim Poeticæ ſunt, quæ voluptatem habent, non autem σεμνότητα *a*, eoque non uſurpantur ab Oratore, præterquam in genere Demonſtrativo, quod omnia recipit ornamenta. Aliæ verò, quæ in civili oratione locum habent, vel ſunt Philoſophicæ, ut quæ deſumuntur ex Timæo Platonis; vel ſunt Theologicæ, ut quæ è ſacro hauriuntur fonte. Certè Moſen, quòd de Deo magnificâ ſit oratione uſus, laudat pago deditus Longinus, impii illius Porphyrii præceptor, ut Eunapius *b*, & Suidas *c*, tradunt, ac Porphyrius *d* ipſe agnoſcit. Verba Longini afferam: Ταύτῃ καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων θεσμοθέτης, οὐχ ὁ τυχὼν ἀνὴρ, ἐπειδὴ τὴν τοῦ θείου δύναμιν κατὰ τὴν ἀξίαν ἐγνώρισε, κἀξέφηνεν, εὐθὺς ἐν τῇ εἰσβολῇ γράψας τῶν νόμων· Εἶπεν ὁ Θεός· φησὶ τί; Γενέσθω φῶς· καὶ ἐγένετο. Γενέσθω γῆ· καὶ ἐγένετο. *Idcirco Judæorum quoque Legislator, vir haud vulgaris, quandoquidem divini numinis virtutem pro dignitate cognovit ac divulgavit; ſtatim in ingreſſu atque initio legum ſcribens. Dixit Deus; quid inquit? Fiat lux; & facta eſt; Fiat terra; & facta eſt.*

a gravitatem.
b in Porphyrii vita.
c in Λογγῖνος.
d in vita Plotini.

Præterea ſunt ſententiæ graves de rebus naturalibus, ſed magnis, inuſitatis & raris; ut fulmine, terræmotu, ac ſimilibus. Non tamen Oratori rationes propriæ earum ſunt afferendæ, quæ ad Philoſophum pertinent: ſed quid fiat, factumve ſit, oſtendet.

Tertium locum obtinent ſententiæ Ethicæ, ac Politicæ: ut cùm diſſeritur de virtute & felicitate eorum, qui ſecundum virtutem vivunt; aut cùm exempla commemorantur, quibus homines ad virtutem excitentur.

II. SENTENTIAS GRAVES GRAVITER ESSE TRACTANDAS, QUOD NE INVITA TENTEMUS MINERVA, DEBERE NOS ANIMUM ASSUEFACERE COGITATIONIBUS RERUM MAGNARUM.

POrrò licet ſententiæ magnificæ præcipua ſint characteris magnifici pars: non tamen ad orationis magnificentiam ſufficit, ſi fiat magnificæ

ficæ rei mentio. Sæpe enim contingit, ut quis de rebus magnificis dicat exiliter, ac res illuſtres ingenii culpa deterat atque imminuat, quia neſciat artem facta dictis æquandi: unde cognoſcere eſt errorem vulgi, cui ſcriptores multi δεινοὶ a putantur, qui de rebus quidem gravibus, veruntamen haud graviter, ſcripſere. Id Longinus ait accidiſſe Theopompo Chio: qui præter varias orationes & epiſtolas, tum adhortatorias, tum Ἀχαϊκὰς, ſive ἀρχαϊκὰς, quarum apud Halicarnaſſenſem b mentio fit, ſcripſit ad octo & quinquaginta libros Philippicorum; quomodo eum hiſtoriæ ſuæ, vel invectivæ veriùs, nam paſſim Philippum, ejusque ævi duces proſcindebat; ut ex fragmentis apud Athenæum videre eſt, & diſertè traditur à Plutarcho) nomen feciſſe, cognoſcimus ex Diodoro Siculo, Athenæo, Suida, aliis. Verùm de Theopompi charactere aliter ſenſiſſe videtur Tullius, quando in Bruto ita de Catone ſcribit: *Jam verò origines ejus, quem florem, aut quod lumen eloquentiæ non habent? Amatores huic deſunt, ſicuti multis jam antè ſeculis, & Philiſto Syracuſio, & ipſi Thucydidi. Nam ut horum conciſis ſententiis, interdum etiam non ſatis apertis, cùm brevitate, tum nimio acumine, officit Theopompus elatione atque altitudine orationis ſuæ, quod idem Lyſiæ Demoſthenes: ſic Catonis luminibus obſtruxit hæc poſteriorum quaſi exaggerata altius oratio.* Rectène, an ſecus, de Theopompo ſenſerit Tullius, nobis quidem difficilis eſt conjectatio, quandoquidem ſcripta ejus deperierunt. Illud interim liquidò colligimus, utrumque ad characterem magnificum requiri, ut & compoſitè, & ſententioſè dicamus. Atque hoc ipſum Tullius quoque ſenſit. Cujus illud in Oratore perfecto: *Res autem ſic ſe habet: Compoſitè & ornatè ſine ſententiis dicere inſania eſt. Sententioſè autem ſine verborum & ordine, & modo, infantia eſt.*

a *graves ac magnifici.*

b *epiſt. ad Cn. Pomp.*

Inprimis autem operæ pretium fuerit monuiſſe, quod & Longinus ſcribit, debere nos animum adſueſcere ad concipiendas res magnas. Oritur enim orationis ſublimitas ex animi magnitudine: quibus verò animus ſemper humi repit, neque aſſurgit ad res grandes, hi neque grandem conficient orationem. Quare debet Orator, quod & de Poëtâ dictum velim, eſſe εὐφαντασιωτὸς c. Nam φαντασία eſt ea vis, quâ abſentia conſideramus tanquam præſentia. Neque id tantùm in aſperis & atrocibus, ſed & lætis jucundisque, locum habet. Hæc etiam facit, ut illuſtres ſe nobis offerant metaphoræ, aptaque verborum & ſententiarum lumina; ac non modò dictio, ſed & pronuntiatio, & vultus geſtusque totius corporis, ſit rebus ἀνάλογος. Atque hinc liquet, cur Longinus

c *felix in concipiendis eo modo imaginibus, quæ optimè res repræſentantur.*

Φαντασίας

a evidentiam ſermonis.

b perſuadere auditori, ſed etiam ad ſervilem quandam demiſſionem eum dejicere.

φαντασίας finem ἐνάργειαν *a* eſſe dicat; cur item tantam vim phantaſiæ adſcribat, ut dicat, orationem ejus, qui phantaſiâ omnia, quæ rebus inſunt, conceperit, non modò πείθειν τὸν ἀκροατὴν, ἀλλὰ καὶ δουλοῦν *b*. Itaque oportet, adſueſcamus nos cogitandis urbium expugnationibus, & his quæ in iis contingunt; item prœliis, mari, fluviis, nautis oram ſolventibus, tempeſtatibus, ſerenitati, fabris, curſoribus, comitiis, aliiſque. Nam hoc pacto fiet, tum ut per ſe aptè ea à nobis explicentur; tum ut appoſitæ ab iis deducantur tralationes, quibus res quaſi ob oculos ponatur.

CAP. IV.

DE VERBIS MAGNIFICI CHARACTERIS.

UNdecim verborum genera locum habent in ſublimi charactere. I. *Per metaphoram novata.* II. *juncta.* III. *ſoluta.* IV. *facta.* V. *allegorica.* VI. *propter affectum præciſa.* VII. *iterata.* VIII. *caſibus & modis inflexa.* IX. *verba ſimilia, aſperaque.* X. *epiphonematica.* XI. *poetica.*

I. DE UNDECIM GENERIBUS VERBORUM, QUÆ GRANDITATEM CONCILIANT ORATIONI.

QUemadmodum non quævis arbor cuivis rei materiam præbet; ſed alia trabibus, alia tabulatis; alia item carinis, alia foris, aliive rei accommodatior eſt: itidem neque quibuslibet verbis quælibet res exprimitur: verùm alia requirunt verba levia, alia aſpera; alia mollia, alia dura; alia brevia, alia longa; quæ non minùs internoſcere debet probus conficiendæ orationis artifex, quàm faber lignarius omnia lignorum genera dignoſcit.

Ac verba quidem magnifici characteris debent eſſe grandia, atque à vulgatâ loquendi conſuetudine remota; non quaſi alia omnino ab adytis ſuis arceat, ſed quia illorum ſit eligentiſſimus. Sunt verò iſtiusmodi verborum undecim genera.

Primò λέξεις τετραμμέναι, ſive voces modificatæ. Nam iſtiusmodi, ac inprimis quæ ſpeciatim metaphoræ appellantur, orationem reddunt minimè vulgarem, eoque auguſtiorem, dum concitant ſui admirationem, & tacitam voluptatem auditorum animis affundunt.

Præterea

Præterea orationem reddunt magnificam συνθετα ὀνόματα; quæ Ariſtoteles lib. III. Rhetor. διπλᾶ nominat, Cicero appellat ex conjunctione facta, item verba juncta. Horum duo ſunt genera. Prius eſt, quando ex duobus, pluribusve vocibus notis, unum aliquod conflatur. Non tamen in oratione locum habent compoſitiones Dithyrambicæ, de quibus Jul. Cæſar Scaliger lib. I. Poët. cap. XLVI. & nos hujus operis lib. IV. cap. I. ubi oſtendimus, ut & Comici iis laſcivire ſoleant: inprimis Ariſtophanes, ac Plautus. Ac Plauti quidem eſt iſtud Porsâ *a*: a *act. 4. ſc. Probati hic argenti.*

Vaniloquidorus - virginis vendonides,
Nugipolyloquides - argentiexterebronides,
Tedigniloquides - nummorumexpalponides,
Quodſemelarripides - nunquampoſteaeripides.

Ubi pro *nugipolyloquides* cum I. Guilielmio præferam *nugidoliloquides*; ut merè hoc Latinum ſit, aliorum inſtar. Ac *techniloquides* (quod Lipſius *b* malebat, pro *tedigniloquides*) probare non poſſum: uti nec, quod Lambino placuit, *extenebronides* pro *exterebronides*, quaſi à *tenebris*, non *exterebrando*, foret. Ariſtophanes verò & verbum conflavit ex vocibus undeviginti, quodque ſenos impleat verſus. Habes id in fine Ἐκκλησιαζουσῶν: b *epiſt. 12. Epiſt. Quæſt.*

Λοπαδοτεμαχοσελαχογάλεο-
κρανιολειψανοδριμυποτρίμματο-
σιλφιοκαραβομελιτοκατακεχυμένο-
κιγκλεπικοσσυφοφαττοπεριστερα-
λεκτρυονοπτεκεφαλλιοκιγκλοπε-
λειολαγῳοσιραιοβαφητραγανοπτερύγων.

Ejus ſententia eſt:

Ollæ, ſuccidiæ, cartilagineæ muſtelinarum
Calvariarum reliquiæ, acricum intrito,
Laſer melle interfuſo,
Motacillæ, merulæ, columbæ,
Gallorum toſta capitula, motacillarum,
Columbarum, leporum, intinctu ſuſperſa, unàcum alis.

Æſchylus, quia turgidis atque inflatis verbis utatur, ab Euripide apud Ariſtophanem *c* vocatur κομποφακελορρήμων, voce conflatâ ex κόμπος, quæ *jactatio* eſt, φάκελος, quomodo dicitur *gravis lignorum faſcis*, & ῥῆμα, h. e. *verbum*. Ac ibidem Euripides viciſſim ad Æſchylo audit στωμυλιοσυλλεκτάδης, h. e. στωμύλα ῥήματα συλλέγων *d*. c *in Ranis.* d *garrulorum verborum conſarcinatores*

Neque ſolùm voces è tribus aut pluribus compoſitas vitabit Orator; ſed nec eas, quæ grandioris ſunt ſoni, cum laude uſurpabit, niſi veniam petat pudentem. Delinquunt hâc in parte vegrandis & affectatæ eloquentiæ Scriptores, quos inter ducit familiam Apulejus. At iis, qui Romanam ſimplicitatem amant, præit togæ Romanæ princeps Tullius; qui cùm Græcorum καταληπτὸν vertiſſet *comprehenſibile* a, ſubjicit, *feretis hæc?* non tam, arbitror, ob vocis novitatem, quàm ob ſoni granditatem. Eandem ob cauſſam Seneca epiſt. CXIV. reprehendit in Mæcenate *irremediabile* pro ἀνήκεστον. Perſius etiam vocem *luctificabile* ridere videtur in Paccuvio. Ita enim ait ſat. I.

a lib. I. Acad. Q.

> *Eſt nunc Briſeis,* b *quem venoſus liber Acci,*
> *Sunt quos Paccuviusque & verrucoſa moretur*
> *Antiopa, ærumnis cor luctificabile fulta.*

b *Sic lego cum Caſaubono. Vt* Briſeis *ſit Poematis nomen ab L. Accio ſcripti, qui* ὁμόχρονος *fuit Paccuvio; atque uti hic, ita & à Martiale, ei conjungitur verſu iſthoc;* Accius, & quicquid Paccuviusque vomunt.

Eſt tamen Poëtis major conceſſa poteſtas, quàm Oratoribus. Certè Maro non reformidat, *ineluctabile* c *fatum*, *illætabile* d *murmur*, *lachrymabile* e *bellum*. Ac quia & aqua hîc interdum hæret multis, qui eloquentiæ meraco tincti, & ſaturi potu exiſtimantur: haud abs re ſit appingere huic loco Demetrii præceptum. Is enim compoſitorum, quæ citra periculum uſurpantur, velut normam & canona eſſe ait duas haſce voces; νομοθέτης, ſive *legiſlator*, & ἀρχιτέκτων, ſive *architectus*.

c Æn. 8.
d Æn. 12.
e Æn. 7.

Alterum συνθέτων genus eſt, cùm deſcriptionis loco nomen uſurpatur, idque εἰς συζυγίαν: uti ſi τὴν τοῦ σίτου κομιδὴν, i.e. *procurationem frumentariam*, σιτοπομπίαν appelles; quæ vox ſolùm ex alterutrâ earum juncta eſt, eoque à priori compoſitionis genere differt, in quo vox ex parte utraque conglutinatur.

Tertium in hoc charactere locum habent λυθέντα ὀνόματα, *verba ſoluta*. Solvitur autem verbum, cum definitio, vel deſcriptio, ponitur pro nomine. Ejus exemplum apud Demetrium eſt, ſi quis σίτου πομπὴν dicat, pro σιτοπομπία.

Non tamen exiſtimandum, nihil referre, utrùm junctis utamur vocibus, an verbum diſſolvamus. Nam interdum magnificentiam adferunt verba juncta; interdum verò idem præſtat diſſolutio. Si vulgò utantur diſſolutione, nos utemur verbis junctis: ſin conſuetudo approbet juncta verba, nos diſſolvemus.

Quartum in his locum obtinent ὀνόματα πεποιημένα, ſive verba facta. Iſtiuſmodi ſunt apud Demetrium, τὸ σίζε, καὶ τὸ λάπτοντες. Illud uſurpat Clearchus apud Athenæum lib. VII. de ſono, quem audire eſt, cùm piſcis

piſcis frigitur in ſartagine; & ipſe Homerus Odyſſ. ι. de ſtridore, quem oculus Polyphemi edidit, cùm Ulyſſes illi ſudem præuſtam impegiſſet: altero verò utitur idem Iliad. ϖ de ſono, quem lupi bibendo edunt. Plura id genus ex Homero adfert Plutarchus in vitâ ejus. Cur verò verba facta orationem reddant grandiorem, in cauſſa eſt, quòd id acuti ſapientisque eſſe hominis videatur, ac quodammodo eos referentis, qui primi fuere vocabulorum architectones. Verùm hîc cauto opus eſt, ne, ſi laudem in fingendo affectemus, alias adferamus voces, quàm planas ac receptis ſimiles. Siquidem, niſi intelligantur, ex noſtrâ & exoticâ quâpiam linguâ, miſcellam facere credimur.

Quintum eorum, quæ requiruntur, ſunt Allegoriæ; inprimis autem in minis; quod Demetrius quinque adſtruit argumentis. Primum eſt ab exemplo Dionyſii tyranni, cujus illud ad Locrenſes: *Faxo, cicadæ apud vos humi canant.* Quo obſcuriùs innuebat, ſe agros eorum populaturum. Ariſtoteles tamen II. Rhet. non Dionyſio, ſed Steſichoro tribuit. Alterum argumentum præbent allegoriæ. Nam pariunt ſuſpicionem, obſcuritate veli inſtar rem tegente. Quicquid autem ſuſpicionem gignit, terrorem quoque injicit, dum aliud, atque aliud, ex eo homines colligunt. At quod perſpicuum eſt, id contemnitur; quomodo nudos deſpicimus, quos ſago indutos formidamus. Tertium eſt, quia Athonienſes myſteria ſua occultabant allegoriis, ut minùs intellecta injicerent metum horroremque, quæ individuo nexu religioni juncta eſſe judicabant veteres, ita ut pro religione ipsâ poſuerint. Certè Maro VII. Æn. de lauro dixit:

--- Multosque metu ſervata per annos.

In quem locum ita Servius: *Metu, i.e. religione, quæ naſcitur per timorem:* nempe juxta illud Arbitri:

Primus in orbe Deos fecit timor.

Quin θεὸς à δέος, id eſt, *metus*, eâpſe de cauſsâ deducitur à Grammaticorum vulgo. Nam mihi quidem magis fit veriſimile, eſſe à Θωὺθ: quomodo ab Alexandrinis vocatus eſt Mercurius, ut Euſebius *a* ſcribit, at- *a de præparat. Evang. lib. I. p. 23. edit. Rob. Steph.*
que è Latinis Cicero *b*, & Lactantius *c*; niſi quòd apud hunc *Thoth* legas pro *Thoyth*. Imò, quod propius ad Græcum accedit, Θεῦθ dicitur Platoni in Philebo, & Cratylo; uti Teutates, vel Theutates Lucano *d*, *b lib. 3. de nat. Deor.*
& Arnobio *e*. Nec *metus* ſolum pro *religione*, ſed & *religio* pro *metu*, ob eandem cauſſam accipitur, ut teſtatur Servius in illud lib. VIII. *c l. 1. cap. 6.*

Jam tum relligio pavidos terrebat agreſtes Dira loci. *d lib. 1.* *e lib. ...*

Imitatus autem Virgilius ablectum ſermonem Lucretii; qui prior nunc *religionem* pro *metu*, nunc *metum* pro *religione* uſurpárat. Quin *horrorem* quoque pro *religione* poni apud Petronium; ut & *horribile*, tum apud illum, tum apud Catullum, accipi pro *ſacro verendoque*; viri docti jamdudum obſervarunt. Quartum argumentum, quo Demetrius doceat, allegorias minis convenire, eſt, quòd allegoria obſcuritate ſuâ ſimilis ſit noctis tenebris, quæ formidoloſos facilè terrent. Certè & Athènienſes, ad formidinem initiatorum animis incutiendam, noctu & in tenebris ſua tractabant myſteria. Hinc Cic. lib. II. de Legg. *Quid ergo aget Iacchus, Eumolpidaque noſtri, & auguſta illa myſteria, ſiquidem ſacra nocturna tollimus?* Quinto idem loco adſtruit ab exemplo Laconum, qui, ut hoſtibus eſſent terrori, allegoricè pleraque efferebant: ut cùm ad Philippum ita ſcripſere:

Lacedæmonii Philippo. Dionyſius Corinthi.

His addere liceat exemplum Scytharum; quorum Reges idem factitâſſe, gemino exemplo oſtendit Ant. Muretus lib. V. Var. Lect. cap. XVII.

Et ex his quidem liquidò conſtat, quibus de cauſſis allegoria magnifico conveniat characteri. Interim, cùm eadem tenebras offundat, curandum ſedulò, ne ænigma fiat: cujuſmodi eſt illud, quod Ariſtoteles refert lib. III. Rhetoricorum, & libello de Poëticâ: uti & Plutarchus in ſeptem Sapientum convivio, Athenæus in Dipnoſophiſtis, & Demetrius de Elocutione:

Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα. i. e.

Igni hominem ad humano in corpore jungere vidi.

Quo ſignificatur chirurgus, ad ſanguinem eliciendum ægroto cucurbitulas adhibens.

Sextum locum in verbis hujus characteris ſibi apud Demetrium vendicat, ἡ *συντομία, καὶ μάλιστα ἀποσιώπησις.* i. e. *ſuccincta verborum brevitas, atque inprimis reticentia:* ut a, *Quos ego: ſed motos &c.* Cùm enim præciditur oratio, ut plurimùm ſuſpicio gignitur re ipsâ major.

a I. Æn.

Non tamen omnis *συντομία* grandiorem efficit orationem; verùm quædam efficit eam *μικροπρεπῆ* b, ut à contrario oſtendit Demetrius. Nam, id niſi eſſet, non gignerent amplitudinem vocum iterationes, quæ conciſæ brevique orationi adverſantur. At nunc contrà fit, ut Xenophontis loco probat Demetrius.

b *tenuem atque exilem.*

Itaque inter ea, quæ magnificentiam pariunt, *ſeptimo* loco ponimus *τὰς ἀναφορὰς*, ſive iterationes vocum earundem in principiis factas, quarum exempla ſuperiùs vide in *σχηματολογίᾳ*.

Octavum

Octavum eorum, quæ id præſtent, eſt πλαγιασμὸς, ſive Obliquatio; quâ vel ab obliquo caſu incipimus, vel à recto inchoantes complures obliquos ſubjungimus. Poſterioris modi exemplum adducit Demetrius è Xenophonte. Prioris verò exemplum eſto hoc Ciceronis: *Cogitanti mihi ſæpenumero, & memoriâ vetera repetenti, perbeati fuiſſe, Q. frater, illi videri ſolent, qui in optimâ Rep.* &c. Facit hæc Obliquatio περιβολικό. Ei autem opponitur ἡ ὀρθότης, quâ rectis utimur caſibus. Hanc Hermogenes docet puram claramque reddere orationem, ut infrà dicemus.

Nonum, quod magnificentiam orationis efficiat, eſt verborum ſimilitudo, aſperque eorundem ſonus, ſive, ut Demetrius inquit, ἡ ὁμοιότης τῶν ὀνομάτων, καὶ ἡ δυσφωνία ἡ φαινομένη. Per ſimilitudinem verborum intelligere debemus verba rebus ſimilia, cujusmodi eſt in exemplo hoc à Demetrio adducto *a*. a *ex Iliad.*

Αἴας δ' ὁ μέγας αἰὲν ἐφ' Ἕκτορι.

Nam Homerus deſcribens Ajacis ſtudium in vulnerando Hectore, quia res erat aſpera, ſimilibus, h. e. itidem aſperis utitur vocibus. Tales enim eſſe Αἴας & αἰὲν, ſuprà indicavimus.

Decimum, quod ad eam conferat, eſt epiphonema, de quo cùm in σχηματολογίᾳ ubertim dictum ſit, actum non agam, quod vetatur proverbio.

Poſtremò id præſtare Demetrio dicuntur Poëtica: idque duobus modis, μεταθέσει, ſive tranſpoſitione, & μιμήσει, ſive imitatione. Exemplum μεταθέσεως eſt apud Herodotum lib. II. ubi referens, quomodo Paris cum Helenâ in Ægyptum venerit, octo inſerit verſus Homericos, partim ex Iliad. Ε. partim ex Odyſſ. Δ. deſumptos. Μιμήσεως exemplum Demetrius affert ex Thucydide, qui miro ſæpe artificio Poëtarum verſus ita orationi ſuæ infercit, ut non Poëtæ, ſed Thucydidis ipſius videatur oratio. Etiam ſingulæ id voces Poëtarum præſtant. *Habet etiam*, inquit M. Tullius *b*, *in oratione Poeticum aliquod verbum dignitatem.* b *lib. 3. de orat.*
Iſtiusmodi eſt *pateſcere*, ut apud Maronem *c*.

—Danaûmque pateſcunt Inſidiæ. c *Æn. 2.*

Uſi verò & Hiſtorici *d*, & fortaſſe Cicero Philipp. XIV. Nam pro *pateſit*, d *Salluſt. Liv.*
quod in vulgatis invenitur, in uno alteroque, eosque inter Longobardico cod. *pateſcit* legi, auctor eſt Hieronymus Ferrarius *e*. e *Emendat in Philipp. Cic.*

Sed & grandem ac ſanctiorem, magisque admirandam orationem faciunt voces priſcæ: cujusmodi, judicio Ciceronis libro de Oratore, ſunt, *reor*, *autumo*, &, ut Quinctilianus ait, *nuncupare*, *fari*, ſimiliaque. Verùm in his (ut & ſuprà *f* monui) obſervandum illud Corinnæ f *lib. 4. cap. 1.*

ad Pindarum *a*: τῇ χειρὶ δεῖ σπείρειν, ἀλλὰ μὴ ὅλῳ τῷ θυλάκῳ· *manu ſerendum eſt, non ſacco toto.*

a Plutarchus libro, Bellone, an pace, clariores fuerint Athenienſes.

II. DE MAGNIFICI CHARACTERIS PRÆSTANTIA, AC DIFFICULTATE.

ATque hæc de ſtylo magnifico; cujus tanta eſt dignitas, ut, quemadmodum docet κριτικώτατος Dionyſius Longinus, licet vitiis aliquibus ſit obnoxius, tamen præſtantior ſtylo ſit mediocri curato, & nusquam impingenti: quemadmodum & majores orationis virtutes minoribus præferri debent, etiam cùm hæ numero ſuperant. Itaque ignoſcendum Thucydidæ, Platoni, Demoſtheni, in quibus quædam cenſoriâ virgulâ notarunt veteres Critici, ut alibi oſtendimus *b*. Neque ea res tamen efficere potuit, quo minùs Plato, & Demoſthenes, idea eſſe crederentur puri atque Attici ſermonis. Audiamus Phrynichum Arabium, qui in Apparatu ſuo oratorio, (ut ex eo Photius in Myriobiblo refert *c*) εἰλικρινοῦς καὶ καθαροῦ καὶ Ἀττικοῦ λόγου κανόνας καὶ στάθμας, καὶ παράδειγμά φησιν ἄριστον, Πλάτωνά τε, καὶ Δημοσθένην· *ſinceri, puri, & Attici ſermonis normam, & exemplum dicit optimum, Platonem, atque Demoſthenem.* Quanquam non omnino eadem ratio ſit Platónis, ac Demoſthenis; quia Platonis dictio inter ſolutam, & Poëticam, media eſt; Ariſtotele etiam judice; ut eſt apud Laertium in Platone. Similiter ignoſcendum quoque Perſio ſatyrico, quòd & crebris, & audacioribus utatur translationibus. Nam, uti animus, ita dictio nobiliſſimi juvenis, grandia tantum ſpirabat. Quare laudem merentur, qui horum exemplum ſecuti, neutiquam ob difficultatem reformidant hoc genus, eorum inſtar, qui, eo quòd metuant ne impingant, tantùm humilia dicunt ac plana, atque ita, ut eleganter inquit Fabius *d*. *dum timent ne aliquando cadant, ſemper jacent.* Non tamen hac propter rudis juventa hoc in genere exerceri debet. Neque enim grandiloquentia in puerilem cadit ætatem: neque dicendi imperitus ad ſummum eloquentiæ gradum ſubitò pervenire poteſt. Idcirco Perſius meritò ſatyrâ primâ in ſeculi ſui Rhetores invehitur, qui hâc in parte turpiter ſeſe dabant: ac Petronius quoque, elegantiarum idem ac nequitiarum arbiter, in veſtibulo ſatyrici (quod non minùs fœdè mutilatum lacerátumque eſt, quàm olim à Bacchis Pentheus) graviter eoſdem reprehendit, quique hoc pacto inſtituuntur, non magis ſapere poſſe judicat, quàm bene olere, qui in culinâ habitant.

b lib. 4. cap. 2. § 4.

c cod. 158.

d lib. 8. c. de ſententiis.

III. DE

III. DE STYLO TUMIDO, SIVE FRIGIDO.

DE ſtylo magnifico diximus. Verùm quia, ut Philoſophus ait, *παράλληλα μᾶλλον τἀναντία γνωρίζονται* a: age, paucis etiam videamus de notâ frigidâ, ſive, ut Cornificius vocat, de figurâ ſufflatâ. Nam, quemadmodum idem Cornificius ait, *ut corporis bonam habitudinem tumor imitatur ſæpe: ita gravis oratio ſæpe imperitis videtur ea, quæ turget, & inflata eſt, cùm aut novis, aut priſcis verbis, aut duriter aliunde translatis, aut gravioribus, quàm res poſtulat, aliquid dicitur.*

a contraria è regionè conſtituta magis cognoſcuntur.

Eſt igitur τὸ ψυχρὸν, ſive *frigidum*, (quod & *tumidum* vocari diximus) in rebus, verbis, & compoſitione.

In rebus fuerit frigus, ac tumor, ſi eæ nimis ſint hyperbolicæ. Neque enim Oratori convenit, quod Ariſtophanes eâ in fabulâ, quam ab Acharnanum gente vocavit, de Perſarum ingluvie refert, hos, in furno aſſos boves coquere ſolitos pro panibus: aut quod alius ſcripſit, Medocem, Thracum regem, integrum bovem in malâ geſtaſſe. Quin omnis propemodum hyperbole frigida eſt, quia rem ſupra fidem extollit; eoque & à Comicis frequentatur ad captandum riſum. Talis illa in Aululariâ de ſene avaro:

Suam rem periſſe, ſeque eradicarier,
Quin divûm atque hominum clamat continuò fidem,
De ſuo tigillo fumus ſi qua exit foras.

Illa tamen Sapphûs, χρυσῶ b χρυσοτέρα, venuſtatem habet, non frigus: ac planè admiratione dignum eſt, divinam mulierem (ita eam appellat Demetrius) re plenâ periculi, ac quæ vix dextrè tractari poſſit, tam ſcitè uſam eſſe.

b auro magis aurea.

Neque tantùm peccat, qui nimiùm hyperbolis indulget; verùm etiam, quiſquis τερατολογίᾳ Poëtica rem amplificat. Fecit id Florus. Nam quod ſimpliciter dixit Sex. Rufus c; *Hiſpanias per D. Brutum obtinuimus, & uſque ad Gades, & Oceanum pervenimus:* id ille ineptè admodum ſic narrat; *D. Brutus aliquanto latiùs Gallæcos, atque omnes Gallæciæ populos, formidatumque militibus flumen oblivionis, peragrato que victor Oceani littore, non priùs ſigna convertit, quàm cadentem in maria ſolem, obrutumque aquis ignem, non ſine quodam ſacrilegii metu & horrore deprehendit.* Scio, quantopere hæc, & alia id genus, hodie abblandiantur, non adoleſcentulis modò, ſed nonnullis quoque eorum, qui ſoli ſapere & ſibi, & multis aliis, videntur. Sed neutiquam eſt dubitandum,

c libello ſuo de Romano imperio ad Valentinianum.

dum, quin ea putida ſint,& κακόζηλα, in quo, qui minùs mihi fidem habent,ſaltem credant literarum principi, Joſepho Scaligero, dignis ſe in Euſebium Animadverſionibus ad an. MDCCCLXXV.

Idem in vitium incidat, ſi quis de rebus exiguis, ut maximis, verba facit; quemadmodum ille,qui fluviolum quendam è montibus in mare ruentem haud aliter deſcripſit,atque ſi de Nilo ſe præcipitante ſermo eſſet,aut de Iſtro,magno cum impetu ſe exonerante in mare. Quanto ſapientius Xenophon! cujus illud de Teleboâ: οὗτος δὲ ποταμὸς ἦν, μέγας μὲν οὒ,καλὸς δὲ *a*. Nam brevitate ſermonis,& terminatione in particulam minimam,exiguum eſſe fluvium,demonſtrat. Itaque præclarè Demetrius: τὸ δὲ πρέπον ἐν παντὶ πράγματι φυλακτέον. τοῦτ' ἐστι, προσφόρως ἑρμηνευτέον· τὰ μὲν μικρὰ μικρῶς,τὰ μεγάλα δὲ μεγάλως *b*. Certè & Polycratem (qui ſæpe in humili verſatus materiâ, ut cùm laudavit mures; aut turpi ſive admirabili, velut cùm laudibus extulit Buſiridem) Dionyſius Halicarnaſſenſis,in vitâ Iſæi,pauſis indicat,fuiſſe frigidum, ineptumque. Demetrius tamen veniam ei dandam judicat, quia iſthæc haud ſeriò ſcripſerit, at ludens: quod cùm fit, conceſſum arbitratur, τὰ μικρὰ μεγάλως λέγειν *c*. Quin & nonnunquam uſu venit,ut res minuta ſeriò extolli debeat: id verò cùm neceſſitas exigit, ne incidamus in frigidum orationis genus,rem exiguam amplificabimus vel à ſimili,vel à conſequentibus,vel aliis ex locis. E. G. Lacon ille,qui verberaverat civem, exquiſitè, at contra patrios mores, ludentem pilâ, ut rem puſillam amplificet,dicet,qui pravos mores in minoribus perpetiuntur,hos feneſtram aperire majoribus flagitiis: principium eſſe dimidium totius: nullum item malum parvum eſſe. Itidem, qui parvi momenti victoriam extollere velit, contendet, fuiſſe occaſionem majorum, multa ex eâ re commoda ad Rempublicam redundâſſe &c. Et hæc de rebus.

a hic quidem fluvius haud magnus erat, at pulcher.
b decorum in unaquaque re obſervandum: hoc eſt, res accommodatè verbis ſunt exponendæ: exigua quidem exiliter,ampla verò amplè.
c res parvas amplè dicere.

VERBA,juxta Ariſtotelem *d*,quadrifariam reddunt frigidam orationem. Ac *primùm* quidem,ſi fuerint tumidè juncta,aut ab uſu longè remota: ut hæc,quæ è Lycophrone adducit: πολυπρόσωπος οὐρανὸς *e*, μεγαλοκόρυφος γῆ *f*, itemque ἀκτὴν στενόπορον *g*: cujusmodi vix Poetis conceſſa. Sanè non Ariſtoteles modò,ſed & Lucianus, emunctiſſimæ naris ſcriptor,ridet hujusmodi voces in Lycophrone. Nam ejus in Lexiphane verba ſunt: Καθάπερ ὁ Δωσιάδα βωμὸς, καὶ ἡ τοῦ Λυκόφρονος Ἀλεξάνδρα,καὶ εἴ τις ἔτι τούτων τῶν φωνῶν κακοδαιμονέστερος, *perinde ut Dosiadæ ara,& Lycophronis Alexandra, & ſi quid his infelicius,ac miſerè magis ſcriptum eſt.*

d 3. Rhet.
c cælum variam habens faciem.
f terra magnos ſuſtinens vertices ſive colles.
g littus anguſtam tranſeuntibus præbens viam.

Præterea

Præterea oratio ſit frigida verbis externis, ac peregrinis; Ut cùm Lycophron Xerxem dicit πέλωρον ἄνδρα a.

Ad hæc frigus orationi concilianт epitheta aut longa, aut intempeſtiva, aut crebra: quâ de re lib. IV. cap. XIII. abunde egimus.

a *vaſtum, atque ingentem virum.*

Poſtremò idem provenit ab translationibus indecoris: ut quæ nimis ſint humiles, eoque moveant riſum; aut nimis grandes, quæ propterea tragicis magis conveniant. Itaque Photius in myriobiblo *b* damnat in Philoſtorgii hiſtoriâ, quòd tropis, qui alioqui venuſtatem adferant, utatur παραβόλως c, καὶ πλεῖστον ἀποτετριμμένοις: atque addit, eum idcirco εἰς ψυχρολογίαν, καὶ ἀκυρολογίαν, ἐκπίπτειν. Cornificius hujus rei tale ſuggerit exemplum: *Nam qui perduellibus venditat patriam, non ſatis ſupplicii dederit, ſi præceps in Neptunias depulſus erit lacunas.* Item hoc: *Pœnitet igitur iſtum, qui montes belli fabricatus eſt, campos ſuſtulit pacis.* Quæ duo loca perperam, ut opinor, apud Cornificium conneƈtuntur.

b *cod.* 40.

c *temere, ac plurimum detortis.*

d *incidere in ſermonem frigidum, & longiùs à proprietate recedentē, quàm aures ferant.*

COMPOSITIO autem frigida fuerit, quæ numero deſtituitur: ut quæ ſolùm longis conſtet ſyllabis. Item ſi continuentur verſus. Nam laudi quidem datur, ſi verſus raro, ac modicè, uſurpentur, ut cùm Cicero ſcripſit oratione in L. Piſonem: *Nunquam iſtam imminuam curam inficiando tibi:* quod niſi Aſconius monuiſſet eſſe L. Accii, neutiquam eſſe verſum agnoviſſemus. Verùm ſi modum excedamus, ita ut facilè verſus appareant; frigus, non granditatem, adferunt orationi.

CAP. V.

DE STYLO TENUI, ET MEDIOCRI.

TEnuis character parciùs utitur tropis, ac ſchematibus: numero minùs ſtudet: gaudet ſententiis acutis, & ſermone communi; qui purus, perſpicuus, evidens, & probabilis eſſe debet.

In ſtylo mediocri neque acumen eſt humilis generis, neque vis & copia grandis: verborum omnia admittit lumina, multa etiam ſententiarum: numeros adhibet, ſed crebrius, quàm humile; verecundius, quàm grande.

I. VARIÆ APPELLATIONES STYLI TENUIS.

SEquitur character tenuis,ſive *attenuatus*,ut dicitur Cornificio. Fortaſſe &rectè vocetur *deductus:* quomodo Maro in Eclogis dixit *deductum carmen:* quod Macrobius *a* ait,poni pro *tenui*, ad imitationem Veterum,qui *deducere* dicebant pro *demittere*, & *deductum* pro *tenui*. At probare non poſſum,quòd idem, non contentus dicere,poni *pro tenui*,addit,*&* *ſubtili*. Nam *tenuitas* eſt characteris,*ſubtilitas* ſententiarum. Longeque minùs audiendus eſt Nonius,qui *deductum* interpretatur *molle, &* *ſuave*.

a *lib. 6. Saturn. cap. 4.*

Græcis ſtylus hic dicitur ἰσχνὸς, Dionyſio Halicarnaſſenſi *b* ἡ λιτὴ λέξις vocatur, qui in eo Lyſiam excelluiſſe docet. Conſiſtit autem in tribus. Nam ut de grandiloquo diximus,ita in hoc quoque conſideranda ſunt compoſitio,res,& verba.

b περὶ τοῦ Δημοσθ. δεινότ.

II. CUJUSMODI COMPOSITIO, RES, ET VERBA, SINT IN TENUI CHARACTERE.

COmpoſitio requirit verecundiorem uſum troporum, ac ſchematum. Apoſtrophen certè,Proſopopœiam, aliaque vehementiora ſchemata, relinquit ſtylo grandi. A numerorum quoque vinculis liberior eſt. Fugienda in eo κῶλα magna; eoque nec μακροκώλους *c* periodos amat.

c *longorum membrorum.*

Vitat & concurſum vocalium longarum,ac diphthongorum. Nam hæc omnia magnificam reddunt orationem. Cicero tamen,& Hermogenes,negant,in puritate opus eſſe curioſâ diligentiâ, quâ evitemus vocalium concurſum; ut in quâ hiulca etiam locum habeat oratio; quemadmodum adſtruunt quoque exempla, quæ ſuperius adferebamus, cum de hiante magnifici characteris compoſitione ageremus.

Res in hoc charactere ſunt humiles,ac tenues. Amat ſententiarum acumen.

Oratio eſt tenuis,ac ſimplex. Imò figura attenuata hinc Cornificio definitur,*quæ demiſſa eſt uſque ad uſitatiſſimam puri ſermonis conſuetudinem*. E. G. In tenui ſtylo de plantis noxiis potiùs dixeris,eas *naſci*, quæ vox magis eſt exilis; quam *dominari*,quæ vox grandior eſt,& numeroſior. Itaque primo quidem Georgicôn ait Maro:

Infelix

Infelix lolium, & ſteriles dominantur avenæ.

At in Bucolicis maluit idem Ecl. v.

Infelix lolium, & ſteriles naſcuntur avenæ.

Ita enim (ut Pierius monuit) in omnibus legitur MSSis: quam lectionem temere in variis Editionibus videas immutatam.

III. DE VIRTUTIBUS STYLI TENUIS.

DEmetrius quatuor exigit virtutes tenuis dictionis. Prima eſt Proprietas, qua voces habent nativam ſignificandi vim ex uſu doctorum. Sed ſanè proprietas in omni requiritur charactere. Itaque pro eâ rectiùs *puritatem* dixerimus *a*, quæ nec ipſa licet in charactere tenui ſit perpetua: (interdum enim & is elaboratus eſt:) tamen ei frequens eſt. Eſt autem puritas, non quidem nitor orationis, quomodo καθαρότητα quidam a Cicerone putant vocari: ſed potius nuditas, quâ nihil admiſcetur ornatus. Vide Julium Scaligerum lib. IV. Poet. cap. XIII. Altera virtus eſt σαφήνεια, ſeu *perſpicuitas*, ut vertit Fabius. Trapezuntius *claritatem* vocat. Ea eſt facilitas orationis ad rem intelligendam. Hinc Homerus *b*.

Ῥηΐδιόν τι ἔπος ἐρέω, καὶ ἐνὶ φρεσὶ θείω *c*.

Quem etiam verſum eidem rei firmandæ adducit Theon in Progymnaſmatis *d*. Sed σαφήνεια quoque eſt neceſſaria in omni oratione; non verò tenuis characteris propria eſt. Vide eundem Scaligerum cop[i]e libro cap. III. Quanti verò perſpicuitatem fecerit Epicurus, docere poterit, quòd libro de Oratoria ſcripſit, nulli eſſe alii rei ſtudendum, quàm orationis perſpicuitati: quemadmodum Laertius in ejus vitâ teſtatur.

Perſpicua autem redditur oratio, non tantum fugiendo voces homonimas, atque orationis amphiboliam; ſed etiam uſurpando verba propria, atque uſitata. Translatis enim non utendum, niſi non minùs clara notaque ſint, quàm propria, ac nativa.

Deinde ea perſpicua fit, ſi particulæ præpoſitivæ, & poſtpoſitivæ, orationem rectè diſtinguant. Nam illarum ea natura eſt, ut unâ prolatâ alteram auditor exſpectet: eoque ita reddi debent, quomodo natura poſtulat: ut Ariſtoteles quoque præcipit lib. III. Rhet. cap. III *e*. Illud etiam in iis obſervandum, ut neque crebra nimis ſint, neque longo nimis intervallo ſibi reſpondeant. Plures modos, quibus oratio perſpicua fiat, vide apud Demetrium, Hermogenem, ac, è junioribus, Trapezuntium.

a Puto enim, technicis concedi hanc vocem oportere. etſi eam neſciunt Claſſici ſcriptores. ut pluribus exponimus libris, de vitiis ſermonis, & variis gloſſematis.

b Odyſſ. Λ. 145.

c facile dicā verbum. atque in pectore tuo conſtituā.

d cap. 2. ſive περὶ τῆς τῶν ἰων ἀγωγῆς. *Sed apud eum in Homerico verſu pro* θείω *eſt* θήσω.

c ſecundum diſtinctionem Danielis Barbari, ac Ioa. Sturmii, ſed ex vulgari diſt. cap. 5.

Tertia dictionis in genere tenui virtus eſt ἐνάργεια, ſeu *evidentia*: quæ res quaſi ante oculos ponit: unde Ariſtoteles vocat, πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν. Ea cum aliis modis fit, tum inprimis ἀκριβολογίᾳ, ſive accuratâ rerum expoſitione, quâ nihil redundat, nihil deeſt.

Ultima virtus eſt probabilitas, cujus beneficio facilè creditur oratio. Ejus lex eſt, ut, quandoquidem, juxta Euripidem *a*, ſimplex eſt veritatis ſermo, verba ſint in uſu communi poſita; non autem inflata, & ſeſquipedalia. Neque ſingula referanda explanandaque, tanquam auditores nacti eſſemus bardos bliteosque; ſed quædam eorum ſunt relinquenda acumini; ut cognoſcentes, quantum ipſorum ingenio ac judicio tribuamus, magis concilientur nobis.

a in Phœniſſ.

IV. DE STYLO EPISTOLICO.

PОrrò ex eo, quod ſuperius dicebamus, tenuem ſtylum convenire rebus tenuibus atque exilibus; conſequitur, eo inprimis conſcribi epiſtolas oportere: ut quæ maxime inter familiares obtineant, ac propterea familiari conſtent ſermone. Quam rem, Demetrii veſtigiis inſiſtens, paulo pluribus exponam. Ac primò acturus ſum de rebus & ſententiis; deinde de verbis; poſtremò de compoſitione.

Quod ad ſententiam, ac univerſè ad materiam epiſtolarem attinet, eæ tantùm nomen epiſtolæ merentur, quæ tractant de rebus privatis, aut publicis; non item, quæ de naturæ agunt myſteriis, aut quibusvis diſputationibus acutis: quales epiſtolæ nomen amittunt: quemadmodum Demetrius illo Ariſtotelis probat: Τοῦτο *b* δ' οὐ γράφω σοι· οὐ γὰρ ἦν ἐπιστολικόν.

b Hoc autem non ſcribo tibi: neque enim eſt epiſtolæ accommodatum.

Imò, non argumentum modò facit, ut aliquid epiſtola haberi non poſſit: ſed etiam, quod epiſtola eſſet, ſi tempori deſineres, id epiſtola eſſe deſinit, ſi nimis producas. Unde Demetrius multas Platonis, & unam Thucydidis, veram eſſe epiſtolam negat. Pertinet huc quoque illud Senecæ epiſt. XLV. *Sed ne epiſtola modum excedam, quæ non debet ſiniſtram manum legentis implere, in alium diem hanc litem cum Dialecticis differam.* Quædam igitur Ciceronis epiſtolæ vix epiſtolæ dici poſſunt: uti nec illa Horatii ad Auguſtum; neque quæ ad Piſones ſcripta de arte Poetica.

Quod ad voces, conveniunt ei verba quotidiana. Unde Tullius *c* ad Papirium Pætum: *Quid ego tibi videor in epiſtolis? non plebejo ſermone agere tecum? Nec enim ſemper eodem modo. Quid enim ſimile habet epiſtola, aut judicio, aut concioni? quin ipſa judicia non ſolemus omnia tractare*

c l. 9 epiſt. 21.

tractare eodem modo. Privatas cauſſas, & eas tenues, agimus ſubtilius: capitis, aut famæ, ſcilicet, ornatius, epiſtolas vero quotidianis verbis texere ſolemus. Quem autem eâ in re potiùs, quàm Tullium, audiamus? qui non modò in orationibus, ſed in epiſtolis etiam dominatur. Itaque Sidonius *a*, cum temerarii eſſe hominis putaret, adſpirare ad gloriam Ciceronis, de eo ſilendum eſſe ait in ſtylo epiſtolari. In quo imitatus illud Salluſtii *b*: *De Carthagine ſilere meliùs puto, quàm pauca dicere.* Quòd verò Petrarcha *c*, Politianus *d*, atque alii, illud Sidonii ad Ciceronis dedecus retulere, id probare neutiquam poſſum: ſed potiùs aſſentio doctiſſimo viro, Savaroni, qui eos hoc nomine reprehendit. Ciceronis judicium etiam Seneca *e* confirmat: *Qualis,* inquit, *ſermo meus eſſet, ſi unà ſederemus, aut ambularemus, illaboratus, & facilis: tales eſſe epiſtolas meas volo.* Plinius *f* eandem ob cauſſam, matronæ cujusdam epiſtolam dilaudans, comparat illam Plauto, ac Terentio; ſed metro ſolutis. Artemo quoque, is qui Ariſtotelis epiſtolas collegit, & divulgavit, in eâdem planè ſententiâ fuit. Quippe autor eſt Demetrius, eum ſcripſiſſe, ὅτι δεῖ ἐν αὐτῷ τρόπῳ διάλογόν τε γράφειν καὶ ἐπιστολάς. εἶναι τὴν ἐπιστολὴν οἷον τὸ ἕτερον μέρος τοῦ διαλόγου *g*. Paulum tamen ab hâc ſententiâ abit Demetrius. Cujus judîcio dialogus eum imitatur, qui ex tempore dicat: epiſtola autem aliquid curæ exigit, quia quaſi dono mittitur.

Supereſt Compoſitio, quæ, ut alias in charactere exili, ita in epiſtolis quoque numerum verborumque ambitum aſpernatur. Quippe, ut idem Demetrius ait, γελοῖον περιοδεύειν, ὥσπερ οὐκ ἐπιστολὴν, ἀλλὰ δίκην γράφοντα· καὶ οὐδὲ γελοῖον μόνον, ἀλλ' οὐδὲ φιλικόν. Illæ tamen epiſtolæ aliquantum aſſurgunt, quæ aut regibus mittuntur, aut civitatibus. Στοχαστέον γὰρ καὶ τοῦ προσώπου, ᾧ γράφεται, ut idem ait. Quare non uſquequaque vera eſt eorum ſententia, qui ἁπλῶς negant, epiſtolam alium, quàm tenuem admittere characterem. Vide, quæ contra hanc opinionem diſſerit M. Antonius Majoragius in epiſtolicis lib. II. cap. XI. At de ratione ſcribendi literas, vide ſis Nazianzeni epiſtolam CCIX. quæ ad Nicobulum.

a *lib. 1. ep. 1.*
b *in Iugurth.*
c *præfat. epiſt.*
d *lib 1. ep. 1.*
e *epiſt 75.*
f *l 1. epiſt. 16.*
g *eodem modo debere dialogum conſcribi, & epiſtolam, nam epiſtolam eſſe quaſi alterā dialogi partem.*
h *ridiculum enim eſt, verborum ambitu uti, tanquem non epiſtolam ſcriberes, ſed cauſſam judicialem: ac non ridiculū modò, ſed nec amicum.*
i *attendere oportet & perſonam, cui ſcribitur.*

V. DE DIALOGO.

NEc epiſtolæ ſolùm,ſed etiam dialogi qui ſcribuntur,ſermonis familiaris ſimilitudinem habent. Itaque & his maximè convenit character tenuis. Cicero tamen quandoque utitur mediocri. Plato verò ad ſublimem ipſum aſſurgit. De quo pluribus mox dicam.

Res,quæ Dialogis tractentur, tam latè patent, quàm Philoſophia. Nam & de differendi arte agunt, & de rerum naturâ, & de actionibus hominum,ſive ſingulos ſpectent,ſive familiam,ſive urbes ac imperia. Duplex enim ratio eſt,quâ Philoſophi veteres in ſcribendo uti ſolent. Una eſt αὐτοπρόσωπον, altera διαλογικόν. In priori ex ſuâ quis loquitur perſona. In alterâ plures inducit loquentes. Prius illud ubique uſurpat Ariſtoteles: de iis loquor,quæ hodie habemus. Nam altero etiam genere uſum eſſe, indicio fuit dialogus Eudemus, qui de animo erat; ut conſtat ex Philopono. Plato gaudebat poſteriori genere. Et ſanè habet ille ſcribendi modus ſua commoda. Magis enim delectat; & multa ſunt,quæ duorum diſquiſitione meliùs, quàm unius expoſitione, tractentur.

Duæ autem ſunt Dialogi partes: una eſt παρασκευὴ,ſive Præparatio ſermonis, atque aditus ad præcipuum argumentum. Altera eſt ἀγὼν, ſive *Contentio*. Prior reſpondet ædium veſtibulis, vel Poëtarum prologis. Atque hîc exponitur,quando,ubi,à quibus,quâ occaſione ſermo habitus ſit. Eoque ut in toto dialogo,ita hic videndum, quid veriſimile ſit,& decorum. Nunquam igitur inducendæ ſunt perſonæ aliæ, quam gnaræ eorum, de quibus diſſeritur. Ideo Cicero in Academicis quæſtionibus, cùm prius loquentes feciſſet Lucullum, & Catulum; poſtquam, Attico monente, vidit non cadere tam ſubtiles diſſertationes in iſtos viros,Varronem deinceps diſputantem de iis induxit. Debent & perſonæ eſſe eorundem temporum. In quo Plato aberravit non ſemel. Et vide,quid tanti viri auctoritas potuerit. Quia ille hoc neglexit, putarunt poſteriorum aliqui, minimè requiri, ut, qui colloquuntur, eodem tempore vixerint. Fuit in iſto errore Macrobius. Cujus hæc verba ſunt Saturnalium lib. 1. cap. 1. *Nec mihi fraudi ſit, ſi uni, aut alteri ex his,quos cœtus coëgit,matura ætas poſterior ſeculo prætextati ſit, quod licito fieri,Platonis dialogi teſtimonio ſunt,quippe Socrates ita Parmenide antiquior,ut hujus pueritia vix illius apprehenderit ſenectutem: & tamen inter illos de rebus arduis diſputatur.* *Inclitum dialogum Socra-*

tes

tes habitâ cum Timæo diſputatione conſumit; quos conſtat eodem ſeculo non fuiſſe. Paralus verò, & Xanthippus, quibus Pericles pater fuit, cum Protagora apud Platonem diſſerunt ſecundo adventu Athenis morante; quos multo antè infamis illa peſtilentia Athenis abſumſerit. Annos ergo coeuntium mitti in digitos, exemplo Platonis nobis ſuffragante, non convenit. Hæc Macrobius, alieno, ut retuli, errore deceptus.

Etiam, ut dicebamus, locus, & tempus, in conſiderationem veniunt. Nam magis veriſimilis fit ſermo, ſi & annus, & dies addatur, & locus ipſe. Ita veriſimila dicit, qui ſenatorem ait in prædio de artibus & doctrinis diſſeruiſſe tempore Feſti ac Ludorum. Aliena à vero dicat, qui ſermonem otiosè ab eo habitum fingat difficillimis Reip. temporibus, cùm ejus opera maxime in curia requireretur.

Porrò interdum à re ipsâ ordimur; interdum à ſimili, unde facilis tranſitus: interdum verò ab re alienâ. Ac tum videndum, ut commodè ab uno ad alterum deveniatur. Ut apud Platonem fit in libris πολιτειῶν a. Dicturus enim de uſu divitiarum, incipit à ſenectutis toleratione. Sed ad alterum commodè eo accedit, quòd divites faciliùs tolerent ſenectutem. a *lib.* 1.

Præterea conſiderandum, cui principalis tribui debeat ſermo. Nec enim is eſſe penes imperitiorem aliquem debet. Qualis audiendi potiùs habeat partes. Ergo perſonæ ſpectanda ætas, doctrina, prudentia, dignitas; quæ omnia auctoritatem conciliant: unde eſt, quòd apud Platonem Socrates docendi habet partes. Ne quis etiam ſe ipſum faciat κωφὸν πρόσωπον b: neque in diſſerendo aliquem ſibi adverſantem inducat temere, aut levi ſanè argumento. Non enim ſic honori conſuleret alterius; ſed de eo triumphare voluiſſe videretur. b *mutam perſonam.*

Ad hæc priusquam ad ἀγῶνα, ſive contentionem, & cauſſam ipſam acceditur; ille, qui præcipuas ſuſtinet partes, modeſtè eſt rogandus, ut de re propoſitâ diſſerendi ſuſcipere velit provinciam; ne non tam perſuaſus ab aliis, quam ſponte ſuſcepiſſe eam videatur.

In Contentione cuique materiæ accommodanda ſunt argumenta: quia non ubique eadem requiritur ſubtilitas; ſed quandoque ſufficit, ut probabilia dicantur. Rationibus miſcere debent varia orationis moratæ ſemina: item affectus hîc ciendi, aut ſedandi: amplificandum quoque, aut minuendum. Imò & ſalibus ac facetiis ſuus eſt locus. Hiſce omnibus ſi oratio temperetur, futurum eſt, ut animus altercatione laſſus in oratione illâ moratâ, ac feſtivâ, velut apud hoſpitem bonum, quietem ſuam capiat: tantoque mox alacrius redeat ad pugnam.

De

De dictione ſatis liquet ex iis, quæ de epiſtolis diximus. Plato quidem γοργίεια illa, & nova ac Poetica frequentat: ſed minori id cum gloria facit: imò dithyrambicis iſtis, ac Poëticis, multùm obſcurat orationem. Nempe traxit hoc à Sophiſtis: à quibus cum virtutibus vitia quædam hauſit. Quod judicium de eo, ut dixi, Ariſtotelis quoque, ac Dionyſii fuit, uti & Olympiodori. Contrà nihil eo eſt elegantius, quando Socraticâ ſimplicitate contentus, haud altius ſe attollit, quàm Dialogi natura permittit. Sed de Dialogo plura qui volet, Carolum Sigonium *a* adeat, virum & eruditione, & judicio longè præſtantiſſimum.

a libro de Dialogo.

VI. DE STYLO SICCO SIVE ARIDO.

OPponitur tenui charačteri dictio jejuna, ſive arida, ac ſicca. Quæ ſimiliter naſcitur è tribus; ſententiâ, verbo, & compoſitione. Sicca eſt ſententia, quæ imminuit rem. Ut ſi olim Romam quis appellâſſet Latii, vel etiam Italiæ caput, quæ rectius *Caput orbis* dicebatur.

Verbum eſt ſiccum, quod non ſatis exprimit mentem dicentis. Ut in hoc: *Si Phalaris moleſtus fuit Agrigentinis.* Nec enim *moleſtia* vox ſatis eſt efficax ad ſignificandam ſævitiam. Ei tamen, qui Phalaridem defendere velit, uti liceat hujusmodi ὑποκορισμῷ: quemadmodum liquet ex Ariſtotele lib. III. Rhetor. item iis, quæ de ἐπενθύσει ſuperiori libro dicebamus.

Compoſitio ſicca eſt, ſi commata ſint frequentia: ut ſæpe fit apud Hippocratem: vel ſi periodi poſterius membrum importunè & intempeſtivè abſcindatur: ut apud Demetrium ex accuſatione Ariſtidis, quòd non veniſſet ad pugnam navalem prope Salamina: ἀλλὰ *b* αὐτόκλητος ἡ μὲν Δημήτης ἦλθεν, καὶ συνεναυμάχει· Ἀριστείδης δ' οὔ. Quod mutilum dicendi genus nec Tacitus ſemper effugit, ut monet Cæſar Scaliger in IV. de re Poët. cap. XXIV.

b Acquieſceres ſua ſponte venit, & nobiscum pugnavit: Ariſtides autem non.

De ſicco hoc & jejuno ſtylo ita ſcribit Cornificius: *Qui non poſſunt in illâ facetiſſimâ verborum attenuatione commodè verſari, veniunt ad aridum & exſangue genus orationis: quod non alienum eſt exile nominari. Cujusmodi eſt hoc.* NAM *iſtic ad balneas acceſſit: ad hunc poſtea dixit, Hic tum ſervus me pulſavit. Poſtea dixit hic illi, Conſiderabo. Poſt ille huic convicium fecit, & magis magisque, præſentibus multis, clamavit.* FRIVOLUS *hic quidem jam, & illiberalis eſt ſermo. Non enim adeptus eſt id, quod habet attenuatâ figurâ, puris verbis, & electis, compoſitam orationem.*

VII. DE STYLO MEDIOCRI, ET VITIO EJUS.

ÆQuabilis ſeu mediocris dicendi character, ut ex Theophraſto ſcribit Dionyſius Halicarnaſſenſis, à Thraſymacho Chalcedonio primum eſt inſtitutus, inchoatusque; à Platone verò atque Iſocrate expolitus; ac demum à Demoſthene conſummatus. Hoc dicendi genus, neque majeſtatem verborum habet, aut gravitatem illam ſententiarum, quæ in grandi eſt; neque eſt ſubtili ac preſſâ oratione limatum, aut facetum, florens, leviterque ornatum, cujusmodi eſt genus humile: ſed in confinio grandiloquî, ac infimi, conſtitutum, mediocres ſententias lectiori ſermone deſignat; nec aſpernatur figuras, quibus genus tenue exſuperat; nec multùm figuratum eſt, quo infra altiloquum ſubſidit. Rectè de eo ſtylo Tullius in Oratore: *Eſt interjectus, intermedius, & quaſi temperatus, nec acumine poſterioris, nec fulmine utens ſuperioris; vicinus amborum, in neutro excellens, utriusque particeps, vel utriusque (ſi verum quærimus) potius expers.* Itaque cujusmodi in eo compoſitio, res, ac verba locum habeant; non difficile eſt cognoſcere ex iis, quæ de grandi ac tenui charactere diximus.

Mediocri generi opponitur flactuans, & incertum; De quo ſic Cornificius: *Qui in mediocre genus orationis profecti ſunt, ſi pervenire eò non poterunt, errantes perveniunt ad confine genus ejus generis, quod appellamus fluctuans, & diſſolutum: eo quòd ſine nervis, & articulis, fluctuat huc, & illuc; nec poteſt confirmare, nec viriliter ſeſe expedire. Id eſt hujusmodi:* SOCII *noſtri, cùm belligerare nobiſcum vellent, profectò ratiocinati eſſent etiam atque etiam, quid poſſent facere, ſi quidem ſuâ ſponte facerent, & non haberent hinc adjutores multos, & malos homines, & audaces. Solent enim diu cogitare omnes, qui magna negotio volunt agere.* NON *poteſt hujusmodi ſermo tenere attentum auditorem, diffluit enim totus, neque quicquam comprehendens perfectis verbis amplectitur.*

CAP. VI.

DE USU TRIPLICIS CHARACTERIS, ITEM DE DIVISIONE DICTIONIS IN ATTICAM, ASIATICAM, RHODIAM.

ORatoris eſt, diſpicere, tum quod genus dicendi cuique cauſſæ conducat: tum etiam, quomodo in eadem oratione, atque opere, pro argumento varies charact́er. Quocunque autem eorum uti viſum erit, potius imitabimur Atticos, quàm Rhodios; & hos, quàm Aſiaticos. Ex quibus Attici erant preſſi, Aſiatici redundantes; Rhodii preſſi minùs, quam Attici; minùs redundantes, quam Aſiatici.

I. DE DIVERSITATE CHARACTERIS PRO VARIETATE, VEL CAUSSÆ, IN ORATIONIBUS DIVERSIS; VEL ARGUMENTI, IN CAUSSA EADEM.

CUm verba ſint ſigna rerum, oratoris eſt, rebus accommodare dictionem. Itaque cauſſam tenuem potiſſimum decebit genus humile. In cauſſâ gravi utemur genere grandi. Mediocri convenit genus temperatum. Ita Cicero tenui genere utitur pro Quinctio, & Roſcio Comœdo. At ſtylum mediocrem uſurpat pro lege Maniliâ, pro Marcello, pro Cornelio Balbo, poſt reditum ad Quirites, & in Senatu. Sublimem adhibet pro Milone, inprimis in fine ejus, pro Rabirio, Catilinariâ II. Philipp. II. in Verrem, in Piſonem. Item Bucolicis magis conducit character tenuis; Georgicis medius; Æneidi ſublimis. Quod tamen commodè capiendum, ut mox dicam. Comœdiis quoque tenuis character aptus; tragœdiis, ſublimis; hiſtoriis, mediocris; quanquam Livius ſublimior ſit, humilior Cæſar. Sed hic non tam hiſtoriam, quàm Commentarios ſcripſit: ut Cicero ait in Bruto. Eosque facilè ac celeriter fecit, teſte Hirtio *a*; quo nemo id melius ſcire potuit.

a lib 8. de Cæſaris bello Gallico.

Nec ſolum in diverſis cauſſis, diverſo utimur charactere; ſed, ut auctor eſt Fabius *b*, etiam in eadem oratione genera diverſa locum habent. Siquidem Orator ad conciliandum, mediocri; ad docendum, humili; ad concitandum, vehementi utitur charactere: ut ſuperius quoque diximus.

b lib. 12 c. 10.

Idem

Idem fit in carmine: ut ex divino Poetâ oſtendit Scaliger lib. IV. de re Poëticâ cap. I. *Nam,* inquit, *imum genus in illa, quò te Mœri, peaes? mediocre, in Gallo; ſummum, in Sileno. Par ratio in Georgicis: imum, aratio, & ſatio; ſummum, in peſtilentiâ; mediocre, in fabulâ Ariſtai. Simile judicium in Æneide: ſummum genus in ſecundo, in ſexto; imum in ludis; medium in primo.* Interim, quod idem optimè obſervat, *differunt Virgiliana humilitates in ſublimi ab humilitatis, in humili, ſpecie. Sublimitas verò ab humilitate in Æneide non ſpecie, ſed modo tantum, ac gradu, diſtant.*

II. DE DISCRIMINE DICTIONIS ATTICÆ, RHODIÆ, ET ASIATICÆ.

AB hac verò diviſione characteris in ſublimem, tenuem, medium, diverſa eſt illa, in dicendi genus Atticum, Aſiaticum, & Rhodium. Quale unumquodque horum fuerit, malo veterum verbis explicare, quam meis. Ac Tullius quidem de eo ſic loquitur in Bruto, ſive de claris Oratoribus: *At verò extra Græciam magna dicendi ſtudia fuerunt: maximique huic laudi habiti honores illuſtre Oratorum nomen reddiderunt, nam ut ſemel e Piræeo Eloquentia evecta eſt, omnes peragravit inſulas, atque ita peregrinata tota Aſia eſt, ut ſe externis oblineret moribus, omnemque illam ſalubritatem Atticæ dictionis quaſi ſanitatem perderet, ac loqui penè dediſceret. hinc Aſiatici Oratores, non contemnendi quidem nec celeritate, nec copiâ; ſed parum preſſi, & nimis redundantes. Rhodii ſaniores, & Atticorum ſimiliores.* Idem Cicero in Oratore ad Brutum: *Semper Oratorum Eloquentiæ moderatrix fuit auditorum prudentia: omnes enim, qui probari volunt, voluntatem eorum, qui audiunt, intuentur, ad eamque, & ad eorum arbitrium, & nutum, totos ſe fingunt, & accommodant. Itaque Caria, & Phygia, & Myſia, quòd minimè polita, minimeque elegantes ſunt, adſciverunt aptum ſuis auribus, opimum quoddam, & tanquam adipata dictionis genus; quod eorum vicini (non ita lato interjecto mari) Rhodii nunquam probaverunt; Græci autem multo minùs; Athenienſes verò funditus repudiaverunt; quorum ſemper fuit prudens ſincerumque judicium, nihil ut poſſent niſi incorruptum audire, & elegans.* Quintilianus lib. XII. cap. X. *Antiqua quidem illa diviſio inter Aſianos atque Atticos fuit: cùm hi preſſi, & integri; contrà inflati illi, & inanes haberentur: & in his nihil ſuperflueret; illis judicium maximè, ac modus, deeſſet. Quod quidam, quorum & Santra eſt, hôc putant accidiſſe, quòd paulatim ſermone Græco in proximas Aſiæ civitates influente, nondum ſatis periti loquendi, facundiam concupierint; ideoque ea, quæ propriè ſignari poterant, circuitu cœperint enuntiare, ac deinde in eo*

 perſeve-

perſeverarint. Mihi autem orationis differentiam feciſſe & dicentium & audientium naturæ videntur: quod Attici limati quidem, & emuncti, nihil inane aut redundans ferebant. Aſiana gens, tumidior alioquin & jactantior, vaniore etiam dicendi gloriâ inflata eſt. Tertium mox, qui hæc dividebant, adjecerunt genus Rhodium; quod velut medium eſſe, atque ex utroque miſtum, volunt. Neque enim Attice preſſi, neque Aſianè ſunt abundantes; ut aliquid habere videantur gentis, aliquid autoris. Æſchines enim, qui hunc exilio delegerat locum, intulit eò ſtudia Athenarum; quæ, velut ſata quædam cœlo terraque degenerant, ſaporem illum Atticum peregrino miſcuerunt. Julius Severianus præfat. art. Rhet. *Proximè quærendum eſt, quo genere orationis uti debeat Orator. Atticorumne no-*
a fort. leg. dictio. *bis ſequenda ſit actio a, qui breves adſtrictique, & acres ſunt, purè inter res ipſas aculeosque verſantes, quique affectum ex occulto petunt. An imitanda nobis ſit Aſianorum licentia; qui vagi, ac fuſi, rapere potiùs affectibus, quàm diſputationibus perſuadere, didicerunt.* SIT TAMEN *Romanus Orator Aſiatico preſſior, Attico copioſior.* B. Hieronymus ad Ruſticum: *Aſiaticum tumorem Attico ſiccabant ſale.* Nec dubium, quin eodem ſpectet Petronii illud: *Nuper ventoſa iſthac & enormis loquacitas Athenas ex Aſia commigravit, animosque juvenum ad magna ſurgentes, veluti peſtilenti quodam ſidere, adflavit, ſimulque corrupta eloquentiæ regula ſtetit, & obmutuit.* Quæ verba vir eruditus eò referebat, quòd Alexander M. ſilentium impoſuerit Oratoribus Atticis. Unde Seneca epiſt. XCIV. *Lacedæmona* (Alexander) *ſervire jubet, Athenas tacere.* Sed omnino Petronius queritur, jam Atticos etiam Aſiaticum dicendi genus aſſumſiſſe. Nec tamen nullum inter Aſiaticos diſcrimen erat. Quam ſententiam ſatis refellit Tullius ipſe in Bruto, ubi ſic ſcribit: *Genera Aſiaticæ dictionis duo ſunt. Unum ſententioſum, & argutum, ſententiis non tam gravibus & ſeveris, quàm concinnis, & venuſtis: qualis in hiſtoriâ Timæus; in dicendo autem pueris nobis Hierocles Alabandeus, magis etiam Menecles frater ejus fuit, quorum utriusque orationes ſunt in promis, ut Aſiatico in genere, laudabiles. Aliud autem genus eſt, non tam ſententiis frequentatum, quàm verbis volucre, atque incitatum: quali eſt nunc Aſia tota: nec flumine ſolùm orationis, ſed etiam exornato & faceto genere verborum: in quo fuit Æſchylus Gnidius, & meus æqualis, Mileſius Æſchines, in his erat admirabilis orationis curſus; ornata ſententiarum concinnitas non erat.*

Etſi autem Attica dictio longè Aſiaticæ præſtet; non tamen hæc in adoleſcentiâ improbatur. Cujus cauſſa eſt, quòd paulatim luxuries illa Aſiatica, judicii falce reſecetur. Sin etiam in adulto luxuries ea remaneat,

maneat, ſanè quæ venia adoleſcenti dabatur, non item dabitur adulto. Scitè eâ de re Tullius ibidem: *Si quærimus, cur adoleſcens magis floruerit dicendi, quàm ſenior, Hortenſius: cauſſas reperiemus veriſſimas duas, primum, quòd genus erat orationis Aſiaticum, adoleſcentiæ magis conceſſum, quàm ſenectuti.* Inde commemorat, quæ de duobus Aſiaticæ dictionis generibus attuli. Iis continuò ſubjungit: *Hæc, ut dixi, genera dicendi aptiora ſunt adoleſcentibus; in ſenibus gravitatem non habent.* Et mox: *Erat excellens judicio vulgi, & facilè primas tenebat adoleſcens, etſi enim genus illud dicendi autoritatis habebat parum, tamen aptum eſſe ætati videbatur. Et certè, quòd & ingenii quædam forma lucebat, & exercitatione perfecta erat, verborumque adſtricta comprehenſio; ſummam hominum admirationem excitabat. Sed cùm jam honores, & illa ſenior autoritas, gravius quiddam requireret; remanebat idem, nec decebat idem.*

Cùm autem Attici fuerint adſtricti, Aſiatici redundantes: non immeritò quæritur, his, an illis, accenſeri Tullius debeat. Sanè à Bruto, atque aliis, ut Aſiaticum, reprehenſum eſſe conſtat. Sed parum credibile eſt, ſummum Oratorem id dicendi genus ſecutum, quod ubique improbaret. At verius, eos, quibus Lyſias in deliciis erat, Aſiaticos vocaſſe qui ab hoc dictionis genere longiùs abeſſent. Quorum errorem abunde refellit Fabius lib. XII. cap. X. Siquidem hoc pacto, non dico Iſocrates, ſed nec Æſchines, nec Demoſthenes, Attici dicerentur. Sunt enim Lyſiæ admodum diſſimiles. Quare faciendum eſt, varia eſſe genera eorum, qui Atticè dicerent; eoſque omnes Atticè dicere, qui aliquo eorum generum optimè dixerint. Nec tamen diffitebor, Cicerone magis Atticum videri Salluſtium: ut qui nobis expreſſerit Thucydidem; cujus æmulum fuiſſe, etiam apud Vellejum *a* legere eſt. Nec Quintilianus *b* *Thucydidi opponere Salluſtium* veretur. Imò, ut M. Seneca *c* ait, *cùm ſit præcipua in Thucydide virtus brevitas, hac eum Salluſtius vicit, & in ſuis eum caſtris cecidit.* Atqui Thucydides inter Atticos habetur primus. Unde & eum potiſſimum ſibi imitandum propoſuit Demoſthenes. Sanè quàm diligens fuerit Thucydidis imitator, cùm tam multa indicant, quæ Pæanienſis ille Orator ex Thucydide deſumpſit; tum quod eum octies *d* (μνημονικῷ ἁμαρτήματι Turnebus decies *e*, alius *f* ſepties ait) ſuâ manu deſcripſerit: ut neceſſe non habeamus, in partes advocare Arſenium, Monembaſiæ epiſcopum, qui in apophthegmatis Græcis, ex auctore neſcio quo, ſcribit, ποτὲ καείσης τῆς βιβλιοθήκης ἐν Ἀθήναις, καὶ συγκαυθεισῶν τῶν ἱστοριῶν Θουκυδίδου, αὐτὸν μόνον ἀπομνημονεῦσαι πασῶν, καὶ οὕτω μεταγραφῆναι ποιῆσαι· *Athenienſi Bibliothecâ incenſâ, in quâ Thucydidis aſſervabatur hiſtoria, unum Demoſthenem, cùm eam memoriâ teneret, hanc deſcribendam*

a lib. 2.
b lib. 10. cap. 1.
c lib. 9. controv. 1.
d Lucianus πρὸς ἀπαίδευτον.
e lib. 28 Adv. cap. 22.
f Rob. Titius lib. 4. aſſertionum cap. 5.

bendam curaſſe. Parum fidei huic narrationi habendum, mihi quidem non arbitrarium, ſed multo certiſſimum eſt. Interim hoc quoque indicio eſt, quàm ſtudioſè Thucydidem à Demoſthene lectitatum fuiſſe, Græci ipſi judicarint. At Demoſthene nec Athenas magis fuiſſe Atticas, ipſe agnoſcit Tullius. Sed & Calvum magis Atticum, ac Demoſtheni fuiſſe ſimiliorem, quàm Ciceronem, Marci Senecæ, & junioris Plinii auctoritate, oſtendit Adr. Turnebus lib. XXVIII. Adverſ. cap. XXII. Verùm non ſi Salluſtius, aut Calvus, magis Attici fuerint Tullio: eo Tullius Aſiaticis ſit aggregandus. Nam inter Atticos, & Aſiaticos, Rhodii fuere medii, ut antè vidimus. Etiam Julii Severiani verba, paulo antè memorata, occurrant: *Sit* ROMANUS *Orator Aſiatico preſſior, Attico copioſior.*

CAP. VII.

DE SENTENTIA EORUM, QUI QUATUOR STATUUNT CHARACTERES. AC INPRIMIS DE REBUS, VERBIS, ET COMPOSITIONE, PARTIM IN FLORIDO, PARTIM IN GRAVI GENERE DICENDI, SECUNDUM DEMETRIUM: ITEM, DE SEPTEM IDEIS, ET EARUM PARTIBUS, JUXTA HERMOGENEM.

Vidimus de tribus dicendi generibus, ſublimi, tenui, medio: Item Attico, Aſiatico, Rhodio. At ſunt, qui quatuor ſtatuant genera dicendi: Copioſum, breve, ſiccum, & pingue. Sed longitudo, & brevitas, accidunt omni characteri: ſiccum, & pingue, ſunt exceſſus ſtyli ſublimis, & tenuis. Pingue enim eſt ſublime, ſed tumidum. Siccum eſt tenue, ſed aridum.

Demetrius etiam quatuor characteres poſuit; Sublimem, tenuem, floridum, & gravem. Sed floridum affectio eſt cujuſvis characteris: uti gravitas, grandis.

Interim affectionum quoque naturam ſcire opus: eoque expedit noſſe, cujuſmodi utrobique res ſint, verba, ac compoſitio; de quibus præclare Demetrius.

Nec ſeptem Hermogenis ideæ ſunt novi characteres, ſed trium characterum affectiones.

Affectiones iſtæ partim in omni ſunt oratione neceſſariæ, partim aliter ſe habent. Prioris generis ſunt perſpicuitas, & pulchritudo: poſterioris, magnitudo, celeritas, & mores. At veritas ſub morata

oratione comprehenditur. Vis dicendi reſultat ex recto aliarum affectionum uſu.

In iis verò omnibus conſideranda ſunt hæc ſeptem: Sententia, methodus, dictio, figura, cola, compoſitio, & clauſula.

I. DE EORUM OPINIONE, QUIBUS GENERA DICENDI SUNT, COPIOSUM, BREVE, SICCUM, ET PINGUE.

NUnc eorum etiam ſententias expendamus, qui plures tribus characteres ſtatuerunt. Uti Macrobius fecit lib. v. Saturn. cap. 1. *Quatuor ſunt genera dicendi: Copioſum, in quo Cicero dominatur: Breve, in quo Salluſtius regnat: Siccum, quod Frontoni adſcribitur: Pingue & floridum, in quo Plinius Secundus quondam, & nunc, nullo Veterum minor, noſter Symmachus luxuriatur.* Pingue & floridum genus poſtea ſecutus eſt Sidonius Apollinaris: ut ſiccum, quod Frontoni placuerat, Julius Titianus. Hoc cognoſcimus ex verbis ipſius Sidonii lib. 1. epiſt. 1. Eorum mentem non ſatis intellexit Barthius Adverſar. lib. XLVII. cap. IX. Quid verò mihi potiùs de iis videatur, expoſui lib. II. de Hiſtoricis Latinis cap. 1. Quæ nunc non repetam.

Quod autem ad τετραχοτομίαν illam attinet, eam eſſe vitioſam, arguit, quòd membra illius concurrant. Nam cùm priora duo reſpiciant quantitatem, breve nimirum, & longum, ſive copioſum: duo poſteriora ſpectent qualitatem, puta ſiccum, & pingue: nihil impedit, quo minùs, & ſiccum, & pingue genus, nunc breve ſit, nunc copioſum; & utrumque horum nunc ſiccum ſit, nunc pingue. Adde quòd genus ſiccum, & pingue, non ſint veri characteres, ſed vitia eorum. Nam tenuis ſtyli vitium eſt ſiccum & aridum; grandis autem, tumidum ac pingue; ut ſuperius vidimus.

II. AN RECTE DEMETRIUS STATUAT CHARACTEREM FLORIDUM, ET GRAVEM.

ETiam Demetrius quatuor facit characteres: nimirum, μεγαλοπρεπῆ, ᵃ ἰσχνὸν, γλαφυρὸν, & δεινόν. Sed ſi hanc quoquo diviſionem accuratius expendamus, cognoſcemus, eam peccare trifariam. Primò enim omittit characterem mediocrem ſive temperatum. Deinde γλαφυρὸν ᵇ characterem facit, cùm ſit affectio tribus characteribus communis. Deniq; τὸ δεινὸν ᶜ fruſtra addit, cùm ſit grandis characteris pars ſive affectus.

a *magnificū, tenuem, floridum, ac gravem.*
b *floridum.*
c *gravem.*

De

a florido. De *ἀνθηρῷ*, ſive *γλαφυρῷ*, idem ac Demetrius ſenſiſſe videtur Fabius lib. XII. ubi hoc genus putat eſſe interjectum inter *ἰσχνὸν*, ſive tenue, & *ἁδρὸν*, ſive grande. Quanquam is non tam in re, quàm in voce peccat; cùm haud aliud ſignet genus, quàm æquabile. Propriè verò ſi ſumas, affectio fuerit, quæ characteribus miſceatur. Audiamus Proclum in chreſtomathiâ Poëticâ: *Ἀνθηρὸν δὲ καθ' ἰδίαν οὐκ ἔστι πλάσμα, ἀλλὰ συνεκφέρεται, καὶ συμμέμικται τοῖς εἰρημένοις. Floridum per ſe non eſt dicendi genus; ſed iis, quæ diximus, commiſtum ſimul effertur.*

Ac quidem, quod de charactere ornato ac gravi diximus, vel ex ipſo Demetrio adſtrui poteſt. Nam ornatam ideam cum magnificâ ac tenui miſceri ait: itidemque conjungi fatetur gravem, tum cum magnificâ, tum cum tenui: ſolum verò magnificum ac tenuem characterem negat permiſceri, ſed alterum alteri vult eſſe contrarium. At ſi veræ ſint omnes
b oppoſitas. unius generis ſpecies, eas *ἀντιδιῃρημένας* b eſſe neceſſe eſt, ne, quod dicitur, appoſitum ſit in oppoſito. Verùm Demetrius hanc rationem ridiculam appellat; ridiculè ſanè; quemadmodum & adeò frigidè ad eam reſpondet, ut Neronianas quoque thermas refrigerare ejus poſſit oratio. Neque enim oſtendit, ſpecies, quæ commiſcentur, poſſe diverſos
c quod demõſtratum oportuit. conſtituere characteres, *ὅπερ ἔδει δεῖξαι* c: verùm docet, eas conjungi ac commiſceri poſſe; quod *οὐδὲν πρὸς ἔπος* d: atque adeò à nobis potiùs,
d nihil ad rem. quàm Demetrio, facit.

III. QUOTUPLEX SIT VENUSTAS.

UTcunque verò, cùm Demetrius venuſtatem, & gravitatem, à magnifico, medio, ac tenui ſtylo characteres facit diverſos, affectiones cum characteribus confundat: non tamen eo minoris cenſenda ſunt, quæ de utraque illa affectione præcepit. Siquidem, ad perfectam cujusque rei intelligentiam, etiam affectionum notitiâ opus eſt. Quare præcipua eorum, quæ de utraque illa à Demetrio prodita ſunt, proximè ſubjiciam, ac complura, quæ lucem iis fœnerent, miſcebo. Longior eram futurus, niſi, poſtquam de Demetrio dixerimus, animus foret agere de ideis Hermogenis: ubi non pauca itidem afferam, quæ Demetrio etiam alluceant facem. Nunc ab iis, quæ de venuſtate tradidit Demetrius, initium eſto.

Venuſtas eſt duplex: Quædam levior, quæ Comicis etiam convenit: Gravior altera, grandiorque, quâ & Epici utuntur. Levioris unde exempla

exempla petantur, Demetrius docet his verbis: οἷον αἱ Ἀριστοτέλους χάριτες, καὶ Σώφρονος, καὶ Λυσίου. *Cujusmodi ſunt venuſte ac feſtive dicta Ariſtotelis, & Sophronis, & Lyſiæ.* Verum Ariſtoteli hic non eſt locus; etſi hoc nomen legatur in Florentina Victorii editione, & Pariſina Morellii. Planeque (ut primus obſervavit Franciſcus Maſſovius, qui Latine Demetrium reddidit) Ἀριστοφάνους legendum; quo Comico nihil eſt feſtivius. Utinam modo non ſalibus ſuis ſic eſſet abuſus in ridendo Socrate, viro infinitis partibus ſe meliore. Subjicit deinde Demetrius Sophronis Syracuſani mimos. Quorum & Ariſtoteles meminit in primo de re Poetica. Item Pollux *a*, Athenæus *b*, atque alii. Tanti vero eos fecit Plato, ut non ſolum è Sicilia primus in Græciam inveheret; ſed etiam, cum moreretur, habuerit capiti ſuppoſitos: uti Valerius Max. *c* ac Fabius Quintilianus *d* ſunt Auctores. Plura cum de Sophrone hoc, tum de mimis, attulimus in ſecundo de Arte Poetica. Tertius, quem memorat Demetrius, eſt Lyſias Orator: ex cujus oratione contra Æſchinem Socraticum, non à Demetrio ſolum, ſed etiam Athenæo, extremo ἐρωτικῷ, ſive libri tertii decimi, refertur hoc de vetula Æſchinis amaſia: ἧς ῥᾷον τοὺς ὀδόντας ἀριθμῆσαι, ἢ τῆς χειρὸς τοὺς δακτύλους, *cujus facilius dentes numerare poſſis, quam manus digitos.* Alterum etiam Demetrius exemplum ſubjungit: ὅσας ἄξιος ἦν λαβεῖν πληγάς, τοσαύτας εἴληφε δραχμάς. *Quot dignus erat accipere plagas, tot accepit drachmas.*

a *lib. 10. c. 20.*
b *lib. 8.*
c *lib. 8 cap. 7.*
d *lib. 1 c. 17.*

Major vero grandiorque venuſtas, vel ad dignitatem, atque amplitudinem adhibetur, vel ad exacerbandum. Prioris generis eſt hoc primo Æneidos:

At Venus Aſcanio placidam per membra quietem
Irrigat, & ſolum gremio Dea tollit in altos
Idaliæ lucos: ubi mollis amaracus illum
Floribus, & dulci adſpirans complectitur umbra.

Huc pertinet, cum Homerus in ſexto Ulyſſeæ Nauſicaam comparat Dianæ: quod Maro imitatus Didoni accommodat primo Æneidos: infeliciter quidem, at ex Valerio probo Agellius tradidit lib. IX. cap. IX. at recte, ſciteque, ut judicat acutus talium cenſor Cæſar Scaliger.

Poſterior eſt terribilis, & ἐμφατική: ut quando Homerus Polyphemum, donum hoſpitale Ulyſſi parantem, ſic loquentem inducit *e*:

Οὖτιν ἐγὼ πύματον ἔδομαι μετὰ οἷσιν ἑτάροισι,
τοὺς δ' ἄλλους πρόσθεν· τὸ δέ τοι ξεινήιον ἔσται *f*.

e *Iliad. 1. v. 369*
f *Utin, ſeu Neminem, ego poſtremam comedam poſt ſuos ſocios: Alios autem prius: hoc tibi hoſpitale munus erit.*

 Nam

Nam lepore iſtoc aperte adeo immanitatem Polyphemi ob oculos ponit, ut clarius non potuerit. Paris venuſtatis exemplum habemus apud Xenophontem. Nam in ſexto Ἀναβάσεως, cum Græci apud eum induxiſſent mulierem, quæ pyrricham ſaltaret, interrogaſſe ait Paphlagonum legatum, num Græci etiam mulieres belli ſocias haberent: at reſpondiſſe Græcorum quendam, has eſſe, quæ regem eorum, relictis caſtris, fugere coegiſſent. Duplex enim ex venuſtate ea provenit acrimonia: una quidem inde, quod Græcorum mulieres non forent è mulierum vulgo, ſed quaſi Amazones: altera autem, quod ea eſſet imbellia ac infirmitas Paphlagonum regis, ut fœminæ quoque eum adegerint ad fugam capeſſendam, ſi ſaluti ſuæ conſultum cuperet.

Præterea veneres diſpeſcuntur in eas, quæ inſunt rebus ipſis, quæque in tractatione poſitæ ſunt, vel in utroque. Rerum ipſarum venuſtas eſt, ſi loquamur de amoribus, conviviis, choreis, hortis, & aliis id genus: quæ venuſta forent, ſi cet ab Hipponacte, Poeta aſpero, ac viruſento, proferrentur. Nam quis unquam Hymenæum cecinit iratus? aut ex Cupidine fecit Erynnin, aut ex riſu ploratum?

Tractationis eſt venuſtas, cum rebus natura injucundis, atque odioſis, quædam conciliatur delectatio. Cujus artificii ſcitum nobis exemplum præbet Xenophon lib. II. Κύρου παιδείας. Ut qui etiam in Aglaitada Perſa, homine prorſus inficeto, atque illepido, lepidum quid ac facetum repererit, cum ait: Ῥᾷον ἔστι πῦρ ἐκτρίψαι ἀπὸ σοῦ, ἢ γέλωτα· *Facilius ſit ex te ignem excudere, quam riſum.*

At tum natura, tum tractandi ratione, venuſtum eſt illud Homericum, Odyſſ. T:

a Sicut vero quando Pandarei filia Chloreis luſcinia.

Ὡς δ᾽ ὅτε a Πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν
Καλὸν ἀείδῃσιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο,
Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσι &c.

Benevanit, vere recens, Arborum in foliis ſedens denſis &c.

Ubi à natura rei eſt jucunditas, cum memorantur ver, & luſcinia. At à tractatione eſt, cum luſcinia vocatur *Pandarei filia* (Pandionis alii dicunt:) item cum *Chloreis* dicitur, h. e. propago Chloridos nymphæ, Zephyro nuptæ, unde *Zephyritis* appellatur à Catullo, carm. de Coma Beronices. Atque hæc venuſtas etiam ſe offert in Maronis iſtoc *b*, quod ex homerico illo expreſſum videtur:

b 4. Georg. v. 511.

Qualis populea mœrens Philomela ſub umbra.
Amiſſos queritur fœtus.

IV. DE

IV. DE SENTENTIIS VENUSTÆ ORATIONIS.

Vidimus varia venuſtatis genera: nunc explicabo, quomodo tractationis artificio venuſta reddatur oratio. Conſiſtunt veneres iſtæ in his tribus; ſententiis, locutione & compoſitione. Sententiarum venuſtas oritur è quinque locis.

Primus eſt è Proverbiis: unde & Sophron quandoque tria accumulat adagia, ut ſic augeat venuſtatem, ac lepores.

Alter eſt è fabula, ſeu vetere, ſeu nova. Veteris Exemplum apud Ariſtotelem habemus in nono Animalium libro cap. XXXII. *a*; ubi, cur aquila, ſenio confecta, fame pereat, hanc reddit rationem, quod cum homo foret, hoſpites ſoleret injuria afficere. Novæ exemplum tale. Quidam, cum retuliſſet de fele, pro Lunæ eam incremento, ac decremento, gliſcere, vel extenuari, (quod de oculis Solis alii *b* prodidere) ſubjecit, hoc occaſionem præbuiſſe fabulæ, qua Luna dicitur felim peperiſſe. Omnino enim lepidum eſt quiddam, felem dicere Lunæ prolem; quaſi Belga vocet eam *maneckint*. Simile eſt, quod ex Simonide relatum Zenodoto, ut Eraſmus nuncupat, vel Zenobio *c* potius, & Suidæ, de origine proverbii, quod eſt de riſu Sardonio; fuiſſe olim virum ex ære à Vulcano fabrefactum; nomine Talum; quem cum Sardi prohiberent in Cretam proficiſci, in ignem inſiluiſſe, pectorique admoviſſe Sardos: eos vero, cum calore æris ringerentur, ridentibus ſimiles in complexu ejus periiſſe. Sed hæc fabula etiam horrorem incutere idonea eſt.

a ſive, ex diſtinct. Cæſaris Scaligeri c. 41 Sect. 225.
b Agell. l. 20. cap 8.
c Centur 5. proverb. 85.

Tertius locus eſt ex timore immutato, cum metus inanis vertitur in riſum. Ut ſi quis, cingulum videns, ſerpentem putarit, aut ſi, conſpecto clibano crediderit eſſe hiatum terræ. Cujuſmodi comœdiis conveniunt.

Quartus eſt locus ex imaginibus. Ut cum Ariſtophanes in Avibus gallum gallinaceum eſſe ſimilem ait Medorum regi. Ac regi quidem, quia is purpura eſt indutus; ſimiliterque gallus ſit purpureus: vel quia mane, canente gallo, de lecto deſilimus, haud ſecus, acclamante rege, metuimus nobis. Regi vero Medorum eum confert, quia avis hæc criſtam gerat erectam, haud ſecus ac Medorum rex eo differt à principibus viris, quod ipſe κυρβασίαν ſive tiaram geſtet ὀρθὴν, h.e. rectam, ſive in ſublime erectam: cæteri vero ferant προβάλλουσαν, ſive κεκλιμένην, h.e. inflexam, ſive deorſum vergentem. Quod diſcrimen ſtatuunt, præter

Ariſtophanem, Xenophon lib. II. & VIII. Ἀναβάσεως περὶ Κύρου, & Plutarchus lib. περὶ φιλαδελφίας, & II de Fortun. Alexand. Ut mittam Dionem Chryſoſtomum, Lucianum, Eunapium, Heſychium, & Suidam: quorum verba legas apud Briſonium in primo de Regno Perſarum.

Quintus eſt locus ex Hyperbolis, non tamen in quibuslibet. Quædam enim magis ſunt ridiculæ, quam venuſtæ. Qualis illa, quando Ariſtophanes, ingluviem Perſarum ſugillans, refert, eos in furno aſſaſſe boves pro panibus: vel cum alius ait, Medocem, Thracum regem, bovem integrum geſtaſſe. Quæ, ut invenuſta, ſic frigida eſſe, eoque magnifico etiam ſtylo adverſari, dicebamus libri hujus cap. IV. Sect. 3. At hyperbolæ iſtæ vere ſunt venuſtæ, non item ridiculæ, quibus gaudet Sappho: ut *auro magis aurea*, & ſimiles.

Ut vero melius diſtinguantur hyperbolæ venuſtæ à ridiculis: opera erit exponere, quantum diſtet ridiculum venuſto.

Ac primum differunt hæc materia. Quæ in venuſto fuerint Nympharum horti, & Cupidines. Neque enim iſta ridemus. Sed riſui materiam præbent Irus, & Therſites; in quibus eſt deformitas ſine dolore, aut admiratione.

Præterea diſcrepant dictione: quæ in venuſtis eſt pulchra; in ridiculis humilis, ac vulgaris. Nam in expoliendis ridiculis operam inſumere, tantundem eſt, ac ſimiam exornare. Hac parte præit nobis Sappho: quæ plane ſuavi utitur dictione: ac Cupidines, aera, halcyones, & alia id genus inſerit orationi. Contra, quando irridet ſponſum agreſtem, & janitorem in nuptiis verſantem verba adhibet humilia, magisque pedeſtria, quam poetica, ſic ut nequeant accommodari ad lyram, vel chorum canentium, ſed exigatur chorus ſive multitudo loquentium.

Adhæc diſcrimen eſt ratione voluntatis, ac finis, ſive effectus. Nam venuſta propoſitam habent delectationem: eam conſequitur laus. At qui ex ſcurrilibus captat riſum, rideri ipſe, ac eſſe contemptui meretur: nec videtur deſpectum illum recuſare, qui ſuos ſic componit mores.

Denique locis ſeparantur. Ridicula comœdiis, mimis, ac ſatyris conveniunt tragœdiis nihil æque inimicum. Atque hæc de venuſtæ orationis ſententiis.

V. DE VERBIS VENUSTI SERMONIS.

PRiusquam vero exponamus, cujusmodi verba orationi afferant venuſtatem, diſtinguendum interea, quæ Grammaticis venuſta dicuntur, quæque hujusmodi ſunt ſecundum Muſicos. Grammaticis, uti & Theophraſto, hoc nomine vocantur, quæ ſignificant res adſpectu jucundas: ut *floriferum, & auricomum*. Vel gratas auditu: ut *medulla, hinnulus, perennis*: quæ aures demulcent ob concurſum liquidarum LL, vel NN. Vel denique, quæ ſignificandi modo id molliunt, quod foret ingratius, ſi proprie magis diceretur: ut *ſenex*, pro decrepito; *matrona*, pro vetula. At Muſicis dulcia ſunt, tum verba λεῖα, levia; ut *Eous*: tum τραχέα, aſpera; ut *murmur*: tum συμπαγῆ, compacta; ut *bonitate*: tum ὀγκηρά; tumida: quæ in tribus conſiſtunt, πλάτει, μήκει, πλάσματι, longitudine, latitudine, fictione: velut βροντᾷ, pro βροντῇ: quod præter fictionem (eſt enim à ſono factum) tum longitudinem habet ex ſyllabis longis; tum latitudinem ex Doriſmo. Dores enim verbis gaudent latis, ſoniſque agreſtis: unde de Doricis mulieribus ſic Theocritus Idyll. xv. a *tonitru.*

Τρυγόνες· ἐκκναισεῦντι πλατυάσδοισαι ἅπαντα b.

Ubi ſcholiaſtes πλατυάσδοισαι interpretatur Δωρίζουσαι. Nam inquit: οἱ Δωριεῖς πλατυστομοῦσι, τὰ Α πλειστάζοντες c. Atque hoc in cauſa eſt, cur Græci in Comœdiis, ſalſe aliquem riſuri, non Attica id faciant dialecto, ſed Dorica. Nempe habet lingua Attica præ dialectorum cæteris quiddam dictis conveniens urbanis.

b *Sicut columbæ odioſe ſtridunt, ore diducto omnia pronunciantes.*

c *Dores enim late diductoque ore pronunciant vocalem A ſupra modum frequentantes.*

Porro ex generibus hiſce Muſicis elegantiam afferunt ſermoni verba levia: nec compacta prorſus improbantur. Theophraſto autem univerſa hæc ad orationis conferunt venuſtatem.

Hinc jam particulatim magis exponam, quibus verborum generibus ſermo reddatur ſuavis, ac venuſtus. Sunt ea numero XIV.

Primus eſt locus verbis conciſis: hoc eſt, quando paucis effertur, quod, ſi pluribus diceretur, invenuſtius foret. Exemplum ſuggerit Xenophon. lib. III. ἀναβάσεως narratione de Apollonide Bœoto. Cum enim memoraſſet, quomodo Agaſias Stymphalius ei exprobraſſet, quod nec Græcus foret; ut qui aures haberet perforatas, ſive annulatas, more Lydorum, (Afrorum d etiam, addere potuerat;) vere quod dicitur, tribus verbis ſubjungit, καὶ εἶχεν οὕτως. *Et ſic erat*. Quanto hoc, paucis adeo, non verbis modo, ſed etiam ſyllabis, comprehenſum, venuſtius eſt ac lepidius, quam ſi ſic pluribus extuliſſet: *Ac, quod ab Agaſia dicebatur,* d *Plaut. Pœnul. act. 5. ſc. 2.*

 de

de auribus ejus perforatis, id ſe prorſus ſic habebat. Atque huc Demetrius etiam refert διλογίαν, ſive orationem res duas ſignificantem. Quale eſt, cum Amazon dicitur zona dormiiſſe non ſoluta. Nec enim ſolum ſignificatur, quod verba indicant proprie ſumta: ſed præterea per μετωνυμίαν, ſive μετάληψιν antecedentis, indicatur, adhuc eſſe virginem, non vero λυσίζωνον *a*. Nam non Latinis modo, uti Catullo epigr. II. ſed ſubinde etiam Græcis, ſicuti de Theocrito, & Apollonio, Scaligero oſtenſum *b*, ex, quibus virginitas violatur, zonam ſolvere dicuntur.

a quæ zonam ſolviſſet.
b ad Catulli epigr. 2.

Alter eſt locus ab ordine verborum. Ut apud Xenophontem de Cyro Rege, Syenneſium cum muneribus à ſe dimittente. Quippe ait, dediſſe illi, & munera, & equum, & tunicam, & torquem, & agrum non amplius diripi. Nam periiſſet venuſtas, ſi poſtremum donum, quod plane erat inuſitatum, initio, aut medio, collocaſſet.

Tertius anadiploſi locus datur. Utcunque enim hæc figura ſæpius conferat ad vehementiam, atque acerbitatem: lepidiſſima tamen Sappho hac uti figura novit ad venuſtatem. Uti liquet exemplo, quod ſuperiori libro cap. III. Sect. VII. adducebamus. Prius ſponſam inducit dicentem: *Virginitas, virginitas, quo me relicta abis?* Ac deinde virginitas apud eandem reſpondet: *Non amplius veniam ad te, non ad te amplius veniam.* Venuſtatem hujus dicti non ſatis aſſecutus eſt Petrus Victorius, cum Παρθενία proprium fœminæ nomen eſſe arbitratur. Nec enim ſponſa alloquitur fœminam morientem, quod doctiſſimus ille vir putavit: ſed ſuam affatur virginitatem, ſponſo jamjam libandam.

Quartus locus eſto anaphoræ. Ut in illo ejuſdem Sapphus: Ἕσπερε, πάντα φέρεις, φέρεις οἶν, φέρεις αἶγα, φέρεις ματέρι παῖδα *c*. Ubi præcipua eſt venuſtas ex repetitione verbi.

c Veſper omnia fers, fers vinum, fers caprum, fers matri filiam.

Quintus eſt locus verbis quæ de ſuo in alienum domicilium immigrarunt. Ut, *flos ætatis, ocellus Italiæ.* Hermogenes huc etiam refert id apoſtrophes genus, quod ad res fit inanimas. Hujuſmodi eſt illud Plautinum Curcul. act. I. ſc. II.

Peſſuli, heus peſſuli, vos ſaluto lubens,
Vos amo, vos volo, vos peto, atque obſecro.
Gerite amanti mihi morem, amœniſſimi:
Fite cauſa mea Lydi barbari:
Suſſilite, obſecro, & mittite iſtanc foras,
Quæ mihi miſero amanti ebibit ſanguinem.

Sed

Sed in eo deceptus eſt Hermogenes, quod apoſtrophen inter ſchemata λέξεως reponeret. De quo dictum nobis lib. v. cap. vii. Sect. 3.

Sextus eſt locus compoſitis; etiam dithyrambicis. Ut illo ad Ditem Patrem: ἄνακτα Πλούτων, μελανοπτερύγων· *Domine Pluto, nigraliger*. h. e. nigris alis prædite. Vel, ut codices alii, μεγαλοπτερύγων· *magnaliger*. h. e. magnas alas gerens. Simile eſt Homericum πτολίπορθος. Quod expreſſit Plautus Milite Glorioſo act. iv. ſc. ii.

Exprome benignum ex te te ingenium, urbicape, occiſor regum.

Talia comœdiis & ſatyris maxime convenire, ait Demetrius.

Septimus eſt locus iis, quæ Demetrius vocat ἰδιωτικὰ ὀνόματα, h. e. vulgaribus verbis, ſive è plebe hauſtis. Ubi videndum, ut tempeſtive uſurpentur. Tale eſt μονώτην, pro homine ſolitario, apud Ariſtotelem in Nicomachiis *a*. Atque ab eodem in Hiſtoria Animalium lib. ix. cap. xl. *b*, apibus migraturis tribuitur φωνὴ μονῶτις, καὶ ἴδιος· quod Gaza tranſtulit, *vox ſolitaria, & peculiaris*: Cæſar Scaliger rectius, *vox ſingularis, ac certa*. Nec enim hoc vult Philoſophus, æquale eſſe apium migrantium murmur: cum non minus bombi tum differant, quam in agmine hominum omnis ætatis, voces inter ſe diſtant: ſed ſententia eſt, migrantes edere vocem ſingularem, ac diſcrepantem plane ab ea, quam alio edunt tempore. Hujuſmodi ἰδιωτικά, ſive vulgaria, è Latinis adduximus lib. iv. cap. i. Sect. v. Apud Plautum quidem multa habemus talia: ſed quando loquentes inducit ſervos, lenones, paraſitos, ut in talium delectu ſit magno opus judicio. Ad hoc genus refero quoque ficta, quæ Græcis ὀνοματοποιηθέντα. Magnificentiam gignere dicebamus in ſublimi charactere. Sed hoc non impedit, quo minus eadem pariant venuſtatem.

a lib. 1. c. 7. & l. 8. c. 3.

b ex diſtinct. Cæſar. Scalig. c. 64. Sect. 357.

Octavus eſto locus illis ex uſurpatione, ſive, ut Demetrius inquit: τοῖς παρὰ τὸ ἔθιν, hoc eſt, nominibus præter conſuetudinem ad aliud genus applicatis. Ut ſi pſittacum dicam adulari adulatoribus. Quippe in avem ludens, velut in hominem, vocabulo de ea utor minime uſitato. Interea poſſis hunc locum complecti ſub quinto, qui eſt de metaphoris.

Nonus eſt locus τῆς παραβολῆς, ſive collationis. Ejus tale exemplum ſuppeditat Sappho apud Demetrium:

Πέρροχος ὡς ὅτ' ἀοιδὸς ὁ Λέσβιος ἀλλοδαποῖσιν.

Quod Victorius transfert, *Perrochus excellit, ficuti præ alienigis cantor Lesbius*. Ac ſimiliter capit in tabulis ſuis Rhetoricis, quibus Ariſtotelis & Demetrii artem expreſſit. Raphael Cyllenius Angelus Sed

omni-

Oratore modo, ſed etiam viro gravi, ac quocunque honeſti & verecundiæ amanti. Quare talium locum potius occupent allegorica. Ut in illo Ciceronis pro Sextio: *Cum in hanc Reip. navem, ereptis Senatui gubernaculis, fluit autem in alto tempeſtatibus ſeditionum, ac diſcordiarum, armatæ tot claſſes, niſi ego unus deditus eſſem, incurſuræ viderentur.*

Duodecimum locum conſtituunt ἀπροσδόκητα, ſive quæ præter exſpectationem dicuntur. Ut cum apud Homerum Cyclops ait, hoc muneris loco habiturum hoſpitem Utin, quod eum poſtremum eſſet comeſturus. Neque enim vel Utis, ſive Ulyſſes, vel etiam, qui legit, hujusmodi munus exſpectabat.

Decimum tertium locum obtinent παρισώσεις, ſive membra ſimilia. De quibus in periodorum doctrina, & ſchematologia, abunde egimus.

Poſtremus locus datur accuſationibus tectis. Ut apud Xenophontem in ſeptimo Ἀναβάσεως, ubi narrat, quomodo, Seutis, Thracum rex, cum ad convivium invitaſſet Xenophontem, ac cæteros Græcorum duces, Heraclidem quendam ſubornarit, qui ſingulos convivarum accederet, eoſque hortaretur, ut honoris gratia aliquid Seuthi dono darent. Siquidem eo pacto tecto accuſat ſordes, atque avaritiam Regis. De verbis vidimus.

VI. DE COMPOSITIONE ORATIONIS VENUSTÆ.

Accedamus nunc ad poſtremam partem, quæ eſt de compoſitione ſermonis venuſti. Fit hæc bifariam inprimis.

Ac primum verſibus, ſive integris, ſive dimidiatis, modo ita trajiciantur verba, ut non appareat eſſe verſus.

Deinde ſi quidem verſus non fuerint; in clauſulis tamen quiddam ſit verſui non abſimile; unde voluptas prope par, ac ſi verſus foret auribus creatur. Hujusce rei exempla, Demetrio teſte plurima ſunt apud Peripateticos: in his Dicæarchum Meſſenium; de cujus ſcriptis multa diximus in Opere de Hiſtoricis Græcis. Item apud Platonem, Xenophontem, Herodotum quoque, ac fortaſſe etiam Demoſthenem. Solus enim Thucydides eſt, qui fugerit compoſitionis elegantiam. Platonica vero compoſitio eo ſimilis eſt metro, quod habeat εἱρμὸν, καὶ συνάφειαν a: tum etiam, quod membra neque ἕδραν b habeant, neque μῆκος c: hoc eſt, neque exilia adeo, paucarumque ſint ſyllabarum, ut velut ſeſſiones habeant; neque plane ſint extenſa, longaque. Illud enim ſubtile eſt, & acre: hoc vero magnificum.

a connexionẽ, & continuationem.
b ſeſſionem.
c longitudinẽ.

VII. DE VITIO VENUSTATIS MALE AFFECTATÆ.

EXpoſuimus, quæ formam pariant venuſtam. Quia vero multi, dum venuſtati ſtudent, in vitium incidunt contrarium, quod Græci κακοζηλίαν appellant, Fabius ſimiliter *malam affectionem* vocat: operæ fuerit, ſi Demetrii exemplo addamus, quomodo & hic peccari ſoleat in in tribus iſtis; ſententia, verbis, & compoſitione.

Sententia eſt invenuſta; cum quidam, ad exprimendam duplicem Centauri naturam, diceret, *Centaurus ſe ipſum equitans.* Ac invenuſtius etiam iſtud de eodem: *Equus ructans hominem, & homo cacans equum:* etſi venuſte dictum Euſtathio videatur. Similequo, ſiquis in certamine Olympico ſic alloquatur Alexandrum M. *Curre matris tuæ nomen.* Nempe quia hæc Olympias vocaretur.

Verborum eſt affectatio in iſto, Ἐγέλα τὴν ῥόδον ἡδύχροον: quod Victorius vertit, *ridebat roſam ſuavicolorem.* Malim, *ridebat roſa ſuavicolor.* Ubi neque illud *riſit* ſatis convenit roſæ: neque appoſitum *ſuavicolor;* cui vix in poemate fuerit locus.

Compoſitio fuerit invenuſta, ſi ea fuerit anapæſtica, ſimilisve metris fractis, & omnis expertibus dignitatis. Ejusmodi ſunt verſus Jonici, qui aliter Sotadei. Guilielmus Morellius pro Σωτάδεια edidit ζώματα. Sed melius Σωτάδεια, Victorius. Sic vero dicuntur à Sotade Poeta, qui eo genere Carminis excelluit: uti & poſtea filius Apollonius: ante autem Alexander Ætolus, & Pyres Mileſius, & Alexis. E Latinis, qui hoc utantur, ſupereſt Terentianus Maurus: ſecutusque exemplum Cæſar Scaliger in Ἐπιδορπίδων libris.

VIII. DE GRAVI ORATIONIS FORMA: AC PRIMUM DE SENTENTIIS, ET DICTIONE.

POſtquam de venuſta, ac eleganti forma, dictum: nunc videndum erit nobis de forma gravi: in qua itidem attendemus hæc tria; ſententias, verba ac compoſitionem.

Sententiæ, ſive res, per ſe acerbæ ſunt, ſicet non proferantur acerbe. Ut in illo Demoſthenico: *Si cerebrum habetis in capite, non vero in calcibus.*

cibus. Nam utcunque languide pronuncies, per ſe grave eſt, atque acerbum.

Locutio, ſive dictio gravis, proficiſcitur, partim à figuris, partim à verbis ſingulis. Figuras intellige tam λέξεως, quam διανοίας. Prioris generis eſt ἀναδίπλωσις, vel potius ἐπίζευξις, quandoquidem in Demetrii exemplo vehemens ineſt repetitio. Ejusdem generis ſunt ἀναφορὰ, ἀσύνδετον, κλίμαξ: quorum exempla abunde in σχηματολογίᾳ adduximus.

Poſterioris vero generis ſunt præteritio, apoſiopeſis, proſopopœia. Ac de his quoque lib. IV. in ſchematibus διανοίας ſatis actum. Iis vero addo aliquot ſchemata, de quibus Demetrius perperam tractat in verborum doctrina. Ac primo imagines: ut quæ ob brevitatem habeant acre quiddam, ac vehemens. Nempe ut iis, qui cominus congrediuntur, pugiones ſunt aptiores, quam haſtæ: ita & in acri genere dicendi magis ob brevitatem conveniunt imagines, quam comparationes; ut quæ pulchræ magis ſint, quam acres.

Deinde ἐπανάστασις, quæ eſt quaſi inſultus orationis. Ut cum Æſchines Demoſthenem arguiſſet inverecundiæ, quod in dicendo non contineret manum ſub pallio: Demoſthenes ita in Æſchinem inſiliit: Non oportet, ô Æſchines, eum, qui dicit, manum habere ſub pallio: ſed illum, qui obit legationes. Quo pacto acerbe ei objecit, quod in legatione ad Philippum regem ſe paſſus eſſet pecunia corrumpi.

Præterea pertinet huc interrogatio: item εὐφημισμὸς: ad hæc oratio aliquem oblique perſtringens, quæ κατ' ἐξοχὴν dicitur ἐσχηματισμένη, ſeu figurata. Sed in hac ſedulo obſervare oportet, tum τὸ πρέπον, ne quid indecorum dicas; tum τὸ ἀσφαλὲς, ut res graves dicantur prudenter, ac ſine cujuſquam contumelia. Nam periculoſæ res aleæ eſt, tyrannis objectare errores, aut vitia ſua: nec tyrannis modo, ſed potentibus etiam civitatibus: quando & illæ ſuos habent adulatores. Nec propterea ſequendi adulatores; quod indignum viro bono, ac cordato: ſed opera danda, ne vel periculoſe, vel turpiter agamus. Utrumque hoc malum evitabimus oratione figurata. Quæ quadrifariam inſtituitur. Ac primum *oratione ancipiti*. Ut quando Æſchines Socraticus ita rem narrat de Telauge, ut dubium videatur, utrum ad laudem, an culpam, pertineat oratio. Deinde *mutatione perſonæ*: quale fuerit, ſi apud Dionyſium tyrannum vituperetur Phalaris, vel ſi, contraria qui fecerint, laudemus; ſicuti Gelonem, ac Hieronem; qui pro parentibus ac magiſtris

Siciliæ habiti ſunt. Ad hæc *mutatione facti*: ut ſi idem, & præclare aliquid egerit, & turpiter: & præterito, quod male actum, id extollamus, quod factum eſt laudabiliter; ac deinde adhortemur, ut quis eum velit imitari, & laudes laudibus cumulare. Poſtremo, *immutando formam orationis*. Eſt vero immutatio ea triplex. Prima eſt *Ariſtippea*, quando ſimpliciter aſſerimus, quid fiat. Tale eſt: *Hominibus ſtudium eſt relinquere pecunias liberis: at de ſcientia nihil penſi habent.* Altera eſt *Xenophontea*: quæ fit præcipiendo. Uti hoc pacto: *Non tam curæ eſſe parentibus debet, ut de pecunia proſpiciant liberis: quam ut illi ſciant relictis uti.* Tertia eſt *Socratica*, quæ fit interrogando. Veluti in illo: S. *O puer, quantum tibi pecunia reliquit pater? An multum, & quod nemo facile dinumeret? P. Multum, ô Socrates. S. Num igitur & ſcientiam reliquit, qua ſcias uti pecuniæ?* Eſtque forma iſtæc longe omnium optima: quia & puer ſic videt imperitiam ſuam, & eadem impellitur ad diſcendum. Nec ſane aliter, vel honori ejus, ad quem ſermonem inſtituimus, poſſimus melius conſulere, vel, quod volumus, evidentius ob oculos ponamus. De figuris hactenus.

Præterea vero in acrimoniæ forma verba attendimus ſingula. Sunt hæc eadem, ac in magnifico charactere, utcunque finis ſit diverſus. Familiam hic ducunt metaphoræ. Sæpe adeo id, quod memorandum, gravius, atrociusque reddunt. Proximus eſto locus τοῦ ζεύξεως, ſive compoſitis. Multa enim graviter jungit conſuetudo. Præterea attendendum ad verba rebus convenientia. Ita de vi dicemus *irrumpere*; de dolo, *irrepere*. Quartus etiam modus eſt, qui partim figuris, partim ἁπλῶς è verbis ſocietur. Exemplo fuerit hoc Demadis: *Non eſt defunctus Alexander, ô Athenienſes. Quippe dum terra univerſa odore cadaveris eſſent perfuſa.* Uſus eo Demades, cum ab lætitia ſubita revocare vellet Athenienſes. Eſtque in eo, quod de terris omnibus odore differtis ait, & allegoria, & hyperbole, & emphaſis. Simile eſt exemplum Hyperidæ, accuſati, quod phlebiſcitum rogaſſet antiquis legibus adverſum. Non ego, inquiebat, hoc ſcripſi: ſed bellum ſcripſit, ſpiculo Alexandri. Par quoque ratio, cum Leoſthenes diceret, exercitum Macedonum, Alexandro exſtincto, ſimilem eſſe Cyclopi, oculo effoſſo: Atque idem ajebat, Athenienſium rem publicam non eſſe metiendam ex iis, quæ majorum temporibus egiſſet; ſed cogitandum de ea eſſe, tanquam de vetula ſandaliis induta, & ptiſanam ſorbente. Sed Demadeæ hujus acrimoniæ uſus plane eſt lubricus, nec ad imitandum facilis.

IX. DE

IX. DE ACRIS FORMÆ COMPOSITIONE.

SUpereſt compoſitio. In qua hæc exiguntur. Primum, ut ea utatur inciſis pro membris: hoc eſt, ne κῶλα ſint breviuſcula, quæ κομματικὰ dicuntur. E.G. Non claſſem conſcendimus? non exivimus? non in regnum illius navigamus?

Deinde, ut periodi in fine admodum ſint contortæ, adſtrictæque. Nam ambitus ille grave quiddam habet: ſolutio autem eſt probi ac ſimplicis animi ſignum. Sane ſimplices fuere antiqui etiam in ſermone: eoque δεινότης fere aberat ab eorum oratione: at dominatur illa nunc, ut hac parte priſci ſequendi non ſint, ſed qui ſeculis fuere conſecutis.

Tertium eſt, ut concurſus vocalium ſit hiulcus, conſonarum aſper: eoque tota pæne oratio vias referat inæquales. Iraſcenti enim convenit ſermo aſper, non vero ſuavis.

Quartum ab eadem eſt cauſa: nempe ut abſint ἀντίθετα, παρόμοια, & omnia id genus ſcitamenta. Nam qui elegantiæ ſtudet, ludere, non lædere aut vituperare velle videtur. Atque hoc movit Hipponactem, ut alium vituperaturus, ac vexaturus, fregerit pedem, eumque claudum reddiderit. Alioqui enim metrum fuiſſet auditu jucundum: quod numero amiſſo, acrimoniæ inſervit, & contumeliæ.

Quintum eſt, ut, quod in re aliqua maxime eſt acerbum, atque indignum, id in extrema periodi parte ad locemus. Sic oratio refert gladium, cujus mucrone punctim hoſtem petimus.

Sextum eſt, ſi oratio fuerit conciſa, & brevitate ſua quodammodo obſcura: ut fit in apoſiopeſi. Nam ejusmodi quod eſt, id in animo relinquit ſuſpicionem, quæ terreat: at quod planum eſt, apertumque, contemni ſolet; quemadmodum ex Demetrio pluribus dictum cap. IV. Sect. I.

Septimum eſt, ſi adhibeatur κακοφωνία, ſive aſperitas quædam in verbis. Quod non modo conſequimur aſpero literarum concurſu, de quo paulo ante dictum: ſed etiam ſi (ut Homerus, quo vehemens ſit oratio, in metro facit) periodum Orator claudat monoſyllabo, atque adeo etiam particula enclitica: quod in eleganti oratione maxime fugiendum. Neque oratio venuſta, & vehemens, contrario ſunt modo affectæ.

Octavum eſt, ſi adhibeantur joci cum acerbitate mixti. Qualis ille Stratonici citharœdi apud Strabonem in quartodecimo. Videbat, Caunios

nios(eſt vero Caunus Cariæ civitas)admodum pallere, quod loco degerent inſalubri. His igitur ſcite quidem, ſed ſalſe admodum, aptat illud Homericum *a*:

a Iliad. 146.

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν.
Corpora ſunt hominum, foliorum qualia paſſim.

Cumque Caunii indigne ferrent, urbem ſuam traduci velut morbo obnoxiam; feſtive ille, ſed acerbe, *Abſit, ut urbem veſtram dicam morboſam, in qua etiam mortui ambulant.* Prius morbidis compararat: nunc & mortuis aſſimilat. Tantum de forma aſpera, ac vehementi,

X. DE FORMA INVENUSTA.

FOrmæ vehementis vitium eſt ἡ ἄχαρις, ſive invenuſta: atque itidem naſcitur ex rebus, verbis, & compoſitione.

E rebus, ſi quis res turpes aporte, & ut Latini loquebantur, Latine dixerit. Exemplorum abunde oſt apud ſatyricos, epigrammatum Scriptores, & inprimis in Ithyphallicis.

E verbis exemplo ſit hoc Clitarchi, non à Demetrio ſolum, ſed Tzotze etiam, culpatum; *κατανέμεται μὲν τὸ ὀρεινόν· εἰσίπταται δὲ εἰς τὰς κοίλας δρῦς: Depaſcit loca montana: involat vero, atque irrumpit in cavas quercus.* Quis non putet hæc dixiſſe de bove fero, vel apro Erymanthio, ſimilive animante? Atqui ſermo ei fuit de inſecto quodam, quod etiam Ariſtoteli *b* τενθρηδὼν vocatur, ac ſimile ab eo dicitur crabroni; latum, apis inſtar. Plinius *c teredinem* vocat: quem, more ſuo, ſecutus Theodorus. Sed Cæſar Scaliger *d* maluit Græcum *tethredonis* nomen retinere, quia non ſatis tethredoni convenire videantur, quæ Plinius ſcribit de teredine. Demetrius dicit, locum, ex Clitarcho allatum, non modo eſſe ἀχάριστον *e*, ſed etiam ψυχρὸν *f*: neque id mirum eſſe, quia hæc duo vitia ſint vicina. Non dubium vero, quin tam inepta in Clitarcho fuerint multa: nec ſolum quia fidos ejus, Fabio teſte *g*. claudicaret; ſed etiam, quia, dum ſublime ac grave ſectatur dicendi genus, incideret in frigidum, & invenuſtum. Longinus eum vocat Scriptorem φλοιώδη, h.e. inanem, ac ventoſum. Nec magnifice de eo Cicero cenſuit: ut liquet ex primo de Legg. Fuit vero Clitarchus ille Alexandro expeditionis comes: deque ejus geſtis Commentarios ſcripſit: ut ex Diodoro Siculo & Curtio ſcimus, ac ex pluribus aliis oſtenſum nobis in primo Hiſtoriæ de Hiſtoricis Græcis,

b lib. 9. *Hiſtor Animal c* 43.
ſive ex Cæſaris Scaligeri diſtinct. c. 67. *Sect.* 454.
c lib. 16. *c.* 41.
d Tralat & comment in Ariſtot. Hiſt.
e invenuſtum
f frigidum.
g lib. 10. *cap.* 1.

Denique compoſitio ſermonem reddit ἄχαριν, ſive invenuſtum.

Ac

Ac primum hoc fit, ſi oratio ſit *διεσπαρμένη ἐμφερὴς*, *diſſipatæ ac divulſa ſimilis.* Cujus rei, ex Oratore incerto, tale Demetrius exemplum adducit: *οὕτως εἰ δ' ἔχον τὸ, καὶ τὸ, κτεῖναι.* *Si ſic ſe habuerit & hoc, & illud, occiditor.*

Præterea fit invenuſta; ſi membra non ſint colligata; ſed fractis ſimilia.

Ad hæc ſi periodi continuæ ſint, nec alio dicendi genere interruptæ. Item ſi adeo ſint longæ, ut prope ſuffocent dicentem. Hujuſmodi enim cito ſatietatem, ac mox etiam moleſtiam afferunt. Atque hactenus de forma venuſta, vitioque ei contrario.

XI. DE SEPTEM IDEIS HERMOGENIS GENERATIM.

NUnc videamus, quid ſuper characterum numero, & illis, quæ conſiderari in iis debent, ſenſerit ſcripſeritque is, qui ſi nomen ſpectes, patrem merito vocet ipſum eloquentiæ præſidem Mercurium. Hermogenes, dico, qui idearum doctrinam duobus complexus eſt libris, doctis profecto, & tanto Rhetore dignis; utut eos videatur exiguo temporis ſpatio conſcripſiſſe: quippe qui lib. ſecundo *a*, poſtquam dixerat, *τὰς εἰρωνείας* interdum reddere orationem modeſtam, neget, ſe potuiſſe *ἐκ τοῦ πράγματος λαβεῖν τι παρὰ τοῦ ῥήτορος, ἢ ἄλλου τοῦ, τοιαύτης μεθόδου παράδειγμα b.* Verum hoc quidem in medio relinquamus, ac illud initio dicamus, quod hujus proprium eſt inſtituti: quod, puta, & quas dicendi ideas faciat Hermogenes. Numerat aut ſeptem: *σαφήνειαν, μέγεθος, κάλλος, γοργότητα, ἦθος, ἀλήθειαν, καὶ δεινότητα*: h. e. *perſpicuitatem, magnitudinem, venuſtatem, celeritatem, mores, veritatem, ac dicendi vim.*

a cap. *περὶ ἐπιεικείας*

b *hujusce methodi exemplum ſubito ſumere è Demoſthene, aut alio quopiam Oratore.*

At ſi omnia ad vivum reſecemus, acutiſſimus hic Rhetor cenſoria virgula reducendus erit ab erroris diverticulo: in quod cum haud aliud abduxit, quam quod inter ipſos characteres, eorumque affectiones, nullum poſuerit diſcrimen. Sane tres tantum ſunt characteres: at Hermogeniceæ formæ nihil aliud ſunt, quam trium dicendi generum affectiones; quarum aliæ ſint pluribus generibus communes, aliæ alicujus generis propriæ, ſive id perpetuo, ſive non: ut pluribus oſtendit Jul. Scaliger, lib. IV. cap. I. de re Poet.

Quanquam vero hæc ita eſſe negaturus ſit nemo, qui rationibus magis, quam autoritate aliorum, pugnare didicerit: non tamen in ſpiſſis adeo tenebris cæſpitavit Hermogenes, ut nullum ſit invenire

man-

mantelum, quo obnupta velataque ejus placere poſſit ſententia. Nam quid ſi dicamus, haſce ideas non adferri ab eo, ut ſpecie diſtinctas; ſed ut diverſas; ac proinde nihil prohibere, quo minus forma formæ ſuperinducatur, ut induſio tunica, tunicæ toga? Equidem, ſi ea mens Hermogenis fuit: (quod ipſum & de Demetrio dictum velim; quamquam is quidem peſſime cauſam ſuam agit, ut ante vidimus) vix invenio, quod in ea magnopere reprehendam.

Sed ſive id quidem, ſive aliud, tum Hermogenes, tum Demetrius, voluere: neutiquam damnamus horum operam; quia in Rhetore haud uſquequaque requiritur illa anxia Philoſophorum diligentia: imo ſine cognitione multorum, quæ Rhetores illi monuerunt, putamus, neque Oratorem quemquam, aut Poetam fieri; neque de Oratorum, ac Poetarum virtutibus, ac vitiis, ferre judicium poſſe.

Quamobrem, etſi neutiquam plures tribus characteres ſive ideas agnoſcam: haud leve tamen operæ me pretium facturum puto, ſi, ut antea in Demetrio feci, ita & hoc loco guſtum quendam doctrinæ dedero Hermogenicæ, quo promulſide hac alliciam lectorem ad dapſilem ejuſce Rhetoris cœnam. Ac primo quidem, quia, quæ communiora ſunt, natura præcedunt: paucis aperire viſum, cur Hermogenes nec plures, nec pauciores, quam ſeptem, faciat dicendi formas. Duplicem ſane rei hujuſce rationem apud alios invenio. Una eſt, quod Plato in Convivio ſeptem (ſic ſcribunt) introducat perſonas, quæ amorem laudent, ac ſingulæ proprium habeant dicendi genus. Siquidem Pauſaniæ tribuitur amplitudo, Eryximacho gravitas, Agathoni ſplendor, Apollodoro (nam hunc quoque annumerant) aſperitas, Ariſtophani perſpicuitas, Phædro pulchritudo, & Socrati veritas. Altera ratio petitur ab idearum, quas attuli, amica conſpiratione. Nam, quo intelligatur, perſpicua eſſe debet oratio. At perſpicuitas humilitatem adferet, niſi oratio juſtam conſequatur magnitudinem. Magnitudo autem ſæpe & deformitatem adfert, & rem facit immobilem: itaque, ut ea laudabilis ſit, venuſta eſſe debet, nec velocitatis expers. Cumque ſermone utatur Orator, non modo ad conceptus animi exponendos; ſed etiam ad movendum, ac perſuadendum: illud quoque conſequitur, orationem tum moratam eſſe debere; tum, ne & mores, & cætera ficta, ſimulataque credantur, veriſimilem. Denique, cum interdum uſu veniat, ut magnitudine, aut celeritate, aut oratione morata, opus non ſit: exigitur quoque in Oratore rectus ac conveniens ſuperiorum formarum uſus; quem Græci *δεινότητα*, Latini *vim dicendi* appellant. Quanquam nonnulli quoque ex Hermogenis

genis ſectatoribus lubentes agnoſcant, cum hæc ex commixtione aliarum virtutum conflat, minus recte eam ſtatui diſtinctam à cæteris dicendi formam.

Etſi autem nullam ſit invenire orationem, quæ ſit *μονοειδὴς a*; cujuſmodi non poſſit nō eſſe ingrata: tamen id neutiquam impedit, quo minus oratio ab una aliqua forma nomen accipiat, ac vel perſpicua dicatur, vel ampla, vel pulchra; non quia nō comiſceantur formæ cæteræ; verum quia una quæpiam forma prædominetur; quomodo hoc Demoſtheni, illud Iſocrati, aliud alii tribuitur. Unde B. Chryſoſtomus lib. IV. de ſacerdotio: Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν τὴν λειότητα Ἰσοκράτους ἀπῄτουν, καὶ τὸν Δημοσθένους ὄγκον, καὶ Θουκυδίδου σεμνότητα, καὶ τὸ Πλάτωνος ὕψος, ἔδει φέρειν εἰς μέσον ταύτην τοῦ Παύλου τὴν μαρτυρίαν. *Ego vero ſi exigerem Iſocratis nitorem, & Demoſthenis amplitudinem, & Thucydidis gravitatem, & Platonis ſublimitatem, adducere oporteat hoc Pauli teſtimonium.* Ac par ratio in Latinis. Quod oſtendit Fabius lib. x. cap. I. *Quid tamen noces, vim Cæſaris, aſperitatem Cœlii, diligentiam Pollionis, judicium Calvi, quibuſdam in locis aſſumere?* Item Scriptor dialogi de cauſis corruptæ eloquentiæ: *Strictior Calvus, numeroſior Aſinius, ſplendidior Cæſar, amarior Cœlius, gravior Brutus, vehementior & plenior & valentior Cicero: omnes tamen eandem ſanitatem eloquentiæ ferunt.* Apulejus in Apolog. *Neque Cato gravitatem requirat, neque Lælius lenitatem, neque Gracchus impetum, nec Cæſar calorem, nec Hortenſius diſtributionem, nec Calvus argutias, nec parſimoniam Salluſtius, nec opulentiam Cicero.* Sollius Sidonius in panegyri Anthemii Auguſti:

> *Qua Criſpus brevitate placet, quo pondere Varro,*
> *Quo genio Plautus, quo flumine Quinctilianus.*
> *Qua pompa Tacitus nunquam ſine laude loquendus.*

a uniformis

XII. DE OCTO ILLIS, QUÆ IN SINGULIS IDEIS AB HERMOGENE SPECTANTUR.

PORRO in ſingulis affectionibus octo hæc conſiderat Hermogenes: ἔννοιαν, μέθοδον, λέξιν, σχῆμα, κῶλα, συνθήκην, ἀνάπαυσιν, ῥυθμόν: h. e. *ſententiam, modum tractandi, dictionem, figuram, membra, compoſitionem, clauſulam, & numerum.* Verum nos de numero nihil ſeorſum dicemus, quia, cum ex compoſitione & clauſula reſultet, merito ſub utroque comprehenditur.

Horum autem omnium definitiones Trapezuntianas recenſet, ac ſimul cenſet, acutiſſimus Scaliger. De methodo quoque ſcrupulum

injicit. Vorba præſtantiſſimi viri apponam è capite primo Paraſceves: *Illud verò vehementer agitare queat acutiorum judicium. Quippe, μέθοδον cùm à ſententia, figura, dictione, membris, numeris, compoſitione ſeparavit; non ſatis mihi facit. Quid enim μέθοδος eſt? Nonne via r·tio, quam inſiſtas ad componendam orationem? Quamobrem ea compoſitio cùm eget verbis, verborum ordine, & ſono: erit profectò methodus ratio eligendi, atque diſponendi verba, quibus ſententia exprimatur. Non autem ſententiæ explicandæ modus, quemadmodum putavit ille. Non eſt igitur μέθοδος pars ab aliis ſeparata, ſed omnium quaſi forma quædam, quæ fuit fortaſſe ratio, propter quam à Trapezuntio artificium diceretur. Verùm cùm ille in definitione ſoli ſententiæ attribuit, hoc falſus fuit.* Atqui his Scaligeri verbis non tam res, quàm vox methodi, impugnatur. Nam, quod & doctiſſimus Petrus Nunneſius ſcripſit, & cuivis manifeſtum eſſe, ipſe agnoſcit Scaliger. Hermogenes hoc loco per μέθοδον intelligit σχήματα διανοίας, quæ idcirco ipſis ſubjungit ſententiis: at per ea, quæ ἁπλῶς σχήματα appellantur, illa duntaxat ſignat, quæ λέξεως dicuntur. Sanè Trapezuntiana quoque σχήματος definitio ſolis convenit figuris dictionis: ut cui ea ſint verborum expolitiones & modi, quibus tanquam colorato amictu rem & veſtimus, & decoramus.

XIII. DE PRIMA HERMOGENIS IDEA, SIVE DE PERSPICUITATE.

NUnc eorum, quæ ab Hermogene de ſingulis dicuntur affectionibus ſumma capita, vel paulo amplius, delibemus: ſed ita, ut ipſi aliqua etiam adſpergamus, unde lucis non parum doctrinæ Hermogenis accedat.

Prima orationis idea Hermogeni eſt ΣΑΦΗΝΕΙΑ, ſive *perſpicuitas:* quæ præſtat, ut res intelligatur, non quomodocunque, ſed bene; ita ut perſpicere ſit, qualis, & quanta res ſit, & quò ea ſpectet. Hæc comprehendit καθαρότητα, & εὐκρίνειαν, hoc eſt, puritatem, & orationem diſtinctam.

Καθαρὸς a λόγος vocatur, qui eſt ſimplex ac inartificioſus, ut idem ſit ac ἀκατάσκευος, cui opponitur ἐνδιάσκευος. Priori res nudè exponitur: in altero extrinſecus aſſumitur ornatus. Simplex eſt puritas in illis pro Cluentio: *Larinas quædam fuit Dinea, ſocrus Oppianici, quæ filios habuit, M. & Numerium Aurios, & Cn. Magium, & filiam Magiam, nuptam Oppianico. M. Aurius adoleſcentulus bello Italico captus apud Aſculum, in Q. Sergii Senatoris ejus, qui inter ſicarios damnatus eſt.*

a purus.

manus

manus incidit, & apud eum fuit in ergaſtulo. Numerius autem Aurius frater mortuus eſt; heredemque Cn. Magium, fratrem ſuum, reliquit. Poſtea Magia, uxor Oppianici, mortua eſt. Poſtremò unus, qui reliquus erat, Dineæ filius, Cn. Magius eſt mortuus. is fecit heredem illum adoleſcentem Oppianicum, ſororis ſuæ filium; eumque partiri cum Dinea matre juſſit. Hic, & in iis, quæ ſubjicit, nihil aſſumitur, quòd ambitum faciat; ſed nudè omnia exponuntur.

Porrò puritas eſt ſimplicis quidem characteris affectio: non tamen perpetua, quia & iis interdum eſt accuratus; ut ſuprà diximus.

Puritatis *ſententiæ*, iſtiusmodi eſſe debent, ut ab omnibus facilè intelligantur, ac credantur: quales ſunt, quæ ex communi vita ſumuntur, nec quicquam ſublime aut ſubtile continent; eoque nec probationibus indigent: unde Hermogeni dicuntur ψιλαὶ ἐννοήσεις ἄνευ προλήψεων.

Methodus ſive ἐργασία, hoc eſt, tractatio, ſimplex ac nuda eſſe debet; ita ut neceſſaria ſolùm commemoret, nec forinſecus quicquam arceſſat: contrà quam fit in oratione περιβεβλημένη, hoc eſt, exaggerata ac circumducente.

Dictio conſtat vocibus communibus, ac vulgatis; cujusmodi ſunt propriæ, aut metaphoræ ita vulgares, ut voces propriæ videri queant. At antiquatæ, & melioribus commutatæ temporibus, item Poëticæ, aut à conſuetudine remotæ, in eo locum non habent.

Σχῆμα, ſeu *conformatio*, recta eſſe debet, ita ut oratio incipiat à nominativo, aut verbo indicativi modi. Vocatur ὀρθότης a; cui opponitur πλαγιασμός b. Quanquàm, ſi ἀκριβέστερον c loquamur, nec hic, nec illa, rectè ab Hermogene inter ſchemata reponatur: cùm nulla iis inſit laudabilis orationis immutatio à communi conſuetudine recedens. Verum latius videtur Hermogenes uſurpaſſe ſchematis nomen, ut quamlibet ſignet τῆς λέξεως qualitatem, ac modum. a *rectitudo.* b *obliquatio.* c *accuratius.*

Membra ea optima ſunt, quæ ſententiam explent. Sed commendantur maximè, quæ ob brevitatem magis μέρη d ſunt, quàm μέλη e. Μέρη cum Julio Scaligero voco, quæ vulgo κόμματα; μέλη nomino cum Ariſtotele, quæ aliis κῶλα. Verùm, quod Hermogenes ſcribit de membris perſpicuæ dictionis, id non raro ab Oratoribus negligitur: ut è Demoſthene, Thucydide, ac Marone, oſtendit Scaliger f; cujus ſcrinia non compilabo. d *partes.* e *membra.* f l. 4. *de re Poët. c.* 1.

Compoſitionis nomine comprehendo συνθήκην, καὶ σύνθεσιν: quanquam illa propriè reſpiciat elementorum ac vocum collationem extra numerum; hæc verò conſideret diſpoſitionem numeroſam. Porrò

ἐυκρίνεια *a* nec juncturæ, nec numeri magnopere rationem habet. Neque enim in hac neceſſe habemus vitare vocalium concurſum, aut orationis hiatum; cujus rei exempla ſuperius ex Cicerone, ac Virgilio etiam, adduximus, cum de magnifici characteris compoſitione ageremus. Nec numeri majorem habet curam; verum tota oratio eſt λογοειδεστέρα, h. e. ſermoni quotidiano ſimilis: eoque non jambica quidem, aut trochaica; (nam hoc pacto verſus foret) veruntamen jambicæ aut trochaicæ compoſitioni ſimilis eſſe debet. Id futurum eſt, ſi in tota periocha, ac inprimis in initio ejus, & fine, magis jambos, ac trochæos etiam, frequentemus, quam pedes alios, & maxime oppoſitos; velut dactylos, anapæſtos, ſpondæos.

a distinctio.

Quemadmodum autem in reliqua compoſitione, ita & in ἀναπαύσει, ſive *clauſula*, facilitate ac lenitate opus eſt. Quin magis quoque in hac vitandi pedes heroici; curandumque, ut in jambos, aut trochæos, terminetur oratio; ita tamen, ut ne affectationem res iſtæc redoleat. Et hæc de virtute ea, qua purus dicitur ſermo.

Hujus pediſequa & cuſtos eſt ΕΥ'ΚΡΙ'ΝΕΙΑ. Quam Trapezuntius *elegantiam* vocat. Verum ea aliud eſt, ut nomen indicat. Sturmius ac complures alii, nominant *perſpicuitatem*. At σαφήνεια, quæ ἐυκρινείας genus eſt, *perſpicuitatem* ſonat. Sane cum ἐυκρίνεια conſiſtat in rebus partiendis, collocandiſque; appoſite eam dixerimus *orationem diſtinctam*, ſive *orationis diſtinctionem*. Ejus munus eſt, removere, quæ obſtant facilitati. Nam diſtinctioni ineſſe ſolet ſubtilitas, quæ ab ingeniis parum perſpicacibus minime intelligitur. Eoque opus, illam in clariori luce conſtitui, ut res, pulſis tenebris, perſpici poſſit. Exemplo eſto exordium pro Cluentio: *Quæ res in civitate duæ plurimum poſſunt; hæ contra nos ambæ faciunt in hoc tempore: ſumma gratia, & eloquentia. Quarum alteram, C. Aquilli, vereor, alteram metuo.* Hæc verendi, & metuendi diſtinctio acutior erat, quam apertior. Itaque illi ἐπεξήγησιν *b* hujuſmodi ſubjicit, ut ſe explicet: *Eloquentia Q. Hortenſii ne me dicendo impediat, nonnihil commoveor: gratia Sex. Nævii ne P. Quinctio noceat, non mediocriter pertimeſco.* Nec ſuffecit Oratori, ſi doceret, hæc plurimum differre: ſed adjecit etiam τὸ ποσὸν, ſive quantum differrent. Sic enim ait: *Neque hoc tantopere querendum videretur, hac ſumma in illis eſſe, ſi in nobis eſſent ſaltem mediocria: verum ita ſe res habet, ut ego, qui neque uſu ſatis, & ingenio parum poſſum, cum patrono diſertiſſimo comparer; P. Quinctius, cui tenues opes, nulla facultates, exigua amicorum copia ſunt, cum adverſario gratioſiſſimo contendat.*

b declarationem.

Porro etſi in cæteris dicendi formis inprimis ſit habenda ratio ſen-

ten-

tentiarum: tamen in εὐκρινείᾳ maxime ſpectamus methodum. Comprehendit vero hæc tria: διάκρισιν, ſive *ſecretionem*, quæ indicat, quid inter vicina interſit; διαίρεσιν, h.e. *diviſionem*, qua ſimpliciter rem in partes diducimus; & διάταξιν, ſive *digeſtionem*, qua oſtendimus, quid primo, quid deinde, quid poſtremo, dicturi ſimus.

Pertinent igitur huc ſententiæ illæ, quibus oſtendimus, quid dictum ſit, & ad quæ porro ſermonem referre oporteat. Iſtiusmodi ſunt propoſitio, tranſitio, partium ſingularum epilogi, univerſæque orationis ἀνακεφαλαίωσις.

Schemata ei complura inſerviunt: interque alia ἄθροισις ὡρισμένη, *oratio notata, definitaque*, ut in Cluentiana: *Animadverti, Iudices, omnem accuſatoris orationem in duas diviſam eſſe partes.* Item μερισμὸς, ſive *diſcriminatio*, qua orationem probe diſtinguimus particulis præpoſitivis, uti ſunt, μὲν, δὲ, *etſi*, *tamen*, ac ſimiles. Nec parum conferet interrogatio cum ſubjectione, itemque epanalepſis.

Dictio, membra, compoſitio, ac *clauſula*, ſeſe habent quemadmodum in puritate, ut eam vocant technici. Habemus de prima orationis idea.

XIV. DE ALTERA IDEA, QUÆ ET MAGNITUDO: AC SPECIATIM DE prima ejus parte, ſive GRAVITATE.

AT neutiquam ſatis eſt, ut ſermo ſit perſpicuus. Neque enim omne auferet punctum, qui humi repit: verum is demum egregiam laudem reportabit, cujus inſuper & ſententiarum gravitate, & verborum granditate, extolletur oratio. Quare merito perſpicuitatem altera excipit idea, quæ ΜΕΓΕΘΟΣ ſive *magnitudo* appellatur. Ejus partes ſunt ſex: σεμνότης, ſive *gravitas*, τραχύτης, ſive *aſperitas*, σφοδρότης, ſive *vehementia*, λαμπρότης, ſive *ſplendor*, ἀκμὴ, ſive *vis*, & περιβολὴ, ſive *oratio cumulata*.

ΣΕΜΝΟΤΗΣ autoritatem ac dignitatem parit. In hac *ſententiæ* ſunt quadruplices. Primæ ſunt de Deo. Verum harum non una eſt ratio, Neque enim σεμνότητα pariunt ſententiæ, quæ de Diis ſunt, prout de illis fabulantur Poetæ. Nam Homerus ſane de iis, tanquam de ſuibus, loquitur: ut Pythagoras optimo jure cenſuerit, eum hac propter apud inferos torqueri. Idem quoque à Platone, Iſocrate, Tullio, Longino, Proclo, atque aliis, hoc nomine reprehenditur; ut oſtendimus lib. de Poetica. Quare non hujusmodi quidem de Diis ſententiæ gignent gravita-

vitatem; verùm (Hermogenis verbis utor) αἱ περὶ Θεῶν λεγόμεναι, h. e. veræ, ac, quemadmodum decet, de Deo prolatæ. Iſtiusmodi autem Hermogenes eſſe ait, quæ deſumuntur ex Timæo Platonis. Eſt quoque tale hoc Plauti a: (apud quem tamen ab hujusmodi ſententiis ſolitudo eſt.)

a *Captivis act. 2. ſc. 2.*

Eſt profectò Deus, qui, quæ nos gerimus, auditque, & videt.

Alterum genus ſententiarum eſt Phyſicum; ut de motu cœleſti, fulmine, terræmotu &c.

Tertium eſt de rebus divinis, at quarum homines ſint compotes; ut de virtute, immortalitate animorum &c.

Quartum eſt hiſtoricum. Agit enim de actionibus humanis: ut de pugnâ Marathoniâ, aut prælio aut Salaminem geſto.

Ex hiſce quatuor generibus duo prima magis remota ſunt ab Oratore: ac gravem quidem efficiunt orationem; at non oratoriam, niſi quà tractantur ἐκφράσει ἐντεχνῇ b: ita ut mentionem quidem faciamus rerum iſtiusmodi; at neutiquam nos in latebroſas abditasque cauſſas penetremus. Tertium verò, & quartum, planè pertinent ad Oratorem: ac illud quidem inſtituitur per θέσιν, ſive locum communem; hoc verò habet ἐξεργασίαν παραδειγματικὴν, quia inflammat animos ad imitationem eorum, qui præclarè aliquid egerunt.

b *conformatione oratoria.*

Methodus triplex eſt. Prima eſt ἀπόφανσις, ſive aſſeveratio, quâ absque dubitatione aliquid affirmamus, aut negamus, atque interdum etiam contrarium aſſerentes vituperamus. Altera eſt ἀλληγορία, per quam alii ab Hermogene intelligi putant continuatas metaphoras; quales videre eſt apud Tullium in Somnio Scipionis, ubi diſputat de cœlorum concentu: alii, alluſionem ad ſententias Philoſophorum, graviorumque Scriptorum; vel ad publici alicujus monumenti inſcriptionem, ut cùm Paulus cap. XVII. Actor. ait, ſe Athenienſibus velle oſtendere illum ἄγνωςον Θεόν c. Nam Athenis fuiſſe aram τοῦ Θεοῦ ἀγνώςου, (utcunque id neget B. Hieronymus in cap. I. ep. ad Titum) vel fidem fecerit ſcriptor Philopatridos, qui perperam creditur Lucianus. Tertia eſt ἔμφασις, ſive occulta ſignificatio judicii, prudentiæ, experientiæ, aut eruditionis

c *Deum ignotum.*

Dictio contexenda eſt è vocalibus magis ſonantibus; ut in quibus eſt A, vel O longum. Hujusmodi ferè ſunt apud Latinos verbalia in O, ut *conſolatio*; obliqui nominum in As, ut *dignitate*; ac comparativi, ut *majora* Conveniunt quoque σεμνότητι voces modificatæ, modò ſint μέτριαι, hoc eſt, moderatæ, ac verecundæ. Nam duriores, ac longiùs

petitæ,

petitæ,non gravem,ſed τραχεῖαν, ſive aſperam reddunt orationem; quæ alia eſt μιγεῖσης pars.

Σχήματα quæ σεμνότητι inſerviant, duo ſunt. Unum eſt ὀρθότης, ſive oratio recta, quæ cujusmodi ſit, paulo antè diximus. Alterum eſt ἐπίκρισις, ſive approbatio, quà Orator ſuum apponit judicium: ut cùm Cicero pro Archiâ comprobat judicium Alexandri Magni: *Et verè, inquit, nam, niſi Ilias extitiſſet illa, idem tumulus, qui corpus contexerat, nomen etiam obruiſſet.* At ſi non affirmatè, ſed μετ' ἐνδοιάσεως, h. e. cum dubitatione, aliquid aſſeramus; non ad σεμνότητα, ſed τὸ ἠθικὸν, ea res pertinebit. Nam, ut verecundiam noſtram teſtamur, ita autoritati derogamus. Eſt & tertium ἐπικρίσεως genus, τὸ εἰ τῆς αὐτοῦ γνώμης ἀναφέρειν τι τῶν ῥηθησομένων: *cùm Orator ea, quæ dicentur, refert ad ſenſum ſuum.* Eſtque nihil aliud, quàm expreſſa Oratoris ſententia; ut in Manilianâ: *Ego ſic exiſtimo, in optimo Imperatore quatuor has res ineſſe oportere.* Ac hoc quoque genus σεμνότητα habet, quia æquè, ac primus ἐπικρίσεως modus, fit ἄνευ ἐνδοιάσεως a. Vitandæ autem in hoc genere ἀποστροφαὶ, & ἐπιστροφαὶ, quæ duo relata ſunt: illis aliò avertitur ſermo, quàm primò ac per ſe inſtituta requirat oratio; his revenit ad eum, à quo ſermo fuerat averſus. Cur verò hæ σεμνότητα tollant, ea cauſſa eſt, quòd oratio iis interrumpatur ac demittatur ad commune ac populare dicendi genus: atque id ipſum in cauſſa eſt, cur hic quoque fugere oporteat ὑπέρβατα. Scaliger tamen negat, ἐπιστροφὰς adverſari orationis gravitati. Id enim abunde refelli ait vel unâ Adherbalis oratione apud Salluſtium b: *Jam jam, frater animo meo cariſſime* &c.

a *abſque dubitatione.*

b *in Jugurth.*

Κῶλα brevia ac mediocria hic præſtant oblongis. Verùm, hoc quoque leviter ab Hermogene aſſertum eſſe, ait Scaliger.

Compoſitio non multum laborat de vitando hiatu: amat dactylos, anapæſtos, pæanas, epitritos, pondæos, ac quandoque jambum; ut qui ad inſpectandum ac reprehendendum conducat. At fugit trochæos, & jonicos; ut qui mollem reddant orationem. Cicero tamen dichoreum probat, ut alibi diximus.

Clauſula tum pedes ſpectat, quos cum idea σεμνότητος communes habet: tum ſyllabas, quarum ultimas tres longas eſſe præſtat, quàm breves: tum vocales, è quibus maximè aucupatur A, & O, aliasque magis ſonoras.

XV. DE ALTERA MAGNITUDINIS PARTE, QUÆ EST ASPERITAS.

PAucis dedimus, quæ ad gravitatem pertinent; Ea autem adhibenda eſt ad emendationem Reipublicæ. Itaque ut ſuperiores reprehendamus, requiritur τραχύτης, ſive aſperitas; quæ altera eſt pars μεγέθους.

Eſt autem τραχύτης duplex: una ψιλὴ καὶ ἁπλῆ, h.e. nuda, ac ſimplex, in qua aſperitas nullo lenitur remedio: altera διορθωτικὴ, καὶ ὑποθετικὴ, h.e. mixta ſive temperata, quæ certas habet conditiones, orationis acerbitatem quaſi edulcantes. Prioris generis eſt in Perſio; poſterioris in Horatio, qui *vitium ridenti amico*, ut apud Satyricum *a* eſt,

a Perſ. ſat. 1.

Tangit, & admiſſus circum præcordia ludit.

Atque hinc conſequitur, duplices quoque eſſe aſperitatis ſententias; quaſdam ſimplices, ac ſine correctione; quaſdam mixtas, ac cum correctione. Prioris ſolum generis ſententiæ huc pertinent.

Methodus eſt, ut libere dicantur ſententiæ ex perſona noſtra; non aliena, neque cum dubitatione, aut ullo eorum remediorum, quibus παῤῥησίαν leniri ſuperiori libro commonſtravimus.

Verba, aſpera eſſe debent. Ejuſmodi ſunt metaphoræ duriores. Ut illud Philipp. XII. *Qui ex naufragio luculenti patrimonii in hæc Antoniana ſaxa projectus.* Durius ſano dixit: *Antoniana ſaxa*: quanquam non parum eo mollitur, quod antecesſerit, *naufragio patrimonii*. Nec modificata tantum, ut καταχρήσεις, καὶ ὑπαλλαγαὶ, aſperitatem afferunt; ſed etiam voces natura ſua aſperæ: ſive id fiat propter ſonum: ut Philippica quinta: *Hoc qui non videt, excors; qui cum videt, non decernit, impius*: ſive ob ſignificationem; ut ſi quem proditorem, aut civem ſceleratum appelles: quanquam & in his concurrat ſoni aſperitas, & in illis ſignificationis.

Σχήματα aſperitatis ſunt potiſſimum tria. I. Apoſtrophe ad eum, quem increpamus. II. Interrogationes breves, atque acres. III. Δεῖξις ἐλεγκτικὴ, ſive ἐπιτιμητικὴ: ut *Hic ille eſt, qui præſentem omnibus nobis intentavit necem.*

Κῶλα ſunt brevia, & κομματικά.

Compoſitio admittit hiulcos vocalium concurſus; nec ullam eorum rationem habet, quæ ſuavem venuſtamque efficiunt orationem.

Clauſula plane incondita eſt,ac nunc in hunc, nunc in illum deſinit pedem.

XVI. DE TERTIA MAGNITUDINIS PARTE, SIVE DE VEHEMENTIA.

DIXIMUS de aſperitate,qua reprehendimus eos, qui antiſtant nobis. Verum non ſolum uſu venit,ut neceſſe habeamus culpare ſuperiores; verum etiam,ac ſæpius quidem,ut habenda ſit oratio in pares,ac inferiores; velut in cives ſceleratos.Adverſus tales requiritur ΣΦΟΔΡΟΤΗΣ, ſive Vehementia. Ea admodum cognata eſt aſperitati. Siquidem illo conveniunt,quod utraque reprehendatur alius: eo diſconveniunt, quod illa reprehendatur ſuperior; hac aut par,aut inferior: niſi forte auditores ex reprehenſione capiant voluptatem; ut cum apud Athenienſes Demoſthenes Philippum vexat: quod genus Hermogenes quoque ſubjicit vehementiæ. At diſpar ratio, cum Orator invehitur in Senatum, aut populum apud quem dicit.

Sententia σφοδρότητος aſperiores quoque eſſe poſſunt, quam τραχύτητος.Sane videre eſt Oratores ſæpe, quaſi Bupaliam pugnantes pugnam,omnes irarum habenas effundere in adverſarium, ac tantopere animo ſuo morigerari,ut & alter alterum Dionyſiacis ſcommatibus inceſſant. *Methodus* quoque liberior. *Dictio*, ut in aſperitate: imo hic quoque vocabula fingere licet,quod in aſperitate conceſſum non eſt. *Figuræ* cum eædem ſunt,quæ in aſperitate; tum inſuper δεῖξις ἐλεγκτικὴ, ſive ἐπιδεικτικὴ,quæ fit per Pronomina demonſtrativa,*hic*,*ille*,&c. *Membra*,ut in aſperitate; atque adeo breviora quoque, ita ut ſingula verba efficiant inciſum: ut [a]: *abiit*,*exceſſit*,*evaſit*,*erupit*.Propter eandem cauſam,quemadmodum obſervavit Euſtathius,aſyndeta hic quoque locum habent: ut in Ligariana; *Quid enim tuus ille diſtrictus in acie* &c. *Quæ tua mens? manus? oculi? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?* *Compoſitio*, *ac clauſula* ſeſe habent, ut in aſperitate.

[a] Catil. 1.

XVII. DE QUARTA MAGNITUDINIS PARTE, SIVE DE SPLENDORE.

VIdimus, quomodo reprehendi poſſint, tum ſuperiores,tum pares,inferioreſque.At,ne oratio,qua alios inceſſimus,plane aſpera

 ſit

ſit,horridaque, τραχύτητα excipit quarta μεγέθους pars, quam λαμπρότητα,h.e. feſtivitatem,vel,quando vox hæc ambigua eſt,ſplendorem vocare poſſumus. Pertinent ad eam *ſententiæ*,quibus maxime confidit Orator. Eæ in quatuor claſſes diſpeſcuntur. Prima eſt rerum divinarum; aut naturalium,ſed illuſtrium. Quare huc refer ſententis de providentia Dei, ejuſdem bonitate,ac ſimilibus. Altera eſt rerum à nobis,aut majoribus noſtris,præclare geſtarum: ut cum Cicero agit de oppreſſo à ſe Catilina. Atque hic videndum,ne,ſuffenorum inſtar, inepti ſimus laudum noſtrarum curiones. Tertium eſt rerum iſtarum, quas auditores cum voluptate audiunt: ut de Philippo apud Græcos,de Catilina apud Romanos. Quartum continet ſimilitudines,comparationes, perſonarum locorumque deſcriptones: cujuſmodi mirifice ad illuſtrandum valent.

Methodi eſt,ſimpliciter,& absque rebus aliunde aſſumtis, proferre ſententias; narrare fidenter,ac ſine dubitatione; uti narratione continua, h.e. abſque ἐπεμβολαῖς ἢ ὑπερβάτοις; ac denique probabilia probabiliter referre.

Dictio ſe habet,ut in gravitate.

Figuræ ſplendidæ eſſe debent. Ejusmodi ſunt αἱ ἀναιρέσεις,i.e. ablationes ſive negationes; ut, *Sine tumultu* &c. Item αἱ ἀποστάσεις, h.e. ſeparationes ſive deflexiones à continuatione verborum ac ſententiarum; quales exprimuntur,cum rem à capite ipſo repetimus, atque ita quaſi novam ordimur ſententiam. Interdum tamen ἀπόστασις nullum adfert ſplendorem. Quippe ſi continua ſit ὀρθότης, fit καθαρότης ſive ſermo purus. Verum hoc vitabimus,ſi rectam orationem continuo excipiat περιβολὴ,ἢ πλαγιασμὸς,*complexio,aut obliquatio.*

Κῶλα, ſi Hermogenem audimus, longiora eſſe debent. At merito repugnat Scaliger,quandoquidem nihil illuſtrius Salluſtiana dictione, cujus κῶλα pene omnia κομματικὰ,i.e. præciſa.

Compoſitio ac clauſula,eadem,quæ in gravitate. Quanquam hic in media compoſitione unus alterque Trochæus ſcite interſeri poſſit, modo clauſula ſit congruens ſplendori.

XVIII.

XVIII. DE QUINTA MAGNITUDINIS PARTE, SIVE DE VIGORE.

ATque ex his cognoſcere fuit, quomodo aſpera & vehemens oratio ſplendorem acquirat. At cum ea non ſenilis, atque exſanguis, ſed vegeta ac fortis eſſe debeat: neceſſaria quoque eſt orationis ἀκμὴ ſive vigor; quo fit, ut oratio non langueat; ſed quaſi juveniles habeat lacertos, quibus valide tela mittat in adverſarios.

Sententiæ, ac methodus, ſe eodem habent modo, quo in aſperitate, & vehementia. Sed & *verba* eadem ſunt, quæ aſperitatis: eo tantum differunt, quod hic voces aſperæ leniri debeant verbis gravitatis, ac ſplendoris. *Figuræ* quoque ſunt eædem, quæ in ſplendore, & vehementia. Quin *reliquarum* etiam *partium* tractatio peti debet ex iis; quæ ex Hermogene decepſimus de ſplendore. Ex quibus omnibus planum fit, ἀκμὴν non habere præcepta propria; ſed ſuperiorum conſtare præceptis. Id quo magis appareat, viſum apponere illuſtre ἀκμῆς exemplum è divinatione Cic. in Verrem, ubi Q. Cæcilii facultatem oratoriam hoc pacto perſtringit: *Putaſne, te poſſe de maximis, acerbiſſimisque rebus, cum cauſam ſociorum, fortunasque provinciæ, jus populi R. gravitatem judicii, legumque ſuſceperis; tot res, tam graveis, tam varias, voce, memoria, conſilio, ingenio, ſuſtinere? Putaſne, te poſſe quæ C. Verres in quæſtura, quæ in legatione, quæ in prætura, quæ Romæ, quæ in Italia, quæ in Achaja, Aſia, Pamphiliaque patrarit, ea, quemadmodum locis temporibusque diviſa ſint, ſic criminibus & oratione diſtinguere? Putaſne, te poſſe, id quod in ejusmodi reo maxime neceſſarium eſt facere, ut, quæ ille libidinoſe, quæ nefarie, quæ crudeliter fecerit, ea æque acerba & indigna videantur eſſe iis qui audient, atque illis viſa ſunt qui ſenſerunt?*

XIX. DE SEXTA MAGNITUDINIS PARTE, SIVE DE ORATIONE CUMULATA.

TEmpus eſt, ad extremam proficiſci μεγέθους partem. Ea eſt ΠΕΡΙΒΟΛΗ'. Quam non inepte mihi videor dicturus *orationem cumulatam, aut circumducentem*. Trapezuntius interpretatur *circumductionem*. At, ut bene inquit Scaliger *a*, non circumducitur res, ſed circum ipſam res aliæ. Nam rei additur aut genus, aut ſpecies, aut præſcriptio, aut totum, aut pars, aut perſona, aut locus, aut tempus, aut modus, aut inſtrumentum, aut cauſa: quæ quia περιβολὴ cum re nuda complectitur, propterea nec incommode à Scaligero *b* complexio vocatur.

a *de re poet. lib. 4. c. 1.*

b *ibidem.*

Περιβολῆς hoc major habenda eſt ratio, quod abſque aſperitate, vehementia, vigore, ac ſplendore, oratio magna eſſe poſſit; at non item ſine περιβολῇ.

Sententiæ περιβολῆς ſunt προσληπτικαί, h.e. idoneæ ad cumulandam, atque, ut Veteres loquebantur, augificandam orationem. Res autem, quæ aſſumi debent, ſunt quadruplices. Nempe vel genus ad ſpeciem, vel infinitum ad finitum, vel totum ad partem, vel ad rem ipſam accedunt τὰ παρακολουθοῦντα, h. e. circumſtantiæ ejus ac conſequentia; cujuſmodi ſtatuuntur perſonæ, loca, cauſæ, occaſio, tempus ac modus.

Μέθοδος conficitur τῇ ἀναστροφῇ vel naturæ, vel orationis. *Naturæ*, cum in rebus geſtis priora poſtponuntur. *Orationis*, cum probationes ponuntur ante id, quod probatur.

Περιβολὴ non habet proprium verborum genus; verum locum in ea habent aliarum formarum verba: aut ſiquod genus proprium eſt, id erit ἐπιμονὴ, qua diutius in eadem commoramur ſententia. Verum Hermogenes cenſet, eam potius ad prudentiæ methodum, quam orationis circumducentis dictionem, pertinere.

Σχήματα περιβολῆς ſunt πάντα τὰ ἐφελκόμενα, h.e. quæcunque non efficiunt per ſe perfectam ſententiam; ſed alteram tertiamque ſententiam ſecum trahunt: quomodo, cum audimus *primo*, exſpectamus *deinde*. Ejuſmodi primo loco eſt ἀπαρίθμησις, ſive enumeratio, quam tamen rectius *ordinem* appellabimus. Hæc non tantum ob partium ordinem perſpicuam reddit orationem; ſed etiam animum auditorum ſuſpendit rerum exſpectatione. Secundum eſt προτίμησις, ſive Oratoris electio, cum ita recenſentur aliqua, ut unum cæteris præponatur. Tertium, ὑπόθεσις, cum pendet oratio ex conjunctione. Quartum, πλαγιασμὸς, ſive oratio obliqua, de qua ſæpius dictum nobis. Quintum, τὸ ἐπιτρέχον, ſive ſententiæ inſertio inter ſubjectum & prædicatum. Sextum, ὑπόστασις, ſive ſubjectio particularum, quarum una alteri reſpondet. Septimum, μερισμὸς, ſive digeſtio, qua oratio diſtinguitur particularis; cujuſmodi ſunt, *quanquam, tamen, quidem, verum*. Quædam etiam περιβολῆς σχήματα ſunt μὴ ἐφελκόμενα: velut ἄρσις καὶ θέσις, h.e. ablatio Inferens: ut cum unum tollitur, atque alterum aſſeritur: E.G. *non hoc, ſed illud*. Deinde τὸ ἐξ ἀναιρέσεως συμπλεκτικὸν, copulatio dirimens, ſive per negationem; ut cum duobus propoſitis, non magis unum, quam alterum, conſequi oſtenditur: E.G. *non hoc ſolum ſed illud quoque*. Præterea συστροφὴ, ſive converſio, vel, ut Trapezuntius vertit, convolutio; qua periocha ita membris inciſiſque plu-

pluribus colligatur, ut intelligi nequeat, antequam ad finem fuerit perducta. Denique ἐπεμβολὴ, ſive ὑποστροφὴ, h. e. aliarum ſententiarum interpoſitio longior, adeo ut fiat ὑπέρβατον. Nam ſi brevius ſit, quod interjicitur; non circumducens, ſed velox fuerit oratio. Et hæc de figuris περιβολῆς.

Κῶλα *compoſitio*, ac *clauſula* περιβολῆς, aſſumuntur ex aliis formis, ſola excepta puritate. Cur vero hæc excipiatur, cauſa eſt, quod in puritate res ponantur nudæ ac ſimplices: at in περιβολῇ omnia dilatentur, atque exaggerentur.

Ad περιβολὴν ex Hermogenis ſententia pertinet quoque ἡ μεστότης, h. e. oratio plena ac referta. Quippe quæ nihil aliud ſit, quam περιβολὴ περιβεβλημένη ἢ πλεονάσασα ἐν ἑαυτῇ, quod Trapezuntio ſit, *circumductio circumducta, ſive in ſe redundans*. Hanc potiſſimum effici ait, quando frequentantur σχήματα περιβλητικὰ, h. e. quibus gignitur περιβολή. Verum, ut ſolide comprobat Scaliger, ἡ μεστότης περιβολῆς propria non eſt, cum extra περιβολὴν inveniatur, ac in humilem quoque cadat characterem.

XX. DE TERTIA IDEA, QUÆ EST PULCHRITUDO.

De magnitudine ſatis dictum: tranſeamus ad pulchritudinem. Neque enim laudabilis eſt magnitudo, cum

--- nulla venuſtas,

Nulla eſt in magno corpore mica ſalis:

ut de Quinctia ſcripſit Poeta Veronenſis *a*. Eſt autem pulchritudo duplex. Una eſt ἐν ὡραϊσμῷ, ſive καλλωπισμῷ, h. e. calamiſtrato ſive extanti ac nimio, eoque magis conſpicuo decôre. Ab hoc oratio dicitur affectata: qualis eſt dictio Apuleji, atque olim Gorgiana, aliorumque Sophiſtarum fuit. Altera eſt ἐν ἀξιώματι, i. e. dignitate; à qua oratio dicitur ſplendida. Eſt enim ſplendor, orationis cultus cum gravi dignitate conjunctus. Iſtiusmodi inprimis eſt Demoſthenica ac Tulliana dictio. Inter hanc ἀξιωματικὴν, & illam ὡραϊστικὴν, ſive κομμωτικὴν orationem, interjectum eſt τὸ γλαφυρὸν, ſive floridum, quod & dicitur φαιδρὸν, h. e. hilare dicendi genus. Hujuſmodi inter alios eſt in Catullo, Vellejo, Petronio. Item Herodoto, Luciano, Synefio; cujus epiſtolæ χάριτος *b* καὶ ἡδονῆς ἀποστάζουσι, & quidem

a epig. 87.

b venuſtate ac dulcedine fluunt.

μῆκα τὸ ἐν τοῖς νοήμασι ἰσχύος καὶ πυκνότητος, ut Photius de eo in myriobiblo ait *b*.

a cum ſententiarum robore, ac denſitate.
b cod. 26.
c convenit locorum, pratorum, ac lucorum deſcriptionibus.

Orationibus generis demonſtrativi magis convenit florida ac hilaris dictio. At eæ, quæ in deliberativo, ut juridiciali verſantur, magis gaudent pulchritudine cum dignitate conjuncta.

Inprimis autem genus hoc ἀνθηρὸν, ut eſt apud Proclum in Chreſtomathia, ἁρμόζει c τοπογραφίαις, καὶ λειμώνων, ἢ καὶ ἀλσῶν ἐκφράσεσι. Sane Poetæ ab hujusmodi deſcriptionibus carmini ornatum quærere ſolent. Unde Horatius Epiſt. ad Piſ.

Inceptis gravibus plerumque, & magna profeſſis,
Purpureus, late qui ſplendeat, unus & alter
Aſſuitur pannus: cum lucus, & ara Dianæ,
Et properantis aquæ per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluvius deſcribitur arcus.

Et Perſius ſat. I.

Dicere res grandes noſtro dat Muſa Poetæ.
Ecce modo heroas ſenſus adferre videmus,
Nugari ſolitos Græce; nec ponere lucum
Artifices; nec rus ſaturum laudare, ubi corbes,
Et focus, & porci, fumoſa palilia fumo

Quanquam Poeta hoc loco non tam veram deſcripſit grandiloquentiam, quam affectatam:

Pulchritudo nullas habet peculiares *ſententias*, niſi acute dicta ei ſubjicere lubeat. Sed neque *methodum* propriam habet. Tota vero conſiſtit in genere dicendi aures demulcente. Gaudet magis *verbis* propriis, quam translatis; domeſticis quam peregrinis; brevibus, quam longis. Nec tamen poetica adſpernatur; ſed parce ea adhibet. Unde Photius, in Philoſtorgii hiſtoria τὸ κόμψον *d* laudans, ait, cum uti poeticis, ſed οὐ κατακόρως, οὐδ' ἀχαρίτοις λέξεσι.

d ornatum.
e citra ſatietatem, & vocibus minime ingratis.

Σχήματα potiſſima ſunt decem. Primum ſunt παρισώσεις, h.e. ſyllabarum ſimilitudo: ſive in initio, quæ ὁμοιόαρκτον dicitur; ſive in fine, quæ ὁμοιοκατάληκτον vocatur. Neutra tamen affectata eſſe debet, ſed occulta temperataque. Occultatur autem utraque tum διακοπῇ, cum inter primum ac poſtremum membrum, quæ inter ſe ſimilia ſunt, aliquid interſeritur, atque ita membra interſcinduntur; tum ἐναλλαγῇ, ſive tranſpoſitione, cum membra ſimilia ponuntur in medio; tum ἰζώσει τοῦ κώλου, cum duobus membris paribus ſubjicitur impar. Alterum σχῆμα eſt ἐπαναφορὰ, ſive repetitio in initio diverſorum membrorum. Tertium ἀντιστροφὴ, ſeu converſio, qua idem iteratur in fine. Quartum ἐπανα-

στροφή,cum idem eſt prioris membri finis,ac ſequentis initium. Quintum eſt,τὸ κλιμακωτὸν,ſive gradatio.Sextum, μερισμὸς κατὰ συζυγίαν,ſive partitio parium.Septimum, τὸ ὑπέρβατον, quo verbum in extremam differtur ſententiam.Octavum,τὸ καινοπρεπὲς,ſivo innovatio: ut prolepſis, ſyllepſis, enallage, aliæque Grammaticorum figuræ. Nonum, αἱ διὰ δύο ἀποφάσεων γινόμεναι καταφάσεις, duæ negationes pro una affirmatione.Decimum eſt,τὸ πολύπτωτον,quo eadem vox mutatis effertur caſibus.

Κῶλα vel mediocriter longa eſſe debent, vel brevia quidem, ſed continuata,connexaque,ita ut alia ex aliis pendeant.

Compoſitionis hic inprimis habenda ratio eſt. Vitandi in ea hiatus,& aſper conſonantium concurſus. Propius à Poetarum compoſitione abeſt,quam reliquæ ideæ. Quippe ita confici debet,ut nec verſum efficiat,nec longe abſit à verſu. Itaque & cognatos pedes amat,cujusmodi ſunt dactyli,anapæſti,ſpondei; quanquam Rhythmici obſervant,anapæſtos ac ſpondeos differre ob diſſimilem percuſſionem. Verba denique,quibus conſtant periodi,non debent eſſe ἰσοσύλλαβα, ὁμοιότονα, καὶ ὁμοιόχρονα, h.e. pariſyllabarum numero,aut accentu, vel quantitate ſimilia.Nihil enim venuſtati accommodatius varietate.

Clauſulæ ne ſint ſtabiles,ſive inſiſtentes; ſed pendulæ;ita ut aut penultima brevis ſit,ultima lōga,aut contra.Sed & monoſyllaba in fine collocata venuſtatem adferunt; uti argumento eſt illud Tullii in Maniliana: *Itaque non mihi tam copia,quam modus in dicendo quærendus eſt*:& Horatianum *a* iſthoc: a in *Arte.*

Parturiunt montes,naſcetur ridiculus mus.

Refugit hæc idea brevitatem,quia obſcuritatem parit; quæ crucem potius figit,quam voluptatem gignit.Itaque Photius *b*, cum in aliis laudet hiſtoriam Nicephori Conſtantinopolitani: tamen unum hoc culpat, quod nimium brevis ſit.Hoc enim in cauſa eſſe ait, quod non omnes expleat partes venuſtatis. b *cod. 66.*

Etiam venuſtati adverſatur anxia cura, quam περιεργίαν vocant. Quæ quia aberat ab hiſtoria Sergii Confeſſoris,ab eodem Photio *c* laudari hoc nomine meruit. Nimirum florida dictio debet exſurgere naturali venuſtate: quod non intelligunt, qui anxie ſectantur floſculos declamatorum.Nam hoc pacto oratio fit affectata: quod grande eſt vitium,utcunque eo nonnulli,& ſibi,& aliis,placeant. c *cod. 67.*

XXI. DE QUARTA IDEA, SIVE DE ORATIONE CONCITATA.

HAbemus quomodo oratio fiat perſpicua, magna, pulchra; quorum primum eſt neceſſitatis, alterum dignitatis, tertium jucunditatis. Nunc, ut inſtituimus, reliquas affectiones ordine perſequamur. Neque enim ſufficit, amplitudinem eſſe pulchram; quia nec oratio debet eſſe ignava, cum non comparetur aquæ ſtagnanti, ſed flumini; nec ſtatuam debeat referre, aut Tityrum ſub fago recubantem; ſed juvenem, & animo alacrem, & corpore vegetum. Id vero præſtat ἡ ΓΟΡΓΟ΄ΤΗΣ quam rectius incitatum, ſive concitatum, aut præceps dicendi genus appellabimus, quam celeritatem; cum non ἁπλῶς velocitatem notet, ſed quandam quaſi fulmineam celeritatem. Fit ea, cum res, ac ſententias, alias aliis ſuperaddimus. Convenit autem cuilibet charactéri. Sane humilis exemplum habemus in iſto Maronis *a*:

a Eccl. 1.

Inſere nunc Melibœe, pyros, pone ordine vites.

b 1. Georg. Quemadmodum medii in hoc *b*:

Nudus ara, ſere nudus: hyems ignava colono.

Proprias *ſententias* non habet; niſi cuipiam ſit viſum ei ſubjicere illa, quæ argute dicuntur; cujuſmodi multa petere eſt ex clarorum virorum apophthegmatis.

Methodus ejus eſt, ut brevibus objectiunculis breves ſubdantur ſolutiones. Eſtque triplex. Primum, ἀπάντησις ἢ ἐναντίωσις, noſtrorum argumentorum objectio. Deinde ἀντίθεσις, ſive πρόληψις, qua adverſarii objectionem anticipamus, atque diluimus. Præterea ζευγμα, ſive συγχώρησις, qua unum concedimus, at alterum opponimus: ut vulgato illo

c ad Demonicum. Iſocratis *c* τῆς παιδείας τὰς ῥίζας πικρὰς εἶναι, γλυκεῖς δὲ τοὺς καρπούς· *Literarum quidem radices amaras eſſe, ſed fructus dulces.*

Admittit omne genus *verborum*: attamen maxime gaudet brevibus, quia celerius adſolvuntur.

Σχήματα ejus ſunt triplicia. Quædam reddunt orationem inciſam, nec tamen id facere videntur. Ejus eſt generis πλαγιασμὸς, ſive oratio obliqua, & συστροφὴ, ſive periodus involuta, quam converſionem, aut convolutionem dicere poſſumus; item πολύπτωτον, ſi fiat inciſim. Quædam videntur orationem reddere inciſam, nec tamen id præſtant. Ejuſmodi eſt τὸ καθ' ὑποστροφὴν, quo poſt factam declinationem ad perſonam redimus, quam primario ſpectet oratio: item τὸ ὑπερέχον ἢ τὸ

κατ'

κατ' ἐπιδρομὴν,quo ita aliquid concedimus,ut aliud opponamus. Inter ea autem hoc diſcriminis eſt,quod ἀποςροφὴ ſemper efficiat γοργότητα: τὸ ἐπιτίχρον tum tantum,cum membra ſunt longiora. Quædam denique ejus ſunt orationis,quæ & inciſa eſt,& talis videtur : ut ἀσύνδετον κομματικὸν,quod à Cornificio articulus,ab aliis diſſolutum vocatur. Item ἐπαναφορὰ,ἀντιςροφὴ,& συμπλοκὴ,ſive πολυσυνδετον.

Compoſitio non debet eſſe hiulca; gaudet maxime trochæis , quia pes hic celeritatem habet.

Clauſula quoque eandem ob cauſam trochaica plurimum eſſe debet.

XXII. DE QUINTA IDEA, SIVE DE ORATIONE MORATA GENERATIM; AC SPECIATIM de prima ejus ſpecie,nempe SIMPLICITATE.

SUmma eorum capita delibavimus , quæ ab Hermogene dicuntur de incitato ac præcipiti dicendi genere: conſequi videtur, ut conſiderationem intendamus in ſermonem moratum. Nec enim ſatis eſt orationem eſſe perſpicuam, grandem,jucundam,ac concitatam : ſed etiam requiritur,ut habeat τὸ ΗΘΟΣ, h. e. morum ac virtutum ſignificationes : quippe ea re magnum pondus accedit ad animos imppellendos. Ut autem oratio ſit iſtiusmodi,non verſutiloqua eſſe debebit,ſed ſimplex. Inſuper jucundam ac ſuavem eſſe convenit; quia horrida incultaque ſimplicitas nauſeam adfert. Acutam quoque eſſe oportet ; quia ludibrio aliis eſſe ſolent,quibus nihil eſt aceti in pectore. Modeſtia etiam, & verecundia, multum confert; quia odio habentur homines pompatici, qui ſibi putant vel ad digituli crepitum ſilentium deberi, omnesque præ ſe fœnum eſſe oportere. Requiritur quoque,ut , quæ dicuntur, ab animo proficiſci,vereque dici , videantur. Quanquam hoc quidem ſub ſimplicitate complecti liceat. Sed eo adjicitur, quia eſt quædam ſimplicitas ſimulata,ut illa Sinonis II. Æn. qua perſuaſit, ut equus in urbem adduceretur. Denique gravitate opus eſt in reprehendendo , atque expoſtulando. Itaque ſex in univerſum Hermogeni partes ſunt τῦ ἤθυς ἀφέλεια,ſeu ſimplicitas,γλυκύτης,ſive ſuavitas,δριμύτης,ſive acrimonia, ἐπιείκεια,ſive modeſtia,ἀλήθεια,ſive veritas,& βαρύτης , ſive gravitas in objurgando.

Α'ΦΕΛΕΙ'ΑΣ,ſive ſimplicitatis ſententiæ ſunt quadruplices. *Primo* enim hujus ſunt loci ſententiæ καθαρότητος,ſive puritatis, puris tamen aliquanto communiores. *Deinde*,quæ conveniunt hominibus ſimplicibus; cujusmodi in Bucolicis Maronis,ac inprimis Theocriti,legimus. E Bucolicis eſt iſtoc Tityri Ecl.1.

Vrbem,quam dicunt Romam, Melibœe,putavi
Stultus ego huic noſtræ ſimilem : quo ſæpe ſolemus
Paſtores ovium,& teneros depellere fœtus.

a act.1.ſc.1. Similiter in Comœdiis.Ut hoc Simonis in Andria *a*.

—Placuit tum id mihi ,
Sic cogitabam : Hic,parvæ conſuetudinis
Cauſa,mortem hujus tam fert familiariter.
Quid ſi ipſe amaſſet ? quid mihi hic faciet patri ?

b orat.pro Roſcio Amerino. Talem & Cicero *b* deſcribit Sextum Roſcium initio narrationis: *C. Quintius,cæterarum rerum pater familias ſat diligens, in una re non ſatis prudens.* Simplex quoque illa Didonis oratio :

Anna,(fatebor enim) miſeri poſt fata Sichæi
Solus hic inflexit ſenſus.

Præterea,cum multa exempla ab animalibus , aut ſtirpibus , petuntur. Nam ſi unum tantum,alterumque, adducatur ; ſuavitatem potius,quam ſimplicitatem,adferet ea res orationi. *Denique*,cum vel adverſarium,vel auditores, jurejurando nobis obſtringimus, aut jurejurando parva de re aliquid affirmamus.At cum ex enthymemate facimus jusjurandum , ita ut jusjurandum habeat vim argumenti : non tam illud ſimplicitatem, quam ſplendorem,ac magnitudinem parit.

Methodus ſe fere habet,ut in oratione pura ; tantum hic addimus, idem nos conſequi,ſi ſingula narremus minutatim, aut res graves nude & abſque circuitione proponamus.

Dictio tum eadem eſt,quæ καθαρότητος ,de qua egimus ; tum quæ δριμύτητος ,ſive acrimoniæ,de qua infra dicturi ſimus.

Σχήματα*,verborum compoſitio,ac clauſula* , ſeſe habent , ut in oratione pura.Atque hæc de ſimplicitate.

XXIII.DE

XXIII. DE SECUNDA MORATÆ ORATIONIS PARTE, QUÆ EST SUAVITAS.

ΓΛΥΚΥ΄ΤΗΣ, ſive ſuavitas, differt plurimum à venuſtate. Nam huic turpe opponitur; illi aſperum. Omnia Ciceronis (niſi de iis quis controverſiam moveat, quæ languidius in exilio ſcripſit) venuſta ſunt , at non item ſuavia: & merito, cum in invectivis aſpera requiratur oratio.

Maxime autem conſiſtit ſuavitas in ſententiis. Inter has principem locum obtinent fabulæ poeticæ; quarum licet meſſem metere maximam è Metamorphoſi Antonini Liberalis, ac inprimis Ovidiana.

Proximus debetur iis, quæ hiſtoriis quidem inſerciuntur , attamen pro fabulis habentur: velut quod de Romulo & Remo, à Lupa nutritis, ſcribit Livius.

Tertius continet illa, quibus nonnihil fabuloſi admixtum : quomodo vera quidem fuit pugna Marathonia ; at à fabula eſt, quod de Panos augurio Herodotus *a* in ejus deſcriptione commemorat. *a lib. 6.*

Quartus eſt eorum , quæ ſenſus maxime afficiunt; ut res naturales, Cujuſmodi ſuavitatis exemplum ſuppeditabit illa aquæ ac platani deſcriptio, quam ex Phædro Platonis in primum de Oratore retulit Tullius. Nihil quoque ſuavius iſtis lib. II. de Oratore : *Ac principio terra univerſa cernatur, veſtita floribus, herbis, arboribus, frugibus. Quorum omnium incredibilis multitudo inſatiabili varietate diſtinguitur. Adde huc fontium gelidas perennitates, liquores perlucidos amnium , riparum veſtitus viridiſſimos ſpeluncarum concavas altitudines, ſaxorum aſperitates, impendentium montium altitudines, immenſitatesque camporum.* Huc etiam pertinent amatoria, honeſtis quidem honeſta, ſed turpibus turpia, & Latine aperteque prolata. Ac horum quidem exempla non commemorabo; tum quia pudor noſter averſatur verba nupta , ignotaque in Veſtalium ſacris ; tum quod Catonibus theatro noſtro interdicere , ac Florales inſtituere, animus non ſit. Honeſta vero exempla abunde inter alia ſuggeret Heliodori de Theagenis & Charicleæ amoribus mythiſtoria. Nec ſatis eſt, ut ſermones ſint honeſti, & lepidi ; ſed oportet etiam ſint tempeſtivi, h.e. non affectati, ſed ex occaſione velut ſemine enati. Quas tres in convivali ſermone conditiones, pro tribus gratiis, jure optimo in Como ſuo requirit vetus condiſcipulus & amicus, Erycius Puteanus, vir miraingenii, morum , doctrinæque elegantia : cujus hoc loco quo de ſua-

vitatis idea agimus, eo lubentius memini, quia dictione ejus nihil floridius, ſuavius ac illecebroſius.

Quintus ſuavium ſententiarum locus tribuitur laudi noſtri. Itaque, Tullio teſte *a*, *Themiſtoclem, illum ſummum Athenis virum, dixiſſe ajunt, cum ex eo quæreretur, quod acroama, aut cujus vocem libentiſſime audiret: ejus, à quo ſua virtus optime prædicaretur.* Nec noſtri ſolum, ſed noſtrorum etiam laudem lubentiſſime audimus. Unde Athenienſem Athenis laudare haud difficile erat: ut eſt apud Platonem in Menexeno, & Ariſtotelem primo Rhetor. Etiam jucunda eſt nobis laus rerum earum, quas maximi facimus. Velut picturarum, vel hortorum, ſi talibus impenſius capiamur.

a pro Archia.

Sextus locus continet proſopopœias, apoſtrophas ad res inanimas, ac quicquid iſtiuſmodi eſt. Cicero pro Marcello: *Parietes, medius fidius, C. Cæſar, ut mihi videtur, hujus curiæ, tibi gratias agere geſtiunt.*

Μέθοδος habet ſe, ut in oratione pura ac ſimplici.

Dictionem vult Hermogenes eſſe puram, ac ſimplicem. Attamen, ut Maronis loco probat Scaliger, major ſuavitas à picta oratione oritur, quam ſimplici. Quanquam id fortaſſe haud adverſetur Hermogeni, quia is per puram ac ſimplicem orationem intelligit eam, quæ conflatur partim è propriis, partim è metaphoris non longe petitis. Imo idem quoque agnoſcit, Poëtica ad ſuavitatem conferre, modo in iis non excedamus modum. Sed & epitheta ſuavitatem parere ait: quæ utique non minus modificata, quam propria eſſe poſſuut. Ac nequid temere hic ab Hermogene aſſertum putes, ejus de epithetis ſententiam confirmat, quod Steſichorus idcirco dulciſſimus ſit habitus, quoniam epithetis abundabat.

Σχήματα, ut in puritate, ſimplicitate, & pulchritudine.

Compoſitio, ut in pulchritudine. Etiam ſuavitatem interdum parit vocalium concurſus. Sane quid ſuavius iſto *b*.

b Eccl. 3.

Phyllida amo ante alias.

Sed de eo etiam in magnifico charactere dictum.

Clauſula affecta eſt, ut in idea dignitatis, ac pulchritudinis.

XXIV. DE

XXIV. DE PARTE TERTIA ORATIONIS MORATÆ, SIVE DE ACRIMONIA.

ΔΡΙΜΥ'ΤΗΣ,ſive acrimonia,duobus conſtat ſententiarum generibus. Nam vel ſententiæ acutæ ſimpliciter pronuntiantur ; cujus exempla ſuppeditat ſermo Cyri à Tullio in extremo Catone è Xenophontea Cyripædia converſus : vel contra ſententiæ ſimplices acute explicantur ; Quod quadrifariam fit. Primum, quoniam ludimus ὁμωνυμίᾳ : ut cum vocabulum quodpiam nova uſurpamus ſignificatione, ſed cum vocis ἐτυμολογίᾳ conſentiente : ut ſi ſcortum voces φίλανδρον. Deinde, propter ὁμοιότητα, ſive ſoni ſimilitudinem : quo refer τὸ παρ᾽ ἓν γράμμα. Hinc ob παρονομασίαν ; per aquam Hermogenes intelligit ἀντίστασιν , ſive διλογίαν, qua vox aliqua repetitur, ſed mutata ſignificatione. Noviſſime , propter conjunctas duas μεταφορὰς, quarum prior mollior, altera durior eſt ; ut in Maniliana ; *Corinthum patres veſtri totius Græciæ lumen exſtinctum eſſe voluerunt.* Durius foret, ſi ἁπλῶς dixiſſet, Corinthum exſtinctam : nunc mtigatur, cum præmittit, *lumen.*

XXV. DE QUARTA ORATIONIS MORATÆ PARTE, QUÆ EST MODESTIA SIVE ÆQUANIMITAS.

ἘΠΙΕΙ'ΚΕΙΑΝ Trapezuntius *modeſtiam* nominat. At rectius cum Terentio *a æquanimitatem* appellabimus. Nam *modeſtia*, quæ Græcis σωφροσύνη, latius patet ; ut quæ ἐπιείκειαν ipſam comprehendat. a *prologo And. & Phorm.*

Hæc idea omnia cum puritate, ac ſimplicitate orationis , communia habet, præter ſententias, ac methodum. *Sententiæ* ejus ſunt quatuor generum. Primo, cum noſtra extenuamus, ut initio orat. pro Archia: *Siquid eſt in me ingenii, judices, quod ſentio, quam ſit exiguum* &c. Hic modus in exordiis inprimis locum obtinet. Deinde , cum omittimus, quæ pro nobis dicere poteramus. Ita Demoſthenes , cum à Midia colaphum accepiſſet, etſi crimen illud aggravabat, quod fuiſſet τριηράρχης b, b *triremium* præclareque de Rep. meritus : non tamen his inſiſtit ; ſed ait, ſe ea tan- *præfectus.* tum velle adferre , quæ quivis è populo in tali cauſa diceret. Præterea modeſtiæ eſt , cum Orator ait , ſe, adverſarii importunitate coactum, cauſam dicere : at maluiſſe ſe rem per arbitros tranſigere. Facit

hoc Cicero in Quintiana. Item, cum reprehenſuri laudamus. Ut in confutatione Manilianæ; *At enim vir clariſſimus, reſpublicæ, & veſtris beneficiis ampliſſimis affectus, Q. Catullus; itemque ſummis ornamentis honoris, fortuna, virtutis, ingenii, præditus Q. Hortenſius, ab hac ratione diſſentiunt, quorum ego auctoritatem multis locis apud vos plurimum valuiſſe, & valere oportere confiteor* &c.

a cum quadã ſignificatione
b abſque indicatione.

Μέθοδος modeſtæ orationis eſt triplex. Primus modus eſt ἐλάττωσις ἢ μείωσις τῶν αὐτοῦ χρηστῶν, noſtrorum bonorum ac commodorum extenuatio. Fit ea ἢ μετ' ἐνδείξεως a, quæ aperta eſt extenuatio; vel ἄνευ τῆς ἐνδείξεως b, qui extenuationis modus ut occultior eſt, ita majorem quoque verecundiam ac modeſtiam indicat. Ratio altera eſt παράλειψις, ſive præteritio; quæ vel nullam plane commemorationem habet, vel nomine tenus præteritio eſt; ut cum quis ſe præteriturum ai, quod tamen curſim delibat. Tertius modus eſt ἀφήγησις, qua res nudas breviter & ordine narramus, nec quicquam foris aſſuimus.

XXVI. DE QUINTA PARTE MORATÆ ORATIOMIS SIVE DE IDEA SEXTA, NIMIRUM VERITATE.

c de modeſtia
d ex animo profecta, veraque
e veritatem
f vis dicendi.
g rectus uſus.
h ſimplicitatis.
i Sermo eſſe ſimplex veritatis aſſolet.

ET hæc περὶ ἐπιεικείας c. Deinceps docet Hermogenes, quomodo conſequamur, ut oratio videatur ἐνδιάθετος, καὶ ἀληθής d. Nam licet initio veritatem fecerat unam è ſeptem primariis ideis: tamen, cum ad moratam pervenit orationem, agnoſcit, τὸ ἀληθὲς e quoque ei ſubjici. Quod ſi eſt, ſex tantum, vel ipſius Hermogenis confeſſione, fuerint ideæ. Imo quinque fortean, cum eidem δεινότης f. nihil aliud ſit, quam aliarum omnium idearum ὀρθὴ χρῆσις g. Nos nihilominus ordini Hermogenis inſiſtemus.

Sententiæ quævis in veritatis forma locum habent, ac inprimis τῆς ἀφελείας h. Nam, ut ſcenicus Philoſophus in Phœniſſis ſcribit:

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ i.

Ad *methodum* hæc pertinent. Primo, τὸ μὴ προλέγειν, h. e. non prædicere animi affectionem: ut cum ſine ulla præmunitione juramus, admiramur optamus &c. Deinde objectiones adverſariorum non diſſimulare; ſed vere proponere, atque ad eas reſpondere abſque ulla præmunitione. Præterea, cum ex abrupto aliquid aggredimur: nam initium videtur orationis ſubitæ, nec domi præmeditatæ. Inſuper, cum orationis σχῆμα immutamus: ut cum à judicibus tranſimus ad adverſarium, ab hoc ad nos, à nobis

bis ad quæſtorem &c. Denique huc pertinet *παρομολογία*, ſive *confeſſio*. Ut illo Didonis:

> *Anna, (fatebor enim) miſeri poſt fata Sichæi*
> *Solus hic inflexit ſenſus.*

Præterea *μετάνοια* ſive dicti *pœnitentia*; item ἐπανόρθωσις, verbi *emendatio*; *ἀναμνησις*, ſui ipſius *admonitio*; *λύπη*, *dolor*, propter verbum quodpiam, quod exciderit &c.

Λέξις variat pro affectuum varietate. Sane in ira verba eſſe debent aſpera, ac vehementia: miſericordia ſuavem exigit dictionem. Atque ita in aliis.

Σχήματα huc pertinent, quæ oſtendunt orationem ex animo proficiſci. Cujusmodi ſunt iſta. I. *αἱ ἀποστροφαὶ* ad adverſarium. II. *ἀποστροφαὶ μετ᾽ ἐρωτήσεως*. III. *τὸ δεικτικὸν*, ſive demonſtratio; cujus & ſupra meminimus. IV. *διαπόρησις*, ſive dubitatio. V. *ἀποσιώπησις*, ſive reticentia. VI. *ἐπίκρισις*, ſive judicium Oratoris de perſona, facto, aut re. VII. *ἐπιδιόρθωσις*, ſeu correctio. VIII. *ἀναπόλυτος μερισμὸς*, diſtributio non abſoluta, nam abſoluta, perfectaque meditationem indicat. *a orationis averſiones cum interrogatione.*

Κῶλα, compoſitio, ac clauſula, ſeſe habent, ut in forma vehementiæ; hoc uno excepto, quod in miſericordia ac oratione lugubri, ea habent locum, quæ de ſimplici oratione diximus.

XXVII. DE GRAVITATE, SEXTA PARTE ORATIONIS MORATÆ.

SUperſunt *βαρύτης*, ſive gravitas, & *δεινότης*, ſive dicendi vis. De vi dicendi mox: de gravitate nunc videamus.

ΒΑΡΥΤΗΣ eſt oratio gravis moleſtaque animo auditorum: ut qua Orator cum auditoribus expoſtulat. *Sententiæ* ſunt *ὀνειδιστικαί*, ſive exprobrantes. Eæ applicantur vel ad res, vel ad perſonas. Ad res, ut cum quis ait, ſe pro meritis in Remp. aut nulla accepiſſe beneficia, aut pro maximis minima &c. Ad perſonas, ut ſi dicat quis, ſe ob id in exilium ejici, ob quod alius ſit honoribus auctus ampliſſimis, maximisque.

Μέθοδος eſt quadruplex. I. diſſimulanter de ſe, aut adverſario, loqui. II. res confeſſas interrogando ad dubitationem revocare. III. dubitanter affirmare res confeſſas. IV. judicare aliquid eſſe neceſſarium, quod tamen velit indicare non eſſe neceſſarium.

Cæteras partes habet cum aliis formis communes, ac inprimis cum ſimplicitate modeſtiaque.

XXVIII. DE

XXVIII. DE POSTREMA IDEA, QUÆ EST DICENDI VIS.

DE ſex ſive ideis, ſive affectionibus, ſatis. Quare, quod reliquum eſt, dicamus de recto earum uſu. Id vero præſtat ΔΕΙΝΟ΄ΤΗΣ. Quam melius *dicendi vim* appelles, quam, ut multi, *aptam gravitatem*. Quippe non ſolum aptitudinem ſignificat, ſed efficacem aptitudinem. Petrus Nunneſius, *prudentiam* appellat. Non male: attamen nec optime; cum proprie, ut egregie ait Scaliger, ſit *vis orationis, quæ oritur ex illa prudentia, qua partes ſua cuique attribuuntur*. At falluntur, qui δεινότητα ſoli charácteri magnifico ineſſe putant; cum conſiſtat in recto omnium idearum uſu.

Sunt autem tria quodammodo genera δεινοῦ λόγου. Quædam oratio δεινὴ & eſt, & videtur; ut illa Demoſthenis περὶ παραπρεσβείας. Quædam eſt, non tamen videtur; ut de Lege Leptinæ; cui occulta ineſt δριμύτης. Quædam videtur δεινὴ, nec eſt; ut illa Cyclici Scriptoris a:

a apud Horat. in Arte.

Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.

Talis quoque erat Sophiſtarum oratio, quæ ob verborum gravitatem δεινὴ videbatur, cum tamen nulla rebus, aut ſententiis, ineſſet gravitas.

Tum vera, tum apparens δεινότης, quatuor habet ſententiarum genera. I. παράδοξον, quod contra omnium, vel maximæ hominum partis, opinionem eſt. II. τὸ βαθὺ, quod eſt obſcurius, ita ut à paucis, ac eruditis ſolum, intelligatur. III. τὸ βίαιον, quo adverſarii argumenta in ipſum retorquentur. IV. ἐπεστραμμένον, quod ſit omiſſione propoſitionis alterutrius in ſyllogiſmo.

Μέθοδος, *cæteraque*, petantur è formis μεγέθους, ſive magnitudinis.

XXIX. DOCTRINÆ DE IDEIS, AC SIMUL ELOCUTIONIS ORATORIÆ, EPILOGUS.

ATque hæc eſt Hermogenis de Ideis doctrina; cujus conſpectum dare, quam univerſam convaſare ſupellectilem, magis curæ pretium duxi. Nam quis futurus eſt ſcriptionis noſtræ modus, ſi nobis lubido ſit, omnia ab aliis bene dicta colligere, ut hodie fartores ſolent, qui unum hoc ajunt, ut aliorum fœtus de manibus extrudant? Equidem cum mihi ſemper cautio fuerit, ut ab hac ſcabie ungues tenerem: nunc quo-

que

quæ contentus ero hac qualicunque ad ſacraria Hermogenis manuductione: ac ne quidem addere animus eſt judicium Hermogenis de clariſſimis Scriptoribus, quod ſuis ille præceptionibus de Ideis examuſſim accommodavit. Ipſa Hermogenem adeat juventus: ac cum eo conferat, quæ ante illum de Ideis cum alii tradidere, tum Halicarnaſſenſis, (cujus melior pars deperiit) & Ariſtides, qui fuſe de ea ſcripſit, at confuſe. Quod ſi cuti aqua hærebit, cum Græcum adeat enarratorem, tum Trapezuntii Rhetoricorum libros quinque, ſcholia Joan. Sturmii in Hermogenem, Petrum Nunneſium Valentinum libro quarto Rhetoricarum Inſtitutionum, Ludovicum Carbonem libro III. de Elocutione. Sed & quædam ſuper Hermogenis Ideis Italice ſcripſit Julius Camillus. Pretium quoque fuerit Hermogeni ſuccenturiare eam doctrinæ Hermogenicæ, ac Trapezuntianæ cenſuram, quam ſcripſit vir maximus, Julius Scaliger cap. I. Paraſceves. Tantum optem, ſimul lectori ſuccurrat id quod ſupra dicebam, cum excuterem, quæ Demetrius, ac Hermogenes, de characterum numero ſcriptis conſignarunt. Id vero iſtiusmodi eſt: Quamvis hi commentationes ſuas non tam ad Philoſophorum, quam Rhetorum, ſcripſerint lucernam: haud dubie tamen cum poeticæ, tum oratoriæ artis amantes, maximum ex iis fructum capere poſſe, modo uſum eorum, quem aſſidua dabit Veterum lectio, cognorint. Sane Poeta præcipue ſectatur magnitudinem, & dulcedinem, præterquam in Comœdia, ac Bucolicis; quanquam hæc interdum aſſurgunt, ut argumento eſt Maronis Pollio, ut ſuperius retuli. Orator autem in judiciali genere inprimis ſectatur perſpicuitatem περιβολήν, & orationem moratam: hinc aſperitatem vehementiam, & γοργότητα: ac denique reliquas magnitudinis formas. In deliberativo hoc diſcriminis eſt, quod hic ex Ideis moratis moderate adhibeat objurgationem, ac gravitatem quoque amet. Panegyrica potiſſimum requirit dulcedinem, & venuſtatem: ut repugnat ei cum aſperitas, ac vehementia, tum inprimis γοργότη. Nec partium orationis par ratio eſt. Quippe in exordiis maxime commendantur περιβολὴ, & modeſtia; in narrationibus, cum veritas, tum γοργότης, quæ & ipſa plurimum in contentione atque epilogo pollet. In παθητικῇ quoque oratione regnat aſperitas: in ἠθικῇ vero elucent omnes moratæ orationis formæ, præter objurgationem. Verum hæc, uti dixi, melius aſſidua cognoſcentur antiquorum lectione. Quare iis non inſiſto: ſed bonis avibus accedo ad poſtremam officii oratorii partem, quæ eſt pronunciatio. Nam cur ab iis diſſentiam, qui memoriam faciunt quartam Rhetoricæ partem, ſtrictim oſtendi libro primo *a*, ac inferius *b* etiam attingam: fuſius autem δευτε-ρεῖον ac pertinacem multorum errorem eluere ſum conatus libro de na- *a c.1 Sect. 1.* *b c. ſeq. ſect. 1.*

a l. 5 Hiſt. animal c. 19 ſive ex diſtinctione Cæſaris Scaligeri c. 18. ſett 230.
b in memorate 91. mirabilium narrationum.
c l. 2 Hiſt. animal. c. 31.

tura ac conſtitutione Rhetoricæ. Nec propterea penitùs præterire eſt animus, quæ de memoria ſcire intereſt Oratoris: ſed præcipua de eâ exponam cap. IX. in pronunciationis præceptis. Neque futurum ignoro, ut, quia non veremur recedere à veterum nonnullis, eo huic inſtituto odioſi oganniant Sophiſtæ. Sed ſi à nobis quidem ſteterit veritas, ut cenſeo: tandem illa exoleſcet opinio; non ſecus atque Salamandræ (quas ignem frigore ſuo extinguere, ex aliorum relatu prodidit Ariſtoteles *a*, cumque potius, quam experientiam, ſecuti Antigonus *b* & Ælianus *c*) aliquantiſper in igne illæſæ conſiſtunt ob terreæ cutis duritiem; at diutius admotæ comburuntur.

CAP. VIII.

DE PRONUNCIATIONE GENERATIM.

PRonunciatio, *ſive actio, eſt vocis corporiſque apta pro rerum affectuumque varietate conformatio.*

I. QUANTA PRONUNCIATIONIS VIS SIT.

d Philoſtratus lib. 2. de vitis Sophiſtarum.
e Virum argui comâ, at Rhetorem voce.
f Cic. 3 de orat & in orat. perfecto Fab. lib. 11. cap ult.
g Cic 3 de Orat. ad Quinctum. Et Plinius Veronenſis lib. 7 c. 30. V. d. Max l. 8. c. 10 Philoſtratus in vitis Sophiſt. & Photius initio Biblioth.

PRonunciatio, ſive actio, nihil aliud eſt, quàm *ex rerum & verborum dignitate, vocis, & corporis moderatio*: prout Cicero definit I. de Invent. Quanta ſit ejus virtus, cum Iſocrates oſtendit orat. ad Philippum, & Dionyſius lib. de charactere Demoſthenis: tum vel illud argumento eſt, quod, ut ait Tullius in orat. ad Brutum, *infantes, actionis dignitate, eloquentiæ ſæpe fructum tulerunt, & diſerti, deformitate agendi, multi infantes putati ſunt.* Hinc idem inibi hanc quandam corporis eloquentiam; & lib. III. de orat. quaſi ſermonem corporis appellat. Aſconius quoque eam appellavit vitam orationis, quia ſine eâ orationis membra ſunt velut emortua, ſine ſenſu, ſine motu. Et Philiſco Rhetori dicebat Antonius Imperator *d*, Τὸν μὲν ἄνδρα δείκνυσιν ἡ κόμη· τὸν δὲ ῥήτορα ἡ φωνή. Itaque meritò Demoſthenes tribuit ei primas, ſecundas, tertias; ut præter alios *f* ſcribunt Photius in Bibliothecâ ſuâ, & B. Auguſtinus epiſt. LVI. ad Dioſcorum. Sed & olim dictum fuit, in Demoſthenis orationibus magnam Demoſthenis abeſſe partem. Unde Æſchines *g*, cum rogatus a Rhodiis, pridie iis legiſſet ſuam in Cteſiphontem orationem, ac poſtridie ſuaviſſimâ & maximâ voce prælegiſſet illam, quæ erat à De-

Demoſthene adita pro Cteſiphonte: illis admirantibus ſubjecit, *Quanto magis admiraremini, ſi audiviſſetis ipſum!* ſive, ut Plinius junior *a* refert, τί *b* εἰ αὐτοῦ τοῦ θηρίου τὰ αὐτοῦ ῥήματα βοῶντος ἀκηκόειτε; Nempe ſe Demoſtheni imparem agnovit Æſchines; quem tamen ipſe inimicus Demoſthenes à vocis magnitudine appellat *c* μεγαλοφωνότατον. Grammaticus quoque is, qui è variis nobis Virgilii vitam concipilavit conſarcinavitque, autor eſt, Virgilium maximâ cum ſuavitate recitaſſe, mirisque lenociniis. Et Seneca *d* tradidit, *Julium Montanum Poetam ſolitum dicere, involaturum ſe quædam Virgilio, ſi & vocem poſſet; & os, & hypocriſin: eoſdem enim verſus, eo pronunciante, bene ſonare; ſine illo, inaneſcere quaſi mutos.* Etiam Statium Papinium a bona voce commendat vetus Juvenalis Scholiaſtes *e*; ubi refert, quanta cum voluptate vulgò audiretur.

a *lib 2. ep. 3.*
b *quid ſi illam ipſam belluã ſua verba vociferatem audiviſſetis?*
c *maxime vocalem.*
d *apud ſcriptorem vitæ Maronis. Hodie in Seneca non legas.*
e *ad ſat. 7.*

II. QUIBUS AD PRONUNCIATIONEM COMPARANDAM SIT OPUS.

COmparatur pronunciatio tribus illis, quibus ad univerſam diſciplinam opus eſſe, dicere ſolitus eſt Ariſtoteles; ut ſcribit Laertius *f*. ea ſunt, φύσις, *g* μέθοδος, γυμνασία, quæ Ariſtoteles diſertim requirit III. Rhet. cap. XII. Alii appellant, φύσιν τέχνην, καὶ ἄσκησιν. Ut auctor libelli de liberis educandis, qui vulgò creditur Plutarchus. Ἡ φύσις, inquit, ἄνευ μαθήσεως τυφλὸν, ἡ δὲ μάθησις ἄνευ φύσεως ἐλλιπὲς, ἡ δὲ ἄσκησις χωρὶς ἀμφοῖν ἀτελές. h. e. *natura ſine diſciplinâ cæca eſt; diſciplina ſine natura mutila; exercitatio autem ſine utraque imperfecta.*

f *In vita Ariſt.*
g *natura, ars, exercitatio.*

Ac primò φύσει, ſeu natura, opus eſt. Sunt enim, quos deterreat frontis mollities, pudorque natura inſitus; ut de Iſocrate legimus. Alios deterret vox ipſa, ſive ea pro λευκῇ καὶ ἐκκεκαθαρμένῃ, hoc eſt, candida claraque, ſit μέλαινα, id eſt, fuſca, prout appellat Tranquillus: ſive ſit tenuis ac feminea, qualis eſt, quam Græci σχοινίνην, vel etiam χοινίνην, Heſychio teſte, vocant: nempe ὑπὸ τοῦ σχοινίζειν, quod eſt, inſtar junci flectere: Titinnius eam, ſive à Græco κρότος, ſive à crotalo, *succrotillam* vocat. Nonnulli quoque vel τραυλοὶ ſunt, qui litteram certam efferre nequeunt; vel ψελλοὶ qui literam ſyllabamve in ſermone prætereunt; vel ἰσχνόφωνοι, qui nequeunt celeriter ſyllabam connectere ſyllabæ. Niſi potiùs ſic vocantur, qui ita gracili ſunt voce, ut non niſi de proximo audiantur. Sanè ἰσχνόφωνοι ſunt pueri, juxta Ariſt. *h* Talis etiam Battus, Herodoto *i*; Moſes, juxta LXX. *k*: ſed Hebræa ſonant, *Non ſum vir verborum*: ut ſe ἰσόλαλον neget, prout Symmachus accepit. Plura autem ſi de naturalibus vocis & virtutibus & vitiis, velis, Julium Pollucem adi Onomaſtici ſui lib. II. cap. XXVI.

h *in problem.*
i *in Terpſichora.*
k *Exod 4. 10.*

Quanquam autem hæc ita ſint: non tamen ideo eſt, quod animum deſpondeant, qui aliquo naturæ vitio laborant. Notum, quomodo Demoſthenes, cum primam artis ſuæ literam pronunciare non poſſet, inſuperque ſpiritus anguſti eſſet, timidiorque quam ut populi ferret clamores; ipſos canes acceſſerit, ut iis magiſtris hanc litteram diſceret; itemque tophis ſubter linguam poſitis, magnam vim dictionum, in quibus *R* eſſet, identidem pronunciarit; ac in littore quoque, cum maxime mare tempeſtuoſum eſſet, orationem recitarit, quo aſſueſceret contemnere fremitum inſanæ multitudinis. Vide Plutarchum in vita Demoſthenis; cujus hac de re verba emendat Paulus Leopardus lib. XII. cap. VI. Adi & librum de X. Oratoribus; qui & ipſe vulgo adjudicatur Plutarcho, cum ei plurima inſint, quæ Plutarcho repugnent. Item Photium vide in Bibliotheca cod. CCLXV. E Latinis conſule Ciceronem I. de Orat. II. de Divinat. & V. de Fin. item Valerium Max. lib. VIII. cap. VII. & Fabium lib. II. cap. ult. Quare

a Labore utraque adſequi quidvis datum eſt

Ἁλωτὰ γίγνετ᾽ ἐπιμελείᾳ καὶ πόνῳ
Ἅπαντα: a

b ars & naturam ſcit frangere.

ut Menander inquit apud Stobæum. Atque ut Calaſiris (ſed mente ac fine alio) apud Heliodorum ait tertio Æthiop. libro: τέχνη καὶ φύσιν οἶδε βιάζεσθαι b. Ac olim quidem corrigendæ voci habebant φωνασκοὺς: ex quorum præſcripto, inter alia remedia, uterentur liquidis plaſmatis, h. e. medicamentis. Unde Perſius ſat. I.

--- Liquido cum plaſmate guttur
Mobile collueris.

Vox, quæ hoc modo emendata non eſt, ἄπλαστος Plutarcho dicitur.

Etſi vero inprimis artis præceptis indigent, qui minus à natura ſunt felices: non tamen, quibus natura omnia ſuggeſſit, refugere debent limam diſciplinæ. Quippe hæc una efficit, ut non caſu, ſed certo conſilio bene agamus. Atque hoc eſt, quod ait Poeta Venuſinus c:

c lib 4. Od. 4

Doctrina ſed vim promovet inſitam.

Denique uſu opus eſt. Sunt enim, qui ſemper conſideant in angulis ſecretisque librorum; nunquam vero, deſertis parietum umbris, in lucem fori prodeant: cujuſmodi Cato ſalſe dicebat hærere in Iſocraticis diatribis, quaſi cogitarent apud inferos reis patrocinari.

Quemadmodum igitur ad uberem meſſis proventum tum arvum requiritur fertile, tum humana cura ac ſubactio, ſine qua dumos gignit,

& ſente ſqualleque obducitur: ita ad comparandam actionis dignitatem, atque adeo univerſe in diſciplinis quoque capiendis, tum facili natura opus eſt, tum (ſine quibus ingenium ſylveſcit) artis cultura & uſu, non quidem continuo, ſed aliis nonnunquã negotiis diſtincto: ut Porcii Latronis exemplo conſtat; qui quoties ex intervallo diceret, longe dicebat acrius, ac violentius; ut auctor eſt M. Seneca *a*. Nempe, ut ſcite ait Statius in IV. Sylv. *b* [a Præfat. l. 1. controverſ.] [b carm. ad Marcell.]

. -- Major poſt otia virtus.
Talis, cantata Briſeide, venit Achilles
Acrior, & poſitis erumpit in Hectora plectris.

CAP. IX.

DE DISCRIMINE PRONUNCIATIONIS EX SCRIPTO, ET ABSQUE COMMENTARIO.

FIT pronunciatio vel de ſcripto, vel memoriter.

Sed longe præſtat, ut ſine ſcripto dicamus; tum quia lectione multum deperit de vi, & gratia actionis; tum quia Orator, qui legit, minus eſt admirationi, eoque minus movet.

Viris tamen principibus, & in Rep. occupatiſſimis, vitio verti nequit, ſi dicant è commentario.

Idem conceditur, cum ægrotis, tum ſenibus, ac pueris, omnibusque qui demum ſe exercere incipiunt in oratoria facultate.

Etſi autem non pertinet ad munus Rhetoris, dicere, quæ memoriam juvent: plurimum tamen Oratori proſunt præcepta, quæ traduntur ad firmandam memoriam.

I. DE DUPLICI PRONUNCIANDI MODO, ET QUIBUS E SCRIPTO DICERE SIT CONCESSUM, ET, AN RHETORIS SIT AGERE DE MEMORIA.

EOrum qui orationem habent, alii è commentario recitare ſolent, alii memoriter. Cæſar Auguſtus, ne periculum memoriæ adiret, vel in ediſcendo abſumeret tempus, fere de ſcripto recitabat: ut auctores ſunt Tranquillus *c*, & Dio *d*. Etiam Carolus Quintus, patrum noſtrorum memoria, ad Belgicæ proceres orationem è ſcripto recitavit, cum terræ hu- [c lib. 2. c. 84.] [d initio libri 53.]

hujus imperium traderet filio ſuo, Philippo. Nec ſolis illud viris principibus conceditur: ſed omnibus iis hoc permitti ſolet, quos aut morbus impedit, aut ætas. Imò nec eos urgere nimium oportet, qui ſe demum exercere incipiunt in arte oratoriâ. Nam quia rudia ſunt initia, atque impolita; non expedit, ut aliquis talibus ad verbum ediſcendis tempus abſumat. Quippe ſic fiat, ut non admodum bona tenaciter nimis memoriæ inhæreant. Quamobrem rectiùs impendetur tempus, partim melioribus componendis; partim ediſcendis Demoſthenis, Tullii, atque aliorum ſcriptis.

At diſpar eorum ratio eſt, qui egregios in hac arte progreſſus fecerint, aut ſerias agant cauſſas; nec, quo minus memoriter dicant, vel occupationibus impediantur, vel morbo, vel ætate, vel imbecillitate memoriæ, vel pudore, aut metu. Nam nimium quantum gratiæ ac virium de pronunciatione deperit, dum quis in recitando lectioni vacat, neque oculos, ac vultum, à commentario valet referre: Quod & B. Bernardus obſervat Epiſt. LXVI. ad Gaufridum Abbatem. Sed tota hac de re vidē Dialogum Cælii Calcagnini, quem de memoriâ inſcripſit.

Oratori itaque memoriâ planè felici opus eſt: ut qui non rerum modo debeat meminiſſe, ſed etiam verborum: unde Tullius *a* in eo Juriſconſultorum memoriam requirit.

a lib. 1 de Oratore.

Falluntur interim, qui memoriam ſtatuunt quartam Rhetorices partem. Nam longè aliud eſt, præcipere Oratori, ut memoriter dicat: aliud, tradere præcepta firmandæ memoriæ. Prius illud Rhetoris eſt monere. Poſterius hoc ad artem pertinet μνημονευτικὴν. quæ cum memoriam dirigat, ac perficiat, Oratori quidem utiliſſima eſt: at non magis, quam Logice, quæ rationem dirigit, de Oratoriæ eſt artis ὕλῃ.

Nec propterea improbandum eſt eorum ſtudium, qui aliqua de hac in Rhetoricis delibant: ſed eos falli putamus, qui, in quinquepartitâ ſuâ hujus artis diviſione, etiam memoriæ meminerunt, quaſi juſta ac ſegroga eſſet pars hujus facultatis.

Quamobrem etſi animus non eſt infercire hoc loco totam memoriæ artem, quod à nonnemine operoſe factum video: puto tamen, non fore alienum ab inſtituto noſtro, ſi ἐκ παρόδου *b* præcipua attulero, in eorum gratiam, quibus necdum licuit arti integræ vacare.

b obiter.

II. Qui

II. QUI MEMORIA VALEANT, QUI MINUS: ET QUÆ MEMORIAM AUGEANT, QUÆ IMMINUANT.

AC prima quidem cerebri cura eſſe debet. Nam cerebrum humidum, & frigidum, memoriæ eſt inimicum. Pueri ſanè, & ebrii, ſunt oblivioſi; quia cerebrum iis nimio eſt humore oppletum. At ſenes oblivioſi ſunt ob frigidum temperamentum. Nam rarum planè eſt, quod de ſe Simonides ait apud Ariſtidem ἐν *a* τῷ περὶ τοῦ παραφθέγματος·

Μνήμην b δ' οὔτινα φημὶ Σιμωνίδῃ ἰσοφαρίζειν,
Ὀγδωκονταέτει παιδὶ Λεωπρεπέος.

Rarius quoque, quod de Apollonia Tyaneo ſcripſit Philoſtratus lib. I. de vita ejus: ubi illum ait, cum annum attigiſſet centeſimum, præſtitiſſe eâ parte Simonidæ ipſi: addit &, propterea hymnum ceciniſſe, in quo omnia dicat tempore marceſcere: ſolum tempus, memoriæ munere, eſſe ſenii expers, atque immortale. Verum hæc planè ſingularia ſunt, cum experientiâ ſatis illud conſtet, quam inimica ſit memoriæ ſenectus: adeo quidem, ut etiam ſint reperti, quos eâ ætate rerum planè omnium ceperit oblivio. Sanè Orbilius Beneventanus, is quem plagoſum appellat Horatius *c* jam pridem ante mortem (ad annum autem penè centeſimum pervenit) memoriam amiſit; ut teſtis eſt Tranquillus *d* apud quem & hoc Furii Bibaculi de eo legere eſt:

Orbilius, ubinam eſt literarum oblivio?

Imò Meſſalla, vir diſertiſſimus, ut eum appellat Seneca *e*, &, quorundam judicio *f*, ipſo Cicerone dulcior, mitior, magisque in verbis elaboratus, anno ætatis ſeptuageſimo, biennio ante mortem, omnium, ac proprii quoq; nominis, oblitus fuit: ut teſtatur Plinius lib. VII. c. XXIV. Sunt etiam, qui juniores, aliâque de cauſſâ, amiſere memoriam. In peſtilentiâ illa horribili, quam Thucydides refert lib. II. qui ab ea convaluerant, non modo neceſſarios ignorabant; verum nec recordabantur, qui antea fuiſſent, vel quod eſſent ſecuti vitæ genus. Hermogenes quoque (is ipſe, qui annos tantum natus duodeviginti, Rhetoricas illas inſtitutiones ſcripſit, quæ cum admiratione ab omnibus leguntur) anno ætatis vigeſimo quarto mente captus fuit, nulla evidenti de causâ: ut diu poſtea inglorius vixerit, & tanquam unus è multis. Itaque ſcitè in eum dicebat Antiochius Sophiſta: Ἑρμογένης ἐν παισὶ γέρων, ἐν δὲ γέρουσι παῖς

a Orat. de intempeſtivè dicto.

b Memoriâ neminem ajo Simonidæ æquiparandum, octoginta annos nato filio Leoprepis.

c lib. 2. epiſt.

d libro de claris Grammaticis.

e in Apocolocyntheſi.

f auctor dialogi de cauſſis corruptæ eloquentiæ.

a. Au-

a Hermogenes inter pueros ſenex, & inter ſenes puer.

b l. 1. in prædicamenta Ariſtotelis, quo loco de habitu & diſpoſitione tractat.

c in explicatione arreſti Toloſani.

a. Auctor Philoſtratus Lemnius in Sophiſtis, Suidas in Ἑρμογένης, & ex iis Cælius Rhodiginus lib. XXI. cap. VI. Brevitatis cauſa mitto, quod Severinus Boethius *b* commemorat de Oratore, qui febri amiſerat doctrinam: quanquam is fortaſſe haud alius eſt à Meſſalla; de quo diximus) mitto item, quod de clariſſimo juriſconſulto Decio, præceptore ſuo, narrat Corraſius *c*. Hujusmodi vix aliam habuere cauſam, quam vitiatum cerebri temperamentum, ſive id calore ac ſiccitate nimia contigerit, ut in peſtilentia Attica: ſive frigore, atque humore, in Hermogene. Nam, ut vulgo dici ſolet frigus oblivionis mater. In humido autem ſi quid ſcribitur, id ſtatim diffluit. Quare ii, quibus eſt cerebrum mediocriter calidum, & ſiccum, conſervationi ejus ſtudere debent: contra ſi exceſſu illud aut defectu laboret, vitio huic corrigendo danda eſt opera. Modus & via, qua id conſequimur, conſiſtit in moderatione exercitii, cibi, ſomni. Nam humidam ac frigidam temperiem emendant moderatum corporis exercitium ante cœnam, victus temperatus, & cui in cœna paulum addatur vini, vacatio meditationis à cœna, ſomnus mediocris, quique in alterutro potius latere fiat, quam in occipitio. Labor enim inutiles conſumit humores. Immoderatus cibus, ac potus, corpus replet crudo humore. Studia à cœna avocant calorem à ſtomacho, eoque concoctionem impediunt. Somnus diuturnus humectat nimium: nimis exiguus immoderate exſiccat. Unde illud Poetæ *d*.

d Ovid. 1. de Arte.

Attenuant juvenum vigilatæ corpora noctes.

Qui vero in occipitio fit, facit, ut humores occiput petant. Sunt & medicamenta, quæ memoriam juvent. Sed periculo non carent illa, quæ interius aſſumunt; inprimis juvenes, qui calido ſunt temperamento; eoque remediis ejusmodi vehementer lædunt imaginationem; quam humidam eſſe convenit. Et ſæpe illud compertum, qui à medicamentis id genus remedium memoriæ quærunt, in acres incidiſſe febres. ac interdum etiam in delirium. Atque ut mala iſta evitemus; tamen ſic quoque cogitandum, plus cum damni facere, quam boni, qui cum detrimento imaginationis juvet memoriam, cum hæc famula ſit imaginationis & rationis. Non dubium igitur, quin tutiora ſint remedia topica ſive externa: ut ſunt frictiones occipitis, lotionis certis facta herbis, moderatæ inunctiones: quæ legere licet apud Marſilium Ficinum libro de ſanitate ſtudiorum, Gratalorum de memoria, atque alios.

Plurimum quoque memoriæ prodeſt animi quies, cui repugnat

negotiorum gravitas, ac multitudo. Nam ſanguinem ea, ac ſpiritum, accendit: unde provenit imaginum ſive ſpecierum commixtio, atque obliteratio.

Eâdem de causâ nocent affectus: qui non immeritò πάθη, ſive paſſiones, vocantur. Nam conturbando ſanguinem, & ſpiritum, ſpecies pariter perturbant. Cujus rei in Theophraſto exemplum habemus, & Demoſthene, ut retulit Agellius lib. VIII. cap. VIII. Liber ille periit: ſed reſidua argumenta, quæ ab ipſo Agellio ſunt, ſatis id docent. Verba ejus ſunt: *Quod Theophraſtus Philoſophus, omnium ſuæ ætatis facundiſſimus, verba pauca ad populum Athenienſem facturus, deturbatus verecundiâ obticuerit: quodque idem hoc Demoſtheni apud Philippum regem verba facienti evenerit.* Hoc ipſum uſuvenit Juriſconſultiſſimo Bartholomæo Sozino, Senenſium ſuorum nomine gratulaturo Papæ Alexandro VI: atque iterum, cum dicendum ei eſſet apud Auguſtinum Barbadicum Venetæ Reip. principem. Idem contigit quoque doctiſſimo & diſertiſſimo Franciſco Barbaro, dicturo apud Philippum, Mediolanenſium ducem. Auctor de utroque Crinitus *a*. Quare, qui orationem habiturus eſt, graves variasque occupationes ad tempus omittat. Quod ſi pudor, aut metus, à dicendo deterreant: cogitet de humanitate audientium; nec tam univerſos ſibi proponat, quam ſingulos.

III. QUO PACTO ORATIO FACILIUS EDISCATUR, ET AN AD VERBUM EDISCERE EAM OPORTEAT.

NUnc videamus, quæ orationem ipſam tangunt. Ut; ante omnia eſt commoda ejus diſpoſitio; quâ memoriam plurimum juvari, etiam Tullius ait in ſecundo de Oratore. Ejus rei ſcitè hanc rationem adducit Ariſtoteles *b*, quod unum melius retineamus, quam plura. Ad quemadmodum ex pluribus annulis fit catena: ita in oratione ex multis apte connexis unum fit. Quare ut facilius catenam cuſtodias, quam complures annulos disjunctos: ita etiam facilius retineas apte cohærentia, quam ubi nullus eſt ordo. Ut omnino, ſive noſtra ediſcimus, ſive aliena, ſeriem inprimis ſpectari oporteat.

Expedit etiam, ut oratio ſcribatur. Nam ita fit, ut animus diutius rei immoretur: ac, dum aliquid chartæ inſcribitur, ſimul inſcribatur animo. Quâ ipsâ de cauſsâ rex Hebræorum manu ſuâ librum Legis deſcribebat: ut præcipitur Deuter. XVII. 18: ac fuſius enarrat R. Moſes Maimonides *c*.

a lib. 5 de honeſta diſciplina, cap 3.

b lib. de memoria, & reminiſcentia.

c Halach Melech cap. 3 & Halach Tephillin cap 7. in de Schickardus de regio jure cap. 2.

Præterea conducit,ut ad ſcripti oram memoratu dignioribus nota aliqua apponatur : cujus monitu fiat,ut facilius, citiuſque animo ſe res offerat.Placuit id Fabio a quoque,cum ait: *Non eſt inutile,quo facilius hæreant,aliquas apponere notas; quarum recordatio commoveat & quaſi excitet memoriam.* Et paulo poſt, exemplo id illuſtrans,ponere jubet *anchoram,ſi de nave dicendum eſſet; ſpiculum,ſi de prælio.*

a lib.9.cap 2.

Nec aſpernanda eſt admonitio,quam apud eundem inibi legere eſt. Si,inquit,*longior complectenda memoria fuerit oratio ; proderit per partes ediſcere. Laborat enim maxime onere. Et hæ partes non ſint exiguæ. Alioqui nimis multæ erunt,& eam diſtinguent,atque concident.*

Multum etiam refert,quo loco & tempore ediſcas. Præſtat locus ſolitarius ; partim , ne ea,quæ in ſenſus ſe foris ingerunt , memoriam impediant ; partim ut clara voce recitari poſſit oratio.

Tempus commendatur matutinum poſt digeſtos cibos. Quanquam nec inutile ſit, ſub ſomnum ediſcere ; quo in ſomnis , ut cibus ſtomacho, ita oratio cerebro velut concoquatur,& quaſi in ſanguinem vertatur , & ſuccum.

Hæc,paucaque alia id genus,magis conducunt Oratori , quam illa locorum imaginumque doctrina,quam tradidere Carneades,& Metrodorus Scepſius,atque è junioribus Raymundus Lullus ; cujus doctrina magis eſt ad oſtentationem,quam ad fructum ; ut oſtendimus libro de Natura Rhetorices.

Supereſt illa quæſtio,utrum ſatius ſit,orationem ediſci ad verbum ; an ut, rebus animo comprehenſis,neutiquam ad verba nos alligemus. Sane adoleſcentibus,atque omnibus, quibus nondum ſuppetit elegans Latinæ dictionis ſupellex , magis expedit ediſcere ad verbum , ne inornate dicere cogantur. At diſpar eſt ratio eorum, qui in dicendo ſunt exercitati. Quales ſi verbis ſe alligare velint ; fieret ſubinde , ut oblivione unius verbi turpiter hæſitarent,dum verbum illud quærunt, nec inveniunt.

CAP. X.

DE DIVISIONE PRONUNCIATIONIS, AC SPECIATIM DE VOCIS MODERATIONE.

Dividitur pronunciatio in moderationem vocis & corporis motum. Vox diſtinguitur quantitate, & qualitate. Utraque variat pro rebus, & affectibus.

Contenta a voce atrociter dicimus; ſummiſſa, leniter: inclinata oportet videri gravem; inflexa miſerabilem. a Cicero in Orat.

I. PRONUNCIATIONIS PARTES, ET UTRUM MAGIS MOVEAT MODERATIO VOCIS, AN CORPORIS MOTUS.

PArtes pronunciationis, ut Halicarnaſſenſis *b* verbis utar, ſunt τὰ πάθήματα τῆς φωνῆς, καὶ τὰ σχήματα τοῦ σώματος· *affectiones vocis, & corporis configuratio*, illa aures, hæc oculos movet; per quos ſenſus ad animum penetrant affectus. b περὶ τῶν Δημοσθ. δεινότ.

A voce dicitur hæc Rhetorices pars *pronunciatio* : à geſtu autem appellatur *actio*. Quæritur, utrum in dicendo plus actio valeat, an pronunciatio. Fuere, qui majorem putarent geſtuum habendam eſſe rationem, quam vocis. Sic ipſe Tullius ſenſit in tertio de Oratore : *In iis omnibus*, inquit, *quæ ſunt actionis, ineſt quædam vis à natura data. Quare etiam hac imperiti, hac vulgus, hac denique barbari maxime commoventur, verba enim neminem movent; niſi eum, qui ejuſdem linguæ ſocietate conjunctus eſt : ſententiæque ſæpe acutæ non acutorum hominum ſenſus prætervolant, actio, quæ præ ſe motum animi fert, omnes movet : iiſdem enim omnium animi motibus concitatur, & eos iiſdem notis, & in aliis agnoſcunt, & in ſe ipſi judicant.* Sed in plerisque horum verear Tullio ſubſcribere, Video enim, ut οἱ τῶν θείων λόγων κήρυκες *c*, qui vocem habent ſuavem, ac gratam, multo audiantur libentius, ac magis etiam moveant; quam qui geſtibus quidem præſtant, ſed voce ſunt abſona, atque abſurda. Imo olim etiam multi, qui geſtibus carerent, modeſtiæ ac verecundiæ nomine commendabantur. Sane de Demoſthene ipſo illud proditum eſt, ne manum quidem in dicendo protuliſſe extra pallium, ut libro III. c divini verbi præcones.

 a dixi-

a cap. 5. ſect. 12.

a diximus. Ratio etiam pro hac ſententia facit. Cum enim oratio ad auditum, non ad viſum referatur; magis ei vim addet bonitas vocis, quam geſtuum. Nec movere illud debet, quod Tullius pro ſe adfert, geſtus ab omnibus intelligi; vocem non item. Nam ut geſtus ab omnibus videntur; ita ſuavitas vocis ab omnibus auditur. Nec magis delectat geſtus citra vocem, quam vox ſine geſtibus. Argumento eſt cantus luſciniæ, ac eorum quoque, qui linguâ canunt aliis ignotâ. Atque ut hæc non eſſent, cogitare Tullius debuit, cùm vocis & geſtuum vis confertur, ſermonem eſſe de voce, quæ intelligatur. Nam Oratorem informat ipſe; qui cum ſit vir prudens, nunquam linguâ utetur ignotâ iis, apud quos dicit. Sin nota loquatur, nihil magnopere requiret auditor, quàm ut vox rebus apta ſit: geſtus vero, quamcunque convenientes, abſque vocis bonitate exiguam vim habent. Quare etſi magis movebitur auditor, ſi ad vim vocis etiam geſtus acceſſerint: tamen ſine voce jacet omnis corporis motus; at vox ſine corporis motu magnam vim habet.

II. DE VOCE, QUATENUS AD TOTAM ORATIONEM PERTINET.

QUARE de voce prius agemus: ac ut à generaliſſimis ordiamur καθολικὸν præceptum eſt, vocem & geſtum ita temperari debere, ut geſtus voci, vox rebus conſentiat.

Præcepta, quæ ad ſolam vocem pertinent, vel totam reſpiciunt orationem, vel certas ejus partes.

In totâ oratione conſideratur tum quantitas vocis, tum qualitas.

Quantitate vox eſt grandis, vel exigua; tarda, vel præceps.

Qualitate eſt plena, exilis; levis, aſpera; candida, fuſca; acuta, gravis; &c.

In Quantitate tria ſunt obſervanda. Primum eſt, ut ſoni magnitudinem pro loci moderemur amplitudine.

Deinde, ut ſingula cum morâ aliquâ proferantur. Nam præceps ſermo eſt indecorus, minùs etiam intelligitur: numerus quoque ejus incaſſum aures prætervolat, ſine voluptate ullâ, aut fructu.

b Tertium eſt, ut cui vox ſit imbecillior, rarius attollat, ſæpe deprimat, ſæpe flectat. Eſt autem vox ſimilis nervis: nam quo remiſſior, hoc gravior eſt: quo intenſior, hoc eſt acutior.

In Qualitate inprimis conſideranda ſunt, Claritas, & Suavitas. Ad

Clar-

Claritatem pertinet, ut planè loquamur, & articulatè; non turbidè, & adhæſè. Conferunt ad claritatem quatuor illa, quæ ad firmitudinem vocis requirit autor ad Herennium. Nempe primò, ut in exordio ſedatâ utamur oratione. Nam læduntur arteriæ, ſi clamore exaſperentur, priuſquam leni fuerint voce permulſæ. Et quid magis agreſte, quam incipere cum clamore? Deinde ut intervallis longiuſculis diſtinguatur ſermo. Siquidem vox recreatur reſpiratione, & arteriæ reticendo quieſcunt. Incivile etiam, non relinquere auditori ſpatium cogitandi. Tertium eſt, ut vox crebro immutetur, quia hac ratione fit, ut omni voce integri ſimus. Nihil etiam μονοτονίᾳ & jacenti oratione ingratius. Ideoque

— *& a citharœdus* a Horat. in Arte.

Ridetur, chordâ qui ſemper oberrat eâdem.

Denique, ut vitemus exclamationes acutas. Nam & his vulneratur oratio dicentis, & aures læduntur auditoris. Neque quicquam magis illiberale, quam vociferatio.

Hâc in re ne peccarent veterum nonnulli, phonaſcos habebant, qui vocis modos, ac tenores, regerent. Atque id vel notum è Grachi *fiſtulâ concionatoriâ*, quemadmodum Ammianus *b* vocat; quam Quintilianus *tonarium*, Hero in Pneumaticis *phthongarium* appellat. Vide de eâ Agellium lib. I. cap. XI: ubi aliquanto aliter hâc de re ſcribit, quàm alii. Vult enim, eos, qui compertius hanc rem memoriæ tradiderunt, fiſtulatorem dicere in circumſtantibus ſtetiſſe; non autem ponè Gracchum, ut voluere Cicero III. de Oratore, Quintilianus lib. I. cap. XVI. Valerius lib. VIII. cap. XVI. itemque Plutarchus in vitâ Gracchorum. b lib. 10.

Suavitatem comparamus imitatione eorum, qui ſuaviter loquuntur, eâque ſoni moderatione, quâ ad finem uſque firmitudinem & mollitudinem retinet. Et hæc quidem de voce, quatenus ad univerſam pertinet orationem.

III. DE VOCE, QUATENUS PRO ORATIONIS PARTIBUS ALIA EST, ATQUE ALIA.

SEd & ſonus mutatur pro partibus orationis tum majoribus, tum minoribus. Majores voco, in quas rhetores dividunt orationem: ut ſunt, exordium, narratio, & cæteræ. Minores appello, partium harum partes pro affectu variantes.

Ut à majoribus ordiar, non debet Orator, ſimulac dicturus prodiit, erumpere in verba: ſed oportet, ut prius paullum cogitabundus mo-

moretur; idque tum quia auditores hæc Oratoris cura delectet; tum quia interea ipſe ſe colligat, atque ad dicendum componat. Ita Ulyſſes apud Naſonem *a* pauliſper conſiſtit, oculis in terram defixis, ſceptroque immoto, priusquam eloquentiam ſuam, torrentis inſtar, effundat. Quo di illa indicant:

a 13. *Met.*

--- Atque oculos paulum tellure moratos
Extulit ad proceres, exſpectatosque reſolvit
Ore ſonos.

In exordiis tamen abruptis ſubito licet erumpere. Quale illud Ciceronis *b*: *Quouſque tandem abutere, Catilina patientia noſtra?*

b in Catil. 1.

Præterea in exordio, niſi indignatione conſtet, voce utendum ſubmiſſa, ac verecunda. Nam ad animos hoc conciliandos facit. Cæteroqnin futurum, ut feroculum illum Oratorem omnes averſentur. Adde quod ſic magis conſulitur vocis firmitati; ut antea dicebamus.

Ab exordio paulatim inſurgit vox. Ac in narrando quidem voce utimur aperta, ac ſimplici; fere iſtiusmodi, qualis eſt in ſermone familiari.

In confirmatione vox eſt varia. In argumentione ea eſt ſeverior; niſi argumenta adeo ſint levia, ut ea rideamus, eoque ironice aliquid ſit pronunciandum.

In peroratione, quaſi parta victoria, vox ſolet eſſe excitatior; ut ita oſtendat Orator, ſe niti bonitate cauſæ, magnamque fiduciam in probitate & prudentia auditorum collocare.

Venio nunc ad partes minores: quæ partim reſpiciunt verba; partim res, & affectus.

Verba ſunt vel ſimplicia, vel conjuncta. In ſimplicibus curandum, nequa abſorbeatur ſyllaba: item ut ἱμφατικὰ ἱμφατικῶ· proferantur. Omniaque, quibus venuſtas aut vis ineſt, longiori dicantur tractu. E.G. metaphoræ, & ironiæ; item comparativi, & ſuperlativi; adhæc quæ quantitatem ſignificant; ut tantus, quantus, &c.

In conjunctis videndum, ut quæ numeroſe ſcripta ſunt, etiam obſcuriori quadam modulatione efferantur. De cantu hoc ita Tullius in Oratore: *Eſt*, inquit, *in dicendo etiam cantus quidam obſcurior; non hic e Phrygia, & Caria; ſed ille, quem ſignificant Demoſthenes, & Æſchines, cum alter alteri objicit vocis flexiones.* Et Quinctilianus lib. 11. cap. 111. *Tales ſunt illæ declinationes vocis, quas invicem Demoſthenes, atque Æſchines, exprobrant, non ideo improbata. Cum enim uterque alteri objiciat, palam eſt, utrumque fuiſſe.*

Denique etiam rerum & affectuum habetur ratio. Unde Auſonius oratione, qua Gratiano pro conſulatu gratias egit: *Quis tenor vocis, cum incitata pronuncias! quæ inflexio, cum remiſſa! quæ temperatio, cum utraque diſpenſas! Quis Oratorum læta jucundius, facunda cultius, pugnantia denſius, denſata glomeratius, aut dixit, aut, quod eſt liberum, cogitavit?* Quare, ut oratio rebus conveniat, grandia recitabimus cum majeſtate quadam, atrocia concitate, triſtia flebiliter, mediocria temperate.

In ſuadendo, & monendo, utemur voce gravi; in laudando, magnifica ac ſublimi.

Proſopopœiam ficta voce efferemus; reticentiam conciſe. Denique obſervabimus, quæ vox propria ſit mirantibus, interrogantibus, indignantibus, irridentibus, & alio quovis motu affectis.

CAP. XI.

DE MOTU CORPORIS.

VUltus imago eſt animi, indices oculi: quorum intentione, remiſſione, conjectu, aut hilaritate, motus animi ſignificabimus. Oris ſpeciem non nimis mutabimus, ne ad pravitatem aut ineptias deferamur. Status ſit rectus, & celſus; nulla mollitia cervicum, nulla argutiæ digitorum, non ad numerum articulus cadens: trunco magis toto ſe ipſum moderans; & virili laterum flexione, brachiorum projectione in contentionibus; contractione in remiſſis.

I. NON OMNIA, QUÆ VETERES PRÆCIPIUNT DE ACTIONE, AD RHETOREM PROPRIE PERTINERE: NEC OMNIA, QUÆ PERTINENT, SECULO NOSTRO CONVENIRE.

HActenus de voce: ſequitur de corporis motu. Et varias quidem geſtuum ſignificationes è ſacris litteris ſedulo collegit Benedictus Arias Montanus lib. VIII. Antiquitatum judaicarum, qui inſcribitur Jeremias, ſive de actione. At, quia ille partem eam accurate ſatis eſt perſecutus, fere continebimus nos intra gentium Scriptores. Ordiemur autem à diviſione hujus doctrinæ. Nam actionis præcepta partim univerſe vitam ſpectant; ut quæ pertinent ad actionem gravem & veracem; atque hujus-

hujusmodi propriè ad Ethica pertinent, quorũ pars eſt morũ civilitas: partim propriè magis reſpiciunt actionem ad perſuadendum accomodatã; nec ab alio, quam Rhetore, traduntur. Poſteriora hæc duûm ſunt generũ. Multa enim à Veteribus præcipiuntur parũ convenientia moribus noſtris imò ejuſmodi planè, ut, ſi nunc iis utamur, riſum magis cieant, quàm cauſſam juvent. Quocirca non omnia, quæ hac de re in Veterum monumentis leguntur, albâ ſignare lineâ oportet: ſed ſuæ quiſque ætatis, ac gentis, rationem habere debet. Itaque ea potiſſimum adferemus, quæ accommodata ſunt ſeculo noſtro. Ex iis verò, quæ jam deſiea ſunt, pauca ſolum delibabimus, idque vix alio fine, quàm quia inde lucis aliquid accedat ſcriptoribus antiquis. Nec planè negligam ea, quæ dicebam ex fontibus Ethicis derivari: quandoquidem iſtiuſmodi erunt, ut liberalem eruditionem alant: & ita fere fit, ut ad ſacraria hujus artis etiam admitti ſoleant, qui moralem Philoſophiam nondum guſtarunt.

II. DE STATU AC SESSIONE ORATORIS.

PRæcepta de corporis motu partim totum reſpiciunt corpus, partim aliquod ejus membrum.

Ad univerſum corpus pertinent ſtatus, & ſeſſio.

Seſſio fit ſuperiori corporis parte erectâ, inferiori immotâ. Sed cùm ſi hac quoque uſu ſint Veteres in cauſſis minoribus; quemadmodum ex Quintiliano, & Plinio, conſtat: tamen id rarum fuit, ac hodie quoque vix habet locum extra orationes ſenatorias. Quare, eâ præteritâ agere Rhetores ſolent de corporis ſtatu; qui & nunc obtinet, & antiquiſſimis etiam temporibus in uſu fuit. Olim enim & reges, & quicunque ad populum verba facerent, ſtare ſolitos, ſcribit Euſtathius *a* ad Homericum illud Iliad. A:

Τοῖσι *b* δ' ἀνιστάμενος προσέφη πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς.

Ad conſuetudinem hanc reſpexit Plautus Moſtellaria *c*:

TH. *Hercle mihi tecum cavendum eſt: nimis quam es Orator catus.*

CA. *Sine me dum iſtuc judicare: ſurge; ego iſti aſſedero.*

Nam ſenem aſſurgero ait, quo Oratoris ſuſtineat partes adverſus ſervum: ſe ſedere velle, tanquam cauſſæ judicem inter ſenem & ſervum. Idem indicat Ciceronis locus Catil. III. de Lentulo: *Si quid de his rebus dicere vellet, feci poteſtatem, atque ille quidem primo negavit*

a pag. 46. edit Rom.

b *His conſurgens dixit pedibus celer Achilles*

c act. 5. ſc. ult.

poſt autem aliquanto, toto jam indicio expoſito, atque edito, ſurrexit: quæſivit à Gallis, quid ſibi eſſet cum iis &c. Ovidius de Cæſare Germanico lib. II. de Ponto *a*. a *eleg. 7.*

Dumque ſilens adſtat, ſtatus eſt vultuſque diſerti.

Et de Ajace XIII. Met.

Surgit ad hos dominus clypei ſeptemplicis Ajax.

Atque ibidem de Ulyſſe:

--- donec Laërtius heros
Adſtitit, atque oculos paulum tellure moratos
Suſtulit ad proceres.

Ad ſtationem etiam pertinet inceſſus. A quo nihil periculi eſt iis, qui de umbone dicunt; uti in Eccleſiâ, vel Academiâ fit. Sed longè alia Oratorum ratio olim fuit. Itaque præcipiunt antiqui, ut inceſſus ſit rarus, ac tantummodo in cauſſis publicis, ubi opus habet Orator ſingulis rem inculcare. At huc illuc curſitare, &, quod de Manlio Surâ dixit Domitius *b* Afer, ſatagere, vitioſum erat: unde & Flavius Virginius *c*, cùm adverſarius multum diſcurriſſet, venuſtè eum rogavit, quot millia paſſuum doclamaſſet. Caſſius quoque Severus *d* adverſus oratores, qui circumcurſitarent, lineam poſcebat, quæ eos contineret.

b *Fab. lib. 6. cap 4. & lib. 11. cap. 3.*
c *Fab lib. 11. cap 3.*
d *Fab. ibidem.*

III. DE VULTU, AC TOTIUS CAPITIS GESTU.

Capite utemur recto, non obſtipo, inque cervicem reflexo: non caſanti, ſive demiſſo dejectoque; quod diſcipulo convenit apud magiſtrum. Unde B. Hieronymus in Jerem. cap. II. *Quando magiſter præcipit, obedientis indicium, ſi demiſſo contra audiat capite.* Idem triſtium eſt. Apulejus lib. III. Metam. *Et quanquam capite in terram dejecto mœſtus incederem.* Imò & Plautus Bacch. *e* e *act. 2. ſc.*

--- triſtes illico
Cùm extemplo à portu ire nos cum auro vident;
Subducunt lembum capitibus caſantibus.

Ut quidem Lambinus legit. Ubi in MSS. *quaſſantibus*; quod eſt iratorum. Unde Odyſſ. P de Ulyſſe, cùm ab Antinoo eſſet pulſatus:

Ἀλλ' *f* ἀκέων κίνησε κάρη, κακὰ βυσσοδομεύων. f *At tacitus concuſſit caput, mala animo interius moliens*

Sic Virgil. VII. Æn.

Tum quaſſans caput hæc effudit pectore dicta.

Imò Plauti ipſius eſt Aſinariâ *g*.

Atque hercle ipſum adeò contueor, quaſſanti capite incedit. g *act. 2. ſc. 3.*

Ubi *caſanti*, quod Lambino placuit, locum non habet, cùm minabundi deſcriptio ſit.

Sed neque capite erimus rigido, & immobili; quod barbarum eſt: erecto interim: ſed hic quoque modus ſervandus, ne audaciæ videatur. Tertullianus de Orat. cap. XIII. *Ne vultu quidem in audaciam erecto.*

a *carm de Berecyn. & Aty.* Neque caput è contrario crebrò inflectemus: quomodo, ut Catullus *a* ait,

--- capita Mænades vi jaciunt hederigera.

b *apud Nonium in* Jactare. Varro de adem re in Eumenidibus *b*.

--- Tibi nunc ſemiviri,

Teretem comam volantem jactant tibi Galli.

Item Tacitus XI. Annal. *Ipſa, crine fluxo, thyrſum quatiens; juxtaque Silius ederâ vinctus, gerere cothurnos, jacere caput.*

Variat vultus pro rei naturâ: cui, ut diximus, conformanda eſt ipſa actio; ne rideamur cum Rhetore illo; quem Philoſtratus ſcripſit, cùm

c *ô Iupiter, d ô terra.* dixiſſet, ὦ Ζεῦ *c*, in terram conjeciſſe vultum; cùm addidiſſet, ὦ γῆ *d*, oculos in cœlum ſuſtuliſſe, cùm rerum natura contrarium dictet. Quare; ne ſimilem committamus Solœciſmum; ſi res fuerint lætæ, vultum induemus hilarem; ſi triſtes, mœſtitiam noſtram vultu teſtabimur; atque ita in aliis. Horatius in arte:

--- Triſtia mœſtum

Vultum verba decent; iratum, plena minarum;

Ludentem, laſciva; ſeverum, ſeria dicta.

Perſius ſat. I:

Verum, nec nocte paratum,

Plorabit, qui me volet incurváſſe querelâ.

Hoc eſt, verè ei, non fictè ut ploret, opus; πεφυκότως, οὐ πεπλασμένως.

e *And. act. 4. ſc. 4.* Nec enim paulum intereſt, ut Davus apud Comicum *e* ait,

--- ex animo omnia,

Ut fert natura, facias; an de induſtriâ.

Itaque Cicero pro S. Roſcio Amerino jubet judices conſiderare

f *pro Gallo.* Erucii negligentiam in accuſando. Et alibi *f*, ut infrà pleniùs liquebit: *Tu, inquit, iſtuc, M. Callidi, niſi fingeres, ſic ageres?*

De fronte, ac ſuperciliis, ita Plinius lib. XI. cap. XXXVII. *Frons & aliis; ſed homini tantùm triſtitia, hilaritatis, clementiæ, ſeveritatis index. In adſcenſu ejus ſupercilia homini, & pariter, & alternè mobilia, & in iis pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maximè indicant faſtum. Superbia alicubi conceptaculum; ſed hic ſedem habet. In corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet. Nihil altius ſimul abruptiuſque invenit in corpore, ubi*

ubi ſolitaria eſſet. Hæc exemplis illuſtriora fient. Ac primùm de triſtitia quod ait, id capiendum de fronte corrugatâ: quod Plauto eſt *caperare a* frontem, vel *conſulcare b*, vel etiam *contrahere c:* quod & Cicero *d*, & Horatius *e*, uſurpant. Ac Græci ſimiliter hanc frontis & ſuperciliorum contractionem vocant συνοφρυοῦσθαι: unde συνωφρυωμένοι apud Euripidem *f* exponitur λυπούμενοι: & Sophocles in Antigone, νεφέλην ὀφρύων, dixit pro aſpectu mœſto, ac triſti.

Neque hæc de ſuperciliis doctrina nihil ad rem facit. Nam, ut Fortunatianus *g* ait, *Supercilia & oculos formant, & fronti imperant. His enim vultus, & contrahitur, & attollitur, & remittitur.*

Addit Plinius de hilaritate: cujus indicium præbet frons exporrecta, & diffuſa; item ſupercilium compoſitum, ac remiſſum. Sic ſanè *exporrigere* frontem dicunt Plautus *h*, & Terentius *i*: *explicare* frontem Horatius *k* Pindarus Pyth. od. IX.

ἀγανᾷ χλιαρὸν γελάσσαις ὀφρύϊ.

Et Euripides Iphigeniâ in Aulide:

μέθες μ' ἀνέω ὀφρύων, ὄμμα τ' ἔκτεινον φίλον.

Apulejus lib. III. Met. *Sui longè diſſimilis advenit, non ex læta facie, nec ſermone dicaculo; ſed vultuoſam frontem rugis inſurgentibus aſſeverabat.*

Sequitur apud Plinium de clementia: quam fronte oſtendi, ſatis liquet ex eo, quod de hilaritate diximus. Nam hilares, ac læti, ſolent eſſe clementes; ut, cùm de lenitate ageremus *n*, ex Ariſtotele monebamus. Addit deinde Plinius de ſeveritate: quæ indicatur fronte contracta, & ſuperciliis ſubductis, vel etiam inæqualibus. Ut argumento eſt, quòd Tullius Piſonem *o*, interrogatum, quid ſentiret de conſulatu ſuo, reſpondiſſe ait: *Altero ad frontem ſublato, altero ad mentum depreſſo ſupercilio, crudelitatem ſibi non placere.* Ejusdem eſt pro P. Sextio: *Tanta erat gravitas in oculo, tanta frontis contractio, ut illo ſupercilio, tanquam Rhadamanthus ille, niti videretur.* Ita enim optimè emendarunt. Etiam Euripidis eſt in Rheſo:

λῦσον βλεφάρων γοργωπὸν ἕδραν.

Atque ex his liquet, cur ſupercilium accipiatur pro ſeveritate, vel gravitate. Ut in carmine Ithyphallico:

Conveniens Latio pone ſupercilium.

Cui geminum hoc apud Martialem lib. I. ep. V.

Contigeris noſtros, Cæſar, ſi forte libellos,
Terrarum dominum pone ſupercilium.

Etiam apud Valerium Max. lib. VI. cap. II. Stephanus Pighius reperit in

a *Epid. act. 5. ſc. 1.*
b *prolog. Bacch.*
c *prol. Amph.*
d *pro Cluent.*
e *ſat. 2 lib. 2.*
f *Alceſtide.*
g *l. 3. cap ult.*
h *Caſina.*
i *Adelph.*
k *lib 3 od. 29. & ſat. 2 lib. 2.*
l *hilari ſupercilio lene ridens.*
m *Remitte nunc ſupercilium, & charum ſive lætum exporrige oculum.*
n *lib. 2 cap. 3. ſect. 2.*
o *orat. in Piſon.*
p *Solve trucem ſedem palpebrarum.*

ſeptem codd. MSSis: *Horridum C. quoque Sulpicii Galli martiale ſupercilium.* Ubi in vulgatis eſt, *ſupplicium.*

Ad ſeveritatem quoque refero illud Diphili apud Athenæum lib. II.

> Τὸν a τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθεις γελᾶν.

Ubi non de mœſto agitur, ut putarunt; ſed de ſevero ac triſti, h. e. tetrico, ac qui (ut Apulejus loquitur) *ſenili triſtitie ſtriatam gerat frontem.* Qualis flore liberi patris largiùs exceptus (nam ad Bacchum fiunt verba Diphili) hilariter diffluet in riſum. Tales & *conſtricta*, vel *adſtricta frontis* dicuntur. Petronius:

> *Quid me ſpectatis conſtrictâ fronte, Catones?*

Martialis lib. XI. ep. XL.

> *Et numeras noſtras adſtrictâ fronte trientes.*

Hoc de tetrico, & ſevero dici, indicat, quod ſubjungit:

> *Deſine: non poſſum libertum ferre Catonem.*

Porrò ſequitur apud Plinium, ſuperciliis etiam annui, & renui. Ut Il. A:

> Ἦ, b καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

Nec iis modo annuimus, vel renuimus: ſed etiam innuimus. Qui admonentis eſt geſtus. Ut Od. Π:

> Ἢ δ' c ἄρ' ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε· νόησε δὲ δῖος Ὀδυσσεύς.

Et Od. Σ.

> Οὐκ d ἀΐεις, ὅτι δή μοι ἐπιλλίζουσιν ἅπαντες;

Terent. Adelph. e

> *Ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuò in malâ hæreat.*

Horatius in ſatyris f.

> *--- Nutans,*
> *Diſtorquens oculos, ut me eriperet, malè ſalſus,*
> *Ridens diſſimulatè.*

Poſtremò oſtendit Plinius, ſuperbiæ eſſe in ſuperciliis ſedem. Unde Petronius in Satyrico: *Poſtquam ſe amari ſenſit, ſupercilium altius ſuſtulit.* Lucianus in Bis accuſato: τὰς ὀφρῦς ἐπάρας, καὶ μεγαλοφρονήσας, ἐμοῦ μὲν ἠμέλησε, μᾶλλον δὲ τέλεον εἴασεν g. Idem in Timone inducit Philoſophum ἐκπετάσαντα h τὸν πώγωνα, καὶ τὰς ὀφρῦς ἀνατείναντα. Ubi notat gravitatem affectatam, & faſtus plenam.

Quod verò Plinius præteriit, etiam frons pudoris eſt index; uti & ſupercilium iræ. De fronte arguit, quòd impudentes dicuntur τρίψαι, vel ἀποτρίψασθαι τὸ μέτωπον, ac Latinis item *perfricuiſſe frontem.* Ut illo Calvi in Vatinium i: *Perfrica frontem, & dic te digniorem, qui prætor fieres,*

a *Ei, qui ſupercilia attollit, perſuaſeris, ut rideas.*
b *Dixit, & nigris ſuperciliis annuit Saturnius.*
c *Illa verò ſupercilio innuit: intellexit autem divinus Ulyſſes.*
d *Non intelligis, oculis mihi omnes innuere?*
e *act. 2. ſc. 1.*
f *lib. 1. ſat. 9.*
g *Superciliis ſublatis, & magnum quid ſpirans, me quidem contemſit, imò planè miſſum fecit.*
h *promiſſâ barbâ, ſublatisque ſuperciliis.*
i *apud Fab. lib. 9.*

fieres, quàm Catonem. Atque inde *frons* pro pudore. Ut apud Perſium ſat. v.

--- Exclamet Melicerta, periſſe
Frontem de rebus.

Iratos autem ſupercilium tollere, arguit illud Catulli:

Præterea addebat quendam, quem dicere nolo
Nomine, ne tollat rubra ſupercilia.

Inprimis verò oculi teſtes ſunt animi: unde ſcitè apud Photium *a* Damaſcius ait in Iſidori Philoſophi vitâ: Ἀγάλματα *b* ἦσαν ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς ἀκριβῆ. Quod non de Iſidoro modò, ſed cæteris etiam veriſſimum eſt. Ac oculorum quidem ardor ſignificat iram. Ut Il. Α de Achille:

a cod. 242.
b oculi erant perfecta animæ ſimulachra.

--- Μένεος *c* δὲ μέγα φρένες ἀμφιμέλαιναι
Πίμπλαντ', ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἐΐκτην.

c Irâ autem mens nigra valde implebatur: oculi verò ei igni lucenti ſimiles erant.

Cicero lib. v. accuſat. in Verrem: *Ipſe inflammatus ſcelere, & furore, in forum venit; ardebant oculi: toto ex ore crudelitas emicabat.*

Oranti Deum, oculos convenire in cœlum ſublatos, ſatis eſt apertum. Atque inde II. Æn.

Ad cœlum tendens ardentia lumina fruſtra.

Oculi averſi indicium ſunt odii, faſtidii, aut negligentiæ. Unde Maro de Didonis umbrâ, poſtquam conſpexerat Æneam, ait:

Illa ſolo fixos oculos averſa tenebat.

Ubi videmus & illud, ut oculi dicantur fuiſſe in terram defixi. Nempe quia animus planè eſſet ab Ænea averſus. Sed oculi ejuſmodi etiam conveniunt iis, quos pudet, eoque intueri alios non audent. Ut Amphis Comicus, & Euripides, oſtendunt iis locis, quos dixi libro ſecundo *d*. Nempe vetus adagio eſt, ἐν *e* ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. Quam Ariſtoteles *f* cauſſam eſſe ait, cur magis apud eos pudeat, qui ſemper adſunt, & ad omnia, quæ agimus, attendunt. Etiam cùm Alcæus amator dixiſſet Sapphoni, ſe velle quippiam ei loqui: ſed præ pudore non eſſe auſum id effari: reſpondit acuta mulier: Nec lingua trepidaret, nec pudor oculos occuparet, niſi turpis te rei deſiderium teneret. Verba ipſa Alcæi, & Sapphûs, habes apud unum Ariſtotelem in primo Rhetoricorum.

d cap. 8. ſect. 3.
e in oculis eſſe pudorem.
f lib. 2. Rhet. c. de pudore.

Præterea oculos in terram defigunt, qui præ admiratione planè ſtupent. Ut I. Æn.

Dum ſtupet, obtutuque hæret defixus in uno.

Et lib. VIII.

Fert animus calidæ feciſſe ſilentia turbæ
Majeſtate manu.

Lucanus lib. I. de Cæſare: *--- Tumultum*
Compoſuit vultu, dextraque ſilentia juſſit.

a Act. 26. 1.
b *manum extendere.*
c Act. 13. 16. & 21. 40.
d *manu motâ annuere.*

Imò in Actis etiam Apoſtolicis dicitur Paulus verba facturus a ἐκτείνας b τὴν χεῖρα, & c κατασείσας d τῇ χειρί. Pluraque de hoc ritu Caſaubonus annotavit ad ſuperiorem Perſii locum.

Solet Cicero, antequam diceret, barbam domulcere. Quod hodieque nonnulli ſolent. Sunt & qui aut lacunar intueantur, vel frontem fricent, aut muſtaca trahant. Sed hæc vitioſa ſunt.

Porrò manus in exordio non extenditur; at, ubi oratio magis incaluerit, cum ſententiâ exſeri incipit, & cum eâdem deponitur. Hæc pectori admovetur, cum quis de ſe loquitur: ac cùm alium alloquimur, ad eum extenditur. Hac ſublatâ, inflexaque, alium ad nos allicimus: reflexâ à nobis, eundem averſamur. Admirantium etiam eſt, manus tollere. Cicero in Academ. *Hortenſius autem vehementer admirans, quod quidem perpetuò, Lucullo loquente, fecerat, ut etiam manus ſæpe tolleret.* Et ad Cæſarem lib. VII. epiſt. *Suſtulimus manus, ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud neſcio quid, non fortuitum, ſed divinum videretur*, Catullus epig. IV.

Admirans ait hæc, manuſque tollens:
Di magni! ſalaputium diſertum.

Horat. ſat. v. lib. II.

Importunus amat laudari, donec, Ohe, jam
Ad cœlum manibus ſublatis, dixerit.

Video eodem ab eruditiſſimis viris referro illud Livii lib. XXIV. *Ad quam vocem cùm clamor ingenti alacritate ſublatus eſſet, ac nunc complexi inter ſe, gratulantesque, nunc manus ad cœlum tollentes, bona omnia populo Romano, Gracchoque ipſi, precarentur.* Sed volones hi manus ſuſtulere, ut Deos orarent bona omnia pro pop. Rom. & Graccho, à quo libertate donati eſſent planè inſperatâ. Nec dubito tamen, quin quòd manus attollunt admirantes, id inde exortum ſit, quòd admiratione rei novæ acceptæque gratias Deo agerent pro beneficentiâ. Quemadmodum &, quod jurantes olim manus tollerent, ex eo eſt, quòd cœleſte numen teſtarentur. Hodie eâdem de cauſsâ duos attollunt digitos, indicem, & medium.

Olim in dicendo digitum medium contrahebant in pollicem, reliquis tribus explicitis. Ejus lenis motus conveniebat procemiis, productior erat in narratione, longiſſimè exertus in contentione. Preſſo

quoque pollice veteres favorem teſtati; verſo contrarium indicabant: quo de more Politianus Miſcell. cap. XLII. & Lipſius in Saturnal. lib. II. cap. XXII.

Etiam Hortenſius in digitis partiebatur cauſſam. Olim enim in digitis computabant: cujus moris antiquitatem arguit, quòd ejus quoque meminit Herodotus in Thalia; ubi id vocat ἐπὶ δακτύλων συμβάλλειν. Quibus autem figuris totum hoc conſtiterit, e Græcis explicuit Nicolaus Smyrnæus Aſtabasdas, libello *a* qui inſcribitur, ἔκφρασις τοῦ δακτυλικοῦ μέτρου. E Latinis idem docuit Beda, Commentario de ratione computandi per digitos. E junioribus vide ſis Lilium Gyraldum dialogiſmo ſecundo, & Joannem a Wouvver tractationis de polymathia cap. VII. Porro Hortenſii, quem dixi, morem aliqui hodieque non inſeliciter imitantur. Sed cavendum a nimia digitorum geſticulatione, ob quam idem ille ab Oratoribus ſui ævi reprehenſus fuit. Docet hoc nos Agellius lib. I. cap. V. *Ad eundem, inquit, modum Hortenſius, omnibus ferme oratoribus ætatis ſuæ, niſi M. Tullio, clarior, quod multâ munditiâ, & circumſpectè compoſiteque indutus, & amictus eſſet, manusque ejus inter agendum forent argutæ admodum, & geſtuoſæ, maledictis, compellationibusque probroſis jactatus eſt: multaque in eum, quaſi in hiſtrionem, in ipſis cauſſis, atque judiciis, dicta ſunt.* Qui locus plane à gloſſemate laborat. Nempe cùm dicitur, *omnibus ferme oratoribus, niſi M. Tullio, clarior.* Sanè *ferme* dixerat, quòd Tullium clariorem putaret. Quare non dubium, quin verba illa, *niſi M. Tullio.* ab aliquo ad oram, vel ſuperiùs, fuerint adſcripta, quæ poſtea in ſermonis contextum irrepſere.

Frontem quoque, vel caput, manu percutiebant. Quod Cicero laudat in Bruto: at Quintilianus lib. XI. improbat, tanquam ſcenicum magis, quàm oratorium. Fiebat autem id in ſummo dolore. Unde Homerus Il. χ:

Οἴμωξεν *b* δ' ὁ γέρων, κεφαλὴν δ' ὅ γε κόψατο χερσί.

Et Herodotus in Thalia: Ὁ *c* δὲ Ψαμμήνιτος, ὡς εἶδεν, ἀνακλαύσας μέγα, καὶ καλέσας ὀνομαστὶ τὸν ἑταῖρον, ἐπλήξατο κεφαλήν. Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. X. Antiq. Rom. Παίοντες *d* τὰ μέτωπα, καὶ κατηφεῖς τὰς ὄψεις ποιήσαντες. Eſt & indignantis. Cicero ad Att. lib. I. *Puto, te in hoc aut riſiſſe, aut ingemuiſſe, ut frontem ferias.*

Etiam præ nimio mœrore capillos vellebant. Ut Od. κ:

Ἑζόμενοι *e* δὲ κατ' αὖθι γόων, τίλλοντό τε χαίτας.

Attius de Agamemnone apud Cicer. *f*.

Scindens dolore identidem intonſum caput.

a Edidit Fred. Morellus.

b *Lamentatus eſt ſenex, & caput manibus percuſſit.*

c *Pſammenitus vero, ut id vidit, magnũ edidit ploratum, ac amico ſuo nominatim compellato, caput feriit.*

d *Percutientes frontes, & aſpectus triſtes præ ſe ferentes.*

e *Sedentes autem illic gemebant, & evellebant pilos.*

f *lib. 3. Tuſc. Quæſt.*

moretur; idque tum quia auditores hæc Oratoris cura delectet; tum quia interea ipſe ſe colligat, atque ad dicendum componat. Ita Ulyſſes apud Naſonem *a* pauliſper conſiſtit, oculis in terram defixis, ſceptroque immoto, priusquam eloquentiam ſuam, torrentis inſtar, effundat. Quod illa indicant:

413. *Met.*

--- Atque oculos paulum tellure moratos
Extulit ad proceres, exſpectatosque reſolvit
Ore ſonos.

b *in Catil.* 1.

In exordiis tamen abruptis ſubito licet erumpere. Quale illud Ciceronis *b*: *Quouſque tandem abutere, Catilina patientia noſtra?*

Præterea in exordio, niſi indignatione conſtet, voce utendum ſubmiſſa, ac verecunda. Nam ad animos hoc conciliandos facit. Cæteroquin futurum, ut feroculum illum Oratorem omnes averſentur. Adde quod ſic magis conſulitur vocis firmitati; ut antea dicebamus.

Ab exordio paulatim inſurgit vox. Ac in narrando quidem voce utimur aperta, ac ſimplici; fere iſtiusmodi, qualis eſt in ſermone familiari.

In confirmatione vox eſt varia. In argumentione ea eſt ſeverior; niſi argumenta adeo ſint levia, ut ea rideamus, eoque ironice aliquid ſit pronunciandum.

In peroratione, quaſi parta victoria, vox ſolet eſſe excitatior; ut ita oſtendat Orator, ſe niti bonitate cauſæ, magnamque fiduciam in probitate & prudentia auditorum collocare.

Venio nunc ad partes minores: quæ partim reſpiciunt verba; partim res, & affectus.

Verba ſunt vel ſimplicia, vel conjuncta. In ſimplicibus curandum, nequa abſorbeatur ſyllaba: item ut ἰμφατικὰ ἐμφατικῶ· proferantur: omniaque, quibus venuſtas aut vis ineſt, longiori dicantur tractu. E. G. metaphoræ, & ironiæ; item comparativi, & ſuperlativi; adhæc quæ quantitatem ſignificant; ut tantus, quantus, &c.

In conjunctis videndum, ut quæ numeroſe ſcripta ſunt, etiam obſcuriori quadam modulatione efferantur. De cantu hoc ita Tullius in Oratore: *Eſt*, inquit, *in dicendo etiam cantus quidam obſcurior; non hic e Phrygia, & Caria; ſed ille, quem ſignificant Demoſthenes, & Æſchines, cum alter alteri objicit vocis flexiones.* Et Quinctilianus lib. 11. cap. 111. *Tales fuerunt declinationes vocis, quas invicem Demoſthenes, atque Æſchines, exprobrant, non ideo improbata. Cum enim uterque alteri objiciat, palam eſt, utrumque finxiſſe.*

Denique etiam rerum & affectuum habetur ratio. Unde Auſonius oratione, qua Gratiano pro conſulatu gratias egit: *Quis tenor vocis, cum incitata pronuncias! quæ inflexio, cum remiſſa! quæ temperatio, cum utraque diſpenſas! Quis Oratorum læta jucundius, facunda cultius, pugnantia denſius, denſata glomeratius, aut dixit, aut, quod eſt liberum, cogitavit?* Quare, ut oratio rebus conveniat, grandia recitabimus cum majeſtate quadam, atrocia concitate, triſtia flebiliter, mediocria temperate.

In ſuadendo, & monendo, utemur voce gravi; in laudando, magnifica ac ſublimi.

Proſopopœiam ficta voce efferemus; reticentiam conciſe. Denique obſervabimus, quæ vox propria ſit mirantibus, interrogantibus, indignantibus, irridentibus, & alio quovis motu affectis.

CAP. XI.

DE MOTU CORPORIS.

VUltus imago eſt animi, indices oculi: quorum intentione, remiſſione, conjectu, aut hilaritate, motus animi ſignificabimus. Oris ſpeciem non nimis mutabimus, ne ad pravitatem aut ineptias deferamur. Status ſit rectus, & celſus; nulla mollitia cervicum, nullæ argutiæ digitorum, non ad numerum articulus cadens: trunco magis toto ſe ipſum moderans; & virili laterum flexione, brachiorum projectione, in contentionibus; contractione in remiſſis.

I. NON OMNIA, QUÆ VETERES PRÆCIPIUNT DE ACTIONE, AD RHETOREM PROPRIE PERTINERE: NEC OMNIA, QUÆ PERTINENT, SECULO NOSTRO CONVENIRE.

HActenus de voce: ſequitur de corporis motu. Et varias quidem geſtuum ſignificationes è ſacris litteris ſedulo collegit Benedictus Arias Montanus lib. VIII. Antiquitatum judaicarum, qui inſcribitur Jeremias, ſive de actione. At, quia ille partem eam accurate ſatis eſt perſecutus, fere continebimus nos intra gentium Scriptores. Ordiemur autem à diviſione hujus doctrinæ. Nam actionis præcepta partim univerſe vitam ſpectant; ut quæ pertinent ad actionem gravem & veracem; atque hu-

jus-

hujuſmodi propriè ad Ethica pertinent, quorũ pars eſt morũ civilitas: partim propriè magis reſpiciunt actionem ad perſuadendum accomodatã; nec ab alio, quàm Rhetore, traduntur. Poſteriora hæc duûm ſunt generũ. Multa enim à Veteribus præcipiuntur parũ convenientia moribus noſtris imò ejuſmodi planè, ut, ſi nunc iis utamur, riſum magis cieant, quàm cauſſam juvent. Quocirca non omnia, quæ hac de re in Veterum monumentis leguntur, albâ ſignare lineâ oportet: ſed ſuæ quiſque ætatis, ac gentis, rationem habere debet. Itaque ea potiſſimum adferemus, quæ accommodata ſunt ſeculo noſtro. Ex iis verò, quæ jam deſita ſunt, pauca ſolum delibabimus, idque vix alio fine, quàm quia inde lucis aliquid accedat ſcriptoribus antiquis. Nec planè negligam ea, quæ dicebam ex fontibus Ethicis derivari: quandoquidem iſtiuſmodi erunt, ut liberalem eruditionem alant: & ita fere fit, ut ad ſacraria hujus artis etiam admitti ſoleant, qui moralem Philoſophiam nondum guſtarunt.

II. DE STATU AC SESSIONE ORATORIS.

PRæcepta de corporis motu partim totum reſpiciunt corpus, partim aliquod ejus membrum.

Ad univerſum corpus pertinent ſtatus, & ſeſſio.

Seſſio fit ſuperiori corporis parte erectâ, inferiori immotâ. Sed etſi hac quoque uſi ſint Veteres in cauſſis minoribus; quemadmodum ex Quintiliano, & Plinio, conſtat: tamen id rarum fuit, ac hodie quoque vix habet locum extra orationes ſenatorias. Quare, eâ prætermiſſâ agere Rhetores ſolent de corporis ſtatu; qui & nunc obtinet, & antiquiſſimis etiam temporibus in uſu fuit. Olim enim & reges, & quicunque ad populum verba facerent, ſtare ſolitos, ſcribit Euſtathius *a* ad Homericum illud Iliad. A:

Τοῖσι *b* δ' ἀνιστάμενος προσέφη πόδας ὠκὺς Ἀχιλλεύς.

Ad conſuetudinem hanc reſpexit Plautus Moſtellaria *c*:

TH. *Hercle mihi tecum cavendum eſt: nimis quam es Orator catus.*

CA. *Sine me dum iſtuc judicare: ſurge; ego iſti aſſedero.*

Nam ſenem aſſurgere ait, quo Oratoris ſuſtineat partes adverſus ſervum: ſe ſedere velle, tanquam cauſſæ judicem inter ſenem & ſervum. Idem indicat Ciceronis locus Catil. III. de Lentulo: *Si quid de his rebus dicere vellet, feci poteſtatem, atque ille quidem primo negabat.*

a pag. 46. edit Rom.

b His conſurgens dixit pedibus celer Achilles.

c act. 5. ſc. ult.

poſt autem aliquanto, toto jam indicio expoſito, atque edito, ſurrexit: quæſivit à Gallis, quid ſibi eſſet cum iis &c. Ovidius de Cæſare Germanico lib. II. de Ponto *a*. a *eleg. 7.*

Dumque ſilens adſtat, ſtatus eſt vultusque diſerti.

Et de Ajace XIII. Met.

Surgit ad hos dominus clypei ſeptemplicis Ajax.

Atque ibidem de Ulyſſe:

--- donec Laërtius heros
Adſtitit, atque oculos paulum tellure moratos
Suſtulit ad proceres.

Ad ſtationem etiam pertinet inceſſus. A quo nihil periculi eſt iis, qui de umbone dicunt; uti in Eccleſiâ, vel Academiâ fit. Sed longè alia Oratorum ratio olim fuit. Itaque præcipiunt antiqui, ut inceſſus ſit rarus, ac tantummodo in cauſſis publicis, ubi opus habet Orator ſingulis rem inculcare. At huc illuc curſitare, &, quod de Manlio Surâ dixit Domitius *b* Afer, ſatagere, vitioſum erat: unde & Flavius Virginius *c*, cùm adverſarius multum diſcurriſſet, venuſtè eum rogavit, quot millia paſſuum doclamaſſet. Caſſius quoque Severus *d* adverſus oratores, qui circumcurſitarent, lineam poſcebat, quæ eos contineret.

b *Fab. lib. 6. cap. 4. & lib. 11. cap. 3.*
c *Fab. lib. 11. cap. 3.*
d *Fab. ibidem.*

III. DE VULTU, AC TOTIUS CAPITIS GESTU.

Capite utemur recto, non obſtipo, inque cervicem reflexo: non caſanti, ſive demiſſo dejectoque; quod diſcipulo convenit apud magiſtrum. Unde B. Hieronymus in Jerem. cap. II. *Quando magiſter præcipit, obedientis indicium, ſi demiſſo contra audiat capite.* Idem triſtium eſt. Apulejus lib. III. Metam. *Et quanquam capite in terram dejecto mæſtus incederem.* Imò & Plautus Bacch. *e* e *act. 2. ſc.*

--- triſtes illico
Cùm extemplo à portu ire nos cum auro vident;
Subducunt lembum capitibus caſantibus.

Ut quidem Lambinus legit. Ubi in MSS. *quaſſantibus*; quod eſt iratorum. Unde Odyſſ. P de Ulyſſe, cùm ab Antinoo eſſet pulſatus:

Α'λλ' *f* ἀκέων κίνησε κάρη, κακὰ βυσσοδομεύων.

f *At tacitus concuſſit caput, mala animo interius moliens*

Sic Virgil. VII. Æn.

Tum quaſſans caput hæc effudit pectore dicta.

Imò Plauti ipſius eſt Aſinariâ *g*.

Atque hercle ipſum adeò contueor, quaſſanti capite incedit. g *act. 2. ſc. 3.*

Ubi *caſanti*, quod Lambino placuit, locum non habet, cùm minabundi deſcriptio ſit.

Sed neque capite erimus rigido, & immobili; quod barbarum eſt: erecto interim: ſed hîc quoque modus ſervandus, ne audaciæ videatur. Tertullianus de Orat. cap. XIII. *Ne vultu quidem in audaciam erecto.* Neque caput è contrario crebrò inflectemus: quomodo, ut Catullus *a* ait,

a carm. de Berecyn. & Aty.

--- capita Mænades vi jaciunt hederigeræ.

Varro de adem re in Eumenidibus *b*.

b apud Nonium in Jactare.

--- Tibi nunc ſemiviri,

Teretem comam volantem jactant tibi Galli.

Item Tacitus XI. Annal. *Ipſa, crine fluxo, thyrſum quatiens; juxtaque Sillius ederâ vinctus, gerere cothurnos, jacere caput.*

Variat vultus pro rei naturâ: cui, ut diximus, conformanda eſt ipſa actio; ne rideamur cum Rhetoro illo; quem Philoſtratus ſcripſit, cùm dixiſſet, ὦ Ζεῦ *c*, in terram conjeciſſe vultum; cùm addidiſſet, ὦ γῆ *d*, oculos in cœlum ſuſtuliſſe, cùm rerum natura contrarium dictet. Quare; ne ſimilem committamus Solœciſmum; ſi res fuerint lætæ, vultum induemus hilarem; ſi triſtes, mœſtitiam noſtram vultu teſtabimur; atque ita in aliis. Horatius in arte:

c ô Iupiter. d ô terra.

--- Triſtia mæſtum

Vultum verba decent; iratum, plena minarum;

Ludentem, laſciva; ſeverum, ſeria dicta.

Perſius ſat. I:

Verum, nec nocte paratum,

Plorabit, qui me volet incurváſſe querelâ.

Hoc eſt, verè ei, non fictè ut ploret, opus; πεφυκότως, οὐ πεπλασμένως. Nec enim paulum intereſt, ut Davus apud Comicum *e* ait,

e And. act. 4. ſc. 4.

--- ex animo omnia,

Ut fert natura, facias; an de induſtriâ.

Itaque Cicero pro S. Roſcio Amerino jubet judices conſiderare Erucii negligentiam in accuſando. Et alibi *f*, ut infrà pleniùs liquebit: *Tu, inquit, iſtuc, M. Callidi, niſi fingeres, ſic ageres?*

f pro Gallo.

De fronte, ac ſuperciliis, ita Plinius lib. XI. cap. XXXVII. *Frons & aliis; ſed homini tantùm triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, ſeveritatis index. In adſcenſu ejus ſupercilia homini, & pariter, & alternè mobilia, & in iis pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maximè indicant faſtum. Superbia alicubi conceptaculum; ſed hîc ſedem habet. In corde naſcitur, huc ſubit, hîc pendet. Nihil altius ſimul abruptiusque invenit in corpore,* ubi

ubi ſolitaria eſſet. Hæc exemplis illuſtriora fient. Ac primùm de triſtitia quod ait, id capiendum de fronte corrugatâ: quod Plauto eſt *caperare a* frontem, vel *conſulcare b*, vel etiam *contrahere c*: quod & Cicero *d*, & Horatius *e*, uſurpant. Ac Græci ſimiliter hanc frontis & ſuperciliorum contractionem vocant συνοφρυῶσθαι: unde συνωφρυωμένοι apud Euripidem *f* exponitur λυπούμενοι: & Sophocles in Antigone, νεφέλην ὀφρύων, dixit pro aſpectu mœſto, ac triſti.

a *Epid. act. 5. ſc. 1.*
b *prolog. Bacch.*
c *prol. Amph.*
d *pro Cluent.*
e *ſat. 2 lib. 2.*
f *Alceſtide.*

Neque hæc de ſuperciliis doctrina nihil ad rem facit. Nam, ut Fortunatianus *g* ait, *Supercilia & oculos formant, & fronti imperant. His enim vultus, & contrahitur, & attollitur, & remittitur.*

g *l. 3. cap. ult.*

Addit Plinius de hilaritate: cujus indicium præbet frons exporrecta, & diffuſa; item ſupercilium compoſitum, ac remiſſum. Sic ſanè *exporrigere* frontem dicunt Plautus *h*, & Terentius *i*: *explicare* frontem Horatius *k* Pindarus Pyth. od. IX.

Ἀγανὰ χλιαρὸν γελάσαις ὀφρύϊ.

Et Euripides Iphigeniâ in Aulide:

Μέθες νυν ὀφρύν, ὄμμα τ' ἔκτεινον φίλον.

Apulejus lib. III. Met. *Sui longè diſſimilis advenit, non ex læta facie, nec ſermone aicaculo; ſed vultuoſam frontem rugis inſurgentibus aſſeverabat.*

h *Caſina.*
i *Adelph.*
k *lib 3 od. 29. & ſat. 2 lib. 2.*
l *hilari ſupercilio lene ridens.*
m *Remitte nunc ſupercilium, & charum ſive latum exporrige oculum.*

Sequitur apud Plinium de clementia: quam fronte oſtendi, ſatis liquet ex eo, quod de hilaritate diximus. Nam hilares, ac læti, ſolent eſſe clementes; ut, cùm de lenitate ageremus *n*, ex Ariſtotele monebamus. Addit deinde Plinius de ſeveritate: quæ indicatur fronte contracta, & ſuperciliis ſubductis, vel etiam inæqualibus. Ut argumento eſt, quòd Tullius Piſonem *o*, interrogatum, quid ſentiret de conſulatu ſuo, reſpondiſſe ait: *Altero ad frontem ſublato, altero ad mentum depreſſo ſupercilio, crudelitatem ſibi non placere.* Ejusdem eſt pro P. Sextio: *Tanta erat gravitas in oculo, tanta frontis contractio, ut illo ſupercilio, tanquam Rhadamanthus ille, niti videretur.* Ita enim optimè emendarunt. Etiam Euripidis eſt in Rheſo:

Λῦσον βλεφάρων γοργωπὸν ἕδραν.

n *lib. 2. cap. 3. ſect. 2.*
o *orat. in Piſon.*
p *Solve trucem ſedem palpebrarum.*

Atque ex his liquet, cur ſupercilium accipiatur pro ſeveritate, vel gravitate. Ut in carmine Ithyphallico:

Conveniens Latio pone ſupercilium.

Cui geminum hoc apud Martialem lib. I. ep. V.

Contigeris noſtros, Cæſar, ſi forte libellos,
Terrarum dominum pone ſupercilium.

Etiam apud Valerium Max. lib. VI. cap. II. Stephanus Pighius reperit in

ſeptem codd. MSSis: *Horridum C. quoque Sulpicii Galli martiale ſupercilium.* Ubi in vulgatis eſt, *ſupplicium.*

Ad ſeveritatem quoque refero illud Diphili apud Athenæum lib. II.

Τὸν a τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθεις γελᾶν.

a Ei, qui ſupercilia attollit, perſuaſeris, ut rideat.

Ubi non de mœſto agitur, ut putarunt; ſed de ſevero ac triſti, h. e. tetrico, ac qui (ut Apulejus loquitur) *ſenili triſtitie ſtriatam gerat frontem.* Qualis flore liberi patris largiùs exceptus (nam ad Bacchum fiunt verba Diphili) hilariter diffluet in riſum. Tales & *conſtrictæ*, vel *adſtrictæ frontis* dicuntur. Petronius:

Quid me ſpectatis conſtrictâ fronte, Catones?

Martialis lib. XI. ep. XL.

Et numeras noſtras adſtrictâ fronte trientes.

Hoc de tetrico, & ſevero dici, indicat, quod ſubjungit:

Deſine: non poſſum libertum ferre Catonem.

Porrò ſequitur apud Plinium, ſuperciliis etiam annui, & renui. Ut Il. A:

Ἦ, b καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.

b Dixit, & nigris ſuperciliis annuit Saturnius.

Nec iis modo annuimus, vel renuimus: ſed etiam innuimus. Qui admonentis eſt geſtus. Ut Od. Π:

Ἡ c δ' ἄρ' ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε· νόησε δὲ δῖος Ὀδυσσεύς.

c Illa verò ſupercilio innuit: intellexit autem divinus Ulyſſes.

Et Od. Σ.

Οὐκ d ἀΐεις, ὅτι δή μοι ἐπιλλίζουσιν ἅπαντες;

d Non intelligis, oculis mihi omnes innuere?

Terent. Adelph. e

Ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuò in malâ hæreat.

e act. 2. ſc. 1.

Horatius in ſatyris f.

--- Nutans,

Diſtorquens oculos, ut me eriperet, malè ſalſus,

Ridens diſſimulatè.

f lib. 1. ſat. 9.

Poſtremò oſtendit Plinius, ſuperbiæ eſſe in ſuperciliis ſedem. Unde Petronius in Satyrico: *Poſtquam ſe amari ſenſit, ſupercilium altius ſuſtulit.* Lucianus in Bis accuſato: τὰς ὀφρῦς ἐπάρας, καὶ μεγαλοφρονήσας, ἐμοῦ μὲν ἠμέλησε, μᾶλλον δὲ τέλεον εἴασεν g. Idem in Timone inducit Philoſophum ἐκπετάσαντα h τὸν πώγωνα, καὶ τὰς ὀφρῦς ἀνατείναντα. Ubi notat gravitatem affectatam, & faſtus plenam.

g Superciliis ſublatis, & magnum quid ſpirans, me quidem contemſit, imò planè miſſum fecit.

h promiſſâ barbâ, ſublatiſque ſuperciliis.

Quod verò Plinius prætериit, etiam frons pudoris eſt index; uti & ſupercilium iræ. De fronte arguit, quòd impudentes dicuntur τρίψαι, vel ἀποτρίψασθαι τὸ μέτωπον, ac Latinis item *perfricuiſſe frontem.* Ut illo Calvi in Vatinium i: *Perfrica frontem, & dic te digniorem, qui prætor fieres,*

i apud Fab. lib. 9.

fieres, quàm Catonem. Atque inde *frons* pro pudore. Ut apud Perſium ſat. v.

--- Exclamet Melicerta, periſſe
Frontem de rebus.

Iratos autem ſupercilium tollere, arguit illud Catulli:

Præterea addebat quendam, quem dicere nolo
Nomine, ne tollat rubra ſupercilia.

Inprimis verò oculi teſtes ſunt animi: unde ſcitè apud Photium *a* Damaſcius ait in Iſidori Philoſophi vitâ: Ἀγάλματα *b* ἦσαν ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς ἀκριβῆ. Quod non de Iſidoro modò, ſed cæteris etiam veriſſimum eſt. Ac oculorum quidem ardor ſignificat iram. Ut Il. A de Achille:

--- Μένεος *c* δὲ μέγα φρένες ἀμφιμέλαιναι
Πίμπλαντ᾽, ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἐΐκτην.

Cicero lib. v. accuſat. in Verrem: *Ipſe inflammatus ſcelere, & furore, in forum venit; ardebant oculi: toto ex ore crudelitas emicabat.*

Oranti Deum, oculos convenire in cœlum ſublatos, ſatis eſt apertum. Atque inde II. Æn.

Ad cœlum tendens ardentia lumina fruſtra.

Oculi averſi indicium ſunt odii, faſtidii, aut negligentiæ. Unde Maro de Didonis umbrâ, poſtquam conſpexerat Æneam, ait:

Illa ſolo fixos oculos averſa tenebat.

Ubi videmus & illud, ut oculi dicantur fuiſſe in terram defixi. Nempe quia animus planè eſſet ab Ænea averſus. Sed oculi ejuſmodi etiam conveniunt iis, quos pudet, eoque intueri alios non audent. Ut Amphis Comicus, & Euripides, oſtendunt iis locis, quos dixi libro ſecundo *d*. Nempe vetus adagio eſt, ἐν *e* ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. Quam Ariſtoteles *f* cauſſam eſſe ait, cur magis apud eos pudeat, qui ſemper adſunt, & ad omnia, quæ agimus, attendunt. Etiam cùm Alcæus amator dixiſſet Sapphoni, ſe velle quippiam ei loqui: ſed præ pudore non eſſe auſum id effari: reſpondit acuta mulier: Nec lingua trepidaret, nec pudor oculos occuparet, niſi turpis te rei deſiderium teneret. Verba ipſa Alcæi, & Sapphûs, habes apud unum Ariſtotelem in primo Rhetoricorum.

Præterea oculos in terram defigunt, qui præ admiratione planè ſtupent. Ut I. Æn.

Dum ſtupet, obtutuque hæret defixus in uno.

Et lib. VIII.

a *cod. 242.*
b *oculi erant perfecta animæ ſimulachra.*
c *Irâ autem mens nigra valde implebatur: oculi verò et igni lucenti ſimiles erant.*
d *cap. 8. ſect. 3.*
e *in oculis eſſe pudorem.*
f *lib. 2. Rhet. c. de pudore.*

Talibus Ilionei dictis defixa Latinus
Obtutu tenet ora.

Inſuper id indicium eſt hominis de re quapiam vehementiſſimè cogitantis. Apollonius pene initio tertii Argonauticôn :

Ἦ· ἀ καὶ ἐπ' οὔδεος αἶγε ποδῶν πάρος ὄμματ' ἔπηξαν,
Ἄνδιχα πορφύρουσαι ἐνὶ σφίσιν.

a Dixit atque interram illæ ante pedes fixere oculos, Duas in partes inter ſe fluctuantes ac diſtractæ.

Præterea oculi aperti ſignificant favorem; at nimis diducti, fatuitatem: clauſi odium; at ſemiclauſi, adulationem, & inſidias: rigidi ſtuporem, aut ἔκςασιν; ut torpentes ſegnitiem; at vagi & natantes, corporis laſciviam & libidinem. Quorum ſingula ſi probare ex antiquis velim, metuo ne juſto longior fiam.

Buccæ demiſſæ notant deſperationem; inflatæ faſtum, atque arrogantiam, aut etiam ſuperbiam. Imò quandoque & iram. Horatius ſat. 1. lib. 1.

Quid cauſſæ eſt, meritò quin illis Juppiter ambas
Iratus buccas inflet?

At tum ſuperbiam, tum iram, indicat in illo Demoſthenis περὶ παραπρ. Καὶ ὁ διὰ τῆς ἀγορᾶς πορεύεται θοιμάτιον καθεὶς ἄχρι τῶν σφυρῶν, ἴσα βαίνων Πυθοκλεῖ, τὰς γνάθους φυσῶν.

b Et per forū ambulat veſte ad tales demiſſa, æque incedens ac Pythocles, & buccas inflans.

Labra mordent non irati modò, ſed & admirantes. Odyſſ. A:

Ὣς ἔφαθ'· οἱ δ' ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φύντες,
Τηλέμαχον θαύμαζον, ὃ θαρσαλέως ἀγόρευε.

c Sic ait: illi verò omnes labiis compreſſis Telemachum admirabantur; qui audacter eſſet locutus.

Quos ipſos verſus legas Od. Υ:

Mentum ne ſit pectori affixum: quod & monet Fortunatianus. Cauſſam mox dicam.

IV. DE GESTU CERVICIS, AC MEMBRORUM, QUÆ AD CORPORIS TRUNCUM PERTINENT.

CErvix motum capitis ſequitur. Quare erecta ſit, non tamen rigida. Nam ſi rigida ſit, vox levigatur; ſi mentum pectori affigatur, minùs ſit clara, ob preſſum guttur.

Sed & clara immodicè cervix eſt faſtus indicium. Quidam ſanè, quo cæteris ſint admirationi, incedunt quaſi veru deglutiiſſent, ut Epictetus apud Arrianum ait. Verba ejus appono e lib. 1. cap. XXI. τί δ' ὑμῖν ὀβελίσκον καταπιὼν περιπατεῖς ἤθελον, ἵνα με καὶ οἱ ἀπαντῶντες θαυμάσωσι. Iſtiuſmodi homines Græcis dicuntur ὑψαύχενες. Poſſis ad verbum *alticervices*, vel *alticervicos* dicere, ſi non diſplicet Paccuvii illud de

d Quid nobis obambulas, quaſi veru deglutiſſes? Velim, ut obvii me admirentur.

de piſcibus, *incurvicervicum pecus.* Ingenuè tamen libereque erecta cervix, ingenui nulloque ſcelere attaminati animi ſignum eſt. Contrà, qui caput demittunt, ſoloque oculos figunt, hi aut pudore ruſtico peccant, aut malè factorum conſcientia lancinantur. Unde & is eſt geſtus eorum, qui ſe ſupplices ſiſtunt ſuperiori, inprimis Deo. Nam & Chriſtianæ demiſſionis eſt ſignum. Unde S. Remigius Clodovæo, Francorum regi, ad Baptiſmum aquas ingreſſo, ajebat, *Mitis depone colla, Sicamber.* Quemadmodum eſt apud Gregorium Turonenſem lib. II. Hiſtor. Franc. cap. XXXI.

Humeri non alleventur nimis, aut contrahantur; qui geſtus ſervilis eſt. Demoſthenes quidem, cùm crebrò jactaret humeros, id vitium ita emendaſſe creditur, ut, cum in anguſto ſtans pulpito diceret, haſta dependens humero immineret, quo, ſi calore dicendi vitare id excidiſſet, offenſatione illa moneretur. Plutarchus, Libanius, & Quintilianus lib. XI.

Brachia modicè projiciantur, maximè in affectibus vehementioribus. Continere autem brachia eſt pudoris. Cicero pro Cœlio: *Nobis olim annus erat unus ad cohibendum brachium togâ conſtitutus, ut exercitatione, ludoque campeſtri, tunicati uteremur.*

Manus non modo loquentem adjuvant: ſed ipſæ, (ut de oculis Tullius a ait) *quemadmodum animo affecti ſimus, loquuntur.* Unde Demetrius Cynicus, qui Neronis tempore vixit, cùm pantomimum vidiſſet Martis & Veneris adulterium ſaltantem; Δοκεῖς b, inquit, αὐταῖς χερσὶν λαλεῖν. Huc pertinet illud Petronii in Analectis:

Manu puer loquaci
Ægyptius choreutes.

Et hoc B. Cypriani libro de ſpectaculis: *Vir ultra muliebrem mollitiem diſſolutus, cui ars ſit verba manibus expedire.* Ac ſimiliter Claudianus lib. de Conſulatu Mallii Theodori:

Qui nutu, manibusque loquax.

Nihil etiam elegantius illo Nonni lib. VII. Dionyſiacôn:

Νεύματα c μῦθον ἔχων, παλάμην στόμα, δάκτυλα φωνήν.

Caſſiodorus quoque ſcitè lib. IV. epiſt. ult. de eâdem pantomimorum arte verba faciens: *His ſunt*, inquit, *additæ orcheſtarum* d *loquaciſſima manus, linguoſi digiti, ſilentium clamoſum, expoſitio tacita, quàm muſa Polymnia reperiſſe narratur, oſtendens, homines poſſe, & ſine oris affatu, ſuum velle declarare.*

Manu olim Oratores, & alii, qui ad populum dicturi erant, audientiam faciebant. Perſ. ſat. IV.

a *lib. I. de Legg.*

b *Videris ipſis manibus loqui.*

c *Nutum pro ſermone habens, manum pro ore, digitos pro voce.*

d ὀρχηστῶν *ſive pantomimorum. Vulgo editum,* horciſtarum.

Fert

Fert animus calidæ feciſſe ſilentia turbæ
Majeſtate manu.

Lucanus lib. I. de Cæſare: --- *Tumultum*
Compoſuit vultu, dextraque ſilentia juſſit.

a Act. 26. 1. Imò in Actis etiam Apoſtolicis dicitur Paulus verba facturus a ἐκτείνας b
b *manum extendere.* τὴν χεῖρα, & c κατασείσας d τῇ χειρί. Pluraque de hoc ritu Caſaubonus
c *Act.* 13. 16. & 21. 40. annotavit ad ſuperiorem Perſii locum.
d *manu motâ annuere.*

Solet Cicero, antequam diceret, barbam domulcere. Quod hodie quo nonnulli ſolent. Sunt & qui aut lacunar intueantur, vel frontem fricent, aut muſtaca trahant. Sed hæc vitioſa ſunt.

Porrò manus in exordio non extenditur; at, ubi oratio magis incaluerit, cum ſententiâ exſeri incipit, & cum eâdem deponitur. Hæc pectori admovetur, cum quis de ſe loquitur: ac cùm alium alloquimur, ad eum extenditur. Hac ſublatâ, inflexaque, alium ad nos allicimus: reflexâ à nobis, eundem averſamur. Admirantium etiam eſt, manus tollere. Cicero in Academ. *Hortenſius autem vehementer admirans, quod quidem perpetuò, Lucullo loquente, fecerat, ut etiam manus ſæpe tolleret.* Et ad Cæſarem lib. VII. epiſt. *Suſtulimus manus, ego & Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud neſcio quid, non fortuitum, ſed divinum videretur,* Catullus epig. LIV.

Admirans ait hæc, manuſque tollens:
Di magni! ſalaputium diſertum.

Horat. ſat. V. lib. II.

Importunus amat laudari, donec, Ohe, jam
Ad cœlum manibus ſublatis, dixerit.

Video eodem ab eruditiſſimis viris referro illud Livii lib. XXIV. *Ad quam vocem cùm clamor ingenti alacritate ſublatus eſſet, ac nunc complexi inter ſe, gratulantesque, nunc manus ad cœlum tollentes, bona omnia populo Romano, Gracchoque ipſi, precarentur.* Sed volones hi manus ſuſtulere, ut Deos orarent bona omnia pro pop. Rom. & Graccho, à quo libertate donati eſſent planè inſperatâ. Nec dubito tamen, quin quòd manus attollunt admirantes, id inde exortum ſit, quòd admiratione rei novæ acceptæque gratias Deo agerent pro beneficentiâ. Quemadmodum &, quòd jurantes olim manus tollerent, ex eo eſt, quòd cœleſte numen teſtarentur. Hodie eâdem de cauſsâ duos attollunt digitos, indicem, & medium.

Olim in dicendo digitum medium contrahebant in pollicem, reliquis tribus explicitis. Ejus lenis motus conveniebat procemiis, productior erat in narratione, longiſſimè exertus in contentione. Preſſo

quoque pollice veteres favorem teſtati; verſo contrarium indicabant: quo de more Politianus Miſcell. cap. XLII. & Lipſius in Saturnal. lib. II. cap. XXII.

Etiam Hortenſius in digitis partiebatur cauſſam. Olim enim in digitis computabant: cujus moris antiquitatem arguit, quòd ejus quoque meminit Herodotus in Thaliâ; ubi id vocat ἐπὶ δακτύλων συμβάλλεσθαι. Quibus autem figuris totum hoc conſtiterit, è Græcis explicuit Nicolaus Smyrnæus Aſtabasdas, libello [a] qui inſcribitur, ἔκφρασις τοῦ δακτυλικοῦ μέτρου. E Latinis idem docuit Beda, Commentario de ratione computandi per digitos. E junioribus vide ſis Lilium Gyraldum dialogiſmo ſecundo, & Joannem à Wouvver tractationis de polymathia cap. VII. Porro Hortenſii, quem dixi, morem aliqui hodieque non infeliciter imitantur. Sed cavendum à nimia digitorum geſticulatione, ob quam idem ille ab Oratoribus ſui ævi reprehenſus fuit. Docet hoc nos Agellius lib. I. cap. V. *Ad eundem*, inquit, *modum Hortenſius, omnibus ferme oratoribus ætatis ſuæ, niſi M. Tullio, clarior, quod multâ munditiâ, & circumſpectè compoſiteque indutus, & amictus eſſet, manusque ejus inter agendum forent argutæ admodum, & geſtuoſæ, maledictis, compellationibusque probroſis jactatus eſt: multaque in eum, quaſi in hiſtrionem, in ipſis cauſſis, atque judiciis, dicta ſunt.* Qui locus plane à gloſſemate laborat. Nempe cùm dicitur, *omnibus ferme oratoribus, niſi M. Tullio, clarior.* Sanè *ferme* dixerat, quòd Tullium clariorem putaret. Quare non dubium, quin verba illa, *niſi M. Tullio*. ab aliquo ad oram, vel ſuperiùs, fuerint adſcripta, quæ poſtea in ſermonis contextum irrepſere.

[a] *Edidit Fred. Morellus.*

Frontem quoque, vel caput, manu percutiebant. Quod Cicero laudat in Bruto: at Quintilianus lib. XI. improbat, tanquam ſcenicum magis, quàm oratorium. Fiebat autem id in ſummo dolore. Unde Homerus Il. χ:

Οἴμωξεν [b] δ' ὁ γέρων, κεφαλὴν δ' ὅγε κόψατο χερσί.

Et Herodotus in Thalia: Ὁ [c] δὲ Ψαμμήνιτος, ὡς εἶδεν, ἀνακλαύσας μέγα, καὶ καλέσας ὀνομαστὶ τὸν ἑταῖρον, ἐπλήξατο τὴν κεφαλήν. Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. x. Antiq. Rom. Παίοντες [d] τὰ μέτωπα, καὶ κατηφεῖς τὰς ὄψεις ποιήσαντες. Eſt & indignantis. Cicero ad Att. lib. I. *Puto, te in hoc aut riſiſſe, aut ingemuiſſe, ut frontem ferias.*

Etiam præ nimio mœrore capillos vellebant. Ut Od. κ:

Ἑζόμενοι [e] δὲ κατ' αὖθι γόων, τίλλοντό τε χαίτας.

Attius de Agamemnone apud Cicer. [f]

Scindens dolore identidem intonſum caput.

[b] *Lamentatus eſt ſenex, & caput manibus percuſſit.*

[c] *Pſammenitus verò, ut id vidit, magnâ edidit ploratum, ac amico ſuo nominatim compellato, caput feriit.*

[d] *Percutientes frontes, & aſpectus triſtes præ ſe ferentes.*

[e] *Sedentes autem illic gemebant, & evellebant pilos.*

[f] *lib. 3. Tuſc. Quæſt.*

Ac quemadmodum caput in doloro, ita & pectus feriebant. Quod apud Homerum Achillis ancillæ feciſſe dicuntur *a*, cùm audiſſent necem Patrocli. Ciceronis quoque eſt Tuſc. III. *Mulsebres lacerationes genarum.pectoris,ſemorum,capitis percuſſio.* Quandoque etiam eſt ſeſe reprimentis. Ut Odyſſ. Υ:

Στῆθος δὲ πλήξας, κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ.

Denique,ut caput & pectus, ita femur quoque percutiebant præ dolore. Quæ tria Tullius complexus eſt Tuſcul. III. ut jam vidimus.

De femore eſt & hoc Homeri Il. M:

Δὴ ῥα τότ' ᾤμωξέν τε, καὶ ὦ πεπλήγετο μηρὼ
Ἄσιος Ὑρτακίδης.

Ac ſimiliter Plutarchus,libro, An ſufficiat vitioſitas ad hoc, ut aliquis ſit infelix: Οὔτε δὲ πείσειας δυσφοροῦντα μεταμελείαις, μὴ βοῆσαι, μηδὲ τῶν τριχῶν λαβέσθαι, ἢ τὸν μηρὸν κροῦσαι. Unde lucem capit hoc Plauti Truculento *e*:

---me intuetur gemens.
Traxit ex intimo ventre ſuſpirium,hoc vide,dentibus
Frendit: icit femur.

Ubi & indignatio. Primus verò, qui in orando præ indignatione femur feriret, Athenis fuit Cleo: ut ſcribit Plutarchus in Nicia.

Pectus venterque ne projiciantur; quod ſupinitatem arguit.

Genua miſericordiæ dicata. De quo ita Servius in illud III. Æn.

Dixerat,& genua amplexus,genibusque volutans,
Hærebat.

Phyſici,inquit, dicunt eſſe conſecratas numinibus ſingulas corporis partes, ut aurem Memoriæ,frontem Genio,dextram Fidei,genua Miſericordiæ. Sanè ſupplices non ipſi modò in genua provolvebantur, cujus cauſſa ſatis eſt aperta; ſed etiam eorum, quibus ſupplicabant, genua contrectabant: nec genua modò, ſed & mentum; qui mos eſt ſupplicum Homericorum, de utroque ita Plinius lib. XI. cap. XLV. *Hominis genibus quædam & religio ineſt,obſervatione gentium. Hæc ſupplices attingunt ad hæc manus tendunt: hæc ut aras adorant, fortaſſis,quia ineſt iis vitalitas. Namque in ipſa genus utriuſque commiſſura, dextrâ levâque, à priore parte gemina quædam buccarum inanitas ineſt: quâ perfoſſâ,ceu jugulo,ſpiritus fugit. Antiquis Græcis in ſupplicando mentum attingere geremoserat.* Utrumque,quem Plinius ait,morem complexus Homerus Il. A. de Thetide:

a *Il.* Σ.

b *Pectore autem percuſſo, animum increpuit ſermone.*

c *Tum lamentatus eſt, & ſua femora percuſſit Æſius Hyrtacides.*

d *Neque perſuaſeris ob pœnitentiam ægro, ut ne clamet,vel in capillos involet, vel feriat femur.*

e *act.* 2. *ſc.* 7.

Καὶ ᵃ πάροιθ' αὐτοῖο καθέζετο, καὶ λάβε γούνων
Σκαιῇ, δεξιτερῇ δ' ἄρ' ὑπ' ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα.

Utrumque etiam tangit Euripides in Hecuba:

Ἀγάμεμνον ᵇ, ἱκετεύω σε τῶνδε γουνάτων,
Καὶ σοῦ γενείου, δεξιᾶς τ' εὐδαίμονος.

Ubi & dextræ meminit, quia non genua modo contrectabant, ſed & oſculabantur manus. Unde Iliad. Ω:

ᶜ --- Ἄγχι δ' ἄρα στὰς
Χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα, καὶ κύσε χεῖρας.

Oſculorum ejuſmodi meminit & Tacitus xv. Annal. *Agere gratias Diis, ad genua ipſius advolvi, & dexteram oſculis fatigare.* Et Apulejus in Apologia: *Pontianus ante pedes noſtros advolutus, veniam & oblivionem præteritorum omnium poſtulat, flens, & manus noſtras oſculabundus.*

Ne cruribus conſiſtatur divaricatis, quod deforme eſt, & obſcœnum: neque item pedibus junctis, quod fœmineum eſt. Sed & hominis anxii, valdeque ſolliciti: de quali Apulejus initio lib. III. Metam. *Complicitis denique pedibus, ac palmulis in alternas digitorum viciſſitudines uſque genua convexis.*

Ne pes dexter porrigatur, ſed ſiniſter, quia vitioſum eſt, eundem proferre pedem, & manum. Ne crebra ſit pedum inter ſe commutatio. Pedis tamen ſupploſio à Cicerone commendatur in incipiendis finiendiſque ſententiis. Sed præcipuè terram pedibus feriunt vel magno dolore preſſi, vel magnopere indignantes. Od. Σ. de Iro:

--- Σὺν ᵈ δ' ἤλασ' ὀδόντας,
Λακτίζων ποσὶ γαῖαν.

Cicero lib. I. de Orat. *Quid multa? pedem nemo illo in judicio ſupploſit.* Hoc in adverſario ſuo, M. Callidio Oratore, deſideravit Cicero oratione pro Q. Gallo: quæ quidem periit; ſed meminere ejus Valerius Max. lib. VIII. cap. X. & Nonius Marcellus in *Loqi:* ipſeque Tullius hæc verba ex eâ planè luculenta citat in Bruto ſuo: *Tu iſtuc, M. Callidi, niſi fingeres, ſic ageres? præſertim cùm iſtâ eloquentia alienorum hominum pericula defendere acerrimè ſoleas, tuum negligeres? ubi dolor? ubi ardor animi, qui etiam ex infantium ingeniis elicere voces & querelas ſolet, nulla perturbatio animi, nulla corporis; frons non percuſſa, non femur; pedis, quod minimum eſt, nulla ſupploſio. Itaque tantum abfuit, ut inflammares noſtros animos: ſomnum iſto loco vix tenebamus.* Ex quibus verba illa de frontis & femoris percuſſione, ac pedum ſupploſione, etiam à Fabio

a *Ante eum conſidebat, & prehendit genua ejus Lævâ, Dextrâ autem mentum contigit.*

b *Agamemnō, ſupplico tibi per hæc tua genua, & mētum tuum, & dextram beatam.*

c *Prope adſtans, manibus prehendit genua Achillis, & oſculatus eſt manus.*

d *Compreſſit autem dentes, Pede terram calcitrando feriens.*

a lib. 11 cap. 3. Fabio *a* citantur, ut oſtendat, hæc indignatos decere, & excitare auditorem.

Atque hæc de actione: in quâ ſedulò curandum, tum ut ita eam *b decorum.* inſtituamus, ne artem redolere videamur: tum ut τὸ πρέπον *b* ubique in perſonâ obſervetur, quia aliud juvenem decet, aliud ſenem; aliud decorum ſummatibus viris, aliud privatis.

EPILOGUS OPERIS UNIVERSI.

HÆc ſunt, benevole Lector, quæ de Oratoriâ arte tradenda judicavi. Juxtà autem mecum ſcis, inter pœnas mortalitati à Deo ſum-
c Salomon mo impoſitas, eſſe mentium caliginem, & errandi *c* neceſſitatem;
Prov. 28. ita ut Tullio iterdum Demoſthenes, & Horatio Homerus, dormitare vi-
M. Seneca lib. deatur. Itaque cum humani nihil à me alienum putem, facilè patior,
4. dec. 3. atque etiam exopto, ut quivis erroribus noſtris *d*
Juvenal ſat.
8. & Demo- --- *allinat atrum*
nax apud Lu- *Tranſverſo calamo ſignum.*
cianum. Non me magis pudebit errores corrigere, quam puduit medicorum De-
d Horat. in um Hippocratem *e* revocare ſententiam ſuam de capitis ſuturis. Tantum
Arte.
e De morbis te rogatum volo, ut etiam ἀθετήσεις, ac culpas, lubens condones; quan-
vulgaribus do Sanatibus idem jus eſt, quod fortibus; & velle hominem ob errorem
libro quinto, dicteriis laceſſere, ac velut pipulo differre, id eſt univerſo hominum gene-
& ex eo Cor- ri injuriam facere. Præſertim quando uti aliis ſuum, ita & mihi meum
nelius Celſus. judicium ſit; ac quemadmodum non ego omnia mea aliis, ita neque alii omnia ſua mihi ſint probaturi. Imo fors mihi in proclivi ſit, multa quæ tantopere averſantur, ſi rationibus putemus, argumentis validis evincere, ac reprehenſores iſtos, quod præfiſcine dixerim, ad incitas redigere. Sed ita fit, ut plerique omnes, quas opiniones a pueris imbibimus, tanquam claudus pilam, mordicus retineamus; ut nihil demirandum ſit, Sophiſtæ
f nugis. nupero ſuccreſcere indies turbam pro ejus λήρους *f*, tanquam pro aris, & focis,

g Sillius lib. 1. g *Miſcentem pugnas, & inania bella gerentem.*

Nam quemadmodum viæ neſcii cuilibet eam monſtranti fidem habent:
h eo nec dum ita illi veritatis ignari quidvis cujusvis ſtatim, idque ἀβασανίστως *h*, ut cum
diſcuſſo. Thucydide loquar, arripiunt, atque univerſo vitæ curriculo referant;

quia,

quia, ut bene olim dictum, nemo non didiciſſe mavult, quàm diſcere. Adde quòd auribus juventutis,naturâ a labore ad otium & deſidiam proclivis,nihil gratius accidere poteſt,quam ſi intelligat, paucis poſſe paginis comprehendi, paucisque addiſci diebus, artes longe difficillimas. Quid enim aliud in cauſsâ eſt,cur ramum, frondoſum quidem, at infelicem tamen,a Sophiſtâ illo plantatum in diſpendioſis compendiis,majoris faciant,quam arborem ipſam occulto creſcentem ævo,a Philoſopho τῆς ἀληθείας *a* in pinguibus poſitam latifundiis? Ego verò, & juxta mecum optimus ac doctiſſimus quisque, mirum ſemper in modum abhorruit ab hominum iſtiusmodi inſtituto; ut qui, nobis σκελετὸν *b* fortaſſe artis,at non σῶμα *c* juſtum monſtrantes,pauculis definitionibus,ac diviſionibus,artis nomen indunt; cùm,juxta dicendi ſapiendique magiſtrum, per cauſſas tantùm rerum indipiſcamur notitiam. Impie quidem olim Galenus *d*,qui Moſis & Chriſti doctrinam reſpuit,tanquam nullis ſubnixam demonſtrationibus; quemadmodum & idem conſtantiam martyrum,veritatem religionis ſanguine quoque ſuo obſignantium, hoc nomine ſugillare ac perſtringere auſus. Sic enim loquitur *e*: Θᾶττον *f* γὰρ ἄν τις τοὺς ἀπὸ Μωϋσοῦ καὶ Χριστοῦ μεταδιδάξειεν, ἢ τοὺς ταῖς αἱρέσεσι προστετηκότας ἰατρούς τε καὶ φιλοσόφους. Ac ſimili poſtea impietate ille fidei deſertor Julianus *g*: Ὑμῶν *h* ἡ ἀλογία, καὶ ἡ ἀγροικία, καὶ οὐδὲν ὑπὲρ τὸ πίστευσον τῆς ὑμετέρας ἐστὶ σοφίας. Verum nobis quidem in religione ſatis eſt illud Αὐτὸς ἔφα *i*, neque rationes ullas exigimus, ubi conſtat, eam eſſe vocem Spiritus S. quem Chriſtus promiſit nos ducturum in omnem veritatem. In artibus verò, ac diſciplinis, longè aliter comparatum eſt, in quibus neutiquam aſſertionibus illorum jejunis, & aridis, nullisque ſuffultis ratione,acquieſcimus. Verum ita fit, ut quemadmodum Antipodes ex Platonici ſpecus tenebris gratam Solis lucem repudiant,ac degere in priſtinâ caligine præoptant; illi quoque illaudatiora,quibus aſſuevere,mordicus retineant,neque ſuſtineant ad meliora ſe deduci. Quid agamus? Rideamúſne,an ſtomachemur? Rideamus potius. Nam quid commune cani cum balneo? Itaque per me licet ſcita ſua, quibus juventutis ingenia pituita obruunt,in templis donaria inter ſuſpendant, aut æri inſcribi curent: ut Inbet-euam,Ariſtotelem, Fuchium, Fabium, tanquam certitos,convicijs inceſſant. Jamdudum ſcimus,iis,velut animali iſti Veneri inviſo,cœnum gratius eſſe, quàm amaracinum; quomodo & vultures *k* intereunt unguentis invicti,& ſcarabæi odore roſæ *l*.

a veritatis.
b *cadaver aridum.*
c *corpus.*
d *lib.2 de pulſuum differ.*
e *lib.3. de pulſuum differ.*
f *Citius Moſis aſſecla, & Chreſti,* (ita gentiles Chriſtum vocabant) *ſua deſerant, quàm qui ſectis addicti ſunt suus Medici, tum Philoſophi.*
g *apud Gregorium Nazianzenum adverſus Iulianum.*
h *Vos adeò ratio deſtituit veſtra hæc ruſticitas eſt, ut nihil præter hoc ipſum, FIDEM HABE, veſtra ſit ſapientia.*
i *ipſe dixit.*
k *Ælianus lib.3 Animal. cap 7.*
l *Ariſt. vel quisquis auctor libri de Admir. Audit.*

Sed

Sed iſtos mitto: atque ad eos potius venio, quibus vitii hujus fuga, ob geminatam nunc Commentariorum molem, videri poſſim in contrarium nimiæ prolixitatis vitium incidiſſe. Equidem non diffiteor, magnæ eſſe laudis, artes præclaras, ut plene, ita ſuccincte tractare. Sed illis brevitatis tantopere amantibus, partim eo a me ſatisfactum oportuit, quod capita doctrinæ univerſæ univerſo hoc opere typis diſtincta præmiſerim: partim quia ſeorſim etiam de hac arte, & ſtricte ſatis, egerim opere eo, quod inſcribitur *Rhetorica contracta*, vel *Partitiones oratoriæ*: quibus illuſtres Hollandiæ & Weſt-Friſiæ proceres in cunctis ſuæ ditionis ſcholis juventutem imbui juſſerunt. At non ſolum hujus brevitatis ſtudioſis conſulendum fuit: ſed præterea, tum doctoribus juventutis, tum aliis, qui plenius fuſiusque tractari à me omnia voluerunt. In horum igitur gratiam alter hic labor a me ſuſceptus fuit. Non autem quaſi animus foret, ſparſim, & quaſi per ſaturam, congregare ingentem præceptorum atque exemplorum copiam; ut, quibus bonitate operis non poſſem, iis magnitudine ejus induſtriam noſtram comprobarem. Siquidem etſi Plinii hoc non ignorem, *Ut aliæ bonæ res, ita bonus liber melior eſt quisque, quo major*: tamen nec damno illud Callimachi Grammatici *a*: τὸ μέγα βιβλίον ἶσον εἶναι μεγάλῳ κακῷ. Quare ſi longior fuero, vindemiolarum dum mearum hic oratoriarum partem meliorem unam in penum congero, id plurimum rerum potius naturâ factum eſt, quam mea: vel ſaltem non venti atque oſtentationis cauſsâ, ſed ſtudio bene de aliis merendi. Primùm paginas aliquot ſoloci ſtylo decreveram, ac vix aliud quam Ariſtotelis conſpectum, qui εἰσαγωγὴ *c* eſſet juventuti. Quippe exiſtimabam, ab Ariſtotele non minùs irreverenter, & temere, initium fieri, quàm olim pueri, ut Attilium dixiſſe Plinius *d* ſcribit, ab Homero in ſcholis, à centumviralibus cauſſis in foro, auſpicabantur. Itaque, ne iis, qui Rhetoribus ac Scholaſticis ſacramento ſe obligaſſent, primum eſſet, quod maximum erat; atque in ante oculos ponere adumbratum conſtituebam, eoque (ut cum Comico dicam) curriculo omnia percurrebam. Deinde in mentem veniebat, quàm præclara multa apud alios etiam legerentur: inprimis Demetrium, Dionyſium Halicarnaſſenſem, Hermogenem, Longinum: & ne Latinos ſua laude ſpoliem, Tullium, Fabium, alios. Quare quod in Ariſtotele fecerim, idem in his mihi faciendum putavi. Poſt, cum quædam, brevitatis ſtudio, obſcuriùs à me dicta eſſe, paſſim animadverterem: ea & minore verborum parſimoniâ, & exemplorum faculâ, illuſtrare viſum fuit. Denique nec inutile viſum eſt, ſi aliunde etiam, ſed præcipue ex iis, quæ ad variam eruditionem pertinerent, aliqua adſpergerem; tum ad levandum faſtidium,

quod

a *apud Athen. lib.* 3.
b *magnum librum conferri poſſe magno malo.*
c *introductio.*
d *lib* 2 *ad Maximum.*

quod in tractatione artium facilè obrepit; tum ut eâdem lucis nonnihil adferrem Scriptoribus antiquis. Accrevit ita ſub manibus labor, dum anſa trahit anſam, & quaſi varam vibia ſequitur. Uſque dum tandem opus, quod non alio ſcripſeram fine, quàm ut juventuti eſſet manuductio ad Rhetores Oratoresque antiquos, juſtus eſſe Commentarius potiùs cœpit, partim in Partitiones noſtras oratorias, partim in ea, quæ veteres, tam Græci, quàm Latini, de arte oratoria tradidiſſent. Et in tanta tamen varietate, ac copia, non deerunt, credo, qui vitio vertant, quòd quædam a nobis prætérita, quæ ex re, & ad rem. Verùm, quo jure, ipſi viderint. Siquidem *alius alio plura invenire poteſt, nemo omnia*, ut inquit Auſonius *a*. Et *nemo reprehenſus, qui è ſegete ad ſpicilegium reliquit ſtipulam*, ut rectè Varro *b*. Et quid attinebat eorum ſcrinia compilare, qui multa prodiderunt, non illa quidem mala, aut falſa, ſed parva dictu, *Prendere quæ poſſis oculorum lumine operto c*: in quibus Ariſtotelem *d* audio, Ἀδολεσχία τὰ φανερὰ λέγειν *e*. Quanquam nonnulla etiam omiſſa nobis, non tam quod cuivis eſſent manifeſta, quàm quòd judicaremus, ea eſſe magis curioſa, quam utilia: ut de iſtiuſmodi dicere liceat; Quædam eſſe, quæ ſatius ſit ignorare, quam diſcere. Rectè Craſſius apud Ciceronem *f*: *Omnes artes aliter ab iis tractantur, qui eas ad uſum transferunt: aliter ab iis, qui ipſarum artium tractatu delectati, nihil in vita ſunt aliud acturi.* Verè quoque Antonius apud eundem *g*: *Cùm tradita ſunt cujuſque artis difficillima, reliqua, quia aut faciliora aut ſimilia ſint, tradi non neceſſe eſt: neque eſt omnino ars ulla, in quâ omnia, quæ illa arte effici poſſunt, à doctore tradantur. ſed qui primarum, & certarum rerum genera ipſa didicerunt, reliqua non incommodè perſequuntur.*

Verum fortaſſe videar apologiam operis hujus ſcribere voluiſſe, priusquam dicta ei ſcripta ſit. Quare finem hic facio. Deoque gratias ago, quòd mihi non vitam modò & valetudinem, ſed otium etiam conceſſerit ad Commentarios hoſce iterum in manus ſumendos, eoſque limandos & augendos, tertio & vigeſimo anno, ex quo primùm viderant lucem. Vale, benevole Lector, ac apud Deum, qui hanc mihi gratiam conceſſit, etiam mei in precibus tuis ſis memor.

a *epiſt. ad Symmachum.*
b *extremo lib. 6 de L.L.*
c *In pleriſque omnibus edit. etiam Giffaniana, legitur* aperto *Sed malim* operto: *ut editum in illa Iunta anni* 1512 *Nempe ut reſpexerit proverbium,* Vel cæco appareat.
d 2 *Rhet*
e *Nugatoriũ, dicere manifeſta*
f 3. *de Orat.*
g 2. *de Orat.*

FINIS LIBRI SEXTI.

INDEX

locupletiſſimus

RERUM ET VERBORUM

IN LIBRIS TRIBUS POSTERIORIBUS

ORATORIARUM INSTITUTIONUM.

Numerus paginam indicat In Græcis vocabulis literarum Latinarum ordinem ſequimur.

A.

A, *Quibus rebus exprimendis conveniat.* 41
Abiegnus *pro* ligneo. 140
Abiit, *pro* mortuus eſt. 189
Abitio *pro* morte. Ibid.
Abraham quomodo Iſaacum dicatur genuiſſe centenarius 150
Abſtemius cibi. 182
Abſumedo, *fictum a Plauto.* 53
Abuſio. 639
Accii verſus in Piſonianâ Ciceronis. 457
Acclamatio. 419
Acerba funera, *quæ.* 93
Achæmenidæ *qui, & unde dicti.* 211
Achaia *cur pro tota Græcia ponatur.* 145
Achelous *pro quavis aqua.* 126
Achilles Romanus quis. 174
Acrem quæ reddant orationem. 485, 509
Actæon cur à canibus comeſtus dicatur. 128
Actio ſeu pronunciatio quid, & quæ ejus vis. 514. *Quibus ea comparetur.* 515, 516. *Ejus partes.* 523. *Actio corporis quomodo inſtituenda.* 527
Actio ridicula cujuſdam Rhetoris. 528
Acupedius. 231
Acutæ ſententiæ an conveniant ſtylo tenui. 458
Adagio, & adagioni *unde nomen, juxta Varronem.* 211. *Unde, ex ſententia Iul. Scaligeri.* 212. *De adagiis qui Veterum ſcripſerint.* 217
Adamantinus *pro* duro. 93
Adamus. 10
Adeſte, adeſte. 293
Adjunctum *latius patet, quàm* accidens. 124
Adolere, & adoleſcere, *cur pro* cremari *accipiantur.* 189
Ἄδωρα δῶρα. 412
Adorationis *etymologia ſubtilior, quàm verior.* 115
Æditimus *rectius dici, quàm* æditųus. 17
Ægyptiorum ridicula ſuperſtitio. 155
Æliani error. 408
Ælius Donatus alius à Tiberio Donato. 432
Ælius Stilo ſaliares hymnos expoſuit. 12 *Ejus judicium de Plauto.* 27
Ælurum pro Deo coluere Ægyptii. 155

A Ænigma

Ænigma *unde*. 202. *Accipitur & pro* numo. 203. *Inſidias quoque ita appellarunt Thebani*. Ibid. *Ænigmatis variæ appellationes* Ibid. *Eorum conditio*. 204. *Ænigmata aliquot*. 205, 206. *Ænigma de chirurgo cucurbitulis utente*. 205, 452. *Ænigma Sampſonis impropriè ænigma vocatur*. Ibid *Ænigma eſſe ſpeciem allegoriæ, oſtenditur*. 204. *Quomodo definiat Averroës*. 207. *Interdum propriis conſtat vocabulis*. 206. *Imo nec illud, quod figuratum eſt, ſemper eſt allegoricum*. ibid. *Ænigmatis definitio, etiam competens ænigmatibus, quæ allegoriæ non ſunt*. 204. *Iis etiam uſi oratores*. 209
Æquor *unde*. 88
Æquora camporum. 89
Ærata naves ignorabantur temporibus heroicis. 397
Ærumnam *eſſe aliud, quam* laborem, *contra Fabium oſtenditur*. 16
Æruſcator. 91
Æs *pro* pecunia. 117. *Æs ferro eſt antiquius*. 150
Æſchines apud Rhodios exulavit, ac docuit: unde eorum dictio melior Aſiaticâ. 467. *Magnam habuit vocem*. 515 *Schema, quo eum pupugit Demoſthenes*. 483
Æſchylum ταυτολογίας *accuſavit Ariſtophanes*. 280
Æſculator. 91
Æſopicæ fabulæ an ita appellentur ab auctore. 199
Ætates ſcriptorum quatuor. 29
Ætatem, *plus eſt, quam*, jamdudum. 269
Ætati tuæ, *pro* tibi. 132
Æternum, *pro eo, quod erit, dum ipſi erimus*. 143
Ætiologia. 376
Æthiopis occurſus infauſtus. 158. *Æthiopes vulgò argentei dicti*. 251
Affectus vehementes nocent memoriæ. 521 *Affectus qui movere vult, ipſe prius affici debet*. 530
Afrania *pro* improba. 176
Afri è ſepiæ ſucco atramentum conficere ſoliti. 207
Africana ἁπλῶς, *pro* panthera. 87
Age, age. 293
Agelliani ſtyli laus 26, 419. *Agellius falſo putat, à Cicerone nuſquam uſurpatam vocem* noviſſimus. 17. *Idem parum propriè ſtylum magnificum vocat uberem*. 432. *Ejus lapſus in voce* obſequii. 18
Ageſilai apophthegma. 31
Agnorum periphraſis. 249
Ἀγ ὡς ϑεῦ *ara*. 494
Ai & ei differentis pronunciationis. 220
Αἶνος *non eſt ſpecies oppoſita* μύϑῳ, *ſed* αἴνιγμα. 201. Αἶνος *non uno accipitur modo*. 202
Αἰτιολογία. 376
Ἀκάμας. 10
Ἀκμὴν, *ſeu vigorem, quomodo acquirat oratio*. 499
Ἀκυρον *ſive* ἀκυρολογία. 419
Albedo, & nigredo, *barbara ſunt*. 23
Albo reti, *vel* ariete, aliena oppugnare bona. 194
Alcaicum carmen non eſt ab Alcæo inventum. 199
Alciatus falſus in ſcrupi *ac* ſcirpi, *vocibus*. 203. *Idem deceptus in Plauti loco*. 258. Stemmatis *vox immerito ei ſuſpecta*. 259
Alcidamas in epithetorum uſu peccavit. 246

Alda

Aldi nepotis etymologia vocis induciæ rejecta. 252
Ἀλήθεια, etſi ab Hermogene conſtituatur una ſeptem idearum, ab eodem tamen uni aliarum ſubjicitur. 510
Alexander Rhetor malè cenſet, tropum ſemper eſſe in voce unica. 160
Alexis. 9
Alius, & idem. 410
Ἀλίζωσι, 351
Allegoria unde nomen habeat. 139. Vox ἀλληγορίας antiqua non eſt. Ibid. Allegoria pro typo. Ibid. Quid per eam intelligat Apoſtolus, quid item Rhetores. 193. Male definitur troporū continuatio. 193, 195. Non tantum conſtituitur metaphoræ continuatione; ſed & metonymiæ, & ſynecdoches. 196. Plurimùm eſt altera comparationis pars. Ibid. Allegoria poteſt eſſe ironica, & ironia allegorica. 195. Allegoriæ diviſio in puram, & mixtam. 197. Ejus ſpecies quatuor. 198. Immodicè iis utitur Plato. Ibid Facit orationem grandem. 451. Cur minus conveniant, quinque allatæ rationes. 451
Alliteratio. 320
Alloqui, pro ſolari. 138
Alluſiones in vocabulis ambiguis venuſtatem adferunt. 31
Alpheno immeritò apud Agellium ſuſpecta eſt uſionis vox. 219
Alter pro infauſto. 188
Amandū quomodo ſit, juxta Biantē. 299
Ambiguitas, an è πολυσήμῳ voce? 30
Ambulare, de navibus. 97
America quæ nunc dicitur, Hannoni Carthaginenſi cognita fuit. 239
Aminocles Corinthius primus triremos exſtruxit. 397
Amor Herculis, pro Hercule amante. 250
Amphiboliæ ambiguitas. 33. Amphibologia ineptè dicitur. Ibid. Amphiboliam in Homero, ac vetuſtis ſcriptoribus, inveniri, negat Hermogenes. 34
Amphis. 9
Ammonii locus emendatus. 202
Ampullas quid in oratione Horatius dicat. 20
Ἀμύμων unde. 240
Ἀναδίπλωσις. 290. Ponitur & pro συνωνυμία 276. Malè ei ſubjiciunt epizeuxin. 293 Poteſt & integra eſſe ſententia 291. Eadem epanorthoſi juncta ſtylo grandi apta eſt. 443
Ἀναγκαῖον malè inter ſchemata reponitur. 377
Ἀνακοίνωσις. 366
Ἀναλογία, & ὁμοιότης, quomodo differant. 86. Rectè à ſimilitudine diſtingui, contra Fabium oſtenſum. Ibid.
Ἀνανταπόδοτον. 35
Ἀναφ. &c. 284. Ejus uſus. 285
Ἀναστροφὴ quid. 36. Pro epiphora. 287
Anaxarchi fortitudo. 293, 294
Andreæ Schotti ſententia improbata. 27
Ἀνὴρ ἄνανδρος. 313
Angeli eccleſiarum. 85. Angelorum linguæ, aut panis. 116
Angeli Decembris error. 395
Angelus Politianus mirificè delectabatur vocabulis novatis. 22
Anguillam inter Deos repoſuere Ægyptii. 155
Anima, pro homine, tum in ſacris, tum apud τοὺς ἔξωθεν 141
Animum ad res magnas debet adſueſcere, qui ſe ſtudet magnifico uti charactere 447
Anni meliores, pro juvente. 248

Annibal,

Annibal, *pro gravi & terribili hoſte.* 174
Annominatio. 320
Ἀνόητα. 137
Ἀνονταίτειν. 138
Anſer Iſidi ſacer. 244
Anſer Poëta. 51
Ἀνταναάκλασις *quid.* 271. *Quomodo ea differat à Syllepſi oratoria.* 277
Ἀντεισαγωγή. 390
Ante-maſa, & ante parta. 318
Ἄνθιμα, *ſaltationis genus, ac forma cantionis inea.* 285
Ἀνθηρὸν, *dicendi genus quæ amet, juxta Proclum.* 502
Ἀνθορισμός. 369, 370
Ἄνθος πυρός. 93
Ἀνθρωποπάθεια. 117
Anthypallage. 442
Ἀνθυποφορά. 393
Anticipatio, vide Πρόληψις *oratoria.*
Antigoni Caryſtii error. 514
Ἀντιμεταβολή. 404
Ἀντιμετάθεσις. 404
Antiochus Epiphanes unde dictus. 322
Antipas. 9
Antiprotaſis. 394
Antiquarium inepiè vulgus vocat, ſi quis voces paulo remotiores uſurpet. 13
Antiquæ voces diſtinguendæ a priſcis & antiquatis. Ibid.
Antiquitas vocũ quid poſſit in oratione? 15
Ἀντίστασις. 276
Ἀντιστροφή, *quatenus repetitionis eſt ſpecies.* 287. Ἀντιστροφή, *ſive* Βίαιον. 406
Ἀντίθεσις, *ut eſt ſchematis nomen.* 402
Ἀντίθετα. 402. *Sua ſponte cadunt numeroſe.* ibid. *Trifariam fiunt.* 403
Antonius Auguſtinus immeritò detrahit ſtylo Agelliano. 219
Ἀντονομασία *malè à multis in ſecunda ſcribitur per ω.* 165 *Ejus definitio e Fabio.* Ibid. *Ea rejecta.* 169. *Fabio adſtipulatur Plutarchus, de cujus definitione idem idcirco judicium.* 176 *Species eſt Synecdoches.* 147. *Ea quot modis fiat, juxta Fabium & Iſidorum* 166 *De ſingulis modis adverſus utrũque diſputatum.* 169. Ἀντονομασίας *certum genus quomodo ab epitheto differat.* 167. *Vera* ἀντονομασίας *diviſio allata, & exemplis illuſtrata.* 171. *Ea antonomaſiæ ſpecies, quâ commune ponitur pro proprio, diverſo reſpectu, tum ad ſynecdochen pertinet, tum ad metaphoram.* 196
Anus ad armillim. 194
Anus, quod vult, ſomniat. 214
Ἄωρος θάνατος. 93
Ἀπαρίθμησις. 372. *Quid Latinis, ejusque uſus.* 500
Ἀπειλεῖν, *pro* αὐχεῖν. 22
Apella. 9
Apex, *pro* pileo Flaminis. 145
Ἀφέλεια *orationis quomodo comparetur.* 506
Ἀφορισμός. 423
Ἀφροδίτη, ἀφροσύνη, *de libidine.* 137, 138
Apocalypſios l cus de Angelorum numero coram throno Dei. 148
Ἀποδίωξις. 349
Ἀπόδοσις. 36
Ἀποκατάστασις. 196
Ἀπολλᾶς. 9
Apollo cur dictus Λοξίας. 210. *Tripus e[illegible] Delphis translatus Conſtantinopolim.* Ibid.
Apollonii Tyanæi memoria. 519
Apologus *unde dictus, & quid ſit.* 198 *Quomodo differat a* μύθῳ, *ſive fabulis poeti[illegible]*

poëticis. 201. *Apologorum antiquitas, & utilitas.* 199. *Uſi iis Eccleſiæ Doctores, idque ſacrarum literarum exemplo.* Ibid.
Ἀπόφασις *quid:* 40. 349. *Malè ſubjiciunt Ironiæ.* Ibid.
Ἀπορίας *ſchema.* 384
Apoſiopœſis *vox à quibus ſumpta.* 346 *Varia hujus ſchematis nomina.* Ibid. *Non uno ab omnibus modo accipitur.* Ibid. *Malè ſtatuitur ob affectum ſemper fieri.* 347. *Fit vel per ſe, vel per accidens.* 348. *Granditatem orationi conciliat.* 452
Apoſtoli XII, *pro apoſtolis qui fuiſſent* XII. 150
Apoſtrophe malè ab Hermogene reponitur inter ſchemata λέξεως. 363. *Duæ ejus definitiones rejectæ, veraque allata.* 363, 364. *Quando maximè moveat.* 364. *Interrogationi juncta magnam vim habet.* 333. *An ea grandem reddat orationem.* 495. *In orationis initio quoque locum habet, contra quam ſcripſere nonnulli.* 366. *Etiam fit ad muta animantia, & res inanimas.* 365 *Item eâ utimur, ut metro inſerviat.* Ibid. *Per parentheſin etiam fit.* 366
Appellativum parum commodè a Grammaticis dici. 9
Appion mundi cymbalum. 67
Apulejus ſcriptor eruditus, at affectatus. 13. 246. 450. *Immeritò à Majoragio reprehenſus.* 103. *Nimio epithetorum uſu peccat* 246. *Poeticas quoque adhibet periphraſes.* 351. *Ejus liber de proverbiis.* 217
Aqua unde dicta? 89
Aquilæ, *ac ſigni diſcrimen.* 305
Aquila vulgata lectio defenſa. 62. *In eo conjectura.* 81. *Alius ejus locus correctus.* 403. *Ironiam vertit* ſimulationem *ſed minus commodè.* 152
Arceſilas. 9
Archaiſmus ubi inprimis locum habeat. 15
Ἀρχὴν, *&* τελευτὴν, *quid Ariſtoteles in definitione periodi appellet.* 59
Arenarii *pro* beſtiariis. 217
Ἀρητήρ. 19
Argo unde dicta. 253
Ἀργίεσιν ἀναργύρον. 412
Ἀειδήλωσι. *pro* συνωνυμίᾳ. 276
de arido ſtylo. 464
Ariſtides Rhetor quomodo de ideis ſcripſerit. 513
Ariſtophanicum carmen unde nomen acceperit. 199
Ariſtophanes verbum ex vocibus XXI, LXX *conſtans ſyllabis conflavit.* 449
Ariſtophanici ſcholiaſtæ differentia, inter αἶνον *&* μῦθον, *refutata.* 201. *Rectène Demetrii libellū* περὶ ἑρμηνείας *adſcribat Dionyſio Halicarnaſſenſi.* 434
Ariſtophanici Latini interpretis lapſus. 242
Ariſtoteles à Tullio reprehenſus, quòd inter pedes reponat quæ extendunt numerum trium ſyllabarum. 77. *Sæpe verba magis, quàm ſententiam Platonis, impugnat.* 198. *Ejus locus cum loco Demetrii conciliatus.* 101. *Alii item duo Ariſtotelis loci conciliati.* 110
Ariſtoteles quomodo defenderit verſum quendam Homeri. 142
Ejus περὶ ἑρμηνείας *libri laus.* 261
Ejus ſuper morte variæ ſententiæ. 298
Etiam dialogo Philoſophiam tractavit 462. *Ejus lapſus de ſalamandra.* 514
Ἅρμα, *pro* navi. 88

Arma virumque cano, *an ſit ἓν διὰ δυοῖν.* 314

Armillum. 194

Arnobii vera lectio expenſa. 278

ἄριυϑζ. 151

Ἀρποκρᾶς. 9

Arrigere aures vel animũ, *rectène κακέμφατον à Grammaticis credatur.* 106

Ars iners 408. *Artes unde ortæ.* 361

Arſenii Monembaſii de Demoſthene fabula. 469

Artemas. 9

Artemo quid de ſtylo epiſt. ſenſerit. 461

Articulus, *idem quod κόμμα.* 62

Artificiales loci Dialecticorum triplices. 368

Aſiaticum dicendi genus cujusmodi. 466 *Duplex id dicendi genus.* 468. *In adoleſcentia laudem aliquam conſequitur.* Ibid.

Ἄσωτοι *qui, & unde dicti.* 139

Aſperitas alia à natura, alia ab arte. 440 *Item alia ſimplex, alia temperata.* 496 *Quomodo oratio reddatur aſpera.* Ib. & 497

Aſſimulationis ſpecies. 381

Aſtaco eſt innatus patriæ amor. 422

Aſteriſmus malè ſtatuitur ironiæ ſpecies. 215 *Quid ſit.* 219

Aſteris qua Statio dicatur. 371

Ἄστρον *pro Sirio.* 137

Ἄστυ *non tam ponitur κατ᾽ ἐξοχὴν pro Athenis, quàm per ſynecdochen partis.* 78

Ἀσύνδετον. 267. *Ejus conſideratio quomodo tum ad Grammaticum, tum ad Rhetorem pertineat.* Ibid. *Ejus uſus.* Ibid. Ἀσύνδετον, *non* Ἀσύνθετον *dici.* 268. Ἀσυνδέτου *exempla quomodo inſtituantur.* Ibid. *Ejus vis.* 442

Athenæ quomodo diviſæ, & qui ἄστυ, qui item Piraeum portum incoluerint. 178 *Athenæ cur Attica dicta.* 245

Athenienſes cur myſteria ſua allegoriis occultarint. 451. *Cur item noctu tractarint myſteria.* 452

Atlas, *pro* pumilo. 157

Ἀττικισμὸς *malè à quibuſdam reponitur inter ſchemata.* 311

Atticum dicendi genus cujusmodi. 467

Attoniti *qui propriè.* 92

Αὖ αὖ, *canum latrantium ſonus.* 241

Auctor Virgilianæ vitæ quis. 432

Aufidius Baſſus. 437

Auguſtini illuſtris ſententia. 108. *Ejus de Pelagio locus illuſtratus.* 311

Auguſti de obſoletis judicium. 13. *Ejuſdem ſcita alluſio.* 31. *Ejus querela de Agrippa, ac Julia.* 85. *Quid de pumilis ſenſerit* 413. *E ſcripto orationes recitabat.* 517

Avia filiorum. 206

Avium multarũ nomina à ſono ficta. 242

Aures annulatæ Lydorum. 477

Auriga, *pro* nauclero. 88

Aurum, *pro* phiala aurea. 117

Auro magis aureus. 454

Auſonii ænigma enucleatum. 208. *Auſonius παρονομασίᾳ gaudet.* 325

Αὐτοκέρως *vel αὐτόκερας.* 10

Αὔξησις *bifariam accipitur.* 336. *Poſteriori modo ſumpta troporum affectio verius eſt, quàm ſchema.* Ibid. Αὔξησιν *actoris reprehendere debet reus.* 337

Axamenta *quid, & unde dicta.* 11

Ἀξίωμα, *pro ſtylo magnifico.* 433

B.

B *quibus rebus exprimendis cõveniat.* 43

Baal-reem *cur Iſraëlitæ* Baal-phegor *nominarint.* 323

Baal

Baal zebabim Accaronitarũ idolũ. quare Iſraelitæ vocarint Beel-zebub. 322
Baptiſta Pii ſtylus cujuſmodi. 15 *Ejus lapſus.* 412
Barbarum *pro* Phrygio *cur ponatur.* 177
Barcæ an noti Didonis tempore. 397
Caſp. Barthii judiciũ improbatum de quibuſdã verſibus apud oratores. 73. *Ejus de Sẽtii verſu opinio rejecta.* 175 *Ejuſd. reprehenſa ſententia de Ovidii loco.* 184
Bartholomæus Marantha. 50
Βαρύτης, *idea Hermogenica.* 511
Βαττολογία. 280
Βάττος. Ibid.
Baubari. 241
Βδεύς *malè inter Iovis appellationes reponitur.* 323
Beatitudinem & beatitatem, *quis primus dixerit.* 18
Beda malè definit metonymiam. 113. *Nec rectè in metonymia effecti, per efficientem vult intelligi id, quod efficitur.* 120
Bene, *formula honeſtè refugientis reſponſum.* 192
Bene-olens. 319
Benedicere, *pro* maledicere. 189
Beroaldi elogium. 97. *Finxit is vocem* herbicaſiovii. 23
Beſtiarii, *ſive* ad beſtias pronunciati. 217
Betere. 12
Bethlehem quomodo Evangeliſtæ dicatur non minima. 185
Biantis dictum juſte repudiatum immutatumque à Vive. 299
Bilere *ſeu* bilbire. 243
Bis *unde.* 252
Bilulcilingua. 22
Bitire, & bitienſes. 10
Bombardæ *vox unde, & quando illa, & à quo inventa.* 242
Βομβυλεῖν, & bombitare. 243
Bombi *vox unde.* 242. *De ſono variarum rerum dicitur.* 243
Bonus vir *fere aliud, quam* vir bonus. 154
Bonum *unde.* 252
Bos Luca, *pro* elephanto. 86. 94
Bovare. 96
Brachia conjicere, aut continere qui ſoleant. 535
Βραχυλογία *quid* 34. *Ejus duo genera.* Ibid.
Brevium ſyllabarum multitudo cur fugienda. 75
Brodæus male negat, Tullium pro Ligario auſpicari ab ironia. 154. *Haud immerito Maronem culpat, quod is triremes tribuat Æneæ.* 397
Βροντή *à ſono factum.* 477
Brutus erat in dicendo gravis. 489
Bryſon. 20. *Ejus error.* 109
Buccas inflant, qui iraſcuntur: item ſuperbi. 534
Bubalo innatus patriæ amor. 422
Bucephalo *unde nomen.* 132
Bucera ſecla. Ibid.
Budæi lapſus in flagitandi *voce.* 139
immeritò Ciceronem reprehendit. 178
Butubata. 280

C.

C, *quas res optimè exprimat.* 44
Cachinni maris. 96
Cadaver *unde dictum.* 236
Cadmi filiolæ, *pro* literis. 207
Cæcilius Rhetor. 209
Cæcus, claudus, *de eo qui talis fuit.* 225
Cælius in dicendo erat aſper, & amarus. 489
Cepas Ægyptii divinis afficiebant honoribus. 55

Cæſar

Ceſar in dicendo vim ac calorem habebat, & ſplendidus erat. 489. *A Liviana dictione quantum diſcrepet.* 466
Ceſius Baſſus. 437
Caipor. 225
Calamitas *propriè quid.* 106
Calamus, *pro penna.* 419
Calvus magis Atticus Cicerone. 469 *Fuit judicio pollens, ſtrictus, & argutus.* 489
Camerarii de cauſſa hyperbolarum ſententia expenſa. 232. *Item de cauſſa, cur* dolum malum *dicant Latini.* 246
Campus *unde, & propriè quid.* 88. Camporum æquor. 89
Cancer *unde.* 236
Canis catenarius, *pro janitore.* 89. Canis, *pro maledico.* 95. Canis Rhetoricus *quis dictus.* Ibid.
Cantare nectar. 220
Capella emendatus. 46
Caperata frons, triſtitiæ index. 530
Capillos qui vellerent. 537
Capitis nives. 100
Capitis in agendo moderatio. 529. 538.
Capræ *etymon.* 322
Caput cœnæ. 94
Cardanus malè lapides inter animata reponit. 93
Carinari *quid, & unde.* 232
Carnarius. 21
Carnificis *etymologia gemina.* 236
Caro *propriè quid.* Ibid.
Carolus V. Imp. orationem è ſcripto recitabat. 517
Carpus. 182
Caſauboni laus. 10, 159, 214
Caſei periphraſis. 248
Caſtalionis oſtenſæ ineptiæ in verſione ſacrarum literarum. 6
Caſtor & Pollux, quando inter Deos relati. 398
Caſus aliud Logicis, quàm Grammaticis. 304
Catachreſin male appellant, cùm virtutes ponuntur pro vitiis vicinis, aut contra. 218. *Non ſemper in eâ eſt exceſſus.* 218 *Quid ea ſit.* 419. *Invalido nituntur argumento, qui unum primariorum troporum putant.* 222. *Anguſtius multo à Fabio, Feſto, atque aliis nonnullis, accipitur.* 224. *Durities in ea non eſt ſolius metaphora.* 225. *Durities ejus non debet modum excedere.* 228. *Quæ catachreſes tutiores.* 227. *Alia ἀκόλουθος, alia ἀνακόλουθος eſt.* Ibid. *Verſibus, quibus ineſſet catachreſis, Critici præfigebant χ.* 229
Catellus, *pro* catena. 95
Cato, *pro bono ac prudenti.* 175
Catonis jocus in declamatores eos, qui nunquam publicas agerent cauſas. 516
Catonis Uticenſis periphraſis 249 *Diſticha, cujus, & quando ſcripta* 4[illegible]2
Catullus & ternas conjungit metaphoras à repugnantibus ductas. 108
Catulli Lesbia quæ fuerint. 20[illegible] *Συνωνυμία gaudet.* 277. *Ejus digreſſio de Theſei & Ariadnes fabula à nonnullis immeritò reprehenſa.* 341. *Ejus lectio à Bernardino Realino immeritò ſollicitata.* 345. *Carmen ejus de nuptiis Pelei & Thetidos male Argonautica inſcribitur.* 319
Cavillatio aliud ab ironia. 153
Cauſſarum genera, vide *Dicendi genera.*
Celebrare, & concelebrare, *pro frequentare.* 164
Celeritatem ſummam cujuſmodi ὑπερβολαῖς expreſſerint Poëtæ. 23[illegible]

Cenſor.

Cenſorinus, ſive anonymus potius ei conjungi ſolitus, emendatus 437
Centumviri erant plures, quam centum 149
Cerebrum *pro* ſapientia 125
Cerebri frigus, aut humor, nocet memoria 520
Ceres, *pro* frugibus 115
Cerno *unde* 236
Cervicem in ſingulari quis primus dixerit 18
Cervix immodicè elata faſtus indicium; ac modicè erecta ingenui eſt animi index 534
Cerufes *in carmine ſaliari quid* 11
Χαίρειν *inimicos jubemus* 191
Chalcidia arx, *pro* Cumis 396
Χάλκεια *cur armata vocet Homerus* 150
Χαλκοῦ *ineptaè Tzetzæ etymologia* ibid.
Χαλκήρεις, *&* χαλκοβόλοι 397
Characterum doctrina quo loco tradenda 416. *Characteris vox unde ſumpta* ibid. *Aliæ characteris appellationes* ibid. *Gemina ejus definitio* ibid. *Diverſitatem eorum quid pepererit* ibid. *Quotuplex ſit* 427. *In Cicerone, & Demoſthene, omnes characteres reperiuntur* ibid. *Characteris magnifici exemplum eſt Ulyſſes Homericus. Carneades, Paccuvius; tenuis vero Menelaus Homericus, Lucilius, & Critolaus Peripatheticus, mediocris Neſtor, Terentius, & Diogenes* 427 428
Character an unus unius ſit orationis, & quomodo tum plures, tum unus, unâ in oratione dicatur 430. *Characteri cuique quæ vitia opponantur* 431
Characteris magnifici commendatio 432
Cur dicatur magnificus 433. *Quibus nominibus aliter vocetur à Latinis* 432
Quibus item modis appelletur à Græcis 433. *Quæ in eo conſideranda* 433. *Ejus ex Cornificio exemplum* 428
Characteris hujus compoſitio fit ſeptem modis: nempe I. *ratione numeri* 415 uſque ad 459. II. *longitudine membrorum* 439. III. περιαγωγῇ 439 IV. *Aſperis verbis* 440. V. *Ordine* 441. VI. *Figuris* 442. 443. VII. *concurſu vocalium* 444. 445
Sententia ejus triplices 446. 447
Verba ei conveniunt undecim generum 448. I. *Metaphorica.* ibid. II. *juncta* 449. 450. III. *ſoluta* 450. IV *facta* 450. 451 V *allegoria* 451. 452. VI. *ſermo conciſus, & inprimis apoſiopæſis* 452. VII. *iterationes vocum* ibid. VIII. *obliquatio* 453. IX. *verba ſimilia, aſperaque* ibid. X. *epiphonematica, ac poëtica* ibid. XI. *quibus adde priſca* ibid. *Character magnificus licet interdum impingat, nihilominus præferendus mediocri nusquam aberranti* 454. *Non cadit is ſtylus in puerilem ætatem* ibid.
Characteris tenuis nomina 458
Compoſitio in eo cujusmodi ibid. *Cujusmodi res, & oratio* ibid. *Hujus characteris ex Cornificio exemplum* 430
Characteris mediocris natura 464
Ejus ex Cornificio exemplum 429
Cui is debeat ortum, cui progreſſum, cui perfectionem 465
Character, qui ſingulis cauſarũ atque argumentorum generibus conveniat 466
Charientiſmus malè ſtatuitur Ironiæ ſpecies 235. *Ejus gemina acceptio* 238
Χάρις ἄχαρις 412
Chariſii, Servii, aliorumque lapſus in ſperandi *verbo* 222

Χειροτονία, *pro* ſuffragio 162
Χιαστόν 405
Χιαζομένη *periodus.* 64
Chironomonta *quem vocet Iuvenalis* 278
Ch'oreis, luſcinia. 474
Χρεία *quid* 422
CHRISTUS *quomodo dicatur tres dies & tres noctes fuiſſe in corpore terræ* 146
CHRISTUS *ex more Palæſtinorum fecit, cùm crebrò uſus parabolis* 216
Χρῶμα, *pro certo figuræ genere* 352
Chryſippum quare Κρύσιππον *nominarint* 322
Χρυσώνητοι 190
Chryſoſtomi locus de variis dicendi formis 489
Χύτρα, *pro oſculi genere* 97
Cicadæ, *pro* malis Poëtis 107
Cicero immeritò reprehenditur, quod elocutionem vocet partem Rhetorici operis difficillimam. 2. *Cicero aliquamdiu quidem, nec ſemper tamen, ſolus eſt legendus, imitandusq;* 13.26.27. *Primus dixit* beatitudo, indoloria, eſſentia: *aliisque plurimis vocibus ditavit ſermonem Latinum* 18. *Cicero commendatus* 24.25. *Proprietati vocabulorum admodum ſtuduit* 25. *Ciceroni potiſſimum cur libros Grammaticos Varro, & Cæſar, dicarint* ibid. Inhibere remos, *&* retinere remos, *pro eodem Cicero prius habuit; poſtea errorem ſuum animadvertit* ibid. *Ciceronis de Terentio judicium* ibid. *Item de Cæſare* 26. *Ejus de Octavio, & Octavii ad Ciceronem ambiguus ſermo* 31. *Cicero quædam affectavit, quæ excidiſſe ei Fabius putabat* 53. *Ejus poëmata à Iuvenale, & Martiale, deriſa* 54. *Ciceroni ſæpe integri verſus exciderunt, in ſolutâ oratione* 73. *Cicero, quòd gauderet ſententiam claudere verbis iſtis,* eſſe videatur, *deriſus eſt à quibuſdam, qui ſeculo proximo vixere.* 77. *Ab Ariſtotele diſſentit in uſu pæanis quarti.* 78. *Falſus, cum judicio putat Iſocratem ſeniorem in numero fuiſſe magis moderatum.* 80. *Immeritò, ut durum nimis, damnat illud veteris Poetæ,* Cœli ingentes fornices. 100. *Idem pinguiori Minervâ facit diſtincta translationum vitia, quorum unum ſub altero continetur* 104. *Apud eum poſitus legendũ videri,* concedat laurea laudi, *quam* linguæ 133. *Cicero contra Budæum in eo defenſus, quòd ſcripſerit, ſolum Vlyſſem ab Homero vocari* πολύτροπον 178. *Idem defenſus contra eos, quibus putide nimis videtur laudes ſuas in ſingulis penè orationibus apud ſenatum, aut populum, prædicaſſe* 180. *Mos ejus in orationibus ſcribendis.* ibid. *Ciceronem fugit, unde* bonum *ſit dictum* 252. *De ſtatua Gorgiæ in duobus à pleriſque ſcriptoribus diſſentit* 328. *Pro Ligario dicens quantopere Cæſarem moverit* 333. *Incommode* παρρησίαν *transfert* effrænationem 413. *Omnibus utitur dicendi formis* 427. *Malè pro magnifico charactere dicit* ornatum. 432. *Falſus, cùm ſcribit. Herodotum carere numero* 435. *Immeritò ab Ariſtotele diſſentit de uſu pæanis ultimi* 436. *Ciceronis duo loci conciliati* 448. *Aſiatico quidem eſt preſſior, ſed Attic[illegible]s pleriſque copioſior: unde & non[illegible]is Aſiaticus dicitur* 459. *At re[illegible] ajoris faciat geſtum, quam vocem* [illegible]

Cice-

Ciceroniaſtros rectiùs, quàm Ciceronianos, dixeris Ciceronis imitatores 14
Ciconiam pro Deo coluere Ægyptii 155
Ciliſſa ſpica, *pro* croco 127
Clades *propriè quid, & unde nomen* 106
Claritas vocis quatuor juvatur præceptis 524
Clarotæ Cretenſium. 190
Claudii Verderii in auctores cenſura cenſura 5. & 372. *Ejus error geminus* 372
Claudorum occurſus infauſtus 158
Cleomedis judicium de exclamationibus Epicuri 418
Cleophas 9
Clitarchi ætas, ac dictio ejus cujuſmodi 486
Clypeare 21
Cnidii calami 207
Cochleæ ſanguis medetur oculorum ſuffuſioni 22
Cœliagens 253
Cœlis Rhodigini lapſus in ſcirpi *voce* 203
Cœlius Mantuanus à Marone notatus in eclogis 206
Cœlius Sympoſius 209
Cœlum *unde* 252
Colla *pro* collum 148
Collatio, & comparatio, *quomodo differant* 381
Colon quomodo à commate Rhetores diſtinguant 60. *Cola interdum commatum magnitudinem habent* 61. *Colon prior diviſio in id, quod habet* καμπὴν, *& illud, quod eâ deſtituitur* 60. *Altera ejus diviſio in* κωμματικὸν, μέτριον, *&* χοινοτενὲς 61
Colis quando utendum 68
Color, pro certo figuræ genere 352
Color, ſpecies αἰτιολογίας 377
Columbatim 21
Comanus, Segobrigiorum rex, quo apologo incitatus conſilium ceperit de Maſſilienſibus in ipſo ortu perdendis 198
Combitere 12
Comburere diem 108
Comiſſe, *pro* comediſſe 11
Commatis nomine aliter utuntur Grammatici, quàm Rhetores 58. *Quot ſyllabarum eſſe poſſit* 61. *Etiam magnitudinem habet coli* 61. *Commata quando adhibenda,* 68
Commune nomen, *quod aliàs parùm commodè* appellativum *vocatur* 9
Communicationis ſchema 366. *Ea duplex* ibid.
Communius vocabulum interdum poſtponitur 55
Comœdia ſub ludicrâ larvâ philoſophatur 198. *In eâ quænam ſpectanda* 27
Comparationis & collationis ſchema qui differant 382. *Comparationis diviſio in perfectam, & imperfectam* 383 *Malè a Fabio, & Robortello, e ſchematum numero excluditur.* ibid. *Ejus vitia quæ* ibid.
Compoſitionis, quâ Elocutionis pars eſt, definitio 40. *Quantum ei tribuant veteres.* ibid. *Ejus diſtributio in communem ſcriptorum omnium, & oratorum propriam.* Ibid. *Quæ in communi compoſitione conſideranda* 41
Compoſitio oratoria circa quæ verſetur 57. *Quomodo frigida fiat* 457. vide *Character.*
Compoſitio cujuſmodi in Chriſti perſona 144
Compoſitio triplex, juxta Scholaſticos ibid.
Compoſita cujuſmodi citra periculum uſurpentur 450

Ænigma *unde*. 202. *Accipitur & pro* numo. 203. *Inſidias quoque ita appel larunt Thebani.* Ibid. *Ænigmatis va riæ appellationes* Ibid. *Eorum conditio.* 204. *Ænigmata aliquot.* 205, 206. *Ænigma de chirurgo cucurbitulis u- tente.* 205, 452. *Ænigma Sampſonis impropriè ænigma vocatur.* Ibid *Æ- nigma eſſe ſpeciem allegoriæ, oſtenditur.* 204. *Quomodo definiat Averroës.* 207. *Interdum propriis conſtat voca bulis.* 206. *Imo nec illud, quod figura- tum eſt, ſemper eſt allegoricum.* ibid. *Ænigmatis definitio, etiam competens ænigmatibus, quæ allegoriæ non ſunt.* 204. *Iis etiam uſi oratores.* 209
Æquor *unde.* 88
Æquora camporum. 89
Æratæ naves ignorabantur temporibus heroicis. 397
Ærumnam *eſſe aliud, quam* laborem, *con- tra Fabium oſtenditur.* 16
Æruſcator. 91
Æs *pro* pecunia. 117. *Æs ferro eſt anti- quius.* 150
Æſchines apud Rhodios exulavit, ac do- cuit: unde eorum dictio melior Aſiati- câ. 467. *Magnam habuit vocem.* 515 *Schema, quo eum pupugit Demoſthe- nes.* 483
Æſchylum ταυτολογίας *accuſavit Ari- ſtophanes.* 280
Æſculator. 91
Æſopicæ fabulæ an ita appellentur ab auctore. 199
Ætates ſcriptorum quatuor. 29
Ætatem, *plus eſt, quam,* jamdudum. 269
Ætati tuæ, *pro* tibi. 132
Æternum, *pro eo, quod erit, dum ipſi eri- mus.* 143
Ætiologia. 376
Æthiopis occurſus infauſtus. 158. *Æ- thiopes vulgo argentei dicti.* 251
Affectus vehementes nocent memoriæ. 521 *Affectus qui movere vult, ipſe prius affici debet.* 530
Afrania *pro* improba. 176
Afri è ſepiæ ſucco atramentum conficere ſoliti. 207
Africana ἁπλῶς, *pro* panthera. 87
Age, age. 293
Agelliani ſtyli laus 26, 419. *Agellius fal- ſo putat, a Cicerone nuſquam uſurpa- tam vocem* noviſſimus. 17. *Idem pa- rum propriè ſtylum magnificum vocat uberem.* 432. *Ejus lapſus in voce* obſequii. 18
Ageſilai apophthegma. 31
Agnorum periphraſis. 249
Αἴγ᾽ ὥσου θεοῦ *ara.* 494
Ai & ei differentis pronunciationis. 220
Αἶνος *non eſt ſpecies oppoſita* μύθου, *ſed* αἴ- νιγμα. 201. Αἶνος *non uno accipitur modo.* 202
Αἰπολογία. 376
Ἀκόμας. 10
Ἀκμὴν, *ſeu vigorem, quomodo acquirat oratio.* 499
Ἄκυρον *ſive* ἀκυρολογία. 419
Albedo, & nigredo, *barbara ſunt.* 23
Albo reti, *vel* ariete, aliena oppugnare bona. 194
Alcaicum carmen non eſt ab Alcæo in- ventum. 199
Alciatus falſus in ſcrupi *ac* ſcirpi, *voci- bus.* 203. *Idem deceptus in Plauti lo- co.* 258. Stemmatis *vox immerito ei ſuſpecta.* 259
Alcidamas in epithetorum uſu peccavit. 246

Aldu

Aldi nepotis etymologia vocis induciæ *rejecta.* 252
Ἀλήθεια, *etſi ab Hermogene conſtituatur una ſeptem idearum, ab eodem tamen uni aliarum ſubjicitur.* 510
Alexander Rhetor malè cenſet, tropum ſemper eſſe in voce unicâ. 160
Alexas. 9
Alius, & idem. 410
Ἀλίζωσι, 351
Allegoria *unde nomen habeat.* 139. *Vox* ἀλληγορίας *antiqua non eſt.* Ibid. *Allegoria pro typo.* Ibid. *Quid per eam intelligat Apoſtolus, quid item Rhetores.* 193. *Male definitur troporū continuatio.* 193, 195. *Non tantùm conſtituitur metaphora continuatione; ſed & metonymiæ, & ſynecdoches.* 196. *Plurimùm eſt altera comparationis pars.* Ibid. *Allegoria poteſt eſſe ironica, & ironia allegorica.* 195. *Allegoria diviſio in puram, & mixtam.* 197. *Ejus ſpecies quatuor.* 198. *Immodicè iis utitur Plato.* Ibid *Facit orationem grandem.* 451. *Cur minus conveniant, quinque allatæ rationes.* 451
Alliteratio. 320
Alloqui, *pro* ſolari. 138
Alluſiones in vocabulis ambiguis venuſtatem adferunt. 31
Alpheno immeritò apud Agellium ſuſpecta eſt uſionis vox. 219
Alter *pro* infauſto. 188
Amandū quomodo ſit, juxta Biantē. 299
Ambiguitas, an è πολυσήμῳ voce? 30
Ambulare, *de navibus.* 97
America quæ nunc dicitur, Hannoni Carthaginenſi cognita fuit. 239
Aminocles Corinthius primus triremos exſtruxit. 397
Amor Herculis, *pro Hercule amante.* 250
Amphiboliæ ambiguitas. 33. Amphibologia *ineptè dicitur.* Ibid. *Amphiboliam in Homero, ac vetuſtis ſcriptoribus, inveniri, negat Hermogenes.* 34
Amphis. 9
Ammonii locus emendatus. 202
Ampullas *quid in oratione Horatius dicat.* 20
Ἀμύμων *unde.* 240
Ἀναδίπλωσις 290. *Ponitur & pro* συνωνυμία 276. *Malè ei ſubjiciunt epizeuxin.* 293 *Poteſt & integra eſſe ſententia* 291. *Eadem epanorthoſi juncta ſtylo grandi apta eſt.* 443
Ἀναγκαῖον *malè inter ſchemata reponitur.* 377
Ἀνακοίνωσις. 366
Ἀναλογία, & ὁμοιότης, *quomodo differant.* 86. *Rectè à ſimilitudine diſtinguitur, contra Fabium oſtenſum.* Ibid.
Ἀνανταπόδοτον. 35
Ἀναφορά. 284. *Ejus uſus.* 285
Ἀναστροφή *quid.* 36. *Pro epiphora.* 287
Anaxarchi fortitudo. 293, 294
Andreæ Schotti ſententia improbata. 27
Ἀνὴρ ἄνανδρος. 313
Angeli eccleſiarum. 85. Angelorum linguæ, aut panis. 116
Angeli Decembris error. 395
Angelus Politianus mirificè delectabatur vocabulis novatis. 22
Anguillam inter Deos repoſuere Ægyptii. 155
Anima, *pro* homine, *tum in ſacris, tum apud* τοὺς ἔξωθεν 141
Animum ad res magnas debet adſueſcere, qui ſe ſtudet magnifico uti charactere 447
Anni meliores, *pro* juvente. 248

 Annibal,

Annibal, *pro gravi & terribili hoſte.* 174
Annominatio. 320
Ἀνόντα. 137
Ἀνονταίνειν. 138
Anſer Iſidi ſacer. 244
Anſer Poëta. 51
Ἀνταναίκλασις *quid.* 271. *Quomodo ea differat à Syllepſi oratoria.* 277
Ἀντεισαγωγή. 390
Ante-mala, & ante parta. 318
Ἄνθεμα, *ſaltationis genus, ac forma cantionis in ea.* 285
Ἀνθηρὸν, *dicendi genus quæ amet, juxta Proclum.* 502
Ἀνθορισμός. 369, 370
Ἄνθος πυρός. 93
Ἀνθρωποπάθεια. 117
Anthypallage. 442
Ἀνθυποφορά. 393
Anticipatio, vide Πρόληψις *oratoria.*
Antigoni Caryſtii error. 514
Ἀντιμεταβολή. 404
Ἀντιμετάθεσις. 404
Antiochus Epiphanes unde dictus. 322
Antipas. 9
Antiprotaſis. 394
Antiquarium ineptè vulgus vocat, ſi quis voces paulo remotiores uſurpet. 13
Antiquæ voces diſtinguendæ à priſcis & antiquatis. Ibid.
Antiquitas vocū quid poſſit in oratione? 15
Ἀντίστασις. 276
Ἀντιστροφή, *quatenus repetitionis eſt ſpecies.* 287. Ἀντιστροφή, *ſive* Βίαιον. 406
Ἀντίθεσις, *ut eſt ſchematis nomen.* 402
Ἀντίθετα. 402. *Sua ſponte cadunt numeroſè.* ibid. *Trifariam fiunt.* 403
Antonius Auguſtinus immeritò detrahit ſtylo Agelliano. 219
Ἀντονομασία *malè à multis in ſecunda ſcribitur per ω.* 165 *Ejus definitio e Fabio.* Ibid. *Ea rejecta.* 169. *Fabio adſtipulatur Plutarchus, de cujus definitione idem idcirco judicium.* 176 *Species eſt Synecdoches.* 147. *Ea quot modis fiat, juxta Fabium & Iſidorum.* 166 *De ſingulis modis adverſus utrūque diſputatum.* 169. Ἀντονομασίας *certum genus quomodo ab epitheto differat.* 167. *Vera* ἀντονομασίας *diviſio allata, & exemplis illuſtrata.* 171. *Ea antonomaſiæ ſpecies, quâ commune ponitur pro proprio, diverſo reſpectu, tum ad ſynecdochen pertinet, tum ad metaphoram.* 196
Anus ad armillum. 194
Anus, quod vult, ſomniat. 214
Ἄωρος θάνατος. 93
Ἀπαρίθμησις. 372. *Quid Latinis, ejusque uſus.* 500
Ἀπειλεῖν, *pro* αὐχεῖν. 2[illegible]
Apella. 9
Apex, *pro* pilco Flaminis. 145
Ἀφέλεια *orationis quomodo comparetur.* 506
Ἀφορισμός. 423
Ἀφροδίτη, ἀφροσύνη, *de libidine.* 137, 1[illegible]8
Apocalypſios l. cus de Angelorum numero coram throno Dei. 148
Ἀποδίωξις. 349
Ἀπόδοσις. 36
Ἀποκατάστασις. 196
Ἀπολλᾶς. 9
Apollo cur dictus Λοξίας. 210. *Tripus e[illegible] Delphis translatus Conſtantinopolim.* Ibid.
Apollonii Tyanæi memoria. 519
Apologus *unde dictus, & quid ſit.* 198 *Quomodo differat à* μύθῳ, *ſive fabula poetica.*

poëticis. 201. *Apologorum antiquitas, & utilitas.* 199. *Uſi iis Eccleſiæ Doctores, idque ſacrarum literarum exemplo.* Ibid.
Ἀπόφασις *quid* 240. 349. *Malè ſubjiciunt Ironiæ.* Ibid.
Ἀποσίας *ſchema.* 384
Aposiopœsis *vox à quibus ſumpta.* 346 *Varia hujus ſchematis nomina.* Ibid. *Non uno ab omnibus modo accipitur.* Ibid. *Malè ſtatuitur ob affectum ſemper fieri.* 347. *Fit vel per ſe, vel per accidens.* 348. *Granditatem orationi conciliat.* 452
Apoſtoli XII, *pro apoſtolis qui fuiſſent* XII. 150
Apoſtrophe malè ab Hermogene reponitur inter ſchemata λέξεως. 363. *Duæ ejus definitiones rejectæ, veraque allata.* 363, 364. *Quando maximè moveat.* 364. *Interrogationi juncta magnam vim habet.* 333. *An ea grandem reddat orationem.* 495. *In orationis initio quoque locum habet, contra quam ſcripſere nonnulli.* 366. *Etiam fit ad muta animantia, & res inanimas.* 365 *Item eâ utimur, ut metro inſerviat.* Ibid. *Per parentheſin etiam fit.* 366
Appellativum parum commodè a Grammaticis dici. 9
Appion mundi cymbalum. 67
Apulejus ſcriptor eruditus, at affectatus. 13. 246. 450. *Immeritò à Majoragio reprehenſus.* 103. *Nimio epithetorum uſu peccat* 246. *Poeticas quoque adhibet periphraſes.* 351. *Ejus liber de proverbiis.* 217
Aqua unde dicta? 89
Aquilæ, *ac ſigni diſcrimen.* 305
Aquila vulgata lectio defenſa. 62. *In eo conjectura.* 81. *Alius ejus locus correctus.* 403. *Ironiam vertit* ſimulationem *ſed minus commodè.* 152
Arceſilas. 9
Archaiſmus ubi inprimis locum habeat. 15
Ἀρχὴν, & τελευτὴν, *quid Ariſtoteles in definitione periodi appellet.* 59
Arenarii *pro* beſtiariis. 217
Ἀρητήρ. 19
Argo unde dicta. 253
Ἀργὺρεσιν ἀναργυρεῖν. 412
Ἀειδήλωσι *pro* συνωνυμίᾳ. 276
de arido ſtylo. 464
Ariſtides Rhetor quomodo de ideis ſcripſerit. 513
Ariſtophanicum carmen unde nomen acceperit. 199
Ariſtophanes verbum ex vocibus XXI, LXX *conſtans ſyllabis conflavit.* 449
Ariſtophanici ſcholiaſtæ differentia, inter αἶνο. & μῦθον, *refutata.* 201. *Rectène Demetrii libellū* περὶ ἑρμηνείας *adſcribat Dionyſio Halicarnaſſenſi.* 434
Ariſtophanici Latini interpretis lapſus. 242
Ariſtoteles à Tullio reprehenſus, quòd inter pedes reponat quæ extendunt numerum trium ſyllabarum. 77. *Sæpe verba magis, quam ſententiam Platonis, impugnat.* 198. *Ejus locus cum loco Demetrii conciliatus.* 101. *Alii item duo Ariſtotelis loci conciliati.* 110
Ariſtoteles quomodo defenderit verſum quendam Homeri. 142
Ejus περὶ ἑρμηνείας *libri laus.* 261
Ejus ſuper morte varia ſententia. 298
Etiam dialogo Philoſophiam tractavit 462. *Ejus lapſus de ſalamandra.* 514
Ἅρμα, *pro* navi. 88

Arma virumque cano, *an ſit ἓν διὰ δυοῖν.* 314
Armillum. 194
Arnobii vera lectio expenſa. 278
ἄρνυσθαι. 151
Ἀρποκρᾶς. 9
Arrigere aures vel animū, *rectène κακέμφατον a Grammaticis credatur.* 106
Ars iners 408. *Artes unde ortæ.* 361
Arſenii Monembaſii de Demoſthene fabula. 469
Artemas. 9
Artemo quid de ſtylo epiſt. ſenſerit. 461
Articulus, *idem quod κόμμα.* 62
Artificiales loci Dialecticorum triplices. 368
Aſiaticum dicendi genus cujusmodi. 466 *Duplex id dicendi genus.* 468. *In adoleſcentiâ laudem aliquam conſequitur.* Ibid.
Ἀσωτοι *qui, & unde dicti.* 139
Aſperitas alia à natura, alia ab arte. 440 *Item alia ſimplex, alia temperata.* 496 *Quomodo oratio reddatur aſpera.* Ib. & 497
Aſſimulationis ſpecies. 381
Aſtaco eſt innatus patriæ amor. 422
Aſteriſmus malè ſtatuitur ironiæ ſpecies. 255. *Quid ſit.* 259
Aſteris qua Statio dicatur. 371
Ἀστέρα pro Sirio. 137
Ἄστυ *non tamponitur* καθ' ἐξοχὴν *pro Athenis, quàm per ſynecdochen partis.* 78
Ἀσύνδετον. 267. *Ejus conſideratio quomodo tum ad Grammaticum, tum ad Rhetorem pertineat.* Ibid. *Ejus uſus.* Ibid. Ἀσύνδετον, *non* Ἀσύνθετον *dici.* 268. Ἀσυνδέτου *exempla quomodo inſtituantur.* Ibid. *Ejus vis.* 442
Athenæ quomodo diviſæ, & qui ἄστυ, *qui item Piræeum portum incoluerint.* 178
Athenæ cur Atticæ dictæ. 245
Athenienſes cur myſteria ſua allegoriis occultarint. 451. *Cur item noctu tractarint myſteria.* 452
Atlas, *pro* pumilo. 157
Ἀττικισμὸς *malè à quibuſdam reponitur inter ſchemata.* 311
Atticum dicendi genus cujusmodi. 467
Attoniti *qui propriè.* 92
Αὖ αὖ, *canum latrantium ſonus.* 241
Auctor Virgilianæ vitæ quis. 432
Aufidius Baſſus. 437
Auguſtini illuſtris ſententia 308. *Ejus de Pelagio locus illuſtratus.* 311
Auguſti de obſoletis judicium. 13. *Ejuſdem ſcita alluſio.* 31. *Ejus querela de Agrippa, ac Juliis.* 85. *Quid de pumilis ſenſerit* 413. *E ſcripto orationes recitabat.* 517
Avia filiorum. 206
Avium multarū nomina à ſono ficta. 242
Aures annulatæ Lydorum. 477
Auriga, *pro* nauclero. 88
Aurum, *pro* phiala aurea. 117
Auro magis aureus. 454
Auſonii ænigma enucleatum. 208. *Auſonius* παρονομασίᾳ *gaudet.* 325
Αὐτοκέρας *vel* αὐτόκρας. 10
Αὔξησις *bifariam accipitur.* 336. *Poſteriori modo ſumpta troporum affectio verius eſt, quàm ſchema.* Ibid. Αὐξήσεως *actoris reprehendere debet reus.* 337
Axamenta *quid, & unde dicta.* 11
Ἀξίωμα, *pro ſtylo magnifico.* 433

B.

B *quibus rebus exprimendis cōveniat* 43
Baal-reem *cur Iſraelitæ* Baal-phegor *nominarint.* 253

Baal zebabim Accaronitarũ idolũ, quare Iſraelitæ vocarint Beel-zebub. 322
Baptiſtæ Pii ſtylus cujuſmodi. 15 *Ejus lapſus.* 412
Barbarum *pro* Phrygio *cur ponatur.* 177
Barcæ an noti Didonis tempore. 397
Caſp. Barthii judiciũ improbatum de quibuſdã verſibus apud oratores. 73. *Ejus de Sētii verſu opinio rejecta.* 175 *Ejuſd. reprehenſa ſententia de Ovidii loco.* 184
Bartholomæus Marantha. 50
Βαρύτης, *idea Hermogenica.* 511
Βαττολογία. 280
Βάττος. Ibid.
Baubari. 241
Βοιὼς *malè inter Iovis appellationes reponitur.* 323
Beatitudinem & beatitatem, *quis primus dixerit.* 18
Beda malè definit metonymiam. 113. *Nec rectè in metonymia effecti, per efficientem vult intelligi id, quod efficitur.* 120
Bene, *formula honeſtè refugientis reſponſum.* 192
Bene-olens. 319
Benedicere, *pro* maledicere. 189
Beroaldi elogium. 97. *Finxit is vocem* herbicaſiovii. 23
Beſtiarii, *ſive* ad beſtias pronunciati. 217
Betere. 12
Bethlehem quomodo Evangeliſtæ dicatur non minima. 185
Biantis dictum ju[illegible] repudiatum immutatumque a Vive. 299
Bilere *ſeu* bilbire. 243
Bis *unde.* 252
Bilulcilingua. 22
Bitire, & bitienſes. 10
Bombardæ *vox unde, & quando illa, & à quo inventa.* 242
Βομβεῖν, & bombitare. 243
Bombi *vox unde* 242. *De ſono variarum rerum dicitur.* 243
Bonus vir *fere aliud, quàm* vir bonus. 154
Bonum *unde.* 252
Bos Luca, *pro* elephanto. 86. 94
Bovare. 96
Brachia conjicere, aut continere qui ſoleant. 535
Βραχυλογία *quid* 34. *Ejus duo genera.* Ibid.
Brevium ſyllabarum multitudo cur fugienda. 75
Brodæus male negat, Tullium pro Ligario auſpicari ab ironia. 154. *Haud immerito Maronem culpat, quòd is tremes tribuat Æneæ.* 397
Βροντὴ *à ſono factum.* 477
Brutus erat in dicendo gravis. 489
Bryſon. 20. *Ejus error.* 109
Buccas inflant, qui iraſcuntur: item ſuperbi. 534
Bubalo innatus patriæ amor. 422
Bucephalo *unde nomen.* 132
Bucera ſecla. Ibid.
Budæi lapſus in flagitandi *voce.* 139 *Immeritò Ciceronem reprehendit.* 178
Butubata. 280

C.

C, *quas res optimè exprimat.* 44
Cachinni maris. 96
Cadaver *unde dictum.* 236
Cadmi filiolæ, *pro* literis. 207
Cæcilius Rhetor. 209
Cæcus, claudus, *de eo qui talis fuit.* 225
Cælius in dicendo erat aſper, & amarus. 489
Capas Ægyptii divinis afficiebant honoribus. 55

Cæſar

Cæſar in dicendo vim ac calorem habebat, & ſplendidus erat. 489. *A Liviana dictione quantum diſcrepet.* 466
Cæſius Baſſus. 437
Caipor. 225
Calamitas *propriè quid.* 106
Calamus, *pro penna.* 419
Calvus magis Atticus Cicerone. 469 *Fuit judicio pollens, ſtrictus, & argutus.* 489
Camerarii de cauſſa hyperbolarum ſententia expenſa. 232. *Item de cauſſa, cur* dolium malum *dicant Latini.* 246
Campus *unde, & propriè quid.* 88. Camporum æquor. 89
Cancer *unde.* 236
Canis catenarius, *pro janitore.* 89. Canis, *pro maledico.* 95. Canis Rhetoricus *quis dictus.* Ibid.
Cantare nectar. 220
Capella emendatus. 46
Caperata frons, triſtitiæ index. 530
Capillos qui vellerent. 537
Capitis nives. 100
Capitis in agendo moderatio. 529. 538.
Capræ *etymon.* 322
Caput cœnæ. 94
Cardanus malè lapides inter animata reponit. 93
Carinari *quid, & unde.* 232
Carnarius. 21
Carnificis *etymologia gemina.* 236
Caro *propriè quid.* Ibid.
Carolus V. Imp. orationem è ſcripto recitabat. 517
Carpus. 182
Caſauboni laus. 10, 159, 214
Caſei periphraſis. 248
Caſtalionis oſtenſæ ineptiæ in verſione ſacrarum literarum. 6
Caſtor & Pollux, quando inter Deos relati. 398
Caſus aliud Logicis, quam Grammaticis. 304
Catachreſin male appellant, cùm virtutes ponuntur pro vitiis vicinis, aut contra. 218. *Non ſemper in eâ eſt exceſſus.* 218 *Quid ea ſit.* 419. *Invalido nituntur argumento, qui unum primariorum troporum putant.* 222. *Anguſtius multo à Fabio, Feſto, atque aliis nonnullis, accipitur.* 224. *Durities in ea non eſt ſolius metaphoræ.* 225. *Durities ejus non debet modum excedere.* 228. *Quæ catachreſes tutiores.* 227. *Alia ἀκόλουθος, alia ἀνακόλουθος eſt.* Ibid. *Verſibus, quibus ineſſet catachreſis, Critici præfigebant χ.* 229
Catellus, *pro* catena. 95
Cato, *pro bono ac prudenti.* 175
Catonis jocus in declamatores eos, qui nunquam publicas agerent cauſas. 516
Catonis Uticenſis periphraſis 249 *Diſticha, cujus, & quando ſcripta.* 412
Catullus & ternas conjungit metaphoras à repugnantibus ductas. 108
Catulli Lesbia quæ fuerit. 209 *Συνωνυμίᾳ gaudet.* 277. *Ejus digreſſio de Theſei & Ariadnes fabula à nonnullis immerito reprehenſa.* 241. *Ejus lectio a Bernardino Realino immerito ſollicitata.* 345. *Carmen ejus de nuptiis Pelei & Thetidos male Argonautica inſcribitur.* 319
Cavillatio aliud ab ironia. 153
Cauſſarum genera, vide *Dicendi genera.*
Celebrare, & concelebrare, *pro frequentare.* 164
Celeritatem ſummam cujuſmodi ὑπερβολαῖς expreſſerint Poetæ. 231

Cenſori-

Cenſorinus, ſive anonymus potiùs ei conjungi ſolitus, emendatus 437
Centumviri erant plures, quàm centum 149
Cerebrum *pro* ſapientia 125
Cerebri ſiccus, aut humor, nocet memoriæ 520
Ceres, *pro* frugibus 115
Cerno *unde* 236
Cervicem in ſingulari quis primus dixerit 18
Cervix immodicè elata faſtus indicium; ac modicè erecta ingenui eſt animi index 534
Ceruſes *in carmine ſaliari quid* 11
χαίρειν *inimicos jubemus* 191
Chalcidia arx, *pro* Cumis 396
χάλκεια *cur armata vocet Homerus* 150
χαλκοῦ *ineptæ Tzetzæ etymologia* ibid.
χαλκήρεις, *&* χαλκοβάροι 397
Characterum doctrina quo loco tradenda 426. *Characteris vox unde ſumpta* ibid. *Aliæ characteris appellationes* ibid. *Gemina ejus definitio* ibid. *Diverſitatem eorum quid pepererit* ibid. *Quotuplex ſit* 427. *In Cicerone, & Demoſthene, omnes characteres reperiuntur* ibid. *Characteris magnifici exemplum eſt Ulyſſes Homericus, Carneades, Pacuvius; tenuis vero Menelaus Homericus, Lucilius, & Critolaus Peripateticus, mediocris Neſtor, Terentius, & Diogenes* 427 428
Character an unus unius ſit orationis, & quomodo tum plures, tum unus, unâ in oratione dicatur 430. *Characteri cuique quæ vitia opponantur* 431
Characteris magnifici commendatio 432 *Cur dicatur magnificus* 433. *Quibus nominibus aliter vocetur à Latinis* 432 *Quibus item modis appelletur à Græcis* 433. *Quæ in eo conſideranda* 433. *Ejus ex Cornificio exemplum* 428
Characteris hujus compoſitio fit ſeptem modis: nempe I. *ratione numeri* 435 uſque ad 439. II. *longitudine membrorum* 439. III. ἀδιεργασίᾳ 439 IV. *Aſperis verbis* 440. V. *Ordine* 441. VI. *Figuris* 442. 443. VII. *concurſu vocalium* 444. 445
Sententiæ ejus triplices 446. 447
Verba ei conveniunt undecim generum 448. I. *Metaphorica.* ibid. II. *juncta* 449. 450. III. *ſoluta* 450. IV *facta* 450. 451. V *allegoria* 451. 452. VI. *ſermo conciſus, & inprimis apoſiopæſis* 452. VII. *iterationes vocum* ibid. VIII. *obliquatio* 453. IX. *verba ſimilia, aſperaque* ibid. X. *epiphonematica, ac poëtica* ibid. XI. *quibus adde priſca* ibid. *Character magnificus licet interdum impingat, nihilominus præferendus mediocri nusquam aberranti* 454. *Non cadit is ſtylus in puerilem ætatem* ibid.
Characteris tenuis nomina 458 *Compoſitio in eo cujusmodi* ibid. *Cujusmodi res, & oratio* ibid. *Hujus characteris ex Cornificio exemplum* 430
Characteris mediocris natura 464 *Ejus ex Cornificio exemplum* 429 *Cui is debeat ortum, cui progreſſum, cui perfectionem* 465
Character, qui ſingulis cauſarũ atque argumentorum generibus conveniat 466
Charientiſmus malè ſtatuitur Ironiæ ſpecies 235. *Ejus gemina acceptio* 238
χάρις ἄχαρις 412
Chariſii, Servii, aliorumque lapſus in ſperandi *verbo* 222

Χειροτονία, pro ſuffragio 162
Χιαςόν 405
Χιαζομένη periodus. 64
Chironomonta *quem vocet Iuvenalis* 278
Ch'oreis, luſcinia. 474
Χρεία *quid* 422
CHRISTUS *quomodo dicatur tres dies & tres noctes fuiſſe in corpore terræ* 146
CHRISTUS *ex more Palæſtinorum fecit, cùm crebrò uſus parabolis* 216
Χρῶμα, *pro certo figuræ genere* 352
Chryſippum quare Κρύσιππον *nominarint* 322
Χρυσώνητοι 190
Chryſoſtomi locus de variis dicendi formis 489
Χύτρα, *pro oſculi genere* 97
Cicadæ, *pro* malis Poëtis 107
Cicero immerito reprehenditur, quod elocutionem vocet partem Rhetoricæ operis difficillimam. 2. *Cicero aliquamdiu quidem, nec ſemper tamen, ſolus eſt legendus, imitandusq;* 13.26.27. *Primus dixit* beatitudo, indoloria, eſſentia: *aliisque plurimis vocibus ditavit ſermonem Latinum* 18. *Cicero commendatus* 24.25. *Proprietati vocabulorum admodum ſtuduit* 25. *Ciceroni potiſſimum cur libros Grammaticos Varro, & Cæſar, dicarint* ibid. Inhibere remos, *&* retinere remos, *pro eodem Cicero prius habuit; poſtea errorem ſuum animadvertit* ibid. *Ciceronis de Terentio judicium* ibid. *Item de Cæſare* 26. *Ejus de Octavio, & Octavii ad Ciceronem ambiguus ſermo* 31. *Cicero quædam affectavit, quæ excidiſſe ei Fabius putabat* 53 *Ejus poemata a Iuvenale, & Martiale, deriſa* 54. *Ciceroni ſæpe integri verſus exciderunt, in ſolutâ oratione* 73. *Cicero, quòd gauderet ſententiam claudere verbis iſtis,* eſſe videatur, *deriſus eſt à quibuſdam, qui ſeculo proximo vixere.* 77. *Ab Ariſtotele diſſentit in uſu pæanis quarti.* 78. *Falſus, cùm judicio putat Iſocratem ſeniorem in numero fuiſſe magis moderatum.* 80. *Immeritò, ut durum nimis, damnat illud veteris Poetæ,* Cœli ingentes fornices. 100. *Idem pinguiori Minerva facit diſtincta tranſlationum vitia, quorum unum ſub altero continetur* 104 *Apud eum potius legendũ videri,* concedat laurea laudi, *quam* linguæ 133 *Cicero contra Budæum in eo defenſus, quòd ſcripſerit, ſolum Vlyſſem ab Homero vocari* πολύτροπον 178. *Idem defenſus contra eos, quibus putide nimis videtur laudes ſuas in ſingulis penè orationibus apud ſenatum, aut populum, prædicâſſe* 180. *Mos ejus in orationibus ſcribendis.* ibid. *Ciceronem fugit, unde* bonum *ſit dictum* 252. *De ſtatua Gorgiæ in duobus a pleriſque ſcriptoribus diſſentit* 328. *Pro Ligario dicens quantopere Cæſarem moverit* 333. *Incommode* παῤῥησίαν *transfert* effrænationem 413. *Omnibus utitur dicendi formis* 427. *Malè pro magnifico charactere dicit* ornatum. 432 *Falſus, cùm ſcribit. Herodotum carere numero* 435. *Immerito ab Ariſtotele diſſentit de uſu pæanis ultimi* 436 *Ciceronis duo loci conciliati* 438 *Aſiatico quidem eſt preſſior, ſed Atticis pleriſque copioſior : unde & nonnullis Aſiaticus dicitur* 439. *A̶ re[illegible] majoris faciat geſtum, quam vocem* 4[illegible]7

Ciceroniaſtros rectiùs, quàm Ciceronianos, dixeris Ciceronis imitatores 14
Ciconiam pro Deo coluere Ægyptii 155
Cilitſa ſpica, pro croco 127
Clades propriè quid, & unde nomen 106
Claritas vocis quatuor juvatur præceptis 524
Clarota Creteſiſium. 190
Claudii Verderii in auctores cenſura cenſura 5. & 372. Ejus error geminus 372
Claudorum occurſus infauſtus 158
Cleomedis judicium de exclamationibus Epicuri 418
Cleophas 9
Clitarchi ætas, ac dictio ejus cujuſmodi 486
Clypeare 21
Cnidii calami 207
Cochleæ ſanguis medetur oculorum ſuffuſioni 22
Cæliagens 253
Cælii Rhodigini lapſus in ſcirpi voce 203
Cælius Mantuanus à Marone notatus in eclogis 206
Cælius Sympoſius 209
Cœlum unde 257
Colla pro collum 148
Collatio, & comparatio, quomodo differant 381
Colon quomodo à commate Rhetores diſtinguant 60. Cola interdum commatum magnitudinem habent 61. Colon prior diviſio in id, quod habet καμπὴν, & illud, quod eâ deſtituitur 60. Altera ejus diviſio in κομματικὸν, μέτριον, & χοινοτενές 61
Colis quando utendum 68
Color, pro certo figuræ genere 352
Color, ſpecies αἰτιολογίας 377
Columbatim 21
Comanus, Segobrigiorum rex, quo apologo incitatus conſilium ceperit de Maſſilienſibus in ipſo ortu perdendis 198
Combitere 12
Comburere diem 108
Comiſſe, pro comediſſe 11
Commatis nomine aliter utuntur Grammatici, quàm Rhetores 58. Quot ſyllabarum eſſe poſſit 61. Etiam magnitudinem habet coli 61. Commata quando adhibenda, 68
Commune nomen, quod aliàs parùm commodè appellativum vocatur 9
Communicationis ſchema 366. Ea duplex ibid.
Communius vocabulum interdum poſtponitur 55
Comœdia ſub ludicrâ larvâ philoſophatur 198. In eâ quanam ſpectanda 27
Comparationis & collationis ſchema qui differant 382. Comparationis diviſio in perfectam, & imperfectam 383 Malè à Fabio, & Robortelio, e ſchematum numero excluditur. ibid. Ejus vitia quæ ibid.
Compoſitionis, quà Elocutionis pars eſt, definitio 40. Quantum ei tribuant veteres. ibid. Ejus diſtributio in communem ſcriptorum omnium, & oratorum propriam. Ibid. Quæ in communi compoſitione conſideranda 41
Compoſitio oratoria circa quæ verſetur 57. Quomodo frigida fiat 457. vide Character.
Compoſitio cujuſmodi in Chriſti perſona 144
Compoſitio triplex, juxta Scholaſticos ibid.
Compoſita cujuſmodi citra periculum uſurpentur 450

Compre-

Comprehenſibile, *audacter novatũ* 450
Concelebrare, *pro* frequentare 164
Conceſſionis ſchema 390
Concharum in bello uſus 354
Concordia diſcors 411
Confector, & confectorium 237
Conformatio 358
Confeſſio 389. *Qui differat à conceſſione* 390
Congeries quid, & quomodo à συνωνυμίᾳ differat 372. *Ejus uſus* 373
Conradi Celtis dictum 97
Conſtantinus Magnus tripodem Apollinis Delphici Conſtantinopolim tulit 210
Conſuetudo translationum plena 107
Contrarii vox Ariſtoteli quoque contradictorium nonnunquam comprehendit 156. *Quin Cicero Stoicos ſecutus omnia oppoſita hoc nomine appellat* ibid.
Convolutio 501
Cor, *pro* ſapientiæ 125
Coracina ſacra 155
Corinna dictum 15. 453
Cornelii Galli elegia ψευδεπίγραφος 417
In Cornificio conjectura 457
Cornifrontes 21
Corporis actio quomodo inſtituenda 527
Corporis partes diis ſacra 538
Corpus *pro* ſervis 141
Correctio quid 388. *Quotuplex* ibid.
Corvum pro Deo coluere Ægyptii 155
Corycus mons croco nobilis 126
Corythus de dialectis 315
Cothurni *quid, & cur iis in tragœdiis uſi* 230
Creatura, *pro* homine 137
Cretâ ſe occultare 194
Cretenſes in bello pro tubâ uſi citharâ 395
Crimen *pro* reo 131
Criniti in Lucilliani cochleæ deſcriptione lapſus 22. *Idem falſus in* ſcrupi *ac* ſcirpi *vocibus* 203. *Ejus, & aliorum, error de Laberii prænomine* 381
Craſſus quomodo figuratâ reprehenſione laudarit Cambyſen 414
Cruquius multa ex Acrone reſecuit 104
Cuculi *qui vocati* 95
Cura Quirini, *pro* Romulo curante 250
Curari, *pro* cicurari 109
Curiones *unde dicti* 11
Currus *pro* navi 88
Cuſiones 11
Cuſtodia, *pro* cuſtodibus 119
Cuſtos, *pro* cane 89
Cydonii arte ſagittandi nobiles 389
Cygnus, *pro* Poeta 107. *Pro* Æthiope 251
Cyprianus quare Coprianus ab hominibus nequam vocatus 322
Cyprianus Zoares malè ad Synecdochen refert, cùm ex antecedentibus colligimus ſequentia 135. *Idem falſus, cùm negat μετωνυμίαν, ac συνεκδοχὴν, in unicâ voce habere locum* 358

D.

D, *quibus rebus exprimendis conveniat* 44
Dactyli, & pæanes, conveniunt charactere grandi 435
Δαδοῦχοι 90
Dædalo cur Poëtæ tribuant alas 96
Δαίμων ἑταῖρος 188
Dama, *ut proprium* 9
Damium ſacrificium ubi fieri ſoleat, & unde dictum 253
Dapatilia *in carmine ſalsari qua* 12
David, *pro rege bono* 174
Deductum, *pro* tenui 138

Defendere,

Defendere, *pro* arcere 221
Definitionis vox latius à Rhetoribus ſumitur, quàm Logicis: neque Rhetores eâ uno utuntur modo; quando item tum ea, tum diſtributio ſchema ſit 369. *Eſt vel ſimplex, vel conjuncta* ibid. *Quando ſchematis nomen mereatur* 371
Δεινότης *non eſt Idea dicendi à cæteris diſtincta* 488. 489. Δεινότης *idea Hermogenica* 512. *Quomodo à Latinis vocetur* ibid. *Non conſtituit novum characterem, contrà quam viſum Demetrio* 471. *Nec eſt propria magnifici characteris* 512
Delectus. vide *Iudicium*
Deliberativo generi quæ ideæ maximè conveniant 513
Delphica oracula ambigua fuiſſe, exemplis oſtenſum 210
Delphis qui diis reſponſa dederint ibid.
Delphos olim putarunt eſſe orbis umbilicum 85
Demadis dictum 484
Δίμας 236
Δημᾶς 9
Demetrium Rhetorem alium eſſe à Phalereo, comprobatur 433. *Demetrius Rhetor malè quatuor facit characteres* 471 *Ejus de loco conjectura noſtra* 244 *Num aliud per heroum pedem intelligat, quàm Ariſtoteles* 437. *Ejuſdem ſententia de iconum uſu cum Ariſtotelica conciliatur* 247. *Demetrii liber de Elocutione commendatus* 488. 513
Demetrius, emendatus 473
Demetrii Cynici dictum 535
Demoſthenis oratio ab Æſchine Sirenibus comparata 40. *Cur eum dixerit Æſchines non verba loqui, ſed portenta* 102. *Demoſthenes, pro eloquenti* 175. *Cujuſmodi fabellâ dehortatus ſit populum, ne Alexandro traderent oratores* 199. *Demoſthenes ab Iſæo vim ſuam hauſit* 263. *Excellit in ſchematibus* διανοίας 336. *Inſunt ei omnes dicendi formæ* 427. *Octies deſcripſit Thucydidem* 369. *Quantum tribuerit pronunciationi* 514. *Maximus fuit pronunciandi artifex* 515 *Quomodo maxima naturæ vitia ſuperarit* 516. *Quomodo humerorum jactationem emendârit* 535. *Apud Philippum dicturus, obticuit* 521
Dentifrangibula 22
Depetigo 315
Deſultoria ſcientia 103
Deſultoria levitas ibid.
Deus eſt ἀπαθὴς 117
Dextra geſtus, vide *Manus*
Diadema *in fœminino genere* 258
Διαγωγὴ 374
Διαίρεσις 314
Διακοπὴ 314
Διάλληλον 405
Διαλογισμὸς *quid* 355. *Malè cum dialogo confunditur* ibid.
Dialogus quibus de rebus ſcribatur 461
Dialogi partes, & quomodo ſingula tractanda 462
Διάλυσις *quid* 269. *Ad amplificandum eſt utilis* 442
Dianæ *unde nomen* 11
Διαπόρησις 384
Διασύρειν 238
Diaſyrmus, malè ſtatuitur ironiæ ſpecies 235. *Quid Scaligero, quid Engraphio, quid item Aquilæ Romano* 237 *Quando eo utendum* ibid.
Diatypoſis quid, & quomodo differat ab hypotypoſi 377

Comprehenſibile, *audacter novatū* 450
Concelebrare, *pro* frequentare 164
Conceſſionis ſchema 390
Concharum in bello uſus 354
Concordia diſcors 411
Confector, & confectorium 237
Conformatio 358
Confeſſio 389. *Qui differat à conceſſione* 390
Congeries quid, & quomodo a συνωνυμίᾳ *differat* 372. *Ejus uſus* 373
Conradi Celtis dictum 97
Conſtantinus Magnus tripodem Apollinis Delphici Conſtantinopolim tulit 210
Conſuetudo translationum plena 107
Contrariis vox Ariſtoteli quoque contradictorium nonnunquam comprehendit 156. *Quin Cicero Stoicos ſecutus omnia oppoſita hoc nomine appellat* ibid.
Convolutio 501
Cor, *pro* ſapientia 125
Coracina ſacra 155
Corinnæ dictum 15. 453
Cornelii Galli elegia ψευδεπίγραφοι 417
In Cornificio conjectura 457
Cornifrontes 21
Corporis actio quomodo inſtituenda 527
Corporis partes diis ſacræ 538
Corpus *pro* ſervis 141
Correctio quid 388. *Quotuplex* ibid.
Corvum pro Deo coluere Ægyptii 155
Corycus mons croco nobilis 126
Corythus de dialectis 315
Cothurni *quid, & cur iis in tragœdiis uſi* 230
Creatura, *pro* homine 137
Cretâ ſe occultare 194
Cretenſes in bello pro tuba uſi cithara 395
Crimen *pro* reo 131
Crinitus in Lucilliana cochleæ deſcriptione lapſus 22. *Idem falſus in* ſcrupi *ac* ſcirpi *vocibus* 203. *Ejus, & aliorum, error de Laberii prænomine* 381
Crœſus quomodo figurata reprehenſione laudarit Cambyſen 414
Cruquius multa ex Acrone reſecuit 104
Cuculi *qui vocati* 95
Cura Quirini, *pro* Romulo curante 250
Curari, *pro* cicurari 109
Curiones *unde dicti* 11
Currus, *pro* navi 88
Cuſiones 11
Cuſtodia, *pro* cuſtodibus 119
Cuſtos, *pro* cane 89
Cydonii arte ſagittandi nobiles 389
Cygnus, *pro* Poeta 107. *Pro* Æthiope 251
Cyprianus quare Coprianus ab hominibus nequam vocatus 322
Cyprianus Zoares malè ad Synecdochen refert, cum ex antecedentibus colligimus ſequentia 135. *Idem falſus, cum negat* μετωνυμίαν, *ac* συνεκδοχήν, *in unica voce habere locum* 158

D.

D, *quibus rebus exprimendis conveniat* 44
Dactyli, & pæanes, conveniunt charactere grandi 413
Δαδοῦχοι 90
Dædalo cur Poetæ tribuant alas 96
Δαίμων ἕτερος 18
Dama, *ut proprium* 8
Damium ſacrificium ubi fieri ſoleat, & unde dictum 253
Dapatilia *in carmine ſaliari quæ* 12
David, *pro rege bono* 171
Deductum, *pro* tenui 458

Deſcendere,

Defendere, *pro arcere* 221
Definitionis vox latius à Rhetoribus ſumitur, quam Logicis: neque Rhetores eâ uno utuntur modo; quando item tum ea, tum diſtributio ſchema ſit 369. *Eſt vel ſimplex, vel conjuncta* ibid. *Quando ſchematis nomen mereatur* 371
Δεινότης *non eſt Idea dicendi à cæteris diſtincta* 488. 489. Δεινότης *idea Hermogenica* 512. *Quomodo à Latinis vocetur* ibid. *Non conſtituit novum characterem, contrà quàm viſum Demetrio* 471. *Nec eſt propria magnifici characteris* 512
Delectus. vide *Iudicium*
Deliberativo generi quæ ideæ maximè conveniant 513
Delphica oracula ambigua fuiſſe, exemplis oſtenſum 210
Delphis qui dii reſponſa dederint ibid.
Delphos olim putarunt eſſe orbis umbilicum 85
Demadis dictum 484
Δέμας 236
Δῆμας 9
Demetrium Rhetorem alium eſſe à Phalereo, comprobatur 433. *Demetrius Rhetor malè quatuor facit characteres* 471 *Ejus de loco conjectura noſtra* 244 *Num aliud per heroum pedem intelligat, quàm Ariſtoteles* 437. *Ejusdem ſententia de iconum uſu cum Ariſtotelica conciliatur* 247. *Demetrii liber de Elocutione commendatus* 488. 513
Demetrius, emendatus 473
Demetrii Cynici dictum 535
Demoſthenis oratio ab Æſchine Sirenibus comparata 40. *Cur eum dixerit Æſchines non verba loqui, ſed portenta* 102. *Demoſthenes, pro eloquenti* 175. *Cujusmodi fabellâ dehortatus ſit populum, ne Alexandro traderent oratores* 199. *Demoſthenes ab Iſæo vim ſuam hauſit* 263. *Excellit in ſchematibus* διανοίας 336. *Inſunt ei omnes dicendi formæ* 427. *Ocius deſcripſit Thucydidem* 369. *Quantum tribuerit pronunciationi* 514. *Maximus fuit pronunciandi artifex* 515 *Quomodo maxima naturæ vitia ſuperârit* 516. *Quomodo humerorum jactationem emendârit* 535. *Apud Philippum dicturus, obticuit* 521
Dentifrangibula 22
Depetigo 315
Deſultoria ſcientia 103
Deſultoria levitas ibid.
Deus eſt ἀπαθής 117
Dextra geſtus, vide *Manus*
Diadema *in fœminino genere* 258
Διαγωγὴ 374
Διαίρεσις 314
Διακοπὴ 314
Διάλληλον 405
Διαλογισμὸς *quid* 355. *Malè cum dialogo confunditur* ibid.
Dialogus quibus de rebus ſcribatur 461
Dialogi partes, & quomodo ſingula tractanda 462
Διάλυσις *quid* 269. *Ad amplificandum eſt utilis* 442
Dianæ *unde nomen* 11
Διασκεύασις 384
Διασύρειν 238
Diaſyrmus, malè ſtatuitur ironiæ ſpecies 235. *Quid Scaligero, quid Eugraphio, quid item Aquilæ Romano* 237 *Quando eo utendum* ibid.
Diatypoſis *quid, & quomodo differat ab hypotypoſi* 377

Dicendi tres formæ ratione characteris, vide *Character*
Dicendi tria genera, Atticum, Rhodium, & Aſiaticum 466
Dicere, *pro* credere 161
Dicere ex intervallo, prodeſt 517
Dictator, *propriè* dictus *dicebatur* 8
Dicturus, non ſtatim, ſed poſt moram aliquàm, debet inchoare orationem 526
Dierectus 253
Dies nunc naturalis, nunc civilis intelligitur 146
Dies oculata, *aut* cæca 244
Διέξοδος 338
Διεξοδικὸν 440
Digito uno caput ſcalpere, indicium hominis mollis 159
Digiti linguoſi 535
Digitorum nimia geſticulatio improbata 537
Dignitas orationis quid compoſitioni adjiciat 81
Digreſſio 338. *De ea fruſtra dubitat Fabius, an ſchema ſit* ibid. *Duo digreſſionum vitia, ex Theone* 339. *Poëtæ eas quoque adhibent abſque epanodo* 341. *Digreſſionibus ubi, & quando, utendum* 340. 341
Διλογία *quid* 452
Dio Caſſius 337
Διώκειν 371
Diomedes emendatus 46
Dionyſius Halicarnaſſenſis librum promiſit de verborum delectu 7. *Falſus, cùm judicio credidit Iſocratem ſeniorē minus numero, ac ſcitamentis, ſtuduiſſe* 80
Dion[illegible] Siculus quomodo Locrenſibus min[illegible]s 451
Diphilus ſeu Chœrilus verſus 408
Di[illegible]otium 164
Diſciplinæ diverſæ eâdem de re tractant diverſimodè 267
Diſpoſitio orationis quomodo memoriam juvet 521
Diſſimilitudo vel ſimplex, vel cum ratione annexa 383
Diſtinctionis ſchema. 403
Diſtributio quid, & quando ſchema ſit 371
Dithyrambicæ compoſitiones locum non habent in oratione pedeſtri 49. *Ejus quam multa exempla* 20. 449
Διττολογία 276
Divus Ianus, *pro* ſole 11
Diva Iana, *pro* luna ibid.
Dochmius malè a Grammaticis, ac Rhetoribus, inter pedes numeratur 77
Dogma *in feminino genere* 258
Dolum *cur* malum *vocent Latini* 246
Domini & dominæ *vox quibus* καταχρηστικῶς *ſit attributa* 419
Donati interpretatio loci Terentiani improbata 18. *Rejecta ejus etymologia vocis* induciæ 252. *Ejus, vel alterius, de* ſepulchri *etymo ſententia rejecta* 322
Δωροφόροι, *pro* ſervis 190
Doziadæ ara, frigidum carmen 456
Δριμύτης *orationis* 509
Dubitationis ſchema 384. *Ubi habeat locum* 385. *Malè ſtatuitur interrogationis ſpecies, cùm interdum fiat citra interrogationem* ibid. *Dubitatio, fides, ac auctoritati derogat: at modeſtiam interim teſtatur* 455
Ductare exercitum quibusdam κακέμφατον *viſum* 106
Duelles, & perduelles. 252
Dulcia, m[illegible]ſicis quæ 477
Dulcis amar[illegible]es. 4[illegible]0

Du[illegible]us

Duonus 11.252
Duriora molliendi tergemina ratio 101
Duza in Plauto lectio rejecta 52. *Abeo receſſum ſuper Propertii loco* 162.227 *Item ſuper formula charientiſmi* 238

E.

Ε, & αι, *differentis pronunciationis* 220
E frequens, ubi maximè habeat locum 42
Eanus, pro Ianus 12
Egeſtas aliud à paupertate 23
Εἰκὼν *malè inter tropos ſtatuitur* 274 *Quomodo Ariſtoteli dicatur metaphora, cùm propriè metaphora non ſit* ibid. *Quomodo differat ab exemplo* 247 *De uſu imaginis Ariſtotelis ac Demetrii ſententia conciliata* 101
Εἰρημένη *oratio quæ* 62. *Quomodo à* κατεστραμμένη *differat* 60. Εἰρημένῃ λέξει *gaudet B. Paulus* 69
Ἔκβασις 338
Ἐκβολὴ 338
Ἔκλειψις, *præcipuè ſolis defectus* 346
Ἐκφώνησις 417
Elegantia ſermonis quæ comprehendat 4 vide, *Venuſta*
Elegia ἔτυμον 42
Ἐλεφαντιστὴς 243
Elephas, pro ebore 143
Ἠλίθιος *unde* 93
Ἔλλειψις 267
Elocutionis varia apud Græcos nomina 2. *Ipſum elocutionis nomen non ſatis videri accommodatum* ibid. *Elocutio doctrinæ ordine inventionem præcedit* ibid. *Quo ſenſu Tullio, & Fabio, vocetur pars Rhetorices difficillima* ibid. *Quanto ſit olim in honore habita* 3. *Quid ſit* ibid. *Ejus diviſio in naturalem, & artificialem* ibid. *Item altera ejus diviſio in philoſophicam, oratoriam, hiſtoricam, & poeticam* ibid. *Oratoriæ elocutionis diſtributio in univerſalem, & particularem* 4. *Utriuſque partes* ibid. *Elocutio particularis quâ de re tractet* 425
Eloquens quis juxta Tullium appellari debeat 427
Eloquentiæ Studioſo plurimùm prodeſt ut ſe exerceat in variando rem eandem pluribus modis 281
Ἐλπὶς, ἐλπωρὴ, & ἐλπίζειν, *de rebus malis* 223
Empedocles ſe vivum combuſſit 174
Empedocles, uti & Pythagoras, nefas ducebat carnibus veſci 304
Ἔμφασις *quid* 233. *In omnibus tropis locum habet* ibid. *Quando ſit tropi affectio, quando item ad Grammaticum pertineat* 234. Emphaſis *vox aliter à Plutarcho ac Fabio ſumitur, quàm à vulgo Rhetorum* ibid.
Emptio inempta 412
Ἐνέργεια *tenuis eſt characteris virtus* 460. *Quid ſit, & quomodo fiat* ibid.
Enchiridium, ἐγχειρίδιον 108
Ἓν διὰ δυοῖν 315. *A Servio malè definitur* ibid. *Habet locum in oratione pedeſtri* ibid. *Plurimùm ad amplificandum confert* 313
Ennenſium nemus in Siciliæ meditullio 85
Ennii locus 73. *Ennii verſus correctus apud Varronem* 96. *Apud Ciceronem & Feſtum*, *in ejuſdem verſu vetus lectio contra Scaligerum defenſa* 106. *De vera lectione verſus alius quæſitum* 408. *Cur Medea gypſatas tribuat manus* 194. *Mirificum ex eo tmeſios exemplum* 317

Ἐπαναδίπλωσις 289
Ἐπανάληψις 289. *Ponitur & pro ſυνωνυμίᾳ* 276
Ἐπαναφορὰ 284. *Ejus vis* 442
Ἐπαναςροφὴ 290
Epanodos, pro ſpecie repetitionis. 298 *Interdum in hac non remanent eadem numero verba* 301. *Epanodos, pro regreſſione ad propoſitum* 341. *Ejus formula quædam* ibid.
Ἐπανόρθωσις 388. *Malè putant, ſpeciem eſſe* προλήψεως ibid. *Confert ad orationis magnificentiam* 443. Ἐπανόρθωσις *duplex* 388. *Ejus uſus* 389
Epaphras 9
Ἐπιμβολὴ 334
Ephoro Cumano verſus excidit Iambicus principio præcepti, quo verſus jubet fugere 75
Epicharmi dictum 294
Epicuri ἐκφωνήσεις 418
Ἐπιείκεια *orationis, Latinis quid* 509
Ἐπίκρισις *adfert gravitatẽ orationi* 495
Epigramma vetus ludens in morem populi, quo quosvis paſſim dominos *vocabant* 219
Ἐπιμονὴ 280
Epiphonematis, quatenus ſchema eſt, vulgata definitio repudiata, veraq; poſita 419. *Nec* γνώμη *ſemper eſt, nec ſemper fit cum admiratione* 420. *Quomodo ab acclamatione, atque item à* γνώμῃ *differat* 421. *Epiphonematis qui gaudeant* 421. *Cui rei epiphonema comparet Demetrius* 421
Ἐπιφορὰ 287
Ἐπιπλοκὴ 294
Epiſtolarum dictio cujuſmodi eſſe debeat 26. 74. *Ac fuſius de epiſtolico ſtylo* 460
Ἐπιςροφὴ 287. *Ejus vis* 288
Epitheton quomodo differat ab antonomaſia, vel potiùs certo antonomaſiæ genere 167. 168. *Epitheton in omnibus tropis invenitur* 244. *Nec idcirco tropus eſt, cum & in propriis habeat locum* 245. *Epithetorum in uſu quæ oratori adhibenda cautio* 246 *Epitheta apud Poetas quoque plurimùm, aut diſtinguunt, aut addunt, aut minuunt* ibid. *Epithetorum uſus ſuavitatem adfert* 508
Ἐπιτροχασμὸς 374
Ἐπιτροπὴ 390
Ἐπίζευξις *quid* 293. *Malè anadiploſi ſubjicitur* ibid. *Non neceſſe eſt in eâ* ἁπλῶς *continuam inſtitui repetitionem* ibid.
Ἐποικοδόμησις 294
Eraſmus, vulgatâ Athenæi lectione deceptus, malè Jovis lac *repoſuit inter parœmias* 91. *Minùs rectè negat, brevem poni poſſe pro longâ* 79. *In Lucillianâ cochleæ deſcriptione lapſus* 22. *Eraſmus contra Scaligerum defenſus* 213. *Ejus parœmiæ definitionem malè cenſuit Scaliger omnibus ſententiis competere* 215. *Multa ab eo proverbiis inſerta, quæ proverbia non ſunt* 213 *Falſus in duobus Senecæ* 281
Eratoſthenis inſubidum judicium de poetica 198
Ἔρωτες 20
Ἐρώτησις *quando ſchema ſit* 312 *Quando ea utendum* 315
Erycius Puteanus 507. 508
Erythræi de Servii loco ſententia rejecta 316
Erythrus rex, Straboni, & aliis memoratus, haud alius eſt ab Eſavo 208

Ἐχημα

Ἐσχηματισμένος λόγος, *pro oratione quâ obliquè aliquis notatur* 352
Eſſentia, *quis primus dixerit* 19
Ἐταῖξα 190
Ἠθικὴ *quæ reddant orationem* 490
Ἠθικὸν, *hominum mores, & ut varient* 27
Ἔθνος, *pro multitudine rerum inanimatarum* 103
Ἠθοποιία 357
Ἔτυμα *nõ ſemper convertuntur cũ re* 127
Εὔχεσθαι *quando propriè dicamur* 9
Εὐκρίνεια *quomodo comparetur* 492
Eumenides *falsò* κατ' ἀντίφρασιν *ita dictas putarunt* 251
Eunuchi occurſus infauſtus 158
Εὐφημισμὸς *quid* 186. *Non ſemper in eo intelligitur contrariũ* 187. *Certo tamen reſpectu Ironiæ rectè ſubjicitur* ibid.
Εὐφημεῖν *in ſacris neceſſe erat* 187
Euripides ab Halicarnaſſenſe contra Ariſtotelem defenſus 213. *Ejus illuſtris ſententia, quâ vitam & mortem confert inter ſe* 266
De Euripo varia veterum judicia 298
Euſtathius malè ὀνοματοποιίαν τρόπον *vocat* 241. *Ejuſdem ſuper* σαείσυ *exemplo judicium improbatum* 312
Euxino *unde nomen* 187
Excandefacere annonam 92
Exclamatio 417. *Quomodo ab acclamatione differat* 421. *Non ſemper interjectione in ea opus eſt* 417. *Variè effertur* 419. *Quando locum habeat* ibid.
Exemplum, pro eo unde capitur exemplum 119
Ἐξεργασία *ſeu expolitio* 279. *Poteſt ad ſchemata tum dictionis, tum ſententiæ referri* ibid.
Exul hyemis 22

F.

F, *litterâ, qua res optimè exprimantur* 44
Fabri Stapulenſis ſententia rejecta 146
Fabula quid 200. *Fabulas qui ſcripſerint ante Æſopum* 199. *Fabularum utilitas* ibid.
Facere pro narrare 161
Familia propriè famulorum 151
Far, farina 56
Faſciâ albâ crus obligare, tum laſcivi, tum regnum affectantis, indicium eſt 159
Fato *unde nomen* 255
Favoris *vox nova ætate Ciceronis* 18
Febres quæ, & quando periculoſiſſimæ 224
Federicus Ceruti us minùs rectè negat, proſopopœiam eſſe figuram, quia ſit pars argumenti poetici 362
Felem pro Deo coluere Ægyptii 155
Felis occurſus infauſtus 158
Felis, lunæ proles 475
Femur qui ferirent 538. *Quis primus illud fecerit Athenis* ibid.
Feriæ *unde dicta* 253
Ferrum *nunc pro gladio, nunc pro vomere* 117. *Ferrum antiquiſſimis ignotum* 151
Feſtus lapſus in Bucephali *etymologia* 132
Ejus. ſive Pauli, error 253. *& in metonymia* 114
Feta *ſubſtantivè* 278. *Haud idem eſt, quod* gravida ibid.
Figura vox pro ſchemate Tullio ignota 260. *Nunc latè accipitur, quomodo omnis ſermo figuratus eſt: nunc preſsè pro eâ, quæ à communi conſuetudine recedit* 332
Figura, pro dictis, quibus obliquè aliquis perſtringitur 352. Cætera vide in *Schema*

Figurare 259
Flagitium *quid propriè, & pro quo ponatur, extenſa latius ſignificatione* 129
Flamen *propriè dicebatur* prodius; *non tamen id perpetuum* 8
Flamma uri, *quomodo dicatur* 140
Floccifacteon *malè tribuitur Ciceroni à viris doctis* 19
Flores, *pro* ſtellis 89
Florere, *pro* ſplendere 93
Floris dictio interdum frigida 455
Floridum non eſt per ſe dicendi genus, ut putavit Demetrius 471
Florus. *pro* florens 198
Flos ſalis, & flos popularis, *opponuntur* 246
Flos Liberi *aut* vini 108
Fonſecæ error 241
Formula, quâ de mortuis uſi 189
Fornix cœli 100
Foro merſi 323
Forſit 15
Fortitudo, & temeritas, ſive audacia, adverſantur 370
Fortunatiano Rhetori an prænomen Chirio 8
Franciſcus Barbarus apud Mediolanenſium ducem dicturus obticuit 521
Franciſcus Nanſius 88
Frauſus 309
Frequentare, *pro* celebrare, *& contrà* 164
Frigidam quæ reddant orationem 455 & ſeq.
Fringutire *eſt fringillarum* 96
Fritinnire *hirundinum eſt* 96
Fronte quæ ſignificemus 530. *Frontis, ſuperciliorumq; contractio, mœroris indicium* 531. *Frontem an orator percutere debeat* 557. *Frons conſtricta, ſive adſtricta* 532. *Frons ſedes pudoris* ibid. Frons *pro* pudore 125
Frons non frons 412
Fruges ſalſæ 248
Fuit, *pro* mortuus eſt 190
Fulgentius, μυθολογίας ad Catum presbyterum auctor, alius eſt ab epiſcopo Ruſpenſi 198
Fulmen, *de homine* 92
Flumenta *in genere muliebri* 258
Fulvius Nobilior. Mobilior *dictus* 322
Funambuli *vocem cui debeamus* 18
Fungerus, vide *Ioannes Fungerus*

G.

G, *quibus rebus exprimendis aptiſſimum ſit* 45
Galeam, ſive navim longam quis invenerit 398
Galeni impium dictum 541
Galli Poetæ prænomen quod 417. *Maximiani elegiæ ei ineptè adſcribuntur* ib.
Galli in ſacris Cybeles caput jactabant 530
Gallus gallinaceus regi Medorum comparatus 475
Gannire *quorum ſit, & unde nomen* 241
Γάσμα *fluctibus tributum* 97
Gelius, vide *Agellius*
Generis idem, & ſpeciei, eſſe nomen poteſt 86. *Genus pro ſpecie ſpecialiſſima* 172. *Genus an potius ſpeciei pars ſit, quam ſpecies generis* 136
Geneſios locus cum altero in Actis ex ſententiâ Fr. Iunii conciliatus 141
Gens *unde* 252
Genuum contrectatio in ſupplicando 538 539
Georgius Ciceſtrenſis epiſcopus 311
Georgius Fabricius ineptè definit catachreſin

chreſin 225. *Male reponit inter ſchemata* ἀντιμετάθεσιν 311
Geſtus capitis ac frontis, buccarum, menti, cervicis, humerorum, brachiorum, manuum, pectoris, ventris, pedum 529 & ſeqq.
Giſſanius perperam laudat, quod damnat Horatius 140. *Ab eodem receſſum* 409
Ginnus *ut a mulo differat* 158
Γλαφυρὸν *dicendi genus* 501
Glaucoma *in muliebri genere* 258
Gloria, laboris filia 95
Gloſſæ antiquæ emendatæ 18
Gloſſemata *quid* 12
Gloſſographi aliquot antiqui 12
Γλυκύτης *orationis* 490
Γνώμη 368. *Ejus definitio* ibid. *Diviſio in ſim, licem, & eam, quæ rationem ſubjungit* 368. 369. *Uſus ejusdem* 369. *Quæ à chrii, & noëmate differat* 421. Γνώμας *proverbia eſſe poſſe* [illegible]
Γόργειον, & γοργίαιον 327
Gorgias immodicè ſtudebat numero, uti & aliis orationis ſcitamentis 80. 329 *Quantus ei honos attributus* 328. *Gorgiæ de ſtaturâ Veterum diſſenſus* 328
Γοργιάζειν 329
De Gorgûs capite quæ fabulantur, unde originem trahant 93
Γοργότης *Latinis quid, & quæ eam gignant* 504. *Convenit cuilibet characteri* ibid.
Gracchi fiſtula 525
Gracilipes, lentipes, volucripes 22
Gradatio, vide κλίμαξ
Græci carent voce, quâ vultum exprimant 228
Græca quando Latinis rectè interſerãtur 5
Grando, *pro* copia 92
Gravitas orationis, quatenus idem est ac σεμνότης, *quibus concilietur orationi* 482. 493. & ſ. q. *Quæ afferant eidem gravitatem, hoc eſt,* βαρύτητα, *ſive moleſtiam* 511
Gregorii Nyſſeni in Ioannis Evangeliſtæ loco interpretatio improbatur 140
Gregorii Palamæ orationes duæ laudatæ 361
Grex virgarum, *durè à Plauto dictum* 103
Γρεῖφος 203
Gryphi *vox cur ænigmatis ſit communicata* 203
Grunnire *quorum, & unde vox* 242
Γρύζειν ibid.
Guilielmi Morellii lapſus 482

R.

HAbere *de* συνουσίᾳ 32
Habere in numerato 97
Hadrianus Cæſar quibus verſibus animum moriturus compellarit 329
Hadrianus Iunius plurima adagiis interſerit, quibus non competat definitio, quam & ipſe aſſignarât 215. *Ab eo diſceſſum in Perſii lectione* 221
Haloandro immeritò ſuſpecta eſt uſionis *vox apud Alphenum* 219
Halophanta 22
Hannonis Carthaginenſis libri de terris à ſe inventis in Oceano Atlantico 239
Harmonia quid 438
Hartungi error in κράματος *exemplo* 401
Hebræorum metra qualia 329
Hebraiſmus 148
Helvius Pertinax fortunæ pila *dictus* 97
Hendiadys *ineptè dici* 313
Henrici Stephani Virgiliana emendatio improbata 223. *Item Horatiana ejusdem* 313. *Ejus error de diſcrimine inter* invenire *&* reperire 411

Herbæ Ibericæ, *pro* ſparto 10
Herbicaſiovium 23
Hercules Ægyptius antiquior Alcmenæ filio
Herennianus auctor haud rectè παῤῥησίαν transfert Licentiam 413
Hermias Atarnenſis cultelli mentionem non ferebat 353
Hermogenis librorum de Ideis commendatio 487. 488. 513. *Eos videtur ſubitò conſcripſiſſe* 487. *Septem facit Ideas* ibid. *Sententia hæc diluitur* ibid. *Quomodo tamen Hermogenis ſententia defendi queat* ibid. *Ejus de Ideis librorum σύνοψις, cum cenſura quorundam* 490. *Hermogenes artis Rhetoricæ fuit oblitus* 519
Hermolai Barbari de barbaris ſcriptoribus judicium 6
Heroüs pes quis ſit, & an ſtylo grandi conveniat 437. 438
Heroum nomina fere polyſyllaba 10
B. Hieronymi jocus 387
Hieronymi Rhegii ſententia rejecta de metalepſi Horatiana 122
Hinnus ex equo & aſina naſcitur 211
Hiſtorici à carmine etiam, vel hemiſtichio exorſi 72
Homerus plurima finxit vocabula 20. *Culpatus olim, quod finxerit deos, & bellaces viros, totam dormire noctem* 142. *Homericorum trium Oratorum character* 427. *Ejus erga deos in fabulis impietatem gentiles plurimi improbarunt* 493
Homo non homo, *de nano & eunucho* 412
Homonymia ambiguitas locum quoque habet in vocibus cõjunctis 30. *Non ſemper ὁμωνυμία eſt, cùm vox uſurpatur in ſe ambigua* ibid. *Interdum venuſtatem ſermoni affert* 31
Horribile, *pro* ſacro 452
Horror, *pro* religione ibid.
Hortenſii in adoleſcentiâ dictio, cur magis commendaretur, quàm poſtea 468 *Diſtributione excelluit* 489. *In digitis partiebatur cauſam* 536. *Ejus actio in quo culpata* 537
Hoſtes *propriè qui* 345
Humanæ dapes, *pro* cibi retrimentis 117
Humani potus, *pro* lotio ibid.
Hypallage nonnunquam pro Metonymia accipitur 113. *Ea malè inter tropos refertur* 254
Hyperbole malè definitur tropi audacia 229. *Vera definitio allata* ibid. *Dividitur in αὐξητικὴν, & μειωτικὴν* ibid. *In omni tropo invenitur* 230 *Quibus inprimis conveniat* ibid. *Cur eâ utamur* 232. *Modum excedere non debet* 233. *Quo pacto leniri debeat, ſi fidem omnem exſuperet* 233. *Quæ modum excedit, frigidam reddit orationem* 455. *Hyperbolis cur gaudeant Comici* ibid.
Hyperida dictum 484
Hypotypoſis 377
Alia à ſyllaba Hy *incipientia*, vide *in litera* Y.

I.

I, quibus rebus exprimendis idoneum ſit 42
Iacobi Bononienſis lapſus 411
Iambi cur parum apti ſint grandi charactéri 438
Ianes 12
Ianus Duza, vide *Duza*
Ianus, *vici nomen Romæ* 126

Ibis

Ibis, *metaphoricè, quis* 95
Icarus cur volâſſe fingatur 96
Icon, vide εἰκὼν
Ideas cur ſeptem faciat Hermogenes 488
Idea nulla ſola invenitur, ſed à prædominante ideâ nomen accipit oratio 489. *Quæ in ſingulis ideis conſiderare jubeat Hermogenes* ibid. *Idearum Hermogenicarum uſus* 513. *Reliqua* vide *in* Character.
Idem ſex modis poteſt aliter dici 283
Ἰδιωτισμὸς 366. *Ejus vis* 167
Idolianus, *pro* Julianus 322
Idolopœia 358
Jecur, *pro* voluntate, *aut* ſapientia 125
Iecur quorum animantium maximè in deliciis fuerit 244
Ἱερὸς, *pro* magno 139
Ignium pœna eſt ſumma 174
Ignorare, *pro* aſpernari 162
Imæ fores 142
Imago, vide εἰκὼν
Imber, *pro* copia 92
Imbitere 12
Immolare, & mactare, *differunt* 188
Inachis *cur* lauta *Ovidio dicatur* 244
Incendere annonam 92
Inceſſus qualis olim dicentibus 529
Inceſtus *quid propriè, & pro quo ponatur extensâ latius ſignificatione* 139
Incrementum quid 374. *Ubi habeat locum* 375
Incurvicervicum 21
Inde loci 319
Indoloria, *ſive* indolentia, *pro* ἀναλγησία 19
Induperator 252
Induſtriæ *etymon* 252
Induciarum *nomen unde* ibid.
Inhibere remos 25
Inimicus amicus 412
Injuges verſus 269
Injuſta juſta 411
Innumerabilia enumerare 150
Innumeri numeri 409
Innuptæ nuptiæ 408
Inopinati ſchema 386
Inſepulta ſepultura 410
Intellectio aliquibus, quæ vulgò συνεκδοχὴ 136
Inter *nonnunquam in compoſitione auget* 236
Interea loci 319
Interfatio, vide *Tranſitio*
Interfici *de rebus inanimis uſurpatur* 94
Interficere, & interimere, *cur ſignificent* occidere, *vocis origine declaratum* 236
Interrogatio quid, & quando ſchema ſit 415. *Maximam ad movendum vim habet* ibid. *Quando eâ utendum* ibid.
Interruptio 346
Invenuſta ſermonis forma 486
Inveſtes *dicuntur in maribus, qui in ſequiori ſexu* virgines 227
Invideor 21
Invocatione non eodem loco utuntur Poëtæ Græci, quo Latini 366
Invocatus 98
Involutio quid 436
Ioannis à Cornput laus 423
Ioanni Evangeliſtæ parœmia quid 216
Ejuſdem Evangeliſtæ locus expenſus 182
Ioannis Fungeri ἀνιστορησία 213
Ioannis Scoti Erigenæ jocus 387
Iocus B. Hieronymi, & ſimilis Erigenæ Scoti ibid.
Ionas non fuit integro triduo in ceto 146
Ioſephi Scaligeri laus 159. *Adverſus eum vetus Propertii lectio aſſerta* 162

Iovita Rapicii laus 71

Iphicli fabuloſa celeritas 231

Irati caput quaſſant 529

Ironia quomodo à tropis aliis differat 82. *Unde ei nomen* 152. *Aliquanto aliter hoc nomine utuntur Rhetores, quàm alii ſcriptores* ibid. *Latinè quomodo appellare poſſimus* 152. *Quot, & quibus modis, cognoſcamus, aliquid ironicè accipiendum* 153. *An in eâ ſemper intelligatur contrarium* 154. *Non eſt ſchema, vel allegoriæ ſpecies, ut Fabius putavit* 156. *Ejus uſum malè reſpuunt ineptè pii* ibid. *Malè vulgò ſtatuitur, tantùm eſſe in vocibus conjunctis* 157. *Ironia poteſt eſſe allegorica* 195. *Non tamen Ironia eſt, quæ allegorica, h. e. Ironiæ continuatio non conſtituit allegoriam, quod quidam ſcripſere* ibid. *Malè ei ſubjiciuntur Sarcaſmus, Diaſyrmus, Charientiſmus, Aſteiſmus* 235. *Nec Myctiriſmus, Mimeſis, Apophaſis, aut Cataphaſis, ejus ſunt ſpecies* 240

Irremediabilis, *vox, a Seneca reprehenſa* 450

Iſæus ſchematibus primus uſus 263

Id quomodo intelligendum ibid.

Ἰχνόφωτος 515

Iſidi anſer ſacrificabatur 244. *Iſidis ſacra* 301

In Iſidoro levicula emendatio 38

Is male in Marone κακέμφατον ſtatuit 106

Iſocrates reprehenſus ob verſuum multitudinem, qui ei exciderunt 75. *Ab Iambico Panathenaicum orditur* 438. *Decennium impendit Panegyrico* 3. *In numero moderatior fuit, quàm Gorgias* 329. 330. *Senior non judicio, ſed virium imbecillitate, minùs numero ſtuduit* 330. *In ſchematibus λέξεως oratores omnes vincit* 336. *Nimis fugit concurſum vocalium* 444. *Eum ab agendo deterruit pudor* 515. *Ejus dictum elegans & ſimile ex eo in Sariſberienſi expreſſum* 300. *Alius ab hoc Iſocrate eſt, qui ad Demonicum ſcripſit* 325

Ἰσόκωλον 312

Iubere, pro velle 161

Iudæa periphraſis 248

Iudicio in delectu vocum antiquarum eſt opus 16. *Iudicium de ſtylo, ex multijugo demum uſu naſcitur* 29

Iulianus Apoſtata nomen domini refugit 220. *Ejus elegans παρηγμένον, ſcitumque ad hoc Baſilii reſponſum* 308. *A Chriſtianis dictus Idolianus* 322. *Ejuſdem impium dictum* 525

Iuliani Rhetoris de adoleſcente ambiguus ſermo 31

Iulius Cæſar cur Ciceroni potiſſimùm libros Gramaticos dicârit 25. *Ejus laus* 26. *Commentarii ejus planè ſunt genuini* 302

Iulius Celſus Cæſaris commentarios recenſuit 302

Iulii Scaligeri laus. 198, 414. *De Horatiano loco judicium in dubium vocatum* 42. *Is oratione adverſus Eraſmum modeſtiæ limites exceſſit* 53. *Ejuſdem ſententia oppugnata de commatum, colorum, ac periodi magnitudine* 61. *Parùm rectè ironiam vocat orationem falſam* 157. *Super μύθου definitione ac eo diſſenſum* 200. *Item in eo, quòd apologum faciat μύθου genus* 201. *Defenſus in eo contra Scaligerum Eraſmus, quòd lanium, & ſalſamentarium,*

mentarium, de rebus ſacris diſſertantes inducat 213. *Falsus, cum aliatam ab Eraſmo parœmiæ definitionem omni vult* γνώμη *competere* 215. *Contra eundem oſtenſum, voces idem ſignificantes rectè à Grammaticis vocari* συνωνύμως 277. *Immeritò reprehendit Horatium, eò quòd idem argumentum ſæpius tractarit* 282. *Ejus de gradatione ſententia expoſita* 297. *Rectène item eſſe ſtatuat* ὁμοιόπτωτον, *&* ὁμοιοτέλευτον 328 *Injuriâ reprehendit Horatium, ob uſurpatam* tangendi *vocem in re gravi* 345. *An bene retineat* ἐκλείψεως *vocem* 346. *Parùm commode ſchema quoddam vocat* συγκινήσιν 407. *Rectène ſolam* παῤῥησίαν, *quæ libertatis oſtentatio eſt, figuratam putet* 414. *In Hermogenica de ideis doctrina, magis* methodi *vocē impugnat, quam rem ipſam* 490

Junctura quid præſtet in oratione 41

Juno *pro* uxore 172

Jupiter, *pro* aëre 129. *Pro* vento ibid. *Pro eo, à quo neque ſoror caſta eſt* 172 *à quibus riſus* 480

Juridiciale genus numerum, aliaque generis ſcitamenta, haud magnopere moratur 69. *Quas Hermogenicas ideas magis, quas minùs, requirat* 513

Jus injuſtum 411

Juvenalis vetus interpres refellitur 243

Juvenalis locus explicatus 278

Juvenili in ætate ferri debet luxurians dictio

K.

Κακέμφατον 54. *quid eâ voce Rhetores ſignent* 105

Καλλωπισμὸς 501

Καμπὸς. vide *Campus*

Καρκίνωμα 85

Καταφάσει *malè ſubjici Ironia* 240

Καταπλοκὴ 334

Κατεστραμμένη *oratio quæ, & quomodo ab* εἰρομένη *differat* 62

Καθαιρέσεις, *lunæ deliquium* 347

Καθαρότης 490

Κελευστῶν *munus* 272

Κεραυνὸς, *cognomentum, uni Ptolemæorum* 92

Κιναιδεία 243

Κλῖμαξ *ſive* κλιμακωτὸν 94. *Malè à quibusdam definitur* ἀναδίπλωσις *pluribus continuata gradibus* 295. *Ubi potiſſimum locum habeat* 296. *An gravitati adverſetur* ibid.

Per κοινωνίαν ἰδιωμάτων *de Chriſto dicta, ad quod Synecdoches genus reduci debeant* 143

Κοινότης, *quid; ejusque utilitas; ac quotuplex illa* 179

Κοινότης, *pro* συμπλοκὴ 289

Κῶλα *triplicia*, κομματικὰ, μέτρια, *&* χοινότενῆ 439. *Vide cætera in* Colon.

Κωλὼ, *&* καλεὸς, *&* κωλεὰ, *quid* 61

Κολοιὸς *unde dictus* 242

Κομποφακελοῤῥήμων 449

Κονίζειν 122

Κοππατίας 132

Κρᾶμα 401

Κρῖνον 117

Κύων, *pro* cuſtode 89

Κύων ῥητορικὸς *quis dictus ſit* 95

Κύπρον 117

Κυρβασία *alia* ὀρθὴ, *alia* προβεβλημένη 475

Κύριος, *pro corpore Domini* 140

L.

L, *quibus rebus exprimendis conveniat* 45. 47

Labda, *pro* lambda ibid.

Labdaciſmus ibid.
Laberii prænomen non Decius, *ſed* Decimus 381. *Laberiani carminis laus* 197
Laboris filia, gloria 97
Labra qui mordeant 518
Lacedæmonii quomodo hoſtes vocarint 345. *Lacedæmonii in bello pro tubâ uſi tibiâ* 394. *Iidem allegoriis cur delectati* 452
Lada, ob ſummam celeritatem, poſita ſtatua 132
Lævii Poetæ dithyrambica vox 21
Lambini lectio in Horatio rejecta 37
Ejus correctio in dubium vocata 197
Ejus emendatio in Cicerone improbata 319. *Ejusdem in Plauto emendatio rejecta* 529
λαμπαδηφόροι 394
λαμυρὴ *quomodo reddatur oratio* 498
Lapis, *pro* ſtudio 93
λάπτειν 450
Lar, *pro* domo 164
Larus Herculi ſacer 132
Laſtaurus 30
Laſus Hermionenſis 51
Latinitas quid 5
Latini ſermonis non eadem hodie ratio, quæ olim 14. *Latini ſermonis egeſtas* 23. *Pronunciatio ejus mirificè hodie attaminata* 41
Latinorum vetus dictum, cum primùm muſtum biberent 409
Laudare quomodo ſe quis poſſit ſine moleſtia auditorum 180
Lazarus Bonamicus Baſſanenſis, cùm quandam Philelphi orationem inconditam tantummodo in quadrum & numeros redegiſſet, effecit, ut ea plane alia à priori videretur 79
Leges æri incidebantur 118
Legio triginta manipulorum erat 305
λειμὼν, *pro cœlo* 89
Lentipes 22
Leonem non intelligi per urſum Numidicum 87
Leoſthenis dictum de exercitu Alexandri 484
λέξεις καταγλωττισμέναι 12
Libelli, *pro* libraria officina 131
Liber, *pro* vino 115
Licentiæ nomen non ſatis accommodatum eſt pro παῤῥησίᾳ 413
Linguæ cujusque Phraſis propriam habet vim & venuſtatem 7
Lingua, *pro* ſermone 116
Lipſii laus 87. *Ejus opinio rejecta de Taciti loco* 73. *An rectè per marem Africanum intellexerit pantheram* 87
Lipſii dictio improbata 100. *In Iuvenalis loco ab eo diſceſſum* 278
Liptotes *barbare dici* 183
Litterarum ſonus quibus æſtimetur 41
Literæ ſingulæ cujusmodi rebus exprimendis maximè inſerviant ibid.
Literæ ejusdem creber concurſus haud temere admittendus: male tamen vulgus Rhetorum planè damnat, cùm ſæpe maximum decus afferat orationi 49
λιθος, *pro ſtupido* 93
λιθώδης ibid.
λιτότης *quid* 183. *Vulgò male Liptotes dicitur* ibid. *Perperam in definitione illius additur, fieri eam ad vitandam arrogantiam* 185
Livii & Cæſaris dictio quantum diſtent 466
Loca interdum ab hiſtoricis in deſcriptione rerum veterum vocari, prout vocata fuere poſtea 400

λόγιος

Λόγιος, *Mercurii cognomentum* 433
Λόγιος *character quis, & cur ita dicatur* ibid.
Λογοειδεία *carminis vitium* 72
Λόγος *& fabulas poëticas notat, & veras hiſtorias* 200
Λογοποιεῖν ibid. *Ambigua quoque ſignificationis ſunt* λογοποιεῖν, λογοποιὸς ibid.
Longâ nave quis primus uſus 398
Longa vocabula non condenſanda 53
Nec longarum ſyllabarum voces continuanda 75
Longini elogium 97. 433. *Laudat Moſen, licet paganus* 446
Λοξίας *Apollo* 210
Λυκᾶς 9
Lucæ boves, *pro* elephantis 94
Lucianus non eſt ſcriptor Philopatridos 494
Lucifero album mane, fuſcum veſperi equum tribuunt Poëtæ 201
Lucilius cur ſtyli naſum condidiſſe Plinio dicatur 239. *Lucilius tmeſi gaudebat* 315. *Ejus verſus ſeptem pedum, juxta Scaligerum* 330. *Ejuſdem verſus emendatus* ibid. 348
Lucina, *pro* partu 114
Lucipor 225
Lucretia, *pro* pudica 176
Luctificabile 450
Ludi gladiatorum in funeribus 187
Ludovicus Carbo malè negat εἰρωνικῶς *intelligendum initium orationis pro Ligario* 154. *Ridiculè definit parœmiam* 212. *Perperam* γνώμας *proverbiorum numero excludit* ibid. *Eraſmicam parœmiæ definitionem malè autumat omni ſententiæ convenire* 215. *Malè culpat definitionem* ὀνοματοποιΐας *propriè dictæ* 243. *Falsò putat, communicationem ſemper inſtitui per interrogationem* 367. *Malè facit interrogationem genus dubitationis* 385. *Refellitur de colis* ὀρθίοις 439
Ludovici Vivis ſententia de pluribus characteribus, quàm tribus, refellitur 430
Luſini in ſcriptore ad Herennium conjectura improbatur 3. *Ejuſdem interpretatio Horatiana rejicitur* 119
Lupa, *pro* meretrice 95
Luſcinia, Pandares, vel Pandionis filia 474
Lycophronis quædam frigida. 456
Lydorum Aures.
Lyſias excelluit in tenui charactere 458

M.

M, *quibus rebus exprimendis conveniat* 45
Μακαρίτα 190
Macrobii error, de Maronis loco 148
Perperam confundit tenue, & ſubtile 458. *Falſus, cum Platonis auctoritate deceptus, putat, non requiri, ut in dialogo perſonæ ſint* ὁμόχρονοι 462. *Ejus ſententia de quadruplici charactere refellitur* 470
Μακρολογία *quid* 35
Mactare & mactus, *quid propriè, & quid* κατ' εὐφημισμὸν 188
Mæcenas *non tantùm pro* Doctorum patrono, *ſed & pro* homine molli *ſumitur* 175
Mænades ſeu Bacchæ caput jactabant 530
Magmentum & magmentarium 188
Magnificentia rerum haud ſufficit, ut ſermo magnificus dicatur 446. Reliqua vide in *Charactere magnificus*
Magnitudo, vide Μέγεθος

Majoragius iniquè Victorium reprehendit, quòd vocabulo contrarietatis *utatur* 6. *Majoragii interpretatio vocis* μητραγύρτης *rejecta* 91. *Immeritò, ut durum nimis, in Apulejo culpat, quòd* ſcientiam deſultoriam *dixerit* 103
Mala ætas 248
Mala malitia 311
Malaſpinæ ſententia refellitur 19
Male-deorum 319
Manipulus, trigeſima legionis pars 305
Manna Iſraëlitarum differt à vulgari manna 116
Mantuæ Siliana commendatio 285
Manus, *pro* opere 116
Manus porrectione, cum clamore, ſuffragium ferebant olim 163
Manus loquax 535. *Manu audientia fit* ibid. *Manuum geſtus qualis eſſe debeat* 536. *Manum cur attollant admirantes* ibid. *Manibus oſcula figebant ſupplices* 539
Manutii opinio de Tullii loco rejecta 31
Marci hæretici ſomnium de concentu cœlorum 445
Marcipor 225
Maro cur dictus Parthenias 106. *Cur vocatus* Plato Poëtarum 174. *Cur* vina *vocat* humida, *an otioſo utatur epitheto* 246. *Cur in deſcriptione oraculorum metaphoras condenſet* 211 *Cur bis luſerit in vocibus* canere, *&* canĕre 327. *Interdum affectat vocalium concurſum* 445. *Cur eclogam* IV. *ambiguo claudat ſermone* 39. *Nullum habet* κακέμφατον 54. 106. *Defenſus adverſus criticos* 231. *Ejus locus expreſſus ex Theocrito* 271. *Ejuſdem locus de portiſculo* 271. *Vocem habuit ſuaviſſimam* 515
Mars, *pro* bello 115
Martialis locus enarratus 145
Martiani Capellæ vulgata lectio ſollicitata 62
Maryandini ſervos cur δωροφόρους *vocarint* 190
Maſſilienſium conſuetudo 337
Mater, *pro* nutrice 274
Matii locus correctus apud Agellium 21
Μάττειν 56
Matthæi Evangeliſtæ locus conciliatus cum Luca loco 148
Matula, *pro* inepto 97
Maximiani poëtaſtri ſunt, quæ Cornelio Gallo adſcribuntur 417
Maximilianus Sandæus, notatus 130
Μάζης *nomen* 56
Medorum regis tiara à cæteris quomodo differret 475
Meditrina, *&* Meditrinalia 409
Μέγεθος, *idea Hermogenica* 493. *Ejus partes ſex, ac de ſingulis tractatum* 493 & ſequent. uſque ad 501
Μείωσις, *vide* Ταπείνωσις
Μέλαινα φωνὴ 515
Μέλη *quid Ariſtoteli* 491
Melo 207
Memoria non eſt quarta Rhetorices pars 518. *Memoriâ qui valeant, qui minùs; & quæ memoriam augeant, quæ imminuant* 519. *Memoriam qui pharmacis adjutum eunt, nocent imaginationi* 520. *Memoriter quibus orationem ediſcere neceſſe non ſit, quibus contrà* 518. *Memoriter an ediſci debeat oratio ad verbum, an ſolùm quod ad res, & earum ſeriem* 521
Menas 9
Menenius Agrippa quo apologo plebem Romanam in urbem revocârit 199

Mens

Mens *unde* 252. Mentes dementes 408

Mentor *pro* toreumate 114

Mentum eorum, qui rogobantur, ſolet à ſupplicibus attrectari 538

Μίρα *quid Caſ. Scaligero* 491

Merenda *non eſt à* meridie 223

Meſſalla Corvinus proprii oblitus nominis 519

Meſſis *pro* tempore meſſis 128

Μεσότης *orationis quid* 501. *Non eſt* παραβολῆς *propria* ibid.

Metaciſmus 46

Μεταλήψεως *acceptio, quatenus eſt metonymiæ ſpecies* 169. *Ejus altera acceptio, quà eſt primariorum troporum accidens* 164. *De hujus poſtrema recto uſu aliquid dictum* 165

Μετάνοια 388

Metaphora propriè dicta quid 84 *Ejus ab aliis tropis diſcrimen* 82. *Principem inter tropos locum obtinet* 84 *Quæ in metaphora omni conſideranda* 85. *Metaphoræ diviſio prima, in eam, quæ eſt à ſimplici ſimilitudine, & illam, quæ eſt à proportione* 85 *Altera diviſio in* ἀκόλουθον, *&* ἀνακόλουθον 88. *Tertia in eam, quæ eſt à meliori, & illam, quæ à deteriori* 90. *Metaphoram ab omni re ſumi poſſe, illuſtribus comprobatur exemplis* 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. *Metaphorarum novum genus oſtenſum* 97. *Metaphoræ optimæ, quæ ab analogia ducuntur* 87. 98. *Atque ex his ipſis præſtant ea, quæ rebus inanimis ſenſum tribuunt* 98. *Vitioſæ ſunt* I. *quæ petuntur à re diſſimili* 99. II *quæ longè ducuntur* 102. III. *quæ ſunt à rebus nimis magnis* 103. IV. *quæ à rebus humilibus* ibid. V. *quæ ſunt à re turpi, aut ſordidâ* 104. VI. *quæ nimis condenſantur* 106. VII. *quæ tantum Poetis conceſſæ* 197. VIII. *quæ non perſiſtunt eo in genere, quo cœperunt* ibid. *Quæ duriſſima ſit in Thucydide metaphora* 99. *Metaphoræ duriores molliuntur, tum adjectione epitheti* 101. *tum mutatione metaphoræ in imaginem, ſed brevem* ibid. *tum adjiciendo vocabulum notius* 102 *Non neceſſe eſt in eâdem perſiſti metaphorâ, contrà quàm Rhetores præcipiunt* 108. *Metaphoræ cauſſæ efficientes ſunt, neceſſitas, & ornatus: quibus fruſtra adjiciunt tertiam, quartamque; nempe* ἔμφασιν, *& verecundiam* 109. *Minùs propriè* μεταφορικὰ *vocantur, quæ genuit neceſſitas* 110 *Metaphorica cur magis delectent, quàm propria* ibid. *Quomodo ea propriis nunc magis, nunc minùs perſpicua dicantur* ibid. *Cur in definitione non habeant locum* 111. *Stylum reddunt magnificum* 448

Μετάθεσις, *ſpecies* παρονομασίας 404

Μετάθεσις *pro* ἀντιμεταβολῆ 404

Μεταξυλογία 36. 334

Μήτηρ ἀμήτωρ 412

Μέθοδον *quid Hermogenes vocet* 490

Metonymiæ diſcrimen à reliquis tropis 82 *Definitio, quam Iſidorus & Beda ponunt, rejecta; ut & illa, quæ apud Fabium eſt* 113. *Tum item ea, quâ definitur, tropus cauſam pro effectu, vel ſubjectum pro adjuncto uſurpans, aut contrà* 119. *Vera definitio allata* ibid. *Metonymiæ ſpecies, ſingularumque natura* 114. *Metonymia materiæ rejecta* 118. *Rejecta quoque metonymia*

nymia materiati 122. *Contrà Metonymia finis adjecta, quæ vulgò prætermittitur* 119. *Eodemque modo addita Metonymia deſtinati ad finem* 123. 162. *Metonymia effecti* 119. *non invenitur in ſolis epithetis, ſed & ſubſtantivis* 121. *Itemque verbis* ibid. *Metonymia continentis haud rectè creditur eſſe Metonymia ſubjecti* 127. *Nec rectiùs vocant Metonymiam adjuncti, cùm poſſeſſor ponitur pro re poſſeſſa, aut dux pro exercitu, aut Deus pro loco* 128. 130. *Aut cùm virtutes vitiaque ponuntur pro perſonis* 131. *Metonymia cur inventa* 134
Parciùs uſurpanda, quàm metaphora ibid. *Malè vulgò creditur ſolum eſſe in primis vocibus*
Μηδαγόρται *quomodo à Latinis vocentur* 90
Μέτρον 71
Metus, *pro* religione 451
Μίνας 10
Miles quandoq; plus eſt, quàm milites 147
Μίμησις *malè ſtatuitur Ironiæ ſpecies* 140
Minari, *pro* polliceri, *&* minax, *pro* multa pollicente 228
Minerva, *pro* lanificio 114
Mirari, *pro* ignorare 122
Modeſtam quæ reddant orationem 509
Mœchocinœdus 22
Mola *quid, & ejus Virgiliana* περίφρασις 248
Moloſſici verſus tres 437
Μονόκωλος *quomodo periodus dici queat* 63
Monoſyllaba non temere condenſanda 54
In fine adferunt venuſtatem 503
Mons *unde dicatur* 252
Moratæ orationis partes ſex 505
Mores hominum, τὸ ἠθικὸν 27
Moriri 14
Mori *de virgis ulmeis* 142
Mors *unde dicta* 252
Mortis tria genera 93. *Mortem cur Euripides vocârit* ἱερὸν δαίμονα 96
Mos veterum, cùm muſtum biberent 409
Moſen magnificè de Deo loqui, etiam agnovit Longinus 446
Motaciſmus 46
Μῶ *litera quæ poſtea* μῦ 46
Mulæ à Simonide ut laudatæ, ac vituperatæ 109. 110
Mulieroſus 18
Munerarium *quis primus dixerit* 18
Muretus fruſtra Horatii locum ſollicitat 313
Μυριάμφορα *vocabula quæ dicantur* 20
449
Μύρον Σύστρον 117
Muſa, *pro* homine ſolerti, *aut* facundo 173
Muſa Attica, *pro* Xenophonte ibid.
Muſimari 18
Μυτακισμὸς 46
Μῦθος *vox nunc latè accipitur, nunc preſſè* 200. & ſequent. De re ipſa vide in *fabula*
Mutire *unde, & quorum proprium* 242
Myctiriſmus malè ſubjicitur Ironiæ 239
Quid & unde dictus ibid.
Interdum pro quavis ponitur irriſione ibid.

N.

N, *quibus rebus exprimendis idoneum ſit* 46
Nabathæi, *pro* toto Oriente 143
Nævius Poëta in carcere comœdias ſcripſit 169. *Nævii Plautina* περίφρασις ib.
Naſus dicatus irriſioni, ex quo naſuti dicti 239

Naves

Naves tempore belli Trojani non habebant ærata roſtra 397. *Navium numerus, quæ è Græcia ad Ilium profecta* 149. *Navium rimas cera obturabat antiquitas* 94
Nebula *Heb. pro* ſtupro 137
Nec funera, nec opinanti, nec cogitanti 319
Negatio contrarii interdum æquè, interdum plus, interdum minus valet 185
Nemoricultrix 22
Nemorivagus ibid.
Nenum, nenu, vel neno 12
Νεφέλη ὀρχύων 531
Νέφος, *pro* copia 92. Νέφος ὀρχύων ibid.
Neptunus, *pro* aquis 115. Neptunus, *pro* piſcibus 129. Neptunus *unde dictus* 135
Nerei ſimum pecus *quod* 248
Nero calvus, *pro* Domitiano 175
Neronis Cæſaris verſus 331
Nervus, *pro* verendis 105
Nervos intendere, & contendere, *cujuſmodi ſit metaphora* ibid.
Nicephorus Conſtantinopolitanus nimiâ brevitate minùs fit venuſtus 503
Nicolaus Loenſis malè apud Varronem per ſermones *intelligit* facetias 27
Ejuſdem emendatio in Varrone refellitur 28
Nicolaus Smyrneus Aſtabasdas 537
Nicolaus Zegerus quæ in proverbio requirat 215. *Ejus ſententia improbata* ibid.
Nigredo, *&* albedo, *barbara ſunt* 23
Nihil ad Perſium 213
Nilus unde Melo *dictus Ægyptiis, & Hebræis* Schichor 208
Nimbus, *pro* copia 92
Nirei commendatio Homerica 284. 443
Nix in Armenia cur rubra ſit 245
Nix omnis vetuſtate rubeſcit ibid.
Nix, olores & ſal, quomodo purpurea dicantur à Poëtis ibid.
Noema quid, quæ nominis cauſa, & quomodo à γνώμη & χρεία differat 421
Nomen Thebanorum, Romanorum, agelli, *pro* Thebanis, Romanis, agello 133
Nomen ἁπλῶς *pro* nomine proprio 165
Nonii error in voce capital. 222. *Malè cenſuit, dici* petigo 315. *Ejus lapſus in voce* deducti 458
Nota, *pro* charactere animantibus inuſto 226
Nova nupta cur caput flameo velare ſolita 135
Novandarum vocum libertas 19
Novata vocabula quando tutò uſurpentur 17. *Quæ inprimis commendentur* ibid. *Novis tutiùs in carmine, quàm in proſa utimur oratione* 23. *Novatorum à multis aliquam multa exempla* 17. & ſeq. *Quomodo differant ab iis, quæ facta ſunt per ὀνοματοποιΐαν* 243. *Novatorum diviſio, & uniuscujusque ſpeciei cum aliâ comparatio* ib. *Novata, quæ multis conſtant ſyllabis, maximè fugienda in oratione pedeſtri,* 23. *Nova fingendi vocabula juſtior nobis ratio, quam veteribus* ibid.
Noviſſimus 17
Novum vetus 409
Nubes, *pro* copia 92. Nubi *unde nomen* 135
Nucifrangibula 22
Numeri innumeri *quid dicantur* 409
Numeria dea, *&* numerius partus 213
Numeri militum, *pro* catalogo 346
Numerus tam Oratorius, quàm Poeticus, memo-

memoriam juvat 62. *Numerus quid* 70. *Et quotuplex* 71. *Numerum Oratorium quis invenerit, quis auxerit, quis item perfecerit* ibid. *Ejus definitio* ibid. *Non eſt numerus Oratorius, quicquid ſub aurium menſuram cadit, ut putarunt* ibid. *Is à Poëtico quomodo differat* 72. *Numero Poëtico nihil in oratione ſolutâ vitioſius* ibid. *Numeroſam orationem qui pedes inprimis efficiant* 76. *Numeri Oratorii vis* 79 *Numeroſam orationem nullo ſcribet labore, qui aures ſemel eo ſtudio confirmârit* 80. *Numeri Poëtici tractatio malè Rhetoricis inſerta à nuperis artium corruptoribus* 264
Νύμφη ἄνυμφος 412
Nunc homines 318
Petr. Nunneſius parùm commodè δεινότητος vocem transfert 512
Nuper-notitia κατὰ σύνθεσιν *an ſcripſerit Comicus* 318
Nutrices, *pro* uberibus 344

O.

O, *quibus rebus exprimendis aptum ſit* 43
Obſcuritas interdum conducit orationi 37
Minis eadem convenit 451
Obſcuri *vox unde* 208
Obſcuritatem quæ adferant orationi 30
Obſequium *an primus uſurpârit Terentius* 18
Obſoleta *quæ dicantur* 11. *Interdum iis in carmine, atque adeò in pedeſtri oratione uti licet* 14
Obticentia 346
Occidi, *de rebus inanimis uſurpatum* 94
Occupationis vox aliter à Cornificio, aliter à Rhetoribus aliis, accipitur 391
Plura vide in Πρόληψις
Ocellos μεταφορικῶς *quæ dixerint* 94
Ὄχος *pro* navi 88
Oculis in agendo quæ ſignificentur 533 *Averſi quid notent* ibid. *Sunt ſedes pudoris* ibid. *In terram defixi ſunt admirantis, & cogitabundi* ibid.
Oeneum in Pelea convertere non convenit 97
Ὄγκος *aliter ab Ariſtotele, & Hermogene, ſumitur, quàm à Platone* 433
Oleo & ſale fatuos inungebant 214
Olim-furores 318
Olus, *pro* braſſica 137
Ὄμβρος, *pro* copia 92
Ὁμοιόαρκτον 502
Ὁμοιοκατάληκτον 328. *Ejus ſpecies* ὁμοιόπτωτον, & ὁμοιοτέλευτον 328
Ὁμοιώσεως *tres ſpecies* 382
Ὁμοιότης, & ἀναλογία, *qui differant* 86
Ὁμωνυμία *quoque eſt in vocibus conjunctis* 30.31. Ὁμωνυμία *non eſt ſemper, cùm uſurpatur vox in ſe ambigua* ibid. *Interdùm venuſtatē ſermoni adſert* 31
Ὀμφάκινοι νεκροὶ 93
Ὠνειδίζειν *de quibus propriè dicatur* 158
Onomatopœiam malè referunt inter tropos 241. *Eâ intelligitur nominis fictio à ſono* 242. *Interdum hæc vox latè accepta, quamlibet vocis fictionem comprehendit* ibid. *Facta per onomatopœiam quî differant à novatis; itemque iis, quæ ſonum ſignificant, at non ex inſtituto* 243. Ὀνοματοπεποιηθέντα *conveniunt magnifico characteri* 450 *Cauſſa ejuſce rei allata* ibid.
Ὀνόματος *vox* ὁμώνυμος 122
Oppidum, *pro* Roma quadrata 178
Optatio quoque præteritorum eſt 419
Ora navium, *pro* roſtris 99. Ora, *pro* os 148

Ὡραϊσμὸς

Ὡραϊσμὸς 501
Orationis ratione elocutionis diviſio in εἰρομένην, & κατεστραμμένην 62
Orationem qui habebant, ſtare ſoliti 52
Orator debet eſſe ἐυφαντασίωτος 447
Orator Romanus non debet planè Atticos exprimere, juxta Severianum 469
Oratoria facultas ex Poëtica originem duxit 264
Orbilii oblivio 519
Ordo vocum, vide *Vocabula*
Oreſtes cur Diras primus dixerit εὐμενεῖς 252
Orexis 5
Orionis, & Iphicli, fabuloſa celeritas 231
Ὁρισμὸς 369. 423
Ornatus nimius culpandus 330
Ὄρνιχες, *de* poëtis 107
Ὄρνις, *pro* gallina 137
Orpheus, *Hortenſii ſervus* 173
Ὀρθότης *quid, & uſus ejus* 453
An ſchema ſit 491
Os durum 126
Os nullum ibid.
Os, *pro* pudore 125
Os pugilis 126
Oſcula manuum 539
Ὠδεῖον 91
Otium *unde* 252
Ovidius cur ab ὑπαλλαγῇ auſpicetur Metamorphoſin 255. *Ejus dictum egregium* 273. *Ob crebrum ἐξεργασίας uſum culpatur à Marco Senecâ* 281
Ejus locus è Catullo expreſſus 286
Malè ei abjudicatur libellus de medicamine faciei 287. *Ovidii lectio vetus defenſa* 324. *Ejus incogitantia in Metamorphoſ.* xv. 398
Ovis fera, *pro* camelopardali 87
Οὐρανία σάλπιγξ, de tonitru 101
Οὐρανίσκος, & οὐρανὸς, pro clibani cœlo 206
Οὖς Ἀφροδίτης quid ab Æolibus vocetur 92
Ὀξύμωρον 407. & ſeq.
Oxyrrynchum pro Deo coluere Ægyptii 155

P.

P, *literâ, quæ res optimè exprimantur* 46
Paccuvius multa novè extulit 21
Pacere 198
Pæanes qui maxime conveniant magnifico charactere, & quamobrem 435. 436
Παιανιεὺς, *pro* Demoſthene 167
Παῖδες, *de adultis* 225
Palæphati è quinque libris unus ſolùm ſupereſt 203
Palatina Medea, *de Clodia* 173. Palatina Venus, *de Craſſo oratore* 172. 173
Παλιλογία, pro ἐξεργασία 279
pro ἀναδιπλώσει 290
Παλινῳδεῖν 56
Palmerii in Virgilio emendatio 445
Paluda 168
Pandareus, *qui aliis* Pandion 434
Panegyricæ orationi quæ maximè ideæ conducant 513
Papinius voce erat ſuavi 515
Παραβολὴ 216. Παραβολὴ *Evangeliſtæ Joannis quid, &* LXX. *interpretibus* 216
Parabolarum frequens uſus in Palæſtina ibid.
Parabolani *qui, & unde dicti* ibid.
Παράδειγμα *quî differat ab imagine* 381
Παράδειγμα *factum, aut fictum* 382
Παραδιαστολὴ 370
Παράδοξον σχῆμα 386. Παραδόξου *genus unum, quo confeſtim aliquid præter opinionem*

nionem ſubjicitur; alterum, quo diutius ſuſpenſi tenentur animi 387
Παράληψις *quid* 348. *Fit tribus de cauſſis* ibid.
Παραπεποιημένα *quæ ſint* 322
Παρὰ προσδοκίαν 386
Παρασιώπησις 349
Παρήχησις 331
Παρηγμένον *quid* 308. *Duûm generum eſt* ibid.
Παρεμβολὴ 334. *Ejus plura nomina* ibid.
Παρένθεσις 334
Parricidæ qui propriè, & qui item καταχρηστικῶς 221.222.225
Πάρισον 325. *Tres hujus vocis acceptiones* 312.325
Παρίσωσις *anaphora* 284
Παροιμία *unde dicta exiſtimetur* 211
Altera etymologia è Jul. Scaligero 212
Παροιμία *quid Joanni Evangeliſtæ* 216
Ejus ex Theophylacto definitio ibid.
Παρομολογία 389
Παρονομασία *malè à multis in ſecunda ſcribitur per* ω. 165. Παρονομασία *quid* 320. *Ubi inprimis locum habeat* 327. *Etiam eſt in verbis* 326
Parrhaſii error de diſcrimine inter invenire, *&* reperire 411
Παῤῥησία *Latinè quomodo dicatur* 413
Rectène inter ſchemata reponatur 414
Ea eſt duplex ibid. *Quomodo præmuniri debeat, ne offendat auditorem* ibid.
Pars triplex; ſubjecta, eſſentialis, integralis ſeu materialis 136
Parva ampliè dicere quando liceat, & quomodo id, neceſſitate exigente, præſtare poſſimus 456
Paſſer Catulli, *pro univerſis ejus poëmatis* 145
Paſſer marinus, *pro* ſtruthiocamelo 87
Pateſcere *an Tullio uſurpatum* 455
Patrare bellum *quibusdam* κακέμφατον *viſum* 106
Paulus Diacono taxatus 87
Paupertas minus eſt egeſtate 23
Pauſarius 9
Pectus qui ferirent 538
Peculiare *quid propriè, ac tùm ejus, tum* pecuniæ, *&* peculii, *etymologia* 151
Pedem facere 224
Pedes quomodo conſtituendi inter agendum 539. *Pedum ſupploſio quando habeat locum* ibid.
Pedes qui optimi 76. *Pes nullus eſt plurium, quàm trium ſyllabarum* 77. *Qui pedes conveniant principio* 76. *Qui medio* ibid. *Qui fini* 77. *Qui in grandi ſtylo maximè locum habeant; qui item in eo fugiendi* 435
Pelagius *unde dictus* 311
Pellicatio 152
Pelliculatio 153
Pelopidæ *pro* quibusvis tyrannis 173
Pentheo *nomen unde* 321
Perbitere 12
Peregrinis quibus vocabulis, & quando utendum; quomodo item iis uſi Poëtæ antiquiſſimi 5
Perenticida 12
Pergama 137
Περιαγωγὴ, *ſeu* περιβολὴ 439. Περιβολὴ *Latinis quid, & quæ* περιβολὴν *gignant* 284.285.
Pericles cognomento Olympius 92
Periodorum, colon, commatumque doctrinam non modò diverſum ob finem tractant Grammaticus & Rhetor; ſed diverſimodè etiam ipſis utuntur vocibus 57. *Periodus quomodo à*

Latinis appelletur 58. *Quid ea Hermogeni* 59. *Quid item Ariſtoteli* ibid. *Ariſtotelicam periodi definitionem præſtare Hermogenica oſtenditur* ibid. *Periodus omnis requirit* πρότασιν, καὶ ἀπόδοσιν 60 *Periodi diviſio in ſimplicem, & compoſitam* 63. *Periodi compoſitæ diſtributio in ſuas ſpecies, earundemque diviſio in ſpecies inferiores* ibid. *Periodi* τετράκωλοι *quæ optima* 66 *Periodis quando utamur* 68

Περιοδικὴ λέξις *aliud à periodo* 65 *Non ſemper ſe ea continet intra octo membrorum numerum* 66

Periphraſis quid ſit 248 350. *Malè inter tropos refertur, cùm & propriis conſtare poſſit* 249. *Multa ei* μετωνυμικά, *aut* συνεκδοχικά, *vulgò ſubjiciunt* 250 *Partim* λέξεως, *partim* διανοίας σχῆμα *eſt* 350. *Quædam plus, quædam minus dicit* 350. *An unicâ voce quoque inſtitui queat* 351

Περιπλοκὴ 34

Περισσολογία 35

Permiſſionis ſchema 390

Perotti lapſus 87

Πίῤῥοχος 180

Perſii duo 214. *Perſius num*, cantare melos, *an* nectar, *ſcripſerit, expenſum* 220. *Perſio, ſicubi peccet, ignoſcendum, ob ſtyli magnifici difficultatem* 454

Perſonæ fictio 358

Perſpicuitati quæ adverſentur 9. 30

Perſpicuum, & obſcurum, quot dicatur modis? 111 *Quid ſit perſpicuitas* 439. *Ea minus rectè propria tenuis characteris virtus à Demetrio eſſe ſtatuitur* 459 *Perſpicuam quæ orationem reddant* ibid.

Pes fluvii 94

Petrarcha nimis periphraſticâ dictione luxuriat 351

Petronii locus expenſus 111. *alius ejuſdem aliter expoſitus, quàm eum explicuit vir doctus* 468

Petrus Alcyonius notatus 58

Petrus Bertius 435

Petrus Nunneſius, vide *Nunneſius*

Petri Victorii lapſus 478. 479. 480

Πιθανὸς 332

Φαιδρὸν *dicendi genus* 501

Phalerei *cognomentum unde* 435 *Phalerei libellus non eſt, qui ejus ſub nomine circumfertur* 434

Phantaſia quantum conferat ad magnificum characterem 447

Philippi Magni ἀστεϊσμὸς 239 *Philippus hic non ferebat mentionem Cyclopis, vel oculi* 353 *Philippi ejuſdem periphraſis* 249

Philiſti Rhetoris dictum 514

Philiſtus omnino fugiebat digreſſiones 339

Philopatridos ſcriptor, Lucianus non eſt 494

Philoſophari paucis jubet Ennianus Neoptolemus 225

Philoſophorum ſermo non expendendus ad trutinam claſſicorum ſcriptorum 6

Philoſtorgius in hiſtoria frigidus 457 *Nimis affectabat ornatum* 332. *Ejus dictio* 502

Φοίνιξ, *pro unguento* 117

Phonaſcorum munus 516

Φόρμιγξ ἄχορδος 101

Phraſis, elocutio 28

Φρένες 125

Phthongarium 59
Φυρᾶν 56
Pictaticultrix, & nemoricultrix 22
Pilicrepus 9
Pindari de litera Σ judicium 51
Pindari Scholiaſtes periphraſin malè vocat, quæ ſit metonymia. 250
Pingue dicendi genus. 470, 471
Pinguiarius. 21
Piſcis, *pro* homine imperito. 95. *pro* lupo. 1,7. *Piſcium quoi undam nomina pro muliebri natura.* 480
Piſcium genera quot cognita. 150
Πλαγιασμός. 453. *quid præſtet.* 498.500. *An ſchemaſit* 491
Platonis ſtylus poetico ſimilior. 10. *Exiſtimatus, æmulatione magis, quàm quòd publicum ſpectaret bonum, Homerum è ſua exterminare Republica* 11 *Dictio ejus damnata a Timone ſillographo* 52. *Periculoſius metaphoras ſequentat, quam Xenophon imagines* 101. *Reprehenditur à Dionyſio ob metaphoras duriores; ſed ignoſcendum ei ob magnifici characteris difficultatem* 101. *Metonymias nimis frequentat* 134 *Plato dicitus Homerus Philoſophorum* 174. *Majorem verborum habuit rationem, quam rerum* ibid. *Platonis pleraque omnia intelligenda ſymbolice, contra quam factum ab Ariſtotele* 198 *In uſu epithetorum peccâſſe viſus Halicarnaſſenſi* 246. *Reprehenſus ob nimia orationis ſcitamenta* 329 *Nec in ſummâ ſenectute deſiit dialogos ſuos calamiſtrare* 3. *Ab hemiſtichio Timaeum eſt orſus* 435. *Ejus dictio media inter ſolutam, & poëticam* 454. *In dialogis ſuis inducit perperam diverſi temporis perſonas* 462. *Ejus dictio unde tumoris aliquid traxerit* 463
Πλατυάζειν, δωρίζειν 477
Plauſtrum, *pro* curru 88
Plauti ſtylus commendatus 27. *Attamen cum judicio eſt imitandus* 29 *Multa novè extulit* 21. *Ejus quædam dithyrambica* 449. *Nimis ſæpe affectat παρηγμένον* 309.310. *Cur ſibi latrantis tribuat nomen* 241. *Quomodo Soſiam, & Mercurium, inducat jurantes per Herculem, qui nec dum natus erat* 395. *Et lux* 522
Πλεονασμός 269 *Quando ſit vitioſus* 35
Plinius Veronenſis non aſſecutus eſt quid in annalibus intelligatur per urſum Numidicum 87. *Plinii locus expoſitus, contra virum eruditiſſimum* 354. *Falli videntur, qui eum putant de figurato ſermone ſcripſiſſe* 353
Pliſthenides 428
Πλοκὴ 274. *Non eſt perſonarum tantum* 275 *Non ſemper ſignificat mores* ibid. *Generatim quoque ſumitur pro antanaclaſi* ibid. *Appellatur quoque ita repetitionum mixtura* ibid. *Sunt & qui anaphoram hoc nomine appellent* ibid.
Plures, *pro* mortuis 190
Plurimus *pro* longo 227
Plutarcho falsò tribui videtur liber de x. oratoribus 516
Πνεῦμα *Hermogeni quid* 65. *Quando locum habeat* 69. Πνεῦματ@ *non eſt certa magnitudo* 67. *Qui differat à τάσις* 67
Pœna, *pro* ſolutione 218
Poeta debet eſſe ἐυφαντασίωτ@ 447
Poëta in multis ſequuntur ſenſuum judicium 100. *Sub fabulis Philoſophiam ſunt*

ſunt complexi 198. *An verſus eorum liceat Oratori in teſtimonium adducere* 75
Poëtica præſtigioſam reddant orationem pedeſtrem 10. *Poetici numeri tractationem quidam Rhetoricis malo more inferciunt* 264. *Poëtica magnificentiam pariunt* 452
Ποινὴ pro ſolutione, *itemque pro* præmio 228
Πωλεῖν *propriè quid* 151
Polenta 56
Πόλις & πολῖται *pro quo* καὶ ἐξοχὴν *ponantur* 178
Politianus immerito Trapezuntiu contulit Gazæ 58. *Ejus lapſus in voce* ob ſequii 18. *Ejuſdem ſententia de Sidonii loco improbata* 461
Pollex preſſus quid notarit 537
Πολύπτωτον 304. *Eo Cicero alio modo utitur, alio Plautus* 306
Polycrates in humili & turpi materiâ ſæpe verſatus. 456. *Idem accuſatus à Dionyſio, excuſatus à Demetrio.* ibid.
Polyſyndeton 270
Pompeji mollities notata veteri epigrammate 159
Pomponius Lætus quomodo priùs ſit vocatus. 221. *Profanum ejus ingenium.* ibid.
Popularia *in theatris.* 271
Populus, *pro* multitudine *rerum quarumvis.* 103
Porcii Latronis dictum de recto metaphorarum uſu. 81. *Quando id locum non habeat, declaratum.* 106. *Ex intervallo acriùs dicebat.* 517
Porcus, *pro* homine pingui. 87
Porphyrioniserror. 148
Porrum inter deos repoſuere Ægyptii. 155
Portiſculus, *ac* juſſor 272
Poſis 9
Poſt illa, poſt faſelus, poſt parta, poſt genitus, poſt-futuri 318. Poſt-factum, poſt-delictum 319
Ποταμὸς πυρὸς 92
Poterium 5
Poteſtur 15
Πῶς 90
Præceptio, pro occupatione 391
Præciſio 346
Prærogativæ duplex acceptio 271
Præſumptio, pro prolepſi 392
Præteritio quid, & quot de cauſſis fiat 348
Prætexta, & prætextati 145
Pretium, *pro* pœna 227
Primæ palmæ, *vel* extimæ 142
Priſca *quæ, & unde ſic dicantur* 13
Ejusmodi voces conducunt ſtylo magnifico 453
Priſtinus *unde* 13
Privignus *unde dicatur* 13
Probabilis quo pacto reddatur oratio 460
Prodocere 240
Πρόληψις *Grammatica, Rhetorica, Poëtica* 391. *Prolepſis partes* 293
Prolepſis poetica quoque in Scripturis invenitur 400
Promotheus, *pro* figulo 173
Promittere, *pro* minari, *& contrà* 228
Προμύθιον, & ἐπιμύθιον, *quomodo differant* 201
Pronunciatio, vide *Actio*
Pronunciatio Latini ſermonis mirificè hodie attaminata 41
Propertii locus aliter, ac à Duzâ, explicatus; vetusque lectio, quam Scaliger immutat, aſſerta 162
Propheta, pro Prophetarum aliquis 140

Proprietas quid 459. *Non eſt propria tenuis characteris virtus* ibid.
Propriorum nomine an ſemper excludantur translata 8
Prolapiæ *verbum an uſurpandum* 15
Proſcripturire 18
Proſeuchæ 90
Πρόσωπον *de beſtiis* 228
Προσωποποιΐα 358. *Ejus duo modi* ibid. *A dialogo differre oſtenſum contra Fabium* 359. *Malè ei ſubjiciunt ſermocinationem* ibid. *Interdum tamen eam complectitur* 357. *Laxè ita dicitur, quandocunque non perſonæ ſenſus tribuitur humanus* 362. *Hujus quantus ſit uſus oratori* 363
Προσποίησις 307. *Eam non pertinere ad ſchemata ſimilis qualitatis, oſtenditur contra Cæſarem Scaligerum* ibid.
Πρόθεσις *in prolepſi quid* 394
Proteus vitam finivit ſpontaneo vivicomburio 174
Prothymus 5
Προτίμησις 500
Proverbium unde ſic dicatur 212. *Proverbia* γνῶμαι *eſſe poſſunt* ibid. *Ea interdum propriis conſtant* 213. *Proverbii gemina definitio: una Eraſmi, qui latè eâ utitur voce, idque veterum exemplo; altera Scaligeri, qui preſsè capit, magisque propriè* 212. 215. 216. *Multa* παροιμιογράφοι *adagiis inferciunt, quæ proverbia non ſunt* 213. *Multa proverbia ab iiſdem omiſſa* 214
Πρυτανεῖον *unde dictum, quid propriè, & pro quo* καθ' ἐξοχὴν *accipi ſoleat* 179
Ψιλοὶ 515
Ψιθύρισμα 242
Pterela, *vel* Pterelas 9
Ptolemæi Flavii emendatio rejecta 245
Ptolemæorum quidam unde φιλομήτορος *nomen acceperit* 157
Πτῶμα 286
Publipor 225
Pueri, *de adultis* 225
Pulchra quomodo reddatur oratio 501 502
Pulchrum *unde dictum* 322
Pulmonei pedes 231
Pulverem colligere, *Horatio quid* 122
Pura quomodo reddatur oratio, ex ſententia Hermogenis 490. 491. *Inprimis tenui convenit characteri* 459
Puritas, *quid, ejusque vox* ibid.
Πύργωμα πλοκάμων 229
Πυρφόροι 394
Purpureum colorem quomodo Poëtæ tribuant nivi, oloribus, ſali 245
Πύσμα 332
Pythæi error 159
Pythagoras nefas ducebat carnibus veſci 304. *Homerum apud inferos torqueri putavit* 493
Pyxis *unde dicta* 150

Q.

Q quibus rebus exprimendis inſerviat 47
Quadrantaria Clytæmneſtra 209
Quæſtorum parricidii munus 223
Quartana nonnunquam optabilis 224. *Eam laudavit Phavorinus* ibid.
Quianam 14
Quintilianus immeritò reprehenditur, quod elocutionem vocet partem Rhetorices difficillimam 2. *Ejus judicium probum de uſu vocum priſcarum* 15. *Fabii cenſura de voce* ærumnæ *rejecta* 16

Ejuſdem

Ejuſdem cenſura de vocabulo proſapiæ *improbatur* ibid.
Lapſus in voce obſequii 18
Malè putat, Ciceroni excidiſſe, quod affectavit 33
Perpetuum non eſt preceptum, quo vult, debere ſemper augeri orationē 55
Haud rectè negat, dici gemini fratres ibid.
Contra eum oſtenſum, merito analogiam diſtingui a ſimilitudine 86
Perperam ſtatuit ſimilitudinem, cùm gladius *ponitur pro* gladiato 98
Minùs bene idem capitis nives *durè pro* canitie *ab Horatio dictum putat* 100
Ineptè definit Metonymiam 113
Malè negat, oratorem dicere Martem *pro* prælio, Venerem *pro* libidine 115
Idem malè ad ſynecdochen refert, cum ex antecedentibus colliguntur ſequentia 135
Errat idem, cùm ironiam ſchema facit, item cùm eam reponit inter ſpecies allegoriæ 195
Quæſitum, an rectè antonomaſia ſubjiciat, cum gentile, aut patronymicum, ponitur loco proprii 166
Errat, cùm ait, allegoriam proprio quoque ſermone conſtare poſſe 194
Imperfectè apoſtrophen definit 363
Malè comparationem è ſchematum numero excludit 383
Malè negat, παῤῥησίαν inter ſchemata reponi debere 314
Malè exclamationem è ſchematum numero excludit 417
Malè genus floridum interjici putat inter tenue, & grande 471
Quinctipor 225

R.

R*, cujuſmodi res optimè exprimat* 47. 48
R, multa haud temere condenſanda 49
ῥαμνύσιος, *pro* diſerto 74
Rami lapſus in Rhetoricarum diſtinctionum lib. 274
Perperam negat, tres ſolùm eſſe characteres 430
Pleraque ſua hauſit ex Vive 430
Raphaelis Cyllenii Angeli error 479
Reatus *vox à quo inventa* 18
Reciprocicornis 22
Recordari *de Deo quomodo dicatur* 162
Rectè, *pro* nihil 191
Rectus ſermo *quis dicatur* 81
Reges ipſi ad populum verba ſtantes faciebant 528. 529
Cum regibus, & magnatibus, quomodo verſandum 322
Religio, *pro* metu 451
Repandiroſtrum 21
Repetitio media 292
Repetitionum mixtura ibid.
Res Veneris, voluptatum, *pro* Venere, voluptate 250
Reticentia 346
Retinere remos 25
Rex, *pro* Perſarum rege 177
Rhodium dicendi genus cujuſmodi 467
Ridicula, tragœdiis inimica 476. vide *Venuſti*
Rigor auri, *vel* ferri, *pro* auro, ferro 250
Riſus Sardonius 475
ῥωπὰς 9
Fr. Robortelli de antonomaſia ſententia refutatur 170
Male impugnat diviſionem ſermonis in figuratum, & non figuratum. 332

Perperam comparationem è ſchematum numero excludit 383
Fallitur, cùm ait, εἰσμὰ unicum meminiſſe Rutilium 423
Roberti Titii error 182
Ejus mirificum de Gallo Poëta commentum 418
Roma inter Deos relata 91
Romanus ſedendo vincit 147
Romanus Jupiter *quis vocatus ſit* 172
Romulus cur à lupa nutritus dicatur 95
Romulus, *pro regnum affectante* 175
Roſcii, *pro perfectis in arte ſua* ibid.
ῥωτακισμὸς 49
ῥωπισμὸς 49
Rubrum mare *unde dictum* 208
Rudentiſibilus 21
Rufinus an meritò ab Hieronymo reprehendatur, quòd dixerit, nervos intendere 105
Rufinianus minùs rectè pro eodem habet, diſſimulationem, & Ironiam 152
Ejus lapſus de ἀντιθέσει 276
ῥυθμὸς *quid Grammaticis* 71
Quid Ariſtoteli ibid.
Rutilii Lupi lapſus in ἀνακλάσεως exemplis 273
Neceſſarium malè inter ſchemata reponit 377
Ejus liber malè in duos diſſectus 289
Definitio ejus παρομολογίας *minùs accurata* 389
Rutilius ille, unde quædam in σχηματολογίᾳ *citat Fabius, eſt Rutilius Lupus* 404

S.

S, *quibus rebus exprimendis inſerviat* 48
Quantopere illud reformidarint Veteres Spartiatæ 50
Sabini, quod volunt, ſomniant. Proverb. 214
Sacerdos mortuorum quis Euripidi dicatur 96
Sacoma, *in mulicbri genere* 258
Sacri *plures acceptiones* 193. Sacrum *quid propriè & pro quo ponatur* μεταληπτικῶς 337. Sacrum, *pro execrabili* 253
Sagittandi arte nobiles Parthi, Armenii & Cydonii 388 389
Salamandræ ignem non exſtinguunt, ſed ab eo comburuntur 514
Salebræ, *& aſperitas, à quibuſdam ineptis affectantur* 441
Saluſtium, Senecam, ſimileſque ſcriptores malè a'iqui imitandos proponunt ætati puerili 26
Saluſtius antiquarius 28
Ejus illuſtris ſententia è Thucydide expreſſa 420
Saluſtius, quorundam judicio, magis Atticus Cicerone 469
Salmaſius 87
Salutatio deorum qualis 115
Salutare Cererem, *aut* Bacchum, *quid notet* μετωνυμικῶς 115
Sampſonis ænigma 205
Sancire *quid propriè* 336
Sanctus *quid propriè, quis item* μεταληπτικῶς 337
Sandalia Nympharum *quid appellet Maro* 92
Sannæ tria præcipua genera 240
Saperdæ 3'4
Σαφήνεια *quæ comprehendat* 490
Sapphonis elogium 455
Sapphico carmini non eſt nomen inditum ab inventrice 119
Sapri 325
Sarcaſmus non eſt ſpecies Ironiæ 235

Unde

Unde nomen Sarcaſmo, & quid ſit ibid.
Impropriè ponitur pro diaſyrmo 237
Σαρκάζειν 235
Sarcophagus 236
Sardanapalus, *pro* molli 174
Sardinia, *pro quovis* loco inſalubri 147
Sardonius riſus 475
Σάρξ *propriè quid* 235
Scauri dictum elegans 281
Schemata quî differant à tropis 81
Interdum tamen ſchematis vox tropos comprehendit 82
Schema *propriè quid* 258
Voce eâ Plautus in muliebri genere uſus ibid.
Schematis *duæ aliæ ſignificationes* 259
Quas ſignificationes reſpexerint Veteres, cum verborum ſententiarumque luminibus indiderunt ſchematis nomen 260
Schemata quomodo appellet Tullius ibid.
Schematis definitiones duæ vulgares rejectæ ibid.
Vera ejus definitio allata, declarataque 261
Quomodo ea definierit Robortelius ibid.
Ejus ſententia impugnata 262
Schematum inventor dicitur Iſæus, ac quomodo id intelligendum 263
Schematis definitionem non aſſecuti Rhetorices mutilatores 264
Schematis diſtributio 265
Num ſchemata dictionis, an ſententiæ, præcedere debeant ibid.
Schemata dictionis, & ſententiæ, quî differant ibid.
Quæ in utroque ſchematum genere conſideranda 266
Schematum λέξεως diviſio 267
Specierum ejus tractatio ibid.
Idem ſchema variè conſideratum pertinet ad Rhetoricam, Grammaticam, Poeticam ibid.
Schemata, quæ voces contrarias ponunt, non tam λέξεως, quàm διανοίας, ſunt σχήματα 402. & ſeq.
Schematum διανοίας quædam plus dicunt, quædam minùs, quædam æquè 336
Schemata διανοίας quæ plus dicunt, in certas claſſes reducta, ac ſingularum natura explicata 355
Schema & figura, *ponuntur etiam pro ſchematis certâ ſpecie* 351
Schema pro dictis, quibus obliquè aliquis perſtringitur 352
Duplex ſchematis preſsè accepti uſus è Demetrio allatus 353
Tertius quoque è Fabio adjectus ibid.
Schemata non nimis condenſanda 423
Atque hoc inprimis intelligendum de iis, quæ maximè pariunt orationis venuſtatem, ut ὁμοιοκατάληκτα, *ſimiliaque* 329
Schematibus utendum, ut ſcitamentis, non ut cibis 423
Scipionis Gentilis ſententia rejecta 149
Scirpus *cur pro* ænigmate *ponatur* 203
Scitamenta orationis haud immodicè uſurpanda 330
Scloppus 241
Σχοινίνη φωνὴ *quæ? & unde dicta* 515
Σκώμματα παρεγχαύματα, *quæ ſint* 322
Scriptores, qui maximè imitandi 24
Scrupus *an pro* ænigmate *ponatur* 203
Sculna 9

Scylla *quid, juxta hiſtoriæ fidem* 345
Scyllæ *unde nomen* ibid.
Scythæ allegorici ſermonis amantes 452
Sectores *qui* 182
Seduliana Virgilii imitatio 301
Ejus locus emendatus 324
Σεμνότης *pro ſtylo magnifico* 433
Σεμνότης, *ut eſt pars prima* μεγέθους, *quomodo acquiratur* 493. 494
Semper lenitas, ſemper florens, ſemper amicitia, ſemper furor, ſemper cupidus, ſemper parens, ſemper furens, ſemper cruentus, ſemper mendacia, ſemper pauper 317. ſemper-deus 318
Sempronii Gracchi dura emeſis 317
Senecæ de Ovidio judicium 281
Senecæ dictio damnata à pluribus ibid.
Seneca an rectè ſanctus dici queat 337
Senecæ ſententia illuſtrata 375
Seneca in Hercule Fur, ἀνοχχενισμὸς 398
Sententia, vide Γνώμη
Sententiæ magnifici characteris triplices 446
Sepia, *pro* atramento 207
Sepultura inſepulta 410
Sergii confeſſores hiſtoria 503
Sergius Fabianus plurima novavit 19
Sermocinatio quid 355
Malè eam ſubjiciunt proſopopœia 357
Nec rectè cum dialogo confundunt 355
In ſermocinatione etiam trium pluriumve ſermo refertur 356
Serta, *pro* floribus 123
Servius lapſus in eo, quòd ſperare *exponat* timere 222
In eodem levicula emendatio 38
Lapſus in ſacri *appellatione* 337
Haud plenam ſchematis τὴν διὰ δυοῖν *definitionem adfert* 313
Error ejusdem duos Ptolemæos confundentis 351
Idem defenſus adverſus Erythræum 316
Servorum nomina fere unius ſyllabæ, vel duarum 10
Seſquipedalia verba *quæ* 20
Severi apud Capellam locus emendatus 76
Sicca dictio quæ 464
Siccum dicendi genus fuit præcique Frontonis 470
Siculorum plurimæ urbes à fluviis nomen accepere 397
Sidera, *aut* ſtellæ, *pro* floribus 89
Sidonius quâ mente dixerit, de Cicerone ſilendum in ſtylo epiſtolico 461
Sidus, *pro* Sole 137. Vide *Sidera*
Sigillariorum periphraſis gemina 249
Signa *differunt ab* aquilis 305
Significatio pro eo, quod in ſermone figurato exprimitur 312
Sigonius inter fragmenta Ciceronis aliquid ponit ex ſola conjectura 403
Sileni Alcibiadis 247
Silentium *pro eo, quod in ſermone* ἐσχηματισμένῳ *cogitandum relinquitur* 403
Simiam pro Deo coluere Ægyptii 155
Simiæ occurſus infauſtus 158
Similes voces dici bifariam 308
Similiter cadens, & ſimiliter deſinens 318
Similitudo triplex 382
Simones 248
Simonides aliter mulas appellat, cùm laudat, aliter, cùm vituperat 110
Simonidis memoria 519
Simplex quomodo reddatur oratio 505
506. *Simplicitas ſimulata* 505
Simulatio, & diſſimulatio, aliud ab Ironia 152

Sine

Sine ſacris hæreditas *quid vocetur* 214
Sinon Virgilianus ſimplicitatis ſimulatæ exemplum 505
Sirpare 203
Sirpos, & ſcrupos, *ænigmata vocari* 203
Σίζειν 450
So, *pro* ſuo 12
Soarez male ad ſynecdochen refert, cum ex antecedentibus colligitur conſequens 125
Socrates εἴρων cur dictus 152
Scita ejus periphraſis 169
Σῶμα, *pro* homine 141
Σῶμα inanimis ſemper tribuitur ab Homero 216
Somnus qualis memoriæ vel proſit, vel obſit 520
Sophiæ *voce cum uterentur Latini, ſæpius, nec ſemper tamen, interpretationem ejus ſubjiciebant* 5
Sophoclis dictum 299
Ejus ἀναχρονισμός 399
Sophoclis Scholiaſtæ de epigrammatis cujuſdam auctore ſententia rejecta 209
Sophronis Syracuſani mimi 473. *Quomodo in piſcium nominibus luſerit* 480
Sordida ſunt multa apud optimos auctores 9
Sos, ſam, ſa 12
Sotadeis verſibus qui uſi ſint 482
Σύσιχον 117
Species, *pro* individuo 172
Sperare dolorem, *aut* morbum, *non eſt* timere; *contrà quam ab antiquis quoque Grammaticis ſcriptum* 222
Σπέρμα πυρός 93
Σφοδρότης, & τραφύτης, *quomodo differant* 497
Σφοδρότης *quomodo comparetur* ibid.
Splendor orationis quid 498
Splendida quomodo reddatur oratio ibid.
Spiritus ſeptem, *pro* tertiâ Trinitatis perſonâ 121
Spondaicum carmen *barbarè dicitur* 72
Spondeo num rectius, an trochæo, terminetur oratio, non convenit inter Tullium & Fabium 78
Spondiaci verſus 436
Stagna & ſales emere 214
Statilius Maximus 418
St[illegible]x, *pro* floribus [illegible]9
Stephani Pighii ſententia rejecta 112
Sterno *unae* 236
Steſichorus cur habitus dulciſſimus 508
Stlatarius 111
Stloppus 241
Stoici refelluntur, qui obſcœnitatem negant ineſſe verbis 109
Στωμυλιοσυλλεκτάδης 449
Στορεῖν 99
Strages *propriè quid* 106
Stratonici dictum de citharista, ſola corporis mole commendabili 95
Struthiocamelus, *cur dictus* paſſer marinus 87
Stultè agere, *pro* libidinoſè aliquid turpe committere 138
Stuprum *quid propriè, & pro quo ponatur ſynecdochicè* 138
Suavem quæ reddant orationem 506
Suavitas non habet locum in charactere magnifico 441
Subjectum aliud inhæſionis, aliud prædicationis 124
Subjectio, quatenus interrogationi reſpondet,

ſpondet, quid ſit, & quando eâ utamur 333. 416

Subjectio, pro prolepſi 392

Sublimen *quid, & an eo uſus Ennius* 100

Succrotila vox 515

Συγχώρησις *quid, & quotuplex* 390

Σύγχυσις 36

Σύγκρισις 381

Συμπλοκὴ *quid* 289

Ponitur & pro συνθέσεως 317

Συναθροισμός 372

De συνδέσμων *uſu tria Demetrii præcepta* 442

Συνθήκη, *&* σύνθεσις, *quomodo differant* 476

Σύνθεσις 317

Suovetaurilia 23

Superbia Pœni, *pro* Pœno ſuperbo 250

Supercilium, indicium animi facit 531

Supercilia animi, vel venis 532

Ea tollere, eſt ſuperbi ibid.

Item iraſcentis ibid.

Superjectio 229

Superlatio ibid.

Supplices contrectabant genua eorum, quos rogabant 5[illegible]8

Suſa, ſuſan, lilium [illegible]

Suſtentatio 386

Syllaba ejuſdem geminatio ſæpe elegantiam orationi afferri, contra quàm vulgus Rhetorum tradit 51. [illegible]

Syllabarum multarum, brevium, aut longarum, continuatio cur vitanda 75. 76

Syllaba periodi ultima uno tempore productior cenſetur, quàm eſt natura ſua 79

Syllaturire 18

Σ[illegible] *oratoria quomodo fiat* 3[illegible]

Sylvam idem eſſe quod materia, & quæ vocis origo 27[illegible]

Cur ita vocarint carmina ſubito eſtu ac calore ibid.

Sylvicultrix 2[illegible]

Συμβολὴ [illegible]

Συνάντησις 37[illegible]

Συνάφεια *quantum ad rem amplificandam valeat* 44[illegible]

Synecdoche quo à tropis aliis diſtinguatur 82

Synecdoche quid 36

Synecdoche ſpecies, ac ſingularum natura ibid.

Synecdoche male ſubjiciunt exempla in quibus continens ponitur pro contento 127

Nec rectius ad eam referunt, cùm antecedens ponitur pro conſequente, aut contra 115

Male ſtatuunt eam tantùm in primis vocibus locum habere 158

Συνοικείωσις 4[illegible]7

Συνωνυμία 27[illegible]

Synonymia vox aliter a Logicis accipitur, aliter a Grammaticis, ac Rhetoribus 277

Poetis eſt uſitatiſſima 2[illegible]8

In ea fere poſterius eſt ἐξηγητικὸν *prioris* 27[illegible]

Συνοφρυωδης 5[illegible]

Σύνθεσις, *&* συνθήκη, *quî differant* 49[illegible]

Σύνθετον, *quatenus* [illegible] *ponitur* [illegible]

Etiam in [illegible] ibid.

Syrma, d[illegible], diadema, [illegible]

Syrmate [illegible] *in tragœdiis* [illegible]

Συστροφὴ 50[illegible]

[illegible]

T.

T, *quibus rebus exprimendis conveniat* 48
Taciti dictio interdum nimis conciſa 464
Taleus malè facit interrogationem genus dubitationis 385
Alter Tales lapſus 393
Talus, Vulcani acreus vir 475
Tanaquil, *pro* uxore quæ imperat 176
Tangere, *pro* percutere 344
ταπείνωσις *quid* ibid.
Malè inter ſchemata refertur 345
Tartæ *vox unde vulgo in uſu* 23
τάξις *quid* 65
Qui differat ab eo τεῦμα 67
Qui differat a ν-τξ φορὰ ibid.
Quando utendum τάξει 69
Tauri *variæ ſignificationes* 30
ταυτότης *quid* 301
ταυτότητος *voce latinè uſus Cæſ. Scaliger* 272
Tegere pedes *Hebrais quid* 162
249
τελευτὴ *quid Ariſtoteli in definitione periodi* 59
Tempe Sicula, Bœotica, Medica 138
Tenebræ, *pro* tenebricoſo 131
Tener *unde* 236
Tenſa 105
Tentum ibid.
Terentianus Maurus 409
Terentii laus 25
A Cicerone is commendatus ibid.
Ambiguo ſermone rem geminam innuit 33
An primus dixerit obſequium 18
Ejus vera lectio Capitolini loco ſtabilita 220
Sperare *an dixerit pro* timere 224
Num mediocris, an tenuis ſit ſtyli exemplum 428
Tergemini honores *Horatio quid* 148
Teſſeræ olim oſſeæ 208
Teſtitrahus 22
Teutates, *ſive* Theutates 451
Teſtudinis ſanguis medetur oculorum ſuffuſioni 22
τεθρηδὼν 486
Thalamum quomodo Eumenidibus tribuat Maro 275
Thales, *pro* fatuo 157
Themiſtocles cujuſmodi fabellâ Athenienſibus perſuaſerit, ne magiſtratus mutarent 199
Theodorus Gaza multa finxit vocabula 23 *ſui ævi doctiſſimus* 58
Theophraſtus, verba facturus apud Athenienſes, obticuit 405
Theologus, *pro* Joanne Evangeliſta 146
Theophylacti ætas 434
Theopompus Chius quæ ſcripſerit, ac ſtylus ejus cujuſmodi 447
In digreſſionibus peccabat 339
Θεὸς *unde* 451
Theudas 9
Thomas Aquinas lapſus, ignoratione vocis luxuriæ 139
Thoth, Thoyt, *ſive* Θεῦτ 451
Thraſymachus Chalcedonius dictionem primus mediocrem inſtituit 464
Thucydides cur obſcurus fuerit, gemina adfertur ratio 35
Thucydidis dictio ab Halicarnaſſenſi reprehenſa 329
Thucydidæ inepti imitatores ſolam dictionis aſperitatem ſectantur 441
Tiberius Claudius Nero, Biberius Caldius Mero *vocatus* 322

Tireſias *pro cæco* 173
Τμῆσις 314
Ejus varia nomina ibid.
In proſa quoque locum habet 315
Mollior eſt, quæ fit diviſione vocis compoſita; durior, quæ extra compoſitionem 317
Toga, *pro* meretrice 133
Toga virilis quomodo differat à prætexta 145
Tonarium 509
Topper 12
Totum triplex 136
Totum phyſicum, & totum in perſona Chriſti, quatenus conveniant 144
Τραχύτης, vide *Aſperitas*
Tracta 23
Tralatitium *pro* vulgari *ac* communi 111
Quæ cauſa hujus ſignificationis 112
Tranſitionis vulgata definitio rejecta, veraque adducta; tum autem, quibus modis [illegible] *tranſeamus* 342
Alia tranſitio perfecta, alia imperfecta 342. 343
Trapezuntius cum Gaza conferri non debet, quamvis Gaza ab eo monitus, errores aliquos correxerit 58
Male comprehenſioni ſubjicit ambitum, & continuationem ibid.
Non vidit, qui Ariſtoteles in periodi definitione voces ἀρχὴν *aut* τελευτὴν 59
Labitur, cum Tullium in Ligariana ab Ironia negat ordiri 154
Male ſtatuit gradationem ſemper fieri mutato caſu 296
Περιβολὴν *parum commode circumductionem transfert* 284
Τριαδ[illegible] 515
Triſmemes quis primus invenerit 397
[illegible] *nomen unde* 168
τετρω ibid.
Tritones tres [illegible]
Tritoniæ *nomen unde* ibid.
Trochæi cur non frequentandi in grandi ſtylo 4[illegible]
Tropi vocem Latini varie exprimunt [illegible]
Tropus quid ibid.
Troporum ac ſchematum diſcrimen ibid. [illegible]2
Tropi quatuor primarii, eorumque diſcrimen ibid. [illegible]
Eorundem ordo ibid.
Troporum ac ſchematum ſpecies [illegible] *rant proprium adeptæ nomen a vo* [illegible] *ſtotelis* 8[illegible]
Troporum ſpecies ſex, quæ [illegible] *rum ſint troporum ſpecies* 160
Tropi non niſi in orationis contextu cognoſcuntur [illegible]
Troporum affectiones quæ, & ſingulorum natura [illegible]
Tropis utendum ut ſcitamentis, [illegible] *ut cibis* 42[illegible]
Troporum doctrina pro diverſo [illegible] *derandi modo, tum ad Grammaticos, tum ad Rhetorem pertinet* 8[illegible]
Troporum ac ſchematum doctrina, [illegible] *facilior, a* [illegible] *inventione* [illegible] *tradenda juventuti* [illegible]
Tuba in bello uſum tempore belli Trojani ignorarunt [illegible]
Tullius dictus Romanorum D[illegible] nes [illegible]
Tumultus *quid proprie, & quæ* [illegible] *origo* [illegible]
A Turnebo diſceſſum in P[illegible] [illegible]
In voce turunda [illegible]
Ejuſdem ſententia de damio [illegible] [illegible] [illegible]

Item de numeris innumeris 409
Ejus μνημονικὸν ἁμάρτημα 409
Turunda *unde* 222
Tutulus 229
Tzetzæ opinio de χαλκοῦ ἐτυμολογίᾳ *rejicitur* 150

V.

V, *vocale, quibus rebus exprimendis inserviat* 43
V, conſonantis, ſonus hodie vitioſe profertur 49
Olim extulere ut Germani VV. ibid.
Væ victis 215
Vagire, *hædorum proprium* 96
Valeant, *in imprecationibus uſurpatum* 191
Valerius Flaccus ab ἀμφιβολίᾳ *exorſus* 33
Valla falſus, cùm negat à Cicerone uſurpari vocem noviſſimus 17
Ejus judicium de Pandectis 26
Variandi eandem rem ſex modi 383
Plurimum eloquentiæ ſtudioſo prodeſt, ut ſe exerceat in variando rem eandem multifariam 381
Varronis ſententia de verborum delectu 7
Varro falſus in ἐτυμολογίᾳ Dívianæ 11
Ejus locus emendatus ibid.
Varronis in loco conjectura 17
Varro cur potiſſimùm Ciceronis libros Grammaticos dicarit 25
Varro antiquarius 28
Ejus dictio defenſa 29
Fugit eum, qui ſit medius in homine locus 85
Ejus lapſus in Paludæ ἐτυμολογίᾳ 168
Item vocis induciæ 252
Ubi loci 319
Vehemens quomodo reddatur oratio 457
Vehiculum *pro navi* 88
Velia *unde* 396
Velinum portum quomodo nominare potuerit Palinurus 396
Velleji Paterculi locus de Poetarum, maxime Tragicorum, anachroniſmis 399
Veneris periphraſis Plautina 248
Venet, *pro* venit 11
Ventrem facere 94
Venus, *pro* coitu 115
Pro olere 129
Pro amica 172
Venus hortis præerat 129
Quid Veneris aurem *Æoles vocent* 92
Venus Palatina *quis Romæ dictus* 173
Venuſta quomodo reddatur oratio 501. 502
Venuſtas & ſuavitas orationis, quomodo differant 506. 507
Venuſtas quotuplex 472. 473. 474
Venuſtæ orationis ſententiæ 475. *verba* 477. *compoſitio* 481
Venuſtatis malè affectatæ vitia 482
Venuſti, & ridiculi, differentia 476
Verba rebus aptanda, non contrà 13
Verba quæ frigidam reddant orationem 456
Verba immutata, inflexa, arcesſita, inverſa, recta 81
Verborum delectus origo eloquentiæ 17
Veriſimilis quomodo reddatur oratio 510
Verruca [illegible] 103
Veſtalis [illegible] propriè dicebatur captanec *tamen [illegible] perpetuo loquebantur* 8
Veteres ſæpe affectarunt ejusdem literæ concurſum 49
Veterum conſuetudo in ſalutatione deorum 115

Mos eorum, cum primum biberent muſtum 409
Stantes habebant orationem 528.529
Vexare, *de Scylla* 345
Victorius defenſus contra Majoragium 6
[illegible]e arbitratur, ὁμωνυμίαν ſemper e[illegible] in unica voce 30
Improbata ejus opinio in exemplo metaphoræ ab analogia ductæ 87
Contra Victorium oſtenſum, Demetrium Rhetorem alium eſſe a Phalereo 434. *Falli eum, cum Ariſtotelem putat heroum pedem a ſtylo magnifico excludere* 438
Viere *quid* 182
Vimen *unde* ibid.
Vipera eſt in veprecula. Proverb. 214
Vir bonus videtur & malus eſſe civis poſſe 422
Virgilius, vide *Maro*
Virgo *uſurpatum de iis, quæ virgines fuerunt* 226
Item de maribus *Venerem non expertis* ibid.
Virtutis deſcriptio Luciliana 284
Vitæ vehicula quatuor 97
Vitia virtutum nominibus appellare non catachreſis eſt, ſed adulatio 218
Vitilitigatoris *vox à quo auctore & fonte* 18
Vir magiſtratus ibid.
Vivere *jubemus, non ſolùm optantes, ſed etiam renunciantes* 191
Vivicomburio ſpontaneo multi vitam finierunt 174
Vixiſſe *pro* mortuum eſſe 190
Ulmorum Acheron 142
Ulpianus emendatus 176
Ultima [illegible] 142
Ulyſſes aliter Homero πολίτροπος vocatur, aliter Achilles 15[illegible]
Umbilicus Siciliæ, orbis, Græciæ, Italiæ 8[illegible]
Umbo, *pro toga* 1[illegible]5
Vocabula artium non repudianda, ut barbara [illegible]
Vocabulorum varia differentia 7
Vocabula quæ optima 1[illegible]
Vocabula prope omnia in ſe ambigua, nec tamen ambigua iis ſemper fit oratio 30.3[illegible]
In vocabulis quis ordo ſervandus [illegible]4
Vocabulorum inſolentiam indicabant veteres Critici præfigendo verſui literam χ [illegible]9
Vocabulum *preſsè Veteres acceperunt, pro eo, quod Grammaticorum vulgus appellat* nomen appellativum 165
Vocalium concurſum affectarunt quidam, qui ſe idcirco Thucydidios germanos eſſe arbitrabantur 44[illegible]
Iſocrates eum fugit ibid.
Dionyſius Halicarnaſſenſis regiam tenere viam jubet ibid.
Vocales interdum committi debere, quatuor rationibus comprobatur ibid. 44[illegible]
Ad magnificentiam orationis id confert 4[illegible]
An vitandum id in ſtylo tenui 45[illegible]
Interdum parit ſuavitatem 50[illegible]
Voces antiquæ diſtinguendæ a priſcis, & antiquatis [illegible]
In voce oratoris quæ conſideranda 5[illegible]
Volo nolo [illegible]
Volucripes [illegible]
Volucrum plurimarum nomina recenſentur, quæ a ſono petantur [illegible]
Vo[illegible]x [illegible]

Vox fuſca 515
Vox ἄπλαςος, *quæ* 516
Vox quomodo pro partibus orationis variet 525
Urbanitatis *vox nova erat ætate Ciceronis* 18
Urbs magna, *pro* Roma 177
Urſus Numidicus *propriè capiendus, non vero de leone* 87
Uſio 219
Vulcani canes *quid Græci Comici vocent* 92
Vulnus navis 94
Vultus *unde dictus* 97

X.

X, *litera ſonus* 49
Xenophon vocatus Muſa Attica 173
Xerxes togatus 174

Y.

Y, *quibus rebus exprimendis conducat* 43
Ὑπαλλαγή. vide *Hypallage*
Ὑπέρβατον 334
Ὑπερβιβασμός 36
Ὑπερβολὴ vide *Hyperbole*
Ὑφ᾽ ἕν 317
Ὑπόνοιαι *antiquitus dictæ, quæ poſterioribus* ἀλληγορίαι [illegible]3
Ὑποφορά 393
Ὑπόρεια 90
Ὑποστροφὴ, *quatenus apoſtrophæ reſpondeat* 480
Ὑψαύχενες 518
Ὗς, *pro* homine pingui 87
Ὑστερολογία 56
Ὕστερον πρότερον ibid.
Yvonis Villiomari ſententia rejecta 31

Z.

Z, *litera ſonus* 49
Zephyritis, *luſcinia* 474
Ζεῦγμα *oratorium* 335
Ζεὺς *ab hominibus nequam* βδεὺς *vocatus* 323
Zoilus dictus canis Rhetoricus 95
Honeſtè de eo ſenſiſſe videtur Halicarnaſſenſis ibid.

FINIS.